

ДБ Архив
Юго-Запад-
ной России
А-87 2315

АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССІЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

*состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-
Губернаторѣ.*

ЧАСТЬ ТРЕТЬЯ.

ТОМЪ V.

КІЕВЪ.

Типографія Акціонернаго Общества Н. Т. Корчакъ-Новицкаго.

1902.

Въ складъ Коммиссіи продаются слѣдующія ея изданія:

ЦѢНА.

- 1 Памятники Коммиссіи: т. I—II и III, въ двухъ книгахъ,
изд. 1898 г. . . . . 4 р. — к.
- „ „ томъ IV, изд. 1859 г. . . . . 2 р. — к.
- 2 Лѣтопись Величка, т. IV, изд. 1864 г. . . . . 1 р. 25 к.
- 3 Сборникъ лѣтописей, относящихся къ исторіи Южной и
Зап. Россіи, изд. 1888 г. . . . . 1 р. 50 к.
- 4 Лѣтопись Самовидца по новооткрытымъ спискамъ съ при-
ложеніемъ трехъ малороссійскихъ хроникъ, изд. 1878 г. 2 р. — к.
- 5 Сборникъ матеріаловъ для исторической топографіи г. Кіева
и его окрестностей, 1874 г., стр. 416 . . . . . 1 р. 50 к.
- 6 Планъ г. Кіева 1695 г. . . . . 1 р. — к.
- 7 Палеографическій Сборникъ, изд. 1899 г. . . . . 5 р. — к.
- 8 Матеріалы для исторіи Русской Картографіи, вып. I,
изд. 1899. . . . . 5 р. — к.

Архивъ Юго-западной Россіи:

- 9 *Часть первая*, т. 2-й и 3-й. Матеріалы для исторіи
православія въ Западной Украинѣ въ XVIII ст. Архи-
мандритъ Мельхиседекъ Значко-Яворскій (1759—1771 г.).
Изд. 1864 г. Оба тома вмѣстѣ . . . . . 3 р. — к.
- 10 *Часть первая*, т. 5-й. Акты о подчиненіи Кіевской
митрополіи Московск. патріархату (1620—1694 г.).
Изд. 1872 г. . . . . 2 р. — к.
- 11 *Часть первая*, т. 6-й. Акты о церковно-религіозныхъ
отношеніяхъ въ юго-зап. Руси (1322—1648. гг.). изд.
1883 г. . . . . 2 р. — к.
- 12 *Часть первая*, т. 7-й. Памятники литературной полемики
православныхъ южно-руссомъ съ латино-уніатами въ
XVI—XVII вв. Изд. 1887 г. . . . . 2 р. — к.
- 13 *Часть первая*, т. 9-й. Лиѳосъ, полемическое сочиненіе
1644 г. . . . . 2 р. — к.
- 14 *Часть 2-я*, томъ 2-й. Акты для исторіи провинціальныхъ
сеймиковъ Юго-зап. края во 2-й половинѣ XVII вѣка
Изд. 1888 г. . . . . 2 р. — к.
- 15 *Часть третья*, томъ 2-й. Акты о козакахъ (1679—
1716 гг.). Изд. 1868 г. . . . . 2 р. — к.

ДБ
10
—
А-87

~~ТДЗ~~

~~10/1~~

АРХИВЪ

х

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССІЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

*состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-
Губернаторѣ.*

ЧАСТЬ ТРЕТЬЯ,
ТОМЪ V.

*Библиотека
Ивана Егоровича
Забѣлина.*

~~Г 6 1/1~~

К І Е В Ъ.

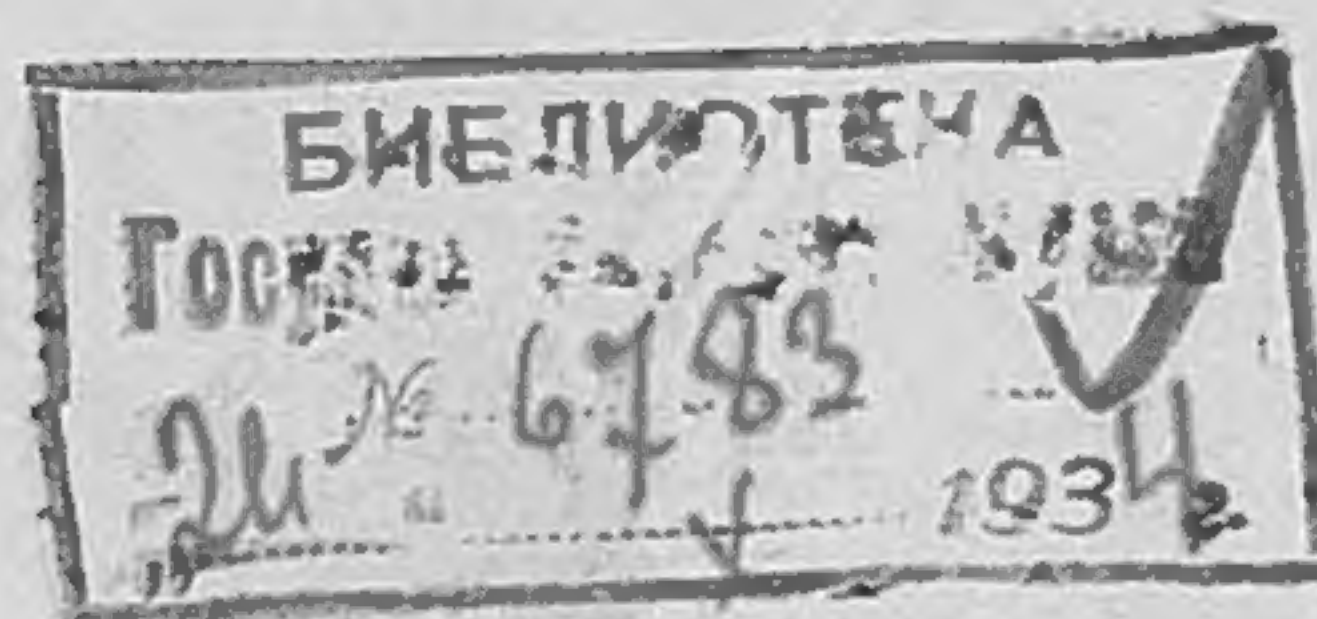
Типографія Акціонернаго Общества Н. Т. Корчакъ-Новицкаго

1902.

6979

Печатано по распоряженію Предсѣдателя Коммисіи
для разбора древнихъ актовъ.

Акты о мнимомъ крестьянскомъ
возстаніи въ Юго-западномъ краѣ
въ 1789 году.

Въ концѣ XVIII столѣтія политическій организмъ польскаго государства быстро приближался къ паденію, причины котораго лежали глубоко въ существѣ этого организма; онѣ ясно обрисовались уже въ XVII столѣтіи и продолжали развиваться въ теченіе двухъ столѣтій, не встрѣчая малѣйшихъ попытокъ къ ихъ устраненію. Причины эти привели къ гибели государства, которое пало собственною тяжестью, потому только, что внутренній строй его сдѣлалъ дальнѣйшее существованіе его невозможнымъ. Главною и основною причиною разложенія польскаго государства послужилъ сословный строй его, сосредоточившій всѣ функціи государственной власти исключительно въ рукахъ дворянъ. Конечно, и при такомъ строѣ, хотя и тягостномъ для не-дворянскаго населенія края, дворяне могли бы, если бы обладали бѣльшимъ политическимъ развитіемъ, создать, подобно Венеціи, если не очень могущественное, то, по крайней мѣрѣ, гарантированное по отношенію къ внѣшнимъ обстоятельствамъ и сколько нибудь прочное государство. Но въ Польшѣ дворянство оказалось лишеннымъ не только политическаго развитія, но простого инстинкта, необходимаго для пониманія хотя бы только интересовъ своего сословія. Послѣ упорной, хотя медленной, борьбы съ монархическою властью, дворяне захватили всѣ атрибуты этой власти, оставивъ королямъ лишь почетное представительство своей республики, безъ всякой власти и права инициативы; другія сословія края были лишены всякаго участія въ общественныхъ

дѣлахъ, а огромная масса земледѣльческаго сословія была порабощена безусловно въ пользу дворянъ. Овладевъ государствомъ, дворяне смотрѣли на него, какъ на свою собственность, какъ на источникъ своихъ правъ и доходовъ, но не считали нужнымъ заботиться о его сохраненіи и дать ему сколько-нибудь прочную организацію; напротивъ того, они, уклоняясь отъ всякихъ обязанностей и ревниво защищая то, что они называли „шляхетскою вольностью“, разрушили одно за другимъ всѣ необходимыя для существованія государства учрежденія. Исполнительная власть была совершенно разрушена; администрація и ея органовъ не существовало, или они были совершенно призрачны. Судебные приговоры исполнялись частными усиліями заинтересованныхъ лицъ. Характернѣе всего было отношеніе къ финансамъ и военной силѣ. Дворяне считали главнымъ иммунитетомъ своего сословія освобожденіе отъ уплаты всякихъ податей, прямыхъ и косвенныхъ, между тѣмъ они владѣли главною массою территоріи и населявшаго ее народонаселенія. Скудные доходы государства состояли изъ податей и пошлинъ, оплачиваемыхъ мѣщанами, но при беспошлинномъ провозѣ товаровъ для личнаго употребленія дворянъ, доходъ этотъ быстро погасъ, и торговая и промышленная дѣятельность городовъ совершенно почти зачахла. Другой источникъ дохода составляли государственныя имѣнія, такъ называемыя староства и державы, но методъ управленія этими имѣніями доставлялъ въ казну едва 25% настоящаго дохода: староства раздавались въ видѣ награды, или, точнѣе, по мѣрѣ вліянія отдѣльныхъ лицъ, въ пожизненное владѣніе шляхтичамъ; такой староста былъ обязанъ уплачивать въ казну только четверть дохода (*quartam*), остальнымъ же пользовался самъ по праву. Наконецъ, незначительный доходъ казна получала отъ немногочисленныхъ государственныхъ оброчныхъ статей (соляныя копи и т. п.). Только въ случаѣ крайней необходимости правительство обращалось къ дворянству съ просьбою помочь общественному горю добровольною складчиною. Складчины такія (подымное, *subsidium charitativum* etc.) разрѣшались сеймами

весьма рѣдко, неохотно, на опредѣленную лишь потребность, и взыскивались крайне вяло и неаккуратно. Конечно, при такомъ финансовомъ строѣ казна всегда была пуста. Не доставало денегъ на уплату жалованья войску, на содержаніе крѣпостей, вооруженіе и т. д.—результатомъ этого были военныя конфедераціи, самовольное оставленіе службы офицерами и солдатами, захватъ ими государственныхъ имѣній для взысканія неуплаченнаго жалованья,—слѣдовательно, полное разстройство военной дисциплины и невозможность окончить любую начатую военную кампанію. Но это неустройство войска, зависѣвшее отъ скудости финансовъ, не было единственнымъ недостаткомъ военнаго дѣла въ Польшѣ. Шляхетское сословіе постоянно заявляло опасеніе, что регулярное войско можетъ послужить королю орудіемъ для разширенія своей власти и введенія, какъ тогда говорили, „*absolutum dominium*“. Вслѣдствіе этого всякая попытка со стороны короля, клонящаяся къ усиленію или упорядоченію военныхъ силъ, вызывала бурю въ средѣ шляхетскаго сословія и протесты сеймовъ, иногда крайне оскорбительные для трона. На такую реакцію наткнулся Владиславъ IV въ 1646 г. Еще рѣзче выразилась она при Августѣ II въ 1715—1717 годахъ; король этотъ, желавшій дѣйствительно сокращенія шляхетской анархіи и разширенія королевской власти, ввелъ въ предѣлы Польши, подъ благовиднымъ предлогомъ, свою саксонскую армію. Немедленно на всемъ протяженіи государства поднялась шляхетская вооруженная конфедерація (извѣстная подъ именемъ Тарногородской) и послѣ двухлѣтней войны, при посредствѣ князя Долгорукаго, посланника Петра I, принудила короля заключить условія, по которымъ онъ не только обязался вывести изъ Польши саксонцевъ, но долженъ былъ согласиться уменьшить регулярную польскую армію на половину (17,000 вмѣсто бывшаго комплекта 36,000)¹⁾. Это постановленіе было утверждено сеймомъ 1717 года,

---

¹⁾ Dziennik konfederacji Tarnogrodzkiej. Poznań, 1841. стр. 256—258. Volumina Legum, т. VI, стр. 113 и слѣдующія.

какъ обязательный законъ. Такимъ образомъ, разрушивши администрацію и финансы, шляхтичи лишили свое государство военной силы и свели ее на степень, далеко несоразмѣрную съ пространствомъ и народонаселеніемъ этого государства. Случилось это въ то именно время, когда многія сосѣднія государства старались путемъ введенія правильнаго управленія, упорядоченія финансовъ и развитія военнаго дѣла, списать возможную силу и занять подобающее политическое значеніе. Среди этихъ развивающихся и съ каждымъ днемъ усиливающихся государственныхъ организмовъ, шляхетское государство играетъ роль настоящаго больного человѣка; оно держится еще около столѣтія благодаря лишь силѣ инерціи, но несомнѣнно, что зданіе это должно разрушиться при первомъ сколько-нибудь серьезномъ толчкѣ. Анархическое положеніе шляхетской республики, крайне опасное для всякаго государства, осложнялось еще въ Польшѣ этнографическимъ составомъ ея населенія. Болѣе чѣмъ $\frac{2}{3}$ государства заселено было народонаселеніемъ не польскимъ: въ прусскихъ провинціяхъ Польши господствовало нѣмецкое, протестантское населеніе; сѣверныя области В. К. Литовскаго заняты были: Жмудью, Литвинами и Латышами (въ польской Лифляндіи), наконецъ, въ составъ Польши входили обширныя провинціи западной и юго-западной Руси съ населеніемъ бѣло-и малорусскимъ. Конечно, при такомъ разноплеменномъ населеніи государства и при численныхъ отношеніяхъ, крайне невыгодныхъ для господствующей народности, всякій политически развитой правящій классъ понялъ-бы, что для сохраненія цѣлости государства необходимо предоставить подчиненнымъ народностямъ широкія гарантіи, обеспечивающія ихъ культурныя и историческія особенности и свободное развитіе ихъ національныхъ началъ, что такой только образъ дѣйствія могъ бы привязать гетерогенныя народности къ общему государству и вызвать съ ихъ стороны искреннее содѣйствіе при каждой исторической коллизіи. Но такого политическаго такта польское дворянство не проявило; оно употребило всевозможныя усилія для того, чтобы ассимилировать съ собою дворянскіе

слои подчиненныхъ народностей и, достигнувъ этой цѣли, сочло дѣло ополченія оконченымъ. По мнѣнію шляхты, она исключительно составляла народъ, народныя же массы были созданы лишь для исполненія приказаній шляхты и не должны были приниматься въ расчетъ при политическихъ и общественныхъ соображеніяхъ. Крупный взрывъ народнаго протеста, случившійся въ южной Руси въ половинѣ XVII столѣтія и повлекшій за собою потерю нѣсколькихъ областей, не образумилъ дворянскаго сословія. Оно не измѣнило своего образа дѣйствій и продолжало навязывать насиліемъ свои взгляды религіозные, сословные и національные жителямъ не польскихъ областей. Результатомъ этого образа дѣйствій было полное отчужденіе всѣхъ не-дворянскихъ классовъ общества отъ государственныхъ интересовъ и симпатіи ихъ къ другимъ государственнымъ организмамъ, въ которыхъ всѣ или нѣкоторыя черты ихъ національнаго быта пользовались бѣльшимъ уваженіемъ. Это настроеніе народныхъ массъ проявляется, смотря по мѣсту и обстоятельствамъ, то болѣе активно (какъ въ гайдамацкихъ движеніяхъ на Украинѣ), то болѣе пассивно—въ видѣ полнаго индифферентизма къ судьбѣ своего государства. Въ полномъ разслабленіи государственнаго организма просуществовала Польша до конца третьей четверти XVIII столѣтія. Это время, извѣстное подъ названіемъ „времени Саксонцевъ“, оставило въ памяти дворянскаго сословія воспоминанія, какъ время самага большаго развитія такъ называемой „золотой шляхетской вольности“, т. е. время, когда дворяне пользовались самымъ цвѣтущимъ благосостояніемъ и самымъ безконтрольнымъ произволомъ. Если по временамъ высказывались рѣдкія мнѣнія, сѣтовавшія о господствовавшей анархіи, то они замолкали въ виду страннаго афоризма, пріобрѣтшаго большую популярность среди шляхетскаго общества: „Польша стоитъ крѣпко именно потому, что поддерживается анархіею“¹⁾).

Это благоденствіе и безпечность дворянскаго сословія были неприятно встревожены въ 1772 году первымъ раздѣломъ Польши.

---

¹⁾ „Polska mocno stoi, bo stoi 'nierządem“.

Внутреннія смуты, возникшія въ Речипосполитой, подали поводъ тремъ сосѣднимъ державамъ къ политическому вмѣшательству въ ея дѣла, результатомъ котораго была потеря нѣсколькихъ крупныхъ областей и протекторатъ надъ остальнымъ государствомъ. Ясно было, что дни Речипосполитой сочтены, если она не приметъ энергическихъ мѣръ для своего спасенія и не проведетъ съ возможною быстротою реформъ, которыя обновили бы ея разлагающійся политическій организмъ. Мысль о необходимости реформъ стала мало-по-малу распространяться среди дворянскаго сословія и привела въ 1788 году къ созванію такъ называемаго четырехлѣтняго сейма (1788—1792), которому предстояло пересмотрѣть и видоизмѣнить основные законы государства. Эта задача, весьма трудная уже по самому существу своему, требовала, въ виду весьма невыгодныхъ внѣшнихъ условій, особеннаго такта, терпѣнія, сдержанности и значительнаго политическаго развитія и подготовки со стороны депутатовъ, входившихъ въ составъ сейма. Но депутаты, собравшіеся на сеймъ, были, за малыми исключеніями, совершенно лишены этихъ качествъ: они не только не имѣли яснаго представленія о характерѣ и цѣли необходимыхъ реформъ, но не признавали никакихъ правилъ парламентарной дисциплины и относились къ предлагаемымъ для обсужденія вопросамъ, повинуваясь исключительно или минутному нервному увлеченію, или личнымъ расчетамъ и связямъ. Вслѣдствіе отсутствія политической подготовки депутаты стали тормозить засѣданія сейма и упразднили возможность всякой программы въ обсужденіи законодательныхъ вопросовъ. Каждый вопросъ, предложенный для обсужденія, не только затягивался безконечными преніями вслѣдствіе того, что мнѣнія депутатовъ не были раньше ими продуманы, но среди преній каждый депутатъ считалъ себя въ правѣ ставить новые, къ дѣлу не относящіеся вопросы и настаивать на ихъ обсужденіи; многіе требовали голоса для того, чтобы говорить длинныя, совершенно не нужныя рѣчи, относившіяся или къ вопросамъ уже рѣшеннымъ, или просто ни къ чему не относившіяся и заключавшія лишь поздравленія сейма

за его почтенные труды или панегирики знатымъ лицамъ ¹⁾). Такимъ образомъ характеристическою и преобладающею чертою четырехлѣтняго сейма былъ образцовый обструкціонизмъ, правда не умышленный и не вытекавшій изъ злоупотребленія парламентарною тактикою, но невольный, зависѣвшій отъ слабой степени политическаго развитія членовъ сейма. Безпорядокъ засѣданій сейма усиливался еще болѣе вслѣдствіе того, что вниманіе его безпрестанно отвлекалось отъ основныхъ законодательныхъ задачъ текущими вопросами внѣшней и внутренней политики; вопросы эти, сильно волновавшіе страсти, и отвлекали постоянно занятія сейма отъ его законодательныхъ трудовъ.

Въ самомъ началѣ сейма одинъ изъ такихъ текущихъ вопросовъ,—вопросъ объ отношеніи къ сосѣднимъ государствамъ, занялъ всецѣло вниманіе сейма и волновалъ его въ теченіе почти всего времени его существованія, оказывая непосредственное вліяніе на направленіе и ходъ законодательныхъ занятій и безпрестанно отвлекая отъ нихъ членовъ сейма. По этому вопросу сеймъ раздѣлился на двѣ враждебныя партіи: одна изъ нихъ, „королевская“—состоявшая изъ болѣе трезвыхъ и болѣе развитыхъ представителей, предлагала сохранить возможно добрыя отношенія къ Россіи и закончить подъ дружественнымъ протекторатомъ этой державы предположенныя реформы, долженствовавшія доставить въ будущемъ возможную силу разслабленному организму Речипосполитой; другая партія, „прусская“, или „патріотическая“, какъ она сама себя называла, поддавшись весьма искуснымъ обольщеніямъ прусскаго посланника Люкесини, требовала немедленнаго разрыва съ Россіею и заключенія тѣсной дружбы съ Пруссіею, полагая, что послѣдняя охранитъ своимъ авторитетомъ дѣйствія сейма. Среди преній, возникшихъ между двумя указанными партіями, король, отстаивавшій союзъ съ Россіею, сказалъ очень искреннюю и продуманную рѣчь (въ засѣданіи 6 ноября 1788 года). Онъ указалъ въ рѣчи на дру-

---

¹⁾ Kalinka, Sejm czteroletni. Изданіе 4-ое. Краковъ 1895. I, 344, 529—530 и др.

желюбное настроеніе Россіи, на то, что держава эта не выразила никакого протеста противъ дѣйствій сейма, и предостерегалъ, что враждебное отношеніе къ Россіи можетъ вызвать серьезную опасность. Правда, сеймъ постановилъ усилить составъ своей арміи до контингента въ 100,000 человѣкъ, но пока онъ не обдумалъ средствъ, необходимыхъ для вооруженія и содержанія этой арміи, и она существовала лишь на бумагѣ; между тѣмъ Россія обладаетъ грозною военною силою, защищаться противъ которой Польша не имѣетъ возможности. „Притомъ, прибавилъ король, мы не должны забывать, что, въ случаѣ коллизіи, мы, весьма правдоподобно, можемъ встрѣтить самыхъ жестокихъ враговъ въ собственныхъ подданныхъ“¹⁾. Эта рѣчь короля произвела совершенно неожиданное впечатлѣніе: всѣ серьезные, высказанные имъ мотивы въ пользу союза съ Россіею оставлены были безъ вниманія, но послѣдняя фраза подхвачена была общественнымъ мнѣніемъ и составила тему для толкованій совершенно неожиданныхъ. Вскорѣ среди сеймовыхъ депутатовъ и варшавскаго общества укоренилось убѣжденіе, будто русское правительство приняло мѣры для того, чтобы поднять крестьянское возстаніе въ русскихъ областяхъ Речипосполитой и будто король знаетъ объ этомъ проектѣ и пользуется имъ, какъ угрозою для того, чтобы провести на сеймѣ свое мнѣніе. Уже на другой день послѣ того, какъ рѣчь была произнесена, предводители „патріотической“ партіи рѣшили послать къ королю депутацію, которая должна была, между прочимъ, потребовать, чтобы все наличное польское войско было отправлено въ Украину для усмиренія того крестьянскаго бунта, о которомъ упоминалъ король²⁾. Хотя нѣсколько дней спустя оппозиціонная партія и смягчила редакцію этого требованія, но увѣренность въ существованіи крестьянскаго заговора глубоко засѣла въ убѣжденіи шляхтичей. Изъ Варшавы разсѣялась по русскимъ областямъ цѣлая стая тревожныхъ писемъ,

---

¹⁾ Kalinka, Sejm czteroletni. I, 260.

²⁾ Тамъ же стр. 264.

въ которыхъ сеймовые депутаты просили своихъ довѣрителей собрать на мѣстѣ и сообщить имъ всѣ свѣдѣнія о предполагающемся крестьянскомъ бунтѣ. Многіе корреспонденты откликнулись на эти вопросы. Правда, никакихъ точныхъ фактовъ по данному вопросу не имѣлось въ ихъ распоряженіи, но за то, при полномъ отчужденіи шляхтичей отъ крестьянской массы, при совершенномъ ея незнаніи и непониманіи, въ средѣ провинціальной шляхты прочно установилось убѣжденіе,—конечно, не безъ основанія,—что крестьянская масса проникнута глубокою противъ нихъ ненавистью. Основываясь на этомъ общемъ положеніи, многіе корреспонденты изъ провинцій присылали въ Варшаву отвѣты, исполненные весьма тревожныхъ общихъ соображеній, предположеній и догадокъ, которыя поддерживали тревожное настроеніе въ столицѣ и иногда доводили его до настоящей паники. Многіе корреспонденты усиливали тревогу *bona fide*, сами ее раздѣляя, другіе воспользовались смутю для того, чтобы пріобрѣсти репутацію горячихъ патріотовъ или снискать какую-либо личную выгоду. Вотъ нѣсколько примѣровъ такихъ провинціальныхъ извѣстій, которыя читались и обсуждались въ засѣданіяхъ сейма. Уже въ концѣ декабря (1788) читали въ сеймѣ донесеніе генерала Любовидскаго, командовавшаго частью войскъ, расположенныхъ въ Украинѣ, который доносилъ сейму, что имъ приняты нужныя мѣры надзора за крестьянами, склонными къ бунту. Вслѣдъ за тѣмъ кн. Сангушко заявилъ, что онъ провелъ на Волыни нѣсколько дней, встрѣтилъ тамъ несомнѣнные признаки подготовляемаго бунта и слышалъ жалобы помѣщиковъ на то, что сеймъ не заботится объ ихъ безопасности, и потому онъ просилъ, чтобы три полка кавалеріи были направлены немедленно въ Волынское воеводство. Предложеніе Сангушка было поддержано многими депутатами и было отложено лишь вслѣдствіе заявленія генерала артиллеріи Феликса Потоцкаго, главнаго начальника войскъ, расположенныхъ въ южно-русскихъ областяхъ, который, выразивъ сомнѣніе въ правдивости тревожныхъ слуховъ, объявилъ, что онъ немедленно отправится лично въ Украину для того, чтобы

провѣрить ихъ достовѣрность. Уже 19 января (1789) онъ прислалъ сейму рапортъ изъ Острога, въ которомъ увѣрялъ, что всѣ извѣстія о бунтахъ не имѣютъ никакого основанія и что онъ не встрѣтилъ малѣйшаго ихъ признака.¹⁾—Но извѣстіе это не успокоило тревоги, тѣмъ болѣе, что въ сеймѣ существовала партія, руководимая гетманомъ Браницкимъ, желавшая во что бы то ни стало раздуть мнимую опасность для того, чтобы возвратить гетману ту военную диктатуру, которой онъ былъ лишенъ постановленіемъ одного изъ предшествующихъ сеймовъ. Въ засѣданіи 3 февраля читались частныя письма отъ кзендза Сѣраковскаго изъ Умани и отъ отставнаго генерала Курдвановскаго изъ Волыни, которые въ общихъ выраженіяхъ утверждали, что крестьяне готовятся къ бунту, собираются толпами во время праздниковъ, покупаютъ оружіе и произносятъ угрозы противъ дворянъ.²⁾ Письма эти взволновали сеймъ и вызвали предложеніе немедленно отправить все наличное польское войско въ Украинну, а оттуда перевести въ Польшу всѣхъ городовыхъ козаковъ (т. е. придворныя милиціи, организованныя на свой счетъ мѣстными владѣльцами для охраны ихъ имѣній и придворной службы); только съ большимъ трудомъ удалось королю и болѣе спокойнымъ депутатамъ отклонить это предложеніе, указавъ, что невозможно предпринимать серьезныхъ государственныхъ мѣръ на основаніи частныхъ писемъ и что проектируемая мѣра, даже въ случаѣ существованія дѣйствительной опасности, скорѣе усилила бы ее, чѣмъ предотвратила. Новые два рапорта Феликса Потоцкаго (отъ 26 января и 6 февраля изъ Тульчина) отрицали не только существованіе всякаго волненія среди крестьянъ, но утверждали его полную невозможность: въ началѣ зимы выпало такое количество снѣга, что въ Украинѣ прекратилось всякое сообщеніе, дороги не проходимы, села совершенно разобщены и передвиженіе войскъ невозможно. — Подъ вліяніемъ раздраженія, вызваннаго оппозиціею,

---

¹⁾ Тамъ же, стр. 434—435, 436.

²⁾ Тамъ же, стр. 437—440.

войсковая коммиссія (исполнявшая тогда функціи военнаго министерства), въ которой председательствовалъ гетманъ Браницкій, попыталась отдѣлаться отъ Потоцкаго; она отправила, помимо него, приказъ подвѣдомственнымъ ему генераламъ: Любовидскому, Ерличу и Держку, поручая имъ сосредоточить войска въ мѣстностяхъ, болѣе всего угрожаемыхъ бунтомъ, подвергнуть военному суду всѣхъ виновныхъ и слѣдить за настроеніемъ крестьянъ, для чего рекомендовала обратиться къ помощи еврейскаго населенія. Потоцкій, какъ кажется, понялъ цѣль этого распоряженія: онъ не подалъ просьбы объ отставкѣ и лишь въ письмѣ къ королю указалъ на неправильность дѣйствій войсковой коммиссіи, сносившейся помимо него съ его подчиненными, и на безправственность приѣма обращенія за свѣдѣніями къ евреямъ, которые, по его мнѣнію, воспользуются немедленно даннымъ имъ порученіемъ для преслѣдованія личныхъ выгодъ.¹⁾ Оппозиція попыталась еще разъ налечь въ сеймѣ на тревожное будто-бы настроеніе крестьянъ въ Украинѣ: въ засѣданіи 19 февраля прочитано было письмо, полученное изъ Чуднова отъ чиновника, завѣдывающаго таможенными сборами; онъ доносилъ, что въ границы Речипосполитой вступилъ полкъ русской конницы въ сопровожденіи большого обоза, нагруженнаго оружіемъ и другими боевыми припасами, и остановился въ имѣніи князя Потемкина, м. Смилѣ, и что вслѣдствіе появленія русскаго войска, крестьяне стали волноваться, произносить угрозы и припасать оружіе, что вслѣдствіе этого необходимо прислать въ Украину побольше войска и обязать помѣщиковъ слѣдить за крестьянами и отнять у нихъ оружіе. Письмо это, несмотря на успокоительные рапорты Потоцкаго, было подхвачено многими сеймовыми депутатами, и партія Браницкаго предложила призвать къ оружію общее ополченіе дворянъ. Но предложеніе это было слишкомъ легкомысленно и заносчиво. Болѣе умѣренныя члены сейма указали на комическую сторону предложенія: смѣшно было на основаніи частныхъ писемъ призывать къ

---

¹⁾ Тамъ же, стр. 442—443.

оружію дворянъ всего государства противъ невѣдомаго врага и идти войною противъ собственныхъ крестьянъ, спокойно пребывавшихъ въ своихъ домахъ. Затѣмъ ясно было высказано предположеніе, что вѣсти о мнимомъ бунтѣ и возбуждаемая по этому поводу тревога служатъ лишь орудіемъ въ пользу личнаго честолюбія какихъ-то интригановъ. Оппозиція смутилась и замолчала ¹⁾. Вообще тревожнымъ слухамъ въ сеймѣ перестали вѣрить и все дѣло готовившагося будто-бы крестьянскаго бунта причислили, какъ это и было въ дѣйствительности, къ числу неудачныхъ сеймовыхъ стратегемъ. Послѣдняя попытка въ этомъ направленіи—присланное изъ Житомира коллективное заявленіе, подписанное 60-ю дворянами Кіевскаго воеводства, извѣщавшее объ опасномъ настроеніи крестьянъ и требовавшее присылки войска,—не обратила на себя вниманія сейма и послѣ ея прочета сеймовый маршалъ заявилъ, что нужныя мѣры уже приняты, и безъ дальнѣйшаго обсужденія перешелъ къ дневному порядку ²⁾.—

Для успокоенія общественнаго мнѣнія, сеймъ счелъ нужнымъ поручить дѣло наблюденія и предотвращенія бунта какой-либо специальной институціи; но такъ какъ въ Польшѣ полиція и другіе административные органы вовсе отсутствовали, создать же ихъ вдругъ было трудно, то сеймъ придумалъ слѣдующую мѣру. Съ начала русско-турецкой войны русскія войска устроили въ границахъ Речипосполитой запасные магазины провіанта и скупали съ этою цѣлью съѣстные продукты въ юго-западномъ краѣ; мѣстные помѣщики, желая регулировать это дѣло, избрали въ каждомъ воеводствѣ изъ своей среды такъ называемыя провіантскія комиссіи, которымъ поручили входить въ непосредственныя сношенія съ русскими военными властями, вести счетъ заказовъ, наблюдать за исправною доставкою припасовъ и служить посредниками при полученіи за нихъ денегъ. Сеймъ, обративъ вниманіе на существованіе этихъ комиссій, постановленіемъ отъ 23 февраля 1789 г. перемѣнилъ ихъ назначеніе; онъ переименовалъ эти комиссіи въ „поряд-

¹⁾ Тамъ же, стр. 446—451.

²⁾ Тамъ же, стр. 470.

ковья“ и поручилъ имъ принять должныя мѣры для предупрежденія крестьянскаго волненія¹⁾. Къ постановленію сейма приложена была коммиссіямъ инструкція, состоявшая изъ 6 пунктовъ: 1) Коммиссіи должны придумать мѣры для собранія точныхъ свѣдѣній о предполагаемомъ бунтѣ и буде заговоръ дѣйствительно окажется, обдумать средства для предупрежденія вспышки. 2) Всѣ помѣщики обязаны доносить ближайшей коммиссіи или военной командѣ о замѣченныхъ ими признакахъ волненія, оказывать коммиссіи всевозможную помощь и предоставлять въ ея распоряженіе свои надворныя милиціи. 3) Коммиссіи должны провѣрять сообщенныя имъ свѣдѣнія и сообщать результаты своихъ изслѣдованій сеймовымъ маршаламъ. 4) Коммиссіи не должны выходить за предѣлы указанной имъ функціи. 5) Оружіе можетъ быть доставляемо изъ-за границы съ разрѣшенія лишь порядковыхъ коммиссій. 6) Помѣщики приглашаются сеймомъ смягчить по возможности участь крестьянъ и не возбуждать среди нихъ тревоги поспѣшнымъ вооруженіемъ²⁾.

Вмѣстѣ съ этимъ сеймъ издалъ универсалъ о запретѣ ввозить оружіе изъ-за границы и распорядился отправить въ Украину нѣсколько отрядовъ войска³⁾.—

Перечисленныя мѣры оказались совершенно достаточными для успокоенія поднятой тревоги: въ теченіе полутора мѣсяца въ сеймѣ прекращаются всякія свѣдѣнія и дебаты по поводу предполагаемаго бунта; вѣроятно, этимъ и закончился бы весь инцидентъ, если бы внезапно неожиданный, единичный случай не взволновалъ съ страшною силою общественное мнѣніе.

Въ восточномъ углу Волыни, въ нынѣшнемъ Ровенскомъ уѣздѣ, въ селѣ Неверковѣ жилъ богатый помѣщикъ Игнатій Вележинскій, ротмистръ народной кавалеріи; ему принадлежало семь окрестныхъ селъ. Человѣкъ богатый и бездѣтный, Вележинскій со-

---

¹⁾ Тамъ же, стр. 451. Бродовичъ. Widok przemosy na słabą niewinność ztego wywartej, I; 9—10. Документъ № I, стр. 1--2.

²⁾ Докум. № II, стр. 3—5.

³⁾ Kalinka, l. c. 251—252. Докум. № III, стр. 6.—

держалъ домъ роскошно и имѣлъ многочисленную прислугу. Онъ обыкновенно набиралъ изъ своихъ селъ крѣпостныхъ мальчиковъ, давалъ имъ воспитаніе въ городахъ и затѣмъ переводилъ ихъ въ свою дворню. Въ числѣ воспитанныхъ такимъ образомъ „для собственной выгоды“ помѣщика мальчиковъ находились Самуилъ Раковичъ, лакей, и Семенъ Римарчукъ, рымарь (т. е. шорникъ); первый изъ нихъ писалъ и читалъ по-польски и по-нѣмецки, умѣлъ хорошо рисовать и играть на скрипкѣ; второй былъ также грамотенъ и изучилъ отлично свое ремесло. Вележинскій, по словамъ судебного слѣдствія, обращался съ ними ласково, положилъ имъ опредѣленное жалованье: первому 60 злотыхъ (9 руб.) въ годъ, второму 85 злотыхъ (около 13 руб.) и строго наблюдалъ за ихъ поведеніемъ: въ случаѣ незначительныхъ проступковъ онъ имъ дѣлалъ выговоры, въ случаѣ же болѣе крупныхъ отступленій наказывалъ ихъ розгами, но умѣренно, „по-отечески“. Какъ ни кротко было обращеніе Вележинскаго, молодые люди тяготились своимъ положеніемъ и обращались къ помѣщику съ просьбами отпустить ихъ съ своего двора на любыхъ условіяхъ, но встрѣчали рѣшительный отказъ; ожесточеніе въ душѣ ихъ развивалось постепенно и, наконецъ, послѣ одного изъ отеческихъ внушеній, они рѣшились отдѣлаться отъ пана убійствомъ. Устроивъ предварительно всѣ нужныя приготовленія, они, въ ночь съ 30 на 31 марта, привели свой умыселъ въ исполненіе; ворвавшись ночью въ спальню Вележинскихъ, они убили топорами помѣщика, его жену и, для сокрытія преступленія, перебили пять душъ женской прислуги. На другое утро они были арестованы, вслѣдствіе кровавыхъ пятенъ, оставшихся на ихъ одеждѣ, и заключены въ тюрьму. Луцкій гродскій судъ произвелъ подробное слѣдствіе, констатировалъ подробности преступленія и приговорилъ виновниковъ къ казни; преступникамъ покрыли руки наклею, облили смолою и сожгли, затѣмъ сняли со спины нѣсколько полосъ кожи, переломали ноги и затѣмъ обезглавили и четвертовали; части ихъ тѣлъ были развѣшены на висѣлидахъ въ разныхъ мѣстностяхъ Волыни. Луцкій судъ, послѣ подробнаго изслѣ-

дованія, удостовѣрилъ, что убійцы вовсе не имѣли сообщниковъ, а нѣсколько человѣкъ прислуги приговорилъ къ тѣлесному наказанію и сдачѣ пожизненно въ солдаты лишь за то, что они оказались нерадивыми и сонливыми, не узнали заблаговременно о намѣреніи убійцъ и не донесли объ этомъ господамъ, и во время совершенія преступленія не проснулись и не явились на помощь¹⁾.—

Это возмутительное дѣло, въ которомъ и убійцы и судъ какъ будто состязаются въ проявленіи жестокости, было, очевидно, послѣдствіемъ ненормальныхъ отношеній, вытекавшихъ изъ крѣпостного права. Аналогическія вспышки въ большемъ или меньшемъ размѣрѣ, при тѣхъ или иныхъ обстоятельствахъ, появлялись въ различное время и въ различныхъ мѣстностяхъ Речипосполитой; обыкновенно онѣ рассматривались какъ уголовныя преступленія и строго наказывались судомъ, но никому не приходило въ голову придавать имъ важное политическое значеніе. Въ данномъ случаѣ убійство Вележинскихъ произвело необычное впечатлѣніе: не напрасно въ теченіе 4-5 мѣсяцевъ и въ сеймѣ, и въ столицѣ, и въ провинціяхъ толковали объ угрожающемъ крестьянскомъ возстаніи, принимали мѣры предосторожности и т. д. Все шляхетское общество было увѣрено, что бунтъ крестьянскій вспыхнулъ и что Вележинскіе пали лишь первыми его жертвами. Въ первые дни послѣ Неверковского убійства, молва о немъ распространилась съ неимоверною быстротою; болѣе близкіе сосѣди ѣздили или посылали въ Неверковъ узнать о происшествіи и немедленно разсылали о немъ письма во всѣ стороны. Констатируя фактъ убійства и не ожидая результатовъ судебного слѣдствія, они по личнымъ догадкамъ указывали виновниковъ преступленія: совершили люди невѣдомые,—пишетъ одинъ; преступленіе это совершили *пилипоны*²⁾, которыхъ

---

¹⁾ Документъ № СХХІ, стр. 201—216

²⁾ *Пилипонами* или *маркетанами* называли коробейниковъ, сыздавна развившихъ товары въ русскихъ воеводствахъ и въ Лптвѣ и проникавшихъ даже въ Польшу. Это были старообрядцы, поселившіеся въ Черниговской и Могилевской губерніяхъ въ посадахъ: Добрянкѣ, Клиндахъ, Вѣткѣ и т. д.—Они достав-

арестовали съ повозками, нагруженными ножами, — передает другой корреспондентъ. Житомирскій староста Илинскій, сообщая о гибели Вележинскихъ, утверждаетъ, что это первое проявленіе широко организованнаго заговора, который повсемѣстно вспыхнетъ къ празднику св. Пасхи, и что многіе заговорщики: священники и пилипоны, уже арестованы¹⁾. Паническій страхъ охватилъ все шляхетское общество въ русскихъ воеводствахъ, особенно на Волыни; многіе искали убѣжища въ укрѣпленныхъ замкахъ, перевозя туда свои семейства и болѣе цѣнное имущество; другіе бѣжали въ Польшу или за австрійскій кордонъ, распространяя по дорогѣ тревожныя вѣсти и выдавая измышленія своего страха за положительные факты²⁾. Сложилась, такимъ образомъ, подъ впечатлѣніемъ паники цѣлая легенда о мнимомъ заговорѣ. Утверждали, что въ послѣднее время черезъ границу прослѣдовало болѣе 2000 повозокъ „маркетановъ“, что повозки эти были нагружены оружиемъ: ружьями, пулями, порохомъ, ножами³⁾, что маркетаны передаютъ деньги и оружіе священникамъ, у которыхъ останавливаются, а тѣ волнуютъ крестьянъ, что рѣшено заговорщиками начать истребленіе шляхтичей и евреевъ на Волыни, какъ въ странѣ, менѣе охраняемой войскомъ, и потомъ распространить возстаніе на другія русскія воеводства, что срокъ всеобщаго возстанія назначенъ будто въ ночь передъ святою Пасхою и что въ видѣ опыта лишь произведено нападеніе на дома Вележинскаго и совершено убійство Піотровскаго⁴⁾; что заговорщики рѣшили выждать нѣкоторое время, пока лѣса покроются листовою и сами они успѣютъ организовать крупныя отряды⁵⁾.

ляли разныя произведенія русскихъ фабрикъ: красный товаръ, желѣзныя издѣлія, кольца, бусы и предметы домашняго обихода и т. п. (Бродовичъ, стр. 10—11).

¹⁾ См. № СХХП, стр. 216—218.

²⁾ Kalinka, I, 478.

³⁾ Среди другихъ товаровъ у маркетановъ дѣйствительно были карманные и кухонные ножи.

⁴⁾ Маіоръ Піотровскій остановился на ночь въ корчмѣ близъ Острога, гдѣ былъ убитъ, повидимому съ цѣлью грабежа евреемъ — см. № СХХV, стр. 223.

⁵⁾ Kitowicz. Pamiętniki, т. I, стр. 83—85. Авторъ, писавшій свои воспоминанія нѣсколько лѣтъ спустя, передаетъ ходившіе слухи съ полною вѣрою въ ихъ достовѣрность.

Немедленно послѣ убіенія Вележинскихъ тревожныя извѣстія полетѣли въ столицу. Уже 2 апрѣля получено было донесеніе отъ генерала кн. Любомирскаго изъ Дубна, въ которомъ онъ приписывалъ Неверковское убійство маркетанамъ и утверждалъ, что открытъ заговоръ священниковъ и крестьянъ, составленный съ цѣлью избіенія шляхты. Въ то же время волынскій воевода, кн. Сангушко, извѣщалъ короля, что повсемѣстно дворяне арестуютъ маркетановъ, какъ виновниковъ преступленія, и что они заявляютъ готовность вооружиться и спасти свою жизнь, хотя бы пришлось истребить всѣхъ крестьянъ и священниковъ. Кіевскій воевода Стемпковскій извѣщалъ короля, что многіе дворяне бѣгутъ за кордонъ, и что онъ, несмотря на крайнюю опасность, остается дома лишь потому, чтобы не усиливать всеобщей паники. Наконецъ, всѣ слухи о заговорѣ, пилипонахъ, священникахъ и т. п. повторила волыпскія порядковая комиссія въ офиціальномъ рапортѣ королю ¹⁾.—

Во время полученія этихъ извѣстій засѣданій сейма не было; въ виду наступающихъ праздниковъ они были отсрочены по 16 апрѣля. Не ожидая этого срока, король созвалъ на засѣданіе сеймовыхъ маршаловъ, предсѣдателя войсковой комиссіи и остававшихся въ столицѣ депутатовъ Волынскаго воеводства и предложилъ обдумать мѣры для предупрежденія крестьянскаго возстанія; въ виду многочисленныхъ и единогласныхъ извѣстій, полученныхъ изъ Волыни, очевидно, и король, и сеймовый маршалъ Малаховскій, до того времени крайне скептически относившіеся къ извѣстіямъ о бунтѣ, поколебались и стали придавать имъ болѣе серьезное значеніе. На совѣщаніи рѣшено было принять слѣдующія предварительныя мѣры: отправлены были на Волынь военныя команды, числомъ до 2500 человѣкъ; войсковая комиссія предписала генералу Феликсу Потоцкому разсылать по воеводствамъ военныя команды, поручить имъ зорко слѣдить за настроеніемъ населенія, арестовать всѣхъ безпаспортныхъ, особенно монаховъ и погонщи-

---

¹⁾ Kalinka, I, 472—473.

ковъ, пришедшихъ изъ-за границы, и, въ случаѣ безпорядковъ, немедленно являться на мѣсто, арестовать и допросить виновныхъ, препровождать ихъ къ начальству и сноситься съ порядковыми комиссіями. Маршалы сеймовые послали приказъ гродскимъ судамъ, чтобы они немедленно судили виновныхъ, не ожидая сроковъ, назначенныхъ для судебныхъ засѣданій. Притомъ постановлено было успокоить дворянъ заявленіемъ, что всѣ необходимыя мѣры предосторожности приняты, и просить помѣщиковъ не раздражать крестьянъ взысканіемъ съ нихъ подати, которую обязались уплатить сами шляхтичи. Затѣмъ войску предписано вести себя скромно, не раздражать народонаселенія постоемъ и взысканіемъ продовольствія и не производить безъ суда взысканій и казней ¹⁾).

Извѣстія, полученныя изъ Волыни, взволновали общественное мнѣніе въ столицѣ; публика повторяла эти извѣстія, прибавляя къ нимъ все новыя и новыя подробности. Разсказывали, что въ русскихъ воеводствахъ въ церквахъ, за царскими вратами, вездѣ устроены склады оружія, что все государство наводнено маркета-нами, которые раздаютъ крестьянамъ жижи, что въ самую Варшаву ихъ проникло до 2000 ²⁾). Вотъ какими словами характеризуетъ тогдашнее настроеніе столичнаго общества польскій мемуаристъ Охоцкій, жившій въ то время въ Варшавѣ: „Слухъ о томъ, что украинскіе крестьяне приготавливаются къ бунту, неизвѣстно откуда произошелъ, но, вслѣдствіе всеобщей паники, пріобрѣталъ все болѣе и болѣе довѣрія; подозрѣнія были обращены по преимуществу на уніатское духовенство, которое ни въ чемъ не было повинно, но сильно по этому поводу пострадало... Между прочимъ распространился слухъ, будто поймали нѣсколько десятковъ пилипонскихъ повозокъ, провозившихъ бочки, наполненныя ножами. Ножи эти странной формы, снабжены будто страшными зубцами и крючьями, придуманными для причиненія ужасныхъ страданій;

¹⁾ Kalinka, I 473—475. См. также № IV, стр. 7—8, V, стр. 9—10 и VI, стр. 11.

²⁾ Kalinka, II, 473.

образцы этихъ ножей въ Варшавѣ вырѣзывали изъ бумаги и рассылали всюду; при видѣ ихъ дамы падали въ обморокъ, мужчины же искали утѣшенія въ венгерскомъ. Множество бумажныхъ изображеній этихъ страшныхъ ножей я самъ разослалъ въ провинцію. Тѣмъ не менѣе ни въ Варшавѣ, ни въ провинціяхъ никто не видѣлъ желѣзнаго подлинника этого орудія: въ Польшѣ говорили, что ножи были задержаны въ Литвѣ, въ Литвѣ указывали на Кіевское воеводство, здѣсь же не могли указать источника этого тревожнаго слуха¹⁾.

16 апрѣля возобновилась дѣятельность сейма. На первомъ же засѣданіи прочитаны были всѣ рапорты, письма и извѣщенія, касавшіеся крестьянскаго бунта, но оказалось, что въ нихъ не было никакихъ точныхъ фактическихъ данныхъ; документы эти заключали лишь догадки и предположенія или указывали, какъ на факты, на неосторожно произнесенныя крестьянами личныя угрозы или на допросы, снятые съ пристрастіемъ²⁾. Тѣмъ не менѣе сеймъ, уступая общественному мнѣнію, издалъ 18 апрѣля постановленіе, носившее заглавіе: „Обезпеченіе общественнаго спокойствія“; постановленіе это предписывало: 1) чтобы русскіе купцы, торгующіе въ предѣлахъ Речипосполитой, запаслись паспортами отъ скарбовой комиссіи или отъ ближайшихъ судебныхъ учреждений; всѣ же маркетаны и пилипоны, не имѣющіе таковыхъ паспортовъ, равно какъ и монахи, священники и извозчики, прибывшіе изъ-за границы, должны въ двухнедѣльный срокъ оставить предѣлы Речипосполитой; послѣ же этого срока какъ военныя команды, такъ и частныя лица должны арестовать ослушниковъ. 2) Всѣ православные духовные, живущіе въ Речипосполитой, должны немедленно принести присягу на вѣрность королю и въ молитвахъ не поминать иноземныхъ монарховъ, а молиться за короля и Речьпоспо-

---

¹⁾ Pamiętniki Jana Duklana Ochockiego, т. I. стр. 297—298 См. также Бродовичъ, I, 93.

²⁾ Kalinka, I, 476.

литую. Тѣ, кто не пожелаетъ принести присягу, должны будутъ потерять свои мѣста и удалиться за предѣлы государства¹⁾. Вслѣдъ за этимъ постановленіемъ скарбовая коммиссія (т. е. министерство финансовъ) приказала всѣмъ таможеннымъ чиновникамъ не пропускать черезъ границу лицъ, не имѣющихъ паспортовъ, товары же купцовъ, снабженныхъ паспортами, осматривать на границѣ и не допускать ввоза оружія²⁾.

Затѣмъ сеймъ вошелъ въ сношенія съ порядковыми мѣстными коммиссіями, предоставилъ имъ право призывать въ случаѣ нужды военныя команды, рекомендовалъ имъ употреблять по мѣрѣ возможности кроткія мѣры для успокоенія крестьянъ и возложилъ на нихъ обязанность заботиться о содержаніи арестантовъ. Вмѣстѣ съ тѣмъ отъ имени сейма изданъ былъ универсалъ ко всѣмъ жителямъ края; онъ призывалъ всякаго, кто узнаетъ что-либо о заговорѣ, доносить о томъ помѣщику или ближайшей военной командѣ, обѣщалъ даже соучастникамъ заговора помилованіе и награды, въ случаѣ если они донесутъ раньше, чѣмъ сами будутъ арестованы. Универсалъ, обращаясь къ крестьянамъ и желая ихъ успокоить, говорилъ: „Всякій хлопъ долженъ повиноваться своему пану; правило это освящено религіею и закономъ.... Мы надѣемся потому, что каждый подданный постарается, чтобы земля, которую онъ орошаетъ потомъ чела своего, не была обагрена его кровью“. Затѣмъ универсалъ предписывалъ судить заподозрѣнныхъ лицъ исключительно въ градскихъ и земскихъ судахъ³⁾.

Этими мѣрами сеймъ ограничился, предоставивъ остальные заботы о предотвращеніи бунта мѣстнымъ порядковымъ коммиссіямъ, и занялся другими вопросами. Въ концѣ мая, когда тревога нѣсколько улеглась, сеймъ выдѣлилъ изъ своей среды особую коммиссію, состоявшую изъ трехъ сенаторовъ и девяти сеймовыхъ де-

---

¹⁾ См. № VII, стр. 12—14.

²⁾ См. № IX, стр. 16—18.

³⁾ См. №№: X, стр. 18—19 и XI, стр. 20—21.

путатовъ. Коммиссія эта, получившая названіе „Депутаціи для слѣдствія надъ лицами, обвиненными въ бунтѣ“, должна была снестись съ порядковыми коммиссіями и городскими судами, вытребовать къ себѣ лицъ обвиненныхъ, чинить имъ допросы, по выработанной программѣ, собрать свидѣтельства и каждое дѣло представлять съ своимъ заключеніемъ въ сеймъ для окончательнаго приговора¹⁾. Впрочемъ, дѣятельность этой сеймовой депутаціи не отвѣчала ея названію и цѣли, для которой она была назначена. Съ одной стороны, мѣстныя порядковыя коммиссіи успѣли себѣ выработать до времени назначенія депутаціи опредѣленный, тотъ или иной взглядъ на дѣло бунта; онѣ сосредоточили въ своихъ рукахъ всѣ дѣла, имѣвшія къ нему отношеніе, и многія изъ нихъ окончательно порѣшили. Съ другой стороны, одновременно съ назначеніемъ депутаціи возникло новое дѣло, которое было ей передано и на которомъ депутація сосредоточила исключительно свое вниманіе, забывъ первоначальное свое назначеніе. Это новое дѣло состояло въ слѣдующемъ. Въ сеймовомъ засѣданіи 21 апрѣля литовскій сеймовый маршалъ, князь Казимиръ Сапѣга, доложилъ нѣсколько писемъ, полученныхъ имъ изъ Литвы, обвинявшихъ случкаго православнаго архимандрита Виктора Садковскаго и подвѣдомственное ему православное духовенство въ томъ, что они подстрекаютъ крестьянъ къ бунту и отбираютъ втайнѣ присяги; извѣстія эти подтвердилъ владѣлецъ Случка, кн. Радзивилъ, на основаніи рапортовъ, полученныхъ имъ отъ управляющихъ имѣніемъ²⁾. Вслѣдствіе этихъ заявленій сеймъ рѣшилъ арестовать Садковскаго и привезти его въ Варшаву; пріѣздъ его совпалъ со временемъ назначенія депутаціи, которой и поручено было разслѣдованіе этого дѣла; коммиссія имъ исключительно и занялась, изрѣдка только въ болѣе выдающихся случаяхъ справляясь о ходѣ

---

¹⁾ См. № XIII, стр. 23 – 25.

²⁾ Kalinka, I, 504. Relacja deputacji do examinowania sprawy o bunt oskarżonych, m. I, стр. 149.

дѣлъ въ порядковыхъ комиссіяхъ. Изъ опросовъ Садковского и пересмотра взятыхъ у него бумагъ депутація ясно убѣдилась, что онъ вовсе не повиненъ въ дѣлѣ мнимаго бунта; напротивъ того, всѣ распоряженія Садковского стремились къ сохраненію общественнаго порядка: онъ доносилъ властямъ объ опасности, угрожавшей со стороны лицъ, блуждавшихъ подъ видомъ странствующихъ монаховъ, и требовалъ ихъ удаленія, наблюдалъ за исправнымъ поведеніемъ подчиненныхъ ему монастырей и т. п.¹⁾. Зато изъ бумагъ Садковского члены депутаціи узнали, что въ Польшѣ существуетъ православная епархія, находящаяся въ вѣдѣніи русскаго синода, и что Садковскій состоитъ ея представителемъ, что и вѣннено ему было въ государственное преступленіе. Конечно, это открытіе было новостью для сеймовой депутаціи, только благодаря полному незнанію своего края и его отношеній въ сферахъ нешляхетскихъ. Въ договорѣ, заключенномъ съ Россією въ 1768 году, польское правительство признало въ своихъ границахъ двѣ православныя епархіи: Бѣлорусскую и кіевскую. Когда Бѣлорусская епархія въ 1772 году была присоединена къ Россіи, всѣ православные, оставшіеся въ предѣлахъ Польши, должны были состоять въ подчиненіи кіевского митрополита; но завѣдывать дѣлами епархіи, находившейся въ другомъ государствѣ, было неудобно, и потому митрополиты поручали управленіе частью своей паствы, находившейся въ Польшѣ, представителямъ мѣстнаго духовенства. Самую крупную православную институцію, остававшуюся въ Польшѣ, представляла Слуцкая архимандрія, почему и естественно митрополиты должны были свои полномочія скорѣе всего передавать слуцкимъ архимандритамъ. Въ 1783 году, за смертью архимандрита Волчанскаго, мѣсто его, по рекомендаціи русскаго посланника Штакельберга и съ согласія кн. Радзивилла, которому принадлежало право патроната надъ Слуцкою архимандрією, занялъ Викторъ Садковскій, воспитанникъ и сотрудникъ бѣлорус-

---

¹⁾ Kalinka, I, 512.

скаго архієпископа Георгія Конисскаго; послѣдній, состоя въ то время членомъ св. синода, предложилъ возвести Садковскаго въ санъ епископа переяславскаго и бориспольскаго и викарія кievской митрополіи; предложеніе это было одобрено свят. синодомъ, о чемъ состоялось синодальное постановленіе отъ 31 марта 1785, утвержденное Высочайшимъ указомъ¹⁾. О постановленіи этомъ Екатерина II увѣдомила польское правительство черезъ своего посланника, по представленію котораго король особымъ рескриптомъ отъ 27 іюля 1785 года утвердилъ епископа Виктора Садковскаго въ качествѣ верховнаго представителя православной церкви въ предѣлахъ Речипосполитой и призналъ за нимъ право управленія епархією²⁾.—Такимъ образомъ іерархическое положеніе Виктора Садковскаго было вполне законно и гласно, и очевидно сеймовая депутація лишь по незнанію сочла это дѣло новымъ открытіемъ. Затѣмъ, коммиссія указывала на то, что Садковскій получалъ указы свят. синода, что совершалъ, согласно съ требованіемъ этихъ указовъ, молебствія по поводу рожденія лицъ русской императорской фамиліи, что поминалъ на ектеніяхъ имя императрицы, собиралъ помѣстный соборъ, распространялъ книгу: „Сокращенный катехизисъ“, изданную синодомъ, и т. д. Такимъ образомъ сеймовая депутація посвятила все свое время разсмотрѣнію отношеній православной іерархіи въ польскомъ государствѣ и совершенно отстранилась отъ того дѣла, для котораго была назначена, предоставивъ розыски о бунтѣ мѣстнымъ порядковымъ коммиссіямъ; въ этомъ отношеніи депутація проявила свою дѣятельность лишь распоряженіемъ въ городскіе суды, чтобы допросы лицъ, обвиненныхъ въ бунтѣ, и приговоры надъ ними присылались раньше ихъ исполненія на пересмотръ депутаціи, и разсылкою въ тѣ же суды выработанной ею программы допросныхъ пунктовъ³⁾. Послѣдній доку-

---

¹⁾ Relacja deputacji etc. Annexa, стр. 56, 139, 155, 173.

²⁾ Тамъ же, стр. 177.

³⁾ См. № XV, стр. 28—29.

ментъ представляетъ наглядное доказательство полнаго незнанія членами депутаціи края и его отношеній; онъ былъ составленъ почти исключительно подъ впечатлѣніемъ дѣла Садковскаго; на 20 допросныхъ пунктовъ только четыре, помѣщенные въ концѣ, имѣютъ отношеніе къ предполагаемому бунту, остальные же 16 относятся къ управленію православной іерархіи, требуютъ свѣдѣній о помѣстныхъ соборахъ, о зависимости церквей отъ синода, о распоряженіяхъ Садковскаго, о присягахъ, приносимыхъ духовенствомъ, объ ектеніяхъ и молебствіяхъ, о книжкахъ: „Сокращенный катехизисъ“ и „Побѣда на суностаты“, распространяемыхъ будто Садковскимъ, и т. п. Самый странный характеръ представляетъ то обстоятельство, что допросные пункты были посланы для руководства въ гроды воеводствъ: Подольскаго и Волынскаго, въ которыхъ въ то время всѣ церкви безъ исключенія числились униатскими и православнаго духовенства вовсе не было. Гродскіе суды должны были по обязанности предлагать эти допросные пункты униатскимъ священникамъ, оговореннымъ въ соучастіи въ бунтѣ; послѣдніе же, не имѣя никакихъ свѣдѣній ни о Садковскомъ, ни объ отношеніяхъ православной церкви къ синоду, были поставлены въ крайнее недоумѣніе и не могли дать себѣ отчета о томъ, чего судъ добивается отъ нихъ.

Проработавъ почти цѣлый годъ, сеймовая депутація представила сейму печатный отчетъ о своихъ дѣйствіяхъ (26 марта 1790 г.)¹⁾. Редакторъ отчета, дѣлопроизводитель депутаціи, Игнатій Танскій, видя, что отчетъ совсѣмъ не отвѣчаетъ назначенію депутаціи, представилъ свое произведеніе, озаглавивъ его томомъ первымъ; въ немъ онъ сообщаетъ бѣглый очеркъ бывшихъ козацкихъ возстаній и затѣмъ переходитъ къ разсмотрѣнію дѣйствій епископовъ: Іеоргія Конискаго и Виктора Садковскаго и предполагаемыхъ послѣдствій этихъ дѣйствій, которыя, по мнѣнію депутаціи,

---

¹⁾ Relacja deputacji do examinowania o bunt oskarżonych. Томъ I и отдѣльный томъ приложеній „Annexa do pierwszej części Relacji“. Варшава, 1790 г.

должны были въ будущемъ вызвать возстаніе. Собственно же о бунтѣ, предполагавшемся въ 1789 году, не желая признаться въ отсутствіи всякаго фактическаго матеріала и стѣсняясь признать самое предположеніе неосновательнымъ и вымышленнымъ, редакторъ отчета обѣщаетъ представить разслѣдованія въ другомъ томѣ, изъ котораго сеймъ усмотритъ, существовалъ ли дѣйствительно заговоръ и не былъ ли бунтъ устраненъ мѣрами, принятыми сеймомъ¹⁾. Конечно, эта вторая часть труда Танскаго никогда не была напечатана и доложена сейму; есть полное основаніе думать, что она не была и составлена.

Вслѣдствіе изложеннаго отношенія сеймовой депутаціи къ возложенной на нее обязанности, задача розыска и предотвращенія бунта всецѣло выпала на долю воеводскихъ порядковыхъ комиссій. Мы рассмотримъ ихъ дѣйствія въ каждомъ изъ четырехъ указанныхъ воеводствъ.

Тревожные слухи о предстоящемъ крестьянскомъ бунтѣ болѣе всего распространены были въ Волынскомъ воеводствѣ; обстоятельство это зависѣло какъ отъ болѣе значительнаго количества на Волыни шляхтичей средняго имущественнаго состоянія, такъ и отъ большей близости воеводства къ столицѣ, можетъ быть и отъ того, что случай съ Вележинскими произошелъ на Волыни. Во всякомъ случаѣ паническій страхъ объялъ все шляхетское общество и здѣсь создалась легенда о приемахъ заговора и о подробностяхъ его образа дѣйствій. Шляхтичи были увѣрены, что русское правительство намѣрено призвать крестьянъ къ возстанію, что съ этою цѣлью оно отправило въ русскія области Польши цѣлыя тысячи агентовъ подъ видомъ маркетановъ, что послѣдніе, останавливаясь почевать у священниковъ, передаютъ послѣднимъ указы императрицы, нужныя инструкціи, запасы ножей и значи-

---

¹⁾ Тамъ же, стр. 171—176 и 203—204.

тельные денежные суммы для распространения агитации; что священники ведут эту агитацию среди крестьян и приводят последних к присяге на участие в заговоре, что, наконец, срок всеобщего возстания назначен в страстную субботу и что тогда все костелы будут окружены и собравшиеся в них для молитвы католики перебиты¹⁾.

Волынская порядковая комиссия, состоявшая из 25 членов, под председательством Францишка Пражмовского всецело верила в действительность этих слухов и приступила с большою посильностью к исполнению своего дела; с одной стороны, ею приняты были меры для самозащиты, с другой организовано следствие для раскрытия виновных в заговоре.—Уже недолго спустя после утверждения сеймом порядковых комиссий в Луцк собралась Волынская комиссия и в один день (31 марта) постановила и издала множество распоряжений. Первое из них относилось к организации местной милиции²⁾: владелец каждого села в 30 и более дворов должен был представить одного конного милиционера, владелец местечка—двух конных, владелец же села менее чем в 30 дворов—одного пешего; милиционеры должны были набираться исключительно из католиков и помещики обязаны были снабдить их оружием, мундиром и жалованьем (по 12 злотых в месяц) на два месяца вперед и доставить в восьмидневный срок в повѣтовые города: Луцк, Кременец и Владимир; здесь начальство над ними должны были принять повѣтовые хорунжие и, обеспечивши города нужными гарнизонами, разослать остальную милицию в разъезды по повѣтам; начальникам милиции предписано было сноситься с командами регулярного войска, арестовывать всех подозрительных лиц и доставлять их в комиссию вместе с рапортами о своей деятельности. Желая усилить состав милиции, комиссия издала уни-

---

¹⁾ См. №№: СХХIV, стр. 220—221 и СХХV, стр. 221—224.

²⁾ См. № XVII, стр. 30—31 и ХХIX, стр. 53—59.

версалъ къ безземельнымъ дворянамъ Волынскаго воеводства, приглашая ихъ вооружиться и собраться въ повѣтовые города¹⁾.— Впрочемъ, эти энергическія мѣры, относившіяся къ организаціи милиціи, встрѣтили въ исполненіи большія препятствія въ апатіи и нерадѣніи помѣщиковъ, не желавшихъ нести довольно значительныхъ расходовъ на снаряженіе милиціонеровъ²⁾. Начальники милиціи, порядковая комиссія и повѣтовые сеймики постоянно жалуются, что многіе помѣщики не доставляютъ вовсе слѣдующаго отъ нихъ контингента, и жалобы эти повторяются въ продолженіе трехъ мѣсяцевъ: апрѣля, мая и іюня, т. е. до конца существованія воеводской милиціи. Напрасно и комиссія, и сеймики пытаются облегчить вооруженіе милиціи различными распоряженіями: они постановляютъ, что милиціонеры будутъ оставаться въ предѣлахъ своихъ (католическихъ) приходовъ, подъ командою мѣстныхъ помѣщиковъ, посылая лишь три человека съ прихода для усиленія лудкаго гарнизона: доставку пороха и свинца для милиціи вмѣняютъ въ обязанность евреямъ и т. п. Напрасно также сеймъ требуетъ, чтобы комиссія опубликовала списокъ лицъ, исполнившихъ ея требованія относительно поставки милиціонеровъ, разсчитывая такимъ образомъ посрамить уклонившихся отъ этой обязанности³⁾. Собрать полный составъ милиціи такъ и не удалось, пока, наконецъ, 1 іюля порядковая волынская комиссія, вслѣдствіе настоянія дворянъ, постановила отмѣнить милицію, такъ какъ опасность уже миновала и дальнѣйшее охраненіе края обезпечено приходомъ регулярнаго войска⁴⁾.

¹⁾ См. № XVIII, стр. 33 - 34.

²⁾ Изъ подробнаго счета, представленнаго однимъ изъ поставщиковъ, мы видимъ, что снаряженіе двухъ конныхъ и одного пѣшаго милиціонера обошлось въ 1600 злотыхъ. См. № XXVІІІ, стр. 79—82.

³⁾ См. №№: XXVІ, стр. 48; XXІХ, стр. 52—59, XXX, стр. 60—62; XXXІІ, стр. 65—69; XXXV, стр. 73; XXXVІ, стр. 74—78; XXXVІІІ, стр. 82—83, XXXІХ, стр. 84—88.

⁴⁾ См. №№: XL стр. 89 - 91 и XLI стр. 92 - 93, Бродовичъ, стр. 83, 93.

Кромѣ организаціи милиціи, порядковая Волынская коммиссія въ первомъ же засѣданіи 31 марта постановила: чтобы помѣщики задерживали всѣхъ проѣзжихъ „пилипоновъ“, осматривали ихъ товары и при малѣйшемъ подозрѣніи отсылали ихъ въ Луцкую тюрьму. Съ этою цѣлью помѣщики должны были устроить въ своихъ селахъ постоянную, дневную и ночную стражу, осматривать лѣса и хутора и опрашивать всѣхъ проѣзжихъ¹⁾. Та же стража должна произвести домашній обыскъ у всѣхъ крестьянъ, отнять у нихъ оружіе и всѣхъ крестьянъ подозрительныхъ и дерзкихъ арестовать и доставить въ ближайшія военныя команды²⁾. Затѣмъ помѣщикамъ предписывалось заготовить фуражъ, собравъ его съ крестьянъ, для продовольствія ожидаемаго регулярнаго войска и рекомендовалось имъ не выѣзжать изъ домовъ и не оставлять предѣловъ воеводства³⁾. Отдѣльнымъ распоряженіемъ, опубликованнымъ черезъ кагалы еврейскому населенію воеводства, коммиссія запретила продавать свинецъ, порохъ, сѣру и селитру и приказала торговцамъ свезти эти матеріалы въ Луцкъ, Владиміръ и Кременецъ и сдать ихъ на храненіе кагаламъ; всѣмъ же евреямъ, „какъ народу предусмотрительному и любознательному“, поручила все, что будетъ ими замѣчено подозрительнаго, сообщать какъ своимъ помѣщикамъ, такъ и непосредственно въ порядковую коммиссію⁴⁾.

Главное вниманіе коммиссія обратила на охрану безопасности самага Луцка и поставила городъ въ осадное положеніе; мосты были по возможности укрѣплены и охранялись стражею, равно какъ и перевозки; въ торговые дни стража удваивалась, она должна была обыскивать всѣ возы и не допускать въ городъ нищихъ и другихъ подозрительныхъ лицъ. Слесари, кузнецы и столяры должны были прекратить всякую работу и заняться исключительно приго-

---

¹⁾ См. №№: XVII, стр. 31 и XXXIX, стр. 87—88.

²⁾ См. № XVII, стр. 31—32.

³⁾ См. №№ XVII, стр. 32 и XXIII, стр. 43.

⁴⁾ См. № XXI, стр. 39—40.

товленіемъ пикъ, пока все населеніе города не будетъ ими вооружено: притомъ слесари обязаны были сдать въ склады комиссіи все находившееся у нихъ въ починкѣ огнестрѣльное оружіе. Евреи и караймы должны были поставить съ cadaго двора по одному вооруженному пикою человѣку, для участія въ патруляхъ и стражѣ; имъ воспрещалось продавать крестьянамъ порохъ, свинецъ и желѣзо, но каждое семейство обязано было доставить фунтъ пороха и фунтъ свинцу въ склады комиссіи. Всѣ купцы, ремесленники, аптекаря, не числившіеся въ составѣ мѣстной городской общины, были обязаны доставить камень пороху и столько же свинца и всѣ жители города должны были запастись съѣстными припасами на два мѣсяца. Дворяне, бѣжавшіе въ Луцкъ, и канцеляристы мѣстныхъ судовъ приглашались вооружиться огнестрѣльнымъ оружіемъ и вооружить своихъ слугъ католиковъ и принять участіе въ разъѣздахъ и караулахъ; духовенство приглашалось жертвовать порохъ и свинецъ и вооружить своихъ слугъ и старшихъ учениковъ подвѣдомственныхъ имъ школъ¹⁾. Всѣ эти мѣры доставили Луцку гарнизонъ въ 300 человѣкъ, который былъ еще усиленъ помѣщикомъ Чацкимъ, доставившимъ изъ Варшавы на почтовыхъ хоругвь регулярнаго войска, и небольшимъ отрядомъ старостинской стражи; съ этими силами комиссія съ тревогою ожидала дня св. Пасхи, воспретивъ на всякій случай собираться въ теченіе страстной недѣли на богослуженіе въ костелы. Наконецъ, наступила роковая страстная суббота: въ теченіе цѣлаго дня и ночи по городу разъѣзжали военные патрули; ночью Чацкій съ своею хоругвю и судья Загурскій съ милиціею отважились выступить изъ города, осмотрѣли его окрестности и даже дерзнули заглянуть въ сосѣдній лѣсъ, но, къ крайнему изумленію всей охраны, враги не только не показывались, но не получалось никакихъ извѣстій о мѣстѣ ихъ пребыванія²⁾.—Очевидно, экстренныя мѣры, предпри-

¹⁾ См. №№: XIX, стр. 35—37 и XX, стр. 37—39.

²⁾ Kalinka I, стр. 478, Бродовичъ, стр. 34.

нятыя комиссією, получали нѣсколько комическій характеръ; по комиссія и окружавшее ее общество не усумнились въ поводахъ своего опасенія; видя, что заговоръ пока не обнаруживается вооруженнымъ возстаніемъ, комиссія рѣшилась разыскать и обличить его виновниковъ путемъ судебныхъ разслѣдованій, и прежде всего, снеслась съ порядковыми комиссіями сосѣднихъ воеводствъ, желая сообщить имъ свою точку зрѣнія и заручиться ихъ солидарностью. Волынская комиссія сообщала сосѣднимъ о томъ, что черезъ границу переправилось 4000 пилипоновъ, которые занялись организаціею крестьянскаго возстанія; что при обыскахъ у нихъ найдены: ножи, оружіе, сѣдла, пистолеты и большія суммы денегъ, которыя они раздаютъ крестьянамъ. Изъ допросовъ арестованныхъ лицъ комиссія будто-бы узнала, что срокъ возстанія назначенъ на св. Пасху, что руководителемъ его будетъ сынъ Гопты. Въ виду этого Волынская комиссія приказала арестовать всѣхъ маркетановъ, произвела допросъ многимъ крестьянамъ и священникамъ и многихъ изъ нихъ подвергла смертной казни, учредила воеводскую милицію и т. д. Сообщая эти извѣстія, Волынская комиссія предлагаетъ комиссіямъ сосѣднихъ воеводствъ послѣдовать ея примѣру, принять тѣ же мѣры для предотвращенія общей опасности и сообщать ей о результатахъ своихъ дѣйствій¹⁾.

Прежде всего Волынская комиссія обратила вниманіе на маркетановъ и приказала всѣхъ поголовно арестовать; изъ сохранившихся свѣдѣній видно, что количество ихъ было далеко не такъ значительно, какъ утверждали шляхтичи: въ Луцкой тюрьмѣ ихъ оказалось 12 человѣкъ, въ Кременецкой 6, въ Дубенской крѣпости 21 и нѣсколько человѣкъ во Владимірѣ; при арестѣ у нихъ были отобраны товары (въ томъ числѣ нѣсколько дюжинъ карманныхъ ножей) и деньги, вырученныя отъ торговли. Никакихъ документовъ, относящихся къ заговору, при нихъ не оказалось, и

¹⁾ См. №№: XXII, стр. 41—42; XXV, стр. 46—47; XXVIII, стр. 50—51, XXXIV, стр. 71—72 и CXLVIII, стр. 268—270.

снятые съ нихъ допросы не обнаружили никакой вины. Тѣмъ не менѣе комиссія распорядилась удержать ихъ подъ арестомъ впредь до разясненія дѣла на томъ основаніи, что у многихъ изъ нихъ въ паспортахъ, данныхъ на отхожіе промыслы, не было ясно указано, что имъ разрѣшается торговля въ земляхъ, принадлежавшихъ Польшѣ, и что нѣкоторые изъ нихъ должны были встрѣтиться на свѣтлой недѣлѣ въ м. Олыкѣ, что показалось комиссіи весьма подозрительнымъ. Только 7 мѣсяцевъ спустя послѣ ареста, декретомъ кременецкаго гродскаго суда шесть человѣкъ, арестованныхъ въ Кременцѣ „вслѣдствіе всеобщей молвы“, были признаны невинными; ихъ приказано было освободить, возвратить имъ товары и деньги и подъ военнымъ конвоемъ выпроводить за границу. Менѣе счастлива была участь остальныхъ: они томились въ тюрмахъ въ теченіе 2—3 лѣтъ; комиссія хотѣла всѣхъ ихъ предать казни и была удержана отъ этой мѣры лишь запретомъ короля; еще въ 1791 году русскій посланникъ, Булгаковъ, хлопоталъ объ ихъ освобожденіи. Безцѣльный арестъ ихъ объясняется развѣслучаемъ, происшедшимъ во Владимірѣ: одинъ изъ арестованныхъ здѣсь маркетановъ оказался совершенно невиннымъ и гродскій судъ рѣшилъ его освободить, но предсѣдательствовавшій въ судѣ подстароста Заленскій приписалъ къ этому декрету, что, несмотря на оправданіе, судъ вслѣдствіе нѣкоторыхъ, вѣдомыхъ ему, причинъ постановилъ удержать подсудимаго еще нѣкоторое время въ арестѣ: эти „вѣдомыя причины“ состояли въ томъ, что подстароста растратилъ нѣсколько тысячъ злотыхъ выручки, отобранной отъ маркетана, и не желалъ или не могъ ее возвратити.¹⁾

Такимъ образомъ слѣдствіе надъ главными агентами мнимаго заговора не дало никакихъ положительныхъ результатовъ, и комиссіи предстояло искать нитей бунта другими приѣмами; пришлось

---

¹⁾ См. №: CLXXXV, стр. 333—334, CLXXXVI, стр. 334—335, CLXXXVIII, стр. 336—337 и CLXXXIX, стр. 338—339; также Kalinka, т. I, стр. 478 и 485 и Бродовичъ, стр. 101.

воспользоваться частными доносами и произвольными арестами лиц, почему-либо казавшихся подозрительными. Поводомъ для доносовъ служили по большей части неосторожныя слова и угрозы, произнесенныя въ пьяномъ видѣ или въ ссорѣ, пріемъ на ночь маркетановъ или покупка у нихъ товаровъ, какія-нибудь неясныя воспоминанія или письма, относившіяся къ давно минувшему времени; иногда подозрѣніе падало на священника лишь потому, что онъ пользовался особымъ уваженіемъ прихожанъ. Всѣ доносы принимались коммиссіею охотно и если впоследствии оказывались ложными, то доносчикъ не подлежалъ никакой отвѣтственности. Многія темныя личности воспользовались всеобщею смутою для того, чтобы свести старые счеты съ противниками, отмстить врагамъ или удовлетворить личные интересы или самодурство. Офицеры, командовавшіе разѣздами, являются въ дома священниковъ, производятъ обыски, будто-бы разыскивая оружіе, и забираютъ найденныя деньги, иные просто пугаютъ священниковъ доносомъ и арестомъ, утверждая, что въ ихъ рукахъ собраны уже компрометирующія показанія, и вымогаютъ крупный выкупъ и т. п. Предварительные допросы на мѣстѣ всегда ведутся съ пристрастіемъ, заподозрѣнныхъ лицъ жестоко сѣкутъ, иногда до смерти, и подвергаютъ другимъ истязаніямъ¹⁾.

Подобными пріемами Волынская порядковая коммиссія пріобрѣла вскорѣ обильный матеріалъ въ видѣ нѣсколькихъ сотъ арестантовъ, которыхъ предстояло подвергнуть допросу, въ случаѣ вины отправить для суда въ гродъ и по полученнымъ отъ нихъ указаніямъ разыскивать дальнѣйшія нити заговора.

Первое дѣло, къ разсмотрѣнію котораго приступила коммиссія, возникло по доносу Франциска Вильчинскаго, аренднаго владѣльца села Любче, имѣнія князя Воронежскаго. Крестьяне этого села были зажиточны и постоянно пререкались съ арендаторомъ и жалова-

---

¹⁾ Kalinka, I, стр. 485—487. Бродовичъ, стр.: 14, 54, 86--87.

лись на его злоупотребленія владѣльцу; Вильчинскій, раздраженный ихъ сопротивленіемъ, поспѣшилъ заявить комиссіи, что крестьяне села Любча несомнѣнно причастны къ заговору потому, что многіе изъ нихъ имѣютъ у себя ружья и нѣкоторые произносили угрозы противъ своего священника. Комиссія признала извѣтъ Вильчинскаго правильнымъ и потребовала, чтобы гродскій судъ судилъ оговоренныхъ за бунтъ. Судъ готовъ былъ начать дѣло, но потребовалъ, чтобы обвинитель представилъ свидѣтелей въ числѣ, постановленномъ закономъ; тогда комиссія потребовала дѣло назадъ къ себѣ и, превысивъ данныя ей полномочія, присвоила себѣ судебную власть въ дѣлахъ, касающихся бунта, и притомъ, измѣнивъ существующій законъ, постановила, что будетъ считаться полною уликою виновныхъ свидѣтельство одного шляхтича, если онъ подтвердитъ его присягою; такимъ образомъ обвинитель становился единственнымъ свидѣтелемъ, рѣшавшимъ участь обвиняемыхъ. Вильчинскій принесъ требуемую присягу, и комиссія немедленно приговорила одного крестьянина къ повѣшенію, остальныхъ же приказала препроводить домой подъ конвоемъ, съ тѣмъ, чтобы въ каждомъ селѣ, встрѣтившемся на пути, каждый изъ подсудимыхъ былъ наказанъ 100 ударами розгъ; селъ же на пути оказалось одиннадцать¹⁾).

Вслѣдъ затѣмъ повѣшенъ былъ дьякъ изъ села Жукова, Симеонъ Яроцкій, за то, что въ пьяномъ видѣ произносилъ угрозы противъ ляховъ и жидовъ, хотя и утверждалъ, что говорилъ слова эти шутя и ровно ничего не зналъ о предполагаемомъ заговорѣ²⁾).

Еще болѣе жестоко поступила комиссія въ дѣлѣ, возбужденномъ помѣщицею Іірушинскою противъ крестьянъ ея села—Куриловки. Во время рождественскихъ праздниковъ крестьяне, по обычаю, пошли пѣть колядки подъ окнами помѣщицы, но нѣсколько запоздали и хоръ раздался въ то время, когда Прушинская соби-

---

¹⁾ Kalinka, т. I стр. 479; Бродовичъ, стр. 14, 21--22.

²⁾ Бродовичъ, стр. 22.

ралась уже ложиться; недовольная этимъ, она приказала прислугѣ разогнать колядниковъ палками; среди сконфуженныхъ и оскорбленныхъ крестьянъ кто-то сказалъ: „наша пани не умѣетъ жить съ людьми; слѣдовало бы, чтобы ее проучилъ сынъ Гонты!“ Узнавъ въ послѣдствіи объ этой угрозы, Прушинская приказала арестовать 27 крестьянъ и доставила ихъ въ Дубно; обвиняемые не отрицали сказанныхъ словъ, утверждали, что они ихъ произнесли въ раздраженіи, но что ровно ничего не знаютъ ни о бунтѣ, ни о сынѣ Гонты.—Коммиссія приговорила троихъ изъ нихъ къ четвергованію, десятирхъ къ повѣшенію и остальныхъ къ жестокому тѣлесному наказанію¹⁾.

Затѣмъ повѣшены были въ Луцкѣ два крестьянина изъ селъ Квасова и Острожца за похвальбу, произнесенную въ пьяномъ видѣ, третьему же крестьянину изъ села Кроватки угрожала та же участь, но вслѣдствіе ходатайства униатскаго капитула приговоръ былъ смягченъ и ему лишь отрубили правую руку. Недѣлю спустя послѣ операціи онъ умеръ²⁾.

Между тѣмъ въ коммиссію поступило заявленіе дворянина Григорія Малецкаго, управляющаго имѣніями кн. Яблоновскаго, о томъ, что крестьяне села Карабіевки заказывали кузнецу большіе ножи, собирались на сходки, произносили угрозы и имѣли сношенія съ маркетанами и странствующими монахами. Коммиссія przeprowadила это обвиненіе, вмѣстѣ съ присягою Малецкаго, въ Кременецкій градскій судъ, который приговорилъ крестьянина Панааса Балду къ обезглавленію, Трохима Ищука, замѣченнаго раньше въ воровствѣ, къ повѣшенію и двухъ другихъ за неповиновеніе распоряженіямъ управляющаго къ тѣлесному наказанію³⁾.—Затѣмъ въ Кременецѣ былъ повѣшенъ крестьянинъ Петро Гуменюкъ за при-

---

¹⁾ Kalinka, I, стр. 480, Бродовичъ, стр. 20—21. Часть порядковой коммисіи осталась въ Луцкѣ, другая переехала въ Дубно для ускоренія слѣдствія. Бродовичъ, стр. 14, 21.

²⁾ Бродовичъ, стр. 23.

³⁾ См. №№: CXLV, стр. 265; CXLVI, стр. 266 и CXLVII, стр. 267.

готовленіе къ бунту, но свидѣтельствующій объ этомъ актъ не поясняетъ ни его вины, ни подробностей процесса¹⁾).

Кромѣ исчисленныхъ дѣлъ, коммиссія допрашивала нѣсколько сотъ арестованныхъ крестьянъ, но не могла установить изъ ихъ показаній сколько-нибудь серьезныхъ проступковъ; обвиненія оказывались или ни на чемъ не основанными сплетнями, или безсвязными разговорами выпившихъ людей; между тѣмъ сотни крестьянъ томились въ тюрьмѣ, многіе изъ нихъ умерли отъ голода и томительной тоски. На сколько призрачны были поводы ареста, видно изъ процессовъ, рѣшенія которыхъ сохранились: такъ сынъ священника Матвѣй Лохвицскій арестованъ былъ за то, что, встрѣтившись на дорогѣ съ священникомъ и экономическимъ писаремъ и изрядно выпивши, когда разговоръ начался объ арестахъ и обыскахъ, онъ похвалился, что ни въ какомъ случаѣ не дозволилъ бы произвести обыска въ своемъ домѣ.—Судъ постановилъ зачесть ему въ наказаніе предварительное заключеніе, въ которомъ онъ пребывалъ въ теченіе мѣсяца, и взыскать сто гривенъ штрафа.—Другой сынъ священника, Иванъ Загоровскій, обвиненъ былъ въ томъ, что, сильно напившись, пугалъ угрозами жену шинкаря еврея, ударилъ ее и какого-то крестьянина и обнаруживалъ намѣреніе бѣжать въ догонку за экипажемъ проѣзжавшаго мимо шинка шляхтича; за всѣ эти прегрѣшенія судъ приговорилъ его къ ста ударамъ розгами среди луцкаго рынка. Какой-то крестьянинъ Оверчукъ, обвиненный въ произнесеніи неосторожныхъ словъ, былъ отпущенъ въ виду того, что никто не могъ посвидѣтельствовать самаго факта²⁾).

Далѣе разсматривалось дѣло троихъ крестьянъ изъ Чарторыйска. Одинъ изъ нихъ призналъ, что въ домѣ его ночевалъ маркетанъ, съ которымъ онъ бесѣдовалъ о современныхъ военныхъ событіяхъ; два же другіе обвинялись въ томъ, что, напившись, пугали

---

¹⁾ См. № CLXXVI, стр. 316—317.

²⁾ См. №№: CXXVI, стр. 224—225; CXXVII, стр. 226—227.

еврея шинкаря сыномъ Гонты; судъ приговорилъ перваго къ 100 ударамъ, двухъ же другихъ къ 50 ударамъ розгами¹⁾.

Крестьянинъ Олихвиръ Косюбка, сильно пьяный, похвалялся принять участіе въ рѣзнѣ и хотя, проспавшись, на другой день не запомнилъ, что и съ кѣмъ говорилъ наканунѣ, тѣмъ не менѣе былъ приговоренъ къ годичному тюремному заключенію²⁾. Многія лица были послѣ 1—3 мѣсяцевъ тюремнаго заключенія освобождены по маловажности обвиненій; такъ сыновья священниковъ Венедиктъ Лукашевичъ и Павелъ Братковскій были арестованы лишь за то, что выѣзжали изъ дому на 2—3 педѣли, разыскивая для себя приходы, и одинъ изъ нихъ распространялъ ложную молву, будто онъ рукоположенъ въ священники въ Молдавіи.— Крестьянинъ Химичъ обвинялся въ томъ, что сѣтовалъ по поводу предстоящаго прихода войскъ, а Василій Возный въ томъ, что заказалъ кузнецу слишкомъ длинный ножъ. Крестьянинъ Антонъ Балата былъ арестованъ за то, что, встрѣтивъ въ м. Муравницѣ неизвѣстнаго еврея, велъ съ нимъ шуточный разговоръ, содержаніе котораго осталось неизвѣстнымъ. Крестьяне: Новакъ, Савицкій и Познанскій попали въ тюрьму за то, что отлучались изъ дому для землекопныхъ работъ. Наконецъ, въ числѣ арестантовъ оказалось нѣсколько безпаспортныхъ и крестьянинъ, обвинявшійся въ покражѣ коня³⁾. Среди арестантовъ оказался русскій дворянинъ Иванъ Богушевскій, обвинявшійся въ томъ, что ѣздилъ по Волыни „безъ нужды“, и такъ какъ представленный имъ паспортъ не свидѣтельствовалъ о его намѣреніяхъ, то судъ опредѣлилъ отдать его въ солдаты въ Острожскій полкъ впредь, пока онъ не представитъ доказательствъ своей невинности⁴⁾. Наконецъ многихъ арестантовъ судъ освободилъ потому, что они ни въ чемъ не об-

---

¹⁾ См. № CXLIV, стр. 263—264.

²⁾ См. № CLXXX, стр. 323—325.

³⁾ См. №№: CLXXIX, стр. 322, CXCV, стр. 345—346; CXС, стр. 339—340; CXCI, стр. 341; CXCVIII, стр. 352; CXСІХ, стр. 353.

⁴⁾ См. № 200, стр. 354.

винялись и никому не было извѣстно, почему они попали подъ арестъ. Въ одномъ случаѣ судъ даже оговорился, что подобные аресты произошли „не съ цѣлью угнетенія крестьянъ, а единственно лишь потому, что среди тревожнаго времени необходимо было проявить большую бдительность¹⁾).

Не менѣе безплодными оказались усилія порядковой комиссіи открыть слѣды заговора среди мѣщанъ волынскихъ городовъ. Кромѣ неосторожно высказанныхъ угрозъ въ пьяномъ видѣ и другихъ мелкихъ прегрѣшеній²⁾, слѣдствіе раскрыло, что мѣщане въ нѣкоторыхъ городахъ составляютъ сходки, приносятъ присягу и собираютъ складчины; факты эти показали комиссіи явными признаками бунта, но при слѣдствіи выяснилось и доказано было лишній разъ непониманіе шляхтичами отношеній края и незнаніе жизни и настроенія другихъ сословій.—Коммиссія собрала свѣдѣнія о томъ, что въ Луцкѣ пріѣзжалъ, еще въ концѣ 1788 года, какой-то армянинъ изъ Каменца, который, проживая въ домѣ мѣщанина Павла Дасткевича, распространялъ мнѣніе о необходимости большей самостоятельности городскихъ обществъ и реформы городского управленія, что послѣ его бытности Дасткевичъ неоднократно собиралъ мѣщанскія сходки, на которыхъ присутствующіе приносили какую-то таинственную присягу и собирались куда-то отправлять пословъ, что мѣщане перестали повиноваться войтовскому намѣстнику, объявляя, что наступило время настоящаго самоуправленія и что власть намѣстника скоро прекратится; когда намѣстникъ отправилъ на одну изъ сходовъ офицера и троихъ солдатъ, то мѣщане вытолкали ихъ за двери и нанесли имъ побои, что въ магистратъ они снесли цеховое оружіе: дарды (копья) и бердыши, что они объявили, что для нихъ постыдно конвоировать, въ качествѣ стражи, лицъ препровождаемыхъ на смертную казнь

---

¹⁾ См. №№: CLXXX, стр. 325: СХСП, стр. 342: СХСШ, стр. 343 и СХС, стр. 340.

²⁾ См. №№: СХLІІІ, стр. 262: CLXXI, и CLXXII, стр. 309—312.

и что, подъ вліяніемъ ихъ общественнаго мнѣнія, лицо, согласившееся принять на себя роль палача, отказалось отъ этой должности; что, наконецъ, какой-то пилипонъ, съ разрѣшенія Дасткевича, продавалъ въ Луцкѣ: свѣчи, мыло и яблоки. Во всѣхъ этихъ дѣяніяхъ комиссія усматривала признаки принадлежности луцкихъ мѣщанъ къ заговору и обвиняла въ этомъ 27 человекъ въ городскомъ судѣ. На судѣ Дасткевичъ отъ имени всѣхъ подсудимыхъ заявилъ, что бывшій въ Луцкѣ армянинъ рассказывалъ дѣйствительно о правахъ мѣщанъ Каменецкихъ и Луцкихъ и обѣщалъ послѣднимъ сообщить нужные документы, что сходки собирались исключительно по городскимъ дѣламъ и между прочимъ для избранія городскихъ должностныхъ лицъ, которыя и приносили присяги, что пословъ мѣщане избирали для посылки по своимъ дѣламъ въ Варшаву, что власти намѣстника они дѣйствительно не признаютъ на основаніи жалованныхъ грамотъ, данныхъ разновременно городу, о чемъ ведется многолѣтній процессъ въ ассесорскомъ судѣ, что мѣщане дѣйствительно считаютъ для себя позорною обязанность конвоировать преступниковъ, приговоренныхъ къ смертной казни, что наконецъ пилипонъ торговалъ яблоками и мыломъ съ-вѣдома самого намѣстника. Не смотря на настояніе комиссіи, судъ не нашелъ въ приведенныхъ обвиненіяхъ состава преступленія и освободилъ подсудимыхъ, потребовавъ лишь отъ двухъ изъ нихъ присяги въ томъ, что они вовсе не причастны къ бунту и что ихъ сходки не имѣли ничего общаго съ предполагаемымъ заговоромъ¹⁾. Особенно характерно въ этомъ дѣлѣ то обстоятельство, что замѣченное среди луцкихъ мѣщанъ движеніе имѣло непосредственную связь съ занятіями сейма. Когда выяснилось, что сеймъ намѣренъ приступить къ радикальнымъ реформамъ государственнаго строя Польскаго государства, мѣщане крупныхъ городовъ рѣшили, по инициативѣ подканцлера Коллонтая и варшавскаго президента (головы) Декерта, обратиться въ сеймъ съ просьбою видоизмѣнить положеніе

---

¹⁾ См. №№ СХСѢІ—СХСѢІІ, стр. 346—351.

мѣщанскаго сословія; желанія мѣщанъ состояли въ томъ, чтобы имъ возвращены были права, которыхъ ихъ лишило шляхетское сословіе: они требовали, чтобы депутаты отъ городовъ допущены были въ сеймы, чтобы самоуправленіе и самосудъ городовъ были гарантированы отъ вмѣшательства старостинской и воеводской власти, чтобы мѣщане получили служебныя права, равныя шляхтичамъ, а также право пріобрѣтать поземельную собственность и т. п. Требования эти Декертъ выразилъ въ прошеніи, поданномъ королю; вмѣстѣ съ тѣмъ онъ написалъ циркулярное воззваніе ко всѣмъ городамъ, предлагая имъ поддержать общее дѣло и съ этою цѣлью выслать депутатовъ въ Варшаву для совмѣстнаго поднесенія королю прошенія о признаніи правъ мѣщанскаго сословія. Депутація такая дѣйствительно состоялась и Декертъ вручилъ прошеніе, явившись во главѣ свыше 200 человѣкъ, присланныхъ различными городами государства¹⁾.—Дѣло это очевидно агитировалъ въ Луцкѣ одинъ изъ армянъ Каменецкихъ, шляхетская же коммиссія приняла замѣченное по этому поводу возбужденіе среди мѣщанъ за симптомъ предполагаемаго заговора.

Совершенно аналогическое обвиненіе заявлено было противъ мѣщанъ мѣстечка Колки; здѣсь, по инициативѣ городского писаря Андрея Дацкевича, мѣщане составляли сходки и дѣлали складчины съ цѣлью разысканія документовъ, для возстановленія своихъ правъ, сверхъ того нѣсколько человѣкъ обвинялись въ томъ, что въ пьяномъ видѣ произносили угрозы, пѣли какія-то подозрительныя пѣсни „русскими словами“ и неприличными шутками пугали евреевъ, нѣкоторые хранили у себя оружіе, одинъ же изъ нихъ былъ замѣченъ въ томъ, что покупалъ ножъ и платокъ у маркетана; при томъ мѣщане завели обычай при встрѣчѣ подавать другъ другу руку, что составляло признакъ заговора, потому что замѣчено было, что такимъ образомъ привѣтствовали другъ друга участники Уманской рѣзни. За всѣ эти прегрѣшенія судъ приговорилъ писаря и

---

¹⁾ Kalinka, I, стр. 654.

семь человекъ мѣщанъ къ тюремному заключенію отъ 1 до 3 лѣтъ и къ тѣлесному наказанію отъ 200 до 300 ударовъ розгами¹⁾).

Во всякомъ случаѣ слѣдствія, учиненныя надъ крестьянами и мѣщанами, и ихъ допросы, несмотря на жестокія наказанія многихъ подсудимыхъ, не давали комиссіи матеріала для установленія того заговора, котораго доискивалась она по предвзятому предположенію; угрозы, произнесенныя въ пьяномъ видѣ, спорадическіе факты спора или неповиновенія экономическимъ властямъ и т. п. свидѣтельствовали лишь о томъ, что масса вообще относится недружелюбно къ дворянамъ и евреямъ, но нисколько не указывали на существованіе организованнаго заговора. Доказательства такого существованія комиссія рѣшила добыть отъ духовенства. Десятки уніатскихъ священниковъ были арестованы вслѣдствіе извѣтовъ, иногда просто по капризу любого шляхтича. Плѣнниковъ размѣстили по тюрьмамъ въ Луцкѣ, Кременцѣ, Дубнѣ и Владимірѣ и комиссія занялась весьма дѣятельно разслѣдованіемъ ихъ поведенія. Священники уніатскіе въ то время были въ большинствѣ случаевъ необразованны и весьма мало развиты; уніатскія семинаріи или другія учебныя заведенія для образованія священниковъ не существовали; отъ кандидата на священство требовалось лишь умѣніе читать богослужебныя книги и кое-какъ писать по-русски; такого едва грамотнаго человекъ разыскивала громада вакантнаго прихода, хлопотала для его принятія о согласіи помѣщика (о т. н. презентѣ) и затѣмъ о его рукоположеніи епископомъ. Священники не были въ состояніи поддержать авторитетъ своего званія и шляхтичи обращались съ ними высокоумѣрно. Попавъ подъ судъ, по обвиненію въ бунтѣ, они не были въ состояніи защищаться на основаніи существовавшихъ законовъ и не умѣли разобратъся среди совѣтовъ и инсинуацій; которыми члены комиссіи и адвокаты сбивали ихъ съ толку. Этимъ обстоятельствомъ рѣшилась воспользоваться Волынская порядковая комиссія для того, чтобы установить фактически а

---

¹⁾ См. №СІХХП, стр. 326—329.

priori придуманныя ею подробности заговора. Коммиссіи необходимо было добыть сознаніе въ этихъ подробностяхъ хотя отъ одного изъ подсудимыхъ, и она вскорѣ этого достигла. Въ комиссію поступилъ доносъ о томъ, что у священника Лукаевича, въ селѣ Сускѣ, ночевалъ маркетанъ; его рѣшили арестовать, но арестъ взялся произвести лично одинъ изъ членовъ комиссіи, шамбелянъ Каетанъ Аксакъ; онъ поѣхалъ въ Сускѣ и приказалъ священнику ѣхать съ нимъ вмѣстѣ въ Луцкѣ. По дорогѣ онъ запугалъ священника страшною отвѣтственностью за пріемъ на ночлегъ маркетана и посоветовалъ ему, какъ единственный путь спасенія, чистосердечно признать свою вину и рассказать всѣ ея подробности; когда же священникъ заявилъ, что онъ положительно не знаетъ, въ чемъ онъ долженъ сознаться, то Аксакъ рассказалъ ему всѣ подробности, какія отъ него требовались, и завѣрилъ его, что если онъ сдѣлаетъ соотвѣтственное показаніе, то не только избавится отъ всякаго наказанія, но и получитъ богатую награду. Заручившись согласіемъ Лукаевича, Аксакъ заявилъ комиссіи, что арестованный имъ священникъ желаетъ дать весьма важныя показанія, и ввелъ его въ присутствіе комиссіи. Здѣсь Лукаевичъ показалъ, что у него дѣйствительно ночевалъ маркетанъ, по имени Василько, который уговаривалъ его агитировать возстаніе среди крестьянъ и показывалъ ему какой-то документъ, писанный по-русски, въ которомъ священникъ разобралъ лишь начало подписи: „Екат....“, утверждая, будто это есть указъ императрицы, предписывающій крестьянское возстаніе; хотя священникъ и не согласился повиноваться этому указу, маркетанъ все-таки оставилъ ему на расходы 20 червонцевъ. Показаніе это Лукаевичъ подтвердилъ, хотя и смущенный, присягою. Теперь комиссія торжествовала, удостовѣривши показаніемъ Лукаевича правильность своего взгляда, и члены комиссіи осыпали его любезностями и похвалами за чистосердечное раскрытіе заговора и рапортовали объ этомъ сейму, самого же Лукаевича препроводили въ Варшаву, заставивши предварительно нѣсколько разъ повторить показанія. Здѣсь Волын-

скіе послы демонстрировали его въ салонахъ и выхлопотали въ сеймѣ для него награду: ему пожалована была золотая медаль, дипломъ отъ сейма, удостоверяющій его заслуги, и 2,000 злотыхъ¹⁾. Между тѣмъ въ Луцкѣ стали разыскивать ночевавшаго у него маркетана, который вскорѣ оказался въ числѣ арестантовъ. На очныхъ ставкахъ съ Лукаевичемъ онъ стойко отрицалъ его показанія, утверждалъ, что о бунтѣ онъ ничего не знаетъ, другого документа, кромѣ паспорта, не имѣлъ и не показывалъ и занимался исключительно торговыми дѣлами. Несмотря на отсутствіе всякихъ уликъ, кромѣ показаній священника, онъ былъ приговоренъ комиссіею къ смертной казни и повѣшенъ. Предъ казною комиссія предложила ему даровать жизнь, если онъ признастъ справедливыми показанія священника, но онъ отвѣтилъ, что не станетъ изъ-за спасенія жизни прибѣгать ко лжи и клеветѣ на свою Монархію; уже вступивъ подъ висѣлицу, онъ громко заявилъ: „напрасно погибаю.“ За три дня до этой казни комиссія получила отъ сейма выговоръ за присвоеніе себѣ судебной власти, запретъ издавать и исполнять приговоры и приказъ препровождать изслѣдуемая ею дѣла на рѣшеніе гродскаго суда; тѣмъ не менѣе она распорядилась исполнить приговоръ.²⁾

Показанія Лукаевича усилили предвзятое отношеніе къ дѣлу въ общественномъ мнѣніи и сообщили суровый характеръ дальнѣйшимъ процессамъ духовныхъ лицъ; шляхетское общество требовало слѣдствія надъ уніатскими священниками и ихъ казни; аресты усилились и дѣла стали въ большомъ количествѣ поступать въ луцкій гродскій судъ, состоявшій подъ давленіемъ общественнаго мнѣнія и представлявшей его комиссіи. Приведемъ важнѣйшіе изъ этихъ процессовъ.

Трое крестьянъ изъ села Городища, имѣнія старосты овручскаго Івана Стецкаго: Кассіанъ Андрійчукъ, Карпъ Омелянецъ и

¹⁾ См. № CLXVII, стр. 304—305.

²⁾ Kalinka, т. I, стр. 481—482. Бродовичъ, стр. 24—27, 29—31, 32, 75.

Левко Яблонскій, встрѣтили въ придорожной корчмѣ какого-то надворнаго козака, проѣзжавшаго изъ Брацлавщины въ Дубно; онъ сообщилъ имъ, что въ Украинѣ можно ожидать бунта и истребленія дворянъ и евреевъ. Возвратившись въ село, крестьяне бесѣдовали о слышанномъ, при чемъ Левко Яблонскій заявлялъ готовность примкнуть къ возстанію, если бы оно вспыхнуло. Разговоръ ихъ подслушалъ слуга мазуръ и донесъ о немъ помѣщику. Стецкій приказалъ арестовать всѣхъ троихъ оговоренныхъ и отправить ихъ въ г. Острогъ на судъ мѣстнаго магистрата. Всѣ трое были приговорены къ повѣшенію, но уже подъ висѣлицей Андрійчукъ и Омелянецъ заявили, что они желаютъ открыть тайну; вслѣдствіе этого товарища ихъ повѣсили, ихъ же отправили въ Луцкій градскій судъ. Здѣсь они оговорили своего приходскаго священника Александра Бендеровскаго, утверждая, что за двѣ недѣли до Пасхи священникъ, при выходѣ изъ церкви, задержалъ будто всѣхъ троихъ судившихся крестьянъ, объявилъ имъ, что наканунѣ Пасхи рѣшено истребить повсемѣстно дворянъ и евреевъ, уговаривалъ ихъ принять участіе въ этомъ дѣлѣ, обѣщалъ принаести оружіе и приказалъ сказанное держать въ глубокой тайнѣ. Бендеровскій былъ немедленно арестованъ и произведено слѣдствіе о его поведеніи, не открывшее, впрочемъ, ничего существеннаго; судъ узналъ лишь, что священникъ часто напивался, въ пьяномъ видѣ разгонялъ своихъ домашнихъ и оскорблялъ мать и что, бывши во время св. Пасхи въ гостяхъ у сосѣдняго эконома, когда послѣдній, приглашая гостей къ столу, сказалъ въ шутку: „Рѣжьте поросенка, пока насъ самихъ станутъ рѣзать,“ Бендеровскій отвѣтилъ также въ видѣ шутки: „если бы вы были нашей вѣры, то вамъ нечего было бы опасаться.“ Этимъ и ограничились всѣ улики; тѣмъ не менѣе судъ приговорилъ священника Бендеровскаго къ смертной казни. Но до исполненія ея, по закону слѣдовало, чтобы епископъ снялъ съ него духовный санъ. Между тѣмъ луцкій уніатскій епископъ Стефанъ Левинскій считалъ приговоръ несправедливымъ и незаконнымъ; онъ апеллировалъ къ папскому нунцію и въ сеймъ и объявилъ, что не имѣетъ права

лишать подсудимаго сана безъ разрѣшенія нунція, а въ ожиданіи отвѣта оттягивалъ дѣло въ теченіе трехъ недѣль. Все это время онъ подвергался нападкамъ и оскорбленіямъ со стороны дворянъ, которые, наконецъ, составили заявленіе въ судъ о томъ, что епископъ покровительствуетъ заговору, и пригрозили ему, что внесутъ этотъ протестъ въ гродскія книги, если онъ долѣе будетъ упорствовать въ отказѣ; вмѣстѣ съ тѣмъ дворяне вытребовали приказъ гродскаго суда Луцкому магистрату---исполнить приговоръ 25 мая не взирая на то, будетъ ли къ тому времени снятъ съ подсудимаго санъ, или нѣтъ. Епископъ послѣ этого колебался, но потребовалъ, чтобы ему были даны для пересмотра документы процесса; судъ исполнилъ его просьбу и выдалъ весьма неохотно документы, впрочемъ срокомъ лишь на однѣ сутки, для того же, чтобы предупредить вмѣшательство столичныхъ властей, комиссія распорядилась въ теченіе сутокъ прекратить всякое сообщеніе города съ окрестностями. 25 мая епископскій судъ приговорилъ Бендеровскаго къ лишенію сана. Немедленно послѣ исполненія церемоніи подсудимаго повели на казнь; передъ смертью онъ каялся въ пьянствѣ и неуважительномъ отношеніи къ матери, но утверждалъ, что о бунтѣ онъ ровно ничего не зналъ. Когда послѣ казни восстановлено было сообщеніе съ городомъ, то почта доставила въ судъ полученное за сутки предписаніе сейма о томъ, чтобы воздержаться отъ исполненія казни и доставить подсудимаго въ Варшаву¹⁾.

Другой процесъ, окончившійся такъ же трагически, возникъ по обвиненію священника изъ села Староселья, Теодора Борковскаго; священникъ этотъ, какъ видно изъ собранныхъ судомъ о немъ свѣдѣній, человѣкъ уже не молодой (59 лѣтъ) и совсѣмъ необразованный, отличался не-трезвымъ поведеніемъ; во время попоекъ говорилъ несообразныя рѣчи, при чемъ неоднократно повторялъ ходившіе слухи о предстоящемъ весною возстаніи, объ ожидаемомъ появленіи сына Гонты и т. д. Рѣчи эти не произво-

---

¹⁾ См. №№ СХХVІІІ—СХХХІІІ, стр. 227—243. Kalinka, I, стр. 482—485. Бродовичъ, стр. 41—48. 52, 59.

дили впечатлѣнія на крестьянъ, которые оставляли ихъ безъ отвѣта или протестовали противъ ихъ достовѣрности. Борковскій вообще не пользовался авторитетомъ среди крестьянъ: прихожане попрекали его пьянствомъ и были раздражены его чрезмѣрными вымогательствами платы за совершеніе требъ. Слухи о несвязныхъ рѣчахъ Борковского дошли до комиссіи, и онъ былъ арестованъ; изъ допросовъ, снятыхъ съ него, ничего существеннаго не оказалось, но дѣло затягивалось, и священникъ сильно тяготился тюремнымъ заключеніемъ среди большой толпы арестантовъ, въ нечистотѣ, въ кандалахъ, при скудной пищѣ. Тогда его адвокатъ Яворовскій посовѣтовалъ ему измѣнить показанія и признаться въ небывалыхъ преступленіяхъ, по примѣру Лукаевича, увѣривъ его, что это единственный путь къ спасенію изъ тюрьмы. Послѣ нѣкотораго колебанія Борковскій согласился послѣдовать совѣту. Яворовскій сочинилъ фантастическій рассказъ, который священникъ подписалъ и представилъ въ судъ, какъ чистосердечное признаніе, прося замѣнить имъ прежнія показанія. Въ рассказѣ этомъ значилось, что разъ ночью священникъ отправился въ церковь и неожиданно встрѣтилъ въ оградѣ пилипона Семена Брусова, который объявилъ ему, что онъ одинъ изъ 3,000 агентовъ, присланныхъ въ Польшу изъ Россіи, „изъ земли Китайской, лежащей по ту сторону Петербурга“, что агенты прибыли съ дѣлью организовать крестьянское возстаніе и что Брусовъ предлагаетъ Борковскому принять въ немъ участіе; затѣмъ онъ выдалъ священнику сто рублей на расходы пропаганды и взялъ съ него росписку въ книжкѣ, въ которой было уже записано много подобныхъ квитанцій, но Брусовъ не позволилъ ихъ прочитывать; затѣмъ Борковскій пытался дѣлать крестьянамъ намеки, но, не встрѣтивъ сочувствія, отказался отъ дальнѣйшей пропаганды, деньги же истратилъ на свои нужды. Къ этимъ письменнымъ показаніямъ Борковскій прибавилъ словесно на судѣ, будто онъ припасъ оружіе и зарылъ таковое. Судъ распорядился арестовать Брусова и отрыть спрятанное оружіе, но послѣдняго не оказалось ни слѣда въ указан-

номъ мѣстѣ, и маркетана Брусова не нашли среди арестантовъ и никто не видѣлъ его въ Старосельи.¹ Пока происходили эти розыски, наступилъ срокъ перерыва судебныхъ засѣданій, и дѣло Борковскаго было отложено до слѣдующей сессіи. Въ промежуткѣ Борковскому было разъяснено, насколько опасенъ принятый имъ методъ защиты. Явившись въ первое судебное засѣданіе, онъ объявилъ, что поданное имъ признаніе вымышлено и составлено исключительно по внушенію адвоката; но судъ этого заявленія не принялъ и приговорилъ подсудимаго къ смертной казни, прибавивъ, что предварительно онъ обратится къ епископу, если это нужно будетъ, съ предложеніемъ о лишеніи сана. Епископъ Левинскій, опасаясь гнѣва дворянъ и исполненія казни безъ участія духовной власти, потребовалъ въ свой судъ и дѣло и подсудимаго; послѣдній еще разъ клялся, что онъ взвалилъ на себя вину напрасно, внявъ лишь совѣту адвоката; епископскій судъ три дня обдумывалъ свое рѣшеніе, но малодушно не устоявъ, составилъ приговоръ о лишеніи сана, и на слѣдующій день (11 августа) Борковскій былъ обезглавленъ среди луцкаго рынка¹).

При всемъ малодушіи и запуганности уніатскаго епископа и его консисторіи, пассивное заступничество ихъ за подсудимыхъ раздражало въ высокой степени порядковую комиссію и находившійся подъ ея вліяніемъ луцкій судъ. Видя въ этомъ заступничествѣ признакъ сочувствія заговору, комиссія рѣшилась внести въ дѣло членовъ высшаго уніатскаго клира. Уже въ дѣлѣ Борковскаго встрѣчаемъ намеки на то, что арестовавшій его инстингаторъ Карповскій велъ съ нимъ на пути въ Луцкъ подозрительные разговоры²). Въ дальнѣйшихъ процессахъ духовныхъ лицъ это стремленіе комиссіи становится все яснѣе и яснѣе.

Нападеніе на луцкую уніатскую консисторію поведено было по слѣдующему поводу. Два товарища кавалеріи народной, Гонт-

---

¹) См. №№: CLI—CLIV, стр. 275—235. Бродовичъ, стр. 24, 49—51, 60—61, 104—105, 107—110, 115—116 и приложенія стр. 233.

²) См. № CLII, стр. 279—280.

ковскій и Дмошинскій, проѣзжая черезъ село Хорупань, остановились здѣсь на отдыхъ; имъ отведена была квартира въ домѣ священника Ивана Глодовскаго. Въ разговорѣ съ хозяиномъ товарищи рассказывали о происходящихъ казняхъ и арестахъ священниковъ и прибавили, что „сами вы виноваты, замышляя дурныя дѣла.“ Священникъ, человекъ старый (70 лѣтъ) и крайне неразвитой, отвѣтилъ пословицею: „на чѣмъ возу сидишь, того пѣсенку поешь“, прибавивъ, что каждый долженъ исполнять предписанія начальства. „Отъ кого же вы имѣете такія предписанія?“ спросили товарищи. „Отъ епископа“, былъ отвѣтъ. Товарищи записали весь разговоръ и представили въ комиссію. Глодовскаго немедленно арестовали, препроводили въ Дубенскую крѣпость и подвергли допросу. Такъ какъ существованія епископскаго циркуляра не было возможности установить, то вопросъ этотъ былъ оставленъ въ сторонѣ и вниманіе слѣдствія было сосредоточено на дѣйствіяхъ члена консисторіи Симеона Карповскаго, который, по должности своей сборщика пошлинъ съ духовныхъ, объѣзжалъ постоянно епархію и знакомъ былъ лично со всѣми священниками. Глодовскій показалъ, что въ домѣ священника села Иваня, Василевскаго, Карповскій велъ разговоръ политическаго содержанія, въ которомъ утверждалъ, что когда русскіе отнимутъ Константинополь у турокъ, то Польша будетъ покорена и принуждена присоединиться къ православію, что Карповскій, встрѣтивъ подсудимаго въ Дубнѣ, во время контрактовъ, говорилъ ему о предписаніи уніатской консисторіи относительно истребленія дворянъ и совѣтовалъ готовить къ тому крестьянъ, что, наконецъ, священникъ изъ села Суража, Свидерскій, получилъ какое-то письмо весьма страшнаго характера, которое онъ сжегъ, но что содержаніе этого письма извѣстно священнику м. Рахманова, Каролинскому. Всѣ оговоренныя лица были арестованы и допрошены; священникъ Василевскій не подтвердилъ показаній Глодовскаго, священники же Свидерскій и Каролинскій объяснили, что инкриминированное письмо было получено Свидерскимъ отъ его брата, живущаго въ Галиціи, и содержало описаніе преслѣдо-

ваній. какимъ подвергается католическое духовенство въ Австріи. Всѣ эти священники, равно какъ и Глодовскій, были освобождены, и все дѣло сосредоточилось на желаніи доказать виновность Карповскаго. Оговоръ Глодовскаго былъ признанъ правдивымъ и судъ отказалъ обвиняемому въ опросѣ свидѣтелей; показанія, даваемые имъ, записывались на судъ, несмотря на его протесты, въ извращенномъ видѣ; къ нему подослана была какая-то дама, пани Рогузская, которая, оказывая ему мнимое участіе, взялась передавать его письма къ друзьямъ и сообщала ихъ въ комиссію, гдѣ съ нихъ списывали копіи; затѣмъ вспомнили показанія казненаго Борковскаго и приобщили ихъ къ дѣлу: въ нихъ значилось, что Карповскій говорилъ, будто папская булла не разрѣшаетъ уніатамъ переходить въ католичество, что, препровождая Борковскаго въ Луцкъ, онъ въ дорогѣ всячески его ободрялъ и т. д.—Сознавая, какой оборотъ принимаетъ его дѣло, Карповскій палъ духомъ и написалъ одному изъ своихъ друзей письмо, въ которомъ просилъ прислать ему яду, который онъ приметъ въ случаѣ, если будетъ приговоренъ къ смертной казни; письмо это попало, конечно, въ руки комиссіи и было включено въ обвинительный актъ въ качествѣ попытки на самоубійство. Луцкій городскій судъ, послѣ трехмѣсячнаго тюремнаго заключенія, основываясь на показаніяхъ Глодовскаго и Борковскаго и прибавивъ лишь къ нимъ замѣчанія, что Карповскій слишкомъ много развѣзжалъ по епархіи и замѣченъ былъ въ пристрастіи къ женскому полу, издалъ приговоръ, которымъ приговорилъ его на трехлѣтнее заключеніе въ Каменецкой крѣпости и затѣмъ на пожизненное заточеніе въ монастырь. Онъ былъ немедленно препровожденъ въ Дубно, а оттуда подъ военною эскортою доставленъ въ Каменецъ. Здѣсь онъ просидѣлъ два года съ лишнимъ, пока совершенно неожиданный случай не далъ ему возможности освободиться. Въ каменецкомъ гарнизонѣ служилъ въ рангѣ капитана итальянецъ Бачіарели, братъ королевскаго любимца и секретаря, Фридерика Бачіарели; капитанъ, познакомившись съ Карповскимъ и узнавъ отъ него подробности

дѣла, взялся за него ходатайствовать; онъ послалъ брату прошеніе Карповскаго съ горячею просьбою представить все дѣло на усмотрѣніе короля. По настоянію послѣдняго, Люблинскій трибуналъ потребовалъ для пересмотра дѣло Карповскаго, кассировалъ приговоръ луцкаго суда и приказалъ освободить узника ¹⁾).

Священникъ села Осицы Доминикъ Мицевичъ былъ арестованъ по доносу, что онъ имѣлъ сношенія съ маркетанами; препровожденный въ Луцкъ, онъ показалъ, что дѣйствительно два раза къ нему заѣзжали маркетаны, что онъ покупалъ у нихъ платки и замки и ни о чемъ другомъ съ ними не говорилъ; судъ приказалъ ему подтвердить присягою показанія и освободилъ отъ отвѣтственности ²⁾). Между тѣмъ, узнавъ объ его арестѣ, его отецъ, священникъ изъ мѣстечка Рафаловки, Ѳедоръ Мицевичъ поѣхалъ въ село Осицу, чтобы узнать о судьбѣ сына и помочь по возможности его горю. Узнавъ о его выѣздѣ, помѣщикъ Рафаловки, Олизаръ, отправилъ вслѣдъ за нимъ отрядъ милиціи, съ приказомъ арестовать его и доставить также въ Луцкъ. Мицевичъ попытался задобрить милиціонеровъ водкою, но самъ при случаѣ сильно напился; когда его стали сажать на сани, онъ поднялъ крикъ, угрожалъ арестовавшимъ клятвою и взывалъ къ крестьянамъ какъ въ Осицѣ, такъ и во встрѣтившемся на пути м. Чарторыйскѣ, чтобы они его освободили. Затѣмъ комиссія взвалила на него обвиненіе въ сношеніяхъ съ маркетанами и въ подстреканіи крестьянъ къ бунту и какъ доказательство привела странный фактъ: за нѣсколько времени до ареста Ѳ. Мицевичъ въ дружеской бесѣдѣ съ экономомъ Милковскимъ, приложивъ палецъ къ его груди, сказалъ шуточно: „не нужно ли вамъ продѣлать отверстія къ сердцу.“ На основаніи этихъ данныхъ комиссія приговорила подсудимаго къ смертной казни. Къ его счастью, въ то время пришло распоря-

---

¹⁾ См. №: CXXXIV—CXLI, стр. 243—261, Бродовичъ, стр. 37—38, 53, 56—57, 104, 111 и 117.

²⁾ См. № CLX, стр. 294.

женіе сейма, запрещающее комиссіи издавать и исполнять приговоры. Дѣло было пріостановлено и передано въ гродскій судъ, который, провѣривъ показанія, нашелъ, что въ дѣлѣ нѣтъ никакихъ данныхъ относительно сношеній Мицевича съ пилипонами и подстрекательства крестьянъ; Милковскій не подтвердилъ показанія объ отверстіи къ сердцу. За сопротивленіе же во время ареста и воззванія къ народу въ тревожное время судъ приговорилъ Мицевича къ годичному тюремному заключенію, засчитавъ время предварительнаго заключенія¹⁾.

Священникъ села Яблонки, Епифаній Бубаловичъ состоялъ уже давно въ недружелюбныхъ отношеніяхъ съ помѣщикомъ своего села Богуцкимъ; послѣдній еще въ 1782 г. отнялъ церковныя земли, пожертвованныя его предками, и обвинилъ священника предъ епископомъ въ предосудительномъ поведеніи; однако епископскій судъ, разсмотрѣвъ дѣло, призналъ поведеніе священника безупречнымъ и заставилъ помѣщика возвратить церковныя земли. Теперь, пользуясь смутнымъ временемъ, послѣдній рѣшился отмстить Бубаловичу. Призвавъ во дворъ пономаря, Андрея Кабасюка, онъ прочиталъ ему обвинительные пункты противъ священника и требовалъ признанія ихъ правдивости; встрѣтивъ рѣшительный отказъ пономаря, онъ приказалъ его сѣчь, пока послѣдній не посвидѣтельствуетъ обвиненія; послѣ 300 ударовъ Кабасюкъ далъ согласіе. Тогда Богуцкій призвалъ 12 крестьянъ изъ сосѣднихъ селъ и приказалъ пономарю въ ихъ присутствіи повторить обвиненіе, пріобрѣвъ такимъ образомъ положенное закономъ количество свидѣтелей. Обвиненія состояли въ слѣдующемъ. Къ Бубаловичу пріѣзжалъ благочинный изъ мѣстечка Колковъ Никифоръ Костюкевичъ и братъ его, священникъ села Собятина Стефанъ Бубаловичъ; они втроемъ о чемъ-то совѣщались, и вскорѣ послѣ того оба брата Бубаловича купили старыя ружья и о. Епифаній часто ѣздилъ въ Колки къ

---

¹⁾ См. № CLXXVIII, стр. 319—322; Бродовичъ, стр. 27—28, 31, 60. Kalinka, I, стр. 482.

благочинному; онъ предостерегалъ крестьянъ, что у нихъ будутъ отбирать оружіе. Послѣ ареста благочиннаго, Бубаловичъ заявилъ о томъ сожалѣніе и упрекалъ крестьянъ, что они допустили его арестовать; онъ заявлялъ досаду на то, что не засталъ въ Колкахъ пилипоновъ и не успѣлъ купить у нихъ ножей и въ нетрезвомъ видѣ говорилъ несвязныя рѣчи о пилипонахъ; по неизвѣстной причинѣ исповѣдывалъ въ началѣ поста только женщинъ, а мужчинъ лишь въ концѣ; наконецъ, другой братъ Бубаловича, Карпъ, во время обезоруживанія крестьянъ сказалъ: „пусть забираютъ наши косы и порѣжутся ими, я могъ бы ихъ побить и дубиною.“—На основаніи этихъ обвиненій гродскій судъ приговорилъ Епифанія Бубаловича къ тюремному заключенію въ продолженіе 12 лѣтъ, Стефана Бубаловича къ церковному покаянію, а брата ихъ Карпа къ тѣлесному наказанію 100 ударами и отдачѣ пожизненно въ солдаты. Бубаловичи апелировали въ Люблинскій трибуналъ, но намъ не извѣстенъ дальнѣйшій ходъ ихъ дѣла¹⁾. Нѣсколько иной оборотъ получило дѣло благочиннаго Костюкевича; не было возможности найти противъ него свидѣтелей; двое крестьянъ, которыхъ понуждали розгами къ свидѣтельству, умерли отъ истощенія въ тюрьмѣ, не показавъ ничего во ередь ему. Наконецъ благочинный успѣлъ выхлопотать переизслѣдованіе дѣла на мѣстѣ; на его основаніи судъ освободилъ Костюкевича отъ всякой отвѣтственности, признавъ всѣ взводимыя на него обвиненія вымышленными и убѣдившись, что его разъѣзды и собранія у него священниковъ происходили по дѣламъ церковнымъ, что сходки въ его домѣ мѣщанъ происходили съ цѣлью разысканія городскихъ правъ мѣстечка, складчины же собирались на постройку новаго иконостаса²⁾.

Гораздо жесточе луцкаго суда былъ судъ гродскій Кременецкій. Предсѣдатель этого суда Янъ Загурскій и гродскій писарь, Святоянскій, вполнѣ подчинившись господствовавшей паникѣ, почитали своимъ дѣломъ истребить побольше мнимыхъ заговорщиковъ;

¹⁾ См. №№ СХLIX и CL, стр. 270—274. Бродовичъ, стр. 59—60.

²⁾ См. №№: CLV—CLVII, стр. 285—291. Бродовичъ, стр. 24, 103, 123—125.

по отношенію къ нимъ они считали лишнимъ соблюдать всѣ законномъ установленныя гарантіи: они не требовали законнаго количества свидѣтелей; иногда совсѣмъ не обращались къ свидѣтелямъ, ограничиваясь допросами, доставленными офицерами и помѣщиками, отобранными съ жестокимъ пристрастіемъ. Арестантовъ — крестьянъ и священниковъ содержали въ помѣщеніяхъ крайне тѣсныхъ, сырыхъ и переполненныхъ нечистотами; на ночь арестантамъ ущемляли ноги въ деревянные колоды и не снабжали ихъ пищею. Многіе арестанты умерли въ тюрьмѣ, другіе признавались въ мнимыхъ преступленіяхъ, лишь-бы избавиться отъ тюремной обстановки. — Этими обстоятельствами объясняется странный ходъ дѣла священника села Нижнихъ Дедеркалъ, Матѳея Хращевского. Священникъ этотъ поссорился съ дьякомъ и послѣдній въ ссорѣ называлъ его гайдамакою. Извѣстіе объ этомъ дошло до свѣдѣнія шамбеляна Іоакима Дениска, начальника милиціи въ Ямпольскомъ округѣ, который приказалъ арестовать Хращевского и доставить въ свое село Загорцы; здѣсь онъ былъ подвергнутъ допросу и четыре раза мѣнялъ свои показанія: первоначально онъ показалъ, что въ декабрѣ 3 маркетана ночевали у крестьянина Мартына Драпалюка, что онъ купилъ у нихъ два платка и кусокъ ситца и ни о чемъ съ ними не разговаривалъ; на другой день, посоветовавшись съ мѣстнымъ священникомъ и въ виду обѣщанія Дениска, что, въ случаѣ признанія, онъ получитъ свободу, онъ видоизмѣнилъ показанія, утверждая, что маркетаны вербовали его въ заговорщики, что дали ему и Драпалюку по 200 рублей, за которые онъ обязался набирать для возстанія 10 человѣкъ, Драпалюкъ же 40, и что они въ этомъ принесли присягу. Дениско отправилъ Хращевского и четыре его разнорѣчивыя показанія въ кременецкій судъ. Здѣсь священникъ опять четыре раза давалъ показанія, то признавая вину, то отрицая ее и каждый разъ мѣняя подробности разсказа. Арестованный Драпалюкъ и трое крестьянъ, вызванные въ свидѣтели изъ Дедеркалъ, признали, что три маркетана дѣйствительно ночевали въ ихъ селѣ и продавали мелкіе товары, но отрицали

всякія свѣдѣнія о пропагандѣ бунта. Тѣмъ не менѣе Кременецкій судъ, на основаніи собственнаго признанія, приговорилъ Хращевскаго къ смертной казни. Къ счастью его, епископъ отказался снять съ него санъ, указывая на незаконное веденіе дѣла и на отсутствіе въ немъ необходимыхъ документовъ. Дѣло было перенесено въ Люблинскій трибуналъ, который кассировалъ приговоръ кременецкаго суда, выразилъ послѣднему порицаніе за незаконные поступки, призналъ обвиненія недоказанными и приказалъ освободить какъ Хращевского, такъ и Драпалюка, приговореннаго къ шестилѣтнему заключенію въ крѣпости¹⁾.

Такая же участь угрожала благочинному кременецкому Павлу Громачевскому, человѣку весьма почтенному и образованному.— Онъ былъ арестованъ по доносу судебныхъ канцеляристовъ, бывавшихъ въ его домѣ, и препровожденъ въ Дубенскую крѣпость. Комендантъ этой крѣпости, князь Любомирскій, знавшій лично Громачевского, далъ строгій выговоръ арестовавшему его офицеру и приказалъ освободить благочиннаго; но въ виду вызваннаго этимъ распоряженіемъ раздраженія, доходившаго до того, что кн. Любомирскаго заподозрили во взяткѣ, онъ распорядился отправить Громачевского въ Варшаву на усмотрѣніе сеймовой депутаціи. Здѣсь было рассмотрѣно его дѣло; ему выдали дипломъ отъ имени сейма, удостоверяющій его невинность, наградили золотою медалью и отпустили домой. Здѣсь однако озлобленіе противъ него было столь сильно, что онъ долженъ былъ перемѣнить мѣсто службы²⁾.

Въ теченіе двухъ мѣсяцевъ коммиссія порядковая и находившіеся подъ ея вліяніемъ суды гродскіе луцкій и кременецкій свирѣпствовали надъ подсудимыми, доискиваясь мнимаго заговора и наказывая лицъ, которыя имъ казались причастными къ таковому; но наконецъ паника стала мало-по-малу стихать,—и дѣла подсу-

---

¹⁾ См. №№: ССІ, стр. 350; ССІІ, стр. 356—364, ССХ, стр. 380. Бродовичъ, стр. 113, 85—86.

²⁾ Бродовичъ, стр. 33, 77, 112. См. № CLXVIII, стр. 306.

димыхъ стали разсматривать съ меньшимъ предубѣжденіемъ. Уже во второй половинѣ мая луцкій судъ сталъ проявлять болѣе мягкое отношеніе къ обвиненнымъ: онъ освободилъ многихъ священниковъ, арестованныхъ неосновательно, по самымъ ничтожнымъ подозрѣніямъ; такъ освобождены были священники: Волковичъ, Антоневицъ, Семигиновскій и Яроцкій, вся вина которыхъ состояла въ томъ, что они разновременно покупали платки у пилипоновъ¹⁾. Освобожденъ былъ Клеванскій благочинный, Илія Гусаковскій, обвинявшійся въ томъ, что во время тревоги, убоявшись доноса и ареста со стороны мѣстнаго управляющаго, съ которымъ онъ былъ въ ссорѣ, уѣхалъ на нѣкоторое время изъ дому²⁾. Также освобождены были священники: Полетылло, противъ котораго не оказалось никакихъ обвиненій, и Дамьянъ Голубовичъ, обвинявшійся въ томъ, что въ разговорѣ съ другими духовными онъ поносилъ дворянина Домбровскаго³⁾. Очень характерны подробности ареста послѣдняго: жившій по сосѣдству съ нимъ арендаторъ села Шапра, дворянинъ Соболевскій, арестовалъ шестерыхъ священниковъ изъ своей мѣстности и доставилъ ихъ подъ конвоемъ въ Луцкъ; здѣсь, остановившись на рынкѣ, онъ предложилъ имъ откупиться; четверо, воспользовавшись его предложеніемъ, получили свободу, два остальные, не имѣвшіе нужныхъ для выкупа средствъ: Голубовичъ и Антоневицъ, были сданы въ тюрьму на усмотрѣніе порядковой комиссіи⁴⁾.

Въ іюнѣ мѣсяцѣ и Кременецкій судъ смягчилъ свое отношеніе къ подсудимымъ: онъ разрѣшилъ имъ собирать для оправданія свидѣтельскія показанія и въ значительной мѣрѣ смягчилъ свои приговоры. Такъ священникъ Даніилъ Подчашинскій, обвиненный въ сношеніяхъ съ маркетанами, въ заготовленіи оружія и въ подстрекательствѣ къ бунту, успѣлъ добиться вызова свидѣтелей, пока-

---

¹⁾ См. №№ CLVIII, стр. 191—192; CLXI, стр. 295—296; CLXV, стр. 300—301; CLXXVII, стр. 317.

²⁾ См. № CLXIV, стр. 298—300.

³⁾ См. №№: CLXIII, стр. 297 и CLXII, стр. 296—297.

⁴⁾ Бродовичъ, стр. 27.

заніями которыхъ всѣ обвиненія были опровергнуты и вся вина подсудимаго оказалась лишь въ томъ, что онъ произносилъ угрозы противъ евреевъ, за что судъ приговорилъ его къ мѣсячному тюремному заключенію¹⁾.—Къ такому же наказанію былъ приговоренъ священникъ Юстинъ Мартыновичъ за то, что годъ назадъ, бывши въ гостяхъ въ францисканскомъ монастырѣ, когда среди попойки зашелъ разговоръ объ ожидавшихся смутахъ, онъ совѣтовалъ францисканамъ перейти для безопасности въ унію и затѣмъ велъ себя неприлично²⁾.—Священникъ Долинскій изъ Васьковецъ и трое крестьянъ обвинялись въ произнесеніи угрозъ противъ поляковъ и евреевъ и въ изготовленіи оружія. Свидѣтельскія показанія доказали неосновательность обвиненій, и подсудимые были оправданы, хотя двоихъ крестьянъ судъ приговорилъ къ тѣлесному наказанію по 50 ударовъ вообще за дерзкій нравъ³⁾. Священники: Кухальскій и Терлецкій, подозрѣвавшіеся въ перенискѣ о дѣлахъ заговора на основаніи письма, содержавшаго неясныя выраженія, доказали, что письмо это было писано по поводу дѣла, производившагося въ консисторіи, и неясныя выраженія были употреблены по нежеланію компрометировать членовъ консисторіи. Оба были освобождены, равно какъ и священники Ланецкій и Бечковскій и два сына послѣдняго, такъ какъ противъ нихъ не было заявлено никакого обвиненія⁴⁾.—

Казалось такимъ образомъ, что волненіе среди шляхетскаго общества приходитъ къ концу; одни стали убѣждаться въ призрачномъ характерѣ заговора, другіе торжествовали, полагая, что они предупредили вспышку энергическими охранительными мѣрами и жестокими казнями⁵⁾.—Но неожиданно случился эпизодъ, который вновь на нѣкоторое время возбудилъ улегавшееся броженіе и какъ будто раскрывалъ въ фактическихъ подробностяхъ искомый заго-

¹⁾ См. №№: CLXIX—CLXX, стр. 307—309.

²⁾ См. № CLXVI, стр. 301—303.

³⁾ См. № CLXXIII, стр. 312—313.

⁴⁾ См. №№ CXCIV, стр. 344—345 и CLXXIV, стр. 314—315.

⁵⁾ См. CXLVIII, стр. 268—270.

воръ. Съ самаго начала дѣятельности порядковой комиссіи принятыя ею экстренныя мѣры: разоруженіе крестьянъ, разъѣзды военныхъ командъ, многочисленныя аресты и допросы и т. п. навели на крестьянскую массу ужасъ и трепетъ и породили разнородные слухи, догадки и чисто фантастическія повѣсти. Среди общей тревоги одни для личнаго спасенія, другіе просто по нервному аффекту стали выдумывать небылицы, наговаривать на себя и на другихъ. Такъ, въ началѣ еще розысковъ, какой-то нищій заявилъ, что онъ разносилъ записки отъ маркетановъ къ священникамъ, призывавшія ихъ къ оружію, и что оставшіяся у него воззванія онъ спряталъ въ крышу на своей родинѣ, въ с. Торчинѣ.—Оказалось, что оговоренные священники никогда его не видали, экономія же и крестьяне Торчина удостовѣрили, что въ этомъ селѣ онъ не жилъ и что его тамъ не знаютъ; въ указанной имъ крышѣ ничего не было найдено—онъ просто оказался умопомѣшаннымъ, и владимірскій подстароста Заленскій на всякій случай приказалъ его повѣсить¹⁾).

Другой аналогическій случай имѣлъ гораздо болѣе печальныя послѣдствія. Въ окрестности м. Волочиска, въ селѣ Рабіевкѣ, лежащемъ на границѣ Подольскаго воеводства, мѣстный помѣщикъ Θεодоръ Ястржембскій задержалъ прохожаго крестьянина, Кирилла Пундыка, который почему-то показался ему переодѣтымъ запорожцемъ, и сталъ его допрашивать; въ теченіе двухъ сутокъ Ястржембскій сначала одинъ, потомъ при участіи шляхтичей сосѣдей произвелъ 4 раза допросы. Арестантъ показалъ, что онъ крестьянинъ, родомъ изъ села Глубочка, въ окрестности Тарнополя, по профессіи мельникъ, что пришелъ изъ-за кордона уже три года и проживалъ въ разныхъ селахъ и мѣстечкахъ на пограничной чертѣ Волыни и Подоліи, нанимаясь работникомъ на мельницы. Это простое показаніе не удовлетворило Ястржембскаго; онъ сталъ допрашивать Пундыка о заговорѣ и вынудилъ розгами его признаніе. Послѣ этого допросы были направлены на раскрытіе заговора и отъ обвиняе-

---

¹⁾ Бродовичъ, стр. 28—29.

маго потребовали полнаго перечня его сообщниковъ и изложенія извѣстныхъ ему подробностей заговора. „Запорожець Кирило Пундыкъ, апостоль бунта“,—такъ его назвалъ Ястржембскій въ протоколѣ допросовъ,—поощряемый розгами, далъ весьма пространное показаніе: онъ утверждалъ, что къ заговору примкнуло до 5,000 участниковъ, что гетманомъ состоитъ „попъ изъ села Карповецъ“, что подъ его начальствомъ находится 8 дивизій, руководимыхъ каждая отдѣльнымъ комендантомъ, священникомъ или крестьяниномъ (въ дальнѣйшихъ показаніяхъ онъ увеличилъ вдвое количество комендантовъ); затѣмъ онъ сообщилъ перечень около 80 селъ и мѣстечекъ, въ которыхъ онъ указалъ число заговорщиковъ, называя многихъ поименно; вообще въ его показаніи оговорено до 500 лицъ. Напрямую по возможности память, Пундыкъ включилъ въ свой перечень всѣ села, въ которыхъ проживалъ, которыя ему встрѣчались на пути, или названія которыхъ онъ слышалъ; изъ оговоренныхъ лицъ онъ ни одного священника не зналъ ни по имени, ни по фамиліи и называлъ лишь имена приходовъ; большинство крестьянъ онъ зналъ лишь по крестному имени, многихъ не зналъ даже именъ, а указывалъ лишь мѣстоположеніе ихъ усадьбъ или семейныя ихъ отношенія, напр. „тотъ, что живетъ за плотиною“, „тотъ, который имѣетъ свой прудъ“, „тотъ, который служилъ сторожемъ“, „сапожникъ, который женился на дочери мельника“ и т. п.¹⁾—Списавъ эти показанія со словъ арестанта, Ястржембскій препроводилъ его вмѣстѣ съ допросами въ распоряженіе ближайшей военной команды въ м. Базалію; здѣсь опять его допросили съ пристрастіемъ и препроводили въ Волынскую порядковую комиссію.—Послѣдняя опять допросила подсудимаго и торжественно заявила объ окончательномъ раскрытіи заговора какъ сеймовую депутацію, такъ и порядковыя комиссіи сосѣднихъ воеводствъ, самого же Пундыка препроводила въ Кременецкій градскій судъ. Здѣсь опять произведены были допросы и началось немедленно слѣдствіе надъ огово-

---

²⁾ См. № ССШ, стр. 364—369.

ренными лицами; сеймовая депутація вытребовала подсудимаго для допроса въ Варшаву и затѣмъ возвратила его опять въ Кременецъ въ качествѣ необходимаго свидѣтеля при процессахъ оговоренныхъ имъ лицъ; такъ какъ многія изъ нихъ жили въ Подоліи, то его на время пересылали въ Каменецъ и Летичевъ, гдѣ опять повторялись допросы въ гродскихъ судахъ¹⁾.—Судя по одному изъ послѣднихъ варіантовъ, видно, что многочисленные допросы прошли для Пундыка не даромъ: въ началѣ пытка и страхъ внушили ему темы для показаній; вслѣдствіе систематически подставляемыхъ слѣдователями вопросовъ, мало-по-малу безсвязныя и наивныя первоначальныя показанія превращаются въ цѣлую фантастическую повѣсть, богато обставленную подробностями: въ ней фигурируютъ уже и маркетаны, и раздаваемые ими большія суммы денегъ, рассказывается о тайныхъ собраніяхъ начальниковъ заговора, о принеженіи присяги, объ ожиданіи прибытія сына Гонты съ 14,000 козаковъ.—О себѣ подсудимый рассказываетъ, что онъ въ теченіе полугода исполнялъ должность агента, разносившаго прокламаціи, и такимъ образомъ перезнакомился со всею старшиною и т. п.

На основаніи показаній Пундыка открылся цѣлый рядъ процессовъ противъ лицъ, оговоренныхъ имъ, въ городахъ Кременецкомъ, Каменецкомъ и Летичевскомъ. О процедурѣ судовъ подольскихъ будетъ рассказано впослѣдствіи, теперь же укажемъ пріемы Кременецкаго суда, принявшагося за дѣло съ большою поспѣшностью и легкомысліемъ и съ взлядомъ, установленнымъ а priori. Во всѣхъ процессахъ порядокъ дѣлопроизводства былъ одинъ и тотъ же: оговоренныхъ лицъ арестовали и доставляли прежде всего въ военную команду, расположившуюся въ селѣ Святцѣ; здѣсь арестантовъ сѣкли, пока они не признавались во всѣхъ впередъ намѣченныхъ преступленіяхъ, и затѣмъ протоколы допросовъ и арестантовъ отсылали въ гродскій Кременецкій судъ. Здѣсь не только

---

¹⁾ См. №№: ССXXXIX, стр. 440—447; ССXLI—ССXLII, стр. 449—450. Бродичъ, стр. 100.

не дѣлали новаго допроса, но отказывали въ вызовѣ свидѣтелей и не принимали объясненій о насильственномъ вынужденіи признанія. Исключительно на основаніи показаній Пундыка¹⁾ и допроса, снятаго въ Святцѣ, постановлялся приговоръ. Поведеніе Кременецкаго суда характеризовалъ Люблинскій трибуналъ, пересматривавшій нѣкоторые изъ произнесенныхъ имъ приговоровъ, слѣдующими словами: „Лица, обвиненныя въ бунтѣ Кирилломъ Пундыкомъ, прежде всего отсылались въ военныя команды въ Базалію и Святцѣ, гдѣ, по свидѣтельству протоколовъ, доставленныхъ военными властями, они подвергались жестокому сѣченію; на судѣ не признавали показаній подсудимыхъ о томъ, что показанія были насильно отъ нихъ вымучены; многія показанія судомъ извращались (слѣдуютъ примѣры). Нѣкоторые лица, особенно же Кирилло Пундыкъ постоянно перемѣняли свои показанія, такъ, что допросы, снятые съ него въ Кременецкомъ судѣ, менѣе достовѣрны и совсѣмъ не согласуются съ его показаніями передъ сеймовою депутаціею... такіе рассказы не могутъ служить судебнымъ доказательствомъ; въ процессахъ нѣтъ ни признаній подсудимыхъ, ни свидѣтельскихъ показаній, которыя даже не собирались, что все не согласно съ основнымъ закономъ 1588 года“²⁾).

При помощи указанныхъ пріемовъ всѣ процессы, разсмотрѣнные въ Кременецкомъ судѣ, крайне однообразны; всѣ подсудимые обвиняются въ сношеніяхъ съ маркетанами, въ получкѣ отъ нихъ денегъ, въ подготовкѣ бунта, принесеніи присяги, принятіи отъ Кирилла прокламацій и т. п. По всѣмъ процессамъ постановлены равно жестокіе приговоры и степень кары разнообразится лишь значеніемъ въ организаціи заговора, которое подсудимымъ приписывалъ Пундыкъ. Такое теченіе и исходъ имѣли въ кременецкомъ судѣ дѣла по обвиненію въ бунтѣ: Базалійскихъ мѣщанъ, священ-

¹⁾ Пундыкъ постоянно сбивался въ подробностяхъ и впадалъ въ противорѣчія. Многихъ изъ подсудимыхъ онъ не зналъ въ лице и вмѣсто нихъ при очныхъ ставкахъ указывалъ другихъ и т. п. Бродовичъ, стр. 88.—

²⁾ См. ССХ, стр. 379—380.

ника Ивана Маевецкаго и 14 крестьянъ изъ села Чабаны и окрестностей; священника села Глибки—Федора Волшинскаго и 9 крестьянъ изъ селъ: Индыки и Пилипы; дѣло 11 крестьянъ изъ селъ Бубновки, Сергіевки и Юхимовецъ; 19 крестьянъ изъ села Запанынецъ и дѣло священника Ивана Мисевича и 22 крестьянъ изъ мѣстечка Красилова и окрестностей¹⁾. По рѣшенію кременецкаго суда, по перечисленнымъ процессамъ 12 человекъ были приговорены къ смертной казни, 43 къ арестантскимъ работамъ въ Каменецкой крѣпости срокомъ на 1—6 лѣтъ и 21 къ тѣлесному наказанію. Изъ нихъ только два священника: Маевецкій и Волшинскій спаслись отъ грозившей имъ смертной казни, благодаря заступничеству епископа, который опротестовалъ приговоры и перенесъ дѣла въ Люблинскій трибуналъ; послѣдній, разсмотрѣвъ процессы, кассировалъ приговоры кременецкаго суда, объявилъ священниковъ по суду оправданными и приказалъ возвратитъ имъ свободу²⁾. Надъ всѣми остальными осужденными приговоръ суда былъ исполненъ.

Гораздо спокойнѣе и тактичнѣе отнеслась къ возложенному на нее дѣлу Подольская порядковая коммиссія, не смотря на то, что паника здѣсь распространилась среди дворянъ не менѣе, чѣмъ на Волыни; коммиссія не только не усиливала этой паники, но старалась по возможности ее ослабить. Она сразу положила своею задачею, съ одной стороны, принять мѣры предосторожности, съ другой—раскрыть заговоръ, существованіе котораго коммиссія сама допускала, но раскрыть его приемами законными, не увлекаясь предвзятыми положеніями и соблюдая всѣ законные приемы судопроизводства. Коммиссія признавала за собою лишь власть административную и слѣдственную, но судебной власти себѣ не припи-

---

¹⁾ См. №№: ССIV—ССIX, стр. 367—377: ССXII—ССXVIII, стр. 382—389; ССXXI, стр. 400—401.

См. № ССX, стр. 378—381.

сывала. Дѣла объ обвиненныхъ и арестованныхъ лицахъ она тщательно изслѣдовала, отбирая показанія подсудимыхъ и свидѣтелей; всѣ дѣла по маловажнымъ обвиненіямъ она прекращала, отпуская на волю подсудимыхъ, и только болѣе важныя дѣла препровождала на рѣшеніе Каменецкаго и Летичевскаго гродскихъ судовъ, которые, раздѣляя точку зрѣнія комиссіи, старались всѣми зависѣвшими отъ нихъ мѣрами добиться истины и, не находя сколько-нибудь вѣскихъ доказательствъ вины, оправдывали подсудимыхъ.— Это спокойное отношеніе къ дѣлу Подольская комиссія сохранила во все время своего существованія, не смотря на то, что въ началѣ она подвергалась значительному натиску какъ со стороны Волынской комиссіи, такъ и со стороны многихъ дворянъ Подольскаго воеводства. Немедленно послѣ полученія сеймоваго распоряженія Подольская комиссія издала универсалъ къ дворянамъ своего воеводства, въ которомъ указала характеръ возложенной на нее функціи, и предложила имъ зорко слѣдить за настроеніемъ крестьянъ, арестовать всѣхъ заподозрѣнныхъ въ бунтѣ и отсылать ихъ въ распоряженіе комиссіи, поставляя вмѣстѣ съ тѣмъ на видъ, что кроткое обращеніе съ крестьянами скорѣе всего можетъ способствовать¹⁾ успокоенію ихъ раздраженія, весьма естественнаго при ихъ крѣпостной зависимости.—При этомъ комиссія указывала, что подымную подать, постановленную сеймомъ, дворяне должны уплачивать сами, не взыскивая ее съ крестьянъ. Затѣмъ, подъ натискомъ Волынской комиссіи, Подольская постановила, чтобы дворяне завели въ своихъ селахъ десятниковъ шляхтичей, чтобы они обезоружили крестьянъ и чтобы всѣ маркетаны и безпаспортныя лица были задержаны и отосланы въ Каменецкую крѣпость²⁾. Въ комиссію стали поступать отношенія отъ дворянъ изъ разныхъ мѣстностей воеводства, свидѣтельствующія о ихъ тревожномъ настроеніи, съ жалобами на то, что крестьяне повсемѣстно

---

¹⁾ См. № XLII, стр. 94—96.

²⁾ См. № XLIV, стр. 97—98.

провозносятъ угрозы, и съ требованіемъ присылки войска; такія заявленія получены были отъ помѣщиковъ Летичевского повѣта, также изъ окрестностей Гусятина, Грудка, Хмѣльника и т. п.¹⁾. Для успокоенія тревоги, комиссія отправила въ разѣздъ по воеводству часть каменецкаго гарнизона и вскорѣ потомъ выпросила у генерала Держка небольшой отрядъ регулярной кавалеріи. Для облегченія сношеній съ военными командами, комиссія организовала земскую почту²⁾. Затѣмъ она отнеслась къ епархіальному начальству уніатской Каменецкой епархіи, прося ее оповѣстить циркулярно духовенство, дабы оно старалось проповѣдями успокаивать прихожанъ, и отправила просьбу къ проживавшему во Львовѣ каменецкому епископу Бѣлянскому о томъ, чтобы онъ переѣхалъ въ Каменецъ и поддержалъ своимъ авторитетомъ усилія комиссіи³⁾. Обо всѣхъ своихъ дѣйствіяхъ комиссія аккуратно посылала рапорты въ сеймовую депутацію и сообщала комиссіямъ сосѣднихъ воеводствъ⁴⁾.

Принимая эти мѣры, Подольская комиссія въ то же время занялась весьма усердно производствомъ слѣдствія надъ арестованными лицами. Въ этомъ отношеніи подольскіе дворяне доставили ей обильный матеріалъ. Уже нѣсколько дней спустя послѣ открытія дѣйствій комиссіи въ Каменецъ потянулись цѣлыя вереницы крестьянъ, арестованныхъ помѣщиками по самымъ мало-важнымъ причинамъ. Въ одной монастырской лѣтописи подъ 4 числомъ апрѣля (комиссія открылась 23 марта) мы встрѣчаемъ такую замѣтку: „Произошла большая тревога по поводу мнимаго заговора, будто-бы руководимаго пилипонами, агитирующими среди

---

¹⁾ См. №№: XLIII, стр. 96—97, LIII, стр. 111; LIX, стр. 117, CCLXII, стр. 487 и CCLXX, стр. 501.—

²⁾ См. №№: XLVI, стр. 99—100, XLVIII, стр. 101; LXIII, стр. 119; CCXXI, стр. 502—503; LXI, стр. 119; LXII, стр. 120—122 и LXV, стр. 125.—

³⁾ См. №№: XLVII, стр. 100 и LXIV, стр. 121.

⁴⁾ См. №№: XLV, стр. 99; XLVIII, стр. 101; LI, стр. 105; LIV, стр. 112; LVII, стр. 114—115; LVIII, стр. 116; LXXIII, стр. 133—134; LXXVIII, стр. 138 и CCXXIX, стр. 414—416.

уніатскаго духовенства. Нѣсколько десятковъ священниковъ арестованы и посажены въ Каменцѣ частью на гауптвахту, частью въ двухъ тюрьмахъ, устроенныхъ при Доминиканскомъ монастырѣ, гдѣ они ожидаютъ рѣшенія своей участи¹⁾. Вскорѣ и крѣпость и всѣ тюрьмы въ Каменцѣ были до того переполнены арестантами, что комендантъ крѣпости, полковникъ Ганицкій, обратилъ вниманіе комиссіи на то, что гарнизонъ каменецкій значительно ослабленъ разсылкою патрулей по воеводству, что арестантовъ скопилось нѣсколько сотъ челоѣкъ и комендантъ не имѣетъ возможности ни стеречь ихъ, ни противодѣйствовать имъ, если бы они вздумали насильно вырваться изъ тюрьмы²⁾. Еще тревожнѣе отнесся къ этому факту каменецкій магистратъ: указывая на то, что большое скопленіе арестантовъ повліяло на значительное повышеніе цѣнъ съѣстныхъ продуктовъ, что вслѣдствіе скученности и тѣсноты помѣщеній могутъ развиваться эпидеміи и что, въ случаѣ бунта арестантовъ, городу угрожаетъ полное разореніе, магистратъ просилъ комиссію распорядиться казнить всѣхъ подсудимыхъ для устрашенія остального населенія. Комиссія отнеслась къ этому прошенію неодобрительно; она отвѣтила магистрату, что никакая власть не можетъ казнить обвиненныхъ лицъ безъ суда и что магистратъ, если онъ опасается бунта арестантовъ, можетъ организовать мѣщанскую стражу въ помощь гарнизону³⁾. Съ своей стороны комиссія старалась по мѣрѣ возможности ускорить слѣдствіе и отпустить лицъ, арестованныхъ за маловажные проступки, но на ихъ мѣсто прибывали новые арестанты, такъ что, послѣ двухмѣсячныхъ усилій, въ концѣ мая состояло подъ стражею еще 70 лицъ, въ томъ числѣ 14 священниковъ, а еще черезъ мѣсяцъ, къ 1 іюля арестантовъ числилось 31⁴⁾.

---

¹⁾ Рукописная лѣтопись Сатановскаго монастыря въ рукописномъ отдѣленіи института Оссолинскихъ, во Львовѣ, № 2106.

²⁾ См. №№ XLIX—L, стр. 102—104.

³⁾ См. №№: LV—LVI, стр. 113—114.

⁴⁾ См. №№: LXXIII, стр. 134 и CCXL, стр. 448—449.

Огромное большинство дѣлъ, рассмотрѣнныхъ комиссіею, оказалось основаннымъ лишь на мелочныхъ обвиненіяхъ, не имѣвшихъ никакого существеннаго значенія; по большей части крестьяне обвинялись лишь въ произнесеніи въ пьяномъ видѣ или въ шутку угрозъ противъ шляхтичей и евреевъ, или выраженій досады по поводу какого-нибудь обиднаго для крестьянина столкновенія¹⁾. Очень часто подобныя рѣчи вовсе не были ими произнесены, лишь приписывались имъ вслѣдствіе ложныхъ доносовъ евреевъ, съ которыми они поссорились по поводу столкновенія по частному дѣлу²⁾. Иногда приводились въ обвиненіе сказанныя подсудимыми слова, почему-то показавшіяся неясными или двусмысленными, или совершенно праздными, не имѣвшими никакого значенія разговоры³⁾. Иногда противъ подсудимыхъ не было никакого обвиненія и никому не была извѣстна причина ихъ ареста⁴⁾; иногда крестьянинъ обвинялся въ томъ, что дозволилъ въ своемъ домѣ переночевать пилипоу, хотя и не велъ съ нимъ преступныхъ разговоровъ⁵⁾, иногда просто въ бродяжничествѣ, неимѣніи паспорта⁶⁾.—Одинъ слуга обвинялся въ томъ, что, услышавъ о томъ, что солдаты отбираютъ оружіе, предостерегъ своего господина и посоветовалъ ему припрятать бывшія у него ружья⁷⁾. Священникъ села Збрызя, Стопневичъ, обвинялся въ томъ, что читалъ въ церкви проповѣдь „по картѣ“; одна изъ прихожанокъ, не понявъ прочитаннаго, рассказала евреямъ, что свя-

---

¹⁾ См. №№: CCLXIII, стр. 488—490; CCLXXVIII, стр. 523—524; CCXC, стр. 550—551; CCCXI, стр. 595—600, CCCXIII—CCCXV, стр. 600—605; CCCXVI—CCCXVII, стр. 606—611; CCCXIX—CCCXXI, стр. 612—616, CCCXXVI—CCCXXVII стр. 664—665.

²⁾ См. №№ CCLXI, стр. 486; CCLXIV, стр. 490—492, CCLXVIII, стр. 499; CCXCI, стр. 551.

³⁾ См. №№: CCLXVII, стр. 498—499; CCLXXVI, стр. 511—517; CCLXXXIV, стр. 535—541.

⁴⁾ См. № CCXCV, стр. 557—559.

⁵⁾ См. № CCCXXXV, стр. 662.

⁶⁾ См. № CCCXXXIV, стр. 661.

⁷⁾ См. № CXCCIV, стр. 554—556.

щенникъ будто говорилъ, что „пора отбирать куколь отъ пшеницы“. При разслѣдованіи дѣла оказалось изъ показанія многихъ свидѣтелей, что священникъ уговаривалъ народъ воздерживаться отъ ругательствъ по отношенію къ полякамъ и евреямъ и совѣтовалъ вообще избѣгать праздныхъ разговоровъ¹⁾. Всѣхъ арестантовъ перечисленныхъ категорій комиссія послѣ допроса освобождала или совершенно, или засчитывала имъ въ наказаніе предварительный арестъ, или предоставляла ихъ наказаніе на усмотрѣніе экономической власти²⁾. Пересмотрѣвъ обвиненія нѣсколькихъ сотъ арестантовъ, комиссія нашла едва 6—7 дѣлъ, болѣе сложныхъ, и направила ихъ въ судъ; она пришла къ убѣжденію, что, не смотря на недружелюбное настроеніе крестьянъ, заговора среди нихъ нѣтъ и она не находитъ никакихъ признаковъ бунта³⁾. Полное подтвержденіе ея взгляда выразилъ въ письмѣ къ комиссіи генераль Феликсъ Потоцкій, указавшій, что вся тревога основана лишь на легкомысленныхъ слухахъ и что подобнымъ выдумкамъ нельзя придавать серьезнаго значенія⁴⁾. Такое же точно мнѣніе высказывалъ въ рапортахъ, присылаемыхъ комиссіи, офицеръ, командовавшій разѣздами регулярнаго войска, Мадейскій; изъ каждой проходимой имъ мѣстности онъ удостовѣрялъ комиссію, что въ воеводствѣ господствуетъ полное спокойствіе и не замѣтно никакихъ признаковъ волненія⁵⁾.

Одно изъ дѣлъ, на которое Подольская комиссія обратила особенное вниманіе, состояло въ слѣдующемъ. Арендный владѣлецъ м. Ляндкоруня, поручикъ Игнатій Маршицкій, представилъ въ комиссію арестованнаго имъ священника Павла Котельскаго при

¹⁾ См. № CCCIX, стр. 592—593.

²⁾ См. №№: LII, стр. 106—110; CCLXIX, стр. 500—501; CCCX, стр. 594; CCCXXXVII, стр. 664—666.

³⁾ См. № LIV, стр. 112.

⁴⁾ См. № LXXII, стр. 132—133.

⁵⁾ См. №№: LXIII, стр. 122—123; LXX, стр. 130; LXXIV, стр. 135 и LXXV, стр. 136.—

слѣдующемъ обвиненіи: слуга Маршицкаго, Андрей Ватылюкъ, возвратившись отъ исповѣди, заявилъ своему господину, что священникъ Котельскій во время исповѣди совѣтовалъ ему не ночевать въ панскомъ дворѣ, потому что вскорѣ ожидается всеобщее истребленіе дворянъ и евреевъ; показаніе это Ватылюкъ подтвердилъ присягсю. Владѣлецъ Лянцкоруня, староста Іоакимъ Лянцкоронскій, приказалъ произвести повальный обыскъ о поведеніи какъ священника Котельскаго, такъ и Ватылюка; впрочемъ при обыскѣ ничего особеннаго не оказалось, только нѣсколько чело-вѣкъ показали, что недѣли 4—5 тому назадъ въ мѣстечкѣ, въ еврейскомъ домѣ, ночевали пилипоны и заходили къ священнику. Коммиссія допросила свящ. Котельскаго, который отрицалъ и вмѣняемая ему слова на исповѣди, и бытность у него пилипоновъ, вопреки яснымъ показаніямъ свидѣтелей. Это противорѣчіе побудило коммиссію направить дѣло въ гродскій судъ; послѣдній опять допросилъ обвиняемаго и свидѣтелей, которые отзывались весьма похвально о поведеніи вообще свящ. Котельскаго; о словахъ, сказанныхъ будто-бы Ватылюку на исповѣди, они ничего, конечно, показать не могли, относительно же бытности пилипоновъ выяснилось, что они дѣйствительно были въ мѣстечкѣ и заходили къ священнику съ предложеніемъ товаровъ, но въ домъ его не были допущены. Судъ не постановилъ никакого рѣшенія и отослалъ дѣло на усмотрѣніе сейма. Между тѣмъ, Котельскій представилъ свидѣтелей изъ другихъ мѣстностей, гдѣ проживалъ Ватылюкъ до своего прихода въ Лянцкорунь; свидѣтели эти показали, что послѣдній былъ нѣсколько разъ уличенъ въ воровствѣ и за то лишился службы. Это обстоятельство поколебало увѣренность въ его показаніе и когда сеймъ разрѣшилъ гродскому суду покончить дѣло Котельскаго, послѣдній былъ освобожденъ при ручательствѣ за него уніатской Каменецкой консисторіи¹⁾. По поводу пребыванія пили-

---

¹⁾ См. №№: ССХХІХ, стр. 414; ССХСѢІ—СССѢІІІ, стр. 559—591.

поновъ арестованъ былъ также священникъ Волянскій изъ мѣстечка Купина; онъ прямо заявилъ комиссіи, что пилипоны дѣйствительно у него ночевали наканунѣ Рождества, что онъ покупалъ у нихъ товары, но постороннихъ разговоровъ съ ними не вожилъ; то же показалъ и купинскій мѣщанинъ Борсукъ, у котораго маркетаны почевали другую ночь.—Коммиссія удовлетворилась этими показаніями, удостовѣренными свидѣтелями, и освободила подсудимыхъ, не доводя дѣла до суда¹⁾.

Весьма сложный процессъ возникъ случайно противъ священника Онуфрія Горецкаго. Въ селѣ Монастыркѣ, въ домѣ крестьянина Семена былъ поминальный обѣдъ; въ числѣ присутствовавшихъ находился крестьянинъ Василь Колесникъ, извѣстный буйнымъ нравомъ въ пьяномъ видѣ. Мимо двора проѣзжалъ въ каретѣ дворянинъ Радецкій, который остановился, вышелъ изъ экипажа и попросилъ дать ему воды; выпивши ее, онъ выпустилъ изъ рукъ стаканъ, который застучалъ на тарелкѣ. Пьяный Колесникъ сталъ по этому поводу приставать къ Радецкому съ несвязными рѣчами, которыя разные свидѣтели впоследствии различно передавали; крестьяне удалили его въ другую комнату, но такъ какъ онъ вырывался, понося ихъ ругательствами, то они рѣшились связать его и отвели во дворъ; отсюда онъ былъ отосланъ въ село Свинное, гдѣ жилъ управляющій имѣніемъ и въ то время находилась военная команда. Управляющій Држевецкій и поручикъ Павловскій рѣшили подвергнуть его допросу, допытываясь подробностей о бунтѣ; при этомъ его сѣкли въ нѣсколько пріемовъ розгами и нагайками, офицеръ же заявилъ, что онъ напрасно запирается, такъ какъ священникъ уже во всемъ сознался. Тогда Колесникъ сталъ давать показанія; онъ призналъ, что священникъ приводилъ къ присягѣ его и 8 другихъ крестьянъ на то, что они будутъ ему повиноваться и будутъ ожидать его приказа-

---

¹⁾ См. №№: ССLXXXV—ССLXXXIX, стр. 541—549.

ній; что нѣсколько разъ при встрѣчѣ и на исповѣди священникъ напоминалъ о данномъ обѣщаніи и совѣтовалъ держаться между собою солидарно, что онъ куда-то уѣзжалъ изъ дому, рассказывалъ объ ожидаемомъ приходѣ Гонты и хвалился, что тогда онъ станетъ офицеромъ. Колесникъ и Горецкій были препровождены въ распоряженіе комиссіи, которая повторила допросъ и направила дѣло въ гродскій Каменецкій судъ, который Колесника отправилъ по мѣсту подсудности въ Летичевскій гродскій судъ. Оба суда допросили около 40 свидѣтелей, по преимуществу шляхтичей и крестьянъ католиковъ, при чемъ дѣло окончательно выяснилось. Лѣтъ 5 раньше оказалась необходимость произвести ремонтъ церкви; желая усилить средства, священникъ основалъ церковное братство и привелъ къ присягѣ 9 братчиковъ, которые обязались во всемъ повиноваться церкви и заботиться о ея нуждахъ; при случаѣ священникъ напоминалъ братству данное обѣщаніе и уговаривалъ ихъ дѣйствовать солидарно: „держитесь дружно и Богъ намъ поможетъ“, говорилъ онъ братчикамъ; уѣзжалъ онъ изъ дому къ своимъ родственникамъ на Побережье; слухи о приходѣ Гонты онъ узналъ отъ сына, возвратившагося изъ Барской школы; онъ шуточно говорилъ шляхтичамъ, что говорятъ, будто Гонта придетъ съ 7,000 войска, и потому онъ не будетъ брить бороду, чтобы его не сочли католическимъ священникомъ, когда же придетъ польское войско, онъ сейчасъ побрѣется. Очевидно, все обвиненіе сводилось къ недоразумѣнію и мелочамъ. Судъ уже въ началѣ августа, послѣ трехмѣсячнаго заключенія, освободилъ изъ тюрьмы священника Горецкого по просьбѣ уніатской консисторіи, и послѣ окончанія юридическихъ формальностей 31 октября объявилъ какъ его, такъ и Колесника по суду оправданными¹⁾.

Въ гродскомъ судѣ разбиралось дѣло викарнаго священника села Карабчіевки, Ивана Прокоповича, обвиненнаго въ сношеніяхъ

---

¹⁾ См. ММ: ССХХVІІ, стр. 410; СССІV, стр. 585; СССХХІІІ—СССХХХІІІ стр. 617—661; СССХХХVІІ, стр. 668.

съ маркетанами, въ подстрекательствѣ крестьянъ къ бунту и произнесеніи хулы на католическую церковь. Всѣ свидѣтели, вызванные судомъ, единогласно показали, что въ Карабчіевкѣ пилипоны никогда не бывали и что Прокоповичъ никогда никого не подстрекалъ. Вся его вина сводилась лишь къ тому, что на крестинахъ онъ завелъ споръ съ шляхтичемъ, которому доказывалъ, что русская вѣра старше римской. Этимъ обстоятельствомъ воспользовался давно враждовавшій съ Прокоповичемъ по частному дѣлу дворянинъ Ьѣневскій, сдѣлавшій на него доносъ. По ходатайству уніатской консисторіи, священникъ былъ освобожденъ изъ-подъ ареста, а затѣмъ по суду оправданъ¹⁾.

Въ мѣстечкѣ Солобковцахъ евреи разновременно сдѣлали доносы помѣщику на восьмерыхъ крестьянъ, обвиняя ихъ въ томъ, что они грозили евреямъ рѣзней, отзывались враждебно о войскѣ, произносили имя Гонты, что одинъ парубокъ хвалился, будто во время обыска припряталъ ножъ и носить его въ голенищѣ и т. д. Помѣщикъ Гротковскій приказалъ допросить оговоренныхъ, затѣмъ повторилъ допросъ при участіи военной команды и препроводилъ обвиненныхъ въ распоряженіе комиссіи; они допрашивались и въ комиссіи и въ городскомъ судѣ, куда вызваны были также въ качествѣ свидѣтелей шляхтичи, жившіе въ Солобковцахъ. Слѣдствіе выяснило, что обвиненія были на нихъ взведены напрасно: одинъ изъ крестьянъ дѣйствительно, встрѣтивъ въ сосѣднемъ мѣстечкѣ войско, выступавшее въ походъ, высказалъ проклятіе: „чтобы всѣ они тамъ пропали“, потому, что былъ сердитъ на солдатъ за опустошеніе своего сада; другой подсудимый былъ виноватъ въ томъ, что за нѣсколько лѣтъ раньше покушался на кражу денегъ у своего господина, остальные ссорились съ евреями по поводу разныхъ житейскихъ столкновеній, но угрозъ вовсе не произносили. Свидѣтели шляхтичи дали о подсудимыхъ вполне одобри-

---

¹⁾ См. №№: ССХХVII, стр. 410; СССХХVII, стр. 629 и СССХХХVIII, стр. 666—672.

тельный отзывъ, и судъ приказалъ ихъ освободить, засчитавъ имъ въ наказаніе предварительное заключеніе¹⁾).

Совершенно аналогичное дѣло, завершенное точно такимъ же приговоромъ, возникло въ м. Шаравкѣ. Евреи донесли управляющему Плесневичу на семерыхъ крестьянъ, будто они похваляются рѣзать евреевъ. Обвиненныхъ допрашивали: управляющій, порядковая коммиссія и городскій судъ, который выслушалъ и вызванныхъ свидѣтелей. Оказалось, что послѣдніе никакихъ угрозъ не произносили, лишь ссорились съ евреями по поводу различныхъ житейскихъ столкновеній; одинъ изъ нихъ предлагалъ евреямъ въ шутку креститься и брался за плату учить ихъ христіанскимъ молитвамъ. Конечно, всѣ они были оправданы²⁾).

Единственный обвинительный вердиктъ въ подольскомъ воеводствѣ встрѣтился въ Летичевскихъ городскихъ книгахъ; это приговоръ, осуждающій крестьянина изъ Хмельницкаго староства, Павла Цызара, на годичное заключеніе въ Каменецкой крѣпости. Подсудимый былъ человѣкъ нрава буйнаго и сварливаго, заводилъ ссоры и драки съ односельцами, не повиновался старостинскому уряду и вслѣдствіе этого свидѣтели дали о немъ неодобрительный отзывъ: они привели множество фактовъ, свидѣтельствовавшихъ о томъ, что Цызаръ многократно похвалялся готовностью пристать къ бунту, говорилъ съ сочувствіемъ объ ожидаемомъ пришествіи Гонты и пугалъ угрозами чиншевую шляхту своего села³⁾).

Среди дѣлъ, разбиравшихся въ подольскихъ судахъ, есть одно дѣло, представляющее не столько историческій, сколько этнографическій интересъ, вслѣдствіе того, что оно указываетъ процессъ образованія народныхъ легендъ. Среди допросовъ много разъ встрѣчаются обвиненія крестьянъ въ томъ, что они упоминали имя сына Гонты, что

---

¹⁾ См. №№: CCLXXIV—CCXXV, стр. 503 - 510; CCLXXXII, стр. 529—530; CCXCVII, стр. 560—561. и CCCXXXVII, стр. 665.

²⁾ См. №№: CCLXXIX—CCLXXXI, стр. 525—528; CCLXXXIII, стр. 531—535; CCCXXXVII, стр. 665.

³⁾ См. № CCCXXXIX, стр. 672—678.

ожидали его появленія во главѣ болѣе или менѣе численнаго войска полагали, что тогда произойдетъ истребленіе дворянъ и евреевъ или, какъ выражались фигурально, „станутъ отбирать куколь отъ пшеницы“; многіе заявляли готовность примкнуть къ Гонтѣ, другіе боялись его пришествія¹⁾, но всѣ не только подсудимые, но и слѣдователи вѣрили въ правдивость извѣстія.---Слухъ этотъ не имѣлъ никакого фактического основанія, а выражалъ лишь въ образной формѣ настроеніе народа, неясныя инстинкты и надежды. У Гонты, уманскаго полковника (1768), былъ дѣйствительно молодой сынъ, но послѣ бѣдствія, постигшаго отца, одинъ изъ сотниковъ, преданныхъ послѣднему, увезъ мальчика и съ нимъ бѣжалъ въ Молдавію, какъ носились слухи; о дальнѣйшей судьбѣ мальчика ничего неизвѣстно. Лица, говорившія о Гонтѣ, не могли при всемъ желаніи указать источника, откуда объ немъ узнали, и ссылались лишь на общераспространенный слухъ. Мѣстопробываніе Гонты указывали то въ окрестностяхъ Херсона, то въ Россіи, то на Волощинѣ, то въ окрестностяхъ Винницы и т. п. Въ половинѣ апрѣля дѣчекъ въ селѣ Мартынковцахъ, Степанъ Лободкій былъ обвиненъ въ распространеніи слуховъ о Гонтѣ; какъ дѣчекъ, такъ и болѣе десятка лицъ, оговоренныхъ по этому поводу, крестьянъ, мѣщанъ, ремесленниковъ и женщинъ, допрашивались въ Сатановскомъ магистратѣ, при помощи пытки. Подсудимые ссылались на то, что слышали извѣстіе другъ отъ друга, причемъ подробности разсказа постепенно разрастались, пополнялись и пріобрѣтали поэтическую форму. Составилась цѣлая легенда, переданная подсудимыми, не отрицавшими, что они ее повторяли, хотя не могли указать ея источника; судя по различнымъ варіантамъ, очевидно, что разсказчики невольно и безсознательно украшали ее подробностями при пересказѣ. Самый полный варіантъ легенды состоялъ въ слѣдующемъ: „Вскорѣ прійдетъ Гонта, будетъ отбирать куколь отъ пшеницы и произойдетъ великая „руина“. Этотъ сынъ Гонты---„великій рыцарь“; онъ обратился къ императрицѣ съ прось-

---

¹⁾ См. №№: CCLXV, CCLXVI, стр. 493 --498; CCCXXII, стр. 617 и т. д.

бою, чтобы она разрѣшила ему отправиться въ Польшу, отмстить за смерть отца, устроить по немъ поминальный обѣдъ и отобрать куколь отъ пшеницы. Императрица поставила ему на видъ, что онъ слишкомъ молодъ, не съумѣетъ исполнить своего предпріятія и напрасно погибнетъ; Гонта тогда предложилъ доказательства своей удали и умѣнія: по его просьбѣ, зарядили пушку цѣпью и выстрѣлили въ него, но онъ цѣпь поймалъ на лету и положилъ у ногъ императрицы; затѣмъ выстроили полкъ кавалеріи съ поднятыми вверхъ копьями, и Гонта пробѣжалъ по остріямъ копій вдоль полка. Тогда императрица разрѣшила ему выступить въ походъ. Онъ уже стоитъ на границѣ, укрѣпившись засѣками въ лѣсу, собралъ 5,000 козаковъ, намѣренъ ихъ направить пятью различными путями, самъ же будетъ двигаться по срединѣ¹⁾.“ Мы не знаемъ, чѣмъ кончился этотъ процессъ, но судя по настроенію Подольской комиссіи, можно полагать, что она не дала ему дальнѣйшаго хода, и участники народного творчества были отпущены по домамъ.—

Вообще, благодаря спокойному и объективному отношенію къ дѣлу Подольской порядковой комиссіи и строгому соблюденію подольскими судами формъ законнаго судопроизводства, мнимый заговоръ, стоившій столько крови и страданій на Волыни, въ Подоліи оказался пустымъ призракомъ, основаннымъ лишь на легкомысленныхъ слухахъ и предвзятомъ предубѣжденіи. Вѣроятно, перечисленными процессами окончилась бы на Подоліи вся тревога, если бы не случилось показаній Кирилла Пундыка, которыя встревожили Подольскую комиссію, придавшую этимъ показаніямъ въ началѣ серьезное значеніе; комиссія усердно принялась за слѣдствіе надъ лицами, оговоренными Пундыкомъ, но къ чести ея нужно признать, что даже подъ впечатлѣніемъ тревоги она не измѣнила разъ установленныхъ пріемовъ и законнаго веденія дѣлъ, при чемъ, вытребовавъ въ два пріема изъ Волыни, въ качествѣ необходимаго свидѣтеля, самого Пундыка, она вскорѣ убѣдилась

См. № CCLXXVII, стр. 517—523.

въ сбивчивости и лживости его показаній¹⁾. Тѣмъ не менѣе, на первыхъ порахъ произошли многочисленные аресты нѣсколькихъ сотъ крестьянъ и болѣе 20 священниковъ. Подольскіе крестьяне въ свою очередь встревожились и стали бѣжать за Днѣстръ, такъ, что помѣщики обращались въ комиссію съ просьбою о присылкѣ войска для удержанія эмиграціи²⁾.

Прежде всего обращено было вниманіе на Іосифа Михневича, приходскаго священника села Карповецъ, который, по показаніямъ Кирилла Пундыка, былъ вождемъ, „гетманомъ“ заговорщиковъ; онъ былъ допрошенъ въ комиссіи и затѣмъ въ городскомъ судѣ, который собралъ показанія отъ свидѣтелей. Изъ показаній священника и по единогласному отзыву свидѣтелей оказалось, что пилипоны разъ только были въ его домѣ, гдѣ въ присутствіи многихъ свидѣтелей онъ купилъ у нихъ два платка и сейчасъ же ушелъ въ церковь, не вступая съ ними ни въ какіе разговоры, что Кирилло Пундыкъ никогда не былъ въ Карповцахъ и никто его не видѣлъ, что священникъ по окрестнымъ селамъ не разъѣзжалъ, никакой пропаганды не велъ и отлучался изъ дому только одинъ разъ, когда ѣздилъ въ Летичевъ по судебному дѣлу, что списки прихожанъ составлены имъ были въ качествѣ исповѣдныхъ вѣдомостей по требованію консисторіи. Судъ, разсмотрѣвъ дѣло, освободилъ свящ. Михневича, по ходатайству консисторіи, еще до окончательнаго рѣшенія дѣла и въ послѣдствіи объявилъ его по суду оправданнымъ³⁾. Оговоренные тѣмъ же Кирилломъ въ качествѣ зачинщиковъ два мельника оказались поляками и католиками и потому комиссія сочла лишнимъ призывать ихъ къ допросу.

Совершенно тождественными съ предыдущимъ во всѣхъ подробностяхъ были процессы священниковъ: Михаила Бѣлецкаго

---

¹⁾ См. №№: ССХХХ, стр. 416—417; ССХХХVII, стр. 437; ССХLI, стр. 449 и ССХLII, стр. 450.

²⁾ См. №№: LXVII—LXVIII, стр. 127—128; LXXVIII, стр. 139.—

³⁾ См. №№: ССХХVII, стр. 410; ССХХХII—ССХХХIII, стр. 413—430; ССХСVII, стр. 563 и ССХХVII, стр. 628.

изъ села Россоша и Василя Ролинскаго изъ села Лехеовки, которые названы были въ показаніяхъ Пундыка „комендантами“, т. е. начальниками дивизій предполагавшагося возстанія; малѣйшаго признака сношеній съ пилипонами, агитаціи среди крестьянъ, равно какъ и знакомства съ Пундыкомъ слѣдствіе не обнаружило, и оба они были оправданы судомъ ¹⁾.

Не менѣе вымышленными оказались обвиненія Пундыка по отношенію къ оговореннымъ имъ крестьянамъ. Летичевскій судъ произвелъ подробное разслѣдованіе относительно одиннадцати крестьянъ изъ разныхъ селъ Николаевского имѣнія и крестьянина Степана Трача изъ села Казимирки и убѣдился послѣ показаній, отобранныхъ у Пундыка, въ совершенной лживости его обвиненій; онъ не только не зналъ именъ и фамилій оговоренныхъ имъ лицъ, но даже ихъ наружности и расположенія ихъ усадебъ, между тѣмъ, какъ показанія свидѣтелей ясно удостовѣряли, что въ ихъ селахъ не было никакого подстрекательства къ бунту, что Кирилла никто въ этихъ селахъ не видалъ и что оговоренные крестьяне люди мирные, хорошіе хозяева, никогда не замѣченные въ дурныхъ поступкахъ. Судъ оправдалъ всѣхъ подсудимыхъ и приказалъ освободить ихъ изъ-подъ ареста ²⁾.

Впрочемъ, показанія не всѣхъ подсудимыхъ крестьянъ оканчивались равно благополучно; если первоначальные допросы производились помѣщикомъ съ сильнымъ пристрастіемъ, то нѣкоторые подсудимые для прекращенія пытки давали требовавшіяся отъ нихъ показанія, оговаривая и себя и другихъ лицъ въ небывалыхъ преступленіяхъ. Въ подольскихъ дѣлахъ встрѣчаемъ два такіе случая. Въ мелкопомѣстномъ селѣ Гелетинцахъ шляхтичи допрашивали крестьянина Андрея Бондаря; онъ показалъ, что ночевавшіе у него

---

¹⁾ См. №№: ССХХШ—ССХХІХ, стр. 403—415; ССХХХІ, стр. 418 и СССХХVІІ, стр. 628.

²⁾ См. №№ ССХХХІV—ССХХХVІ, стр. 431—436; ССХХХVІІІ, стр. 437—440 и СССХХХVІІ, стр. 665.

два пилипона уговорили его принять участие въ предстоящемъ истребленіи дворянъ и евреевъ; получивъ его согласіе, они привели его къ присягѣ и подарили 6 рублей денегъ, платокъ, замокъ и ножъ, что они утверждали, будто имѣютъ многихъ соучастниковъ: священниковъ и крестьянъ, что возстаніе должно вспыхнуть въ день святой Пасхи, что возставшіе должны будутъ отправиться къ Гонтѣ, живущему въ какомъ-то селѣ близъ Херсона; что, соединившись съ ними, Гонта отправится въ походъ, освободить крестьянъ отъ барщины и обезпечить ихъ свободу. Подсудимый, не смотря на присягу, самъ никого не пріобщилъ къ заговору и деньги истратилъ на свои нужды. Показанія эти Бондарь повторилъ и въ порядковой комиссіи; послѣдняя придавала имъ серьезное значеніе, оповѣстила о нихъ сосѣднія комиссіи и рапортовала сейму; по распоряженію войсковой комиссіи, Бондарь и протоколъ его допросовъ были отправлены въ Варшаву¹⁾; дальнѣйшая его судьба намъ неизвѣстна и подольскіе акты впослѣдствіи о немъ не упоминаютъ.

Гораздо сложнѣе и подробнѣе дѣло другого арестанта, назвавшагося Василиемъ Бедрійчукомъ. Въ селѣ Завалійкахъ дворянинъ Заремба-Целецкій подвергъ допросу бродягу, крестьянина Бедрійчука; при допросахъ подсудимому связывали руки и ноги и въ такомъ видѣ привѣшивали въ „дымарѣ“ на продолжительное время и потомъ жестоко сѣкли. Побуждаемый такимъ образомъ, арестантъ далъ весьма обстоятельныя показанія. Онъ назвалъ себя Василиемъ Бедрійчукомъ изъ села Щеглевки, близъ Межибожа; здѣсь священникъ Чернявскій уговорилъ его и трехъ другихъ парубковъ отправиться въ путь по селамъ и вербовать крестьянъ въ заговоръ; самъ священникъ куда-то отлучался въ теченіе трехъ недѣль и успѣлъ заручиться согласіемъ 8 селъ; онъ уговаривалъ допрашиваемаго вмѣстѣ съ священникомъ села Деркачей, который также пріобрѣлъ согласіе девяти селъ, при этомъ его поили вод-

---

¹⁾ См. №№: ССХІІІ—ССХІV, стр. 451—455.

кою и, въ случаѣ успѣха, обѣщали ему дать денегъ; оба священника читали ему изъ списковъ имена тѣхъ пановъ, которыхъ слѣдуетъ убить; другихъ подробностей онъ не успѣлъ узнать, потому что священники говорили при немъ по латыни; ему извѣстно, что у священника въ скирдѣ соломы спрятано 15 ружей и 6 пистолетовъ. Когда отецъ Бедрійчука узналъ о данномъ имъ обѣщаніи и хотѣлъ донести на него помѣщику, то онъ, испугавшись, бѣжалъ изъ села.—Черезъ четыре дня съ подсудимаго снимали вторично допросъ въ магистратѣ города Тарноруды; здѣсь онъ нѣсколько видоизмѣнилъ свои показанія: онъ назвалъ своею родиною не Щеглевку (село не существующее), а Шумовцы; сказалъ при томъ, что въ списокъ заговорщиковъ записался его отецъ и записалъ туда же двухъ сыновей, получивъ по 8 злотыхъ на человѣка; онъ прибавилъ, что къ священнику въ Шумовцы съѣхались ночью 12 священниковъ изъ перечисленныхъ имъ селъ, что на съѣздѣ этотъ священникъ изъ Западынецъ привезъ много денегъ и каждому изъ присутствовавшихъ далъ по 18 червонцевъ. Подсудимый былъ доставленъ въ Каменецъ и допрошенъ въ порядковой комиссіи; Бедрійчукъ повторилъ вновь свои показанія, видоизмѣнивъ, впрочемъ, нѣкоторыя подробности: на ночномъ съѣздѣ было лишь три священника, но всѣхъ участвующихъ въ заговорѣ ему извѣстно 14. Шумовецкій священникъ не допускалъ его до исповѣди, пока онъ не принесетъ присяги на участіе въ заговорѣ, и потомъ заставилъ присягнуть, угрожая пистолетомъ. Кирилла Пундыка Бедрійчукъ лично не знаетъ, но слышалъ объ его дѣятельности. Выслушавъ показанія подсудимаго, комиссія опросила оговоренныхъ имъ священниковъ. Священникъ села Шумовецъ, Іоаннъ Кобрицкій показалъ, что въ его приходѣ вовсе нѣтъ семейства Бедрійчуковъ, что подсудимый проживалъ дѣйствительно въ Шумовцахъ въ продолженіе девяти недѣль, занимаясь поденною работою, въ томъ числѣ молотилъ два дня у священника, который ни о чемъ постороннемъ съ нимъ не говорилъ, и больше его не видѣлъ; оружія никакого у священника нѣтъ и никакихъ съѣздовъ въ его домѣ

не происходило. Другіе священники: Василій Сциборскій изъ Ружичанки, Михаилъ Бѣлецкій изъ Россоша, Григорій Меньковскій изъ Рожичны и благочинный Константиновскій Яковъ Мархалевичъ изъ Западынецъ, человѣкъ извѣстный своею ученостію и благочестіемъ, показали, что никогда ни съ кѣмъ о бунтахъ не говорили, въ съѣздахъ не участвовали, подсудимаго никогда не видѣли, что крестьяне, поименованные въ ихъ приходахъ Бедрійчукомъ, вовсе не существуютъ. Коммиссія, выслушавъ эти показанія, постановила доставить подсудимаго въ Шумовцы и произвести о немъ повальный обыскъ. Изъ показаній многочисленныхъ лицъ всѣхъ сословій оказалось, что онъ дѣйствительно проживалъ въ теченіе 9 недѣль въ Шумовцахъ у вдовы Павлихи, выдавая себя за католика Стаха, что онъ сваталъ дочь Павлихи и хвалился, что имѣетъ мѣшокъ денегъ, но былъ уличенъ въ томъ, что вмѣсто денегъ наполнилъ мѣшокъ черепьями разбитаго горшка, вслѣдствіе чего съ позоромъ бѣжалъ изъ села; раньше же рассказывалъ, что онъ родомъ изъ мѣстечка Кузьмина, откуда бѣжалъ изъ тюрьмы, куда попалъ за участіе въ убіеніи какого-то парубка.—Послѣ обыска онъ былъ вновь допрошенъ въ коммиссіи и, наконецъ, показалъ правду. Истинною его родиною было село Борышковцы на Збручѣ, гдѣ живутъ его отецъ, братья и сестры, называется онъ Онуфрій Трачъ; онъ призналъ, что всѣ его показанія ложны, вынуждены пыtkою: „меня мучили и били, требуя показаній о пилипонахъ, священникахъ и крестьянахъ, и я отъ боли и страха утверждалъ все, что мнѣ подсказывали“. Вызванные въ магистратъ города Жванца, жители Борышковецъ подтвердили его имя и происхожденіе и признали его своимъ односельцемъ¹⁾. Тѣмъ и кончилось дѣло Бедрійчука-Трача, дальнѣйшая судьба котораго намъ неизвѣстна. Несомнѣнно, что на Волынской почвѣ его показанія подали-бы поводъ къ многочисленнымъ казнямъ, арестамъ и преслѣдованіямъ.

---

¹⁾ См. ММ.: ССXLVI—ССLVII, стр. 455--479. Бродовичъ, стр. 89.

Еще болѣе хладнокровно отнеслась къ поднятой тревогѣ Кіевская порядковая комиссія. Обыватели Кіевского воеводства, привыкшіе бороться съ гайдамацкими набѣгами, знали, что народное броженіе можетъ вспыхнуть внезапно, при благопріятныхъ для него условіяхъ, но были увѣрены, что систематическая его подготовка и обширный заговоръ среди крестьянской массы немыслимы. „Намъ нечего особенно бояться“, пишетъ Кіевская комиссія въ отношеніи къ Брацлавской: „появивъ у насъ, подобно какъ и въ Брацлавскомъ воеводствѣ, не оказалось ничего грознаго для общественной безопасности, но такъ какъ излишняя осторожность никогда не помѣшаетъ, то мы и принялись за исполненіе возложенной на насъ обязанности“¹⁾. Немедленно послѣ полученія сеймоваго распоряженія, Кіевская порядковая комиссія издала универсалъ къ помѣщикамъ и ихъ управляющимъ, въ которомъ, объявляя объ открытіи своей дѣятельности, она предписываетъ слѣдующія мѣры предосторожности: помѣщики должны отобрать оружіе у крестьянъ и запретить кузнецамъ и слесарямъ заготовлять таковое для крестьянъ; они должны въ селахъ назначать на каждые 10 дворовъ одного десятника изъ числа лучшихъ хозяевъ и поручить имъ задержать всѣхъ постороннихъ лицъ, скрывающихся среди крестьянъ, опрашивать паспорта у проѣзжихъ и проходящихъ лицъ и, въ случаѣ подозрѣнія, отправлять ихъ въ комиссію въ Житомиръ; десятники должны наблюдать, чтобы крестьяне не собирались на сходки, и арестовать всѣхъ лицъ, замѣченныхъ въ наклонности къ бунту; помѣщики должны отправлять всю корреспонденцію комиссіи исправно и безъ замедленія, пересылая ее другъ другу.—Мѣры эти, впрочемъ, выполнялись помѣщиками до того вяло, что комиссія должна была болѣе 1½ мѣсяца спустя напоминать о необходимости ихъ осуществленія²⁾.—Этими мѣрами предосторожности и ограничились дѣйствія Кіевской порядковой комиссіи.—

¹⁾ См. № LXXXII, стр. 145.

²⁾ См. №№: LXXIX, стр. 140—142 и LXXXIII, стр. 147—148.

Такое же спокойное отношеніе проявила Кіевская коммиссія и въ дѣлѣ разслѣдованія обвиненій лицъ, арестованныхъ по подозрѣнію въ наклонности къ бунту. Вначалѣ количество этихъ лицъ было весьма значительно; аресты были произведены преимущественно въ мѣстностяхъ болѣе близкихъ къ Житомиру, въ повѣтахъ Овручскомъ и Житомирскомъ. Вскорѣ тюрьмы Житомира были переполнены, и капитанъ Овсинскій, командовавшій небольшимъ гарнизономъ города, заявилъ суду, что количество арестантовъ, по большей части невинно захваченныхъ, превосходитъ численно силы гарнизона, и просилъ ускорить дѣлопроизводство, что судъ охотно исполнилъ¹⁾. Почти всѣ арестанты были освобождены послѣ предварительнаго дознанія и только 6—7 дѣлъ были рассмотрѣны судомъ, и тѣ, за исключеніемъ двухъ, окончились оправданіемъ подсудимыхъ. Такъ Житомирскій городскій судъ, рассмотрѣвъ дѣло о монахахъ: Варсонофіѣ, Корнѣѣ и Гервасіѣ, и о монахинѣ Сусаннѣ, не нашелъ за ними никакой вины²⁾. Затѣмъ рассмотрѣно было дѣло священника, обвинявшагося въ томъ, что онъ изъ уніи перешелъ въ православіе, но на судѣ заявилъ готовность возвратиться въ унію. Судъ представилъ подсудимому на выборъ: или обратиться къ уніатскому митрополиту съ просьбою присоединить его къ уніи, или остаться православнымъ и, въ такомъ случаѣ, выселиться изъ государства³⁾. Уніатскіе священники Овручскаго повѣта: Оома Григоровичъ изъ села Клинца и Степанъ Юхновскій изъ мѣстечка Норинска обвинялись въ произнесеніи возмутительныхъ рѣчей, но оба были судомъ оправданы. Обвинявшій перваго изъ нихъ цомѣщикъ Тележинскій взялъ назадъ свое обвиненіе, заявивъ, что инкримпированныя слова были произнесены священникомъ въ пьяномъ видѣ и ничего не заключали. Юхновскій же былъ обвиненъ по ложному доносу евреевъ, вполне опровергнутому показаніями свидѣтелей⁴⁾.

¹⁾ См. № LXXXI, стр. 143—144.

²⁾ См. №№: CCCLIII, стр. 703 и CCCLIX, стр. 724.

³⁾ См. № CCCLVIII, стр. 723.

⁴⁾ См. №№: CCCLX—CCCLXII, стр. 725—728.

Въ числѣ дѣлъ, рѣшенныхъ городскимъ судомъ, встрѣчаемъ, наконецъ слѣдующее оригинальное дѣло. Крестьянинъ Тимошъ Бурлаченко былъ арестованъ за произнесеніе угрозъ; послѣ разслѣдованія дѣла оказалось, что онъ работалъ на поташномъ заводѣ и потребовалъ у приказчика разсчета, но послѣдній денегъ ему не уплатилъ, предлагая вмѣсто того дать ему корову. Бурлаченко отказался отъ этой сдѣлки, заявивъ, что не желаетъ болѣе служить и уйдетъ домой; приказчикъ заявилъ ему, что онъ не можетъ уйти, не получивъ проходного свидѣтельства, на что Бурлаченко возразилъ, что онъ попроситъ свидѣтельство у заводскаго писаря, но если встрѣтитъ отказъ, то вырубить въ лѣсу палку и отправится въ путь. Послѣднія слова и послужили поводомъ его ареста въ качествѣ угрозы бунтомъ. Судъ оправдалъ Бурлаченка, замѣтивъ не безъ юмора въ приговорѣ, что „палка, обыкновенный спутникъ пѣшехода, не можетъ быть разсматриваема какъ оружіе, могущее нарушить общественное спокойствіе“¹⁾).

Изъ Кіевскаго повѣта, расположеннаго вдоль по теченію Днѣпра, арестантовъ не присылали въ Житомиръ; ихъ судили на мѣстѣ старостинскіе или магистратскіе уряды и или освобождали, или наказывали легкими дисциплинарными карами. Вотъ нѣсколько такихъ слѣдствій, произведенныхъ въ Богуславскомъ старостинскомъ урядѣ. Житель мѣстечка Медвина, Олекса, былъ арестованъ за то, что у него нашли немного селитры, которую ему подарили на заводѣ, гдѣ онъ работалъ; Богуславскій же обыватель Кондратъ Садовскій за то, что встрѣченъ былъ на дорогѣ съ копьемъ въ рукахъ безъ проходного билета; копье это онъ по порученію мастера относилъ заказчику. Оба были сейчасъ же отпущены²⁾. Крестьяне Лисенко и Медведенко судились за угрозы, произнесенныя ими въ ссорѣ съ приказчикомъ и служанкою; оба также были освобождены³⁾.

---

¹⁾ См. № CCCLVII, стр. 721—722.

²⁾ См. №№: CCCXLV, стр. 690—691 и CCCL, стр. 701.

³⁾ См. №№: CCCXLI, стр. 680—681 и CCCXLIII, стр. 688—689.

Затѣмъ встрѣчаемъ цѣлый рядъ дѣлъ, возбужденныхъ вслѣдствіе доносовъ евреевъ. Среди различныхъ житейскихъ сдѣлокъ возникали часто ссоры между евреями съ одной, мѣщанами и крестьянами съ другой стороны; среди ссоры часто произносились угрозы или двусмысленныя выраженія, толкуемыя евреями какъ угрозы, что и давало евреямъ матеріалъ для доносовъ. За два дня (28 февраля — 1 марта) девять дѣлъ подобнаго рода разбиралось въ Богуславскомъ магистратѣ; во всѣхъ обвиненія оказались или вымышленными, или преувеличенными; свидѣтели отрицали вину подсудимыхъ; иногда слова, сказанныя спьяна или въ шутку, ставились въ вину обвиняемымъ¹⁾.—Разумѣется, всѣ такія дѣла оставлялись безъ послѣдствій; только въ одномъ случаѣ виновный былъ наказанъ 30 ударами, въ другомъ былъ отпущенъ на поруки извѣстныхъ уряду лицъ.

Собственно только два дѣла были признаны серьезными Кіевскою порядковою комиссіею, какъ это видно изъ отношеній ея къ Брацлавской комиссіи²⁾: одно возникло по почину дворянина Шашкевича, другое касалось обвиненія протоіерея Андріевскаго. Дворянинъ Карлъ Шашкевичъ владѣлъ тремя селами, расположенными въ западномъ углу воеводства, на границѣ съ Волынію: Бичевою, Цымбаловкою и Яблоновкою. Вѣроятно, сосѣдство съ Волынію сдѣлало его крайне чуткимъ относительно слуховъ, ходившихъ о предстоящемъ бунтѣ, и достаточно было малѣйшаго повода для того, чтобы онъ призналъ въ нихъ симптомы надвигающейся грозы. Такой поводъ скоро встрѣтился: одинъ изъ крестьянъ села Цымбаловки, Ярема Пиндіурукъ, во время разоруженія крестьянъ утаилъ копье, бывшее у него въ залогѣ; копье было отыскано и Шашкевичъ увидѣлъ въ этомъ фактѣ ясный признакъ готовящагося бунта; онъ вызвалъ въ свое имѣніе отрядъ войска подъ начальствомъ хорунжаго Брезы и оба они произвели слѣдствіе въ три

¹⁾ См. №№: CCCXLII, стр. 681—688; CCCLI—CCCLII, стр. 701—702.

²⁾ См. №№: LXXXII, стр. 146 и LXXXIV, стр. 149.

пріема. Начали, конечно, съ Пиндюрука; послѣдній, послѣ троекратнаго сѣченія, заявилъ наконецъ готовность дать показанія, въ которыхъ указалъ до 20 сообщниковъ среди крестьянъ всѣхъ трехъ селъ. Привлеченные къ отвѣту и также подверженные поркѣ, они подтвердили показанія Пиндюрука, хотя разногласили въ нѣкоторыхъ подробностяхъ. Въ общемъ, показанія состояли въ слѣдующемъ. Не задолго до этого времени въ селѣ Яблоновкѣ стояла партія воловъ, скупленныхъ русскимъ провіантскимъ вѣдомствомъ; при нихъ были погонщики и конный солдатъ Сибирскаго карабинернаго полка, подъ начальствомъ поручика Соколовскаго. Воспользовавшись этимъ обстоятельствомъ, Пиндюрукъ показалъ, что слуга (по другимъ показаніямъ писарь) поручика, по имени Климычъ, занимался вербовкою соучастниковъ будущаго бунта, что на вербованные приносили Климу присягу на евангеліи въ томъ, что будутъ повиноваться его приказамъ и сохранять тайну, затѣмъ Климычъ заносилъ имена присягнувшихъ въ списокъ, который они скрѣпляли крестами. Имъ приказано было продолжать вербовку, не признаваться на исповѣди священникамъ и явиться въ указанное время въ назначенный сборный пунктъ, куда явится Климычъ въ сопровожденіи 300 погонщиковъ и донскихъ козаковъ и доставить запасъ оружія; тогда всѣ вмѣстѣ примутся истреблять дворянъ и евреевъ. Показанія, впрочемъ, разногласили относительно времени и условленнаго мѣста сбора: одни указывали Бѣлую Церковь, другіе Немировъ, Баръ, долину на Синявской степи, озеро на степи Любарской и т. д.—Во время производства дознанія, одинъ изъ оговоренныхъ, Иванъ Пушкарукъ, убоявшись пытки, бѣжалъ изъ села, скитался нѣсколько дней по окрестностямъ, но наконецъ былъ задержанъ въ пасѣкѣ и приведенъ въ село; здѣсь онъ забѣжалъ по дорогѣ въ свой домъ и перерѣзалъ себѣ ножомъ горло. Окончивъ допросъ, хорунжій Брежа арестовалъ всѣхъ обвиненныхъ и доставилъ ихъ подъ конвоемъ въ Житомиръ. Въ городскомъ судѣ дѣло было переизслѣдовано; судъ нашелъ, что показанія не заслуживаютъ довѣрія, такъ какъ были получены подъ

впечатлѣніемъ боли и страха, что они содержатъ много противорѣчій, что Климъ, котораго удалось разыскать, оказался безграмотнымъ погонщикомъ, писарь же его команды носилъ другое имя. Затѣмъ судъ обратился къ Шашкевичу съ просьбою доставить другія улики виновности, буде таковыя у него имѣются; но Шашкевичъ заявилъ, что, кромѣ первоначальныхъ показаній, нѣтъ другихъ уликъ и свидѣтелей. Подсудимые же на судѣ объявили свои первоначальныя показанія ложными, вынужденными пыткою и страхомъ. Пиндюрукъ утверждалъ, что онъ считаетъ себя достойнымъ наказанія лишь за то, что отъ страха и боли впуталъ въ дѣло столько невиновныхъ людей. Судъ призналъ, что, по закону, слѣдовало бы допустить подсудимыхъ къ очистительной присягѣ и затѣмъ освободить, но, принявъ во вниманіе, что крестьяне не достаточно сознаютъ святость присяги, въ виду притомъ современныхъ обстоятельствъ, которыя заставляютъ наказывать даже за подозрѣніе, онъ приговорилъ 7 крестьянъ въ крѣпостныя арестантскія роты, впредь до совершеннаго успокоенія края, послѣ чего они могутъ быть освобождены по желанію помѣщика или сданы на поруки другихъ лицъ. Изъ числа осужденныхъ Пиндюрукъ, сверхъ того, долженъ быть наказанъ 200 ударами за ложныя показанія, а Пушкарукъ 100 ударами за покушеніе на самоубійство. Десять другихъ крестьянъ были приговорены на шесть лѣтъ въ солдаты, въ полки, расположенныя въ Великой Польшѣ, съ Шашкевича положено было взыскать судебныя издержки и, наконецъ, Климъ, попавшій нечаянно въ процессъ, долженъ былъ два года служить любому лицу, которое возьметъ его въ услуженіе, обезпечивъ его прокормленіе и одежду¹⁾.

Другое дѣло, на которое Кіевская порядковая коммиссія обратила особенное вниманіе, не состояло въ непосредственной связи съ вопросомъ объ предполагавшемся крестьянскомъ волненіи; оно было лишь отголоскомъ вѣковаго религіознаго, національнаго и со-

---

¹⁾ См. №№: CCCLIV—CCCLV, стр. 704—720.

словнаго антагонизма польскаго дворянства съ массою коренного народонаселенія края. Дѣло это возникло вслѣдствіе обвиненія протоіерея Алексѣя Андріевскаго, приходскаго священника села Бабичъ и благочиннаго Мошнянскаго.

Отецъ Алексѣй былъ уже человѣкъ не молодой и много потрудившійся. Въ священники онъ былъ рукоположенъ еще въ 1765 или 1766 г. уніатскимъ митрополитомъ Володковичемъ и при этомъ случаѣ перемѣнилъ свою прежнюю фамилію—*Дытюкъ* на новую, заимствованную, вѣроятно, отъ отчества—*Андріевскій*. Принадлежность его къ уніатской церкви зависѣла отъ внѣшнихъ, невыгодныхъ для православія условій, но не вытекала изъ его убѣжденія, и онъ, при первой возможности, разстался съ уніею. Въ 1768 году, когда въ Украинѣ вспыхнуло крестьянское возстаніе, извѣстное подъ названіемъ коліивщины, многіе уніатскіе священники и въ томъ числѣ Алексѣй Андріевскій отправились въ Переяславль, гдѣ епископъ Гервасій присоединилъ ихъ къ православію. Но, возвратившись на родину, о. Алексѣй засталъ обстоятельства измѣнившимися: быстро вспыхнувшее крестьянское возстаніе было также быстро подавлено; многочисленныя военныя и гражданскія коммиссіи судили и казнили его участниковъ; уніатское духовенство производило розыскъ о священникахъ, ѣздившихъ въ Переяславль, нѣкоторыхъ предавало суду, остальныхъ лишало приходовъ; многіе изъ нихъ, руководившіеся мірскими побужденіями, являлись въ уніатскую консисторію съ повинною, объясняли свой переходъ въ православіе страхомъ грозившей отъ бунтовщиковъ опасности и подписывали отреченіе. Но о. Алексѣй Андріевскій дѣйствовалъ по убѣжденію, слѣдовать которому онъ рѣшился помимо житейскихъ невзгодъ; онъ отказался принести повинную и былъ лишенъ прихода; затѣмъ, въ теченіе 20 лѣтъ велъ жизнь скитальческую: по временамъ громады селъ, болѣе энергично стоявшія за православіе, призывали его къ себѣ на приходъ, но нигдѣ онъ не могъ долго удержаться: то уніатское духовенство съ помощью экономическихъ властей смѣщало его, замѣняя уніа-

томъ, то помѣщики отказывали ему въ „презентѣ“ и онъ долженъ былъ переѣзжать на новое мѣсто или оставаться вовсе безъ дѣла. Въ 1780 г. онъ занималъ должность благочиннаго въ Фастовѣ и былъ избранъ окрестнымъ православнымъ духовенствомъ депутатомъ для поѣздки въ Петербургъ, чтобы принести жалобы на притѣсненія, испытываемыя православными отъ уніатовъ; онъ собрался въ путь, но въ Переяславлѣ епископъ Иларіонъ отмѣнилъ этотъ выборъ и назначилъ другое лицо въ составъ депутаціи. Наконецъ, въ 1785 году судьба улыбнулась отцу Алексѣю. Въ этомъ году состоялся актъ раздѣла украинскихъ помѣстій, принадлежавшихъ нѣкогда Вишневецкимъ и, послѣ прекращенія ихъ рода, перешедшихъ къ ихъ наслѣдникамъ: Радзивилламъ, Ржевускимъ, Любомирскимъ и т. п. Въ числѣ другихъ сонаслѣдниковъ кн. Ксаверій Любомирскій получилъ ключъ Межирицкій (въ Черкасскомъ уѣздѣ, Кіевской губ.), состоящій изъ м. Межирѣча и 11 окрестныхъ селъ. Кн. Ксаверій Любомирскій, генераль-маіоръ русской службы, принадлежалъ къ небольшому кружку польской аристократіи, получившей хорошее европейское образованіе. Сознавая ненормальность отношеній, установившихся въ Польшѣ, онъ старался въ управленіи своими имѣніями примѣнить другіе, болѣе гуманные принципы. На первомъ мѣстѣ его экономическихъ плановъ стояли заботы о благосостояніи крестьянъ; онъ облегчилъ почти на половину ихъ повинности, сложилъ дани натурою, разрѣшилъ крестьянамъ пріобрѣтать поземельную собственность, поощрялъ занятіе промыслами и т. п. Въ религіозномъ отношеніи кн. Любомирскій строго держался вѣротерпимости и отказался отъ всякаго давленія въ этомъ отношеніи на народонаселеніе.—Вскорѣ представился удобный случай примѣнить этотъ принципъ на дѣлѣ: въ селѣ Бабичахъ, принадлежавшемъ къ Межирѣчскому ключу, громада пригласила на приходъ Свято-Покровской церкви священника Алексѣя Андріевского, но уніатская консисторія, помимо воли громады, назначила своего ставленника; помѣщикъ имѣлъ рѣшительный голосъ въ этомъ вопросѣ, ибо на основаніи его презенты могъ удержаться

на приходъ одинъ изъ двухъ кандидатовъ. Князь Любомирскій, выслушавъ мнѣніе громады, познакомился съ обоими ставленниками и, оцѣнивъ личность о. Алексѣя, отвѣтилъ громадѣ, что въ ея волѣ удержать того или другого священника; къ кому прихожане будутъ обращаться за исполненіемъ требъ, тотъ и будетъ священникомъ, презенту же онъ предложилъ обоимъ, но съ уніатскаго ставленника онъ потребовалъ за презенту весьма высокую плату, Андріевскому же выдалъ ее даромъ. Оставленный прихожанами и не желавшій платить за презенту назначенной цѣны, уніатскій священникъ уѣхалъ изъ Бабичей и приходъ остался за о. Алексѣемъ. Его испытанная энергія и дружелюбныя отношенія, въ которыя онъ сталъ къ князю Любомирскому, обратили на него вниманіе епархіальнаго начальства, которое поручило ему управленіе обширнымъ Мошнянскимъ благочиніемъ. Три года пребывалъ въ этой должности свящ. Андріевскій и, благодаря какъ собственной энергіи, такъ и гуманному взгляду и поддержкѣ кн. Любомирскаго, онъ успѣлъ возстановить постепенно православіе во всѣхъ селахъ Межирѣчскаго ключа. Въ 1788 году одинъ только приходъ Успенской церкви въ селѣ Поповкѣ, смежномъ съ Бабичами, оставался во власти уніатскаго священника, хотя и здѣсь большинство жителей обращалось за исполненіемъ требъ къ о. Алексѣю. Желая прекратить это неопредѣленное положеніе, послѣдній неоднократно совѣтовалъ крестьянамъ, приходившимъ къ нему изъ Поповки, пригласить на приходъ православнаго священника, указывая на примѣръ другихъ селъ Межирѣчскаго ключа. Въ 1788 г., по просьбѣ громады, онъ назначилъ въ Поповку православнаго ставленника; къ несчастію, для полученія презенты встрѣтилось неожиданное препятствіе: въ исходѣ 1787 года кн. Любомирскій продалъ всѣ свои украинскія имѣнія свѣтлѣйшему князю Григорію Потемкину. Новый владѣлецъ жилъ въ Петербургѣ и путь къ нему за полученіемъ презенты былъ слишкомъ далекъ и труденъ, его же управляющій, полковникъ Стааль, не отваживался вмѣшиваться въ дѣло безъ инструкціи

владѣльца; онъ отвѣтилъ на просьбу поповецкой громады совѣтомъ обратиться къ духовному вѣдомству, указавъ Мотронинскій монастырь, игумены котораго, со времени извѣстнаго Мелхиседека Яворскаго, считались правителями православныхъ церквей въ южной Украинѣ. Узнавъ о такомъ рѣшеніи полковника, уніатскій священникъ Поповки поспѣшилъ явиться въ Мотронинскій монастырь раньше своего соперника и заявилъ полную готовность присоединиться къ православію, но предложеніе его было отклонено, такъ какъ онъ не внушалъ къ себѣ довѣрія и уже нѣсколько разъ, соображаясь съ теченіемъ событій, переходилъ изъ уніи въ православіе и обратно. Впрочемъ, возвратившись въ Поповку, онъ не считалъ свое дѣло окончательно проиграннымъ, отказался отдать громадѣ церковные ключи и продолжалъ отправлять въ церкви богослуженіе. Поповцы обратились за совѣтомъ къ благочинному, который сказалъ имъ, что впредь до рѣшенія княземъ вопроса о судьбѣ прихода они могутъ отправлять богослуженіе въ частномъ домѣ, необходимыя же церковныя облаченія и книги они могутъ взять изъ церкви, гдѣ предметы эти находятся въ достаточномъ для двухъ священниковъ количествѣ. Слѣдуя этому совѣту, крестьяне послѣ церковной службы потребовали отъ уніатскаго священника нужные предметы; получивъ отказъ, они, помимо его запрета, взяли часть церковныхъ облаченій и свѣчей и двѣ богослужебныя книги и отправились слушать заутреню въ частномъ домѣ, гдѣ служилъ православный священникъ.

Между тѣмъ, благочинный Андріевскій получилъ изъ экономіи весьма неутѣшительныя вѣсти: кн. Потемкинъ, не желая раздражать мѣстнаго дворянства, отказался отъ вмѣшательства въ спорный вопросъ и потребовалъ, чтобы объ этомъ объявлено было крестьянамъ. Благочинный обязанъ былъ заявить имъ, что дальнѣйшую борьбу изъ-за уніи крестьяне должны вести собственными силами и не должны впредь ссылаться на авторитетъ или надѣяться на поддержку владѣльца. Извѣстіе это привело жителей Поповки въ большое уныніе: православный священникъ бѣжалъ

изъ села, крестьяне же бросились къ униатскому священнику просить прощенія. Послѣдній торжествовалъ и рѣшился отмстить благочинному за испытанную тревогу, благо наступило удобное время: только что отъ порядковой комиссіи получены были объявленія объ угрожавшемъ волненіи и воззваніе о доставленіи свѣдѣній о подозрительныхъ лицахъ.

Въ началѣ апрѣля 1789 г. о. Алексѣй получилъ частное извѣщеніе о томъ, что на него поданъ доносъ въ комиссію и что съ часу на часъ ему угрожаетъ арестъ. Отслуживъ заутреню, онъ призвалъ нѣсколько степенныхъ крестьянъ, рассказалъ имъ положеніе дѣла и просилъ защиты; онъ предлагалъ крестьянамъ, когда жолнеры и униаты пріѣдутъ арестовать его, сбѣжаться по сигнальному выстрѣлу и воспротивиться его аресту. Крестьяне отказались исполнить этотъ планъ: „мы не можемъ, говорили они, оказать сопротивленія войску; такимъ поступкомъ мы навлекли бы гибель на себя и на наши семейства—поляки вырѣжутъ все село безъ остатка“; они совѣтовали благочинному бѣжать и укрыться на время въ какомъ-нибудь монастырѣ.—„Никакой монастырь не охранитъ меня, сказалъ о. Алексѣй, вы же потеряли, какъ вижу, всякое мужество: не такъ поступали ваши предки въ славное время Хмельницкаго“. Услышавъ такія рѣчи, крестьяне прекратили разговоръ и разошлись по домамъ.

Въ слѣдующій день произошла ожидаемая катастрофа: отрядъ жолнеровъ окружилъ домъ благочиннаго и произвелъ въ немъ строгій обыскъ; отобраны были: четыре ружья (потомъ на слѣдствіи оказалось, что о. Алексѣй страстно любилъ охоту), два пистолета, большой кухонный ножъ и рукописная книга на русскомъ языкѣ. 20 апрѣля благочинный уже былъ подъ стражею въ Житомирѣ и 21 съ него сняты первыя показанія въ засѣданіи порядковой комиссіи. Подсудимый здѣсь не потерялся; сознавая, что комиссія предубѣждена противъ него, онъ требовалъ перенесенія дѣла въ нормальные суды и нѣсколько разъ заявлялъ апелляцію въ Люблинскій трибуналъ; тому же методу защиты слѣ-

довалъ отъ имени владѣльца имѣнія вызванный въ судъ предста-
 витель экономіи кн. Потемкина. Требованія эти не были уважены
 и дѣло отца Алексѣя было передано на окончательное рѣшеніе
 Житомирскому городскому суду. Послѣдній особенно тщательно
 изслѣдовалъ это дѣло и 6 іюня постановилъ окончательный при-
 говоръ. Судъ призналъ протоіерея Алексѣя Андріевскаго винов-
 нымъ въ слѣдующихъ преступленіяхъ: онъ отзывался объ уніи въ
 оскорбительныхъ выраженіяхъ; побудилъ крестьянъ села Поповки
 унести насильно изъ церкви разныя принадлежности богослуженія;
 пытался побудить крестьянъ села Бабичей оказать сопротивленіе
 военной командѣ и, наконецъ, рассказывалъ крестьянамъ о бунтѣ
 Хмельницкаго и читалъ неоднократно объ этомъ предметѣ отрывки
 изъ рукописной книги, которая и была у него найдена при обыскѣ.
 Эту книгу разсматривали и члены комиссіи и члены городского
 суда, но ни [тѣ] ни другіе не были въ состояніи прочесть ее,
 такъ какъ она была написана по-русски; наконецъ разыскали
 канцеляриста, умѣвшаго читать на этомъ языкѣ, и дали ему руко-
 пись на разсмотрѣніе. Это была одна изъ козацкихъ лѣтописей;
 на сколько можно судить по приводимому въ дѣлѣ заглавію:
 „*xiążka o rewolucji Chmielnickiego*“, это, вѣроятно, былъ или спи-
 сокъ лѣтописи Грабянки („Дѣйствія презѣльной и отъ начала поля-
 ковъ трвавшей небывалой брани Богдана Хмельницкаго“) или лѣ-
 топись Самовидца (Лѣтописецъ о началѣ войны Хмельницкаго).
 Списокъ этотъ о. Алексѣй переписалъ лично еще до рукополо-
 женія въ іереи и любилъ ее перечитывать вслухъ. Экспертъ, раз-
 сматривавшій ее, далъ такой отзывъ: „книга эта заключаетъ много
 ложныхъ рассказовъ о козакахъ и написана злостно, съ желаніемъ
 возбудить отвращеніе къ полякамъ“, въ доказательство чего онъ
 представилъ суду нѣсколько отрывковъ въ переводѣ. Судъ заклю-
 чилъ, что всѣ перечисленные преступленія ясно доказываютъ, „что
 священникъ Андріевскій—лице вредное для края и для общества,
 нарушавшее общественное спокойствіе, и что онъ за свои поступки,
 исполненные соблазна, долженъ подлежать примѣрному наказанію“,

вслѣдствіе этого судъ опредѣлилъ заключить его на 12 лѣтъ въ Каменецкую крѣпость, гдѣ онъ долженъ будетъ снискивать себѣ пропитаніе личнымъ трудомъ, работая при починкѣ крѣпостныхъ построекъ, т. е., говоря современнымъ языкомъ, онъ былъ отправленъ на 12 лѣтъ въ крѣпостныя арестантскія роты¹⁾.

Документовъ объ исполненіи приговора и о дальнѣйшей судьбѣ о. Алексѣя мы не имѣемъ. Во всякомъ случаѣ судьба сократила срокъ его заточенія: въ апрѣлѣ 1793 года польскій комендантъ Каменца, Злотницкій, сдалъ крѣпость русскому генералу Дерфельду и, конечно, вслѣдъ за этимъ должно было послѣдовать освобожденіе узника.

Злосчастная рукопись, сыгравшая столь фатальную роль въ процессѣ, была, по приказанію суда, опечатана въ отдѣльномъ пакетѣ и сдана для храненія въ архивъ Житомирскаго градскаго суда; къ несчастью, при передачѣ дѣлъ этого суда въ Кіевскій центральный архивъ, пакета не оказалось на мѣстѣ и интересный лѣтописный списокъ можно считать безвозвратно утеряннымъ.

Еще болѣе хладнокровно отнеслась къ тревожнымъ слухамъ Брацлавская порядковая коммиссія, хотя она не сразу установила свою точку зрѣнія. Первые три недѣли своего существованія коммиссія колеблется между двумя противоположными направленіями: съ одной стороны, получая частыя отношенія отъ Волынской порядковой коммиссіи и многочисленныя посѣла изъ Волыни, Брацлавская коммиссія склонна придавать серьезное значеніе тревожнымъ слухамъ, и первая ея распоряженія отличаются нѣкоторою торопливостію; съ другой стороны, она получаетъ цѣлый рядъ писемъ отъ Феликса Потоцкаго, самаго крупнаго землевладѣльца въ воеводствѣ,

---

¹⁾ См. №№: CCCXLVI— CCCXLIX, стр. 691—700.

которому принадлежала треть его территории, и встрѣчаетъ въ нихъ постоянно утвержденіе, что тревога ни на чемъ не основана и что пустымъ слухамъ не слѣдуетъ придавать серьезнаго значенія. Последнее мнѣніе встрѣчаетъ подтвержденіе въ фактахъ, изслѣдованныхъ комиссіею, и около половины апрѣля вполне устанавливается; вслѣдствіе этого Брацлавская комиссія воздерживается отъ организаціи воеводской комиссіи, которую ей совѣтуетъ Волынская комиссія, и устраняетъ почти совершенно аресты подозрительныхъ лицъ.

Сейчасъ послѣ своего учрежденія комиссія издала универсалъ къ помѣщикамъ своего воеводства, въ которомъ предписываетъ мѣры почти тождественныя съ сосѣдними комиссіями: она требуетъ, чтобы священники поучали въ церквяхъ прихожанъ касательно ихъ обязанностей по отношенію къ ближнимъ, къ обществу и къ государству; затѣмъ предписываетъ помѣщикамъ отнять оружіе какъ у крестьянъ, такъ и у надворныхъ козаковъ, воспретить продажу оружія, свинцу, пороху и селитры и наблюдать, чтобы кузнецы и слесари не дѣлали и не исправляли оружія. Затѣмъ помѣщики должны усилить сельскую полицію, назначивъ асауловъ, войтовъ и десятниковъ, которые должны будутъ наблюдать, чтобы крестьяне не собирались на сходки и не держали въ своихъ домахъ постороннихъ заходящихъ людей; они должны у проходящихъ спрашивать паспорта и задерживать всѣхъ подозрительныхъ лицъ. Далѣе комиссія предлагаетъ помѣщикамъ уничтожить хутора и переселить ихъ жителей въ села, въ случаѣ же если эта мѣра окажется неудобною, взять на себя отвѣтственность за совершенную ихъ безопасность, наконецъ приглашаетъ помѣщиковъ обращаться съ крестьянами ласково и справедливо, не раздражать ихъ притѣсненіями и не взыскивать съ нихъ подати, возложенной сеймомъ на дворянъ¹⁾.— Нѣсколько дней спустя, получивъ отъ Волынской комиссіи свѣдѣніе о томъ, будто на Волыни маркетаны сознались въ томъ, что

---

¹⁾ См. № LXXXVI, стр. 151—157

агитируютъ бунтъ, Брацлавская коммиссія предписываетъ обыскивать всѣхъ маркетановъ, отбирать у нихъ оружіе и, въ случаѣ подозрѣнія, арестовать¹⁾.

Вмѣстѣ съ изданіемъ универсала коммиссія обратилась къ Феликсу Потоцкому, какъ начальнику войскъ, расположенныхъ въ Украинѣ, съ просьбою прислать отрядъ войска для охраны воеводства; просьбу эту коммиссія повторяла многократно, черезъ каждые 4—5 дней, поставляя на видъ тревожныя извѣстія, полученные изъ Волыни, о раскрытіи тамъ заговора, объ убіеніи Вележинскихъ и т. п.²⁾—Потоцкій на всѣ эти письма отвѣчалъ категорически: онъ обѣщалъ прислать требуемый отрядъ войска, что вскорѣ и исполнилъ³⁾, но вмѣстѣ съ тѣмъ постоянно отрицалъ возможность бунта.—„Лучшее средство, писалъ онъ, для того, чтобы сохранить спокойствіе—состоитъ въ томъ, чтобы оказывать нареду довѣріе и справедливость. Состоя обывателемъ Брацлавскаго воеводства, котораго значительная часть принадлежитъ мнѣ, могу увѣрить коммиссію, что мои крестьяне вовсе о бунтѣ не думаютъ, и я не намѣренъ раздражать ихъ ненужными обысками“⁴⁾. Въ другомъ письмѣ онъ высказывается слѣдующимъ образомъ: „Я лично глубоко убѣжденъ, что бунтъ не возможенъ и что слухи о немъ основаны лишь на пустыхъ вѣстяхъ и словахъ, сказанныхъ спьяна; вѣсти эти, распространяясь, преувеличиваются и внушаютъ страхъ, вслѣдствіе котораго помѣщики оставляютъ свои хозяйства, крестьяне же пріобрѣтаютъ самомнѣніе и наталкиваются на соображенія о возможности бунтовъ..... Обвиненія, основанныя на рѣчахъ пьяныхъ людей, должны разсматриваться съ большимъ благоразуміемъ; можно предполагать, что многія изъ нихъ будутъ лживы и основаны на личныхъ побужденіяхъ ненависти, зависти и другихъ

¹⁾ См. № XCII, стр. 162.

²⁾ См. №№ LXXVІІІ, стр. 155—156; LXXXIX, стр. 158; XCI стр. 160—161; XCIV, стр. 164; XCVІІІ, стр. 169—170; CI, стр. 172.

³⁾ См. №№: XCV, стр. 161 и XCIX, стр. 170.

⁴⁾ См. № LXXXVІІІ, стр. 157.

страстей, также доступныхъ простонародію, какъ и другимъ сословіямъ“¹⁾. Въ началѣ же своей дѣятельности Брацлавская комиссія въ виду тревоги, поднятой на Волыни, сносится съ комиссіями Кіевскою и Волынскою и спрашиваетъ ихъ совѣта, какіе приемы слѣдовало бы употреблять для раскрытія заговора, такъ какъ, не смотря на всѣ старанія, ей не удалось открыть ничего существеннаго по этому вопросу²⁾. Конечно, желаемыхъ совѣтовъ комиссія не получила, а между тѣмъ факты все болѣе и болѣе подтверждали правильность взгляда Потоцкаго: крестьяне, обвинявшіеся въ произнесеніи угрозъ, допрашивались въ комиссіи тщательно, объ нихъ собирались показанія свидѣтелей, но малѣйшихъ признаковъ бунта изъ нихъ не обнаружилось; комиссія нашла лишь пустые разговоры, вызванные или притѣсненіями управителей, или опьяненіемъ, не имѣющіе никакого значенія. Нѣсколько человѣкъ задержанныхъ пилипоповъ оказались людьми ни въ чемъ неповинными, мирными торговцами, и при томъ они были снабжены надлежащими паспортами³⁾. Наконецъ поручикъ Ястржембскій, командовавшій военнымъ разъѣздомъ по воеводству, рапортовалъ комиссіи, что на всемъ протяженіи своего пути, не смотря на самые тщательные розыски, онъ не нашелъ никакихъ признаковъ волненія и что вездѣ господствуетъ полное спокойствіе⁴⁾.

Такимъ образомъ совершенно улеглось тревожное настроеніе Брацлавской комиссіи; она распорядилась освободить всѣхъ арестованныхъ лицъ и для окончательной выработки общественнаго мнѣнія брацлавскій подкоморій, Богданъ Островскій, созвалъ въ Винницу всѣхъ дворянъ всеводства на 15 апрѣля. Собравшіеся на сеймикъ дворяне пришли къ убѣжденію, „что слухи, распространившіеся въ нашемъ воеводствѣ, предвѣщавшіе грозящее общест-

---

¹⁾ См. № XC, стр. 159—160.

²⁾ См. №№: XCIII, стр. 163—164; XCVII, стр. 168; C, стр. 171—172.

³⁾ См. №№: CIV, стр. 177—178; CVII, стр. 186.

⁴⁾ См. № CXVIII, стр. 196—197.

венному спокойствію бѣдствіе, не имѣютъ никакого реальнаго основанія“, и потому собравшіеся находятъ, что мѣры, принятыя комиссіею, вполне достаточны, и поручаютъ ей продолжать дѣятельность въ томъ же направленіи и соображаться съ совѣтами Феликса Потоцкаго¹⁾. На другой день послѣ закрытія сеймика, порядковая комиссія отправила рапортъ сейму, въ которомъ, перечисливъ всѣ принятыя ею мѣры, удостовѣрила сеймъ, что въ воеводствѣ господствуетъ полное спокойствіе и нѣтъ никакихъ признаковъ крестьянскаго волненія. Сеймъ изъявилъ комиссіи благодарность за ея образъ дѣйствія и одобрилъ принятыя ею мѣры²⁾. Вслѣдъ затѣмъ комиссія издала универсалъ къ обывателямъ своего воеводства, въ которомъ заявляя, что нѣтъ никакихъ признаковъ крестьянскаго волненія и что воеводство достаточно обезпечено отрядами войска, предлагаетъ помѣщикамъ успокоиться и не уѣзжать изъ домовъ своихъ, дабы не усиливать напрасной тревоги; она рекомендуетъ не задерживать пилипоновъ, торгующихъ мелкимъ товаромъ, если они снабжены паспортами и не развозятъ оружія. Захожихъ безпаспортныхъ бродягъ комиссія предлагаетъ отдавать подъ судъ мѣстнымъ крестьянскимъ громадамъ; помѣщикамъ же вмѣняетъ въ обязанность повѣрять паспорта у лицъ прохожихъ или проѣзжихъ³⁾. Такой же успокоительный характеръ носятъ отношенія Брацлавской порядковой комиссіи къ Подольской, которую она увѣряетъ въ неосновательности слуховъ, не подтверждающихся ни розысками, ни допросами⁴⁾. По отношенію къ Волынской комиссіи тонъ корреспонденціи принимаетъ явно ироническій оттѣнокъ.—Брацлавская комиссія, сообщая о состоявшемся сеймикѣ, извѣщаетъ, что на основаніи дѣйствій комиссіи и собственныхъ наблюденій, дворяне не нашли никакихъ признаковъ бунта и признали невозможнымъ

¹⁾ См. №№: XCVI, стр. 166—167 и CIII, стр. 174—176.

²⁾ См. №№: CIV, стр. 177—179: CIX, стр. 187—188.

³⁾ См. №№: CVI, стр. 183—185 и CXX, стр. 199.

⁴⁾ См. № CVII, стр. 185 - 186.

существованіе среди крестьянъ правильно организованнаго и хранимаго въ глубокой тайнѣ заговора. Коммиссія воздержалась отъ устройства милиціи потому, что ей извѣстно, что вслѣдствіе волненія дворянъ среди крестьянъ распространился слухъ, что шляхтичи въ условленный день намѣрены напасть на нихъ и перерѣзать. Устройство милиціи могло бы усилить это заблужденіе и довести крестьянъ до отчаянія и вспышки. Не смотря на полное спокойствіе воеводства, Брацлавская коммиссія однако обезпечена извѣстіями, сообщенными ей Волынскою коммиссіею, гласящими, что на Волыни уже 4 человѣка казнены смертию, что много денегъ роздано на пропаганду бунта и что ожидается приходъ сына Гонты. Опасаясь подобныхъ же проявленій въ своемъ районѣ, Брацлавская коммиссія проситъ Волынскую сообщить ей копіи какъ смертныхъ приговоровъ, такъ и показаній и свидѣтельствъ, на основаніи которыхъ они были произнесены.¹⁾ Послѣ этого заявленія переписка съ Волынскою коммиссіею прекратилась.

Успокоившись относительно бунта, Брацлавская коммиссія занялась другимъ дѣломъ: она рѣшилась привести въ исполненіе постановленіе сейма относительно приведенія къ присягѣ на вѣрность королю и Речипосполитой православнаго духовенства. Съ этою цѣлью она распорядилась опубликовать въ католическихъ и униатскихъ церквяхъ сеймовый универсалъ, изданный по этому поводу, и снеслась съ Кіевскою коммиссіею для совмѣстнаго дѣйствія²⁾. По собраннымъ справкамъ оказалось, что весь обширный Звенигородскій повѣтъ составляетъ одно благочиніе, состоящее подъ управленіемъ протоіерея Луки Романовскаго, приходскаго священника м. Чечельника. Къ нему-то и обратилась порядковая коммиссія съ предложеніемъ исполнить требованіе сейма и представить свѣдѣнія о количествѣ православныхъ церквей и священ-

---

¹⁾ См. № CV, стр. 180—182.

²⁾ См. №№: CXIII—CXIV, стр. 192—193; CXI, стр. 190 и CXVI, стр. 194—195.

никовъ въ его благочиніи, съ указаніемъ, кто изъ нихъ принесъ требуемую присягу. Изъ рапорта протоіерея Романовскаго оказалось, что во всемъ Звенигородскомъ повѣтѣ нѣтъ ни одной православной церкви, потому что послѣднія были отняты и перечислены въ унію еще въ 1775 году. Священниковъ же, лишенныхъ приходовъ, осталось два: Павелъ Зволинскій, проживающій въ бывшемъ приходѣ, селѣ Юрковкѣ, и Петръ, живущій въ селѣ Богачевкѣ; оба они понынѣ не принесли присяги, потому что никто не предъявлялъ имъ требованія¹⁾. Затѣмъ въ Брацлавскомъ воеводствѣ оказался одинъ православный монастырь въ м. Бершадѣ, въ которомъ жило 26 монаховъ, но они отказались принести присягу, и согласно сеймовому постановленію, комиссія распорядилась выпроводить ихъ подъ конвоемъ за границу²⁾.

Вслѣдствіе сношеній комиссіи съ Винницкимъ городскимъ судомъ, засѣданія послѣдняго были открыты во второй половинѣ мая. На рѣшеніе суда были предоставлены дѣла о пиковскомъ ассаулѣ Гаврилѣ и нѣкоторыхъ другихъ крестьянахъ, арестованныхъ въ началѣ дѣятельности комиссіи³⁾. Мы не знаемъ, какая судьба постигла обвиняемыхъ, не можно полагать, что они были судомъ освобождены, такъ какъ декретовъ о нихъ нѣтъ ни въ городскихъ книгахъ, ни въ декретовыхъ протоколахъ Винницкаго городского суда. Послѣ 15 апрѣля аресты совсѣмъ почти прекратились, и немногія задержанныя лица обвинялись въ поступкахъ, не имѣвшихъ ничего общаго съ крестьянскимъ волненіемъ, такъ что комиссія нашла излишнимъ дѣла о нихъ доводить до суда. Такъ въ м. Красномъ арестованъ былъ проходившій пилипонъ Семень Федоровъ; онъ былъ вооруженъ саблею, имѣлъ значительную сумму денегъ, количества которыхъ не зналъ, и представилъ паспортъ, выданный въ Яссахъ русскими властями купцу Федору Степановичу съ работникомъ для

¹⁾ См. №№: CXII, стр. 191; CXVII, стр. 196 и CXIX, стр. 197—198.

²⁾ См. №CCCLXXII, стр. 739—740.

³⁾ См. №№: CXV, стр. 193 и CCCLXXI, стр. 738.

проѣзда въ м. Рашковъ. Коммиссія заподозрѣла Федорова въ томъ, что онъ убилъ въ дорогѣ своего хозяина, и отдала его, какъ русскаго подданнаго, въ распоряженіе генерала Шимшева, какъ ближайшей русской власти¹⁾. Въ Грановѣ арестованъ былъ какой-то Миргородскій купецъ, прибывшій съ паспортомъ для закупки скота, но занимавшійся вмѣсто торговли пьянствомъ и посѣщеніемъ крестьянскихъ свадебъ²⁾; послѣ допроса онъ былъ освобожденъ коммиссіею. Въ селѣ Поповкѣ задержанъ былъ дворяниномъ Ишилускимъ русскій дезертиръ, по имени Артемъ, бѣжавшій изъ команды капитана Броневица и укравшій коня этого офицера; коммиссія уполномочила Ишилускаго допросить арестанта и, если за нимъ окажется только частная кража, опредѣлить ему наказаніе. Ишилускій выразилъ мнѣніе, что его слѣдуетъ сдать въ солдаты. Тотъ же Ишилускій сообщилъ коммиссіи, что уніатскій священникъ села Нападовки сдѣлалъ ему доносъ на православнаго священника, проживающаго въ селѣ Купчинцахъ, утверждая, что это человѣкъ опасный, исполняющій тайно требы и пользующійся большимъ уваженіемъ у крестьянъ; но когда коммиссія потребовала къ себѣ уніатскаго священника для болѣе обстоятельныхъ показаній, то Ишилускій извѣстилъ ее, что оговоренный священникъ, по внушенію Цотоцкаго, согласился перейти въ унію и потому дѣло о немъ слѣдуетъ прекратить³⁾.

Нѣсколько интереснѣе было дѣло, возникшее по доносу о подстрекательствѣ крестьянъ города Литина православными священниками. Получивъ этотъ доносъ, коммиссія поручила дворянину Фелику Поляновскому съѣздить въ Литинъ, произвести на мѣстѣ дознаніе и, въ случаѣ, если виновные окажутся, арестовать ихъ и доставить вмѣстѣ съ протоколомъ дознанія въ коммиссію. Поляновскій, исполнивъ возложенное на него порученіе, представилъ

¹⁾ См. № CCCXLVI, стр. 733.

²⁾ См. № CCCLXVI, стр. 734.

³⁾ См. №№:CCCLXVIII—CCCLXX, стр. 735—738.

слѣдующій отчетъ. Минуя мелочныя и несущественныя подозрѣнія, онъ остановилъ вниманіе на двухъ болѣе важныхъ пунктахъ обвиненія. Близъ Литина проживалъ на своемъ хуторѣ на покоѣ православный священникъ о. Симеонъ; состоя въ дружбѣ съ шляхтичемъ Піотровскимъ, онъ сказалъ ему въ шутку: „принеси провизіи, а я, въ случаѣ нужды, дамъ тебѣ пріютъ въ своемъ хуторѣ.“ Никакой иной вины за нимъ не числилось. Другой православный священникъ, имѣвшій приходъ въ г. Литинѣ, о. Оома обвинялся въ доносѣ, будто онъ сказалъ въ проповѣди, что „предстоитъ большая война, въ теченіе которой будемъ рѣзать ляховъ и жидовъ.“ При разслѣдованіи Поляновскаго оказалось, что слова эти передавала, возвратившись изъ церкви, одиннадцатилѣтняя дѣвочка, между тѣмъ какъ всѣ прихожане, слушавшіе проповѣдь, заявили, что Оома, повинаясь предписанію комиссіи, предостерегалъ людей, чтобы они остерегались легкомысленныхъ разговоровъ и не болтали о рѣзнѣ. 12 лучшихъ хозяевъ, бывшіе въ церкви, показали подъ присягою, что въ проповѣди не было сказано ничего опаснаго для общественнаго спокойствія. Дьячекъ, бывшій въ томъ же приходѣ, обвинялся евреями въ томъ, что онъ похвалялся, будто имѣетъ подписи 200 человекъ присоглашенныхъ къ бунту. Но евреи не могли ничѣмъ доказать своего обвиненія, между тѣмъ какъ прихожане атестовали своего дьячка съ лучшей стороны, бывшій же у него списокъ нѣсколькихъ крестьянъ оказался спискомъ лицъ, участвовавшихъ въ складчинѣ для монаха, помогавшаго отправлять требы передъ праздникомъ. Выслушавъ докладъ Поляновскаго, комиссія прекратила дѣло¹⁾.

Послѣднее дѣло, имѣвшее связь съ бунтомъ, производилось въ Винницкомъ городскомъ судѣ уже въ концѣ 1789 года по слѣдующему поводу: православный священникъ м. Рашкова, Иванъ Делимерко, переправляясь черезъ Днѣстръ въ одной лодкѣ съ проѣзжимъ крестьяниномъ и нѣсколькими евреями, услышалъ громкій

---

¹⁾ См. №: CCCLXIV—CCCLXV, стр. 729—732.

говоръ послѣднихъ и, будучи сильно пьянъ, сказалъ съ досадою: „подождите недѣльку или двѣ: увидите, что будетъ!“ Евреи немедленно донесли о сказанныхъ словахъ въ таможенный Рашковскій судъ, который составилъ протоколъ и препроводилъ обвиненнаго въ военную команду, начальникъ которой, Держекъ, отослалъ его въ Каменецъ. Здѣсь его допрашивали въ городскомъ судѣ, узнали, что прежде онъ былъ униатомъ, потомъ въ Переяславѣ присоединился къ православію, что онъ присягалъ въ Винницѣ на вѣрность королю и Речипосполитой, о бунтахъ ровно ничего не знаетъ, инкриминированныя же слова сказалъ въ состояніи сильного опьяненія и потому ихъ не помнитъ. Впрочемъ, Каменецкому суду не пришлось постановить приговора по этому дѣлу: вслѣдствіе протеста Потоцкаго, подсудимый былъ препровожденъ въ Винницу, въ судъ своего воеводства; для новаго производства понадобился вызовъ свидѣтелей, за неявкою которыхъ окончательное рѣшеніе дѣла было отложено до слѣдующаго года¹⁾.—

В. Антоновичъ.

---

¹⁾ См. №№: CCCLXXIII—CCCLXXVIII, стр. 741—751.

I.

Постановленіе сейма, которымъ, въ виду тревожныхъ слуховъ объ угрожающемъ волненіи крестьянъ въ русскихъ воеводствахъ, предписывается порядковымъ комиссіямъ этихъ воеводствъ принять мѣры для сохраненія общественнаго порядка и безопасности. Сеймъ предоставляетъ въ распоряженіе порядковыхъ комиссій военныя силы и запрещаетъ пропускать черезъ таможи транспорты оружія и боевыхъ припасовъ. 1789 г., февраля 23.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca marca czternastego dnia.

W roki sądowe ziemskie kijowskie, od dnia dziesiątego roku y miesiąca, wyż na akcie wyrażonych, w Żytomierzu sądujące się, przedemną, Antonim z Wieczni Wieczfińskim, podsędkiem ziemskim kijowskim y xięgami ninieyszemi ziemskimi kijowskimi, osobiście stawający wielmożny Michał Głębocki, wojski owrucki, ten ekstrakt konstytucyi stanów skonfederowanych pod tytyłem: opatrzenie bezpieczeństwa wojewodztw ruskich, do xiąg ziemskich kijowskich w oblatę podał w sposób takowy. Actum in Curia regia warsawiensia die vigesima tertia mensis februarii, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo nono. Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia varsawiensia personaliter veniens magnificus Joannes Paulus Łuszczewski, sacrae regiae maiestatis et comitionum ordinarium generalium ac confederationis generalis regni secretarius, eidem officio actisque illius constitutionem infrascriptam obtulit et ad ingrossandum in acta praesentia porrexit, tenoris talis: Opatrzenie bezpieczeństwa wojewodztw ruskich. Mając wzgląd na doniesienia z

województw ruskich o grożących zamieszkach poddaństwa, zaradzając bezpieczeństwu obywatelów, tam zamieszkałych, my: król z stanami skonfederowanemi, mieć chcemy, aby komissye porządkowe, w tychże województwach dla obmyślenia furazów y innych potrzeb dla woyska krajowego ad interim ustanowione, oraz przez lauda, porządek y bezpieczeństwo obywatelów utrzymywać obowiązane, natychmiast obmyśleniem środków nayprzyzwoitszych zapobieżenia rozruchom poddaństwa zatrudniły się y stosownie do uniwersałów, od murszałków konfederacyi generalney wydać się mianych, w rządzeniu swoim czyniły. Komissya zaś woyskowa wyda ordynanse do woysk tak koronnych, jako y wielkiego xięstwa Litewskiego naybliższych komend, by w części w tamte ruszyły strony, tudzież znieść się ma z komissyą skarbu koronnego o expens, potrzebną dla przechodu i furazu wspomnionego woyska. Komendy zaś, tam konsystuiące, znosić się mają z kommissyami porządkowemi, na których żądania, bezpieczeństwa obywatelów zastrzegające, za ordynansami naybliżey komenderującego, pomocy odmawiać nie mają: a co się tycze broni i ammunicyi, wprowadzonych przez komorę Wereszczaki, i inne ukraińskie, te kommenda krajowa ma zatrzymać. A odtąd broń żadna żeby bez paszportu kommissyi skarbowey do kraju wpuszczana nie była. Komory kommendy dostrzegać na pograniczach obowiązane będą. Te kommissye z czynności swoich zgłaszać się do stanów mają, żądania swoje przesyłać. U tego ekstraktu konstytucyi stanów skonfederowanych, w oblatę wniesionego, podpisy rąk takowe: Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz wielki koronny, seymowy y konfederacyi prowincyi koronney marszałek. Kazimierz xiąże Sapiaha, generał altyleryi litewskiej, marszałek konfederacyi wielkiego xięstwa Litewskiego. Ignacy xiąże Massalski, biskup wileński. Antoni xiąże Jabłonowski, kasztellan krakowski, deputat z senatu Małej Polski. Bazyli Balicki, wójda generał ziem Rawskich, deputatowany do konstytucyi z senatu prowincyi Wielkopolskiej. Antoni Giełgud, starosta generalny xięstwa Żmudskiego, deputowany do konstytucyi z senatu z prowincyi wielkiego xięstwa Litew-

skiego m. p. Stanisław Kostka Potocki, poseł lubelski, deputowany do konstytucyi z prowincyi Małopolskiej. Franciszek Antoni na Kwilczu Kwilecki, poseł województwa Poznańskiego, deputowany do konstytucyi z prowincyi Wilko-Polskiej m. p. Józef Zabieło, łowczy wielkiego xięstwa Litewskiego, poseł z xięstwa Żmudzkiego, deputowany do konstytucyi. A. Suchodolski, poseł województwa Sieradskiego, deputowany do konstytucyi. Który to ekstrakt konstytucyi stanów skąfederowanych słowo w słowo, jak się w sobie ma, do xiąg niniejszych ziemskich kijowskich iest zapisany.

Книга вродская Киевская записовая № 142, л. 1041.

II.

Универсалъ сеймовыхъ маршаловъ къ порядковымъ комиссіямъ воеводствъ: кievскаго, волинскаго, подольскаго и брацлавскаго, опредѣляющій средства и способы дѣйствія этихъ комиссій. 1789. Февраля 23.

Stanisław Nałęcz Małachowski referendarz w. kor., seymowy i konfed. kor., Kazimierz Nestor xiąże Sapieha, generał artylleryi i konfederacyi w. x. Lit., marszałkowie.

Wszem w obec i każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, wiadomo czynimy: Smutna rozruchów pospółstwa pamięć, jak okropne dla kraju a oburzające ludzkość przytomne czyni widoki, tak przezorności ostrożney wskazuje konieczność. Uwiadomienia o zaczynających się oznakach powstania chłopstwa nakłoniły rzeczypospolitey skonfederowane stany, aby wczesnym rozrządzeniem spokojność obywatelów ubezpieczoną została, to nierozsądne chłopstwo odwroconym było od stawania się występnych uprzedzeń, a ztąd sprawiedliwej kary, ofiarą. Z woli więc jego, krolewskiej mości i prześwietnych rzeczypospolitey skonfederowanych stanów niniejszym uniwersałem obwieszczamy: *Po pierwsze:* składający kommissye od województw: kijowskiego, wołyńskiego, podolskiego i brac-

ławskiego, do obmyślenia furazów i innych potrzeb dla woyska krajowego od interim ustanowione, oraz przez lauda do utrzymania porządku i bezpieczeństwa obrane, natychmiast po wniesieniu do akt wspomnionych czterech województw ninieyszego uniwersału, zjechać się na miejsce, wołą województwa dawniey przeznaczone, winni będą, a w przepisie stanowiącym ich urzędowanie co do kompletu i rozkładu zasiadania wyszczególnionym sposobem obywatelów o tey troskliwości zgromadzonego narodu obwieszczą, sposob donoszenia sobie rapportów od współziemianów przepiszą, i nayskuteczniejszych użyją srodków, ktore znajomość i urzędujących rostopność podawać będą, aby jak nayrychley przyczyny, powody, oraz okoliczności rozruchów poddaństwa tyczące się rozważyły, i jeżeli grzeikolwiek zamieszania okażą się, w zrodle swoim powstrzymać starały się. *Po drugie:* Obywatele, ktorých spokojność i bezpieczeństwo jest celem seymowey ustawy, w naymnieyszym dostrzeżeniu śladów powstania lub pogrozek poddaństwa nayrychley tak komendy poblizsze jak kommissye porządkowe uwiadomić powinni będą. W czasie wydarzoney nagley potrzeby, nim kommedy w tamte pomienionych województw okolice nadeyda, lub nawet, za nadeysciem, żądana będzie bądź od kommenderujących bądź od kommissyów porządkowych pomoc, a szczegolniey użyczenie nadwornych żołnierzy, do takowey uczynności nieodmówienia obywatelów miłością kraju i chęcią ocalenia losu własnego obowiązujemy. *Po trzecie:* Kommissye takowe od obywatelów doniesienia odebrawszy, za zniesieniem się z kommendami badania bądź z pośrząd siebie, bądź z innych wyznaczonych czynności swoich zdawać sprawę do nas, marszałków konfederacyi, końcem przełożenia rzeczypospolitey stanom, przesyłanemi rapportami, powinni będą. *Po czwarte:* Kommissye zaś takowe, ad interim utrzymane, do obcych przeznaczeniu swojemu urządzeń wdawać się nie mają; o wszystkim jednak, coby było godnym uwiadomienia, do nas, marszałków, raportami swemi donosić obowiązanemi zostaną. *Po piąte:* Gdy ustawą seymową, na ktorey mocy ninieyszy uniwersał wydajemy, sprowadzać broń do kraju

bez paszportów poprzedzających kommissyi skarbu koronnego zabroniono, przeto jeżeli obywatel jakowy chciałby takową broń sprowadzać, memorjał z wyrażeniem przyczyn do kommissyi skarbowey prosto, lub przez kommissye porządkowe podać mocen będzie. *Po szoste:* Ufność najmocniejszą pokładamy, iż obywatele, swego y współobywatelów dobra dostrzegając, zechcą, to osłodzeniem doli poddanych, to odkrywaniem przestępnych nayskuteczniejszym stać się środkiem ocalenia losu swego, którym nawet gotowość obrony i opatrzenie się w wszelkie rynsztunki, do niey potrzebne, przy jak naywiększey ostrożności zalecamy, do użycia ktorych, gdyby ich ostatnia potrzeba, lub inkursya zagranicznych przynaglała, wprzod do nas, marszałków, przez kommisją referować się mają. Wystawiać zaś sobie w myśli nie możemy, aby ktokolwiek, mając zaszczyt byź polakiem, mógł takowe powstawanie upoważnić, ktore na złorzeczenie narodu i kary, prawem przepisane, onego by wystawiły. Ktorento uniwersał, rękami nas, marszałków konfederacyi, podpisany, dla prędszego mieszkańców kraju uwiadomienia, po kancellaryach powiatowych, mieyskich rozesłanym mieć chcemy. Dan w Warszawie, 23 lutego, 1789 roku.

Stanisław Nałęcz Małachowski refer. w. kor. seymowy i konfederacyi prowincyi koron. marszałek (L. S.)

Kazimierz książę Sapiecha gener. artylleryi Litewskiey marszałek konfeder. W. X. Litew. (L. S.).

Uniwersał do województw: kijowskiego, wołyńskiego, podolskiego i bractawskiego, tak o kommissyach porządkowych, jak o mieniu ostrożności względem powstawać mającego pospółstwa, i znoszenia się obywatelów z kommissyami i kommendami woyskowemi.

(Явленъ въ гродскую книгу 13 марта 1789—подлинникъ печатанный. Тотъ же документъ явленъ 9 марта 1789 годъ въ книгу гродскую кременецкую записовую, листъ 355, владимірскую гродскую записовую № 1176, листъ 222 и кievскую земскую записовую № 142, л. 1041).

Книга гродская Луцкая записовая № 2398 л. 225.

III.

Универсалъ финансовой комиссіи, запрещающій пропускать оружіе черезъ пограничныя таможи безъ предварительнаго на то разрѣшенія мѣстныхъ порядковыхъ комиссій. 1789. Февраля 23.

Kommissya rzeczypospolitey skarbu koronnego.

Wszem w obec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy. Iż na seymie teraznieyszym prawo pod tytułem: „Opatrzanie bezpieczeństwa wojewodztw ruskich“ jest uchwalone, ktorego do xiąg grodu warszawskiego pod dniem 23 lutego, roku terazniejszego sposobem oblaty podanego, i z tychże authentycznie wydanego, w punkcie co do okoliczności niżej wyrażoney, osnowa następuje takowa: „A odtąd broń żadna, żeby bez paszportu kommissyi skarbowej do kraju wpuszczana nie była, komory i kommandy dostrzegać, po granicach obowiązane będą“. Zaczyn kommissya nakaz prawa tego do istotney przywodząc exekucyi, mieć chce y naznacza, ażeby odtąd wszyscy ktoregokolwiek stanu i kondycyi obywale krajowi i zagraniczni, broń do krajów rzeczypospolitey z zagranicy sprowadzać mający, w uskutecznieniu rzeczzonego prawa po paszporta na sprowadzenie takowej broni wprzód do kommissyi swojej udawali się, urodzonym zaś officyalistom komor pogranicznych nakazuje, ażeby oni, znosząc się w tej mierze z kommandami woyskowemi, broni żadney tez paszportu kommissyi swojej do kraju nie wpuszczali, prowadzoną bez paszportu zatrzymywali, o zatrzymaney zwierzchności swojej donosili. Nadto furmanom wszystkim, aby broni, na którąby paszportu kommissyi nie było, do kraju przewozić pod konfiskatą wozów i koni nie wazyli się, zakazuje, a tego wszystkiego dozor i dopełnienie urodzonym super-intendentom, per provincias będącym, naypilniey zleca.

Ktory to uniwersał, aby niezawodniey każdego doszedł wiadomości, tenże do akt każdego grodu sposobem oblaty podać, po miastach, miasteczkach i mieyscach zwyczajnych publikować, a o podaniu do oblaty i publikacyi wzięte attestata do kommissyi swojej odes-

Łać officyalistom skarbowym nakazuje. Dan w Warszawie na sessyi, dnia 28 miesiąca lutego, roku pańskiego 1789. Adam Łodzia xiąże Poninski, podskarbi wielki koronny mp.

(Явленъ въ гродскую книгу 23 марта 1789 г. Подлинникъ печатанный).

Кн. гродская Луцкая записовая № 2398, л. 393, также кн. гродская Кременецкая записовая № 1775, листъ 416 и кн. гродская Владимірская № 1166, листъ 256.

IV.

Отношеніе сеймовыхъ маршаловъ къ подольскому воеводству, предлагающее гражданскимъ властямъ содѣйствовать усиліямъ военныхъ командъ для сохраненія общественнаго спокойствія, также предписывающее помѣщикамъ не взыскивать съ крестьянъ подати, которую обязались вносить дворяне. 1889. Апрѣля 3.

Marszałkowie oboygą narodów.

Skład każdego rządu jak wymaga, aby zwierzchność z podlegającemi ściśłym złączona była ogniwem, tak nierownie więcey potrzebnym być się okazuje w rządzie republikańskim; przez co wspólnym sobie dopomaganiem powszechność krajowa skuteczniey zaradzoną zostaje.

Jak tylko stany seymujące dosięgnęły wiadomości o odgłosach rozruchu zuchwałego chłopstwa, zaraz przedsięwzięły środki zaradzenia, zleciwszy nam, marszałkom konfederacyi generalney, nietylko obwieszczenie tamteyszych wojewodztw o swej dla nich troskliwości, lecz ściśłym z niemi ułożeniem się wzywając wspólnego ich użycia starunku ku oddaleniu oznaków, grożących wzruszać spokoyność publiczną. Dla zabezpieczenia tamteyszych okolic licznieysze komendy przez kommissyą woyskową są zadysponowane, wojewodztwo zaś podolskie, graniczące z zuchwalszym ludem, gdy o spokoyności

w nim trwającej nam, marszałkom, donosi przez kommissyą porządkową, oddając sprawiedliwość rozrządzeniu woyska, pod kommandą imć pana generała artylleryi koronney zostającego, spodziewać się należy, iż w tamteyszym pograniczu dochowana będzie spokojność, ktorey życzyć jak pierwszej kraju szczęśliwości obywatelstwo nakazuje, tak starać się o jej utrzymanie w tym czasie, chcąc dobrze swej oyczyźnie, jest koniecznością. I dla tego przezacni obywatele wojewodztwa tego nie uskromią swej czułej baczości na jej zabezpieczenie, znosząc się z imć. panem generałem kommandującym tamteyszą dywizyą, a tak, gdy cywilność z swej strony zaradzi bezpieczeństwu swemu, a żołnierz y z mocy żołdu, y z przywiązania do kraju dopełni służby, snadniejsze będzie spokojności publiczey utrzymanie. Względem zaś podatku protunkowego, narzucanego na chłopów, a przyjętego tylko do opłaty przez szlachtę, gdy seymujące stany powzięły wiadomość, że niektórzy w kraju obywatele ciężar, siebie dotykający, wkładają na poddaństwo, czym ubliżone zostało posłuszeństwo prawu i uchybiona jest litość winna względem chłopstwa, zaczyn zleciły niezwłocznie też stany kommissyom skarbu obojga narodow, aby uniwersałem obwieściły publicum o takowej nieprzyzwoitości z ostrzeżeniem wściągnięcia kar na przestępujących prawo, o czym zapewne y przezacne wojewodztwo Podolskie wiedzieć musi, ile że kommissye skarbowe włożony na siebie obowiązek już uskuteczniły. Dan w Warszawie dnia 3 kwietnia 1789 roku.

Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz wielki koronny, seymowy y konfederacyi prowincyi koronnych marszałek.

Kazimierz książę Sapieha, generał artylleryi litewskiej, marszałek konfederacyi wielkiego księstwa Litewskiego.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ 7.

V.

Предписание военной комиссії генералу Потоцкому, начальнику Украинско-Подольской дивизіи, о томъ, чтобы онъ устроилъ военные разъѣзды въ занятыхъ его дивизіей областяхъ. Разъѣзды должны зорко слѣдить за всякими проявленіями волненія и арестовать всѣхъ подозрительныхъ лицъ, особенно монаховъ и погонщиковъ, пришедшихъ безъ паспортовъ изъ за русской границы. 1789. Апрѣля 3.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca maja drugiego dnia.

W roczki sądowe grodzkie łuckie, od dnia dwudziestego siódmego miesiąca kwietnia, roku wyż na akcie wyrażonego przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Leonem Hulewiczem, łowczym wołyńskim, podstarostą grodu łuckiego y xiegami ninieyszemi grodzkiemi łuckiemi, osobiście stanowszy urodzony Jan Lenkiewicz V. G. Ł, ten excerpt ordynansu, do jw. Potockiego g. a. k. pod dniem trzecim kwietnia, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego roku wydanego, w osnowie, w środku zamkniętey, do akt grodzkich łuckich w sposob oblaty podał, w sposob takowy: Excerpt z ordynansu do jw. Potockiego generała altyleryi koronney, dywizyą Ukrainską y Podolską komenderującego, dnia trzeciego kwietnia, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego roku wydanego. Hetman polny Litewski wraz z kommissyą woyskową oboyga narodów, za mocą ordynansu j. w. marszałków konfederacyi generalney oboyga narodów y z powodu dochodzących od obywatelów wojewodztw: Podolskiego, Kijowskiego, Bracławskiego y Wołyńskiego wiadomości o niespokojności poddaństwa, dajemy ordynans jw. Potockiemu g. a. kor., dywizyą Ukrainską y Podolską komenderuiącemu, ażeby wolontariuszów y pogończykow moskiewskich, niemniej czerców, bez żadnego zaświadczenia w granice państwa rzeczypospolitey wślizniętych, komendy nasze łapały y do naybliższych fortec lub mieysc, garnizonem licznieyszym opatrzonych, oddawały, tudzież aby do wojewodztw: Podolskiego, Ki-

jowskiego, Bracławskiego y Wołyńskiego, po jednej komendzie wyznaczył, z rostopnego i przezornego officera od kawaleryi, z trzydziestu lub czterdziestu ludzi złożoney; która by komenda po całym przeznaczonym sobie wojewodztwie dla bezpieczeństwa obywatelów a postrachu zbałamuconego lub zuchwalonego pospolstwa ustawicznie patrolowała, krótko y chyba dla wypocznienia w jednym miejscu zatrzymując się, a gdzieby kolwiek wzięła pogłoskę o niepokojności jakowej, zaraz na tamte miejsce dążyła indegacją jak naydokładniejszą czyniła, ludzi podeyrzanych zabierała y do naybliższych oddawała komend, o czym raport natychmiast z wyprawdzoną indegacją j. w. jmc panu przesłany bydz powinien, względem czego, stosownie do tey powinności wydać masz j. w. waszmość instrukcyę swoię z zaleceniem, aby te komendy znosiły się z obywatelami y dopraszały się o odbieranie wszelkiey broni od poddanych. Dan ut supra, na sessyi komissyi woyskowej. Ludwik Tyszkiewicz hetman polny litewski, prezes. Podpis zaś dalszy na tym excerpcie ordynansu w te słowa: Koscielski p. w. kor. Króry że to excerpt ordynansu, od prześwietney komissyi woyskowej do j. w. Potockiego, g. a. kor., pisany; wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo, jak się w sobie pisany ma, do xiąg ninieyszych grodzkich Łuckich jest zapisany y ingrossowany.

Кн. городская Луцкая записовая, № 2398, л. 889.

VI.

Предписание сеймовыхъ маршаловъ Кременецкому городскому суду, требующее немедленно судить всѣхъ лицъ, обвиненныхъ въ подстрекательствѣ къ возстанію, не стѣсняясь сроками, назначенными для судебныхъ засѣданій. 1789. Апрѣля 5.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca aprilis dwudziestego piątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszenii grodzkiemi krzemieniec-kiemi y przedemną, Michałem z Modły Molskim, susceptantem przy-

sięgłym grodzkim Krzemienieckim, stanowszy ur. Augustyn Wojakowski, ten list do sądu grodzkiego Krzemienieckiego pisany, ku zapisaniu do xiąg grodzkich Krzemienieckich z zlecenia tegoż sądu podał w te słowa: Marszałkowie oboyga narodów. Lubo w każdym czasie bieg sprawiedliwości staje się szczęśliwością kraju, szcęgulniey zaś w przypadkach, od których bezpieczeństwo publiczne zależy, wzniecające się poznaki do zuchwalszey swawoli chłopstwa gdy się okazują, przedsięwzięliśmy dania, my, marszałkowie generalney konfederacyi, zlecenia kommissyi woyskowej licznieyszym tamte strony opatrzyć woyskiem. A że też woysko, dopełniając swey służby, burzących spokoyność publiczną, lub grożących podobieństwem ma ordynans imać y chwytać, aby długo obwinieni, albo w porozumieniu będący nie byli dla nieprzypadaiący kaden-cyi sądów w dłuższey detencyi, zalecamy więc waszmość panu, z mocy urzędowania naszego, abyś w takowym zdarzeniu extra cadenciam sądy składał, tak dla prędszego wymiaru sprawiedliwości, jakoteż y dla uwiadomienia nas o występkach lub niewinności, coby się z inkwizycyi okazało; aby przez nas, marszałków, seymujące stany obrały środki w zabezpieczeniu spokoyności publiczney. Dan w Warszawie, dnia piątego kwietnia, tysiąc siedmset osmdzie-siąt dziewiątego roku. U tey oblaty listu podpisy takowe: Kazi-mierz xiąże Sapieha, generał altyleryi litewskiej, marszałek konfederacyi W. X. Litews. Stanisław Nałęcz Małachowski, referen-darz wielki koronny, scymowy y konfederacyi koronnych marszałek. Adres zaś tego listu na kopercie przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, takowy: Do sądu grodzkiego Krzemienieckiego (:L. S.:). A tak ta oblata listu, za podaniem wyż rzeczzonego ur. offerenta, a za moim urzędowym przyjęciem, wszystka zupełnie do xiąg grodz-kich Krzemienieckich zapisana.

Кн. гродск. Кременецк. записов. № 1775, л. 854.

VII.

Универсалъ сеймовыхъ маршаловъ, оповѣщающій новый законъ, изданный сеймомъ подъ заглавіемъ „Обезпеченіе общественнаго спокойствія“.—Въ силу этого закона русскіе купцы, должны имѣть свидѣтельство отъ польскихъ властей на право торговли въ Польшѣ, всѣ же лица, пребывающія въ Польшѣ безъ свидѣтельствъ: монахи, корабейники и извозчики, должны удалиться за границу въ двухнедѣльный срокъ. Православные духовные должны принести присягу на вѣрность польскому правительству и обязаны упоминать на ектеніи польскаго короля и не упоминать иностранныхъ монарховъ. 1789. Апрѣля 18.

Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz w. kor., seymowy i konfed. kor., Kazimierz Nestor książę Sapieha, generał artylerji i konfederacyi W. X. Lit. marszałkowie.

Wszem w obec i każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, wiadomo czyniemy. Spokojność wewnętrzna gdy pierwszym każdego rządu iest celem, troskliwa najjaśniejszego pana i prześ: skonfederowanych stanów bacznosc niedozwala obojętnym dosięgać umysłem oskarżenia xięży zagranicznych nieunitów, czerców zwanych, markietanów, w krajach rzeczypospolitey nieosiadłych, włączających się zwoszczyków i filiponów obcych, którzy, pod różnymi pozorami wcisnąwszy się w granice państw rzeczypospolitey, osmieliają się mamić i łudzić chłopstwo krajowe, i do niejakiго zachwalstwa je naprowadzać, jak zaświadczenia urzędowe i rapporta wojskowe uwiadomiają. Przeto jęgo królewska mość wraz z stanami skonfederowanej rzeczypospolitej, chcąc uskromić trwożliwość, ztąd mogącą dla obywateli wynikać, i niespokojność odsunąć, w zabezpieczeniu majątków i życia wyrok swej woli w mocy prawa oznaczył, któren, by prędszemu publiczności dojść mógł uwiadomieniu, my, marszałkowie obojga narodów, z woli sejmujących stanów niniejszym uniwersałem obwieszczamy, umieszczając w nim też prawo w następnym wyrazie: „Zabezpieczenie spokojności publicznej“. „Gdy spokojność publiczną mamy za pryncypalny cel obrad na-

szych, przeto my, król, za powszechną stanów skonfederowanych zgodą, nakazujemy; aby markietani, czyli kupcy Moskiewscy, istotnie handlem się bawiący, od kommissyi skarbowych obojga narodów, lub od naybliższej juryzdykcyi sądowej w Polsce brali zaświadczenie, jako rzetelnie i uczciwie handlują. Inni zaś wszyscy, pod imieniem markietanów, w krajach rzeczypospolitej nieosiedli, włóczący się, zwoszczyki, filipony, obcy xięża zagraniczni nieunici, czercy zwani, których urzędowe rapporta o podmawianie do buntów i burzenie chłopstwa oskarżają, aby od daty publikowanego tam prawa w niedziel dwie z granic państwa naszego wyszli, inaczej, przez kommandy woysk naszych pojmani, do fortec, lub przykładnie i surowo karani zostaną; a gdzie kommand niema, obywatele imać ich i do kommand odwozić mają. Że zaś w obrządku dyzunickim był dotychczas zwyczaj, iż kapłani duchowieństwa tego, nie tylko iż na wierność krajowi naszemu bywali nie przysięgli, ale nawet w modlitwach i służbach swoich wspominali monarchów i xiążąt, krajowi naszemu obcych, co pospolstwo tego obrządku, w kraju naszym mieszkające, w przywiązaniu do nas, króla, osłabiać i rozdzielać mogło, a nawet powadze i niepodległości rzeczypospolitej naszej uwłaczało, przeto za zgodą skonfederowanych stanów postanawiamy, ażeby starsi i całe duchowieństwo dyzunickie, teraz w kraju będące, a potem swoje beneficia obejmujące, najpierwiej przysięgę na wierność Nam, krolowi, i rzeczypospolitey Polskiej przed urzędem grodzkim lub ziemskim tego województwa czyli powiatu, gdzie beneficium leży, w czasie dwóch tygodni od daty oblaty prawa wykonywało, potem w modlitwach i służbach swoich nie wspominało odtąd nikogo z monarchów ani xiążąt zagranicznych, tylko Nas, króla Stanisława Augusta i pomysłność rzeczypospolitey; po długim zaś życiu Naszym, krolów następców naszych. Jeżeli by zaś który z duchownych dyzunickich czynić inaczej ważył się, takiego, o winę przekonanego, w każdym sądzie cywilnym utraceniem beneficii i wyjściem z kraju karanym mieć chcemy i pod animadwersyą tych że sądów to oddajemy.,—A że

prawo tak obywatelom, jako i mieszkańcom krajowym bydź powinno wiadomym, a przechodniom przez państwa rzeczypospolitey bydź może nieznanym, na których w części też niniejsze prawo wypadło pod nazwiskiem xięży zagranicznych nieunitów, czerców zwanych, markietanów, w krajach rzeczypospolitej nieosiadłych i włączających się, pod jakimkolwiek tytułem, obcych, zaczym, aby niewiadomością prawa nie zasłaniał się, dla prędszego ich uwiadomienia z woli stanów seymujących ten uniwersał rękami nas, marszałków, podpisany, wydajemy, i do wszystkich kancelaryów ziemskich, grodzkich i mieyskich, osobliwie w tych stronach, gdzie tacy ludzie częściej widzieć się dają, posyłamy, zlecając nawet, aby po kościołach i cerkwiach ogłoszonym został; w miastach zaś i miasteczkach publikowanie jego nakazujemy. Dan w Warszawie, dnia 18 miesiąca kwietnia, 1789 roku.

Stanisław Nałęcz Małachowski, refer. W. Kor., seymowy i konfederacyi prowincyi koronnych marszałek. (L. S).

Kazimierz Nestor. X. Sapieha, generał artyleryi Litewskiej, marszałek konfederacyi W. X. Litewskiego (L. S).

(Явленъ въ гродскую книгу 27 апрѣля 1789 года. — Подлинникъ печатанный).

Кн. гродская Луцкая записовая № 2398, л. 815, также книга гродская Кременецкая записовая № 1775, листъ 860 и кн. гродская Владимирская записовая № 1176. листъ 437.

Въ книгѣ протоколовъ засѣданій гражданско военной комиссіи Брацлавскаго воеводства № 5149, листъ 282—383 записанъ тотже универсалъ съ слѣдующими приписками:

Въ началъ: „Kommissja porządkowa wojewodztwa Bracławskiego, nie będąc pewną, czy uniwersał, od J. W.: J. O. marszałków sejmowych obojga narodów w okolicznościach z strony dysunji, najjaśniejszej rzeczypospolitej państwa dotyczących, wydany, doszedł wiadomości wszystkich prześwietnego województwa obywatelów, z tego uniwersału słowa prawa, na mocy którego wyszedł. wypisać na kilkaset exemplarzów (jak się tu znajduje) zalecała. (Слѣдуетъ текстъ универсала).

Въ концы: J. O. O., J. W. W., W. W urodzeni dziedzicie, possesorowie i rzadcy dōbr przez kursorjā ode wsi do wsi komunikować sobie mają. Dan w Winnicy na sessji dnia 7 maja 1789 roku. Gabriel Porczyński Si P. G. W. Prezyd.—

VIII.

Присяга принесенная православнымъ духовенствомъ Слуцкаго округа на вѣрность королю и речипосполитой 1789 г. (безъ означенія числа).

Мы: xiądz Protazy Niewiarowski, podskarbi klasztoru archimandryi słuckiej, Gennady Jezierski, spowiednik klasztoru archimandryi słuckiej, Anafton Marcinkiewicz, ustawnik klasztoru archimandryi słuckiej, Melchisedek Kruczelnicki, wikary klasztoru Morockiego, Lawręty Buchałowski, wikary klasztoru świętego Jana Hrozowskiego, Teofan Artymowicz, wikary klasztoru świętego Mikołaja Hrozowskiego, Heronty Połowinka, wikary klasztoru słuckiego św. Spasa, Azary Sałowski, dyakon, Meleti Wołkow, dyakon, Joasaf Duchiński, dyakon, Ignacy mnich, krawiec, Parfteni Rozdolski, prokurator klasztoru Morockiego, Witalij Sadowski, mnich, Daniel Szarzyński, kapelan panien zakonnych, słucki prezbiter, przysięgamy Panu Bogu wszechmogącemu, w Trójcy świętej jednemu, na tym, jako nayjaśnieyszemu królowi polskiemu, Stanisławowi Augustowi, następcom onego y rzeczypospolitey Polskiej z jej prowincyami wierność, szczerść, otwartą życzliwość wszędy tak na publicznych, jako na prywatnych schadzkach nayrzetelniey y nienaruszenie dochowamy, y ażeby przez pospolstwo greko-nieunitow taż wierność nayjaśnieyszemu królowi y stanom rzeczypospolitey Polskiej nienaruszenie dochowaną była, jak naysilniey starać się y do tego doprowadzać będziemy; oraz na tym, jako żadney zwierzchności duchowney naszej ani dyspozycyi zagranicznej do klasztoru naszego przychodzącey, jeśliby co przeciwnego nayjaśnieyszemu królowi y stanom rzeczypospolitey Polskiej y jej ustawom bądź wyraznie, bądź ukrycie szkodliwego, albo bunt jaki zawierały, słuchać y bydź posłusznymi nie będziemy; y na tym, jako o naymnieyszem podobieństwie zdrady pod nayjaśnieyszym królem y stanami rzeczypospolitey wraz za naypierwszą o tym wiadomością, do urzędu y zwierzchności krajowej wiernie doniesiemy. Na czym

jako sprawiedliwie przysięgamy, tak nam Panie Boże dopomóż, a jeżeli niesprawiedliwie, Boże nas ubi na duszy y cieie.

Zaświadczenie wykonanego juramentu, przez ich mościów xięży we Smedzinie napisanego, z kancellaryi grodzkiej Nowogrodzkiej wydając, podpisuję.

Ignacy Mokrski, regent wojewodztwa Nowogrodzkiego m. p.

На оборотѣ помѣтка: Присяга монашеская на вѣрность Его Величеству королю Польскому, которая была у Новогрудку 1789 г.

Изъ собранія рукописей В. Антоновича.

IX.

Распоряженіе финансовой комиссіи, предписывающее таможеннымъ чиновникамъ правила о пропускѣ русскихъ купцовъ черезъ границу. 1789. Апрѣля 24.

Kommissya Rzeczypospolitey skarbu koronnego

Wszem w obec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy, do wiadomości podaję. Ponieważ prawem seymu teraznieyszego pod tytułem „Zabespieczenie spokoynosci publiczney“, uchwalonym, oraz uniwersałem przez J. W. Stanisława Nałesz Małachowskiego, referendarza wielkiego koronnego, seymowego i konfederacyi prowincyi koronnych i J. O. xięcia Kazimierza Nestora Sapiehę, generała altyleryi i konfederacyi W. X. Litewskiego marszałków, na fundamencie tego prawa pod dniem 18 miesiąca teraznieyszego wydanym, iest nakazano; aby markietani, czyli kupcy moskiewscy, istotnie handlem się bawiący, od kommissyi skarbowych oboygа narodów, lub od naybliższej juryzdykcyi sądowej w Polsce brali zaświadczenia, iako rzetelnie i uczciwie handlują. Inni zaś wszyscy, pod imieniem markietanów w krajach rzeczypospolitey nieosiedli, włączący się, zwoszczyki, filipony obcy i

xięża zagraniczne nieunici, czercy zwani, których urzędowe rapporta o podmawianie do buntów i burzenie chłopstwa oskarżają, od daty publikowanego prawa w niedziel dwie z granic państwa rzeczypospolitej wyszli pod poymaniem onych do fortec lub przykładnie i surowo ukaraniem; przeto, prawo to i uniwersał do istotney przywódząc exekucyi, urodzonym superintendentom, per provincias będącym, pisarzom komor i innym officyalistom skarbu koronnego nakazuje, aby oni markietanów, czyli kupców moskiewskich, którzyby zaświadczeń od kommissyi skarbowych lub od naybliższej jurydykcyi sądowej w Polsce, jako rzetelnie i uczciwie handlują, nie okazali, tudzież zwoszczykow, filiponow obcych i xięży zagranicznych nieunitów, czercy zwanych, do państw rzeczypospolitej nie wpuszczali, cisnących się upornie z pomocą zwierzchności mieyscowej przytrzymywali i do kommend poblížszych wojskowych nieodwłocznie donosili. A że prawo pod tytulem „Opatrzenie bezpieczeństwa wojewodztw Ruskich“ broni wszelkiej bez paszportu kommissyi skarbowey do krajów rzeczypospolitej wpuszczać zabroniło, w kontraktach zaś kupcom tranzytowym moskiewskim, od kommissyi swojej wydanych, odmiana urządzenia względem kondycyi, temież kontraktami objętych, jest ostrzeżona, zacych kommissya rzeczypospolitej skarbu koronnego w uskutecznienu pomienionego prawa oraz uniwersału swego, na mocy tegoż prawa, dnia 28 lutego, w roku teraznieyszym wydanego, wozy i bryki kupców moskiewskich, oraz paki na nich będące, przy wchodzie w granice polskie rewidowanemi po komorach mieć chce: a gdy broń w nich znaleziona nie będzie, cło od towarów, podług opisu kontraktów do skarbu koronnego odebrane, a paki z towarami pieczęcią skarbową opieczętowane bydź mają; po ktorego cła odebraniu, komora skarbowa tak expedyowanemu kupcowi kwit z wyrażeniem jego rewizyi, wielości osób, przy wozach i brykach będących, i opisaniem ich wyda, z którym kwitem kupiec moskiewski na dopełnienie prawa do jurydykcyi najbliższej sądowej, po zaświadczeniu udać się będzie winien. Który to uniwersał, aby niezawodniey każdego doszedł

wiadomości, tenże nieodwłocznie do kancelaryi grodzkich miast i miasteczek wszystkich rozesłać i po mieyscach zwykłych publikować, a o obłacie ich i publikacyi wzięte attestata do kommissyi swojej przesłać urodzonym superintendentom, po prowincyach będącym, zleca. Dan w Warszawie na sessyi ekonomiczney, dnia 24 miesiąca kwietnia, roku Pańskiego 1789. Adam Łodzia xiąże Poniński, podskarbi wielki koronny, mp. (L. S).

Книга градск. Кременеук., записов., № 1775, л. 917.

X.

Отношение сеймовыхъ маршаловъ къ порядковой комиссиі Подольскаго воеводства, приглашающее ее принимать дѣятельныя, но, по мѣрѣ возможности, краткія мѣры для сохраненія общественнаго спокойствія. 1789. Апрѣля 28.

Marszałkowie obojga narodów!

Jeżeli związki między żyjącemi zasładzają społeczeństwa ludzkie, to tym silniey w składzie rządu republikańskiego swą okazują potrzebę.

Odgłos rozruchów przez chłopstwo w tamtejszych stronach gdy osiągnął seymujące stany, przedsięwzięli nietylko ożywić kommyssye porządkowe, z innego przypadku w tamtejszych wojewodztwach utworzone, lecz oraz mieć z niemi związek dla prędszego od nich doniesienia, a skuteczniejszego przez stany seymujące zaradzenia.

Nieszczęśliwy przypadek morderstwa na świętey pamięci imć. państwie Wyleżyńskich w domu ich zdziałany, nie oznaką buntu, lecz gorszącym hultajstwem okazał się, jak dekret y już onego exekucya zaświadcza, a zatym troskliwość zacnych obywatelów wojewodztwa Podolskiego, przez doniesienia kommissyi porządkowej wojewodztwa Wołyńskiego miana, zaspokojona.

Jak czuła bacność bydź powinna w utrzymywaniu spokojności publiczney, tak troskliwiey wzięło obywatelstwo, aby nie była naprzykrzoną, rostopność y przezorność prześwietney kommissyi w tey mierze z okoliczności wypadających, jak nayliepiey y naydoskonaliey zaradzać powinna.

Znoszenie się z kommendami woyskowemi niemałe przynieść może skutki w słodszej ich użyciu, bo łagodność więcey uskramia dzikość, jak ostrość kary.

Przedsięwzięliśmy y my, marszałkowie, użycia zwierzchney władzy duchowney ritus graeco—uniti w pisaniu do imć xiędza Metropolity y biskupów ruskich przed zaczęciem jeszcze spowiedzi wielkanocney, aby w czasie tym, nabożeństwu poświęconym, swemi processami zachęcali swe duchowieństwo, aby moralnemi naukami wpajali w prostotę powinne właściwey zwierzchności posłuszeństwo, oraz publiczney spokojności utrzymanie.

Opatrzanie niewolnika, tak broniąc jemu ucieczki, jako dodając żywności, przezorność y ludzkość przezacney teyże kommissyi zdoła zaradzić.

Przy każdej fortecy niewolnik znaleźć powinien dla siebie swe obeyście tak w żywności, jako też w jego utrzymywaniu, a że ci niewolnicy w oskarżeniu, nie przekonaniu zostają, zaczym gdy ludzkość y potrzeba wymaga prędszego dla nich sądu jak od innych wojewodztw, my, marszałkowie, pisaliśmy zlecając grodom, aby extra cadentiam sądy na podobne składali przypadki. Użyjemy zgłoszenia się równych zleceniem do grodów wojewodztwa Podolskiego.

Dan w Warszawie, dnia 28 kwietnia, 1789 roku.

Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz wielki koronny, seymowy y konfederacyi prowincyi koronnych marszałek.

Kazimierz xiąże Sapieha, generał artyleryi y marszałek konfederacyi wielkiego xięstwa Litewskiego.

Картонъ дѣлъ каменецкихъ № 7.

XI.

Универсаль сеймовыхъ маршаловъ, призывающій всѣхъ жителей сообщать властямъ всѣ замѣченныя ими признаки предполагаемаго крестьянскаго волненія и предписывающій, чтобы всѣ обвиненные въ участіи въ этихъ волненіяхъ судимы были исключительно городскими и земскими судами. 1789. Мая 13.

Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz wielki koronny, seymowy i konfederacyi koronney, Kazimierz Nestor xiąże Sapieha, generał artyleryi i konfederacyi W. X. Litewskiego, marszałkowie.

Wszem wobec i każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć będzie należało, wiadomo czyniemy. Jeżeli cnota, prawe pełnienie obowiązku powołania swego prawdziwą najwyższej władzy przynosi radość, jeżeli najmilej styr rządu trzymającym łask wymiarem swoją wyższość oznaczać, to zapewne zuchwałe przeciw narodowi, prawu i ludzkości zapędy smutną nader czynią potrzebę ściągnięcia na występnych kar ostrości. Widoczne się okazały buntów oznaki w tych nawet mieyscach, gdzie dotychczas wierność dla panów powszechnym poddaństwa była odgłosem, gdzie religji i ludzkości prawidła zdawały się wzbraniać zbrodniom wstępu. Nieoświecenie, powodowanie się złym namowom tworzyły i tworzą z gminu rozjuszoney złości narzędzie, a tak lud, to mylnemi nadziei widokami, to współtowarzystwa związkiem uwiedziony, cudzey winy a swoiey nierozwagi stawał się i stawać się może ofiarą. Niechce jego kr. mość, pan nasz miłościwy i rzeczypospolitey skonfederowane stany niewinnych poddanych z występniemi mieszać, a wczesnym ostrzeżeniem żądają od łudzenia ubespieczyc. Z zlecenia więc najjaśniejszego pana i prześwieatnych rzeczypospolitey skonfederowanych stanów niniejszym uniwersałem obwieszczamy: Każden chłop w należnym panu swemu zostawając posłuszeństwie, wierność władzy krajowej i panom swoim zachować winien. Religja i prawo te uświęca prawidło, a nadzieja ulepszenia losu swego w cudzym nie-szczęściu, tak jest przeciwna uczuciom każdego człowieka, jak jest

w swoich widokach mylna; to proste rzeczy objęcie, to smutne przeszłych kaźni doświadczenie okazywać powinni. Gdyby zaś kto, o takowey na życie ludzkie umowie był uwiadomiony, donieść o twórcy lub wspolnikach takowego układu dziedzicowi lub posessorowi wsi, lub miasteczka, czyli miasta, albo naybliższey kommandzie ma obowiązek. Gdyby zaś kto, w takowym spisku będąc, lub o takowym układzie uwiadomionym zostawszy, odkryciem swoim wykonaniu występku przed poymaniem go przeszkodził, nietylko że kary na niego ściągnięte nie będą, ale też za ocalenie życia współludzi, uniknienie zamieszania, przyzwoitey nadgrody wymiar odbierze, oświadczamy. Że zaś występkі buntu są nadto ważne, a ztąd odkrycie źródła lub utłumienie obojętnym narodowi stawać się nie może, przeto zalecamy wszystkim juryzdykcyom i obywatelom, aby o zbrodni, namowy, lub spolnictwa buntu powołani lub obwinieni nie przed inny sąd, jak grodzki, lub ziemski byli stawieni, a inne juryzdykcyę takowych spraw sądzić pod żadnym pozorem nie ważyły się. Słuszną mamy nadzieję, iż każdy poddany unikać będzie, aby ziemia, którą potem czoła skrapia, krwią jego nie była zbroczoną, a ta ufność, którą w ich cnocie pokładamy, przemienioną w konieczność kary nie została. Spodziewamy się także, iż panowie zechcą sami doznawać tey słodyczy, która upomysłenie poddanych w szlachetnym utwarza sercu.—Ktoren to uniwersał, rękami nas, marszałków konfederacyi, podpisany, dla przedszego mieszkańców kraju uwiadomienia po kancellaryach grodzkich i miejskich rozesłanym mieć chcemy, zlecając nawet, aby po kościołach i cerkwiach ogłoszonym został. W miastach zaś i miasteczkach publikowanie jego nakazujemy.—Dan w Warszawie dnia 13 miesiąca maja, roku Pańskiego 1789.

Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz wielki koronny, sejmowy i konfederacyi prowincyi koronnych marszałek. (L. S).

Kazimierz Nestor książę Sapieha, generał artyleryi i marszałek konfederacyi W. X. Litewskiego. (L. S).

Кн. продск. Кременец. записок. № 1775, л. 1029.

XII.

Распоряжение финансовой комиссии о томъ, чтобы таможенные чиновники снабжали конвоемъ обозы русскихъ купцовъ, слѣдующіе черезъ границу въ Польшу. 1789. Мая 22.

Działo się w Warszawie, w pałacu rzeczypospolitey, Krasińskich zwanym, na kommissyi rzeczypospolitej skarbu koronnego podczas kadencyi sądowej, podług prawa przypadającej w interessach ekonomicznych, dnia dwudziestego drugiego miesiąca maja, roku pańskiego tysiącznego siedmsetnego ośmdziesiątego dziewiątego. Kommissya rzeczypospolitej skarbu koronnego, stosując się tak do opisu kontraktów, kupcom moskiewskim na tranzyt z towarami przez Polskę danych, jako też poprzedniczych rezolucyi kommissyi swojej, na memorjały tych że kupców zapadłych, zleca ichmość panom superintendentom, per provincias będącym, aby oni na żądanie kupców moskiewskich, przez Polskę z towarami za kontraktami kommissyi przechodzących, konwoy strażników celnych z jednej prowincyi do drugiej prowincyi, zaczynając od pierwszej przy wchodzie komory, w kontrakcie wyrażonej, dawać dysponowali, y tego urządzenie jak najdokładniejsze uczynili, z ostrzeżeniem dla strażnika, oprócz obroku—na powrot złotych dwudziestu polskich. Z protokołu ekonomicznego kommissyi rzeczypospolitej skarbu koronnego wypisano y wydano. U tey oblaty rezolucyi podpisy rąk przy pieczęci, na laku wyciśnionej, są takowe: Jan Ostaszewski chor. prow. R. K. R. n. mp. F. Andryckiewicz S. K. mp. (L. S).

Кн. прод. Луцк. записовая № 2399, л. 198.

XIII.

Постановленіе сейма, которымъ назначается сеймовая коммиссія для разсмотренія дѣлъ о предполагаемомъ крестьянскомъ бунтѣ и опредѣляется образъ дѣйствія этой коммиссіи. 1789. Мая 28.

Actum in curia regia varsowiensi die 28 mensis maji, anno Domini 1789.

Ad officium et acta praesentia castrensia capitanealia warsaviensia personaliter veniens magnificus Joannes Paulus Łuszczewski S. R. M. et comitiorum ordinariorum generalium atque confederationis generalis regni secretarius, eidem officio actisque illius constitutionem infrascriptam obtulit ad ingrossandum etc.

Wyznaczenie examinatorów w sprawie o bunt oskarżonych:

Z senatu, z prowincyi Małopolskiej—przewielebnego Turskiego biskupa łuckiego.

Z prowincyi Wielkopolskiej—wielmożnego Prażmowskiego, kasztelana zakroczymskiego.

Z prowincyi W. X. Litewskiego. W Felkierzamba, kasztelana witebskiego.

Z stanu rycerskiego: z prowincyi Małopolskiej: U. U. Zaleskiego, pośła kijowskiego, Strojnowskiego, podkomorzego buskiego, Dłuskiego, starostę łukowskiego, pośła lubelskiego.

Z prowincyi Wielkopolskiej: U. U. Rożnowskiego, pisarza i pośła gnieźnińskiego, Małowieyskiego, sędziego ziemskiego i pośła wyszogrodzkiego, Szymanowskiego, regenta koronnego, pośła sochaczowskiego.

Z prowincyi w. x. Litewskiego: U. U. Zalewskiego, wojskiego litewskiego, pośła trockiego, Grabowskiego, starostę i pośła wołkowyjskiego, Butrymowicza, podstarostę i pośła pińskiego.

Którzy to w. w. i u. u. examinatorowie, z stanów zkonfederowanych wyznaczeni, przysięgę przed nami, królem i stanami zkonfederowanemi, nieodwłocznie wypełnią w te słowa: „Ja N, przysięgam Panu Bogu w Trójcy świętey jedynemu, jako stawionych delinkwentów, o bunt

oskarżonych, z naywiększą rozwagą i pilnością examinować będę, dochodząc y wywiadując się wszystkich zrodeł i nayszczegulnieyszych okoliczności, tudzież przez jakie osoby okropne buntów zamysły początek swoy wzięły, a w tem słuchaniu examinów ani obietnicą, ani niechęcią, lub bojaźnią nie uwiodeę się, lecz, same dobro oyczyzny i bezpieczeństwo kraju przed oczyma mając, podług sumienia, sprawiedliwości i każdego z delinkwentów wyznania, wszystko jaśnie, rzetelnie i nayscisley indagować i konnotować będę, a, co się w tych wyznaniach zawierać będzie, nikomu wcześniej nie objawię, lecz ścisły w tem dochowam sekret, tak mi Boże dopomóż“ etc.—„Po wykonaney tym sposobem przysiedze ciż w. w. i u. u. deputowani, pod prezydencyą w. w. marszałków konfederacyi oboygá narodów (gdy znaydować się obadwa lub który z nich zechcą) w komplecie naymniey osób siedmiu, przeyrzawszy wszystkie raporta, doniesienia i listy prywatne, zkądkolwiek tu o buntach donoszące, z nich punkta do zapytania, czyli interrogatoria, ułożą i podług tych examinowanie swoje w pałacu rzeczypospolitey rozpoczną, w czasie którego, jeżeliby z wyznania delinkwentów nowe jakie uformowały się wiadomości i kwestye; więc y o to wszystkich przytomnych delinkwentów examinować obligowani będą. A jeżeliby ci delikwenci spółników swego występku powoływali, a ci osiadłości ziemskich niemający i szlachetnością nie zaszczyceni, jeszcze nie byli aresztowani, tedy już deputowani onych aresztować i dla examinu sprowadzić kommissyą woyskową zarekwirują, lub na miejscu sądom ziemskim, czyli urzędóm grodzkim w komplecie, prawem przepisany, takowe zeznania odebrać i inkwizycyą wyprowadzić dla przysłania sobie nakażą, a z szlachtą osiadłemi proces, sprawom tego rodzaju właściwy, przedsięwziąć instygatorom narodowym zalecą. Po których wyprowadzonych, każdego z osobna arestanta, examinach, też wyznania i inkwizycye, od wszystkich examinerów podpisane i zapieczętowane, do stanów zkonfederowanych rzeczypospolitey przyniosą, odpieczętują i, semotis arbitris, czytać będą, po których przeczytaniu stany skonfederowane decyzją swoją po-

łożą, co daley w tey okoliczności ma być czyniono. Gdyby zaś który z wyżej wyznaczonych deputowanych dla choroby lub nagłych swych interessów nie mógł znaydować się w teyże deputacyi, a przetoby komplet upadł, tedy za doniesieniem stanowi i przełożonym przyczyny, inny nominowany będzie.

Stanisław Nałęcz Małachowski, refferendarz wielki koronny, seymowy i konfederacyi prowincyi koronney marszałek.

Kazimierz książę Sapieha, generał artyleryi litewskiej, marszałek konfederacyi wielkiego księstwa Litewskiego.

Ignacy książę Massalski, biskup Wileński. Bazyli Walicki, wojewoda generał ziem Rawskich, deputowani z senatu prowincyi Wielkopolskiej do konstytucyi.

Antoni Giełgud, starosta generalny księstwa Żmudzkiego, deputowany do konstytucyi z senatu, z prowincyi wielkiego księstwa Litewskiego.

Stanisław Kostka Potocki, poseł Lubelski, deputowany do konstytucyi z prowincyi Małopolskiej.

Franciszek Antoni na Kwilczu Kwilecki, poseł z województwa Poznańskiego, deputowany do konstytucyi z prowincyi Wielkopolskiej.

Józef Zabiełło, łowczy wielki Litewski, poseł z księstwa Żmudzkiego, deputowany do konstytucyi.

Antoni Suchodolski, poseł województwa Smoleńskiego, deputowany do konstytucyi.

Post cujus quidem constitutionis superius praeinsertae in acta praesentia ingrossationem, originale ejusdem eidem offerenti praevia officii sui quietatione est extraditum.

Зануски Θεοδοσία Βροδοβινα, Львовъ 1861 г. м. II. стр. 201.

XIV.

Предписание сеймовой комиссиі городскимъ судамъ, поручающее имъ производить слѣдствіе по дѣламъ о крестьянскомъ волненіи и требующее чтобы судъ, при допросѣ духовныхъ лицъ, предлагалъ имъ вопросы, составленные сеймовою комиссіею. 1789. Іюня 15.

Deputacya do examinu w sprawie o bunt oskarżonych, mając prawem dozwolone użycie urzędów do odbierania zeznań y wyprowadzenia inkwizycyi z osób, ktoreby mieć examinowanemi znajdowała potrzebę, rekwiruje prześwietne urzędy grodzkie, ażeby do kwestyów, ktore, z mieyscowych okoliczności wynikając, czynione będą, przydawali te, ktore deputacya annexo przyłącza, a z których szczegolnieysze badanie czynione mieć życzy. Gorliwość y światło prześwietnych urzędów odkryje im ducha tych kwestyi y potrzebę dokładności, jaka w odpowiedziach szukana być ma. Tych zaś indagacyi ekstrakty z protokołów, autentycznie wypisane, y inkwizycyi kopje, podpisem urzędników zaświadczone, żeby prześwietne grody do deputacyi przesłały, mieć chce. Dan w Warszawie na sessyi, dnia 15 czerwca, 1789 roku.

Stanisław Nałęcz Małachowski, ref. koron., seymowy y konfederacyi prowincyi koronnych marszałek.

Kazimierz książę Sapieha, generał artylleryi Litewskiej, marszałek konfederacyi W. X. Litewskiego.

Kwestye do examinowania przez urzędy grodzkie duchownych dizunickich y unickich, którzyby o zamysł buntów podeyrzani, do examinów stawieni byli. 1. Jaki wiek? Stan urodzenia? mieysce mieszkania rodziców y krewnych? mieysce wychowania examinowanego? 2. Gdzie brał nauki? w którym je wieku zakończył? Kiedy wziął powołanie do stanu duchownego? Gdzie się wyswiewał? przez jakiego biskupa?—3. Kiedy y w którym mieyscu wykonywał przysięgę, w książeczce pod tytułem „Sokraszczenny Katechizis“ przepisaną? Czyli za przeszłego archimandryty wspomniona książeczka została do cerkwiów rozesłana, czyli za terazniejszego Wiktora

Sadkowskiego y czyli ją ma przy cerkwi?—4. Kiedy y jak dawno przykazano mieć przy cerkwiach książeczki pod tytułem „O pobiedie na supostaty“? y czyli nabożeństwa, alias suplikacye, w tey książeczce przepisane, nie były zaniebtywane? Czy w każde święto wspomniane nabożeństwa były czynione? Czy z ludem spólnie, czy tylko przez samego prezbitera i ludzi cerkiewnych? Czyli książeczki rzeczne kupował? Czyli je darmo rozdawano y przez kogo?—5. Gdzie mieszkał y czym się bawił między rokiem 1764 a 1766? (W tym przeciągu Charko setnik bunt przedsiębrał, śmiercią jego uśmierzony). Gdzie mieszkał y w jakim był powołaniu między rokiem 1767 a 1769? (W tym czasie był bunt stasznieyszy, uśmierzony przez J. W. Branickiego, a potym od J. W. Stępkowskiego).. 6. Jaki miał od x. archimandryty list, przez Boczkowskiego przywieziony, który przez xiędza Stefana Lewandowskiego protopijereja był expedyowany y zaświadczony?—7. Czy miewał kiedy ukazy od biskupa Mohilowskiego, albo Kijowskiego, lub od Synodu, bez wiadomości archymandryty Słuckiego, lub konsystorza Słuckiego, y jakie te były ukazy?—8. Czyli bywał na soborach w Słucku lub w innym mieyscu? Gdzie był ostatni sobor? W czasie wizyty x. Sadkowskiego archimandryty odbywaney czyli się z nim widział?—9. Jakie względem buntów na soborze od archimandryty, lub konsystorza, lub od protopopów, czyli dziekanów miał roskazy, y czyli na piśmie, czyli ustnie czynione?—10. Pod czas soboru, ponieważ nie wszyscy popi razem byli wołani, ale na dwie podzieleni części, w ktorey części examinowany znaydował się? y co w tym zgromadzeniu było czynione, w którym on był wołany?—11. Czy podlega rządowi duchownemu tak, żeby nic nie zaniebtał, co by mu było nakazanym?—12. Gdyby rozkaz zwierzchności duchowney wyszedł przeciwny krajowemu rządowi, ktoremu był-by posłuszny? — 13. Czyli przysięga, na wierność monarchini Rossyjskiej uczyniona, przeciwi się wierności, ktorey krol Polski y rzeczpospolita wyciąga od tych, co wspomnioney monarchini przysięgli?—14. Kto namawiał do buntu? y jakie powody przekładały buntujące-

osoby? — 15. Czyli dawali pieniądze ci, krórczy do buntu namawiali? y zkad mieli te pieniądze, które dawali? — 16. Czy pokazywali jakie pisma y od kogo? Czy powiadali kto będzie autorem buntu? czyli obiecywali dla buntujących pomoc jaką y zkad? — 17. Czyli podejmujący się do buntów wypełniali przysięgę? na co y dla kogo? — 18. Jakie przedtym przy nabożeństwach imiona bywały wspominane? a jakie y w których *determinate* czasie zalecenia w tey mierze od teraźniejszego archimandryty Wiktora Sadkowskiego było przysłane? — 19. Czyli, po wzięciu w areszt, nie byli od kogo namawiani, żeby taili prawdę? — 20. Z jakiego powodu spisywano ludzi, wyszczególniając wiek y zdatność?

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 1—3.

XV.

Распоряжение сеймовой комиссін, посланное Каменецкому городскому суду, предписывающее ему всѣ допросы и приговоры по дѣламъ лицъ, обвиненныхъ въ бунтѣ, присылать въ сеймовую комиссію и воздержаться отъ приведенія въ исполненіе приговоровъ. 1789. Августа 12.

Deputacja, sprawę oskarżonych o bunt y examinująca, dochodzenie wszystkich źródeł i najszczególniejszych okoliczności, tudzież przez jakie osoby okropne buntów zamysły początek swój wzięły, gdy uroczyście najjaśniejszym stanom rzeczypospolitey skonfederowanym zareczyła, a ku uiszczeniu tak świętey powinności użycie pomocy urzędów grodzkich ma sobie dozwolone, rekwiruje prześwietny urząd grodzki Kamieniecki, aby w odebraniu zeznań i wyprowadzeniu inkwizycji z osób, o bunt y oskarżonych, z powołanych lub występku spólników, na przesłanych kwestjach i powtórzeniu indagacji, zkadkolwiek komunikowanych, nie przestając, zwyżwyrażoną nejwyższą wolą jak najdostateczniej i najdowodniej dopełnić starał się, i z taką usilnością skończone indagacje i tudzież ferowane dekreta nieodwłocznie odsyłał, exekucją zaś wyroków

swoich co do kar wskazanych do dalszego czasu wstrzymywał, a zapadłe dotąd, wraz z wywiedzionemi indygacjami, odesłał natychmiast. Z mocy prawa i pociągu okoliczności pomienioną czyniąc deputacja rekwizycją, chce mieć preświetny urząd grodzki Kamieniecki zapewnionym, że przy relacji najjaśniejszym stanom nie omieszka publicznego dać zaświadczenia pilności i gorliwości, jakich niewątpliwe w poruczonem dziele spodziewa się znaleźć dowody. Dan na sesji, dnia 12 Sierpnia 1789 roku. Kazimierz książę Sapieha, marszałek konfederacji w. x. Litewskiego, prezydujący.

Связка инквизиций Каменецкаго городского суда № 4145, л. 5.

XVI.

Предписание сеймовой комиссии каменецкому городскому суду о томъ, чтобы онъ доставилъ подробныя свѣдѣнія о паспортахъ, выданныхъ имъ русскимъ купцамъ и о принесеніи присяги православными духовными лицами. 1789. Октября 17.

Deputacja, sprawę oskarżonych o buntę examinująca, w poruczonej sobie czynności postępując, znajduje potrzebę autentycznego zapewnienia o exekucji prawa, pod tytułem: „Zabezpieczenie spokojności publicznej“, na terazniejszym sejmie uchwalonego, a szczególnym uniwersałem przez j. w. marszałków konfederacji generalnej obojga narodów, pod dniem 18 kwietnia bieżącego roku ogłoszonego. Z tego powodu prześwietnemu urzędowi grodzkiemu Kamienieckiemu Podolskiemu zaleca, aby w przeciągu najdalej czterech tygodni raport o exekucji wyźrzeczonego prawa do deputacji przysłał z dokładnym opisaniem: Wiele, w którym czasie i dla kogo z kupców moskiewskich o rzetelnym ich handlu swoje dał zaświadczenia? Kiedy i od których z całego duchowieństwa nieunickiego, pod ten czas w kraju będącego, a potem beneficja swoje obejmującego, nakazaną tymże prawem przysięgę odebrał, a wiele i którzy są z

tego duchowieństwa, coby takowej przysięgi dotąd nie wykonali?
Dan w Warszawie, na sessji deputacji, dnia 17 października, 1789
roku. Felix Turski, biskup łucki i brzeski, prezydujący.

Связка инквизицій каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 7.

XVII.

Универсалъ порядковой комиссиі Волынскаго воеводства къ
волицскимъ помѣщикамъ, предписывающій имъ: снарядить на свой
счетъ въ осмидневный срокъ милицію, подвергнуть обыску коробей-
никовъ и крестьянъ и всѣхъ заподозрѣнныхъ лицъ арестовать, ото-
брать у крестьянъ оружіе и не выѣзжать изъ своихъ домовъ. 1789.
Марта 31.

Kommissya wojewodztwa wołyńskiego.

Na mocy uniwersału od prześwieatnych stanów rzeczypospolitey
skonfederowanych, pod dniem dwudziestym trzecim miesiąca lutego,
roku teraznieyszego, 1789, w Warszawie wydanego, w osobach ni-
żej podpisanych zgromadzona. Gdy cała rzeczypospolita seymująca,
o ocaleniu cząstek swoich troskliwie czyniąc zarządzenie, z donie-
sionych sobie wiadomości o niebezpieczeństwie, w województwie
Wołyńskim wypływającym, nim woyskiem komputowym, jako matka
czątki swoje zasili i zabezpieczy, mieć się w ostrożności każdemu
obywatelowi zaleciła i do użyczenia nadwornych żołnierzów miłoś-
cią kraju i chęcią ocalenia własnego ich losu zobowiązała. Przera-
żeni w posrzodku województwa naszego gorącym zapalem, który
ostatnią grozi klęską, ponieważ nadwornemi ludźmi województwa
Wołyńskiego całego obywatele zasłanionemi być nie mogą, a wybu-
chające niebezpieczeństwo każdego w szczególności osobę i ma-
jątek dotyka, przeto stosownie we wszystkim do uniwersału, w
gorze wyrażonego, takowe czyniemy w województwie naszym roz-
rządzenie i do wykonania układu naszego wszystkich obywatelów,
tak miłością braterską, jako też grożącym upadkiem zagrzewamy

obowiązujemy, w tym sposobie. Ażeby tym czasem każdy obywatel z miasta każdego po dwóch konnych, bez wyłączenia dóbr duchownych, i wszelkiej natury świeckich, z wioski zaś każdej, zastępując wszelaki possessor prawodawce swego, pod wolnym od niego upomnieniem się, po jednym żołnierzu nadwornym konnym ze wsi, więcej niż trzydziestu poddanych mającej, a pieszym, z wioski, do trzydziestu poddanych w sobie zamykającej, z moderunkiem, jaki w tym czasie prędkim wynaleść można, z prochem i ammunicyą, tudzież z lenungem dwumiesięcznym, przybrawszy onych stosownie do munduru Wołyńskiego, w kurtki zielone i raytuzy czarne, to jest: obywatele powiatu Łuckiego do Łucka, Włodzimierskiego do Włodzimierza, Krzemienieckiego do Krzemieńca, pod kommandę j. w. w. chorążych powiatowych, a w niebytności onych, z wolnym innych subalternów dobraniem w przeciągu ośmiu dni, pod karą exekucyi, od kommissyi wyznaczyć się mającej, przystawili. Ktorzy to przystawieni żołnierze z przysłaną (jak się spodziewamy) wojska koronnego kommandą znosić się obowiązani będą. A że j. w. w. kommanderujący będą mieli obowiązek wydarzone rozruchy uskra-
miać, o swoich wszelkich czynnościach raporty do kommissyi wojewodzkiej do Łucka czynić, a w przypadkach wynikających jedni drugich sukursować, z tym jednak warunkiem, ażeby miasta pryncypalne: Łuck, Włodzimierz i Krzemieniec zostawionemi w proporcji ludzmi dla bezpieczeństwa zawsze opatrzonemi byli.—Ostrzegamy nie mniej i obowiązujemy obywateliów wszystkich, nayprzod, aby jeżdżących po wsiach pilipowców zwierzchność dworów, w areszt wzięwszy z rzeczami, pilnie rewidowała, a podeyrzanych w jakimkolwiek podobieństwie do miasta Łucka, osobno onych rozsądziwszy pod strażą, lub do poblížszych kommand odsyłała. Broń wszelką, u poddanych znajdującą się, która by niebezpieczeństwo przynieść mogła, natychmiast podbierała, i te w dozór pilny i bezpieczny, czyli do miast i kommand poblížszych, za rewersami oddawała. Poddanych, w jakimkolwiek podobieństwie podeyrzanych, ażeby do poblížszych kommand czyli sami odsyłali, czyli zawiadomienia o

zuchwałych czynili. Z gospodarzów, cnotliwych i niepodeyrzanych, aby dziesiętników po wsiach powyznaczali, którzyby codziennie wszystkie chałupy rewidowali, o jakimkolwiek niebezpieczeństwie dwory zawiadamiali i onym bez zaświadczenia nigdzie wyjeżdżać nie dopuszczali. Dla nadeść zaś mających kommend polskich aby furaże po wsiach wczesnie poddanym od dworskiej zwierzchności zalecone były. Jako zaś wszyscy w ogólności o bezpieczeństwie zaradzać powinniśmy, tak ażeby obywatele wszyscy z domów swoich nie rozjeżdżali się, i do jak najmocniejszej obrony i ostrożności przysposobili się, ażeby wyjazd trwogi nie czynił ostrzegamy. I ten uniwersał aby wszystkich obywatelów łatwiej wiadomości doszedł, po parafjach wszystkich rozsyłamy, i też parafje, aby obywatelom, swoiey parafji najbliższym, zaraz odsyłali; każdy zaś, jeden drugiego, w parafji jedney mieszkającego, odesłaniem uwiadomiał, obowiązujemy. Dan na sessyi kommissyjney w Łucku 1789 roku, dnia 31 marca.

Franciszek Prażmowski, prezes kommissyi. Stefan Załęski, chorąży Nowogr., powiatu Łuckiego kommissarz. Felix Jeło-Maliński, miecznik Wołyński, kommissarz. Piotr Postrucki, skarbnik Czernihowski, kommissarz. Bonawentura Chamiec, horodniczy Łucki, kommissarz. Cyryak Nowowieyski, szambelan jego kr. mości, kommissarz. Dominik Żmigrodzki, stolnik Łukowski, kommissarz. Dionizy Wiszniowski, sędzia grod. Czernihowski, kommissarz. Piotr Szaława Leduchowski, kommissarz. Felicyan Radziminski, starosta Zielezn. kommissarz. Kajetan Trzebuchowski, stolnik Trembow., kommissarz. Piotr Bersza Drzewiecki, starosta Jezierski, kommissarz. Kajetan Bobr, kommissarz. Marcin Sławuszewski, kommissarz. Tadeusz Błędowski, rotmistrz kawł. narad., kommissarz. Jan Tomaszewski, podstoli Łomżyński, kommissarz. Iwon Stecki, starosta Rudziński, kommissarz. Kajetan Aksak, szambelan jego kr. mości, kommissarz. Tadeusz Podhorodeński, M. W. K. kommissarz. Wincenty Choynacki, chorąży Sańocki, kommissarz. Kajetan Sadowski

starosta Słonimski, kommisarz. Felix Hulewicz, vicesgerent grodzki Łucki, kommissarz. Jozef Orański, chorąży Bracławski, kommisarz. (L. S.).

Явленъ въ городскую книгу 31 марта 1789 года.—Подлинникъ печатанный.

Кн. городская Луцкая записовая № 2398, л. 626, также книга городская Кременецкая записовая № 1775, листъ 582 и кн. городская Владимірская записовая № 1176. листъ 322.

XVIII.

Универсалъ порядковой комиссіи Волинскаго воеводства къ безземельнымъ дворянамъ, приглашающій ихъ заготовить оружіемъ и съѣхаться въ повѣтовые города. 1789, Марта 31.

Kommissya wojewodztwa Wołyńskiego.

Gdy zapobiegając nieszczęśliwości wewnętrzney w wojewodztwie naszym, końcem zabezpieczenia każdego mieszkańca i obywatela, zobowiązała układem swoim każdego miast i wsiów possessora do wystawienia w czasie nayprędzszym ludzi nadwornych podług uniwersału wydanego, rowny ratunek od współbraci naszych, acz osiadłości żadnych nie mających, jednak rownie z nami krwią, ozdobą stanu szlacheckiego zaszczyconych, ile dla ocalenia własnego życia przynależy. Przeto tych wszystkich współbraci naszych szlachtę, czyli na czynszu mieszkającą, czyli bez służby będących, bądź pod jakimkolwiek pretextem w województwie naszym bawiących się, miłością braterską obowiązujemy, ażeby nieodwłocznie na ratunek siebie samych w broń, podług przemożności swojej, dla zmocnienia i powiększenia narodowych ludzi, do miast pryncypalnych: Łucka, Włodzimierza i Krzemieńca zjeżdżali, a to pod rygorem praw o prerogatywach stanu szlacheckiego opisanych. I ten uniwersał, aby wszystkich obywatelów łatwiej wiadomości doszedł, po parafjach

wszystkich rozsyłamy, i też parafje, aby obywatelom swojej parafji naybliższym zaraz odsyłali, każdy zaś jeden drugiego, w parafji jedney mieszkającego, odesłaniem uwiadomiał, obowiązujemy. Dan na sessyi kommissyjney w Łucku, 1789 roku, dnia 31 marca. Franciszek Prażmowski, prezes kommissyi. Stefan Załęski, chorąży Nowogrodzki, powiatu Łuckiego kommissarz. Felix Ieło-Maliński, miecznik Wołyński, kommissarz. Piotr Postrucki, skarbnik Czerniehowski, kommissarz. Bonawentura Chamiec, horodniczy Łucki, kommissarz. Cyryak Nowowieyski, szambelan j. k. mości, kommissarz. Dominik Zmigrodzki, stolnik Łukowski, kommissarz. Dyonizy Wiszniowski, sędzia grodzki Czerniech., kommissarz. Piotr Szaława Leduchowski, kommissarz. Felicyan Radzimiński, starosta Zielezn., kommissarz. Kajetan Trzebuchowski, stolnik Trembow., kommissarz. Piotr Bersza Drzewiecki, starosta Jezierski, kommissarz. Kajetan Bobr, kommissarz. Marcin Sławuszeowski, kommissarz. Tadeusz Błędowski, rotmistrz kawal. narod., kommissarz. Jan Tomaszewski, podstoli Łomżyński, kommissarz. Kajetan Aksak, szambelan j. k. mości, kommissarz. Tadeusz Podhorodeński, m. w. k., kommissarz. Wincenty Chojnacki, chorąży Sanocki, kommissarz. Kajetan Sadowski, starosta Słonimski, kommissarz. Felix Hulewicz, vicesgerent grodzki Łucki, kommissarz. Jozef Orański, chorąży Bracławski, kommissarz. (L. S.).

—
Явленъ въ гродскую книгу 31 марта 1789 года.—Подлинникъ печатанный.

Кн. гродская Луцкая записовая № 2398, л. 627, также кн. гродская Кременецкая записовая № 1775, листъ 581 и кн. гродская Владимірская № 1176, листъ 323.

XIX.

Постановленіе порядковой комиссії Волинскаго воеводства, объявляющее городъ Луцкъ въ осадномъ положеніи и предписывающее мѣры для вооруженія мѣщанъ и наблюденія за безопасностью. 1789. Марта 31.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca marca trzydziestego pierwszego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku j. k. mości Łuckim, przedemną, Janem Nepomucenem z Zagorzec Zagorskim, susceptantem grodu Łuckiego przysięgłym, y xięgami ninieyszemi grodzkiemi Łuckiemi, osobiście stanąwszy w. Jan Lenkiewicz, vice regent grodzki Łucki, te zalecenie od prześwietney komissyi wojewodztwa Wołyńskiego miastu j. k. mości Łucku y zwierzchności tegoż służące, z podpisem ręki j. w. prezesa teyże komissyi do xiąg ninieyszych grodzkich Łuckich w sposób oblaty podał, w te słowa: kommissya wojewodztwa Wołyńskiego, ostrzegając bezpieczeństwa i całości tak mieszkańców Łuckich, jako przybyłych y przybydź mających obywatelów do tegoż miasta, urodzonym namiestnikom, tak starościńskiemu, jako woytowskiemu zaleca: *Primo* Aby most na Głuscu, przy klasztorze oyców bazyłjanów będący, zwodzonym, jako nayprędzey, a nieuchronnie przed niedzielą uczynić kazali. Tudzież aby roгатkę mocną na tamtym końcu mostu, który jest od przedmieścia, postawić, i na noc zamykać zalecili. *Secundo* Aby dodawszy wartę starościńskich żołnierzy, przynagliłi wszystkich stolarzów do zaniechania wszelkiey roboty inney, a do jak naygwałtownieyszego robienia drzewców na spisy, podobnież do poprzestania wszelkiey roboty slusarzów i kowalów, a do nayprędzszego robienia żelezców do spis (poki wszyscy mieszkańcy uzbrojeni nie będą) onychże przymusili. *Tertio* Aby zniewolili wszystkich, tak mieszczan, jako żydów i karaimów Łuckich, aby każdy z nich byle dorosły i zdatny, przynaymniey w spisę długą uzbrojony został. W czem, aby zamiast bezpieczeństwa powszechnego nie nastąpiło zdzier-

stwo, ciż namiestnicy taxę sprawiedliwą na drzewce i żelezca, tak stolarzów, jako kowalów i slusarzów ustanowią, i one, albo ogłosić roskażą, albo u siebie spisy złożyć i według taxy pod registrem oddawać będą, aby była zupełna pewność, że każdy mieszkaniec już uzbrojony został. *Quarto* Warty nocne po mieście ciż namiestnicy rozrządzają tak, aby przy moście Bazyliańskim stał jeden żołnierz starościński z karabinem nabitym, jeden mieszczanin, dwóch żydów i karaim jeden, wszyscy zbrojni i noc całą nie śpiący. Podobnaż warta ma być nad przewozem Dominikańskim, gdzie prom natychmiast przerąbać i z tej strony trzymać zalecą. Za xx. bazylianami nad Głuscem, koło winnicy na jurydice pojezuickiey i koło karaimskiej szkoły nad Styrem, tylko po dwóch żydów y jednym karaimie warty odbywać będą. *Quinto* Przymuszają także, aby każdy z sławetnych mieszczan, tudzież z niewiernych żydów i karaimów, którzy tylko żonaci są, funt jeden prochu i tyleż ołowiu, pod karą wypędzenia z miasta, do magazynu powszechnego, za kwitem urodzonego sekretarza komissyi naszej, złożył, co się i do żydów, po przedmieściu mieszkających, rozciągać ma. W czym aby także przez kupców nie nastąpiło zdzierstwo, taxa prochu i ołowiu ma być przez namiestników ustanowiona natychmiast i po sklepach obwieszczona, jednak bez pokrzywdzenia kupców. *Sexto*. Zalecą ciż namiestnicy podchorążemu starościńskiemu, aby wzięwszy żołnierzy ze dwóch, obszedł wszystkich slusarzów i strzelbę, jaką i czyją bądź, u nich będącą, registrem spisawszy, do magazynu oddał. *Septimo*. W czasie targu warty podublować y każdą podwodę mjeżdżającą, jak nayscisley przetrząść i przerewidować, a dziadów obcych niepuszczać nakażą. *Octavo*. Rabinom żydowskiemu i karaimskiemu zalecą, aby pod klątwą naysurowszą prochu, ołowiu i żelaza przedawać dla chłopów zabronili, a zaś nakazali w bożnicach, iżby każdy z nich wydał, jeżeli u ktorego znajduje się człowiek jakowy luźny lub podeyrzany, i takowych z miasta wypędzić przymuszają. *Nono*. Zalecą podobnież wszystkim sławetnym mieszczanom, tudzież żydom i karaimom, aby w żywność, przynajmniey na dwa miesiące, wcześ-

nie uprowidować się postarał. *Decimo*. Szlachetnych kupców, do rejestru mieszczan nie należących, jako też rzemieślników, w tenże nie wpisanych, tudzież aptekarzy, ponieważ wart odbywać nie będą, do przystawienia w magazyn po puł kamienia prochu y tyleż ołowiu zobowiążą. Które to rozrządzenie nasze, ręką prezydującego podpisane, nieodwłocznie uskutecznione mieć chcemy. Dan w Łucku, na sessyi komissyi, dnia trzydziestego pierwszego marca, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego roku. U tego zalecenia podpis ręki w te słowa: Prażmowski, prezes komissji. Które to zalecenie, tak jak się w sobie pisane ma, w xięgi ninieysze grodzkie Łuckie jest wpisane.

Кн. грод. Луцк. записовая № 2398, л. 632, также кн. гродская Кременецкая записовая № 1775, л. 584.

XX.

Распоряжение порядковой комиссии Волынского воеводства о томъ, чтобы дворяне и духовныя лица, живущіе въ Луцкѣ, запаслись огнестрѣльнымъ оружіемъ, чтобы они вооружили своихъ слугъ, а также старшихъ учениковъ училищъ. 1789. Марта 31.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca marca trzydziestego pierwszego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. kr. mości Łuckim, przedemną, Janem Nepomucenem z Zagorzec Zagorskim, susceptantem grodu Łuckiego przysięgłym, y xięgami ninieyszemi grodzkiemi, łuckiemi, przyszedłszy osobiście w. Jan Lenkiewicz, vicesregent grodzki łucki, te zalecenie prześwietney komissyi województwa Wołyńskiego obywatelom tegoż województwa wydane, z podpisem ręki j. w. prezesa tężże komissyi, do xiąg grodzkich w sposób wniesienia podał, w te słowa: Komissya województwa Wołyńskiego ku ubezpieczeniu obywatelów y mieszkanców miasta tuteyszego, już niektóre uczyniwszy rozrządzenia, ku tem większey spokoyności jeszcze i niniey-

sze czyni: *Primo*: Każdy z u. u. obywatelów obecnych y palestry w broń prochową, to jest: fuzyie, sztuczce, karabiny i pistolety opatrzyć postara się. *Secundo*. Za podaniem rejestru w. sekretarzowi komissyi, ile kto mieć może ludzi, w rzeczoną broń opatrzonych, na tyle z magazynu powszechnego weźmie prochu i ołowiu po funtów dwa, trzy, lub wiele wystarczy, z których natychmiast ładunki do pistoletów i fuzji swoich proporcjonalnie porobić rozkaże, i na każdą noc całą broń ponabijaną w gotowości trzymać. Który-to proch (gdy zapewne naprożne strzelanie w czasie trwogi nigdzie być niepowinno, tylko na odgłos publiczney pobudki do spólnego ratunku obrocony niech będzie) za powróceniem spokojności powszechney do tegoż magazynu, wraz z ołowiem, powroconym zostanie. *Tertio*. Kto z w. w. obywatelów i palestry prócz jedney fuzyi, lub pary pistoletów mieć więcej nie może, służących swoich, liberyą, kucharzów i parobków spisą przynajmniej uzbroić postara się. Chłopów jednak obrządku ruskiego uzbrajać nie potrzeba. *Quarto*. W. W. obywatele żywności do Łucka obficie dla siebie i innych mieszkańców sprowadzić postarają się. *Quinto*. Przewielebne duchowieństwo z powodu, że siebie broniąc, ich także zasłaniać będziemy, wszystkich swoich służących, byle nie plebejarius ritus graeci conditionis, w spisy, tudzież, których można, w fuzyje uzbroiwszy, warty onymże odbywać nakaże, tak, aby służący W. W. O. O. dominikanów y karmelitów za klasztorem dominikańskim koło dworku j. w. Radwańskiego, sędziego łuckiego, warty conocnie zbrojno odprawiali. Prochu też ile możliwości przewielebne duchowieństwo do magazynu przysze. *Sexto*. Gdy nauczyło doświadczenie, że młodzież szkolna z samemi kamieniami zbrojnym nawet woyskom dawała odpor, tym bardziey przeciwko podłemu tłumowi być może pomocą, przeto zalecamy zwierzchności szkolney, aby słusznieszych studentów spisami, a, których można, strzelbą uzbroić nakazawszy, wartę imże na placu W. Hulewicza, chorążego Łuckiego odbywać, a w czasie trwogi zbrojno na ratowanie przybywać nakazała. *Septimo*. W. W. obywatele i palestrańci rospiszą

dobrowolnie między sobą umowiony porządek, czyj służący, po czterech co noc, wartę każdej nocy odprawiać mają i dwóch do warty dominikańskiej, a dwóch do katedralnej przydadzą. Spodziewa się takż komissya, że ciż W. W. obywatele i palestranci warty miejskie y inne wszystkie objeżdżać co noc i wizytować będą. Ktore to rozrządzenie, aby do powszechney każdego wiadomości doszło, podadź je do akt sposobem oblaty, przewielebne zaś duchowieństwo o nim obwieścić wielmożnemu sekretarzowi kommissyi naszej zaleciłśmy. Dan w Łucku, na sessyi komissyi naszej, dnia trzydziestego pierwszego marca, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego roku. U tego zalecenia podpis ręki w te słowa: Prażmowski, prezes komissji. Ktore to zalecenie, tak jak się w sobie pisane ma, w xięgi niniejsze grodzkie łuckie jest wpisane.

Кн. городская Луцкая записовая, № 2398, л. 634., также книга городская Кременецкая № 1775, листъ 585.

XXI.

Постановленіе порядковой комиссії Волинскаго воеводства, которымъ воспрещается продавать во всемъ воеводствѣ: порохъ, сѣру, селитру и свинецъ, и предписывается свезти эти матеріалы въ Луцкъ, Владиміръ и Кременецъ; евреи приглашаются сообщить помѣщикамъ и комиссії всѣ, замѣченныя ими, проявленія волненія среди крестьянъ. 1789. Марта 31.

Kommissya wojewodztwa Wołyńskiego.

Na mocy uniwersału, od prześwietnych stanów rzeczypospolitey wydanego, zapobiegając wszelkim, wyniknąć mogącym w wojewodztwie naszym, niebezpieczeństwom, na wszystkie miasta y miasteczka, wszystkich trzech powiatów: Łuckiego, Włodzimierskiego, Krzemienieckiego, żydów, bądź mieszczanów i jakieykolwiek kondycyi ludzi, siarką, saletrą, prochem i ołowiem handlujących, ażeby pod naysurowszą karą, ktora by, broń Boże wydarzyć się mogącey,

kłesce przyzwoicie wyrownała, w miasteczkach i miastach, ani prochów już zrobionych, ani też siarki i saletry, ani ołowiu y śrotu przedawać nikomu nie ważyły się, lecz te materiały wyżwyrażone, przez zwierzchność dworską zrewidowane i zapieczętowane były natychmiast, zalecamy. Niemniey ażeby handlujące osoby wyż wyrażonym materiałem, jako to: z miast y miasteczek, w powiecie Łuckim leżących, do miasta Łucka, z powiatu Włodzimierskiego do miasta Włodzimierza, a z powiatu Krzemienieckiego do miasta Krzemieńca kahałom, pod wagą i miarą (ułożywszy do sprzedaży przyzwoitą cenę) za rewersami oddawali. A jako nieszczęśliwość, wydarzyć się mogąca, podobnie i żydów wszystkich, w naszym województwie mieszkających, przerażać powinna, tak tym w ogólności wszystkim zalecamy, ażeby iako naród przezorny i wiele dociekający, jeżeli tylko gdzie jakowe miarkować może do jakiegokolwiek kłeski podobieństwo, zwierzchności, nie tylko panów swoich, ale też kommissyi naszej donosił, i to obwieszczenie przez kahał Łucki do wszystkich miast i miasteczek powiatu Łuckiego, przez kahał Włodzimierski do wszystkich miast i miasteczek powiatu Włodzimierskiego, zaś do wszystkich miast i miasteczek powiatu Krzemienieckiego do Krzemieńca natychmiast rozesłali, zalecamy. Dan na sessyi kommissyjnej w Łucku, 1789 roku, dnia 31 marca.

Franciszek Prażmowski, prezes kommissyi. Stefan Załęski, chorąży Nowogrodzki, powiatu Łuckiego kommissarz. Felix Jeło Maliński, miecznik Wołyński, kommissarz. Piotr Postrucki, skarbnik Czerniechowski, kommissarz. Bonawentura Chamiec, horodniczy Łucki, kommissarz. Cyryak Nowowieyski, szambelan jego krolewskiej mości, kommissarz. Dominik Żmigrodzki, stolnik Łukowski, kommissarz. Dyonizy Wiszniowski, sędzia grodzki Czerniechowski, kommissarz. Piotr Szaława Leduchowski, kommissarz. Felicyan Radzimiński, starosta Zielezn., kommissarz. Kajetan Trzebuchowski, starosta Trembow., kommissarz. Piotr Bersza Drzewiecki, starosta Jezierski, kommissarz. Kajetan Bobr, kommissarz. Marcin Sławuszeński, kommissarz. Tadeusz Błędowski, rotmistrz kawaleryi

narodowej, kommissarz. Jan Tomaszewski, podstoli Łomżyński, kommissarz. Jwon Stecki, starosta Rudziński, kommissarz. Kajetan Aksak, szambelan jego królewskiej mości, kommissarz. Tadeusz Podhorodeński, M. W. K. kommissarz. Wincenty Choynacki, chorąży Sanocki, kommissarz. Kajetan Sadowski, starosta Słonimski, kommissarz. Felix Hulewicz, vicesgerent grodzki Łucki, kommissarz. Józef Orański, chorąży Bracławski, kommissarz. (L. S.).

Книга городск. Кремененск., записов., № 1775, л. 583., подлинникъ нечитанный.

XXII.

Отношеніе поряdkовой комиссіи Волынскаго воеводства, къ та-кой-же комиссіи воеводства Подольскаго, извѣщающее о томъ, что въ краѣ разсѣяны 4,000 раскольниковъ, которые организуютъ общее возстаніе крестьянъ къ концу великаго поста. Волынская комиссія проситъ Подольскую принять мѣры для поимки этихъ раскольниковъ и сообщать ей извѣстія, касающіяся предполагаемаго возстанія. 1789. Марта 31.

Prześwietna kommissyo wojewodztwa Podolskiego!

Kommissya wojewodztwa Wołyńskiego jedną y nierozdzielną wszystkich województw ruskich uznając potrzebę zaradzenia jak najskuteczniejszego wiszącemu nieszczęściu powstania buntów chłop-ских y wszelkich do odwodzenia tego używając środków, ponieważ z połapanych w wojewodztwie naszym piliponów jednostaynie po-kazuje się, iż, wyszedłszy ich z kraju swego dwa tysiące powoz-ków, a przy każdym po dwóch ludzi, y po kraju naszym ruskim rozjechawszy się, te między sobą mają umowienie y od gospodarzów swoich zalecenie, aby na kwietną niedzielę ruską razem do miast naznaczonych zjechali się, a w województwie naszym miasto Wło-dzimierz do zjechania się naznaczone mają. Na jaki by zaś ko-niec te ich razem zjechanie zmierzało, lubo dobrowolne od nich

zeznania nie okazują, jednak połapani a od nich zbuntowani chłopci nasi, że ten czas zaczęcia ułożoney przez nich rzezi, we wszystkich krajach o jednym czasie zacząć się mającey, jest oznaczony, jawnie odkrywają. A rozwożone y przy złapanych piliponach znalezione noże y inne do odjęcia życia narzędzia tę prawdę potwierdzają. Zaczyn kommissya nasza, uprzedzając czas tej okropney zapalczywości, przez nich ułożoney, y zabiegając niebezpieczeństwu, wydała obwieszczenie y zalecenie przez uniwersał swój do wszystkich obywatelów, aby tychże piliponów wszędy przeymowano, łapano y pod strażą kommend wojskowych osadzano. O użyciu więc podobnych ostrożności pisze i uprasza kommissya nasza wojewodztw Kijowskiego, Podolskiego y Bracławskiego prześwietnych kommissyi, ktorych podobnież jeden cel y zamiar jest, zaradzenia bezpieczeństwa, a do tego utrzymania srodki, ktore przedsiębierzemy, zabiegające nieszczęśliwości, wyniknąć mającey, zdają się być najskuteczniejsze. A jako rowne niebezpieczeństwo podlegające onemu wojewodztwu łączyć y jednoczyć powinno, tak o znoszenie się z kommissją naszą Wołyńską, nieprzerwanie w Łucku trwać mającą, o korespondencyą y doniesienia potrzebnych wiadomości też kommissya nasza prześwietne wojewodztw Kijowskiego, Podolskiego y Bracławskiego kommissye uprasza, a nawzajem łączne znoszenie się swoje o postępowaniu dalszym donoszenia oświadcza.

Dan na sessyi kommissyjney w Łucku, die 31 miesiąca marca, roku 1789.—Prażmowski prezes kommissyi m. p.

Zgadza się z oryginalnym. Skupieński Regent kommissyi.

Изъ картонa дѣлъ каменецкихъ № 7.

Такое-же отношеніе было отправлено того-же числа въ порядковую комиссію Брацлавскаго воеводства. Книга протоколовъ этой комиссіи № 5149 л. 259.

XXIII.

Распоряженіе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, предписывающее помѣщикамъ собрать съ крестьянъ фуражъ въ достаточномъ количествѣ для приближающихся отрядовъ польскаго войска. 1789. Апрѣля 7.

Kommissya wojewodztwa Wołyńskiego.

Zostawszy niezawodnie przez umyślne sztefety, uwiadomioną o ciągnących, i już w bliskości Wołynia będących różnych dywizyach woysk rzeczypospolitey, w wojewodztwie tuteyszym mieć konsystencyą mających, zaleca W. W. obywatelom, tudzież ur. kommissarzom, ekonomom i wszelkim dóbr dyzpozytorom, aby furaz, dla tegoż woyska, w znaczney liczbie przybyć mającego, nie tylko zapowiedzieć, ale i w gotowości trzymać gromadom swoim pod rygorem exekucyi rozkazali, ktoryby za wyjściem wkrótce paletów nieodwłocznie do mieysc, wyznaczyć się mających, mógł być przystawionym. Tudzież, aby niniejszy uniwersał drogą, jako najkrotszą, po wsiach był natychmiast rozsyłany. Dan w Łucku na sessyi kommissyi, dnia 7 kwietnia 1789 roku.

Stefan Szlubicz Załęzki, chorąży powiatu Nowogrodzkiego, prezes kommissyi. Adam z Czarnołoż Czarnołożski, podstoli Czerniechowski, kommissarz. Felix Jeło Maliński, miecznik Wołyński, kommissarz. Piotr Postrucki, skarbnik Czerniechowski, kommissarz. Jan Tomaszewski, podstoli Łomżyński, kommissarz. Tadeusz Bożydar Podhorodeński, kommissarz. Kajetan Aksak, szambelan jego krolewskiey mości, kommissarz. Kajetan Trzebuchowski stolnik Trembowelski, kommissarz. Piotr Szaława Leduchowski, kommissarz. (L. S.).

Кн. родск. Кременец. записов. № 1775, л. 644., подлинникъ печатаный.

XXIV.

Актъ избранія дворянами Кременецкаго повѣта чашника кременецкаго, Матѳея Лагановскаго, начальникомъ милиціи Кременецкаго повѣта, на мѣсто отсутствующаго кременецкаго хорунжія. 1789. Апрѣля 10.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca aprilis, dziesiątego dnia.

Przed urzędem y aktami niniejszymi grodzkimi krzemienieckimi y przedemną, Michałem z Modły Molskim, susceptantem przysięgłym grodzkim krzemienieckim, stanowszy wielmożny Maciej Łaganowski, cześnik powiatu Krzemienieckiego, tę elekcyą, ratione intracontentorum nastąpioną, do xiąg grodzkich krzemienieckich podał w te słowa: My, obywatele województwa Wołyńskiego, powiatu Krzemienieckiego, niżej na podpisach wyrażeni, za uniwersałami trzema: pierwszym od najjaśniejszych stanów rzeczypospolitey skonfederowanych, pod dniem dwudziestym trzecim miesiąca lutego, roku terazniejszego, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego z Warszawy wydanym, a w aktach powiatu Krzemienieckiego oblatowanym; drugim y trzecim na mocy tegoż od kommissyi województwa Wołyńskiego z Łucka dnia trzydziestego pierwszego marca roku tegoż datowanemi, a dnia drugiego kwietnia oblatowanemi w grodzie Krzemienieckim, miłością dobra publicznego zagrzani, a gorącym zapałem klęsk doświadczonych y rozruchów, stratą życia y majątków obywatelskich grożących, przerażeni, dla ubezpieczenia nas samych y całego województwa tu, do miasta J. K. mości Krzemieńca, zjechawszy y zebrawszy się, gdzie niektórych współbraci szlachtę powiatu naszego, z przepisu uniwersału kommissyi województwa Wołyńskiego zgromadzonych, zastawszy, a o niektórych zaś obywatelach z dóbr powiatu naszego na dniu osmym kwietnia, z przepisu uniwersału województwa Wołyńskiego kommissyi stawionych żołnierzy, dla nieznaydowania się w powiecie naszym kommendy powiatowey, nazad do domów cofnionych,

wiadomość powziawszy, a nayprzod Bogu wszechmogącemu, życia y śmierci naywyższemu rządcy y obrońcy, za pozwolony nam czas w tey mierze zaradzenia, dziękczynienia udziaławszy, y tegoż naywyższej protekcyi los nasz poruczywszy, a potym nayjaśnieyszym stanom skonfederowanym za pieczołowitość około nas, jako też prześwietney kommissyi wojewodztwa Wołyńskiego za staranność około dobra publicznego wszystkich współbraci podziękowanie winne uczyniwszy, celem dopełnienia rzeczonych uniwersałów, a mianowicie jednego z nich, od kommissyi Wołyńskiej wydanego, subalternów, w niebytności chorążych powiatowych, dobrać wolność dającego, pod niebytność w powiecie naszym j. w. Woyciecha Świętosławskiego, chorążego powiatu Krzemienieckiego, na seym terazniejszy, w Warszawie odprawujący się, z wojewodztwa Wołyńskiego posła, za subalterna na miejsce tegoż, y do czasu onego przybycia z pomiędzy siebie urzędnika tu przytomnego y współobywatela, W. Macieja Łaganowskiego, cześnika powiatu Krzemienieckiego, do komenderowania wojskiem żołnierzy y szlachty nieosiadłych powiatu Krzemienieckiego, podług przepisu uniwersałów kommissyi wojewodztwa Wołyńskiego zgromadzić się powinnych, złożonych, uprosiwszy, obraliśmy. Który to j. w. subaltern kommandant przez się y podkomendnych swoich, od siebie na piśmie obrać się mających, rząd w takim razie wojskowy praktykowany, stosownie do uniwersałów kommissyi mając się, obeymie y porządkiem wojskowym sprawować mocen y obowiązany będzie. Działo się w mieście j. k. mości Krzemieńcu, w kollegium pojezuickim, roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, dnia dziesiątego kwietnia. U tey oblaty elekcyi podpisy rąk są takowe: Dominik Kozerski, s. g. k. Gaspar Osiński. Teodor Borsza Drzewiecki, st. Jabłon. Andrzej Turowski, O. G. K. Mikołaj Krajewski. Mateusz Sankowski, O. Z. K. Stanisław Żarnowiecki m. p. Stanisław z Czarnot Czarnecki O. G. K. Felix Młodylski Strzałka, łowczy Trembowelski. Bernard Jżycki, m. p. Antoni Rolski, m. p. J. Kamiński, m. p. Wawrzyniec Jżycki, mp. J. Beyner, komornik ziemski Czerniechowski. Jan Wojnarowski.

Łukasz Łasko Czerczycki. Jan Sankowski. Augustyn Wojakowski. Michał Wcichowski. Michał Burl Kamieński. L. P. Ignacy Ster Sanderowski L. Ł. Franciszek Wierzchowski, mp. Tomasz Ułanowski m. p. Łukasz Gorajski m. p. Jakób Moszyński. Jan z Minaków Minakowski S. P. G. K. Mateusz Szyszka Zarachowicz. Jan Dyczyński. Ignacy Lewicki. Szymon Bazyli Prawdzic Mianski. Jan Chobrzynski. Kazimierz Turowski. Jan Turowski. F. Korytowski. Stanisław Piotrowski. Ignacy Ciesielski. Joachim Stradecki. Antoni Tałałaj. Arsen Grzyszecki. A. Barbowski-Berezowski. Ignacy na Tłuchowie Tłuchowski S. G. W. Józef Paweł Chruśliński. Maciej Lesczyński. Jan Karaś T. K. N. A tak ta oblata elekcyi subalterna na mieyscu j. w. chorążego powiatu Krzemienieckiego, zgodnie przez zgromadzonych obywatelów obranego, za podaniem w górze wyrażonego w. offerenta, a za moim urzędowym przyjęciem, wszystka zupełnie go xiąg grodzkich krzemienieckich jest zapisana.

Кн. гродск. Кременец. записов. № 1775, л. 641 об.

XXV.

Отношение порядковой комиссиі Волинскаго воеводства къ такой-же комиссиі воеводства Брацлавскаго, содержащее извѣщеніе объ арестованіи, допросахъ и казни коробейниковъ и объ устройствѣ воеводской милиціи. 1789. Апрѣля 10.

Od kommissyi wojewodztwa Wołyńskiego do prześwietney kommissyi wojewodztwa Braclawskiego.—Kiedy prześwietney kommissyi wojewodztwa Braclawskiego już są wiadome postęпки markietanów y poduszczenia uczynione pospolstwu krajowemu, ubolewać nam należało nad tym postępkem y oraz obmyślać sposoby jako nayprędsze do ocalenia się. Winniśmy wdzięczność y pamięć nieporównaney zacności mężom j. w. y j. o. xięciu oboyga narodów marszałkom, za których obwieszczeniem dopiero ciekawiey o

tym rozruchu dopytywać się zaczęto. Stawieni inkarceraci już w liczbie 4 na śmierć skazani, liczba onych coraz przybywa, atoli j. k. mość, pan nasz miłościwy, z całą seymującą rzeczpospolitą woyskom na Wołyń ruszyć kazali; kommissya wojewodztwa Wołyńskiego rapporta wszelkie stanom do Warszawy przesyła; milicyą wojewodzką ze wsi o 30 poddanych—konnego, w niedochodzącej liczbie — pieszego, z miast po dwóch żołnierzy postanowiła, y onych ściąganie się warowała. Z inkwizycyi i indagacyi dostrzegła kommissya od markietanów poduszczenia, kulbaki i pistolety w saniach wożone, pieniądze do podżegania buntu ofiarowane, wyjścia syna Gonty w pomoc do rznięcia szlachty y żydów zapewnienie. Na tym sessye bezprzestanne kommissya odprawia y o tem prześwietną kommissyą wojewodztwa Bracławskiego uwiadamia, nawzajem o komunikacyi działań swoich doprasza się, przezemnie ma honor oświadczyć szacunek. Dan na sessyi kommissyjnej w Łucku, dnia 10 miesiąca kwietnia, roku 1789. Stefan Szlubicz Załęski, chorąży powiatu Nowogrodzkiego, prezes kommissyi.

Кн. прот. засѣд. гражд.—воен. ком. Брац. вѣства, № 5149, л. 259.

XXVI.

Универсалъ чашника Кременецкаго Матѳея Лагановскаго къ дворянамъ Кременецкаго повѣта, требующій, чтобы помѣщики присылали въ Кременецъ снаряженныхъ ими милиціонеровъ и чтобы чиншове шляхтичи являлись туда-же съ оружіемъ. 1789. Апрѣля 10.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca aprilis dziesiątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszymi grodzkimi krzemienieckimi y przedemną, Michałem z Modły Molskim, susceptantem przysięgłym grodzkim krzemienieckim, stanowszy w. Maciey Łaganowski, cześnik krzemieniecki, te obwieszczenie swoje do obywa-

telów powiatu Krzemienieckiego wysłane, ku zapisaniu do xiąg grodzkich Krzemienieckich podał w te słowa: Po dziesięcioletniej usłudze mojej szczerej dla całego województwa naszego, a w szczególności dla powietników moich. tchnący y dotąd duchem wrodzonej miłości dla współziomków moich, zjechałszy na dzień dzisiejszy, od prześwietnej kommissyi wojewodzkiej oznaczony, dla zadość uczynienia obowiązkom tejże, a niezastawszy wyższych urzędników powiatu naszego, widząc że j. w. chorąży krzemieniecki, mąż wielki, zatrudniony publiczną funkcją poselstwa, nie znajduje się tu w tym czasie, będąc proventus dobrym życzeniom obywatelów zgromadzonych w czasie tym krytycznym, jako się już dają słyszeć niepocieszne wieści y niebezpieczne dla nas wszystkich, uprasza wielmożnych i urodzonych ichmość panów dziedziców, possessorów, kommissarzów, ekonomów, podstarościch, ażeby jak najprędzej przysyłali ludzi zbroynych podług opisu kommissyi województwa naszego (których uniwersałów kopje przyłączam), do miasta Krzemieńca, do mego tym czasem zarządzenia, poki j. w. chorąży krzemieniecki nie przybędzie, ażeby można ocalić życie y majątki nasze y być pomocą komendzie, stojącej w Krzemieńcu; wszystkich zaś, którzy tylko chcą się zaszczycać imieniem szlacheckim, a na czynszach zostają, na miłość dobra powszechnego obliguje y zaklinam, ażeby w czasie najprędzszym do Krzemieńca zjeżdżali z bronią, jaką kto mieć może. Tę zaś innotescencyą, na kilka rąk przepisawszy, y dla wiadomości do akt grodzkich Krzemienieckich podawszy, upraszam, ażeby via cursoria ode wsi do wsi, lub miast odsyłane były, ręką własną podpisując. Datum w Krzemieńcu, roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, dnia dziesiątego aprilis. U tey oblaty obwieszczenia podpis ręki jest takowy: Maciey Łaganowski, cześnik powiatu Krzemienieckiego. A tak ta oblata obwieszczenia, za podaniem y prozbą wyżrzeczonego w. podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystka zupełnie do xiąg grodzkich Krzemienieckich jest zapisana.

Кн. продек. Кременецк. записовая, № 1775, л. 641.

XXVII.

Письмо председателя Волынской порядковой комиссіи къ кременецкому чашнику, Матѣю Лагановскому, извѣщающее его о томъ, что комиссія одобряетъ принятыя имъ мѣры, а также о томъ, что возвратился кременецкій хорунжій, должность котораго исполнялъ Лагановскій. 1789. Апрѣля 13.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca aprilis dwódziestego dnia.

Przed urzędem etc. ut supra, stanowszy w. Maciey Łaganowski cześnik krzemieniecki, ten list, do siebie pisany, ku zapisaniu do xiąg grodzkich Krzemienieckich podał w sposobie następującym: Wielmożny mości panie cześniku powiatu Krzemienieckiego! Kommissya województwa Wołyńskiego raport, do siebie uczyniony od w. cześnika krzemienieckiego y wszystkie czynności, z powszechnym szacunkiem, jako obywatela dobrze myślącego, przyjmuje; ale że j. w. chorąży krzemieniecki dnia dziesięyszego przyjechał do powiatu, spodziewa się, że łącznie z w. cześnikiem, zastępcą swoich obowiązków, potrafią uskutecznić wydane w bezpieczeństwie obywatelów uniwersały. Dan w Łucku na sessyi kommissyjney, dnia trzynastego miesiąca aprilis, anno millesimo septingentesimo octuagesimo nono. U tey oblaty listu podpis ręki jest takowy: Stefan Szlubicz Załęski, chorąży powiatu Nowogrodzkiego, prezes kommissyi, m. p. Podpis zaś na kopercie przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, adnotowany był w tym sposobie: wielmożnemu imć panu Łaganowskiemu, cześnikowi powiatu Krzemienieckiego. A tak ta oblata listu, za podaniem y proźbą wyżwyrażonego w. podawającego, a za moim urzędowym przyjęciem, wszystka zupełnie, od słowa do słowa, tak jak się w sobie pisana ma, do xiąg ninieyszych grodzkich krzemienieckich jest zapisana.

Кн. гродск. Кременец. записовая, № 1775, л. 782.

XXVIII.

Отношеніе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства къ такой-же комиссіи воеводства Подольскаго, извѣщающее о заключеніи подъ стражу всѣхъ коробейниковъ, о казни одного раскольника и нѣсколькихъ крестьянъ и объ убіеніи дворянъ Вылежинскихъ. 1789. Апрѣля 17.

Prześwietna kommissya województwa Podolskiego!

Kommissya województwa Wołyńskiego, wdzięcznie przyjąwszy zgłoszenie się prześwietney kommissyi Podolskiej, ma honor, odpowiadając, donieść. Z wyznań różnych jawnie y zgodnie okazało się, że dzień jeden, to jest wielkanocy ruskiej, poruszenia buntu i zaczęcia z różnych mieysc rzezi, przez markietanów czyli filiponów moskiewskich udeterminowany był województwu naszemu ostatniey zguby oznaczeniem. Opatrzność naywyższa, o tey klęsce wcześniej nas ostrzegszy, podała sposób zaradzenia y zapobieżenia, że przez wydany nasz uniwersał wszystkich, w kraju naszym znaydujących się, markietanów pojmanyh i pod strażą osadzonych mamy; inni zaś w kordon cesarski schronili się. Dowodne są przekonania od popa jednego, całą prawdę odkrywającego, jak go markietani do podniecania buntu podmawiali, jak syna Gonty na czele buntowników stanąć zapewniali, uciemiężenie tuteyszych poddanych przekładali, różność y niezgodność religji dowodzili, wiarę polską sobaczą nazywali, pismo na papierze wielkim od samey niby Jmperatorowey, z pieczęcią wielką, na znak wolności do wybicia się z poddaństwa okazywali, wielką nadgrode popom, ktorzyby naylepiey to zlecenie dopełnili, obiecowali, i, że dziedzictwem te wsie, w ktorych panow swoich wygubią i wyrzną, posiadać będą, zaręczali. Chłopi zaś, że grunta swoje dziedziczne bez żadney opłaty y pańszczyzny mieć będą, twierdzili. To świadectwo od parobka popa tegoż, tey rozmowie przytomnego, i od innych ludzi, jako też od popa słyszeli, i, aby tym zwodnikom niewierzyli i uwodzić się nie dawali, napominanych, stwierdzone zostało. Jest y więcey przekonai z mieysc innych, podobne podniecenie markietanów do buntu dowodzących. Szczęśliwym stało się zdarzeniem, że ciż markietani, o tę zbrodnię od popa obwi-

nieni, zostali do Łucka pod straż sprowadzeni; więc tenże pomiędzy innemi ich poznał, w oczy rzecz całą wymówił, do ktorey się oni przecież nie przyznali. Ale jako dowodnie przekonani, jeden podmawiający na szubienicę wskazany, drugi powozszczyk, nic nie-mówiący, ale complex facti, na wieczne więzienie osądzony; majątek zaś ich, jako burzycielów pokoju i bezpieczeństwa powszechnego, do skarbu koronnego należeć uznany.

Zuchwałość jawna i głośnie bez żadnego wstrętu chłopów odgrazanie: „rizaty i kołoty lachiw i żydiw“ w największych zuchwalcach śmiercią ukarane przez powieszenie czterech, jednemu ręki ucięcie, innych srogie i publiczne na miejscach okazanej zuchwałości smaganie, nieco już poskromiło śmiałe i zapalczywe mowy i przechwalki. Teraz pozostaje dochodzić prawdy z oskarżonych o podniecanie buntu popów, z których jeden, jawnie i dokładnie odkryty z dóbr jaśnie wielmożnego Ryszczewskiego, kasztellana Lubaczewskiego, z nakazu stanów seymujących, do Warszawy wraz z wyznaniem przesyła się. Woyska obiecane na Wołyń ciągną i z pułku jaśnie wielmożnego Bielaka koni trzydzieścia, dla zapisania kwatyr, dniem i nocą spiesząc, już stanęło, zapewniając o prędkim nadejściu całego pułku.

Okrutne w własnym domu wielmożnych Wyliżyńskich, rotmistrzostwa obojga z kilku osobami domowych zamordowanie już, rozumiemy, jest wiadome prześwietney kommissyi. Sąd na tych zabójców w tych dniach przez urząd grodzki nastąpi na gruncie, i czyli sami tylko dworscy ludzie, z poddanych złożeni, czyli też gromada jeszcze do tej zbrodni przyłączyła się, odkryje i zapewni.

Te smutne wydarzenia u nas praktykowane donosząc, pomyślniejszych, day Boże, wiadomości od prześwietney kommissyi Podolskiej oczekiwać będziemy.

Dan w Łucku, na sessyi, dnia 17 kwietnia, 1789 roku.

Felix Jeło-Maliński, miecznik wołyński, prezes kommissyi.

*Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 7. Точно такое-же отноше-
ніе къ Брацлавской порядковой комиссіи см. Книга протоколовъ
засѣданій этой комиссіи № 5149, л. 269.*

XXIX.

Постановленіе сеймика Кременецкаго повѣта, опредѣляющее подробности устройства повѣтовой милиціи. 1789. Апрѣля 25.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca aprilis dwudziestego piątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkimi krzemienieckimi y przedemną, Michałem z Modły Molskim, susceptantem przysięgłym grodzkim krzemienieckim, stanowszy w. Jozef Paweł Chruśliński, tę uchwałę ku zapisaniu do xiąg grodzkich krzemienieckich podał w te słowa: urzędnicy y obywatele prześwietnego, województwa Wołyńskiego, powiatu Krzemienieckiego. Za doysciem wiadomości o uniwersale j. w. Stanisława Nałęcz Małachowskiego, referendarza wielkiego koronnego, seymowego y konfederacyi koronney marszałka, tudzież j. w. xięcia Kazimierza Nestora Sapiehy, generała altileryi litewskiej y konfederacyi w. x. Litewskiego marszałka, z woli j. k. mości, pana naszego miłościwego, łaskawie nam panującego, y najjaśnieyszych rzeczypospolitej zkonfederowanych stanów do województwa Wołyńskiego wyszłym, a roku teraznieyszego, dnia dziewiątego marca w grodzie Krzemienieckim oblatowanym, za przodkowaniem j. w. Woyciecha Świętosławskiego, chorążego powiatu y podstarosty grodzkiego krzemienieckiego, rotmistrza kawaleryi narodowej, y na seym walny Warszawski z wojewodztwa Wołyńskiego posła. W zamiarze tak wyżwspomnionemu, jakoteż y od kommissyi wojewodzkiej porządkowej wyszłemu, a dnia drugiego miesiąca bieżącego w xięgi grodzkie Krzemienieckie wniesionemu, zadość uczynienia uniwersałowi względem porządków w prześwietnym powiecie Krzemienieckim, takowe w myśl tychże uniwersałów stanowiąc rozporządzenie, czują naybliższy obowiązek wyznania, jako dobrotliwe mądrego króla panowanie, co moment o miłości narodu nanowo przeświadczające, pomnażają partykularną wierność y przeświadczenie obywatelów powiatu Krzemienieckiego w tym przekonaniu, że

oprócz prawa y miłości dla jednego z najlepszych króla, dla zyskania własney szczęśliwości bydź powinni y są niezmiernie stosownemi do woli oyca oyczyzny; niosą do tronu j. k. mości, do stanów najjaśniejszey Rzeczypospolitej, pod laskami wielkich w oyczyźnie mężów, szczęśliwość narodu odżywiających, pełne uszanowania y wdzięczności dziękczynienia za odebrane patryotycznej troskliwości dowody, a szczerą wyznając myślą, iż rozporządzenie te szczególnym zamiarem ubezpieczenia się przeciwko doścignionym zboycznym kupom hultajskim przedsięwzięli, znając oraz, iż toż rozporządzenie trwałości swojej zyskiwać nie może, jak tylko do woli j. k. mości y najjaśniejszych Rzeczypospolitej zkonfederowanych stanów, jako szczególney prawney narodowej władzy, tak do skinienia teyże wierność y posłuszeństwo swoje zaręczając, tymczasem rozporządzają, stanowią y obowiązują się, ażeby każdy obywatel, nie wyłączając żadnego stanu, possessyę mającego, z miasta, bądź z miasteczka dwóch milicyantów konnych, ze wsi, więcey niż trzydziestu poddanych mającey, jednego konnego, ze wsi zaś, do trzydziestu poddanych mającey, jednego pieszego, zbroyno z moderunkiem, jaki bydź może, milicyantów w czasie tygodnia, każdy tam, gdzie naznaczono jest niżej, którzy dotąd niestawili, aby stawili; lonung dwumiesięczny, po złotych dwanaście na miesiąc, y dwadzieścia cztery ładunki z prochem y ołowiem na jednego milicyanta dali; tychże, stosownie do munduru Wołyńskiego, w kurtki zielone y raytuzy czarne przybrali, a to pod ostrością, uniwersałem kommissyi na sprzeciwiających się opisaną. J. w. Świętosławski, chorąży powiatu Krzemienieckiego, poseł województwa Wołyńskiego, tak na mocy urzędowania swojego, jakoteż za powagą przepisów uniwersału kommissyi wojewodzkiej, jako mąż przeświadczony o miłości króla y oyczyzny w skonfederowanych stanach Rzeczypospolitej z honorem województwa naszego posługując, cześć mający, za zwierzchnie władnącego, czyli też milicyą kommanderującego uproszony od całego powiatu, za takowegoż znany bydź powinien. Lecz za wyjazdem j. w. chorążego z obowiązku poselstwa na seym do Warszawy, przy natępującym ex thurno urzędniku po-

wiatu naszego, podobnaż zwierzchnia władza pozostanie. Dla osadzenia też milicją całego powiatu lokacya oney przez parochiae oznacza się y w każdej parochji mieszkalnie znaydujący się urzędnik *ex thurno*, a w niebytności urzędnika obywatel, *possesya* dziedziczną, bądź zastawną mający, będzie uproszonym za rządce milicyi, która z jedney parochyi, dwóch lub trzech wynikać będzie, a takowy rządcą lub *kommendant* referenter mieć się będzie zawsze do j. w. chorążego, lub jego miejsce zastępującego, albo do urzędnika, w stołecznym mieście Krzemieńcu *kommenderującego*. Gdy zwierzchność y rząd nad milicyą niemogą być powierzone tylko urzędnikom y obywatelom własnego powiatu, dobrze osiadłym, a takowa okoliczność naydogodniej do domów mieszkalnych stosowną być może, przeto mieszkający w parochji urzędnik mieć będzie zwierzchność nad milicyą, która z jakich parochji podług niższego przepisu poleceną mu będzie; a jeżeli by który z niżej uproszonych od takowej publiczney usługi bezwzględnie wymawiał się, natenczas j. w. chorąży obligować będzie innego. Każdy *kommenderujący* milicyą, bądź dla wydalenia się swojego, bądź dla pomocy, może sobie dobrać *subalternów*, byleby *sufficiens pignus ad respondendum* mających, o czym jednak *kommende* w Krzemieńcu mającego zawiadomi. W niebytności j. w. chorążego, że w stołecznym mieście Krzemieńcu nayważniejsze tego wymagają objekta, aby urzędnik zarządzał, dla tego upraszamy w. Macieja Łaganowskiego, C. P. K., a w niebytności jego, lub z powiatu y miasta stołecznego wyjechania, w. Marcina Zarzyckiego, skarbnika łuckiego, jako współobywatela naszego, miłością dobra powszechnego do tegoż czynu obligujemy, aby tenże ciężar na siebie przyjął y miejsce j. w. chorążego zastępował. Miasto stołeczne Krzemieniec powinno mieć zawsze milicyantów głów sto dwadzieścia; do *kommendy* krzemienieckiej od wszystkich innych *kommend* raporta, ile można nayczęstsze, iść powinny, a od teyże *kommendy* krzemienieckiej do *kommissyi* wojewodzkiej; *kommenderujący* w Krzemieńcu, gdyby wypadła potrzeba y zażąda zasilenia, od każdej *kommendy* koniecznie odbierać powinien, owszem w na-

cisku y potrzebie jedna kommenda drugą za naypierwszą rekwizycją sukkursować obowiązana. Kommendy w marszu na noclegach y popasach, podjazdami y patrolami chodzące, żywność dla koni tylko bez opłaty mieć powinny; z wszelkich miast y miasteczek żydzi, część proporcjonalną ołowiu y prochu do swej respective kommendy dać powinni. W mieście Krzemieńcu y w każdej kommendzie będą uproszeni ich mość panowie obywatele za officerów, którym części ludzi w dozor oddane będą. Każdy, w swojej lokacyi kommenderujący, konsystencyą oznaczy w parochjach, sobie powierzonych, podług potrzeby czasu, miejsca, okoliczności y wygody, w miejscu oraz dozorowi swemu powierzonym; szczególniej zaś po lasach, gorach, futorach patrole wysyłać będzie; a znalazłszy jakiego obwinionego w materji hultajstwa, rabunku, bądź zaboystwa, takowego aresztować, konfessata dobrowolne odebrać y z temiż wraz onego do kommendy Krzemienieckiej transportować powinni, a kommenda Krzemieniecka, znalazłszy okoliczności kryminalnego obwinienia, zarekwiruje sąd powiatowy do złożenia sądów kryminalnych; w rzeczach jednak mniejszego przewinienia, gdzieby tylko kara chłosty zachodziła, kommenderujący w Krzemieńcu z przybranemi dwoma urzędnikami, bądź obywatelami, nie ściągając mniey potrzebnie sądów, może to ułatwić. J. w. chorąży wyda innotescencyą z zaleceniem, aby taż była publikowana we wszystkich kościołach y cerkwiach z ambon, oraz przez kursoryą, ze wsi do wsi odsyłaną, aby każdy obywatel mógł wiedzieć o tym układzie y każdy do komenderującego w parochji milicyantów z amunicją, lenungiem y furazem dla koni dostawili; kommenderujący, lub uproszony przez niego subaltern, będzie odbierał lenungi y furaze dla koni, będzie utrzymywał protokół rozporządzenia ludzi, lenungów, furazów, będzie zapisywał raporta, ordynanse; aże każdy na należących od siebie milicyantów dawać obowiązany to wszystko, cokolwiek do utrzymania amunicyi, oręza, lenungu dla człeka y furazu dla konia, przeto nie będzie mocen żaden kommenderujący, (oproc w marszu, jako wyżej) furazu dla koni żadnego czynić wymagania, nadto, co w uchwale pozwo-

lone jest; każda milicyi kommenda z kommendą woyska narodowego szczególnie tylko co do poskromienia hultajów znosić się będzie. Ponieważ formowanie tej milicyi y porządek opisany niema innego zamiaru, nad poskromienie hultajów, rabowników, wydarzyć się mogących, y zabezpieczenie się od tychże, od czego przez nadchodzące komendy woyska narodowego zabezpieczonemi pewno będziemy, przeto, za wolą j. k. mości y skonfederowanych stanów seymu teraźniejszego y wiadomością kommissyi wojewódzkiej, taż milicya do każdego respective właściciela z wszystkim y z resztą lenungu, jaki pozostawać będzie, odesłana y rozpuszczona być ma. Ukaranie milicyantów stanowione być ma przez kommanderującego w parochji podług przestępstwa; gdyby jednak znaczniejsze przestępstwo okazane było, natenczas milicyant do sądu grodzkiego Krzemienieckiego, bądź innego sądzącego się, odesłany być ma; jeśli zaś kto z obywatelów, bądź dla odległości kommendy, bądź dla innych jakowych przyczyn, dla koni milicyantów konnych furazów w naturze dać nie życzył sobie, takowy w moc tak lenungu dla konia jednego milicyanta, jakoteż y furazu dla konia jego, tudzież na zastąpienie mniejszey reparacyi, zgrzebła y inne drobniejsze potrzeby, po złotych czterdzieści na miesiąc jeden płacić będzie; gdziekolwiek kommenda jaka przechodzić lub na konsystencyi zostawać będzie, tam kwatery, mieysce na kurdegarde, ogień y woda dla milicyantów, tudzież, w czasie nagłych potrzeb, podwody dla transportu aresztantów, poczty, bądź pieszych milicyantów, zbronione być nie mogą; obywatele, części wsi posiadający, dla własnego zabezpieczenia w myśl uniwersału prześwietney kommissyi wojewódzkiej, złożyć się podług proporcyi części, przez siebie posiadanych, do wystawienia ze wsi milicyanta, bądź dwóch, pod ostrością uniwersałów kommissyi opisaną, obowiązani są. Każdy z kommanderujących milicyą powiatową nayusilniey starać się będzie o jak nayprędsze zkomplektowanie swoiey repartyey, do czego współziomków obligować będzie w myśl przepisów prześwietney kommissyi wojewódzkiej. Dopełniając więc winney wdzięczności dla ww. subalternów, tak tych, którzy się tej pracy podjęli, jako y tych, którzy

podobney powiatowi usługi nie odmówią, a chwalebnie y co do tego podziału posługi zręcznie obowiązku swójego dopełnią, dla tych w przeświadczenie naydalszey potomności wdzięczność obywatelską, z zapisaniem imion ich w akta publiczne wnieść zapewniamy; a skutkując dyspartyment lokacyi po całym powiecie milicyantów, chcąc oraz naydogodniey z prerogatyw urzędowych y z pozycyi domów mieszkalnych ww. urzędników y obywatelów powiatu naszego, każdego do znoszenia w części tego dla publiczności ciężaru zobligować, zapraszamy do zarządzenia, czyli kommanderowania milicyą powiatu naszego, y miłością obywatelską obowiązujemy, wolnego oraz dobrania sobie subalternów dopuszczamy. Mianowicie: nad milicyą z parochii miast: Wiszniowca, Wyżgrodka, Kołodna y wsiów, od parochii Zbarazkiej pozostałych, j. w. Rzyszczewskiego, kasztelana Lubaczewskiego; nad milicyą z parochii miast: Jampola, Łanowiec y Lachowiec, j. w. Felicyana Drzewieckiego P. P. K.; nad milicyą z parochii miast: Starego Konstantynowa y Kulczyn, j. w. Pawła Beyzyma S. Z. K., orderu świętego Stanisława kawalera; nad milicyą z parochii miast: Bazalii y Teofipola, w. Jakoba Kamińskiego Ł. P. K.; nad milicyą miast: Kozina y Ptyczy, wsiów Beresteckich, Dubieńskich, do powiatu Krzemienieckiego należących, w. Michała Deniska P. Z. K.; nad milicyą z parochii miast: Krzemieńca, Olexińca, Radziwiłłowa y Krupca, podług rozporządzenia wyższego, w. Macieja Łaganowskiego C. P. K., jako pierwszego subalterna od j. w. chorążego do zarządzenia w stołecznym mieście uproszonego; nad milicyą z parochii miast: Zasławia y Horodyszcz—w. Filipa Radziwińskiego C. W.; nad milicyą z parochii miast: Połonnego y Lubaru, w powiecie Krzemienieckim leżących, w. Jana Zagurskiego S. G. K.; nad milicyą z parochii miast: Ozohowiec y Białozorki, w. Stanisława Woynarowskiego S. M.; nad milicyą z parochii miast: Szumska, Kuniowa y wsiów Krzywińskich, w powiecie Krzemienieckim leżących, w. Felixa Kadłubiskiego K. Z. K.; nad milicyą z parochii miast: Łabunia, Hrycowa, Sudyłkowa y wsiów parochii Koreckiej, w powiecie Krzemienieckim leżących, w. Sta-

niśława Marszyckiego S. P.; nad milicyą parochii Białogrodki, w xieźtwie Zasławskim leżącey, w. Stanisława Garlickiego W. B.; nad milicyą z parochii miasta Ostropola—w. Woyciecha Podhorodeckiego S. K. Ufają obywatele prześwietnego powiatu Krzemienieckiego sentymentom patryotycznym w.w., do zarządzenia milicyą uproszonych, iż teyże milicyi nie użyją nad myśl, w tymże opisie zawartą; a wielmożni, w mieyscu officerów od siebie uproszonych do zarządzenia mnieyszymi częstkami milicyi, jakoteż y samych milicyantów, rotami, tu niżej inserowanymi, na te rotę: Jako nayjaśnieyszemu Stanisławowi Augustowi, polskiemu krolowi, y zkonfederowaney Rzeczypospolitej pod laskami j. w. Stanisława Nałęcz Małachowskiego koronnego, y j. w. xięcia Kazimierza Sapiehy, Litewskiego konfederacyi marszałków, wiernym y posłusznym będę, ordynansom kommissyi porządkowey, kommandantom powiatowym y ich subalternom, podług przepisów, w tey uchwale zamkniętych, parjerować będę, powierzonych mi ludzi w kommande, pod żadnym pretextem y pozorem na uszkodzenie y ucisk obywatela nie użyję, jedynie tylko na obrone obywatela od hultajstwa y zuchwałości, gdyby się jaka okazywać miała, siły teyże obroce, w potrzebie poblizszą kommandę za rekwizycyą sukkursować będę, o wszelkich jakichkolwiek, do wewnętrznego bezpieczeństwa sciągających się, rewolucyach, kommanderującego zawiadomię, w żadne z kimkolwiek porozumienia sekretne lub jawne, sprzeciwiające się zwierzchney władzy, nie wnidę, y owszem, cobym widział, oyczyźnie mojej lub obywatelstwu w powiecie moim szkodliwego, jak nayprędzey komendę moję zawiadomię etc. Milicyanci zaś na też rotę z dodaniem, iż komend swoich nie zdradzą, powierzonego hasła y parolu nie wydadzą, zmowy żadney ku szkodzi kommandy nie uczynią, bądź, gdyby uczyniona była, albo przez kogo żądana, kommandzie wydadzą, gdziekolwiek w kommande oddani będą, posłuszeństwo y wierność zachowają, w akcji y potrzebie z hultajami, zboycami y pospolstwem jakiego bądź gatunku y religji, zamieszanie w kraju wszczynającym, mężnie potykać się będą, etc. Gdy zaś wrodzona polskiemu narodowi dla tronu oyczyzny y przy-

tomney w seymujących stanach prawney krajowey władzy wierność dostatecznym jest zakładem y rękoymią, że w.w., do zarządzenia milicyą uproszeni, obywatele nie pomyślą nawet o żadnym innym ubocznym celu nad ten, który jest szczególny w ustanowieniu opisanym, aby milicya, uformowana jedynie tylko do poskromienia hultajstwa y zabezpieczenia obywatelów od zboyczego powstania, użytą była, przeto w.w., do zarządzenia milicyą uproszonym, do utrzymania zamiaru takiego, honor y sławę polskiego imienia, zaszczyt obywatelstwa y słodkie w potomności wspomnienie imion ich za najsilniejszy wystawia y oznacza obowiązek. A tak tę uchwałę, stosowną do woli stanów rzeczypospolitej w seymujących teraz stanach, za trwałą mieć chcąc, podpisujemy. Działo się w Krzemieńcu, dnia dwudziestego piątego miesiąca kwietnia, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego roku. U tey oblaty uchwały podpisy rąk są takowe: Woyciech Augustyn Świętosławski, chorąży powiatu Krzemienieckiego, P. G. K. R. K. N. mp. Jakób Kamiński, Ł. K. Michał Mokosiey Denisko, P. Z. K. mp. Mac. Bogum. Zarzecki S. Ł. mp. Maciey W. Łaganowski, C. P. K. Felix Kadłubiski, W. Z. K. Xawery Drzewiecki. Wincenty Woynarowski. Stanisław Kostka Grodziejowski, P. Z. K. Jozef Żochowski. Jozef Kamiński. Piotr Sokołowski. Florjan Kamiński. Andrzej Turowski. Stanisław Łaganowski, C. P. K. Felix Ostrowski, K. Z. K. J. Zawisza-Dąbrowski. Jozef Kozubowski. Antoni Stetkiewicz. Jozef Łaganowski. Jozef Spendowski. Woyciech Spendowski. Jan Chobczyński. Felicyan Łobeski. Jgnacy Łobeski. Marcin Gozdawa Sokołowski. Aygustyn Wojakowski mp. Mateusz Gniewosz. Joachim Mokosiey-Denisko. Leon Kufel-Kondracki. Jan Jozef Witwicki. Jozef Kamiński. Molski. Jozef-Paweł Chruśliński mp. Xawery Drzewiecki, Ł. W. Jozef Wołczkiewicz. Teodor Możarowski. Jan Dyczyński. Franciszek Kozyłowski. Ludwik Kaszowski. Gaspar Osiński. Kazimierz Żaboklicki. Maciey Hulecki. Mateusz Szyszka-Zarochowicz. Stanisław Kostka Sumiński mp. Jozef-Piotr Gozdziejowski. Jan Sankowski. Antoni Ilnicki. Tomasz Udanowski. Łukasz Gorayski. Stanisław Daniel Lityński, T. K. N. W. Jyczki.

Tomasz Strykowski. A. W. Stanisławski. K. Dniestrianski. Łukasz Łasko Czerczycki mp. Antoni Rołski. Bernard Jżycki. Jgnacy Hieronim Szandyrowski. Stanisław Kostka Mysłowski. Kazimierz Turowski, C. Chełm. Jozef Zaleski. Jgnacy Lewicki. Michał Szubert. Jozef Więckowicz. Stanisław Gozdawa Piotrowski mp. A tak ta oblata uchwały obywatelów województwa Wołyńskiego, powiatu Krzemienieckiego, za podaniem wyźrzeczonego urodzonego offerenta, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystka zupełnie do xiąg niniejszych grodzkich Krzemienieckich jest zapisana.

Кн. гродск. Кременец. записовая, № 1775, л. 855 об.

XXX.

Универсалъ кременецкаго хорунжія, Войтеха Свентославскаго, начальника милиціи Кременецкаго повѣта, заключающій требованіе, чтобы всѣ помѣщики повѣта доставили милиціонеровъ, которыхъ они обязаны вооружить. 1789. Апрѣля 25.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca aprilis dwudziestego piątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi krzemienieckimi y przedemną, Michałem z Modły Molskim, susceptantem przysięgłym grodzkim krzemienieckim, stanowszy ur. Jozef Kozubowski, te obwieszczenie ku zapisaniu do xiąg grodzkich krzemienieckich podał, w te słowa: Woyciech Augustyn z Grabia Świętosławski, chorąży powiatu y podstarosta grodzki krzemieniecki, rotmistrz kawaleryi narodowey, z województwa Wyłyńskiego na seym walny warszawski poseł. Odgłos y niektóre istotne przekonania o zmagającey się zuchwałości, z podniety różnych zagranicznych włóczęgów w płocho myślących z pospólstwa do zamieszania w kraju przez zuchwalskie y zboycze napaści wymierzoney, gdy doy-

szły wiadomości jego krolewskiej mości, pana naszego miłościwego, y nayjaśniejszych zkonfederowanych rzeczypospolitej stanów, wzbu-
dziły obywatelską troskliwość, w uniwersale j. w. y j. o. marszał-
ków dowiedzioną, ku zabezpieczeniu województwa Wołyńskiego zkie-
rowaną; dla czego prześwietna kommissya województwa Wołyń-
skiego, podobney czułości nie uchybiając, uniwersałem swoim mili-
cyą powiatową ustanowiła; zwierzchność czyli naypierwszą kom-
mendę, stosownie do prawa, do urzędu chorążego powiatowego
przywiązała, y mnie rozporządzenie, tymże uniwersałem objęte,
ustanowiła. Z powodów takowych, urzędnicy y obywatele powiatu
Krzemieńskiego na dzień dwudziesty piąty miesiąca y roku, teraz
biegących, do miasta stołecznego powiatu zjechawszy, w myśl wy-
żey wypisanych uniwersałów, dalsze rozporządzenia tąż milicyą dla
zabezpieczenia y osadzenia zbroyno całego powiatu opisali, milicyą
na mniejsze komendy podzielili, urzędników y obywatelów do kom-
menderowania uprosili. Mianowicie: nad milicyą z parochii miast:
Wiszniowca, Wyszgrodka, Kołodna, y wsiów, od parochii Zbaraz-
kiej pozostałych, j. w. Adama Ryszczewskiego, kasztelana Luba-
czewskiego, orderów polskich kawalera; nad milicyą z parochii
miast: Jampola, Łanowiec y Lachowiec j. w. Felicyana Drzewiec-
kiego; nad milicyą z parochii miast: Starego Konstantynowa y
Kulczyn j. w. Pawła Beyzyma s. z. k., orderu ś. Stanisława kawa-
lera; nad milicyą z parochii miast: Bazalii y Teofipola w. Jakoba
Kamieńskiego l. p. k.; nad milicyą miast: Kozina y Ptyczy, wsiów
Beresteckich y Dubieńskich, do powiatu Krzemienieckiego należą-
cych, wielmożnego Michała Deniska p. z. k.; nad milicyą z paro-
chii miast: Krzemieńca, Olexińca, Radziwiłłowa y Krupca, podług
rozporządzenia wyższego, w. Macieja Łaganowskiego c. p. k., jako
pierwszego subalterna, od j. w. chorążego do zarządzenia w stołecz-
nym mieście uproszonego; nad milicyą z parochii miast: Zasławia
y Horodyszcza, w. Filipa Radziminskiego c. w.; nad milicyą paro-
chii miast: Połonnego y Lubaru, w powiecie Krzemienieckim leżą-
cych, w. Jana Zagurskiego s. g. k.; nad milicyą z parochii miast:

Szumska, Kuniowa y wsiów Krzywińskich, w powiecie Krzemienieckim leżących, wielmożnego Felixa Kadłubiskiego, k. z. k.; nad milicyą z parochii miast: Łabunia Hrycowa, Sudyłkowa y wsiów parochii Koreckiey, w powiecie Krzemienieckim leżących, wielmożnego Stanisława Skarzyńskiego s. p; nad milicyą z parochii miasta Białołogrodki, w xieźtwie Zasławskim leżącey, wielmożnego Stanisława Garlickiego w. b.; nad milicyą z parochii miasta Ostropola w. Woyciecha Podhorodeckiego s. k., mocą wyżej przepisaną, y podług przepisów, w uchwale zamkniętych, przeznaczone zostały, aby obywatele w parochiach, wyżej wspomnianych, dobra posiadający, przezornością kommanderującego tam zabezpieczeni byli. Przeto tak za powagą wspomnianych uniwersałów, uchwały, jakoteż z mocy urzędowania mojego obliguję y zalecam, ww. y uu. ichmość panom urzędnikom y obywatelom wojewodztwa Wołyńskiego powiatu Krzemienieckiego y iakimkolwiek bądź tytułem w przerzeczonych parochiach dóbr possessorom, aby podług przepisów uniwersału, każdy z osobna milicyą od siebie należącą, podług przepisu uchwały do przeznaczonego sobie kommandanta w czasie, uchwałą zamierzonym, pod ostrością exekucyi, uniwersałem kommissyi wojewodzkiej warowaną, dostawił. Aby zaś każdemu przepisy uniwersału y uchwały wiadome były, oprócz tego, iż te w aktach powiatu własnego są oblatowane, każdy je dostać będzie mógł od swojej własney komendy. Co aby jak nayrychley wiadomości każdego doyszło, ninieyszym pismem obwieszczam, y te aby ode wsi do wsi kursoryą przesyłane było, obliguję. Dan w Krzemieńcu, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego roku, dnia dwudziestego piątego kwietnia. U tey oblaty obwieszczenia podpis ręki przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnioney, takowy: Woyciech Augustym Świętosławski, chorąży Krzemieniecki. (L. S.). A tak ta oblata obwieszczenia, za podaniem wyźrzeczonego ur. podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem wszystka zapełnie co do słowa do xiąg ninieyszych grodzkich Krzemienieckich jest zapisana.

Кн. вродск. Кременец. записовая, № 1775, л. 854.

XXXI.

Распоряженіе Кременецкаго хорунжія, Войтеха Свентославскаго, о назначеніи помощникомъ начальника милиціи въ Кременецѣ и окрестности дворянина Іосифа Каменскаго. 1789. Апрѣля 27.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca maja pierwszego dnia:

W czasie sądów grodzkich krzemienieckich, dla sądzenia spraw kryminalnych na dniu dwudziestym siódmym miesiąca kwietnia, roku bieżącego, na akcie wyrażonego, w myśl prawa narodowego y polecenia seymowego odprawować się zaczętych, przedemną, Xawerym Drzewieckim, szambelanem j. k. mości, obranym surrogatem, oraz xięgami grodzkimi krzemienieckimi, stanowszy w. Jozef Kamieński C. N., ten patent, sobie służący, podpisem y pieczęcią j. w. Woyciecha Augustyna Świętosławskiego, chorążego powiatu y podstarosty grodzkiego krzemienieckiego, rotmistrza kawaleryi narodowej, na seym teraz trwający z województwa Wołyńskiego obranego posła, stwierdzony, ku zapisaniu do xiąg grodzkich krzemienieckich podał w te słowa; Woyciech z Grabia Świętosławski, chorąży powiatu, podstarosta grodzki Krzemieniecki, rotmistrz kawaleryi narodowej z województwa Wołyńskiego na seym walny Warszawski poseł. Wiadomo czynię, komu o tem wiedzieć należy, gdy z mocy uchwały urzędników y obywatelów prześwietnego powiatu Krzemienieckiego, w. Maciey Łaganowski, cześnik powiatu Krzemienieckiego y w. Marcin Zakrzewski, skarbnik powiatu Łuckiego, do zarządzenia czyli kommendy nad milicyą z parochyiów: Krzemienieckiey, Olexynieckiey, Radziwiłłowskiey y Krupieckiey uproszeni, zwierzchnie tąż milicyą władność (sic) liczbie milicyi w potrzebach zwykłych sami z siebie we wszystkim zdołać nie mogą. Przeto, tak z mocy uniwersałów, od jaśnie oświeconych y jaśnie wielmożnych marszałków konfederacyi z woli j. k. mości P. N. M. y najjaśniejszych skonfederowanych stanów, tudzież kommissyi województwa Wołyńskiego, niemniej

uchwały powiatowej, jakoteż za powagą urzędu mojego, wielmożnego imć pana Józefa Kamińskiego, cześnika Nowogrodzkiego, jako współobywatela zacnego, possessora dziedzicznego, mającego sposobność, do tego podziału usługi publiczney zaszczyconego, za subalterna, w.w. cześnika powiatu Krzemienieckiego y skarbnika powiatu Łuckiego upraszam y stanowię, y aby w komendzie Krzemienieckiey w szczególności, a zaś w całej milicyi dla wiadomości za takowego znany y szacowany był, od milicyantów, sobie powierzonych, posłuszeństwo odbierał, był oraz pewnym zamierzoney uchwałą obywatelską wdzięczności, a z dopełnienia usługi publiczney w potomność sławy y pamięci, ninieyszym pismem zapewniam, zaręczam y zaświadczam, y też ręką własną, przy rodowitey pieczęci, podpisuję. Dan w Krzemieńcu, roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, dnia dwudziestego siódmego kwietnia. U tey oblaty patentu podpis ręki przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, jest takowy: Woyciech Świętosławski, chorąży Krzemieniecki (L. S.). A tak ta oblata patentu, za podaniem y proźbą wielmożnego podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystka do xiąg grodzkich krzemienieckich jest zapisana.

Кн. вродск. Кременец. записов., № 1775, л. 907 об.

XXXII.

Постановленіє порядкової коміссії Волинського воєводства, опредѣляющее составъ, организацію и дѣятельность воєводской милиціи. 1789. Мая 5.

Kommissya wojewodztwa Wołyńskiego.

Zgromadziwszy się pierwszy raz na sessyę w czasie już rozszerzoney trwogi mającego wkrótce wybuchnąć buntu, a ten chcąc jako nayprędzey przytłumić, y życie współobywatelów ocalić, uniwersałem naszym, pod dniem 31 miesiąca marca wydanym, ustano-

wiliśmy, aby każde miasteczko dwóch konnych, wieś każda, 30 poddanych nie przenosząca, jednego pieszego, przenosząca zaś, jednego konnego do miast powiatowych nieodwłocznie przystawili z bronią, liderwerkiem, ładunkami i dwumiesięcznym lenungiem. Doznaliśmy tej gorliwości, w.w. współobywatelów naszych, że wielu, widząc, iż bezpieczeństwa województwa szczególnie upatrywaliśmy, natychmiast z dóbr swoich milicyantów przystawili, którzy już, kilkakrotnie szczęśliwie odprawiwszy podjazdy, i przekonanych, lub podeyrzanych do sądu przystawili, i samemi marszami i kontramarszami o gotowości obywatelów do obrony zbuntowane chłopstwo zapewniwszy, o trwożę ich, rospacz, a zatym i poprzestanie wielu niegodziwych zamysłów podobno przyprawili. Lecz doświadczyliśmy nawzajem, że wiele dóbr, (tych zaś podobno naywięcey, których dziedzice lub possessorowie nie naydują się w województwie) oszczędzając tej szczupłej dla dobra powszechnego expensy, już po upłynionych pięciu nawet tygodniach od uniwersału pierwszego, jeszcze uchwalonych dotychczas nie przystawili milicyantów. Prawda, że po nadejściu na Wołyn woysk rzeczypospolitej mniey potrzebną komu może się wydawać milicya, i to może wstrzymuje niektórych od uskutecznienia wspomnionego uniwersału naszego. Lecz gdy każdej poczty smutne odbieramy wiadomości, że nie tylko nasze województwo Wołyńskie, ale i Kijowskie, Podolskie, ziemia Chełmska i całe prawie w. x. Litewskie, w podobneyże buntu zostaje, nie bez fundamentu mocnego, bojażni, obawiamy się niepłonnie, aby, jeżeli gdzie z mieysc wspomnionych, lub innych, dotychczas napozor spokojnych, wybuchnie ukryty pożar, posiłki tam gwałtownie cofnione nie były; co przy niedopełnieniu woysk naszych koronnych nastąpić by koniecznie musiało; a na ów czas, zostawieni bez obrony, bylibyśmy w przymusie, albo nagle ratunku szukać, albo, domy nasze opuszczając, w innych województwach schronienia sromotnie upatrywać. Nie powinno i to odrażać kogo, że prywata czyjaś formującą się województwa naszego milicyą za podeyrzaną przed nayjaśnieyszymi skonfederowanemi stanami, za niebezpieczną odważyła się udać; po-

nieważ zapewniłmy już też najjaśniejsze stany, że, prócz zabezpieczenia województwa, żadnego innego nie upatrujemy zamiaru i każdy z w.w. obywatelów, znając dobrze umysły i serca osób, składających kommissyą, przekonany jest o troskliwości naszej ocalenia życia i majątku współobywatelów naszych, w czym się za-
twierdzi mocniej z niżej mających się ustanowić przepisów. Na
takowe zapewnienie, które zawsze mocniejszym jest uczynione przez
osoby reprezentujące województwo, niżeli przez osobę jedną, czy-
niącą domysłem, odebraliśmy zlecenie od tychże skonfederowanych
stanów, abyśmy podali rejestrem te znakomite osoby, które, gorli-
wością ku obronie województwa tchnące, przystawili wyznaczoną
milicyą. Wstrzymaliśmy jeszcze takowy rapport, nie chcąc mieć
upośledzonych niektórych współobywatelów opuszczeniem onychże,
zwłaszcza domniemywając się, że po części zarządzający dobrami
stali się takowego spóźnienia przyczyną. Czuła więc kommissya
ogólnie dla wszystkich obywatelów, i szczególnie dla osób o naj-
jaśniejszego pana i stanów skonfederowanych, względem urządzenia
milicyi niesprzeczności, owszem obiecaney, powolnościom obywatel-
skim zalecie, obwieszczając potrzebą ustawicznych do buntu oznaków,
zewsząd donoszoną i miłością obywatelską do przystawienia milicyi
podług pierwszego uniwersału i niniejszego urządzenia w.w. obywatelów
zachęca. Jako zaś pierwszym uniwersałem pod dniem 31 marca kom-
missya województwa Wołyńskiego rząd nad milicyą w.w. chorążym
powiatowym, lub ich subalternom powierzyła, przy tey władzy i
teraz onych zabezpiecza, dla pewniejszego zaś ocalenia obywatelów,
gdy teraz kommissya województwa Wołyńskiego milicyą po para-
fiach rozłożoną mieć chce, przeto mieszkających tamże podług wyż-
szości urzędu urzędników powiatowych, lub obywatelów osiadłych,
pignus do odpowiedzialności mających, za kommandantów nad milicyą
oznacza, a to: w parafii Łuckiey w. Stanisława Zagurskiego P. W.
S. G. Ł., w parafii Złoczowskiey z Koniuszecką w. Franciszka
Biesiekierskiego, stolnika Nowogrodzkiego; w parafii Nieświeckiey
z Skurecką w. Kajetana Aksaka S. J. K. mci; w parafii Horochow-

skiej w. Felicjana Radziwińskiego S. Z.; w parafii Beresteckiej w. Jgnacego Pietruszewskiego S. J. K. mci; w parafii Hołobskiej i Mielnickiej z Lubitowem w. Dyonizego Wiszniowskiego S. G. C.; w parafii Hulewiczowskiej, Narbuskiej, Sokulskiej i Wiszenieckiej w. Franciszka Gostyńskiego S. P.; w parafii Zaturzeckiej w. Antoniego Raciborowskiego S. U.; w parafii Ołyckiej j. w. Alexandra Gurowskiego s. j. k. mci, O. S. S. K.; w parafii Klewańskiej w. Cyryaka Nowowieyskiego s. j. k. mci; w parafii Stepańskiej, Beresnickiej i Kazimireckiej. w. Jozefa Steckiego K. O. S. S.; w parafii Tuczyńskiej i Krupskiej w. Kajetana Wyleżyńskiego P. K.; w parafii Rowieńskiej i Szpanowskiej j. W. Jana Steckiego S. O. K. O. S. S.; w parafii Taykurskiej i Alexandryjskiej z częścią Krzywińską w. Zygmunta Bentkowskiego Ł. P. Ł.; w parafii Dubieńskiej j. w. Jozefa Popiela K. L.; w parafii Dorohostayskiej i Koblińskiej w. Jozefa Leduchowskiego S. W.; w parafii Kołkowskiej, Włodzimirzeckiej i Czartoryskiej w. Walentego Załęskiego, chor. B.; w parafii Targowickiej i Łysinskiej w. Piotra Drzewieckiego S. J.; w parafii Ostrogskiej w. Stanisława Jełowickiego M. Ł.; w parafii Koreckiej z częścią Zviahelską w. Franciszka Pisarskiego p. m., w parafii Międzyrzeckiej w. Leona Hulewicza ł. w. Którzy, po odebranych uniwersale, u obywatelów, w swoich parafjach mieszkających, zarekwirować i starać się mają, aby milicyanci pod tychże kommandę byli przystawieni, z których milicyantów każdy kommanderujący w parafii, po trzy na obluz teraz znajdujących się 120 ludzi wykommanderować do Łucka na miesiąc ma, i co miesiąc luzować będzie powinien; niemniej lokacyą podług sposobności miejsca zachowają, żadnego milicianta, pod żadnym pretekstem, uwalniać bez wiadomości kommissyi nie poważą się. Gdy zaś w powiecie Krzemienieckim j. w. chorąży powiatu tegoż z w. w. obywatelami stosownie do myśli i układu województwa Wołyńskiego, względem milicyi rozrządzili, obligujemy równie i j. w. chorążego powiatu Włodzimirskiego, aby wraz z w. w. obywatelami swego powiatu, podług wyrazu i sposobu niniejszego uniwersału, podob-

nież milicyą na parafie rozłożyli. Żeby zaś przewinienie milicyantów było gromione, i zachowana została sprawiedliwość, przestępstwa, mniejszey kary warte, kommanderujący uskramiać, większey zaś wagi kommissyi raportować będą obowiązani. 1-mo Każdy z kommanderujących po parafjach milicyantów na rotę następującą: „Ja N przysięgam panu Bogu Wszechmogącemu w Troycy Świętey jedynemu, iako powołany do usługi milicyi województwa Wołyńskiego i do niey zaciągniony nayjaśnieyszemu Stanisławowi Augustowi, panu naszemu miłościwemu, i skonfederowanym stanom rzeczypospolitey wiernie y poczciwie służyć będę, słuchać ordynansów kommissyi województwa Wołyńskiego, od stanów ustanowionej, zwierzchności powinienem; rozkazy wszelkie, gdziekolwiek wykommenderowanym będę, pilnie wykonam i wiernie zachowywać się będę, tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna męka Chrystusa Pana“, przysięgi wysłuchać ma i powinien. 2-do w. w. kommanderujący zawsze połowę milicyi na mieyscu konsystencyi zostawia, a połowę na podjazdy po wsiach, do okręgu swego należących, rozsyłać będą; ktory to podjazd ma włoczęgów łapać, w każdey wsi zapytać we dworze, czyli jest między poddaństwem spokoyność, podeyrzanych w areszt zabierać, z zarzutem na podpisie uczynionym i expensa na żywność oddaną do juryzdykcyi stawić, a odebrawszy zaświadczenie bytności i dobrego sprawienia się, do dalszey wsi postępować, poki do kommandy nie powroci i też testimonia swoiey kommandzie okazać będą powinni, ktorych zachowanie nadal przez kommanderujących ostrzega się. 3-tio. Takowa alternata między milicyantami koniecznie być powinna, aby jednych obywatelów konie i ludzie więcey trudnione nie były, niżeli drugich; więc kommanderujący odmiane podjazdów zachować będą obowiązani. 4-to. Ponieważ ta milicya mieć wprawdzie będzie lenung od obywatelów, za które przecie trudno częstokroć dla nich i koni żywności dostać, przeto w każdey lokacyi po parafjach założone będą magazyny proporcjonalne, na których zwiezienie palety wydane będą. Że zaś milicya, podjazdy czyniąca, nowe żywności na popasy i noclegi po

miasteczkach i wsiach potrzebować będzie, tedy podjazdem kom-menderujący, na kwotę na popas lub nocleg wziętą, kwit swoy zo-stawi, albo z prowjantów, mających być przystawionemi, potrąconą od w. w. kommandantów zostanie. Tychże branych prowjantów i lenungów, oraz rapportów i ordynansów aby regista porządnie utrzymywane były kommissya obowiązuje. 5-to. Zboże i siano do magazynu brane miarą targową zwyczajną, i ceną ułożoną opłacone być ma. 6-to. Każde miasteczko, z żydów złożone, prochu i ołowiu, po funcie od każdego gospodarza rachując, do magazynu parafialnego przystawić powinno; który to proch i ołów po uspo-kojeniu województwa, albo powrocony, albo zapłacony być powinien, jeżeliby nie był na nieprzyjaciela wypotrzebowanym. 7-mo. Mieszczanie obządu ruskiego, gdy prochu i ołowiu dawać nie będą, przeto w proporcji okręgu każdej lokacyi na jednego trębacza i dobosza, złożą się. 8-mo. Zaufa kommissya, że wielmożni kommen-danci, nalazłszy w swoiey milicyi niektórych, na trybie wojskowym znających się, tychże na wachmistrzów lub kapralów obróć, exer-cytowaniem onym innych milicyantów zatrudniać się zalecą i w karności trzymać milicyą nie zaniedbają, oraz po parafjach komen-derujący, z sobą się znosić i w potrzebie wypadłej zawsze sukur-sować koniecznie będą obowiązani. 9-no. Kommenderujący po pa-rafjach kommandantom powiatowym, a zaś kommandanci powiatowi rappota do kommissyi najczęstsze czynić, z nią korrespondencye utrzymywać, ordynanse od niey odbierać i uskuteczniać mają i po-winni będą. Te to przepisy, ktoremi utwierdzić każdego obywatela w tym zaufaniu kommissya usiłuje, że samey tylko spokojności województwa szukając, innego zamiaru nad dobro obywatelstwa nie ma, który uniwersał, aby prędzey każdego doszedł wiadomości, nie tylko po parafjach, jak nayprędzey rozesłać, a rozesłane przez plebanów po kościołach rozgłaszać, sąsiadów i parafjanów uwia-damiać i rozsyłać, miłością obywatelstwa i potrzeby terażnieyszey kommissya zagrzewa i obowiązuje. Dan na sessyi kommissyi w Łucku, 1789 roku, dnia 5 miesiąca maja.—Zygmunt Bentkowski,

łowieczy powiatu Łuckiego, przes. Piotr Borsza Drzewiecki, kommissarz. Cyryak Nowowieyski, szambelan j. k. mości, kommissarz. Ignacy Piotruszewski, szambelan j. kr. mości, kommissarz. Franciszek Pisarski, kommissarz. Dyonizy Wisniewski, kommissarz. (L. S.).

Кн. гродск. Кременец. записовая, № 1775, л. 961 (подлинникъ печатанный).

XXXIII.

Постановленіе порядковой комиссіи объ устройствѣ почтоваго сообщенія между Луцкомъ, Житомиромъ, Владиміромъ, и Кременцемъ. 1789. Мая 6.

Kommissya wojewodztwa Wołyńskiego.

Usiłując znosić wiadomości sąsiadujących województw: Kijowskiego, Podolskiego y Bracławskiego, nowym nieszczęśliwościom podpaść mających swojemi dla przeświadczenia się o początku, skłonności chłopstwa do buntu, oraz zabieżenia złemu, jeżeliby ta zuchwałość gdziekolwiek postrzeżona została, ustanowiła kommissya do Krzemieńca, Żytomirza i Włodzimirza, dla prędszego odsyłania i odbierania expedycyi od kommissyów tychże województw, oraz znoszenia się w przypadkach z niemi i uwiadomienia łatwiejszego obywatelów. Spodziewając się więc w tym powolności, poczułych o dobro własne obywatelach, ten porządek na wsie y miasta nakłada. Nayprzod do Żytomierza: Łuck do Poddebiec, Poddebce do Romanowa, Romanów do Ołyki, Ołyka do Żukowa, Żukow do Omelany, Omelana do Rownego, Rowne do Horyngroda, Horyngrod do Korościatyna, Korościatyn do Międzyrzycza, Międzyrzyc do Danczowa, Danczow do Korca; a ztamtąd zaś j. o. xiąże Kalixt Poniński C. M. W. K., jako mąż dobrze myślący, że oświadczył ustanowić dalsze do Żytomierza doyscie i powrot expedycyi, jego zostawia się urządzeniu. Do Włodzimierza: Łuck do Oz-

deniża, Ozdeniż do Torczyna, Torczyn do Zaturzec, Zaturce do Łokacza, Łokacze do Chmielowa, Chmielow do Chobułtowy, Chobułtowa do Włodzimierza i napowrót odsyłać będą. Do Krzemieńca: Łuck do Jarosławicz, Jarosławicze do Targowicy, Targowica do Perekal, Perekale do Wołkowyi, Wołkowyja do Kozina, Kozin do Plasowoy, Plaszowa do Krzemieńca przystawiać i napowrot ekspedycye odwozić będą obowiązane. Że zaś z Krzemieńca do kommissyów Braclawskiej i Podolskiej potrzebne są cursoria, więc rozkład tego czułemu powiatowi Krzemienieckiemu o dobro własne zostawia się. Żeby zaś te sprawiedliwe i do potrzeby konieczney należące udysponowanie było każdemu wiadome, w każde mieysce przesłać i zostawić kommissya zleciła. W tey będąc ufności, że jako ta czynność w zamiarze wspólnego uszczęśliwienia jest ustanowiona, tak każdy od dopełnienia oney wymówić się nie zechce. Dan na sessyi kommissyney, w Łucku, 1789 roku, dnia 6 maia.— Stefan Szlubicz Załęski, chorąży Nowogrodzki, prezes. Dionizy Wiśniowski, S. G. C., kommissarz. Piotr Borsza Drzewiecki, S. J., kommissarz. Kajetan Trzebuchowski, S. Z., kommissarz. Marcin Sławuszewski, L. Z., kommissarz. Jan Krukwa Tomaszewski, P. Ł., kommissarz. (L. S.).

Кн. гродск. Кременец. записовая, № 1775, л. 989 (подлинникъ печатаный).

XXXIV.

Отношеніе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, къ та-кой-же комиссіи воеводства Подольскаго, содержащее извѣстія объ арестованныхъ лицахъ и ихъ показаніяхъ. 1789. Мая 6.

Prześwietna kommissyo województwa Podolskiego!

Kommissya wojewodztwa Wołyńskiego, będąc przeświadczona o przyjazney przeswietney kommissyi Podolskiej trwałości w równym zawsze wymierze z siebie, upewnia też przeswietną kommissyą

Podolską, y, złożywszy dzięki za doniesienia, acz nieszczęśliwych ciekawości, wszelako do wiadomości dla kommissyi swey potrzebnych, równie na żądania donosi, iż tenże Kiryło, złapany pod tytułem szpiega w Rabijówce, y dobrowolnie wyznał po razy kilka, że go wysłano na obwieszczenie umowionych buntowników, aby, gdy zobaczą pełnię miesiąca maja, brali się do rzezi. Gdy znowu nadeszła kommenda, toż samo miało się okazać w Czerniawce, w dobrach wielmożnego Wisłockiego; znajdował się herszt przyncypalny kommandant Mielnik z trzema synami; ci pobrani, y do kommandy do Święcca, około Jampola, oddani. Co z tych ludzi dalsza y jakowa wyniknęła indagacya, że nam nie było y nie jest reportowano, nie możemy dostatecznie przeswietną kommissyą uwiadomić; jednak z partykularnych wiadomości, jak regestr przysłany świadczy, wynotowanych buntowników wynosi liczba 154, a to z różnych wsiów, od kordonu aż do Międzyboża ciągnących się. W przeszłym tygodniu z pod Berestecka w sposobie drabów przywieziono tutaj, którzy, nic nie bawiąc, wszelkie na siebie samych wyznali prawdy, że z Gontą rzneli po różnych mieyscach, kradali y teraz na rozbój zmawiali się; w grodzie tutejszym w piątek dekretowani, w sobotę przeszłą powieszeni zostali. Z Dubna nas doszła wiadomość na dniu czwartym maja, iż popi: Chorupański y Iwański więci y, niedługo bawiąc, wyznali, że ich instygator konsystorski ruski Łucki do buntów chłopow namawiać nakłaniał y w tym świadczył się popem Jwańskim, która wieś do Dubna należy, więc y ten tego nie sprzeciwił. Wzięty zatym y instygator z Rożyszcz, podobnie popi inni do Łucka są przystawieni, siedzą pod strażą, aż poki nie będą tamci przystawieni z Dubna, którzy go pociągneli, a w Dubnie dotąd zostają. Z liczby wyżej wyrażonych buntowników, jak nas wiadomości dochodzą, że do kilkudziesiąt pobranych do Dubna, przystawieni są y więcey się, nie bawiąc, spodziewają. Ponieważ tenże Kiryło, przy kommandzie jeżdżący ode wsi do wsi, winowayców okazuje, y ci zaraz zabierani zostają. Co zaś daley pokazać się może, oświadcza kommissya nasza prześwietną kommissyą Po-

dolską uwiadomić, y o wzajemne od teyże doniesienia doprasza się.

Dan na sessyi kommissyi w Łucku, dnia 6 miesiąca maja, roku 1780.

Zygmunt Bentkowski, łowczy powiatu Łuckiego, prezes.

Kopje listów z Litwy y doniesienie o zbuntowanych wsiach oraz y uniwersał tymczasem przesyłają się, tudzież kopja nożów zabranych w Pińskim dwóch beczek od markietanów.

Изъ картона дѣлъ каменеукихъ № 7.

XXXV.

Распоряженіе сейма о томъ, чтобы опубликовать имена тѣхъ лицъ, которыя исполнили распоряженіе комиссіи о доставкѣ милиціантовъ. 1789. Мая 9.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca maja dwunastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkimi krzemienieckimi y przedemną etc. ut supra, stanowszy imć pan Kwiatkowski, ten excerpt listu ku zapisaniu do xiąg grodzkich krzemienieckich podał w te słowa: Działo się na sessyi kommissyjney w Łucku, tyśiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku, dnia dziewiątego miesiąca maja. Kommissya województwa Wołyńskiego. Excerpt z listu nayjaśnieyszych stanów, do siebie pisanego, w te słowa: „Aże nie wszyscy obywatele jeszcze dopełniającemi tey uchwały okazali się w dostawieniu oznaczonych ludzi, zaczym zechce prześwietna kommissya porządkowa przesłać regestr tych, ktorzy już uiścili takową posługę, aby w nadgrode okazania ich czułości y powolności obywatelkicy u publiczności odebrali chlubną dla siebie zaletę“ wydać rozkazała pod pieczęcią kommissyjną województwa Wołyńskiego. Zgadza się z oryginałem. U tey oblaty excerptu listu, przy pieczęci na laku wyciśnionej, podpis ręki takowy: Lenkiewicz, sekretarz

kommissyi wojewodztwa Wołyńskiego (L. S.). A tak ta oblata, za podaniem y prozbą wyżrzczonego offerenta, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystka zupełnie do xiąg grodzkich Krzemienieckich jest zapisana.

Кн. гродск. Кременец. записовая, № 1775, л. 986 об.

XXXVI.

Постановленіе сеймика Владимірскаго повѣта, которымъ рѣшено продлить существованіе земской милиціи еще на два мѣсяца (до 1 Августа) и установлены подробности ея организаціи 1789. Мая 20.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca maja dwudziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku j. k. mości Włodzimierskim, przedemną, Jozefem Koryatowiczem Kurcewiczem, namiesnikiem grodzkim Włodzimirskim, y xięgami ninieyszemi grodzkiemi starościńskimi stanowszy osobiście wielmożny Jan Adeben Sompowski, łowczyc brackławski, te rozporządzenie milicyi po parafjach przez w. w. obywatelów powiatu Włodzimirskiego uchwalone, w xięgi ninieysze grodzkie Włodzimierskie do oblatty podał temi słowy: My, senator, dygnitarze, urzędnicy y obywatele wojewodztwa Wołyńskiego, powiatu Włodzimirskiego, uniwersałem prześwietney kommissyi porządkowey wojewodztwa naszego, pod dniem piątym miesiąca maja roku bieżącego, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego na sessyi kommissyinej w Łucku datowanym, końcem rozłożenia po parochjach milicyi do zjazdu ninieyszego powołani, oraz listem obwieszczającym j. w. Cieszkowskiego, chorążego powiatu Włodzimirskiego, orderu świętego Stanisława kawalera, o terminie tegoż zjazdu uwiadomieni, do miasta naszego stołecznego, Włodzimierza, zgromadziliśmy się. Jako zaś wprzody z odgłosu szerzących się buntów chłopskich niebezpieczeństwem życia nam grożących, żadney pod owczas komendy woyskowej w powiecie naszym konsystencyą

nie ubezpieczeni, z zachowaniem zawsze winney podległości y nie-skażoney nigdy wierności naszej ku nayjaśnieyszemu królowi, panu naszemu miłościwemu, y prześwietnym seymującym rzeczypospolitej stanom, w celu tylko ubezpieczenia nas samych w tak gwałtownym razie, nim komputowym woyskiem opatrzeni zostaniemy, do ustanowienia dwumiesięczney powiatowey milicyi pierwsi byliśmy, a dopiero innym wojewodztwa naszego powiatom do podobnego postąpienia podaliśmy wzory. Tak, gdy tych rozruchów odgłosy zupełnie jeszcze usmierzone nie zostały, a nad przechodzące tylko przez powiat nasz komputowe woyska aktualną onego konsystencyą dotąd ubezpieczonemi nie zostajemy; y lubo li siły fortun naszych, ustanowionym przez nayjaśnieysze seymujące stany, podatkom ledwie odpowiedzieć zdołają, a ztąd chronienia się choćby naykrutszego na milicyą wydatku ukazują się powody; jednak z połączeniem ufności w oycowskich nayjaśnieyszego króla, pana naszego miłościwego, y prześwietnych seymujących stanów w względach, iż ulepszenia losów naszych y uspokojenia tych niebiespieczeństw skuteczne obmyślić raczą srodki, koncem tym czasem od tychże jeszcze nieuśmierzonych chłopskich rozruchów nas samych ubezpieczenia, też powiatu naszego milicyą na dwa miesiące postawioną, do drugich dwóch miesięcy przeciągamy; po których dwóch miesiącach wolność teyże milicyi cofnienia samym sobie zostawujemy, nikt z nas temu sprzeciwiać się nie będzie mocen; żeby zaś ta milicya dostatecznieyszym porządkiem wszystkich obywatelów była strażą, przeto, stosownie do uniwersału wyżej wyrażonego przeswietney kommissyi porządkowey Wołyńskiej, po paraphjach oną rozkładamy y, mieszkających tamże, podług wyższości urzędników lub obywatelów osiadłych za komendantów nad tąż milicyą oznaczamy; a to: w paraphji Włodzimirskiej wraz z Korytnicką j. w. Stanisława Cieszkowskiego, chorążego Włodzimierskiego, orderu s. Stanisława kawalera; w Sielieckiej y Swoyczykowskiej z Chobołtową w. Feliciana Piławskiego podstolego grodzkiego Nowogrodzkiego; w Łokackiej j. w. Wilgę, rotmistrza kawaleryi narodowey; w Poryckiej ze wszy-

stkiemi wioskami, do klucza Poryckiego należącemi, tu przyłączonemi, W. Marcellego Sumowskiego, podsędka ziemskiego Włodzimierskiego; w Zabłocieckiej y Litowizskiej z wioskami: Mrozowicze, Wolica, Leznica, Wołczek, Michalin, Młyniska y Krzeczów, parochją Kryłowską kordonową mającemi, a że blisko Litowiza leżą, do teyże przyłączonemi parochii, j. w. Konstantego Jwanickiego, sędziego ziemskiego Włodzimierskiego, orderu s. Stanisława kawalera; w Turzyskiej wraz z wioskami Ossą y Rzewuszką, do klucza Turzyskiego należącemi y dla tego tu przyłączonemi, w Józefa Radziwińskiego, stolnika czernihowskiego; w Kowelskiej w Tomasza Żegockiego, pisarza grodzkiego Włodzimirskiego; w Buczyńskiej z wioskami Mizow, Siedlicze y Piaseczna tu przyłączonemi j. w. Szczęsnego Czackiego, orderu Orła Białego kawalera; w Kamieniokoszyrskiej j. w. Franciszka hrabię Krasickiego; w Kisielińskiej w. Leduchowskiego, stolnika Włodzimirskiego. Ktorzyto w.w. komendanci, wysłuchawszy od milicjantów swoich przysięgę, jako z zachowaniem wierności nayjaśnieyszemu królowi y nayjaśnieyszej seymuiącey rzeczypospolitej, komendantów swoich ordynanse wiernie dopełniać będą y ni w czym zdrady czynić nie poważą się, następujące przepisy za prawidło mieć będą: *Primo*. W.W. komenderujący po parochjach razem z sobą znosić się mają, y w potrzebie wynikłej nawzajem sobie sukursować powinni. *Secundo*. Ciż ww. komendanci, komenderujący po parochjach, sami, lub przez subalternów swoich raporta do j. w. komendanta, parochją Włodzimirską komenderującego, przesyłać mają, a ten do prześwietney kommissyi porządkowey Wołyńskiej odsyłać winien; gdyby zaś j. w. chorąży Włodzimirski, parochją Włodzimirską komenderujący, sam przytomny w stołecznym powiatowym mieście Włodzimierzu nie znajdował się, przeto j. w. chorąży czernihowski, a w niebytności tego, w. chorąży Nowogrodzki, lub następni urzędnicy mieysce komenderowania zastąpić mają. *Tertio*. Parochją komenderujący konsystencyą milicyi parochjalney podług sposobności mieysca zachowają y obierać mocni będą, y część milicyi, lub ile potrzeba każe, w

miejscu konsystencyi komenderujący przy sobie zostawiwszy, reszta na podjazdy w okolicy parochji swojej rozsyłać powinni. *Quarto.* Wysłana przez parochją komenderującego na podjazdy milicya, a bardziey nad tąż milicyą przełożęństwo mający komenderowany na noclegach y popasach, gdzie przybędzie, coby na żywność tychże ludzi y koni potrzebnie wzięto było, kwit swoy zostawić powinien, a komendant, parochją komenderujący, z lenungu zapłacić ma; w takowych zaś podjazdach alternata milicjantów zawsze zachowana być powinna. *Quinto.* Gdzie przybędzie na podjazdy komenderowany wziąć powinien od każdego dworu zaświadczenie, jako powinność swoją podług ordynansu komendanta swego spełnił, jako żadney krzywdy y przykrości nie zrobił, jako o żadnym rozruchu w tym mieyscu nie słyhać, y takowe zaświadczenie do komendy z sobą przywieść ma, gdyby zaś jakowy chłop podeyrzany, lub obwiniony, albo jakowy włoczęga złapany został, tegoż z konwojem milicyi do komendy swojej przystawi, a ta do juryzdykcyi ziemskiej lub grodzkiej powiatu Włodzimirskiego odeszle, o tym zaraportuje jaśnie wielmożnemu parochją Włodzimierską komenderującemu, a ten do komissyi Wołyńskiej raport odeszle. Sąd zaś ziemski lub grodzki Włodzimierski, o tymże zawiadomiony, extra cadentiam sądy swoje złoży. *Sexto.* Lenung każdy obywatel dla milicjanta złotych trzy, na konia zł. sześć, a na samego pieszego złotych trzy na tydzień, podług dawniejszey uchwały, dać obowiązany. *Septimo.* Gdyby jaśniewielmożny, lub wielmożny komendant parochyi wyjechania z mieysca lokacyi swojej miał potrzebę, przeto na mieyscu swoim osiadłego współobywatela uprosić y zostawić ma, za ktorego odpowiedzieć winien będzie, w zdarzonym onego przewinieniu; tak zaś sami w. w. komendanci, jako y ich subalterni, prócz konwoju swego i powinney straży na prywatne posługi milicjantów obracać nie mają. *Octavo.* Wszystkich współobywatelów naszych miłością obywatelstwa, hasłem honoru y nieoddzielnego od nas myślenia upraszamy, aby widząc tyle niebezpieczeństw grożących z buntów chłopskich oznaków, ktorzy dotąd milicjantów nie dali, aby teraz

na czas dwumiesięczny za rekwizycją w.w. komendanta parochyi swoiey każdy natychmiast dostawił podług dawniejszey uchwały, a to pod utratą naszego zaufania, ktore wszystkich współobywatelów zawsze powinno być związkiem. *Nono.* Każda komenda po dwóch milicjantów na obłoż co tydzień do komendy Włodzimirskiej, jako miasta stołecznego, przesyłać obowiązana będzie; komendy zaś te parochjalne od pierwszego czerwca roku teraźniejszego zaczynać się mają, y na ten dzień wszyscy milicjanci u komendantów swoich parochyi stanąć powinni. *Decimo.* Komendanci milicjantów w karności trzymać y przestępstwa karać mają; w większey zaś wagi przestępstwach milicjanta do jurydykcyi sądowey oddać winni. *Undecimo.* Każde miasteczko, z żydów złożone, prochu y ołowiu po funcie, od każdego gospodarza rachując, do parochjalnego komendanta przystawić powinno, ktory po uspokojeniu województwa, albo powroconym, albo zapłaconym zostanie, jeśli na nieprzyjaciela wypotrzebowanym nie będzie. Mieszczanie zaś, obrządków obywatelskich, na jednego trębacza y dobosza złożą się.—Datum w mieście stołecznym, Włodzimierzu, dnia dwudziestego maja, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku.—U tego rozporządzenia, do oblaty podanego, podpisy rąk temi wyrażają się słowy: Franciszek Młocki, kasztelan Wołyński, m. p. Szczęsny Czacki m. p. S. Cieszkowski, chorąży Włodzimirski, manu propria. Konstanty Józef na Jwaniczach Jwanicki, sędzia ziemski Włodzimirski, orderu s. Stanisława kawaler, m. p. Józef Marcelli Sumowski, podsędek ziemi Włodzimirskiej, m. p. Józef Radzimiński, stolnik Czerniechowski m. p. Joachim Wilga, rotmistrz kawalerji narodowey woyska koronnego. Felicjan Piławski, podstarosta grodzki Nowogrodzki, m. p. Tomasz Zegocki, pisarz grodzki Włodzimirski, komendant parochyi Kowelskiej. Antoni Reynold Wnorowski, komendant grodzki Włodzimirski. Jan Radecki, łowczy ziemski Włodzimirski. Patrycy Łobaczewski, vicegerent Włodzimirski, Ludwik Cieszkowski, woyski Czerniechowski. Franciszek Cichowski, chorąży. Piotr Grzymała, komornik ziemski Czerniechowski mm. pp. Wiktor Sumowski, bugrabia

grodzki Włodzimirski. Wincenty Jwanicki, regent ziemski Czernichowski m. p. Ktore te rozporządzenie wszystkie co do słowa w xięgi ninieysze grodzkie Włodzimirskie jest wpisane y zayngrossowane.

Кн. гродск. Владимір. записовая № 1176, л. 467.

XXXVII.

Счетъ издержекъ, употребленныхъ на обмундировку и вооруженіе воеводскихъ милиціонеровъ. 1789. Мая 30.

Roku tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, miesiąca maja trzydziestego dnia.

Na leżeniu y otwarciu xiąg ziemskich, przed temiż aktami wojewodztwa Wołyńskiego, powiatu Łuckiego, comparens personae liter urodzony Jozef Czyżewski, ten registr expensy pieneżney na oporządzenie milicyantów konnych dwóch, a jednego pieszego etc. dla wpisania do xiąg ninieyszych ziemskich Łuckich sposobem oblaty podał, i tak się w sobie pisany ma: Registr expensy pieneżney na oporządzenie milicyantów trzech, to iest konnych dwóch, a pieszego jednego z dóbr Chorowca, Żołobnego i Mokrego j. w. Joachima Karola Potockiego, podczaszego W. X. Litewskiego, starosty Trembowelskiego, zastawney possessyi podległych, w kluczu Berezdowskim leżących, j. o. xiężney imci Jabłonowskiej W. B. dziedzicznych, z skarbu j. w. podczaszego W. X. Litewskiego przez urodzonego Jozefa Komorowskiego na wyżwspomnionych milicyantów łożoney y wydanej. A to: w miesiącu maju roku terazniejszego, tysiąc siedmset osmdziesiąt dziewiątego, w Ostrogu, za sukna białego łokci trzydzieści trzy, łokieć a florenis pięć i groszy piętnaście—efficit zł. sto osmdziesiąt ieden, groszy piętnaście; za sukna zielonego łokci szesnaście, a florenis pięć, groszy piętnaście—efficit zł. osmdziesiąt ośm; za sukna czarnego łokci czternaście, a florenis pięć, groszy piętnaście—efficit zł. siedmdziesiąt siedm; za skór juchtowych dwie do kulbak i wyderwerków, jedna a florenis dwa-

dzieścia ośm—efficit zł. pięćdziesiąt sześć; za skórę wołową szarą jedną do kulbak zł. dwadzieścia ośm; za mosiądz do flitpasów, ładownic, klamry z sprzączkami na jednego żołnierza do garniturów trzech a florenis szesnaście—efficit zł. czterdzieście ośm; za mus-tuków dwa, za jeden a florenis trzy, groszy piętnaście—efficit zł. siedm; za strzemion par dwie, para jedna a florenis dwa, groszy piętnaście—efficit zł. pięć; za trzy formy stolarzowi w Ostrogu do ładownic drewnianych, jedna forma floren jeden, groszy piętnaście—efficit zł. cztery, groszy piętnaście; za guziki do trzech mundurów mosiężnych płaskich—złotych pięć, groszy dziesięć; za ha-lun y bryzelia do farbowania nici groszy dwanaście; od przewozu pod Ostrogiem razy cztery, groszy dwadzieścia cztery; za haftki do trzech mundurów złoty jeden; za buty dla jednego rekruta w Ostrogu złotych dziewięć; od roboty butów dwoyga dla dwóch rekrutów z skór kupnych do kulbak etc. złotych dwa; za giwerów dwa dla milicyantów, jeden a florenis trzy groszy piętnaście—efficit zł. dziesięć, gr. piętnaście; za woyłoków dwa pod kulbaki, jeden a florenis dwa; groszy piętnaście—efficit zł. pięć; za szliff pięć szmuklerzowi w Korcu, jedna a flor. jeden—efficit zł. pięć; za kardonów trzy do giwerów i taśmy łokci sześć, zł. trzy, groszy ośmnaście; za cyfry trzy mosiężnych z literami po dwa W. W. złotych dwa; za łęków dwa siodlarzowi, jeden a flor. trzy—officit zł. sześć; za pistoletów par dwie panu Juxińskiemu zł. czterdzieści ośm; za karabinków starych dwa, kupionych w Paszukach od namiesnika, zł. trzydzieści cztery, od osady de novo tychże w Zakryniczu, rachując z mosiądzem zł. dwadzieścia dziewięć—efficit zł. sześćdziesiąt trzy; w Korcu od osady karabina i bagniet nowy dla pieszego zł. trzydzieści dwa; summa facit zł. sześćset ośmdziesiąt ośm, groszy dziewiętnaście. Transport. Dalszy expens pieniędzy. Transport facit zł. sześćset ośmdziesiąt ośm, groszy dziewiętnaście.—Za płutna arszinów pięćdziesiąt cztery pod mundury, mitiuki, woyłoki i na koszule etc., arszyn jeden a grossis ośmnaście—efficit zł. trzydzieści dwa, groszy piętnaście; za skałki do karabinów i pistoletów zł.

jeden; za karuku funtów dwa do olster nowych klejenia złoty jeden, groszy dziesięć; za skórki na olstra, i botów par dwie, złotych dwadzieścia ośm; za zgrzebła dwa złotych pięć, i szczotek dwie do koni zł. dwa—efficit zł. siedm; za żelaza szyniek dwie giętego na sprzączki, kołka, wędzidełka, lasztoki etc., efficit zł. trzy; krawcom z Berezdowa od zrobienia na trzech żołnierzów mundurów, czapraków, płaszczów, matelzaków etc., zł. dwadzieścia jeden; za dziegieć do skóry kręcenia do kulbak, na musztuki etc., złoty jeden, groszy dwadzieścia cztery; rymarzowi od wyrobienia skór trzech i zrobienia olster par dwie nowych efficit złotych dwadzieścia siedm; od zrobienia koszul sześciu dla żołnierzy zł. dwa; dla krawców i rymarzów, jak robili mundury, na mięso, zł. pięć; za prochu funtów dwa, a florenis dwa groszy piętnaście — efficit zł. pięć; za kruczków dwa do karabinów, nosić konnym—złotych ośm; za papieru libię na ładunki, złoty ieden groszy dziesięć; za skórę cielecą z sierścią na torbę pieszemu złotych trzy groszy piętnaście; za szczotek trzy do chędożenia mundurów a grossis dwadzieścia—zł. dwa, także za szczotek trzy do botów tymże, złotych dwa, efficit zł. cztery; za ołowiu funtów siedm na kule żołnierzom, funt a grossis dwadzieścia pięć—efficit zł. pięć, gr. dwadzieścia pięć; za formę do kul lania żelazną, za nią w Korcu zł. cztery; za pałaszów w Ostrogu nowych miecznikowi dla konnych dwóch, jeden po złotych czterdzieści, i dla pieszego jeden a flor. dwadzieścia—efficit zł. sto; za konia gniadego, lat sześć mającego, czerwonych złotych dwanaście — efficit zł. dwieście szesnaście; za konia kasztanowatego, lat cztery mającego, czerwonych zł. szesnaście — efficit zł. dwieście ośmdziesiąt ośm; za rzemień biały do wytoków, złotych dwa; lenungu na dwa miesiące trzem żołnierzom, dwom konnym po zł. szesnaście na miesiąc jeden, a pieszemu po zł. dwanaście, efficit zł. ośmdziesiąt ośm; expensy podróżney dla urodzonego Komorowskiego, człeka jego i koni parę, przez niedziel cztery, jeżdżąc po różnych miastach dla skupienia sukna, broni etc. na oporządzenie żołnierzy, efficit zł. sześćdziesiąt cztery

groszy dwadzieścia. Summa summarum efficit złotych tysiąc sześćset jedenastie groszy ośmnastie. — U tego rejestru, per oblatam podanego, podpis ręki w te słowa: Podpisuję ten rejestr expensy pieniężney Jozef Antoni Korczak Komorowski, m. p.—Który to rejestr, na papierze szteplowanym spisany, i do oblaty podany, za podaniem, ustną i oczewistą proźbą imci podawającego, a za przyjęciem urzędowym, wszystek z początku aż do końca, tak, jak się w sobie pisany ma, od słowa do słowa do ciąg niniejszych ziemskich łuckich iest zapisany.

Кн. земск. Луцк. записов. № 2894, л. 491.

XXXVIII.

Циркулярное посланіе начальника земской милиціи Ковельскаго округа къ помѣщикамъ того же округа, повуждающее ихъ доставить милиціантовъ, которыхъ они обязаны снарядить. 1789. Іюня 3.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii dwudziestego drugiego dnia.

W roczki sądowe grodzkie Włodzimierskie, od dnia piętnastego miesiąca y roku, na akcie wyrażonych przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Jozefem Szlubicz Załęskim, stolnikiem łuckim, podstarostą grodzkim Włodzimierskim i xiegami niniejszemi grodzkiemi starościńskimi, comparens personaliter wielmożny Ambroży Bogdaszewski, wiceregent grodzki Włodzimierski, ten list olwieszczający W. W. y urodzonych dziedziców y jakimkolwiek bądź prawem possessorów dóbr, w parafjey Kowelskiej a powiecie Włodzimierskim będących, od wielmożnego Thomasza Żegockiego, pisarza grodzkiego Włodzimierskiego z rekwizycją, aby ciż obywatele z pomienionych dóbr milicyantów z końmi, moderunkiem y lenurgem do miasta Kowla przystawili, pisany, w xięgi

niniejsze grodzkie Włodzimierskie sposobem oblaty podał, tak się w sobie mający: Tomasz Żegocki, pisarz grodzki Włodzimierski, milicyą powiatu Włodzimierskiego a parafiey Kowelskiej komenderujący. Rozporządzeniem współobywatelów powiatu Włodzimierskiego, na dniu dwudziestym maja roku terazniejszego w Włodzimierzu udziałanym, do parafji Kowelskiej wyznaczony komendant, uwiadamiam W. W. y urodzonych, jakim bądź prawem, miast y wsi w parafji tuteyszey Kowelskiej zostających posiadaczów, iż upowazając obrady obywatelskiej dzieła, a ku dobru ogolnemu ułożone, na uiszczenie tego, tu do Kowla, na dzień pierwszy miesiąca y roku terazniejszego zjachałem; aże wyraznie nam przepis, abym o przystawę milicyantów z końmi, moderunkiem y lenungiem do obywatelów uczynił rekwizycyą, przeto dla wiadomości wszystkich, parafją tuteyszą Kowelską składających, dzieło obrady obywatelskiej autentycznie wypisane przyłączam, z tym milicyanta, urodzonego Żuka, kommanderuje, dając mu ordynans, aby do wsiów niżej wyrażonych jachał y wszędzie po dworach też dzieło do preczytania okazywał; zwierzchność zaś dworska raczy dać na piśmie milicyantowi zaświadczenie o jego bytności. Czyniąc zaś te uwiadowienie razem upraszam wszystkich w. w. y urodzonych obywatelów, parafją tuteyszą kowelską składających, o przystawę milicyantów z końmi, moderunkiem y lenungiem tu, do Kowla, winien jestem o przystawie tych milicyantów generalney komendzie wierny uczynić raport. Radbym go uczynił w ukontentowaniu podług mojej opinji, że wszyscy są czułemi w ogulney potrzebie, a oddzielającego się od czynności obywatelskiej żadnego niemasz; dla tego utrzymuję moy raport y czekam każdego determinacyey. Działo się w Kowlu dnia trzeciego junii, tysiąc siedmset óśmdziesiąt dziewiątego roku. U tego listu obwieszczającego, przy wyciśnionej na laku czerwonym pieczęci, podpis takowy: Tomasz Żegocki, pisarz grodzki włodzimierski. (L. S.) Który że to list, za ustnym y oczewistym ich m. podawającego do oblaty podaniem, a za moim, urzędowym, przyjęciem, słowo w słowo, cały, jak się w sobie ma (z

przypisem y wyrazem wsiów siedmiu: Rużyna, Koszar, Smidyna, Kruhela, Czerkas, Kalinowki y Lublińca), do xiąg niniejszych grodzkich Włodzimierskich jest wniesiony y zapisany.

Кн. гродск. Владимир. записовая № 1176, л. 584 на об.

—

Такіе-же понудительные циркуляры отправлены въ селенія Ковельскаго округа: Ворону, Бѣлашевѣ, Рокитницю, Уговецкѣ, Колодежно, Мыслинѣ и Рудники (книга таже л. 584) и въ селенія Порыцкаго округа (книга таже, л. 503).

XXXIX.

Универсалъ порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, побуждающій помѣщиковъ, не приславшихъ милиціонеровъ, поспѣшить ихъ высылкою, также требующій доставки фуража для содержанія войска, побуждающій исполнять мѣры предосторожности, установленныя комиссіею и требующій немедленной отсылки въ комиссію всѣхъ арестованныхъ коробейниковъ. 1789. Іюня 9.

Kommissya wojewodztwa Wołyńskiego.

Wszem w obec i każdemu z osobna, komu o tym wiedzieć należy, do wiadomości podaje. W każdych czynnościach, tyczących się dobra publicznego, duszą jest zgoda i jednomyślność, tym więcej gdzie idzie o całość majątku i bezpieczeństwo życia, łączenie się ku wspolney obronie obywatelów konieczną zdaje się być potrzebą. Doswiadczyła tego kommissya, część obywatelów wojewodztwa Wołyńskiego reprezentująca, w początkach grożących okropnemi skutkami z podburzenia chłopstwa do buntu, nad całym krajem i własnym województwem wiszącemi, kiedy obywatele zagrożeni własnego życia ocaleniem, w nieznamydownianiu się woysk na Wołyniu, przyjeli zachęcenie kommissyi względem milicyi, i część jej znaczną, w jakim kto mógł porządku, na nagłąca pozierając potrzebę, wystawili. I co w obcych narodach przymus zwykł zyskiwać na oby-

watelach, to w wolnym narodzie czułość o bezpieczeństwo kraju, życia i majątku znalazło chwalebne względy. Nie trzeba więc ustawiać w tak cnotliwych, i chyba tylko przez uprzedzenie innym duchem tehnącym i przeciwnie myślącym nie upodobanych czynach, należy powiększać zabezpieczenie na ukryty, lecz nie zupełnie utłumiony ogień, należy skutkować jednomyślnie, co współbracia celem nie tylko siebie lecz i innych ocalenia, w ufności podobnego zamiaru każdego obywatela dopełnili. Należy znieść równie słodki ciężar miłości braterskiej, który by o nieoddzielnym obywatelów w każdy moment przekonywał myśleniu; niech odgłos idzie w odległe kraje i w potomności zostanie pomniątka, że Polak w potrzebie umie razem myśleć, razem działać, i razem czynić. Nie może kommissya spoznienie od niektórych milicyi brać za skutek odróżnienia się od wypełniających tę potrzebę przyznaje to niezręczności, a może dla odleglejszych mieysc niewiadomości o tak chwalebney wielu bardzo obywatelów czynności, dla tego nie przestaje zachęcać i starać się o równą od wszystkich w dostawieniu milicyi łatwość, bojąc się, aby to w jednym razie niełączenie się, na zawsze między obywatelami tey nie zatraciło ufności, przez którą znaczniejsze domy, dopieroż województwo, większą część obywatelów składając, zwykły się utrzymywać. Mogł pierwey obywatel ulegać prywatnym odgłosom, że ta milicya, do nayzbawienniejszego celu umyślona, była na szkodliwy jakowy zbierana zamiar, lecz niech już będzie przekonany, że tak pozny przesąd został obalony, kiedy na czele będący stanów skonfederowanych i rzeczypospolitey wielki mąż, j. w. Małachowski, referendarz wielki koronny, seymowy marszałek, dóbr swoich, i na wzor jego j. o. książę Poniatowski p. wielkiego księstwa Litewskiego, j. o. książę Czartoryski, j. w. Zamoyski ordynat, i inni, w województwie Wołyńskim znaczniejsze dobra mający, choć nie przytomni, tudzież obywatele, klucze, wioski i części posiadający, chęcią tylko wspólnego ratowania się w zdarzeniach nieszczęśliwych, milicyą dostawili. Mógł jeszcze kto zbiegniomych do miast stołecznych obywatelów prywatą nazwać, że ta mi-

licya tamże do zebrania się początkowym wezwana była obwieszczeniem, chociaż przez ocalenie akt miał bezpieczeństwo honoru, szlachectwa i majątku. Lecz kommissya nie dla siebie, tylko dla województwa sprawiając swoje obowiązki, dogodziła chęciom obywatelskim, na parafje dzieląc milicyą, któraby nie tylko w miastach stołecznych dla akt, ale też w parafjach dla obywatelów bliższą stała się obroną. Nie spodziewa się kommissya, aby który obywatel utyskiwał na ciężar dobrowolny, przy innych podatkach z milicyi wynikający, bo ten ciężar przy zapalonym ogniu buntów przez wszystkich z dobrej woli był przyjmowanym, a kiedy w iskrze początkowej wsparciem oycowskim najjaśniejszego pana przez nadesłanie części woyska y czułością współbraci został nie zupełnie utłumiony, niech wzajemną miłością zagrzani będą ci, którzy nie dostawili milicyi, niech ją dostawia i robią ulgę ratującym siebie początkowie współbraci. Potrzeba mieć ufność w woysku krajowym, że nim zasłonięty zostanie obywatel od nieszczęśliwości, lecz znowu wzgląd mieć na to należy, że tegoż woyska nagłe skompletowanie nastąpić nie może, dotąd zaś zebrana liczba, dla zasłonięcia granic gdy zostanie użyta, a nieszczęścia, które nam zewsząd obiecują, gwałtownie wybuchną, będzie województwo zaczynało znowu myśleć o ratunku, lecz już będzie po czasie, bo choć by gmin ludzi gwałtownie zebrać mogło, niezdatne, bez usposobienia do musztry, bez porozumienia się, będzie tylko jedyną pastwą spozierających pokątnie na nas nieprzyjaciół. Niech więc tylko każdy obywatel, duchem jedności tchnący, cechą podściwie myślącego człowieka oznaczony, miłością wspólną dobra publicznego zagrzany, o ocaleniu życia y majątku współbraci i swego myślący, ściśle te uważy maxymy, które do dobrego zmierzają celu, zapewne dla ufności jedyney, któraby go w społeczeństwie łączyła, dopełni zamiar pierwszych uniwersałów wrzględem dostawienia milicyi niezwłocznie, dla wrażenia krajom i województwom Wołyńskich obywatelów jedności, zdaleka jey dozierającym. Uprzątając więc bojaźń, z nieustannego utrzymywania milicyi pochodzącą, że ta od dnia 1 czer-

wca przez miesięcy dwa trwać będzie, kommissya zabezpiecza. Gdyby jednak grożący nam niebezpieczeństwem rozruch nie ustawał, spodziewa się kommissya, że sami obywatele na przedłużeniu czasu do utrzymania jey poprzestaną. A lubo kommissya ufna jest, że w. w. kommandanci parafjalni lokacją swoją podług myśli urządzeń po miastach i wsiach, w tychże parafiach będących, przy kościołach parafjalnych rozłożywszy, raporta natychmiast przesyłać nie zaniedbają, jako ma doświadczenie z wielu, cnotliwie i chwalebnie dopełniających swoje obowiązki, aby ta jednak niëwiadomość, obywatelom nie rodziła jakowego podeyrzenia, a spokojnemi we wszelkich wątpliwościach zostawiła, kommissya kommanderującym po parafjach skutecznienia takowego opisu powtarza i przypomina.— Jako zaś obywatele sami żądali przez listy swoje do nayjaśnieyszego pana i stanów rzeczypospolitey zasilenia woyskiem, ofiarując stosować żywność do żołdu, tak gdy z oycowskiey nayjaśnieyszego pana troskliwości, doznaje województwo przechodu i konsystencyi woyska, przez co same mieysca przechodu, konsystencyi i wsie poblizsze doświadczają uciążliwości, a odlegle wsie i miasta wolne są od wspólnego ciężaru, przeto gdy województwo wspólnie do wszystkich ciężarów przykładać się powinno i część tegoż województwa furaz do magazynu dostawiła, spodziewa się kommissya, że i inne dobra dostawienia tegoż furazu nie uchybią, ile gdy tego opłata, w generalney złożona kassie, dotąd nieruszona, do urządzenia województwa znayduje się. Inaczej kommissya, dzieląc ciężar na całe województwo, a uymując przykrości obywatelom, od początku kwietnia woysko utrzymującym, starać się o przeciąganie woyska na konsystencyą ode wsi do wsi, aby wszystkie rowny uczuły ciężar, będzie przymuszona. Pewna jest kommissya, że każdy obywatel, czuły o własne bezpieczeństwo, dziesiętników przysięgłych po wsiach y miastach ustanowił, wartyienne i nocne utrzymuje, bez zaświadczenia przejeżdżających, przechodniów zkadkolwiek i dokadkolwiek nie przepuszcza, podeyrzanych zatrzymuje, leśnych do nayszczegolnieyszey ostrożności, aby się hultaje po lasach i futorach nie kry-

li, pod surową karą obowiązuje Żeby to jednak do czasu zupełney spokojności nie ustawało, owszem jak najmocniey zachowano było, ile gdy świeże zewsząd o nieuspokojeniu się rozruchów dochodzą wiadomości, kommissya do utrzymania tego porządku, dla własnego bezpieczeństwa obmyślonego, potrzebą ocalenia się wzajemnego i wspólnego dobra, zachęca i obowiązuje. Za rzecz pewną donoszą kommissii, że niektórych miast i wsiów dziedzice i posiadacze, uniwersałami najjaśniejszych stanów rzeczypospolitey i kommissyi ostrzeżeni, piliponów pojmałszy, dotąd bez pilney straży u siebie utrzymując, wielu tym sposobem z ręku swoich upuścili, przez co daleko większa w obywatelach rodzi się niespokojność; przeto kommissya, znając swoim obowiązkiem przestrzegać bezpieczeństwa publicznego, obowiązuje tych wszystkich, którzy by podobny gatunek ludzi i ich majątki mieli u siebie, aby onych z majątkiem, unikając odpowiedzi, dla wybadania i dosłedzenia zamiarów włoczenia się w tak wielkicy liczbie po kraju polskim, ile gdy niektorzy, po imionach i przezwiskach powołani, w miastach stołecznych nie znaydują się, do juryzdykcyi przystawili. Który uniwersał, aby prędzey każdego doszedł wiadomości, nie tylko po parafjach jak nayprędzey rozesłać, a rozesłane przez plebanów po kościołach rozgłaszać, ale też obywatelów, w parafjach mieszkających, sąsiadów i parafianów uwiadamiać, rozsyłać, miłością obywatelstwa i potrzeby terazniejszey kommissya zagrzewa i obowiązuje. Dan na sesyi kommissyjney w sucku, dnia 9 czerwca 1789 roku.

Stefan Szlubicz Załęski, chorąży powiatu Nowogrodzkiego, prezydujący, Tadeusz Podhorodyński, kommissarz. Kajetan Aksak, kommissarz. Jan Krokwa Tomaszewski, powiatu Luckiego kommissarz. Franciszek Pisarski, kommissarz. Piotr Borsza Drzewiecki, kommissarz. Iwo Stecki, kommissarz. Jozef Woyna Orański, kommissarz. Ignacy Iełowicki, kommissarz. Felix na Drozdniach Hulewicz, kommissarz. Kajetan Trzebuchowski, kommissarz. Walenty Szlubicz Załęski, kommissarz(L.S.)

Документъ этотъ внесень въ книгу городскую Владимірскую 1789 года, 13 іюня.

Кн. городск. Владим. записовая, № 1176, л. 558.

XL.

Постановленіе собранія дворянъ Волынскаго воеводства, предписы-
сывающее порядковой комиссіи распустить земскую милицію. 1789.
Іюня 1.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca julii
pierwszego dnia.

W roki sądowe ziemskie łuckie, od dnia świętey Trócy świę-
ta rzymskiego, roku wyż na akcie wyrażonego przypadłe, y sądow-
nie odprawować się zaczęte, przedemną, Mateuszem Baczewskim, sus-
ceptantem przysięgłym ziemskim łuckim, na mieyscu j. w. sędziego
y w. podsędka ziemskich łuckich ad hunc actum uproszonym, y
xięgami ninieyszemi ziemskimi łuckimi osobiście stawiający urzęd-
nicy y obywatele województwa Wołyńskiego, niniejszy swoy podali
manifest. Nie możemy nie wyrazić nayjaśnieyszemu królowi imci,
panu naszemu miłosciwemu, y nayjaśnieyszey seymuiącey rzeczypos-
politej naygłębszego podziękowania, do którego czujemy się bydź
nieskończenie obowiązani, za wysłuchane wołania y proźby nasze
w razie naystrasznieyszym, za troskliwe y prawdziwie oycowskie
starania około ocalenia nas wszystkich udzieleniem mocy prześwie-
tney kommissyi województwa naszego, dla zapobiegania złemu, któ-
re w sposobie nayokropnieyszym, przez wieki u nas nie praktyko-
wanym, wybuchnąć miało, za przysłanie poczęści y zbliżenie w wo-
jewódstwo tuteysze woyska krajowego, a poczęści jeszcze przysłać
upewnienie,—słowem, za obronienie nas od zguby, która nad nami
wisiała y zgotowaną była. Winni jesteśmy y prześwietney kommis-
syi wojewódzkiej wielką wdzięczność, że mężną usilnością, przezor-
nym zapobieganiem, zbawiennym zaradzeniem y nieznużoną pracą,
przecieła ułożone na wyrzucie nas z życia y majątków spreżyny y
knowane bunt, niżeli w swoich zamiarach uskutecznione zostały,
poskromiła. Tychto zacnych mężów układem stało się, że milicyą w
województwie naszym ku wspólney obronie, jak można było w cza-
sie nayprędzszym na nogach stanowszy, bezpieczeństwo tym pewniey-

sze użyczyła, im większy tak na buntujących markitanów y innych, jako y nakłanianych do buntów y rzezi, padał postrach. A chociaż ta milicya, przez rezolucyą kommissyi w nagłym razie naprędcie uchwalona, nie w proporcyi dóbr pochodzi, gdyż, zaczawszy od trzydziestu poddanych z mniejszych wsiów równie po jednym żołnierzu wystawić obowiązani zostaliśmy; przecież, że tylko to stało się tymczasem (jako brzmią słowa uniwersału) z lenungiem na dwa miesiące, y nagle, w gorącej potrzebie, przeto przyjęto jest chętnie, bez najmniejszego sarkania w ufności, że w czasie powolniejszym, a przy wymagającej potrzebie, mogło to zostać poprawione y jednakowe między wszystkich obywatelów, w proporcyi dobr podziałem rozłożone; lecz teraz, kiedy nie tylko złe w źródle swoim byź utłumione znayduje się, klęska uknowana jest dosłedzoną, nayjaśniejszy król, pan nasz miłościwy, oraz seymujące nayyjaśniejsze rzeczypospolitey stany, troskliwie y skutecznie działając, zbliżonemi woyskami kray tuteyszy bezpiecznym uczynili, y kiedy w ufności zostajemy, że y na czas dalszy (ile że coraz woyska przez nakazany rekrut pomnaża się) nie zostajemy bez tey że obrony, zdaje się utrzymywanie tey milicyi więcey nie byź potrzebne; jakoż, w czasie przednowku y przy ukazujących się w polu nieurodziejach, ciężkie iest furażowanie koni, y żywność po miastach wielu ludzi przy znaczney drożyznie staje się niepodobną, prócz milicyantów dawania y utrzymywania. Publiczne podatki pod tytułem dobrowolney ofiary na powiększenie bardzo potrzebne woyska krajowego uchwalone, dosyć nas interessują y znaczne są, aby na nich przestać, nie przydając sobie innych ciężkości, ile że krytyczność czasów terażniejszych sprawuje, iż wielka liczba dóbr dla niewypłaconego podatku publicznego idzie na delate y exekucyom podpada; dosyć zatem jest część majątków naszych, na woysko krajowe poświęconych, oddać, y byź tymże woyskiem ubezpieczonemi. Nakoniec milicya nasza, w funduszu swoim nieproporcyonalnie umiarkowana, tymczasem tylko, y niejako na dwa miesiące, gdyż lenungiem dwumiesięcznym ustanowiona, nie może y nie powinna byź długo

trwającą, taż tylko do czasu bezpieczniejszego, ktorego zdaje się że doczekaliśmy. Zaczynam z przyczyn wymienionych, szukając ulżenia y pewni będąc łaski najjaśniejszego króla, pana naszego miłościwego, y najjaśniejszey Rzeczypospolitej seymujących stanów, że nam w potrzebie ratunku nie odmowią y wojskiem krajowym opatrzą, y tak prześwietney kommissyi wojewodztwa naszego, jakoteż w. w. kommandantom teyże milicyi o ujęcie ciężaru, przy innych dosyć znacznych dotykającego, ile już przy ustającej potrzebie, upraszamy y też milicyą cofnioną nieodwłocznie mieć chcemy; gotowość iednak w nagłej, broń Boże, potrzebie do podobnego dawania ratunku y postawienia ludzi uzbrojonych (co nam łatwiey przyjdzie, mając już broń y porządki usposobione) zachować upewniamy y takową myśl y oświadczenie nasze, aby prześwietna kommissya wojewodztwa naszego w protokoł swoy zamieścić raczyła, w. w. kommissarzów upraszamy. Stanisław Grzegorz Worcell, podstoli wielkiego xięztwa Litewskiego, R. K. N., mp. Antoni z Piątki Sobolewski, chorąży wojewodztwa Wołyńskiego, mp. Stanisław Kostka Hulewicz, chorąży powiatu Łuckiego, vice starosta sądowy grodu Owruckiego, mp. Stanisław Kostka Radwański, sędzia ziemski Łucki, mp. Jozef Leduchowski, stolnik wołyński. Jozef Stecki, kawaler orderu s-go Stanisława. Stefan Jełowicki, podsędek ziemski Łucki, mp. Leon Hulewicz, łowczy Wołyński, podstarosta grodzki Łucki.—Stanisław Zagorski P. W., sędzia grodzki Łucki.—Dyonizy Dubiecki H. W. K. Z. N.—Jozef Kawecki, pisarz grodzki Łucki.—Konstanty Odrowąż Hołowiński S. D.—Gabriel z Brodu Hulewicz V. Z. W.—Stefan Lipski.—Jan z Brusiłowa Kisiel.—Franciszek Lipski.—Michał Kono packi, chorąży wojewodztwa Bełzkiego.—Jozef Szawłowski S. j. k. mości.—Jozef Dobrowolski J. Z. Ł.—Franciszek Rohczyński, pisarz ziemski Łucki.—A. Piotruszewski W. M. P. P. Wilczopolski, P. Z.—Bonifacy Dłuski K. Z. L.—Jakob Korzeniowski S. Z. Ł.—J. A. Dąbrowski K. Z. Ł.—K. Miastkowski P. P.—Jan Nepomucen Prus Szawrowski.—Franciszek Xawery Olszanski, C. P.

Кн. земск. Милк. запис. № 2894, л. 1301.

XLI.

Постановленіе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, которымъ земская милиція распускается по домамъ. 1789, іюля 2.

Kommissya województwa Wołyńskiego. Końcem ocalenia województwa wszystkie czynności swoje stosując, w nagłym przypadku podżeganego pospólstwa do buntu milicyą wojewodzką za zgodą współ-obywatelów podniosła była, w czym wydane uniwersały obywatelów województwa naszego zawiadomiły, przeciągnięcie milicyi do dwóch miesięcy znowu uczynione zostało, a gdy nadeszły woyska i już obrona powszechna głębiej niejako rozjątrzone pospólstwo uspiła, kommissya województwa Wołyńskiego w tym czasie odbierała nalegania słowne obywatelów o rozpuszczenie teyże milicyi; zdało się kommissyi województwa Wołyńskiego, taką rzecz, ile większey wagi, aż do zjechania się trzech kompletów odłożyć, gdy na dniu wczorayszym zebrani obywatele pod dniem pierwszym lipca, żądaniem swoim autentycznym, do xiąg ziemstwa Łuckiego wniesionym, cofnąć też samą milicyą do domów swoich przedsięwzięli, i o to wniesienie do kommissyi województwa Wołyńskiego powtórzyli; kommissya województwa Wołyńskiego, z tychże samych obywatelów złożona, jedno chcieć i jedno rozumieć pragnąca, nie może zamilczyć tych słuszných pochwał tym czułym obywatelom, ktorzy na odgłos pierwszy żołnierzy przystawić raczyli. Ich to do dobra publicznego przywiązaniem, kosztem i ofiarą potłumione zamachy na życia nasze, gdy drudzy współobywatele ociąganiem się swoim nie chcieli postrzegać już wybuchnąć mającego ognia, i dotąd nawet żadnego żołnierza nie przystawili. Nie można tego nie wspomnieć, że sam j. w. Małachowski, referendarz koronny, seymowy i generalny marszałek, mimo kosztu i trudy swoje, całe yczyźnie wiadome, z dóbr swoich żołnierzy 20 porządnych przystawić rozkazał. Sławi i uwielbia kommissya tych to czułych mężów, a skromnością zwykłą nieczynnych zamilcza, ktorzy gdy do obrony swey własney przysłać zaniechali żołnierza, w żądaniu jednak swoim cofnienia nawet nie przy-

słanych domagali się; przeto kommissya województwa Wołyńskiego, nalegania współobywatelów przyjmując, tę milicyą, w całym województwie i po mieyscach parafjalnych dawniey porozkładaną, do domów własnych panów swoich powroconą i ruszoną mieć chce. Miłością jedną dobra powszechnego uprasza i wzywa współ-obywatelów prześwieznego województwa, aby tych to milicyantów po domach własnych utrzymywać, gotowych do ruszenia (w naypierwszey, uchoway Boże, potrzebie, za uwiadomieniem od kommissyi) mieć chcieli; bo nigdy ostrożność naganną nie była. Upewnia oraz kommissya województwa Wołyńskiego o iskierkach jeszcze tlejących, co i nowa wiadomość, w dobrach Jampolskich sprawdzona, potwierdza. Aresztantów pod kommendą milicyi zostających, pod straż kommendy regimentu pieszego Ostrogskiego Dubieńskiego kommissya oddaje. Milicjantów, do domów swoich powracać mających, sami obywatele bądź przez zwierzchność od siebie zesłaną dla uniknienia exorbitancyi w przechodach zdarzanych odebrać i zadłużania ich ułatwić raczą. Armat sztuk pięć i ładunki ostre pod liczbą u wielm. Kiszela, rotmistrza pułku buławy polney wojewodztwa zostawać kommissya przecznacza. Dan na sessyi wojewódzkiej, dnia drugiego miesiąca lipca. Dyonizy Wiszniowski S. G. C., prezes. Jan Krukwa Tomaszewski, P. Ł., kommissarz. Tadeusz Bożydar Podhorodyński, kommissarz. Marcin Sławuszeowski, kommissarz. Jgnacy Jełowicki, kommissarz. Jwan Stecki, kommissarz. Kajetan Trzebuchowski, kommissarz.

Кн. гродск. Кременец. запис., № 1775, л. 1383 (подлинникъ печатанный).

XLII.

Универсалъ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, оповѣщающій дворянъ этого воеводства о томъ, что сеймомъ возложена на комиссію обязанность принимать мѣры противъ предполагаемаго крестьянскаго волненія. Комиссія предлагаетъ помѣщикамъ слѣдить за настроеніемъ крестьянъ и кроткимъ съ ними обращеніемъ не подавать повода къ раздраженію. 1789. Марта 23.

Dnia 23 miesiąca marca, 1789 roku. Obwieszczenie obywatelom województwa Podolskiego.

Kommissya województwa Podolskiego na mocy uniwersału, z woli j. k. mości y prześwieatnych skonfederowanych stanów, przez jaśnie wielmożnych marszałków seymu y konfederacyi obojga narodów, roku teraznieyszego, dnia 23 miesiąca lutego w Warszawie datowanego, a do akt grodzkich Kamienieckich Podolskich tegoż, die 16 marca przez oblate podanego, do województw: Kijowskiego, Wołyńskiego, Podolskiego, Bracławskiego wyszłego, dalszy ciąg urzędowania kommissyom tych województw zalecającego, y, co do tego punctu, w tym sposobie je przepisującego: „*Popierwsze*: Składając kommissye od województw: Kijowskiego, Wołyńskiego, Podolskiego i Bracławskiego do obmyślenia furazów y innych potrzeb dla woyska krajowego ad interim ustanowione, oraz przez lauda do utrzymania porządku y bezpieczeństwa wybrane, natychmiast po wniesieniu do akt wspomnionych czterech województw ninieyszego uniwersału zjechać się na mieysce, wolą województwa dawniey przeznaczone, winni będą, a w przepisie, stanowiącym ich urzędowanie, co do kompletu y rozkładu zasiadania wyszczególnionym sposobem, obywatelów o tey troskliwości zgromadzonego narodu obwieszczą, sposób donoszenia sobie raportów od współziemianów przepiszą y nayskuteczniejszych użyją szrodków, ktore znajomość i urzędujących rostopność podawać będą, aby jak nayrychley przyczyny, powody oraz okoliczności, rozruchów poddaństwa tyczące się, rozważyły, y jeżeli gdziekolwiek zamieszania okażą się, w źródle swoim utłumić starały się. *Podrugie*. Obywatele, ktorych spokoyność y bezpieczeń-

stwo jest celem seymowey ustawy, w naymnieyszym dostrzeżeniu śladów powstawania lub pogrozek poddaństwa nayrychley tak komendy poblizsze, jak komissye porządkowe uwiadamiac powinni będą. W czasie wydarzoney nagley potrzeby, nim komendy w tamte pomienionych województw okolice nadeyda, lub nawet za nadeysciem żądanie będzie, bądź od komenderujących, lub komissyów porządkowych, pomoc, a szczegulniey użyczenie nadwornych żołnierzy do takowey czynności nieodmowienia obywatelów miłością kraju y chęcią ocalenia ich losu własnego obowiązujemy. *Potrzecie.* Komissye, takowe doniesienia od obywatelów odebrawszy, za zniesieniem się z komendami, badania, bądź z pośród siebie, bądź z innych wyznaczonych czynić mają, a z wszelakich czynności swoich zdawać sprawę do nas, marszałków konfederacyi, końcem przełożenia rzeczypospolitej stanom, przesyłanemi raportami powinni będą“. I z obowiązku swego daje wiedzieć wszystkim w powszechności w. w. obywatelom województwa Podolskiego lub w ich dobrach rządcom, albo jakimkolwiek sposobem zwierzchność mającym. Gdy doświadczenie nie naydawnieysze dosyć wszystkim pamiętne nieszczęśliwego rozruchu pospolstwa w Ukrainie całej, a ztąd tylu fatalnych klęsk dla obywatelów y poddanych sprawiedliwą, a w terazniejszych okolicznościach bardzo potrzebną wzbudza w narodzie ostrożność y na przeszłe nieszczęścia czułość, z tegoż samego powodu raczą w. w. obywatele zalecić, ażeby sprawowania się y zachowania ich poddanych jak nayrozsądniej y nayuważniey dostrzegane były. A jeśliby gdzie, nie z fałszywych jakowych podobieństw, ale z pewnych dowodów przekonanie pewne, albo podobieństwo bliskie jakowego w pospolstwie zamieszania, lub przygotowanie do tego, albo słowne przechwalanie się okazało,—wtenczas zwierzchność dworska, obwinionych pod strażą zatrzymawszy, dopełniając obowiązków wytkniętego wyżej uniwersału prawa, o tem komissyi swoiey doniosą, lub w gwałtowniejszey potrzebie pomocy nayblizszey komendy wezwą, a potem komissyą o tym uwiadomią. Ażeby zaś, zapewniając sobie bezpieczeństwo, tak się obeyść, iżby nic sobie samym wyrzucić nie mogli

y smutney tey dobrze myślącym nie podać uwagi, jeżeli nie uciemiężona ludzkość takowe czasem wznieca pożary, stan poddanych z natury swojej wyobrażany za przykry, ludzkim postępowaniem osładzać należy. Lubo sposob myślenia przezacnych obywatelów, miłość, ludzkość, w wieku teraznieyszym znana, dosyć o tym daje przekonania, komissya jednak ma obowiązek z powodów dopiero wspomnionych, iż podatek podymnego, teraz postanowiony, od samych tylko dworów, nie zaś od gromad wsiów opłacany być powinien. Jozef Starzyński, chorąży Podolski, prezydujący. Jan Komarnicki, czesnik Latyczowski. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski. O. Morski m. p. Fr. Malinowski. A Czerwiński m. p. Maurycy Sakowski.

Кн. прот. засѣд. порядк. ком. Подол. воев., № 4347, л. 75.

XLIII.

Просьба помещиковъ Летичевского повѣта, о присылкѣ въ этотъ повѣтъ отряда войска. 1789. Апрѣля 9.

Prześwietna Kommissyo!

Doszły do nas razem prawie wszystkich kopje listow, o okropnym zdarzeniu, na Wołyniu nieszczęśliwie dopełnionym na i. mć. panu Wyliżyńskim, z domem całym wyrżniętym. A gdy oraz z wielu innych mieysc pobrani chłopi, niektorzy już w spisy przygotowani, jako to w Chmielniku, rzeźbą blizką, nastąpić mającą, odgrażający się, sprawiedliwą naszą y kraju całego pomnażają bojaźń, ile w czasie, gdy powiat cały Latyczowski, a nayszczegulniey okolice Derażni, Szarawki, Płoskirowa, Felsztyna, Michałpola, bez żadnego zostające żołnirza, upraszamy przeto prześwietney kommissyi porządkowey województwa Podolskiego o zanieśenie proźby do wielmożnego komendanta kamienieckiego, jako naybliższej komendy, iżby natychmiast dostateczną komendę wysłał, która by, rozlokowawszy się po miasteczkach, pilną na wszystko miała baczność. Oraz taz prześwietna kommissya raczy upraszać wielmożnego i. mć.

pana generała altyleryi, aby ten chciał tu, w powiat Latyczowski, przysłać komendę jaką, która by bezpieczeństwa obywatelów y spokojności jak naysilniey przestrzegała, ile w takim czasie, w którym najmnieysze okoliczności, tyczące się zagrażającego nieszczęścia, nayścisley dostrzegane być powinny. Ponawiając te prośby nasze, zostawamy z powinnym uszanowaniem jaśnie wielmożnych y wielmożnych panów dobrodziejów nayniżsi słudzy.

Jakub Radziszewski, Boreyko L. S. Felix Gawroński. A. Tyrański. J. Macewicz. Daszkiewicz. Antoni Radecki. 9 Aprilis, 89 anno.

Картонъ дѣлъ каменецкихъ № 7.

XLIV.

Циркуляръ порядковой комиссиі Подольскаго воеводства, сообщаящій дворянамъ тревожныя вѣсти, полученныя отъ Волынской комиссиі и предписывающій имъ обезоружить крестьянъ, устроить за ними надзоръ и арестовать всѣхъ подозрительныхъ лицъ. 1789. Апрѣля 10.

Działo się w Kamieńcu Podolskim, dnia dziesiątego miesiąca kwietnia, roku Pańskiego tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego.

Kommissya województwa Podolskiego, skoro odebrała troskliwie o dobro publiczne przeswietney kommissyi województwa Wołyńskiego, a razem smutne dla kraiu doniesienie, natychmiast jaśnie oświeconych, jaśnie wielmożnych y urodzonych obywatelów województwa Podolskiego, lub w ich dobrach zwierzchność mających uwiadomić koniecznością bydź osądziła. Dla dokładniejszego poznania już już wiszącego nad nami nieszczęścia, list prześvietney kommissyi województwa Wołyńskiego, w kopii dokładney co do słowa wypisany, do przeczytania jaśnie oświeconym y jaśnie wielmożnym obywatelom lub w ich dobrach zwierzchność mającym, przyłącza. Raczą przeto jaśnie oświeceni y jasnie wielmożni obywatele województwa Podolskiego, lub w ich dobrach zwierzchność mający, zapobiegając

swemu i kraju swego nieszczęściu, broń wszelką y narzędzia do rzezi podobne przy nayściślejszey rewizyi od poddanych swoich odebrać. Dziesiętników, jeżeli można z szlachty lub z polaków, którzy by naypilniey tego doglądali wszystkiego, ustanowić. Piliponów w miastach y wsiach, y czerców, pod jakim kolwiek bądź pozorem będących y włuczających się, nie zważając na czas ani żadne okoliczności, do fortecy Kamienieckiey przystawiać, tudzież o naymniejszych odgłosach lub szemraniach o buntach kommissyą uwiadamić, wszelkich ludzi podeyrzanych do kommissyi swojej jak nayrychley odsyłać. Ten jest jedyny sposób ratowania dobr a całości życia obywatelów, od ktorego nigdy obywatel polski oddalać się nie chciał. Że więc y teraz skutecznie będzie baczny y kommissyi swojej żądaniom zadosyć uczyni, taż kommissya województwa Podolskiego nieomylną pokłada nadzieję.

Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski, prezydujący m. p.

Skupieński, regent kommissyi województwa Podolskiego.

Te uniwersały były mi komunikowane, podług których wszyscy obywatele ile możności zarządzić się staramy y wszelką straż, ostrożność zachowujemy. Wszelako dla szerzącego się ustawicznie złego bez pomocy wojskowej obeyść się nie możemy, y o te jako naprędzey, dopraszamy się.

Datum w Bokiiwce—die 19 aprilis, 1789 roku.

I. Zeromski chorąży.

Te uniwersały były czytane y kwatery dla wojskowych zapisywane dnia 23 kwietnia, 1789 r. w Dobrohoszczy.

T. Ostrowski, ekonom.

Изъ картона дѣлѣ каменецкихъ № 7.

XLV.

Письмо порядковой комиссії Подольскаго воеводства къ такой же Волынской комиссії съ извѣщеніемъ о принятыхъ первою мѣрахъ предосторожности. 1789. Апрѣля 10.

1789 dnia dziesiątego miesiąca kwietnia.

List odpowiedni do kommissyi województwa Wołyńskiego: Prześwietna kommissyo województwa Wołyńskiego! Kommissya woiewództwa Podolskiego list, pisany die 31 marca roku bieżącego na sesyi kommissyjney w Łucku datowany, dnia wczorayszego z poczty odebrała; kurs poczty krajowej skutecznieysze zpóźnił sposoby działania, a jakie czas krotki wydarza, kommissya Podolska chwytą się jak naysprędzey: pięciu kuryerów w województwo swoje z uniwersałami, o wzroście buntów y rzezi uwiadomijacemi, tudzież piliponów moskiewskich przystawienie y ludzi podeyrzanych do Kamieńca Podolskiego fortocy zalecającemi, w ten moment rozsyła; o podobne ostzeżenia kommissya Podolska prześwieetney kommissyi Wołyńskiej statecznie uprasza, a nawzajem donosić wszelkie potrzebne wiadomości nieodzownie oświadcza.

Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski, przezydujący m. p.

Pius Raciborowski. Ili Czarkowski, B. K. P.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссії Подольскаго воеводства л. 76.

XLVI.

Распоряженіе порядковой комиссії Подольскаго воеводства объ отправкѣ въ разѣзды отрядовъ Каменецкаго гарнизона. 1789. Апрѣля 10.

1789. Dnia 10 kwietnia.

Kommissja porządkowa województwa Podolskiego z winnym uwielbieniem przychylne w. Hanickiego, pułkownika regimentu buławy polnej koronnej, kommandanta fortocy Kamieńca Podolskiego

z kommissją porządkową odebrawszy zniesienia się, do wszystkich obywatelów województwa swego potrzebne względem marszu komendy wydała zlecenia. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski, prezydujący. Ili Czarkowski B. K. P. Ludwig Górski m. p.

Книга протоколовъ засѣданій порадковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 77.

XLVII.

Отношеніе порадковой комиссіи Подольскаго воеводства къ уніятскому духовенству, приглашающее его способствовать умиротворенію умовъ. 1789. Апрѣля 11.

1789, die 11 aprilis. Od kommissyi porządkowey do ww. officjałów.

Złość przewrotna jak wiele w prostych rozumach y umysłach dokazywać może, y jakich nieszczęśliwości stała się źródłem, smutne tego ślady, niestarte z pamięci naszej, kommissya porządkowa województwa Podolskiego, z odgłosu publicznego zawiadomiona o jakichś duchach, usiłujących burzyć powszechną spokoyność, przez zamiar wrażenia w poddaństwo ohydzenia panów swoich, nayzłośliwsze rozsiewając wieści, a tysiącznemi przykładami przeświadczona, jak wiele przezacne duchowieństwo do ulepszenia losu oyczyzny y ugruntowania spokoyności zawsze przykładowało się y przykład, zanosi żądania swoje do w. w. officjałów ritus graeci uniti, aby nieodwłocznie process w dyecezyą swoją z zaleceniem srodków nayskuteczniejszych przez mowy y wrażenia publiczne, aby się pospolstwo z temiż przewrotnemi nie wdawało, y wszystkie namowy, wzruszające spokoyność odrzucało, wydali, y stosowne do żądań kommissyi rozporządzenia uczynili. Kommissya tym zaufaney te swoje czyni żądania, im mocniej jest przeświadczona o czułej zawsze przezacnego duchowieństwa na podobne przypadki troskliwości. — Ignacy

Ахамитовски, łowczy podolski, prezydujący, mp. Wiktor Kamieński. vicesgerent grodzki Kamieniecki; Ili Czarkowski.

Кн. проток. засѣд. поряд. комис. Подол. воев. № 4347, л. 77.

XLVIII.

Объявление порадковой комиссії Подольскаго воеводства о томъ, что она предприняла нужныя мѣры предосторожности въ виду слуховъ о крестьянскомъ волненіи. 1789. Апрѣля 13.

1789 roku, dnia trzynastego kwietnia.

Kommissya województwa Podolskiego, zawsze troskliwie czuła o całość y bezpieczeństwo obywatelów województwa swego, na pierwszy odgłos smutney wiadomości, przez kommissyą województwa Wołyńskiego o zbliżającej się już-już nieszczęśliwości, a zastraszającej całą publiczność, sobie doniesionej, zaraz nieodwłocznie chwytając wszystkie sposoby, ktoreby mogły ubezpieczyć spokoynść obywatelów y zaraz wysłała pięciu kuryerów z ostrzeżeniami, do tego przypadku stosownemi, zrobiła rekwizycyą podług swoich ustaw od nayjaśniejszych rzeczypospolitej stanów o kommędę, jak tylko można było, ze stu ludzi, ktorzy by, krążąc w okolicach województwa, czynili skuteczne y naypotrzebniejsze obserwacye, wydała rekwizycyą do zwierzchności duchowney ritus graeci unіti, aby przez perswazye publiczne, do dzisieyszey okoliczności stosowne, wykorzeniała przesąd złośliwie wpajany w poddaństwo województwa naszego, y wszystkie do tego nayskuteczniejsze obmyśliła środki. Co się zaś tycze ważniejszych okoliczności ubezpieczenia powszechnego, kommissya, na mocy ustaw swoich, większy komplet urządzić obmyśliła; względem zaś kommendy wysłaney tu, iż na każdy odgłos obywatela w tej okolicy, tak względem odbierania broni, jako pomocy od zwierzchności dworskiey marsz swoy podług ordynansu obrocić nie zaniedba,

kommissya zapewnia, do ktorey w. w. obywatele województwa Podolskiego zgłosić się zechcą.—Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący m. p. Ludwik Gorski m. p. Jli Czarkowski.

Кн. проток. зазд. порядк. ком. Подол. воев. № 4347 л. 77 об.

XLIX.

Отношение полковника Ганицкаго, коменданта Каменецкой крѣпости, къ порядковой комиссiи Подольскаго воеводства, въ которомъ онъ заявляетъ, что гарнизонъ Каменецкій слишкомъ ослабленъ разсылкою разъѣздовъ и вслѣдствіе того недостаточенъ для обереганія многочисленныхъ арестантовъ, содержащихся въ крѣпости. Потому комендантъ проситъ комиссію принять нѣкоторыя мѣры предосторожности. 1789. Апрѣля 13.

Nota do prześwietney kommissyi porządkowey województwa Podolskiego, dnia 13 kwietnia, 1789 roku.

Garnizonu fortocy Kamieńca Podolskiego mający sobie teraz poruczoną kommendę, niżej podpisany, zanosząc prześwietney kommissyi winne uszanowanie, oświadcza:

Iż na samotne wielu obywatelów listowne rekwizycye, powysyławszy w różne mieysca, na doniesienie publicznego odgłosu buntującego się chłopstwa, małe kommendki, a potym y na sameyże kommissyi żądanie, zanesione pod dniem 10 kwietnia, wysławszy z przydanemi officierami kommendę, razem ludzi sto, dla krążenia w województwie tym, indagowania zbierających się kup hultajstwa, uszczuplony dość znacznie został garnizon.

Swieżo zaś, gdy odebrawszy ordynans prześwietney kommissyi woyskowej, abym wykommenderował regiment pieszy z buławy wielkiey koronney z sześciu chorągwiami, tu stojący, z których dwie chorągwie, zastępując posterunek nad Dniestrem od Żwańca do Studenicy, na ich mieysce, z garnizonu tyleż ludzi wysławszy na abluzowanie tam stojących, ktorzy, tu stanawszy razem z regimen-

tem, są dysponowani maszerować w województwo Wołyńskie y tam rozlokować się po różnych miastach, ordynansem przepisanych. Zaczynając tak umniejszony garnizon, iż więcej bez wyraźnego ordynansu nie może ogołacać fortecy, a to z racji tej:

Oprocz zwykłego y powinnego miejsca tego obwarowania ostrożności, mając liczbę do dwóchset kilkudziesiąt niewolników, po więzieniach rozsadzonych, dekretami jednych na całe życie, innych na czas wymierzony uwięzionych, wielu zaś bez dekretów do czasu oddanych y w teraźniejszej nieszczęśliwej porze ogłoszonego buntu przystawionych, których, oprócz dzienney warty, na noc dodani, broni z rąk nie wypuszczając, pilnują.

Miedzy temi aresztantami znajduje się w liczbie 127 bez kaydan y dybek będących; takowa zgraja nayprzezorniejszego potrzebuje pilności oka, a że żadnego funduszu na kaydany, albo przynajmniej zabicia ich w dyby nie mam, zanoszę żądanie moje w tym mi zaradzenia.

Gdyby być mogło, aby przynajmniej zuchwalsi w kaydany okuci być mogli, na noc przez srednie kaydan kółko przewleczonym łańcuchem zamknięci, nie tak łatwo by mogli o zdradzie pomyśleć; albo przynajmniej na zrobienie dyb sposobnego można obmyśleć drzewa.

Te żądanie moje nietylko dla bezpieczeństwa warty, ale y dla całości całego miasta mieszkańców, mam honor przełożyć, bo, chowaj Boże, między niemi uczynić się mogącego spisku, wyłamawszy się, a nagle do broni porwawszy, mogli by nietylko w mieście, ale y za fortecę dostawszy się, w kraju pomnożyć komplet teraz szerzącego się buntu, łatwo determinować się może taka kupa gołych, bosych tych nieszczęśliwych zbrodniów.

Te moje reflexyę podaję pod wielkie zdania prześwietney kommissyi porządkowey.

S. Hanicki pułkownik.

Изъ картонна дѣла каменецкихъ № 7.

L.

Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства относительно мѣръ предосторожности, указанныхъ ей комендантомъ Каменецкой крѣпости, полковникомъ Ганицкимъ. 1789. Апрѣля 15.

1789 roku, dnia piętnastego kwietnia.

Kommissja porządkowa województwa Podolskiego, notę w. Hanińskiego, pułkownika regimentu buławy polnej koronnej, kommandanta fortecy Kamienieckiej Podolskiej, do kommissji swojej podaną, rezolwując, w której w. kommandant, przełożywszy ważne przyczyny i okoliczności, po umniejszeniu w znacznej części garnizonów, z przyczyny wymaszerowania komend w różne strony, względem ubezpieczenia fortecy miasta Kamieńca Podolskiego, daje niniejszą relacją, iż do dóbr królewskich, to jest: do starostwa Kuckiego—na dyb sto, do Skalskiego—na dyb pięćdziesiąt, do Czarnej—na dyb trzydzieści, do Przewrocia—dyb trzydzieści, do Ronkoszowa—dyb dwadzieścia, do Chrebtijowa — dyb pięćdziesiąt, nieodwłocznie wydać przyrzeka; i te, aby jak najprędzej do fortecy przystawione były, zaleci. Co się zaś tycze okoliczności zabezpieczenia fortecy, o tem namyślać się, z w. kommandantem znosić się kommissja oświadcza. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący. Ludwik Gorski m. p. Ili Czarkowski.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 78.

LI.

Донесеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства сейму, заключающее перечисленіе мѣръ, принятыхъ комиссіею, для обеспечения общественнаго спокойствія. 1789. Апрѣля 16.

1789 roku, dnia szesnastego kwietnia.

Kommissya porządkowa wojewodztwa Podolskiego na mocy ustaw swoich, przez najjaśnieysze rzeczypośpolitey stany utwierdzo-

nych, stosownie do tychże przepisów pełniąc troskliwie obowiązki swoje, takowe czynności kommissyi swojej najjaśnieyszym rzeczypospolitej stanom czyni doniesienia: a naprzód, kommissya, odebrawszy smutną a zastraszającą całą publiczność od kommissyi województwa Wołyńskiego wiadomość o widocznych oznakach wzrastającego buntu poddaństwa województw naszych, uniwersał swoy w zamiarze ubezpieczenia całości obywatelów z ostrzeżeniami, do tey okoliczności stosownemi, wydała; powtore, zniósłszy się podług przepisów swoich z kommendą mieysca tego, wysłana kommenda ze stu ludzi, ktoraby, krążąc w okolicach województwa, duchy burzące spokojność spostrzegała y o tychże uwiadomiała; potrzebie, uczyniła rekwizycyą do zwierzchności duchowieństwa ritus graeci uniti, aby duchowieństwo obrządku tegoż przez perswazye publiczne, do okoliczności stosowne, wpajany złośliwie w poddaństwo województwa naszego przesąd, wykorzeniać nie zaniedbało; poczwarte, dla wielości niewolników, a zmniejszenia w części garnizonu, opatrzenie w dyby drewniane tychże aresztantów zarządziła y potrzebne do tegoż rozporządzenia uczyniła; popiąte, że zaś y z województwa naszego ludzi podeyrzanych y przez indagacyą nieco z pozorów skonwinkowanych już zaczęto do fortecy tuteyszey zwozić, o obmyślenie więc funduszu na żywność dla tychże kommissya województwa Podolskiego najjaśnieysze rzeczypospolitej stany najpokorniey uprasza. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący m. p. Ili Czarkowski B. K. P.—Ludwik Gorski m. p.

Кн. проток. засѣд. порядк. ком. Подол. воев. № 4347, л. 78.

LII.

Выписка изъ протоколовъ засѣданій порядковой комиссії Подольскаго воеводства относительно произведенныхъ ею допросовъ подсудимыхъ. 1789 года, съ 20 апрѣля по 2 іюня.

1789 dnia 20 kwietnia.

Tego dnia słuchana była indagacja z przystawionych aresztantów. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski, prezydujący. Pius Raciborowski. I. K. Czarkowski. Ludwik Gorski.

Kommissja porządkowa województwa Podolskiego po zanesieniu noty do Kommissji swojej z zaskarżeniem parocha Lanckorońskiego, Kotelskiego, jakoby ten przestrzegał Andrija parobka, żeby nie nocował w dworze dla rzezi nastompić mającej; kommissja, po wysłuchaniu indagacji z tegoż Andryja, parocha Kotelskiego do w. j. xiedza officiała Kamienieckiego dla przytrzymania tegoż odesłała Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski, prezydujący. Pius Raciborowski. Ludwik Gorski.

1789 dnia 24 kwietnia.

Tego dnia z aresztantów z Czemerys była słuchana indagacja. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski, prezydujący. Pius Raciborowski. Andrzej Piegłowski.

1789. Dnia 27 kwietnia.

Kommissja województwa Podolskiego diaka Tryfona, przystawionego z Kupina, indagować przyrzeka, na dowiedzenie się zaś z parocha Kupińskiego zposrod siebie na gront kommissarza dla zrobienia dokładnej indagacji wysłać nie omieszka. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. Pius Raciborowski.

1789. Dnia 28 kwietnia.

Z popa Karpowieckiego i trzech mielnika synów indagacja ciągniona była. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski prezydujący Tadeusz Matuszewicz. Pius Raciborowski.

1789. Dnia 1 miesiąca maja.

Dnia tego indagacja była z popa Karpowieckiego, z Rokoszni i Lechniowki. W. Raciborowski chorąży Latyczowski prezydujący. Jan Komarnicki cześnik Latyczowski. Wiktor Kamieński, Tadeusz Matuszewicz.

1789. Dnia 2 miesiąca maja.

Dnia tego indagacja była z popów: x. Kotelskiego i x. Kozowskiego, z Lanckoronia obydwóch parochów. W. Raciborowski, chorąży Latyczowski prezydujący. Jan Komarnicki cześnik Latyczowski, Wiktor Kamieński. Tadeusz Matuszewicz.

1789. Dnia 3 miesiąca maja.

Dnia tego była indagacja Wasyla Bedryjczuka z Szumowiec poddanego, a z Tarnorudy przywiezionego do kommissji. W. Raciborowski, chor. Latt. prezydujący. Jan Komarnicki cześ. Latt. Tadeusz Matuszewicz m. p. Wiktor Kamieński. I. K. Czarkowski B. L.

1789. Dnia 4 miesiąca maja.

Dnia tego była indagacja z Martyniana popa Kupińskiego, W. Raciborowski chor. Lat. prezydujący. Jan Komarnicki cześn. Lat. Ignacy Axamitowski łowczy Podolski. Tadeusz Matuszewicz.

1789. Dnia 10 miesiąca maja.

Dnia tego były indagacje z parochów: Rosósza, Rużyczny, Rużyczanki i Szumowiec W. Raciborowski chor. Lat. prezydujący. Ignacy Axamitowski łowczy Podolski. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

1789. Dnia 12 miesiąca maja.

Kommissja wojewodztwa Podolskiego po uczynionej indagacji z Wasyla Bedryjczuka z wiadomych sobie okoliczności, ur. Skupińskiego, regenta kommissji swojej, z tymże Wasylem Bedryjczukiem na gront wsi Szumowiec zesłała. W. Raciborowski chor. Lat. prezydujący. Ignacy Axamitowski łowczy podolski. I. K. Czarkowski. Tadeusz Matuszewicz. Pius Raciborowski.

1789. Dnia 14 miesiąca maja.

Tego dnia czyniona była idagacja z parocha Monastereckiego, x. Goreckiego Onufrego, W. Raciborowski chor. Lat. prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

1789. Dnia 18 miesiąca maja.

Dnia tego była rewizja papierów popów z Derkacz i Katherynowki, przysłanych do kommissji przez komendę. W. Raciborowski chor. Lat. prezydujący. Ignacy Axamitowski łowczy Podolski. Tadeusz Matuszewicz. Józef hrabia Krasiński. I. K. Czarkowski.

1789. D. 20 miesiąca maja.

Kommissja porządkowa województwa Podolskiego po uczynionej indagacji z Piotra Kornaleckiego, o wypuszczenie z cerkwi diaka, oskarżonego lecz nie przekonanego, z więzienia fortecy, tutejszej uwalnia i wolny powrót do domu zabezpiecza. Kazimierz Józef Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący. W. Raciborowski chor. Lat. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

1789. Dnia 23 miesiąca maja.

Kommissja porządkowa województwa Podolskiego Stefana Skrypenka o nic nie przekonanego z więzienia fortecy tutejszej uwalnia i wolny powrót do domu zabezpiecza. K. I. Lipiński, podkom. Podol. prezydujący. W. Raciborowski chor. Lat. Ignacy Axamitowski łowczy Podolski. I. K. Czarkowski.

Kommissja porządkowa województwa Podolskiego Jendrzeja Ducha, o nic nie przekonanego, z więzienia fortecy tutejszej uwalnia i wolny powrót do domu zabezpiecza. K. I. Lipiński podkom. Podol. prezydujący. W. Raciborowski chor. Lat. Ignacy Axamitowski łowczy Podolski.

1789. Dnia 27 miesiąca maja.

Kommissja województwa Podolskiego po zrobionej indagacji z Jana Szczepanowskiego ze wsi Czankowa, gdy tegoż niczym nie przekonanego znajduje, przeto go z więzienia fortecy tutejszej uwalnia

temuż wolny powrót do domu zabezpiecza. W. Raciborowski chor. Lat. prezydujący Tadeusz Matuszewicz, A. Czerwiński. Maurycy Sakowski.

Kommissja województwa Podolskiego, po zrobionej indagacji z Krzysztofa Iwanowskiego z Kołybań, gdy tegoż w niczym nie przekonanego znajduje, przeto go wolnym z więzienia fortocy tutejszej czyni i powrót zabezpiecza. W. Raciborowski chor. Lat. prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. A. Czerwiński. I. K. Czarkowski.

Kommissja województwa Podolskiego, po zrobionej indagacji z Jacka Koszały i Andreja Artynowego z Czemerys, gdy tychże w niczym nie przekonanych znajduje, z więzienia fortocy tutejszej uwalnia i wolny powrót tymże zabezpiecza. W. Raciborowski chor. Lat. prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. A. Czerwiński. I. K. Czarkowski.

1789. Dnia 29 miesiąca maja.

Kommissja porządkowa województwa Podolskiego, po zrobionej z parocha Lanckorońskiego Kozowskiego indagacji, gdy tegoż ni w czym nie przekonanego znajduje, przeto go z detencji uwalnia i wolny powrót do swej parochji zabezpiecza. Kazimierz Józef Lipiński, podkomorzy Podolski prezydujący. Ignacy Axamitowski łowczy Podolski. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

Kommissja województwa Podolskiego, po zrobionej indagacji z Iwana Lesczyny, gdy tego nie przekonanego znajduje, przeto go z więzienia uwalnia i, jako przez W. Bernatowicza do kompanji W. Chojnowskiego kapitana w Międzybożu ofiarowanego, temuż oddać deklaruje. Kmz. Jzf. Lipiński podkom. Podol. prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

Kommissja województwa Podolskiego, po zrobionej indagacji Jędrzeja Łysakiewicza z Monasterka, gdy tego nie przekonanego znajduje, przeto z więzienia uwalnia i wolny powrót do domu zabezpiecza. Kmz. Jzf. Lipiński podkom. Podol. prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

Kommissja województwa Podolskiego, po zrobionej indagacji z Jakowa Romaniuka z Karapczyjówki, gdy tegoż nie przekonanego znajduje, przeto go z więzienia fortecy tutejszej uwalnia i wolny powrót do domu zabezpiecza. Kzm. Jzf. Lipiński podkom. Podol. prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

1789. Dnia 30 miesiąca maja.

Kommissja województwa Podolskiego, po uczynionej indagacji z Michała, Szymona, Kazimierza braci, mielników z Karpowiec, gdy tychże nie przekonanych znajduje, przeto tychże z więzienia uwalnia i wolny powrót do domu tymże zabezpiecza. Kzm. Jzf. Lipiński podkom. Podol. prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

Kommissja województwa Podolskiego, po uczynionej indagacji z Macieja Olexowego i Michajła Olexowego z Przemoszczanicy, gdy tych nie przekonanych znajduje, przeto z więzienia uwalnia i wolny powrót do domu zabezpiecza. Kzm. Jzf. Lipiński podkom. Podol. prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. I. K. Czarkowski.

1789. Dnia 2 miesiąca czerwca.

Kommissja województwa Podolskiego, po uczynionej indagacji z Bazylego Rolińskiego, parocha Lechnowieckiego, gdy tegoż w niczym nie przekonanego znajduje, przetoż parocha z detencji uwalnia i temuż wolny powrót do parafji i do domu zabezpiecza, Kzm. Jzf. Lipiński podkom. Podol. prezydujący. W. Raciborowski chor. Lat. Ignacy Axamitowski łowczy Podolski. Tadeusz Matuszewicz.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347; листы 78 на оборотъ—90 на оборотъ.

LIII.

Письмо дворянъ Летичевского повѣта къ порядковой комиссії Подольскаго воеводства, требующее болѣе энергическихъ мѣръ противудѣйствія предполагаемому крестьянскому волненію. 1789. Апрѣля 20.

20 kwietnia, 1789 roku.

Prześwietna Komisjo!

Odebraliśmy z Wołynia listy, ktore aż nadto jawnie przeświadczają o wiszącej nad nami okrutnej klęsce, a ciągnącej za sobą zgubę całego kraju; te listy przyłączamy prześwietnej kommissyi, dopraszając się, iżby prześwietna kommissya, zniosłszy się z komendą, na Wołyniu stojącą, oraz rekwirowawszy o pozwolenie sobie inkwizycyi y indagacyi, gdzie tylko pokażą się w wsiach y miasteczkach województwa naszego powołani popi lub poddani, natychmiast aby po tych komenda wysłana, onych naypilniey zchwycić starała się. Niemniey powtarzamy proźbę o rekwizycyą komendy Kamienieckiey, o wysłanie kilkudziesiąt żołnierzy z oficerem w te strony, około Michałpola, Derażny, Szarawki, albowiem, wysłany dawniey, wielmożny kapitan Dalke usunął się aż za Bar, gdzie, jak mamy wiadomość, już w wielu miejscach pobrał powołane y buntujące się chłopstwo y dopomagających, czyli bardziey namawiających, popów. Oraz niech prześwietna kommissya rekwiruje officium rithus graeci kamienieckie o wydanie stosownego do teraźniejszych okoliczności do parochów swoich processu, gdyż dotąd, jak mamy wiadomość, jeszcze parochowie tutejsi żadnego nie odebrali. A mamy znowu wiadomość, że w Jaskowcach pod Michałpołem pop, namawiający na spowiedzi do buntu, wzięty już jest przez komendę.

Aby oraz o tym wszystkim prześwietna kommissya nayjaśniejsze seymujące stany uwiadomiła, dopraszamy się. Zostając z повинным uszanowaniem prześwietnej kommissyi nayniżsi słudzy. Boreyko S. P. F. Gawroński, podsędek Latyczowski. A. Tyrański C. Pod. Fabian Kumanowski.

На оборотѣ помѣтка: List obywatelów powiatu Latyczowskiego.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

LIV.

Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ та-кой-же комиссіи воеводства Волынскаго, заключающее изъявленіе благодарности за сообщенныя извѣстія и заявленіе, что изъ произведенныхъ допросовъ Подольская комиссія пришла къ заключенію, что предполагаемое крестьянское возстаніе не было организовано. 1789. Апрѣля 23.

1789 roku, dnia 23 kwietnia.

Kommissja województwa Podolskiego z najwyższym uczuciem wdzięczności odebrawszy od prześwietnej kommissji Wołyńskiej wiadomość o tak smutnem a przerażajacem całą publiczność w kraju naszym zdarzeniu, niesie prześwietnej kommissji Wołyńskiej imieniem województwa swego najwinniejsze podziękowanie za tak troskliwą i prawdziwie obywatelską staranność w utłumieniu w samym źródle już-już zbliżającego się i ostatnią zgubą grożącego nieszczęścia. Co się tycze wiadomości tutejszych, kommissja, po wydaniu uniwersału do obywatelów województwa swego, największą ostrożność zalecającego, zatrudnia się indygacjami z oskarżonych i przystawionych popów i chłopów, zkađ jawnie okazuje się, iż chłopstwo tutejsze na echo tylko. buntów burzyć się już zamyślało, żadnych jednak widocznych oznaków do rzezi dotychczas nie upatruje. O dalszych wydarzeniach kommissja prześwietną kommissją województwa Wołyńskiego przychylnie uwiadomić nie zaniedba i wzajem o toż doprasza się. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący, m. p. Ludwik Górski m. p. Ili Czarkowski.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 79 на об.

LV.

Просьба Каменецкаго магистрата, поданная въ Подольскую порядковую комиссію, указывающая на неудобство накопленія большого количества арестантовъ въ Каменецкой крѣпости и предлагающая казнить подсудимыхъ для устрашенія другихъ. 1789. Апрѣля 27.

Prześwietna kommissyo województwa Podolskiego!

Obywatele miasta Kamieńca Podolskiego, dozając tak przeszłej inkursyi, jako y terazniejszey od woysk cudzoziemskich przykrości y wyniszczenia przez drogość wiktuałów, ile w mieyscu takowym, które ani handlu, ani portu, ani traktu, bez zarobku zostając, nie mają, y naywyższą tylko opatrznością żyją. Gdy teraz z różnych mieysc sprowadzeni aresztanci, o bunt y oskarżeni, nie tylko że większą kasumpcyą sprawiają, ale, uchoway Boże, aby zarazy jakiey powiększenie osób y ciasność więzienia nie przyniosły, albo myśląc o uwolnieniu swoym, wyłamawszy się z więzień, tak jaśnie wielmożnym ziemianom, jako obywatelom tuteyszym nie uknowali życia straty y majątków łupu, suplikuje, aby takowych, ktorych codzień powiększa się liczba, już in loco delicti pokonani, dla strachu y poprawy innych, w takowym nateżeniu zostających, exekwowani byli.

Magistrat miasta jego królewskiej mości Kamieńca Podolskiego.

Изъ картона днѣхъ каменецкихъ № 7.

LVI.

Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства о томъ, что комиссія не считаетъ себя въ правѣ казнить арестантовъ безъ ясно доказанныхъ уликъ ихъ виновности, единственно для устрашенія другихъ лицъ, какъ о томъ просилъ Каменецкій магистратъ. Комиссія предлагаетъ магистрату, въ виду его тревоги, устроить ночные патрули изъ мѣщанъ 1789. Апрѣля 27.

1789 roku, dnia 27 kwietnia.

Kommissja województwa Podolskiego na żądanie magistratu miasta Kamieńca, ażeby aresztanci, codzień w powiększającej się

liczbie o bunt y ozkarżeni, dla strachu innych exekwowani byli, odowiada: nie należy żadnej zwierzchności oskarżonych, a dowodami nie przekonanych, dla strachu innych exekwować. A nim się o aresztantów, będących w mieście Kamieńcu, wystempkach kommissja przekona, tychże aresztantów przytrzymać przymuszona jest. Tworząc więc spokojność dla obywatelów, podług wniesienia magistratu miasta Kamieńca, uznaje bydź potrzebą należną, ażeby magistrat miasta Kamieńca do pilnowania aresztantów tych na pikiety nocne wartę miejską dawać od dziś dnia nakazał; a tak spokojność przy szczupłym garnizonie obywatelów zachowa się, Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący, m. p. Tadeusz Matuszewicz m. p. Pius Raciborowski.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства. № 4347, л. 80.

LVII.

Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, къ такой же комиссіи воеводства Волынскаго, содержащее свѣдѣнія о показаніяхъ Андрея Бовдаря и просьбу о присылкѣ показаній крестьянина Кирилла, относящихся къ жителямъ Подольскаго воеводства. 1789. Апрѣля 29.

1789 roku, dnia 29, miesiąca kwietnia.

Do prześwietney kommissji Wołyńskiej.

Kommissija województwa Podolskiego, doniosszy dawniey o przystąpieniu do dowiedzenia się z popów i chłopów o wzroście buntów, jakie dla siebie powzięła przekonania, kommissję województwa Wołyńskiego ma honor uwiadomić. Przystawiony jest do kommissyi imieniem Andruch Bednarz ze wsi Gelietyniec, z części j. w. Tomasza Stadnickiego, kawalera orderu s. Stanisława, który dobrowolnie zeznał, iż pilipony, namawiając go do buntów i rzezi panów i żydow, by jedna tylko była wiara ruska, dali mu rublów ośm, chustkę i nóż; na wierność tymże piliponom, i

aby rznął panów i żydów, wykonać mu przysięgę roskazali, którą dopełnił przed obrazem ich własnym świętego Mikołaja; popa Cza-
bańskiego starszym buntujących się nazywali, na wielkanoc ruską
czas rzezi naznaczali; po skończoney rzezi ku Chersonowi do Gonty
udawać się wszystkim buntującym się, jako miejsca uszcześliwienia,
pociągali. W ciągu doby czasu popów kilku, chłopów kilkudziesiąt
z różnych miejsc zwierzchności dworskie, mając podobieństwa do
podniesienia buntów, do kommissyi naszej przystawili. Doniesienia
w. Bartłomieja Jastrzębskiego, wsi Rabijowski dziedzica, przytrzy-
mać nayszczegolniey niektórych komissja nasza ostrzegła, którym
w. Jastrzębski wyraża, iż pojmany w wsi Rabijowce człowiek, imie-
niem Kiryło, powiadający się być zbiegłym z Hłuboczka, dobro-
wolnie, w przytomności na podpisie wyrażonych osób, zeznał, iż on,
z zlecenia popa Chlibockiego, mielnika z Czerniawy i chłopów
Staciuków z Bazalji, zachęcił do buntów w bardzo wielu wsiach
ludzi, między któremi włościami z dobrowolnych inkwizycyi wyznał
popa Karpowieckiego być najwyższym tego buntu komendantem,
i mielnika karpowieckiego trzech synów być jego współnikami;
popa zaś z Lechnowki i popa z Rossosza komendantami tego buntu
być mienić, ktoren Kiryło w województwo Wołyńskie jest wywie-
ziony. Dla dokładniejszego więc przekonania posądzonych i poy-
manych popów i chłopów kommissja nasza uprasza prześwietney
kommissyi województwa Wołyńskiego o udzielenie wybadywań i
zeznań wszelkich, Kiryły tego tyczących się, dobr bądź jakichkol-
wiek, w województwie Podolskim leżących, tudzież samego Kiryły
przytrzymanie najściślieysze dla mogących się potym okazać oko-
iiczności. W nadziei skutecznienia próżb swych, ma honor zapew-
nić kommissja Podolska prześwietną kommissyą województwa Wo-
łyńskiego o wzajemnym odpowiadaniu podobnych żądań. W. Raci-
borowski, chorąży Latyczowski, prezydujący. Jan Komarnicki, cześ-
nik Latyczowski. Jgnacy Axamitowski, łowczy Podolski. Tadeusz
Matuszewicz, m. p. Ili Czarkowski. Pius Raciborowski.

Проток. засѣд. порядк. комис. Подол. воев. № 4347 и. 80 и. об.

LVIII.

Отношеніе порядковой комиссії Подольскаго воеводства къ та-
кой же комиссії воеводства Брацлавскаго, содержащее извѣстія о по-
казаніяхъ арестантовъ: Андрея Бондаря и крестьянина Кирилла. 1789.
Апрѣля 30.

Od kommissji województwa Podolskiego do prześwietney kom-
missji województwa Bracławskiego.

Kommissya województwa Podolskiego, za udzieleniem wiado-
mości, łączących się okoliczności terazniejszych, winne przeświet-
ney kommissyi województwa Bracławskiego niesie prezentowania.
Co się tycze zdarzeń, w tey porze w województwie naszym wynik-
łych, kommissya, po uczynionych stosownie do okoliczności urzędze-
niach, zatrudnia się indagacyami z oskarżonych y przystawionych
popów y chłopów do kilkudziesiąt, w więzieniu w tuteyszey fortecy
osadzonych, między ktoremi znayduje się osadzony Andruch Bed-
narz z Geletyniec, dobr j. w. Stadnickiego, który dobrowolnie wy-
znał, iż pilipony, namawiając go do buntów y rzezi panów y ży-
dów, aby jedna tylko była wiara ruska, dali mu rubli 8, chustkę
y noż; na wierność tymże piliponom wykonać przysięgę przed obra-
zem ich własnym świętego Mikołaja, którą dopełnił, roskazali;
popa Czabańskiego starszym buntujących się wymienili,—na wiel-
kanoc ruską czas rzezi wyznaczili; po skonczoney rzezi do Cher-
sonu do Gonty udawać się wszystkim buntującym się pociągali.
Niemniey doniesienie w. Jastrzębskiego, dóbr Rabijówki dziedzica,
o schwytanym Kiryle szpiegu, prócz Wołynia y w okolicach Podola
do kilkudziesiąt wsi powołującego, a na Wołyniu osadzonego, z któ-
rych mieysc na to echo już popów y chłopów, w więzieniu tuteyszej
fortecy osadzonych, mamy, dało powod kommissyi wojewodstwa
Wołyńskiego z żądaniem od niey dokładnych na taki przypadek
dowodów, a w dalszym czasie co tylko osądzi ważnym doniesienia,
kommissya o tem uczynić prześwietney kommissji wojewodstwa Bra-
cławskiego uwiadomienia nie zaniedba. O podobnąż przychylnosć

kommissja wojewodstwa Podolskiego prześwietną kommissją wojewodstwa Bracławskiego ma honor upraszać. Dnia 30 kwietnia, 1789 roku. W. Raciborowski, chorąży Latyczowski, prezydujący.

Кн. прот. застѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. воеводства, № 5149, л. 278.

LIX.

Прошеніе помѣщиковъ, живущихъ въ окрестности Гусятина, въ которомъ они заявляютъ свое безпокойство по поводу тревожныхъ слуховъ и просятъ порядковую комиссію прислать въ ихъ околодокъ отрядъ войска. 1789. Въ началѣ мая.

Prześwietna kommissyo województwa Podolskiego!

Obywatele ziemi Kamienieckiey, nad kordonem mieszkający, gdy zamieszanie w poddanych klucza Husiatyńskiego z szerzącej się coraz bardziej rzezi widzą, a ztąd wyniknąć mogących nieszczęść obawiają się, ile że w niektórych wsiach różne szemrania y w kupy zgromadzenia poddanych upatrują, przeto, chcąc zapobiedz temu, dopraszają się prześwietney kommissyi wojewódzkiey, aby do wsiów: Czemerowiec, Bereżanki, Kuchajowiec, Jurkowiec, Teremkowiec, Swirszkowiec, Olchowca, Kuźmińca, Przedmieścia Husiatyńskiego wysłana została z kilkudziesiąt ludzi złożona kommenda, która przez niedziel cztery, lub wiele im oznaczono będzie, mając konsystencyą, cożkolwiek uśmieszyć potrafi te zuchwalstwa i bespieczniejszymi obywatelów uczynić może, o co, imieniem pomienionych obywateli, dopraszam się.

Franciszek Matuszewicz m. p.

Пзъ картона дѣлъ каменеукихъ № 7.

LX.

Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, за-
прещающее канцеляристамъ разглашать и выдавать копіи допросовъ,
производимыхъ въ комиссіи и получаемыхъ ею извѣстій; также отказъ
выдавать коменданту Каменецкой крѣпости допросы, произведенные
арестанту Андрею Бондарю. 1789. Мая 5—6.

1789 roku, dnia piątego miesiąca maja.

Kommissya województwa Podolskiego w teraźniejszych rozru-
chach krajowych chcąc spokoy y bezpieczeństwo publiczne utrzymać,
badania i odpowiedzi z obwinionych osób, przed swą kommissyą
złożone, aby dla niezawodnych skutków w sekrecie utrzymywały
się y powołani z odgłosu nie byli ostrzeżeni y bezkarnie nie ucho-
dzili y w kraju nie roznosili poduszczenia lub przestrog, daje zale-
cenie urodzonym regentom swej kommissyi, aby te indagacye, inkwi-
zycye, lub komunikowane raporta od komend, nikomu w żadnym
sposobie wydawane y kommunikowane nie były; gdyby zaś który
z w. w. kommissarzów przybyłych, czytać one życzył sobie, pozwo-
lone do czytania byǳ mogą, a do przepisywania bez kompletu wy-
dawać się nie powinny.—W. Raciborowski, chorąży Latyczowski
prezydujący. —Jan Komarnicki m. C. L. Ignacy Axamitowski, łowczy
Podolski, m. p. Tadeusz Matuszewicz m. p. Jli Czarkowski B. K.

—

1789. roku, dnia szostego miesiąca maja.

Kommissya wojewodztwa Podolskiego na mocy przepisów od
nayjaśniejszych rzeczypospolitej stanów kommissyą swoją obowią-
zujących, dopełniając nayścislej urzędowania swego, gdy między
innemi z czynności swoich pod dniem trzydziestym miesiąca
kwietnia, roku niniejszego, do tychże nayjaśniejszych stanów
doniesieniami y okoliczność Jędrzeia Bednarza z Goletyniec prze-
słała, przeto, rezolwując notę W. Hanickiego, pułkownika regimentu
buławy polney, kommandanta fortecy tuteyszey, względem wydania
indagacyi, odpowiada, iż tegoż w. kommandanta względem wydania

indagacyi z Bednarza do czasu rezolucyi na posłane raporta od naywyższej rządowej władzy zadosyć uczynić nie może.—W. Raciborowski chorąży Łańczowski, prezydujący. Tadeusz Matuszewicz m. p. Ili Czarkowski B. K. Wiktor Kamieński.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4547, л. 82 на об.

LXI.

Отношеніе Каменецкаго коменданта, полковника Ганицкаго, въ порядковую Подольскую комиссію, указывающее на необходимость организовать земскую почту для облегченія сношеній съ военными начальниками. Отвѣтъ комиссіи, извѣщающій коменданта о томъ, что сдѣлано распоряженіе о правильномъ устройствѣ земской почты. 1789, мая 11.

Nota do prześwietney kommissyi województwa Podolskiego podana 11 miesiąca maja, 1789 roku.

Ubespieczając z garnizonu tutejszego licznie rozesłanemi komendami publiczność w tak nieszczęśliwych rozruchach chłopskich buntów, z powodu różnego gatunku y stanu osób podmawiających y oczywiście pokazanych dowodów zmowy na rzeź obywatelów, których szukając po całym właśnie województwie rozkommenderowani officierowie, na przesyłane od nich rapporta gdy przychodzi dawać rezolucye, spodziewam się, że prześwietna kommissya, za sprawiedliwe osądzi żądanie moje, aby dla prędszych przeczytania officierom ordynansów y dyspozycji, uczyniła porządek ustanowienia stojek, ktoremi by jak nayprędsze w gwałtownych okolicznościach, bo wszystkich obywatelów tyjących się dobra y ocalenia życia y fortun, spieszenie dochodziły rozrządzenia chwywania hultajów, jako też y często trafiających się kurjerów wysyłania; uniknie się przeto uciążliwość poddaństwu czyniona dotąd po miasteczkach y wsiach, osobliwie na traktach będących, ktore dotąd ten ponoszą ciężar y przeszkodę w rolnictwie; ochroni się y miasta tutejszego, dotąd

ten ciężar ponoszącego, a prędsza w chwytności zbrodniów będzie sposobność, gdy dotąd w pilnych expedycjach szukaniem przesłania daje się czas holtajom schronienia y ciężkie o nich dopytanie się. To, daleki od własnego interessu, mam honor przełożyć z jedyney gorliwości o dobro publiczne prześwietney kommissyi. Hanicki pułkownik (L. S.).

Изъ картонѣ дѣлъ каменецкихъ № 7.

1789 roku, 11 maja.

Kommissja wojewodztwa Podolskiego, notę w. Hanickiego, pułkownika buławy polnej koronnej, komenendanta fortecy tutejszej, rezolwując, gdy w tej nocy kommissja słuszne dla przyspieszenia wszelkich czynności upatruje przełożenia, przeto kommissja, stosując się do żądań tegoż w. kommendanta, stójki na trzech traktach urządziła i palety nieodwłocznie wydać determinowała. W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Tadeusz Matuszewicz m. p. Ili Czarkowski. Pius Raciborowski.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 83 н. об.

LXII.

Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства объ учрежденіи земской почты, содержащее перечень станцій и распределение почтовой повинности. 1789. Мая 11.

Dnia jedynastego miesiąca maja, roku Pańskiego tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego.

Stacya miasto Kamieniec.

Kommissya wojewodstwa Podolskiego z okoliczności terażniejszych rozruchów, grożących nieszczęściem całego kraju, czyniąc folgę obywatelom, po traktach mieszkającym, stosując się do uniwersału, wydanego od najjaśniejszych stanów skonfederowanych, chcąc

bydź uwiadomioną jak nayprędzey zawsze o tlejących gdziekolwiek rozruchach y znosić się z komendami, w województwie będącemi, podług rezolucji swojej, pod dniem dzisieyszym zapadłej, uprasza amore boni publici, aby włość Zinkowce podwod parokonnych dwie z porządneimi wozami y narzędziem na stacyą miasta Kamieńca Podolskiego, na Polskich folwarkach być mającą, niezawodnie bez opłaty żadney, ile dla dobra publicznego, stawiała, ktore podwody na teyże stacyi od dnia 14 maia do dnia 21 tegoż miesiąca, przez tydzień cały stać maia, które niedaley jak do drugiey stacyi jechać mają, a po skończoney kolei z innych wsiów, równo z drugiemi też włość paletowi ninieyszemu znowu zadosyć uczynić powinna. Pomienione stoyki poty, poki okoliczności wymagać będą, trwać mają y te stoyki nie mają być dawane, tylko przejeżdżającym za paszportami głównych komend lub biletami kommissyi swojey. Gdyby zaś ktory z obywatelów, czego się kommissya nie spodziewa, był w tey gwałtowney dla dobra publicznego potrzebie sprzecznym, te okoliczności do rozsądzienia y dyspozycyi komendy zależyć oświadcza, ktory to palet, pod pieczęcią kommissyi y podpisem prezydującego wydaje się.

Podobnyż palet wyszedł, aby wsie: Dłużek, Tataryska, Janczyńce, Hołosków, Kuptyńce, Karwasary, Podzamcze podwod parokonnych sześć, Żabińce y Pudłowce — podwodę jedną, Cybulowka y Żebrowka — podwodę jedną dały do Kamienieckiey stacyi, które mają stać od dnia 14 maia do dnia 21 tegoż miesiąca, przez tydzień.

Podobnyż palet wyszedł, aby włość Nagurzany podwod dwie, Cwikłowce podwód dwie, Paniowce Murowane, Tarasowka, Draczkowka y Szutniowce podwod sześć na stacyą miasta Kamieńca dały, które od dnia 21 maja do dnia 28 miesiąca tegoż, przez tydzień, stać mają.

Podobnyż palet wyszedł, aby włość Zawale, Folwarki miasta Kamieńca y Biłanowka, Ciołkowce całe, Ostrowczany całe, to jest: Zawale — podwod dwie, Folwarki mieyskie y Biłanowka — podwod

sześć, Ciołkowce—podwodę jedną, Ostrowczany—podwodę jedną na stacyą miasta Kamieńca dały, które przez tydzień, od dnia 28 maja do dnia czwartego junii, stać mają.

Podobnyż palet wypadł aby włosć Rychty, Kniehynin cały, Słobodka do Rycht y Laskowce podwod 9, Uście całe z częściami podwodę jedną na stacyą do miasta Kamieńca dały, które przez tydzień, od dnia 4 junii do dnia jedynastego tegoż miesiaca, na stacji być mają.

Podobny palet wyszedł, aby Sokoł cały z częściami podwód dwie, Czarnokozince, Szestowce, Niewierka—podwod cztery, Załucze całe—podwod dwie, Kudryńce dolne—podwodę jedną, Mielowce całe—podwodę jedną na stacyą Kamieńca dały, które przez tydzień, od dnia 11 czerwca do dnia 18 tegoż miesiaca, stać mają.

Прим. Такое же росписание было сдѣлано для всего воеводства и станцій почтовыхъ устроены: въ с. Жердые, м. Ляцкоронѣ, с. Бережанкѣ, у корчмы Свиршковой, въ с. Увсіѣ, с. Соломнѣ, м. Шатавѣ, м. Дунаевцахъ и въ с. Татарискахъ.

Книга Подольской порядковой комиссіи № 4349, л. 26.

LXIII.

Рапортъ, присланный въ Подольскую порядковую комиссію поручикомъ Мадейскимъ, начальникомъ отряда, посланнаго въ разъѣздъ въ Подольское воеводство. 1789. Мая 11.

Za ordynansiem jaśnie wielmożnego generała majora Dzierzka wykomenderowany jestem z podjazdem w województwo Podolskie dla zabezpieczenia obywatelów od rozgłoszoney trwogi. Mam dołożenie w ordynansie, bym dał wiedzieć o tym jasnie oświeconey kommissyi porządkowey tegoż województwa. Z mieysca tego, z którego ninieysze czynię zawiadomienie, umyśliłem maszerować ku Proskurowu; gdzie daley obruce się, jaśnie oświeconey kommissyi donieść nie omieszkam.

Ieżeliby jaśnie oświecona kommissya przewidziała potrzebę jaką dążenia w które mieysce z kommendą, zawiadomić mnie o tym

raczy, co spełnić nie omieszkam. W okolicy Międzyboża wszyscy obywatele, strwożeni będąc dawniejszemi wieściami, dopraszali się o wstrzymanie się w tym mieyscu kommendy przez czas jaki. Jeżeli jaśnie oświecona kommissya przewidziałaaby potrzebną rzeczą, wruciłbym nazad z kommendą w ten zakąt.

Gdy terazniejsze okoliczności obowiązują kommandantów podjazdowych do czynienia jak najczęstszych rapportów jaśnie wielmożnym generałom kommanderującym y jaśnie oświeconey kommissyi porządkowey, a tych (oddalonym będąc od kresów wojskowych y poczt jego królewskiej mości) nie mam sposobności przesyłania, obawiając się wyniknąć mogącej okoliczności zpoznienia ważnych y pilnych rapportów, dopraszam się jaśnie oświeconey kommissyi o wydanie obwieszczenia cyrkularnego w całym województwie, by wszystkie expedycye, za zaświadczeniem moim idące, tak do jaśnie wielmożnego generała, jako też do jaśnie oświeconey kommissyi przez juryzdykcyę z wsi do wsi traktem nayprościeyszym w zamierzone mieysce przesyłane były.

A że od dnia 9 lutego kommenda, w bezustannym marszu będąca, znacznie jest wynurzona y z żołądu wycieńczona, ma uffność, że jako od dawnych czasów konsystujące kommendy w tym województwie z wspaniałości dusz obywatelów zawsze doznają względów, tych y teraz dopraszam się u jaśnie oświeconey kommissyi, ażeby zobowiązała obywatelów, by w dzisiyszey powinności uciążliwey furaze niższą ceną jak w targu płacone bydź mogły; o ktore względy naymocniey jaśnie oświeconey kommissyi dopraszam się. Dattum w Międzybożu, die 11 mai, 1789 anno. Jan Poray Madeyski P. K. M.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

LXIV.

Письмо порядковой комиссії Подольскаго воеводства къ униатскому Львовскому епископу, требующее его приѣзда въ Каме́нецъ для того, чтобы усмирить своимъ авторитетомъ заблуждающихся униатскихъ духовныхъ и мірянъ. 1789. Мая 11.

1789 roku 11 maja.

Do j. w. xiędza biskupa ruskiego do Lwowa.

Już musiały doysć wieści j. w. pana dobrodzieja o nieszczęśliwie dla całego kraju naszego wzrastających buntach poddaństwa ruskich województw, do których dają się słyszeć przyczyniać niepomatu duchowni ruskiego obrządku. Zaczęła kommissya województwa Podolskiego czynić kroki, zapobiegające wzrastającemu niebezpieczeństwu, ale, żeby to skuteczniejsze było, przedsięwzięła prosić j. w. pana dobrodzieja, byś raczył zjechać w województwo Podolskie, a przytomność y odwiedzanie przez pasterza swe owieczki, łatwiey uskromić złość i ślepotę potrafi. Czekać więcey przybycia, jak listowney odpowiedzi z niecierpliwością obywatele województwa naszego, wraz z kommissją swoją będziemy. — W. Raciborowski chorąży Latyczowski prezydujący. Tadeusz Matuszewicz, m. p. Pius Raciborowski.

Do wielebnych officiałów ruskich.

Kommissya województwa Podolskiego z wynikłych a nieodbitych potrzeb, doniosszy najjaśnieyszym stanom skonfederowanym chęć swoją wezwania j. w. biskupa ruskiego w województwo Podolskie, w ninieyszym czasie ułożenie swoje uskuteczniła. Zna tedy powinnością swoją ostrzedz wielebnych officiałów, tak katedry Kamienieckiey, jako i Barskiey, ażeby pieniądze stołowe dla j. w. xiędza biskupa ruskiego, już-to do dalszey rezolucyi najjaśnieyszych stanów, ruż-to do przybycia j. w. biskupa zatrzymać raczyli. — W. Raciborowski, chorąży Latyczowski, prezydujący. — Tadeusz Matuszewicz m. p. Pius Raciborowski.

Кн. протоколъ засѣданій порядк. ком. Подольск. воеводства № 4347, л. 83, 83 на об.

LXV.

Универсалъ порядковой комиссії Подольскаго воеводства, предлагающей помѣщикамъ пересылать бесплатно пакеты, отправляемые начальниками военныхъ отрядовъ и отпускать имъ провіантъ по пониженнымъ цѣнамъ. 1789. Мая 13.

1789. Dnia trzynastego miesiąca maja.

Kommissya województwa Podolskiego z czułej zawsze troskliwości o całość życia y majątku współobywatelów swoich, gdy poczynionych względem smutnych teraźniejszych okoliczności do najjaśniejszych rzeczypospolitej stanów przełożeniach, szczęśliwy zyskuje proźb swoich skutek, kiedy z ordynansu prześwietney kommissyi woyskowej brygada j. w. Dzierżka, generała majora, wchodzi w województwo nasze, a z przepisów dla kommissyi swojej od najjaśniejszey rzeczypospolitej stanów znoszenie się kommissyi z kōmmendami y nawzajem wyraźnie zalecone, co bydź uiszczone nie może bez obmyślenia sposobu nayspieszniejszego komunikacyi potrzebnych zobopolnie wiadomości. Przeto kommissya z tak słusznego powodu obliguje prześwietnego województwa Podolskiego obywatelów, aby z miłości dobra powszechnego z mieysca każdego kōmmend jak nayprościey do kommissyi lub głównych kōmmend ode wsi do wsi na kurs podwody, gdzie by stojek nie było, bez opłaty, niemniej furaz dla tychże kōmmend niższą ceną, jak w targach, odmowione nie były. Kommissja tym w mocniejszym zaufaniu komunikuje te swoje obwieszczenie, im dokładniej każdy obywatel przekona się nie o innym niniejszych urządzeń celu, jak tylko zabezpieczającym całość i spokoyność obywatelów województwa swego. Tadeusz Matuszewicz, w kommissyi prezydujący, m. p. Ili Czarkowski, Pius Raciborowski.

Кн. прот. застѣд. порядк. ком. Подол. воев., № 4347, л. 84 на об.

LXVI.

Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ поручику Мадейскому, предлагающее ему направить свой разъѣздъ въ окрестности Межибожа и Красилова. 1789. Мая 13.

1789 roku, dnia trzynastego miesiąca maja.

Do w. Madeyskiego, porucznika kawaleryi narodowej.

Kommissya wojewodztwa Podolskiego, odebrawszy od w. Madeyskiego, porucznika kawaleryi narodowej z brigady pierwszej, doniesienie z Międzyboża dnia jedynastego miesiąca i roku bieżącego, iż, za ordynansem j. w. Dzierżka, generał majora, stanął z swą kommendą w Podolu i gdzieby się obrocić miał dla uskromienia buntującego się chłopstwa, od kommissyi wojewódzkiej uwiadomienia żąda, odpowiada. Od początku zrobionego odgłosu rozruchów w krajach naszych nieprzestanne czynione wywiadywania się z chłopów i popów przywożonych, tudzież badań innych nadsyłanie, nie uwiadomiły kommissją wojewódzką więcej, jak że od Felsztyna w okolicach różnych ku Szumowcom, ku Krasikowowi chłopci i popi są już determinowani podnieść bunt. Są tu niektorzy przystawieni, jeśliby zaś co utajonego jeszcze było, w tych miejscach mieć ostrożność sądzi bydl kommissya rzeczą nicodzowną. Aże już okolice Felsztyna, komenda, z Kamieńca wysłana, objęła, zostaje w. porucznikowi Madeyskiemu od okolic Szumowiec po pod Międzyboż ku Krasikowowi czynić swoje obserwacje. Gdzieby zaś w. porucznik Madeyski obracał, lub coby szczególnego wiadomości jego doszło, raczy zawsze dla skuteczniejszego zaradzenia rozruchom komisją porządkową wojewodztwa Podolskiego uwiadomić. Dla łatwiejszego przesyłania uwiadomień kommissyi, przyłącza kommissja wojewódzka w. porucznikowi obwieszczenie do obywatelów, którym obywatel Podolski zachęcony, podług swej czułości dla dobra publicznego, chętnie przesyłać do swej kommissyi jak najszybciej zechce. Przypomina razem tymże obwieszczeniem kommissja wojewódzka obywatelów względność w przedawaniu furazów. Dla więcej zaś mającej

przybyć komendy, za doniesieniem kommissyi, swe układne rozsą-
dzenia wydać kommissya zapewne nie zaniedba. Tadeusz Matuszewicz,
w kommissyi prezydujący, m. p. Pius Raciborowski. Ili Czarkowski.

Кн. проток. застѣд. 'поряд. комисс. Подол. воєв. № 4347, л. 84.

LXVII.

Частное письмо помещика Вилямовскаго о томъ, что бессарабскіе
крестьяне подъ предлогомъ рыбной ловли перевозятъ на свой берегъ
на лодкахъ крестьянъ, бѣгущихъ изъ Подолін. 1789. Мая 17.

Wielmożny mości dobrodzieju!

Za łaskawą pamięć wielmożnego pana y dobrodzieja winne
składam dzięki, będzie to moim obowiązkiem wysługiwać się mu.
A że tu nowe tamta strona wszczyna zwyczaje: oto chłopci zaczy-
niają mieć swoje czołna na tamtej stronie y pod pretextem łowienia
ryb jeżdżą po Dniestrze, a potem w nocy chłopów wywożą. A może
powoli, gdy im nikt nie zbroni, nazbiera się czołen więcej y mogą
wypaść y kogo zrabować. A jako y za Turków tego nie bywało,
aby mieli swoje czołna; a panowie, którzy dobra zaarendowali na
tamtej stronie, jeszcze im wolność dają y protegują. Racz tedy
w. m. dobrodzieju uwiadomić prześwietną kommissyą, ażeby zobli-
gowała w. Hanickiego, ażeby wydał ordynans, iż, gdzieby się tylko
czołna okazali, aby te zabierano y nie pozwolano im ryb łapać.
Wszak zobaczyć w traktatach Karłowickich, jak rzeczono o Dniestrze
y iak iest zaassekurowany, który to traktat my utrzymywać powin-
niśmy. Jeżeli zaś w tym przypadku potrzebna jest nota, to niech
pan będzie łaskaw y poda imieniem moim, gdyż ja, przez obowiązek
trzymając pierwszą straż, rozum, sumienie y podciwość nie każe mi
zamilczeć na to, a że nasi sąsiedzi, którzy poarendowali, to pieszczą
chłopów. Niech że tedy pan będzie łaskaw y daruje mojej poufa-
łości, a mnie zna, że jest y bydź pragnę ze wszelkim uszano-

waniem w. pana dobrodzieja nayniższym sługą. Samuel Wilamoski
m. p. 17 maja, 89. Studenica.

Изъ картона дѣлъ подольскаго воеводства № XIII.

LXVIII.

Отношеніе въ порядковую комиссію Подольскаго воеводства отъ имени помѣщика Вилямовскаго, извѣщающее о томъ, что крестьяне изъ бессарабскаго берега перевозятъ ночью на лодкахъ подольскихъ крестьянъ, бѣгущихъ въ Бессарабію. Вилямовскій проситъ, чтобы комиссія распорядилась, дабы военныя команды этому воспротивились.
1879. Мая 18.

Die 18 maja 1789. Kamieniec.

Prześwietna kommissyo, panowie y dobrodzieje!

Okoliczności czasów terażniejszych niespokojnością chłopstwa buntującego się w kraju czyniąc zamieszanie, gdy z tamtej strony Dniestru pod pretextem łowienia ryb chłopstwo, czołny swoje mając, na tę stronę często przejeżdżają y w nocy ztąd chłopów wywożą, jest obowiązkiem wielmożnego Wilamowskiego, cześnika Wędeńskiego, ostrzedz w tym prześwietną kommissyą województwa Podolskiego z żądaniem, ażeby taż wielmożnego komendanta fortocy raczyła zobligować o wydanie ordynansu po lukach, aby komendy, tamże stojące, mieli moc rybaków takich zabierać z czołnami y niedozwalać nadal takiego przewożenia się, co jest z niebezpieczeństwem kraju y z umnieyszeniem poddaństwa. I tę notę do rezolucyi prześwietney kommissyi imieniem wielmożnego Wilamowskiego podaję.

Z naygłębszym uszanowaniem. Gremkowski m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

LXIX.

Отношеніе въ порядковую Подольскую комиссію дворянина Борженцкаго съ просьбою прислать въ м. Шаргородъ къ 23 іюня отрядъ войска, такъ какъ къ этому дню стекается въ сосѣднее село Калиновку нѣсколько тысячъ крестьянъ на храмовой праздникъ 1789. Мая 18.

Memoryał do prześwietney kommissyi województwa Podolskiego.

Widzimy jak Opatrzność Naywyższego pobłogosłowiła czułości krajowej w ocaleniu drogiego życia obywatelów od buntu poddaństwa naszego y obmyśliła środki zbawienne przez ustanowienie z prawa kommissyi województwa Podolskiego, przed którą niżej podpisany ma honor oznaymiec, iż miejsce w Kalinowce, wsi, od dziedziców Szarogrodu wielebnym xieżom Bazyljanom nadaney, o małe pół mili od tegoż miasta sytuowane, w ktorem cudowny obraz sw. Onufrego, jest schadzką powszechną odpustu ludu prostego tak dalece, że z różnych województw, bliższych y odleglejszych ruskich gminu tegoż corocznie do kilku a czasem do kilkunastu tysięcy przybywać zwykło. Zaczyn dla zapobieżenia, nie day Boże, pod pretextem wspomnionego odpustu hasła buntowniczego, ktore, w tak wielkim zbiorze, łatwo by całemu krajowi stać się mogło niebezpieczne, y upraszać prześwietney kommissyi na ten dzień, według kalendarza łacińskiego 23 junii, nawet z uprzedzeniem kiku dniami pierwey, ażeby komendę woyskową w to miejsce y sam Szarograd zesłać y dysponować raczyła.

Dattum w Kamieńcu Podolskim, die 18 maja, 1789 roku.

Franciszek Borzęcki P. L., m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

LXX.

Рапортъ въ порядковую Подольскую комиссію поручика Мадейскаго, извѣщающій о томъ, что, во время разъѣзда, онъ не замѣтилъ тревожныхъ явленій. Отвѣтъ комиссіи заявляющій Мадейскому благодарность. 1789. Мая 24—26.

Dopełniłem żądanie jaśnie oświeconey kommissyi porządkowey, będąc w tych wszystkich mieyscach, gdzie jaśnie oświecona kommissya bydź osądziła rzeczą potrzebną. W tych wszystkich mieyscach nowości żadnych nie zastałem, dawniejsze wieści są przytłumione zupełnie, czynią pewność o spokoyności poddanych zaręczenia tak obywatelów, jako rządców mieysc, z których wszystkich, gdzie byłem, mam na piśmie. Do Mikołajowa przyszedłszy, zastałem u zwierzchności aresztantów jedynastu, ktorey gdym się zapytał, za co ciż aresztanci są osadzeni y czemu o tych dotąd jaśnie oświecona kommissya powiatowa ani kommendy nie są uwiadomione, jaką odebrałem rezolucyą na zapytanie moje, kopią przyłączam. Marsz muy teraz obracam ku kordonowi cesarskiemu województwem Podolskim: do Wołoczysk, z Wołoczysk do Usiatyna; jeżeliby okoliczność jaka wyciągała zgłoszenia się do mnie, w te mieysca za mną jaśnie oświecona kommissya posłać raczy.

Datum w Manaczynie, die 24 maja, 1789 anno. Jan Poray Madeyski, m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

Dnia dwudziestego maja 1789 roku.

Kommissya porządkowa wojewodztwa Podolskiego, odebrawszy pod dniem dwudziestym czwartym miesiąca maja, roku bieżącego, zgłoszenie się od w. Madeyskiego, porucznika kawaleryi narodowej woysk koronnych, o obrotach marszu swego, y w tym wyczytawszy chwalebne obserwacye y doniesienia o spokoyności w okolicach wojewodztwa naszego, oświadcza temuż w. porucznikowi obligowaną wdzięczność, a na wypadłe wydarzenia zgłaszać się do tegoż w. po-

ruczniaka zapewnia. Że zaś z wynikłych okoliczności kommissya rekwizycyą swoją do kommissyi województwa Wołyńskiego kuryerem przesłać ueterminowała, niesie więc swoje żądania do W. poruczniaka, aby też ekspedycyą, do rąk swoich tym kuryerem doszłą, unterofficerem, lub zdatnym jakim człekiem do prześwietney kommissyi Wołyńskiej do Łucka przesłać raczył. Dla ktorego kuryera bilet swoy kommissya od granic województwa swego na podwody w województwie Wołyńskim przyłącza.—K. Jozef Lipinski, podkomorzy Podolski, prezydujący, m. p.—W. Raciborowski chorąży Latyczowski.—Tadeusz Matuszewicz m. p.—Ili Czarkowski m. p.—A. Czerwiński m. p.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 88.

LXXI.

Отношение Подольской порядковой комиссіи къ генералу Держку съ просьбой послать отрядъ войска въ м. Шаргородъ къ 23 іюня въ виду храмоваго праздника въ селѣ Калиновкѣ, къ которому стекается множество народа. 1789. Мая 26.

Dnia dwudziestego szóstego miesiąca maja, 1789 roku.

Kommissya porządkowa województwa Podolskiego, z mocy przepisów urzędowania swego naytroskliwiey uprzątając wszystkie oznaki y powody mieszające spokoynosc obywatelów województwa swego, stosownie do punktu uniwersału od nayjaśnieyszych stanów do kommissyi swojej, w wszelkich przypadkach znoszenie się kommissyi z kommendami y nawzajem zalecającego, gdy ma swoje zapewnienia o zbliżeniu się z brygadą swoją j. w. Dzierżka, generała majora, w okolicy województwa Podolskiego, po zaniesionej do kommissyi swojej rekwizycyi od W. Borzęckiego, podczaszego Lubaczewskiego, że we wsi Kalinowce więzy bazylianów Szarogrodzkich na święty Onufry ruski, die dwudziestego trzeciego miesiąca czerwca roku bieżącego przypada odpust, na którym gminu do tysięcy kilku y

więcey corocznie zgromadzać się zwykło. Ze zaś w niniejszych okolicznościach wszelkie takowe zgromadzenia gminu naywiększey wymagają obserwacyi y pilną ściągają baczość, przeto kommissya województwa Podolskiego niesie swoje żądania do tegoż j. w. Dzierżka, generała majora woysk koronnych, aby komende ze stu naymniey ludzi do pomienioney wsi Kalinowki, w bliskości Szarogrodu sytuowaney, wykomenderować raczył, która by dniem jednym lub więcey przed tymże odpustem w mieście pomienionym stanowiący, pilną z okoliczności niniejszych rozruchów obserwacyę czynić mogła. Kommissya tym w mocnieyszym zaufaniu czyni te swoje żądania, im doskonaley przeświadczoną zostaje o czułych zawsze dla dobra publicznego tegoż j. w. generała majora chęciach.—K. I. Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski m. p.—Tadeusz Matuszewicz m. p. A. Czerwinski m. p. Ili Czarkowski.

Книга протоколовъ засѣданій порадковой комисіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 87.

LXXII.

Письмо Станислава-Щаснаго Потоцкаго къ порадковой комисіи Подольскаго воеводства, въ которомъ онъ высказываетъ предположеніе, что вся тревога, относительно предполагаемаго крестьянскаго возстанія, основана лишь на неосновательныхъ слухахъ. 1789. Мая 28

Dnia 28 maia, 1789, w Tulczynie.

Prześwietna kommissyo porządkowa województwa Podolskiego!

Służyć oyczyźnie, wypełniać rozkazy zwierzchności y dogadzać żądanom prześwietnego województwa, dozierając bezpieczeństwa granic y majątków współobywatelów moich, równie się zdaje chęci y powinności moich celem. A tym celem pisałem do prześwietney kommissyi woyskowej, abym część woyska mógł cofnąć w Podole, a zapewne słusznie sztab onego w Latyczowie lokowanym być

może. Co zaś do spokoyności krajowych, chociaż obawy są różne względem buntów y wieści bezprzyczynne czasem też bojaźni powiększają, spodziewam się, że gdy prześwietne kommissye porządkowe, jednym ze mną celem starania swego porzyłożyć raczą, a jaśnie oświeconi, jaśnie wielmożni, wielmożni ich mość panowie obywatele wcześniej kommissją y mnie ostrzegać raczą, a baykom szerzyć się nie dopuszczą, spokoyność porządzana utrzymana będzie, bo do niey, niemniej jak do trwałego szczęścia kraju, tak mądre y doskonałe jego królewskiej mości, pana naszego miłościwego, y stanów skonfederowanych rzeczypospolitey dążą zamiary. Szczęśliwym bym się sądził, abym mógł staraniem y pilnością moją usprawiedliwić zaufanie, które prześwietna kommissya oświadczyć mi raczy pod datą 23 marca w liście pisanym. Mam honor przy tym zostawać w. w. miłościwych panów y dobrodziejów szczerze życzliwym y nayniższym sługą Stanisław Szczęsny Potocki, generał artylleryi koronney.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

LXXIII.

Отношение Подольской порядковой комиссії къ такой-же комиссії Кіевскаго воеводства, содержащее перечень мѣръ предосторожности, принятыхъ въ Подоліи и сообщеніе о показаніяхъ арестованныхъ лицъ. 1789. Мая 28.

Dnia 28 maja, 1789 roku.

Kommissja województwa Podolskiego, pod dniem 14 maja roku bieżącego przychylnie prześwietnej kommissji województwa Kijowskiego odebrawszy zgłoszenie się, za udział wiadomości tamtejszych najwinniejsze ma honor oświadczyć dziękczynienia. Co się tycze wydarzeń w województwie naszym: po danej wiadomości od prześwietnej kommissji wojewodztwa Wołyńskiego o wzrastających oznakach buntów, kommissja najtroskliwiej wszystkie stosowne do tego przypadku,

to jest: względem ustanowienia po wsiach dziesiętników, chwytania ludzi podejrzanych, krążenia kommand nieustannie po różnych województwa okolicach, wydania processu przez zwierzchność duchowną ritus graeci y inne uczynić starała się urządzenia. Z aresztantów w więzieniu fortecy tutejszey do liczby siedmdziesiąt, między ktorimi y popów czternastu znayduje się, kommissya indagacye ciągnie; z ktorych jednego, Bednarza z Geletyniec, dobrowolnie namowę siebie przez piliponów zeznającego, do Warszawy przesłała, w przypadku potrzeby o sąd extra cadentiam rekwizycyą uczynić umyśliła. Że zaś w okolicach województwa naszego na powołanie Kiryły szpiega, na Wołyń przez kommandy wziętego, wielu popów y chłopów, powołanych y w więzieniu osadzonych, znayduje się, kommissya Podolska w tych dniach przez kuryera o pozwolenie y przystawienie tegoż Kiryły do kommissyi Wołyńskiej rekwizycyę uczyniła.—Co się tycze zarazy w Jassach, prócz wiadomości z gazet, chociaż codzienne prawie ormian y żydów z tego mieysca przyjazdy naylepiejby o tym zawiadomić mogły, żadnego jednak gruntownego o tey zarazie nie znayduje zapewnienia. Gdyby jednak kommissya o tym nieszczęściu pewną powzięła wiadomość y w województwie swoim naydokładnieyszą urządzić ostrożność, y prześwietney kommissyi Kijowskiej nieodwłocznie o tym donieść nie omieszka, a razem o komunikacyą dalszych wiadomości ma honor dopraszać się.—K. Jozef Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący, m. p.—Tadeusz Matuszewicz, m. p.—Ili Czarkowski.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 89 на об.

LXXIV.

Рапортъ въ порядковую Подольскую комиссію поручика Мадейскаго съ отчетомъ о разѣздѣ, съ указаніемъ, что волненіе улегается гораздо лучше вслѣдствіе кроткаго обращенія съ населеніемъ; сообщаются свѣдѣнія объ арестѣ жителей въ селѣ Маначинѣ. 1789, мая 29.

Tym tkliwszy w dopełnieniu obowiązku mego y czynieniu chętney usługi prześwietnemu wojewudztwu Podolskiemu mam zamiar, im łaskawsze odbieram wyrazy od jaśnie oświeconey kommissyi tegoż wojewudztwa, ufny będąc, że pełnieniem tey powinności mojej znajdę względy u przezacnych obywatelów, ktore zawsze zyskiwać w władzach mey duszy chęć jest wpojona Przechód moy z komendą przez kray tyle sprawił w pospolstwie przytłumienia przez naydelikatnieysze z temiż postempowanie, ile srogość naywiększa wstrzymać rozżarzenia nie zdołałaby. We wsi Manaczynie, do województwa Wołyńskiego należącej, z nowego powołania Kiryła wziętych jest szlachty dwoch, pop ieden, chłopów pięciu przez nowozacieżną chorągiew jaśnie wielmożnego Czarneckiego, rotmistrza kawalleryi narodowey, przy którym taż chorągiew konsystuje w Jachnowcach. Tenże jaśnie wielmożny rotmistrz, z zalecenia jaśnie oświeconego xięcia jego mości Michała Lubomirskiego, generała majora, wyżej wyrażonych zabrać rozkazał, co się stało w tym dniu, ktorego przyszedłem do Manaczyna, to iest 18 praesentis. Przysłane expedycye do prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego natychmiast unterofficyerem do Łucka posłałem. Teraz, po nad kordon cesarski krążąc, dążę ku Husiatynowi, zkąd w środek województwa udam się.

Dattum w Satanowie, die 29 maii, 1789. Jan Poray Madeyski.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ. № 7.

LXXV.

Рапортъ въ порядковую Подольскую комиссію поручика Мадейскаго, свидѣтельствующій о совершенномъ спокойствіи края. 1789. Іюня 1.

Nadeszłe expedycye od kommissyi województwa Wołyńskiego do prześwietney kommissyi wojewudztwa Podolskiego umyślnym kuryerem przesyłam. Z kommendą moją wprost Podolem pod Bardażyć umyśliłem. Jeżeliby prześwietna kommissya żądała, by też kommenda w tych stronach wojewudztwa wstrzymała się, żądanie swe jaśnie wielmożnemu generałowi Dzierżkowi przełożyć zechce, gdyż ja, spełniając dany sobie wprzód ordynans, tym sposobem skończyć marsz mui winieniem, ile wczasie dzisieyszem nie widząc w poddaństwie nic zdrożnego. Dattum w Olchowcu, die 1 junii, 1789 anno. Jan Poray Madeyski m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

LXXVI.

Отношеніе порядковой Подольской комиссіи къ поручику Мадейскому, заявляющее ему благодарность за его образъ дѣйствій и предоставляющее ему выборъ маршрута для дальнѣйшихъ разъѣздовъ. 1789. Іюня 2.

Dnia drugiego miesiąca czerwca, roku 1789.

Kommissya województwa Podolskiego expedycyą z Wołynia pod dniem drugim miesiąca czerwca roku bieżącego przez ręce w. Madeyskiego, porucznika kawalerji narodowej woysk koronnych, odebrawszy, za tę zręczność w uskutecznieniu żądań kommissyi swojej oświadcza temuż w. porucznikowi nayobligowańsze podziękowania. Postępek w. porucznika w transmarszach prawdziwie ludzki, zjedna mu ten zaszczyt u obywatelów województwa naszego, który słuszenie cnotliwym należy ludziom. W. porucznik w te miejsca marsz swoy

zwracać raczy, gdzie jakie podobieństwa niespokojności poddaństwa upatrzy, o co kommissya pod aktem dzisieyszym rekwizycyą swoją do j. w. Dzierżka generała majora przesyła, a za wydarzeniem ważnych okoliczności kommissya swoje do w. porucznika uczyni zgłoszenia.—K. Jozef Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący, m. p. W. Raciborowski, chorąży Łatyczowski.—Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski m. p.—Tadeusz Matuszewicz, m. p.—Ili Czarkowski.

Кн. проток. застѣд. порядк. ком. Подол. воев. № 4347, л. 90 на об.

LXXVII.

Отношение порядковой Подольской комиссиі къ бригадному генералу Держку, содержащее соображенія о распредѣленіи военныхъ отрядовъ въ воеводствѣ. 1789. Іюня 2.

Dnia 2 miesiąca czerwca, roku 1789.

Kommissya województwa Podolskiego pod dniem dwudziestym miesiąca maja, roku bieącego przychylnie j. w. Dzierżka, generała majora woysk koronnych, brygadą kommanderującego, do kommissyi swojej odebrawszy zgłoszenia się, ma honor z żywą czułością przesłać temuż j. w. generałowi powitania y oświadczyć z powodu tak żądanego zbliżenia się w okolicy województwa naszego obywatelów ukontentowanie. Co się tycze stojek na traktach, tych specyfikacyą do Baru, a ztamtąd do Tulczyna j. w. generałowi komunikuje; a za zbliżeniem się j. w. generała artylleryi pod Chmielnik, kommissya o wyrażenie kursu uprasza y ten z Baru w tę stronę urządzi. Z okoliczności województwa naszego kommissya niesie swoje żądania, aby cztery kommandy po różnych okolicach województwa naszego dla doskonalszey obserwacyi transmarsze swoje czynić mogły. Co do granic naszych od Wołoszczyzny, kommissya niesie swoje proźby, ażeby szwadron jeden nietylko mieysca komor, ale y traktów większych, w Wołoszczyznę dążących, zasłonił; z których mieysc patrulle aby obserwacye nadbrzeżem czynić mogły, słuszne bowiem kommissya

j. w. generałowi czyni swoje przełożenia, gdyż świeżo uskuteczniiona na Wołoszczyźnie dóbr przez tych krajów obywatelów licytacya wielkiej emigracyi poddaństwa naszego stać by się mogła źródłem, o czym kommissya y do nayjaśnieyszych stanów przesła swoje uwiadomienia. Względem w. porucznika Madeyskiego kommissya łączy swoje proźby, aby jeszcze w tych okolicach województwa został wstrzymany; te słuszne przełożenia tym ufniey kemmissya j. w. generałowi ma honor komunikować, im doskonaley przeświadczona o prawdziwie obywatelskich j. w. generała dla województwa swego chęciach.— K. Jozef Lipinski, podkomorzy Podolski, prezydujący, m. p.— W. Raciborowski, chorąży Latyczowski, m. p.— Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski m. p.— Tadeusz Matuszewicz, m. p.— Ili Czarkowski.

Кн. 'проток. засѣд. порядк. ком. Подол. воев., № 4347, л. 90 на об.

LXXVIII.

Докладъ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства сейму: комиссія указываетъ на то, что она вела дѣло противудѣйствія крестьянскому волненію дѣятельно но осторожно, виновныхъ въ немъ не нашла. Нѣкоторые крестьяне оказались лишь виновными въ произнесеніи дерзкихъ словъ въ пьяномъ видѣ, священники были оговорены несправедливо. Потому комиссія обращается въ сеймъ только съ просьбою расположить войска вдоль Днѣстра для предотвращенія эмиграціи крестьянъ въ Молдавію. 1789. Іюня 4.

Dnia czwartego miesiąca czerwca, roku panskiego 1789.

Do nayjaśnieyszych stanów seymujących.—W każdym społeczeństwie ludzkiego składzie a nayszczegolniey republikanskim nie-szczęście padające na część kruju czuć się daje natychmiast całemu. Województwo Podolskie w znaczney części kraju swego graniczy przez Dniestr z Mołdawją, pod panowaniem teraz cesarskim będącą; od wieków ręką ludzką nietknięte grunta, a zatym małą pracą wiele pożytku przynoszące, wabią i przyciągają poddaństwo kraju

polskiego do siebie; granica nie strzeżona od żołnierza, położenia miejsc sposobne do przejechania nadbrzeżnym nawet wsiom odeymuje ratunek strzeżenia swoich poddanych, i te, naywięcey tracąc ludzi, dadzą uczuć, krajowi—ludności, skarbowi—dochodów umniejszenie nie małe. J. w. Dzierżek, generał major, wszedł w województwo Podolskie z komendą kawaleryi narodowey, która, podług swego ordynansu, zciąga od granicy subkomendy, a tak otworzy sposobność przechodzenia poddaństwu naszemu z kraju Polskiego w Mołdawią. Kommissya przeto porządkowa województwa Podolskiego doprasza się nayjaśniejszych stanów o wydanie zlecenia prześwietney kommissyi woyskowej, aby granice województwa Podolskiego od Dniestru były osadzone żołnierzem polskim dla wstrzymania uchodzącego poddaństwa. Te jest przestrzeżenie grożącego nieszczęścia województwu Podolskiemu, ktore kommissya województwa do nayjaśniejszych stanów seymujących w proźbach swych wyraża; jakie zaś tey były czynności, z tych się tłumaczy: Ostrożność rozsądna wojewodzianów zwiększyła więźniów liczbę w fortecy Kamieńcu, z których kommissya wybadywania dokładne czynić starała się; a gdy tylko same po pijanu gadania na odgłos gdzieś wszczętego buntu w dwudziestu sześciu z różnych stron przystawionych chłopach okazały się, po kilkuniedzielnym więzieniu, chłosty kommissya zwierzchności dworskiej dać zaleciwszy, uwolnić onych rozkazała. Popom dwom, z porozumienia osadzonym, wyjechać pozwoliła, popów zaś ośmiu, powołanych przez chłopą jednego w kommissyi, a na gruncie, po zesłaniu kommissyi bałamucącego, wolnością wyjechania do swych domów zabezpieczyła. Co zaś zostaje więźniów do wybadywania, jakoto nayszczegolniey: pop z Karpowiec, pop z Rososza, powołani przez Kiryła, ktoren jest odwieziony do Warszawy dla wybadywania, a ci zupełnie zaprzeczają, których by indagacya Kiryły przeświadczyć mogła, z tych i innych, co się okaże, donieść nayjaśniejszym stanom seymującym, komissja wojewódzka znać będzie swoim obowiązkiem.—K. Józef Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący,

m. p. Ignacy Ahamitowski, łowczy Podolski m. p.—Pius Raci-borowski.

Кн. проток. засѣд. порядк. ком. Подол. воев. № 4347, л. 91.

LXXIX.

Универсалъ порядковой комиссиі Кіевскаго воеводства, пред-писывающій помѣщикамъ принять мѣры предосторожности противъ предполагаемаго крестьянскаго волненія. 1789. Марта 15.

Komissya wojewodztwa Kijowskiego.

Stosując się do konstytucyi y uniwersału przez j. w. w. w. marszałków seymowych y konfederacyi obojga narodów, stosownie do teyże konstytucyi wydanego, na dniu 14 miesiąca marca roku teraznieyszego, 1789 do xiąg ziemskich Kijowskich w oblatę wniesionych, j. o. o. y w. w. dziedzicom, posessorom, kommissarzom, gubernatorom y wszelkiej zwierzchności dworskiej wiadomo czyni. Troskliwość stanów seymujących, zatrudniając się uszczęśliwieniem narodu y ubezpieczeniem obywatelów w ogolności, w szczegolności w górze wyrażonemi konstytucyą y uniwersałem, chcąc zapobiedz wszelkim rozruchom y buntom, między poddaństwem wyniknąć mogącym, włożyła na nas słodki obowiązek obmyślenia srodków stosownych dla zapobieżenia wczesnego grożącego ztąd niebezpieczeństwa, ktorego my dopełniając, następujące czyniemy obwieszczenie: 1) Za odebraniem nienieyszego obwieszczenia w. w. dziedzice, posessorowie, komissarze y gubernatorowie y wszelka zwierzchność, dobrami zarządzająca, nayściśleyszą po miastach, wsiach y futorach uczynią między chłopstwem rewizyą, między ktoremi znalezioną wszelką broń do dworu zabiorą. 2) W każdym mieście y wsi z dziesiątego gospodarza ustanowią dziesiątników, ludzi poczciwych y nie notowanych, zalecą onym, aby między chłopstwem potajemnych schadzek przestrzegali y o postrzeżonych dworowi donosili. —3) Rządcy miast y wsiów przykażą surowie dziesiątnikom y sami naybaczniey

wglądać powinni będą, ażeby żaden obcy człowiek we wsi bez wiadomości dworu cierpianym y przyjmowanym nie był, a ktoregoby przechowującego się postrzeżono, schwytawszy, dwór ma wypytać onego, z kąd jest y zaczyn przyszedł? który znalazłszy takowego byź podeyrzanym, pod strażą przytrzyma, kommissyą do Żytomierza o tym uwiadomi, y do naybliższej komendy odeszle. 4) Ludzi wszelkiej kondycyi, przechodzących y przejeżdżających, pod tytułem nawet słobodzianników, o attestata zapytywać będą; attestatum nie mających zatrzymywać, potrzebne y stosowne indagacye y rewizyą uczynić, podeyrzanych do naybliższej kommandy odsyłać, y o tym kommissyi donosić na piśmie do Żytomierza powinni będą. Dla tego obligujemy, aby ludziom posłanym w interessie, lub za własną potrzebą, ode wsi do wsi jadącym y idącym, attestata z podpisem zwierzchności y pod pieczęcią z wyrażeniem imienia jadącego, z kąd y dokąd, dawane były.—5) Gdziebykolwiek okazywał się naymniejszy pozor między chłopstwem do buntu, o przywódcach ściśle wywiadywać się starać się będą, obwinionych pod straż wziwszy, do kommand naybliższych odeszłą y zaraz kommissyą do Żytomierza uwiadomią. 6) Miłością dobra powszechnego y własnego bezpieczeństwa obligujemy w. w. dziedziców y possessorów, oraz wszelką zwierzchność, aby, dla łatwiejszego uwiadomiania o wszystkim kommissyi wojewódzkiej, wzajemnie sobie pomagając, listy czyli raporta pod adresem do kommissyi wojewódzkiej przesyłane ode wsi do wsi, aż do Żytomierza, bez żadnego zatrzymania odsyłali; odsyłający raport do kommissyi ma na osobnym papierze, czas, ktorego wysyła, zapisać; odbierający zaś, zapisawszy czas nadejścia, na tymże papierze zanotuje, o której godzinie y którego dnia wysyła; y tak daley, jeden drugiemu przesyłając aż do Żytomierza, 7) Przestrzegać mają, aby kowale, slusarze y rudnicy żadney broni dla chłopstwa nie robili y nie przedawali.

Ktore to obwieszczenie, aby każdego wiadomości doszło, w xiegach wojewodztwa naszego zaoblatować, przepisane y przedrukowane na kilkaset kopji, rozesłać w różne strony kancelaryi kom-

missyi swey zalecamy. Działo się w Żytomierzu, dnia 15 miesiąca marca, 1789 roku.—Kalixt xiaże Poniński, kommissarz. m. p. Boreyko, kommissarz, m. p. Jan N. Chojecki woyski Wyszgrodzki, komisarz m. p. Prószyński, kommissarz. Michał Głębocki woyski Owrucki, kommissarz. A. Pieńkowski, komissarz województwa Kijowskiego.

Кн. иродск. Овруцкая записовая, № 3298, л. 254. Также кн. Киевская иродская записовая № 119, л. 306 на об.

LXXX.

Отпошеніе порядковой комиссіи Кіевскаго воеводства къ такой-же Брацлавской комиссіи съ просьбою обмѣниваться извѣстіями, относящимися къ предполагаемому крестьянскому волненію. 1789. Апрѣля 3.

List prześwietney kommissyi województwa Kijowskiego z żądaniem o wzajemne znoszenie się.

Jasnie wielmożni kommissarze województwa Bracławskiego, moi waszmość panowie bracia, dobrodzieie! Poszechny odgłos powstającej na nasze województwa od własnych poddanych klęski uczynił zwierzchność krajową aż nadto czułą, kiedy w uniwersałach, niedawno ogłoszonych, zleciła kommisyonm wojewódzkim dozór i pilne na wszystkie okoliczności baczenie; kommissya nasza dopełniając roskazy stanów rzeczypospolitey, uczyniła stosowne od siebie zalecenia dla łatwiejszego zapobieżenia ukazać się mogącego niebezpieczeństwa. Zna to dobrze kommissya, iż y jaśniewielmożni panowie dobrodzieje z swojej strony uczyniliście przezorne ostrożności. Aże do zupełnego obywatelów pogranicznych zabezpieczenia należy zachować wzajemne czynności naszych sobie powierzenie, oraz wspólne w okolicznościach ważniejszych znoszenie się, przeto, komunikując naszą czynność początkową, prosimy o wzajemne przesłanie tego, cokolwiek wiadomości wspólney godnego będzie. Czułość albowiem na praktykowaną już klęskę, na życia

własne i majątki, ktore, bez mocney obrony oczewistey podpadać mogą ruinie, powinna nas uczynić troskliwemi, abyśmy nie odrzucali wszelkich sposobów, ktorekolwiek do ubiespieczenia obywatelów otworzyć się mogą. W tym pragnieniu, oczekując kommissya wojewodztwa Kijowskiego punktualnego j. w. w. m. panów dobrodziejów zgłoszenia się, wzajemney upewnia korespondencyi, zostając z przyzwoitą rekognicyą j. w. w. panów braci i dobrodziejów nayniższy sługa Jan Chojecki, woyski Kijowski, prezydujący teraz kommissarz. 3 kwietnia, 1789. Z Żytomierza.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой коммисіи Брацлавскаго воеводства № 5149, л. 246.

LXXI.

Представленіе коменданта житомирскаго гарнизона, капитана Овсинскаго, кіевскому городскому суду, указывающее на большое скопленіе арестантовъ въ Житомирѣ, для охраненія которыхъ гарнизонъ не имѣетъ достаточныхъ силъ. Потому капитанъ проситъ судъ ускорить разсмотрѣніе дѣлъ подсудимыхъ. 1789. Апрѣля 18.

Illacya do prześwietnego sądu grodzkiego kijowskiego przez wielmożnego Owsińskiego, kapitana regimentu pieszego, szeffostwa jaśnie wielmożnego Malczewskiego, garnizonem, w Żytomierzu ulokowanym, kemmenderującego, na dniu 18 kwietnia, 1789 roku, na piśmie powtorzona.

Na żądanie obywatelów prześwietnego wojewodztwa Kijowskiego, mocą ordynansu sobie danego, wielmożny Owsiński, kapitan, z komendą w Żytomierzu stanął. Jego jest powinnością wewnętrznego bezpieczeństwa ostrzegać, każdego zgłoszenia obywatelskiego słuchać, oskarżonych imać, y osadzać. Od momentu rozlokowania się jego tu, w Żytomierzu, komendy, dnia żadnego wolnego nie masz, aby odezwa obywatelska nie prociagneła go do rozkomenderowania komendy, a oskarżonych, jednych poymanych za odezwą

obywatelów, drugich do komendy przystawionych, codziennie liczba powiększa się, a daley przyjdzie do tego, iż liczba oskarżonych, a może niewinnych, straż nad niemi przewyższy. Ztąd lękać się każdemu należy, aby więźniów osadzonych, jednych może niewinnych, cierpliwość na złe użyta nie była, iż siedzą bez ukończenia z niemi, a drugich winnych występki góry nie wziął y wartę nie pomścił. Ztąd niebezpieczeństwo gorsze. Ma wprowadzić wielmożny kapitan ordynans, oskarżonych y osadzonych do komendy oddawać, ale transport owych więźniów jużby rezerwał komendę. Tu jest miejsce występkę, a podług praw krajowych y kary lub uwolnienia niewinnych, oskarżonych y zasadzonych (bo na tym się niektorych skargi kończą). Doprasza się wielmożny kapitan, aby rejestra więźniów przyspieszone były, y sprawiedliwość oddana została więźniom; a ludzie woyskowi, dla bezpieczeństwa tu sprowadzeni, czynili powinność swoją, nie zaś w tey rozerwani byli dla straży niewolników. Tadeusz Owsiniński, kapitan.

Sąd rezolwując illacją wielmożnego Owsinińskiego, kapitana y komendanta garnizonu, w Żytomierzu konsystującego, zaleca instygorowi sądu swego z rejestru więźniów, przeciwko więźniom, pod strażą tegoż zostającym, sprawę promowować.

Jan Hański, chorąży; W. C. Żeleński, sędzia grodzki kijowski m. p.; Fr. Mikołaj Zielonka, podsędek.

Кн. Киевская гродск. записовая № 612, листъ 121.

LXXXII.

Отношеніе порядковой комиссіи Кіевскаго воеводства къ такой же Брацлавской комиссіи. Кіевская комиссія заявляетъ о принятыхъ ею мѣрахъ предосторожности, свидѣтельствуесть о томъ, что въ воеводствѣ господствуетъ совершенное спокойствіе и указываетъ, какъ на единственное серьезное дѣло — на арестъ протоіерея Андріевскаго. 1879. Апрѣля 30.

Prześwietna kommissyo województwa Bracławskiego! Aż nadto bydz przekonanemi o tem możemy, że gdy rząd krajowy czułym jest o nasze losy, kommissye porządkowe, zarządzenia swe czyniąc y szrodki wynaydując, szukają pilnie źródeł, z których wynikają przyczyny bojazliwej w obywatelstwie trwogi, y zamiar swój łącząc z woyskiem, dosyć dostarczającym na usmierzenie burzy, wyniknąć mogącey, w strony nasze zesłanym, starają się udusić w początku swym złe, okazujące się choć w pozorach. Nie mamy się czego zbytecznie lękać; wszelako, jak ta ostrożność, biorąc politycznie, w czasie terazniejszym nie jest bez korzyści, tak gdy idzie o całości życia i majątków, niemniej o hańbę narodu, żeby poddani mieli się porywać przeciw rządowi y panom swoim,—ani nadto bydz troskliwemi, ani zbyt bojaźliwemi, nigdy nie szkodzi. I dla tego lubo dotąd u nas, rownie jak w prześwietnym województwie Bracławskim, nic się nie okazało, coby zagrażało publiczney spokojności, przecież z pobudek y powinności naszej y czułości obywatelskiej nie ustajemy w pracy o zabezpieczeniu złemu. Prześwietne obywatelstwo, łącząc swą pomoc do prac naszych, skuteczniło, co się wynaydzie zgodnym ku ubezpieczeniu każdego. Dziesiątnicy mają bacznąć na przejeżdżających y przechodzących, panowie, w domu zostając, pilne mają oko na swych poddanych, wszędy ludzi podeyrzanych y nie mających attestatum włóczegów pod straż biorą y do wyvodu zatrzymują. Kommendy, przechodząc z miejsca na miejsce, y na stanowiskach postrzegają pilnie poddaństwa; zgoła czyni się tak wielka wszędy ostrożność, jakby naypewniej czego można się było spodziewać. Równą bacznąć na wszystko w prze-

świątym województwie Bracławskim z doniesienia widząc, naśladowania godne przeświątney kommissyi Bracławskiej zarządzenia mając komunikowane, winszować sobie możemy nawzajem, że prace nie daremne, gdy spokojność dotąd trwa statecznie, y, ze wdzięcznością wymierzając się, mamy honor zapewniać, iż w niczym nie ubliżemy, co się tycze korespondencyi, w tych okolicznościach konieczne potrzebney, y przeświadczenia o tem wszystkim przeświątneho województwa Bracławskiego, co jest w rzeczypospolitey najmocniejszą twierdzą, — to jest o wzajemney przyjaźni, miłości, szacunku y jednomyślności. U nas trwoga nieco była, już zwolniona, lecz przystawiony protopopa z Babicz do sądu grodzkiego kijowskiego, którego wyznania y inkwizycye, przez wojskowych wyciągnięte, y list j. w. Jerlicza Gulda, w kopijach przyłączające się, obrócił na siebie wszystkich uwagę. Był już u sądu na konfessatach, ale, jak mamy wiadomość, do niczego się więcej nie przyznał, jak do jedney apostazyi. Wskazał sąd inkwizycyę z ludzi, w teyże kopji wyrażonych, ale ci ludzie dotąd jeszcze nie przystawieni. To nam cokolwiek oczy otworzy, gdy inkwizycye wyprowadzone zostaną, bo będziemy widzieli na co ten noż y 5 sztuk broni miał tenże protopopa, po co wcześniej się tak obawiał lachów, na co Chmielnickiego y inne rewolucye czytał onym y do czego ich więcej namawiał, tudzież kto mu to czynić kazał? A ztąd nowe y dostateczniejsze y łatwiejsze będą szrodki y pobudki zatrudnienia złego w początkach. Co w tey okoliczności nastąpi, będziemy mieli honor natychmiast po przeczytaniu inkwizycyi, komunikować przeświątney kommissyi województwa Bracławskiego, przekonywając ją o należytych od nas szacunku. Dan w Żytomirzu, dnia 30 kwietnia, 1789 roku. Jozef Ursyn Pruszyński, kasztelan Żytomirski, województwa Kijowskiego kommissarz prezydujący.

Кн. проток. засѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. воев., № 5149 л. 276.

LXXXIII.

Универсалъ порядковой комиссії Кіевскаго воеводства, побуждающій помѣщиковъ исполнять мѣры предосторожности, предписанныя комиссіею. 1789. Мая 13.

Kopja obwieszczenia województwa Kijowskiego.

Kommissya woiewodztwa Kijowskiego na mocy uniwersału, od jaśnie oświeconych, jaśnie wielmożnych marszałków konfederacyi oboyga narodów, dnia 18 miesiąca kwietnia, 1789 roku wypadłego, obwieszcza obywatelów województwa Kijowskiego.

1. Iż ponieważ prześwietne skonfederowane rzeczypośpolitey stany exekucyą wzmiankowanego uniwersału w niedziel dwie od dnia oblaty nakazały, a ten w aktach województwa Kijowskiego dnia 4 maja oblatowany został, y niedziel dwie naznaczone dnia 18 maja kończą się, przeto, aby zaczawszy od dnia 13 maia 1789 roku, naysciśleyszą po miastach, wsiach, futorach y lasach zrobić chcieli rewizyą. A gdy czerców zagranicznych, włoczących się po kraju, markietanów czyli kupców moskiewskich, oraz filiponów nieosiadłych y zwozczyków, nie mających zaświadczeń bądź od prześwietney kommissyi skarbu oboyga narodów, bądź od juryzdykcyi sądowych, gdzie kolwiek znaydą, tedy tych z całym majątkiem imać y do naybliższych kommend odsyłać pod strażą obligowani, od których to kommend dopomną się o rewersa, tak na wielość jako y na gatunek przystawionych osób, oraz y na cały ich zabrany majątek. Które to rewersa wraz z doniesieniem do kommissyi do Żytomierza odsyłać zechcą.

2. Dla tym прѣдшого y łatwieyszego uwiadomienia obywatelów województwa Kijowskiego, tak o uniwersale marszałków oboyga narodów, iako y o ordynansach prześwietney kommissyi woyskowej, tyczących się tak sposobu werbowania, jako y obchodzenia się woyskowych z obywatelami, tedy też przedrukować y po parafjach rozesłać nakazała.

3. Gdy z różnych stron dochodzą wiadomości kommissyą województwa Kijowskiego, iż obywatele uniwersału, pod dniem 15 marca wydanego, względem zachowania wewnętrznego po województwie porządku, bezpieczeństwa obywatelów tyčzącego się, nieuskułeczniąją, y o własnym życia y majątku zabezpieczeniu zapominając, y po wsiach wart, dziesiętników y ostrożności nie utrzymują, powtarza więc te obwieszczenie y zawiadania obywatelów województwa Kijowskiego, iż, obowiązana będąc przestrzegać całości, bezpieczeństwa województwa, uniwersałami, od marszałków sobie wydanemi, przy zwyczajnych raportach o nieczułych obywatelach doniesie stanom skonfederowanym, lubo poniewolnie przymuszoną zostanie.

Działo się w Żytomirzu, na sessyi dnia 13 maja 1789.

Concordat cum originali. K. książę Poniński m. p.

Изъ картонѣ дѣлъ каменецкихъ № 7.

LXXXIV.

Отношеніе поряіковой коммиссіи Кіевскаго воеводства къ такой-же Брацлавской коммиссіи съ извѣщеніемъ о томъ, что православные жители не исполняютъ присяги, возложенной на нихъ постановленіемъ сейма и что возникло новое дѣло, свидѣтельствующее о политическомъ заговорѣ въ средѣ крестьянъ, явствующее изъ показаній крестьянъ въ имѣніяхъ помѣщика Шашкевича. 1789. Мая 20.

Prześwietna kommissyo woiewodztwa Bracławskiego! Co kommissya województwa Kijowskiego względem dyzunitów uczyniła, za-informuje się prześwietna kommissya województwa Bracławskiego z wydanych obwieszczeń, które ma honor przyłączyć. Że dotąd żaden z dyzunitów przysięgi na wierność przed aktami tuteyszemi nie wykonał, znakiem to jest nieposłuszeństwa, dla tego po wyjściu czasu zamierzonego, prawo exekucyą swą wziąć musi, ktoremu y powiat Zwinogradzki ulegać będzie winien, czyli to ze strony jurydykcyów Kijowskich, czyli przez województwo Bracławskie; ani

alternata zasłonić ich będzie mogła, Knujący się bunt w województwie naszym już widocznie pokazał się; przysłane z dóbr: Cymbałowki, Jabłonowki y Biczowy wyprowadzone przez w. Szaszkiewicza, woyskiego bractawskiego, dziedzica tychże, w obecności komendy indagacye z chłopów tameyszych 18, z których jeden gardło sobie przerznął, przekonywają o tem dokładnie. Przyznali się albowiem sami, iż przed Klimem, służącym porucznika Sokołowskiego od pułku karabinierów Sibirskiego, tam przy wołach z pohońcami dawniey, a teraz w Barze stojącego, wykonali jeszcze przed wielkanocą naszą przysięgę na to, jako rznąć lachów y żydów z nim poydą za danym hasłem, a naypewniey w święta zielone ruskie, y wiernemi onemu będą, a sekretu tego, nawet na spowiedzi, nie wydadzą; jakoż oni nie wydali na spowiedzi; zapewnił ich tenże herszt, iż o tem wie jego kommenda. — Posyłamy tę indagacyą do j. w. generała artylleryi koronney z proźbą, aby tego herszta Klima schwytać w Barze kazał y tu onego przystawił dla zupełniejszego przekonania się, czyli kommenda jego o tem wiedziała. — Że często wydarzają się okoliczności, potrzebujące prędkiego przesłania kommissyi województwa Bractawskiego, uprasza zatem kommissya województwa Kijowskiego, aby kursoryą nadeszłe expedycye w swym województwie przesyłać od mieysca do mieysca uczynić raczyła rozrządzenie. Co wzajemnie u nas dopełniać prześwietne obywatelstwo przyrzeka. — Dan w Żytomierzu dnia 20 maia, 1789 roku. A Pieńkowski, starosta Przyłucki, prezydujący kommissarz.

*Книга протоколовъ засѣданій гражданско — военной комис-
сии Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 292.*

LXXXV.

Приказъ генерала Любовидзкаго начальнику пограничной военной стражи, предписывающій ему не пропускать изъ за русской границы вооруженныхъ отрядовъ, военныхъ припасовъ и даже отдѣльныхъ лицъ, не имѣющихъ свидѣтельствъ на право занятія торговлею, выданныхъ таможеннымъ начальствомъ. 1789. Іюня 18.

Nayjaśnieyszego króla jego mości Stanisława Augusta pana mojego miłościwego, nayjaśniejszey Rzeczypospolitey polskiey w woysku koronnym kawaleryi narodowey, w dywizyi Ukraińskiej y Podolskiey kommanderujący generał major oraz rotmistrz teyże kawaleryi, orderu sw. Stanisława kawaler, Stefan Lubowidzki.

Na mocy ordynansu j. w. Potockiego, generała artyleryi koronney, dywizyą ukraińską y podolską kommanderującego, pod dniem 14 miesiąca y roku terazniejszych, do mnie wypadłego, daję ordynans w. imć panu Kazimirskiemu, szwadroniście kawaleryi narodowey komedy mojej, ażeby wszelkiemi siłami bronił weyścia w kray polski transportu niewolników turków, oraz konwojów moskiewskich, przy nich będących. A jeżeliby jakim przypadkiem, bądź przez fortel, bądź gwałtem, moskiewskie woysko wprowadziło niewolników turków do kraju Rzeczypospolitey, tedy konwojująca ich eskorta ma być odprowadzoną lub odpartą w własne granice te, z których wyszła, a niewolnicy turcy uwolnieni y pod protekcyą Rzeczypospolitey więci być mogą. Zalecam oraz w. j. panu, ażeby żadnych kommand woyska zagranicznego, bądź bezbronnych, transportów broni, ammunicyi lub rekrutów, konwojów wszelkich, zwoszczyków, filiponów, słowem żadnych kup zagranicznych (wyiąwszy handlem bawiących się y zaświadczenia komor skarbowych mających) w kray Rzeczypospolitey pod żadnym protextem nie wpuszczał. Tudzież ludzi wszelkich, a osobliwie w ubiorze żebraków do Polski przychodzących, na granicy każesz w. imć pan ściśle rewidować dla znalezienia korespondencyi, do buntu podmawiających; który to ordynans we wszystkim uskutecznić y stosownie do niego rozkazy

po wszystkich lukach y posterunkach komedy swojej nieodwłocznie rozesłać pod animadwersyą artykułów wojskowych zalecam. Dan w Mytnicy, dnia 18 czerwca, 1789 roku. Stefan Lubowidzki (M. P).

Кіевскій центральный архивъ. Дѣло о Полякахъ 1789 года листъ 102.

LXXXVI.

Универсалъ поряковой комиссії Брацлавскаго воеводства, предписывающій мѣры предосторожности противъ предполагаемаго крестьянскаго волненія. 1789. Марта 24.

Uniwersał do obywatelów względem sposobów zapobieżenia pogłosków o buncie chłopstwa.

Kommissya województwa Bracławskiego.—Troskliwość zgromadzonych rzeczypospolitey stanów, widocznie w każdych czynnościach nad losem narodu czuwająca, chcąc zabezpieczyć się pogłoskom o swywolney poddaństwa chęci, nie tylko kommissyom wojewódzkim poleciła staranność o wyśledzeniu źródeł tego zamieszania i obranie skutecznych do ich umorzenia szkodków, ale też obywatelów miłością powszechnego dobra obowiązała, aby rozrządzenia, w tej mierze, od kommissyi wojewódzkich wyjść mogące, wypełniali i pomocy swej w żadney potrzebie nie odmawiali. Z tego powodu kommissya województwa Bracławskiego szuka u obywatelów tego województwa względney powolności i wsparcia starań swoich, bez ktorego usilność jey tak pożytecznych nie odebrała by korzyściów. W słodkiej więc nadziei zostając, że urządzenia niżej wyrażone bezzawodny, a każdemu w szczególności ubezpieczenie podający skutek odniosą, obliguje, w. w. i urodzonych dziedziców, possessorów i rządców dóbr: *Primo*. Aby dostrzegali, iżby przy wszelkich nabożeństwach, po kościołach i cerkwiach odprawianych, duchowni naukami swemi lud prosty o obowiązkach bliźniego dla bliźniego, o powinnościach człowieka, tak dla towarzystwa, w którym żyje, jako

też dla rządu, któremu poddanny jest, oświecali. 2. Zaraz po odebraniu i ogłoszeniu terazniejszego uniwersału jak nayścisleyszą, właściciele i rządcy dóbr po miastach i wsiach rewizyą uczynią i wszelką broń, jaka tylko między chłopami, bądź to rolnikami, bądź kozakami, nie mniej prochy, ołowie i wszelkie narzędzia, swawolną myśl wspierać mogące, znaydować się okażą, natychmiast je do dworu zabiorą i one w ukryciu do dalszey kommissji dyspozycyi zatrzymają; a kommissyi naszey o wielości i gatunku broni i rzeczy zabranych jak nayrychley tu, do Winnicy, doniosą.—3. Dla łatwieyszego doyscia naymnieyszych o swywoli poddaństwa podeyrzeń, mają bydź ustanowienie po wszystkich dobrach i wsiach dziesiętnicy, ktorzy, oraz woyci i assawuli, mają bydź przysięgli na to, jako wiernie zwierzchności wszelkie podeyrzenia donosić i z naywiększą usilnością onych dochodzić i bezpieczeństwa przestrzegać będą. 4. Takowi woyci i assawuli, także dziesiętnicy surowe mieć będą od dworu zalecenie, aby żadnych schadzek kryjomych poddaństwu nie pozwalali, aby pijatyki pilnować nie dopuszczali, a przestępujących zaraz dworom donosili.—5. Mają także przestrzegać ciż ludzie przysięgli, aby w żadnych schadzkach poddaństwo przeciwko religii i zwierzchnościom nie szemrało, aby żadnego człeka, bądź za interessem, bądź w gościnę, albo też za żebraniną, do wsi przybyłego, do chałup swoich nie przyjmowało, ale takiego przyprowadzić, lub o nim nieodwłocznie dać wiedzieć starało się, a gdyby ktory z poddanych kogo przytrzymywał, surowo karany będzie.—6. Dla czego właściciele y rządcy dóbr żadnemu człowiekowi z dóbr swoich do naybliższey wsi bez znaczku, lub attestatu wyjeżdżać nie pozwolą i attestata z wyrażeniem nazwiska przejeżdżającego oraz interessu z pieczęciami dawać będą; a nawet na jarmarki i targi wyjeżdżający o attestata u zwierzchności dworskiej żądać mają; a takowe attestata bezpłatnie każda zwierzchność dworska wydawać obligowana będzie, gdyż bez attestatum poymany człowiek za podeyrzanego osądzony będzie, żebracy nawet i browarnicy, za ktorych by żadnego od gromady zaręczenia nie było,

we wsi cierpiani bydź nie powinni; ale do poblížszych kommend odesłani bydź mają.—7. Wielokrotne przykłady stają się dowodem, że złe myślący nie tak łatwo do licznych się zgromadzenia, ale bardziey szukają dla siebie ustroni, dla czego obliguje właścicieli i rządców dóbr, aby futory, po lasach i stepach w odległości od wsiów będące, poznosić i ludziom na mieszkanie do wsiów przenieść się kazali. Jeżeli by zaś kto, unikając partykularney swojej w tym szkody, życzył swoje futory mieć w całości, ma jak nayprędzey do kommissyi naszej przysłać zaręczenie, iż jego futory, ani teraz żadnemu podeyrzeniu nie podlegają, ani w późniejszym czasie żadney swywoli nie będą siedliskiem. Inaczey obywatel, własny partykularny pożytek nad miłość powszechnego dobra przenoszący, od publiczności obwiniony zostanie.—8. Aby nawet naymnieyszą ponętę od pospolstwa oddalić, właściciele i rządcy dóbr kozakom swoim nadwornym broni żadney używać nie dozwolą, która gdyby się przy jakim kozaku bydź okazała, każdemu szlachciciowi wolno jest ją odebrać i w naybliższym dworze do dalszey kommissyi dyspozycyi zostawić. 9. Aże rozszerzona o swywoli poddaństwa pogłoska nie może wszystkich obwiniać i gdy przykłady uczą, że nayzuchwalszy człowieka umysł tak łatwo łagodnością ujętym bydź może, jak surową niesprawiedliwością prędko podburzyć się zdoła, więc obliguje kommissya właścicieli i rządców dóbr, aby wszelką dla poddanych oddawać chcieli sprawiedliwość. Kominowe drugie, prawem seymu teraznieyszego na dziedziców i possessorów włożone, aby same dwory bez rozkładania onego na poddanych podług prawa oddawały i oycowskim około poddaństwa staraniem miłość przychylność i wierność jego dla siebie zniewalać starali się. 10. Gdyby zaś podane teraznieysze środki rozchodzących się oburzenia stamować nie mogły, za naymnieyszym na kogo bądź podeyrzeniem wszelka zwierzchność obwinionego do naybliższey kommandy odsyłać powinna będzie i o wszelkich okolicznościach, spokoyność mieszających, pismem swoim do kommissyi donosić. 11. Mają także wszelkie zwierzchności dóbr, jak naytroskliwiey w to wglądać, aby

kupce i kramarze prochu, saletry, ołowiu i broni nikomu bez wiedzy dworskiej nie przedawali, dla czego te towary zwierzchność wszelka pod dozorem swoim złożyć w jednym mieyscu nakaze, i tylko za wiadomością swoją przedawać pozwoli. Nie mniej pilnie dostrzegać będzie, aby kowale, slusarze żadnego gatunku broni nie robili, a, gdyby do naprawy onym dana przez kogo była, natychmiast ją dworowi oddawali. 12. Pewna iest kommissya, że wszyscy obywatele i rządcy dóbr przez miłość powszechnego dobra i z chęci samych siebie ubezpieczenia, oraz przez poważenie rozkazu stanów skonfederowanych, na mocy którego ninieysze czyni rozporządzenie, jak naypunktualniey dopełnić go zechcą, które, aby tym prędzey do powszechney przyszło wiadomości, nie tylko kommissya do akt grodzkich przez oblatę wnieść go determinuje, ale nawet naymocniey obywatelów i rządców dóbr obliguje, aby też rozporządzenie po parafjach i cerkwiach przez duchownych, nawet na jarmarkach i w szkołach żydowskich publikowane i ogłoszone było, upraszając oraz, aby przez kursoryą ode wsi do wsi bez zawodu i trudności uniwersał ten był odsyłany, a obywatel odsyłający ma na osobnym papierze zanotować czas onego wyprawienia; a tak jeden drugiemu odsyłając, zamiarowi troskliwey kommissyi staranności stanie się pomocą i sobie samemu przyspieszy ubezpieczenie. Działo się w Winnicy, dnia 24 marca, 1789 roku. Jako prezydujący na tey kommissyi ten uniwersał podpisuję. Bogdan Ostrowski, podkomorzy Bracławski.

Книга гражданско-военной комиссии Брацлав. воеводства № 5149, л. 239.

LXXXVII.

Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ генералу артиллеріи Потоцкому съ просьбою прислать отрядъ войска въ Винницу для охраны комиссіи и сдѣлать распоряженіе, чтобы другіе военные отряды оказывали содѣйствіе комиссіи въ случаѣ требованія. 1789. Марта 24.

Sessja dnia 24 marca.

Jaśnie wielmożny mości dobrodzieju! — Iż z własney o dobro powszechnie czułości i z zlecenia stanów rzeczypospolitey, przez uniwersał kommissyom wojewódzkim danego, zjechawszy się, ciągle starania o wybadanie podeyrzanych umysłów poddaństwa czynić i nayskuteczniejsze środki zapobieżenia jego zuchwałości obie-
rać kommissya będzie miała za powinność. Przewidziały to sta-
ny, że nayużyteczniej tych zamiarów dopełnić będzie można przez wzajemne kommissyi z kommendami narodowego woyska znoszenie się i wspólną sobie między niemi pomoc. Polecіły więc kommissyom wojewódzkim ten szrodek. Przeto kommissya województwa Braclawskiego uprasza jaśnie wielmożnego wasz-
mość pana dobrodzieja, abyś kommendom swoim z kommissyą znoszenie się polecіć, rekwizycye, w przypadku nagłym do nay-
bliższej kommendy przez kommissyą uczynić się mogące, po-
trzebowaną pomocą wspierać roskazać raczył. Znając troskliwość j. w. waszmość pana dobrodzieja o dobro współobywatelów, nie ubliżemy o tym wszystkim uwiadamić go, co tylko znacznieyszą uwagę sciągać na siebie może, wzajemne cd j. w. waszmość pana dobrodzieja nas ostrzeganie będzie nam skuteczną pomocą. Że zaś urzędowanie kommissyi szczególnie obraca na siebie oczy pospol-
stwa, a przeto wystawia ją na naypierwszy cel ich zuchwałości, ile odbywanie jey w tym jest miejscu, gdzie cały skład w xiegach fortun obywatelskich, mieszkanie liczney szlachty i zbiór podatków

publicznych znajduje się, przymuszona tedy jest kommissya żądać od j. w. waszmość pana dobrodzieja zesłania tu dostatecznego garnizonu, któryby razem przystawiać się mogących więźniów dostrzegał, i całe dał ubezpieczenie. A jako w szczególności województwo nasze zaszczyca się wysokim współobywatelstwem j. w. waszmość pana dobrodzieja i statecznie doznaje naywyższej kommendy jego czułej około ocalenia granic krajowych i nas wszystkich staranności i pilności. W tey ufności i teraz gdy zostajemy, dalszego wsparcia i obrony, pomnożysz j. w. waszmość pan dobrodziej w sercach obywatelskich prawdziwey i niewygasłej wdzięczności obowiązki. J. w. waszmość pana dobrodzieja nayniższy sługa Bogdan Ostrowski. P. B. Pr.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной коммисіи Брацлав. воеводства № 5149, л. 238.

LXXXVIII

Отвѣтъ Станислава - Счастливаго Потоцкаго, ген. арт. порядковой коммисіи Брацлавскаго воеводства. Потоцкій обѣщаетъ усилить гарнизонъ Винницы и, оказывать коммисіи военное содѣйствіе въ случаѣ нужды; вмѣстѣ съ тѣмъ онъ высказываетъ убѣжденіе, что крестьяне вовсе не думаютъ о возстаніи и заявляетъ, что онъ не намѣренъ тревожить ихъ бесполезными обысками. 1789. Марта 29.

Sessja dnia 2 kwietnia.

Prześwietna kommissya porządkowa województwa Bracławskiego! Wiadomy mi jest zamiar chwalebny nayjaśnieyszego króla imci, pana naszego miłościwego i prześwietnych seymujących skonfederowanych stanów utrzymania bezpieczeństwa i spokojności zewnętrzney i wewnętrzney rzeczypospolitey, gdyż, kommandantem kraju tego będąc, odbieram stosowne zalecenia prześwietney kommissyi woyskowej, i z ochotą tak z powinności służby, jako i obywatelstwa łączyć będę starania moje z prześwietnemi kommissyami wo-

jewódkami, aby spokojność krajową jak nayszybciej zabezpieczyć. Kommandy wszystkie mają odemnie zalecenie jako nayszybciej mieć oko na wszystko to, coby bezpieczeństwo obywateli wzruszało, chwycić podeyrzanych ludzi o spiski i bunty, i mnie o tym jako nayszybciej raportować. Jeśliby tedy co takiego okazać się miało, coby zastanowienia i zarządzenia potrzebowało, nie zaniedbam komunikować prześwietnej kommissyi, a jeśliby, czego się wcale nie spodziewam, trzeba było użyć oręża na poskromienie jakich kup hultajskich, spokojność krajową wzruszających, sam się tam znajdować będę. Zda mi się, że okazywać prawdziwe nieszczęście dla wszystkich, w niepokojach zalecić pilność i przystawianie ludzi podeyrzanych, mieć pilne oko, okazywać ufność i czynić sprawiedliwość, jest sposób nayszybciej utrzymania ludzi w wierności i spokojności, która każdemu jest miła. Ja, mając honor być obywatelem województwa tego i tak znaczną część województwa tego prawem dziedzicznym posiadając, mogę upewnić prześwietną kommissyę, że poddani moi o buncie nie myślą, i dla tego ja ich molestować mnicy potrzebnymi rewizyami nie będę. Żądanie prześwietnej kommissyi w powiększeniu kommandy w Winnicy dopełnię, gdyż nie dla mnie nie ma miłego, jak współobywateliów dogadzać chęciom, mając za zaszczyt być w. w. moich waszmość panów i dobrodziejów nayszybciej służą. Stanisław Szczęsny Potocki, generał artylleryi koronnej. 29 marca, 1789 w Tulczynie.

Книга протоколовъ засѣданій гражд.-воен. комиссiи Брацл. воеводства № 5149, л. 242.

LXXXIX.

Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ ген арт. Потоцкому съ вторичною просьбою оказать комиссіи содѣйствіе. 1789. Марта 29.

Sessya dnia 29 marca.

Jaśnie wielmożny mości dobrodzieju! Na list kommissyi województwa naszego, dopraszający się zesłania komendy do Winnicy z mocą pomagającą w terażnieyszych okolicznościach ku ubezpieczeniu krajowym dążącym, pisany do j. w. waszmość pana dobrodzieja, gdy też kommissya żadney nie odebrała odpowiedzi, a coraz nowsze doniesienia dochodzą o podobieństwach źle myślącey prostoty (jako przyłączone kopje doniesień przeświadczać j. w. waszmość pana dobrodzieja będą), o co badania kommissyi, skutkom złym zapobiegając, bez pomocy woyskowej być nie mogą, kommissya umyśliła powtorzyć proźbę do j. w. waszmość pana dobrodzieja, jako o dobro krajowe czułego, ażebyś kommende, do Winnicy, z ordynansem znoszenia się w żądaniach kommissyi, zadysponować raczył. Mnie zaś tę imieniem kommissyi powtarzającego proźbę łaską zaszczycał, jako piszącego się z respektem j. w. waszmość pana dobrodzieja nayniższym sługą: Gapar Wyrzykowski, sędzia ziemski Bracławski, prezydujący.

Книга протоковъ засѣданій гражд.-воен. комиссіи Брацл. воев., № 5149, л. 242.

ХС.

Письмо Станислава - Счастливого Потоцкого ген. арт. къ Брацлавской порядковой комиссії; онъ повторяетъ свое обѣщаніе содѣйствовать комиссії, но вмѣстѣ съ тѣмъ указываетъ, что тревожное состояніе дворянъ основано исключительно на неосновательныхъ слухахъ, толкахъ пьяныхъ людей и ложныхъ доносахъ, и, что комиссія успѣшнѣ всего усмирить тревогу, постаравшись разсѣять пустые слухи. 1789. Апрѣля 2.

Sessja dnia 4 kwietnia.

Dnia 2 kwietnia, 1789 w Tulczynie. Prześwietna kommissyjo województwa Bracławskiego! Na list prześwietney kommissyi miałem honor odpisać dnia 29 marca, gdy powtorne odbieram zgłoszenie się, powtarzam to, com w tamtym liście miał honor wyrazić, że kommendę znaczną z regimentu pieszego imienia Potockich wysyłam do Winnicy. Wszystkie zaś kommendy, nawet i ta, która teraz jest w Winnicy ma zlecenie dostrzegać bezpieczeństwa i chwytac ludzi podeyrzanych o buntowanie pospolstwa. Rozumiem że prześwietna kommissya przedsięwzemie szrodki jako nayskuteczniejsze nie tylko zapobiezenia buntom, o ktorych ja w partykularności przeświadczony jestem, że bydz nie mogą, ale też okazując płoność wieści, z gadań pijackich pochodzących, wróci spokoyność obywatelom, ktorych wieści rosnące im daley się roschodzą, straszyc nie przestają, tak dalece, że te, choć płonne, wieści są prawdziwym krajowym nieszczęściem, bo jedną część mieszkańców krajowych odraża bojaźń i niepewność losu, od stałych w rozrządzeniach gospodarskich zamiarów, drugiey części, to jest chłopstwu lekkomyślnemu, wystawia sposobność wykonywania dawnych scen zbrodniczych i przekonywa o ważney ich mocy, gdy cały kray w tak wielkiey zostaje bojaźni. Od władzy rządowej zależy, tam nieść oręż, gdzie niebezpieczeństwo krajowe się okazuje, tych poskramiac, ktorzy władzy prawney krajowej nie są posłusznemi. Co zaś mowy pjanego oskarżenia o rzeczy pokątnie słyszanej, z naywiększą rostopnością do examinu przypuszczane bydz powinny, bo myśleć trzeba,

że w te oskarżenia wchodzić będą nienawiści, zazdrości, a przez to niewinne oskarżenie i kalumnje; bo passye tak między pospolstwem jako i w wyższych stanach wzruszają spokoyność społeczeństwa. Nie wątpię, że prześwietna kommissya dążyć będzie do tego wspólnego nam celu i że spokoyność pożądana utrzymana będzie. Upraszam przy tym, aby raczyła być przekonana o moich żywych chęciach dawania dowodu ile sobie w. w. moich waszmość panów współobywatelów poważam, będąc z powinnym uszanowaniem w. w. moich waszmość panów najniższym sługą. Stanisław Szczęsny Potocki, generał artyleryi koronnej.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной коммисіи Брацлавскаго воеводства. № 5149, л. 245.

XCI.

Отношеніе поряdkовой коммисіи Брацлавскаго воеводства къ С. С. Потоцкому, генералу артиллеріи съ просьбою ускорить присылку въ Винницю общаго отряда войска и съ сообщеніемъ тревожныхъ вѣстей, полученныхъ изъ Волыни. 1789. Апрѣля 3.

Sessja dnia 3 kwietnia. — List do j. w. Potockiego, generała artyleryi koronnej, z uwiadomieniem o doniesieniach z województwa Wołyńskiego odebranych.

Jaśnie wielmożny mości dobrodzieju! Zbytą troskliwość nie zwykła omylać swoich nadziei, a żywsze bojaźni uczucie robi w każdym skuteczniejsze przedsięwzięcie. Ubiespieczamy listem j. w. waszmość pana dobrodzieja, iż chłopstwo buntu nie podniesie, którego nie byłby już czas łagodnemi naprowadzać szrodkami, przecież, pomimo inne sposoby i ten uniwersałem kommissyi został podany, jednak rostrząsnąć raczysz j. w. waszmość pan dobrodziej doniesienia, jakie mamy z listów partykularnych od obywatelów województwa Wołyńskiego, do przyjaciół swoich pisanych, dziś tu nadeszłych. — Nie są one płonne, gdy z inkwizycyi odkryte, i już

stanom seymującym doniesione zostały. Badania, z winowayców brane, wykazywały, iż w blizki dzień kwietney ruskiej niedzieli we wszystkich mieyscach województw ruskich razem nieszczęście dla kraju ma się otworzyć. Nadto późny jest czas być obojętnemi; nayspieszniejsze zabranie poddaństwu broni ściśle o niey rewizye i chwytnie markietanów, z których i w Włodzimierzu i w Łucku odkrywa się źródło zamieszania, jedne są sposoby zerwania złośliwych chłopstwa zamysłów, choćby nawet tylko i pozornych. W tych okolicznościach kommissya już u obywatelów przez uniwersał żądała y u j. w. waszmość dobrodzieja żądać nie przestaje skuteczney pomocy oraz spełnienia tey nadziei, którą ma o powolnych dla siebie obywatelskich chęciach, a nawet wolą seymującey rzeczypospolitey zagrzanych. Te listy, z oryginałów na kopje przeniesione, przyłączamy. Znajdziesz j. w. waszmość pan dobrodziej w nich smutne przypowiedzenie, że i mieysce to Winnica na los okrutny okazuje się być przeznaczone. Z tego powodu nayusilniejszą powtarzamy prośbę o przyspieszenie przyobiecanego ubezpieczenia dla tego tu mieysca, w którym obywatele schronienie życia swego obierają, i akta publiczne, grunt fortun szlacheckich, skład mają, a odprawujące się jurysdykcyje sądowe i porządkowe obracają nań oczy burzącego się ludu. Znoszenia się j. w. waszmość pana, dobrodzieja, dla kommissyi oświadczone, zapewne słodkie obywatelom oddadzą pożytki, bo tam moc serc obywatelskich niezłamana, gdzie je ufność i wzajemna o dobro troskliwość połączy. Będzie to prawidłem i dla naszej kommissyi, z której grona myśli przesyłając, mam honor wyznać mię być j. w. waszmość pana dobrodzieja nayniższym sługą. Bogdan Ostrowski, podkomorzy Bracławski, prezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссіи Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 243.

XCII.

Универсалъ порядковой комиссії Брацлавскаго воеводства, предписывающій обыскивать коробейниковъ, конфисковать оружье, если у нихъ таковое окажется, и, въ случаѣ подозрѣнія, арестовать ихъ. 1789. Апрѣля 4.

Sessja dnia 4 kwietnia.

Kommissya województwa Bracławskiego.—Gdy bezpieczeństwo publiczne naytroskliwszey wymaga ostrożności, a pobudki nadto dość mające za sobą pozorów przekonywają kommissyą, że markietany moskiewskie, pod pretextem handlu w kraju naszym znajdujący się, różnemi poduszczeniami poddaństwo fomentują; nawet w województwie Wołyńskim widoczne tey swoiey złości dali dowody i, pojmani, swoje postęпки odkryli, przeto kommissya województwa Bracławskiego znajduje potrzebę uwiadomić obywatelów województwa Bracławskiego, oraz dóbr ich rządców, aby takowych markietanów, gdziekolwiek znajdujących się, jak nayścisley rewidowali, broń, noże, spisy, prochy i wszelkie podeyrzane narzędzia od nich odbierali i onych, za naymnieyszym podeyrzeniem do naybliższych kommand wojskowych, lub tu, do kommissyi, odstawiali. Które obwieszczenie aby nayrychley wiadomości publiczney doszło, nie tylko go do oblaty w akta grodzkie Winnickie wnieść determinuje, ale też przez kursoryą rozesłać postanawia, obligując właścicieli i rządców dóbr wszelkich, aby, odebrawszy te obwieszczenie, jak nayrychley wszystkim sąsiadującym przesyłali, i u siebie przez miłość powszechnego bezpieczeństwa wykonania jego dostrzegali.—Dan w Winnicy, na sessyi dnia 4 kwietnia, 1789 roku. Bogdan Ostrowski, podkomorzy Bracławski, prezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссії Брацлавскаго воеводства № 5149, л. 247.

XCIII.

Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ такой-же комиссіи Кіевскаго воеводства, заключающее сообщеніе о дѣйствіяхъ Брацлавской комиссіи и указаніе на тревожныя вѣсти, полученныя изъ Волыни, 1789. Апрѣля 4,

Sessja dnia 4 kwietnia.

Od kommissyi województwa Bracławskiego do prześwietney kommissyi województwa Kijowskiego.—Troskliwość stanów seymujących przepisująca szrodki kommissyom wojewódzkim ubezpieczenia się od tey trwogi, jaką głos powszechny o buncie chłopstwa podaje, doszła i naszej kommissyi. Momentem uprzedzeni jesteśmy od prześwietney kommissyi województwa Kijowskiego do oświadczenia tego zniesienia się, jakie szczególniey potrzebne jest w terażnieyszych krytycznych naszych okolicznościach.—Z naysłodszym ukontentowaniem odbieramy kommunikacyą czynnościów prześwietney kommissyi województwa Kijowskiego. Nawzajem przesyłamy nasz uniwersał, do obywatelów województwa Bracławskiego wydany, podobne podający szrodki zapobieżenia szerzącym się pogłoskom. Nie bez szczególney satysfakcyi widzimy, że dotąd, pomimo usilne kommissyi naszej staranie nie okazało się nic przekonywającego o niebezpieczeństwie powszechnym. Przecież pokątne chłopstwa szemranie i ztąd troskliwość obywatelów tego województwa rownie nas troskliwemi jako i niespokojnemi czyni. Lecz partykularne doniesienia obywatelów województwa Wołyńskiego, ktore w kopjach przesyłamy, powiększyły naszą bojaźń, stały się oraz powodem, żeśmy osobnym uniwersałem, na dniu dzisieyszym uchwalonym, polecili obywatelom staranną pilność, aby takowych markietanów, z których na Wołyniu odkryte jest zrzodło poruszenia spokojności publiczney, imali i do kommend, lub też kommissyi naszej dostawiali. Takowe doniesienia poruszyły znacznie obywatelów województwa naszego i do obmyślenia wszelkich szrodków obrony przynagliły. Czas odkryty, w którym podług wyznania aresztantów, w Łucku i

w Włodzimierzu stawionych, bunt na całe województwa Ruskie wylać się ma, jest nadto bliski; ztąd los nasz dość byź może smutny, jeśliby te pogłoski miały odbierać skutek. Donieśliśmy o tym j. w. generałowi artylleryi, i prześwietną kommissyą uwiadamy, aby raczyła połączyć staranie swoje do uprzedzenia nieszczęść, ruiną kraju grożących. Dalsze przypadki, któreby szczególniejszego warte były zastanowienia, stanowić nie zaniedbamy i wzajemnego znoszenia się od prześwietney kommissyi województwa Kijowskiego, kommissya nasza oczekując, przezemnie ma honor winny wyznać szacunek.—Bogdan Ostrowski, podkomorzy Bracławski, prezydujący.

*Книга протоколовъ засѣданій гражданско — военной коммис-
сии Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 246.*

XCIV.

Отношеніе порадковой Брацлавской коммисіи къ хорунжему Любодзкому, требующее, чтобы онъ немедленно явился съ своимъ отрядомъ въ Винницу. 1789. Апрѣля 5.

Sessya dnia 5 kwietnia, 1789 roku.

Kommissya województwa Bracławskiego. Mamy zlecenia od stanów rzeczypospolitey seymujących, abyśmy wszelkich użyli szrodków na ubezpieczenie obywatelów przeciwko szerzącym się pogłoskom o buncie chłopstwa. Też stany seymujące obowiązały poważnym swoim przełożeniem wszystkich obywatelów, aby starania nasze swoją pomocą wspierali, ludzi wszelkich zbroynych do tej pomocy przydali. Ośmieleni tym, od stanów seymujących danym, prawem, żądamy u waszmość pana, abyś z kommendą swoją tu do Winnicy, celem ubezpieczenia aktów publicznych i zrobienia staraniom naszym wsparcia, przyjść nie odmówił. Pewni iesteśmy po sentymentach waszmość pana, że nie odmowisz tego przyścia, ile ważne tego przyczyny, zwłoki żadney nie cierpiące, koniecznie wy-

magają. Dan w Winnicy na sessyi. Bogdan Ostrowski, podkomorzy Bracławski, prezydujący. — (Do w. Lubowidzkiego, chorążego jego królewskiej mości, w Miedziakowie).

Книга протоколовъ засѣд. гражд.-воен. комиссиі Брацлавскаго воев. № 5149, л. 248.

XCV.

Письмо С. С, Потоцкого, ген. арт., въ порядковую Брацлавскую комиссію, извѣщающее ее о томъ, что Потоцкій отпразднуетъ военные отряды, согласно желанію комиссиі, въ Винницу и Хмельникъ. 1789. Апрѣля 5.

Prześwietna kommissyo woiewodztwa Bracławskiego!

Jako miałem honor prześwietney kommissyi w dwóch moich listach oświadczyć, że kommendę znaczną wyprawić myślę do Winnicy, tak te moje oświadczenie uskuteczniając, wysyłam połowę regimentu pieszego imienia Potockich na konsystencyą do Winnicy, z zaleceniem znoszenia się z prześwietną kommissyą; i naywiększey pilności na wszelkie, wzruszające spokoyność publiczną okoliczności. Lecz gdy dla złey drogi taż kommenda, z piechoty złożona, pospieszyć w marszu nie będzie mogła, nie raczy prześwietna kommissya tłumaczyć, abym nie pilnie uskuteczniał jey żądania do ubezpieczenia obywatelów wojewodztwa tuteyszego. Zostając z powinym uszanowaniem w. w. waszmość panów szczerze życzliwym i nayniższym sługą, Stanisław S. Potocki, generał artylleryi koronney.—Kommendę, ze stu kilkudziesiąt ludzi złożoną, wysyłam do Chmielnika, która, przez Winnicę przechodząc, może bydź wstrzymana, poki druga znacznieysza nie nadeydzie, jeśli się kommissyi zdawać będzie. Daję te zlecenie kapitanowi Przebédowskiemu, ktoren z tą kommendą idzie do Chmielnika. Die 5 aprilis, 1789, z Tulczyna.

Кн. прот. зас. гражд.-воен. ком. Брацл. воев. № 5149, л. 250.

XCVI.

Универсалъ Брацлавскаго подкоморія, Богдана Островскаго, со-
зывающій дворянъ Брацлавскаго воеводства на съѣздъ для обсужденія
мѣръ противудѣйствія предполагаемому крестьянскому волненію. 1789.
Апрѣля 6.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca kwiet-
nia dziewiątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkimi winnickimi y
przedemną, Franciszkiem Rakowskim, skarbnikiem Bracławskim y
namiestnikiem grodzkim winnickim, stawiać się obecnie urodzony
Jan Zawadzki, te obwieszczenie, od j. w. Ostrowskiego, pokomo-
rzego bracławskiego, wydane, do zjazdu obywatelów zapraszające,
sposobem oblaty do xiąg grodzkich winnickich podał w tey istocie:
Bogdan Ostrowski, podkomorzy województwa Bracławskiego, orderu
świętego Stanisława kawaler. Szerzące się powieści o niejakim bu-
rzeniu się poddaństwa były powodem stanom skonfederowanym rze-
czypospolitej seymującym, że pomiędzy śrzodkami, względnie do
uspokojenia onych obranemi, uniwersałem swoim wzbudziły chęć y
czułość każdego obywatela do wspólnego o powszechnie ubezpiecze-
nie starania y zaleciły obywatelom mieć wszelką gotowość do od-
parcia nieszczęść. Wyobrażam sobie tę prawdę wiekami stwierdzoną,
że niemasz silniejszey przeciw wszelkim niebiespieczeństwom obrony,
jako jednością złączone obywatelów serca y wspólną ich o sobie
troskliwość. To y u mnie jest powodem, że, mając honor w obywa-
telstwie ten piastować urząd, widzę konieczną potrzebę przy nayo-
winnieyszym każdemu uszanowaniu, upraszać w. w. urzędników, zie-
mian y braci, aby, wspierając własnym przyłożeniem się łaskawe
najjaśniejszego pana y stanów rzeczypospolitej seymujących o nas
baczenie, raczyli się tu, w mieście obradom publicznym, prawem
wyznaczonem, na dzień czternasty roku y miesiąca idących, to jest
wtorek po świętach wielkanocnych, zjechać. Smutne od współbraci
naszych, w województwie Wołyńskim mieszkających, doniesienia

dość są mocne do wzruszenia baczności naszej. Przykład ich, że z własnych dóbr y majątków obronę od woyska narodowego, nad niemi mianą, powiększyli, niech dla nas będzie wzorem, abyśmy nawet pogłoskom, day Boże nierzetelnym, ale przez same roznie-sienie się swoje fatalne dla kraju skutki sciągnąć mogącym, zapo-biegając, do obmyślenia podobnychże srodków przystąpić mogli, które im wcześnief y spiesznief wystawione zostaną, tym rzetelnief-sze y skuteczniczysze oddadzą korzyści. Iedynem więc celem tym powtarzam proźby moje, abyście w. w. urzędnicy, ziemianie y bracia na wyż wyrażony czas przybycia swojego nie odmówili, a mając uwagę na zamieszanie, samemi pogłoskami zwiększające się, raczyli wszelką do obrony gotowość mieć z sobą, iżbyśmy bezpiecznief i złemu zapobiec, y dalsze ochronienie obmyślic mogli. W. ów czas połączone rady wyszukiwać będą naysposobieyszych srodków do tego naszego zamiaru. Ktora proźba moja, szczegulnie z powodu miłości dobra powszechnego pochodząca, aby prędzey każdego do-szła wiadomości, ninieysze obwieszczenie do akt grodzkich winnic-kich w sposób oblaty podając, własną podpisuję ręką. — Dan w Winnicy, dnia szóstego kwietnia, tysiąc siedmset óśmdziesiąt dzie-wiątego roku. U tego obwieszczenia, do oblaty podanego, podpis ręki takowy: Bogdan Ostrowski, podkomorzy bractawski m. p. Które to obwieszczenie, jak się w sobie ma, słowo w słowo w xięgi grodzkie winnickie jest zapisane.

Книга городская винническая записовая № 4721, л. 603 на об.

XCVII.

Отношеніе Брацлавской порядковой коммиссіи къ таковой-же коммиссіи Волынской съ изъявленіемъ тревоги по поводу невозможности открыть слѣды заговора въ Брацлавщинѣ и съ просьбою сообщить болѣе точныя указанія о фактахъ, обнаруженныхъ на Волыни. 1789. Апрѣля 6.

Sessya dnia 6 kwietnia.

Od kommissyi wojewodztwa Bracławskiego do prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego.—Smutne wiadomości, które o przypadkach, w województwie Wołyńskim wydarzonych, nas dochodzą, przeymują serca nasze czułym rozrzewnieniem. Nie można obojętnie przyjmować doniesień, których treścią jest nieszczęście współbraci.—Głośno u nas, iż w wielu miejscach na Wołyniu poymani markietani wyznali, jako są w kraju naszym dla poduszczenia chłopstwa do buntów, że oręż dla nich dowieźli, że bliski dzień Werbney niedzieli ruskiej na wszczęcie fatalnego pożaru jest przeznaczony, że w. w. rotmistrzowstwo Wyleżyńscy w domu swoim już tego zapалу padli ofiarą. Los nasz ledwie nie smutniejszy jeszcze, gdyż tak ogłoszone wzburzenie się ludu, dotąd odkryte nie jest, a jeżeli jest niezawodne, tym sroższą, im niepewniejszą dla nas obiecuje sytuacją. Ukrycie jej nie może wybuchnąć, chyba z tym silniejszym zapędem.—W tey niepewności położeni, dla rzetelniejszego wspomnionych doniesień sprawdzenia, czyniemy nasze do prześwietney kommissyi wojewodztwa Wołyńskiego zgłoszenie się, aby raczyła nas o swych czynnościach i sposobach odkrycia tych fatalnych podeyrzeń uwiadomić. Kommissya też nasza nie omieszka donosić tego wszystkiego, coby tylko zastanowienia godnym było. A o utrzymywanie nieprzerwanego znoszenia się prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego dopraszając się przezemnie, ma honor winny oświadczyć szacunek.—Dan w Winnicy na sessyi. Bogdan Ostrowski, podkomorzy Bracławsky, prezydujący.

Кн. прот засѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. воев. № 5149, л. 249.

XCVIII.

Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ С. С. Потоцкому ген. арт., извѣщающее его о убіеніи дворянъ Вылежинскихъ и вновь требующее усиленія гарнизона г. Винницы. 1789. Апрѣля 6.

Sessja dnia 6 kwietnia.

Jaśnie wielmożny mości dobrodzieju! Nigdy nie jest dosyć na troskliwości tam, gdzie idzie o powszechne bezpieczeństwo obywatelów, którzy acz w partykularności tym większą pokładają ufność w osobie j. w. waszmość dobrodzieja, im mu ją w powszechności najjaśniejszy monarcha i naród cały sprawiedliwie oświadczył,—nie zdają się jednak dosyć byź dalecy od bojaźni o swoje ocalenie, kiedy coraz nowe doniesienia podają tym końcem, żeby przez pewniejsze szrodki spokojność ich zabezpieczyć. Z żalem odebrała kommissya województwa naszego świeżą wiadomość o zadanym ciosie okrutney śmierci w. w. rotmistrzostwu Wyleżyńskim, z całym ich domem. Tę, tyle za rzetelną przyjeliśmy, ile świadectwo przez imć pana Żochowskiego, słusznego obywatela, na piśmie dane, i listy, których kopje przyłączamy, za nieomylną nam wystawiły. Znaydziesz j. w. waszmość pan dobrodziej w tym okropnym zdarzeniu to, cokolwiek czułe jego serce pobudzić może do prędszego zapobieżenia podobnym. Wczesne powiększenie komendy tu stojącej, o którą z wolą kommissyi miałem honor pierwey upraszać, zdaje się byź przyzwoitym i jedynym do tego szrodkiem. Wreszcie Winnica, sama z siebie będąc miejscem częstego zjeżdżania się obywatelów, składem akt wojewódzkich i podatków publicznych, pierwszym byź może objektem hultajstwu do wykonania przedsięwzięcia, jeśliby kiedy haniebny spisek knować miało. Uznają wszyscy j. w. waszmość pana dobrodzieja wspaniałą determinacyą w oświadczonym pospieszeniu na ratunek osobą swoją tam, gdzieby oczewiste do zupełnego przekonania niebezpieczeństwo odkryło się. Ale obywatele, tylko jego azardem ocaleni, czuliby wdzięczność, a strata domu jakiego obywatela, gdyby podobna, jak w. Weleżyńskiego zdarzyła

się, bez powetowania by została, ile gdy wzburzenie się w wielu miejscach razem jest przepowiedziane.—Niech ta bojaźliwa troskliwość nasza znajdzie usprawiedliwienie w umyśle j. w. waszmość pana dobrodzieja, iż przymuszeni jesteśmy o zwiększenie kommandy woyskowej nasze powtarzać proźby. Z największym uszanowaniem znam się bydź j. w. waszmość pana dobrodzieja najniższym sługą, Bogdan Ostrowski, podkomorzy Bracławski, przezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства № 5149, л. 249.

XCIX.

Письмо С. С. Потоцкаго, генер. арт. къ порядковой Брацлавской комиссіи, извѣщающее ее объ отправкѣ военныхъ отрядовъ въ Винницу. 1789 г. Апрѣля 6.

Sessya dnia 8 kwietnia.

Prześwietna kommissyo województwa Bracławskiego! Nidgy ja lekce nie ważę i pozoru niebezpieczeństwa na oycyznę i współziomków, z ktoremi losem szczęścia lub nieszczęścia dzielić się pragnę. Wielbię ja staranie najjaśniejszego króla, pana naszego miłościwego i stanów seymujących, końcem zabezpieczenia państw rzeczypospolitey, oddaję hołd obywatelstwu w. w. maszmość panów dobrodziejów, gdy tak czule zabiegać chcecie wszystkiemu temu, coby kray nasz niespokojnym czynić mogło; dzielić ja będę z upragnieniem tak przykładne prace i tym mocniejszą mam nadzieję, że spokojność krajowa utrzymana będzie. Z Małopolski i Litwy maszerują kommandy, ktore najpierwey na Wołyniu wstrzymają się: rozumiem, że to niemało pomoże do uspokojenia tych bojaźni w tamtych stronach. Dzisiay wymaszerował kapitan Przebédowski z kommandą do Chmielnika; maszerować będzie na Winnicę, jeżeli się to zdawać będzie prześwietney kommissyi, może go wstrzymać dzień jaki w Winnicy, a tymczasem podpułkownik Lanckoroński z

silnieyszą kommendą na konsystencyą i ubezpieczenie tegoż miasta i okolic tamteyszych przymaszeruje, który w też tropy za pierwszą wyrusza kommendą. W tey i w kaźdey okoliczności pragnę prześwietną kommissyą przeświadczyć, ile ubezpieczenie i spokoyność współobywatelów mi jest szacowna, i że za ich bezpieczeństwo życie łożyć gotów jestem. Szczycąc się bydź w. w. waszmość panów dobrodziejów nayniższym sługą. Stanisław Szczęsny Potocki, generał artylleryi koronney. 6 kwietnia 1789, w Tulczynie.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссіи Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 253.

C.

Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ та-кой-же комиссіи Волынской съ изъявленіемъ сожалѣнія о невозможности открыть крестьянскій заговоръ въ Брацлавщинѣ и съ просьбою сообщить подробныя извѣстія о волынскихъ событіяхъ. 1789. Апрѣля 7.

Sessja dnia 7 kwietnia.

Od kommissyi województwa Braclawskiego do prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego. Niepocieszne wiadomości, od prześwietney kommissyi odebrane, poprzedziły doniesienia w partykularności od obywatelów uczynione, co było nam powodem, żeśmy przez sztafetę, do Łucka wyprawioną, sprawdzenia tych doniesień dopraszali się. Zamieszanie tak znaczne naszych województw nie może nas, w szrodku zapалу położonych, zostawiać obojętnemi. Przeniknieni nayżywszą czułością odkryć przez nayusilnieysze starania nie możemy, aby ten spisek w dzień tak prędki miał się rozpocząć. Z żalem na to poglądamy, że chłopstwo w kraju naszym, i chęć do buntu i praktyczne doświadczenie ze krwi swojej mające, wyuczyło się tak zręcznie taić swoje zamysły. Ostrożność więc tylko i ścisłe acz naymnieyszych pozorów śledzenie jest na-

szym sposobem wstrzymania burzącego się chłopstwa. Oddając winne sercom obywatelskim podziękowanie za oświadczone z naszą kommissyą znoszenie się, nie zaniedbamy wzajemnie uwiadamić o wszystkim, co znaczniejszą uwagę na siebie sciągać może. Jak dotąd, odkryty nam jest tylko zjazd kilkunastu markietanów do Berdyczowa, na dzień Werbney niedzieli ruskiej naznaczony, trzech z tego towarzystwa poymanych, więcey ani podeyrzenia, ani wyznania nie uczynili. Wszelako do Berdyczowa uczynione jest zgłoszenie się, aby na ów zjazd pilną miano baczność, a markietani tu aresztowani zostali. Powtarzamy proźby o uwiadomienie nas wszystkich przypadków odkrytych, abyśmy wczesnym zapobiegać mogli staraniem. Dan w Winnicy na sessyi ut supra. Bogdan Ostrowski, podkomorzy Braclawski, prezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссiи Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 252.

CI.

Письмо Брацлавской поряdkовой комиссiи къ хорунжему Любo-видзкому, содержащее выговоръ за неисполненiе требованiя комиссiи и угрозу привлечь его къ судебной отвѣтственности. 1789. Апрѣля 7.

Sessja dnia 7 kwietnia.

Kommissya województwa Braclawskiego.—Dziwuje się mocno, jak officyer mógłby tyle mieć niegrzeczności, aby nie dopełnił rek wizycyi kommissyi, z powodu bezpieczeństwa publicznego do siebie z względnością uczynionej, albo przynajmniej na piśmie nie uczynił przełożenia, że takowej rek wizycyi uczynić zadosyć nie jest w stanie. Przecież od w. waszmość pana na pismo swoje żadney nie odbiera odpowiedzi, przez umyślnego więc powtarza swoją rek wizycyą, abys nieodwłocznie z kommendą tu przybył, której natychmiast kommissya jest potrzebna. Czyni to kommissya przez wzgląd, że, oczekując skutku swoiey odezwy, wstzymuje doniesienie uporu

waszmość pana tam, gdzie będzie należało, aby mieć z waszmość panem sąd za niedopełnienie rekwizycji swojej, którą na mocy, seymowym uniwersałem daney, do niego uczyniła. Wiedząc o przyczynie odejścia ztąd waszmość pana, może kommissya zapewnić go, iż podobne przypadki bytności jego mieszać tu nie będą. Dan w Winnicy na sessyi. Bogdan Ostrowski, podkomorzy Bracławski, prezydyjący. (Do imć pana Lubowickiego, chorążego jego królewskiej mości, w Miedziakowie).

Кн. проток. застѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. воев., № 5149, л. 253.

CII.

Отношеніе С. С. Потоцкаго генер. арт. въ порядковую Брацлавскую комиссію, извѣщающее объ отправкѣ военнаго отряда въ Винницу, разъясняющее дѣло объ убіеніи Вылежинскихъ и совѣтующее комиссіи относиться болѣе хладнокровно къ текущимъ событіямъ. 1789. Апрѣля 8.

Sessja dnia 10 kwietnia.

Prześwietna kommissyo województwa Bracławskiego! Przeświadczonym będąc, że dla dobra kraju, dla bezpieczeństwa i spokoyności starać się wspólnie powinniśmy, aby trwogi, które często same są przyczyną nieszczęść, zmnieyszać i hamować; lepiej się radzi i czyni, gdy, boiaźń oddaliwszy, zimną krwią dostrzegać niebezpieczeństw i je oddalać się usiłuje. Tym dostatecznieysze opisanie okropnego przypadku w. imć pana rotmistrza Wyleżyńskiego, w liście brata niebożczyka rotmistrza, do xięcia generała majora Lubomirskiego napisanym, mam honor przyłączyć; zdaje się, że liberya tegoż niebożczyka rotmistrza zbrodnię tę wypełniła; tego się trzeba obawiać, aby w zamieszaniu, które trwogi sprawują, podobne nie mnożyło się hultajstwo. Nie wątpię, że w. w. moście panowie i dobrodzieje zaradzać temu potraficie; mnie zaś zawsze będziecie widzieć usiłującego pomagać ich chwalebnym zamiarom. Donoszę

przy tym, że podpułkownik Lanckoroński z kommendą swoją dzisiaj na Bracław, Niemirow, do Winnicy pomaszerował, kawaleryą także zbliżę dla dostateczniejszego zabezpieczenia współobywatelów naszych tutejszego województwa. Niemniej o tym mam honor donieść, że dałem ordynans generałowi Bielakowi, aby się wstrzymał na Wołyniu, i kommenda, z Małopolski idąca, koło Włodzimierza się wstrzyma, a z Kamieńca regiment pieszy jeden całkiem jest ruszony. Koło Kaniowa, Czehryna, Szpoły, Humania, wszystko jest spokojne, jednak pilność jest jako największa. Przed kilkudniami duchowieństwo dyzunickie, w tamtych stronach znajdujące się, przysięgę wierności najjaśniejszemu królowi i najjaśniejszej rzeczypospolitej wykonało z obowiązkiem wydawania wszelkich spisów i utrzymywania wierności dla panów swoich. Te komunikując wiadomości, mam nadzieję, że widzieć prześwietna kommissya będzie, że wspólne nasze starania skuteczne być mogą w utrzymaniu spokojności publicznej i bezpieczeństwa domów naszych. Oddaję mię ich łaskawości, będąc na zawsze w. w. waszmość panów i dobrodziejów najniższym sługą, Stanisław Szczęsny Potocki, generał artylleryi koronnej. Die 18 aprilis 1789, z Tulczyna.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной коммисіи Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 255.

СІІІ.

Постановленіе сеймика воеводства Брацлавскаго. Сеймикъ находитъ, что предполагаемая опасность крестьянскаго возстанія не подтверждается никакими точными данными и считаетъ общественное спокойствіе воеводства вполне обеспеченнымъ. 1789. Апрѣля 15.

Sessja dnia 16 kwietnia.

My, dygnitarze, urzędnicy, obywatele y ziemianie województwa Bracławskiego, za listem okólnym j. w. Bogdana Ostrowskiego, podkomorzego Bracławskiego, orderu świętego Stanisława kawalera, z powodu doniesień prześwieatney kommissyi województwa Wołyń-

skiego, przez przykładną o powszechne uspokojenie wszczętych pogłosek troskliwość (za którą winną w sercach obywatelskich wdzięczność zachowujemy) uczynionych, do nas wydanym, na miejsce, obradom województwa naszego przyzwoite, zgromadzeni, widząc, że w województwie naszym powieści, publicznym nieszczęściem grożące, żadnym dokładnym dowodem wsparte nie są, a staranne kommissyów województw ruskich zabieganie, w samym ich szerzeniu się skutecznie od onych zabespiera; nadto troskliwość prześwieatney kommissyi woyskowej, za której rozkazem znaczne kommandy woyska z prowincyów Wielkopolskiej y Litewskiej do województw ruskich są wysłane, do zupełney nas powraca spokojności y miasto Winnica, miejsce obrad naszych, kommandą woyska koronnego, od j. w. Potockiego, generała artylleryi koronney, przysłaną, jest ubespieczona, znajdujemy tę tylko potrzebę, iżby kommissya porządkowa województwa naszego, nie uchybiając potrzebnych starań względem dalszey kraju tego spokojności, uniwersałem j. w. marszałków konfederacyi kommissyom porządkowym wojewódzkim poruczoney, z j. w. Potockim, generałem artylleryi koronney, jako dywizyami: Ukrainą y Podolską kommanderującym, o dobro publiczne troskliwym y dostateczną w każdej mierze wiadomość mającym, znosiła się. Rapporta zaś swoje do j, w. marszałków konfederacyi w ważniejszych okolicznościach, dowodami wspartych, z przyłączeniem onych-że czyniła. Że zaś dostateczne wyśledzenie rzetelności powieści, urość mogących, wymaga dokładnego porządku y rychłości expedycyów, przeto też kommissya województwa naszego ułożyć ma regularną po powiatach kursoryą, w którym punkcie obligujemy obywatelów, aby przez miłość dobra publicznego, powodując się ułożeniem kommissyi, gotowych na zawsze posłańców dla przewożenia expedycyów, rozrządzeń, lub obwieszczeń teyże kommissyi z miejsca na miejsce, gdzie będą ordynowane, utrzymywali. I lubo j. w. Ostrowski, podkomorzy Bracławski, w liczbie kommissarzów, uchwałami poprzedniczemi ustanowionych, wyraźnie umieszczony nie jest, że jednak jemu, jako pierwszemu województwa na-

szego urzędnikowi, wchodzenie w czynności, dobra obywatelów ty-
czące się, przystoi, y tenże j. w. podkomorzy Bracławski, widząc
szerzące się pogłoski, spokojność publiczną mieszącą, z urzędu
swego pracy w odbywaniu czynnościów kommissyi porządkowey dla
publiczney przysługi nie żałował, więc temuż j. w. podkomorzemu
Bracławskiemu winną za to oświadczywszy wdzięczność, w każdym
czasie, w którym chcieć będzie, wolność zasiadania w kommissyi porząd-
kowey województwa naszego zostawiamy.--Którą uchwałę naszą, nadniu
wczorayszym zaczęłą, na dniu dzisieyszym dokończoną, rękami własne-
mi podpisujemy. Działo się w Winnicy, dnia 15 kwietnia, 1789 roku.—
Fr. Grocholski, miecznik koronny. Bogdan Ostrowski, podkomorzy
Bracławski, prezydujący.—T. Kozłowski, starosta Bracławski.—Adam
Moszczeński, chorąży Winnicki.—Gaspar z Wyrzyk Wyrzykowski,
sędzia ziemski województwa Bracławskiego.—Gabryel Porczyński,
stolnik y podstarosta Winnicki.—Mikołaj Jaroszyński, stolnik Zwi-
nogrodzki.—Ignacy Moszczeński, podczaszy Bracławski.—Onufry
Szczeniowski, p. Winnicki.—Piotr Barczewski, łowczy Brac-
ławski.—Marcin Rakowski w. w. w.—Tomasz-Józef dwoyga imion
Czarkowski, woyski Zwinogrodzki.—Fr. Rakowski, skarbnik Brac-
ławski.—Chołoniewski, starosta Dubieński, obywatel województwa
Bracławskiego.—Karol Jeż Domaniewski, sędzia grodzki Winnicki.
Stanisław hrabia Dunin, obywatel województwa Bracławskiego.—
Jan Lipkowski, sędzia pograniczny województwa Bracławskiego,
podpisuje się.—Franciszek Zapolski.—Jerzy Podoski.—Antoni Ja-
roszyński.—Tadeusz Chłopicki.—Leon Podoski.—Jan Stachurski.—
Dionizy Erazm Korzeniowski.—Ignacy Rakowski, obywatel woje-
wództwa Bracławskiego m. p.

*Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссiи
Брацлавскаго воеводства № 5149, л. 256.*

CIV.

Рапортъ порядковой Брацлавской комиссіи, представленный сейму. Коммиссія представляетъ отчетъ о своихъ дѣйствіяхъ и заявляетъ сомнѣніе въ основательности слуховъ о предполагаемомъ крестьянскомъ возстаніи. 1789. Апрѣля 16.

J. w. j. o. marszałkom konfederacyi obojga narodów od kommissyi porządkowey województwa Bracławskiego rapport.—Kommissya porządkowa województwa Bracławskiego, dopełniając rozkazu, przez wydany z woli skonfederowanych rzeczypospolitej stanów uniwersał odebranego, w mieyscu, z uchwały wojewódzkiej dla siebie wyznaczonym, czynności swoje rozpoczęła. A skuteczniąc przepisy tegoż uniwersału, obwieściła obywatelów o tej skonfederowanych rzeczypospolitej stanów troskliwości, której mocna o dobro obywatelów czułość daje im używać istotney szczęśliwości, oraz, spokojne każdemu obmyślając ubezpieczenie, słodkich jego skutków kosztować pozwala. Przy którym obwieszczeniu zachęciła obywatelów, aby duchownych zagrzewali do oświecania ludu o jego obowiązках, przepisała szrodki, zapobiegające rozgłoszonemu burzeniu się poddaństwa, podała sposoby czynienia do siebie doniesień o najmniejszych podeyrzeniach, y zaraz listem swym do j. w. Potockiego, generała artylleryi koronney, pisanym, znoszenie się swoje z nim oświadczywszy, o przysłanie kommendy na ubezpieczenie mieysca tego, dla obrad y składów publicznych wyznaczonego, prosiła. Odebrawszy zaś z różnych mieysc tuteyszego województwa troskliwe wiadomości o szemraniach poddaństwa, ludzi obwinionych przed siebie stawić kazała y nayscisleysze z nich badania, a w niektórych przypadkach nawet przysięgłe inkwizycye odebrała, z których lubo najmniejszego podobieństwa do buntów dociec nie mogła, gdy jednak szczególnie od obywatelów wojewodztwa Wołyńskiego doniesienia dały wiadomość, że w Włodzimirzu y Łucku пойmani markietani, czercy y chłopі uknowany wyznali spisek, że broń podwiezioną między poddaństwo rozdali, że dzień jeden, Kwiет-

ney niedzieli podług ruskiego kalendarza, na zaczęcie okrutnego swej zapalczywości pożaru we wszystkich mieyscach, a mianowicie: we Włodzimierzu, Łucku y Winnicy przeznaczyli, y na ten koniec zjechać się w tymże dniu do rzeczonych mieysc udeterminowali,—nie mogła kommissya porządkowa województwa Bracławskiego zostać obojętną, ale natychmiast doniesienia te komunikowała j. w. generałowi artylleryi koronnej, oraz obwieściła obywatelów województwa tego, aby na wszelkich markietanów y piliponów mając oko, podeyrzanych tu odstawiali. Jakoż przystawieni z różnych stron piliponi, gdy ani w postępках swoich, ani w żadnym sposobie o podeyrzenie dociecheni byź nie mogli, przytem stosownemi do stanu swojego attestatami zaszczytzeni byli, na wolność wypuszczeni zostali. Pomimo te najusilniejsze starania o docieczenie jakowych podeyrzeń gdy wcale nic godnego uwagi nie odkryło się, nadeszły wiadomości o śmierci, bez upewnienia przez kogo zadaney w. w. rotmistrzowstwu Wyleżyńskim; kommissya, chcąc trwożę, umysły obywatelstwa stąd obejmującą, istotnie mieć uspokojoną, wysłała sztaffetą proźby swoje do kommissyi porządkowey województwa Wołyńskiego o wyjaśnienie tego zdarzenia, które osobno doniosła j. w. generałowi artylleryi koronnej. A zaspakajając, rosnącą w obywatelach bojaźń, tym czasem wezwwała kommandę od batalionu Grodzieńskiego, o mil dwie w starostwie Winnickim stojącą, aby tu do Winnicy przyszła. Lecz gdy kommissya porządkowa województwa Wołyńskiego listem, dnia 31 marca pisanym, w kopji, tu pod znakiem A przyłączonym, wyż wymienione początkowe obywatelów tegoż województwa doniesienia, upewnieniem swoim zatwierdziła, nie mogła kommissya nasza nie uczuć tych przestrog. Natychmiast, nie przestając na skutku swoich dociekań, uprosiła j. w. Ostrowskiego, podkomorzego Bracławskiego, aby obywatelów do zjechania się uprosił; iżby ci w znaczniejszey liczbie, albo komunikacye, albo osiadłości swoje w województwie Wołyńskim mając, zjechaniem się swoim grunt powieściów łatwiey odkryli,—a j. w. generałowi artylleryi koronnej osobno o tych wiadomościach doniosła, który

nieodwłocznie 200 piechoty regimentu imienia Potockich tu przysłał. Na dniu 14 miesiąca idącego, licznie zgromadzeni obywatele, czynności kommissyi naszej rostrząsnawszy, y z swoimi szczególnymi wiadomościami postosowawszy, nie widząc żadnego dokładnego dowodu, przekonywającego o wzburzeniu się poddaństwa, uchwałą, w kopji pod znakiem *B* przyłączoną, dalszą ostrożną staranność pilności kommissyi naszej zostawili. Na dniu dzisiejszym odebrany powtorny list kommissyi porządkowey województwa Wołyńskiego, w kopji pod znakiem *C* wypisany, odnawia trwogi, ktorey kommissya nasza odpowiadając, o zupełney u nas spokojności donosi, y tey odpowiedzi kopją pod znakiem *D* tu przyłącza. Obywatelów zaś województwa naszego, uwiadamiając o czynnościach kongressu, obli-guje, aby domów swoich nie opuszczali, upewnia o ubezpieczeniu aktów publicznych y juryzdykcyów sądowych oraz o pilnem woyska, w województwie tym rozpołożonego, baczeniu, że te, za jakimkolwiek ułatwieniem dróg, teraz dla sniegu zbytecznie rozwilgotnia-łego do przebycia nie podobnych, nieustannemi przechodami obser-wacyą nayszczulszą na poddaństwo mieć będzie. Dan w Winnicy, na sessyi dnia 16 kwietnia 1789 roku. Fr. Grocholski m. K. prezy-dujący.

Книга протоколовъ засѣданій гражд.-воен. комиссіи Брацл. воеводства № 5149, л. 263.

CV.

Отношеніе порядковой Брацлавской комиссіи къ такой же комиссіи Волынской, извѣщающее ее о томъ, что состоявшійся съѣздъ брацлавскихъ дворянъ убѣдился въ неосновательности слуховъ о предполагаемомъ крестьянскомъ возстаніи и рѣшился разсѣять эти слухи и воздержаться отъ устройства земской милиціи, такъ какъ напрасная тревога дворянъ можетъ сама по себѣ вызвать крестьянское волненіе. Брацлавская комиссія проситъ Волынскую сообщить ей документы, на основаніи которыхъ казнены были на Волыни подсудныя лица и вообще основанія тревожныхъ, сообщенныхъ Волынскою комиссіею, слуховъ. 1789. Апрѣля 16.

Prześwietna kommissyo porządkowa województwa Wołyńskiego! Doniesienia prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego, z starannej o bezpieczeństwo publiczne troskliwości, do nas uczynione, miłą nam są pobudką do oświadczenia winney za to wdzięczności. Początkowe przestrogi czule nas dotknęły y były powodem, że nie tylko kommissya nasza wyjednała u j. w. Potockiego, generała artylleryi koronnej, zesłanie 200 piechoty regimentu imienia Potockich, które, uprzedzając Werbną niedzielę ruską, za czas mniemanego wybuchnienia buntu obroną, tu stanęły; ale też chcąc wyjaśnić rzetelność powieści, po województwie naszym rozgłoszonych y w przyzwoite na ich usmierzenie opatrzyć się szrodki, nakłoniła j. w. Ostrowskiego, podkomorzego Bracławskiego, do zwołania obywatelów. Jakoż ci, licznie na dzień 14 miesiąca idącego zgromadzeni, przeyrzawszy zayszłe dotąd czynności kommissyi naszej, y one z szczególnemi swemi wiadomościami połączywszy, nie znaleźli nic, coby gruntownie o wzburzeniu się poddaństwa przeświadczać mogło. Szczęśliwszemi w tey mierze bydzь znajdujemy się, że ta trwoga, tak blisko zpodziewana, w województwie naszym żadnych jeszcze sposobów do skutku przygotowanych nie ma, a zdaje się bydzь rzeczą niepodobną, aby w prostych ludziach, ogulnie wzruszyć się zamyślających, tak ścisłe układ rzeczy mógł bydzь utajony. Nie robi to nas przecie nieczułemi, użyte są przez kom-

missyą naszą wszelkie szkodki, jakie pewnemu nawet niebezpieczeństwu skutecznie zapobiedz by mogły. Wreszcie dość są obywatele gotowi uformować przykładem prześwieatnego województwa Wołyńskiego milicyą, lecz niech raczy prześwieatna kommissya województwa Wołyńskiego w sekrecie przyjąć od nas doniesienie, że nie tylko zeznania więźniów, tu stawionych (z których jedne przyłączamy), ale y szczególne obywatelów upewnienia dają rzetelność tey prawdzie, iż pospolstwo, tak długim pokojem y szczęśliwością ożywione, osłodziwszy los swoy y ufność do panów swoich za dar względny poczytuiać, niezmiernie przerażone zostało tym powszechnym naszym do obrony gotowaniem się. Skąd dziki sobie wyobraziło wniosek, iż my, szlachta, w pewny dzień, jakoby umowiony, onych wyciąć zabieramy się. Pragnie to kommissya nasza utłumić w sobie, bo rozszerzona taka pogłoska mogłaby lud prosty do desperackiey prowadzić determinacyi, co w ten czas właśnie mogłoby wziąć postać buntów. Aby więc temu złemu zapobiedz, znalazł kongress potrzebę nie formować milicyi wojewódzkiey y przestać na tey obronie, którą ma gotową woysko rzeczywospolitey dla obywatelów. Tak ubezpieczonemi dotąd siebie widząc, chociaż kommissya nasza cieszy się z pewney nadziei pokoju w naszym województwie, żywsze jednak jeszcze czuje ukontentowanie, że y województwo Wołyńskie zapewne y wprędce podobney dozna spokojności, gdyż przez względną stanów rzeczywospolitey skonfederowanych nad narodem czułość, znaczne kommandy woyska do województwa Wołyńskiego ordynowane zostały. A kommissya nasza iak nayspilniey strzedz tego będzie u siebie, aby, broniąc pożaru, cisnąć się mu stąd ku Wołyniowi nie dała. Chwalebny y naśladowania godny krok prześwieatney kommissyi województwa Wołyńskiego w uniwersale jey, zagrzewający obywatelów do niewyjeżdżania z domów, zapewne skuteczną będzie pomocą do uspokojenia rozchodzącey się trwogi. Każdy bowiem, obecnie w domu przesiadując, potrafi oczeviste znaki buntu od przegrożek, z swywoli lub rozegrzaney trunkiem żywości czynionych, rozróżnić; a wyjazd niektórych obywate-

lów nie tylko że drugich, nayspokojniey umieszczonych, trwożyć zaczynał, ale nawet przeszkadzał dochodzenia gruntownych prawdy dowodów, i determinował częstokroć powodować się samym tylko pozorem. Tym zbawiennym prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego przykładem y kommissya nasza obwieszczenie podobne wydać ułożyła. Pomimo te jednak uwagi trwoży kommissyą naszą wyraz listu prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego, że „4 ludzi już na śmierć dekretowanych zostało“, że „pieniądze są porozdawane na podburzenie chłopstwa“, że „syn Gonty jest spodziewany“; mogą u nas podobnych używać szkodków. Uczyni więc prześwietna kommissya województwa Wołyńskiego naywyższą dla obywatelów naszych łaskę, jeżeli dla wyświeccenia naydrobniejszych, a w tey mierze ważnemi byǳ mogących okoliczności, tak dekret, przeznaczający śmierć dla buntowników owych, jako też kopje zeznań ich, przesłać raczy. Będzie kommissyi naszej obowiązkiem, wzajemną otwartością wywdzięczać to powierzenie prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego, udzielać naymniejszych okoliczności, komunikować swoje czynności, aby każdy kommissji naszej krok y winną wdzięczność, y należący dla prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego świadczył szacunek. — Dan 16 kwietnia, 1789 roku. Fr. Grocholski m. k., prezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссiи Брацлавскаго воеводства. № 5149, л. 260.

CVI.

Универсалъ порядковой комиссиі Брацлавскаго воеводства, уснакаивающій дворянъ увѣреніемъ о несостоятельности слуховъ на счетъ предполагаемаго крестьянскаго возстанія и предписывающій пѣкоторыя мѣры предосторожности. 1789. Апрѣля 18.

Sessya dnia 18 kwietnia.

Uniwersał do obywatelów.—Kommissya porządkowa województwa Bracławskiego, widząc, iż doniesienia, od kommissyi Wołyńskiej odebrane, rozniosły trwogę po województwie naszym, przeto, chcąc obywatelów w ich boiaźni uspokoić, uwiadomia w. w. y urodzonych dziedziców, possesorów y rządców dóbr: *Po pierwsze:* Jż kommissya nasza uprosiła j. w. Potockiego, generała artylleryi koronney, że miasto Winnicę kommendą, z regimentu pieszego imienia Potockich tu przysłaną, ubespeczył, spokoynemi tedy mogą zostać obywatele, że skład ich fortun, w aktach publicznych zamknięty, żadnemu nie podpadnie uszkodzeniu. *Powtore:* Iż chcąc naydokładniey odkryć rzetelność powieści o buntach chłopskich, uprosiła j. w. Ostrowskiego, podkomorzego Bracławskiego, aby zwołał kongress. Zgromadzeni tedy liczni obywatele na dzień 14 miesiąca y roku idących, przy nayściśleyszym wszelkich okoliczności roztrząsaniu y dzieł kommissyi naszej z swojemi szczególnemi wiadomościami porownaniu, nie znaleźli żadnego dokładnego dowodu bojaźni o buncie chłopstwa, zalecili tylko kommissyi naszej dalszą na wszelkie przypadki ostrożność. *Potrzecie:* Uprasza obywatelów, aby pomimo trwogę, którą nam czynią doniesienia Wołyńskie z domów swoich nie oddalali się; wyjazd bowiem jednych obywatelów nie tylko drugich, spokoynie siedzących, może niepotrzebnie trwożyć, ale nawet ozuchwala złych ludzi, i przez oddalenie się panów, daje im czas wolnieyszy do próżniactwa y wszelkiey swywoli. *Poczwarće:* Zawiadomia także kommissya, że woyska, w tym kraju rozpołożone, dla gruntownieyszego ubespieczenia, oddalać się stąd nie będą. I owszem, za rozkazem j. w. generała artylleryi za nay-

pierwszą drogi sposobnością nieustannym krążeniem swoim zapobiegać nawet będą hultajskim kupom, któreby, z powszechney korzystając boiaźni, zdradziecko uszkadzać komu chciały. Na Wołyn zaś, dla utłumienia skuteczniejszego odgłosów, kommissya woyskowa znaczne kommendy z Wielkiej Polski y Litwy przysłała.—*Popiąte.* Bacność stanów rzeczypospolitej skonfederowanych, nad losem narodu czuwająca, która wszystkich sił na utrzymywanie nam pokoju używa, sama jest dostateczną obroną, w pomoc tylko swoim rozrządzeniom upoważniła kommissye wojewódzkie, aby swoim wglądaniami dostrzegały nawet pozorów do jakowego rozruchu. Do czego kommissya nasza potrzebuje utrzymywać po całym województwie kursorye, przez któreby ze wszystkich stron łatwe y prędkie odbierać mogła doniesienia y nawzajem na wszystkie strony mogła rozsyłać swoje rozrządzenia y obwieszczenia. Nim więc wyjdzie układ jey, jak i gdzie też kursorye utrzymywać się mają, obwieszcza tymczasem przez ten uniwersał, aby wszelkie pisma, pod pieczęcią kommissyi wychodzące, ode wsi do wsi właściciele y rządcy dóbr odsyłać zalecili. *Poszóste.* Względna obywatelów powolność dla rozrządzeń kommissyi naszej była im powodem chwalebnym, że na mocy poprzedniczego uniwersału odsyłali wszelkich pojmanych filiponów, skąd wypadło, że kupcy, za attestatami jadący, tu przystawiani byli.—Sądzi więc potrzebą kommissya nasza uwiadomić, iż każdy, przejeżdżający markietan lub filipon, handlem bawiący się y towary prowadzący, jeżeli broni y innych narzędzi, oraz pism podeyrzanych nie wozi, ani o fomentowanie pospólstwa jest obwiniony, wolno przepuszczonym byź może. A jeżeli jakowy, o którym byłoby podeyrzenie, takiego tylko tu odstawić należy. *Posiódme.* Chociaż kommissya jest pewna, że poddaństwo, gruntu y gospodarstwa pilnujące, odbierając od panów swoich sprawiedliwość y ich troskliwą nad sobą opiekę, w przykładney dotąd zostaje wierności, gdy jednak, w kraju tym, ile na pograniczu leżącym, znaczna wielość włóczęgów, ani sposobności, ani ochoty do gospodarowania nie mających, na wzruszenie spokoyności obywatelów

częstokroć porywać się zwykła, znajduje potrzebę uwiadomienia właścicieli y rządzców dóbr, aby takowych włoczęgów, za najmnieyszym podeyrzeniem, pod sąd gromady oddawali; w tem bowiem naywiększą krzywdę miałaby gromada wierna, do której jeden złośliwy człowiek przywiązawszy się, przez swoje niedobre postęпки nazawsze ją mógłby oczernić. Słusznie więc przystoi, aby taki zbrodzień, gdyby się gdzie okazał, nayprzód wierney gromadzie odpowiadał. Lecz w przypadku odkrycia jakich spisków, ku wzruszeniu spokoyności publiczney dążących, takiego winowaycę należy tu, do kommissyi, z przyłączeniem zaraz dowodów, lub swiadków, przysyłać. *Nakoniec*: pomimo te wszystkie ubezpieczenia, nie będzie kommissya nasza umnieyszać swoich starań do utrzymania dalszego miłej dotąd spokoyności. Do łatwieyszego skutku swoich życzeń obliguje obywatelów, aby, znosząc się z nią, raczyli o wszelkich przypadkach y zdarzeniach wczesnie y rychło uwiadamiać.—Dan w Winnicy, na sessyi dnia 18 kwietnia, 1789 roku. Gabryel Porczyński, stolnik powiatu y podstarosta grodzki Winnicki, prezydujący.

Книга протоколовъ засѣд. гражд.-воен. комиссiи Брацлавскаго воев. № 5149, л. 267.

CVII.

Отношение порядковой Брацлавской комиссiи къ такой-же комиссiи Подольской, удостовѣряющее ее въ неосновательности слуховъ о предстоящемъ будто крестьянскомъ волненiи. 1789. Апрѣля 18

Od kommissyi województwa Bracławskiego do prześwietney kommissyi województwa Podolskiego.

Doniesienia prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego przez nas odebrane, a o różnych, jakoby naypewnieyszych, klęskach przepowiadające, były powodem, że jaśnie wielmożny podkomorzy Bracławski, dla zupełnieyszego od samychże obywatelów zapewnienia się, kongress zwołał. Zgromadzeni obywatele nadto uspokojeni

byli y przekonani są: że sama zbyteczna trwoga, po kraju rozsiana ozuchwalała niektóre z poddaństwa osoby. Te, albo dolegliwością rządców swoich, albo rozpaloną trunkiem swywołą poruszone, miotają gdzie niegdzie wyrazy, żadney ważney za sobą nie mające konsekwencyi. Wnosić więc można, że powszechne nasze zaleknienie w podłych poddaństwa duszach mogło by śmiałe rodzić układy. Uchwała więc kongressu województwa naszego samą baczną, ostrożną obywatelom zaleciła, a kommissya nasza nie przestaje wszelkich używać staranności do wyśledzenia rzetelności tych powieściów. Dotąd zaś z wielolicznych odebranych konfessat i inkwizycyów, żadnego gruntownego nie odbiera dowodu. A, uważając, że oddalenie się obywatelów z domów, nietylko że drugich mieszać zwykło, ale nawet, zostawując poddaństwo bez czułego nad sobą oka, daje jemu wolność szemrania, więc kommissya nasza obligowała obywatelów, aby, pozostawszy w domach swoich spokojnie, wspierali pomocą swoją jey starania. — Te czynności nasze komunikując prześwietnej kommissyi województwa Podolskiego, mamy honor donieść, iż jaśnie wielmożny Potocki, generał artyleryi koronney, nietylko te miasto, dogadzając żądaniu obywatelów, kommendą swoją ubespieczyl, ale nadto zalecił woyskom, aby, za naypierwszą sposobnością, nieprzestannemi ode wsi do wsi przechodami, nayczulszą nad poddaństwem czynili obserwacyą. Do województwa zaś Wołyńskiego z woli stanów seymujących kommissya woyskowa znaczne wysłała kommendy. Uczyni prześwietna kommissya województwa Podolskiego naywzszą dla obywatelów województwa naszego łaskę, gdy podobnież o swoich czynnościach uwiadomić nas raczy, abyśmy, albo wspólnym klęskom zapobiegając, albo podobnąż spokojnością ciesząc się, los współobywatelów jednoczyli. Ktorą proźbę, imieniem kommissyi naszej przesyłając, mam honor winny wyznać szacunek. — Dan w Winnicy na sessyi, dnia 18 kwietuia, 1789 roku.

Gabryel Porczyński, stolnik i podstarosta grodzki Winnicki.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

CVIII.

Письмо С. С. Потоцкаго, въ порядковую Брацлавскую комиссію съ извѣщеніемъ, что онъ поручилъ въ своемъ отсутствіи начальство надъ войскомъ генералу Держку, къ которому предлагаетъ комиссіи обращаться въ случаѣ нужды. 1789. Апрѣля 25.

Sessya dnia 30 kwietnia.

Prześwietna kommissyo porządkowa województwa Bracławskiego! Znając chwalebną czułość prześwietney kommissyi o spokojność krajową, mam honor komunikować excerpt z listu generała Bielaka, któren na Wołyniu z kommendą swoją stanął, y między Zwiahlem, Czartoryskiem y Łuckiem z rozkazu prześwietney kommissyi rozkwaterował się. Przytem upraszam, aby jeżeliby jaka okoliczność w tym województwie wyniknęła, któreby prześwietna kommissya potrzebowała znosić się z kommendą woyskową, aby się adresować chciała do generała majora Dzierżka, którego zostawiłem przy mojej sztab-kwaterze w Tulczynie, dokąd wszystkie rapporta od wszystkich kommend Ukrainskich schodzą się; ma zalecenie tenże generał, aby ile możności uskuteczniał żądania prześwietney kommissyi. Przytem mam honor zostawać prześwietney kommissyi nayniższym sługą. Stanisław Szczesny Potocki, generał artylleryi koronney. Dnia 25 kwietnia 1789 roku. Z Lityna.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссіи Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 273.

CIX.

Отношеніе сеймовыхъ маршаловъ къ порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства, изъявляющее благодарность за ея образъ дѣйствій. 1789. Апрѣля 26.

Sessya dnia 5 maja.

Marszałkowie obojga narodów. Troskliwość jak bywa w pierwszym czuciu silniey zajęta, tak jey zaspokajaniu się wolniey ustę-

puje. Przekazana kommissya województwa Bracławskiego, gdy nam, marszałkom, o swej nieprzerwaney baczości donosi w utrzymywaniu spokoyności publicznej y w istotnem dociekaniu grożenia rozruchów chłopstwa, ile w tamteyszem województwie do podobney zuchwałości skłoniejszego, kiedy nawet zawiadamia nas taż kommissya przekazana o spokoyności publicznej tam trwającej (bo nadarzone hultajstwo jey nie przerywa), myśli nieco miłsze w obywatelstwie sprawia, i żywszą iey czułość zaspakaja, przez co nie tylko od współziemian wymaga wdzięczności, ale ją y od ogólności krajowej zaciąga. Przeworność y rostopność teyże prześwietney kommissyi dają oznaki nadziei, iż przy rozlokowaniu woyska, onego rozsądnem użyciu w tamteyszych okolicach wszelkie bezpieczeństwo dla mieszkających będzie zapewnione, gdy wspólnie cywilność z woyskiem łączyć będzie swe starunki ku jego utrzymaniu.—Nieszczęśliwy przypadek morderstwa dopełnionego przez domowych sług na świętey pamięci w. w. Wyleżyńskich w domu ich, dekretem y exekucją jego już jest wyjaśniony y zaspokojony—co okazuje nie bunt, lecz hultajstwo. Te porozumiewania się prześwietney kommissyi województwa Bracławskiego z kommissją Wołyńskiego musiało dać jey poznać o nadejściu licznieyszych kommend woysk, z naszych stron wykommenderowanych, przeto spodziewać się należy, iż y w tamtym województwie, cień nawet grożącego rozruchu przytłumionym zostanie. Dan w Warszawie, dnia 26 kwietnia, 1789 roku. Stanisław Nałęcz-Małachowski P. S. W. K., seymowy y konfederacyi prowincyów koronnych marszałek.—Kazimierz książę Sapięha, generał artylleryi Litewskiej, marszałek wielkiego księstwa Litewskiego.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссiи Брацлавскаго воеводства № 5149, л. 275.

СХ.

Отношеніе поря̀дковой Брацлавской комиссії къ генералу Держку съ просьбою не выводить военнаго гарнизона изъ Винницы. 1789. Мая. 11.

Kommissya porządkowa województwa Bracławskiego, przekonana zawsze o obywatelskich sentymentach j. w. waszmość pana, tak w zupełney ufności skargi obywatelów wojewodztwa swego na kawaleryą narodową względem brania poczt y podwód kommuni-
kując y potrzebnych do tego żądając dla woyska rozkazów, nie miała w zamierze oskarżać, ile bez poprzednich skarg, nieregularności nowe zaciągi czyniących rothmistrzów, tych albowiem samey kommissyi podległość inną by wskazała teyże kommissyi drogę. Lubo zatem w tem opatrzнем mniemaniu, odbieramy od j. w. waszmość pana odpowiedź, bezpieczni wszelako na przyszłość zostajemy, gdy troskliwość gorliwa przez kommissyi woyskowej nowym uniwersałem, przez j. w. waszmość pana nam przysłanym (za co obowiązane czynimy j. w. waszmość panu dzięki) całość obywatela ubespiecha. Wątpić nie możemy, iż exekucya onych w woysku kommendy j. w. waszmość pana nie da więcej mieysca skargom obywatelów. — Wiadomość o wypadłych ordynansach do kommendy regimentu Potockich, aby była w gotowości ruszenia, przeraziła bojaźnią obywatelów Bracławskich, by ulokowani po części w Winnicy bez obrony w przypadkach nie zostali. Sądzi zatem kommissya, swoją powinnością prosić j. w. waszmość pana, abys, gdyby kommenda ta wychodzić miała, inną, równie mocną, miasto województwa nas ego stołeczne opatrzyć nie odmówił. Te są proźby kommissyi imieniem obywatelów województwa Bracławskiego do j. w. waszmość pana czynione, których dopełnienie jak naywięcey interesuje obywatelów, tak onych uskutkowanie osobisty dla j. w. waszmość pana ściagnie wdzięczności obowiązek.—Dan w Winnicy, na sessyi dnia 11 maja, 1789 roku. Fr. Grocholski, M. K., prezydujący. (List do J. W. Dzierżka).

Книга протоколовъ засѣданій гражд.-воен. комиссії Брацлавскаго воев., № 5149, л. 286.

CXI.

Отношение Брацлавской порядковой комиссії къ такой-же комиссії Кіевской относительно принятія сообща мѣръ для приведенія къ присягѣ на вѣрность речи-посполитой православнаго духовенства. 1789. Мая 12.

Sessja dnia 12 maja

Prześwietna kommissyo województwa Kijowskiego! Gdy wiele spokoyności publiczney zależy na wykonaniu prawa, uniwersałem j. w. w j. o. marszałków względem przysięgi kapłanów dyzunickich ogłoszonego, kommissya porządkowa województwa naszego pod dniem dzisieyszym determinowała rozesłać rekwizycye do jurysdykcyów duchownych, by prawo pomienione rozesłać jak nayprędzey starali się. Nie zapomniała oraz pisać do xiedza Romanowskiego, protopopy dyzunickiego, nie tylko podobną publikacyą przypominając, lecz y do uskutkowania prawa tego zachęcając, z oświadczeniem, iż po upłynionym czasie y posłusznych y upornych donieść stanom rzeczypospolitey kommissya nie omieszka. Ale gdy alternata jurysdykcyi powiatu Zwinogradzkiego może służyć niechętnym za pretext zwleczenia téy exekucyi, tę uprzåtając, kommissya nasza, lubo przekonana, iż o porządku alternaty do Bracławskich juryzdykcyów powiat rzeczony należy, przez wzgląd bliskości mieysca w Żytomierzu, oświadczać tego w liście do xiedza protopopy nie chciała y owszem determinowała oświadczyć prześwietney kommissji, iż tak się spodziewa, że dla bliskości mieysca, w Żytomierzu pełnić prawa tego obowiązki duchowieństwo nieuniknie w większey części zechce. Dla łatwieyszego docieczenia posłusznych od upornych po upłynionym od oblaty prawa czasie, wszystkich, którzy w Winnicy pomienioną przysięgę wykonaliby, rejestrem prześwietney kommissyi Kijowskiey donieść, aby z dwóch registrów prześwietna kommissya o dopełnionym prawie lub nie informowała się y dalsze na tem kroki ku bezpieczeństwu publicznemu kierowała. Dan w Winnicy etc.—Fr. Grocholski, miecznik koronny, prezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско — военной комиссії Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 289.

СХІІ.

Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ православному протоіерею Романовскому съ предложеніемъ оповѣстить православныхъ духовныхъ о распоряженіи сейма на счетъ приведенія ихъ къ присягѣ и побудить къ исполненію таковой. 1789. Мая 12.

Sessja dnia 12 maja.

Od kommissyi porządkowey województwa Bracławskiego do imć xiędza Romanowskiego, protopopy dyzunitów.—Swoją powinnością sądziła kommissya uniwersał stanów rzeczypospolitej względem dyzunitów jak nayprędszey wiadomości publiczney podać, aby tym sposobem powszechną krajowi jak nayprędzey przyspieszyć spokoyność. W tym zamiarze postępując, gdy prawo to mieć chce, aby rzeczony uniwersał po ambonach był publikowany, przesyłamy go waszmość panu w ekstrakcie, żądając po nim, byś go kursoryą swoją do wszystkich manastyrów y cerkwiów podał do publiczney wiadomości, z naymocnieyszym zachęceniem, wspartym własnym przykładem, w wykonaniu y dopełnieniu nakazów rzeczypospolitey. A przez ten przykład posłuszeństwa prawu, przyłożysz się waszmość pan skutecznie z podwładnemi swemi do ubezpieczenia y ugruntowania wewnętrzney w kraju spokoyności. Kommissya zaś porządkowa, po upłynionym z prawa czasie, nie omieszka dać zaświadczenia raportem swoim do stanów rzeczypospolitey dopełnionego posłuszeństwa, lub też, czego sobie nie życzy, doniesie upornych. Dan w Winnicy. Fr. Grocholski, miecznik koronny, prezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссіи Брацлав. воеводства № 5149, л. 288.

СХІІІ.

Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ Брацлавскому уніятскому офіціалу Любомирскому съ предложеніемъ опубликовать въ подвѣдомственныхъ ему церквяхъ и монастыряхъ распоряженіе о приведеніи къ присягѣ православнаго духовенства и съ просьбою сообщить конфиденціально комиссіи списокъ православныхъ церквей, находящихся въ воеводствѣ. 1789. Мая 12.

Sessja dnia 12 maja.

Od kommissyi porządkowey województwa Bracławskiego do w. imć xiędza Lubomirskiego, officyała Bracławskiego. Swoiey powinności sądziła kommissya uniwersał stanów rzeczypospolitey względem dyzunitów jak nayprędzey wiadomości publiczney podać, aby tym sposobem powszechną krajowi jak nayprędzey przyspieszyć spokoynosc. W tym zamiarze postępując, gdy prawo mieć chce, aby rzeczony uniwersał po ambonach był publikowany, przesyłamy go w. waszmość panu w ekstrakcie, obligując, byś go kursoryą swoją do wszystkich cerkwiów y manastyrów do publiczney podał wiadomości; rewers zaś swoy na odebraną expedycyą do kancelaryi kommissyi naszej odesłał. Taż sama odezwa idzie y do imć xiędza Romanowskiego, protopopy dyzunitów, y tę na ręce w. waszmość pana odsyłamy, pokornie go prosząc, aby mu go swoją odesłał kursoryą, y o rewers do przesłania go kommissyi naszej na odebraną expdedycyą upominać się zalecił. Sam zaś ku dokładniejszemu dopełnionego prawa lub nie dostrzeżeniu, registr cerkwi dyzunickich z własney wiadomości przesłać do kommissyi nie odmówił. Co kommissya w sekrecie zachowa, a w. waszmość pan naydokładniey przez to dopełnisz miary gorliwości swojej ku powszechnemu kraju całego pokojowi. Dan na sessyi. Fr. Grocholski, miecznik koronny, prezydujący.

Кн. прот. зас. гражд.-воен. ком. Брацл. воев. № 5149, л. 288.

CXIV.

Отношеніе Брацлавской порядковой комиссії къ Брацлавскому католическому оффиціалу Холоневскому съ предложеніемъ опубликовать въ костелахъ распоряженіе о приведеніи къ присягѣ православнаго духовенства. 1789. Мая 12.

Sessja dnia 12 maja.

Od kommissyi porządkowej województwa Bracławskiego, do j. w. imć xiędza Andrzeja Chołoniewskiego, kustosza Łuckiego y officyała Bracławskiego —Swoją powinnością sądziła kommissya uniwersał stanów rzeczypospolitej względem dizunitów jak nayprędzey wiadomości publiczney podać, aby tym sposobem powszechną krajowi jak nayprędzey przyspieszyć spokoyność. W tym zamiarze postępując, gdy prawo mieć chce, aby rzeczony uniwersał po ambonach był publikowany, przesyłamy go j. w. waszmość panu w ekstrakcie, pokornie prosząc, byś go kursoryą swoją do wszystkich kościołów do publiczney podał wiadomości, a przez to do tak zba-wiennego w uspokojeniu powszechności przyłożył się dzieła.—Fr. Grocholski M. K. prezydujący.

Кн. прот застѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. воев. № 5149, л. 287.

CXV.

Заявленіе Брацлавскаго подстаросты, Гавріила Порчинскаго, о томъ, что онъ готовъ открыть присутствіе уголовного суда по требованію порядковой комиссії. 1789. Мая 16.

Prześwietna kommissyo województwa Bracławskiego! Zawołany od prześwietney kommissyi do dopełnienia obowiązków jurysdykcyi naszej, ani znajduje takowych przyczyn, któreby wymawiać mogły od wymiaru takowej sprawiedliwości, ile w tym czasie, coby zuchwalstwo, tym więcej się pomnażając, brało górze zapędów swoich y nie miało poskromienia swego. Rownie to czuję, jako obywatel z

obywatelami z powodu takowego publicznego zamieszania a ztąd dalszych wyniknąć mogących konsekwencyi, w jurysdykcyi zaś zasiadający winne niosę chęci y usługę obywatelstwu, y w każdym czasie złożyć sądy kryminalne determinuję, przody iednak, zniosłszy się z kolegami memi, ażebyśmy byli wszyscy w gotowości to dopełnić, do czego nas powołania obywatelskie y własny obowiązek prowadzić będzie. Że zaś sądom kryminalnym prawo postanowiło, aby we trzech sadowniczych osobach też sądy sądzone były, aby więc w. pisarz z tego kraju nie oddalił się, uprzedzić go raczy prześwietna kommissya. Gabryel Porczyński S. y P. grodzki Winnicki. Dnia 16 maia, 1789 roku z Wasylowki.

Кн. прот. зас. гражд.-воен. ком. Брацл. воев. № 5149, л. 297.

CXVI.

Отношение порядковой Брацлавской комиссии къ такой же комиссии Кіевской, содержащее сообщеніе о мѣрахъ, принятыхъ для приведения къ присягѣ православныхъ духовныхъ, опроверженіе слуховъ о чумѣ, будто-бы свирѣпствующей въ Яссахъ, и заявленіе о полномъ спокойствіи въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1789. Мая 22.

Prześwietna kommissyo porządkowa województwa Kijowskiego! Kommissya województwa Bracławskiego na listów dwa, pierwszy pod datą 14 maja, drugi dnia wczorayszego, odebranych, ma honor prześwietney kommissyi województwa Kijowskiego responsować. Po wypadłym uniwersale od j. w. i j. o. marszałków seymowych, względem popów dyzunitów, kommissya nasza ów uniwersał, kursoryą po całym województwie Bracławskim dla pędzey każdego wiadomości przesłać zaleciła, sposobem prześwietney kommissyi województwa Kijowskiego. — Co do zarazy powietrza wszczętego w Jassach (jak odbieramy od prześwietney kommissyi wiadomość) gdy żadney wspierającej te doniesienia autetyczney nie mamy wiadomości, pewność zaś mocna z samey pogłoski ustanawiać się nie

może, tym więcej, gdy od powracających niektórych z samych Jass osób, przeciwne odbieramy uwiadomienia, dla tego kommissya nasza nie sądzi potrzeby obwieszczenia y nabawienia trwogą niepewną obywatelów, osobliwie w okazyi; w której takowe obwieszczenie rozesłane y obywatelów mieszać, y handel nawet tamować by mogło. — Otworzona myśl postępowania z dyzunitami prześwieatney kommissyi województwa Kijowskiego y wydany uniwersał do prześwieatnego województwa Kijowskiego, względem dopełnienia już exekucyi prawa na niewykonywających przysięgę dyzunitów, zostawia kommissyą naszą w obojętnym mniemaniu, jeżeli ów uniwersał y do powiatu Zwinogradzkiego sciągać się może; rozesłanie bowiem przez kursoryą uniwersału od naszej kommissyi do powiatu Zwinogradzkiego przestrzegło y nauczyło dyzunitów o wypadłym prawie, y już niektórzy przed aktami województwa naszego przysięgę wykonali, niektórzy dawniej jeszcze, jak list j. w. generała artyleryi koronney, który w excerpce kommunikujemy, poświadcza, podobnie przed kormendami woyskowemi na wierność przysięgli, y mogą dla tey przyczyny wstrzymywać się od powtornego zaprzysiężenia. W porządku czego czyniemy teraz do protopopy dyzuniczego, w powiecie Zwinogradzkim mieszkającego, rekwizycyą, ażeby nam tak liczbę cerkwiów y kapłanów, jako y wiadomość, gdzie który wykonywał przysięgę, nieodwłocznie przysłał; o czem później uwiadomić prześwieatną kommissyą nie zaniedbamy.—Przyjmujemy z czułością obywatelską doniesienia mieszczące spokoyność prześwieatnego województwa Kijowskiego. — My, naytroskliwiey dochodząc wszystkiego, śmiało się nazwać możemy szczęśliwemi z spokoyności województwa naszego. Dan w Winnicy, na sessyi dnia 22 maja 1789 roku. Chołoniewski, starosta Dubieński, prezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій граждан.-воен. комиссiи Брацл. воеводства № 5149, л. 293.

CXVII.

Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ православному протоіерею Романовскому съ требованіемъ доставить въ комиссію списокъ православныхъ церквей и духовныхъ лицъ, находящихся въ Звингородскомъ повѣтѣ, а также свѣдѣніи о томъ, кто изъ этихъ лицъ исполнилъ требуемую присягу. 1789. Мая 22.

Sessja 22 maja.

(Rekwizycja do xiędza Romanowskiego).

Kommissya porządkowa województwa Bracławskiego mając okoliczność wywiedzenia się o wielości cerkwiów dyzunickich, w powiecie Zwinogrodzkim, do województwa Bracławskiego należącym, znajdujących się, oraz o liczbie parochów, przy tychże cerkwiach znajdujących się, y innych nieunitach, uznała byź potrzebą zgłosić się do waszmość pana, jako przełożonego tychże nieunitów, żądając y zalecając, byś waszmość pan, za odebraniem ninieyszego pisma, tak registr cerkwiów nieunickich, jako też y kapłanów, w tymże powiecie Zwinogrodzkim znajdujących się, spisać zalecił, y tenże niezwłocznie do kommissyi ninieyszey, z wyrażeniem: który y gdzie, z parochów nieunitow przysięgę wierności podług uniwersału, od stanów seymujących wydanego, wykonał, odesłał.— Dan etc. Chołoniewski, starosta Dubieński, prezydujący.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства № 5149, л. 295.

CXVIII.

Донесеніе въ Брацлавскую порядковую комиссію начальника разѣзда, поручика Ястржебскаго, свидѣтельствующее о томъ, что на пути разѣзда онъ ничего не замѣтилъ, 1789. Мая 24.

Doniesienie prześwietney kommissyi porządkowey województwa Bracławskiego od kommandy podjazdującej podane, z miasteczka Chaszczowaty, dnia dwódziestego czwartego maja, tysiąc siedmset

ośmdziesiąt dziwiątego roku. Z mocy ordynansu j. w. Potockiego, generała artylleryi koronney, do j. w. Jerlicza, generała maiora, a od tegoż mi danego, bym dążył z komendą podjazdując od Łysianki traktem, w ordynansie mi przepisany, wywiadywał się o włoczęgach, o wszelkich ludziach, czyniących zamieszanie w kraju, y o spokoyności poddaństwa na popasach, noclegach, na targach, jarmarkach, uskuteczniając powinność podjazdowania, do miasteczka Chaszczoaty, nad Bohem leżącego, Humańszczyzną maszerując, z komendą tu przybyłem; że od Łysianki podjazdując, w tych mieyscach wszelką spokoynść zastawałem, y świadectwa z popasów, noclegów upewniam. Zostaje mi się o tym tylko zawiadomić, że z miasteczka Chaszczoaty do Bałty y daley granicą w województwie Bracławskim zabespierać spokoynść odebrałem roszak komendy. Datum w Chaszczoatej ut supra. Piotr Jastrzębski, porucznik kawaleryi narodowey,

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссіи Брацлавскаго воеводства. № 5149, л. 295.

CXIX.

Ранортъ православнаго протоіерея, Луки Романовскаго, въ порядковую комиссію Брацлавскаго воеводства, извѣщающій о томъ, что въ Звенигородскомъ повѣтѣ вовсе нѣтъ православныхъ церквей, такъ какъ всѣ были отобраны уніатами въ 1775 году. Въ повѣтѣ проживаютъ только два православныхъ священника, лишившіеся приходовъ 1789. Мая 28.

Sessya dnia 30 maja.

Do kommissyi województwa Bracławskiego, w Winnicy agitujaćey się, od protopresbitera Czeczelnickiego y rządzącego częścią dekanatu Smielańskiego, Łukasza Romanowskiego, raport. Wydane mnie od wspomnionej kommissyi województwa Bracławskiego z Winnicy, teraznieyszego, 1789 roku, miesiąca maja 22 dnia zalece-

nie o przysłaniu do tey kommissyi rejestru cerkwiów nieunickich też y kapłanów, parochów y drugich nieunitów, w powiecie Zwinogrodzkim znaydujących się, przytem który y gdzie wykonał przysięgę podług uniwersału od stanów seymujących odebrawszy w Olszaney prae-sentis mai 27 dnia nov. st., na tenczas na mocy onego zalecenia postąpiłem; y pokazało się, że w Zwinogrodzkim powiecie niema teraz żadney nieunitskiey cerkwi; odebrane są na unją jeszcze w przeszłym, 1775, roku. Kapłanów nieunitów w całym powiecie także niema, tylko na burku żyjących y czynsz y drugie podatki płacących dwóch: jeden w Jurkowce, który tamże był aktualnym parochem, Paweł Zwoliński, drugi we wsi Bogaczówce, będący tamże paroch y tam mieszkający, Piotr; które kapłani przysięgi wierności nayjaśnieyszemu królowi polskiemu Stanisławowi Augustowi y nayjaśnieyszey rzeczypospolitey polskiej nie wykonali jeszcze z przyczyny, że onym od żadney komendy nie dawano o tym znać, a oni nie są Smielańskiego dekanatu, do którego od woyskowej komendy o wykonaniu przysięgi znać dawano. O czym kommissyi województwa Bracławskiego z winną submissyą raportuję. Datum 28 die mai, 1789 roku, w Olszaney. Czczelnicki, y rządzący częścią dekanatu Smielańskiego, protopresbiter, Łukasz Romanowski.

Книга протоколовъ застданій гражданско-военной комиссiи Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 298.

СХХ.

Универсалъ порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства, предписывающій, чтобы помѣщики требовали паспортовъ отъ всѣхъ проѣзжихъ, чтобы они не взимали пошлинъ за проѣздъ отъ русскихъ комиссаріатскихъ чиновниковъ, перевозящихъ свои запасные магазины, и чтобы наблюдали за исполненіемъ присяги православными духовными лицами. 1789. Августа 8.

Kommissya porządkowa województwa Bracławskiego w celu y zamiarze ugruntowania publiczney spokoyności całego województwa, gdy tey zaradzeniu swoje poświęcając czynności, wszystkie rozporządzenia bezpieczeństwa powszechnego czyni, przeświadczoną jest nadto mocnie, iż najsławniejsze środki uspokojenia y zaradzenia złemu, jeżeli skutecznieniem tego, co przez kommissyą ku dobru województwa uchwalono zostało, wsparte nie są, nie tylko przynieść podchlebnie obiecywanych korzyści nie mogą, lecz bardziey wyjaśnieniem sposobu zaradzenia wszelkim uszkodzeniom publiczności, przez niedopólnienie kommissyi przepisów przez upornych, nieomylnie źle myślącym ludziom do ośmielenia ich układów podadzą sposobność. Z tych tedy powodów y myślą przypomnienia dawniejszych uniwersałów kommissyi swojej, y w nowych okolicznościach, co do niektórych punktów, w. w. y urodzonych dziedziców, possessorów y rządców dóbr, ninieyszym uniwersałem obwieścić postanowiła: *Popierwsze*. Przypominając kommissya dawniejszy swoy uniwersał prześwietnemu województwu Bracławskiemu, co do sposobu przeszkodzenia ludziom różnego gatunku, po kraju włóczącym się, ich nieporządnemu zamiarowi, uchwałą, ażeby wszyscy przejeżdżający, lub przechodzący, nawet na jarmarki y targi jadący, ludzie, zaświadczenia od tey zwierzchności, pod ktorey powagą zostają, brali, szczegolnieyszym bowiem to będzie sposobem zapobieżenia łupiestwom, kradzieżom y innym tego rodzaju, wydarzyć się mogącym, zbrodniom. *Powtore*. Dochodzące kommissyą porządkową województwa Bracławskiego z różnych stron uwiadomienia nauczają,

iż obywatele niektorzy województwa naszego, czyli też ich dóbr rządcy, od wyprowadzających magazyny rossyjszyków myto na groblach, mostach y spaśne brać nie wzbraniali się. Dla tego kommissya porządkowa województwa Bracławskiego ten sposób obchodzenia się z ludźmi rossyjskimi niedyskretny, sądząc byź wynikającym z niewiadomości uchwały nayjaśniejszych rzeczypospolitey stanów, w instrukcyi j. w. komissarzowi dla ułatwienia wywozów magazynów rossyjskich wyznaczonemu, umieszczoney, powagą ktorey wszelkie opłaty, nawet cła od komor krajowych wyjęte zostały, przestrzega, w. w. i urodzonych dziedziców y possessorów, tudzież imć panów komissarzów, gubernatorów, dyspozytorów y pod jakimkolwiek tytułem rządców dóbr, iż krok podobny wymagania opłaty od przewozów magazynów rossyjskich jest odbiegającym zupełnie od uchwały nayjaśniejszych rzeczypospolitej polskiej stanów, ktorey przestąpienie włoży nieochybnie na kommissyą obowiązek doniesienia o tem nayjaśniejszym stanom seymującym. *Potrzebie.* Przypomina kommissya czułości obywatelskiej województwa naszego wywiadywanie się dostateczne, a ichmość panom rządcom dóbr wysłedzenie naystaranniejsze tych wszystkich dyzunitów popów, ktorzy prawem na wierność przysięgę wykonać obowiązani zostali, y weyść jak nayściśleyszym w to dochodzeniem, czyli przez wszystkich ustawa krajowa uskuteczniiona została? a gdyby się jeszcze dotąd pop dyzunicki wynalazł, nieodwłocznie do kommissyi doniesionym byź ma. *Naostatek.* Podchlebia sobie kommissya, że tym wszystkim jey starannościom y ułożeniom, prześwietni obywatele województwa Bracławskiego niezawodnym odpowiedzi zechcą uleganiem, ile że każdy obywatel uzupełnieniem kommissyi porządkowej rozporządzeń wspólnie pomocną obywatelom okaże pieczołowitość.—Jnaczy kommissya, bezkuteczne swoje widząc układy, udać się z doniesieniem na upornych do stanów seymujących będzie przymuszona.—Ktoren to uniwersał, dla powszechney każdego wiadomości, nietylko do akt powiatowych województwa naszego wniesć poleca, lecz nadto kursoryą rozesłany po całym województwie mieć

chce.—Dan w Winnicy na sessyi, dnia 8 sierpnia, 1789 roku. Alexander Nehrebecki, podczaszy Zwienogrodzki, kommissarz. Marcin Rakowski, woyski Winnicki. Franciszek Rakowski, skarbnik y kommissarz Bracławski.

Кн. прот. застѣд. граж.-воен. ком. Брацл. вѣдства, № 5149, л. 313.

CXXI.

Приговоръ луцкаго градскаго суда, присуждающій къ казни дворовыхъ людей: Самка Раковича и Семена Рымарчука, убившихъ своихъ господъ: Игнатія и Анну Вылежинскихъ. 1789. Апрѣля 16.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca aprilis dwudziestego dziewiątego dnia.

W roczki sądowe grodzkie Łuckie et cetera ut supra, osobiście stanowszy ur. Antoni Kleczyński, ten dekret zjazdowy, na gruncie dobr wsi Niewirkowa między W. Kajetanem Wyleżyńskim P. K. a inkarceratami roboczymi: Samkiem lokaiem i Semenkiem rymarzem o zabójstwo niegdy ww. Ignacego i Anny z Bierzyńskich Wyleżyńskich R. K. Nar., małżonków, przekonanemi, i innemi, przez urząd grodzki Łucki ferowany, do xiąg grodzkich Łuckich w sposób oblaty podał, w te słowa: Działo się na groncie dóbr wsi Niewirkowa, w województwie Wołyńskim a powiecie Łuckim leżących, we dworze tameyszym, dnia pietnastego miesiąca Kwietnia, tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego roku, w przytomności ww., uur. imć panów: Francisza Xawerego Dworzyckiego, viceregenta ziemskiego Krzemienieckiego, Antoniego Wyszpolskiego P. K., Alexandra Wyleżyńskiego, skarbnika Latyczowskiego, Antoniego Waniewicza, Tomasza Truszkowskiego, tudzież Gabryela Peretyatkowicza por. kaw. nar. letkiey, z pułku szeffostwa j. w. Krzystoffa Dunin Karwickiego, posła z województwa Wołyńskiego na seym walny Warszawski ordynaryiny, pod konfederacyą będący, za ordynansem

j. o. x. Michała Lubomirskiego, generała majora, ampliowanego na dostawienie z pod'straży koreckiey osadzonych inkarceratów i onych dopilnowanie, jako też na assystencyą sądowi zjazdowemu wykomenderowanego, niemniey woźnego opatrzniego, Stefana Lipskiego, ze wsi Lipek wezwanego, zjazd niniejszy ogłaszającego. Sąd zjazdowy urzędu vices староścińskiego grodzkiego Łuckiego, w roku teraz idącym, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątym, dnia dziewiątego miesiąca kwietnia, między w. Kajetanem Wyleżyńskim P. K. z jedney, a inkarceratami, o zabóystwo niegdy ww. Jgnacego i Anny z Bierzyńskich Wyleżyńskich R. K. N. małżonków, i innych, przy tychże pozabijanych pięć osób, obwinionemi, z drugiey strony, na sądach, extra cadentiam dla rozsądzenia spraw kryminalnych złożonych, zapadłego, którym dla rychleyszego przyspieszenia w tak okropnym wydarzeniu sprawiedliwości y łatwieyszego docieczenia istoty prawdy zjazd jedney osoby sądowej z dwoma vicesgerentami na miejsce popełnionego zabóystwa, to jest do dóbr wsi Niewirkowa, z wolnym oraz przeniesieniem juryzdykcyi, gdyby tego potrzeba wyciągała, z dóbr do dóbr, tak dla odebrania z inkarceratów dobrowolnych konfessat, jako też dla powziencia z gromad i poddaństwa indagacyi y świadków poprzysiężonych inkwizycyi, tudzież dla wymierzenia dla każdego podług wykroczeń kar przyzwoitych y zupełnego sprawy terazniejszey rozsądzenia oznaczoną, na gront dóbr wyżwyrażonych zjachawszy, juryzdykcyą swoją sądową przez woźnego ogłosiwszy, dalszą czynność dla zbliżonego ku zachodowi słońca do dnia jutrzeyszego odłożył. Na dniu zaś dzisieyszym, to jest szesnastym miesiąca kwietnia, prawowładztwo sądowe, przez tegoż woźnego wznowiwszy i podług przepisu dekretu grodzkiego Łuckiego w trzech osobach zasiadłszy, stron do stawienia się i rozprawy prawnej zobowiązał. Na którym terminie w. Kajetan Wyleżyński, podstoli powiatu Krzemienieckiego, powod, oczewisto, ur. Antoni Waniewicz, ekonom klucza Niewirkowskiego, przypowiadający się, oczewisto, a robocze: Semenko Rymarczuk, Samko Rakowicz—lokay, Ignacy szynkarz, Filip lokay, Jwan Wysocki kreden-

cerz, Taras lokaj, Maxymko chłopiec, Wasyl Kondratiuków i Iwan Przysiężny, o zabuystwo niegdy w. w. Wyleżyńskich R. K, N. i innych osób obwinieni, w więzieniu, pierwey pod strażą woyska koronnego szeffostwa j. w. Krzysztofa Dunin Karwickiego w komendzie w Gabryela Peretyatkowicza, porucznika tegoż pułku, zostający, sądownie stawieni inkarceraci, z propozycyi pozwani, oczewisto; a po zapisaney od stron kompozycyi, sąd urzędu zjazdowego dla obrony stawionych inkarceratów w. Wincentego Mikulicza z palestry Łuckiey patrona, na zjeździe ninieyszym przytomnego, natychmiast oznacza y przydaje i stronom sprawę wprowadzać nakazuje. A w prowadzeniu: w. Kajetan Wyleżyński P. K., dechodząc straty nieodżałowaney życia niegdy w. w. Jgnacego i Anny z Bierzyńskich Wyleżyńskich R. K. N., małżonków, braterstwa swoich, i innych osób, przez dopełnienie w roku teraz bieącym, tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątym, dnia trzydziestego miesiąca marca, niedawno upłynionego, na dzień trzydziesty pierwszy w nocy, zabójstwo, okrutnym sposobem im wydartego, wizyą urzędową pobitych i zamordowanych osób w dobrach wsi Niewirkowie, przez wóznego i szlachtę zrobioną, w księgach grodzkich Łuckich roku tegoż, dnia drugiego miesiąca kwietnia, zeznaną, złożywszy, oraz skargę swoją dnia dziewiątego miesiąca wyż wspomnionego kwietnia przeciwko roboczym: Semenowi rymarzowi, Samkowi lokajowi i innym stawionym inkarceratom, podobnież w aktach grodzkich Łuckich zanesioną, okazawszy, pomienionych inkarceratów o popełnione zabójstwo obwinia i rozciągnięcia na nich kar przykładowych kryminalnych żąda i domawia się; gdy jednak, przydany od inkarceratów, patron, wniesienia w. Wyleżyńskiego odpierając, odpowiada, że takowych zadań doyscie bez odebrania dobrowolnych z inkarceratów konfessat i wyprowadzenia świadków inkwizycyi poznane byź nie może, przeto sąd urzędu zjazdowego nakazuje, ażeby w porządku odebrania konfessat, wyprowadzenia świadków w liczbie, sprawom kryminalnym należney, inkwizycye w. Wyleżyński P. K.: punkta pytań wraz z rejestrem świadków na dowód, a zaś patron, od inkarceratów

przydany, punkta odpowiednie na odwód, spisali i do sądu urzędu zjazdowego podali, zaleca. A że strony, czyniąc bezwłocznie zadosyć nakazom sądowym, punkta pytań i odpowiedzi, wraz z rejestrem świadków spisane i przez siebie podpisane, podali, więc sąd urzędu zjazdowego, zadosyć czynić wyrokom swoim ogłosiwszy, do odebrania pierwey dobrowolnych z inkarceratów konfessat przystępuje, i po jednym z nich każdego porządkiem, w komparycyi zapisanym, przed sobą stawiać nakazuje. Po których odebranych, dla gruntowniejszego dowodu i odwodu, do słuchania inkwizycyi zabiera się, a po tey wysłuchanej i na nieujęcie świadków przez samego w. Kajetana Wyleżyńskiego P. K. zapzysiężoney, dla ściślejszego w tak okropnym wydarzeniu, a prawie od dawna w tuteyszey okolicy niepraktykowanym, niektórych jeszcze okoliczności, mianowicie jeżeli jaki poddany, za społeczeństwem lub wiadomością, albo zagrzanem, do popełnionej przez wyjawionych zbóyców tyranyi nie przyłożył się, wybadania, potrzebne bydź stawienie gromad poddanych z dóbr tuteyszych klucza Niewirkowskiego, niegdy wiel. Jgnacego Wyleżyńskiego R. K. N. dziedzicznych, w bliskości od mieysca popełnionego uczynku będących, to jest wsiów: Niewirkowa, Wołkaszowa, Lipek, Hruszuwki, Pohoryłowki, Huty i Sołpy Małey, uznaje, i do stawienia onych w. Kajetana Wyleżyńskiego P. K., jako dóbr wszelakich po bezpotomnem z tego świata zeyściu niegdy w. Jgnacego Wyleżyńskiego R. K. N. jednego właściciela i terażniejszego posiadacza, a sprawę ninieyszą przez wrodzony affekt i miłość krwi braterskiej usilnie popierającego, obowiązuje, a to natychmiast; z których stawionych sąd urzędu zjazdowego osobno z każdej gromady po trzech ludzi nie notowanych, przysięgą, od nich odebraną, zamocniwszy, do czytania, tak powziętych od inkarceratów dobrowolnych konfessat, jako też wyprowadzonych z świadków inkwizycyi i z gromad odebranych poprzysięgłych indagacyi, przystępuje. Które przeczytawszy i z należytą uwagą przez wszystkie sposoby doyscia istotney prawdy roztrząsnawszy, ponieważ sądowi urzędu zjazdowego z wyżytknientych dowodów dostatecznie odkryto i dowiedziono

jest, iż niegdy w. Jgnacy Wyleżyński R. K. N., pobrawszy poddanych, w młodym wieku będących, dóbr swoich, do służby dworskiej, między innemi: Samka Rakowicza, teraz lokaja, z dóbr wsi Moszkowiec, w wojewodztwie Kijowskim będących, a zaś Semenka Rymarczuka z dóbr wsi Brykowa, w wojewodztwie Wołyńskim, a powiecie Krzemienieckim leżących, na dział w. Kajetana Wyleżyńskiego P. K. dostałych, tymże edukacją jak najlepszą dla wygody swojej i dalszego sposobu ich życia, staraniem i nakładem własnym, dawał, onych przystoynie, podług stanu i sytuacji swojej, okrywał i usposobionym do sprawowania służby dworskiej pensye roczne poznaczawszy, wypłacał; jakoż Samko Rakowicz, lokay, mający teraz lat koło dwudziestu pięciu od urodzenia swojego, a zostając przy dworze w. niegdy Wyleżyńskiego od lat dziesięciu, nie tylko czytać i pisać w języku polskim, ale też w niemieckim, oraz rysunków i grać na skrzypcach nauczył się; ktoremu w. niegdy Jdnacy Wyleżyński, prócz dawaney coroczney regularnie liberji, zachęcając go do pilniejszey usługi, dał w roku przeszłym gotowizną zł. pol. sto ośm, i na dalszy ciąg służby pensyi pieniężney na rok tymczasem po złotych sześćdziesiąt ustanowił; podobnież Semenka Rymarczuk, liczący sobie od wyjścia na świat lat blisko trzydziestu, a od wzięcia do służby dworskiej lat dwanaście, nie tylko czytać i pisać, ale też w rzemiośle rymarskim kosztem pana swojego wydoskonalił się, pensji roczney po zł. pol. ośmdziesiąt cztery, i osobno od każdej zrobioney rymarskiej sztuki zapłatę punktualnie bierał, i co do żywności, wraz z inszą liberyą stół dworski, stanowi ich przyzwolity, od pana wyznaczony mając, jadał. Aże w. niegdy Jgnacy i Anna z Bierzyńskich Wyleżyńscy, jako rządni domu swojego gospodarstwo i mający baczenie na domowników i poddaństwo swoje, a usiłując każdego, podług stanu i powinności ich w karbach przyzwolitych utrzymać, rozpusty wszelakiej wzbraniłi, wykraczających zaś łagodnie napominali, a nieposłusznych podług zamiaru przestępstwa i wykroczeń łaskawie i po oycowsku karać kazali; wszelako tak łagodne postępowanie i obchodzenie się niegdy w. w. Wyle-

żyńskich z domownikami i poddannemi swemi żadnego nie sprawiło dobrego wrażenia na okrutnym sercu i umyśle roboczych: Samka Rakowicza lokaja i Semenka rymarza, ponieważ ci iako to: Semenکو rymarz, że za ucieczkę swoją i pobicie się z szlachetnym Józefem Bielińskim, malarzem nadwornym, od niegdy w. Wyleżyńskiego, a bardziey z rozkazu jego, sprawiedliwie, bez zbytku jednak, ukaranym został; a zaś Samko Rakowicz, lokay, że za niesworne czasem sprawowanie służby, niekiedy od państwa swoich, słownie tylko strofowanym bywał; naywięcey zaś tak ciż, jako i inni z liberyi, ażeby do karczmy lub innych mieysc, dla grania w karty i pijatyki, schadzki nie robili, dostrzegani i od tychże państwa swoich napominani bez cielesnego ukarania bywali; z tych więc jakoby powodów Samko Rakowicz lokay i Semenکو rymarz, powziawszy niechęć ku państwu swoim, miasto powinney tymże za wychowanie y wziętą edukacją wdzięczności, prócz należytego za też (mijając obowiązki poddanych) wysługiwania się, od służby i dworu W. W. Wyleżyńskich oddalić się przedsięwzięli; a że niegdy W. Ignacy Wyleżyński R. K. N. nieraz wspomnionych: Samka Rakowicza lokaja i Semenka rymarza, poddanych swoich, jedynie przez wzgląd daney im edukacji, a nie odsłużoney, od dalszey ich służby swojej uwolnić odmówił, więc ci do samowolnego oddalenia się przedsiębiorąc drogę, gdy jednego razu, we środę przed kwietną niedzielą, to jest dnia dwudziestego piątego miesiąca marca w roku niniejszym za popełnioną zdrożność słowy zgroźnemi upomnieni zostali, zszedłszy się w pokoju sypialnym lokajskim, mając między sobą w ciągu służby powziętą i zapewnioną przyjaźń, a potem czas wieczorem do rozmowy sposobny, w tlejącym jeszcze od czasu żądanego siebie od służby uwolnienia zapale, naypierwey na państwa swoich narzekać, a potem z poznania jakoby zobopolnego uczucia, w poufałości już obydway między sobą skrycie naradzać się zaczęli, i tegoż samego wieczora Semenکو rymarz, jakoby jadem jakowym mając zarażone serce, naypierwey myśl swoją niegodziwą Samkowi Rakowiczowi lokajowi w sekrecie

otworzył i powierzył, że innego od w. w. Wyleżyńskich państwa swoich oddalić się nie upatruje sposobu, jak chiba przez popełnione na nich zabójstwo; lecz Samko Rakowicz lokay, takową naprędce Semenka rymarza strwożony namową, podanego od niego sposobu z razu pierwszego nie przyioł i odrzucił; w poznieyszym zaś czasie, mając myśl zaprzątnioną namową y układem Semenka rymarza, a poszedłszy do jego stancyi, przy bramie będącey, w sobotę w wieczór, tygodniem przed kwietnią niedzielą, sam już Samko lokay Semenka rymarza do zabójstwa W. W. Wyleżyńskich namawiać i nakłaniać zaczął, kiedy Semenka rymarz w zapałach swoich nieco ochłonał i od przedsięwziętych zapędów cofnąć się postanowił; wszelako zobopólną już powtore namową i zgodnym oboch zezwoleniem zagrzani zostawszy, przedsięwzięli układ swój bezbożny niezwłocznie do skutku przywieść, i W. W. Wyleżyńskich obojga wraz z kobietami, w ich pokojn sypiającemi, aby żadney po sobie nie zostawić poszlaki, wydusić, a że tey nocy dla przybyłych gości i bawiących się, zamiarów swoich wykonać nie mogli, uradzili preto innemu czasowi okropne dzieło swoje zostawić, a tym lepiej przysposobić się i zabezpieczyć; jakoż gdy W. W. Wyleżyńscy, rotmistrzostwo, w niedziele, to jest dnia dwudziestego dziewiątego marca, na nabożeństwo do kościoła, tamże będącego, x. x. dominikanów konwentu Niewirkowskiego wyiechali, a Samko lokay obrał sobie pod ówczas pokój państwa swoich sypialny umiatać, do którego zaraz i Semenka rymarz przybywszy, natychmiast woskiem zapały u broni, przy łożku pańskim będącey, tak u pistoletów, jako i strzelby pozalepiali, i szable w pokrowcu mocno zawiązane opatrzyli, i dopiero w poniedziałek przed kwietną niedzielą, Semenka rymarz, przysposobiwszy sznurki do wykonania złośliwych ułożeń swoich, oraz siekiry dwie z toporyskami, w lesie od ludzi, drzewa pokrywomo wożących, podbierane, w masztarni za kluczem swoim złożone, wcześniej przygotowawszy, Samka lokaja, aby pierwey ur. Antoniego Waniewicza, ekonoma Niewirkowskiego, państwu swoim wierneho i przychylnego sługę, zawsze późno w nocy z dworu od państwa

do ekonomji powracającego, pod mostkiem, na drodze będącym, zasiadłszy, przechodzącego zabić; na co Samko lokaj z przyczyn, że na ludzi dworskich porozumienie i łatwiejsze dochodzenie byłoby, nie zezwolił, przeto dla zasilenia przedsięwziętej odwagi swojej i zręczniejszego uskutkowania o zabójstwo państwa zamysłów, najpierwej przed wieczerzą swoją innych dwóch lokajów: Pilipa Szatnego i Tarasa, do karczmy zaprosiwszy, za dziesięć groszy wódki mocney z niemi u Ignacego szynkarza, poddanego teraz Niewirkowskiego, z Brykowa dawniej sprowadzonego, a roboczego Semenka rymarza wuja, o niczym jednak w rozmowie swojej nie zwierając się nikomu, wypili i razem wszyscy do stołu swojego odeszli; gdy zaś potym Pilip lokaj z wypadającej na niego kolei był na posłudze w przedpokoju pańskim, i po rozebraniu W. Ignacego Wyłężyńskiego, pana swojego, blisko jedynastej godziny w noc do pokoju sypialnego lokajskiego na miejsce spoczynku powrócił, na ówczas leżący i nierozebrany na łóżku swoim Samko lokaj, wstawszy, zapytał Pilipa lokaja: czyli już państwo poszli do wczasu? od którego powziawszy wiadomość, że już pan rozebrał się y spać położył się, a pani, jeszcze przy kominku siedząc, z Nastką karlicą rozmawia, natychmiast tedy, udając, że nogi moczyc będzie, z pokoju odszedł, za którym potym Taras lokaj i po nim wprędce Pilip drugi lokaj, dla swojej potrzeby na podwórze wyszedłszy, widzieli, iż ów Samko lokaj w kociołek, z kredensu od zmywania farfurów wzięty, ochładzając dla siebie jakoby dla moczenia nog przygotowaną wodę, z niego na podwurzu wyrzucał; gdy zaś ci lokaje: Pilip y Taras, na odwrót dla ułożenia się spać i odpoczynku do pokoju swego powrócili, na ówczas Samko lokaj, upatrzawszy porę, że państwo już oboje, jako też Pilip y Taras lokaje, wraz z Maxymkiem chłopcem do wczasu zabrali się, a pierwej jeszcze Jan Wysocki, kredencierz, do domu swojego, we wsi będącego, podług zwyczaju, na noc odszedł, bezwzględnie tedy dał znać Semenkowski rymarzowi do stancji jego, przy bramie będącej, umyślnie na to czuwającemu y przysposobionemu, oraz że Marynę praczkę, w pokoju pańskim sypiającą,

aby do niego cichaczem, gdy państwo zasną, dla zabawy wyszła, zamówił, opowiedział; który natychmiast, aby w połączonych budynkach blisko siebie od innych osób śpiących przez otwieranie i przymykanie drzwi słyszany i postrzeżony nie był, przez okno z izdebki swojej wylazł i z sobą przysposobione sznurki i siekir dwie wyniosł, a potem, z Samkiem lokajem tym mocniej naraździwszy się, do pokoiów pańskich udali się, gdzie obydwaj razem koło dwunastey północney godziny wszedłszy i narzędzia swoje przy drzwiach bawialnego pokoju położywszy, jeden z nich, Samko lokay, do tegoż pokoju bawialnego na oczekiwanie wyjścia Maryny praczki z pokoju sypialnego pańskiego udał się, i tam na sofie usiadłszy, czas niejaki na wyjście jey oczekiwał, dawszy pierwey hasło Semenkowski rymarzowi, że gdy dziewczka Maryna z pokoiów pańskich wyjdzie i z nim bawić się będzie, a on odchrząknie, aby podówczas z sznurkami do niego z pokoju bilarowego, bez światła będącego, do pokoju bawialnego, takż bez światła będącego, przyszedł; Semenکو zaś rymarz, zrzuciwszy z siebie buty w sali, aby przez chodzenie odgłosu nie czynić, udał się w tey porze do pokoju panińskiego dla dowiedzenia się, czyli Nastka karlica, powróciwszy od pani, zasneła; jakoż, zastawszy drzwi na klucz nie zamknięte, wszedł cichaczem do pokoju panińskiego, gdzie, zastawszy wszystkich śpiących, na odwrót odszedł i, przymknawszy drzwi za sobą, przywiązany do gałki drączkiem w poprzek zaparł, a potem, wyszedłszy na około, drzwiami od ogrodu włoskiego wszedł do sionek i tam drzwi dwoje: jedne do pokoju pańskiego obchodnie, a drugie do pokoju panińskiego, naprzeciw siebie będące, w sionkach wązkich łatwo drągiem napoprzek zaparł y wszelką ucieczkę z pokoju panińskiego zatamował, gdyż okiennice od okien z podwórza na haki żelazne zamknięte były; wychodząc zaś ztamtąd, drzwi takż od sionek zamknawszy i na sznurek zawiązawszy, podobnież drągiem, wpoprzek założonym, zamknął, i na odwrót cicho do pokoju bilarowego powrócił, gdzie przy piecu usiadłszy, i posłyszawszy że już Maryna praczka z pokoju pańskiego do Samka lo-

kaja dla bawienia się wyszła, oczekiwał tylko dania znaku, między sobą umowionego; a gdy Samko lokaj odchrząknął, natychmiast Semenکو rymarz z przygotowanemi sznurkami wszedł do bawiących się: Samka lokaja z Maryną praczką, która poznawszy, chociaż w ciemney nocy, Semenka rymarza wchodzącego i dotąd nie śpiącego, mocno strwożyła się, lecz jey Samko lokay pocichu perswadował, iż rymarz, mając do niego interest, wszedł tu; który do Samka lokaja przystąpiwszy, y sznurki mu, do duszenia przysposobione podawszy (których w nocy Maryna praczka postrzedz nie mogła), natychmiast uknowaną przez siebie tyranją rozpoczęli, bo lokaj Samko obok z Maryną praczką, poddanką Niewirkowską, na soffie siedzący, tak ją sztucznie sznurkiem pochwycił za szyję, a w tym momencie Semenکو rymarz ręką gębę iey zatknął, że pomieniona Maryna praczka, mając sobie przeciśnione gardło sznurkiem i zatkaną gębę, żadnego z siebie nie tylko nie wydała głosu, ale też z miejsca siedzenia na soffie ruszyć się nie mogła i w tym momencie, mając zaparte duchy, z tym się rozstała światem. Po dopełnioney zaś wstępney na Marynie dziewce tyranji, nieraz wymienieni zbójcy: Samko lokaj y Semenکو rymarz, mając już łatwe wyjście do pokoju sypialnego pańskiego dla odemknięcia drzwi przez wyjście Maryny praczki, pobrawszy tedy przygotowane siekiery i umiwszy się, gdy wnidą do państwa, że Samko lokaj pana, a Semenکو rymarz panią zabijać mieli, jakoż weszli pocichu do pokoju pańskiego sypialnego, gdzie palącą się naśrodek pokoju zastawszy swicę i niewygasły jeszcze w kominku ogień, porządkiem przez siebie umuwionym zwolna ku łóżkowi pańskiemu postępować zaczęli; w którey porze ocknowszy się ze snu niegdy W. Ignacy Wyleżyński R. K. N. i te stąpanie posłyszawszy, zawołał potrzykroć: „kto tam?“ i do pistoletów porwał się; lecz pomienieni zbójcy, nic bynajmniej nie obawiając się wystrzałów zalepioney przez siebie woskiem broni, miasto dania odpowiedzi, gdyby wściekłe lub drapieżne i zajadłe bestye, przyskoczyszy do łóżka, mianowicie Samko lokaj, podchwyciwszy jedną ręką jak nayprędzey zapuszczony pawi-

lon, natychmiast po dwa razy obuchem od siekiry niegdy w. Ignacego Wyleżyńskiego, siedzącego w łożku, okrutnie wymierzył, tak że aż w tym razie z łożka na posadzkę stoczył się, a że w tym momencie obudzona ze snu takowym okropnym wydarzeniem, niegdy w. Anna z Bierzyńskich Wyleżyńska, natychmiast na pomienionego lokaja Samka rzuciła się i w tym szamotaniu się zgasili palącą się świecę; lecz zaraz drugi przytomny zbójca Semenکو rymarz, rzucawszy się do kominka, zapalił świecę i postrzegłszy w. w. Wyleżyńskich broniących się Samkowi lokajowi, a chcąc go pierwey siłą rąk swoich z pod w. w. Wyleżyńskich wydrzeć i W. Wyleżyńskiemu, aby nie krzyczał, gębę zatykać, na owczas niegdy w. Wyleżyński pochwyciwszy zębami Semenka rymarza za drugi palec u prawey ręki, tak silnie ścisnął, że mu kawał palca ugryzł; na ówczas Semenکو rymarz, porwawszy siekirę, tak niemiłosiernie obuchem w głowę w. Ignacego Wyleżyńskiego uderzył, że mózg wypłynął i wszystkie jego opadły siły, y dusza rozstała się z ciałem, a potem ten że sam rymarz krzyczącą ze strachu Marysię haftarkę, poddankę Niewierkowską, tak w głowę ugodził mocno, że tuż bez przytomności na ziemię upadła; Samko zaś lokaj—nie mogąc się oprzeć sile tyrana, wrzaskiem, proźbą i wylewem łez niezmiękczzonego, w. Annę Wyleżyńską najnielitościwszym sercem po razy kilka obuchem tak w głowę ugodził, ciężkie i nieznośne zadając rany, oko nawet jedno z swojego wybił stawu, y nielitościwie o śmierć przyprowadził, a tym dopełnionym sposobem niesłychaney w tutejszym województwie tyranji w pokoju pańskim zaspokoivszy się, do panieńskiego, ze wszystkich stron zapartego, pokoju udali się, gdzie posłyszawszy służące kobiety krzyki i płacz donośny, bo tylko o ścianę od pani swojej, nie mogąc ucieczką ratować się, chociaż drzwi jedne odparli od sionek, a drugie drzwi, od pokoju bilarowego będące, na klucz zamknęli, lecz od rozjuszonych morderców obrona mała, ponieważ ci, w wieku krzepkim będący, a nie mając żadną pracą przy wygodzie u dworu sił nadwątlnych, oderznawszy pierwey cyzorykiem sznurek u drzwi wchodnych z pokoju

bilarowego do pokoju panińskiego, przy zawiązanym do gałki drączku przez siebie zasunięte, też drzwi siłą poparszy i antabkę, gdzie zamek przy zamknięciu drzwi zapada, od tych drzwi wysadziwszy, do pokoju panińskiego z niepohamowanym zapałem serca swojego wpadłszy, najprzód Samko lokaj uciekającą do sionek ur. Teklę Krasińską, pannę służącą, z Warszawy sprowadzoną, i w tych że sionkach złapaną, na wiarę nawet ruską przystać obiecującą i zaprzysięgającą, tenże sam Samko lokaj, żadnemi nie skłoniony modłami i zaprzysięganiem, że ich nie wyda, wprowadziwszy do pokoju panińskiego ur. Krasińską, podobnym jako i państwa, zamordował sposobem, a potem Nastkę karlicę, bez duszy już prawie od przestachu będącą, z łóżka wyciągnął i siekierą dobił, a zaś Semenکو rymarz ur. Maryannę Zajączkowską, garderobiane, podobnym że jak i bezbożny kolega jego o utratę życia przyprawił sposobem; a po takowym przez siebie dopełnionym na siedmiu osobach okrucieństwie, powróciwszy do pańskiego sypialnego pokoju, a postrzegłszy nieostygłą jeszcze i rzucającą się krew w żyłach w. w. Wyleżyńskich, jako też odziewającą Marysię haftarkę, nie syci wytoczony na cały pokój krwi niewinney, jeszcze i powtore Samko lokaj nie już obuchem, lecz ostrzem siekiry okrutnie po głowach i ciele w. w. Wyleżyńskim i innym osobom zadawał cięcia i rany; Semenکو zaś rymarz, mając sobie ugryziony palec, aby przez to o popełnione zabójstwo docieczony nie był, nieżyjącemu już niegdy w. Ignacemu Wyleżyńskiemu tenże sam i w tej że proporcji uciół siekierą palec i do swego przystosował; a potem, chcąc z dopełnionego okrucieństwa i tyranji na dalszy czas życia swojego zyskiwać, niespodziewając się sprawiedliwej niebios zemsty za wytoczoną po dwóch pokojach krew niewinną, pierwey siekierą bióro odłupywać przedsięwzieli, a potem, kluczyki znalazłszy i bióra poodnykawszy, pieniędzy kilka tysięcy w monecie i złocie jakoteż zegarki i klejnoty zabrali i je pochowali; żeby zaś żadnego po sobie nie zostawić śladu, najpierwiej ręce i nogi, niewinną krwią zbroczone, oraz suknie i siekiry w wodzie, w kądzi, przy studni będącej, po-

obmywali, a inne odzienia, które wymyć się nie mogły, jedne popalili, a inne w wodę powrzucali, i dopiero z sobą rozeszli się: Semenکو rymarz do stancji swojej, przy, bramie będącej, a Samko lokaj, do pokoju lokajskiego przyszedłszy y innych lokajów spioncych zastawszy, do wczasu zabrał się. Dopiero zaś nazajutrz, za daniem znać przez Andrzeja myśliwca na ekonomję y za obudzeniem spiących jeszcze mało nie wszystkich ludzi dworskich, powziętey wiadomości o wyrządzoney tyranji i zabójstwie na niegdy w. w. Ignacym i Annie z Bierzyńskich Wyleżyńskich R. K. N., państwie swoim, jako też i innych osobach pięciu, mianowicie: Tekli Krasińskiej, pannie, y Mariannie Zajączkowskiej garderobianey, pracowitych: Nastce karlicy, Marysi haftarce y Marynie praczce, Samko lokaj i Semenکو rymarz, widząc wszystkich ludzi takowym haniebnym zatrwożonych przypadkiem, sami nad obfitym wylewem krwi niewinney y stratą tylu ludzi ubolewać niby i litować się poczeli; lecz krew niewinna, która z nich ani obmyta, ani otarta została, świadkiem była bezbożnego ich postępku y okrucieństwa i ta ich początkowie wydała i sprawiedliwej wystawując zemście i ukaraniu, nie dozwoliła korzystać z zabranych pieniędzy i kleynotów. Przeto sąd urzędu zjazdowego z dowodów i zupełnego przekonania, tak Samka lokaja, jako też Semenکا rymarza, że bez względu nawet na prawo Boże i religję, podnieść ręce na państwa swoich y tych niemiłosiernie po tyrańsku, oraz i innych przy nich pięciu osób służących, okrutnie mordować i pozabijać, po krwi niewinney, obficie z pozabijanych osób wytoczoney, chodząc, nogi swoje moczyć i zbraczać rozmyślnie wazyli się, winom kryminalnym podpadać uznaje, i tym porządkiem przez publicznego sprawiedliwości mistrza ukaranemi bydź sądzi, to jest: prowadzonych do miejsca, dla exekucyi obrać się mającego, ręce przedziwem poobwijac i, smołą oblawszy, palić, z przyprowadzonych zaś na miejsce, z obydwóch po trzy pasy udrzeć, a potem temiż samemi obuchami od siekir, któremi niewinnych zabijali, koście im u nóg poniżej kolan połamać y żywcem ćwiertować, y na ostatek głowy poodcinać;

a po dopełnionej exekucyi, tenże mistrz sprawiedliwości, sam przez się, lub przez pomocników swoich, tak głowę Semenka rymarza, jakoteż Samka lokaja, po obojey stronie wsi Niewirkowa, nad drogami publicznemi, na pale powbijać i na szubienicach po jednej ćwierci, każdego z nich, aż do samowolnego spadnięcia, zawiesić; pozostałe zaś z tychże zabójców sześć ćwierci, dla przykładu, że każda popełniona zbrodnia sprawiedliwe odbiera ukaranie, do poblizszych miast rozwiesić i przy traktach publicznych na szubienicach gotowych, a gdzieby nie było, wystawić się natychmiast za okazaniem i przeczytaniem niniejszego dekretu powinny, to jest: pod Międzyrzyczem jedne, pod Korcem drugą, w Ostrogu pod Nowym Miastem trzecią, a zaś na trakcie, z Ostroga Miasta Starego do Huleczy idącym, czwartą, pod Tuczynem piątą, a pod Równym szóstą, porozwozić i pozawieszać obowiązany będzie. Przeto sąd zjazdowy urzędu grodzkiego Łuckiego, pomienionych: Semenka rymarza i Samka lokaja, dekretowanych winowayców, na exekucyą i bezwłoczne na dniu ośmnastym miesiąca kwietnia dopełnienie zapadłych wyroków swoich do publicznego sprawiedliwości mistrza, tu przytomnego, od magdeburyi Dubieńskiej sprowadzonego, odsyła.— Co się zaś tycze innych stawionych inkerceratów, ponieważ ci, ani z konfessat Semenka rymarza i Samka lokaja wyjawionych i dobrowolnie potym przyznawających zabójców, ani z inkwizycyi świadków i indagacyi gromad o społeczność lub wiadomość bynajmniey oskarżeni nie są, Pilip tylko i Taras lokaje, że, gdy Samko Rakowicz lokaj, teraz dekretowany, zapytywał się Pilipa lokaja, czyli już państwo do wczasu zabrali się, y sam pod pozorem moczenia nóg wyszedł, oni takż wprędce za nim dla potrzeby własnej na podwurze powychodzili, przez co, podeyrzenie, że się z zbójcami łączyli, na siebie ściągneli, nadto, że w jednym z państwem zabudowaniu mając swój do odpoczynku pokój, ospałemi i nieczułemi wraz z Maxymkiem chłopcem bydź się okazali, a nadewszystko, widząc często Samka lokaja z Semenkiem rymarzem schodzenie się y sekretne rozmowy, o tym państwa swoich nie zawiadomili, przeto

ich za te zdrożność: to jest Pilipa y Tarasa lokajów po pięćdziesiąt plag, a zaś Maxymka chłopca dziesięcio plagami przez woźnego ukaranemi bydź bez odwłoki determinuje. Podobnież Ignacego szynkarza, wuja Semenka rymarza, za to, że pomimo zakaz pański, Semenkowski rymarzowi, siostrzeńcowi swojemu, i innym lokajom pańskim schadzki do siebie dla grania w karty nie wzbraniał i gorzałkę onym borgował, więc i tegoż stu plagami przez woźnego tu, na gruncie, ukaranym bydź stanowi; y tak Pilipa y Tarasa lokajów, jakoteż Maxymka chłopca y Ignacego szynkarza, w zdolnym wieku i krzepkiej sile będących, dla nabrania czułości, nauczania się zachowywania wiernie rozkazów starszych i pozbycia się ospalstwa, aby w. Kajetan Wyleżyński P. K., teraźniejszy onych pan i dziedzic, na dozgonną służbę żołnierską w woysku koronnym do poblizszej kommendy przystawił y oddał, obowiązuje. A że Jan Wysocki, kredencierz, w niedawnym czasie opiwszy się, upadnięciem o drzewo stłukł się i krwią chustkę, na szyi będącą, y niektórą odzież swoją zafarbował, a przez to przy dochodzeniu zabójców w porozumieniu społeczeństwa z temiż podpadł, więc sąd urzędu zjazdowego, znosząc złe porozumienie z Jana kredencierza, w niczym o społeczeństwo z zabójcami nie obwinionego, i aby na czas dalszy pijaństwa unikał i chronił się y w przyzwoitych obrębach w służbie swojej zachowywał się, trzydziestu plagami, przez woźnego wyliczyć się mającemi, od zadanego zarzutu zabójstwa oczyszcza. Roboczych zaś Iwana Przysiężnego y Maxyma Mosiyczuka, takż inkarceratów, jako w niczym nie obwinionych, natychmiast, a zaś Pilipa i Tarasa lokajów, Maxymka chłopca y Ignacego szynkarza, po dopełnieniu na nich zamierzonej przez sąd swój kary, z więzienia y kajdan oswobadza, oraz gromady poddaństwa dóbr klucza Niewirkowskiego od wszelakiego w tej sprawie podeyrzenia, jako przykładowie usprawiedliwionych, wolnemi czyni i ogłasza. Naostatek pozostały majątek śmiercią ukaranych Semenka rymarza y Samka lokaja, jakoteż, gdyby jeszcze co zasług niedobranym należało, aby to wszystko na ofiarę za duszę zmarłych ubogim żebrakom rozdane

było, sąd urzędu zjazdowego postanawia mocą niniejszego dekretu; konfessata zaś inkwizycyi i indagacye, w tej sprawie czynione, natychmiast pali. U tego dekretu zjazdowego, per oblatam podanego, podpisy urzędu, przy pieczęciach rodowitych, na laku czerwonym wyciśnionych, w te słowa: Leon Hulewicz, łowczy województwa Wołyńskiego, wice-starosta grodzki Łucki m. p. (Locus sigilli). Jan Nepomucen Chodakowski, vicesregent grodzki Łucki (Locus sigilli). Felix na Drozdniach Hulewicz, wices gerent grodzki Łucki m. p. (Locus sigilli). Który to dekret zjazdowy, per oblatam podany, wszystek z początku aż do końca, tak jak się w sobie pisany ma, słowo w słowo do xiąg nieniejszych grodzkich Łuckich jest zapisany i zaingrossowany.

Кн. городская Луцкая записовая № 2398, л. 833.

CXXII.

Три частныя письма, писанныя разными лицами, извѣщающими своихъ корреспондентовъ объ убіеніи дворянъ Вылежинскихъ, содержащія соображенія о томъ, что происшествіе это есть первымъ проявленіемъ обширнаго политическаго заговора. 1789. Марта 31 — Апрѣля 3.

Dnia 31 marca, 1789 roku.

Odebrawszy nadto pewną wiadomość z Niewirkowa, iż dzisiejszej nocy jacyś hultaje zabili rotmistrzostwa Wieleżyńskich y z niemi innych służących dusz pięć, w tym momencie wysyłam umyślnego, donosząc wielmożnym panom dobrodziejom o takowym przypadku, aby mieć się na ostrożności. Wiadomość jest ta pewna, gdyż umyślny z tym doniesieniem przyjechał; imć pan Pułaski, który dnia wczorayszego powrócił z Warszawy, tu przyjachawszy dnia dzisiejszego, do Korca, zaraz, dowiedziawszy się o tym przypadku, pojechał do Niewirkowa dla widzenia tey smutney sceny y, powróciwszy, posłał sztafetę do Warszawy z tym doniesieniem, a zaś do Derażni posłał, aby wszystkie rzeczy przywieźli do Korca;

w tym czasie i sam będzie z żoną siedział z ludźmi w Korcu y około kompletowania chorągwi żywo się zawija w Korcu. To doniesienie moje zapewne wielmożnego pana dobrodzieja zatroszczy, lecz obowiązki mojej usługi dla wielmożnego pana dobrodzieja każą mi tę ostrożność donieść, ktorey dopełniając etc. Garlicki, komissarz.

2 Kwietnia, Romanów.

Braciszku Dobrodzieju! Przyjechał podchorąży Drozdowski z Wołynia, z pod Łucka, czynił nam relacyą pewną, że z poniedziałku na wtorek Weleżyńskich rotmistrzostwa z domem całym na kilkanaście ludzi wyrznięto i zabrano wszystko; już to są nie żarty, ponieważ od Wołynia chcą, na święta nasze zaczowszy, Włodzimierz, Łuck, Żytomierz i Winnicę, pod jednym razem za hasłem jednym, wszystkich polaków i żydów wyrznać, a potem szerzeć się po całej Polsce. Połapano kilkunastu naszych popów y piliponów na Wołyniu, ktorzy, namawiali chłopów; są jedni w Włodzimierzu, Łucku, w Dubnie w kaydanach. Posłali z Wołynia do Warszawy, tę całą donosząc trajedyą, a tam się co stanie i nim gdzie będziemy mogli schronić życie y majątek, trzeba się nam w kupę zjechać, a, naradziwszy się, jedną myśl wziąć salwowania się. Co tak żałobną doniosłszy trajedyą, oczekuję rezolucyi.

M. Jlinski, starosta Żytomirski.

Die 3 kwietnia, 1789 anno.

Powrociwszy z Polisia zastałem listy pańskie i niektóre przyłączone ciekawości, za co nieskończone dzięki wyrażam wielmożnemu panu dobrodziejowi. Nieszczęśliwe echo buntów chłopskich od Wołynia coraz nas więcej dochodzi, o czym w takim porządku donoszę wielmożnemu panu dobrodziejowi:

1). W Cudnowie gdym stanął, zastałem ordynans xięcia Michała, aby natychmiast 60 żołnierzy z officerami wykommenderować pod Wiszniowiec dla zabrania buntujących się chłopów; nim

tedy wyszła komenda, wraz przybiegł kurjer, aby stojąca komenda w Cudnowie miała się na wielkiej ostrożności, gdyż już ma być pewny bunt na Wołyniu.

2). Służący moy, jadąc z kordonu, gdy wstąpił do Hulwy, dowiedział się, iż rotmistrz Weleżyński, którego wiem, że jaśnie wielmożny pan dobrodziey znasz, jest z całym domem wyrznięty w nocy, gdzie dziewięć dusz miało zginąć; rzeczy ani pieniędzy żadnych nie brano. Ten moy służący, chcąc się upewnić w prawdzie, był sam u wielmożnego podczaszego Podhorodeckiego, który przekonał go najmocniej w tej prawdzie, pokazawszy sztafetę od Pułaskiego, donoszącą sobie o tym przypadku. Mieli to zrobić pilipony, których dotąd nie mogą doścignąć.

3). Jest także wiadomość, że złapano kilka powózek Piliponów, którzy po kilkadziesiąt mieli nożów. Takim początkom nie wiem jak mamy dowierzać dalej; bardzo bym był rad, żeby szczęśliwy los sprowadził tu wielmożnego pana dobrodzieja, z którym chcielibyśmy się naradzić y coś o bezpieczeństwie pomyslić etc.

Ż. Rakoski.

Wielmożny imć pan Silwestrowicz pisze tu, do Cudonowa, z Wołynia, że złapano trzech czerców pod Włodzimierzem, którzy zeznali przy chłóście, że ich z Moskwy wyjechało więcej tysiąca kibitek w różne strony dla apostołowania, aby rzneli. Piękne apostoły!

Изъ картонна. днѣль Подольскаго воеводства № XIII.

CXXIII.

Обвинительный актъ противъ крестьянъ: Розмирчука и Андрійчука за похвальбу, произнесенную первымъ изъ нихъ въ видѣ шутки. 1789. Марта 16.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Martii szesnastego dnia.

W roki sądowe ziemskie Krzemienieckie, od dnia siedmnastego miesiąca Februarii roku teraz idącego, w sześć niedziel po ss.

Trzech Krolach rzymskich do sądzenia przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przed nami: Pawłem na Beyzymach Beyzymem, orderu s. Stanisława kawalerem, sędzią, y Michałem Mokosiey na Berehu Deniskiem, podsędkiem, sądowemi ziemskimi Krzemienieckimi, proponował instygator sądowy ziemski Krzemieniecki, w. Maciey Nowoczycki przeciwko pracowitym: Jwanowi Rozmirczukowi y Jwanowi Andrejczukowi, stawionym przez komendę woyskową, tu, w mieście j. k. m. Krzemieńcu konsystującą, inkarceratom, do sądu ziemskiego Krzemienieckiego, o to, iż ciż stawieni inkarceraci, a mianowicie: Jwan Rozmirczuk często chlubił się, że ma do jakowegoś spusku przybranych osób trzydzieści, y jeszcze o trzydzieści stara się, że tenże poddanych Juskowieckich, przy podwodach będących, do tegoż spisku namawiał słowy takowemi: „Hej, chłopci! kotory mają ochotę, do mene przystawayte, wże ja maju trydziat chłopciw, a szcze trydziat pryberu, bo mene na teje stane, maju hroszy“, że tenże takowy spisek do skutku przyprowadzić zamysłał y inne zdrożności popełnił,) jak inkwizycyami temuż dowiedziono będzie. A pracowity Jwan Andryjczuk, jedno z tymże Rozmirczukiem miał porozumienie się. A zatym tychże stawionych inkarceratów podług prawa ukarać, y majątek tychże cały na skarb publiczny rzeczypospolitey oddać nakazać. A gdy się inni obwinieni z inkwizycyi bydz okaza, tychże łapać i do sądu swojego dla poniesienia podobnychże kar będzie przynależało zobowiązać. O co ninieysza jest propozycya. Datum w Krzemieńcu, dnia czternastego miesiąca Martii, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku.

Кн. земская Кременецкая, № 1812, л. 300 на об.

CXXIV.

Письмо торговаго агента Народославскаго къ его довѣрителю, содержащее отчетъ о повѣренной ему торговлѣ поташемъ и извѣстія о тревожныхъ слухахъ о заговорѣ, распространенныхъ на Волини, въ Холмской землѣ и въ воеводствѣ Брестскомъ. 1789. Апрѣля 2.

Die 2 Aprilis, 1789, z Dubienki

Jaśnie Wielmożny Panie y Dobrodzieju! List jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja, die 26 aprilis pisany, odebrałem, w którym o niejakiem Krupickim jaśnie wielmożny pan dobrodziey wyraża, że targuje, ale dotąd żadney dotychczas nie było rekwizycyi o potaż; tutaj dają tylko za szyfunt elbloński talerów ruskich 22 za kotłowy, a za korytowy 19. Więcej zaś nie chce nikt dać; mówiłem z komissantami, tutaj w Dubience będącemi: jeden pisał do Lublina, a drugi do Warszawy do swoich pryncypałów, a gdy przyjdzie ztamtąd lepsza y wyższa targu cena, donieść nie omieszkam, równie, jak y od imć pana Krupickiego gdyby co było, doniosę.—Jednak traktarzom statki wygotowywać domagam się y kozak pański dychtu drzewa y tropowania codzien dogląda y ludzi, jakie byźd powinni, zapowiedziałem. Traktarze ci sami, co jaśnie wielmożny pan dobrodziey wyraziłeś, co dawniey dostawiali, to jest: Jewel Rabinowicz y Cal Kołłodzyj, y najpierwsi y znacznieysi między innemi, dla większey pewności umowieni, gdyż tu u nas znacznie woda bierze; gdyby tydzień ciepła, to statki ruszać się będą. Kozak legominy niema oprócz krup y omasty, jeżeli poydzie przy potażu, nie wystarczy dla niego, w czym jegomosć xiądz Strzałkowski, wikary Chełmski, za rozkazem jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja, zaradzi.

Złe tu bardzo nowiny w naszych powiatach, to jest: Brzeskim, Łuckim, ziemi Chełmskey y Włodzimirskiey, stały się; moskiewskich oprawców, wysłanych na zbuntowanie pospolstwa, poymano; siedzą w Łucku, w Włodzimierzu po kilkadziesiąt w areszcie, chłopów nawet 40 z Wyżgrodka y kapłana do Łucka, a do Włodzimierza kilku kapłanów za podeyrzenie wzięto. Dziejów tych

raporta do komissyi kopje przyłączam. W naszej dyecessyi o jednym xiędziu wymyślają mocno obywatele, że u niego ciż moskale bywali y nocowywali; jak nadeydzie spodziewana komenda, będzie wielki kłopot miał od nich: w takim razie y niewinnym dostać się może złego dosyć, a do tego obstać o nas komu nie ma.— Do nog pańskich upadam. Jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja nayniższym podnożkiem S. Narodosławski, P. D. m. p.

Jeżeli się potasz nie przeda, to zadatku fraktorom jaśnie wielmożny pan dobrodziey zadysponuje zkład przysłać złotych choć 50. Wzieli już złotych 23 podług obmowy kontraktu.

Из частной коллекции В. Б. Антоновича.

CXXV.

Письмо капитана Цѣлицкаго изъ Дубна, содержащее перечень тревожныхъ слуховъ о готовящемся крестьянскомъ возстаніи. 1789. Апрѣля 4.

Kopja listu wielmożnego Cielickiego, kapitana regimentu Ostrowskiego, die 4 aprilis 1789 anno, z Dubna, do jaśnie wielmożnego Cieszkowskiego, podkomorzego nowogrodzkiego pisanego.

Przybycie j. w. dobrodzieystwa do Dubna bardzo by mi wielką satysfakcyą uczyniło służenia im, ale co w Włodzimierskie nie życzył bym jechać, ponieważ w tey stronie naywiększe bunty chłopstwo robią. Pod czas jarmarku w Włodzimierzu było ośmiu piliponów z towarami, do których chłopstwo rojem się zbiegało; gdzie idąc xiądz wysłuchał chłopów, że do siebie mówili: „budem teper rizaty lachiw, wże nam moskali przyweźły nożiw“. Gdzie usłyszawszy xiądz tak gadających chłopów, poszedł do zwierzchności; gdzie zwierzchność kazała ich ściśle rewidować; znaleźli przy nich noże ukryte w rogoży na podobieństwo tureckich. Czterech wzięli do niewoli, a czterech uciekło; pytali ich się na jaki koniec macie te noże; wyznali, że nie tylko oni w polskim kraju znaydują się, ale

dwa tysiące powozków ich weszło w nasz kraj, i do kaźdey powozki po dwóch ludzi, którzy się poróżjeżdżali po całym kraju ruskim; mają się zjechać na ruską wielkanoc: tysiąc koło Włodzimierza, a drugi tysiąc koło Brzyścia Litewskiego, którzy mieli sobie dać takie hasło. Tak zeznali ci filipony, którzy są więci z Włodzimierza do Łucka i już na nich była inkwizycya, dosyć że niemasz tej wsi w województwie Wołyńskim aby się w niey chłopstwo nie buntowało. W Dubnie bardzo wiele siedzi chłopów w niewoli, u których znaleźli broń i spisy; dwóch popów ruskich także siedzi w kaydanach w Dubnie, jednego bardzo sztucznie zażyli i żołnierz nasz jeden udał się za dysertera cesarskiego, poszedł do popa, prosił aby ukrył, bojąc się żołnierzy polskich; chętnie to pop zrobił, namawiał go pop, aby do związku hajdamackiego przystał. Gdzie ten z ochotą to przyjął, kazał mu pop, aby przysiągł, gdzie wykonał przysięgę, wpisał go w rejestr, gdzie miał ze 60 chłopów na regestrze. Dał ten żołnierz znać do kommendy, wzięła go kommenda nasza, chłopów dziesięciu i dwóch piliponów, którzy się znaydowali u niego. Drugi pop, od Dubna mil dwie, o godzinie 12 w nocy poszedł do cerkwi z chłopami i mówił do nich: „potrzeba nam konkol wybraty z pszenyci“. Gdzie zwierzchność się dworska dowiedziała i dała znać do regimentu, za to wzięty jest z kilku chłopami. Już mamy niewolników ze 40; tego dnia niema, żeby nie zwozili, kommędy po wsiach i miastach porozchodzili się, że mało nie połowa regimentu jest wykommenderowanego. U nas teraz w Dubnie drugie kontrakty są, tak wiele obywatelów z różnych stron nazjeżdżało się, obawiając się hultajstwa; życzyłbym jaśnie wielmożnym państwu dobrodziejstwu, abyście dla bezpieczeństwa swego zjechali z domu do Kamieńca, ponieważ tu nieszczęśliwość dla kraju wybuchnie wkrótce. Warszawa nie bardzo czuła na to: czy można, aby jeden regiment zabezpieczył całe województwo. Donoszę też tak okropnych wiadomości o przypadku wielmożnych Weleżyńskich, rotmistrzostwa, że w tych dniach z całym domem ich wyrznęli, to jest samego, żonę y pięć kobiet służących, nocną

porą; pieniądze zabrali, a innych rzeczy wcale nie tkneli. Xiążę jegomość posłał untermajstra na same miejsce dla dostatecznego dowiedzenia się; powiedział ten posłaniec, że po tyrańsku pozabijani są: sama dwadzieścia razy w twarz i głowę pchniętą, a samego tak mocno cięto w głowę, aż mózg ze wszystkim wyprysnął. Podobno, jak dochodzą, że to domowi zrobili, rewizyą robili z lokajów; u dwóch znaleźli zbroczone krwią chustki; także y na wsi znaleźli u jednego chłopca kożuch skrwawiony, których pobrali w niewolę, ale to się już nie wróci; bardzo ich trzeba żałować, bo bardzo zacni ludzie. Drugi przypadek okropny, który się stał z wielmożnym majorem Piotrowskim, który, jadąc do regimentu z Warszawy y nocując w karczmie za Ostrogiem, zarznięty został: ludziom kazał pójść do stajni, a sam się położył koło okna. Jak dochodzą, że to żydowska robota. Na Wołyniu cała matnia formuje się hultajstwa i zasiągnęła aż pod Horochow przez piliponów czyli markietanów, wysłanych z Moskwy, czego są istotne dowody i rzeczywista prawda. Nayprzód przyłączam kopiję listu rzetelnego, któren tak straszliwy, że zastanowić każdego musi; powtóre opisuję dowodną prawdę, przez dotarcia i doniesienia pewne mianą: we wsi Wereszczakach z pod Horohowa, o mil 5 od Tarnorudy leżącey, pop utrzymywał dwóch piliponów, chłopów fomentował do buntu, 31 marca wzięty przez kommandę dubieńską, z tym że diak, sześciu gospodarzów y dwóch piliponów. W Srebney, za Krzemieńcem 3 aprilis wzięła popa y diaka komenda z reymentu Szydłowskiego za podobny exces. W Ostropolu zchwymano markietana rosyjskiego, który miał noże w tureckiey roboty formie 6000 złotych do korpumpowania hultajstwa; tego wzięto do Dubna. Pod Łuckiem dwóch markietanów złapano, którzy namawiali popa; ten onych sam wydał; tych wzięto do Łucka i wyznali, że na bunt wysłani z kraju. W Boremlu dziekan do swoich duchownych, mających w dekanacie, porospisywał pisma z nakłanianiem onych, by chłopstwo buntowali; poczciwi xięża onego wydali i tak z nakłonionymi do jego chęci zabrani zostali do Łucka. Z indygacyi, uczy-

nionych w Łucku z markietanów i piliponów, wyznane zostało, iż wyszło dwa tysiące powozków z Moskwy, po dwóch i po trzech na jedney, pod pretextem sprzedaży towarów; ci się wszyscy rozeszli po kraju polskim, herstowie tych w Polesiu wołyńskim, a kassa ulokowana w Bryściu Litewskim. Wzniesienie tego buntu u-determinowali między sobą w święta wielkanocne ruskie. Pana Buszeta pod Ostrogiem zabito. Z tych tedy powodów, jako to y u nas chłopstwo przemawia i prawie znać po nich zuchwalstwo, piszę do wielmożnego Hanickiego pułkownika, prosząc aby do Satanowa i Tarnorudy wyprawił kommandę.

Картонъ дѣлъ подольскаго воеводства № XIII.

CXXVI.

Приговоръ Луцкаго градскаго суда, присуждающій семинариста Матѳея Лохвинскаго къ уплатѣ 100 гривенъ штрафа за угрозы, произнесенныя въ нетрезвомъ видѣ. 1789. Апрѣля 30.

Dzień 30 Kwietnia, z regestru incarcerationum.

Miedzy ur. Kazimierzem Sabickim, instygatorem grodz. Łuckim, powodem, oczewisto, a wielebnym Mateuszem Łochwińskim, klerykiem, pozwanym, oczewisto, sąd grodz. Łucki, rozsądzając propozycyą literalną od ur. instygatora sądu swego po wielebnego Mateusza Łochwińskiego, kleryka, syna parocha Dorosińskiego, wyniesioną, oraz rozwiązując odesłanie od prześwietnej kommissyi porządkowey województwa Wołyńskiego, z gotowemi świadectwy zaprzysiężonemi, do sądu swego uczynione, potrzebne być stawienie z pod straży klasztorney tegoż wielebnego Mateusza Łochwińskiego, dla odebrania dobrowolnych konfessat, uznaje, a to natychmiast, a ponieważ stawiony został, do słuchania tychże przystępuje; po których odebranych, ponieważ tak z tychże, jako y zaprzysiężonych świadków zeznań, okazuje się: iż wielebny Mateusz Łochwiński przed tygodniami czterma z Dorosina, gdzie przy oycu swoim bawił,

do wsi Sadowa, w którym mieyscu po wielkanocy miał się żenić, wyjechawszy, do miasteczka Torczyna na popas wstompił, dokąd y wielebny xiądz Krokiewicz, paroch z Horodyszcza, przybywszy, a rozmowę z sobą: z kąd, dokąd y po co jechali? nawzajem rozpocząwszy, gorzałką po razy kilka częstowali się; że zaś w tym czasie ur. Przyłuski, pisarz ekonoma Torczyńskiego, do teyże gospody nadszedł, y z parochem Horodyskim o nieuczynioną zapłatę parobkowi jakowemuś spor rozpoczoł, a z takowego sporu dalsza wypadła sprzeczka o nastompioney w tym czasie parocha Bajanńskiego rewizyi, wielebny Mateusz Łochwiński, zagrzany trunkiem, z ujęciem się odezwał się, że gdyby się tak onemu trafiło, na głowie by wszystkich wycioł, y że chociaż z domu wyjeżdża y nikogo tamże nie ma, jednakże „niech jeno spróbują“, mówił; a gdy ur. Przyłuski, że piędziesiąt koni żołnierzy stać będzie, odpowiedział, wielebny Łochwiński, iż gdy dziesięciu postawi, tych pięciudziesiąt niestanie, zuchwale oświadczał. Przeto sąd, zważywszy pomienione okoliczności, luboli takowy postempek wielebnego kleryka Łochwińskiego, ile w czasie terazniejszych rozruchów zrzadzony, na osobiste zasłużył ukaranie, mając jednak baczność na czterotygodniowe tegoż pod strażą siedzenie, oraz zważając, że wyżej wyrażona zuchwała rezolucya w zamieszaniu trunkowym oświadczona została, stem grzywien tegoż wielebnego Mateusza Łochwińskiego przy wyjściu z pod straży, nazajutrz, to jest na dniu pierwszym Maja, do rąk y za kwitem ur. instygatora sądowego wypłacić się powinny, ukaranym sądzi, y tegoż wielebnego Mateusza Łochwińskiego wypuszczonym być z pod straży klasztorney deklarując, pomienione grzywny na żywność więźniów, bez funduszu osadzonych, obrocone być postanawia; konfessaty y inkwizycye w tey sprawie nastompione, natychmiast. pali.

Кн. декрет. продск. Муик. № 3109, л. 144 об.

CXXVII.

Приговоръ Луцкаго городскаго суда, опредѣляющій подвергнуть тѣлесному наказанію поповича Ивана Загоровскаго за угрозы, произнесенныя въ пьяномъ видѣ противъ евреевъ. 1789. Апрѣля 30.

Dzień 30 kwietnia, z rejestru inkarceratorum.

Między j. w. Antonim Pruszyńskim, stolnikiem wielkim kor., powodem, przez ur. Franciszka Salezego Moszyńskiego, umocowanego, a roboczemi: Janem Zahorowskim y Andrzejem Owerczukiem, stawionemi inkarceratami, oczewisto; sąd grodzki Łucki potrzebne być zadośćuczynienie dekretowi sądu swego w roku teraznieyszym, dnia dwudziestego Kwietnia, w punkcie stawienia świadków na kacydencyi extraordynaryjney zapadłemu, przeciwko obwinionym: Janowi Zahorowskiemu y Andrzejowi Owerczukowi, przed sądem swoim przez j. w. Pruszyńskiego, stolnika wielkiego kor., uznaje, a to natychmiast; a ponieważ stawieni zostali y pytania z odpowiedziami, przez przydanego do sądu swego patrona odpisanemi, złożono, przeto sąd zadośćuczynienie uznawszy, do słuchania inkwizycyi przystępuje, a po wysłuchaniu do zaprzysiężenia na nieujęcie świadków strony obowiązuje; a ponieważ zaprzysiężone zostały, przeto do czytania tychże, jako i złożonych konfessat, tak przez kommisją województwa Wołyńskiego porządkową, jako i sąd swoy odebranych, przystępuje; z których przeczytanych: ponieważ roboczy Jan Zahorowski, popowicz ze wsi Lubikowicz j. w. Pruszyńskiego, stolnika kor., dziedzicznych, roku teraznieyszego w zapusty ruskie, trunkiem napojony, z odgrażaniem się rżnięciem żydów y polaków, gdyby się w Ukraine dostał, żydów straszył, arędarke we wsi tamieyszey w kark, a chłopą w głowę bez przyczyny uderzył, y za j. w. Michałem Korzeniowskim, kasztelanem Zakroczymskim, koło karczmy przejeżdżającym, w tym że zamieszaniu trunkowym, gonić ochotę pokazywał. Przeto sąd winnym być tegoż uznawszy, za takowe postempki stem rozek ukaranyim onego sądzi, y na dopełnienie tey kary, przez służbę mieyskiego wśród rynku miasta Łucka do-

połnić się mającą, do urzędu mieyskiego natychmiast odsyła; a po odebranym ukaraniu wolno wypuszczonym tegoż być uznaje. A zaś roboczego Andryja Owerczuka, o zuchwałe gadanie oskarżonego, inkwizycjami jednak nie przekonanego, do przysięgi na te rothe: jako we wsi Sarnach żadnym odgrażaniem się żydów nie straszył, do żadnego rozruchu nie przykładał się, y o ten wystempek przez żaden sposób nie jest winien y o niczym nie wie, przypuszcza. A ponieważ przysięgę wykonał, przeto sąd onego wolnym czyni; confessata y indygacye, w tey sprawie nastąpione, pali.

Кн. декретовая Луцк. № 3109, л. 142 об.

CXXVIII.

Приговоръ Луцкаго городскаго суда, присуждающій приходскаго священника села Городища, Александра Бендеровскаго, къ смертной казни за подстрекательство крестьянъ къ возстанію. 1789. Мая 1.

Dzień 1 Maja, z rejestru incarceratorum.

Między j. w. Janem Steckim, starostą Owruckim, powodem, przez ur. Michała Pruszyńskiego, tudzież urodzonymi: Michałem Pruszyńskim, Felixem Dżusą, powodami, oczewisto, a w. xieżem Alexandrem Benderowskim, parochem Horodyskim, stawionym oczewisto, utściwym Janem Michałowskim, diakiem Horodyskim, stawionym oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycją literalną od j. w. Jana Steckiego, starosty Owruckiego, po wielebnego xieża Alexandra Benderowskiego, parocha Horodyskiego, do sądu swego wyniesioną, za przydaniem patrona, ur. Stefana Augustynowicza, oskarżonym: wielebnemu xieżu Alexandrowi Benderowskiemu y utściwemu Janowi Michałowskiemu, diakowi, Horodyskim sprawę wprowadzać każe. Odwołała się strona pozwana do najjaśniejszego trybunału koronnego Lubelskiego; sąd tego odwołania nie dopuścił, a w prowadzeniu zawiesiwszy rezolucją przyznania mieysca w sądzie swoim w sprawie terazniejszey, przez wielebnego parocha

Horodyskiego żadaną, w sprawie postempować nakazuje, a w postempowaniu potrzebne być stawienie tegoż w. x. Benderowskiego, jakoteż utściwego Jana Michałowskiego, diaka Horodyskiego, niemniej roboczych: Kassjana Andryjczuka y Karpa Omelanca ze wsi Horodyszcza, po osądzeniu przez maydeburyą Ostroską, przez j. w. Jana Steckiego, starostę Owruckiego, do sądu swego stawionych, dla odebrania z tychże, z każdego z osobna, dobrowolnych zeznań uznaje, a to natychmiast; a ponieważ stawieni zostali, do słuchania z tychże konfessat przystempuje, po których odebranych, potrzebne być na wsparcie tychże wyprowadzenie inkwizycyi, na dowód i odwód przez strony obie uznawszy, nakazuje: ażeby strony pytania i odpowiedzi, tudzież registr świadków spisali y sądowi swemu podali, a to natychmiast. A ponieważ z strony j. w. Steckiego pytania y registr świadków, prawem zamierzony, a zaś z strony w. xiędza parocha Horodyskiego odpowiedzi spisane zostały, y pod świadków, z strony j. w. Steckiego podanych, tenże wielebny xiądz paroch Horodyski poddaje się, przeto do słuchania tychże przystempuje; po których expedjowanych, potrzebne być przypozwanie, lub przez stronę powodową sprowadzenie wiel. Franciszka Jasińskiego, łowczego Lubaczewskiego, y ur. Wojciecha Borowskiego dla złożyć się mających przez tychże dobrowolnych zeznań, sądzi; a ponieważ tak w. Jasiński, jako y ur. Borowski przed sądem swym stawili się, przeto podług podanych do inkwizycyi pytań y odpowiedzi, do odebrania z tychże dobrowolnego zeznania zabiera się; po których odebranych y zaprzysiężonych, potrzebne być wykonanie przysięgi na nieujęcie świadków uznaje. A ponieważ ur. Felix Dżiusa, jeden z delatorów, sposobem y zwyczajem praktykowanym, na nieujęcie świadków zaprzysiągł, przeto do czytania tak dobrowolnych zeznań, jako y inkwizycyi przystempuje, ktore przeczytawszy, rozwiązując w gorze przyznania miejsca sądu swego bądź nie uczynione zawieszenie, sąd swoy za przynależyty uznawszy, ponieważ tak z indagacyi, jako też dobrowolnych zeznań y dowodów, przez wszystkie okoliczności roztrząśnionych, sądowi swemu

okazano jest, iż wielebny xiądz Alexander Benderowski w dobrach wsi Horodysczu, j. w. Jana Steckiego, starosty Owruckiego, dziedzicznych, paroch, nie podług obowiązków, stanowi swemu przyzwoitych, od czasu objęcia parochji swojej sprawując się, codziennie prawie w karczmie tameyszey z chłopami pijał, y tak w ranney, jako y późney porze, na takowych biesiadach wiek swój przepędzał, a obcionżony trunkiem, do domu powracając, żonę swoją y domowników biciem rozganiał, na matkę własną bez żadnego uszanowania powstając, one zelżywemi słowy łajał, która częstokroć czynione sobie od tegoż przykrości opłakiwać musiała, a nawet że pomieniony xiądz paroch Horodyski na wielkanoc polską w roku teraznieyszym po pjanu mszę świętą odprawiać poważył się; z tychże zeznań wiadomość odkrywa się. A gdy takowa do pjaństwa skłonność śmielszym onego coraz do gorszych czyniła postempków, do tego nakoniec zuchwałości przyszedł stopnia, który nietylko charakterowi kapłańskiemu, ale nawet samey ludzkości y powszechnemu bezpieczeństwu, prawem warowanemu, sprzeciwić się powinien. Ponieważ roku terażnieyszego, na dwa tygodnie przed wielkanocą polską, w niedzielę, gdy ludzie po nabożeństwie we wsi Horodysczu z cerkwi rozchodzić się zaczęli, wielebny xiądz Alexander Benderowski, paroch Horodyski, roboczym: Kassjanowi Andryjczukowi, Karpowi Omelancowi y Lewkowi Jabłońskiemu, poddanym Horodyskim, w teyże cerkwi zatrzymać się nakazał, ktorzy gdy po rozeyściu się innych ludzi sami tylko zostali, paroch Horodyski, że ma onym jakoś rzecz powiedzieć, byle go z sekretu nie wydali, oświadczył, a wyjawiając niebawnie pomieniony sekret, że czas przyszedł do rżnięcia szlachty y żydów opowiedział, do ktorego układu, ażeby y oni gotowemi y bezpiecnemi byli, zachęcał, a czas wykonania takowego zamysłu w czasie wielkanocy polskiej, gdy słę do kościoła na rezurekcyą zgromadzą, oznaczał; a gdy mu y niegodziwość postemku y nieznaydowanie się do tego dzieła ludzi y potrzebnego oręża, a ztąd trudność wykonania tego przedsięwzięcia, a jeden z onych niesposobność zdrowia swego przekła-

dali, wielebny xiądz paroch Horodyski, „że to nietylko my zrobimy, ale się toż samo po całej Polsce dziać będzie, że ochotników dosyć się znajdzie, że kto jaki ma oręż, z takowym iść może, że nożów pięć na to kupił, y o lepszy jeszcze oręż starać się nie zanie dba, y że miejsce słabego inny zastompi“, odpowiedział, y aby tylko nikomu o tym nie mówili, a sekret zachowali, pokilkakrotnie obowiązywał; ktore to upomnienie, tak względem gotowości, jako y sekretu, powtornie onym na cmentarzu ponowił, a nawet y w sobotę, przed wielkanocą polską, gdy ciż ludzie do niego, prosząc o spowiedź, przyszli, wymawiając się, że dla wyjazdu swego do wsi Żytyńka Wielkiego, dla święcenia chleba wielkanocnego szlachcie, spowiadać ich nie może, ale że onych na dniu jutrzejszym wyspowiada, oświadczając, ażeby o tym, co onym dawniej mówił, pamiętali, zalecał. ' O ktore to przestępstwo niegodziwey namowy, tak robocze Kassjan Andryjczuk y Karp Omelaniec, do sądu swego stawieni, jako też pracowity niegdy Lewko Jabłoński, ktory przez urząd maydeburyi Ostrogskiej na śmierć wskazany, wielebnego xiędza Ałexandra Benderowskiego, o namowienie siebie z pierwszemi powoławszy, żadnego do samey śmierci wyznań swoich, podług wywodu świadectw, nie uczynił odwołania, szczególniej tegoż wielebnego parocha Horodyskiego przekonywają; a chociaż takowy przerażający zamiar żadnego skutku swojego nie wziął, ponieważ nie z tey, lecz z inney okoliczności, bo z przyczyny rozmowy roboczego Kassjana Andryjczuka z kozakiem Poberezkim, ku Dubnowi przejeżdżającym, ktory przy karczmach Krupieckich o wznowiających się na Ukrainie buntach y nastompić mającey, jak dawniej była, szlachty y żydów rzezi, opowiedział, a pomieniony Kassjan we wsi Horodysczu, z roboczemi: Karpem Omelańcem y Lewkiem Jabłońskim, poddanemi Horodyskiemi, o tym spodziewanym zamieszaniu, co od kozaka słyszał, rozmawiał, y roboczy Lewko Jabłoński gotowym się do łączenia z buntownikami oświadczył, podsłuchani przez służącego chłopca mazura, do zwierzchości doniesieni, w kaydany okuci y do urzędu maydeburyi Ostrogskiej na sądzenie oddani

zostali, a potem dopióro y wielebnego xiędza Benderowskiego, parocha swojego, o namawianie siebie do tey 'zuchwałey zbrodni powołali. Jednakże tenże wielebny paroch Horodyski wewnętrzney przeciwności swojej ku religyi polskiej y szlachcie utaić nie mógł, gdy bowem we wtorek świąteczny wielkanocny, roku terazniejszego, we wsi Żytynku znaydował się, a urodzony Piotr Odyński, dyspozytor tameyszy, zachęcając do jedzenia święconego przybyłych gości, żartem z okoliczności rozruchów, natenczas rozgłoszonych, w poufałym dyskursie, takowe do przyjaciół: „rznijcie teraz prosie, niżeli was rznąć będą“, wyrzekł słowa, wielebny xiądz Alexander Benderowski, nieco podochoconym będąc, zerwawszy się z miejsca y ręką wskazawszy: „że gdybyście takiey wiary katolickiey byli jak my, to by wam nic nie było“ odpowiedział; o co, gdy na niego przytomni, przekładając mu jedność religji polskiej z ruską, powstali, wielebny xiądz paroch Horodyski, żadnego na to tłumaczenia się nie uczynił. Przeto sąd, zważywszy pomienione okoliczności, ponieważ wielebny xiądz Alexander Benderowski, paroch Horodyski, ani na prawa, wszelakie zabójstwo wzbraniające, ani na prawo wrodzone każdemu ludzkości nie mając uwagi, y nie tylko sam z osoby swojej, na odbieranie życia cudzego odważać się postanawiając, ale nawet ludzi, duchownemu dozorowi swemu powierzonych, pomimo przykład, od siebie dać się miany, z pogorszeniem mniey oświeconego ludu, do wyżej opisaney niegodziwości namową swoją skłaniając, niegodnym być życia tego, ktore innym odbierać umyślił, przekonany zostaje, y chociaż za takowy postempék, jako powszechną spokojność oburzający, nayhaniebniejszej śmierci zasłużył rodzaj, jednakże, przez wzgląd na charakter, od podleyszego gatunku ludzi onegoż różniący, karze śmierci tegoż wielebnego xiędza Alexandra Benderowskiego podlegać uznaje y ucięciem głowy, przez publicznego sprawiedliwości mistrza dopełnić się powinnym, ukaranym sądzi; ktorego natychmiast, po nie odwłocznie nastąpić mającey przez j. w. biskupa miejsca tuteyszego obrządku zjednoczonego w mieście j. k. m. Łucku degradacyi, do urzędu mieysklego

tegoż miasta na exekucyą odsyła; roboczych zaś: Kassjana Andryjczuka y Karpa Omelańca, poddanych Horodyskich, przez urząd maydeburyi Ostrogskiej osądzonych, a z przyczyny powołania przez tychże parocha Horodyskiego o namawianie siebie do buntu, dla odebrania dobrowolnych zeznań, do sądu swego z dóbr wsi Horodysza stawionych, napowrót odsyła; a zaś utściwego Jana Michałowskiego, diaka Horodyskiego, o ucieczkę tyiko z Horodysza w czasie wsczętych rozruchów oskarżonego, która, że dla przykrości, przez parocha onemu czynionych, nastompiła, tłumaczącego się, a o żadną inną zdrożność nie przekonanego, sąd wolnym czyni. Odwołał się wielebny xiądz Alexander Benderowski, paroch Horodyski, do nayjaśnieyszego trybunału koronnego Lubelskiego; sąd tego odwołania na mocy prawa nie dopuszcza. Indagacye, zeznania y inkwizycye, w tey sprawie nastompione, pieczęcią grodzką łucką zapieczętowane, w archivum kancelarji grodzkiej Łuckiej zachowane mieć sędzi.

Кн. декрет. гродс. Луцк. № 3109, л. 145.

CXXIX.

Ręshenie grodzkiego Łuckiego sądu, oswobozdaujące otъ наказанія дворянина Іосифа Чеховскаго, обвинявшагося въ томъ, что онъ подавалъ совѣтъ подсудному священнику, Александру Бендеровскому. 1789. Мая 2.

Dzień 2 maja z regestru directi mandati.

Miedzy w. Kazimierzem Kmitą, stolnikiem Trembowelskim, susceptantem grodzkim łuckim, powodem, oczewisto, a ur. Jozefem Czechowskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycyą literalną od w. Kazimierza Kmity po ur. Jozefa Czechowskiego, do sądu swego wyniesioną, pdnieważ strona powodowa, iż przy wprowadzeniu inkarcerata, wielebnego xiędza Alexandra Benderowskiego, parocha Horodyskiego, do izby sądowey, że ur•

Jozef Czechowski mówił temuż parochowi: „trzymaj się ostro y nie przyznawaj się“, o te słowa tegoż ur. Czechowskiego obwiniał y ukarania na tymże za takowy postempek żąda. Gdy jednak ur. Jozef Czechowski, osobiście stawający, iż pomienione słowa, przez prędkość y z żartu tylko, a nie żadną złą myślą wyrzekł, opowiada y do przysięgi zabiera się, przeto sąd na te okoliczność onego do przysięgi przypuszczonym być uznaje; a ponieważ tenże ur. Czechowski zaprzysiągł, przeto onego od ukarania wolnym czyni.

Кн. декрет. градск. Луцк. № 3109, л. 148.

CXXX.

Письмо Луцкого униатскаго епископа Левинскаго къ члену Волынской порядковой комиссії, Гулевичу, въ которомъ онъ заявляетъ, что не можетъ снять священническаго сана съ священника Александра Бендеровскаго, не испросивъ на то разрѣшенія папскаго нунція. 1789. Мая 22.

Die 22 maji

Po przeczytaniu y należytym rozważeniu dekretu prześwietnego sądu grodzkiego Łuckiego, ktorym w. x. Alexander Benderowski, paroch Horodyski, na śmierć przez ucięcie głowy wskazany jest, mając honor odpowiedzieć na rekwizycyą przez w. m. pana na czele przezacnych obywatelów do mnie uczynioną, abym do degradacyi pomienionego osądzonego przystąpił, oświadczam to: gdy od początków wiary świętey w tym kraju tak wiele przywilejów nayjaśnieyszych królów polskich, dziedziców xięstw ruskich, y następnie wiele praw nayjaśnieyszey tey rzeczypospolitey duchowieństwo ruskie z duchowieństwem kościoła rzymskiego zjednoczone we wszystkim porównały i tak ściśle złączyły, iż ani utrzymanie swobód jednego, ani wywrócenie onych nie może być bez utrzymania lub wywrócenia drugiego, a przeto te dwa obrządki, w jedneyże głowie kościoła katolickiego zjednoczone, względem jednych-

że praw swoich zgadzać się z sobą razem, porozumiewać i wzajemnie zaradzać się powinni; pierwsza zaś praktyka degradacyi z dekretu sądu świeckiego jest odemnie zażądana, zaczym bez poprzedzającej, a pocztą jutrzeyszą uczynić się mającey, referencyi, do j. w. nuncyusza, jako niemiestnika Oyca św. i j. o. xięcia j. m. prymasa, jako głowy całego w kraju duchowieństwa, uskutecznić ja nie mogę, inaczey ściągnąłbym sam na siebie nie tylko sprawiedliwe nagany, ale y rygory prawa.—Wszakże światłym obywatelom to czynię przełożenie, a zatym spodziewam się, iż uznać zechcą to moje zastanowienie się za słuszną, ile gdy w tak wielkim niezwyeczayności wypadku interesie skwapliwie postąpić nie mogę.—Łasce mię etc.

Записки Θεοδοcіа Бродовича. Львовъ 1861, т. II, стр. 157.

CXXXI.

Постановленіе Луцкаго градскаго суда, предписывающее Луцкому магистрату исполнить приговоръ смертной казни надъ священникомъ Александромъ Бендеровскимъ не позже 25 Мая, не смотря на то, будетъ-ли снятъ съ него епископомъ священнической сани или нѣтъ? 1789. Мая 22.

Dzień 22 Maja, z regestru incarcerationum ordynariorum.

Między w. w.: Stanisławem Hulewiczem, chorążym łuckim, j. w. Fllipem Neryuszem Olizarem, podczaszym w. x. L. Stefanem Załęskim, chorążym Nowogrodzkim, j. w. Stanisławem Kostką Radwańskim, sędzią ziemskim łuckim, orderu św. Stanisława kawalerem, Jerzym Woyciechem Jwanowskim, sędzią ziemskim Nowogrodzkim, Józefem Załęskim, podstarostą grodzkim Włodzimierskim, Jozefem Kazimierzem Piótrowskim, skarbnikiem kor. y innemi urzędnikami y obywatelami województwa Wołyńskiego, powodami, oczewisto; szlachetnemi: Janem Chromowiczem, Jacentym Gurskim, burmistrzami, Andrzejem Soźnikiem, Jazwińskim, ławnikami, Janem

Chałupińskim y Janem Keyzerem, radcami, maistratem miasta j. k. m. Łucka, pozwanymi, oczewisto. Sąd grodzki Łucki rozsądzając propozycją literalną od prześwietnych obywatelów województwa Wołyńskiego po urząd majdeburji miasta j. k. m. Łucka do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, ponieważ ciż prześwietni obywatele województwa Wołyńskiego, składając dekret między j. w. Janem Steckim, starostą Owruckim, dóbr wsi Horodysza dziedzicem, z jedney, a wielebnym xiędzem Alexandrem Benderowskim, parochem Horodyskim, z drugiey strony, w sądzie swoim zapadły, iż lubo pomienionym dekretem tenże wielebny xiądz paroch Horodyski, za dowiedzione sobie przeciwko prawu i ludzkości, z powodu namowy do buntu y rzezi kilku poddanych Horodyskich, przestępstwo, ucięciem głowy skarany y natychmiast do urzędu miasta j. k. m. Łucka na exekucyą odesłany został; jednakże takowe wyroki dotychczas przez urząd maydeburyi Łuckiey uskutecznione nie są, w sądzie swoim z użaleniem się wnoszą, y, chociaż urząd miasta j. k. m. Łucka wyrazem, w pomienionym dekrete wytkniętym, iż gdy po nieodwłocznie nastąpić mającey przez j. w. biskupa mieysca tuteyszego obrządku zjednoczonego degradacyi, odesłanie na exekucyą wielebnego xiędza parocha Horodyskiego do urzędu swego zamierzone zostało, a ta dotąd nie nastąpiła, że takowa okoliczność niedopełnionej przez j. w. biskupa degradacji od wykonania wyroków sądowych onego wstrzymuje, tłumaczy się. Gdy jednak prześwietni obywatele województwa Wołyńskiego, okazawszy listów dwa: jeden pod dniem dwudziestym trzecim miesiąca y roku teraźniejszych z Rożyszcz, od j. w. Lewińskiego, biskupa y administratora Łuckiego, na uczynioną do tegoż, tak ustną, jako y listowną o przyspieszenie degradacyi requizycyą, z odpowiedzią do siebie pisanych, z których w pierwszym, do j. w. nuncyusza referencyą w tey mierze dopiero uczynić oświadcza, a w powtornym, powolnieyszym się zdając, za nastąpić mającym inquizycyi, dekret sądu swego poprzedzających, komunikowaniem y przepisów prawa kanonicznego dopełnieniem, przyjazdu

swego do miasta j. k. m. Łucka nie odmawia, że takowa ustnie y w listach wyrażona obojętność, niepotrzebney zwłoki będąc zamiarem, łatwo szkodliwe z nieprzyspieszenia sprawiedliwości przynieść może skutki, przekonywają; w dowod czego raport od w. Deniska, podsędka ziemskiego Krzemienieckiego, z doniesieniem, iż znaczna liczba aresztantów, w Krzemieńcu osadzonych, wyłamać się chciała, a tylko z przyczyny wczesnego postrzeżenia zapobieżenie nastompiło, w sądzie swoim składając, nie mniej manifest od siebie przeciwko j. w. Stefanowi Lewińskiemu, biskupowi administratorowi Łuckiemu, o przewłokę degradacyi, na dniu dzisiejszym do akt grodzkich Łuckich zaniesiony, obowiązania maydeburyą Łucką do dopełnienia exekucyi, czyli nastompi, bądź nie, degradycya na w. x. parochu Horodyskim, domagają się. Przeto sąd, zważyszy pomienione od prześwietnych obywatelów województwa Wołyńskiego, w sądzie swoim uczynione, przy ukazaney skardze przełożenia, termin uskutecznienia wyroków swoich względem rozciągnięcia kary śmierci na w. xiędzu Alexandrze Benderowskim, parochu Horodyskim, na dniu dwudziestym piątym miesiąca y roku terazniejszych, zostawując pomieniony przeciąg czasu do dopełnienia przez j. w. biskupa miejsca tutejszego degradycyi, oznacza y do wykonania w dniu przerzeczonym exekucyi urząd miasta j. k. m. Łucka obowiązuje.

Кн. продс. Луцк. декретовая, № 3109, л. 151.

CXXXII.

Постановзєніє Луцкаго гродскаго суда, разрѣшающее выдать для прочета епископу Левинскому документы слѣдствія, произведеннаго по дѣлу священника Александра Бендеровскаго, такъ какъ епископъ отказался снять съ него священнической санъ, если не ознакомится подробно съ доказательствами его виновности. 1789. Мая 25.

Dnia 25 maja.

Sąd grodzki Łucki, rezolwując od j. w. Stefana Lewińskiego, biskupa koadjutora y administratora Łuckiego do sądu swego z żą-

daniem dozwolenia sobie dobrowolnych zeznań y świadectw w sprawie wielebnego xiedza Alexandra Benderowskiego, parocha Horodyskiego, dla przeczytania tychże w obecności sądu swojego w porządku dopełnić się mającey degradacyi, z przeczytanych tychże nastąpić mianey, uczynione wniesienie; ponieważ tenże j. w. imć xiaźdz biskup takowe wniesienie na mocy praw kościelnych czyniąc, iż dla niewyprowadzenia przez siebie w tej sprawie inquizycyi, degradacyą poprzedzić winnych, których expedjowanie przydłuższy nieco przeciąg czasu nad zamierzony do exekucyi termin zabrać by musiało, przeczytania przez sąd swoy wyprowadzonych zeznań y świadectw w sądzie swoim żąda; y chociaż strona odpowiadająca, iż gdy j. w. imć. xiaźdz biskup ma sobie powierzony dekret, z wyvodu, w tym że dekrete opisanego, przekonany o wykroczeniu, na degradacyą zasługującym, byź powinien wnosi, że jednak j. w. imć xiaźdz biskup, iż na wywodzie dekretu, wyrok śmierci w sobie zawierającego, z obowiązków charakteru duchownego, do kryminalney rezolucyi skłaniać się wzbraniających, poprzestać nie może, lecz z inquizycyi na mocy praw kanonicznych process w porządku dopełnić się mającey degradacyi, bez determinacyi kary śmierci stanowić koniecznie jest obowiązany, tłumaczy się. Przeto sąd, załatwiając niemożność dla krutkości czasu wyprowadzenia innych inquizycyi, przeczytania przez sąd słuchanych zeznań y świadectw temuż j. w. imć xiedzu biskupowi w obecności sądu swego nie wzbrania.

Кн. вродск. Личн. депет. № 3109, л. 153.

CXXXIII.

Приговоръ духовнаго епископскаго уніатскаго суда, рѣшающій лишить священническаго сана Александра Бендеровскаго за подстрекательство крестьянъ къ возстанію.—1789. Мая 25.

Anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo nono, die vero lunae vigesima quinta maji, Luceoriae.

Coram illustrissimo excellentissimo et reverendissimo domino Stephano Lewinski, Dei et apostolicae sedis gratia episcopo coadjutore et administratore generalis apostolico Luceoriensi et Ostrogiensi, metropoliae totius Russiae suffraganeo, ac in publica illjus, una cum perillustribus, reverendissimis ac illustribus admodum reverendis dominis conjudicibus, ad hunc actum invitatis, observata causae praesentis audientia, comparuit personaliter generosus Michael Pruszyński, illustris magnifici Joannis Stecki, capitanei Owrucensis, equitis ordinis s. Stanislai, principalis actoris legitimus plenipotens, in termino ex citatione debito, prout a tergo ejusdem apparebat, per intimationem copiae suae ad manus citati incarcerati executae legitime, in diem hodiernam cadente contumaciam reverendi Alexandri Benderowski, parochi Horodyscensis, ex carceribus adducti citati, quatenus ad propositionem actoream non respodentis accusavit, ac in ejus talem contumaciam, adhaerendo inquisitionibus testium juratorum, per judicium castrense Luceoriense expeditis, sententiam definitivam ferri et in scriptis promulgari, qua mediante memoratum reverendum Benderowski horrendi criminis conspirationis in vitam crudelemque internationem incolarum ritus latini et hebraeorum perpatrati reum plenissime convictum declarari, eundemque poenis judicio saeculari tradi postulavit, salvo etc. omni etc.

Praesente reverendo Alexandro Benderowski, parochi Horodyscensi, reo ex adverso accusato et citato ex carceribus adducto, una cum addito sibi defensore comparente in prolationem publicationemque sententiae definitivae consentiente, ac clementiam jadicii implorante:

Illustrissimus excellentissimus dominus episcopus, coadjutor et administrator generalis apostolicus Luceoriensis et Ostrogiensis supra memoratus, sedens etc., auditis etc. ex concordibus perillustrium reverendissimorum dominorum conjudicum, ad huncce actum invitatorum, votis decisivis, sententiam definitivam tulit, quam per me, infrascriptum actus praesentis assumptum notarium, in scriptis extensam manibusque, tam sua propria, quam et praelibatorum perillustrium reverendissimorum dominorum conjudicum subscriptam, publicandum decrevit, uti quidem relecto per se ipsum dictae sententiae initio, eandem mihi, notario, publicandam commisit, quam etiam publicavi, estque tenoris sequentis:

Nos, Stepanus Lewiński, Dei et Apostolicae sedis gratia episcopus coadjutor et administrator generalis apostolicus Luceoriensis et Ostrogiensis, metropoliae totius Russiae suffraganeus. Concludimus, Christi nomine invocato, pro tribunali sedentes, solumque Deum ac Ejus justitiam sanctam prae oculis habentes, in causa et actione judiciaria, inter illustrem magnificum Joannem Stecki, capitaneum Ovrucensem, ordinis s. Stanislai equitem, principalem actorem, ab una, ac reverendum Alexandrum Benderowski, parochum Horodyscensem, super nefando crimine conspiracy in vitam ac horrendam interne cionem incolarum ritus latini et hebraeorum reum, convictum, partibus ex altera, coram nobis iudicioque nostro intentata et sub die hodierna introducta, visis et lectis inquisitionibus testium juratorum, per iudicium castrense Luceoriense hac in causa expeditis, illisque mature perpensis ac trutinatis.

Quando quidem ex ipsis plenissime deducitur, qualiter reverendus Alexander Benderowski anno currenti, ante binas hebdomades festa paschatis juxta ritum latinum celebranda praecedente, die dominica, postquam finita devotione ex ecclesia villae Horodyszcz populus egredi coepisset, laboriosis, Cassiano Andrijczuk, Karp Omelaniec et Lewko Jabłoński nuncupatis, subditis Horodyscensibus, ut in ecclesia remanerent, mandaverit. Cum autem post egressum aliorum hominum ipsi duntaxat in ecclesia remansissent, reverendus

Benderowski, quod haberet illis quid narrandum, dummodo secretum non proderetur, manifestaverit. Ac sine mora ejusmodi secretum revelando, tempus supervenisse ad excidendos nobiles et hebraeos narraverit, utque ad crudele hocce opus illi quoque essent parati, dictos subditos incitaverit, exequendique atrocis istjus sceleris in festis paschatis ritus latini, postquam ad ecclesiam latinam properagenda memoria resurrectionis Dominicae populus congregatus fuerit, tempus designaverit. Dum vero supramemorati subditi reverendo Benderowski tanti criminis immanitatem, ac necesariorum ad iniquum istud opus armorum et hominum defectum, indeque resultantem ad peragendum hocce intentum difficultatem, unus quoque ex numero recensitorum subditorum etiam valetudinis suae incapacitatem, exponerent; praefatus reverendus Benderowski hanc intercessionem non tantum per se ipsos, ast, quoque in tota Polonia effectuantam, multosque ad id perficiendum alacres fore, quodve talibus armis, qualia habentur, quilibet hocce opus exequi possit, ac quod ipsemet ad eum effectum quinque cultros emerit, et adhuc praestantiora arma procurare non negliget, tum quod hominis debilis locum alius sit occupaturus, certioraverit, et duntaxat ut nemini id narrarent, secretumque servarent, alte dictos subditos aliquoties obstrinxerit, suamque cohortationem ipsis reverendus Benderowski tam ad servandum secretum, quam ut parati existerent, iterato in coemeterio repetierit. Imo quoque die sabbathi, dominicam Paschatis juxta ritum latinum praecedente, cum toti subditi advenissent mentionati ad reverendum Benderovski, ut eorum confessionem exciperet, postulando, ipse ob praeparatum ad villam Żytynek Wielki pro benedicendis apud nobiles panibus paschalibus suum discessum ab excipienda dictorum subditorum confessione se excusans, eandemque crastina die se excepturum promittens, praefatis subditis, *ut memores essent earum, quae ipsis prius dixerat, commendaverit*.

Quinimo insuper soepefatus reverendus Benderovski odium suum internum erga religionem catholicam ritus latini propalando, cum feria tertia Paschatis anno currenti in villa Żytynek Wielki

apud generosum Petrum Odyński, dispositorem ejusdem villae, hospitaretur, iste vero generosus Odyński hospites ad vescendum carnibus benedictis invitando, ex occasione divulgatorum sub id temporis motuum, ex joco familiari dixisset: „*scindite nunc porcellum, antequam vos scisi fueritis*“, Reverendus Benderowski, de loco se proripiens, et manu praesentes ibidem monstrans: „*si vos essetis talis religionis catholicae, sicut nos, tunc nihil vobis esset*“, responderit. Et licet audientes istam responsionem contra eundem reverendum Benderowski insurrexerunt, unionem ritus latini catholici cum ritu graeco-catholico exponentes, ipse tamen nullam justificationem suae, ut praefertur, responsionis dederit. Proinde attenta praemissa facti probatione per hanc nostram definitivam sententiam ex concordibus votis decisivis perillustrium reverendissimorum Dominorum: Floriani Korsak, abbatis coadjutoris Żydyczynensis ordinis sancti Basilii Magni, Martini Olszewski, canonici cathedralis et judicis surragati consistorii generalis Luceoriensis ritus latini, Thadaei Iwanowski Luceoriensis, Michaelis Maniecki Smolensciae cathedralium, nec non illustrium admodum reverendorum: Gabrielis Sielecki, artium liberalium et philosophiae doctoris, ac in seminario diocesano latini ritus theologiae dogmaticae professoris, tum Ignatii Drozdowicz Luceoriensium canonicorum praelibati latini ritus, ad hunc actum conjudicum invitatorum, lateri nostro assistentium, suprafatum reverendum Alexandrum Benderowski, parochum Horodyscensem, horrendi criminis conspirationis in vitam ac crudellem internecionem incolarum ritus latini et hebraeorum reum, convictum esse declaravimus, considerataque juris canonici dispositione, quae ob crimen valde enorme et reipublicae perniciosum, etiamsi non sit inter casus a s.s. canonibus enumeratum, quale est a moderno reo perpetratum, ad poenam degradationis actualis reum esse condemnandum, praestibit ad tradita per Pirhing: lib 5, tit 37, № 19 in sua nova juris canonici methodo et in collegio juris universi apud Engel lib 5, tit 37, de poenis № 16. Quodve propter crimina, pro quibus jus civile solet imponere poenam mortis, clericus actualiter deponi debeat. Felin in cap. 24,

№ 25 deaccusat. Perspecta non minus et atrocitate sceleris, et statu delinquentis persona spiritualis, quam licet si non in dextru-
ctionem, sed in exemplum ovibus sui praesse oportuerat, attamen
tanto crimine nedum vitae sacerdotalis puritatem defoedare, ast
contra dilectionem quoque proximi noxia publicae securitati machi-
natione in prostitutionem etiam honoris opprobriumque status cleri-
calis procedere ausus fuerit. Porpensis demum calamitosis prae-
sentis temporis circumstantiis, quae atrox ejusmodi crimen exem-
plariter puniendum urgent, saepe dictum reverendum Alexandrum
Benderowski, parochum Horodyscensem, uti misericordia ob tam
grande scelus indignum, ab ordine praesbyteratus, officio, beneficio,
privilegiis et habitu clericali deponendum, degradandum, exautori-
sandum, privandum et exuendum, tum a foro ecclesiastico abjicen-
dum et potestati saeculari tradendum ac consignandum esse decre-
vimus. Prout quidem Christi nomine repetito declaramus, deponimus,
degradamus, exautorisamus, privamus, exuimus, abjicimus, et potestati
saeculari non tamen ad poenam sanguinis tradimus et consignamus.
Et ita dicimus, decernimus, declaramus et pronuntiamus hac nostra
sententia definitiva ad praemissa accedente. Non solum etc. sed et
omni etc. Praesente generoso Michaelae Augustinowicz Apostolico
et consistorii generalis Luceoriensis ritus latini per nos ad actum
praesentem assumpto notario ita pronuntiavimus. Ego Stefanus Le-
wiński, episcopus coadjutor et administrator generalis apostolicus
Luceoriensis et Ostrogiensis, suffraganeus metropoliae totius Russiae
m. p. (L. S.). Florianus Korsak, ordinis S. B. M. Abbas coadjutor
Żydyczynensis, conjudex. Martinus Olszewski, canonicus cathedralis,
judex surrogatus consistorii generalis Luceoriensis, conjudex. Tha-
deus Iwanowski, canonicus cathedralis luceoriensis, conjudex. Michael
Maniecki, canonicus cathedralis smolenscensis, decanus torcinensis,
curratus in Wiszenki, conjudex. Gabriel Sielecki, philosophiae doc-
tor, canonicus luceoriensis, theologiae dogmaticae in seminario dioce-
siali professor, librorum censor, diocesanus ac conjudex. Ignatius
Drozdowicz, canonicus luceoriensis, conjudex m. p.

Lata, lecta ac publicata et in ecclesia cathedrali luceoriensi ritus latini, servato ritu ab ecclesia praescripto, praesentibus allectis perillustribus, reverendissimis et illustribus admodum reverendis causae conjudicibus, executioni est demandata haec sententia, anno, mense, et die quibus supra.

Ita testor Michael Augustynowicz, apostolicus et generalis luceoriensis ritus latini ac ad actum suprascriptum assumptus notorius m. p.

Записки Θεодосія Бородовича, Львовъ 1861, т. II, стр. 182.

CXXXIV.

Показанія приходскаго священника села Хорупань, Ивана Глодовскаго, и товарищей народной кавалеріи: Антонія Гонтковскаго и Андрея Дмошинскаго о пропандѣ возстанія, которую будто распространяетъ начальство Луцкой униатской епархіи. 1789. Мая 1.

Wypis z xiąg miejskich magdeburyi Dubieńskiey. Roku tysiąc siedemset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Maja szóstego dnia, na urzędzie magdeburyi Dubieńskiey, predemną Józefem Bieniakowskim, woytem przysięgłym y xiegami ninieyszemi magdyburskimi Dubieńskimi postanowiwszy się oczewiście wielmożny Ignacy Zalutyński, pułkownik woysk koronnych, swym y jaśnie wielmożnego Popiela, kasztelana bywszego Lwowskiego, orderów polskich kawalera, imieniem, Stanisław Fortunat Nowowieyski, starosta bywszy Bracławski, Antoni Frankowski, stolnik Wędyński, Ignacy Kuczewski, woyski Krasneński, Józef Płonowski, podstoli Dobrzyński, Felix Wolański, starościc Nowosielski, swym y innych obywatelów imieniem, prosili mnie, urzędu, o przyjęcie y do akt wpisanie tak punktów wielebnego xiedza Jana Głodowskiego, ritus greco-uniti parocha Chorupańskiego, własną jego ręką pisanych y podpisaných, jakoteż wyznań, przez urodzonych ich mosciów panów: Antoniego Gątkowskiego y Andrzeja Dmoszyńskiego, towarzyszków kawalleryi narodo-

wej z pod rotmistrzostwa wielmożnego imć pana Antoniego Przeszychowskiego, ręką własną tychże podpisanych, których ja, urząd, annuendo affectationi, ad acticandum przyjmując, czytałem, tenoris sequentis: Punkta przezemnie podane. *Primo*. Świadek to przyzna, że bywszy jegomość xiądz instygator na Iwaniu, mówił, że wszyscy Polacy będą syzmatykami, gdyż już Konstantynopol od Turczyna odbierze Moskał, a Polska nic nie robi; odpowiedziałem mu: na czym wózku siedzisz, tego trzeba piosnkę śpiewać. *Secundo*. Był list pisany od władzy konsystorskiej ruskiej na zabicie panów swoich niektórych, gdzie widziałszy się jegomość xiądz instygator ze mną pod czas kontraktów, gadał, ażebym y ja zezwolił na bunt na Polaków, y żebym gromadę moją namawiał na tę czynność. *Tertio*. Wielmożny jegomość xiądz paroch Surażski, tu w areszcie będący, odkrył, że miał list y u siebie, łaską pana Boga, że go spalił, y mówił mnie, abym nic nie gadał, gdyż był straszny do czytania y do wykonania. Te moje wyznanie podpisuję, dnia pierwszego Maja, tysiąc siedemset ósmdziesiąt dziewiątego roku, w Dubnie; u których to punktów podpis w te słowa: xiądz Jan Głodowski, paroch Chorupański. Następujących zaś wyznań wyraz takowy: Wyznanie dobrowolne przez urodzonych ichmościów panów: Antoniego Gątkowskiego y Andrzeja Dmoszyńskiego, towarzyszków kawalleryi narodowej rotmistrzostwa wielmożnego imć pana Antoniego Przeszychowskiego, rotmistrza kawalleryi narodowej. Dnia pierwszego Maja, tysiąc siedemset ósmdziesiąt dziewiątego roku, w sprawie przeciwko kapłanowi, nazwiskiem Głodowskiemu, parochowi. Pytanie: Dawno waspanowie tego popa znacie? Odpowiedź. Ad primum, secundum et tertium punctum wyznał urodzony Antoni Gątkowski, iż tego popa dawniey nie znałem, tylko teraz, przejeżdżający z Młynowa, gdyśmy do dworu przyjechali, dwor zlecił, aby dziesiętnik zaprowadził na kwatyre; otoż od dziesiętnika byli zaprowadzeni do popa tamecznego wsi Chorupań dla popasu na kwatere, gdzie rozlokowawszy się wraz z wielmożnym namiesnikiem Bryszowskim, posłaliśmy na wieś, aby dla szeregowych y koni żywności przynieśli, a w tym przeciągu

czasu wielmożny namiesnik, strudzony podróżą, poszedł do stodoły, w bliskości budynku znajdujący się; ja zaś z moim kolegą, urodzonym Andrzejem Dmoszyńskim, zostawszy w chałupie wraz z parochem, obydwaj wraz z kolegą na łóżku kapłana położyliśmy się.

Secundo. Pytanie: czy bywaliście kiedy u tego popa w Chorupaniach?

tertio. Pytanie: Coście od niego słyszeli względem chłopskiego buntu y kapłanów ruskich? Gdy tenże kapłan zaczął się mnie, zeznawającego, pytać, z kądby jechaliśmy, ja mego kolegę, leżącego na łóżku zostawiwszy, sam wstałem y na odpowiedź czyli zapytanie tegoż kapłana odpowiadać zacząłem w tym sposobie: Nasamprzód pytał kapłan mnie się czym rusin? odpowiedziałem że rusin, a powodem mu było te pytanie, że po rusku dosyć dobrze umiem; potem pytał się mnie: gdzie przebywał? odpowiedziałem, że w Ukrainie; pytał się mnie xiędz po rusku, mówiąc „Szczu tam czuty?“ Odpowiedziałem mu, że wieszają, ścinają y popów zabierają. W tym kapłan odpowiedział: „Szczu starszyi zrobłat, to młodszyi odbuwajut“. Ja mu odpowiedziałem: „któż wam winien, że wy sami złe robicie“. On odpowiedział: „na czym wozku sedysz, toho pismoczku spiwajesz. Szczu starszyi każut, to my toje robyty musymo, y wam komanda szczob szczu robyty kazała, to musyłybyście robyty“. W dalszym dyskursie, gdy się go zapytał: z kąd to macie, odpowiedział od biskupa; y natychmiast ja, zanotowawszy w pularessie, poszedłem do namiesnika, o czym temuż wraz z kolegą swoim, przytomnie na łóżku w tej izbie leżącym, opowiedziałem. Namiesnik rozkazał mi, abym wypytał się, jak się nazywa biskup? y jakiej dyecezyi. Jam, powraciwszy do chałupy, zapytałem się tegoż xiędza parocha, który do pularesu podyktował mi imię y przezwisko, w tym sposobie: że Stefan Liwiński. więcej żadnego nie było dyskursu. U którego to wyznania podpis w te słowa: Antoni Gątkowski. Drugi świadek, urodzony Andrzej Dmoszyński, towarzysz znaku pancernego zeznał: że, będąc przytomny temu dyskursowi wszystkiemu, bo w ten czas leżał na łóżku, jak kolega jego, Antoni Gątkowski, rozmawiał z kapłanem Chorupańskim, więc całkiem przez kolegę swego zezna-

nie potwierdza, nie ani przydając, ani uymując, a nawet y przysięgą stwierdzić wzaz z kolegą swoim też zeznanie, przez kolegę swego wyrażone, oświadcza, y na to się ręką swoją podpisuje. U którego to powtornego zeznania podpis w te słowa. J. Dmoszyński. Które to, tak punkta jegomości xiędza Jana Głodowskiego, parocha Chorupańskiego, jako też y wyznania wyż wyrażonych towarzyszków, za ustną prozbą wielmożnych ichności panów podawających y za moym, urzędowym, przyjęciem, słowo w słowo, tak jak się w sobie te pisma mają, ingrossowane y zapisane zostały y przez tych wielmożnych podawających podpisane. Jan Franciszek Zalutyński, połkownik woysk koronnych, swym y jaśnie wielmożnego Józefa Popiela, kasztelana Lwowskiego, orderów polskich kawalera, imieniem, podpisuje m. p. Stanisław Fortunat Nowowieyski, starosta Bracławski. Antoni Frankowski, stolnik Wędyński, Felix Wolański starościc Nowosielski. Ignacy Kuczowski, woyski Krasnostawski, Jozef Połoński, podstoli Dobrzyński. Z których xiąg y ten wypis pod pieczęcią magdeburską Dubieńską jest wydany. Pisany na urzędzie. Correxi Jozef Bieniakowski, woyt magdeburski Dubieński przysięgły, (L. S.).

Книга Киевская городская записовая № 119, листъ 816 на об.

CXXXV.

Письмо, писанное изъ тюрьмы священникомъ Симеономъ Карповскимъ къ Луцкому униатскому канонику Бачинскому, содержащее подробности его процесса. 1789. Мая 5.

Mój Panie, doświadczony Dobrodzieju! Niewolnik, dublowaną nayścisleyszą zewsząd otoczony wartą, do ciebie teraz jedyną upatruwszy zręczność, to co czuje, doświadcza i o czém jest przeświadczony, któremu życie niewinnie wydrzeć usiłują, na piśmie wyraża.

Wystaw sobie stan mój okropny, nędze, którą ponoszę, prześladowania, ktore od wszystkich mnie otaczających z urąganiem cierpię; zakwestyonowania, którym nawet trudno wzręcz odpowie-

dzieć; słowem, że pro crimine status zaskarżony potwarcami, w oczy sprowadzonymi, którzy przedajne mają sumienie i dusze, w ich rozumieniu przekonany mogę i życie utracić.—Nie bojaźń atoli niewinnie chcących wydrzeć mi życie, ale samo mie sumienie obowiązało, abym. W. M. P. na duszę, Boga i sumienie kapłańskie obowiązał, abys to, co niżej wyrażę, lub sam dojechawszy, oznaymił j. w. biskupowi, lub przez pewnego o tym wszystkim doniósł.

W sobotę po południu zeszłą kazali mi iść na ratusz z zwykłą kryminalistom assystencyą, gdzie stanowszy, nim do konfessat dobrowolnych przystąpiono, to powiedziałem: Panowie! na oskarżenie dotąd mi niewiadome, zleceniem prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego przez jednego współkommissarza ze wszystkimi moimi papierami wzięty etc. (jako jest wyrażono w informacyi daney w. Moszyńskiemu namieśnikowi, obrońcy mojemu, możesz tam przeczytać). Na to tyle odpowiedziano: sprawa z rejestru incarcerationum.—Kiedy z rodziców kapłańskich urodziłeś się? teraz opowiedz nam w. m. pan swoje grzechy. Odpowiedziałem, że żadnych publicznych nie mam, a z potocznych ułomności, wszystkim ludziom zdarzających się, nie widzę tego potrzeby żadney.—Daley: Opowiedz nam w. m. pan swój stan, urodzenie, lata, sposób życia, zabawy etc. Wszystko tedy jak naydokładniey opowiedziałem, nie myśląc nawet o tym, co następuje.—Zapytano mnie: czyliś był w Chorupaniach, Dubnie, Iwaniu etc? I na to naydokładniey (jak jest w manifeście, który proszę u patrona przeczytać), odpowiedziałem. Co jakiś sądowy komornik czyli wicesgerent opisawszy wcale nieporządnie i niestosownie z okolicznościami, bo mnie w tey konfessacie pierwey ożenił, a potem do szkół wodził, w trzech mieyscach moje przemienił zeznanie: 1) ja mówiłem: że raz w zimie widziałem dwóch markietanów w Rożyszczach, u których akolici kupowali chustki; a on napisał: widziałem nieraz. 2) Ja mówiłem: że jeździłem w zeszłym roku na kommissyą jako actor do Szumska, Semenowa, Czełhuzowa, Hubowiec etc., gdzie szło o poprawę konieczną kapłanów, a on napisał: gdzie szło o katedratyk. 3) Ja mówiłem: że do Dubna za swoimi inte-

ressami jeździłem, mając na zbyciu konie i potrzebę różnych kupienia rzeczy, gdzie i przytomnemu j. x. officyałowi w jego zleceniu także usłużyłem, a on napisał, iż wysłany byłem w interessie konsystorskim do Dubna; i gdy to czytając, podpisać nie chciałem, mówiąc przy j. m. p. Moszyńskim, iż ja tak nie mówiłem, on mówił: nic to w. m. panu szkodzić nie będzie, wszak przy swoim interessie y konsystorski załatwiłeś. Powiedziałem przy patronie, że to inny jest konsystorski, a inny ekonomiczny; ale na to kazano mi się podpisać; a ja, od wszystkich opuszczony, inkarcerowany, o życie zakwestyonowany, to musiałem uczynić, co mi kazali ci, w których ręku moje jest życie, i podpisałem.

Ostrzeż więc o tém j. w. biskupa, aby to co zwierzchności nie szkodziło, bo tu publicznie dziwne rzeczy na niego gadają, a jego nadciągnięcie będzie podbiciem skargi, na mnie potwarzliwie uczynionej w tym sposobie.

Xiądz Chorupański, przedawszy duszę, zaparłszy się Boga (z którym nigdy w życiu moim ani przyjaźni, ani znajomości nie miałem, ani w domu jego powstałem, ani do niego kiedy pisałem) powiedział im, iż ja, będąc rok temu na Jwaniu, kiedy katedratyk mnie aż przez mandat zapłacił, mówiłem, że Moskwa jest silna, odbierze Konstantynopol, my będziemy schyzmatykami i wszyscy polacy, inaczej przymuszają ich; i na to świadka ma Jwańskiego, tylko ten to zeznaje, że ja nie słyszałem, co mówili, tylko Chorupański mówił te słowa: „Na czym wozku siedzisz, tego pieśń spiewaj“. Powtóre, w czasie kontraktów, zdybawszy się jakoby z nim, któregom na moje oczy nie widział, powiedziałem: „Czyś odebrał list od zwierzchności pisany, zalecający, abys namawiał ludzi do rzezi, i wieluś już namówił?“ Na to żyda jakiegoś chce stawić.

Proszę uważać skargę i naciągnięcie konfessat. Uprosiłem ja prawda sobie trzech patronów, pozwałem świadków, ale nie mam pieniędzy; to co u pana mego jest, niech będzie do wyjścia mego lub śmierci, a w ten czas tym rozrządę lub odbiorę. Proszę cię na miłość Boską, dojedź do j. w. i to mu wszystko opowiedz, aby mnie

potém nie obwiniano, od wszystkich teraz odstąpionego, albo do uszkodzenia komu nie nakręcono. Bądź zdrów i Boga proś, aby mnie od tey oczyścił napaści. Vale! vale! znany! NB. J to moją jest winą, com jeździł po xiedza Starosielskiego i z nim gadał, a z dziekanem był w przyjaźni. Wiele jest i innych obiekcyi mnie dotąd nieznanych.

Записки Θεодосія Бродовича, Львовъ 1861, т. II, стр. 187.

CXXXVI.

Постановленіе Луцкаго гродскаго суда, по которому требуется собрать свидѣтельскія показанія по дѣлу священниковъ: Симеона Карповскаго, Ивана Глодовскаго и Григорія Василевскаго. 1789. Мая 9.

Dzień 9 maja z rejestru incarcerationum.

Miedzy w. Jakobem Kostrzyńskim, szambelanem j. k. m., od województwa Wołyńskiego obranym instygatorem, powodem, oczewisto, a wielebnym imé xiedzem Szymonem Karpowskim, instygatorem konsystrza ruskiego Łuckiego, pozwanym, oczewisto, wielebnym xiedzem Janem Głodowskim, parochem Chorupańskim, pozwanym, oczewisto, wielebnym xiedzem Grzegorzem Wasylewskim, parochem Jwańskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, za dostatecznego delatora w. Jakóba Kostrzyńskiego uznawszy, stronom sprawę wprowadzać nakazuje, a w prowadzeniu potrzebue być osobiste stawienie się strony pozwanej y odebranie z teyże dobrowolnych wyznań uznaje, a to natychmiast. A ponieważ od wielebnego xiedza Szymona Karpowskiego i. k. r. ł., Jana Głodowskiego, parocha Chorupańskiego, y Grzegorza Wasylewskiego, parocha Jwańskiego, dobrowolne wyznania odebrane y przez wielebnych xieży: Chorupańskiego y Jwańskiego parochów, zaprzysiężone zostały. Przeto sąd na wsparcie tychże, zawiesiwszy onych czytanie, potrzebne być wyprowadzenie inkwizycyi na dowód y odwód przez strony obie przed

sądem swym, czyli dwoma osobami sądowemi, a to w czasie teraz trwającej kadencyi, uznaje y termin zawity zachowuje.

Кн. декрет. гродск. Луцк. № 3109, л. 149.

CXXXVII.

Ręshenie Луцкаго гродскаго суда, постановляющее: освободить изъ подъ стражи священниковъ: Ивана Глодовскаго и Григорія Василевскаго и содержать подъ арестомъ до дальнѣйшаго рѣшенія свящ. Симеона Карповскаго. 1789. Іюня 3.

Dnia 3 Junii, z rejestru incarcerationum.

Między w. Jakubem Kostrzyńskim, szambelanem j. k. m., instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a wielebnym imć xiędzem Szymonem Karpowskim, instygatorem konsystorza Łuckiego ruskiego, pozwanym, oczewisto, tudzież wielebnymi xiężą: Janem Głodowskim—Chorupańskim i Grzegorzem Wasilewskim—Jwańskim parochami, pow. dami, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycją literalną, od w. instygatora województwa Wołyńskiego po wielebneho imć xiędza Szymona Karpowskiego, instygatora konsystorza Łuckiego ruskiego, do sądu swego wniesioną, ponieważ w sprawie terazniejszej inkwizycje ani z strony powodowej na dowód, ani przez stronę pozwaną na odwód, dekretem sądu swego, w roku terazniejszym, 1789, dnia 9 miesiąca Maja zapadłym, wskazane, wyprowadzone nie zostały, przeto sąd wolność wyprowadzenia tychże na przyszłej kadencji stronom obom ostrzega i termin zawity zachowuje. W. zaś xiędza Karpowskiego, instygatora konsystorza Łuckiego ruskiego, pod strażą do czasu ukończenia sprawy zatrzymanego mieć sędzi; a zaś w. w. x. x.: Jana Głodowskiego—Chorupańskiego i Grzegorza Wasilewskiego—Jwańskiego, parochów, uwolnionemi być natychmiast deklaruje. Konfessata, w sprawie terazniejszej odebrane, w archiwum kancelarji grodzkiej Łuckiej zachowane mieć oznacza. Odwołał się w. x. Karpowski do najjaśniejszego

trybunału koronnego Lubelskiego; sąd tej appellacji nie dopuścił i wielebnego tegoż xiędza instygatora pod strażą ściślejszą mieć deklaruje.

Книга городская Луцкая декретовая № 3109, листъ 157.

CXXXVIII.

Постановленіе гродскаго Кременецкаго суда, освобождающее отъ отвѣтственности приходскаго священника села Суража, Стефана Сви-дерскаго, обвиненнаго въ томъ, что онъ въ прежнее время дважды дозво-лялъ коробейникамъ ночевать въ своемъ домѣ. 1789. Іюня 4.

Die 4. junii, 1789 anno.

Tenże powód (instygator) przeciwko imci xiędzu Stefanowi Swiderskiemu, parochowi Surażskiemu, stawionemu o ukaranie za utrzymanie u siebie piliponów y różnych czynienie korespondencyi, podniecanie do buntów y o inne, w propozycyi wyrażone. Judicium quatenus pars actorea in ordine excipiendorum liberorum confessorum venerabilem Stefanum Swiderski, parochum Suraziensem, statuat, tunc puncta interrogatoriorum conscribat, subscribat et suo coram judicio reponat, injungit et, quoniam statuit et puncta reposuit, satisfactione adinventâ, ad excipienda ex statuto libera confessata condescendit; quibus exceptis, propter sufficientiorem elucidationemque rei gestae et investigationem obsectorum suspensa resolutione, necessariam esse personalem comparitionem tam consortis patris Swiderski, parochi Surazcensi, Annae Swiderska, quam et venerabilis Georgii Karoliński, parochi Rachmanoviensis, tum famatorum: Alexandri Plaszowski et Silvestri Łobasiewicz, suburbanorum civitatis regiae Krzemieniec, nec non laboriosorum: Jszczuk, Osadczyk, Palij, Ławrynczyk, Jwan Maciejuk et Mikita Koszynski, subditorum villae Suraz, sui coram judicio censet; et quoniam comparuerunt, exceptis ex iisdem liberis confessatis et tam cum anterioribus, quam et cum eductis in officio castrensi luceoriensi et in

occluso rhotulo sui ad iudicium transmissis confessatis ex patre Głodowski, parcho villae Chorupanie, et etiam ex patre Swiderski, parcho Suraziensi, exceptis, confrontatis, propter solidiorem rei probationem et ab objectis emundationem, venerabilem Stefanum Swiderski, parochum Suraziensem ad iuramentum admittit, idque in rhotam, in prothocollo expressam, post quod ptaestitutum, licet si idem venerabilis Swiderski, parochus Suraziensis, pro pernoctatione mercatorum russorum, piliponi vocitatorum, per duas vices iteratas poenas promeruerit, attamen, habito respectu, quod haec pernoctatio ante editam a statibus reipublicae praecautioem adinpleta fuit, et quod per spatium aliquot septimanarum in carceribus existebat, ex his rationibus praefatum venerabilem Stefanum Swiderski, parochum Suraziensem, liberum a praetensis paenis agnoscit, eundemque ex carceribus et aresto; et tam documenta varia, quam et res mobiles, circa incarcerationem interceptas, eidem patri Stefano Swiderski, parcho Suraziensi, redendas decernit, instantanee eliberandum declarat. Caetera in prothocollo.

Кн. гродск. Кременец. декрет. № 1870, л. 28.

CXXXIX.

Приговоръ Луцкаго гродскаго суда, осуждающій священника Симеона Карповскаго на трехлѣтнее заключеніе въ Каменецкой крѣпости и затѣмъ на пожизненное заточеніе въ монастырѣ за двусмысленныя рѣчи о политическихъ событіяхъ, за слишкомъ частыя разъѣзды по епархіи и за покушеніе на самоубійство. 1789. Августа 7.

Dnia 7 Sierpnia.

Mędzy w. w.: Janem Lublinskim, komornikiem granicznym Włodzimierskim, Kazimierzem Sabickim, instygatorami województwa Wołyńskiego, powodami, oczywisto, a wielebnym xieżdem Szymonem Karpowskim, instygatorem konsystorza Rożyskiego ruskiego, pod strażą kommendy Dubieńskiej zostającym y stawionym, pozwanym,

oczywisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycją od wyrażonych instygatorów województwa Wołyńskiego, przeciwko w. xiędzu Szymonowi Karpowskiemu, instygatorowi konsistorza Łuckiego ruskiego y Ostrońskiego, do sądu swojego podniesioną, sporów strou tychże wysłuchałszy, potrzebne bydź złożenie konfessat y inkwizycyi, w sprawie terazniejszey wyprowadzonych, uznaje, a to natychmiast; a ponieważ złożone zostały, przeto do zaprzysiężenia na nieujęcie świadków, prawem oznaczonego, strony między sobą czyniące obowiązuje. A ponieważ w. Kazimierz Sabicki, jeden z powodów, z strony swej y innych, a zaś w. xiądz Szymon Karpowski z strony swej nakazaną wykonali przysięgę, przeto w tym wymienione strony zadosyć wyrokowi swojemu uczynić uznałszy y onym wolnego przy-mowienia się y złożenia pisanych dowodów dozwoliwszy, do czytania tak konfessat wszelakich, jakoteż w tey sprawie wyprowadzonych inkwizycyi przystępuje. Ktore przeczytałszy y należycie roztrząs-nołszy, ponieważ nayprzod z dobrowolnego wielebnego xiędza Jana Głodowskiego, parocha Chorupańskiego, w siedemdziesiątletnim wieku będącego, w sądzie swoim złożonego y poprzysiężonego, zeznania; okazano jest, iż gdy przed rokiem w. xiądz Szymon Karpowski, instygator konsystorza ruskiego, do dóbr wsi Iwania, pod Dubnem leżącey, dla odebrania katedratyku zjechał, a w. xiądz Głodowski w teyże porze do tegoż mieysca przybył, w. xiądz instygator, o wojnie rossyjskiej z tureczynem rozmowę rozpoczołszy, że po odebraniu przez woysko rossyjskie Konstantynopola, wszyscy polacy, iż nie są w mocy z rąk rossyjskich wyrwać się, syzmatykami zostać będą musieli, opowiadał, y tak Moskwę, jako y wiarę syzmatycką wychwalając, polakom naganę przynosił; a zaś wielebny xiądz pa-roch Chorupański: „na czym wozku siedzisz, tego piosnkę spiwać winien jesteś“, temuż w. xiędzu instygatorowi, odpowiedź na to uczynił; w roku zaś terazniejszym w czasie kontraktów Dubieńskich w. xiądz instygator ruski z w. xiędzem Głodowskim, parochem Cho-rupańskim, tamże między kramami zdybał się, y czyliby miał list w. xiądz Głodowski do siebie pisany na namawianie ludzi do buntu;

dla zabijania panów swoich zalecający, y wielebny ludzi do tey czynności namówił? zapytał; wielebny xiądz Głodoński, że będąc katolikiem prawdziwym, do takowego namowienia nie podeymuje się, lecz aby w. imć. xiądz instygator, jeżeli sobie życzy być syzmatykiem? odpowiedział; y po tym rozhowerze od niego odszedł. A zaś wielebnego xiędza Grzegorza Wasilewskiego, parocha Iwańskiego, podobnie zaprzysiężone zeznanie, że w czasie wyżej rzeczonym w. xiędza instygatora, przed rokiem dla odebrania katedratyku zjechałego, we wsi Iwaniu bytności, po przybyciu w. xiędza Jana Głodońskiego, parocha Chorupańskiego, za wezwaniem do tegoż miejsca, rozmowa sprzeczna o wojnie moskiewskiej z turczyńcem y o syzmatykach między temiż w. w. x. x, instygatorem y parochem Chorupańskim, rozpoczęta została, przy kturey trwającej, jako człowiek mniej od nich światły, nie znajdował się, lecz tylko na ostatnią powieść słowami: „na czym wozku jedziesz, tego piosnkę spiwać winieś“, przez w. xiędza parocha Chorupańskiego powiedzianemi, kończącą się, nadszedł, początkowe okoliczności podbija. A zaś w czasie tegorocznych kontraktów Dubieńskich, że tylko w. xiądz instygator przez tydzień stał u niego, y razu jednego, powróciwszy na noc, o słyszonym przez siebie w Dubnie, na wiosnę nastąpić mającym w kraju polskim zamieszaniu, powiadał, zaświadcza. Wyznanie zaś w. xiędza Teodora Borkowskiego, parocha Starosielskiego, w sądzie swoim uczynione, widzieć daje, że gdy tenże w. xiądz instygator do w. xiędza parocha Starosielskiego tygodniem przed kwietną niedzielą polską przyjechał, y tegoż w. xiędza Borkowskiego z sobą do Rożyszcz dla przeniesienia onego do Łucka zabrał, wznowiwszy dyskurs o przypadku terazniejszym zabierania popów y poddanych, w. xiądz instygator: „nie boy się nic, utrzymamy się przy swoim, są y u nas głowy, poradzimy sobie“, zapewniał. A gdy w tey podróży na brodzie, onym razem na jednym powozie jadącym, wywrócić zdarzyło się, y w. xiądz paroch Starosielski na szkodę swoją narzekał, tenże w. xiądz instygator ruski, że się to wszystko nadgrodzi, obiecywał. A zaś na zapytanie w. xiędza Borkowskiego,

zład takie zamieszanie powstało?—że to wszystko z piliponów, z których przyczyny y paroch Suski wziętym został, odpowiedział. W dalszey potym z Rożyszcz do Łucka drodze, powątpiewającemu o sobie parochowi Starosielskiemu, co się z nim dzieć będzie, że polakom bardziey się mieszać y obawiać potrzeba, y że jedna błahoczestywa wiara będzie, przyrzekał; a ostatnie słowa, aby przez wiozącego furmana zrozumiane nie były, po słowiańsku wyrzekł; dawniey zaś przedtym w pilipuwkę, ruską roku teraznieyszego, na prażniku we wsi Starosielu będąc, przy potoczney rozmowie, iż wyszła od papieża bulla, aby nikt z Rusi obrządku polskiego przyjąć nie mógł, a z polskiego na ruski choćby y wszyscy poszli, uwiadomiał. Świadectwa zaś w sprawie teraznieyszey odebrane przynoszą wiadomość, że wielebny xiądz Karpowski, instygator ruski, zbyt często po różnych mieyscach jeżdżąc, w tychże podróżach bawił się, lecz, jakowaby onego do pomienionych podróży potrzeba pociągała, nie upewniają, słyszane tylko niejaki porozumienia, że do buntu miał czynić namowy, nadmienając, lecz istotnego przekonania nie czyniąc; a zaś o skłonnościach pomimo obowiązek charakteru duchownego stanu bawienia się z płcią niewieścią y skutkach, świadectwa wiedzieć dają; gdy zaś w. xiądz Karpowski dla tłumaczenia się z ustanowionych przeciwko sobie oskarżeń w areszcie pod strażą w Łucku osadzony został, z powodu sobie tylko wiadomego, w naygorszym ucisku miłym każdemu nie kontentując się życiem, do w. xiędza Baczyńskiego z proźbą o podanie sobie trucizny, nauczając sposobu, aby ta w papierek uwinioną z przywiązany kamykiem do izby przez okno, w którey zostawał, wrzucona była, napisał, z tym wszystkim zażycie teyże nie przedzey, aż puki na niego dekret, śmiercią karzący, podobny dekretowi na w. xiędza Bendrowskiego, parocha Horodyskiego, ferowanemu, nie nastąpi, w tymże liście oświadczył; który bilet, po różnych chodząc rękach, nie dostawszy się do w. xiędza Baczyńskiego, zatraconym został niewiadomo przez kogo, taż inkwizycya przynosi uwiadomienie. Niemniey tak z tychże inkwizycyi, jako y w sprawie w. xiędza Kosciukiewicza,

dziekana Kołkowskiego, wyprowadzonych, odkrywa się wiadomość, że w. xiądz instygator, po wzięciu tegoż w. xiędza dziekana do Łucka, przyjechawszy w dom onego do Kołków, y listów dwa, na stole leżących: jeden od siebie, a drugi od inney osoby pisane y zapieczętowane, zastawszy, od siebie pisany podarł y kawałki popalił, a drugi wzięty do kieszeni zachował. Przeto sąd, zważywszy pomienione okoliczności, ponieważ w. xiądz Szymon Karpowski, instygator ruski, z poprzysiężonego przeciwyko sobie przez w. parocha Chorupańskiego zeznania odvodu y tłumaczenia się nie uczynił, a przez obrzydliwy żądanej trucizny postempek słuszne na siebie niecnotliwych czynności porozumienieściągnął, gdy y życie onego, w podróżach częstokrotnych bez dowodu potrzeby trawione, o przeciwnych stanowi duchownemu wykroczeniach przeświadcza, a naganna ku religii syzmatyckiej tegoż skłonność z wyznań okazaną zostaje, z przekonań takowych, winnym byź często wspomnionego w. xiędza Szymona Karpowskiego uznawszy, siedzeniem więzienia w Kamieńcu Podolskim, od dnia dziewiątego maja, to jest od czasu osadzenia pod aresztem roku teraźniejszego, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, przez lat trzy rachować się mających, ukaranym byź sądzi, y tegoż przez kommandę woyskową na pomienione miejsce dla siedzenia w fortecy Kamieńca Podolskiego lat trzech niewoli odesłanego byź deklaruje; a, po wypełnieniu tey kary y wyjściu z pomienionego więzienia, ażeby w. xiądz Szymon Karpowski w miejscu y klasztorze za klawzurą, przez j. w. biskupa miejsca tutejszego obrządku zjednoczonego oznaczyć się mającym, życie swoje, aż do schyłku y śmierci ukończył. Odwołał się w. xiądz Szymon Karpowski do nayjaśnieyszego trybunału koron. Lubelskiego; sąd tey apellacyi nie dopuścił, inkwizycye y konfessaty w archiwum grodu Łuckiego zapieczętowane y złożone byź deklaruje. Odwołali się instygatorowie województwa Wołyńskiego do nayjaśnieyszego trybunału koronnego Lubelskiego;—sąd tey apellacyi onym nie dopuścił.

CLX.

Протестъ Луцкаго униатскаго епископа. Стефана Левинскаго, противъ клеветы, занесенной въ актовыя книги подъ видомъ показаній сѣященника Ивана Глодовскаго 1789. Ноября 10.

Die 10 novembris, 1789 roku.

Na urzędzie magdeburskim Dubieńskim, przedemną Szymonem Raczkowskim, lantwoytem przysięgłym, y xiegami ninieyszemi magdeburskiemi Dubieńskimi, postanowiwszy się osobiście wielebny imć xiądz Florian Korsak, zakonu świętego Bazylego Wielkiego opat Żydyczyński, namiesnik duchowny generalny officiał dyecezyi Łuckiey y Ostrogskiey ritus graecouniti, tę protestacyą j. w. imć. xiędza Stefana Lewińskiego, biskupa koadjutora y administratora generalnego Łuckiego y Ostrogckiego, suffragana metropolity całej Rusi, w pilności uczynioną, na papierze srebrnogroszowym pisaną y ręką tegoż j. w. biskupa podpisaną, do akt magdeburskich Dubieńskich dla zapisania per oblatam podał, tenoris sequentis: Ja, niżej podpisany, z niewypowiedzianym serca żalem dopiero odebrawszy dostateczną wiadomość o piśmie, czyli punktach y wyznaniach, do xiąg mieyskich magdeburskich Dubieńskich dnia 5 miesiąca Maja, roku bieżącego, 1789, podanych, władzę konsystorza dyecyzyi mojej Łuckiey y Ostrogskiey y mnie, w sposobie krzywdzącym dotykających, nieodwłocznie, ocalając sławę y honor moy biskupi, czuję się być obowiązany uczynić tę przed Bogiem y publicznością od wszelkiego podeyrzenia y zarzutu jawnie mnie usprawiedliwiające oświadczenie; a nayprzod co do punktów: brzmienie ich tytułu wyraża, iż takowe punkta, przez xiędza Jana Głodowskiego, parocha Chorupańskiego, podpisane y osnowa ich porządkowa jakoto w słowach 1) „świadek to przyznawał“, dają to poznać, iż to były jakoby pytania dla świadków na inkwizycyą ku dowodowi od pomienionego parocha spisane; a któż kiedy z punktów, czyli interrogatoryów, dla świadków ku wyznaniu lub zaprzeczeniu podanych, kogoś trzeciego, w nich wyrażonego, tym samym obwiniał lub przekonywał;

sam ów paroch miał dowodzić przez pomienione punkta świadkami zarzutu wpływania w spisek w czasie nieszczęśliwych roku bieżącego zdarzonych rozruchów; on tego nie dowiódł, czyli że świadków nie miał, czyli że na owe punkta dowód czyniony nie był; więc gdy nie dowiódł on obwiniający, a jakże przez jego punkta, wcale nie dowiedzione, kogo trzeciego obwiniać? Owszem, jawnie dla mnie wynika protestującego usprawiedliwienie, że jeżeli pomienione punkta na rzecz ich podającego nie probowały, więc tym bardziej względem trzeciego nic probować nie mogą, a tym więcej nie mogą nic stanowić te punkta, które w końcu nazwane są wyznaniem, co się jedno z drugim wcale nie zgadza; owszem, punkta przeistoczone na wyznanie przez racją przeistoczenia swego na przeciwne y z sobą niezgodne znaczenia, ani punktów, ani wyznania stanowić nie mogą, bo punkta są pytaniem strony dla świadka, końcem wyznania prawdy, a wyznanie jest skutkiem punktów czyli pytania, y zaświadczeniem świadka. Paroch pomieniony na owe punkta nie wyprowadził świadków, bo o ich wyznaniu pismo nie wyraża; sam też paroch punkta, czyli pytania podawał, y samże na nie wyznanie czynić nie mógł, bo nikt oskarżycielem, lub winowaycą razem y świadkiem dla siebie być nie może. Co zaś w drugim y trzecim tego rodzaju niezgodnym punkcie wyrażono—, „był list pisany od władzy konsystorskiej“, wcale jest od prawdy dalekim, bo któż widział lub czytał takowy list? co on w sobie zawierał? do których osób zmierzał? nic tego wyszczególnienia niema, niema też existencji tego listu, więc nic nie znaczy. Bogiem się przed publicznością świadczę y sumienie moje na ofiarę niosę w dowód tej prawdy, jako będąc oyczyźnie mojej wiernym, nigdy, ani dozwoleństwem, ani dopuszczeniem, ani żadnym sposobem do spisku, jeśli był jaki, nie wpływałem. Gdy więc dowodu niema, a ofiara sumienia z przepisu prawa dla usprawiedliwienia od pozoru jest dostateczną, zatym wszelki pozor opaczego tłumaczenia bądź jakiego rozumienia upada.—Co się zaś tycze wyznań dwóch ichmość panów: Antoniego Gątkowskiego y Andrzeja Dmoszyńskiego T. K. N., mianowicie w okoliczności

słyszzenia od pomienionego parocha „jakoby to miał od biskupa“, zastanowić należy uwagę, że te wyznania nie są autentyczne: bez zapozwu, bez przysięgi, bez odwołu: a zatym podług prawa y sprawiedliwości żadnego dowodu nie stanowią y stanować nie mogą. Nadto, coż zeznanie z słyszenia? a jeszcze z słyszenia dowodu żadnego nie ma, samo zaś słów próżnych słyszenie czyliż może kogo do winy pociągać? inaczej każdy nie był by od winy y napaści wolny, a każdy, mając przyjaciół y nieprzyjaciół, mógłby doznać nieszczęśliwego losu, przez same nieprzyjaznego udanie słyszenia, a nawet z cùdzego słyszenia, co się jednak y sprawiedliwości y spokojności ludzkiej jak naybardziej sprzeciwia. Tym więc sposobem usprawiedliwwszy moją niewinność do każdego zdrowego rozsądku y bezstronnego zdania odwołuję się, czy może co znaczyć przeciwnego pisma do akt podanie więcey, jak tylko pokrzywdzenie sławy i honoru trzeciego, których całość rowno z życiem wążąc, przy usprawiedliwieniu te moje oświadczenie, w dowód istotney prawdy o nieważność pomienionych pism, jako ani autentyczności, ani dowodów w sobie nie mających, nayuroczyściey protestując się, własną ręką podpisuję. Xiądz Stefan Lewiński, B. Koadjutor y administrator generalny Łucki y Ostrogski, suffragan M. C. R.

Kn. Дубенскаго манускрата, № 1395, л. 56.

CXLI.

Письмо королевскаго секретаря, Фридрика Бачиарелли къ его брату, капитану Каменецкаго гарнизона, въ которомъ авторъ извѣщаетъ брата о томъ, что онъ выхлопоталъ королевскій приказъ о пересмотрѣ дѣла священника Симеона Карповскаго Люблинскимъ трибуналомъ. 1791. Декабря 10.

Die 10 Decembris 1791.

Mon cher frère! J'ai reçu la lettre que vous m'avez écrite en dernier lieu sous la date du 29 novembre et avec laquelle vous

m'avez envoyé une requette au Roy du P. Karpowski, frère du rite graec-uni, qui se trouve enfermé à Kamieniec. J'ai remis tout aussitôt cette requette à sa Majesté—et j'ai le plaisir de vous annoncer, que le Roy a fait appeler le maréchal du tribunal, comte Olizar, qui se trouve ici, et lui a recommandé, que l'affaire de cet ecclésiastique soit tout aussitôt jugée encore avant la fin du tribunal de Lublin. Vous en informerez donc en conséquence le P. Karpowski, pour qu'il agisse en conséquence, et vous lui témoignerez de ma part, combien je suis charmé d'avoir pu lui être utile à quelque chose.

Comme le tribunal est à sa fin, il n'y a point de temps à perdre, je crois même qu'à cause de cela son procès ne pourra être jugé que du registre incarceratorum. Je suis charmé d'apprendre l'issue qu'aura cette affaire.

Frédéric Baciareli, secrétaire pour l'expédition d'Italie de sa Majesté le Roy de Pologne.

Записки Θεодосія Бродовича, Львовъ 1861, т. II, стр. 190.

CXLII.

Приговоръ Люблинскаго трибунала, освобождающій священника Симеона Карповскаго отъ всякой отвѣтственности и кассирующій приговоръ Луцкаго градскаго суда, вслѣдствіе недоказанности обвиненія и незаконности мотивовъ, приведенныхъ судомъ. 1791. Декабря 16.

Actum Lublini in judiciis ordinariis generalibus tribunalis regni, feria sexta post s. Luciae virginis et martyris proxima, videlicet die decima sexta mensis decembris, anno Domini millesimo septingentesimo nonagesimo primo. Judicium praesens ordinarium generale tribunalis regni Lublinense ad affectationem partis, cujus interest, decretum infrascriptum inter partes inferius nominandas sub actn supra scripto prolatum et prothocollo decretorum judicii sui tenoris sequentis: inter venerabilem Simeonem Karpowski instigatorem con-

sistorii ritus graeco-uniti diocesis Luceoriensis, actorem, per magnificum Orchowski. et generosum Casimirum Sabicki, instigatorem castrensem, tum cancellariam castrensem Luceoriensem, citatos, per generosum Czerniawski.

Sąd potrzebne być w tey sprawie złożenie inkwizycyi nakazuje, a to natychmiast, a ponieważ strona składa, przeto zadosyć czynić ją uznaje i sprawę wprowadzać naznacza, po której wprowadzoney też inkwizycye przeczytawszy, decret grodzki łucki, dnia siódmego sierpnia, tysiąc siedemset ósmdziesiąt dziewiątego roku roztrząsnowszy i świadectwa, oraz indagacye, przy nim wyprowadzone, zważywszy, ponieważ xiędza Karpowskiego, o występki buntów oskarżonego, żadnym dowodem nie przekonano, lecz natomiast z wolnego mniemania, gadania y obcowania, na trzyletnie więzienie do fortecy kamienieckiey, a potem na zamknięcie w klasztorze aż do śmierci osądzono. Gdy jednak wolność mówienia y mniemania każdemu prawem jest zachowana, gdy o lubieżne zabawy szczegulniey pokrzywdzoney osobie czynić prawa pozwalają i, tey skłonności nie biorąc za publiczny występki, sądów y urzędów do popierania takich spraw nie obowiązują, nakoniec proźba o podanie trucizny wtenczas, gdyby na niego dekret śmierci niesłusznie ogłoszony został, samobójstwa nie ustanowia; przeto od kar wzmiankowanych dekretem wciągnionych, to jest więzienia w fortecy i zamknięcia w klasztorze uwalnia i za okazaniem ninieyszego dekretu zaraz go na wolność z więzienia wypuścić sąd nakazuje, eidem parti affectanti extradere permisit. (L. S.).

Записки Оеодосія Бродовича, Львовъ 1861, т. II, стр. 191.

СХLIII.

Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, по которому мѣщанинъ Константинъ Свирскій осужденъ на тюремное заключеніе въ Дубенской крѣпости въ теченіи четырехъ недѣль за произнесенныя имъ угрозы. 1789. Мая 2.

Die 2 maji 1789, in celebratione judiciorum criminalium. Instigator y szlachetny Jan Swirski, powód, przeciwko w. imć panu Albertowi Kuneckiemu, pozwanemu, o stawienie sławetnego Konstantego Swirskiego, w areszcie osadzonego, o dowodzenie onemu zarzutu, a w niedowiedzeniu o ukaranie za oddanie go w detencją y uwolnienie onegoż. Judicium injungit, quatenus nobilis Albertus Kunecki in ordine deductionis et claudationis, qua ex causa carceres famatum Constantinum Swirski destinare juvavit, puncta interrogationum conscribat, subscribat et suo in judicio reponat instantanee; et quoniam in ordine excipiendorum confessatorum interrogatoria conscripsit et subscripsit suoque in judicio reposuit, satisfactione adinventā, ad excipienda confessata libera a famato Constantino Swirski, statuto incarcerato, accessit, et receptis ab incarcerato liberis confessatis, necessariam inquisitionem per partes utrasque, tam in probationem objectorum, quam reprobationem, sententiat; et quoniam partes utraeque, satisfaciendo sententiae judicii sui, testes induxerunt et inquisitionem eduxerunt, superque incorruptionem testium juramentum prestiterunt, ad lectionem earundem condescendit; quibus lectis matureque trutinatis, siquidem famatum Constantinum Swirski de aliqua minatione inculpantur inquisitiones, prout id in eductu decreti latius ediscitur, quo-circa metum imponendo insolentiae, eundem ad carceres et labores fortalitii Dubno destinat et eundem in ibidem per quatuor septimanas detinendum sententiat. Nobilem vero Kunecki per rationem deductorum objectorum ab impetitione quavis liberum facit et pronuntiat. Pro alimentis vero ex ejusdem deseruita mercede, apud viceadvocatum Cremenecensem manenti et per commendam Dubensem reposita florenorum polonicarum octo designat.

Кн. городская Кременец. декретовая, № 1840, л. 24 на об.

CXLIV.

Приговоръ Луцкаго городскаго суда, присуждающій къ тѣлесному наказанію крестьянъ изъ Чарторыйска: Юська Гнидого, Василя Заблѣцкаго и Ивана Костюкевича, за разговоръ о политическихъ событіяхъ съ неизвѣстнымъ коробейникомъ и за угрозы евреямъ, произнесенныя въ пьяномъ видѣ. 1789. Мая 4.

Dzień 4 Maja, z rejestru inkarceratorum.

Między W. Kazimierzem Sabickim, instygatorem grozkim Łuckim, powodem, oczewisto, a roboczymi: Juśkiem Gniadym y Ilukiem Gniadym, tudzież Wasylem Zabłockim y Iwanem Kościukiewiczem, poddanemi Czartoryskimi, stawionemi inkarceratami, pozwanemi, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycyą literalną ur. instygatora sądowego po roboczych Juśka y Iluka Gniadych; tudzież Wasyla Zabłockiego y Iwana Kościukiewicza, poddanych Czartoryskich, do sądu swego wniesioną, potrzebne być stawienie roboczych: Iluka y Juśka Gniadych, braci, tudzież Wasyla Zabłockiego y Iwana Kościukiewicza, poddanych Czartoryskich, inkarceratów, dla odebrania z tychże konfessat uznaje; po których stawieniu, do słuchania konfessat przystępuje, z których wysłuchanych, ponieważ okazuje się: iż roboczy Juśko Gniady, w czasie wielkiego postu ruskiego, przyjawszy do siebie na noc pilipona, ktorego imie nie jest mu wiadome, z tymże piliponem, u siebie noclegującym, w niepotrzebną wdał się rozmowę, gdzie od tegoż zapytany, czyliby polacy zbierali woysko? na te zagadnienie odpowiedział: że te dla obronienia siebie od nieprzyjaciół zbierają; na co tenże pilipon wyrzekł: „że moskale woyska tego nie boją się y z onego śmieją się, y że onych nikt nie zwojuje, chyba Pan Bóg“ przydał; w dalszey rozmowie, tenże pilipon, iż: „żonki moskiewskie oczy wam powybierają“, temuż roboczemu Juśkowi Gniademu opowiedział, y przyjście woyska moskiewskiego do kraju polskiego w miesiącu Maju zwiastował. Co wszystko roboczy Juśko Gniady, od tegoż pilipona wysłuchawszy, przed bratem swoim, Ilukiem Gniadym, wyznał; a zaś roboczy Iwan Kościu-

kiewicz w podobnejże czasów porze, oraz Wasyl Zabłocki, poddani Czartoryscy, żydom tameyszym utratę gorzałki y pieniędzy onych, za przybyciem Gonty do krajów, zuchwale przepowiadali. Przeto sąd tak roboczego Juśka Gniadego za wdanie się w takową rozmowę niebaczną z człowiekiem zagranicznym, y teyże zatajenie, która dopiéro z czynioney indagacyi objawiona została, jako też roboczych: Wasyla Zabłockiego y Iwana Kościukiewicza, za zuckwałe grożenie przyjściem Gonty, przy zagrzaniu głowy trunkiem oświadczone, winnemi być uznawszy, roboczego Juśka Gniadego rozgami sto, a zaś roboczych: Wasyla Zabłockiego y Iwana Kościukiewicza, zważając iż takowe pogróżki pijani czynili, bez żadnego jednak z nikim związku, po rozek tylko piędziesiąt ukaranemi natychmiast przez sług mieyskich być sędzi, y po exekucyą do maydeburyi do miasta Łucka odsyła. Roboczego zaś Iluka Gniadego, o żaden zły postemppek nie obwinionego, natychmiast uwalnia; a zaś roboczych: Juśka Gniadego, Wasyla Zabłockiego y Iwana Kościukiewicza po dopełnionej karze wypuszczonemi być deklaruje; kanfessata natychmiast pali.

Кн. декрет. продск. Луцк. № 3109, л. 148.

CXLV.

Обвинительный актъ противъ 11 крестьянъ села Карабѣвки, обвиняющихъ ихъ въ участіи въ заговорѣ и въ приготовленіи оружья. 1789. Мая 4.

Roku tysiąc sedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Maja czwartego dnia.

W czasie sądów Krzemienieckich dla sądenia spraw kryminalnych i t. d. jak wyżej. Oskarżył przed sądem grodzkim Krzemienieckim, sprawy kryminalne sądzącym, urodzony instygator sądowy Augustyn Wojakowski i W. xiążę August Dobrogost z Pruss Jabłonowski, wsi Karabijowki dziedzic, tudzież urodzony Grzegorz Małecki, powodowie, stawionych przed sądem roboczych: Trochyma Iszczuko-

wego, Hrycka Iszczuka, Demka Petrowego, Michałka Stepianiuka, Daniła Demkowego parobka, Michałka Anholuka, Stepana Błochowego, Andrucha Iszczuka, Leśka Cygana kowala, Panasa Bałdę Matwija Iszczuka, poddanych wsi Karabijowki, o to, iż ci do buntu, zboystwa i rabunku domów szlacheckich zmowiwszy się, i jedni z nich spisy, sposobiąc, zaostzali, drudzy noże duże, w jednym spiknieniu się kowalowi z sobą będącemu, teraz stawionemu, robić poleciewszy, i zrobione, gdy rewizya była, utaiwszy, a potem one połamawszy i pochowawszy, schadzki częste czynili, a na nich nayprzód wielmożnego possessora wsi Karabijowki wyrznąć, potem szlachtę, w Łazuczynie i innych dobrach będącą, pozabijać postanowili i z innemi swemi współtowarzyszami, jak powiadają, łączyć się mieli, czerców moskiewskich i markitanów u siebie nocami miewali, z pomiędzy siebie stawionych starszyzną bydź mianowali, i o tym w stodołę na pańszczyźnie, tudzież we młynie, że się trzeba łączyć i lachów z żydami rznąć, umawiali, a zatym aby podług występku swego kary na poskromienie innych ponieśli, przed sąd grodzki Krzemieniecki są stawieni; i o to wszystko, co wyrażono jest, a przez nich, stawionych więźniów i świadków, opowiedziano zostanie, ku ukaraniu niniejszey propozycyi pozwani. Datum w Krzemieńcu, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku, dnia czwartego maja. J. Małecki

Кн. гродск. Кременец. помочн., № 1776, л. 500.

CXLVI.

Приговоръ Кременецкаго гродскаго суда, присуждающій крестьянъ села Карабѣвки: Панаса Балду къ обезглавленію, Трохима Ищука къ повѣшенію, двухъ-же другихъ къ тѣлесному наказанію. 1789. Мая 28.

Die 28 Maji, 1789 anno, in reassumitione judiciorum criminalium.

Instygator y j. o. xiaże August Dobrogost Jabłonowski w. n. powodowie, przeciwko pracowitym: Trochimowi Iszczukowi, Hryckowi Iszczukowi, Demkowi Petrowemu, Michayłowi Stepianiukowi, Dani-

łowi, Leśkowi Kowalowi, Matijowi Iszczukowi y Panasowi Bałdzie, poddanym z dóbr wsi Karabijowki, incarcerationom stawionym, o złożenie dobrowolnych wyznań y inkwizycyi, a z tych o wskazanie kar kryminalnych na stawionych.

Judicium: reponat pars actorea tam libera confessata ex incarcerationatis, per judicium plenum excepta, quam inquisitiones, per delegatum e gremio judicii sui magnificum notarium et binos vicesgerentes eductas, proposuit; satisfecisse judicium declarat et ad praestandum juramentum super incorruptionem testium partem stringit, ad quod explendum generosum Malecki, uti delatorem, admittit; et quoniam praestitit, satisfecisse judicium adinvenit et ad lectionem, tam confessatorum, quam et inquisitionum condescendit, quibus lectis maturaque deliberatione perpensis et trutinatis, pro iniquâ intentione et propensione ineundam seditiōem et contra proprios dominos sublevationem tam per libera confessata, quam et per inquisitiones plane deductâ, laboriosum Panas Bałda, villae Karabijowka subditum, capite plectendum declarat et pro executione hujus ad officium civitatis regiae Krzemieniec remittit, propter vero incutendum alliis subditis metum, ut à simili iniquâ intentione et seditiōe abstineant, caput ejusdem Panas Bałda decollati in fundo recensitorum bonorum villae Karabijowka circa stratam publicam palo affigendum censet. Laboriosum quoque Trochim Iszczuk, tam de furto aliisque sceleribus, quam etiam de vitiosa ad seditiōem propensione inquisitionibus plane convictum, in furca suspendendum et per spatium unius septimanae pendendum sententiat; pro executione vero hujus per officium civitatense, ex quacunque priori civitate per partem agentem conducendum in fundum bonorum villae Karabiowka, remittit. Laboriosos quidem: Matwij Iszczuk et Lesko Cygan, fabrum, subditos villae Karabijówka, pro renitentia mandatis jurisdictionis aulae propriae, fusius in prothocollo expressâ, paena flagro enumerandarum puniendos declarat; post quam adimpletam paenam tam praefatos Matwij Iszczuk, Lesko Cygan fabrum, quam et laboriosos: Hrycko Iszczuk, Demko Petrow, Michałko Stepianiuk, Daniło

Demkow, Michałko Anholuk, Stepan Błocha, Andruch Iszczuk, ubi neque per confessata, neque per inquisitiones de ullo crimine vel conniventia ad excitandam seditionem redargutos, liberos pronunciat eosdemque ex carceribus instantanee emittendos declarat; caetera in prothocolo.

Кн. врод. Кременец. декрет. № 1870, л. 26.

CXLVII.

Постановленіе магистратскаго Кременецкаго суда о приведеніи въ исполненіе приговора смертной казни надъ крестьяниномъ Панасомъ Балдою. 1789. Іюня 3.

Dnia 3 czerwca: 1789 roku.

Sąd woytowski Krzemieniecki, tak wniesienie przez instigatora sądowego uczynione rozwiązując, jako też dekret sądu grodzkiego Krzemienieckiego, roku terazniejszego, dnia 25 maja, między j. o. xięciem imcią Augustem Dobrogostem Jabłonowskim w. n. z jednej, a inkarceratami, mianowicie: Pananasem Bałdą, poddanym ze wsi Karabijowki, z drugiej strony, ferowany, do exekucyi przywodząc, którym to dekretem po wyprowadzonych tamże inkwizycyach pomieniony Panas Bałda za sposobienie się do buntów y do rzezi innych namawianie y grożenie, jakoteż różnych bezprawiów działanie istotnie dowiedzione, karę śmierci mieczowey zasłużoną odebrawszy, po exekucyą niezwłoczną do sądu swego odesłanym być został; zatym, stosując się do takowego wyżwyrażonego dekretu grodu Krzemienieckiego y przekonań, aby takie przestępstwo ukaranie przyzwoite odebrało, tegoż Panasa Bałdę na ratusz stawić przed sąd swoy natychmiast kazał; a stawionego, w kaydany okutego, mając przed sobą, gdy tenże Bałda o przygotowaniu się dostatecznym na śmierć sąd zapewnił, onego natychmiast mistrzowi sprawiedliwości, Antoniemu Żołombowskiemu, dozwoiliwszy, pod strażą y ceremonią zwyczajną zaprowadzić, a po ścięciu głowy, ciało na cmentarzu oyców Bazy-

ljanów Krzemienieckich pochować, a głowę na pal do wsi Karabijowki, podług brzmienia tegoż dekretu, zawiesić zlecił, i dopilnowanie tego wszystkiego instygatorowi sądowemu przykazał.

Кн. Кременец. маистрата, № 2006, л. 155. на об.

CXLVIII.

Письмо одного изъ членовъ Волынской порядковой комиссії къ члену такой-же комиссії Подольской. Авторъ утверждаетъ, что приготовления къ бунту дѣйствительно существовали и что онъ предотвращенъ исключительно энергическими мѣропріятіями Волынской комиссії. 1789. Мая 6.

Z Łucka 1789. 6 maja.

Wielmożny Mości panie, obywatelu Podolski! Że włóczęgi markietani byli albo pierwszym, albo obfitym źródłem uknowanego buntu, o tem kray cały przekonany. Tych gdy województwo Wołyńskie jednych połapało, osadziło w więzieniach, drugich, nabawiwszy trwogą, do ucieczki przymusiło,—sprawiedliwie powiedzieć można, że to źródło zatkanem zostało.

Że zaś wspomnieni włóczęgi nie byli jedynem źródłem uczynionego spisku, przedsięwzięła kommissya upatrywać innego, do namowienia chłopstwa sposobnieyszego, które gdyby odkryła, a to z osób zaskarżonych, z wiadomością taką zakończył by się zapewne bunt rozpoczęty.

Nie będziesz się temu w. Pan zapewne dziwił, gdy się przekonasz, że wiadomości takowe wyczerpnione dały by pochop zgromadzoným stanom do lepszego ubezpieczenia granic, do postanowienia praw nowych, bezpieczeństwo województwa zapewniających, do zmnieyszenia bojaźni od obrządku, naszemu przeciwnego i niebezpieczeństwem już kilka razy grożącego, dążących; byłyby pobudką do utrzymywania po województwach na zawsze raz wprowadzoney policji. Odkrycie zaś naypierwszych winowayców, ściągawszy na nich

i współczników surowe kary, do kilku pokoleń zaspokoilo by burzliwe umysły, ktore tym jedynym sposobem uczą się, komu nadal zaufać mogą, a kogo się nawet w łudzających obietnicach obawiać.

Tem zaś mocniej przekonana jest kommissya o prawdzie uwiadomienia swego, że podobnych nie użyła wyrazów. Chciey w. Pan raz jeszcze obaczyć doniesienie nasze, do prześwietney kommissyi Podolskiej uczynione; naydziesz tam, „że przez powieszenie czterech, jednemu ręki ucięcie, innych srogie i publiczne na miejscach okazywanej zuchwałości smaganie już się poskromiło i zapalczywe mowy i przechwałki. Teraz pozostaje dochodzić prawdy z oskarżonych o podniesienie buntu“ i to jest prawda.

Takim spesobem wytłumaczywszy się kommissya, zdaje się, iż na uwagi w. Pana odpowiedź dała. Chcąc jednak mocniej go o swoich sentymentach uwiadomić, na każdą w szczegulności odpowiada.

Ad 1: Nie uznała kommissya Wołyńska już zupełnego bezpieczeństwa od buntu pomimo nawet nadeszłe woyska, gdy wygotowała wkrótce wyjść mające uniwersały, utrzymujące ustanowioną milicyą aż do czasu zaspokojenia zupełnego wszystkich, w trwodze będących, województw. Sądząc, że w czasie wojny moskiewskiej z turkiem sekretney zdrady, a w czasie potem pokoju widoczney zemsty spodziewać się należy, przeciwko pierwszej swojemi zabezpiecza się uchwałami, przeciwko drugiej stanom seymującym zostawuje troskliwość.

W zmiankowanym uniwersale czyni kommissya rozlokowanie milicyi po parafjach, ktora by patrolowała po wsiach i aresztantów przystawiała do sądu. Tak bydź musi,—gdy te kommendy władzy mieć sądowniczey nie mogą, aby natychmiast na gruncie karali śmiercią.

Ad 2. Popom przekonanym województwo nie pobłąży. Dekretu wprawdzie degradacyi nie napisze, ale śmierci zapewne, byle dowody były nie omylne, nie daruje. To zaś jest za nadto domagać się, aby sama kommissya szpiegowała winowayców.

Ad 3. Już odpowiedziano.

Ad 4. Zna kommissya swoją powagę, ale zna y winne, komu się należy, posłuszeństwo. Gdy xiaże Imć Michał Lubomirski odebrał ordynans przystawienia popa Pankowskiego do Warszawy, takiemu ordynansowi sprzeciwić się ani można było, ani należało. Obywatel Wołyński.

Изъ картонна дѣлъ подоольскаго воеводства № XIII.

CXLIX.

Приговоръ Луцкаго городскаго суда, осуждающій священника Епифанія Бубаловича на тюремное заключеніе, его брата, священника Стефана Бубаловича на епитемію, которую назначить духовный судъ, и третьяго брата, Карпа Бубаловича, на тѣлесное наказаніе и пожизненную отдачу въ салдаты. 1789. Мая 9.

Dzień 9 Maja, z rejestru incarcerationum.

Między Jakubem Kostrzyńskim, szambelanem J. K. M., od województwa Wołyńskiego obranym instygatorem, powodem, oczewisto, a w. w. x. x.: Epifanem Jabłoneckim y Stefanem Sobiatyńskim, parochami, Bubałowiczami, bracią, pozwanemi y stawionemi oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycyą literalną od strony powodowej po stronę pozwaną do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, dodawszy do obrony patrona, potrzebne być dobrowolnych konfessat, z w. w. x. x. Epifaniego Jabłoneckiego y Stefana Sobiatyńskiego, parochów, Bubałowiczów, braci między sobą rodzonych, tudzież utściwego Karpa Bubałowicza, brata tychże, świeckiego, przez sąd swój uznaje, a to natychmiast; po których odebranych, potrzebne być wyprowadzenie inkwizycyi w tey sprawie na wsparcie odebranych konfessat uznawszy, nakazuje, ażeby strony obie, pytania y odpowiedzi spisawszy, sądowi swemu podali, a to natychmiast; a ponieważ punkta pytań y odpowiedzi spisane y wraz z rejestrem świadków, przez strony obie przyjętych, sądowi swemu odesłane zostali, przeto do słuchania inkwizycyi przy-

stempuje. Po których wysłuchanych y na nieujęcie świadków zaprzysiężonych, do czytania tychże zabiera się, które przeczytawszy y należytą uwagą rostrząsnawszy, ponieważ tak z tychże inkwizycyj, jako y zeznań, sądowi swemu okazano jest, iż wielebny xiądz Epifani Bubałowicz, w dobrach wsi Jabłonce od lat ośmiu paroch, luboli z lat przeszłych, nagannie bądź przyzwoicie spędzonych? z wyvodu świadectw nie odbiera pewności, atoli w roku teraźniejszym o niestosownych do charakteru swego postempkach, od bytności w domu swoim xiędza dziekana Kołkowskiego powziętych, przeświadczony zostaje. Gdy bowiem roku teraźniejszego w wielkim poście, xiądz dziekan Kołkowski w poobiedney porze do dóbr wsi Jabłonki, do wielebnego xiędza Epifaniego Bubałowicza przyjechał y tamże zanocować przedsięwziął, wielebny paroch tameyszy do wsi Sobiatyń, o półmili odległej, udał się; a ztamtąd z wielebnym xiędzem Stefanem Bubałowiczem, bratem swoim rodzonym, do Jabłonki powróciwszy, wszyscy trzej spólnie sekretną między sobą mieli rozmowę, której istota lubo otwarcie wiadoma byź nie mogła, jednakże późniey skutki podeyrzanego jakowegoś układu utajone nie były, albowiem w. xiądz Epifani Bubałowicz, po takowey dziekana Kołkowskiego wizycie, fuzę od urodzonego Kuczyńskiego, dyspozytora ze wsi Zahorówki, po części na obligi, po części za obiecaną czterech złotych dopłatę, reperacyi jednak potrzebującą, a w. x. Stefan Bubałowicz, paroch Sobiatyński, u popowicza Podryzskiego podobnie strzelbę, podług własnego wyznania, których przedtym ciż wielebni parochowie nigdy nie mieli, pokupowali; a potym wielebny xiądz Epifani Bubałowicz bardzo często do dóbr miasteczka Kołków, do xiędza dziekana tamecznego pod pozorem dostania u tegoż paszy dla bydła, której ztamtąd przywiezionej nie widziano, jeźdźwał. Gdy raz w niedziele kwietną przed wielkanocą polską tenże wielebny xiądz Epifani Bubałowicz nabożeństwo odprawiał, luboli jeszcze o zabierać się mającey potym broni rozesłanego nie było zalecenia, przedwczesną o tym z boku mając wiadomość, przeciwną publicznemu bezpieczeństwu, a do okoliczności w czasie rozpoczyna-

jących się między chłopstwem rozruchów, wcale niestosowną przestrożę, w ukrytym zamierze, słowami ruskimi: „Teper budut pany od ludey odberaty oruż, ne oddawayteż wsioho, pomiatayte y o sobi, jak inni lude roblat“, zgromadzonemu ludowi zapowiedział; o której szkodliwej przestrodze gdy urodzony Toczyski, dóbr części wsi Jabłonki dzierżawca, dowiedział się, y wezwawszy wielebnego x. parocha Jabłonieckiego do siebie, strofować zaczął, tenże w. x. Epifani Bubałowicz, do domu swego powróciwszy, przed przytomnemi ludźmi, że choć go possesor o to, co mówił w cerkwi, strofował, jednakże iż się z tego smieje, oświadczył; że zaś podtenczas, gdy xiędza dziekana Kołkowskiego do Łucka brano, w. x. Epifani Bubałowicz, w miasteczku Kołkach znajdował się, y z powodu mniemania, iż on był dziekanem Kołkowskim, miał być wzięty, po odkryciu przez ludzi tej omyłki puszczony, mieszczan y chłopów, że dziekana swego wziąć dopuścili, łajac ważył się; a będąc na krzcinach u roboczego Sawki Kowbasiuka, poddanego Jabłonieckiego, y tamże pódochociwszy sobie, takowe do przytomnych ludzi: „Chotiay Kołkowskoho dekana derżat y muczat, kołyb nam joho dobuty, to my sia dożdem ich bezhołowia“, wyrzekł słowa; a zaś powracając razu jednego z Kołków, że tamże piliponów nie zastał y nożów nie kupił, bez wiadomości jednak z inkwizycyi na jakową potrzebę? załował; po wzięciu zaś x. dziekana Kołkowskiego do Łucka, mocno zmartwionym będąc, fuzye nabita, napowrót ur. Kuczyńskiemu odesłał; od wielebnego zaś xiędza parocha Sobiatyńskiego, przy zabieraniu u innych, kupiona strzelba do dworu wzięta została. Gdy zaś w czasie świąt ruskich roboczy Hryć Martyniuk, poddany Jabłoniecki, z roboczym Andrzejem Lewczukiem, teyże wsi poddanym, do wielebnego parocha Jabłonieckiego przyszli y onego w gościnę do siebie zapraszali, tenże wielebny xiądz Epifani Bubałowicz, paroch Jabłoniecki, w zamieszaniu trunkowym podtenczas zostający, wezwawszy roboczego Hrycia Martyniuka do alkierza, że zwierzchność rosyjska przysłała do popów piliponów z chustkami, żeby się nie poddawali w polską wiarę, bo chcą ruską wiarę na polską prze-

wrócić, opowiedział; a wychodząc z izby, że wam potym powiem, oświadczył. Oraz, że wielbny xiądz Epifan Bubałowicz, paroch Jabłoniecki, w czasie wielkiego postu, pomimo dawniej u siebie praktykowany zwyczaj, z początku same tylko kobiety do spowiedzi przyjmował, a spowiedź mężczyzn do wielkiego tygodnia przeciągał, świadectwa wiedzieć dają; tudzież że utściwy Karp Bubałowicz, brat tychże: Jabłonieckiego y Sobiatyńskiego parochów rodzony, we wsi Podryżu przesiadujący, w czasie odbierania oręża chłopom w Jabłonce, dał się słyszeć: „Nechay lachy berut kosy y nimy poryżut-sia, jabym ich wsich drukom powybywaw“, wywód świadectwa odkrywa. Przeto sąd, zważywszy pomienione okoliczności, ponieważ wyżej opisane wielbnego xiędza Epifaniego Bubałowicza, parocha Jabłonieckiego, w czasie poruszonym zaczęte postempowania, duchem przeciwności tchnące y do społeczności buntowniczych rozruchów stosowne, widzieć się dają, winnym być tegoż wielbnego xiędza Epifaniego Bubałowicza uznawszy, siedzeniem przez lat (проѣль въ подлинникѣ) więzienia ukaranym sądzi, y na oznaczenie wypełnienia tej kary w mieście J. K. M. Łucku z karami duchownemi do j. w. biskupa obrządku zjednoczonego natychmiast odsyła. Że zaś utściwy Karp Bubałowicz o zuchwałę wybicie drągiem szlachty z opowiedzianą odwagą ninieyszemi świadectwy oskarżonym zostaje, luboli za takową zuchwałość, w czasie terażniejszych rozruchów oświadczoną, na siedzenie więzienia sprawiedliwie zasłużył, sąd jednak, zamieniając wymiar kary w użyteczniejszy sposób, najprzód onego stem plag, na moście przed zamkiem Łuckim, przez woźnego natychmiast wyliczyć się powininych, ukaranym, a potym na dożywotnią żołnierską służbę do regimentu pieszego Ostrońskiego, w mieście Dubnie konsystencyą swoją mającego, nieodwłocznie odesłanym być sądzi. Co się zaś dotyczy wielbnego xiędza Stefana Bubałowicza, parocha Sobiatyńskiego, ponieważ inquizycya onego tylko o zjeżdżanie do brata swego w czasie bytności dziekańskiej y w wiadomą jakowąś rozmowę wchodzenie, a po tej wizycie, strzelby nabycie obwinia, przeto sąd za przerzeczone do skrytych rozmów wdawanie się y inne

wyżey wyrażone okoliczności, do j. w. biskupa mieysca tuteyszego po ukaranie odsyła. Odwołała się strona powodowa do N. T. K. L. Sąd tego odwołania dopuszcza; a z przyczyny założoney mocyi, tychże pod strażą żołnierską osadzonych mieć deklaruje. Inkwizycye y konfessata stronie wydaje.

Кн. гродск. Луцк. декрет. № 3109, л. 149.

CL.

Постановленія Луцкаго гродскаго суда, разрѣшающее, въ виду тяжкой болѣзни священника Епифанія Бубаловича и ходатайства по этому поводу уніатскаго луцкаго епископа, перевести его изъ тюрмы на жительство въ монастырь впредь до окончательнаго рѣшенія дѣла въ Люблинскомъ трибуналѣ. 1789. Августа 7.

Dnia 7 sierpnia.

Sąd grodzki Łucki, rezolwując do sądu swojego od j. w. imć xiędza Lewińskiego, biskupa ruskiego, wniesioną illacyą, ponieważ j. w. xiądz biskup obrządku zjednoczonego, że imć xiądz Epifani Bubałowicz, paroch Jabłoniecki, na lat dwanaście siedzenia niewoli w Łucku dekretem sądu swojego przeznaczony, mając przeciwko sobie założoną y do nayjaśnieyszego trybunału koronnego Lubelskiego przy tymże dekrecie dopuszczoną, a żadnym krokiem od niego nie popartą apellacyą, zostając od przeszłej kadencyi pod strażą woyskową, niebezpieczenie słaby znayduje się, wnosi; którego w tej obłożney chorobie do klasztoru jęcząc, że pod dozorem klasztornym do sprawy onego dotrzyma, przenieść pretenduje. Przeto sąd j. w. imć xiędzu biskupowi w. imć xiędza Epifaniego Bubałowicza, parocha Jabłonieckiego, z pod straży woyskowej do klasztoru, w mieście J. K. M. Łucku przeznaczyć się przez tegoż j. w. biskupa mającego, przenieść dozwała, y aby tenże xiądz Epifani Bubałowicz, paroch Jabłoniecki, w tymże mieyscu klasztoru Łuckiego, jaki temuż oznaczony będzie, do ukończenia sprawy był bez wychodu y

oddalenia się dotrzymany, tegoż j. w. biskupa obrządku zjednoczonego sąd obowiązuje.

Кн. городская Луцкая, № 3110, л. 23.

СІІ.

Постановленіе Луцкаго городскаго суда, предписывающее собрать свидѣтельскія показанія по дѣлу священника Теодора Борковскаго. 1789. Мая 22.

Dzień 22 Maja, z rejestru incarcerationum.

Między w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a w. xiędzem Teodorem Borkowskim, parochem Starosilskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycyą od w. instygatora wojewodztwa Wołyńskiego po w. xiędza Teodora Borkowskiego, parocha Starosilskiego, do sądu swego wyniesioną, potrzebue być odebranie konfessat z stawionego w. xiędza Teodora Borkowskiego, parocha Starosilskiego, za przydaniem temuż patrona, uznaje; a ponieważ konfessata dobrowolne odebrane zostały, przeto na wsparcie tychże potrzebne być wyprowadzenie inqvizycyi na dowód y odwód w sprawie teraznieyszey przez strony obie, a to w czasie trwającej teraz kadencyi przed sądem swym lub dwoma osobami sądowemi uznaje y termin zawity zachowuje.

Кн. городск, Луцк. декрет. № 3109, л. 152 об.

CLII.

Показанія, данныя въ Луцкомъ городскомъ судѣ священникомъ Ѳеодоромъ Борковскимъ, въ которыхъ онъ признаетъ, что получилъ деньги отъ коробейника для пропаганды возстанія среди крестьянъ и оговариваетъ разныхъ лицъ въ участіи въ заговорѣ. 1789. Іюня 3.

Dzień 3 Junii, z rejestru incarcerationum.

Między w. Jakubem Kostrzyńskim, podkomorzym j. k. m. instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a wielbnym xiędzem Teodorem Borkowskim, parochem Starosielskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycyą, sporów wniesionych wysłuchawszy, potrzebne być złożenie inquizycyi y konfessat, w sprawie teraznieyszey wyprowadzonych, w sądzie swoim uznaje, a to natychmiast, a lubo inquizycye y konfessata, poprzedniczo wyprowadzone, złożone zostały, gdy jednak wielbny xiądz Teodor Borkowski, paroch Starosielski, osobiście stawający, odebrania powtórnych z siebie zeznań w sądzie swoim żąda, przeto sąd, zawiesiwszy czytanie złożonych inquizycyi y konfessat, do słuchania powtórnych przystępuje, po których wysłuchanych, do czytania tak poprzedniczych, jako y teraznieyszych konfessat, oraz złożonych inquizycyi, zabiera się. Ktore przeczytawszy y należytą uwagą roztrząsnawszy, ponieważ nayprzod z dobrowolnego powtórnego w. xiędza Teodora Borkowskiego, parocha Starosielskiego, zeznania sądowi swemu okazano jest: Iż gdy roku teraznieyszego, w wstępny wtorek wielkiego postu, wielbny xiądz Teodor Borkowski, paroch starosielski, po odprawionej mszy świętej w dobrach wsi Starosilu do izby swojej z cerkwi powrócił, a potem dla opatrzenia ognia, wziawszy klucze, napowrot do teyże cerkwi poszedł, drzwi otwierając, pilipona rossyjskiego, w opasaniu cerkiewnym stojącego, zobaczył; ktorego gdy tenże wielbny xiądz Teodor Borkowski, „co by robił?“ zapytał, przerzeczony pilipon, że „mszy słuhał“, odpowiedział; a przypatrując się dawnieyszym malowaniom, że niektore stare obrazy konserwowane były, pochwalał, y że w niedługim czasie, jedna nastompi wiara,

oświadczał. A gdy w. xiądz paroch Starosilski, „z kąd o tym miał wiadomość?” pytać się poczoł; pomieniony pilipon, wzięwszy onego za rękę, za cerkiew w ukrytzy kont zaprowadziwszy, że mu się wszystkiego zwierzy, wyraził. Jakoż po krotkiej rozmowie, o docho-
wanie sekretu prosząc, czyli wezmie od niego pieniądze? wiedzieć
żądał; a na zapytanie, dla czego by te pieniądze dawać umyślił, iż
na powiększenie siły y na rozdawanie onych między podręczników,
aby polaków wyrznać pomagali, objawił; a dalszym w. x. parocha
Starosilskiego zadosyć czyniące pytaniem, że był wysłany z kraju
rossyjskiego, z Kitayskiego, z za Petersburga państwa, razem z dru-
giemi, do trzech tysięcy powózek ściągającemi markitanami, na kto-
rych wszelaki towar: sukna, chustki, oręż, noże, różne narzędzia y
znaczne pieniądze znaydowały się; że przedsięwzięta rzeź w dniu
drugim na wielkanoc ruską w miastach Wołyńskich: w Łucku, Krze-
mieńcu y Włodzimierzu, a potym w mniejszych miasteczkach y
wsiach zaczynać się miała; że znaczna część woyska na pomoc przy-
słana będzie, byle chłopci, gotowemi będąc, nie bronili się, y że na
to pieniądze rozdawać postanowili, ażeby do gotowości y pomocy
przy zajęciu robotą chłopów namawiali, tłumaczył; a wieleby chciał
tenże w. x. paroch Starosilski na ten zamiar pieniędzy, tyle dać
gotowym się okazał, y na powiedzenie w. x. parocha Starosilskiego,
ażeby mu rubli sto wyliczył, natychmiast trzos z siebie zdjowszy,
rublów sześćiozłotowych sztuk sześćdziesiąt odrachowawszy, czter-
naście czerwonych złotych, złotem dopłacił, na których odebranie,
ażeby się w. x. paroch Starosilski podpisał, domagał się; a tak w.
xiądz paroch Starosilski, dopełniając pilipońskie żądanie, przyniosłszy
z izby kałamarz, na dobytej przez pilipona książeczce, w ktorej wielu już
podpisanych być twierdził, podług woli tegoż w słowach ruskich:
„Ja Teodor Borkowski, paroch Starosilski, wzięłem od Semena Bru-
sowa na jego potrzeby, wymagania y zadosyćczynienia rublów sto“,
przerzeczony w. x. paroch Starosilski podpisał się; jednakże, innych
podpisanych na drugiej stronie, którzyby wyrażeni byli, dla niepo-
zwolonego sobie widzenia, dostrzedz nie mógł; a po długiej rozmo-

wie, poczęstowawszy się przyniesionym z izby od xiędza Borkowskiego z dwoma rybami suchemi trunkiem, na rozchodzie, pomieniony Semen Brusow, ażeby onego, w mieście Kołkach stojącego, wielebny paroch Starosilski odwiedził, żądał; co lubo w. xiądz Borkowski uczynić przyrzekł, y dopełniając obietnice swoją, do miasta Kołków, w bliskości z wsią Starosilem położonego, w pozniejszey nieco porze udał się, jednakże, dla uprzedzonego odjazdu, już nie zastał. A tak powrociwszy do domu, gdy wielebny xiądz paroch Starosielski, danych sobie pieniędzy naywięcey na kupno gorzałki używając, na drugim tygodniu wielkiego postu, nieodkrytą przez siebie myślą, poddanych Starosilskich, do liczby pięciudziesiąt chłopów wynoszącą, tłukę zebrał, y dodawszy tyleż kwart na uczęstowanie gorzałki, tychże dobrze podpojonych byź widział, po różnych z sobą rozmowach z pomiędzy przerzeczonych poddanych Starosilskich, osobno czterech, to jest: roboczego Zacharka Matyaszowego, Semeną y Kondrata Wasiuchniuków y Chwedora Kołtuna, wybrawszy y do osobney izby zaprowadziwszy, następnemi słowami: „piymy, teraz jest za co“, zachęcał; a zmierzając do wiadomego sobie układu, coby w tym razie czynili, gdyby Gonta z moskalami przyszedł, jak teraz słyhać, zapytał; na ktore zapytanie, gdy podług wyznania swojego, ani siebie ani tychże poddanych oskarżającego, obojętne odpowiedzi odebrał, jeszcze potym, po razy trzy, podobneż tłuki, jednak coraz w mniejszey liczbie, sprowadzał, atoli wyraźnego tychże chłopów do rzezi namawiania, procz potoczney, do tych okoliczności nie ściągającej się mowy, nie odkrył; a zaś z tych pieniędzy, ktore od pilipona miał sobie dane, to na mianę u przybyłego z kordonu dzwonnika y przejeżdżających ukraińskich chłopów, to na kupienie futra, tołub zwanego, obawiając się onych u siebie w rublach trzymać, rozporządzenie uczynił. Że zaś y wieś osobna, Sitnica zwana, do parochyi w. xiędza Borkowskiego należy, w pozniejszym nieco czasie, do teyże pojechawszy, przed roboczym Sydorem Andrzyjowem, gumiennym tamcyszym, że: „nie wiesz dla czego pillpony jeżdżą, będzie wszystkim polakom, żydom y nam bieda“, rozpowiadał; na co roboczy Sydor

gumienny: „Oy gdyby żydom, choć y polacy nie dobrzy“, dał odpowiedź, y że „za suchym drzewem y mokre palić się będzie“, przydał. Na drugim zaś mieyscu w teyże wsi Sitnicy w dniu trzecim, na krzcinach będąc, poddanego tameyszego, Ostapem zwanego, że: „zabiera się na rzezaninę, czyli ty stary, na konia siądziesz? ponieważ moskale wszystkich szlachty y żydów wyrznąć pragną“, zapytał. Roboczy Ostap, po niektórych pytaniach y odpowiedziach, że polacy jak przed swoim nieszczęściem roschodzili się, temi słowy wsczętą rozmowę ukończył. A zaś że Iwanowi Samuyczukowi, poddanemu Sitnickiemu, rubli dwa za połajanie tegoż dać był umyślił, lecz do tego nie przyszło, w. xiądz paroch Starosilski w wyznanie swoje zamieścił; a w takowym sposobie: danych sobie od pilipona, imieniem y nazwiskiem Semena Brusowa, dla rozdania między chłopów, na zachęcenie do rzezi szlachty y żydów, sta rubli, wiadomość odkrywszy, że tylko wyżej po imionach y nazwiskach wytkniętym Starosilskim y Sitnickim poddanym, okoliczność nastompić mającey rzezi napomknoł, lecz onych datkiem y namową do istotnego skutku nie skłaniał, tłumaczył się. W dalszym zaś wyznaniu niektóre okoliczności, wielebnego xiędza Karpowskiego, instygatora konsystorza rożyskiego, tyczące się, objawiając, że tenże z wielebnym parochem Starosilskim z Sitnicy do Rożyszcz na jednym powozie jadąc y o przypadku nakazanego sobie stawienia do Łucka rozmawiając, iż: „Nie boy się, utrzymamy się przy swoim, znaydują się y u nas głowy, to poradzimy sobie“, zapewniał, a gdy w tey drodze na brodzie wywrocić się onym zdarzyło się y w. xiądz paroch Starosilski, na szkodę swoją narzekał, w. xiądz instygator, że się to wszystko nadgrodzi, obiecywał; a zaś na zapytanie w. xiędza Borkowskiego, „z kąd takie zamieszanie powstało?“, że to wszystko z piliponów, z których przyczyny y paroch Suski wzięty został, odpowiedział. W dalszey potem z Rożyszcz do Łucka drodze powątpiewającemu o sobie parochowi Starosilskiemu, co się z nim dziać będzie? że polakom bardziey się mieszać potrzeba, y że jedna blohoczestywa w Polsce będzie wiara“, przyrzekał, a ostatnie słowa, aby przez wiozącego furmana zrozu-

miane nie były, po słowieńsku wyrzekł. Dawniej zaś przedtym w Pilipówkę ruską roku terazniejszego, na prazniku we wsi Starosilu będąc, przy potoczney rozmowie, iż wyszła od papieża bulla, aby nikt z Rusi obrządku polskiego przyjąć nie mógł, a z polskiego na ruski choćby wszyscy poszli, uwiadamił. Świadectwa zaś poprzy-siężone wiedzieć dają, że tenże w. xiądz paroch Starosilski, mając w duchownym dozorze swoim wsie: Starosile y Sitnicę, y w tych przez uproszonych od siebie parochów naywięcey nabożeństwa od-prawując, częste używanie trunku domowego ma we zwyczaju. a od szlubów, krztów y pogrzebów poddanych, w parochyi swojej będą-cych, bez pomiarkowania zdzierając, mianowicie: za pogrzeby po złotych czterdzieście y piędziesiąt wymusza; u wielebnego xiędza dziekana Kołkowskiego w roku terazniejszym bardzo często przeby-wał, gdzie zchadzki z mieszczanami Kołkowskimi y sekretne rady, a nawet y jakoweś pieniężne składki między sobą miewali; a zaś do wsi Sitnicy roku terazniejszego, w wielkim poście, razy kilka przyjeżdżając, z niektórymi gospodarzami pijali: gdy zaś razu jednego urodzony Marcin Wieracki, dzieci urodzonego Obrzyckiego, dyspo-zytora Sitnickiego, dyrektor, do w. xiędza parocha Starosilskiego, we wsi Sitnicy natenczas będącego, dla przepisania ruskiego dla służą-cey pacierza, poszedł, y onego przy zabawie trunkowey z roboczym Sydorem, gumiennym tameyszym, i dziaczkiem zastał, po wydyktowa-niu tegoż, że „trzeba wam wszystkim pacierz ruski umieć, bo wam bę-dzie bieda, gdyż wszędzie jedna nastompi wiara“ mówić zaczął; urodzo-ny Wieracki, iż nauczywszy się pacierza ruskiego, bać się nie będzie, od-powiedział; a zaś w. xiądz paroch Starosilski: „że ci to nic nie pomoże, bo cię poznają, żeś polak“ oświadczył. Proszęcemu roboczemu Iwanowi Samuyczukowi, aby brata onego do Sitnicy spowiadać pospieszył, roz-gniewany, że „w waszey cerkwi szatani słyszeć się dają“, bez rozwagi powiedział. A zaś gdy szmuklerz Kołkowski przed świętami wielkanoc-nemi do tegoż parocha Starosilskiego przyszedł, y o danie sobie mąki pszenney za robotę na święta prosił: „na co tobie mąka, wyjdzie wpředce syn Gonty z Moskwy y was wszystkich ze szlachtą wyrznie“ ogła-

szął; lecz w tym przypadku przechowanie u siebie pomienionego szmuklerza deklarował. Przeto sąd, zważywszy pomienione z dobro- wolnego wyznania y wyvodu świadectw odkryte wiadomości, ponie- waż okoliczność powołanych przez w. xiędza Teodora Borkowskiego poddanych Starosilskich y Sitnickich po imionach y nazwiskach w wyższym mieyscu jeszcze ukończona nie została, tudzież z powodu dowiedzenia się, jeżeli Semen Brusow, pilipon, w mieyscu którym mię- dzy innemi osadzonemi zatrzymany nie znajduje się, rezolucyą w sprawie teraznieyszej z przyczyny zbliżających się sądów ziemskich Łuckich do przyszłej kadencji sądów swoich zawiesza, a zaś w: xiędza Teodora Borkowskiego, parocha Starosilskiego, pod strażą żołnierską do czasu ukończenia sprawy zatrzymanego być postanawia. Odwołał się w. xiądz Teodor Borkowski, paroch Starosilski, do N. T. K. L.; sąd tego odwołania nie dopuszcza.

Кн. гродск. Луцк. декрет. № 3109, л. 157 об.

CLIII.

Постановленіе Луцкаго гродскаго суда о срокѣ для окончатель- наго рѣшенія дѣла по обвиненію въ участіи въ заговорѣ священника Теодора Борковскаго. 1789. Іюня 4.

Z rejestru incarcerationum, roku 1789, dnia 4 czerwca.

Między wielmożnym Jakubem Kostrzeńskim, instygatorem woje- wództwa Wołyńskiego, powodem, oczywisto, a wielebnym xiędzem Teodorem Borkowskim, parochem z dóbr wsi Starosila, incarcerationem stawionym, pozwanym, oczywisto. Sąd grodzki Łucki rozsądzając literalną propozycyą od w. Jakuba Kostrzeńskiego, instygatora wo- jewództwa Wołyńskiego, po wielebnego xiędza Teodora Borkow- skiego, parocha wsi Starosila, do sądu swego podniesioną, sporów strón tychże wysłuchawszy, ponieważ strona powódowa na wsparcie ustanowionej sprawy przeciwko wielebnemu xiędzu Teodorowi Bor- kowskiemu, parochowi Starosielskiemu, z osób wiadomych rzeczy,

tu zjachałych, wyprowadzenia inkwizycyi żąda, przeto sąd do odebrania wyznań na złożone pytania y odpowiedzi przystępuje; a ponieważ poprzysięgłe zeznania w sądzie swoim odebrane zostały, przeto też inkwizycye, zapieczętowawszy y w archivum grodu tutejszego złożąwszy, po skończonych wkrótce następujących sądach ziemskich Łuckich, sądzić też sprawę sąd postanawia.

Кн. гродск. Луцк. декрет. № 3110, л. 1, на об.

CLIV.

Приговоръ Луцкаго гродскаго суда, постановляющій подвергнуть смертной казни священника Теодора Борковскаго за подстреканіе крестьянъ къ возстанію 1789. Іюля 21.

Dnia 21 lipca.

Między w. Jakóbem Kostrzeńskim, szambelanem J. K. M., instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczywisto, a wielebnyim imć xiędzem Teodorem Borkowskim, parochem Starosielskim, incarcerationatem stawionym y pod strażą Dubieńską zostającym, pozwanym, oczywisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycyą od w. Jakóba Kostrzeńskiego, instygatora województwa Wołyńskiego, przeciwko xiędzu Teodorowi Borkowskiemu, parochowi Starosielskiemu, do sądu swego wyniesioną, sporów stron tychże wysłuchawszy, potrzebne bydzь położenie tak dobrowolnych konfessat, jakoteż inkwizycyi y wszelkich poprzysiężonych zeznań w tey sprawie nastąpionych, uznaje, a to natychmiast. A ponieważ złożyli, przeto w tym też strony zadość uczynić wynalazłszy y na nieujęcie świadków, tak przez w. Jakóba Kostrzeńskiego, instygatora województwa Wołyńskiego, jako też przez xiędza Teodora Borkowskiego, parocha Starosielskiego, prawem oznaczoną odebrawszy przysięgę, wolnego stronom domówiania się dozwala. Poczym do czytania tak konfessat, z dobrowolnym wyznaniem uczynionych, jakoteż pierwszych y powtórnych inkwizycyi wyprowadzonych y zaprzysiężonych przystem-

puje. Które przyczytawszy y należytą uwagą rostrząsnowszy, ponieważ sądowi swemu wyraźnie nayprzód z dobrowolnego powtórnego przez xiędza Toedora Borkowskiego, parocha Starosielskiego, uczynionego zeznania okazano jest: (Слѣдуетъ текстъ показаній священника Борковскаго, см. № CLII). I że tenże xiądz Borkowski, paroch Starosielski, w Sitnicy patrząc na dziewczynę, całującą mentalik polski, oney powiedział, że: „lepiey byś psa pod ogon pocałowała, niż co ten mental całujesz“. Dalsze zaś wywody poprzysiężonych zeznań wyraźnie widzieć dają, iż w. xiądz Borkowski, paroch Starosielski, po razy kilka mając u siebie za tłokę na standary poddanych Starosielskich y Sitnickich, przywożących w roku terazniejszym w czasie postu wielkiego dębinę, gdy tymże poddanym wódkę przywieść kazał, sam wypijając paypierwszy do ludzi kieliszek, każdego czasu wymawiał te słowa: „pijmy teraz, bo na wiosne wielka bida będzie y zacznie się woyna moskiewska z turkami, a do nas przyjdzie syn Gonty z kozakami moskiewskimi y będzie konkol z przenicy wybierał, to jest będzie rznąć polaków y żydów, y my toż samo z nimi robić będziemy“; na co gdy ludzie okrzyknołszy wyrzekli: „niech nas Pan Bóg od tego broni, bo za polakami y żydami y nam się dostanie“. Na te ludzi utrwożenie się odpowiedział xiądz Starosielski: „nie boycie się, wam nic nie będzie, ja was zaręczam“. Jak zaś ludzie mocniej wołać zaczęli: „Day nam, xiężu, pokuy, my się do tego mieszać nie będziemy“, w. xiądz Borkowski mówił: „gdzie się pochowacie, kiedy panowie na bale lasy, a na łąki oczerey poniszczyli, pamiętaycie o tym, że jak się z nami wy, chłopi, nie będziecie łączyć na wiosne, to was taka bida czeka, jak polaków y żydów, bo będzie taka rzezanina, jak była w Humaniu, lecz teraz tak polaków, jako y żydów żadna nie wyjdzie noga“, zapewniał. I gdy ludzie ustawicznie wołali: „zachoway nas Boże od tego“, potwierdzając swoje przedsięwzięcie xiądz Borkowski zawołał na poddanych: „jużem wam nieraz mówił, że wy nie bóycie się niewiedzieć czego, mówię wam, że jak przyjdzie do Polski syn Gonty, będzie sprawiał w Polsce po oycu obiad pogrzebowy“. W każdym

zaś posiedzeniu z poddanemi Starosielskimi y Sitnickimi w. xiądz Borkowski o wojnie nie przestawał mówić, czego przedtym (jak taż inkwizycya naucza) nie miał we zwyczaju. Podobnież u Semenichy wdowy na pogrzebowym obiedzie, xiądz Borkowski mówił: „że na wiosne przyjdzie Moskwa do Turka y tam zacznie się woyna, a syn Gonty ma przyść na rzeź polaków y żydów tu, do Polski. Toż samo tenże xiądz paroch Starosielski, będąc na weselu u roboczego Jarmoła Serhijczuka, parochianina swego, mowieniem swoim słowo w słowo ponawiał. I gdy razu jednego roboczy Chwedor Romaniuk, aż do uprzykrzenia w. xiędza Borkowskiego takowy, potwierdzający wszystko w jednym sposobie, usłyszał dyskurs, na ten splunął; tego w. xiądz Borkowski połająszy, temi opowiedział słowy: „Ty, widzę, z polakami trzymasz, tobie się wszystko na piecu siedzieć podobało“; to wyrzekłszy xiądz Borkowski, rozgniewany przestał natenczas w dyskursie swoim dalszego mowienia. Niemniej inne okoliczności y wyrażenia wypisane w sobie naydokładniey dowodzi inkwizycya. Przeto sąd, te wszystkie przewinienia w naywyższym mając baczeniu, za których idąc powodem, y te nayściśleyszą roztrząsnowszy uwagą, ponieważ w. xiądz Teodor Borkowski, paroch Starosielski, przyjmując od pilipona pieniądze, y na odebranie tychże podpisując się, szkaradny na siebie do wykonywania przez obiecywane do rzezi ludzi namawianie przyjął obowiązek, y do wypełnienia onego skłaniając się, ani na prawa Bozkie, naymnieyszego zaboystwa wzbraniające, ani na prawa natury wrodzoney każdemu ludzkości, ni też na prawa pisane, by naymnieyszego nie mając względu, ani stanowiąc u siebie winney uwagi, y że nie tylko sam z osoby swojej na odbieranie życia ludzkiego odważać się nayokrutnieyszym postanawiając sposobem y zapędem, do tego jeszcze ludzi, kapłańskiemu swojemu w nayczystszej myśli powierzonych dozorcwi, pomimo przykład, od siebie dać się na widok przykazań Bozkich mianey, z pogorszeniem mniey oświeconego ludu do wyżey opisanych przestępstw y niegodziwości nakłanianiem swoim do buntowania się, podnoszenia rąk nie tylko na lud żydow-

stwa y polaków, ale też na własnych panów swoich, do wydzierania życia, namową swoją y mocnym niegodziwego sposobu usiłowaniem skłaniając, lękającym się poddanym opowiedzianej przez siebie za przyjściem Gonty rzezi bezpieczeństwo upewniając, od bojaźni, którą wrażyć był powinien, odwodził, przez co niegodnym byź życia tego, które innym odbierać miał przedsięwzięcie, przekonany zostaje. I chociaż za takowy postępek, Bogu y narodowi jego obrzydliwy, jako powszechną spokoyność oburzający, na nayhaniebniejszy śmierci zasłużył wyrok, sąd jednak, mając wzgląd na charakter, od podley-szego gatunku ludzi onegoż oddzielający, karze tylko śmierci tegoż w. xiędza Teodora Borkowskiego, parocha Starosielskiego, podpadać uznaje, y ucięciem głowy, przez publicznego sprawiedliwości mistrza dopełnić się powinnym, ukaranym byź sądzi, y, aby tenże na rynku miasta J. K. M. Łucka na dniu dziesiątym miesiąca sierpnia roku bieżącego został ściętym, przeznacza, y na dopełnienie przepisanej exekucyi do urzędu miasta J. K. M. Łucka odsyła, a w ciągu czasu przed następującym terminem exekucyi, wolność degradowania wyrażonego parocha j. w. biskupowi obrządku zjednoczonego, gdyby tego potrzeba wymagała, zostawuje. Odwołał się xiądz Teodor Borkowski, paroch Starosielski, do nayjaśnieyszego trybunału koronnego Lubelskiego. Sąd tej appellacyi nie dopuścił, inkwizycye wraz z dobrowolnym wyznaniem w archivum kancelaryi grodzkiej Łuckiej zapieczętowane i złożone mieć deklaruje.

Кн. продс. Луцк. № 3110, л. 5.

CLV.

Постановленіе Луцкаго градскаго суда о необходимости собрать свидѣтельскія показанія по дѣлу о благочинномъ Никифорѣ Костюкевичѣ, 1789. Мая 22.

Dzień 22 Maja z rejestru incarcerationum.

Miedzy w. Jabubem Kostrzyńskim, szambelanem J. K. M., instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a wie-

wielebnym xieżdem Niceforem Kościukiewiczem, dziekanem Czaratoryskim, parochem Kołkowskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycją literalną, od w. instygatora województwa Wołyńskiego po w. Nicefora Kościukiewicza, dziekana Czaratoryjskiego, parocha Kołkowskiego, do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, potrzebne być odebranie konfessat z stawionego w. x. Nicefora Kościukiewicza, parocha Kołkowskiego, uznaje; a ponieważ konfessaty dobrowolne odebrane zostały, przeto sąd na wsparcie tychże potrzebne być wyprowadzenie inquizycyi przed sądem swym czyli dwoma osobami sądowemi, a to w czasie trwającej terazniejszey kadencyi, uznaje y termin zawity zachowuje.

Кн. гродск. Луцк. декрет. № 3109, л. 152 об.

CLVI.

Постановленіе Луцкаго гродскаго суда о томъ, чтобы произвести новое слѣдствіе на мѣстѣ, въ м. Колкахъ, по дѣлу благочиннаго Никифора Костюкевича. 1789. Августа 7.

Dnia 7 sierpnia.

Miedzy w. w.: Janem Lublińskim k. g. w., Jerzym Chamcem, Kazimierzem Sabickim, instygatorami województwa Wołyńskiego, powodami, oczywisto, a wielebnym xieżdem Niceforem Kościukiewiczem, parochem Kołkowskim, dziekanem Czaratoryjskim, pod strażą wojskową zostającym, stawionym inkarceratem, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycją od w. w. instygatorów województwa Wołyńskiego po w. xieżda Nicyfora Kościukiewicza, parocha Kołkowskiego, dziekana Czaratoryjskiego, do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, ponieważ wyrażeni w. w. instygatorowie województwa Wołyńskiego, oświadczając, iż świadkowie, w sprawie terazniejszey, przed przyjęciem jeszcze do popierania spraw, o buntę rozpoczentych, przez tychże

w. w. instygatorów obowiązku, poprzedniczo sprowadzeni, jedni do wspólnych schadzek z wielebnym xiędzem Kościukiewiczem wchodzoncy, inni mniej istoty rzeczy wiadomi, wprowadzonemi zostali, wskazania z tych przyczyn na gront dóbr miasta Kołków zjazdu y expedyowania nowych inkwizycyi y indagacyi w sądzie swoim domawiają się. Przeto sąd, zawiesiwszy rezolucyą żadanego nowych inkwizycyi y indagacyi wyprowadzenia, potrzebne bydź złożenie inkwizycyi, na terażniejszey kadencyi wyprowadzonych, y konfessat, dawniey expedyowanych w sądzie swoim, uznaje, a to natychmiast; a ponieważ złożone zostały, przeto do czytania tychże przystępuje. Które przeczytawszy, gdy tychże niedokładność dowodu y odwołu w zarzutach bydź się okazuje, przeto sąd, rozwiązując w górze uczynione względem zjazdu żadanego zawieszenia, zawiesiwszy sprawy terażniejszey osądzenie, potrzebny bydź zjazd sądu swego, albo jedney osoby sądowej z urodzonym vicesgerentem uznaje. Który to sąd, czyli jedna osoba sądowa z urodzonymi vices gerentami, albo jednym z onych, na gront dóbr miasta Kołków w roku terażniejszym, tysiąc siedemset ósmdziesiąt dziewiątym, dnia dwudziestego czwartego miesiąca września, z wolnym przeniesieniem juryzdykcyi, dokądby potrzeba wymagała, oraz z użyciem pomocy wojskowej od kommendy, w mieście J. K. Mci Łucku konsystencyą mającey, bądź naybliższej, przez urzędy, zjechać się mające, rekwirować się powinney, dla potrzeby, z okoliczności sprawy wyniknąć mogącey, z wolnym przypozywaniem zwierzchności dóbr tychże y kogo będzie należało, zjechawszy, nayprzod do złożenia inkwizycyi y konfessat obowiąże, y z tych pytania y odpowiedzi wyjowszy, indagacyą z mieszczan, y z kogo potrzeba będzie wymagała, expedyować będą, inkwizycye z świadków, rzeczy dobrze wiadomych, z wolnym nawet powtórzeniem, gdyby potrzeba tychże wymagała, wysłuchają y okoliczności ściągające się, za poprzedzającym patrona stronie oskarżoney przydaniem, załatwią, y też konfessata y inkwizycye w rotułach zapieczętowanych na powrót do sądu swego odeszlą, na którym terminie strony stawić się y rezolucyą urzędu zjechałego dopełniać

powinne będą, a to pod winą, przed tymże urzędem na stronie sprzeciwiającej się ogłosić się mającą, dawszy natenczas strona stronie luite czternastu grzywien polskich, wzajemnie sobie nadgradzając, a sądowi swemu przez połowę obie strony natychmiast pod osobną winą, z rejestru ukaranych rościagnąć się mającą. W. zaś xiędza Nicyfora Kościukiewicza, parocha Kołkowskiego, do klasztoru xx. trynitarzów Łuckich zaprowadzonego y tamże do czasu ukończenia sprawy y dalszey sądu swego rezolucyi zostawać, deklaruje; inkwizycye obustronne ur. instygatorowi sądu swego w rotułach żapieczętowanych wydaje. Odwołał się w. xiądz Kościukiewicz, dziekan Czartoryski, paroch Kołkowski, do nayjaśnieyszego trybunału koronnego Lubelskiego; sąd tey apellacyi nie dopuścił, majątek zaś y rzeczy, po wzięciu onego do Łucka popieczętowane, do wolnego temuż xiędzu Kościukiewiczowi rozporządzenia y użycia sąd dozwala.

Кн. гродск. Луцк. № 3110, л. 13.

CLVII.

Декретъ Луцкаго гродскаго суда, которымъ благочинный Никифоръ Костюкевичъ признанъ совершенно невиннымъ въ взведенномъ на него обвиненіи относительно участія въ предполагавшемся крестьянскомъ волненіи. 1789. Ноября 2.

Dzień 3 novembra, z rejestru incarcerationum.

Między w. w.: Janem Lublińskim, komornikiem granicznym Włodzimierskim, Ierzym Chamcem, instygatorem wojewodztwa Wołyńskiego, y Kazimierzem Sabickim, instygatorem grodzkim Łuckim, powodami y pozwanemi, przez w. Jana Lublińskiego, jednego z powodów, oczewisto, a wielebnym xiędzem Niceforem Kościukiewiczem, parochem Kołkowskim, dziekanem Czartoryskim, pozwanym y powodem, oczewisto, sąd grodzki Łucki potrzebne być złożenie inkwizycyi, tak w sądzie swoim, jako y na zjeździe w dobrach masteczku Kołkach wyprowadzonych, tudzież indagacyi, tamże wysłuchanych,

uznaje, a to natychmiast; a ponieważ strony obie inquizycye, podwóynie wyprowadzone, y indagacye złożyli, przeto zadość uczynić uznawszy, do zaprzysiężenia tychże na nieujęcie świadków przypuszcza. A ponieważ z strony delatorów, w. Jan Lubliński k. g. w., instygator województwa Wołyńskiego, a zaś z strony swojej wielobny xiądz Kościukiewicz, dziekan Czartoryski, paroch Kołkowski, też inquizycye zaprzysięgli, przeto sąd wolnego przymowienia się stronom dozwala, po którym dozwolonym, do czytania inquizycyi przystępuje. Które przeczytawszy y należytą uwagą wszystkie okoliczności roztrząsnawszy, ponieważ tak z wyznań mieszczan, gromady y innych różnych ludzi Kołkowskich, przez sześciu cechmistrzów zaprzysiężonych, jakoteż wielolicznych świadectw, w sprawie terazniejszey odebranych, przysięgami zatwierdzonych, sądowi swemu okazano jest, że w. xiądz Nicefor Kościukiewicz, dziekan Czartoryski, paroch Kołkowski, przyzwoitemi charakterowi kapłańskiemu idąc krokami, przykładnie y bez żadney zdrożności na parochyi swojej, w mieście Kołkach, sprawował się, w zwyczajnym nabożeństwie y naukach, dla ludzi mieszkających, z pilnością obowiązki swoje dopełniał, matkę swoją przyzwoicie szanując, a tylko zbytecznego trunku użycia wzbraniając, zwyczajnymi potrzebami, aż do skończenia życia opatrywał, po weselach y ucztach mieyskich nie chodził, y na nich tańczącym nigdy przez żadnego widzianym nie był; piliponów nigdy w domu swoim nie przyjmował, y tylko raz jeden w onego mieszkaniu, pod niebytność jednak tegoż w. xiędza Kościukiewicza, z zapytaniem się, jeżeliby od nich czego nie kupiono? znaydowali się; a lubo w roku terazniejszym przez mieszczan Kołkowskich przy wielobnym xiędzu Kościukiewiczu po razy kilka schadzki czynione były, y na nich pieniężną składkę ciż mieszczanie w propozycji sposobności swoich dopełniali; jednakże, aby te do jakowego o buntach zamysłu zmierzać miały, wszystkie wyznania y świadectwa zaprzeczają; owszem że tylko w okolicznościach potrzeb cerkiewnych, względem zaspokojenia długów, na zbudowanie nowej cerkwi, po zgorzeniu pierwszej, u różnych osób zaciąg-

nionych, y wystawienia nowego w teyże cerkwi majestatu, a mianowicie, względem wynalezienia praw, miastu Kołkom służących, przy składaniu na potrzebny do wydobycia tychże wydatek pieniężny kwoty, praktykowały się, dowodnie przeświadczają; a iż wielebny xiądz Kościukiewicz, nie tylko przy onych schadzkach, lecz w żadnym innym czasie, najmniejszego o jakowych buntach wspomnienia nie uczynił, istotnie dowodzą. Lubo zaś w. xiądz Kościukiewicz w roku terazniejszym zboża mieszczanom y innym ludziom rozdawał, jednak te uczynność dobrą myślą, nie zaś zamiarem jakowym, do rozruchów ściągającym się, dopełniał, y nie tylko w czasie terazniejszym, lecz y lat dawniejszych rok-po-rok potrzebującym mieszkańcom, a nawet y żydom zboża y pieniędzy zażyczał. Parochowie z dekanatu, rządowi w. xiędza Kostukiewicza powierzonego, chociaż w roku terazniejszym do Kołków zjeżdżali się, lecz takową bytność u dziekana swego na zwyczajny soborczyk y oddawanie stołowego, podług obowiązków swnich, w każdym roku wykonywali; żeby jednak na pomienionych zjazdach jakowe szkodliwe powszechności rady z w. xiędzem Kostukiewiczem praktykować się miały, najmniejszy dowód nie przeświadcza; w. xiądz Kostukiewicz te tylko po cerkwiach w roku terazniejszym dopełniał wizyty, których roku przeszłego, dla trudności przejazdu, nie ukończył; koni parę, nie sposobem darowizny, lecz za pieniężną kwotę w. xiądzu Karpowskiemu, instygatorowi Rożyskiemu, odprzedał. A także w. xiądz Kościukiewicz, nie tylko woyny Rossyjskiey nie ogłaszał, obrządku syzmatyckiego nie chwalił, przybycia Gonty nie obiecywał, do rozruchów nikogo nie namawiał, lecz najmniejszego w tych okolicznościach słowa nigdy nie wyrzekł, świadectwa przekonywają, przeto sąd, zważywszy pomienione okoliczności, ponieważ wielebny xiądz Nicefor Kostukiewicz, dziekan Czartoryski, paroch Kołkowski, nie tylko z zarzutów, przeciwko sobie uczynionych, względem wpływania do rozruchów, roku terazniejszego wznowionych, istotnie oczyszczonym zostaje, lecz jeszcze o przykładowym swoim życiu y obyczajnym we wszystkich swoich sprawach postępowaniu, licznemi świadectwy

czyni przekonanie, a szczególnie tylko z powodu czynionych roku terazniejszego w czasie, buntami zagrożonym, względem cerkiewnych potrzeb y wynalezienia praw mieyskich schadzek, y dopełnianych pieniężnych na to składek, tak porozumienia o społeczności do buntów, jako y zatrzymania siebie trwającego, ściągnoł przypadek, niewinnym onego y dokładnie oczyszczonym uznawszy, wolnym, y natychmiast z pod aresztu wypuszczonym być sądzi y ogłasza. Urodzonych zaś delatorów, czyli instygatorów województwa Wołyńskiego, z powodu szczególney tylko gorliwości, celem postrzeżenia publicznego w czasie poburzonem bezpieczeństwa, sprawę ninieyszą przeciwko w xiędzu Kostiukiewiczowi popierających, nie bydź przewiniającemi sąd uznaje; inquizycye y konfessata, oraz indygacye, w tey sprawie odebrane, z przyczyny niezakładaney od nikogo uwagi, natychmiast pali.

Кн. продск. Луцк. декрет., № 3109, л. 206 об.

CLVIII.

Постановленіе Луцкаго городскаго суда объ увольненіи изъ подѣ стражи св. Θεодора Волоквича, арестованнаго за то, что въ домѣ его ночевалъ коробейникъ. 1789. Мая 22.

Dzień 22 maja, z rejestru incarcerationum.

Mędzy W. Jakubem Kostrzyńskim, szambelanem J. K. M. instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a wielebnym xiędzem Teodorem Wołokwiczem, parochem Łobaczewskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, za przydaniem patrona temuż w. x. Wołokwiczowi, parochowi Łobaczewskiemu, rozsądzając propozycją literalną, od w. instygatora województwa Wołyńskiego po w. x. Teodora Wołokwicza, parocha Łobaczewskiego, do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, potrzebne być odebranie dobrowolnych konfesat z stawionego w. x. Teodora Wołokwicza przed sądem swym uznaje; a ponieważ odebrane zostały, przeto do

czytania tychże przystempuye; ktore przeczytawszy, ponieważ tylko okoliczność noclegowania u tegoż piliponów okazana zostaje, a o innym jakowym wykroczeniu sąd swoy zawiadomionym nie jest, przeto przypuszczonym bydź do przysięgi na te rothę uznaje: „Ja, Teodor, przysięgam panu Bogu Wszechmogącemu, w Troycy świętej jedynemu, na to, iż z piliponem, w domu moim nocującym, żadney rozmowy o buntach y rozruchach nie miałem, od tegoż i od nikogo do tego namawiany nie byłem, pieniędzy żadnych od tegoż nie brałem, sam nikogo nie namawiałem, o żadney okoliczności, do pomienionych rozruchów ściągającej się, nie wiem, y nic wcale w tey mierze winien nie jestem“. A ponieważ rothą, sobie przepisaną, zaprzysiągł, przeto sąd onego wolnym czyni y konfessata natychmiast pali.

Кн. гродск. Луцк. декрет., № 3109, л. 152.

CLIX.

Письмо управляющаго Волочискимъ имѣніемъ — Вольфарта къ владѣльцу этого имѣнія, Чарнецкому, извѣщающее объ арестѣ крестьянина Федора, назначавшагося, по предположенію, въ полковники возстанія. 1789. Мая 24.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Julii dwudziéstego osmego dnia.

Na leżeniu xiąg ziemskich wojewodztwa Wołyńskiego powiatu Krzemienieckiego, osobiście stanowszy j. w. Ignacy Czarnecki, kasztelan Bracławski, rotmistrz kawaleryi narodowej, orderu świętego Stanisława kawaler, ten list od ur. Wolfarta do siebie, podawającego, pisany, y przez tegoż podpisany, w kopercie, przy pieczęci na laku czerwonym, wraz z intytulacją, na teyże kopercie będącą, dla zapisania do xiąg ziemskich Krzemienieckich sposobem oblaty podał, w te słowa: Dnia dwudziestego czwartego mai, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego anno, z Wołoczysk. Jaśniewielmożny mości dobrodzieju! Pry oświadczeniu jaśnie wielmożnemu maszmość panu do-

dobrodziejowi dnia dobrego, mam honor donieść, iż rozporządzenie moje, na dniu wczorayszym uczynione, skutek swoy wzięło, y on kochany Teodor, pułkownik, z furmanki powracający, na dniu wczorayszym pod straż tuteyszey komendy przez ludzi moich został oddany; rozumiem tedy, że cała troskliwość pańska teraz już zupełnie się uspokoi. Dziś on będzie do Jachnowiec odesłany, bo jeszcze porucznik, po późnym wczorayszey nocy od j. w. waszmość pana dobrodzieja wraz ze mną powrocie, jeszcze wczasuje. Pozwolisz j. w. waszmość pan dobrodziej upraszać siebie o tę łaskę, aby osadca przez w. w. obywatelów examinowany, mógł być pytanym, czy on zwierzył się mnie, lub Olszewskiemu, ekonomowi przeszłemu Manaczyńskiemu, że należy do buntu, czyli też nie? y ta odpowiedź, aby mogła być w indagacyi zanotowana; bo przyznam się, że te jego wyznanie, iż ekonomowi dał pień pszczoł, czyli obiecał, y ja rozkazałem mu się z porucznikiem odprzysiądz, ma krzywdzonce y wątpliwe, czyli obojętne znaczenie. A ja tylko Bogu dusze jestem winien y o niczym oprócz tego odgłosu, że niby on ma należyć do buntu, nie wiedziałem, y choć go o to pytałem, nie chciał mi się powierzyć. Składam mnie u nog jego, jako znający się być z nągłębszym poszanowania wyznaniem j. w. waszmość pana dobrodzieja najniższym sługą. U tey oblaty listu podpis ręki takowy: Franc Wolfart. Intytulacya zaś na kopercie listu tego przy pieczęci, na laku czerwonym wyciśnionej, w te słowa: Jaśnie wielmożnemu imci panu Carneckiemu, kasztelanicowi Bracławskiemu, kawalerowi orderu świętego Stanisława, rotmistrzowi kawaleryi narodowej, dobrodziejowi. (L. S.). A tak ta oblata listu, za podaniem wyżrzeczonego j. w. podawającego, wszystka zupełnie od słowa do słowa, jak się w sobie pisana ma, do xiąg niniejszych ziemskich krzemienieckich jest zapisana.

Кн. земская Кременецкая, № 1811 л. 479 на об.

CLX.

Приговоръ Луцкаго градскаго суда, освобождающій изъ подъ ареста священника Доминика Мицевича, обвиненнаго въ сношеніяхъ съ коробейниками. 1789. Мая 27.

Dzień 27 maja, z rejestru incarcerationum.

Między w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wolyńskiego, powodem, oczewisto, a wielebnym xędzem Dominikiem Micewiczem, parochem Osnickim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycją literalną, od strony powodowej po strone pozwaną do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, za przydaniem temuż od sądu swego do obrony patrona, potrzebne być odebranie dobrowolnych konfessat z stawionego wielebnego xędza Dominika Micewicza, parocha Osnickiego, przez sąd swoy uznaje, y do expediowania tychże przystempuje; po których odebranych y przeczytanych, ponieważ nic więcej nie okazało się, tylko że markitanie rossyjscy, w roku terażnieyszym podwakrotnie u w. xędza Dominika Micewicza, parocha Osnickiego, byli, u kturych: jednego, u siebie nocującego, a drugiego, tylko przejeżdżającego, chustki y kłódki kupował, a więcej iż do żadnego przewinienia nie zna się, ani do żadnych rozruchów terażniejszych nie przyczyniał się, ani o tychże jakową ma wiadomość, przysięgę wykonać oświadcza. Przeto sąd, nie widząc inney na tegoż przekonywającej skargi, przypuszczonym być onego na te rothe: „Jako do terażniejszych buntowniczych rozruchów, ani sam był od kogo namawiany, ani nikogo nie namawiał, żadnego z nikim porozumienia, a nawet y mowy w tey okoliczności nie miał y żadnym sposobem do tego nie skłaniał się, y nic cale winien nie jest, y o niczym nie wie; markitanie, choć raz nocując, w domu onego byli, żadney o niczym z niemi rozmowy nie miał, prócz tylko chustki y kłódki u tychże kupował“, do przysięgi uznaje, a to natychmiast (dodaje się wozny, do attentowania juramentu). A ponieważ w. xiądz Dominik Micewicz przysięgę, sposobem praktykowanym, rothą, sobie przepisaną, wykonał, przeto

sąd tegoż wielebnego xiędza Micewicza, parócha z dóbr wsi Osnicy, wolnym natychmiast czyni y konfessata, w tey sprawie expediowane, pali.

Кн. гродск. Луцк. декрет. № 3109, л. 153 об.

CLXI.

Распоряженіе Луцкаго гродскаго суда объ освобожденіи изъ подъ ареста священника Ивана Антоновича, обвиненнаго въ томъ, что онъ купилъ у проѣзжаго коробейника три платка. 1789. Мая 27.

Dzień 27 Maja, z rejestru incarcerationum.

Między w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a wielebnym xiędzem Janem Antoniewiczem, parochem Bereźciańskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycją literalną, od strony powodowej po stronę pozwaną do sądu swego wyniesioną, sporów uczynionych wysłuchawszy, za przydaniem temuż od sądu swego do obrony patrona, potrzebne być odebranie dobrowolnych konfessat z stawionego w. xiędza Jana Antoniewicza, parocha ze wsi Bereścian, przez sąd swój uznaje, a to natychmiast; a ponieważ odebrane zostały, przeto do czytania tychże przestempuje, z których przeczytanych, ponieważ więcej nie okazało się, tylko, że gdy w roku teraźniejszym w wielkim poście markitan przez wieś Bereściany przejeżdżał y, na ulicy stanowszy, w dom wielebnego xiędza Bereźciańskiego przyszedł, natenczas, za naleganiem żony swojej, chustek trzy dla teyże y innych domowych rzeczy u rzeczzonego markietana pokupował, który po tey przedarzy natychmiast ze wsi wyjechał, a wielebny xiądz paroch Bereźciański za pomienione u markitanów kupno, porozumienie na siebie ściągnowszy, do Łucka dla tłumaczenia się przyprowadzony został, które w sądzie swym czyniąc, że więcej żadney rozmowy z przerzeczonym kupcem nie miał, o żadnych rozruchach, ani od niego, ani od innego kogo nie słyszał y w nay-

mniejszey okoliczności winien nie jest, do przysięgi zabiera się. Przeto sąd, nie widząc inney na tegoż skargi, przypuszczonym być do przysięgi wielebnego xiędza Antoniewicza na tę rothę: „jako do teraźniejszych buntowniczych rozruchów, ani sam nikogo nie namawiał, ani od kogo był namawiany, żadnego z nikim porozumienia, a nawet y mowy, do tey okoliczności stosującey się, nie miał, owszem o tym, aż do czasu wzięcia swego od nikogo nie słyszał y nic cale winien nie jest y o niczym nie wie; markitana raz tylko przy kupnie chustek widząc, innego czasu żadnego nie widział“, uznaje, a to natychmiast (dodaje się wozny). A ponieważ wielebny xiądz Jan Antoniewicz przysięgę sposobem y zwyczajem praktykowanym, rothą, sobie przepisaną, wykonał, przeto sąd tegoż wielebnego xiędza Antoniewicza, parocha Bereściańskiego, wolnym natychmiast czyni y konfessata, w tey sprawie expedjowane, pali. A zaś o powrót zabranych przy wzięciu swoim niejakich rzeczy wolnego czynienia z kim będzie należało dozwała.

Кн. гродск. Луцк. декрет. № 3109, л. 154.

CLXII.

Постановленіе Луцкаго гродскаго суда, передающее дѣло по обвиненію священника Демьяна Голубовича въ епископскій судъ. 1789. Мая 27.

Dzień 27 Maja, z regestru incarceratorum.

Między w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wołyńskiego, powcdem, oczewisto, a wielebnym xiędzem Damjanem Hołubowiczem, parochem Zbuskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, za przydaniem stronie pozwanej do obrony patrona, rozsądzając propozycją literalną od strony powodowej po stronę pozwaną, do sądu swego wniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, potrzebne być odebranie konfessat z w. xiędza Damjana Hołubowicza, parocha Zbuskiego, y złożenie wyprowadzonych z tegoż zez-

nań w kommissyi w. Wołyńskiego w sądzie swoim uznaje; a ponieważ konfessata, tak w kommissyi w. Wołyńskiego wysłuchane, złożone, jako y teraz przez sąd odebrane zostały, do czytania tychże przystępuje; które przeczytawszy, ponieważ sprawa terazniejsza z rozmowy tylko między samemi xieżą duchownemi obrządku greckiego, z łacińskim zjednoczonego, odgrażającey się na w. Felicjana Dąbrowskiego, podczaszego Halickiego, ustanowiona została, a z innych osób że dowodu pomimo nieprzyznanie parocha Żulińskiego mieć nie podobna, konfessata jawnie nauczają, a ztąd strona, to jest w Dąbrowski dla łatwiejszego z duchownych osób doyscia prawdy, odesłania sprawy terazniejszey do sądu duchownego żąda. Przeto sąd z zapieczętowanemi pieczęcią grodzką Łucką konfessatami, strony do j. w. biskupa, administratora Łuckiego obrządku zjednoczonego, z zachowaniem terminu zawitego po rozsądzenie odsyła.

Кн. гродск. Луцк. декрет. № 3109, л. 154 об.

CLXIII.

Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ освобожденіи изъ подѣ стражи священника Петра Полатылы, противъ котораго не оказалось никакого обвиненія. 1789. Мая 27.

Dzień 27 Maja, z regestru incarcerationum.

Mędzy w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a wielebnym w Bogu imć xieżdem Piotrem Poletyło, parochem wsi Witoniza, pozwanym, oczewisto, sąd grodzki Łucki, za przydaniem patrona, rozsądzając propozycyą literalną od w. instygatora w. Wołyńskiego po w. xieżdza Piotra Poletyłę, parocha Witonizkiego, do sądu swego wyniesioną, potrzebne być odebranie dobrowolnych konfessat z stawionego w. xieżdza Piotra Poletyły, parocha Witonizkiego, uznaje, a to natychmiast, z których odebranych, gdy żadne obwinienie na w. xieżdza Piotra Poletyłę, parocha Witonizkiego, względem terazniejszych rozruchów nie poka-

zało się, owszem roku y miesiąca terażniejszych dnia dwudziestego piątego od j. w. xiędza Młockiego, biskupa ruskiego Włodzimirskiego y w. w. Stefana Załęzkiego, chorążego Nowogrodzkiego, y Kajetana Trzebuchowskiego, stolnika Trembowelskiego, obywatelów y kommissarzów z w. Wołyńskiego, złożonym na piśmie zaświadczeniem, tu, w Łucku, danym, iż pomieniony w. xiądz Poletyło nie jest o bunt winien, dokładnie tłumaczy się. Przeto sąd tegoż w. xiędza Piotra Poletyłę, parocha Witonizskiego, natychmiast wolnym czyni y konfessata niszczy.

Кн. градск. Луцк. декрет. № 3109, л. 154 об.

CLXIV.

Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ освобожденіи изъ подѣ стражи благочиннаго Іліи Гусаковскаго, арестованнаго за временную отлучку изъ своего дома. 1789. Мая 28.

Dzień 28 maja, z regestru incarcerationum.

Mędzy w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a wielebnym xiędzem Eliaszem Husakowskim, parochem Klewańskim, dziekanem Stepańskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając propozycyą literalną od w. instygatora w. Wołyńskiego po wielebnego xiędza Eliasza Husakowskiego, parocha Klewańskiego, dziekana Stepańskiego, do sądu swego wyniesioną, przydawszy do obrony stronie pozwanej patrona, potrzebne być odebranie dobrowolnych konfessat z stawionego tegoż w. xiędza Eliasza Husakowskiego, parocha Klewańskiego, y pracowitego Ignacego Rybaczuka, pałamarza Klewańskiego, uznaje, a to natychmiast; a ponieważ odebrane zostały, do czytania tychże przystępuje; z których przeczytanych, ponieważ inne żadne nie okazuje się obwinienie, tylko, iż w. xiądz Eliaz Husakowski, paroch Klewański, roku terażniejszego w wielkim poście, będąc w porozumieniu jakoby danych sobie od markitanów rubli, które u niego

znaydowały się, przez kommendę Dubieńską wzięty, a po uczynionym wytłumaczeniu się, że pomienione ruble od wielmożnego Mikołaja Bogusza, kasztelanica Podolskiego, w sąsiedztwie z księstwem Klewańskim dobra swoje mającego, miał sobie pożyczone, po które nawet, w czasie czynionego tłumaczenia się, koniuszy w. Bogusza z upomnieniem się o pomienione ruble przybył, wolno puszczony został; w czasie zaś wielkiego tygodnia, gdy coraz większe dawały się słyszeć rozruchy, y z mieysc niektórych parochów pobrano, wielebny xiądz paroch Klewański, czując się być narażonym gubernatorowi Klewańskiemu, obawiając się, aby prywatnie wzięty nie był, myślą udania się do Łucka dla uczynienia z siebie explikacyi, iż do żadnego przewinienia nie znał się, z miasta Klewania do dóbr wsi Cumania, o mile odległych, kryjomo uszedł; gdzie nie mogąc dostać dla złey drogi do najęcia do Łucka podwody, napowrot ze wsi Karpiłówki dnia trzeciego do Klewania powrócił, y świątując u siebie, potym do Dubna na dni kilka wyjechał, ztamtąd zaś powrociwszy, przez urodzonego gubernatora, z powodu wyřrzeczoney ucieczki wzięty y do Łucka odesłany, od pięciu tygodni pod aresztem osadzony zostaje; w którym przez nikogo dotąd o żadne wykroczenie nie będąc obwiniony, ani żadnego przeciwko sobie nie widząc donosiciela, do przysięgi na niewinność swoją w sądzie swym zabiera się. Przeto sąd, zważywszy pomienione okoliczności, ponieważ rzeczony w. xiądz paroch Klewański żadnego na siebie od nikogo nie ma oskarżenia, y nikt onemu jakowego nie czyni zarzutu, szczegulnie tylko iż okoliczność ucieczki z Klewania do mieysca o mile odległego, porozumienie na niego u zwierzchności Klewańskiej, przez którą do Łucka przystawiony został, zciągnęła, znosząc wszelako względem domniemanego przewinienia wątpliwość, przypuszczonym być do przysięgi tegoż wielebnego parocha Klewańskiego na tę rothę; „jako z miasta Klewania do dóbr wsi Cumania nie z powodu jakowego najmniejszego przewinienia, lecz tylko z bojaźni, aby prywatnie przez gubernatora Klewańskiego, na siebie urażonego, wzięty nie był, celem jechania do Łucka, dla uczynienia

o niewinności swojej explikacyi, uszedł, jako do wsczynających się rozruchów żadnym sposobem, a nawet y myślą, nie skłaniał się, od nikogo namawianym nie był, y sam żadnego nie namawiał, y nic cale w tey okoliczności winien nie jest, uznaje“, a to natychmiast; dodaje się do juramentu woźny. A ponieważ wielebny xiądz Eliasz Husakowski, paroch Klewański, przysięgę rothą przepisaną, sposobem y zwyczajem praktykowanym, wykonał, przeto sąd tegoż wielebnego xiędza Eliasza Husakowskiego, parocha Klewańskiego, dziekana Stepańskiego, wypuszczonego bydź uznawszy, od dalszego aresztu wolnym czyni; konfessata, w tey sprawie odebrane, natychmiast pali.

Кн. гродск. Луцк. декрет., № 3109, л. 155.

CLXV.

Постановленіе Луцкаго гродскаго суда объ освобожденіи изъ подѣ стражи священника Кирилла Семигиновскаго, оклеветаннаго евреями въ подстрекательствѣ крестьянъ къ сопротивленію властямъ. 1789. Мая 29.

Dzień 29 maja, z rejestru incarceratorum.

Miedzy w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a wielebnym xiędzem Cyryllim Siemiginowskim, parochem Derewiańskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, za przydaniem patrona, rozsądzając propozycyą literalną od w. instygatora w. Wołyńskiego po wielebnego xiędza Cyryllego Siemiginowskiego, parocha Derewiańskiego, do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, potrzebne bydź odebranie konfessat z wielebnego xiędza Cyrylla Siemiginowskiego, parocha Derewiańskiego y roboczego Jakowa Trzeciaka, teyże wsi poddanego, uznaje, a to natychmiast; a ponieważ odebrane zostały, do czytania tychże przystempuje; które przeczytawszy, luboli przewinienie tegoż, iżby miał poddanych Derewiańskich, do obrony swojej, w przypadku brania siebie do sądu, namawiać, żadne nie

okazuje się, y że takowe udanie od żydów, z przyczyny upominania się o pieniądze, które onemu winni, wyniknęło, wiedzieć daje, że jednak o bytności markietana u tegoż parocha Derewiańskiego y targowania u tegoż chustek, odkrywa się wiadomość, przeto, znośząc wszelkie względem rozruchów teraźniejszych porozumienie, oświadczającego w. xiędza parocha Derewiańskiego na niewinność swoją przysięgę, przypuszczonym być do teyże na tę rothe: „jako poddanych Derewiańskich, ani do żadnych rozruchów, ani do obrony swojej, gdyby miał być do sądu brany, nie namawiał, y niczym nie korumpował; sam także od nikogo do żadney rzeczy namawianym nie był, z piliponem, u siebie będącym, żadney rozmowy, prócz targu o chustki, nie miał, y nic cale, ani myślą, w okoliczności powstających buntów nie przewinił“, uznaje, a to natychmiast; dodaje się woźny. A ponieważ tenże wielebny xiądz Cyrylli Siemiginowski, paroch Derewiański, przysięgę, rothą przepisaną, sposobem y zwyczajem praktykowanym, wykonał, przeto sąd wolnymi, tak tegoż w. xiędza Cyryllego Siemiginowskiego, parocha Derewiańskiego, jako też roboczego Jakowa Trzeciaka, poddanego teyże wsi, od dalszego aresztu czyni y konfessata natychmiast pali.

Kn. уродск. Луцк. декрет., № 3109, л. 156.

CLXVI.

Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, осуждающій священника Юстина Мартиновича на четырехнедѣльное тюремное заключеніе въ Дубенской крѣпости за праздные разговоры съ францисканскими монахами въ г. Шумскѣ и за неприличное поведеніе. 1789. Іюня 3.

Roku 1789; miesiąca Junii 3 dnia.

Między urodzonym Augustynem Wojakowskim, instygatorem grodzkim Krzemienieckim, z urzędu czyniącym, oczewisto, a imci xiędzem Justynem Martynowiczem, parochem wsi Borowicy, inkarcera-tem stawionym; osobiście. Sąd grodzki Krzemieniecki, rozsądząc

propozycją od urodzonego instygatora sądu swego przeciwko imci xiędzu Justynowi Martynowiczowi, parochowi wsi Borowicy, utworzoną, potrzebue być spisanie punktów przez urodzonego instygatora w. x. Martynowiczowi, parochowi Borowickiemu, dla odebrania dobrowolnych od tegoż wyznań i w sądzie swoim złożenia onych, uznaje, a to natychmiast. A ponieważ tenże urodzony instygator też punkta opisał i, ręką swoją podpisawszy, w sądzie swoim złożył, przeto sąd dosyć uczynić wyrokowi swemu uznaje, a, odebrawszy, do spisania tychże wyznań, po skonotowaniu ktorych, za wprowadzeniem sprawy, lubo jeszcze strona pryncypalnie czyniąca zarzutów, w propozycji umieszczonych, inkwizycjami dowodzić oświadcza, gdy jednak z dobrowolnych wyznań, w sądzie swoim przeczytanych, okazuje się, że imć x. Martynowicz, słysząc od różnych ludzi w roku przeszłym, 1788, na wiosnę, po kilkakrotnie, iż wywoływano na mieście w Lachowcach, ażeby majątniejsi ludzie i żydzi mieli się na ostrożności z majątkiem swoim, ponieważ syn Gonty, z buntu sławnego dawniej, ma wpaść z siczowymi kozakami w Polskę, a, wpadłszy, rznąć polaków i majątki onych zabierać, z tej więc okoliczności, będąc raz przed obiadem u imci xiędza kaznodziei w. w. o. o., Franciszkanów Szumskich, w konwencie, napiwszy się wódki i głowę trochę zagrzaną tymże trunkiem mając, życzył imci x. kaznodziei, ady obrządek łaciński odmienił na ruski, a to dla tego, że Gonta ma wpaść, jak słyszał, z kozakami do Polski, polaków rznąć i prześladować, powiedział; a imć x. kaznodzieja Szumski, nie mogąc znieść takowych wyrazów, jak z celi wyszedł i samego tylko x. Martynowicza w celi zostawił, natenczas imć x. Martynowicz, nie wiedząc, gdzie się z celi obrócić, przynaglony potrzebą natury, w szklanę, na oknie stojącą, uryny upuścił i też pod łóżko postawił, a potem wyszedłszy z celi imci x. kaznodziei, przyszedłszy do imci x. gwardjana Szumskiego do celi, tegoż samego dnia też same słowa powtarzał, lecz w wymuwieniu tych słów żadnego innego zamysłu nie miał, tylko, głowę trunkiem zagrzaną mając, dla tego ze słyszenia o synie Gonty, wpaść mającym do Polski, te słowa ponawiał; żeby zaś do spisku i buntu jakiego wchodził, o tem żad-

nej wiadomości ani sam nie ma, ani go nikt nie namawiał, wyraża, i nad wyrażone przeciwko sobie punkta dodaje i to jeszcze, iż gdy wyżej wymienione słowa w konwencie Szumskim kilka tygodniami jeszcze przed świętami powiedział, a to się potem do żołnierza, na kresach w Szumsku stojącego, Kamieńskim zwanego, od xięży Franciszkanów doniosło, który to żołnierz, na samą wilkanoc polską dopiero przyjechawszy do Borowicy, najpierwej wszystkie kąty domu x. Martynowicza i w cerkwi nawet rewidował, lecz żadnych podejrzanych rzeczy nie wynalazłszy, potem dopiero zapytany od tegoż żołnierza, jeżeliby słowa wyżejrzeczone w konwencie Szumskim w. w. o. o. Franciszkanów wyrażał, gdy się pomienionych słów tenże imię x. Martynowicz, jak wyżej powiedział, przyznał, natychmiast tenże żołnierz onego do komendy do Świętca wziął, z kąd potem do Dubna odesłany, a z Dubna tu, do Krzemieńca, przywieziony zostaje, opowiedział. Przeto sąd, zważając wszelkie okoliczności i wyznania tegoż imci x. Martynowicza z propozycją urodzonego instygatora sądu swego oraz z danym karteluszem i zaświadczeniem od urodzonego Boguckiego, w tej samej okoliczności bez daty w sądzie swoim złożonym, zgodne, silniejszych nad wyznanie własne imci x. Martynowicza, na przekonanie tegoż w sądzie swoim oświadczonych, nie mając innych dowodów, z własnego wyznania tegoż, za niepotrzebne w konwencie Szumskim w. w. o. o. Franciszkanów, tak x. kaznodziei, jako i x. gwardjanowi powtarzanie słów nieprzyzwoitych stanowi duchownemu, a ztąd dawanie z tego porozumienia o sobie i zgorszeniu drugich, oraz nieprzystojne obejście się, winnym onego być osądziwszy, podległego być karze osobistej, uznaje, nakazując, ażeby tenże x. Martynowicz za wyżej dotknięte przewinienie swoje do fortecy miasta Dubna do więzienia od aktu dekretu na niedziel cztery był oddany, i tamże przez czas wyrażony za własnym kosztem siedział, a po dopełnionej dopiero takowej karze, był wolny, oznacza.

Записки Θεодосія Бворовича. т. II, стр. 198. Також кн. иродская кременецкая декретовая № 1870, листъ 27.

CLXVII.

Атестать, выданный сеймовыми маршалами священнику Ивану Лукаевичу, удостоверяющий его заслуги въ раскрытіи заговора и указывающий выданныя ему награды: медаль и 2,000 злотыхъ. 1789. Іюня 8.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii dwudziestego piątego dnia.

W roki sądowe ziemskie Łuckie, od dnia świętey Tróycy święta rzymskiego, miesiąca y roku wyż na akcie wyrażonego przypaďte y sądownie odprawować się zaczęte, przed nami: Stanisławem Kostką Radwańskim, kawalerem orderu świętego Stanisława, sędzią, Stefanem Bożeniec Iełowickim, podsędkiem, urzędnikami, sądowemi i xięgami ninieyszemi ziemskimi Łuckiemi, stawający osobiście wielmożny імć xiądz Jan Łukajewicz, paroch Suski, te zaświadczenie od j. o. y j. w. marszałków konfederacyi oboygа narodów na seymie walnym Warszawskim, przy pieczęciach dwóch na laku czerwonym wyciśnionych, z podpisem rąk tychże, sobie, podawającemu, dane, na pargaminie zapisane, *ratione introcontentorum ad acta terrestria luceoriensia per oblatam* podał, w te słowa: Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz wielki koronny, seymowy y konfederacyi koronney, Kazimierz xiąże Sapieha generał artyleryi y konfederacyi w. x. Litewskiego marszałkowie, wszem wobec y każdemu, komu by o tem wiedzieć należało, wiadomo czyniemy. Nie тайне całemu narodowi grożące z buntów chłopstwa zamieszania, ktorych okropne początki konieczną stratą występnych, a trwogą powszechną oznaczone zostały; w liczbie siejących złości swojej z niewinnych a mniej rozważnych ludzi ofiary, znaydował się jeden markietan rossyjski, który cnotę імć xiędza Łukajewicza, parocha Suskiego, zwątlił, ludzkość przemienić usiłował y do buntów nakłaniał. Odebrał przyzwoitą powołany markietan karę, a імć xiądz paroch Suski obrządku greckiego, z kościołem rzymskim złączonego, wprzód po dwakroć w miejscu wyznaczenia swego badany, stawionym został przed deputacyą do examinowania oskarżonych o bunty, z seymu wyznaczoną; czytane inkwizycye, czynione konfrontacye dowiodły, że zbrodnia

nie miała do serca cnotliwego imć xiędza parocha Suskiego wstępu, y owszem, że wyjawieniem namawiającego siebie do buntu odkrył zamysłony występki, y tym sposobem do utłumienia wczesnego grożącego nieszczęścia kraju tego mieszkańcom przyłożył się. A tak zasłużył wyrownywającą dobroci postępku swego pochwałą. Takowe odebrawszy najjaśniejszy pan y prześwietne stany od deputacyi, na to wyznaczoney, uwiadomienia, zleciły nam, marszałkom, cnotę imć xiędza Łukajewicza nadgrodzić y nieskazitelność jego postępków zaświadczyć. Dopełniając takowe zlecenie, złotych polskich dwa tysiące wydać ze skarbu koronnego oddzielną dyspozycyą zaleciliśmy; medal dany na piersiach, jako świadectwo szacunku, nosić dozwalamy. Nakoniec list ten zaświadczaący, przy wyciśnieniu rodowitych pieczęci, podpisami naszemi potwierdzamy y do jakichkolwiek bądź akt autentycznych, ile razy podobać się będzie, wnieść pozwalamy. Dan w Warszawie, dnia osmego czerwca, roku tysiąc siedemset ośmdziesiątego dziewiątego. U tego zaświadczenia, per oblatam podanego, podpisy rąk j. o. y j. w. marszałków przy wyciśnieniu rodowitych pieczęci na laku czerwonym, w te słowa: Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz wielki koronny, seymowy y konfederacyi prowincyi koronnych marszałek. L. S. Kazimierz xiąże Sapieha, generał artylleryi y marszałek konfederacyi w. x. Litewskiego L. S.—Przypisek na wierzchu w te słowa: FERIA sexta post Octavas festi Sacratissimi Corporis Christi Domini proxima, videlicet die 19 mensis junii, anno ejusdem, 1789, in actis tribunalitiis regni Lublinensibus literarum praesentium testimonialium intercessit oblata, quod attestor Ioannes Gwałtowski V. R. T. L. Ktore to zaświadczenie wszystko, z początku aż do końca, tak jak się w sobie pisane ma, do xiąg niniejszych ziemskich Łuckich jest zapisane y ingrosowane.

Кн. земск, Луцк. записов., № 2894, л. 672.

CLXVIII.

Аттестатъ, выданный сеймовыми маршалами Кременецкому благочинному, Павлу Громачевскому, удостоверяющій, что взведенныя на него обвиненія оказались неосновательными и ложными. 1789. Іюня 8.

Stanisław Nałęcz Małachowski, referendarz wielki koronny, Kazimierz książę Sapieha, generał artyleryi y konfederacyi w. x. Litewskiego, marszałkowie: Wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć będzie należało, wiadomo czyniemy: Śmutne buntów oznaki, grożące krajowi zamieszanem, zwrociły troskliwą obywatelów staranność do badania źródła spodziewanego nieszczęścia. Gdy w liczbie obwinionych o poduszczenie chłopstwa do powstawania przeciw najwyższej władzy krajowej y panom swoim znajdował się imć książę Paweł Hromaczewski obrządku greckiego z kościołem rzymskim złączonego, dziekan Krzemienieckiego dekanatu, dyecezyi Łuckiej, po dwakroć badany, przywieziony nakoniec został do Warszawy z rozkazu j. k. m. y prześwietnych rzeczy pospolitej skonfederowanych stanów. Deputacya z osób, składających stany, pod nas, marszałków, prezydencyą wyznaczona, w inkwizycyach y konfrontatach znalazła cnoty nieskazitelne imć księdza Pawła Hromaczewskiego świadectwa, znalazła uroczyste niewinności jego dowody. Jego krolewska mość y prześwietne rzeczypospolitey skonfederowane stany, uwiadomione od deputacyi o niewinności wspomnionego imć księdza diekana, zleciły nam, marszałkom, aby uroczystym zaświadczeniem całą powszechność upewnić, iż o żaden występек imć książę Hromaczewski, dziekan Krzemieniecki, przekonany nie został, y owszem zaskarżenie, na mylnych tylko pozorach gruntowane, dalekim od podobieństwa nawet do zbrodni było. Ktoren to list świadeczny, dla większej wagi y ważności, własnych rąk podpisem, przy wyciśnieniu rodowitych pieczęci, do akt autentycznych wnieść, ile razy podawać się będzie, otrzymującemu to sprawiedliwe zaświadczenie, pozwalamy.—Dan w Warszawie, dnia czerwca osmego, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku. U tey oblaty zaświadczenia podpisy rąk j. w. j. o. x.,

marszałków seymowych obojga narodów y generalney konfederacyi przy pieczęciach, na laku czerwonym wyciśnionych, są takowe: Stanisław Nałęcz Małachowski R. W. K., seymowy i konfederacyi prowincyi koronnej marszałek (L. S.). Kazimirz książę Sapieha, generał artylleryi y marszałek konfederacyi w. x. Litewskiego. (L. S.).

Кн. гродск. Кременецк. записов. № 1775, л. 133.

CLXIX.

Ообвинительный актъ, поданный инстигаторомъ въ Кременецкій гродскій судъ, по которому привлекается къ отвѣтственности священникъ Данилъ Подчасинскій за то, что онъ возбуждалъ крестьянъ къ возстанію, похвалялся составить отрядъ для истребленія поляковъ и евреевъ и скрывалъ въ церкви оружіе. 1789, Іюня 19.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii dwudziestego dnia.

W czasie sądów grodzkich Krzemienieckich dla sądenia spraw kryminalnych, na dniu dwudziestym ósmym miesiąca maja, roku teraz bieącego, na akcie wyrażonego, po obraniu wielmożnego surrogata w myśl prawa narodowego, odprawować się zaczętych, przedemną, Janem z Zagorzec Zagorskim, łowczym powiatu Włodzimirskiego y sędzią grodzkim Krzemienieckim, mieysce j. w. podstarosty, na seym teraz trwający z województwa Wołyńskiego obranego posła, zasiadającym, oraz xiegami grodu tegoż, wniósł przed sądem grodzkim Krzemienieckim, sprawy kryminalne sądzącym, urodzony instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powod, przeciwko xiedzu Danielowi Podczaszyńskiemu, parochowi wsi Kałamarynki, stawionemu inkarceratowi, prawem pozwolone oskarżenie takowe: iż xiądz paroch Kałamaryniecki, tchnąc duchem buntownictwa, dawał się przed wielu słyszeć ludźmi z temi słowy: że, gdyby moskale, kozacy y buntownicy pokazali się, hersztem bydz oświadczył, y swoich zebrawszy przynajmniey do pięciudziesiąt kozaków, podobnież rzeż zacząłby;

y dla tych przyczyn, mając zamiar tak okropny dopełnić skutek buntownictwa na polaków y żydów, od chłopów poddanych wsi Kałamarynki zabierał broń y u siebie w cerkwi przechowywał; z markietanami, w swym domu mianemi, na bunty zmawiał się, y dla tego w cudzych parafjach, pod pozorem słuchania spowiedzi, chłopów do rzezi y buntu namawiał, nieprzyzwoite stanowi swému zabawy po karczmach z chłopami miewał, przy trunkach wymawiając, że żydów rznąć będzie, parafianów gorszył, y, co mogło być nayneprzyzwoitszym, czynił. A przeto, zapobiegając takowym wykroczeniom, kary kryminalne za sobą ciągnącym, też kary, jako na wznieciciela buntu y zgorszenia innych, sąd, przychyliwszy się do prawa, wściągnie, dla czego ninieyszą propozycją pozwany. Datum w Krzemieńcu, dnia dziewiętnastego junii, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku. Augustyn Wojakowski J. G. Krzemieniecki mp.

Кн. гродск. Кременец., ноточ., № 1776, л. 664.

CLXX.

Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, осуждающій священника Данила Подчасинскаго на четырехнедѣльное тюремное заключеніе за угрозы, произнесенныя имъ противъ евреевъ. 1789, Іюня 20.

Die 20 junii, 1789 anno.

Tenże aktor przeciwko xiędzu Danielowi Podczaszyńskiemu, parochowi wsi Kałamarynki, stawionemu inkarceratowi, o ukaranie za zamiar oświadczony zberania kozaków do buntu, za odbieranie strzelby od chłopów y oney chowanie w cerkwi, za różne w karczmie z chłopami gadanie neprzystoynych słów y inne okoliczności, propozycją objęte. Judicium in ordine excipiendorum liberorum confessatorum injungit, quatenus pars agens tam puncta interrogatoriorum conscribat, subscribat eademque suo coram judicio reponat, quam et venerabilem Daniel Podczaszyński, parochum bonorum villae Kałamarynka, incarcerationum, statuatur; et quoniam pars

puncta conscripsit et incarcerationum statuit, satisfecisse adinvenit et ad auscultanda libera confessata ex statuto condescendit. Quibus exceptis, siquidem causa praesens sine inquisitionibus decidi nequit, proinde necessariam esse inquisitionem suo coram judicio educendam censet, injungendo, quatenus partes interrogatoria et responsoria conscribant, subscribant, sibi communicent et suo coram judicio reponant; et quoniam in omni satisfecerunt, statuunt testes, ex statutis vero ad educendas inquisitiones condescendit. Post educatas vero et super incorruptionem testium, tam per instigatorem judicii sui, quam et per venerabilem patrem Daniele Podczaszyński comprobatos inquisitiones, ad lectionem earundem condescendit. Ex quibus lectis maturaque deliberatione perpensis et trutinatis, venerabilem patrem Daniel Podczaszyński, parochum villae Kałamarynka, pro nonnullis verbis incongruis illicitam illius propensionem ad exterminandos judaeos demonstrantibus, cum scandalo praesentium per illum prolatis, fusius in prothocollo expressis, poenis personalibus subesse declarat, pro quibus explendis eundem patrem Daniel Podczaszyński ad fortalitium civitatis Dubno, pro sessione ibidem per spatium quatuor septimanarum, id est ad diem 1 augusti inclusive, sine interruptione adimplenda proprio ejusdem sumptu, remittit. Caetera in prothocollo.

Кн. градск. Кременец. декрет. № 1870, к. 32 на об.

CLXXI.

Обвинительный актъ противъ кременецкихъ мѣщанъ: Ивана Федоренчука, обвиненнаго въ произнесеніи угрозъ и покражѣ трехъ косъ, и Андрея Захарчука, освободившаго насильно Федоренчука изъ подѣ стражи. 1789. Іюня 20.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii dwudziestego drugiego dnia.

W czasie sądów grodzkich Krzemienieckich dla sądzenia spraw kryminalnych na dniu dwudziestym osmym miesiąca maja, roku bie-

gącego, na akcie wyrażonego, po obraniu w. surrogata w myśl prawa narodowego y polecenia seymowego, odprawować się zaczętych, przedemną, Janem z Zagorzyc Zagórskim, łowczym Włodzimierskim, sędzią grodzkim Krzemienieckim, w mieysce j. w. podstarosty, na seym teraz trwający z w. Wołyńskiego obranego posła, zasiadającym, oraz xięgami grodu tegoż wniósł przed sądem grodzkim Krzemienieckim, sprawy kryminalne sądzącym, u. instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powod, przeciwko sławetnym: Iędrzejowi Zacharczukowi y Janowi Fedorenczukowi, w mieście Krzemieńcu osiadłym, stawionym incarcerationatom o to: będąc wewnątrznie wiadomemi o buntach, nie chcieli się wydać na jaw, lecz gdy wartownicy, przestrzegający bezpieczeństwa, chodzili po przedmieściach, zszedłszy się z Iwanem Fedorenczukiem, słyszeli od niego te słowa: „iż gdy was nie wyrznięto na Wielkanoc, to za niedziel cztery wyrzną“ (jak świadectwy dowiedziono będzie); a słyszany od osób zacnych, wziętym został, y gdy był prowadzony od wartowników pod wartę milicyi, widząc Iędrzey Zacharczuk, kolega jego, szukał sposobów, aby go z rąk tychże wartowników wyrwać mógł, jakoż y odbił; lecz nie dosyć na tym, że się zbóystwem bawić chciał tenże Chwedoreńczuk, ale jeszcze, chciwością zdjęty cudzych rzeczy, u stojących w mieście kupców z żelazem wzioł tajemnie trzy kosy, z których jedna znaleziona y w sądzie złożona okaże się y inne (jak w sądzie obszerniey opowiedziano y przez tegoż wyznano będzie) wykroczenia; zaś Iędrzey Zacharczuk, jako podeyrzanego z rąk wartowników wydarł, zdaje się być współnikiem. A przeto, aby się podobne wykroczenia nie działy, sąd na tychże kary, prawem przepisane, wściągnie, dla czego ninieyszą propozycyą pozwani. Datum w Krzemieńcu, dnia dwudziestego junii, tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego roku. Augustyn Wojakowski J. G. K.

Кн. вродск. Кременецк. поточн., № 1776, л. 666.

CLXXII.

Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, присуждающій кременецкихъ мѣщанъ: Ивана Федоренчука и Андрея Захарчука къ тѣлесному наказанію и уплатѣ штрафа. 1789. Іюня 22.

Die 22 junii, 1789 anno.

Tenże aktor (instygator) przeciwko sławetnym: Iędrzejowi Zacharczukowi y Iwanowi Fedorenczukowi, mieszkańcom Krzemienieckim, stawionym inkarceratom, o ukaranie za przegrożki na rzeź, o łączenie się do buntowników, o kradzież rzeczy y o inne pretensye, propozycyą objęte.

Judicium injungit, quatenus pars agens in ordine excipiendorum liberorum confessatorum puncta ad formanda interrogatoria conscribat, subscribat eodemque suo coram judicio reponat, tum famatos, Iwan Fedorenczuk et Andream Zacharczuk, incolas civitatis regiae Krzemieniec, incarcerationatos, statuatur, et quoniam pars tam puncta conscripsit, quam et incarcerationatos statuit, satisfactione adinventata, ad auscultanda libera confessata ex statutis condescendit. Quibus auscultatis, siquidem causa praesens sine inquisitionibus decidi nequit, proinde necessarium esse inquisitionem, suo coram judicio educendam, censet, injungendo, quatenus partes interrogatoria tum registra testium conscribant, subscribant, sibi ab invicem communicent, et suo coram judicio reponant, tum testes statuatur. Et quoniam in omni satisfecerunt, ad educendas inquisitiones condescendit; post eductas vero et per partes utrasque super incorruptionem testium comprobatas, ad lectionem earundem inquisitionum accedit. Ex perlectis vero maturaque deliberatione perpensis et trutinatis famatum Iwan Fedorenczuk, tam pro verbis temerariis, audaciam aliquam et notitiam de conspiratione contra judaeos praeseferentibus, fusius in prothocolo exprimendis, quam et pro commisso per eudem furto trinarum falsum paenis corporalibus et aerumnalibus subjectum esse declarat, eidemque pro hisce demeritis plagas quinquaginta in medio civitatis regiae Krzemieniec, in attendentia generosi instigatoris judicii sui

flagro enumerandas instantanee, declarat, nihilominus luitam unam 14 marcarum pro re generosi Wojakowski, instigatoris iudicii sui, publicae securitati invigilanti, pro termino, in prothocollo exprimendo, per eundem famatum Iwan Fedorcenczuk sub paena banitiae perpetuae persolvendam, decernit. Jam autem famatum Andream Zacharczuk, pro temerario ausu in violenta ereptione famati Iwan Fedorcenczuk de manibus conducentium eundem sub custodiam militarem judaeorum, pariter paenis corporalibus et aerumnalibus subjacere statuit, eidemque plagas viginti, per ministerialem iudicii sui instantanee flagro enumerandas, sententiat, tum ad persolutionem binarum per 14 marcas pro parte generosi Wojakowski, instigatoris iudicii sui, uti publicae securitati invigilantis, et pro termino in prothocollo exprimendo idque sub paena banitiae perpetuae stringit. Caetera in protocollo.

Кн. градск. Кременец. декрет., № 1870, л. 33.

CLXXIII.

Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, освобождающій отъ обвиненія священника Григорія Долинскаго и крестьянина Якова Ткачука и присуждающій къ тѣлесному наказанію крестьянъ: Филиппа Шевца и Павла Сагайдачишина за произнесенныя ими угрозы. 1789
Іюня 22.

Die 22 junii, 1789 anno.

Tenże aktor (instygator) przeciwko xiedzu Grzegorzowi Dolińskiemu, parochowi Waśkowieckemu, pracowitym: Filipowi Szewcowi y Pawłowi Sahaydaczyszynemu zięciowi, z dóbr wsi Polachowy poddanym, inkarceratom stawionym, o ukaranie xiedza parocha Waśkowieckiego Dolińskiego za przegrózki czynione na życie polakom y żydom, pracowitych, o podobneż ukaranie za robienie spisy y przegrażanie się na życie polaków y żydów. Judicium conscribat parti actoreae puncta interrogatoriorum in ordine excipiendorum liberorum

confessorum eademque subscribat et suo coram judicio reponat, tum venerabilem Gregorium Doliński, parochum villae Waśkowce, nec non laboriosos: Jakub Tkaczuk de villa Lesczany, Filipum sutorem et Pawło Sahaydaczyszyn generum de villa Polachowa, incarceratos, statuatur. Et quoniam pars in omni sententiae judicii sui satisfecit et incarceratos statuit, proinde ad auscultanda libera confessata ex statutis condescendit; post quae auscultata, quoniam venerabilis pater Gregorius Doliński, parochus villae Waśkowce, in objectis sibi factis non est plenarie convictus, proinde eundem patrem Doliński, juramentum offerentem, ad praestandum hocce juramentum admittit, idque in hanc rotham: prout de seditione et conspiratione, contra statum nobilitarem et judaeos sublevanda, tum de declaratione serenissimae imperatricis totius Russiae, ad hancce seditionem subditos incitanti, nullam a quopiam notitiam habuit neque audivit, neque de istis circumstantiis nil quidquam cum generoso Andrea Kłodnicki, nobili, in caupona villae Suchoryńce nec in aula Waśkovecensi cum magnifico Coelestino Kański, judicida castrensi Cremenecensi, locutus est; et quoniam hocce juramentum praestitit, proinde tam eundem patrem Gregorium Doliński, parochum Waśkowecensem, quam et laboriosum Jakobum Tkaczyk, de villa Lesczany subditum, uti minus inculpatum, liberos esse vult, eosdemque instantanee ex carceribus emittendos declarat. Laboriosos autem: Filipum sutorem et Paulum Sahaydaczyszyn generum, villae Polachowa subditos, pro audacia illorum, fusius in prothocollo exprimenda, paena quinquaginta plagarum, quolibet eorum hic in civitate Krzemieniec publice enumerandarum, castigandos sententiat; post adimpletum vero hancce poenam, liberos esse vult et instantanee emittendos censet. Caetera in prothocollo.

Кн. прѣдк. Кременец. декрет. № 1870. л. 33.об.

CLXXIV.

Приговоръ кременецкаго градскаго суда, освобождающій изъ подъ ареста священниковъ: Ѳедора Ланецкаго и Ивана Бечковскаго съ сыновьями, такъ какъ не оказалось никакихъ данныхъ для обвиненія ихъ въ какомъ-бы то ни было проступкѣ. 1789. Юня 23.

Die 23 Junii, 1789.

Tenże aktor (instygator) przeciwko wielmożnemu Jozefowi staroście Koropieckiemu, Janowi Nepomucenowi porucznikowi kawalerii narodowej, Jabłonowski, braci, panom, y urodzonemu Adamowi Skulskiemu, ekonomowi Jampolskiemu, pozwanym, o dowodzenie ichmość xieży: Teodorowi Łanieckiemu, Jampolskiemu, Janowi Bieczkowskiemu, Lepieszowskiemu — parochom, Stefanowi y Bazylemu Bieczkowski, tegoż parocha synom, zarzutów, dla których przez waszmościów w więzieniu osadzeni znaydują się, a po dowiedzeniu zarzutów stawionym incarcerationom, o ukaranie przestępných y o inne pretensye.

Judicium in ordine excipiendorum liberorum confessatorum injungit, quatenus pars agens puncta ad formanda interrogatoria conscribat, snbscribat et suo coram judicio reponat, tum venerabiles: Teodorum Łaniecki, parochum civitatis Jampol, Joannem Bieczkowski, parochum suburbii Jmpoliensis, Lepieszuwka dicti, nec non honestos: Stefanum et Basilium Bieczkowskie, fratres, parochi Lepieszoviensis filios, suo coram judicio statuatur. Et quoniam tam puncta reposuit quam et incarcerationatos statuit, proinde satisfactione adinventata, ad excipienda libera confessata ex statutis condescendit, quibus exceptis, necessariam esse instantaneam hac in causa inquisitionem censet, conscribant partes interrogatoria et responsoria, tum registra testium et ab invicem sibi communicent eademque suo coram judicio reponant, tum testes statuatur idque instantanee; et quoniam magnifici Jabłonowsky testes non statuatur, proinde contravenisse eosdem hoc in puncto declarat, solvant pro ejusmodi contraventione pro parte generosi instigatoris judicii sui luitas binas 14 marcarum sub paenis banitiae, nihilominus ad statuitionem testium idque in spatio trium dierum

iterato stringit magnificos Jabłonowskie, et quoniam statuerunt, satisfactione adinventā, ad educendas inquisitiones accedit, post eductas vero et per partes utrasque super incorruptionem testium comprobatas, ad lectionem earundem condescendit. Quibus lectis maturaque deliberatione perpensis et trutinatis, siquidem ex iisdem inquisitionibus, tum ex liberis confessatis venerabiles patres: Teodorus Łaniecki Jampolscensis et Ioannes Bieczkowski Lepieszoviensis parochi, tum Stephanus et Basilius Bieczkowscy, filii ejusdem parochi Lepieszoviensis, nec non laboriosus Ioannes Jurczewski, subditus ex civitate Jampol, incarcerati, de conspiratione aliqua contra statum nobilitarem et judaeos sublevanda, neque de nullo alio crimine sunt convicti vel notati, proinde eosdem omnes liberos esse vult et pronuntiat et ex carceribus instantanee emittendos declarat. Jam autem laboriosum Matwój sutozem, subditum de civitate Jampol, de commisso furto et conniventia cum desertore russo, in civitate Jampol per aliquod spatium temporis permanenti, et varios excessus committenti, inquisitionibus notatum, paena quinquaginta plagarum publice, hic in civitate Krzemieniec illi enumerandarum, castigandum sententiat, post quam adimpletam paenam, eundem liberum esse vult et ex carceribus instantanee emittendum declarat. Caetera in protocollo.

Кн. гродск. Кременец. декрет. № 1870, л. 34. на об.

CLXXV.

Постановленіе Луцкаго градскаго суда, которымъ инстигаторъ Яковъ Костренскій удаляется отъ должности за нерядивое веденіе дѣлъ, относящихся къ предполагаемому заговору. На его мѣсто назначены три другія лица. 1789. Іюля 3.

Dnia 31 lipca.

Sąd grodzki Łucki, rezolwując od obywatelów prześwieznego województwa Wołyńskiego przeciwko urodzonemu Jakubowi Kostrzeńskiemu do sądu swego: że ur. Kostrzeński obowiązkowi swojemu, na

requizycją sądu nie stawiać się, spraw nie pilnuje, y mając papiery do spraw przeciwko inkarceratom, o bunt oskarżonym, przez opieszłość swoją, przyjętych przez siebie obowiązków nie dopełnia, przypadających spraw nie attentuje, a przeto zwłoka w rzeczonych sprawach, nayrychlejszego osądzenia usilnie wymagających, widzieć się daje, dla tego z żądaniem, ażeby tenże ur. Jakob Kostrzeński od dalszego przez siebie promowowania spraw tych oddalonym, a ur. instygatora sądu swego, wraz z w. w.: Chamcem y Lublińskim, chętnie na tę usługę obywatelską ofiarujących się, izby do promowowania rzeczonych spraw oznaczonemi byli, wniesioną illacyą. Gdy tenże ur. Kostrzeński dla tłumaczenia się przez instygatora sądowego, od sądu swego wezwany, nie staje, przeto sąd, zadość czyniąc żądaniom obywatelskim, przez usta całej prześwietney palestry do sądu swojego uczynionym, tegoż ur. Jakoba Kostrzeńskiego od obowiązków instygatoryi uwalnia, a ur. instygatora sądów swoich, oraz w. w. Chamca y Lublińskiego, do promowowania spraw kryminalnych ofiarujących się, obowiązuje y przeznacza; tudzież upomnienie się nieodwłoczne o wszelakie papiery do spraw kryminalnych, u ur. Kostrzeńskiego znajdujących się, tymże ostrzega.

Кн. продск. Луцкая, № 3110, л. 22.

CLXXVI.

Постановленіе Кременецкаго магистратскаго суда о приведеніи въ исполненіе смертной казни черезъ повѣшеніе надъ крестьяниномъ Петромъ Гуменюкомъ. 1789, Іюля 17.

Dnia 17 lipca.

Sąd woytowski Krzemieniecki. Tak wniesienie instygatora sądowego rozwiązując, jako też dekretu grodzkiego, roku teraźniejszego, dnia 5 czerwca, między iustygatorem grodzkim a więźniami, mianowicie: pracowitym Petrem Gumieniukiem, zapadłego, exekucyę do-

pełniając, którym to dekretem pomieniony Petro Gumieniuk za dopełnione, wszelkimi prawami zakazane, zbrodnie, osobliwie sposobienie się do rzezi, śmiercią szubieniczną, za przekonaniem oczywistym, skarany zostawszy, pod exekucją sądu swego odesłany jest, y tey exekucyi dopełnienia wniesieniem swym instygator sądowy natychmiast domaga się; przeto sąd, zadosyć czyniąc sprawiedliwości y wyżej wyrażonego dekretu wyrokom, nakazuje, aby rzeczony Petro Gumieniuk przez mistrza Krzemienieckiego natychmiast na przedmieściu Krzemienieckim, od Wiszniowca położonym, na szubienicy, tamże stojącej, powieszonym został; dopilnowanie czego sąd instygatorowi mieyskiemu zleca, a mistrzowi wykonać ten obowiązek przyzwoicie nakazuje. Ktorego Gumieniuka ciało, na szubienicy zawieszone, przez tydzień cały od czasu zawieszenia wisieć będzie powinno.

Кн. Кременец. манускрата № 2006, л. 166.

CLXXVII.

Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ увольненіи изъ подѣ стражи священника Елевтерія Яроцкаго и дьяка Григорія Обаловича, обвиненныхъ въ покупкѣ платка и „пестры» у коробейника. 1789. Іюля 18.

Z rejestru incarcerationum, roku 1789, dnia 18 miesiąca Lipca. Między wielmożnym Jakubem Kostrzeńskim, instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczywisto, a wielebnym w Bogu imć xiędzem Eleutorym Jarockim, parochem Suchowieckim, pozwanym, oczywisto, roboczym Hrehorym Obałowiczem, diakiem, pozwanym, pod strażą Dubieńską zostającym, oczywisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycją, od w. Jakuba Kostrzeńskiego, instygatora w. Wołyńskiego, przeciwko wielebnemu imć xiędzu Eleutoremu Jarockiemu, parochowi Suchowieckiemu y sławetnemu Grzegorzowi Obałowiczowi, diakowi tegoż, do sądu swojego wyniesioną, sporów stron tychże wysłuchawszy, potrzebne bydź odebranie konfessat dobrowol-

nych od. w. xiędza Eleutorego Jarockiego, parocha, y sławetnego Grzegorza Obałowicza, diaka Suchowieckich, uznaje, a to natychmiast. A ponieważ odebrane zostali, do czytania tychże przystępuje, z których przeczytanych, ponieważ żadne obwinienie na tychże parocha y diaka Suchowieckich nie okazuje się, szczególnie tylko, iż u piliponów chustkę y pestre kupował, co dało mu powód wzięcia go przez kommendę dubieńską, y wprzód w Dubnie pod strażą trzymania, a potem do Łucka przystawienia. Przeto sąd, znośząc wątpliwość, ile że przez piliponów y markietanów, podobne towary sprzedających, namowy do rozruchów, do innych kapłanów przychodzących, praktykowały się, nakazuje, ażeby w. xiądz Eleutory Jarocki, paroch Suchowiecki, przysięgę na te rote: jako z piliponami, u których chustki y pestre kupował, inney żadney szkodliwej, do buntu ściągającej się, rozmowy, procz zwyczajney przy targu, nie miał, z żadnym piliponem w skryte rozmowy nie wdawał się, sam nikogo do rozruchów, społeczności ludzkiej szkodliwych, nie namawiał, y żadney ani o osobach buntujących, ani buntujących się nie miał wiadomości, wykonał, a to natychmiast (dodaje się woźny do attentowania juramentu); a ponieważ w. xiądz Eleutory Jarocki, paroch Suchowiecki, rotą przepisaną w sądzie, bezodwłocznie, przed wyobrażeniem Chrystusa Pana przysięgę wykonał, przeto tak w. imć xiędza Jarockiego, parocha Suchowieckiego, jako y sławetnego Grzegorza Obałowicza, diaka tegoż, uwolnionemi z pod straży natychmiast byź sędzi y konfessata pali.

Кн. врод. Луцк. декрет. № 3110, л. 2 об.

CLXXVIII.

Приговоръ Луцкаго градскаго суда, осуждающій священника Теодора Мицевича на годичное заточение въ монастырь за то, что онъ оказывалъ сопротивление арестовавшимъ его шляхтичамъ, произносилъ въ нетрезвомъ видѣ двусмысленныя слова и въ разговорѣ съ знакомымъ шляхтичемъ сдѣлалъ подозрительный жестъ. 1789. Іюля 18.

Roku 1789, dnia 18 miesiąca Lipca.

Міędzy w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczywiście, a wielebnym xiedzem Teodorem Micewiczem, parochem Rafałowieckim, pod strażą wojskową stawionym inkarceratem, pozwanym, oczywiście. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycją od w. Jakuba Kostrzeńskiego, szambelana j. k. m., instygatora województwa Wołyńskiego, przeciwko wielebnemu xiedzu Teodorowi Micewiczowi, parochowi Rafałowieckiemu, do sądu swego wyniesioną, sporów stron tychże wysłuchawszy, potrzebne być odebranie konfessat od w. xiedza Teodora Micewicza, parocha Rafałowieckiego, uznaje, a to natychmiast, za przydaniem patrona temuż; a ponieważ wyprowadzone zostały, zawiesiwszy czytanie onychże, potrzebne być wyprowadzenie inkwizycyi w sądzie swoim uznaje, a to bezodwłocznie, w porządku którym, aby strony obie punkta pytań y odpowiedzi wraz z regestrami świadków spisali, podpisali, y sobie nawzajem powierzywszy, złożyli, nakazuje. Aże też pytania y odpowiedzi przez wymienione strony spisane, wraz z regestrami świadków podpisane y złożone zostały, przeto sąd do słuchania inkwizycyi przystępuje; po których przez dwie osoby sądowe, teraz zasiadające, wysłuchanie odebrałszy, tak przez w. Jakuba Kostrzeńskiego, instygatora w. Wołyńskiego, z strony swej, a zaś przez imć xiedza Teodora Micewicza, parocha Rafałowieckiego, z strony swej, na nieujęcie świadków wykonaną przysięgę, sąd wolnego domowienia się stronom dozwala. Poczym do czytania tak konfessat, jako też inkwizycyi przystępuje; z których przeczytanych, należycie uważanych, y przez

wszelkie uwagi rostrząśnionych, ponieważ sądowi swojemu dowiedziono jest, że w. imć xiądz Teodor Micewicz, paroch Rafałowiecki, dowiedziawszy się, iż syna onego, parocha Ośnickiego, w czasie rozróchów uczynionych, ze wsi Ośnicy do Łucka wzięto, zaraz z Rafałówki do Ośnicy pojechał, za którym zwierzchność dworska od. j. j. w.w. Olizarów do mieysca wyrażonego Ośnicy, aby onego wzięto, y podobnież za synem do Łucka przystawiono, ludzi posłała; ktorzy przysłani, zastawszy xiędza Micewicza, parocha Rafałowieckiego, w karczmie Ośnickiej, zaraz nie wzięli, lecz jeden z onych z doniesieniem do dworu y aby to, że po parocha przyjechali Rafałowieckiego, za wiołencją poczytano nie było, opowiedzieć udał się. Co uważając imć xiądz Micewicz, paroch Rafałowiecki, z karczmy do plebanji poszedł, za którym ciż ludzie przysłani nieodstempnie na też Ośnicką zayszli plebanią; w mieyscu ktorym xiądz Micewicz, paroch Rafałowiecki, przysłaną szlachtę za sobą y powroconego posłańca z dworu, gorzałką traktował, y czas długi z temiż napijał się, a potym usłyszawszy, że szlachta ludziom brać onego każe, będąc mocno pijanym, mówił do ludzi te słowa: „Nie bierzcie mnie, ludzie, bo będziecie w kłatwie“. Co ordynowani ludzie posłyszawszy, tegoż brać przestali. Szlachta zaś, mniey na to uważając, wyrzekłszy te słowa: „my cię, xiężę, y sami wezwiemy“ y tylko co wzięwszy tego xiędza parocha Rafałowieckiego, na sanki włożyli y wieść zaczęli, imć xiądz Micewicz, paroch Rafałowiecki, z sanek wydobyć się w razie pijaństwa swojego usiłując, wołał na ludzi ośnickich z tym wyrażeniem słów ruskich: „Panowe gromada Ośnicka! brońcie mnie, nie daycie, bo mię czarci polscy biorą“, a gdy przez wieś Ośnicę przejechał, y ku Czartoryjskowi pod miasto zbliżonym się widział, podobnież o jednym czasie, zostawszy pijanym a nie wytrzyźwiwszy się, z sanek zrywał się y, jadąc przez miasto Czartoryjsk: „Gwałtu, panowie gromada, nie dayce mnie, odbijcie“, wołał; na ktory hałas ludzie ukrywali się, y zdaleka z pozaścian patrzyli. Daley tenże imć xiądz Micewicz, pominołszy miasto Czartoryjsk, na polach tameyszych do podwodników mówił: „puśćcie mnie,

bo wam bida będzie, jak woysko przyjdzie“, ktore, a nie wiedzieć jakie, wkrótce obiecywał. Nakoniec gadając z ur. Miłkowskim, nie wiedzieć jaką myślą, kręcąc palcem w piersiach temuż, te słowa po rusku: „czy nie trzeba waszci dziurki do serca przekręcić“, do tegoż mówił, od ktorego na tenczas mowienia y okazywania ur. Miłkowski odstąpił się. Daley też inkwizycya naucza, że po wytrzyźwieniu się xiądz Micewicz, paroch Rafałowiecki, już był spokojnym, y że raz tylko jeden pilipon moskiewski u xiędza Micewicza w Rafałówce, chcąc onemu chustkę przedać, znajdował się, ktorego xiądz Micewicz, nie wdawając się z nim w żadne rozmowy, od siebie odegnał, żeby zaś wielebny xiądz Micewicz, paroch Rafałowski, ludzi do buntu namawiał y z piliponami jakowe miewał schadzki y sekretne posiedzenia y dyskursa, inkwizycya y odebranie konfessata o tym żadney nie dają wiadomości. Przeto sąd, te wszystkie dowody nayżywszą roztrząsnowszy uwagą, skąd mając przekonanie, że imć xiądz Micewicz, paroch Rafałowski, napijając się w Ośnicy z szlachtą, ktorzy onego brali, mocno był pijany y z tego powodu nie dawał się wziąć do Łucka, tudzież wymawiania słów nieprzyzwoitych y dostempywania zuchwałeiy odwagi miał w sobie wzbudzony z pijaństwa powód; ktorego chociaż inkwizycya o buntowanie ludzi, do rzezi namawiania się z piliponami nie obwinia y innych onemu do buntu uczynionych zarzutów nie dowodzi, gdy jednak postempki, w górze z nadmienionej inkwizycyi, z czynienia y wyrazów w zamieszaniu trunkowym popełnionych, w. xiędza Micewicza, parocha Rafałowskiego, zuchwałość okazują, z tych powodów tegoż w. imć xiędza Teodora Micewicza p. R., za samą do buntu społeczności ludzkiej szkodliwą y ustraszającą w czasie zamieszania podobną mową y dawane wydzieraniem się do zuchwałości pozory, winnym być uznawszy, siedzeniem w mieście Łucku więzienia od czasu zaczętey onego niewoli przez rok cały ukaranym być sędzi, y aby odtąd do dnia pierwszego miesiąca kwietnia, w roku następującym, tysiąc siedmset dziewięćdziesiątym, przypadającego, dosiedział więzienie, zamierza; ktorego aby j. w. biskup mieysca tuteyszego obrządku zjednoczonego opat-

rzył dla dosiedzenia w którym bądź klasztorze miejsce, y onemu przyzwoite cielesne za wystempek zuchwałey mowy dołączył kary. Tegoż xiedza Micewicza, parocha Rafałowieckiego, sąd do tegoż j. w. biskupa miejsca tuteyszego obrządku zjednoczonego odsyła, inkwizycye y konfessata pali.

Кн. гродская Луцкая, № 3110, л. 3.

CLXXIX.

Приговоръ Луцкаго гродскаго суда, освобождающій изъ подъ ареста семинариста Венедикта Лукашевича съ зачетомъ ему въ наказаніе шестинедѣльнаго предварительнаго ареста за то, что онъ проводилъ время въ разъѣздахъ для отысканія себѣ прихода и похвалялся передъ своими родственниками, будто онъ уже рукоположенъ въ священники въ Молдавіи. 1789. Іюля 18.

Roku 1789, dnia 18 miesiąca Lipca.

Miedzy w. Jakobem Kostrzeńskim, szambelanem j. k. m., instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczywisto, a wielebnym imć xiedzem Benedyktem Łukaszewiczem, klerykiem stawionym, inkarceratem, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycyą od w. Jakuba Kostrzeńskiego, instygatora w. Wołyńskiego, przeciwko xiedzu Benedyktowi Łukaszewiczowi, klerykowi, do sądu swego wyniesioną, sporów stron tychże wysłuchawszy, potrzebne byđź odebranie dobrowolnych konfessat z w. kleryka Benedykta Łukaszewicza uznaje, a to natychmiast; a ponieważ wyprowadzone zostały, do czytania tychże przystempuje. Z ktorych przeczytanych, ponieważ tenże w niczym więcey nie jest obwiniony, jak tylko, iż przy oycu żony swey opowiedział, że na Wołoszczyźnie w przeciagu oddalenia się swego z domu xiedzem został, udawał, a to dla wymożenia czerwonych złotych czterech na swoje potrzeby, y że po różnych miejscach, chcąc zostać xiedzem, włóczył się, lubo y za to winien jest ukarania, jednak sąd, mając wzgląd na sześcienie-

dzielne siedzenie pod aresztem tegoż, od dalszego ukarania uwolniwszy, wypuszczonego mieć z pod straży natychmiast deklaruje, y aby włóczengą nie bawił się, pod ostrością kar przepisanych na włóczengów obowiązuje; konfessata sąd natychmiast niszczy.

Кн. гродск. Луцк. № 3110, л. 4 об.

CLXXX.

Приговоръ Луцкаго гродскаго суда, опредѣляющій наказаніе крестьянину Олихвиру Косюбкѣ за угрозы, произнесенныя въ пьяномъ видѣ. Онъ приговоренъ къ годичному тюремному заключенію и тѣлесному наказанію 600 ударами. 1789. Іюля 21.

Dnia 21. Lipca.

Między w. Jakóbem Kostrzeńskim, instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a pracowitymi: Ołychwirem Kosiubką y Stefanem Trochimczukiem, poddanemi Dorostayskimi, inkarceratami stawionemi, pod strażą Dubieńską zostającemi, pozwanemi, oczywisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycją od w. Jakóba Kostrzeńskiego, instygatora województwa Wołyńskiego, przeciwko pracowitym: Ołychwirowi Kosiubce y Stefanowi Trochimczukowi, poddanym Dorostayskim, do sądu swego podniesioną, sporów stron tychże wysłuchałszy, potrzebne byđź odebranie konfessat, tak z roboczego Ołychwira Kosiubki, jako i Stefana Trochimczuka uznaje, a to bezodwłocznie; a ponieważ konfessata odebrane zostały, przeto na wsparcie pomienionych konfessat potrzebne byđź wyprowadzenie inkwizycyi w sądzie swoim y aby strony obie punkta pytań y odpowiedzi wraz z regestrami świadków spisali, podpisali, niemniey w porządku słuchać się majacey inkwizycyi złożyli, a to natychmiast, uznawszy, obowiązuje. A że pytania y odpowiedzi wraz z regestrami świadków przez strony spisane, podpisane y złożone zostały, do słuchania inkwizycyi przystępuje. Po których wysłuchanych, odebrawszy przez w. Kazimierza Sabickiego,

instygatora województwa Wołyńskiego, na nieujęcie świadków wykonaną przysięgę, wolnego tymże stronom przymówienia się dozwala, poczym do czytania w tej sprawie tychże inkwizycyi, z poprzysiężonych świadectw złożoney, przystempuje. Z ktorey przeczytaney, należycie uważaney y przez wszelkie okoliczności roztrząśnionej, ponieważ w sądzie swoim, tak z złożonych konfessat, jakoteż inkwizycyi wyraźnie okazało się, iż pracowity Olichwir Kosiubka, będąc zbytecznie pijanym, w czasie zamieszania krajowego, przed wielką nocą, przyszedłszy do mieszkania w. Janickiego, podleśniczego w Dorostajach, pod tego niebytność, do dozorców lasu, to jest poddanych Dorostayskich: „pamiętajcie, abyście spisy, pistolety y noże na rznięcie polaków y żydów mieli“ mówił, y „że tak starszyzna przykazuje“ dodał; o czasie jednym, z zamieszania trunkowego nie uwolniwszy się, tamże w Dorostajach, przyszedłszy do szlachetnego Marcina Jaworskiego, ślusarza tamecznego, ruskimi słowy, zdjołszy z ściany wiszący u tegoż kordelas: „wyostry meni ten kordelas, poyde nayprzod starego żyda Herszka zarżnę“ a powtore: „zroby meni na jutro spise, to ja jakiego zakole na Dobratyńszczyźnie polaka“, do wymienionego ślusarza mówił. Dnia zaś potym następującego, gdy, przespawszy się, otrzyźwionym został, że nie pamięta co czynił, strofującym o to, mocnym wyprzysięganiem się dawał odpowiedzi. Daley też wywody świadectw, że pracowity Olichwir Kosiubka w niczym nad te w pijaństwie słów wyrażenie notowany nie jest, opowiadają. Przeto sąd te wszystkie okoliczności, dowody y przewinienia zważywszy, winnym byź pracowitego Olichwira Kosiubkę uznałszy, lubo wyrażony Olichwir Kosiubka, za takową, w zamieszaniu trunkowym popełnioną, mowę, którą y innych do zuchwałości pobudzał, na większe zasłużył ukaranie, sąd jednak, mając wzgląd, że Olichwir Kosiubka w życiu swoim o nic więcej przekonany nie zostaje, z tych powodów jedynie, aby tenże Olichwir Kosiubka, odbywając winę przewinienia swojego, rok więzienia od aktu dekretu niniejszego zamierzający w fortecy Dubieńskiej, z pracy rąk swoich żyjąc, siedział; ktoremu, ażeby na wchodzie do teyże

fortecy, przez sług mieyskich Dubieńskich łoż dwieście, w pośrzodku roku dwieście, y na końcu, wychodzącemu, podobnie łoż dwieście w rynku miasta Dubna wyliczono, postanawiając, ukaranym bydź sędzi, y na dopełnienie zamierzonego ukarania Olichwira Kosiubkę do mieysca fortecy miasta y władzy tameczney Dubna, pod strażą woyskową odsyła; y tegoż, po wysiedzianey niewoli, niemniey odebraniu kar cielesnych wypisanych, na tenczas uwolnionym bydź deklaruje. Roboczego zaś Stefana Trochimczuka, jako w tey sprawie nie obwinionego, sąd natychmiast wypuszczonego bydź oznacza y wolnym sędzi; konfessata y inkwizycye niszczy y pali.

Kn. вродск. Луцк. № 3110, л. 9 на об.

CLXXXI.

Декретъ Луцкаго гродскаго суда, по которому признаны совершенно невинными въ взводимыхъ на нихъ обвиненіяхъ дяки и мѣщане мѣстечка Колокъ и крестьяне села Ситницы. 1789. Августа 7.

Dnia 7 Sierpnia.

Między w. w.: Janem Lublińskim, komornikiem granicznym Włodzimierskim, Ierzym Chamcem, Kazimierzem Sabickim, instygatorami województwa Wołyńskiego, powodami, oczywisto, a sławetnemi: Antonim Omelczukiem, Atanazym Żukowskim, diakami Kołkowskimi, Ignacym pałamarzem Kołkowskim, tudzież Ostapem Maciukiem, Sydorem Łewczukiem, Iwanem Szynayczukiem, poddanymi Sitnickimi, stawionemi inkarceratami, pozwanemi, oczwisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycyą od w. w. instygatorów województwa Wołyńskiego przeciwko sławetnym: Antoniemu Omelczukowi y innym, w komparycyi wyrażonym, do sądu swego podniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, potrzebne bydź odebranie konfessat z stawionych sławetnych mieszkanców kołkowskich y wszystkich ludzi, w komparycyi wyrażonych, uznaje; a ponieważ odebrane zostały, do czytania tychże przystąpił; z których, ponieważ żadne

z onych wykroczenie teraz nie okazuje się, przeto sąd wolnemi onychże czyni y konfessata pali.

Кн. гродск. Луцкая, № 3110, л. 18 на об.

CLXXXII.

Приговоръ Луцкаго гродскаго суда, по которому 8 человекъ, мѣщанъ изъ м. Колокъ, осуждены на тюремнос заключеніе и тѣлесное наказаніе за неосторожно произнесенныя ими разновременно слова. 1789. Августа 7.

Dnia 7 Sierpnia.

Міędzy w. w.: Janem Lublińskim, komornikiem granicznym Włodzimierskim, Ierzym Chamcem, Kazimierzem Sabickim, instygatorami województwa Wołyńskiego, powodami, oczywisto, a sławetnymi: Iędrzejem Dackiewiczem, Radkiem Lichwianem, Sydorem Saczukiem, Karmanczukiem, Repijczukiem, Pawłem Woznym y Wasylem synem tegoż, Pawłem Konoboyczukiem y Omelkiem Hordyjczukiem, mieszkańcami Kołkowskimi, pozwanemi, przez sławetnego Radka Lichwiana, jednego z stawionych inkarceratów, oczywisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycyą od w. w. instygatorów województwa Wołyńskiego przeciwko wymienionym mieszczanom Kołkowskim, do sądu swego podniesioną, za przydaniem patrona inkarceratom, sporów stron tychże wysłuchawszy, potrzebne byдъ odebranie konfessat z sławetnych: Iędrzeja Dackiewicza y innych mieszczan Kołkowskich, w areszcie będących, uznaje, a to natychmiast, a po odebraniu tychże potrzebne byдъ wyprowadzenie inkwizycyi przed sądem swoim uznaje, y do spisania pytań y odpowiedzi wraz z regestrami świadków, też strony obowiązuje. A ponieważ obie strony punkta pytań y odpowiedzi, wraz z regestrami świadków spisawszy, złożyli, przeto do słuchania inkwizycyi przystępuje. Po ktorey wysłuchaney, odebrawszy na nieujęcie świadków przez strony wykonaną przysięgę, do czytania inkwizycyi y konfessat zabiera się;

które przeczytałszy y należycie rozstrząsałszy, ponieważ w sądzie swoim okazano jest, że mieszczanie miasta Kołków w czasie wielkiego postu przez niedziel dwie, mając w przywództwie sławetnego Andrzeja Dackewicza, pisarza mieyskiego Kołkowskiego, w różne mieysca do dziekana tamecznego, jako y tegoż Dackewicza schodzali się y w tym mieyscu po całych nocach do układu jakowegoś naradzenia się robili y tamże z umów, przez siebie powtarzanych, pieniądze składki czynili. Sydor Saczuk w tych czasach, w mieście tameyszym, patrząc na ludzi, do zagacenia grobli chrust wożących, do tychże: „na co na groble wozić chrust, kiedy my samemi polakami y żydami niezabawem też groble zagaciemy“, mówił; oraz w domowstwie żydowskim Owsija Majorka, że: „będziem rznąć lachów y żydów“, pijany ogłaszał, y, uyrzałszy na żydowce korale, co żydówka na szyi nosi, „niezabawem moje będą“, wyrażenie czynił; niemniej często piosenkę, do buntu umierzoną, ruskimi słowy wyśpiewywał. Karmańczuk zaś y Repijczuk, mieszkańcy Kołkowscy, „day Boże doczekać się prędzey tych dni, co będim polaków y żydów rznąć“, takowe wymawianie czynili: Pawło bowiem Konoboyczuk z Omelkiem Hordiyeczukiem, u żyda Fiszka napijając się, z tych Konoboyczuk wystrzelił nad żydówką w izbie tameyszey, za co żyd Fiszko jak wzioł narzekać, ten, „nie boy się, ja ciebie nikomu nie dam zarznąć, y jeżeli masz kiedy od kogo bydź zarznęty, to wole ja ciebie zaraz zabić, wszak tobie wszystko jedno zginąć“, do tegoż żyda, pleskając onego po ramieniu, te wyraził słowa. Gdy razu jednego roboczy Wasyl, syn Pawła Woźnego z miasta do mieszkania, tamże będącego, oycą swego przyszedł y od tego zapytany będąc, co w mieście słychać? na te zapytanie Wasyl syn Woźnego, że „będą do dworu siekiery, noże y kosy y jakie kto ma oręż zabierać, żeby nam nasze pochować“ w takowym sposobie odpowiedział. Ociec zaś onego „niech nasze leży do słusznego czasu, zda się to“ wyrzekł; u ktorego w czasie tym spis dwie, szabla, pistoletów para y nożów wielkich dwa znajdowało się, y że z jednym nożem Pawło Woźny w czasie wymienionym chodziwał, wywody świadectw wiedzieć

dają; y że Radko, mieszczanin Kołkowski, miał od piliponów sobie zostawione noże, też zeznania, że chustki tenże Radko, przy nożach, u piliponów pokupował, nieco tylko uwiadamiają, niemniej, że sławetny Dackiewicz w czasie rozruchów teraźniejszych w Kołkach na każdym zgromadzeniu się ludzi, nie tylko że bywał u siebie y dziekana, tamże będącego, w schadzkach znaydował się, do rad wchodził y one ustawiczością czynił, tudzież, że znak buntującego się ludu jest taki, jak żydzi, witając się, ręce sobie podają, tak ci, co na rzeź y na bunt zabierają się, podobnym sposobem na zapewnienie łączenia się z sobą do zmowy y spisku, ręce sobie dają, że tak w Humaniu było, rozgłaszał y nie wiedzieć z jakowych powodów podczas rzezi Humańskiej, w Humaniu znaydował się, y chociaż wywody świadectw, że schadzki y naradzenia się mieszczan Kołkowskich z Dackiewiczem u dziekana Kołkowskiego wydobyć praw jakowychści miastu Kołkom y mieszczanom na wolność wydobyć się od pańszczyzny czynione bywały y w tym posiedzenia, sekretne układy y składki wymierzali się, też zeznania niejako przynoszą wiadomość. Gdy jednak w czasie zamieszania y gotowaney dla kraju klęski, też czynności popełnione były y do zuchwałości rozruchu y burzenia się mieszkańców Kołkowskich, pod pretextem szukania praw, Kołkom służących, pozory wiedzieć dają się. Przeto sąd te wszystkie okoliczności y dowody zważywszy, winnym być nayprzod sławetnego Andrzeja Dackiewicza, dō pomienionych shadzek przodkującego, uznawszy, siedzeniem turmy zamku Kołkowskiego odtąd przez rok cały z wolnym użyciem tegoż do pracy y wyliczeniem na wchodzie plag dwieście, w pośrzodku rynku, tyleż y na końcu przy wyjściu z turmy podobnież plag dwieście, ukaranym być sędzi, ktoremu aby władza tameysza publicznie na rynku każdego razu zamierzone kare chłosty wypełnić rozkazała y siedzenie oznaczyła, w przytomności szlachty y woźnego zamierza y na odniesienie kar wyrażonych tegoż Andrzeja Dackiewicza do miasta Kołków nieodwłocznie odesłanym być deklaruje. A zaś Sydora Saczuka, za wyż wyrażone mowe, śpiewania, oraz do buntu skłonność z wyższych okoliczności dowie-

dzioną, karze siedzenia w forticy Kamienieckiej przez lat trzy, z użyciem do robot podległym bydź osądziwszy, tegoż na uzupełnienie wymierzonego ukarania do forticy miasta Kamieńca Podolskiego, natychmiast odesłanym mieć chce y postanawia. Karmanczuka zaś y Repijczuka, każdego z osobna, publicznie w mieście Kołkach, przez trzy piątki po łoż sto ukaranemi bydź wymierza y aby onym przeznaczona kara z rozkazu y wiedzy zamku Kołkowskiego, na rynku tamecznym dopełniona była, postanawia. Pawła Konoboyczuka y Omelka Hordiyeczuka podobneyże karze podpadać uznałszy, przez trzy piątki po łoż sto, w mieście Kołkach z rozkazu zwierzchności wyliczyć się mających, ukaranych sądzi. A zaś Pawła Woźnego y Wasyla syna tegoż, aby każdy z osoby swojej w rynku miasta Kołków dwóchset plagami na dniu ośmnastym sierpnia, w roku terażniejszym karanemi byli, oznacza y onych po odniesienie kar do władzy tameyszey, jako y wyżwyrażonych, pod strażą woyskową odsyła. Ktorych kary, aby przy widzu każdego razu szlachty dwóch y woźnego czynione były y tych dopełnienia przed aktami przez woźnego zeznania doniesione zostały, sąd władze dworu Kołkowskiego obwiązuje, każdego zaś z winowayców po odbytych ukaraniu uwolnionemi natenczas bydź deklaruje y oznacza. Że zaś Radko, mieszczanin Kołkowski, o kupienie tylko chustek y nożów u markietanów oskarżonym zostaje, więc sąd, nie mając więcej na tegoż przekonania, aby tenże, jako z żadnym piliponem do buntu nie wchodził, y myśli buntowania y buntowania się do rznienia y zabijania polaków y żydów układu nie miał, y iako żadney na rozruch nie miał myśli y o tym nie wiedział, zaprzysiągł, a to natychmiast. A ponieważ tenże Radko Lichwan, rotą sobie przepisaną, przysięgę, ukleknolszy przed wyobrażeniem Chrystusa Pana, wykonał, przeto sąd onego wolnym z więzienia y od kar bydź ogłasza, konfessata y inkwizycye natychmiast pali.

Kn. вродск. Лист. № 3110, л. 16 на об.

CLXXXIII.

Обвинительный актъ противъ священника Антонія Квашаковскаго и крестьянъ изъ селъ Кунчи и Дмитровки, утверждающій, что обвиненные принимали дѣятельное участіе въ организаціи заговора и заготовляли оружіе. 1789. Сентября 26.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca septembris dwudziestego szóstego dnia.

W roczki sądowe grodzkie Krzemienieckie etc. ut supra, wnosił przed sądem grodzkim Krzemienieckim urodzony instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powód, przeciwko pracowitym: Jakowowi Cyganowi, Hryćkowi Oleynikowi, Jackowi y Mykicie Ostapiukom braci, z dóbr wsi Dmitrowki, xiedzu Antoniemu Kwaszczukowskiemu, parochowi, Petrowi y Stefanowi Andryjczukom braci, Jużkowi Kozaczukowi y Janowi Nestorowiczowi, diakom, z dóbr wsi Kunczy poddanym, stawionym inkarceratom, a nayszczegulniey xiądz Kwaszczukowski, paroch Kunczyniecki, y Petro Andryjczuk, zmowiwszy się z markitanami, przysięgę z innemi y nadgrode od nich wziowszy, nie tylko sami do okropney a niegodziwey rzeźby polaków y żydów społecznikami bydź oświadczyli się, ale nadto, drugich podmawiać y przez wszelkie sposoby nakłaniać datkiem y obietnicami przyrzekli; a taką niegodziwą zagrzaną chęcią, gdy od przybytych markietanów, za okazaniem pisma na dużym papierze czyli pargaminie będącego, pieczęcią wielkości rubla stwierdzonego y podpisanego, umyślnie na rzeźbę polaków y żydów, jak przywilej okazali, opłaceni od tychże markietanów zostali, y na większe stwierdzenie mocniejszy przysięgę przed wielkim ołtarzem na ewangelii w cerkwi Kunczowieckiej, zadyktowaną przez markietanów, na wierność y posłuszeństwo Imperatorowej, oraz, że nieochybnie dopełnią rzeźby polaków y żydów, dotrzymanie sekretu, y że jeden drugiego, choćby obietnicami uwodzony y straszony, przed nikim nie wyda, przysięgą stwierdzili. Oraz nawzajem sobie ciż, to jest paroch Kunczowiecki, Petro, Stefan Andryjczukowie, Cygan y inni poprzysięgli, nadto że taż rzeź, albo na wielkanoc, bądź na

święty Jan, jak nayszredniej y naysilniej dopełnioną będzie, starać się będą, umowili się. Po którym umowieniu się, trzysta czyli więcej rubli od markietanów mieli sobie zaliczonych, y temi podzielili się; ktore pobrawszy, zaraz pop Kunczowiecki Cygana kowala do robienia nożów, obiecując mu od sztuki po złotych dwa płacić, ugodził. A zaś Petro y Stefan Andryjczuki bracia y Jacko Kosaczuk żelaza, oprócz tego Petro Andryjczuk formę na noże z drzewa wy-ciosaną, mieniać że ją markietani dali, temuż Cyganowi, aby takie noże robił, oddali; wielość tych nożów, ile tylko wystarczyć może kował, wymierzyli; niemniej, mając przyrzeczenie od markietanów, że syn Gonty z kozakami w ten kraj wyjść mają, z niemi łączyć się naysilniejszym zamiarem onych było, y o tym, że ta rzeź od Czołhana, Bazalii ku Świętcowi y Jampolowi zacząć i ciągnąć miała, nawzajem siebie upewnili. Po którym upewnieniu y umowieniu się Jacko Cygan nożów kop trzy zrobił, y z tych Petro z Kunczy nożów trzydzieści Hryckowi Oleynikowi, takoz kilkanście (sic) oddał, a zaś resztę tych nożów Jacko y Mikita Ostapiuki, bracia, oraz Petro do siebie zabrali, niektore porozdawali, a niektore przy sobie przytrzymali, y, że będą jak nawięcej ludzi namawiać, markietanom przyrzekli y popodpisowali się; a tym sposobem nie tylko prawa narodów, ale nawet prawa społeczności ludzkiej y natury zgwałcili. A za tym winnych być za sprzeciwienie się prawom Boskim y ludzkim, uznawszy, do jak naysurowszego y wystempkowi wyrownywającego ukarania osądzić, tenże powod mianowanych inkarceratów obwinionych pozywa. Augustyn Wojakowski, instygator grodzki Krzemieniecki, mp.

Кн. гродск. Кременец., поточн., № 1776, л. 1097 об.

CLXXXIV.

Постановленіе Кременецкаго градскаго суда объ отстрочкѣ дѣла, возникшаго по поводу обвиненія священника Антонія Квашчаковскаго и крестьянъ селъ: Кунчи и Дмитровки въ томъ, что они заготовляли оружіе для возстанія. 1789. Октябръ 2.

Die 2 octobris, 1789 anno.

Instigator sądowy, urodzony Augustyn Wojakowski, powód, przeciwko pracowitym: Jackowi Cyganowi, Hryćkowi Oleynikowi, Jackowi y Mykicie Ostapczukowi, braci, z dóbr Dymitruwki, xiędzu Antoniemu Kwaszczakowskiemu, parochowi, Petrowi y Stefanowi Andryjczukom braci, Juśkowi Kozaczukowi y Janowi Nesterowiczowi diakowi, poddanym z wsi Kunczy, stawionym incarceratorom, o kary kryminalne za kazanie robienia nożów na rzeź szlachty y żydów, wykonywanie przysiąg na bunt y inne pretensye.

Judicium: Conscribat generosus Augustinus Wojakowski, instigator judicii sui, in ordine excipiendorum liberorum ex statutis confessorum puncta ad formanda interrogatoria eademque subscribat et suo coram judicio reponat. Et quoniam in omni sententiae judicii sui pars actorea satisfecit, proinde, satisfactione agnita, ad auscultanda libera confessata ex statutis accedit, quibus auscultatis ex rationibus, judicium suum permoventibus, necessarias esse inquisitiones suo coram judicio censet; conscribant partes utraeque interrogatoria et responsoria tum regestra testium sibi communicent et suo coram judicio reponant, idque instantanee. Reposuerunt; satisfecisse; inducant testes—induxerunt; ad educendas inquisitiones condescendit. Quibus eductis ac, super incorruptionem testium per partes utrasque comprobatis, ex rationibus judicium sui permoventibus judicium lectionem earundem inquisitionum et decisionem causae praesentis ad futuram judiciorum suorum cadentiam reiicit. Conservando partibus terminum; inquisitiones, in hac causa eductas, in cancellaria castrensi Cremenecensi conservandas declarat.

Кн. градск. Кременец. декрет., № 1870, л. 36.

CLXXXV.

Постановление Луцкаго градскаго суда о заключеніи подѣ стражу въ Дубенской крѣпости, впредь до дальнѣйшаго разъясненія дѣла, 20 человекъ арестованныхъ коробейниковъ. 1789. Іюня 3.

Dzień 3 Junii, z rejestru incarcerationum.

Między w. Jakubem Kostrzyńskim, szambellanem J. K. M. instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a sławetnymi: Matwiejem Sawelowym, Stepanem Piotrowym, Fedorem Piotrowym, Hawryłą Emilianowym, Andrzejem Kiriłowym, Daniło Michayłowym, Radywonem Tymofijowym, Iwanem Sawelowym, Isaio Nikiforowym, Fedorem Frołowym, Kiriło Grygorowym, Iwanem Sawelowym, Michayło Pawłowym, Stefanem Iwanowym, Mikitą Stepanowym, Andrejem Kiriłowym, Stepanem Iwanowym, Romanem Grygorowym, Prokopem Falkowłowym y Stepanem Frołowym, piliponami, pozwanemi, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, za przydaniem patrona stronie pozwanej, rozsądzając propozycją literalną od w. instygatora w. Wołyńskiego po sławetnych: Matwija Sawelowa, Stepana Piotrowa, Fedora Piotrowa, Hawryła Emilianowa, Andryja Kiriłowa, Daniła Michayłowa, Radywona Tymofijowa, Iwana Sawelowa, Isaja Nikiforowa, Fedora Frołowa, Kiriła Gregorowa, Iwana Sawelowa, Michayła Pawłowa, Stefana Iwanowa, Romana Gregorowa, Prokopa Falkowłowa y Stepana Frołowa, piliponów, do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, potrzebne być złożenie w kommissyi województwa Wołyńskiego wyprowadzonych y odebranie nowych dobrowolnych konfessat z każdego z osobna uznaje, a to natychmiast; a ponieważ tak przez prześwietną kommissyą w. Wołyńskiego wyprowadzone, w sądzie swoim złożone, jako y nowo-wysłuchane zeznania zostały, do czytania tychże przystempuje. Iż przerzeczeni pilipony, w liczbie dwudziestu jednego, mieysce do zjeżdżania się na wielkonocne święta miasto Ołykę, bez celu potrzeby, z tychże konfessat nie odkrytego, w znaczney lidzbie oznaczone sobie mieli, attestata zaś od tych podbierane, nie kupczenie towa-

rami w kraju polskim, lecz tylko zarobku w kraju własnym pozwalające, włączeniemi onych y ludźmi podeyrzanemi być dowodzą; zeznania zaś y okoliczności z innych spraw, względem wznieconych rozruchów popieranym wynikające, początkiem rozpoczętego zamieszania, rodzaj piliponów, w niemałej liczbie po kraju polskim włączających się, y tak pópów, jako y poddanych do porwania się na własnych panów skłaniających, bydź przekonywają. Przeto sąd, celem zasiągnięcia dalszych dowodów, tychże piliponów, wyżej wyrażonych, na osadzenie, do dalszey rezolucyi, do miasta Dubna odesłanych, y tamże w więzieniu, pod strażą regimentu tameyszego osadzonych, mieć sędzi.

Кн. вродск. Луцк. декрет., № 3109, л. 160 об.

CLXXXVI.

Рѣшеніе Дубенскаго магистратскаго суда, по которому Иванъ Федосеевъ обязанъ возвратитъ Тарасію Андрееву съ товарищи 15 червонцевъ, взятыхъ имъ съ обязательствомъ выхлопотать ихъ освобожденіе изъ заключенія при посредствѣ русскаго посланника въ Варшавѣ. Обязательства этого Федосеевъ не исполнилъ.—1789. Ноября 26.

Działo się na urzędzie Dubieńskim, dnia 26 novembris, 1789 roku, między Tarasem Andrejowem y Fedorem Frołowem powodami, oczewisto, a Iwanem Fiedosiejowem, pozwanym, oczewisto. Sąd magdeburyi Dubieńskiej, rozsądzając sprawę między temiż stronami do sądu swego w takowych okolicznościach wniesioną, że w czasie jarmarku świętego Piotra ruskiego, roku terażnieyszego, w Dubnie, strona powodowa, to jest Taras Andrejów, z stroną pozwaną, to jest z Iwanem Fiedosiejowem, nadybawszy się w mieście, z tymże zapoznał się y prosił, iżby tenże, w interessie onych że, to jest: by mogli bydź z pod aresztu Dubieńskiego, za wstawieniem się posła rossyjskiego a za deklaracyą marszałków seymowych, przy staraniu tegoż Iwana Fiedosiejewa, uwolnieni. Po długich w tey

mierze rozmowach stała się ugoda y rubli 150 Taras Andrejów y Fedor Frołow Iwanowi Fiedosiejowemu, by tylko jechał do Warszawy y o uwolnienie onych postarał się, dać assekurowali się; y w moc tego, zaliczyli onemuż czerwonych złotych 15; a Iwan Fiedosiejów zabezpieczył tychże, że gdy onym takowego uwolnienia z aresztu nie wyrobi, też sobie dane zł. 15 powrócić tymże sowiecie przyrzekł. Ponieważ jawnie y oczewiście sobie strony takową ugodę naocznie sądownie wymowiwszy, oney się też strony nie zapierają, a Iwan Fiedosiejow, podług rzeczoney ugody, uwolnienia dla strony powodowey w Warszawie wyrobić nie postarał się y tylko, że był w Warszawie, niejakim pismem od sowietnika nadwornego Kiryła, bez żadney pieczęci y dokładności o uwolnienie strony powodowey popisuje się, y starania swojego w interessie, sobie zleconym, bynajmniey nie dowodzi, przeto sąd tegoż Iwana Fiedosiejowego dla Tarasa Andrejowego do powrocenia y zapłacenia czerwonych złotych 15 natychmiast obowiązuje y wieczne stronom w tey sprawie nakazuje milczenie. Iwan Fiedosiejów aresztuje Tarasa Andrejowego y Frołowa, aż do czasu kontraktowego. Co wszystko dla pamięci jest zapisano.

Кн. Дубенскаго манускрита № 1395, л. 34.

CLXXXVII.

Рѣшеніе Луцкаго городскаго суда, которымъ предписывается мѣщанамъ Селезневымъ, арендовавшимъ рудню на Волини, удалиться за границу речипосполитой въ двухнедѣльный срокъ. 1789. Іюля 3.

Dzień 3 Junii, z rejestru incarcerationum.

Miedzy w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a sławetnemi: Iwanem Ławrentyjowym Selezniowym, Tymofijem Ławrentyjowym Selezniowym, Iwanem Ławrentyjowym starszym, Iwanem Ławrentyjowym młodszym, Iwana Selezniowego synami, pozwanemi, oczewisto. Sąd grodzki Łucki,

rozsądzając propozycją literalną, od w. instygatora województwa Wołyńskiego, po sławetnych: Iwana Ławrentyjowa Selezniowego, Tymofija Ławrentyjowa Selezniowego, Iwana Ławrentyjowa starszego, Iwana Ławrentyjowa młodszego, synów Iwana Selezniowego, do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, stosując się do uniwersału, od najjaśniejszej rzeczypospolitey skonfederowanych stanów, roku teraźniejszego, 1789, dnia ośmnastego miesiąca Kwietnia w Warszawie nastompionego, y roku tegoż, dnia dziewiątego maja do akt grodzkich Łuckich przez oblatę podanego, z przyczyny okazania potrzeby bronienia się w kraju polskim, sławetnych: Iwana Ławrentyjowa Selezniowego, Tymofija Ławrentyjowa Selezniowego, Iwana Ławrentyjowa starszego, Iwana Ławrentyjowa młodszego, synów Iwana Selezniowego, dla najętey u j. w. Worcella, kuchmistrza wielkiego koronnego, rudni, od kary więzienia uwolniwszy, nakazuje, ażeby od dnia dzisieyszego za tygodni dwa z granich polskich, pod karą, tymże uniwersałem przepisaną, oddalić się y w kraju polskim dłużej przebywać nie ważyli się; attestata przy piliponach, wyżej wyrażonych, odebrane, jako podeyrzeniu podpadające, przy stronie powodowey zatrzymane mieć sędzi, y w przechodach, aby żadne inne świadectwa, prócz ninieyszego dekretu, onych nie zasłaniały, ostrzega.

Кн. гродск. Луцк. декрет., № 3109, л. 160.

CLXXXVIII.

Обвинительный актъ, представленный инстигаторомъ Вояковскимъ въ Кременецкій гродскій судъ, обвиняющій на основаніи общественной молвы шестерыхъ коробейниковъ въ подстрекательствѣ крестьянъ къ возстанію. 1789. Октября 30.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca octobris trzydziestego dnia.

W roczki sądowe grodzkie Krzemienieckie, od dnia dwudziestego drugiego miesiąca septembris roku idącego, wyż na akcie wy-

rażonego, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną Janem Zagurskim, łowczym Włodziemierskim, sędzią grodzkim Krzemienieckim, urodzony instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powód, przeciwko markietanom moskiewskim, to jest: Jegorowi Radywonowemu, Pawłowi Ilijowemu, Kiriłowi Mytrofanowemu, Iwanowi Gregorowowi, Potapowi Frołowemu y Radywonowi Jakowcowi, stawionym inkarceratom, o to, iż ci, jak z powszechnego odgłosu, tak y praktyk w juryzdykcyach różnych województw tutejszych przeświadczonemi będąc o namowie poddaństwa kraju polskiego do ruynowania spokoyności, a tym więcej rozdawaniem temuż poddaństwu nożów y pieniędzy znacznych, jednym aby poddanych namawiali, a drugich aby się do takich niegodziwych ułożeń zgromadźali, y bunt przeciwko własnym panom podnosili, wszelkiego przykładali starania, niemniej ci teraz stawieni, mając po kilka tuzinów różnego gatunku nożów, jak czasu sprawy okazano będzie, te między poddaństwo tutejszego państwa porozdawali, y aby onych tym mocniej utwierdzić w przedsięwziętym zamiarze, datkiem pieniędzy tychże obdzielali, przysięg na wierność y sekret, tak popów, jako y chłopów słuchali, wszelkiey broni do buntu służącey dostarczać przyrzekali, w registr onych wpisywali y wszystkich używali sprzężyn, aby jak nayusilniejszy bunt w kraju naszym zrobili; a przeto, gdy tyle dowodów, w swoim sądzie nastąpionych wyroków, w podobnych okolicznościach mamy, iż o bunty obwinione osoby z namowy markietanów karze śmierci, jako nastawający na cudze podlegali życie, tym więcej ci, którzy instrumentem tegoż buntu stali się, a przez to wszelkie prawo zgwałcili, wartemi kar kryminalnych tychże sąd uznawszy, sprawiedliwość dopełni; dla czego ninieyszą propozycją pozwani.—Augustyn Wojakowski, instygator grodzki Krzemieniecki mp.

Кн. гродск. Кременец. помочн., № 1776, л. 1270 об.

CLXXXIX.

Постановленіе Кременецкаго градскаго суда объ освобожденіи изъ подъ ареста шести русскихъ коробейниковъ, возвратѣ имъ имуществъ и высылкѣ за границу подъ военнымъ конвоемъ. 1789 Октября 31.

Die 31 octobris, 1789 anno.

Instygator, urodzony Augustyn Wojakowski, powod, przeciwko markietanom: Iegorowi Radziwonowemu, Pawłowi Ilijowemu, Kyriłowi Mytrofanowemu y innym, w propozycyi wyrażonym, incarcerationom stawionym, o kary za namawianie ludzi do buntu, nożów między chłopów rozdawanie, pieniędzy dawanie, przysięg słuchanie, w regestr podeymujących się do buntu wpisywanie y inne okoliczności.

Judicium in ordine excipendorum liberorum confessatorum: statuat generosus Wojakowski, instigator judicii sui, incarcerationatos mercatores moscoviticos, vulgo markietany dictos, tum conscribat puncta interrogatoriorum ad excipenda libera confessata; et quoniam in omni sententiae judicii sui satisfecit, agnita satisfactione, ad auscultanda ex statutis incarcerationatis libera confessata accedit, quibus exceptis et cum indagationibus per commendam militarem in civitate Zasław, anno praesenti, 1789, die 12 maji ex commissso illustrissimi principis Michaelis Lubomirski, generalis majoris exercituum regni, ex iisdem exceptis, confrontatis, siquidem alii modi investigandae in hac causa evidentioris rei veritatis et probandae suspicionis, ex publica nonnisi fama exortae, adinveniri non possunt, indagationes vero sive libera confessatata, prius in commenda militari et modo sui in judicio ex incarcerationatis excepta, illos plane ab omni suspicionem emundant et nonnisi quod mercatores motivo venditionis mercimoniorum suorum in provincias reipublicae easdem intrasse et variis in locis commorasse, tum mercimonia sua vendidisse demonstrant, etiam et testimonia illis, ex oris Moschoviae Poloniam versus discedentibus, ruthenico idiomate data et typo impressa, nec non litterae transitus mercatoribus eisdem ex camera telonei M.

D. Lithuaniae, Dąbrowica voecitata, datae, tanto majus probant, proinde judicium eosdem mercatores russicos, vulgo markietani dictos, id est: Georgium Radziwonow, Paulum Ilijow, Kiryło Mitrofanow, Iwan Gregorow, Potap Frołow et Radziwon Jakowcow, liberos esse declarat et instantanee emittendos sententiat. Mercimonia eorum non disvendita et pecunias paratas, secundum regestrum ex resolutione judicii sui in cancellaria castrensi Cremenecensi repositas, iisdem instantanee extradendas censet, praevia tamen per eosdem quietatione cancellariae de receptis tam mercimoniis quam et pecuniis. Nihilominus illustrissimo principi Michaeli Lubomirski, generali majori exercituum regni, injungit, ut eosdem mercatores russicos, modo eliberatos, per commendas proprias exercituum regni ad granities ipsas moschoviticas adducere jubeat. Caetera in prothocollo.

Кн. іподск. Кремень. декрет. № 1870. л. 40.

CXC.

Постановленіе Кременецкаго городскаго суда объ освобожденіи изъ подъ стражи крестьянъ: Ивана Химича и Василя Вознаго, арестованныхъ за то, что первый заявлялъ безпокойство по поводу слуха объ ожидаемомъ приходѣ войска, а второй заказалъ кузнецу слишкомъ длинный ножъ.—1789. Апрѣля 28.

Die 28 aprilis, 1779.

Instigator y urodzony Felix Wronowski, powód, przeciwko pracowitemu Iwanowi Chemiczowi z wsi Pisarzówki y opatrznemu Bazylemu Woznemu z Ceceniowki, poddanym, inkarceratom, stawić się mającym, dla ukarania za przepowiadanie niespokojności y zamieszania na święta ruskie przez pracowitego Chemicza, o wyznanie pō co na Ukraine Bazyli Wozny chodził y na co sobie нож robić kazał? y inne zarzuty. Judicium, quatenus pars actorea, contra incarceratos agens, interrogatoria in ordine excipiendorum liberorum confessatorum conscribat, subscribat et suo in judicio repo-

nat, injungit et quoniam reposuit, satisfactione adinventā, ad excipiendā confessatā accessit, et ex statutis laboriosis: Iwan Chimicz de bonis Pisarowka et Bazilio, provido jurato, de bonis Cecyniowka receptis confessatis atque indagatione ex subditis bonis villae Cecyniowka nec non de arendatore ejusdem villae facta, ad lectionem eorum condescendit; quibus lectis, quandoquidem ex eisdem luculenter patet: laboriosum Iwan Chimicz in teberna Pisaroviensia ad infidelem judeum arendatorem, quod festa paschalia polonica et judaica sat pacifice translapsa, ruthenica vero nosse non accidit qualiter celebrabuntur, propallasse, sed ante hanc verborum propalationem cum infideli judaeo arendatore de recepta à domino suo adventus militum noticia colloquia habuisse et futuro adventu militum vivius sese afflixisse. Vero Basilium, providum juratum, post reversum sui de oris Ukrainae, quo cum reverendissimo canonico Czosnoski proficiscebatur, cultra trina ferrifabro Cecinoviensi et singulariter unum, nimis longum et crassum, comparare demandasse, et eundem cultrum, circa revisionem factam, in binas partes frangisse, deducitur; maturaque seviciae et clamorosae insolentiae subditorum aliquam suspicionem in praeviatos subditos protulit, et perinde ad carceres destinati, non fine alicujus aggravatae oppressionis, solummodo his in temporibus necessariae diligentissimae vigilantiae fuerant; cum tamen ex confessatis et indagatione nullum crimen incarceratis patet, semper honesta eorumque vita probatur, causaque nonnisi incutiendi timoris in communitatibus ad carceres traditi, idcirca eosdem laboriosos: Iwan Chimicz et Basilium ab objectis, propositione factis, liberos declaratos, de carceribus instantanee dimittendos habere vult et judicat.

Кн. градск. Кременец. декрет. № 1870, л. 24.

CXCI.

Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ освобожденіи изъ подѣ стражи крестьянина Антона Балата, обвинявшагося въ шуточномъ разговорѣ съ неизвѣстнымъ евреемъ. 1789. Апрѣля 30.

Dzień 30 Kwietnia, z rejestru incarcerationum.

Między ur. Kazimierzem Sabickim, instygatorem grodzkim Łuckim, powodem, a roboczym Antonem Bałatą, poddanym Morawickim, stawionym inkarceratem, oczewisto. Sąd grodzki Łucki potrzebne być stawienie roboczego Antona Bałaty, dla odebrania z niego dobrowolnych konfessat, uznaje, a ponieważ stawiony został, do słuchania tychże przystępuje; po których wysłuchanych, ponieważ tak z oskarżenia przez j. w. Michała hrabi Krasickiego, do prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego doniesionego, jako y z dobrowolnego wyznania okazuje się, iż rozmowa roboczego Antona Bałaty z żydkiem jednym tylko w mieście Morawicy, nie celem jakowey zuchwałości, lecz z powodu żartów była, y ile między dwoma tylko osobami zdarzony rozhovor przekonania o istocie swojej mieć nie może, przeto sąd przypuszczonym być do przysięgi tegoż roboczego Antona Bałatę na te rothę: jako w mieście Morawicy, przed czterma tygodniami z żydkiem tameyszym rozmawiając, żadney złey myśli nie miał, lecz tylko w żarcie na zapytanie tegoż odpowiadał, y jako do żadnych słów, zuchwale powiedzianych, winnym się nie czuje; uznaje, a to natychmiast. A ponieważ rothą wyrażoną zaprzysiągł, przeto sąd onego od dalszego aresztu wolnym czyniąc, wypuszczonego natychmiast być postanawia, y konfessata natychmiast pali.

Кн. декрет. Луцк. № 3109, л. 143.

СХСII.

Постановленіе Луцкаго городскаго суда объ освобожденіи изъ подъ ареста крестьянина Грицька Назарчука, арестованнаго по распоряженію порядковой коммисіи, но ни въ чемъ не обвиненнаго. 1789. Мая 1.

Dzień 1 maja, z rejestru incarcerationum.

Między urodzonym Kazimierzem Sabickim, instygatorem grodzkim Łuckim, powodem, oczewisto, a roboczym Hryciem Nazarczukiem, stawionym inkarceratem, oczewisto. Sąd grodzki Łucki rozsądzając propozycją literalną od urodzonego instygatora sądowego po roboczego Hryćka Nazarczuka, poddanego ze wsi Bereścian, do sądu swego wyniesioną, ponieważ roboczy Hryćko Nazarczuk, poddany ze wsi Bereścian, w possessyi j. w. Stanisława Kostki Pruszyńskiego, kasztelana Żytomirskiego, zostających, przez w. Antoniego Sobolewskiego, cześmika Wiskiego, pod straż wprzód za wiadomością prześwietney kommissyi porządkowey województwa Wołyńskiego oddany, z odebranych od tegoż konfessat, o żadną zuchwałość przekonanym nie zostaje, ani z strony w. Sobolewskiego o żaden zły postempek nikt onego nie przekonywa; przeto sąd onegoż z pod straży wolnym czyni y konfessata natychmiast pali.

Кн. декрет. городск. Луцк. № 3109, л. 145.

СХСIII.

Поручительство дворянина Михаила Коцовскаго за крестьянина управляемаго имъ имѣнія, Малина, Тимоша Карпюка, арестованнаго порядковою Ввлынскою коммиссіею. 1789. Мая 18.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Maja ośmnastego dnia.

W roczki sądowe grodzkie Łuckie ut supra etc. stawając osobiście w. Michał Kocowski, te zaręczenie, swym y j. w. Antoniego hrabi Tarnowskiego R. K. N. za roboczego Tymosza Karpiuka,

poddanego Malińskiego, przed aktami ninieyszemi zeznał w te słowa: Ja, Michał Kocowski, dóbr Malina y innych j. w. Antoniego hrabi Tarnowskiego r. k. n. komisarz, na mocy daney sobie plenipotencji od tegoż do wszelkich czynności imieniem czyniący, zdrowy będąc na ciele y umyśle, odstąpiwszy swej własney należney ziemskiej jurydykcyi, prawa, forum, powiatu y województwa, a pod teraznieysze dobrowolne zeznanie cale się poddając i wcielając, wiadomo jawno czynię, ustnie y dobrowolnie zeznawam, iż roboczy Tymosz Karpiuk, poddany z dóbr Malina, dziedzicznych j. w. Antoniego hrabiego Tarnowskiego r. k. n., będąc dekretem kommissyi województwa Wołyńskiego ukaranym siedzeniem w więzieniu do czasu uspokojenia rozruchów teraznieyszych, gdy też nieco już uspokoiły się, tegoż roboczego Tymosza Karpiuka na powrót do siebie odbieram y wyręczam, a w czasie, gdy potrzeba wymagać będzie, przystawić w każdym czasie obowiązuję się; w przypadku zaś sprzeciwienia się, forum grodu Łuckiego z któregokolwiek rejestru, ostrzegam, y na to dając ninieysze zaręczenie, ręką moją własną, przy uproszeniu w. w. przyjaciół, podpisuję. Działo się w Łucku, dnia ośmnastego miesiąca maja tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku. U którego zaręczenia, przed aktami przyznanego, podpisy rąk tak zaręczającego, jako y w. w. przyjaciół temi wyrażone słowy: Michał Kocowski. Proszony przyjaciel do tego zaręczenia za pracowitego Tymosza Karpiuka, poddanego Malińskiego, podpisuje się: Ignacy Podleski C. L. Proszony przyjaciel do tego zaręczenia za pracowitego Tymosza Karpiuka, poddanego Malińskiego, podpisuje się Tadeusz Lubicz Załęski m. p. Który to zapis zaręczenia, słowo w słowo tak, jak się w sobie ma, do xiąg grodzkich Łuckich jest wpisany.

Кн. городская Луцкая записовая № 2398, л. 1109.

CXCV.

Постановленіе Кременецкаго градскаго суда объ освобожденіи изъ подъ ареста священниковъ: Якова Кухальскаго и Ивана Терлецкаго, арестованныхъ по поводу письма, писаннаго за 1¹/₂ года передъ тѣмъ, въ которомъ встрѣтились неясныя выраженія. 1789. Мая 29.

Die 29 maji, 1789 anno.

Urodzony instygator, Augustyn Wojakowski, powód, przeciwko ichomościom xięży: Jakubowi Kuchalskiemu, parochowi Obyckiemu, y Janowi Terleckiemu, parochowi Żołobkowieckiemu, stawionym dla ukarania za wiadomość o buntach chłopskich y pisanie biletu obojętnego. Judicium. In ordine excipiendorum: conscribat pars actorea interrogatoria eademque subscribat et suo coram judicio reponat; reposuit; satisfecisse statuatur pars agens; arestatos patres: Jacobum Kuchalski et Joannem Terlecki, parochos, ad excipienda ex eisdem libera confessata, et quoniam pars statuit, ad excipienda eadem confessata ex statutis condescendit; quibus exceptis propter elucidationem sufficientiorum causae praesentis necessariam esse personalem comparitionem venerabilis Georgii Koralinski, parochi Rachmanoviensis, censet, idque instantanee; et quoniam comparuit, satisfactione adinventae et exceptis ab eodem confessatis, atque tam iisdem, quam et ex statutis parochis: Jacobo Kuchalski Obycensi et Joanne Terlecki Żołobkoviensi eductis, perlectis maturaque deliberatione perpensis, siquidem venerabilis Jacobus Kuchalski, parochus Obycensis, de scripta epistolá ad venerabilem Joannem Terlecki, parochum Żołobkoviensem, sine data et in ambiguis varianque significationem, praesertim hoc in tempore, habentibus terminis inculpat, hoc vero scriptum per se nonnisi in causa in consistorio Luceoriensi pendentem emanatum esse, cessarit proinde, propter sapiendam omnem ex praefatis ambiguis terminis, in epistolá expressis, emanentem suspicionem, ad juramentum venerabilem Jakobum Kuchalski admittit in eam rotham: prout charta, per eundem ad venerabilem Terlecki, parochum Żołobkoviensem, scripta, ante spatium temporis unjus

anni et medii nonnisi ex interesse negotii in consistorio Luceoriensi, protunc cum venerabili Knieżyński, decano Dubnensi, nomine totjus decanatus promoti, scripta fuit nullamque aliam mentem in expressione terminorum, in hac epistola comprehensorum, habuit et prout chartam alteram, jam anno praesenti ad eundem venerabilem Terlecki, parochum Żołobecensem, per se scriptam, praecayendo, ut in casu alicujus in se emanatae impetitionis ad eundem conveniat et protectionem magnifici Maliński una cum eo expostulet, postea non misit, imo eandem in ignem conjecit; et quoniam injunctum juramentum judicialiter venerabilis Kuchalski, parochus Obycensis, adimplevit, proinde tam eundem quam et venerabilem Joannem Terlecki, parochum Żołobecensem, liberos a praetensis paenis pronuntiat eosdemque instantanee carceribus emmittendos declarat. Documenta vero eorundem, suo in judicio deposita per generosum instigatorem judicii sui, cuilibet eorum extradenda decernit. Caetera in protocollo.

Кн. градск. Кременецк. декрет. № 1870, л. 26 на об.

CXCV.

Постановленіе Луцкаго градскаго суда, освобождающее изъ подъ ареста Павла Братковскаго, арестованнаго по распоряженію порядковой комиссіи за то, что онъ выѣзжалъ изъ дому и находился въ отсутствіи въ теченіи двухъ недѣль. 1789. Мая 30.

Dzień 30 Maja, z rejestru incarcerationum.

Miedzy w. Jakubem Kostrzyńskim, instygatorem w. Wołyńskiego, powodem, oczewisto, a urodzonym Pawłem Bratkovskim, popowiczem Derewiańskim, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki Łucki, za przydaniem patrona, rozsądzając propozycyą literalną od w. instygatora w. Wołyńskiego po uczciwego Pawła Bratkovskiego, popowicza Derewiańskiego, do sądu swego wyniesioną, sporów wniesionych wysłuchawszy, potrzebne być złożenie konfessat, przez kom-

missyą porządkową w. Wołyńskiego wyprowadzonych, tudzież odebranie nowych z urodzonego Pawła Bratkowskiego, popowicza Derewiańskiego, uznaje; a ponieważ odebrane zostały, do czytania tychże przystępuje. Z których przeczytanych, ponieważ żadne wykroczenie dowiedzione uczciwemu Pawłowi Bratkowskiemu nie jest, a z wyjazdu z domu y bawienia się przez dwa tygodnie w drodze wytłumaczył się, przeto sąd onego z pod straży natychmiast uwalnia y konfessata pali.

Кн. гродск. Луцк. декрет., № 3109, л. 157.

CXCVI.

Постановленіе Лукаго гродскаго суда о заключеніи подъ стражу четырехъ луцкихъ мѣщанъ, обвиненныхъ въ сношеніяхъ съ пилипо-нами, въ составленіи тайныхъ сборищъ и принесеніи незаконной присяги. 1789. Іюля 18.

Rezolucya wniesionych illacyi roku 1789, dnia 18 lipca.

Sąd grodzki Łucki, rezolwując wniesioną do sądu swojego z strony w. Jakuba Kostrzeńskiego, szambelana J. K. M., instygatora województwa Wołyńskiego, illacyą, ponieważ w. Kostrzeński, instygator województwa Wołyńskiego, Pawła Dastkiewicza, Tomasza Sowieczńskiego, Andrysa Hegierspregera y Jozefa Brzezińskiego o przestawanie z markietanami, pozwalanie w Łucku mieszkań tymże, y schodzenie się z nimi w czasie rozruchów terażniejszych, nadto odbieranie przysięgi przez Dastkiewicza od mieszczanów Łuckich na wierność temuż, niewiedzieć z jakowego powodu w tym czasie wykonywanych, obwinia, y aby się ciż oskarżeni z takowych zadań explikowali, dania onym roku y przytrzymania onychże żąda, przeto sąd na takowe wniesienie wymienionych: Pawła Dastkiewicza, Tomasza Sowieczńskiego, Andrysa Hegierszpregiera y Jozefa Brzezińskiego, mieszkańców Łuckich, rokować y tychże pod strażą żołnie-

rzy starościńskich do czasu wyexplikowania się zostawać deklaruje, oraz sprawę przeciwko wymienionym oskarżonym na teraźniejszej kadencyi z rejestru inkarceratorum ustanawiać przeznacza.

Кн. гродск. Луцк. № 3110, л. 19 на об.

CXCVII.

Рѣшеніе Луцкаго гродскаго суда, освобождающее отъ обвиненія въ заговорѣ 27 Луцкихъ мѣщанъ, такъ какъ при разслѣдованіи дѣла оказалось, что сходки мѣщанъ и принесеніе ими присяги относились къ законнымъ поступкамъ и дѣламъ Луцкаго мѣщанскаго общества. 1789. Августа 5.

Dzień 5 sierpnia,

Między w. Janem Lublińskim, komornikiem grodzkim Włodzimierskim, y w. Jerzym Chamcem, cześnikiem Płockim, bezpieczeństwa publicznego delatorami, powodami, oczywiście, ur. Kazimierzem Sabickim, instygatorem grodzkim Łuckim, oczywiście, a szlachetnymi: Pawłem Dastkiewiczem, Janem Piotrowiczem, Tomaszem Sowieczan-
skim, Iozefem Brzezińskim, Andrysem Hegerspregerem, Janem Cy-
mermanem, Tadeuszem Dobrowolskim, Janem y Marcinem Mikła-
szeskiemi, bracia, Józefem Wilińskim, Stefanem Pozniakowskim, Woy-
ciechem Szczurkiewiczem, Matysem Krenem, Janem Pedyńskim, Se-
bastyanem Lateckim, Kazimierzem Lewandowskim, Michałem Żół-
kowskim, Pawłem Konwisarzem, Mikołajem Daszczukiem, Błażej-
em Kozeniowskim, Maciejem Mazurkiem, Stanisławem Skaszewskim, Ma-
teuszem Szarskim, Stanisławem Kaimowskim, Stanisławem Nahu-
mowskim, pozwanemi, przez szlachetnego Pawła Dastkiewicza, oczy-
wisto. Sąd grodzki Łucki: rozsądzając literalną propozycją od w. w.:
Jana Lublińskiego K. G. W., Ierzego Chamca y Kazimierza Sabic-
kiego, instygatorów województwa Wołyńskiego, przeciwko sławet-
nym: Pawłowi Dastkiewiczowi, Janowi Piotrowiczowi y innym mie-
szczanom miasta J. K. M. Łucka, w komparycyi wyrażonym, do

sądu swego podniesioną, sporów stron tychże wysłuchawszy, potrzebne bydź położenie inkwizycyi, w czasie teraźniejszych sądów ekstrakadencyjnych wyprowadzonych, uznaje, a to bezodwłocznie; a ponieważ złożyli, przeto zadosyć uczynić w tym wyrokowi swojemu też strone wynalazłszy, oraz odebrałszy przez w. Jana Lublińskiego, jednego z powodów, z swej strony, a zaś ze strony mieszczan przez sławetnego Pawła Dastkiewicza, na nieujęcie świadków wykonaną przysięgę, wolnego stronom domowienia się y złożenia pisanych dowodów dozwała, poczym do czytania inkwizycyi przystępuje. Ktore przeczytawszy y należycie roztrząsnawszy, ponieważ w sądzie swoim okazano jest, iż gdy w roku przeszłym, jesienną porą, ormienin jakowyś, mieszczaninem miasta Kamieńca Podolskiego bydź się mianujący, do Łucka przybył y od szlachetnego Pawła Dastkiewicza, mieszczanina tuteyszego, w dom swoy przyjętym będąc, przez czas niejaki bawiąc, niepodległość zwierzchności y wybicie się z pod władzy wezwanym mieszczanom Łuckim wmawiał, y jakoweś znoszenie się z innemi miastami doradzał, po takowey bytności pomienionego ormianina szlachetny Paweł Dastkiewicz, w miesiącu grudniu przed świętami Bożego Narodzenia, zebrałszy do siebie współmieszczan Łuckich, mianując się bydź dożywotnim panem, a władzę namiesniczą przemienioną głosząc, ażeby onemu tylko, a nikomu innemu posłuszni byli, zapowiadał, a którzyby temu podległemi bydź nie chcieli y wzbraniali się, brzonkaniem kaydan y więzieniem tych zastraszał, a tym sposobem do przysięgi y posłuszeństwa nakłaniał, a gdy inni mieszczanie takowey nowości nie przyjmując z mieysca zeyścia się swego odeszli, szlachetny Piotrowicz, szlachetnego Andrzeja Szczuckiego, starego mieszczanina, za temiż z izby za drzwi wytrącił; a tak szlachetny Paweł Dastkiewicz z szlachetnym Piotrowiczem, zięciem swoim, y innemi, sobie powodującemi się, mieszczanami zostawszy, przysięgi od tychże rotą świadectwy nie objaśnioną poodbierał, po którym obrządku, rady y schadzki, niewiadome na co? przez tychże mieszczan kilkakrotnie czynione były, oraz że dardy na mieyscu odprawiania woytowskich sądów prywatnie za

piecem chowane były, które potym przez namiesnika woytowskiego zabrane y przed aktami prezentowane zostały, a ciż mieszczenie, z szlachetnym Dastkiewiczem zprzymierzeni, jakowychści posłów wysyłać mieli, inkwizycya widzieć daje. Gdy zaś w. namiesnik woytowski, o tym uwiadomiony; szlachetnego Pawła Dastkiewicza, Jana Piotrowicza y innych mieszczan do siebie wezwał, aby, coby te schadzki y prywatne przysięgi znaczyć miały y na jaki koniec czynione były? zapytał, szlachetny Dastkiewicz, że nie namiesnik onego zapytywać y rosказыwać powinien, lecz on namiesnika, wobec temuż odpowiedział, i że czas władzy namiesnikowskiey przeminął, a pora dożywotnego panowania wolności y rządu nastąpiła, ogłaszał. A po wyjściu od urodzonego namiesnika, gdy szlachetny Piotrowicz pachółka, urodzonemu namiesnikowi przydanego y za rozkazem tegoż wysłanego, nadybał onego, z przyczyn uczynioney namiesnikowi posługi po razy dwa w głowę uderzył; a potym ciż mieszczenie, na rade do szlachetnego Dastkiewicza zebrani, poszli, do których, gdy ur. Dembicki, podchorąży, nad żołnierzami starościńskimi rząd mający, z trzema żołnierzami, od ur. namiesnika wuytowskiego posłany, do izby poszedł, przez tychże mieszczan, na sukniach poszarpanym będąc, szkode poniosł, za włosy targanym został; a innych czasów, w. Enander y Dobrowolski przez mieszczan pobitemi zostali, y że mieszczenie podług zwyczaju z dardami przy winowaycach, na śmierć wskazanych, chodzić wstydzili się; oraz że pilipon, za pozwoleniem szlachetnego Dastkiewicza, jabka, swice y mydło w mieście Łucku przedawał, inkwizycya przynosi uwiadomienie. A zaś względem chodzenia mieszczan w tumultie z berdyszami innego czasu, procz gdy wszyscy mieszkańcy dla wspólney straży w czasie rozruchów chodzili, y odwodzenia od exekucyi człowieka, na to podeymującego się, nie czyni upewnienia; a chociaż odwodne z strony tychże szlachetnych mieszczan Łuckich odebrane świadectwa, że przerzeczony ormienin, za interessem do Łucka z Kamieńca Podolskiego przybyły, u szlachetnego Dastkiewicza będąc, o prawach miastu Kamieńcu służących rozpowiadał y jakoweś dokumenta do Łucka przy-

słać oświadczał. że kozak jakowys, w roku przeszłym do Łucka przyjechałszy, żądając zaświadczenia od Pawła Dastkiewicza dla wolnego przejazdu z przyczyny, że poprzedzającego z niskąd nie miał świadectwa, y' od szlchetnego Pawła Dastkiewicza tegoż nie zyskał, że schadzki, przez szlchetnego Dastkiewicza y Piotrowicza z innemi mieszczanami zbierane, na obranie urzędników mieyskich czynione, a przysięgi na urzędy wykonane były, że dardy y berdysze przez cechmistrza, daley urzędu swego sprawować nie chcącego, w ratuszu złożone zostały, że szlchetny Dastkiewicz, o pokazanie praw swoich od ur. namiesnika wuytowskiego zapytany, wymawiając się niemożnością okazania tychże z przyczyny odesłania do Warszawy onych, dla spodziewaney sprawy, przez tegoż w. namiesnika uderzonym, a szlchetny Piotrowicz przez żołnierzy starościńskich pobitym y do aresztu z nakazu namiesnika zaprowadzonym został, że posłów innych wysyłać nie mieli, tylko w sposobie, jak y teraz szlchetny Medeki dla interessów mieyskich do Warszawy jest wysłany, że za delinkwentami, na śmierć dekretowanemi, dla wstydu chodzić wzbraniłi się, że pilipon nie tylko za pozwoleniem szlchetnego Dastkiewicza, lecz y za wiadomością ur. namiesnika jabłka, świce y mydło w Łucku przedawał; o pobiciu zaś w. w. Enandra y Dobrowolskiego, przez szlchetnych mieszczan Łuckich dopełnionym, nie czynią odparcia; że jednak przerzeczone, na strone mieszczan Łuckich odebrane, zeznania odkrytych inkwizycjami strony powodowej wyprawdzonemi okoliczności dostatecznie nie znoszą y, aby podobne kiedy dawniej schadzki y czynności mieszczan praktykowane były, nie nauczają, y lubo w dowód tłumaczenia się swojego mieszczanie Łuccy wieloliczne prawa, przywileje, dokumenta y processa do sądów assessorskich z zwierzchnością starościńską, woytowską y namiesniczą wytoczone, że na mocy tychże obieranie urzędników, wykonywanie przysięg, dopełniali, explikować się usiłują y z powodu objętey w sądach assessorskich sprawy uznania nienależytego czynienia strone powodową w sądzie swoim żądają. Że jednak ur. instygatorowie, iż żadney inney z szlchetnymi mieszczanami Łuckimi, procz publicznego bes-

pieczeństwa tyczący się, nie mają sprawy, to jest, iż gdy powszechny w kraju tutejszym między poddanymi rozruch wzniecony został, natenczas y szlachetny Paweł Dastkiewicz z sprzymierzonymi swojemi, sekretne schadzki y rady miewając, prywatnie przysięg słuchając, na pozór buntu niepodległość y nadspieszony czas panowania swojego zapowiadając, słuszenie knowanego jakowegoś zamieszaniaścią na siebie podeyrzenie, przeświadcza, y z tego powodu, za pomienione zuchwałę w czasie powszechnego rozruchu dopełnione wykonania, wskazania na tychże przykładowej kary, domagają się. Przeto sąd, zważywszy pomienione okoliczności, załatwiając żądane ukaranie y wynikającą z niedokładnego przez wzwoły świadczeń tłumaczenia się, oraz nie odkrytej istoty wykonywanych przez mieszczan przysięg, wynikającą wątpliwość, nakazuje, aby szlachetny Paweł Dastkiewicz z szlach. Janem Piotrowiczem, zięciem swoim, przysięgę na te rote: jako schadzek żadnych, publicznemu bezpieczeństwu przeciwnych, z innymi mieszczanami, ani w roku przeszłym, ani w roku teraźniejszym nie czynili y na żadną radę, do buntu ściągającą się, mieszczan nie zwoływali, y żadną myślą do wznowienia jakowego w kraju zamieszania nie skłaniali się, wykonali, a to natychmiast. Odwołali się szlachetni mieszczanie Łuccy, gdzie z prawa należy; sąd tej apellacyi nie dopuścił; dodaje się woźny do attentowania juramentu. A ponieważ szlachetni: Paweł Dastkiewicz, Jan Piotrowicz, ukłękawszy przed wyobrażeniem Chrystusa Pana, w sądzie swoim przysięgę wukonali, przeto od kar wolnemi tychże mieszczan czyni y wielebnego xiędza Podhorodeńskiego, officiała Łuckiego, jako po osądzeniu sprawy, od zapisanej kawcyi za mieszczan Łuckich wolnym czyni. Inkwizycye, w rotułach zapieczętowane, stronom obom wydaje.

Кн. вродск. Лувк. № 3110, л. 11.

CXCVIII.

Постановленіе Луцкаго гродскаго суда, освобождающее изъ подъ ареста тронхъ крестьянъ мазуровъ, арестованныхъ за то, что отлучились для занятія земляными работами безъ паспорта. 1789. Іюля 20.

Dnia 20 lipca.

Міędzy w. Jakobem Kostrzeńskim, instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczywisto, a roboczemi: Jakobem Poznańskim, Antonim Nowakiem y Janem Sawickim, mazurami grabarzami, pod strażą woyskową stawionemi, inkarceratami, pozwanemi, oczywisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycyą od strony powodowej po stronę pozwaną, do sądu swego wyniesioną, sporów stron tychże wysłuchawszy, potrzebne byдź odebranie dobrowolnych konfessat z stawionych roboczych: Jakuba Poznańskiego, Antoniego Nowaka, Jana Sawickiego, mazurów grabarзów, inkarceratów, a to natychmiast; a ponieważ odebrane zostały, do czytania przystempuje. Z ktorych przeczytanych, ponieważ ciż o żaden wystempek nie są obwinieni, tylko bez zaświadczenia grabarką bawili się, przeto sąd wolnemi z pod straży onych mieć deklaruje y uwalnia, konfessata natychmiast niszczy.

Кн. гродск. Луцк. № 3110, л. 5.

CXCIX.

Приговоръ Луцкаго гродскаго суда, освобождающій изъ тюрмы крестьянъ: Омелька Хведороваго и Оому Турана, задержанныхъ въ качествѣ безпаспортныхъ, и присуждающій къ тѣлесному наказанію крестьянина Оому Зверянскаго за покражу коня. 1789. Іюня 21.

Dnia 21 Lipca.

Міędzy w. Jakobem Kostrzeńskim, instygatorem województwa Wołyńskiego, powodem, oczywisto, a pracowitemi: Omelkiem Chwedorowym, szewcem, Tomaszem Zwierzańskim y Tomaszem Turanem, inkarceratami stawionemi, pod strażą Dubieńską zostającemi, pozwa-

nemi, oczywisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycją od w. Jakoba Kostrzeńskiego, instygatora Wołyńskiego, przeciwko pracowitym: Omelkowi Chwedorowemu szewcowi, Tomaszowi Zwierzańskiemu y Tomaszowi Turanowi, do sądu swojego wyniesioną, sporów stron wysłuchawszy, potrzebne byź odebranie konfessat z stawionych inkarceratów, to jest pracowitych: Omelka Chwedorowego szewca, Tomasza Zwierzańskiego, Tomasza Turana, w sądzie swoim uznaje, a to natychmiast; a ponieważ odebrane zostały, do czytania tychże przystępuje. Z których przeczytanych, ponieważ na pracowitych: Omelka Chwedorowego, szewca, y Tomasza Turana żadne wykroczenie, prócz włóczenia się tychże po kraju bez zaświadczenia, nie okazuje się, którzy z przyczyny wysiedzianego przez niedziel czternaście więzienia, większego ukarania zasługiwać nie zdają się, a od nikogo innego zaskarżenia przeciwko sobie nie mają, przeto sąd wypuszczonemi onych z więzienia natychmiast byź deklaruje y wolnemi ogłasza; a zaś pracowitego Tomasza Zwierzańskiego, o skradzenie konia w. Dionizemu Wiśniowskiemu, sędziemu Czernihowskiemu, oskarżonego, którego wykroczenia sam pracowity Tomasz Zwierzański nie zapiera, y, że koń napowrot Wiśniowskiemu s. g. c. dostał się, przyznaje. Przeto sąd, winnym byź onego uznawszy, a mając wzgląd podobnież na czternastoniedzielne przy pracy tegoż więzienie, w Łucku wysiedzianey niewoli, pomienionego Tomasza Zwierzańskiego, dwóchset łożami ukaranym byź sądzi, y aby na dniu czternastym miesiąca sierpnia, w roku bieg swój teraz mającym, publicznie w rynku miasta j. k. m. Łucka, też dwóchset łoż przeznaczonych plagi Tomaszowi Zwierzańskiemu, przez sług mieyskich wyliczyć się mające, dopełnione byli, oznacza, a po odniesieniu wymierzoney kary, wtenczas natychmiast Tomasza Zwierzańskiego wypuszczonym byź deklaruje y wolnym z więzienia ogłasza, konfessata nieodwłocznie pali.

СС.

Постановленіе Луцкаго городскаго суда, которымъ рѣшено сдать въ салдаты, впродѣ до представленія поручительства, русскаго уроженца, дворянина Ивана Богусhevскаго, который проживалъ на Волини безъ ясно опредѣленныхъ занятій. 1789. Августа 7.

Dnia 7 Sierpnia

Міędzy w. w.: Janem Lublińskim, komornikiem granicznym Włodzimierskim, Jerzym Chamcem, Kazimierzem Sabickim, instygatorami w. Wołyńskiego, powodami, oczywisto, a ur. Janem Boguszevskim, stawionym inkarceratem, pod strażą żołnierzy komendy Dubieńskiej zostającym, pozwanym, oczywisto. Sąd grodzki Łucki, rozsądzając literalną propozycją od w. w.: Jana Lublińskiego, Ierzego Chamca, Kazimierza Sabickiego, instygatorów w. Wołyńskiego, przeciwko ur. Janowi Boguszevskiemu, do sądu swojego podniesioną, sporów stron tychże wysłuchawszy, potrzebne byдź złożenie konfessat, z ur. Boguszevskiego wyprowadzonych, uznaje, a to natychmiast; a ponieważ złożone zostały, do czytania tychże przystępuje; z ktorych przeczytanych, ponieważ inne wykroczenia, prócz włóczengi po kraju polskim bez celu potrzeby dokładnie nie okazują się, zaświadczenie zaś, ur. Janowi Boguszevskiemu służące, oczyszczonym tegoż od sprawiedliwego podeyrzenia, ile w czasie teraźniejszych rozruchów, byдź nie czyni, przeto sąd, dozwalając onemu czasu do usprawiedliwienia się, tegoż ur. Jana Boguszevskiego, obywatela kordonu rossyjskiego, w regimencie Ostrogskim, w Dubnie konsystencyą mającym, do czasu zupełnego oczyszczenia się zostawać deklaruje, a po nastompionym usprawiedliwieniu się, wolność obrania sobie dalszego zostawania, bądź nie w służbie woyskowej ostrzega.

Кн. городск. Луцкая, № 3110, л. 16.

CCI.

Обвинительный актъ противъ священника Матвѣя Хращевскаго и крестьянина Мартина Драпалюка, за участіе ихъ въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789, Іюня 10.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Junii dwunastego dnia.

W czasie sądów grodzkich Krzemienieckich, dla sądzenia spraw kryminalnych etc, ut supra, wnosił przed sądem grodzkim Krzemienieckim, sprawy kryminalne sądzącym, urodzony instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powód, przeciwko stawionym inkarceratom, jako to: Zofii Chraszczewskiej, popadi Dederkał Niższych, Marciniowi Drapalukowi, Stepanowi Kondratiukowi, Hryćkowi Maxyma Kotyka synowi, na świadectwo, Maxymowi Mielniczukowi, dawniey diakowi, y xiędzu Mateuszowi Chraszczewskiemu, parochowi y poddanym dóbr wsi Dederkał Niższych, takowe z mocy prawa tłumaczenie, jednym, jako pociągniętym na świadectwo, a drugim, jako buntownikom y spisek na życia ludzkie czyniącym, podał. A nayprzod: imć xiądz Mateusz Chraszczewski, paroch Dederkał Niższych, będąc początkiem, winien naypierwey odpowiedzieć. Obwarowania wszelkie y uniwersały seymu, teraz ciągnącego się, objaśniają dostatecznie wszystkich, aby markitanów y czerców syzmatyków nie przyjmowano, y owszem, za pokazaniem się takowych, imać, y do zwierzchności dawać wiedzieć, obostrzono wszystko, żadney w imci xiędzu Chraszczewskim nie było na własne kraju prawa czułości, gdy za nieprzyjaciół wzniecających narod, onych przyjmował w domu, z niemi pił, pieniądze na werbunek buntu przeciwko polakom brał, przysięgę na wierność wykonał, w regestr zapisał się, innych ludzi, mniey mających wiadomości rzeczy, podmawiał y nayobrzydliwsze, stan czerniące swoy, dopełniając bezprawia, wylał się zupełnie, zapomniawszy, że jedność religji zachować obowiązał się. Niemniey y Marcin Drapaluk, wziawszy pieniądze od markietanów, a podobno więcey jak jego duchowny, równie starać się podług swego przy-

rzeczenia y tak znaczney zapłaty, aby ludzi, równych s obie hulta jów, do buntu przeciw polakom y żydom zebrał, miał zamiar; bo markitanów podobnież miewając u siebie, przysięgę wykonał, w re-gestr zapisał się y innych zbierać wzioł na siebie obowiązek (co obszerniey w sądzie tak z opowiedzenia sprawy, jako y stawionych wyznań okazano będzie). Przeto, czyniąc tamę takowym wykrocze-niom, wszelkie prawa obrażającym, kary kryminalne sąd wskaże, wystawując publiczności pospolstwa od podobnych utrzymanie się; na co stawieni ninieyszą propozycyą pozwani. Dan w Krzemieńcu, dnia dziesiątego junii, tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego roku. Augustyn Wojakowski J. G. K.

Кн. гродск. Кременец. поточн., № 1776, л. 617. об.

CCII.

Декретъ гродскаго Кременецкаго суда, приговаривающій свя-щенника Матвѣя Хращевскаго къ смертной казни и крестьянина Мар-тина Драпалюка къ шестилѣтнимъ крѣпостнымъ работамъ за сношенія съ коробейниками и получку отъ нихъ денегъ. 1789. Іюня 12.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii dwunastego dnia.

Między urodzonym Augustynem Wojakowskim, instygatorem grodzkim Krzemienieckim, z urzędu czyniącym, powodem, oczewisto, a w. i. xiędzem Mateuszem Chraszczewskim, parochem wsi Dederkał niższych i Zofią Chraszczewską, małżonką tegoż, tudzież pra-cowitymi: Marcinem Drapalukiem, Stefanem Kondratiukiem, Hryć-kiem Maxyma Kotyka synem i Maxymem Mielnikiem, a dawniej diakiem będącym, jednymi obwinionymi, a drugimi na świadectwo stawionymi, inkarceratami. Sąd grodzki Krzemieniecki, rozsądzając propozycyą od urodzonego instygatora, jako to przeciwko: imci xię-dzu Chraszczewskiemu, parochowi, i Marcinowi Drapalukowi, pod-danemu wsi Dederkał niższych, o ukaranie kryminalne za wzięcie od markietanów moskiewskich pieniędzy na wzniecenie buntu w po-

spółstwie przeciwko panom własnym, szlachcie i żydom, na nieżywienie onych branych; a zaś przeciwko Zofii Chraszczewskiej, żonie imci xiedza parocha Dederkalskiego, i pracowitym: Stefanowi Kondratiukowi, Hryćkowi Maxyma Kotyka synowi i Maxymowi Mielnikowi, a dawniej diakiem będącemu, o złożenie dobrowolnych wyznań przeciwko stawionym w sądzie swoim inkarceratom i o inne, tąż propozycją objęte, pretensye, do sądu swego wyniesione; potrzebne być najpierwej przez urodzonego instygatora przeciwko stawionym punktów, końcem odebrania od tychże wyznań, onych odpisania i w sądzie swoim złożenia uznaje, a to natychmiast. A ponieważ tąż strona, dosyć czyniąc wyrokowi sądu swego, też punkta spisała i podpisane w sądzie swoim złożyła, przeto sąd dosyć uczynić tąż stronę uznawszy, do skonnotowania takowych wyznań przystąpił. Po odebraniu których, z okoliczności sprawy terażniejszej wypływających, potrzebne być osobiste stawienie się Jacka Chraszczewskiego, w. w. o. o. Bazylianów klasztoru Zahajewskiego zakonnika, w sądzie swoim uznaje, a to natychmiast. A ponieważ stawiał się, przeto sąd dosyć uczynić i w tym punkcie onego uznawszy i wyznania tegoż naoczne z i. x. Chraszczewskim, inkarceratem, skonnotowawszy, do czytania onych zabrał się. Z których przeczytanych, tak na gruncie wsi Zahorzec, jako i przez sąd swój wyprowadzonych i wysłuchanych dobrowolnych stawionych wyznań, gdy sądowi daje się wiedzieć, że w. x. Mateusz Chraszczewski, paroch Dederkał niższych, z zakłucenia się z Maxymem Mielnikiem, diakiem, od tegoż w kłótni, że był nazwany hajdamaką, zostawszy przez milicijantów powiatowych, w parafji Jampolskiej spokojności pod baczością w. Joachima Denyska, j. k. m. szambellana, przestrzegających, wziętym wraz z Zofią Chraszczewską, żoną onego, jako i innymi, do wsi Zahorzec tegoż w. Denyska przywiezionym, tamże zaraz w przytomności wielu indagowanym na dniu trzecim miesiąca czerwca terażniejszego roku, wyznał tylko, że markietanie moskiewscy w pilipówkę u pracowitego Marcina Drapaluka, poddanego dederkalskiego, nocowali i wieczorem u tegoż parocha z kramem byli, u których kupił chustek dwie i pes-

try dla dziewczki; o niczem nie mówili i więcej we wsi onych nie widział, a przypomniawszy sobie dalej indagowany, że i drugi raz markitanie byli, ale ich dziewczka, mówiąc, iż paroch już kupił chustki i pestrę, odprawiła, opowiedział, Pytany znowu na dniu czwartym tegoż miesiąca, ponowił to, że powtórnie byli markietanie; a czemu by zaraz tego nie mówił? odpowiedział, że załękł się, ale, aby przyszedł do niego paroch Zahorecki, wszystko przez niego donieść oświadczył. Jakoż natychmiast przed przywołanym xieżdem Szymonem Jakubowiczem, parochem Zahoreckim, wyjawiał: „Buły u mene markitany i prawda, szczo mene namowlaly, szczo by rizaty lachiw i żydiw, i dawały meni dwisti złotych, ale ja ne chotiw braty hroszy i kazawem, szczo ja toho ne zroblu, szczo bym maw rizaty lachiw; bilsze niczoho ne znaju“. Nocowali u Marcina Drapaluka i to mówił, iż przed nim powiadali, że dali Drapalukowi rubli piędziesiąt, a popi Łahodynieski i Zapadynieski że podjęli się im ludzi zebrać i na to wzięli po rubli dwieście. Na dniu piątym tego miesiąca jeszcze więcej wie i bałamuci; żądał, aby znowu kapłan Zahorecki przyszedł, a przed nim wyzna; przed którym, powtórnie przyzwanym, mówił: że wziąłem rubli dwieście, cóż, ja ubogi, dawali mi markitanie, to wziąłem, ale ludzi nie namawiałem, obiecywałem im ludzi tylko ze trzystu zebrać; ale to Marcin Drapaluk wziął rubli piędziesiąt. Powiadali mi, że im jakiś ruski hetman kazał to robić i że wszyscy popi będą wolni, byle ludzi namówili, aby swoich panów wyrżneli, że Moskwa ten kraj zabierze i my wszyscy będziemy jedno. Marcin Drapaluk obiecał ludzi czterdzieści markietanom w sposobie do rzezi; o popach Łahodynieskim i Zapadynieskim, jak pierwszej mówił, powieść potwierdził. Na wzięte pieniądze podpisał się markietanom, do przysięgi zaś nie był naglonym. Powiedział na tym regestrze, na którym podpisał się, że wiele było podpisów innych, przyznał. Wzięta razem Zofja Chraszczewska, żona tegoż parocha, tamże na dniu siódmym tego czasu wyznała: że w jesieni u męża jej było dwóch markitanów, którzy dali pieniędzy, na wiosnę także dwóch, częstowani ba-

wili długo miodem i gorzałką, na ten czas do domu tegoż parocha nadszedłszy Drapaluk, którego obaczywszy markietan, rzekł do jej męża: „ten nam podpisał się, daliśmy mu pieniądze“; ale Marcin, wystrzegając się jej, nic nie mówił; mówiącego markietana słyszała, że „majesz batku sto rubli, a Martyn od nas wziaw tylko troje te pieniądze“—że były w złocie, rublach i ćwiartkach dane i do skrzynki przez jej męża schowane, widziała. A gdy mu markitanie mówili, że trzeba przysiądz, albo podpisać się, na to mąż jej odpowiedział: „że dosyć myni podpysatysia, a pryrekaju, że dotrymaju kapłańskim słowom“! Dalej pytana, czyli obiecywał mąż ludzi przybrać do tego, że nie uważała tego, odpowiedziała; tylko jak noż chciała kupować, markietanie mówili, że takich wiele ludziom zostawili, a ten, który kupiła, był ostry i, robiąc koło buraków, złamała go. A jak mówiła mężowi swemu o tym interessie, zawsze jej odpowiadał groźnie: „szczo do tebe należyt, hlady swoho“. Wyznała i to, że ciż markitanie przynosili do izby w pęcherzach proch, kule i szrót, lecz mąż jej nie chciał tego przyjąć, wystrzegając się żony i mówiąc, że gdy będzie potrzeba, kupię sobie. Czas markietanie naznaczali być w gotowości na święta Wielkanocne lub później, od jej męża zagadnieni.—Dodała i to w swojej odpowiedzi: że bawiąc się z sobą, z izby z dzieckiem ją odprawiali. Przystawieni potem do sądu: indagowany najprzód xiądz Mateusz Chraszczewski wyznał w sądzie, że markietanie dwa razy u niego byli, nocowali u Marcina Drapaluka; pierwszy raz byli u niego, u których kupił chustkę, pestrę i cycu na spodnicę, na dopłacenie tego kupna pożyczył u swej dziewczki złotych siedm, a drugi raz gdy byli, tylko pestrę obaczył na stole rozwinioną, gdy mu się zdała drogą, nie kupił i nic z nimi nie mówił o niczym, wyznał; a co mówił w Zahorcach, że obietnicą uwolnienia siebie z detencji tamże przyznawał, opowiedział: to nie było w sądzie i zaparł się. Stawiona zaś Zofja Chraszczewska, żona onego, w sądzie swoim opowiedziała, że jak nocowało trzech markietanów w Dederkałach u Marcina Drapaluka, jeden przyszedł do domu parocha, jej męża,

z chustkami i innym towarem, natenczas sama za piecem siedziała, kądziel przędła, a dziewczka także służąca za piecem w kącie spała; uważała miejscem między piecem a kominem niezabudowanym, że mąż jej u tegoż markietana chustek dwie i cycu na spodnicę kupił, a gdy tenże markietan dobył chustek jedwabnych i mówił onemu, aby kupił, paroch odpowiedział, że na zapłacenie takich chustek nie ma pieneniedzy. Rzekł mu natenczas markietan: „kiedy nie masz, ja ci dam więcej, jak na chustki potrzeba“. Zapytał się jej mąż: za cóż ty mnie dasz? a markietan mówił: „za to, abys, do nas przystał na bunt rznać lachów i żydów“; nie słysząc więcej, co z sobą po cichu gadali, uważając tylko nieznacznie z za pieca, widziała, że markietan dostał worka i mężowi jej na stole odrachował rubli sto pieniędzmi różnymi, które pieniądze mąż jej do skrzynki schowawszy, poszedł do alkierza, wziął kałamarz z półki i papier, czyli na nim co pisał, czyli przysięgł? wiedzieć nie można. Nadszedł potem Marcin Drapaluk do izby, a postrzegłszy siedzącą za piecem parocha żonę, nie mając co innego mówić, słyszała, że do jej męża powiedział: „jak teje bude sino“. Lecz markietan zaraz do jej męża mówił: „Ot i toj czołowik przystał do nas i wziaw hroszi tolko troje szczo ty“; obróciwszy się do Drapaluka tenże markietan rzekł do niego: „Hladyż, czy budeś ty bespeczen“? Na co Drapaluk odpowiedział: „wszak już się raz howoryło“, a wystrzegając się więcej mówić przy tejże, poszedł z chałupy, a mąż jej, wziąwszy flaszkę z gorzałką ze skrzyni, którą miał od brata swego bazyljana, tegoż markietana częstował i jeść onemu dać kazał, a tak, zszedłszy z za pieca, tegoż parocha żona postawiła na stole barszczu i pencahu, który zjadłszy, do jej męża mówił, aby na wiosnę był gotowym i, wyszedłszy do sieni, chciał przynieść kosz z nożami, ale mąż jej nie kazał nieść do izby, tylko wyszedłszy za nim na podwórze, jeden nóż do izby przyniósł, w biały kościany trzonek oprawiony; ten nóż, kiedy dziewczka, robiąc koło buraków, złamała, i z rozkazu tejże Zofji Chraszczewskiej w śnieg zarzucony został.

Dalej wyznała: że za pieniądze, wzięte u markitana, mąż jej kupił konia, kozóch, suknią wierzchnią sobie sprawił, bekieszę żonie sporządził, a gby się pytała później, gdzie tych resztę pieniędzy obrócił, powiedział jej, że swojemu bratu Bazyljanowi z Zachajec rubli trzydzieści pożyczył. Zgodziła się powieść z mężem i w tem, że drugi raz markietan w wielkim poście inny był w domu u nich z pestrą, o którą gdy mąż jej nie mógł się zgodzić, wyszedł markitan z chałupy, a za nim jej mąż, i na podwórzu z sobą gadali, lecz co, nie wiem; że xiądz Bazyljan z Zahajec, brat jej męża, często bywał w ich domu, i do cerkwi tylko oba chodzili, jak mąż jej powiadał, dla spowiedzi, wyznała.

Wezwany Marcin Drapaluk przyznanie parocha i jego żony, że markitanie, idąc do Dubna, tygodniem przed Bożym Narodzeniem we wsi Dederkałach byli, trzech u niego nocowali, u tych chustek dwie, dawszy za jedną złotych cztery groszy 15, za drugą złotych dwa, kupił, i Hryćko, Maxyma Kotyka syn, na ten czas odebrawszy złoty, sobie winny od Drapaluka, nożyk składany dla siebie od tychże markietanów zapłacił, potwierdził. A w ten czas, kiedy ci markietanie u popa byli, on nie był, pieniędzy od nich nie brał, o buntach z nimi nie mówił, zaparł się. A Hryćko, Maxyma Kotyka syn, że na ten czas, kiedy markietanie nocowali u Drapaluka, tamże przyszedłszy po dług sobie winny, zastał w izbie Jakuba zięcia Marcina i Demka, jego najemnika, a samego Marcina na piecu leżącego, gdzie markietanie, kram swój rozłożywszy, tenże Hryćko, odebrawszy złoty od Marcina Drapaluka, od tychże nożyk mały dla siebie kupił i zaraz ztamtąd odszedł. Podobnie zgadzają się w tem Stefan Kondratiuk, Marcin Melniczuk diak, przyznali: że markietanie we wsi Dederkałach po dwa razy byli, po wsi chustki i pestrę roznosili, paroch u onych, jako wyżej, chustki, pestrę i cycę pokupował, słyszeli.—Po takowych z stawionych odebranych dobrowolnych wyznaniach w. x. Mateusz Chraszczewski, paroch Dederkał, pod strażą będący, gdy za prozbą kommendy do sądu swego, oświadczając prawdę opowiedzieć, został

powtórnie przystawionym, wyznał, że był u niego markietan, u którego kupił chustki, prosił dla konia o owies, dał dwa pierścionki dziewczce; za to xiądz Mateusz Chraszczewski, paroch Dederkał, poszedł z nim na gumno, dał mu lamiankę owsa przy swym parobku, a gdy się parobek oddalił dać bydłu, poszedł markietan z tymże parochem do stodoły i, wyjąwszy worek z pieniędzmi, dał mu złotych dwieście w złocie, rublach i sorokowcach, mówiąc one-mu, aby ludzi dziesięciu zwerbował do rzezi lachów i żydów. Te pieniądze wzięwszy, tenże paroch dla pewności, złożywszy na krzyż obydwóch rąk palce, jak powiada, tak przysiągł przed tym markietanem: „Prysiahaju Hospodu Bohu w Trojci światoj jedynemu, jako za tyi hroszy ludej desiat do buntu zwerbuju“.—Po takiej umowie odjechawszy od niego markietan, te pieniądze, wzięte w stodole, w słomie schował, tam byli przez noc, dopiero nazajutrz przyniósł je do chałupy i do skrzynki schował, później za nie konia za złotych 60, kozuch za złotych 27 kupił, za suknią wierzchnią złotych 25 groszy 20, za przerobienie sukni starej 10 złotych i gr. 18 zapłacił. A przysięgając przed markietanem, miał inną myśl, i tylko dla tego przysięgał, żeby wziął pieniądze i jako ubogi i potrzebny, w swoim wyznaniu dodał. Znowu przerwawszy dalsze swoje opowiadanie, stojąc w sądzie, wszystkiego zaparł się, i że to, co mówił pierwej, nadzieją uwolnienia siebie z detencji wyznawał, bo tak mu żołnierz, pilnujący go, mówił, oświadczył, naostatek do żony własnej wyznania, gdy mu co na oczy powie, odwołał się; jakoż przyprowadzona Zofja Chraszczewska, żona one-go, gdy mu naocznie to wszystko, co pierwej w sądzie opowiedziała, wymówiła, aby sam się nie taił, męża swego reflektowała, mówiąc do niego: „że to to prawda, skażite, ne zapyrajte sia“, tenże xiądz Chraszczewski przyznał się, że tak było wszystko, jak żona mówiła, odmieniając w tem tylko jej powieść, że nie sto rubli ale złotych dwieście wzioł od markietana, że na regestrze nie podpisywał się dla tego, że w kałamarzu nie było atramentu, ale że przysiągł przed piliponem, co był u niego, złożywszy palce na krzyż, jako

wyżej wyznał. Bratu swemu Bazyljanowi 30 rubli nie pożyczał, bekieszę żonie, że dawniej sprawiona i nie za te pieniądze, w oczy onej wymówił; przecież żona onego czas sprawienia tejże jeden jak i pierwszej onemu przypominała, i po takowym naocznym z żoną rozhworze, gdy taż żona z nakazu od sądu wyjść miała, tenże xiądz Chraszczewski sądowi kłaniać się zaczął, prosząc, aby mu życia nie odbierać, bo nie miał myśli ludzi najmować na bunt, tylko z ubóstwa i potrzeby pieniądze wziął. Do tego stawiony xiądz Jacek Chraszczewski, bazyljan zahajecki, brat tego parocha dederkalskiego, że bywał w Dederkałach dla spowiedzi wzajemnie z swym bratem; nie wyznał, aby od swego brata rubli 30 pożyczył, owszem, że brat onemu danych złotych kilkadziesiąt na wyświęcenie się winnym został, i że o wziętych pieniądzach od markietana nigdy onemu nie zwierzał się, tłumaczył się.—Przeto sąd, uważając, chociaż kilkakrotne odmienne x. Mateusza Chraszczewskiego, parocha Dederkalskiego, przyznanie się, żadną jednak groźbą kary nie wymuszone, a przez żonę onego, o dobrym pożyciu między sobą od czasu zaczętego małżeństwa sądowi swemu z dościgania, a to tak przez męża, jako i żonę odpowiedzianą, dosyć jaśnie, gdy naocznie wyżej opisany postępek okazuje się, gromiąc zamysł tegoż xiędza Mateusza Chraszczewskiego, parocha Dederkalskiego, i podjęcie się werbowania ludzi do rzezi, prawu Boskiemu sprzeciwiające się, branie na to pieniędzy, skutek wykonania przysięgi nieprzyzwoitej przed markitanem, stanowi duchownemu na zgorszenie ludu, sobie powierzonego do uczenia zachowania przykazań Boskich, nieprzyzwoite i do niespokojności krajowej zamiar mające, tegoż xiędza Mateusza Chraszczewskiego, parocha Dederkalskiego, winnym być kar kриминаlnych wynajduje, aby tenże przez mistrza sprawiedliwości, na rynku miasta j. k. m. Krzemieńca, po degradowaniu onegoż przez j. w. x. biskupa Łuckiego, pod ktorego zostaje zwierzchnością i uwolnieniu tegoż od obrządków parocha, na dniu trzydziestym pierwszym miesiąca lipca, w roku teraźniejszym, miał głowę uciętą, sądzi, i dla dopełnienia wyroku swego, aby urząd

wójtowski i ławniczy miasta j. k. m. Krzemieńca exekucyą tegoż dopełnił, nakazuje.—A że i Marcin Drapaluk z powyższych wyznań tak xiędza Mateusza Chraszczewskiego, jako i żony onego, przekonany okazuje się, że markietanów u siebie przechowywał, markietanowi, będącemu u parocha, że wziął pieniędzy na werbunek ludzi do buntu w słowach, jako wyżej wyrażono, że przyrzeczenie dotrzymać zaręczał, przerywając tego myśl taką niegodziwą, że jednak dokładnie nie wyjawiono, winnym go także być sądzi, aby na sześćioletnie więzienie do fortecy Kamieńca Podolskiego i do roboty tamże był odesłany, uznaje, a po odbyciu takowego czasu więzienia, dopiero ma być wolnym, deklaruje. Zofją Chraszczewską, żonę xiędza Mateusza Chraszczewskiego, parocha Dederkał, jako tylko dla opowiedzenia występku męża swego, Maxyma Mielniczuka diaka, Stefana Kondratiuka, Hryćka, Maxyma Kotyka syna, jako tylko dla wyznania winy wyżwymienionych ukaranych przystawionych, natychmiast wolnymi czyni.

Кн. гродская Кременецкая декретовая № 1870. л. 30, также Записки Θεодосія Брдовича, т. II, стр. 225.

ССІІІ.

Показанія арестованнаго бродяги, Кирилла Пундыка, отобранныя отъ него немедленно послѣ ареста помѣщикомъ Ястрембскимъ въ селѣ Рабіевкѣ. Кирилло указываетъ обширную организацію, подготовляющую крестьянское возстаніе и оговариваетъ въ участіи въ ней нѣсколько сотъ лицъ. 1789. Апрѣля 13—15¹⁾).

Inkwizycje wyprowadzone z złaпанego w Rabijówce Kiryły zaporożca, pod ten czas apostolizanta i opowiadającego hasło, przez

---

¹⁾. Въ картонѣ дѣлъ Каменецкихъ № 5 находится четыре варіанта этихъ показаній. Изъ текста и заглавій ихъ видно, что Ястрембскій допрашивалъ арестанта 4 раза въ теченіи двухъ дней. Показанія эти довольно сходны между собою; печатаемъ самый полный варіантъ, въ концѣ котораго приложены подробности, недостающія въ немъ и заимствованныя изъ другихъ варіантовъ.

w. i. p. Jastrzębskiego, dóbr tychże dziedzica, examinowanego, diebus Aprilis, 1789 anno.

Jak ci na imie? Czyli polak, czyli rusin jesteś?—Kiryło, rusin.—Czy masz żonę i dzieci?—Żonę mam i dzieci troje w Hłuboczku za Tarnopolem.—Dawnoś wyszedł z tej wsi?—Jak wyszedłem lat trzy, ale potem przychodził i rok minął, jak nie był.—Czy byłeś gospodarzem, czy komornikiem?—Gospodarzem byłem.—Dokąd puściłeś się iść?—Do Bubnówki; żydówka pisarzowiecka mnie tam sprawiła.—Którym traktem szedłeś?—Z Felsztyna do Krywaczyniec do Jacka mielnika, potem do Wojtowiec, a nareszcie do Rabijówki.—Po jakim interesie i do kogo?—Ja do młynka szedłem i chciałem być mielnikiem.—Czy masz poblizku znajomego?—W Czerniawce, w Kusznirowie znają mnie mielnicy, w Krzywaczyńcach i Zieleńczu.—Dla czegoś nie powiedział prawdy odrazu, kiedy cię pytano?—Zaląkłem się.—Czy zostawiłeś jaki majątek w domu?—Koni 2, krów 2, byczki 2 i 4 owiec, tudzież żyto i hreczka nie młócone.—Gdzieś przez te 3 lata przebywał?—Byłem dwa roki w Bubnówce u nieboszczyka Antona mielnika, potym byłem w Felsztynie u Jwana Rzepeckiego puł roku; tej zimy byłem w Czerniawce i u wuja w Proskurowie, u Fedka Bezpałka, puł roku, jak upust stawili.

Wyznanie ludzi pobuntowanych: Mnie namawiano: w Juchimowcach, w Tretelnikach, w Pisarzówce, Markowcach, w Bałamutówce, w Wierzchowcach, w Krzywaczyńcach.

Generalny kommandant: hetman— w Międzybożu pop; generał-major i kommandant—pop Karpowiecki, ma już trzech zwербowanych: mielnika karpowieckiego i synów tegoż, którego jak najprędzej i najmocniej trzeba brać. *Pierwsza kommenda:* w Pisarzówce Jużko Swiec i brat jego rodzony—wzięci już do Kamieńca; ci kommandanci wzięli na werbunek ze 2,000 złotych na 600 ludzi. *Druga kommenda:* Wasyl Kusnirowski w Kuśnirowce więcej wziął jak 5,000 złotych na 1000 ludzi; gdzie pop jest kommandantem. *Trzecia kommenda:* popa Hlibeckiego w Hlibkach z Mykitą z Piiipów

za Czernelówką, który mieszka za winnicą, a brzoza na podworzu, wziął 2,000 złotych na 500 ludzi. *Czwarta kommenda*: Bazalijska: Steciuk ze swoim kolegą, o którym on sam wie, wzięli pieniędzy 6000 na 1000 ludzi. *Piąta kommenda*: pop Czabański; ten sam jeździł i starał się o to, i wziął pieniędzy rubli 80; wzięty już. *Szósta kommenda*: pop Rossoszski, pod którego kommendę i pop Lechnowiecki zostaje; wzięci już. *Siódma kommenda*: Czornohub Wasyl w Zapadyńcach. W Indykach *ośmy kommandant* gumieny Żurawel.

W Pisarzówce w. Boreyka 4: Iwan Gryńczuk, ten ma żonę u wdowy Hryńczychi; Wasyl Jendrosiów syn, był kozakiem; Fedko syn Hapczyn, siostra jedna służy we dworze, druga u żyda, a on służył u Jacka; Tomko Hajdaj, bywał gumienym: ci trzej nie mają żon, wiedzą o innych. *W Markowcach* w. Boreyka 8: Hryćko Matwija Bujcona syn; Iwan Ułasow syn; żony żaden z nich nie ma i wiedzą o innych. *W Bałamutówce* w. Boreyka 4: Hryćko Dziadyków syn; Matwij zięć Dziadyka; Wasyl Matwijów; Tomasz, co w winnicy robi; wiedzą o innych. *W Wierzchowcach* 5: Hryćko, między dwoma szlachcicami poddworem gospodarz, syn, zięć i najmyt; i jeden za rzeczką mieszka—Hryćko. *Xieżny Czetwertynskiej wioska* za Kumanowem, gdzie młynek w polu i karczma Dachnowska, 3: Andruch Mohyra, wdowiec mielnik, i dwóch, co z nim siedzą z żonami. *W Sarnowie* 4: Iwan Tkacz z żoną, koło popa, z czeladnikiem; Stepan Zatchej, niżej karczmy; Hryćko Zatchej, bracia, gospodarze w jednej chałupie. *W Kurnikach* 2: Marcin mielnik, ma żonę, i parobek Jać; ktoren to mielnik dwóch pod ten czas zawołał był i tam się napijali; jeden, co bywał na Ukrainie, mieszka za groblą wyjeżdżając do Rypny. *W Krywaczyńcach* 1: Kyrło z za kordonu—ze dworu idąc za groblą w prawej ręce; wyzna o drugich, co są w Petrykowcach. *W Kusznirowce* 8: Tymko Mielnik pod cerkwią, Iwan Gudź, Hryć, Wasyl, Fedko, Tymko, Andruch, Marko. *W Kupielu* 4: Kommendant Wasyl Kusznirowski zna o wszystkich Kupielskich, których 2 z żonami, a trzeci bez żony. *W Czerniawce*

6: Kommendant Wasyl mielnik z synami trzema: Tymko mielnik koło młyna i pop, który wie i słyszał, co mu chłopci gadali o tym spisku, czyli zaciągu. *W Hladkach*: Wasyl z Czerniawy blisko 10 ma; tamże pop marszałkiem. *W Kopaczówce* pod Mikołajowem: Olejnik i Wasyl z Czerniawy wie sześciu. *W Hryniowcach Polowych*: do tegoż Wasyla; Iwan za szlachcicem od Stawczyniec, wie 6. *W Bahłajach* 4: Hryćko, Wasyl, Hryć, Anton. *W Tretelnikach* 6: pop kommendant, chłopci tamże: Hryćko, Iwan, Fedko, Harasym i Andruch. *W Czuhelach* 4: Hryćko gospodarz, za groblą od Popowiec; Fedko i Andruch gospodarze, Dmytro gospodarz. *W Bubnowce* 5: Wojtko Bohacki, Iwan Hubajów zięć, Fedko Didowego Semena zięć, Ostap Konowałów syn, Seńko Tkaczów pasierb. *W Hryniowcach Lasowych* 7: Chłop tu, co stawek ma swój, wie o tych. *W Huszczyńcach* 7: Fenjo z synami dwoma wie o tych. *W Dawidkowcach* 10: koło mielnika mieszka, chaty dwie we wrotach, wiedzą o innych. *W Pirohowcach* 6: Olejnik wie o tych. *W Parchomowcach* 5: synów dwu u wdowy wiedzą o tych. *W Tereszkowcach* 20: Jakow kowal wie o nich. *W Spiczyńcach* 4: Fedko Nadolny, koło winnicy wie o tych. *W Arkadjowcach* 8: Mikołaj i Hryćko wiedzą o tych. *W Pieczyiskach* 8: Iwan Kuśnierz wie o tych. *W Marmolincach* 4: Wasyl mielnik wie o tych. *W Kobylny* 3: szewc, co curkę wziął u mielnika, wie o tych. *W Zapadyńcach* 16: Wasyl Czerneluk wie o tych. *W Krasilowie* 16: Hryćko, syn wdowy, wie o tych. *W Czepiłówce* 9: Stefan Bondar wie o tych. *W Czerniłówce* 6: Todor zięć, co jego teść poszedł na słobodę. *W Zozulincach Wielkich* 8: Kołేశnik wie o tych. *W Sobkowcach* 4: dwóch braci, imion nie wie, tylko chałupy. *W Szumowcach* 5: Rudnik z zięciem i Kuryłowiecki pop do tego należy i wie o tych. *W Kazimirku* 4. *W Kuryłowce* 17 i pop sam. N. B. Pytał się, czy go wzięli?

Pop Hlibeck i marszałek. *W Indykach* 7: Żurawel wie o tych. *W Hlibkach* 8: pop Hlibeck i wie o tych. *W Wołicy* 10: Hryćko wie o tych, *W Sorokodubach* 4. *W Mońkach* 4. *W Monczyńcach* 3.

Z kommandy popa z Hładek, pod imieniem Wasyla, Mykita zawodca: w *Pilipach* 5, w *Kulczynach* 4, w drugich *Peczyskach* 7, w *Sewrukach* 6, w *Ordynkach* 6, w *Lutarowce* 6, w *Wasylowce* 4.

Stecio zawodca i z drugim z Bazalji: w *Borszczowce* 4, w *Łazuczynie wielkim* 6, w *Korablówce* 2, w *Swinny* 6, w *Janowce* 3, w *Halczyńcach* 4, w *Medyszowce*, 5, w *Szybennej* 6, w *Awratynie* 8, w *Nowej Grobli* 4.

W *Monaczynie* pop kommandant, tamże chłopów 24. W *Hołodryńcach* pop kommandant. W *Pawlikowcach* mielnik polak zawodca, tamże chłopów 3. W *Chmielówce* chłopów 4. W *Karapczyjówce* pop kommandant, tamże chłopów 13. W *Niemierzyńcach* pop kommandant. W *Moskalówce* pop kommandant. W *Broniowce* pop kommandant. W *Jankowcach* pop kommandant. W *Kuryłowcach* chłopów 17. W *Łozowej* pop kommandant.

W *Juchimowcach*: Jadąc od Bubnówki, naprzeciwko cerkwi na drugiej górze sad ma wielki nad błotem; przy sobie ma synów nie żonatych, jednemu imie Iwan; wyżenników ma u siebie od Wiszniowca i u niego siedzą. Powyżej sadku mieszka tkacz, który nie należy; więcej ich się tam znajduje niż 12; trzeba tego wziąć z całym domem i jak najściślej examinować, a on opowie resztę.

W *Zielenczach*: bywał on za stróża we dworze, a teraz w karczmie za pachółka, ma dwóch synów nie żonatych; on sam ma już drugą żonę. Oprócz tego pryncypała jest ich 7 albo i więcej może już zwerbowali, ale ten pryncypał o wszystkich wie; on mieszka od dembiny nad błotem.

Въ другомъ варианті показанія приписана замѣтка:

N. B. Dopisać do kommandy w *Indykach* gumiennego, nazwiskie Żurawla i tkacza, co wziął szewczychę, dwóch także, co niedaleko cerkwi mieszkają w jednej chałupie: jeden muzyka i tkacz, a drugi tylko muzyka; dwóch synów Wasyla pasiecznika—w dębinie, w pasiece, jadąc do karczmy nowej postawionej, to jest od Kupiela do Indyk, pierwsza po prawej ręce.

Въ третьемъ варианті показаній находится слѣдующія: заглавіе и прописки:

Indagacja z Kiryła arestanta, we wsi Rabijowce, die 13 Kwietnia, 1789, pod arest wziętego, a die 15 miesiąca i roku przez niżej podpisanych w przytomności ich mość panów szlachty i dziesiętników dwóch przysięgłych wyprowadzonych.

Повторенъ текстъ вышеприведенныхъ показаній съ слѣдующими прибавленіями:

Spytauy pomieniony Kiryło o rzezi, dla czego pierwej mienił się być Krzyskim polakiem? Odpowiedział: iż tak był nauczony od buntowników: gdzie przyjdzie do polaka, aby się udał polakiem, a do rusina, tedy aby powiedział że rusin.

O broń samym kommandantom i ich przysłańcom kazano się starać i wiele nożów dawano; arestant widział u mielnika Kurnickiego Martyna dwa noże: jeden łokciowy, a drugi mniejszy w rogowych płaskich okładkach.

Inkwizytorowie: Teodor Jastrzębski, Bartłomej Jastrzębski; przytomni panowie szlachta: Rajmund Srzedziński, Antoni Żmudzki, Kazimierz Przyłuski. Szymko Żarowny, dziesiętnik, Macko Czepa, dziesiętnik.

Изъ картона дѣлъ Каменскихъ № 5.

CCIV.

Обвинительный актъ противъ четырехъ крестьянъ изъ м. Базалии, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 28.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii dwunastego dnia.

W czasie sądów grodzkich Krzemienieckich, dla sądenia spraw kryminalnych na dniu dwudziestym osmym miesiąca maja roku bieżącego, na akcie wyrażonego, po obraniu w. surrogata w myśl prawa narodowego y polecenia seymowego odprawować się zaczętych, przede mną, Janem z Zagorzec Zagorskim, l. p. w. y

sędzią grodzkim Krzemienieckim, mieysce j. w. podstarosty, na seym teraz trwający z w. Wołyńskiego obranego posła, zasiadającym, oraz xiegami grodu tegoż, wnosił przed sądem grodzkim Krzemienieckim, sprawy kryminalne sędzącym, urodzony instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powod, przeciwko pracowitym inkarceratom stawionym, to jest: Matwijowi Stendiukowi, Wasylowi Prodowskiukowi, Hryćkowi Steciukowi Barwickiemu y Pawłowi Pańkiewiczowi, w mieście Bazalji osiadłym, jednym jako świadkiem, a drugim jako podniecającym y wiążącym się do buntu y wszelkich rozruchów, o to: iż Matwij Stendiuk, mając u siebie Kiryłę nocującego, o różnych dowiedział się skrytych ułożeniach między wyżej wymienionemi, a przeto stawiony do wyznania. Wasyl zaś Prodowskiuk, będąc od Steciuka Barwickiego, marszałka, czyli najpierwszego w tey buntowniczey kompanji komendanta, namowiony do spisku, wziół natenczas tenże od Barwickiego rubli dwa na zadatek, y, aby w miesiącu maju był gotów, przyrzekł; Hryćko Steciuk Barwicki, jako komendant najwyższy w Bazalji przysięgły, mając sobie pieniądze dane przez markitanów, innych namawiał, pieniądze na zadatek dawał, y aby pewnemi wierności y sekretu dotrzymującemi byli, obligował; Pawło Pańkiewicz, jako wyżej wymienionych współbuntowników przeświadcza doniesienie, równe mając ułożenie spisku, przechwałki na życia ludzi czynił, y własnym sumptem buntowników wystawić miał, po kilkakrotnie oświadczał się. A przeto jako czyny wyżwyrażonych obrażają prawa narodowe y natury, tak zasługują na kary kryminalne, y aby one dopełnione zostały, sąd na stawionych (jak przez nich samych obszerniey opowiedziano będzie) wściągnie, y dla tego ninieyszą propozycyą są pozwani. Dan w Krzemieńcu, dnia dziesiątego junii, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku.—Augustyn Wajakowski, i. g. Krzemieniecki.

Кн. гродск. Кременец., поточн., № 1776, л. 617.

CCV.

Декретъ Кременецкаго градскаго суда, приговаривающій къ смертной казни крестьянина Грицька Стецюка Барвицкаго, къ трехлѣтнимъ крѣпостнымъ работамъ кр. Василя Продовсюка и къ тѣлесному наказанію кр. Павла Паныкевича 1789. Іюня 13.

Die 13 junii 1789 anno acclamata.

Tenże aktor (instygator) przeciwko pracowitym: Matwijowi Stendiukowi, Wasylowi Prodowskiukowi, Hryćkowi Steciukowi Barwickiemu y Pawłowi Pańkiewiczowi, w mieście Bazalji osiadłym poddanym, stawionym inkarceratom, o ukaranie za wzięcie pieniędzy od markietanów na bunt, podmawianie innych do tegoż buntu y o inne pretensye, propozycyą objęte.—Judicium injungit: quatenus pars agens in ordine excipiendorum liberorum confessatorum puncta interrogatoriorum conscribat, subscribat eademque suo coram judicio reponat; tam laboriosos: Matwij Stendiuk, Wasyl Prodowskiuk, Hryćko Steciuk Barwicki et Pawło Pańkiewicz, de civitate Bazalia subditos et incolas, incarcerationatos, statuatur; et quoniam pars puncta conscripsit et incarcerationatos statuit, idcirco satisfactione adinventata, ad auscultanda libera confessata ex statutis condescendit; quibus auscultatis, post confrontationem eorundem cum confessatis in fundo bonorum Święciec per commendam militarem auscultatis, nec non cum libera recognitione laboriosi Kiryło Pundyk, eisdemque perlectis et maturâ deliberatione perpensis et trutinatis, pro inita conspiratione contra statum nobilitarem et judaeos dispersioneque pecuniae studio incitationis aliorum ad ejusmodi seditionem, laboriosum Hryćko Steciuk Barwicki, incolam civitatis Bazalia, in furca suspendendum declarat idque in civitate Bazalia propter incutiendum aliis metum, ibidemque pro executione remittit; laboriosum autem Wasyl Prodowskiuk, uti complicem, ad fortalitium civitatis Cameneci Podoliae pro sessione ibidem per spatium trium annorum circa continuos labores, interrupte continuanda, remittit; laboriosum vero Pawło Pańkiewicz, pro verbis seditiosis, per eun-

dem prolatis, paena quinquaginta plagarum publice, hic, in civitate Krzemieniec eidem enumerandarum, mulctandum declarat; post quam adinpletam paenam tam eundem Pawło Pańkiewicz, quam et laboriosum Matwij Stendiuk, uti minus inculpatum, imo nil quidquam in confessione sua celantem, liberos esse vult et instantanee eliberandos declarat. Caetera in prothocollo.

Кн. гродск. Кременец. декрет. № 1870, л. 30 на об.

CCVI.

Обвинительный актъ противъ священника Ивана Маевецкаго и 14 крестьянъ, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ въ томъ, что они организовали крестьянское возстаніе. 1789. Іюня 5.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii szóstego dnia.

W czasie sądów grodzkich Krzemienieckich dla sądenia spraw kryminalnych etc. ut supra, wniósł przed sądem grodzkim Krzemienieckim, sprawy kryminalne sądzącym, urodzony instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powód, przeciwko stawionym inkarceratom, jako to: Jakimowi synowi Mielnika, Wasylowi Mielnikowi, oycu, z dóbr wsi Czerniawy, Wasylowi Draczukowi, Fedkowi Gudziowi, Tymkowi Mielnikowi, krewnemu Wasyla Mielnika Czerniawskiego, z dóbr wsi Kusznirowki, Andruchowi Mohyrze, Hryćkowi Marka synowi, Dmytrowi Marka zięciowi, z dóbr wsi Kumanowa, Dmytrowi Perebyjnosowi z dóbr wsi Krzywaczyniec, Andruchowi Legajowi z dóbr wsi Petrykowiec, Chwedkowi Krzyszczukowi, Chwedkowi Promkowemu z dóbr wsi Chominiec, Dmytrowi Łabanowi, tkaczowi z dóbr wsi Bahłay, imć xiędzu Janowi Majowieckiemu, parochowi dóbr Czaban y Iwanowi Białousowi z dóbr wsi Tretelnik, poddanym, prawem przekonanym, sobie dozwolone obwinienie: nienasycone krwi niewinney łakomstwem, zajądłością y nienawiścią tchnące hultajów y buntowników kupy przyjsć przedsięwzieli do tego zamysłu, żeby

życie niewinnym odbierać, mając sobie dawane na wzniecenie tak okropnych zamiarów w znaczney liczbie pieniądze; nie zaprą tego stawieni w sądzie incarceraci, że tysiące brali na wzmocnienie sił, na wygubienie y w pień wycięcie, aby imie polaka, zaczawszy od najmajętniejszych, do najniższego stanu szlachty, nawet prostym ludziom, aby tylko religją łacińską zaszczykali się, na ostatek y żydom nie przepuszczając, ziemię y wodę zostawić oświadczyli. Stawieni w takowey liczbie przed sądem, okropnym staje się widokiem, coż dopiero, gdy do piętnastu tysięcy zebrani nie dopełniliżby uknowanego zamiaru? Pracowity Wasyl Mielnik, będąc kommandantem nad buntownikami, wszelkiey broni starał się, y rozsyłając bilety do tych, co pod jego zarządzeniem byli, zbierać do buntu ludzi rozkazywał, oraz sam werbując, pieniądze między nich rozdawał; imć xiądz Jan Majowiecki, paroch Czabański, najmocniejszych szukając srodków na ujęcie chłopstwa do buntu, onych, już to rozdawaniem pieniędzy, już to obiecanemi nadgrodami, już to pijaniem po karczmach, ady więcej zyskał do tak nayniegodziwszey czynności, prawo Boskie y natury obrażającey, buntowników, zachęcał, dając się wyraźnie po kilkadziesiąt razy z temi słowy słyszeć, że: „aby nam wiosna nadeszła y śniegi potopniały, zaczniemy wszystkich polaków y żydów rznąć“ jak zaświadczą dowody na to złożone; y zapomniawszy o własnym charakterze, w miejscu pokornego baranka drapieżnym zwierzem y pełnym niegodziwych czynów stał się ukazicielem, a jako obrzydliwszych przestępstw wymyślić trudno, tak nayprzykładniejszych, wyż wyrażeni za swoje wykroczenia y nastawanie na życia niewinnego ludu, są warci ukarania. Przeto, przychylając się do prawa narodowego, spokojność y bezpieczeństwo życia każdemu warującego, ukaranie kryminalne podług tychże praw sąd wskaże, gromiąc oraz wszystkich, tchnących duchem buntownictwa, niemniej wystawując tychże, w sądzie stawionych, na wzor y trzymanie innych od podobnych wykroczeń y łączenia się, sprawiedliwość wymierzy, co przez tychże stawionych obszerniey w sądzie powiedziano

zostanie, dla tego ninieyszą propozycją pozwani. Dan w Krzemieńcu, dnia piątego junii, tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego roku.

Кн. гродск. Кременц. поточ., № 1776, л. 601. об.

CCVII.

Декретъ Кременецкаго гродскаго суда, приговаривающій къ обезглавленію: священника Ивана Маевецкаго и крестьянъ: Василя Мельника и Тымка Мельника; къ повѣшенію крестьянъ: Андрея Могиру, Грыцька и Дмитрія Марковыхъ, и Дмитрія Перебійноса; къ трехлѣтнему тюремному заключенію въ крѣпости—крестьянъ: Василя Драчука, Федька Гудзя, Андрей Легая, Федька Пронькова, Ивана Бѣлоуса и Дмитрія Лобаня, и къ тѣлесному наказанію крестьянина Федька Крышчука. 1789. Іюня 6.

Acclamata die 6 junii, 1789 anno.

Tenże aktor (instygator) przeciwko pracowitym: Jakimowi synowi y Wasylowi oycu, Mielnikowi z Czerniawy, Wasylowi Draczukowi, Fedkowi Gudziowi, Tymkowi, Mielnika Wasyla krewnemu, z Kuznierowki, Andruchowi Mohyrze, Hryćkowi Marka synowi, Dmytrowi Marka zięciowi z Kumanowa, Dmytrowi Perebijnosowi z Krywaczyniec, Andruchowi Legajowi z Petrykowiec, Fedkowi Krzyszczukowi, Chedkowi Prockowemu z Chominiec, Dmitrowi tkaczowi Łabanowi z Bahłay, xiędzu Janowi Majowieckiemu, parochowi Czabańskiemu, y Iwanowi Białousowi z Tretelnik poddanym, stawionym inkarceratom, o ukaranie, za branie pieniędzy, zmawanie się na bunt chłopski do rzezi polaków y inne, propozycją objęte, pre tensye.—Judicium in ordine educendorum liberorum confessatorum injungit, quatenus pars actorea puncta interrogatoriorum conscribat, subscribat eademque suo coram judicio reponat, proposuit, satisfecisse adinvenit et ad statuitionem incarcerationum stringit; ex statutis vero ad excipenda libera confessata condescendit; quibus exceptis et cum confessatis, in fundo bonorum Święciec per commendam militarem auscultatis, nec non cum liberis confessatis Kiryło Pundyk, confrontatis, lectis, maturaque deliberatione perpensis et trutinatis, pro deducta

ex iisdem, in prothocollô fusius exprimenda, conspiratione et iniqua intentione sublevandae seditionis contra statum nobilitarem tam judaeos, perceptaque hoc animo pecunia et aliis (studio incitationis eorundem ad seditionem) pecuniae dispersione, tum juramenti super fidelitatem et secretum circa hoc nefandum seclus retinendum adimplentione, venerabilem patrem Ioanem Majowiecki, parochum villae Czabany, post subsecutum degradationem ejusdem de statu spirituali, capite plectendum sententiat, et tam eundem, quam etiam laboriosos: Wasyl Mielnik de villâ Czerniawa, Tymko Mielnik de villâ Kusznirowka, uti complices et fautores conspirationis, hic, in civitate Krzemieniec, per publicum justitiae ministrum decollandos declarat, laboriosos quoque: Andruch Mohyra, molendinatore, Hrycko Marci filium, Dmitro Marci generum, de villa Kumanow et Dmitro Perebijnos de villa Krywaczyńce, uti juramentum super conspirationem adimplentes, in furca hic, in civitate Krzemieniec, suspendedos sententiat, laboriosos autem: Wasyl Draczuk et Fedko Gudź de villa Kusznirowka, Andruch Legay de villa Petrykowce, Fedko Pronkow de villâ Chomince, Iwan Białous de villa Bahłaje, uti complices conspirationis ad fortalitium civitatis regiae Kamieniec Podolski pro sessione ibidem, per spatium trium annorum, circa continuos labores interrupte adimplendum, remittit; jam vero laboriosum Fedko Kryszczuk de villa Chomińce post receptam paenam centum virgarum publice in civitate Krzemieniec, eidem enumerandarum, liberum facit, nec non laboriosum Jakim, Wasyli Mielnik de villa Czerniawa filium, uti minus inculpatum, imo patrem suum ab hac conspiratione abducere conantem, liberum pronuntiat eundemque instantanee ex carceribus emittendum declarat. Caetera in prothocollo.

Кн. уродск. Кременец. декрет., № 1870, л. 29 на об.

CCVIII.

Постановленіе Кременецкаго магистрата о преданіи смертной казни обезглавленія крестьянъ: Василя изъ Чернявы и Тымка изъ Кушнеровки. 1789. Іюля 18.

Dnia 18 lipca.

Sąd wojtowski Krzemieniecki, na wniesienie instygatora sąłowego, przed sobą uczynione, dekret sądu grodzkiego Krzemienieckiego roku teraźniejszego, dnia 6 czerwca, między instygatorem sądowym a stawionemi u sądu swego inkarceratami ferowany, do exekucyi przywodząc, ponieważ pracowici: Wasyl Mielnik z Czerniawy y Tymko Mielnik z Kuszniérówki za popełnioną myśl y sposobienie się do rzezi wraz z innemi, na życie szlachty y żydów nastającemi, zmownie czynione, drugich namawianie y pieniędzy rozdawanie, aby śmiercią ucięcia głowy na rynku miasta tuteyszego ukarani zostali y do exekucyi sądu ninieyszego odesłani. Zatym sąd, aby przestępstwo ich, istotnie przekonane, było ukarane, a inni przykład z wymiaru sprawiedliwości mieli, pomienionych: Wasyla y Tymka mistrzowi oddaje, uciąć głowy natychmiast nakazuje, głowy zaś Wasyla Mielnika z Czerniawy, na palu podług dekretu rzeczzonego powiesić nakazuje, a ciało przy assystencyi wielebnych xięży bazyłjanow Krzemienieckich na cmentarzu cerkwi s. Mikułińskiej pochowane mieć chce, y porządek chrześciański w pochowaniu zachować obliguje; głowa zaś Wasyla Mielnika tydzień cały na palu zawieszona trwać będzie, sąd zawiadamia.

Кн. Кременец. магистр № 2006; л. 166 об.

ССІХ.

Постановленіє Кременецкаго магистрата о преданіи смертной казни черезъ повѣшеніє крестьянъ: Андрея Могиру, Грицька и Дмитрія Марковыхъ и Дмитрія Лобаня. 1789. Іюля 20.

Dnia 20 lipca.

Sąd wójtowski Krzemieniecki. Ponieważ instygator sądowy, złożwszy dekret grodzki Krzemieniecki, roku teraznieyszego, dnia 6 czerwca ferowany, do sądu swego wnosi, iż tym dekretem pracowity Andrzej Mohyra, Hryćko Marka syn y Dmitro Marka zięć ze wsi Kumanowa, a Dmitro Perebijnos ze wsi Krzywaczyniec, o przestępstwo zmówienia się do rzezi y poprzysiężenia na to istotnie przekonani, aby śmiercią szubieniczną ukarani zostali. Zatym sąd, dopełniając exekucyą tego wyroku, do siebie odesłaną, nayprzód Andrzeja Mohyrę y Hryćka Markowego syna na przedmieściu Dubieńskim, a potym Dmitra Markowego zięcia i Dmitra Perebijnosa na przedmieściu, od Szumska y Nowosiulek położonym, powieszonych mieć chce y nakazuje, aby instygator mieyski takowey exekucyi dopilnował, y ta przy assystencyi straży mieyskiej Krzemienieckiey, pilno y czuło straż trzymającey, dopełnić się będzie powinna; którą exekucyą mistrzowi sprawiedliwości tuteyszemu sąd zleca; po zawieszeniu ciała ich od daty dzisieyszey tydzień jeden wisieć mają; a potym aby podług zwyczaju y prawa, też ciała, po wyjściu dni zamierzonych, pod szubienicami temiż pochowane zostały, obowiązuje.

Кн. Кременец. магистрата № 2006, л. 166 на об.

ССХ.

Декретъ Люблинскаго трибунала, касирующий приговоры Креме-
нецкаго гродскаго суда, приговорившаго къ смертной казни безъ со-
блюденія законныхъ формъ процесса и безъ ясныхъ доказательствъ
виновности священниковъ: Ивана Маевецкаго, Ѳедора Волшинскаго
и Матѳея Хращевскаго. Люблинскій трибуналъ объявляеть подсуди-
мыхъ по суду оправданными. 1791. Сентября 20.

Roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt pierwszego, miesiąca
września dwudziestego dnia.

Sąd trybunału koronnego lubelskiego na żądanie strony—de-
kret między stronami, niżej w komparycyi wyrażonymi, roku, mie-
siąca i dnia, na akcie wzmiankowanych, wypadły, z protokołu wyż-
rzeczonego, w te słowa:—Między wielebnym xiedzem Janem Majo-
wieckim, parochem Czabańskim i Maryą z Bojarskich, małżonkami,
oraz w. x. Teodorem Wołszyńskim, parochem Hlibeckim, i Heleną
z Mokrzyckich małżonkami, tudzież w. x. Mateuszem Chraszczew-
skim, parochem Dederkalskim, powodami, przez wielmożnego Aloj-
zego Orchowskiego, opatrznyim Marcinem Drapałukiem w assistencyi
w. Ludwika Dunin Borkowskiego, sędziego grodzkiego Krzemieniec-
kiego, przypowiadającym się, przez w. Mateusza Korczewskiego, uro-
dzonym Augustynem Wajakowskim, instygatorem grodzkim Krze-
mienieckim, pozwanym, przez w. Erazma Pruszyńskiego, sądem
grodzkim Krzemienieckim, pozwanym, przez w. Kańskiego—j. o. xię-
ciem Michałem Lubomirskim, generałem lejtenantem wojsk koron-
nych, pozwanym, przez w. Podhorodyńskiego.—Sąd główny trybunału
koronnego Lubelskiego—w kategorii odrębnej kapłanów obrządku
ruskiego złączonego przeciwko urodzonemu Wajakowskiemu, instyga-
torowi grodzkiemu krzemienieckiemu, następującej, ponieważ sprawa
między temi stronami kryminalna zwłoki cierpieć nie powinna, a wpi-
sana w rejestr przyzwoity, aby pod wpisem, z liczby przypadają-
cym, dojść mogła, dla zajszych spraw pierwszych, przeciągnąć się
mogących, stony pewności nie mają, i pod wpisem, teraz sądzącym

się, rezolucją dekretów grodzkich krzemienieckich otrzymać żądając, zezwolenie swoje sądownie oświadczają.—Przeto sąd, wpis za należyty uznawszy, sprawę wprowadzić nakazuje.—A w prowadzeniu, pozwy stron: jakoto od w. w. x. x.: Jana Majowieckiego, parocha Czabańskiego, Teodora Wołszyńskiego, parocha Hlibeckiego, Mateusza Chraszczewskiego, parocha Dederkalskiego, inkarceratów, po urodzonego Augustyna Wojakowskiego, instygatora grodzkiego krzemienieckiego, i sąd grodzki krzemieniecki, j. o. x. Michała Lubomirskiego, generała lejtenanta wojsk koronnych, i innych o uwolnienie siebie od zarzutów, uchylenie dekretu w tej mierze grodzkiego krzemienieckiego, bez wszelkich dowodów nastąpionego; zaś od urodzonego instygatora grodzkiego krzemienieckiego po tychże xięży i innych o zachowanie w mocy swej dekretu grodzkiego krzemienieckiego i tego do uskutecznienia przyprowadzenie, powrócenie kosztów prawnych od siebie i nawzajem po sobie do sądu swego wydane, rozsądzając, jakoteż z dopuszczonego przez sąd grodzki krzemieniecki do sądu swego odwołania się rozwiązując, zachowałość terminu końcem rezolucyi dekretów grodzkich krzemienieckich, przeciwko którym wspomnieni kapłani czynią, i któremi sąd grodzki krzemieniecki wielebnych: Majowieckiego, Wołszyńskiego i Chraszczewskiego, parochów, na śmierć wskazał, urodzonego instygatora grodzkiego krzemienieckiego sąd obowiązuje, aby te i innych osób wyznania w rotułach, pieczęcią grodzką krzemieniecką obwarowanych, złożył; tedy do czytania onych sąd przystąpił, z przeczytanych zaś, gdy się okazuje, że wyznania ludzi niektórych, przez Kirięła Pundyka o wiązanie się do buntów obwinionych, a najprzód do kommend wojskowych w Bazalji i Świeńcu stawionych, i tam, żeby się przyznawali, jak świadczą też indagacye wojskowe, mocno ćwiczonych, przez innych zaś widokiem kary ustraszonych, za należyty dowód brane być nie mogą, tym bardziej, że gdy do sądu przystawieni i tam examinowani byli, iż pierwsze ich zeznania z bojaźni kary przez wojskowych zostały wymuszone, sądowi przekładali, i ani do brania, ani do rozdawania pieniędzy nie przyznawali

się. Niektóre zaś wyznania, przed sądem czynione, w innym, a daleko odmiennym i różnym przypadku, w edukcie dekretów przystosowane znajdują się, jako to: Iwana diaka, w sądowej indagacyi twierdzącego, iż w. x. Wołszyński na ćwiartce papieru, kilka wierszów, ruskimi słowami zapisanych, obejmującej, których Iwan Diak nie czytał, temuż diakowi poniżej napisać kazał rotę przysięgi, po rusku wypisaną, dla wykonania onej przez pasiecznika, że gorzałki więcej pić nie będzie, jakoż on potem, choć nie rychło, w cerkwi przy ludziach wykonał. Ta zaś okoliczność, dla pasiecznika napisanej roty, i w niej na końcu słowa: „że tego dotrzymam”—przez educt do innego celu, to jest do ustanowienia buntu, nieprzyzwoicie naciągniona została. Niektórych zaś osób, coraz to inaczej swoje zeznania mieszających, a najszczegulniej Kiryła Pundyka, uważnie roztrzęsając, gdy indagacya przez deputacyą sejmową i w sądzie grodzkim krzemienieckim ciągniona, wcale nie zgadza się, albowiem deputacya przy powtórzeniu indagacyi, jak się widzieć daje z uformowanych trzech pytań i na nie zapisanych odpowiedzi, pomieszania i nierzetelności jego relacyi dostrzegła, a ta, którą z niego grodzki krzemieniecki wyciągał, więcej niepodobieństwa do prawdy wystawuje, z takowych zaś powieści, żadnym dowodem, to jest: ani świadectwy, ani własnym przyznaniem nie wspartych, owszem przez nieśłuchanie i nawet nienakazanie inkwizycyi, ani skrutyniów, według prawa 1588 roku, w tak ważnym zarzucie koniecznie potrzebnych, tem więcej gdy na dobrowolnym examinie ciż xięża od ludzi, bojaźnią kary wytrzymanej i grożącej przestraszonych, raz o występki powołani, drugi raz o niewinność zaświadczeni, do zarzutów, im czynionych, wcale się nie przyznawali; gadanie zaś przed wojskową kommendą w nadziei obiecywanego prędzej uwolnienia i ujścia kary, na innych dopełnionej, wymuszone być twierdzili. A zatym przekonania dostatecznego sąd nie mając, dla prędszego zaspokojenia grożących zewsząd postrachów, stopnie prawem przepisane ominął, przeto w. w. x. x. powodów, jako o występki podżegania i wchodzenia do buntów przez żaden sposób nie przekonanych, z więzie-

nia uwolnić, i zaraz po dojściu terazniejszego dekretu, aby z pod straży wypuszczeni zostali, zwierzchności zamkowej krzemienieckiej, lub innej, pod ktorej dozorem teraz znajdują się, nakazuje.— Podobnież Marcina Drapaluka ze wsi Dederkał, w tenże process i zarzuty niesłusznie zamieszanego, i w Kamieńcu osadzonego, z tychże, co wyżej przytoczone są, powodów od więzienia dalszego uwalnia, a indagacyje czytane do archiwum swego oddaje.—Nakoniec stan rzeczy i okoliczności, pod ów czas zachodzących, a sądu krzemienieckiego stosowanie się do tychże, acz w ukaraniu śmiercią za ostre, lecz przez wstrzymanie exekucyi kapłanom dogadzające, zważywszy, tak za rozciągnięcie pomienionej kary, jakoteż za wytrzymanie dotychczas więzienia z przyczyny, iż o rezolucyą pomienionych dekretów sami dotychczas nie czynili, na sądzie grodzkim krzemienieckim, a tym burdziej na urodzonym instygatorze, z obowiązku prawa i rozkazu sądowego czyniącym, nie módz kapłanów ukarania pozyskać sądzi.—Wydać rezkazał i jest pod pieczęcią województwa Wołyńskiego wydany. Pisan w Lublinie.—Jan z P. Pro-sowki K., z województwa Wołyńskiego na trybunał koronny Lubelski pisarz. (L. S.) Czytałem z protokołem. Cyryna.

Записки Θεодосія Бродовича, т. II, стр. 147.

CCXI.

Декретъ Кременецкаго градскаго суда, объявляющій крестьянъ: Михалка Батковскаго и Луцка Мышчука по суду оправданными. 1789. Юня 5.

Die 5 Junii, 1789 anno.

Tenże powod przeciwko pracowitym: Michałkowi zięciowi Batkowskiego y Łuckowi Myszczukowi, stawionym z dóbr wsi Wasilowki inkarceratom, o ukaranie za spisek buntownictwa, za branie pieniędzy na zwiększenie buntowników, za przechwałki czynione nieżywienia ludzi y inne pretensye. Judicium injungit, quatenus pars

agens laboriosos Michałko laboriosi Batkowski generum et Łucko Mysczuk, incarceratos, in ordinē excipiendorum ex illis liberorum confessatorum suo coram iudicio statuatur, tum puncta interrogatorum conscribat, subscribat et coram iudicio reponat; et quoniam incarceratos statuit et puncta conscripsit, satisfactione adinventā, ad excipiendā libera confessata condescendit. Quibus exceptis et cum confessatis, tam, ex iisdem incarceratis in fundo bonorum Święciec per commendam militarem, quam ex laborioso Kiryło Pundyk auscultatis, confrontatis, siquidem laboriosi: Michałko Batkowski gener et Łucko Mysczuk de conspiratione contra dominos suos et iudeos facta, ex iisdem confessatis non sunt convicti neque redarguti, proinde eosdem liberos facit et ex carceribus instantanee eliberandos declarat. Caetera in prothocollo.

Кн. градск. Кременец. декрет., № 1870, л. 28 на об.

ССХІІ.

Декретъ Кременецкаго градскаго суда, приговаривающій оговоренныхъ Кирилломъ Цундикомъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ: священника Θεодора Волшинскаго и крестьянина Петра Гуменюка къ смертной казни, семи другихъ крестьянъ къ трехлѣтнимъ крѣпостнымъ работамъ и одного крестьянина къ тѣлесному наказанію. 1789. Іюня 5.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Junii piątego dnia.

Między urodzonym Augustynem Wojakowskim, instygatorem krzemienieckim, z urzędu czyniącym, powodem, oczewisto, a w. i. x. Teodorem Wołszyńskim, parochem ze wsi Hlibek; niemniej pracowitymi: Petrem i Chwedkiem Gumiennikami, bracią, i Iśkiem Pasiecznika synem, Tymkiem Muzyką, Andruchem Basistą, Iśkiem Kiryjczukim, Leśkiem synem Pasiecznika, krawcem, Tymkiem Żurawlem, gumienym z dóbr wsi Indyk, poddanymi; jako też pracowitym Mykitą Nahurnym, z dóbr wsi Pilipów poddanym, stawionymi oczewi-

sto.—Sąd grodzki Krzemieniecki, rozsądzając propozycją od urodzonego instygatora przeciwko stawionym inkarceratom, o ukaranie tychże kryminalne za zmowność onych przeciwko szlachcie y żydom, o bunt i nieżywienie tychże sprzysiężone, za branie od osób zagranicznych i rozdawanie na tenże bunt pieniędzy innym ludziom i o inne tym podobne, w aktach starościńskich grodu tutejszego w zeznanej propozycji umieszczone, pretensye—potrzebne być spisanie punktów przez stronę powodową przeciwko stawionym inkarceratom w zarzutach, onym poczynionych, końcem odebrania od tychże dobrowolnych wyznań i onych w sądzie swoim złożenia, a to natychmiast, uznaje. A ponieważ urodzony instygator też punkta spisał i, ręką swą podpisane, w sądzie swoim złożył, przeto sąd dosyć uczynić wyrokiem swoim onego, odebrawszy, do skonnotowania onych od stawionych przystąpił.—Po odebraniu których, potrzebne być osobiste stawienie się pracowitego Iwana, diaka przeszłego Hlibeckiego, na gruncie znajdującego się, sąd uznaje; a ponieważ stawiał się, przeto sąd i od tegoż podobne wyznania odebrawszy, po wysłuchaniu których i onych z poprzedniczemi, przez kommandę w Świątcu stojącą, jako i w mieście Bazalji w obecności obywatelów z powołanych o bunty, a teraz stawionych w sądzie, więźniów odebranemi wyznaniem, zniesieniu i sprawdzeniu. Ponieważ tak z wyznaniem dobrowolnym pracowitego Kiryła Pundyka po trzykrotnie: raz w mieście Bazalji, drugi raz w Warszawie przed deputowanymi od stanów rzeczypospolitej do wybadywania powołanych o bunty, a trzeci raz teraz sądem swoim złożonego, i chociaż w pomniejszych okolicznościach odmiennosc niejaką w opowiedzeniu swoim mającego, w większych atoli, a gruntowność wyznania stanowiących, zgodnego, jako też z wyznania także dobrowolnego w Bazalji przez w. i. x. Teodora Wołszyńskiego, parocha wsi Hlibek, uczynionego, jawnie okazuje się, iż tenże w. i. x. Teodor Wołszyński, paroch Hlibeckie, wszedłszy w niegodziwą zmowę do buntu i rzezi celem najmowania i przekupowania do tej zbrodni podobnych sobie złoczyńców złotych sto u pracowitego Chwedka Czornohuba, poddanego wsi Zapadyniec, wziął, i one różnym oso-

bom stanu chłopskiego, jako to: Petrowi, gumiennego synowi starszemu, poddanemu wsi Hlibek, w domu jego, z obowiązkiem na niego włożonym a przez niego przyjętym, na tenże bunt werbowania ludzi, dał pieniędzy, a Chwedkowi, bratu tegoż Petra, drugiego dnia przybyłemu do x. Wołszyńskiego dla poświęcenia wody dla słabej matki, w domu swoim namówionemu, temuż złotych pięć i Iskowi Mielnikowi z tejże wsi Hlibek na tenże niegodziwy zamiar, u pasicznika Suchego w pasiece, jako i pierwszemu, złotych pięć; a dóbr wsi Indyk poddanym: Ilkowi, pasiecznika synowi, w mieście Mikołajowie na święto ruskie Tepłoho Ołexija, na jarmarku, tąż samą myślą złotych pięć onemu ofiarował, a ten podobnież na tymże samym miejscu i od Petra gumiennego syna z Hlibek, na tenże układ złotych cztery i groszy pięć przyjął, i za te pieniądze owsa sobie na tymże jarmarku na mieście kupił, Tymkowi Muzyce i tkaczowi, w tymże mieście Mikołajowie na święto inne ruskie, na Błahowiszczenyje, na jarmarku, u żyda sukiennika w sklepie złotych pięć, a temu także Petro Gumiennik na tymże miejscu złotych cztery bez groszy dziesięciu zaofiarował i Andruchowi Basiście i. x. Wołszyński, na tymże jarmarku złotych siedm, za które sobie Andruch pół korca grochu kupił, na tenże koniec dał; Iskowi Kiryjczukowi u mielnika w chałupie na Howorach złotych cztery, Leśkowi, pasiecznika synowi, na Dębinie, w chałupie ojca jego, złotych pięć y Tymkowi Żurawłowi, gumiennemu, w domu u tego, przybywszy do niego, ryby tej zimy z przeduchy kupować, złotych ośm, a nakoniec i Mykicie Nahurnemu, z dóbr wsi Pilipów poddanemu, trzeciej niedzieli w post wielki wstąpiwszy, koło Czerniełowskiej karczmy zdybawszy się, złotych polskich siedm z wziętych od Czornohuba pieniędzy udzielił, a zachęcając ich do dopełnienia niegodziwego zamiaru swego, onym porozdawał zadatki, a prawie przed każdym, iż wziął od Czornohuba na ten werbunek złotych sto, a przed innymi złotych siedm tysięcy, podmawiając do tego buntu, przy rozdawaniu pieniędzy (jak mu to każdy w wyznaniu swoim naocznie u kommedy dobrowolnie wyraził) szczycił się i tymże najbardziej przygotowania w spisy, w

noże na samą wielkanoc polską zalecał, a bezbożność takowych zamysłów swoich i współeczników swych chcąc poprzesiężonym pokryć sekretem, pracowitego Kiryła Pundyka do przysięgi na wierność w rznięciu polaków i żydów, oraz na dochowanie sekretu w cerkwi swej Hlibeckiej, kazawszy wprzód Iwanowi, pod ten czas diakowi onej, rotę wypisać (jako tenże diak, w sądzie stawiony, dobrowolnie onemu naocznie wyznał), przypuścić i onej go wysłuchać poważył się, nie wzdrygając się tak świętokradzką przysięgą czci Boskiej poświęconych ołtarzów mazać i hanbić. Co wszystko tenże i. x. Teodor Wołszyński w wyznaniu swoim, teraz u sądu przez siebie złożonym, zupełnie odpięra i w najmniejszym nie przyznaje punkcie, twierdząc pierwsze wyznania swoje, w Bazalji u kommendy i przed innemi obywatelami złożone, postrachem z widzenia bitych niemiłosiernie tamże ludzi, w celu przywiedzenia onych do przyznania zarzutów, im uczynionych, na sobie być wymuszone; gdy jednak stawiony u sądu inkarcerat, pracowity Tymko Muzyka, poddany wsi Hlibek, naocznie mu wymawiał, że onemu w Mikołajowie na jarmarku roku teźniejszego na Zwiastowanie Matki Boskiej, po rusku Błahowiszczenie zwane, złotych pięć dał i tenże Tymko Muzyka na tymże miejscu od Petra Humiennika z Hlibek złotych cztery bez groszy dziesięciu przyjął, obydwom naocznie wymowił, i Petro onemu, że dał, nie zaparł, oraz w obecności tegoż Tymka Muzyki tenże i. x. Wołszyński, tamże przed ludźmi w Mikołajowie, że od pracowitego Chwedka, poddanego wsi Zapadyniec, sto złotych polskich, na ten bez wątpienia niegodziwy zamysł, wziął, rozpowiadał. Niemniej stawiony także u sądu pracowity Iwan diak ze wsi Hlibek zeznał, iż rotę przysięgi w tych wyrazach: „Prysiahaju Hospodu Bohu w Trojcy światoj jedynomu i wsim światym, i światytelu Mykołaju, i światym werchownym apostołom: Petru i Pawłu, jako doderżu toho“, lubo bez wymówienia osoby i rzeczy, na którą miała być przysięga, bo to sam i. x. Wołszyński przed diakiem, że napisze, mówił, na ćwiartce papieru, zwierzchu kilką wierszami ruskim charakterem zapisanej, nie dając mu nawet czytać tego pisma ruskiego, tenże x. Teodor

Wołszyński napisać mu kazał, oraz i zaświadczenie na tejże kartce w tych takóŜ słowach: „jako złotych sto maje odebraty“, nie wyrażając, jakie pieniądze i kto one odebrać ma, sam podobnieŜ resztę dopisać do takowych wyrazów słów przed diakiem oświadczywszy, pisać mu zalecił.—A takowe wyznania, stosowność z wyznaniem pracowitego Kiryła Pundyka mające, tegoŜ i. x. Teodora Wołszyńskiego, parocha Hlibeckiego, tak o wzięcie pieniędzy złotych sto od Czornohuba na przekupowanie do buntu i rzezi, i rozdawanie onych tym celem pomiędzy pospólstwo, jako i o wysłuchanie w cerkwi Hlibeckiej przysięgi pracowitego Kiryła Pundyka na wierność do buntu i rzezi, na dotrzymanie w tym sekretu, dostatecznie onego przekonywają. Przeto sąd za wyŜej określone przestępstwa wszystkie i. x. Teodora Wołszyńskiego, charakter onego niszczące, prawem Boskim i narodowym, oraz własnej naturze przeciwne, z pogorszeniem innych duchownych i ludzi prostych dopełnione, jako teŜ i pracowitego Petra Gumienika, jednymŜe duchem z i. x. Teodorem Wołszyńskim tchnącego, za branie i rozdawanie innym na tenŜe bunt pieniędzy, niemniej za porywanie się przeciwko panom własnym na taki bunt i mieszanie spokojności wewnętrznej krajowej, gromiąc onych takowe niegodziwe układy, winnym obydwóch odebrania kar kryminalnych uznaje: A naprzód sądząc, aby i. x. Teodor Wołszyński, paroch Hlibeckie, natychmiast przez kommendę krajową do miasta Łucka, do j. w. biskupa obrządku tegoŜ, czyli w niebytności do jego namiestniczej w tem władzy, poóług praw duchownych, w takim przypadku napisanych, dla zdjęcia z niego poświecenia, był odprowadzony, uznaje. A po zdjęciu poświecenia z tegoŜ, aŜeby tenŜe, odbierając wymiar sprawiedliwości dla siebie, na rynku miasta j. k. m. Krzemieńca odprowadzony, na dniu trzydziestym pierwszym miesiąca i roku teraŜniejszych przez mistrza sprawiedliwości był ścięty, nakazuje, i po exekucję tegoŜ do sądu wojtowskiego ławniczego j. k. m. miasta Krzemieńca odsyła; pracowity zaś Petro Gumienik, aby podobnieŜ przez tegoŜ mistrza sprawiedliwości w mieście j. k. m. Krzemieńcu na szubienicy natychmiast był powieszony, nakazuje. A urząd tenŜe miasta j.

k. m. Krzemieńca dopełnić to wszystko powinien będzie. Ponieważ zaś pracowici: Chwedko Gumiennik i Iśko Mielnik z dóbr wsi Hlibek, oraz Ilko pasiecznika syn, Andruch Basista, Iśko Kiryjcuk, Leśko syn pasiecznika i Tymko Żurawel, gumienny, z dóbr wsi Indyk poddani, jedni z potrzeby i ubóstwa, jak ich zeznania zaświadcza, a inni z podmowy tak i. x. Wołszyńskiego, jako i Petra Gumiennika, wyżej rzeczzone kwoty na tak niegodziwy zamiar i bunt przyjmować poważyli się, lubo i ci równie nad sobą rozciągnięcia wyciągają kary, końcem jednak poprawy dalszego życia ich, onych do fortecy miasta Kamieńca Podolskiego do więzienia na lat trzy, do robienia taczkami, każdego odsyła, a po takowej odebranej przez tychże karze, sąd onych dopiero wolnemi z więzienia mieć chce. Pracowity zaś Tymko Muzyka, chociaż niemniej na równe ukaranie za przewinienia swoje zasłużył, gdy jednak ten dobrowolnie tak u kommendy w Bazalji, jako i w sądzie swoim nieodmiennie wyznanie swoje stwierdził i tak i. x. Teodorowi Wołszyńskiemu, jako i Petrowi Gumiennikowi naocznie szczerzej wyrazić prawdy, czując się i sam być winnym, nie wzdrygał się, przeto sąd nad takim czyniąc wymiar sprawiedliwości, a tę łącząc z litością, nakazuje, ażeby tenże przez sługę miejskiego na rynku publicznym plag pięćdziesiąt odebrał, i po odebranej karze być wolnym sądzi.—Co się zaś tyczy Mykity Nahornego, poddanego ze wsi Pilipów, inkarcerata, gdy temu ani Kiryło Pundyk, ani i. x. Wołszyński, paroch Hlibecky, w sądzie teraz nie dowodzą, przeto sąd, mając uwagę i na kalectwo tegoż wieczne, onego z więzienia natychmiast wolnym czyni.—Co się zaś tyczy powieszenia na szubienicy Petra Gumiennika przez mistrza sprawiedliwości, ten aby nieprzerwanie przez tydzień cały wisiał, głosi.

Кн. городская Кременецкая декретовая № 1870, л. 29. Также записки Θεодосіа Бродовича, т. II, стр. 214.

ССХІІІ.

Обвинительный актъ противъ 11 крестьянъ изъ селъ: Бубновки, Сергіевки и Юхимовець по поводу предполагаемаго участія ихъ въ заговорѣ. 1789. Іюня 13.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii piętnastego dnia.

W czasie sądów grodzkich Krzemienieckich etc. ut supra. Wniósł przed sądem grodzkim Krzemienieckim, sprawy kryminalne sądzącym, urodzony instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powod, przeciwko stawionym inkarceratom, jako to: Seńkowi Traczowemu, Chwedkowi Konowalczukowi, Iwanowi Hubajowemu zięciowi, Ostapowi Konowalczukowi, Kościowi Kalennika synowi, Iwanowi Semena Dida synowi, Kościowi Hucułowemu zięciowi z dóbr wsi Bubnowki, Woytkowi Boguckiemu, polakowi, Iwanowi Bezkorowajczukowi, Mateuszowi Janczukowi z dóbr wsi Serhijówki, y Dackowi Czerewatiukowi, kommandantowi nad buntownikami, z dóbr wsi Juchimowiec, prawem sobie pozwolone takowe tłumaczenie: a nayprzod wyżej wymienieni, mając ułożenie, aby chęć swoją do skutku przywiedli, na rzeź polaków y żydów chętnie odważyli się, tak przez różne zachęcające ich ślepotę podmowy, jako i brane na zadatki na życie ludzi podobnych sobie pieniądze, y narzędzia, zdatne do ich dzieła. Był wprawdzie instrumentem w teraźniejszym stawionym buncie Dacko Czerewatiuk, który, wzięwszy rubli kilkadziesiąt od popa z dóbr wsi Czaban, nayochotniey przedsięwziół dopełnić spisek, a po uczcie y zgodzeniu się w jedney myśli, potrzebną rzeczą zdawało się tymże podbudzicielom, aby więcej przybrać do siebie mogli, których postarali się ułudzić: jednych datkiem pieniędzy, drugich opoystwem trunków, innych nadgrodami, nastąpić mianem, y wszelkich używali sposobów na przyćmienie rozpoznania tak okropnego występku, lecz ich brańcy, wystawując sobie słodycz jako-wejś wolności, lgneli y wiązali się oślepi, aby tak okropny dopełnili zamiar. Otoż oczewiście okazuje się w tych stawionych inkar-

ceratach, że nie inney byli myśli, jak tylko, zgromadziwszy się, uknowany bunt dopełnić, y, nastawając na życie niewinnych, wypełnić imię polaka; a gdy z stawionych w sądzie okazany będzie występki (jako y przez nich samych obszerniej opowiedziany zostanie) przeto, zapatrzwszy się sąd na takowe przestępstwa, wszelkie prawa obrażające, kary kryminalne wściągnie; dla czego ninieyszą propozycją pozwani. Dan w Krzemieńcu, dnia trzynastego junii, tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego roku. Augustyn Wojakowski, i. s. Krzemieniecki.

Кн. гродск. Кременецкая, поточн., № 1776, л. 628 об.

CCXIV.

Декретъ Кременецкаго градскаго суда, присуждающій 11 крестьянъ изъ селъ: Бубновки, Сергіевки, и Юхновець, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ въ участіи въ заговорѣ, къ крѣпостнымъ работамъ на 6, 4 и 3 года. 1789. Іюня 15.

Die 15 junii, 1789 anno acclamata.

Tenże aktor (instygator) przeciwko pracowitym: Seńkowi Traczowemu, Fedkowi Konowalczukowi, Iwanowi Hubaja zięciowi, Ostapowi Konowalczukowi, Kostiwowi Kalenika synowi, Iwanowi Semena Dyda synowi, Kostiwowi Hucułowemu zięciowi, z dóbr wsi Bubnówki, Woytkowi Boguckiemu, Iwanowi Bezkorowajczukowi, Matusowi Janczukowi z dóbr wsi Serhijówki, y Dackowi Czerewajczukowi z dóbr wsi Juchimowiec poddanym, inkarceratom stawionym, o ukaranie za zmawianie się na bunt, branie pieniędzy, rozdawanie innym na tenże bunt y o inne, propozycją objęte, pretensye. Judicium injungit: quatenus pars agens, in ordine excipiendorum ex incarcerationis liberorum confessatorum, puncta interrogatoriorum conscribat, eademque suo coram judicio reponat, tum laboriosos: Seńko Traczow, Fedko Konowalczuk, Iwan Hubay generum, Ostap Konowalczuk, Kość Kaleniki filium, Iwan Semenidis vocitati filium, Kość Hucułów

vocitati generum, de bonis villa Bubnówka, Woytko Bogucki, Iwan Bezkorowajczuk, Matus Janczuk de bonis villa Serhijówka, et Dacko Czerewatiuk de bonis villa Juchimowce, subditos incarceratos, suo coram judicio statuatur; et quoniam pars tam puncta interrogatoriorum conscripsit, reposuit, quam et incarceratos statuit, proinde satisfecisse in omni iudicium declarat, et ad auscultanda libera confessata ex statutis incarceratis condescendit; quibus auscultatis, ad lectionem eorundem condescendit. Ex perlectis vero et, tam cum confessatis inita fundo bonorum Święciec per commendam militarem exceptis, quam et per laboriosum Kiryło Pundyk, libere recognitis, confrontatis maturaque deliberatione perpensis et trutinatis, in primis laboriosum Dacko Czerewatiuk, villae Juchimowce subditum, pro inita conspiratione contra statum nobilitarem et iudeos, pro acceptis in hunc finem pecuniis a patre Ioanne Majowiecki, parrocho villae Czabany, dispersioneque earundem pecuniarum studio incitationis aliorum ad hancce seditionem, ad fortalitium civitatis regiae Cameneci Podoliae pro sessione ibidem per spatium sex annorum circa continuos labores, interrupte per eundem continuanda, remittit, laboriosos autem: Ostap Konowalczuk et Matus Janczuk, pecunias inter alios dispartientes, pro annis quatuor, jam vero laboriosos: Senko Traczów, Woytko Bogucki, Fedko Konowalczuk, Iwan laboriosi Hubay generum, Iwan Bezkorowajczuk, Kość Kaleniuk filium, Iwan Semen Did filium et Kość Hucuł generum de villâ Bubnuwka et Serbijówka, ad villam Bubnuwka pertinente, pro tribus annis quemlibet eorum similiter ad fortalitium Kamieniec pro adimplendis continuis laboribus remittit. Caetera in prothocollo.

Кн. уродск. Кременец. декрет. № 1870, л. 31.

CCXV.

Обвинительный актъ противъ Федора Черногуба и 18 другихъ крестьянъ изъ села Запadyнецъ за участіе ихъ въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789 г. Іюня 16.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii siedmnastego dnia.

W czasie sądów grodzkich Krzemienieckich dla sądenia spraw kryminalnych, na dniu dwudziestym ósmym miesiąca maja, roku bieącego, na akcie wyrażonego, po obraniu w. surrogata w myśl prawa narodowego y polecenia seymowego odprawować się zaczętych, przedemną, Janem z Zagórza Zagórskim, łowczym powiatu Włodzimierskiego y sędzią grodzkim Krzemienieckim, mieysce j. w. podstarosty, na seym teraz trwający z w. Wołyńskiego obranego posła, zasiadającym, oraz xiegami grodu tegoż, wniósł przed sądem grodzkim Krzemenieckim, sprawy kryminalne sądzącym, ur. instygator Augustyn Wojakowski, powód, przeciwko stawionym inkarceratom: Iwanowi Tarasiewiczowi, synowi Czornohuba, Chwedkowi Czornohubowi komendantowi, Antonowi Kowalowi, Andryjowi synowi tegoż Kowala, Wasylowi Kowalowi, Iwanowi y Leśkowi Matwiyczukom braci, Andryjowi Leśkowemu, Iwanowi Tokarowemu, Markowi, Kassjanowi, Dmytrowi haydukowi, Chwedkowi y Stepanowi Kołomyjczukom, Semenowi y Chwedkowi Musiyczyukom y Charkowi Wasiukowi, z dóbr wsi Zapadyniec poddanym, z prawa sobie służące podał tłumaczenie, jednym jako kommendantom, drugim jako łączącym się do tegoż buntowniczego związku, a trzecim jako świadkom, wiadomym dostatecznie tego łączenia się; a nayprzód za przewodnictwem Chwedka Czornohuba, mającego od markietanów na zaciąg do buntu chłopstwa rubli kilkaset danych, jak dowiedziono będzie, przysięgę przed pili-ponami wykonawszy, w registr onych zapisał się, zaręczając naymocney tychże, że będzie werbował na bunt chłopów, a skutkując obowiązek przysięgi y przyrzeczenia, gdzie tylko mógł zbierał, namawiał, dając onym na zadatki po złotych kilka y kilkanaście; aby

zaś pewnieyszemi stać się mogli, przysięgi onych słuchał na wierność y sekret, aby wczynający się bunt nie był na jaw wydany przez ktorego z zawerbowanych. Nie koniec na tym; żeby jak nawięcey hultajów na odebranie życia polakom y żydom zebrać mógł, porozdawał pieniądze, jako to: popowi Hlibeckiemu złotych sto, Leśkowi Kiskowi złotych dwieście, zaś Antonowi Kowalowi, swemu krewnemu, uniwersały y wszelkie pisma, oraz reszta pieniędzy, aby podobnie, jako pod jego komendą będący, zbierał buntowników, zlecił y obowiązał; do których ordynanse y bilety rozsyłając, do nayspieszniejszego, werbniku znagłał, zaręczając podkomendnych swoich, że broń dla zebranych buntowników gotową ma; a tak z zebraną hultajstwa kupą śmieley dopełnić przedsięwziół zbrodni. Przeto, zapobiegając takowey szerzącej się hultajstwa y buntowników przemocy, a przychyliwszy się do prawa, bezpieczeństwo y spokojność każdemu warującego, na stawionych w sądzie buntowników, poskramiając wyżej nadmienione y inne (jak czasu sprawy jaśniej okaże się y przez nich samych obszerniey wyznano zostanie) niegodziwe czynności, kary kryminalne, tymże prawem zamierzone, sąd wściąganie, dla czego ninieyszą propozycją pozwani. Dan w Krzemieńcu, dnia szesnastego junii, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku.

Кн. гродск. Кременецкая поточн.. № 1776, л. 642.

CCXVI.

Декретъ Кременецкаго градскаго суда, приговаривающій крестьянина Федора Черногуба къ обезглавленію, Антона Коваля къ трехлѣтнимъ и 13 другихъ крестьянъ изъ села Западынецъ къ годичнымъ крѣпостнымъ работамъ и двухъ крестьянъ къ тѣлесному наязанію. 1789. Іюня 17.

Die 17 junii 1789 anno acclamata.

Tenże aktor (instygator) przeciwko Iwanowi Tarasiewiczowi, synowi Czornohuba, Chwedkowi Czornohubowi, ojcu, Andrzejowi sy-

nowi, Antonowi Kowalowi oycu, Iwanowi y Łeškowi Matwiyczukom braci, Andrejowi Leškowemu, Iwankowi Tokarowemu, Markowi, Kassianowi, Dmytrowi Haydukowi, Chwedkowi y Stepanowi Kołomyjczukom, Semenowi y Chwedkowi Musyczukom y Charkowi Ułasiukowi, stawionym inkarceratom, poddanym z dóbr wsi Zapadyniec, o ukaranie za wzniecanie buntu y wiązanie się do tegoż, y o inne, propozycją objęte, pretensye.—Judicium in ordine excipiendorum liberorum confessatorum injungit, quatenus pars agens puncta interrogatoriorum conscribat, subscribat eademque suo coram judicio reponat, quam et incarcerationos, laboriosos: Iwan Tarasiewicz Czornohubi filium, Chwedko Czornohub parentem, Anton ferrifabrum patrem et Andream filium ejusdem, Iwan et Lesko Matwiyczuki fratres, et Charko Ułasiuk, de bonis villa Zapadyńce subditos, suo coram judicio statuatur; et quoniam pars tam puncta conscripsit, quam et incarcerationos statuit, proinde judicium, satisfactione adinventam, ad auscultanda libera confessata ex statutis condescendit; quibus exceptis, necessariam esse itidem statuitionem laboriosi Chwedko Czornohub generis, de bonis villa Zapadyńce subditi, censet, et quoniam pars eundem statuit, satisfecisse declarat. Post excepta vero ex statutis libera confessata, laboriosum Chwedko Czornohub generum instantanee mittendum declarat, lectis vero iisdem confessatis et cum anterioribus, tam in fundo bonorum Święciec per commendam militarem exceptis, quam et per laboriosum Kuryło Pundyk libere recognitis, confrontatis, bene perpensis maturaque deliberatione trutinatis, laboriosum Chwedko Czornohub pro inita conspiratione contra statum nobilitarem et judaeos, pro acceptis hoc iniquo animo pecuniis ab mercatoribus russicis, pilipony dictis, pro dispersione earundem pecuniarum inter alios studio incitationis ad hancce seditionem, capite plectendum, idque hic, in civitate regia Krzemieniec, per publicum justitiae ministrum declarat; laboriosum autem Anton Kowal, uti complicem, ad fortalitium Kamieniec Podolski, pro sessione ibidem per spatium trium annorum circa continuos labores interrupte adimplendâ; laboriosos quoque: Wasyl Kowal; Iwan et

Leško Matwijczuki fratres, Andrij Leškow, Iwan Tokarow, Marko, Kassyan, Dmitro Hayduk, Chwedko et Stepan Kołomyjczuki fratres, Semen et Chwedko Musijczuki fratres et Charko Ułasiuk, pro acceptis hac iniqua intentione pecuniis, similiter ad fortalitium Kamieniec pro anno uno remittit. Jam vero laboriosos: Iwan Czornohub filium, Tarasiewicz vocitatum, pro conniventiâ cum aliis, paenâ quinquaginta plagarum, et Andream filium Antoni kowal pro simili complicitate, paena centum virgarum, hic, in civitate Krzemieniec, publice iisdem enumerandarum, mulctandos declarat; post executionem vero ejusdem paenae liberos esse vult, et instantanee ex carceribus emittendos censet. Caetera in prothocollo.

Кн. гродск. Кременецк. декрет. № 1870, л. 31 на об.

CCVII.

Обвинительный актъ противъ священника Ивана Мисевича и 22 крестьянъ изъ мѣстечка Красилова и сель: Грибовой и Яворовець, по поводу участія ихъ въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Юня 18.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii dziewiętnastego dnia.

W czasie sądów grodzkich krzemienieckich dla sądzenia spraw kryminalnych na dniu dwudziestym osmym miesiąca maja, roku bieżącego, na akcie wyrażonego, po obraniu w. surrogata w myśl prawa narodowego i polecenia seymowego odprawować się zaczętych, przedemną, Janem z Zagorza Zagorskim, L. P. W. y sędzią grodzkim Krzemienieckim, mieysce j. w. podstarosty, na seym teraz trwający z w. Wołyńskiego obranego posła, zasiadającym, oraz xiegami grodu tegoż wniósł przed sądem grodzkim Krzemienieckim, sprawy kryminalne sądzącym, urodzony instygator sądowy, Augustym Wojakowski, powod, przeciwko stawionym inkarceratom, jako to: Kononowi Kiszce, stolarzowi, synowi, Leškowi Kiszce oycu, xiedzu Ja-

nowi Misiewiczowi, parochowi, Demkowi Konowalczyńnemu, Jakówowi Pilipiszynemu, Michałowi Krymińskiemu, Hryćkowi zięciowi y Hryćkowi synowi Popenczychy, Semenowi Hetmanczukowi, Iwanowi Garniczukowi, Iwanowi Gumiennemu, Stepanowi Kowalowi, Trochimowi szewcowi, Kiryle Kołaczniukowi, Onufremu Antoniukowi, Łuckowi Łuszczakowi, Hryćkowi Karpiukowi, Harasymowi Żyrukowi, Iwanowi Kołaczniukowi, Chwedkowi Krymińskiego synowi, Jackowi Kołaczniukowi z dóbr miasta Krasiłowa, Matwijowi Dworcukowi z dóbr wsi Grzybowey y Leskowi Bezpalczykowi z dóbr wsi Jaworowa; poddanym, jednym jako świadkom, drugim jako podbudzicielom, a innym jako wiążącym się do buntu, z prawa sobie dozwolone czyni wniesienie; a nayprzod Leśko Kiszka, wziawszy od Czornohuba z Zapadyniec kilkaset złotych na zwerbowanie ludzi prostych, do buntu namawiał onych, y pieniędzy między tychże rozdawał, piliponów y czerców moskiewskich u siebie widocznie y potajemnie przechowywał; przysięgę przed niemi na rzeź polaków y żydów wykonał, regista, przez tychże sporządzone, u siebie miał y każdego zawerbowanego w też zapisywał, różne korespondencye, obwieszczenia y uniwersały od markietanów y czerców moskiewskich miewał y tychże rozkazy zamierzone dopełniał; broń, tak przysłaną, jako y u siebie robić kazaną, między buntowników rozdawał, y zachęcał do buntu, przysięg tychże na sekret i wierność słuchał y do nayokrutniejszych czynów znagłał. Podobnież pop Krasiłowski Misiewicz, piliponów i czerców w domu miewał, z niemi o jakowychśi sekretnych wiadomościach rozmawiał y zgorszenie przez to w parafji swojej czynił. Zaś Trochim Szewc często dawał się z temi słowy słyszeć, po mieście chodząc, iż „jak woda z śniegu topniejącego płynie, tak krew z polaków i żydów płynąć będzie“ y inni, razem łącząc się y pieniądze od pracowitego Kiszki biorąc, rznąć polaków i żydów przedni wzięli zamiar, mając wszelką gotowość y broń zdatną, to jest noże y spisy, na wiosnę uknowany bunt uskutkować chcieli, a ztąd oczewiście okazuje się, iż czuwali na zgubę y odjęcie życia niewinnym ludziom. Przeto, czyniąc tamę takowym

szerzącym się zbrodniom, a zapatrzywszy się na prawa, bezpieczeństwo życia i spokoyności warujące każdemu, kary przepisane kryminalne na przestępców, wszelkie prawa gwałcących, sąd wściągnie y, co obszerniey w sądzie przełożono y przez stawionych inkarcera-tów opowiedziano, rozsądzi, dla czego ninieyszą propozycją pozwani. Dan w Krzemieńcu, dnia ośmnastego junii, tysiąc siedmset ośmdzie-siąt dziewiątego roku. Augustyn Wojakowski, i. g. Krzemieniecki.

Кн. гродск. Кременец. поточн., № 1776, л. 650.

CCXVIII.

Декретъ Кременецкаго гродскаго суда, приговаривающій къ сметр-ной казни крестиянина Леська Кишку изъ м. Красилова, къ трехлѣт-нимъ крѣпостным работамъ 5 человѣкъ и къ тѣлесному наказанію 16 другихъ крестьянъ. 1789. Іюня 19.

Die 19 junii 1789 anno acclamata.

Tenże aktor przeciwko Kononowi Kiskowi, stolarzowi, synowi, y Leśkowi Kiskowi oycu, tudzież xiędzu Janowi Misiewiczowi, parochowi, Demkowi Konowalczynemu, Jakowowi Pilipiszynemu, Michałkowi Krymińskiemu, Hryćkowi zięciowi y Hryćkowi synowi Popenczychy, Semenowi Hetmańczukowi, Iwanowi Garnyczukowi, Iwanowi Gumiennemu, Stepanowi Kowalowi, Trochimowi Szewcowi, Kiryle Kołaczniukowi, Onufremu Antoniukowi, Łuckowi Łuszczako-wi, Hryćkowi Karpiukowi, Harasymowi Żyrukowi, Iwanowi Kołacz-niukowi z miasta Krasikowa, Matwijowi Dworcukowi ze wsi Grzy-bowy y Leśkowi Bazpalczukowi ze wsi Jaworowiec, poddanym, in-karceratom: jednym o wyznanie, drugim o ukaranie za branie y rozdawanie pieniędzy na bunt, o wiązanie się do tychże buntów y o inne pretensye. Judicium injungit, quatenus pars agens in ordine excipiendorum liberorum confessatorum, tam puncta interrogatoriorum conscribat, subscribat eademque suo coram judicio reponat, quam et laboriosos: Konon Kiszko filium et Lesko Kiszko parentem, Dem-

ko Konowalczyszyn, Jakow Pilipiszyn, Michałko Krymiński, Hryćko generum et Hryćko filium Popenczychi, Semen Hetmańczuk, Iwan Gumienny, Stepan ferrifabrum, Trochim sutorem, Kiryło Kołaczniuk, Onufrium Antonczuk, Łucko Łuszczak, Hryćko Karpiuk, Harasym Żyruk, Iwan Kołaczniuk, Chwedko Krymiński filium, Jacko Kołaczniuk, subditos de civitate Krasifów, tum venerabilem Ioanem Misiewicz, de eadem civitate Krasifow parochum, nec non Matwiy Dworcuk de villa Grzybowa, tum Leśko Bezpalczuk de villa Jaworowce, subditos incarceratos, suo coram iudicio statuatur. Et quoniam tam puncta conscripsit, quam et incarceratos statuit, proinde iudicium, satisfactione adinventam, ad auscultanda libera confessata ex statutis incarceratis condescendit. Quibus exceptis, necessariam esse itidem institutionem laboriosi Ignatii Słupski, de bonis villa Grzybowa subditi, censet, et quoniam pars eundem statuit, satisfecisse declarat. Post excepta vero ex statutis libera confessata, laboriosum Ignatium Słupski de bonis villa Grzybowa instantanee mittendum declarat. Lectis vero iisdem confessatis et tam cum anterioribus, in fundo bonorum Święciec per commendam militarem exceptis, quam et cum libera recognitione laboriosi Kiryło Pundyk confrontatis, bene perpensis maturaque deliberatione trutinatis, pro iniqua intentione excitandae seditionis contra statum nobilitarem et iudeos, pro acceptis pecuniis dispersioneque earundem, studio incitationis aliorum ad hancce seditionem, laboriosum Leśko Kiszko, villae seu civitatis Krasifów subditum, capite plectendum idque hic, in civitate regia Krzemieniec, per publicum iustitiae ministrum instantanee declarat. Jam autem laboriosos: Konon Kiszko, Hryćko filium et Hryćko generum Popenczychy, tum Hryćko Karpiuk, uti complices, ad fortalitium Kamieniec Podolski pro sessione ibidem circa continuos labores per spatium trium annorum sine interruptione, per quemlibet eorum adimplenda, remittit, laboriosos vero: Demko Kowal, Jakow Pilipiszyn, Michałko Krymiński, Semen Hetmańczuk, Iwan Garnyczuk, Iwan Gumienny, Stepan Kowal, Trochym Szewc, Kiryło Kołaczniuk, Onufry Antoniuk, Łucko Łuszczak, Harasym Żyruk, Iwan et Jacko

Kołaczniki fratres et Chwedko Krymiński filium, de bonis civitate Krasifów, tum Leśko Bezpalczuk de bonis villa Jaworowce, uti minus inculpato, paena quinquaginta plagarum, quolibet eorum hic, in civitate regia Krzemieniec, enumerandarum, mulctandos declarat, post adimpletam vero hanc paenam liberos esse vult et pronuntiat; venerabilem autem patrem Ioannem Misiewicz, parochum de civitate Krasifów, uti nullo in puncto convictum neque inculpato, liberum esse pronuntiat et eundem instantanee emittendum declarat. Denique laboriosum Matwij Dworczuk, de villa Grzybowa subditum, pro verbis audacibus et seditiosis, per illum prolatis, propensum animum ad seditionem in illo significantibus, ad fortalitium civitatis regiae Cameneci Podoliae pro sessione ibidem per illum circa continuos labores, per spatium trium annorum interrupte adimplenda, remittit. Caetera in protocollo.

Кн. градск. Кременецк. декрет. № 1870, л. 32.

CCXIX.

Обвинительный актъ противъ крестьянъ: Грицька Скабары и Карпа, утверждающій, что они знали о существованіи въ Красифовѣ склада оружія, заготовленнаго бунтовщиками и не открытаго при обыскѣ. 1789, Іюля 10.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca julii dziesiątego dnia.

W czasie sądów grodzkich Krzemienieckich dla sądzenia spraw kryminalnych na dniu dwudziestym osmym miesiąca maja, roku teraz bieżącego, na akcie wyrażonego, po obraniu w. surrogata w myśl prawa narodowego y polecenia seymowego odprawować się zaczętych, przedemną, Janem z Zagorzec Zagorskim, L. P. W. y sędzią grodzkim Krzemienieckim, mieysce j. w. podstarosty na seym teraz trwający z w. Wołyńskiego obranego posła, zasiadającym, oraz xięgami grodu tegoż wnosił przed sądem grodzkim Krzemie-

nieckim, sprawy kryminalne sądzącym, ur. instygator sądowy, Augustyn Wojakowski, powód, przeciwko pracowitym: Hryćkowi Skabarze z kordonu cesarskiego wsi Kościelnik do Polski przybyłemu, y Karpowi, parobkowi Andrucha Kiszkowego z Krasikowa, stawionym inkarceratom, na świadectwo to, a nayprzod: Hryćko Skabara, powracając już w kordon, skąd wyszedł, od popa, nazwiskiem Kaszkowski, we wsi Kisielach parafję mającego, przybył do Krasikowa, do Andrucha Kiszkowego, u ktorego nocując, słyszał dostatecznie, jak rozmawiali między sobą, to jest: syn Andrucha Kiszkowego y parobek tu stawiony, że, gdy wziętym został Leško Kiszka w areszt, naymocniey trzęsiono wszelkiey broni, do buntu y na rzeź polaków y żydów przysposobionej, lecz tey nie wynaleźli, „ałe, borony Boże, wytrasut w stodoli spisy y noży, to my wsi pohynemo“; gadali y inne jaśnie okazujące, że na bunt poczynione sprzymierzenia, jak czasu sprawy obszerniey dowiedziono y przez stawionych opowiedziano będzie, były gotowe; skąd wnosić należy, iż Leško Kiszka, tu osadzony, y Andruch niestawiony, są w spisku buntownictwa, gdy tak broń przysposobioną ukryć starali się, że przez żaden sposób nie była wynaleziona, a za tym stawieni łączyć się mogący, dostatecznie są wiadomemi. Przeto, gdy im dowiedziono będzie wchodzenie w takowy buntownictwa związek, sąd kary kryminalne wściągnie, y dla tego ninieyszą propozycją są pozwani. Pisan w Krzemieńcu dnia dziesiątego julii, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego roku. Augustyn Wojakowski.

Кн. гродск. Кременецк. поточн., № 1776, л. 749.

CCXX.

Декретъ Кременецкаго гродскаго суда, объявляющій крестьянъ: Грыцька Скабару и Карпа, по суду оправданными. 1789. Юля 21.

Die 21. julii, 1789. anno. acclamata.

Tenże aktor (instygator) przeciwko pracowitym: Hryćkowi Skabarze z kordonu cesarskiego y Karpowi parobkowi Andrucha Kiszka,

służącemu, z Krasifowa, stawionym incarcerationom, do wyznania o znaydowanie się broni u Leśka Kiszki w stodole na rzeź polaków y żydów zachowaney, y o inne okoliczności wiadomym.

Judicium in ordine excipiendorum liberorum ex incarcerationis confessatorum injungit, quatenus pars contra eosdem agens puncta ad formanda interrogatoria conscribat, subscribat eademque suo coram judicio reponat, tum incarcerationatos statuatur, et quoniam in omni sententiae judicii sui pars satisfecit, proinde, satisfactione adinventata, ad excipienda libera confessata ex statutis condescendit. Quibus exceptis et per judicium sui lectis maturaque deliberatione perpensis et trutinatis, quoniam laboriosi: Hryćko Skabara, subditus ex oris Galliciae et Karpo, parobek subditus de civitate Krasifów, de nulla conspiratione vel crimine aliquo non sunt notati, proinde eosdem liberos esse vult et pronunciat, atque instantanee de carceribus emitendos declarat; confessata vero, ex iisdem excepta, in cancellaria castrensi Cremenecensi conservanda censet. Caetera in prothocollo.

Кн. вродск. Кременец. декрет. № 1870, л. 35.

CCXXI.

Распоряжение Кременецкаго магистрата о приведении въ исполнение смертной казни чрезъ обезглавление надъ крестьянами: Федькомъ Черногубомъ и Леськомъ Кишкою. 1789. Юля 24.

Dnia 24 Lipca, 1789 roku.

Sąd wojtowski Krzemieniecki, skłaniając się do dekretu sądu grodzkiego Krzemienieckiego, roku bieżącego, dnia 17 miesiąca czerwca, y oraz do dekretu sądu tegoż, roku y miesiąca rzeczonych, dnia 19, między instygatorem sądowym, a stawionemi przed sądem niniejszym więźniami zapadłych, ktoremi to dekretami, jako pierwszym pracowity Fedko Czornohub z Zapadyniec, a drugim Leśko Kiszka z Krasifowa za sposobienie się do rzezi, innych namawianie, pieniędzy rozdawanie, poprzysiężenie y inne, w tychże dekretach

tach wyrażone, przekonania, dowodami y wyznaniem ich samych wsparte, śmiercią ucięcia głowy skarani zostali. Inni zaś, jako to: Anton Kowal z Zapadyniec, Konoch syn Leśka Kiszki y inni z niemi współecznicy z tych że wsiów, do Kamieńca na więzienie trzyletne y jednoroczne wskazani zostali, y po exekucyą ścięcia wyżwyrażonych osób do sądu swego odesłani. Zatym sąd Fedka Czornohuba y Leśka Kiszkę natychmiast na śmierć wskazuje y mistrzowi Franciszkowi Kowalskiemu dopełnić ten wyrok miasta tuteyszego nakazuje, a dopilnowania tego instygatorowi mieyskiemu poleca. Po którym ścięciu, aby ciała ich przyzwoicie na cmentarzu wielebnych xięży bazyljanów Krzemienieckich pochowane były, stanowi; oraz straży mieyskiej do prowadzenia onych na plac y pilnowania należytego oddaje.

Кн. Кременец. манисграта № 2006, л. 167.

CCXXII.

Декретъ Кременецкаго городскаго суда, освобождающій отъ отвѣтственности священника Луку Лятоцкаго и крестьянина Кассіяна Бойчука за отсутствіемъ указаній о принадлежности ихъ къ предполагаемому заговору. 1789. Іюня 23.

Acclamata die 23 junii, 1789 anno.

Tenże aktor, instigator, przeciwko xiędzu Łukaszowi Latockiemu, parochowi wsi Monczyniec y pracowitemu Kassjanowi Boyczukowi, z dóbr wsi Hrycyk poddanemu, stawionym incarcerationom; parochowi, jako odgrażającemu się na rzeź żydów, zaś Kassjanowi Boyczukowi za łączenie się z piliponami, z temiż o buntach zmowy mającemu, y o inne pretensye. Judicium injungit: quatenus pars agens in ordine excipiendorum liberorum confessorum puncta ad formanda interrogatoria conscribat, subscribat eademque suo corum judicio reponat, tum venerabilem Lucam Latocki, parochum villae Mączyńce, nec non laboriosum Kassyan Boyczuk, de villa Hrycyki subditum,

incarceratos, statuatur. Et quoniam tam puncta conscripsit, quam et incarceratos statuit, satisfactione adinventā, ad auscultanda ex statutis libera confessata condescendit. Quibus auscultatis, quoniam causa praesens sine inquisitione decidi nequit, proinde necessariam esse instantaneam inquisitionem suo coram iudicio censet: conscribant partes interrogatoria et responsoria tum registra testium eademque sibi communicent, tum suo coram iudicio reponant; reposuerunt, satisfecisse iudicat; testes induxerunt; ad educendas ex iisdem inquisitiones accedit. Post quas eductas et per partes utraque super incorruptionem testium comprobatas, ad lectionem earundem condescendit. Quibus lectis maturaque deliberatione perpensis et trutinatis, quoniam ex iisdem tam venerabilis pater Lucas Latocki, parochus villae Maćczyńce, quam et laboriosus Kassyan Boyko, subditus villae Hrycyki, de conspiratione aliqua contra statum nobilitarem et iudeos neque de nullo alio crimine non sunt convicti neque redarguti, pro verbis autem andacibus et incongruis, per se prolatis, pater Lucas Latocki, parochus Maćzynecensis, sessione per spatium aliquot septimanarum in carceribus sufficienter punitus esse probatur, proinde iudicium, tam eundem patrem, Lucam Latocki, parochum villae Maćczyńce, quam et laboriosum Kassyan Boyko, liberos esse vult et pronuntiat, eosdeque ex carceribus instantanee emitendos declarat.

Кн. гродск. Кременец. декрет., № 1870, л. 34.

ССХХІІІ.

Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ комменданту Каменецкой крѣпости, полковнику, Ганицкому, съ предложениемъ поселить въ изолированныхъ помѣщеніяхъ священниковъ: Михаила Бѣлецкаго и Василя Ролинскаго, впредь до окончанія ихъ процесса. 1789. Апрѣля 23.

1789 roku, dnia 23 kwietnia.

Kommissja województwa czyni swoje żądanie do w. Hanickiego, pułkownika regimentu buławy polnej koronnej, kommandanta fortecy tutejszej, aby xiądz Michał Bielecki, paroch z Rozsosza, i xiądz Bazyli Roliński, paroch z Lechnówki, w osobnych miejscach do czasu zupełnej konwikcji byli przytrzymani. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący m. p. Tadeusz Matuszewicz m. p. A. Pigłowski. Pius Raciborowski. M. Sakowski.

Книга протоколовъ засѣданій Подольской порядковой коммиссии, № 4347, л. 79 на об.

ССХХІV.

Показанія, отобранныя Подольскою порядковою комиссіею отъ священника Михаила Бѣлецкаго, оговореннаго въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 1.

Odpowiedzi popa z wsi Rososza, die 1 maja, 1789 r.

Pytanie takie, jak u karpowieckiego popa.—Z Rososza jestem, wsi pana Grabińskiego. Urodziłem się w Bednarówce pod Szarawką, dobrach pana Dulskiego, nazywam się Michał Bielecki, syn duchownego teyże wsi Bednarówki. Byłem w Barze y w Szarogrodzie w szkołach. Potym byłem na kazusach w Kamieńcu rok cały. Święciłem się zaraz we Lwowie u xiędza biskupa Bielańskiego. Koadjutorem zostałem parafji w Rososzu, bo mojej żony ojciec jest tam parochem, a pan starosta życzył sobie, aby dwóch było kapłanów:

jeden dla gromady, a drugi dla niego, jak z Polski zjedzie. Miałem sprawę z gromadą, co mi zadali, że z mojej przyczyny cerkiew zgorzała; ale przez dekret tutejszy uznany byłem za niewinnego. Pan kommissarz tylo na mnie zagniewany, iż od pana Trzcinińskiego pisałem list do pana starosty, za co mi y siano rozgrodził y w te bidę wprowadził, że tu siedzę. Wdowiec jestem, dwoje dzieci mi się zostało, a żona rok będzie w sierpniu, jak umarła. Pilipowców ani markietanów nigdy nie widziałem w Rososzu, póki stała kommenda, ale potym widziałem razy kilka liwerantów i żydów, z niemi przejeżdżających przez Rososze. Słyszałem nieraz we dworze, iż o buntach y rzezi mówiono, ale od pospólstwa y od kogo innego nie słyszałem. Nie byłem namawiany od nikogo do buntów y dyskursów takich nie słyszałem. Nie byli takowi ludzi w Karpowcach y razu. Żadnych darunków y pieniędzy nie brałem y nie słyszałem, aby kto dawał y brał; tylo mi we dworze mówili, jak mię brali do Kamieńca, że ja miałem wziąć rubli 80, o których ja nie wiem. Powiadali mi w dworze naszym, że w Chomińcach u pana Dłużniewskiego rzeź naypierwiej zacząć się miała. Nie znam żadnego Kiryłę, tylo diaka, który jest w Międzybożu u xiedza Strzelbickiego y teraz diakiem y tam się ożenił. Nie znam popa w Czabanach. Sprowadził mnie tutaj kommissarz mego pana starosty w sobotę y ze mną popa z Lechnówki razem. Miałem roku przeszłego dwóch parobków, ale teraz żadnego, tylo chłopców z teyże wsi Rososza dwóch i dziewczkę prządkę z Bednarówki; jeszcze za życia mojej żony służącą.

W. Raciborowski chorąży latyczowski, prezydujący. Jan Komarnicki, cześnik Latyczowski. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski. Tadeusz Matuszewicz m. p. Wiktor Kamiński. J. Brzeziński.

Из картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCXXV.

Показанія дворянки Павловской о поведеніи священника Бѣлецкаго. 1789. Мая 11.

Zeznania imć pani Pawłowskiey, dyzpozytorowey z Rossosza, die 11 mai, 1789 anno, w Rossoszu.

— Co za konekcyą waszmość pani miałaś z popem?

— Jestem jego kumą.

— Coż waszmość pani pop powiadał?

— Na wielkanoc ruską dał mu mąż uniwersał, przysłany od stanów, aby przeczytał ludziom. Pop po mszy mówił mężowi memu, aby całego nie czytać, lecz kilka słów, bo czy winny czy niewinny będzie się mieszał. Lecz mąż moy kazał czytać cały. Ztamtąd poszliśmy do popa na święcone, gdzie czekając na popa w kilku osób, bawiliśmy się. Nadszedł pop, y gdy siadł koło mnie, mówił, że coś osłab, potem zaczęliśmy jeść, a wypiwszy po kilka kiliszków wódki, zaczął mnie xiądz prosić, abym po jego śmierci pamiętała o dzieciach. Jam z tego żartowała; wyszliśmy ztamtąd do domu, zaprosiwszy xiędza na obiad, lecz ten, że był napiły, nie przyszedł. Widziawszy, że nie masz popa, poszłam do niego z innemi, we wsi mieszkającemi; zastawszy go spiącego, obudziłam; gdy wstał, wziął swego synka y kazał się całować y w tem rzewnie płakać zaczął, mówiąc do dziecka: na bide oba przeydzem z moim synem; przepadliśmy obydwu, ja—jak ja, ale wy na wieki przepadliście. Jam go pytała, co za przyczyna, lecz on mnie nie chciał powiedzieć y odtrącił, gdym go reflektowała. Poszłam z jego domu, zostawiwszy go płaczącego; był w ten czas jeszcze napiły; nad wieczorem przyszedł do mnie diak, abym zbudziła popa na nabożeństwo, bo on się boi. Jam poszła y, zbudziwszy go, poszliśmy do cerkwi.

We czwartek mówiłam mu, że mam wiele rzeczy ci, popie, muwić, coś mi namienił, ale mi musisz prawdę wyznać; przyjdź do

mnie; obiecał, lecz szlachta z Niemierzyniec przyjechała y wzięła go, y już z nim nie gadała więcej.

— Jeżeli dawniey czego nie gadał przed waszmość' panią?

— Dawniey w wielkim poście był u mnie, y gdym z nim gadała, pytałam go, czego się tak ustawnie smucisz? Mowił mi, że day mi pokóy kumo, mam ciekawe rzeczy, ale ci teraz powiedzieć nie mogę, bo choć bym ci powiedział, możebyś mnie wydała. I zawsze mnie tem zbywał. Jam chciała koniecznie wybadać, bom miarkowała, że coś tai nie dobrego.

— Jeżeliż w. pani nie uważała jakiego podobieństwa, aby był odmienny w umorze pop, i jak od dawnego czasu, y jeżeli nie uważała jakiey odmiany w nabożeństwie?

— Już oddawna uważałam, że bywał smutny, często się zamyslał, suplikacji, którą zawsze w poście śpiewają, tego postu nie śpiewał, y pod czas rezurekcyi opuścił „od głodu y wojny“, o tym y chłop mi powiadał Tymko, że coś się naszemu popowi stało, że teraz suplikacyi nie śpiwa, a kiedy śpiewał pod czas rezurekcyi, rozumiałam że pierwszy raz opuścił od głodu y wojny, ale uważałam że ani razu nie spomniał.

— Jeżeli więcej niema co wyznać?

Nic więcej nie mogę powiedzieć, to, com słyszała, uważała, to wszystko rzetelnie wyznaję y to wszystko badałam końcem, aby wyjawic złe, o którym już oddawna odgłos mnie dochodził.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

ССХХVІ.

Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ священника Михаила Бѣлецкаго, обвиненнаго въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Іюня 25.

Libera confessata ex venerabili Michaelae Bielecki, parochio Rososzanensi rithus graeci latino uniti, sub celebratione termino-

rum quaerelarum officii castrensis Camenecensis Podoliae, feria quinta, id est 25 mensis junii, anno Domini 1789 agitatorum, per officii sui plenum excepta.

1. Jaki wiek? stan urodzenia? miejsce mieszkania rodziców i krewnych? miejsce wychowania?

— Lat mam 30, urodzenia szlacheckiego, rodzice moi dotąd mieszkają w Bednarówce na parafji, chowałem się z małych lat u rodziców?

2. Gdzie brał nauki? w którym je wieku zakończył? kiedy wzioł powołanie do stanu duchownego? gdzie się święcił? przez jakiego biskupa?

— W Barze chodziłem do szkół przez dwa lata, a przez dwa potym w Szarogrodzie, naostatek tu, w Kamieńcu, dokończyłem nauki. Zostałem xiędzem w 1783 roku, święcił mnie biskup Bielański.

3. Kiedy i w którym miejscu wykonywał przysięgę w książeczce pod tytułem „Sokraszczenny Kathechisis“ przepisana? Czyli za przeszłego archimandryty wspomniona książeczka została do cerkwiów rozesłana, czyli za terazniejszego, Wiktora Sadkowskiego, y czyli ją ma przy cerkwi?

— Nigdzie i nigdy nie przysięgałem, ani o takiej książeczce słyszałem; ani nawet żadnego archymandryty nie znam, prócz mego biskupa, xiędza Bielańskiego.

4. Kiedy y jak dawno przykazano mieć przy cerkwiach książeczki o „Pobiedzie na supostaty“ y czyli nabożeństwo czyli suplikację, w tej książeczce przepisane, nie były zaniebawane? czy w każde święto te nabożeństwa były czynione? czy z ludem wspólnie, czy tylko samego ciebie y ludzi cerkiewnych? Czyli książeczki te kupował, czyli je darmo rozdawano y przez kogo?

— Takiey książeczki na oczy moje nie widziałem y z niey nabożeństwa nie odprawowałem.

5. Gdzie mieszkał y czym się bawił między rokiem 1764 a 1766? Gdzieś mieszkał y w jakim byłeś powołaniu między rokiem 1767 a rokiem 1769?

— W tych latach jeszcze byłem małym przy moich rodzicach w Bednarówce.

6. Jakie miał od xiedza archimandryty listy, przez Boczkowskiego przywiezione, który przez xiedza Stefana Lewandowskiego protojereja był expedjowany y zaświadczony.

— Ani listów żadnych nie miałem, ani archimandrytów y protojerejów nie znam.

7. Czy miewałeś iakie ukazy od biskupa Mohilowskiego, Kijowskiego, lub od synodu bez wiadomości archimandryty Słuckiego, lub konsystorza Słuckiego y jakie te były ukazy?

— Ani ich ukazów, ani ich osób nie znam.

8. Czy bywałeś na soborach w Słucku, lub w innym mieyscu? Gdzie był ostatni sobor w czasie wizyty xiedza, odbywany? Czyś się z nim nie widział?

— O mieście Słucku tylkom słyszał, alem w nim nigdy nie był. Nie wiem o żadnym za mego wieku soborze.

9. Jakie względem buntów na soborze od archimandryty, lub od protopopów miałeś rozkazy? Czyli na piśmie, czyli słownie?

— Na soborze żadnym nie byłem, ani do buntów rozkazów nie słyszałem.

10. Podczas soboru, ponieważ nie wszyscy popi razem byli wołani, ale na dwie podzieleni części, w ktorey części znaydowałeś się? y co tam robiono?

— Powiedziałem już, że o tym cale nie wiem.

11. Czy podlegasz rządowi duchownemu tak, żeby nie zaniedbałeś co by ci było nakazano?

— Posłuszny jestem we wszystkim rządowi mego pasterza, biskupa Bielańskiego.

12. Gdyby rozkaz zwierzchności duchowney wyszedł przeciwny krajowemu rządowi, ktoremu byś był posłusznym?

— Gdyby mi moja zwierzchność rozkazywała przeciwne obowiązki prawom krajowym, jawnie bym jej nie mógł zupełnie słuchać.

13. Czyli przysięga, na wierność monarchini Rossyiskiej uczyniona, przeciwi się wierności, której król Polski y rzeczpospolita wyciąga od tych, co wspomnioney monarchini przysięgli?

— Gdy mam swego monarche, pod którym żyję, pewniebym zle y przeciwnie zrobił, gdybym innemu monarsze na wierność przysięgał.

14. Kto namawiał do buntu? y jakie zachęcenia przekładały namawiające osoby?

— Nikt mię nie namawiał y nie zachęcał do buntów.

15. Czyli dawali pieniądze ci, którzy do buntu namawiali y zkład mieli pieniądze?

— I pieniędzy mi nikt nie dawał.

16. Czy pokazywali jakie pisma y od kogo? czy powiadali kto będzie przywódcą do buntu y czy obiecywali jaką pomoc i zkład?

— Pisma od nikogo żadnego nie miałem, ani ktoby miał buntować, nie wiem.

17. Jakie przed tym przy nabożeństwach imion panujących czyniłeś wspomnienie? a jakie teraz?

— Tak przedtym, jako y teraz zawsze modliłem się za papieża rzymskiego, króla, fundatorów y wszystkich chrześcijan.

18. Czyli po wzięciu w areszt nie byłeś od kogo namawiany, abys taił prawdę?

— Nikt mię nie mógł namawiać, żebym się taił, kiedy ja sam przekonywam się, żem tego wszystkiego, co mie tu pytano, nie jest winien.

19. Z jakiego powodu spisywano ludzi, wyszczegulniając wiek y zdatność?

— Spisywałem ludzi, którzy się spowiadali, a którzy nie, y te spisywanie dziekanowi memu, xiędzu Andrzejowi Żukowskiemu, podawałem.

20. Czy nie miałeś u siebie w domu piliponów y czy nie rozmawiałeś z niemi?

— W domu moim piliponi nie postali y od nich nic nie kupowałem, anim z niemi rozmawiał.

21. Czy nie wiesz o podarunkach y pieniądzach przez piliponów dawanych komu, lub sobie?

— Nie wiem y nie słyszałem o tym.

22. Czy nie znasz Kiryły y czy nie gadałeś z nim?

— Kiryły żadnego nie znam, anim z nim kiedy rozmawiał.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 40.

CCXXVII.

Ходатайство каменецкой уніятской консисторіи объ освобожденіи изъ подъ ареста за ея поручительствомъ четырехъ священниковъ, арестованныхъ вслѣдствіе ложнаго оговора. 1789. Августа 6.

Prześwietna Kommissyo, jaśnie wielmożni panowie dobrodzieje!

Ponieważ wielebni xięża: Michał Bielecki Rososki, Onufry Gorecki Manasterzecki parochowie, Iozef Michniewicz, exparoch Karpowiecki, y Jan Prokopowicz, wikary Karapczyjowski, złożyli supliki swoje ad illustrissimum dominum loci ordinarius, zażalając się, że, niewinie pomówieni, od kilku miesięcy cierpią więzienie cywilne.

Do proźb przeto ich illustrissimus dominus loci ordinarius przychyłając się, officio suo camenecensi zalecił za temiż xiężami inkarcerowanemi supplikować o łaskę ich wypuszczenia y przy katedrze tuteyszey tychże umieszczenia.

Officium praesens, dopełniając zlecenie illustrissimi loci ordinarii, niesie proźby do prześwietney kommissyi jaśnie wielmożnych panów dobrodziejów, aby pomienieni xięża inkarcerowani mogli otrzymać pozwolenie zostawać przy tuteyszey katedrze dopoki nie nastąpi rozpoznanie sądowe zarzutów y niewinności ich. Officium zaś idem naywierniey przyrzeka tychże xięży stawić, kiedy prześwietna kommissya zadysponuje.

Dan w Kamieńcu, die 6 augusti, 1789.

Michał Radewicz, archi-prezbiter katedralny y officjał generalny Kamieniecki, Podolski.

Изъ картона дѣлъ Каменецкихъ № 7.

ССХХVIII.

Показанія свидѣтелей по дѣлу обвиненія священника Михаила Бѣлецкаго въ участіи въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Октября 31.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Jacobi Manasterski, officii sui instigatoris, ex munere instigatorialis agentis, contra reatum venerabilis Michaelis Bielecki, parocni Rososzensi, inculpati ex mente sententiae officii castrensis Camenecensis Podoliae, sub celebratione judiciorum officii ejusdem extra cadentiam, die 31 octobris, anno 1789 in ordine expediendarum inquisitionum conscripta, subscripta, parti porrecta.

1. Zezna świadek: jako Kiryło szpieg był w Rososzu, tam dni kilka u xiędza parocha Rososzskiego bawił, z tymże pił i zmowy różne względem rzeźby z tym że czynił.

2. Zezna świadek, iż pilipy u tegoż xiędza Rososzskiego, z różnemi towarami włączący się, przez dni kilka bawili się, z nim pili i onego, dając mu pieniądze, do rzeźby namawiali.

3. Zezna świadek, iż xiądz paroch Rososzski, skłoniony do tej rzeźby, w domu przez kilka czasów nie był, po różnych miejscach jeździł i ludzi tak obcych, jako i rososzkich. do tejże rzeźby namawiał i pieniądze onym dawał.

4. Zezna świadek o obchodzeniu się i postępowaniu xiędza parocha Rososzskiego w swoim urzędowaniu i o życiu jego.

Inquisitiones ex parte et actoratu generosi Jacobi Manasterski, ex munere instigatoris agentis, contra reatum venerabilis Michaelis Bielecki, parochi Rososzevecensi:

1 testis, laboriosus Tomko Balicki, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: ad 1. Mieszkam w Rossoszu, ale ani sam widziałem, ani od kogo słyszałem, aby Kiryło szpieg był kiedy u xędza Bieleckiego, albo przebywał, lub pił z xędzem Bieleckim. Ad 2. To wiem sam, iż ani we wsi naszej, ani u xędza Bieleckiego nie był żaden pilipon, pod żadnym pozorem, ani od tych nikt pieniędzy nie brał. Ad 3. To wiem, że xiądz Bielecki nigdzie się nie włóczył, ale zawsze nabożeństwa pilnował y nikogo nie namawiał do buntów. Ad 4. To wiem, że xiądz Bielecki zawsze był trzeźwy, z ludźmi dobrze się obchodził y nabożeństwa zawsze pilnował. Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

2 testis, laboriosus Błażey Dżyngała, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: ad 1. Wiem o tym dobrze, że Kiryło szpieg nigdy nie był u nas w Rossoszu u xędza Bieleckiego, ani go kto widział, ani o tym, aby był, słyszałem. Ad 2. Nie słyszałem od nikogo, ani wiem, aby byli pilipony w Rossoszu. Ad 3. Wiem o tym, że xiądz Bielecki nigdzie nie jeździł, ani ludzi tak obcych, jak naszych nie namawiał. Ad 4. Wiem, że xiądz Bielecki z ludźmi się najlepiej obchodził, był trzeźwy y nabożeństwa pilnował. Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

3 testis, laboriosus Stefan Byczek, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: ad 1. Mieszkam w Rossoszu, ani wiem, ani widziałem, ani słyszałem, aby Kiryło szpieg był kiedy w Rossoszu u xędza Bieleckiego y aby miał z tymże Kiryłą xiądz Bielecki jakie zmowy. Ad 2. Wiem sam, że pilipony nigdy nie byli w Rossoszu u ludzi, ani u xędza Bieleckiego, ani wiem, ani słyszałem, aby komu pieniądze dawali. Ad 3. To wiem, że xiądz Bielecki nigdzie nie jeździł, ani się włóczył, ale swego urzędu pilnował y nikogo do buntu nie namawiał. Ad 4. Wiem, że xiądz Bielecki z ludźmi nigdy się nie kłócił, dzieci nasze katechizmu y na-

bożeństwa nauczał y był zawsze trzeźwy. Recognoscens, ignarus litterarum, signum crucis sanctae posuit.

4 testis, laboriosus Antoni Tomków, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: ad 1. Wiem że Kiryło szpieg ani we wsi w Rossoszu, ani u xędza Bieleckiego nie był, ani go widziałem, anim o tym słyszał. Ad 2. Wiem, że pilipony u nas we wsi ani u xędza Bieleckiego nie byli, ani pieniędzy nikomu nie dawali. Ad 3. Wiem o tym, że xiądz Bielecki nigdzie nie jeździł, ani słyszałem, aby kogo do buntu namawiał. Ad 4. Wiem, że xiądz Bielecki nigdy się z ludźmi nie kłócił, był trzeźwy y nabożeństwa pilnował. Recognoscens, ignarus lieterarum, signum sanctae crucis posuit.

5 testis, nobilis Tomasz Maniewicz, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: ad 1. Mieszkam w Rossoszu, a nie widziałem, aby Kiryło szpieg był kiedy we wsi Rossoszu, ani od nikogo słyszałem o tym, aby był. Ad 2. Nie widziałem, ani słyszałem, aby kiedy pilipony byli u xędza naszego, ani u żadnego człeka z naszych. Ad 3. Wiem o tym dobrze, że xiądz Rossoszski nie wyjeżdżał z domu nigdzie y ludzi do buntu nie namawiał. Ad 4. Wiem, że xiądz Bielecki zawsze pilnował nabożeństwa, był trzeźwy y z ludźmi obchodził się spokojnie. Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.

6 testis, laboriosus Jurko Ianiuk, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: ad 1. Nie słyszałem, aby kiedy Kiryło był w Rossoszu u xędza Bieleckiego. Ad 2. Nie słyszałem y nie wiem y tego, aby pilipony byli y bawili, lub ludzi namawiali w Rossoszu u xędza Bielockiego. Ad 3. Nie słyszałem, aby xiądz Bielecki gdzie się włóczył po stronach y ludzi namawiał. Ad 4. Znam xędza Bieleckiego, że zawsze jest pilny w parafji y trzeźwy. Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.

Связка инквизицій Каменецкаго городск. суда № 4145, л. 42—43.

ССХХІХ.

Отчетъ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, представленный сейму, заключающій перечень мѣръ, принятыхъ комиссіею для предупрежденія крестьянскаго возстанія и указанія на важнѣйшія свѣдѣнія, добытыя комиссіею для раскрытія предполагаемаго заговора. 1789. Апрѣля 30.

1789, dnia trzydziestego miesiąca kwietnia.

Do najjaśniejszych stanów seymujących. — Kommissja województwa Podolskiego, wielbiąc dzieła zwierzchniczego rządu najjaśniejszych stanów seymujących, jak naydokładniejszym zleceń sobie danych uiszczeniem czynności swoich szczególniejszych czyni doniesienie. Po rozesłanych w województwo swoje uniwersałach z ostrzeżeniem o wzrastających rozruchach zuchwałego chłopstwa i zaleceniem przystawienia podeyrzanych, popów i chłopów przystawiać zaczęli; a nayprzód: w. pan Marszycki przywiózł popa z Lanckoronia i człeka swego, za parobka służącego, którego ów pop, wy pytawszy się na spowiedzi w wielki czwartek ruski, że jest ten parobek rusin, że służy u pana Marszyckiego, i że nocuje częstokroć u niego we dworze, przestrzegał go, aby temi dniami nie nocował, bo lachów i żydów wyrzną. Doocznie mowiącemu parobkowi zaprzeczał pop lanckoroński, któren sam wyznał, iż dotąd z w. Marszyckim żył w dobrym zachowaniu, a parobka tego nie znał. Żeby byli piliponi w domu jego, zapierał się. Zesłana indagacya na grunt do Lanckoronia okazała z dwóch świadków, iż pilipony w domu popa tego znaydowali się, co odpiera xiądz Kotelski, paroch z Lanckoronia, a tak przekonanego ściśle osadzić kommissja nakazała. W dalszym czasie przeciągu, obywatele popów i chłopów do liczby kilkadziesiąt przystawili, z których wielu wybadywania kommissyi okazały byź szemrających pijanych chłopów, na odgłos gdzieś wszczętego się buntu. — Między zaś temi przystawiony chłop z wsi Geletyniec dobrowolnie wyznał, iż od piliponów do buntów na rzeź panów i żydów namawiany był, a to, aby jedne wiarę ruską tylko

zrobić; dali mu zaraz chustkę, noż i rubli ośm, przysięgać mu na wierność roskazali, którą wykonał przed obrazem ich własnym św. Mikołaja; popa Czabańskiego starszym buntujących się nazywali, na wielkanoc ruską czas rzezi naznaczali; po skończonej rzezi ku Chersonowi, do syna Gonty udawać się wszystkim buntującym się, jako miejsca uszczęśliwienia, pociągali. Doniesienie w. Jastrzębskiego, wsi Rabijówki dziedzica, kommissją naszą uwiadomiło w takich wyrazach, iż: „poymany we wsi Rabijówce człowiek, imieniem Kiryło, powiadający się być zbiegłym z Hłuboczka, dobrowolnie w przytomności na podpisie wyrażonych osób zeznał, iż on z zlecenia popa Hlibeckiego, mielnika z Czerniawy i chłopów Steciuków z Bazalji zachęcał do buntów w bardzo wielu wsiach ludzi, między którymi włościami z dobrowolnych inkwizycyi, wyznał popa karpowieckiego być najwyższym tego buntu komendantem, i mielnika karpowieckiego trzech synów być jego współnikami, popa zaś z Lechnowki i popa z Rososza, komendantami tego buntu być mienili. Z tych popów nie kommissja wojewódstwa Podolskiego wyczerpnąć nie mogła, zawsze ich znajdując zaprzeczających się; trzech zaś synów mielnika, dowiedziawszy się, że są polacy, i oyciec ich przed lat dwunastu umarł, tudzież o postępach przez życie ich nayskromniejszych, osadziwszy w przyzwoitych więzieniach wszystkich, stafetę natychmist do kommissyi wołyńskiej posłała, gdzie Kiryło ten odwieziony jest, z prośbą, aby Kiryło ów przytrzymany był w ścisłym więzieniu do dalszych mogących się okazać okoliczności, tudzież o udzielenie wybadywań i zeznań Kiryły, tyczących się dóbr wszelkich, w województwie Podolskim leżących. Pilna troskliwość obywatelów podolskich w przystawianiu chłopstwa burzącego się zwiększa coraz więcej liczbę więźniów w fortecy Kamieńcu; sprawiedliwa bojaźń obywatelów o dobro powszechne wieloliczne zanoszą żądanie do w. komenderującego fortecą Kamieńca o udzielenie komendy w różne strony województwa; wielmożny komenderujący z mocy ordynansów i czułej troskliwości chętnie żądającym udziela. A tak liczba więźniów zwiększająca się, ile po

wyjściu regimentu wielkiej buławy, baczną czyniąc kommissyą, znagliła zanieść żądanie swoje do j. w. generała artyleryi o udzielenie województwu naszemu kommendy; o toż samo teraz zanosí swe proźby do najjaśniejszych stanów seymujących, gdyż bliskie rozwinięcie, trwogę i bojaźń sprawujące w obywatelach, ten jeden widzi swego bezpieczeństwa ratunek. Kommissja województwa Podolskiego, widząc złość złączoną z ślepotą w popach ruskich, umyśliła pisać do xiędza biskupa ruskiego, we Lwowie mieszkającego, aby raczył w województwo nasze zjechać, xiędza zaś officjała ruskiego, w mieyscu tym mieszkającego, uprosiła, aby zatrzymał przesłanie pieniędzy stołowych, które xięża ruscy już częścią poskładali, a resztę składają do dalszych wyroków najjaśniejszych stanów seymujących, jeśli te pieniądze za granicę wysłane byź mają, lub nie? Takie czynności swoich kommissja województwa Podolskiego uczyniwszy tłumaczenie, dalszych zleceń najjaśniejszych stanów seymujących, jako rządu zwierzchniczego, z przedsięwzięciem do wykonania oczekiwać będzie. W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Jan Komarnicki, cześnik latyczowski. Jli Czar-kowski, B. K. Tadeusz Matuszewicz mp.

Кн. прот. застѣд. порядк. комис. воев. Подольс. № 4347, л. 81.

ССХХХ.

Отношеніе Подольской порядковой комиссіи къ такой же комиссіи Волынской съ просьбою о присылкѣ въ Каменецъ арестантовъ: Кирилла Пундыка и Василя Черногуба, необходимыхъ для производства уголовнаго слѣдствія надъ лицами, судящимися въ Каменцѣ по дѣлу о предполагаемомъ крестьянскомъ возстаніи. 1789. въ маѣ.

Kommissya porządkowa województwa Podolskiego, hasłem jedności w celu zabezpieczenia życia y majątku współobywatelów z prześwietną kommissyą województwa Wołyńskiego nieoddzielnie złączona, pełniąc naytroskliwiey obowiązki urzędowania swego, chwy-

tała nayszczęśliwości publiczney ogień nayskuteczniej utłumić w samym źródle mogły. Między innemi w województwie naszym zdarzeniami, gdy kommissya miała sobie komunikowane dobrowolne wyznania z złapanego Kiryły, przez juryzdykcya dworską rabijowiecką sporządzone, y Wasyla Czernohuba z Krasilowa, w których upatrzywszy wielu popów y chłopstwa w okolicach województwa naszego powołanych, uprzatając nie tylko oznaki, ale y pozory wszelkie, mogące zamieszać spokojność powszechną, tychże, powołanych przez wspomnionych aresztantów, chwytać, do kommissyi stawić y w więzieniu tuteyszey fortecy osadzić nie zaniedbała. Że zaś pó uczynionych bezskutecznie w kommissyi swojej indagacyach, ile że gatunek sprawy niniejszey między innemi ludzkiemi zdarzeniami jest konspiracya, która obecnego zarzutu dowodzenia y naocznego przekonania wymaga koniecznie, przeto kommissya województwa Podolskiego powtarza swoje do prześwietney kommissyi województwa Wołyńskiego proźby, aby, względnie na przełożone remonstracye, pomienionych aresztantów: Kiryłę y Czernohuba y z nichże indagacye z mieysca, gdziebykolwiek w województwie Wołyńskim znajdowali się, go kommissyi naszej presłać raczyła, oświadczając kommissya, iż po nastąpionym jakimkolwiek skutku ich tu obecności, tychże nieodwłocznie w odwrót odesłać starać się będzie, y o tym ma honor zapewnić.—K. J. Lipiński, podkomorzy podolski, prezydujący mp.—Jgnacy Axamitowski, łowczy podolski mp.—Tadeusz Matuszewicz mp.—Jli Czarkowski.—A. Czerwiński.

Кн. прот. застѣд. порядк. ком. Подол. воев. № 4347, л. 87 н. об.

ССХХІ.

Показанія, отобранныя порядковою коммиссією Подольскаго воеводства отъ священника Василя Ролинскаго, оговореннаго въ участіи въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 1.

Odpowiedzi kapłana ze wsi Lechnowki, die 1 maja, 1789 roku.

Pytania takie, jak u xiędza ze wsi Karpowiec.

Z Lechnowki wielmożnego Dulskiego.

Urodziłem się w Oleszynie, w starostwie Proskirowskiem, oycą miałem kapłana w tejże wsi, a teraz brat mój rodzony młodszy jest na tym mieyscu. Nazywam się Bazyli Roliński.

U oycy wychowany byłem.

Do szkół chodziłem w Barze.

Po szkołach, wziawszy sukienkę, bawiłem w Kamieńcu przy xiędzu officyale rok, a potem znów w seminarium we Lwowie bawiłem rok y niedziel 6.

Święcił mię xiądz Bielański we Lwowie, zkąd powrociwszy, zaraz byłem przy parafji w Lechnowce y cerkwi nowo wystawionej.

Żadney kłótni z nikim nie miałem w gromadzie, zaświadczą za mnie państwo Seredniccy podczaszostwo.

Żonę mam y dziecie.

Nie widywałem nigdy pilipowców, ani markietanów, ani kupców w Lechnowce.

Nie słyszałem o żadnych buntach od nikogo, ani o rzezi.

Nikt mię nie namawiał nigdy do żadnych buntów y do rzezi.

Nie wiem, aby gdzie pilipowcy lub markietani w ktorej wsi byli.

Podarunki albo pieniędzy aby dawali komu jacy pilipowcy czyli markietanie nie słyszałem tego.

Gdzie by się bunty lub rzeź miały zaczynać nie słyszałem, tylo tego dnia, jak jechałem do Kamieńca, powiedziano mi we dworze, że ja miałem się zapisać do tego buntu, a ja o nim nie wiem.

Nie znałem żadnego Kiryłę y nigdy o nim nie słyszałem.

Popa w Czabanach nie znum, bo to jest dyecezya Łucka a nie Kamieniecka.

Kazał mi jechać do Kamieńca dla justyfikacyi pan podczaszy, a sama na droge dała mi rubla, ktorego odebrał underofficer odemnie, y teraz mię za tego rubla żywią.

Parobków mam dwóch, teyże wsi Lechnowki poddanych, y chłopca, y dziewczę, y gospodynię.

W Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Jan Komarnicki, cześnik latyczowski. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski m. p. Tadeusz Matuszewicz m. p.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

ССХХІІ.

Показанія, отобранныя порядковою Подольскою комиссією отъ священника Іосифа Михневича, оговореннаго въ участіи въ крестянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 1.

Badania y pytania w kommissyi podolskiey z popa karpowieckiego uczynione, die 1 maja, 1789 roku, y odpowiedzi tegoż popa.

Zkąd jest? Z Karpowiec wielmożnego Dulskiego. Gdzie się rodził y jak się zowie? W Olchowcu Wielkim pod Husiatynem. Nazywam się Iozef Michniewicz, lat 51 mający, syn kapłana tamiecznego. Gdzie się wychował? W domu u swego oycy w Olchowcu. Gdzie ma y jakich krewnych? Braci stryjeczno-rodzonych mam dwóch: jeden kapłanem w Arkadyowcach pod Mikołajowem, a drugi w Martynkowcach pod Satanowem. Gdzie w szkołach uczony? W Kamieńcu. Gdzie po szkołach bawił? Służyłem u jaśnie wielmożnego Mikołaja Potockiego, wojewodzica Bełskiego, półtrzecia roku do pokojowych usług; gdzie mię oyciec odebrał y przymusił do kapłańskiego udać się stanu. Byłem tu w Kamieńcu do tego stanu duchownego przysposabiany pod xiądzem Gromnickim officyałem. Gdzie święcony? W Lwowie od xiędza Szeptyckiego metropolity. Czy

dawno parochem czy wikarym? w Karpowcach pod Szarawką, czy w drugich Karpowcach? i nad jaką rzeką ta wieś leży. Prosto do Kamienieckiej parafji byłem święcony, do tych Karpowiec, co są za Szarawką nad rzeką Wołkiem, Czy miewał jakie sprawy y z kim, y o co? Miałem trzy sprawy: jedną z gromadą o zdzierstwo gromady; drugą za kobitę, co w ciąż zaszła. W tych dwóch oczyściłem się y dekret nuncyatorski mię utrzymał przy parafji, choć biskupi synod od niey odsądził. Z gromadą karpowiecką y z jakim człekiem czy miał kłutnię jaką? A trzecią mam sprawę z panem Czerkasem, trzyma Rużycznę y Werbkę, który sądząc, że ja na niego moskalów, stojących w Karpowcach, nasyłał do Rużyczny, zhańbił mię y ja jego; potym mi dał różgami y o to mam sprawę w Latyczowie. Czy wdowiec, czy żonaty? Czy nie trafiło się kiedy popełnić kryminału y zabójstwa? Wdowiec jestem od lat siedmiu, a powołany byłem o tę kobietę, która, u mnie będąc gospodynią, dziecie sobie z kim innym zrobiła. Czy od roku widywał się kiedy y gdzie z pilipowcami, lub jakimi kupcami moskiewskimi, czyli markietanami nazywającymi się? Był u mnie z chustkami jakiś czy kupiec, czy pilipowiec przed wielkim postem tego roku. Kupiłem u niego dwie chustki za złotych siedm, a pierwey było ich takichże dwóch czy jeden kupców czy pilipowców, ale ja nie byłem na ten czas w domu, lecz w Latyczowie na sądach; a ci byli, nocując u Wasyla Bohatyczuka. Czy nie słyszał od kogo z ludzi o buntach przeciw panom polskim? Nie słyszałem, tylo od żołnierza kommandy pana Skibickiego, że tam na Wołyniu od Polisia źle się dzieje. A więcej nie słyszałem. Czy nie był namawiany od kogo do tychże buntów y rzezi? Nie byłem namawiany od nikogo y nie słyszałem tego nigdy. Czy nie wie jeśli tacy ludzie pilipowcy, czy kupcy, czy markietani nazywający się, byli w Karpowcach albo w innych wsiach y z czym? Więcej nie wiem, aby gdzie byli takowe ludzie pilipowcy, markietani lub pod nazwiskiem kupców, a tylo wiem o tym, że dwa razy byli w Karpowcach. Czy nie wie o rozdawaniu przez nich komu pieniędzy lub podarunków y na co? Nie słysza-

łem, aby gdzie rozdawali oni pieniądze lub podarunki. Kiedy, gdzie początek y od kogo tey rzezi zaczynać się miał? Nie wiem y nie słyszałem, gdzie miał być początek tego buntu y rzezi, tylo mi powiedział pan Święcicki, towarzysz, że tam gdzieś za Krzemieńcem lokay, gumieny y inni ludzie dworscy zarżneli pana jakiegoś. Czy zna jakiego Kiryłę z Hłuboczka? gdzie się z nim poznał? Czy nie miał z nim kłótni y zawziętości y o co? y czy był u mielnika w Karpowcach? Żadnego Kiryłę nie znałem nigdy y nie wiem, czy był u mielnika w Karpowcach. Wiele mielników jest w Karpowcach y co to za ludzie; czy ma z niemi jaką kłótnią? Mielników jest dwóch w Karpowcach, po zmarłym ojcu swym dwoma młynkami podzielili się, a trzeci syn, mający lat 16, jeszcze nie żonaty; z nikim się nie kłucą y siedzą na mieyscu. Czy zna popa w Czabanach y jak dawno? y jak się zowie? Nie znałem popa w Czabanach, a jadąc do Kamieńca, słyszałem, że pop z Czaban wzięty. Kto go tu zaprowadził do Kamieńca? Woyciechowski, szlachcic z Skarżyniec, przywiózł mię z sobą do Kamieńca, bo pan Tarnawski, dyspozytor, kazał mi jechać do explikacyi. Czy ma syna jakiego y gdzie on teraz? Mam syna starszego jednego, ktoremu lat 24; ten, dwa roki będzie, jak z Baru wyszedł ze szkoł; drugiemu lat 8, a córce lat jedynaście. Syn moy starszy był kilka niedziel u pana kommissarza wielmożnego Boreyka stolnika. Czy syn starszy jeździł po towarzysku, werbował ludzi dla kogoś. y za to był wzięty od komendy do Proskurowa? Nie chodził po towarzysku y razu y ludzi żadnych nie werbował dla nikogo, y tylo ze mną był wzięty syn do Proskurowa, że mię y syna mego oskarżył pan Czerkas y Piotrowski, ale nas obydwóch ten porucznik zaraz wypuścił, a żołnierza połajał. Jakich masz parobków y zkąd rodem, u ciebie służących? Mam parobka jednego rodem z teyże wsi Karpowiec y chłopca wykrztę, a zaś komornika z za kordonu, z żoną i dziećmi u mnie bawiącego dwa roki. W. Raciborowski prezydujący. Jan Komarnicki, cześnik latyczowski. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski. Tadeusz Matuszewicz m. p. Wiktor Kamieński. I. Czarkowski. I. Brzeziński.

Nazajutrz wyznał przed kommissją: że przypominam sobie, gdy byłem w Proskirowie, trafiłem w domostwie na pijących chłopów, którym jacyś żebracy kieliszki gorzałką napełnione żegnali; zapytałem, co by mieli racją żegnać? odpowiedzieli, że są kwestarze z Czemerys pod Barem, z Poczajowa, którym zabrałem patentą y są u mnie w domu. A trzeci żebrak czyli kwestarz był z Hryniewicz; temu patent, od bractwa dany, rozdarłem; to może z tych trzech który był Kiryło, a inszego nie znał. W. Raciborowski, chorąży Latyczowski, prezydujący. Jan Komarnicki, cześnik latyczowski. I. Czarkowski. Tadeusz Matuszewicz m. p.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

ССХХХІІІ.

Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ священника Іосифа Михневича, обвиненнаго въ участіи въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ; также показанія свидѣтелей, допрошенныхъ по этому дѣлу. 1789. Іюня 25.

Libera confessata ex venerabili Iosepho Michniewicz, parochio Karpovecensi, sub celebratione terminorum querelarum officii castrensis Camenecensis Podoliae, feria quinta, id est die 25 mensis junii, anno domini 1789, agitatorum, per officium sui plenum excepta.

1. Jaki wiek? stan urodzenia? miejsce miszkania rodziców y krewnych? miejsce wychowania?

— Mam lat 51. Nazywam się Iozef Michniewicz, jestem stanu szlacheckiego z Podgórza, ale oyciec moy był duchownym; rodzice moi mieszkali w Olchowcu w ziemi Kamienieckiej; miałem braci rodzonych, lecz wymarli w powietrze.

2. Gdzie brał nauki? w którym wieku zakończył? kiedy wziół powołanie do stanu duchownego, gdzie się święcił, przez jakiego biskupa?

— Chodziłem do szkół tu, w Kamieńcu, ktorem zakończył w roku wieku mego 19. Zostałem xieżdem w roku 24. Święcił mię xieżdz Szeptycki, metropolita.

3. Kiedy i w którym miejscu wykonywał przysięgę w książeczce pod tytułem „Sokraszczenny katechisis“ przepisaną? czyli za przeszłego archimandryty wspomniona książeczka została do cerkwiów rozesłana, czyli za terazniejszego, Wiktora Sadkowskiego? y czyli ją ma przy cerkwi?

— Pierwszy raz słyszę o takiej xiążce, o archimandrycie y o tym Sadkowskim.

4. Kiedy y jak dawno przykazano mieć przy cerkwi książeczki pod tytułem: „O pobiedie na supostaty“? y czyli nabożeństwa, albo suplikacye, w tey xiążce przepisane, nie były zaniedbywane? czy w każde święto były czynione? czy z ludem wspólnie, czy przez ciebie samego? i zkadżeś miał te książeczki?

— Nigdy przy mojej cerkwi takiej książeczki nie było, ani z niey nabożeństwa nikt nie miewał.

5. Gdzie mieszkał? czym się bawił między rokiem 1764 a 1766. Gdzie mieszkał y w jakim był powołaniu między rokiem 1767 a 1769?

— W tym czasie wyświęciłem się, y mieszkać zacząłem w mojej parafji w Karpowcach.

6. Jakie miał od xieżda archimandryty listy, przez Boczkowskiego przywiezione? ktory przez xieżda Lewandowskiego, protojereja, był expedyowany y zaświadczony.

— Ani listów żadnych nie miałem, ani Boczkowskiego y Lewandowskiego znam.

7. Czy miał kiedy, jakie ukazy od biskupa Mohilowskiego, albo Kijowskiego? lub od synodu bez wiadomości archimandryty Słuckiego? lub konsystorza Słuckiego? i jakie te były ukazy?

— Żadnych ukazów od nikogo nie miałem, ani wiem o inney zwierzchości duchowney, prócz biskupa Bielańskiego i konsystorza Kamienieckiego.

8. Czy bywał na soborach w Słucku, lub w innym mieyscu? gdzie był ostatni sobor? w czasie wizyty xiedza Sadkowskiego archimandryty lub protopopów miał rozkazy y czyli na piśmie, czyli ustnie czynione?

— Powiedziałem, że jak żyję, dopiero o tym słyszę.

10. Podczas soboru, w ktorej części znaydowałeś się, y co w tym zgromadzeniu było czyniono.

— Podobnież odpowiedział?

11. Czy podlegasz rządowi duchownemu tak, żebyś nic nie zaniedbał, coby ci było nakazano?

— Podlegam swemu pasterzowi unijackiemu.

12. Gdyby rozkaz zwierzchności duchowney wyszedł przeciwny krajowemu rządowi, ktoremu był byś podległy?

— Pewnie stosowałbym się do rządu pierwey krajowego a potym duchownego, który nie powinien być różny od krajowego.

13. Czyli przysięga, na wierność monarchini Rossyjskiej czyniona, przeciwi się wierności, ktorej król polski y rzeczpospolita wyciąga od tych, co wspomnioney monarchini przysięgli?

— Gdyby który duchowny przysięgł na wierność monarchini moskiewskiej, zapewne przez to samo zrzekł by się podległości królowi swemu y rzeczypospolitey, ale ja tego nie znam.

14. Kto namawiał do buntu i jakie powody przekładały buntujące osoby?

— Nikt mie nigdzie nie namawiał do buntu, ani animował.

15. Czyli dawali pieniądze ci, ktorzy do buntu namawiali i z kąd mieli te pieniądze?

— Ani mi nikt pieniędzy nie dawał do buntu, ani mię nie namawiał.

16. Czy pokazywali jakie pisma i od kogo? czy powiadali, kto będzie pryncypałem buntu? czyli obiecywali dla buntujących się pomoc jaką i z kąd?

— Ani pism żadnych, ani osób żadnych, do buntów namawiających, nie widziałem i o nich nie słyszałem.

17. Czyli podeymujący się do buntów wypełniali przysięgę na co y dla kogo?

— Nie wiem, bo się nikt u nas nie buntował, ani przysięgał.

18. Jakie przedtym przy nabożeństwach imion panujących bywało wspomnienie? a jakie y w którym czasie od terażniejszego archimandryty, Wiktora Sadkowskiego, było przydane.

— I przedtym i teraz zawsze wspominałem przy nabożeństwach Stanisława, króla polskiego; i papieża rzymskiego, woysko, panów y cały lud chrześcijański.

19. Czyli po wzięciu w areszt nie byłeś namawiany, żebyś taił prawdę?

— Nie byłem, bom nawet nie miał wolności z kim mówić.

20. Dla jakiey przyczyny spisywano ludzi. wyszczególniając wiek i zdatność.

— Od lat kilku mieliśmy zalecenie od dziekanów podawać tabellą, wiele się ludzi spowiadało, a wiele nie? y dla czego się nie spowiadali?

21. Czy nie widziałeś się gdzie z piliponami, lub czy nie miałeś ich w swoim domu? y dla czego u ciebie byli?

— Był u mnie pilipowiec w zapusty roku tego, u ktorego kupiłem chustek dwie za złotych 7 w obecności wielu ludzi, także kupujących, a pierwey było we wsi dwóch y nocowali u Wasyla Bohatyczuka, alem ja ich nie widzał, bom w domu nie był.

22. Czy nie mówili ciż piliponi z kim o buntach, lub z samym tobą?

— Ze mną nic nie mówili, i nie słyszałem, żeby kogo namawiali.

23. Czy nie dawali komu jakiey darowizny, pieniędzy y na jaki koniec?

— Nie słyszałem, żeby co komu daremnie dali, tylko chustki y pstry przedawali.

24. Czy nie znasz jakiego człowieka, imieniem Kiryła z Hłuboczka? czyś z nim o czym nie rozmawiał? ktory cię tu powołał.

— Ani go znam, ani go widział. dopiero tu o nim słyszę.

25. Czy znasz popa Czabańskiego? y czy nie byłeś u niego, albo on u ciebie?

— Nie znam go, bo ani on u mnie, ani ja u niego nie byłem.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Jacobi Manaster-ski, ex munere instigatoris agentis, contra reatum venerabilis Iosephi Michniewicz, parochi Karpovecensis, inculpati, ex mente sententiae officii castrensis Camenecensis Podoliae, sub celebratione judiciorum officii ejusdem extra cadentiam, die 31 mensis octobris, anno 1789 agitatorum, in ordine expediendarum inquisitionum conscripta, subscripta, parti et officio perrecta.

1. Zezna świadek, jako Kiryło szpieg był w Karpowcach, tam dni kilka u xiedza parocha Michniewicza Karpowieckiego bawiąc, z tymże pił y zmowy różne względem rzeźby z tymże czynił.

2. Zezna świadek: iż pilipy u tegoż xiedza Karpowieckiego, z różnemi towarami włóczący się, przez dni kilka bawili, przez dni kilka pili, y onego, dając mu pieniądze, do rzeźby namawiali.

3. Zezna świadek, iż xiądz paroch Karpowiecki, skłoniony do tey rzeźby, w domu przez kilka czasów nie był, po różnych miejscach jeździł y ludzi, tak obcych, jako y Karpowieckich do tey rzeźby namawiał y pieniądze onym dawał.

4. Powie świadek o obchodzeniu się y postempowaniu xiedza parocha Michniewicza w swoim urzędowaniu, y o życiu jego.

—

Inquisitiones ex parte et actoratu generosi Jacobi Manaster-ski, ex munere instigatoris agentis, contra reatum venerabilis Iosephi Michniewicz, parochi Karpovecensis, sub celebratione terminorum tactorum officii castrensis Camenecensis Podoliae, die 31 mensis octobris, 1789 anno, extra cadentiam agitatorum, ex mente sententiae officii ejusdem ex testibus infrascriptis eductae:

1 testis, laboriosus Jurko Janiuk, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: *ad punctum primum*. Mieszkam w Karpowcach, jestem wpodłe sąsiadem xiedza parocha Michniewi-

cza, wiem kto u niego bywa, ale ani wiem, ani słyszałem, aby kiedy Kiryło szpieg był, lub przebywał u xiędza Michniewicza. *Ad secundum punctum.* Tey zimy było dwóch piliponów u xiędza, przyjechali przed wrota, jeden poszedł z kobiałką z towarem do xiędza, drugi przy koniach został, gdzie podtenczas u xiędza była moja córka, od ktorey słyszałem, iż gdy przyszedł pilipon, xiądz się wybierał na mszę; córka xiędza naparła się, aby oyciec chustkę kupił, daley y służąca prosiła; xiądz, zapłaciwszy chustek dwie, poszedł do cerkwi; córka moja przybiegła do mnie, prosząc abym y ja jey chustkę kupił—nie chciałem; a wyszedłszy na obeyscie, widziałem, jak ci pilipy pojechali, nie bawiąc godziny. *Ad tertium.* Wiem, że xiądz tey zimy jeździł razy dwa na sądy do Latyczowa, więcey po stronach nie jeździł y nie słyszałem, aby ludzi do buntu namawiał. *Ad quartum.* Wiem, że xiądz Michniewicz zawsze był trzeźwy; choć się trafiło napić się z ludźmi, zawsze miernie, miał kłotnie lat temu czterę z bractwem, ale ta sprawa rozsądzona. *Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

2 testis, laboriosus Jakow Budyłowski, praestito corporali iuramento, recognovit ad interrogatoria: *ad 1.* Mieszkam w Karpowcach, ani słyszałem od nikogo, aby Kiryło był u xiędza Michniewicza, lub u niego przebywał. *Ad 2.* Słyszałem tylko, że byli tey zimy pilipy u xiędza, u których chustek dwie kupił y słyszałem, że ciż pilipy zaraz pojechali. *Ad 3.* Tey zimy xiądz Michniewicz jeździł tylko do Latyczowa y oprócz jarmarku nigdzie. *Ad 4.* Nabożeństwa zawsze pilnuje xiądz Michniewicz y z ludźmi dobrze się obchodzi. *Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.*

3 testis, laboriosus Stecko Szpakowski, prestifo corporali iuramento, recognovit ad interrogatoria: *ad 1.* Mieszkam w Karpowcach, nie słyszałem od nikogo, ani widziałem, aby Kiryło był w Karpowcach u xiędza Michniewicza. *Ad 2.* Słyszałem, że byli pilipony u xiędza, ale ich nie widziałem. *Ad 3.* Wiem, że xiądz Michniewicz jeździł na sądy do Latyczowa, więcey nigdzie. *Ad 4.*

Wiem, że xiądz Michniewicz nabożeństwa pilnuje, przed lat kilku troche nie statkował, ale teraz trzeźwo się obchodzi. *Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.*

4 testis, laboriosus Andruch Kołomyjczuk, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: *ad 1.* Mieszkam w Karpowcach, ani widziałem, ani od nikogo słyszałem, aby Kiryło był kiedy u xiędza Michniewicza, parocha. *Ad 2.* Widziałem, jak przyjechali pilipony przed wrota, xiądz parocha, długo nie bawili y pojechali ku dworowi; słyszałem tylko, że xiądz Michniewicz kupił dwie chustki. *Ad 3.* Wiem, że xiądz Michniewicz tey zimy nigdzie nie jeździł prócz do Latyczowa na sądy. *Ad 4.* Wiem, że od lat kilku xiądz Michniewicz trzeźwo y spokojnie obchodzi się, przed lat kilku była na niego kommissya z gromadą. *Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.*

5 testis, laboriosus Wasyl Leszczuk, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: *ad 1.* Mieszkam w Karpowcach, ani widziałem, ani słyszałem, aby Kiryło szpieg był kiedy u xiędza Michniewicza, lub u kogo innego. *Ad 2.* Widziałem piliponów w karczmie, ktorzy żydom przedawali płotno, ale czy byli u xiędza—nie wiem. *Ad 3.* Wiem, że xiądz Michniewicz nie jeździł po stronach dla namowy ludzi; był na jarmarkach, ale zaraz powracał. *Ad 4.* Wiem, że xiądz Michniewicz przystoynie y trzeźwo sprawował się; przed lat kilku pokłócił się z gromadą, ale ta sprawa przez komissyą zakończona. *Recognoscens, ignarus scribendi, signum sanctae crucis posuit.*

6 testis, laboriosus Iwan Popaniuk, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: *ad 1.* Mieszkam w Karpowcach blisko xiędza Michniewicza, ani widziałem, ani słyszałem, aby Kiryło był kiedy u xiędza Michniewicza. *Ad 2.* Widziałem tylko piliponów w karczmie Karpowieckiej, słyszałem, że xiądz Michniewicz kupił od nich dwie chustki. *Ad 3.* Wiem, że xiądz Michniewicz nie jeździł po wsiach postronnych, jeździł tylko na sądy do Latyczowa. *Ad 4.* Przy okazji u ludzi czasem pił, ale nabożeństwa

pilnował y z ludźmi się dobrze obchodził, Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.

—

Responsoria ex parte et reatu venerabilis Iosephi Michniewicz, parochi Karpovecensis, ad interrogatoria et actoratum generosi Jacobi Manasterski, officii castrensis Camenecensis Podoliae instigatoris.

Ad 1. Zezna świadek, jako Kiryło szpieg xiędzu Michniewiczowi aż dotąd nigdy znany nie był; tenże Kiryło, ani w Karpowcach, ani u xiędza Michniewicza nigdy nie znaydował się y nie bawił, z xiędzem Michniewiczem nie pił, y z onym do rzeźby żadney nie czynił zmowy.

Ad 2. Zezna świadek, iż luboli razu jednego pilipon, z towarami będący w Karpowcach, utargowawszy nieco w dworze Karpowieckim, ztamtąd do xiędza Michniewicza zrana przede mszą wstąpił, y u tegoż pilipona xiądz Michniewicz, nie spodziewając się w tym żadnego podeyscia, jako u kupca, chustek dwie kupił, jednakże z nim w żadne nie wdawał się rozmowy, nie pił y od niego do rzeźby (o ktorey nigdy żadney wiadomości nie miał) namawiany nie był, y żadnych pieniędzy nie brał, ale kupiwszy te dwie chustki, wnet go od siebie odprawił y już potym, ani z tym, ani z innymi piliponami nie widział się.

Ad 3. Zezna świadek, iż xiądz Michniewicz nigdy do rzeźby nie nakłaniał się, bo o tey nawet nie słyszał; z domu także nigdzie nie wyjeżdżał y nie bawił, prócz zimową porą do Latyczowa na sądy wyjeżdżał y tam, mając z wielmożnym Czerkasem sprawę, przez czas niejaki bawił, lecz y to nie sam, ale z kilką ludźmi, do wzmiankowaney sprawy na świadectwo użytymi; tenże xiądz Michniewicz ludzi, tak Karpowieckich, jako y obcych, nigdy do rzezi nie namawiał, y onym dla tey okoliczności żadnych pieniędzy nie dawał.

Ad 4. Zezna świadek, iż xiądz Michniewicz, będąc na parafji w Karpowcach przez lat dwadzieścia sześć, zawsze trzeźwo, skrom-

nie y przykładnie sprawował się, parochian swoich do nabożeństwa y chwały Boskiey nakłaniał, z nikim nigdy niepotrzebnych kłótni nie czynił, y oprócz przed lat kilka z interessów domowych z parochjanami tuteyszemi, konsystorzowi wiadomego, y z wielmożnym Czerkasem, dotąd jeszcze nie zakończonego, processu, z nikim żadney inney kłótni nie miał y nie ma; a zawsze zachowując spokojność, swoich, podług przepisów duchowieństwa, pilnuje obowiązków.

Inquisitiones ex parte et reatu venerabilis Iosephi Michniewicz, párochi Karpovecensis:

1 testis, laboriosus Jurko Janiuk, praestito corporali juramento, recognovit ad responsoria: *ad 1.* Mieszkam w Karpowcach, a nigdy nie widziałem, ani słyszałem, aby Kiryło szpieg był kiedy, lub przebywał u xiędza Michniewicza. *Ad 2.* Powiedziałem pierwey, że było tey zimy dwóch piliponów u xiędza rano przede mszą, nie bawili godziny, kupił u tych chustek dwie, y pojechali, sam na to patrzałem. *Ad 3.* Powiedziałem, że tey zimy dwa razy jeździł na sądy do Latyczowa, więcey nigdzie, y aby ludzi namawiał—nie słyszałem. *Ad 4.* Wiem, że xiądz Michniewicz trzeźwo się obchodził y pilnował nabożeństwa. *Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.*

2 testis, laboriosus Jakow Budyłowski, praestito corporali juramento, recognovit ad responsoria: *Ad 1.* Mieszkam w Karpowcach, ani słyszałem o Kiryle, ani widziałem, żeby był u popa naszego. *Ad 2.* Słyszałem tylko, że byli pilipony tey zimy u popa naszego; kupił u nich 2 chustki i zaraz wyjechali. *Ad 3.* Wiem, że xiądz Michniewicz tey zimy jeździł do Latyczowa, więcey zaś, oprócz jarmarku, nigdzie nie jeździł. *Ad 4.* Nabożeństwa zawsze pilnuje xiądz Michniewicz i z ludźmi dobrze się obchodzi.

Связка инквизицій Каменецкаго продскаго суда, № 4145, л. 49—56.

ССХХХІV.

Письмо управляющаго имѣніями кн. Чарторыйскаго, дворянина Бернатовича, къ поручику Мадейскому, извѣщающее о томъ, что въ м. Николаевѣ находятся подъ арестомъ 11 крестьянъ, оговоренныхъ Кириломъ Пундикомъ, въ ожиданіи дальнѣйшаго слѣдствія. 1789. Мая 22.

Z Międzyboża, die 22 maja, 1789.

Wielmożny Mosci Dobrodzieju! Lubo w Mikołajowie z powołania Kiryła znajduje się pod strażą osadzonych jedynastu aresztantów, jednak klucz Mikołajowski dotąd znajduje się w zupełnej spokojności. Indagacye z tych powołanych ludzi nie mogą być wyprowadzone bez przytomności Kiryła, ktoren teraz ma się znajdować w Krzemieńcu; czekam z odesłaniem tych ludzi do Kamieńca y z doniesieniem kommissyi porządkowey województwa Podolskiego, póki powołani z powiatu Krzemienieckiego nie zostaną osądzeni; na ów czas Kiryło może być przetransportowany do Kamieńca dla wyprowadzenia naoczney indagacyi.

Mam honor być z naywyższym uszanowaniem w. m. p. dobrodzieja nayniższym sługą. T. Bernatowicz.

На оборотѣ: Kopia listu z rezolucyą od j. w. Bernatowicza, stolnika witebskiego, kommissarza generalnego dóbr j. o. xięcia jego mości generała ziem podolskich, na zapytanie wielmożnego Madejskiego, porucznika kawalleryi narodowey, jacy aresztanci znajdują się w Mikołajowie y za co są osadzeni?

Изъ картона дѣлъ Каменецкихъ № 7.

ССХХХV.

Постановленіе Летичевскаго градскаго суда, по которому отлагается производство дѣла объ 11 крестьянахъ изъ Николаевского ключа, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ и мельникомъ изъ села Чернявки, впредь до доставки въ судъ этихъ свидѣтелей. 1789. Сентября 8.

1789, 8 Septembris.

Inter generosum Franciscum Lesowski, instigatorem officii sui, ex munere instigatoriius actorem, personaliter, et laboriosos: Fedko Mielnik de bonis Pachutyńce, Matwiy Franczuków, Iwan Poliszuk, de bonis Hryniowce Polowe, Andruch Olexijuk, Mikoła Olexijuk, Hawryło Pawłów, Michałko syn Pawłów de bonis Hladki, Hryćko Kiryliszyn zięć de bonis Hryniowce Lasowe, Pańko Olejnik de bonis Kopaczowka, subditos incarceratos, statutos omnes personaliter. Officium, resolvendo illationem instigatoris officii sui ac propositio-nem ejus, eo nomine emanatam, instantaneam statuitionem incarce-ratorum, in comparitione expressorum, censet. Jam autem incar-ceratis superaddit patronos: generosos Iosephum Sielecki et Nico-laum Pawłowski, atque contra eosdem incarceratos generoso insti-gatori actionem dirigere injungit, in directa actione necessaria ex iis excipienda libera cofessata sententiat. In ordine quorum gene-roso instigatori puncta conscribere, subscribere et suo officio por-rigere intimat. Quibus repositis, ad excipienda ejusmodi libera con-fessata accessit. Quibus expeditis, quoniam laboriosi: Fedko Mielnik de bonis villae Pachutyńce, Matwiy Franczuków, Iwan Poliszuk de bonis villa Hryniowce Polowe, Andruch et Mikoła Olexijuki, Haw-ryło Pawłów, Michałko syn Pawłów de bonis villae Hladki, Hryćko Kiryliszyn zięć de bonis villae Hryniowce Lasowe, Pańko Oleynik de bonis villae Kopaczówka, subditi incarcerati, occasione acceptae notitiae de provocatione eorundem per laboriosos: molendinatoreм de villa Czerniawa et Kiryło ad seditionem, per jurisdictionem curialem detenti esse dedecuntur causaque ejusmodi ad deductionem

et convictionem provocatorum sine comparitione et statuitione praefati laboriosi Kyrło et molendinatoris Czerniavecensis promoveri ac decidi non valet, proinde officium in ordine conductionis statuitionisque eorundum laboriosorum: Kyrło et molendinatoris Czerniavecensis suo coram officio requisitionem eo nomine ad inclitam commissionem boni ordinis palatinatus Podoliae per officium suum oportune peragendam censet. Atque accepta notitia de statuitione eorundem subsecuta, in ordine deducendae ejusmodi eausae judicia sua reassumenda declarat; pro quo quidem termino, generosus instigator officii, generosi: Branecki, Smolnicki et Batowski termino tacto convenient, conventique, sub rigore legum sese suo coram officio sistant; et conservatur partibus terminus peremptorius; interim officium libera confessata, praesenti in causa excepta, sigillo officii sui consignanda et in archivo cancellariae deponenda arbitratur. Nec non incarceratos ad decisionem causae ulterius sub custodia militum capitanealium detinendos sententiat.

Книга городская летичевская декретовая № 5445, стр. 65.

CCXXXVI.

Декретъ Летичевского городского суда, объявляющій 11 крестьянъ изъ Николаевского ключа ложно оговоренными въ заговоръ и подписывающій считать ихъ по суду оправданными. 1789. Декабря 1.

Die 1 mensis Decembris. 1789.

Inter generosum Antonium Morawski, instigatorem officii sui, ex munere officii sui actorem, personaliter, tum laboriosos: Fedko Molendinatorem de bonis villae Pachutyńce, Matwiy Franczuków, Iwan Poliszuk de bonis villae Hryniowce Polowe, Andruch Olexijuk, Mikoła Olexijuk, Hawryło Pawłów, Michałko syn Pawłów de bonis villae Hladki, Hryćko Kiriliszyn zięć de bonis villae Hryniowce Lasowe, Pańko Oleynik de bonis villae Kopaczówka, subditos incarceratos, statutos omnes personaliter, et generosos: Thomam

Masłowski, tractus Mikołajoviensis gubernatorem, pro statutionem generosorum: Batowski, Smolnicki, Rozdolski et Branecki atque testium adcitatorum, per generosum Ioannem Żurakowski, generosos: Petrum Smolnicki, administratorem mikołajoviensem, Thomam Branecki, villae Hladki, Casimirum Rozdolski, villae Hryniowce Lasowe et Antonium Batowski, villae Hryniowce Polowe, ad tractum Mikołajoviensem attinentium, bonorum dispositores adcitatos, per generosos: Smolnicki, Branecki et Batowski, suis et aliorum nominibus, personaliter. Officium teneri reponere libera confessata in anteacta cadentia officii sui, die octava mensis septembris, anno currenti, millesimo septingentesimo octuagesimo nono, ex statutis incarcerationis excepta, censet, idque instantanee. Et quoniam reposuit, proinde officium eandem satisfecisse sententiae officii sui declarat et partibus negotium inducere mandat. In inductione cujus, officium, insistendo sententiae officii sui, in anteacta praenominata cadentia prolatae, ad excipienda libera confessata ex statutis generosis: Rozdolski, Batowski, Braniecki et Smolnicki accedit. In ordine quorum decernit officium, quatenus pars, seu generosus instigator, puncta conscribat, subscribat et officio suo porrigat, idque instantanee. Quibus porrectis, ad peragenda premissa libera confessata se confert; post quae peracta, quoniam molendinator Czerniaviensis per decretum officii castrensis Cremenecensis, attestante etiam id praesenti inquisitione, supliciatus esse dicitur. Jam vero officium, quamvis authenticam requisitionem ad inclitam commissionem boni ordinis palatinatus Podoliae, respectu procurandae statuitionis laboriosi Kiryło pro praesenti cadentia sine probandae per eundem provocationis ad seditionem incarcerationum, detulerit; tamen nullam hoc in puncto adusque resolutionem sortitum esse liquet. Generosus autem instigator officii sui in locum laboriosi Kiryło, ad mentem sententiae, in proxime immediata cadentia officii sui prolatae, ad praesens non comparentis, ulteriorem deductionem provocationis ad seditionem suprascriptorum incarcerationum, per eundem laboriosum Kiryło attentatae, et objectionem ejusmodi sese promoturum

judicialiter offert, ac eandem duductionem in se coassumit; eoque nomine pro sufficienti et plenaria convictione incarceratorum inquisitionem juratorie educendam suo ab officio exposcit. Proinde officinm, pensatis praemissis, accelerando cursum justitiae, uti in causa, moram non patienti, necessariam inquisitionem eo intuitu expediendam censet, fine cujus decernit: quatenus partes utraeque, nimirum tam generosus instigator, quam et incarcerati interrogatoria et responsoria conscribant, rescribant, subscribant, sibique adinvicem communicent atque officio suo una cum regestris testium porrigant, idque instantanee. Et quoniam porrexerunt, idcirco satisfactione hoc in puncto sententiae officii sui agnita, mente peragenda hujusmodi inquisitionis, testes introducere mandat. Quibus introductis et inquisitionibus eductis, officium admissibiles partes ad probationem juratoriam super incorruptionem testium, instantanee suo coram officio subsequendam adinvenit. Post quod juramentum in facie officii sui attendentiaque matura partium, solita solemnitate per generosum instigatorem officii sui et incarceratos praestitum, ad lectionem earundem inquisitionum sese accingit; quibus lectis, et cum liberis confessatis utrisque confrontatis, ac per omnes circumstantias trutinatis et examinatis, quoniam officio suo probatum est, laboriosos: Matwiy Franczukow in bonis villae Hryniowce Polowe, Andruch Olexijuk, Mikoła Olexijuk, Hawryło Pawłów et Michałko syn Pawłów in bonis villae Hladki, Pańko Oleynik in bonis villae Kopaczowka natos esse, jam vero laboriosos: Fedko Mielnik in bonis villae Huszczyńce, ad tractum quoque Mikołajoviensem spectantibus, natum, in bonis autem villae Pachutyńce, tractui Mikolajoviensi adjacentibus, ab annis septem, laboriosum Iwan Poliszuk in bonis villae Hryniowce Polowe ab annis duodecem, Hryćko Kirylishyn zięć in bonis villae Hryniowce Lasowe ab annis tredecem commansisse; ibidemque omnes toto tractu incolatus sui probe vixisse nullamque male suspicionis notam exhibuisse, interque coinquilinos suos pacate se gessisse, ac in nullo quopiam redargutos extasse; et licet incipienti vere anni currentis per molendinatore

Czerniaviensem, tum Kuryło facinus seditionis in anno praesenti divulgatae extra oculate provocatos esse, tamen eundem laboriosum Kuryło minime eorum nomina et cognomina nosse, et nonnisi phisim eorundem ac loca commansionis vicorum scripsisse et nominasse, qua occasione simplicis provocationis, obviando cuivis emergendae involutionis, ad emundationem ab objectis superioratum Mikołajowiensem praenominatos incarceratos primum detinuisse, post hoc ad carceres Międzybożenses tradidisse, ibidemque eosdem a diebus mensis aprilis anni praesentis in hucusque degisse, verum inquisitionibus praesentaneis tum liberis confessatis utrisque, suo coram officio eductis, neque de conspiratione ad seditionem cum praedictis laboriosis: molendinatore Czerniaviensi et Kuryło, neque de pecunia fine exercendi ejusmodi attentati perceptione, neque de notificatione vel commotione eorundem ad perpatrandum idem facinus per laboriosum Kuryło, vel de determinatione eo in passu illorum convictos extitisse, quinimo nullam nefandae suspicionis similitudinem praebuisse, nulloque modo in objectis inculpatis sese demonstrasse. Proinde officium, attentis praemissis laboriosis: Fedko Mielnik de bonis villa Pachutyńce, Matwiy Franczuków et Iwan Poliszuk de bonis villae Hryniowce Polowe, Andruch et Mikoła Olexijuki, tum Hawryło Pawłów, ac Michałko syn Pswłów de bonis villae Hladki, Hryćko Kuryliszyn zięć de bonis villae Hryniowce Lasowe, ac Pańko Olejnik de bonis villae Kopaczówka subditis incarceratis, pro immunibus declaratis, eosdem extunc de carceribus praesidii capitaneali libere dimittendos sententiat. Inquisitiones autem et libera confessata, praesenti in causa educta, obsigillanda sigillo castrensi loci praesentis, et in archivo cancellariae officii sui conservanda, declarat.

Книга городская Летичевская декретовая, № 5445, листъ 66 на обор.

ССХХХVII.

Отношеніе Волынской порядковой комиссіи къ такой-же комиссіи Подольской, извѣщающее ее о полной готовности препроводить въ Каменецъ подсудимыхъ: Кирилла Пундика и Черногуба и о томъ, что Волынская комиссія отнеслась уже по этому поводу въ Дубно къ генералъ-маіору кн. Любомирскому. 1789. Мая 30.

Prześwietna kommissyo województwa Podolskiego!

Kommissya województwa Wołyńskiego, dogadzając żądaniom prześwietney kommissyi województwa Podolskiego, nie znalazłszy w areszcie łuckim tych dwóch aresztantów: Kiryła y Czernohuba, pisze list do Dubna, do jaśnie oświeconego xięcia Lubomirskiego, generał majora ampleyowego, z przyłączeniem kopji listu prześwietney kommissyi Podolskiej, do siebie pisanego, aby tak Kiryła, jako też Czernohuba przesłał do prześwietney kommissyi Podolskiej. Spodziewa się kommissya województwa Wołyńskiego, że tenże jaśnie oświecony xiąże Lubomirski dopełni tak sprawiedliwe чулeу o bezpieczeństwo publiczne prześwietney kommissyi Podolskiej żądanie, a tym samym będzie ufna, że za powroceniem tychże, odbierze od nich y w innych wioskach o pobuntowanych doniesienie. Dan w sessyi kommissyjney w Łucku, roku 1789, dnia 30 maja.

Franciszek Besiekierski, stolnik nowogrodzki, prezydujący.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

ССХХХVIII.

Показанія арестованнаго крестьянина Степана Трача въ порядковой Подольской комиссіи, а также свидѣтельскія показанія, отобранныя Каменецкимъ гродскимъ судомъ отъ шести крестьянъ изъ села Казимирка, по поводу обвиненія ихъ односельца, Степана Трача, въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Іюня 25.

Indagacja z Stepana Tracza z Kazimirka:

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat?—Nazywam się Stepan Tracz; rodziłem się pod Rawą, we wsi Hoły na-

zywający się; mam lat więcej piędziesiąt, przyszedłem od lat dwudziestu do Kazimirka i jestem gospodarzem na gruncie parowym.— Z lat młodych czem się bawiłeś?—Bawiłem zawsze przy ojcu, i już ożeniony lat kilkanaście byłem przy ojcu.—Czy znałeś kiedy Kiryła parobka, który po wsiach chodził i do buntu namawiał?—Nie znałem go, ani go kiedy widziałem.—Czy nie namawiał cię kto kiedy do buntu, lub jeśli z kým o tem nie gadałeś?—Nie namawiał mnie nikt nigdy do buntu, ani o tem z nikim nie gadałem.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Michaelis Berzowski, instigatoris officii sui, contra reatum laboriosi Stefan Tracz, incarcerati.

1. Powie świadek iż Stefan Tracz był namawiany y wiedział o buntach y był zawsze do tego skłonny.

2. Powie świadek iż Kiryło szpieg był u tegoż Stefana Tracza y tegoż do buntu podwodził.

3. Powie świadek o życiu y postępowaniu Stefana Tracza.

Inquisitiones ex parte generosi instigatoris officii contra reatum laboriosi Stefan Tracz de bonis Kazimirek incarcerati, feria quinta post festum nativitatis sancti Ioannis Baptistae, id est die 25 mensis junii, anno domini 1789, sub celebratione terminorum querellarum officii castrensis Camenecensis Podoliae ex statutis testibus in eodem officio pleno eductae.

1 testis, laboriosus Jacko Boyków, praestito corporali iuramento, recognovit: *ad* 1. Ja jestem z Kazimirka, mam lat koło siedmdziesiąt, rodziłem się w Kazimirku, Stefana Tracza, jak przyszedł do Kazimirka, będzie temu lat z dziesięć, znam dobrze, nie upatrywałem w nim skłonności do buntów, do których jeżeli był od kogo namawiany, nie wiem. *Ad* 2. O tym nie wiem i nie słyshałem, żeby jaki szpieg był u Stefana Tracza i żeby go miał podwodzić do buntów. *Ad* 3. Jak znam tego Stefana Tracza, nigdy nic złego nie popełnił, gospodarz słuszny, swoim pługiem orze, ma żonę i dzieci. Testis ignarus literarum signum sanctae crucis posuit.

2 testis, laboriosus Zacharko, praestito corporali juramento, recognovit: *ad 1.* Ja mieszkam w Kazimirku będzie lat ze czterdzieści, wieku mego mam lat ze sześćdziesiąt. Stefan Tracz przyszedł do Kazimirka przeszłej wojny, jak moskale do Chocinia wyszli, znam go dobrze, nima skłonności do buntów i nie wiem jeżeli od kogo był namawiany, i nie widziałem anim słyszał, żeby z jakimi ladajakiemi ludźmi przestawał. *Ad 2.* Kiryły nie znam i nie widziałem go; jeżeli ten Kiryło był u Stefana Tracza, nie wiem. *Ad 3.* Wiem, że Stefan Tracz gospodarz słuszny, spokojnie żyje y żadnego wystempku nie popełnił.—Testis ignarus literarum signum sanctae crucis posuit.

3 testis, laboriosus Leško Słobodzianiuk, praestito corporali juramento, recognovit: *ad 1.* Ja z Stefanem Traczem razem przyszliśmy do Kazimirka, gdzie mieszkamy od wojny moskiewskiej z turkami, mam lat blisko siedmdziesiąt wieku mego, wiem dobrze, że Stefan Tracz, ani wiedział o buntach, ani do buntów był od nikogo namawiany. *Ad 2.* Kiryły nie znam i nie słyszałem, żeby miał być w domu Stefana. *Ad 3.* Znam życie Stefana, że się zawsze dobrze sprawował, gospodarz słuszny, nigdzie nic złego nie zrobił.—Testis ignarus literarum signum sanctae crucis posuit.

4 testis, laboriosus Iwan Biłyk, praestito corporali juramento, recognovit: *ad 1.* Ja mieszkam w Kazimirku od tego czasu jak się kominowe spisywało, wieku mego mam lat ze sześćdziesiąt, Stefana Tracza znam dobrze, o tym nie wiem jeżeli go kto do buntów namawiał; to wiem, że zawsze domu pilnował i gospodarstwa. *Ad 2.* I o tym nie wiem, anim słyszał, żeby jakiś Kiryło miał być u Stefana Tracza. *Ad 3.* Ten Stefan Tracz gospodarz słuszny, domu i roli pilnuje, nawet po drogach nie jeździ. Laboriosus recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

5 testis, laboriosus Marko Siatkowicz, praestito corporali juramento, recognovit: *ad 1.* Rodziłem się w Kazimirku, mam lat koło pięćdziesiąt. Nie słyszałem, aby Stefan Tracz był namawiany do buntów, albo wiedzał o nich. *Ad 2.* Nie słyszałem, aby jakiś Ki-

ryło szpieg był u Stefana i żeby go miał namawiać do buntów. *Ad 3.* Odkiedy Stefan zayszed do Kazimirka, zawsze się dobrze sprawował; gospodarz słuszny, domu i roli pilnuje.—*Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

6 testis, laboriosus Michayło Słobodzianiuk, praestito corporali juramento, recognovit: *ad 1.* Ja od przeszłego powietrza mieszkam w Kazimirku, wieku mego mam lat blisko ośmdziesiąt. Wiem dobrze, że Stefan Tracz nie był namawiany do buntów i nie wiedział o nich. *Ad 2.* Nie słyszałem o tym, aby jakiś Kiryło miał być u Stefana i podwodzić go do buntów. *Ad 3.* Wiem życie Stefana, że zawsze było przystoynie, nic złego nie zrobił, gospodarz słuszny, domu i roli pilnuje. *Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

Картонъ дѣлъ Каменецкихъ № 5, также связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда, № 4145, л. 114—115.

CCXXXIX.

Показанія, отобранныя въ два приѣма въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ бродяги Кирилла Пундика относительно подробностей готовившагося крестьянскаго возстанія. 1789. Іюня 25.

Inkwizycya z Kiryła aresztanta, światowego człowieka, 25 junii 1789.

Pytania. 1. Jak się nazywasz?—*Odpowiedź.* Kiryło Pundyk. 2. Jakiego obrządku?—Ruskiego. 3, Zkąd jesteś rodem?— Z Głęboczka od Tarnopola. 4. Jak dawno jesteś w Polsce?—Cztery lata ma być na zielone święta roku bieącego.—5. Wszedłszy w Polskę, czyliś gdzie mieszkał, czyli tylko tak chodziłeś?—Że był za czeladnika u mielnika Bubnowskiego lat dwie, trzeci rok u tegoż samego bez służby przesiadywał, a na czwarty rok, półroku służył u mielnika Proskurowskiego, a pół roku chodził w interessie buntowników.—6. Gdzie chodził y za jakim interessem?—Że chodził

namawiać do buntów chłopów. 7. Od kogo był nasamprzód do tego namówiony?—Że od Wasyla mielnika ze wsi Czerniawy.—6. W jaki sposób y w którym czasie cię namawiał?—W karczmie, napijając się, raz w jare żniwa, a drugi raz na Michała ruskiego, gdzie y ja byłem przytomny, mówił do mnie w ten sposób: „iż ty synku jesteś mi dobrze znajomy y będziesz w czasie odemnie wielką miał nadgrode, tylko abyś poszedł do Steciuka, Bazalijskiego mieszczanina, y powiedział mu odemnie, żeby się starał o ludzi, jak nawięcey; co do mnie, ja ich będę już miał ze 1000, gdyż już jest czas, ażebyśmy konkol z pszenicy wyrzucili“. Którego ja natychmiast usłuchawszy, poszedł do tego mieszczanina Bazalijskiego, y sprawiwszy tam interes, na mnie włożony, nie poszedłem już ztąd do mielnika Wasyla, do Czerniawy, ale do Wasyla Czornohuba, do Zapadyniec.—9. Czemużeś się nie powrocił z Bazalji nazad do Wasyla?—Ten mieszczanin, do ktorego byłem posłany, kazał mi, ażebym szedł do Zapadyniec do tego Wasyla Czornohuba, y jemu także powiedział od niego, aby się o ludzi starał.—10. Czy zastałeś, przyszedłszy do Zapadyniec, tego Czornohuba w domu?—Żem zastał, y przenocowawszy u niego, po wykonaniu obowiązku mojego, napiwszy się wodki, poszedłem z nim do pasieki jego, gdzie zastał już będącego markitana moskiewskiego.—11. Kogożeś tam więcey zastał?—Nikogo więcey, procz ja, ten Wasyl, markietan y chłopiec jego znaydowaliśmy się.—12. W jakim to czasie było?—Że już po jarych żniwach.—13. Czegoż ten markietan tam przyjeżdżał?—Że dla dania temu chłopowi pieniędzy na werbunek hultajstwa.—14. Jakim że sposobem wiesz, że on miał dać temu chłopowi pieniądze?—Dla tego, bom zastał wiele pieniędzy leżących w worku jedwabnym, czyli ponczosze.—15. Wiele jemu dał z tych pieniędzy?—Tego nie wiem, gdyż nie przy mnie rachowali.—16. Zkąd że ta była dla ciebie ufność ich, że się przed tobą z tym nie chronili?—Dla tego żem był temu Wasylowi znany dobrze, a powtornie że kazali mi dla lepszego w tym bezpieczeństwa swego przysięgę uczynić.—17. Coż oni gadali z sobą?—Gadali między sobą, gdyby

można jak najszybciej zebrać 5000 ludzi, a pewny posiłek może będziemy mieli z Ukrainy.—18. Od kogo ma się rozumieć ten posiłek z Ukrainy?—Od moskalów y od Gonty, którego posiłku ma być także 14,000, albo y więcej, gdyż mówiono, iż już Gonta ma 12,000 kozaków, a jeszcze y z kąd inąd cokolwiek ma przybyć.—19. Jakżeście się rozeszli po swojej rozmowie?—Że przy końcu swojej rozmowy, dawszy mi po rublu, tak Wasyl wyżej namieniony, jako ów markitan, zadysponowali, ażeby natychmiast biegał do Krasifłowa, do pewnego człowieka, którego po imieniu nie zna, ale należyście gdzie mieszka, który, aby się także starał o ludzi, jako y drudzy ducha podobnego, któremu nawet y pieniądze na to przez tegoż obiecywał, który to uczynił; y natychmiast poszedłszy do tego człowieka, przywitawszy się z nim podług swojego zwyczaju, oświadczył mu interes poselstwa swojego w tych wyrazach: „iż przysłał mnie Wasyl Czornohub do ciebie, abyś się starał przynajmniej o 40 ludzi, albo więcej“.—20. Coż na to ten człowiek powiedział?—Że dobrze.—21. Gdzieżeś się potem obroczył?—Poszedł do wsi Hlibek.—22. Z czyjegoś to rozkazu uczynił?—Z tegoż samego Krasifłowskiego, od którego posłany, ażebym szedł do Hlibek, do popa tamtejszego, do którego y karte miałem od tego człowieka; powiedział także, że czekay tam na nas, bo my wszyscy się mamy do tej wsi zjechać.—23. Czy zaraz do tej wsi poszedłeś?—Zaraz.—24. Jakżeś tam na nich długo czekał?—Połtora dnia y to u popa zawsze.—25. Vacat.—Ieden Wasyl mielnik z Czerniawy, 2 Steciuk, mieszczanin Bazaliski, 3 Wasyl Czornohub z Zapadyniec, 4 ten człowiek niewiadomy z Krasifłowa, 5 pop tamtejszy, 6 ia.—26. Cożeście tam układali z sobą wszyscy razem?—Założywszy u tego popa pijatykę, tak mówili: „iż staraymy się jak najszybciej o ludzi, abyśmy ich do maja wystawili“; w tym obracając się do mnie: „a ty, kiedy poczciwy jesteś człowiek, dla lepszego bezpieczeństwa wykonay przysięgę, to cię jeszcze y daley poszlemy; upewniamy cię, że będziesz człowiekiem, my cię na nogach postawimy“.—27. Coż ty im na to powiedział?—Odpowiedziałem im,

że: „dobrze, przysięgnę, możecie się mnie zaręczyć“; y w tym, poszedłszy z nim do cerkwi, wszyscy ktorzy tam byli, z popem razem y przyprowadzili go do tey przysięgi wykonania.—28. Jakaż to była ta przysięga?—Taka: zaprowadziwszy mie do cerkwi, którą za sobą zamkneli, położyli na stoliku krzyż y ewanhelije. Kazałszy mi uklęknąć, kazali razem powtarzać słowa, ktore pop mówił, w ten sposób, iż: „ja przysięgam panu Bogu etc. że w waszych teraz przedsięwziętych interessach zawsze wiernym y szczerym będę, y że nigdy was w tym nie zdradzę, tak mi Boże etc.“. Po wykonaniu ktorey wstawszy, pocałowałem krzyż y wyszliśmy z cerkwi.—29. Gdzieżeście się potem udali?—Do popa znowu poszli.—30. Coście tam znowu robili?—Posiadawszy, pić poczełiśmo; po ktorey pijatyce, napisawszy pop karteczke do popa wsi Rossosza, posłał mię z tą do niego,—co ja uczyniłem.—31. Coż ci pop z Rossosza na to powiedział?—Odpowiedział: „dobrze“ y posławszy po popa Lechnowieckiego, ktoren zaraz przyjechał, zaczęliśmo się razem z sobą napijać, rozwodząc się przy tey pijatyce z rozmową. Mówili, żeby nam jak nayprędzey, na may, wystarać się można ludzi choć po 30. Też samę kartę, którą przywiozłem, czytał popowi przywandrowanemn.—32. Gdzie ta się karta podziała?—Oddali.—33. Dokądże z tamtąd poszedłeś?—Do Karpowiec.—34. Ktożci do Karpowiec iść kazał?—Z Rossosza pop posłał mię z tą samą kartą, z którą byłem do niego przysłany.—35. Co za rezolucyą na te karte od tego popa odebrałeś?—Oddawszy one temu, gdy te przeczytał, powiedział do mnie, że: „dobrze, zapewnie będę miał ze 30, albo więcey ludzi na termin“; po przeczytaniu ktorey, oddawszy mi nazad, kazał się mi zatrzymać u siebie przez dwa dni, po ktorych prependzonych, posłał mię do Kazimirka do Stefana Tracza z tą samą kartą, ktorey sam nie umiejąc czytać, zawołał swego jakiegoś krewnego, ktory mu ją przeczytał.—36. Po przeczytaniu tey karty, coż ci on powiedział?—Mówił iż: „dobrze, będę y ja się starał“; gdyż ta karta miała być o tym interessie napisana; odebrawszy ją od niego, kontynuując daley podróż swoją przez Buywułowce, Felsztyn,

Kuźmin, w których powiada, że niema żadnego z ich kompanów, wstąpił we wsi xiążąt Czartoryskich, od Kuzmina bliżey jak pułmili sytuowaney, ktorey nie wie jak się nazywa, do mielnika, przezwiskiem Mohyra, o którym go zainformował, gdzie mieszka, wyżey pomieniony Stefan; y temu Mohirowi także tę karte oddał, ktorey gdy on nie umiał przeczytać, y nie miał nikogo do przeczytania oney, oddając nazad, powiedział: „że już wiem ten interest dawno, y będę się usilnie starał; już nas jest w izbie czterech, y więcey postaramy się”.—37. Gdzieś się ztąd obrocił?—Poszedłem do Kumanowa; idąc do Kuryłowiec, gdym się dowiedział, że po wsiach warty postawały y rewidowano przechodzących ludzi, porzuciłem te kartę w polu, którą nosiłem, bojąc się, aby jey u mnie nie naleziono; tak przeszedłem przez Kuryłowce, y ponieważ w tych wsiach, tak Wyszszey, iako i Niszszey, żadnego z nas nie było, przeto, nie zastanawiając się, szedłem aż do Krzywaczyniec, w ktorey wsi zaszedłem do Kiryła, który tedy z za kordonu przyszedł, y on mnie, ostatni u ktorego byłem, zainformował; a tam przenocowawszy jako podróżny, powiedziałem mu na drugi dzień w ten sposób: „Słuchayże! obszedłem ja wiele, którzy się na bunt zbierają, z kartą od nichże informowaną, z których ostatni powiedział, abym szedł do ciebie y spytał się, czyli masz z niemi trzymać; co ja czynię na moje teraz słowo, gdyż ja tę kartę porzuciłem dla bojaźni, ażeby u mnie kto nie znalazł”.—38. Coż na twoje on słowa powiedział?—Że przystanie, byle tylko była ta rzecz bezpieczna y nie zdradliwa; w czym ja go utwierdziłem; ztąd szedłem przez Woytowce, Rabijówkę, w ktorej mię złapano, do ktorego poszedłem był lulkę zapalić, do Kusznirowki, do Tymka mielnika, krewnego Wasyla mielnika z Czerniawy, o którym to ten jeszcze mnie wprzod mówił, że do nich miał należyć.—39. Czy wiedzieli o tym synowie Wasyla mielnika?—Dwoch starszych tylko o tym wiedzą, gdyż przy tey umowie byli obadwa przytomni, a najmłodszego nie było.—40. Na jakież to czas ta umowa była odłożona?—Na podpełnie maja, mówiąc, że nie będziemy siać, ani orać, tylko

swojego zamiaru dokonywać.—41. Wieleż by wszystkich buntowników naydywać się miało?—Może ich być, gdyby się wszyscy zeb-
rali, blisko 5000.—42. Ktorzy są tych buntowników hersztowie y
fundatorowie?—Ci sami o których namieniłem, to jest: Wasyl, miel-
nik z Czerniawy, który wzioł, jako sam mówił, 5000 złotych na
werbunek na Michayła, 2 Steciuk, mieszczanin Bazaliski, 3 także
mieszczanin, 4 Wasyl Czornohub z Zapadyniec, wzięł y ten coś
pieniędzy, ale nie wiele; gdzie widział, gdy był z nim w pasiece,
bardzo wiele pieniędzy n markietana, który się tam także znaydo-
wał, do podjuszczania do buntu; 5 z Krasikowa człowiek niewiadomy;
6 pop z Hlibek, 7 pop z Rossosza, 8 pop z Lechnowki, 9 pop z
Karpowiec, 10, Stefan Tracz w Kazimirku, 11 Czetwertynski Mo-
hyra chłop; ktorzy wszyscy także do Wasyla mielnika z Czerniawy
y Steciuka, mieszczanina Bazaliskiego, należą.—43. Może to na
nich z zawziętości jakiej, lub podchlebstwa zwierzchości, aby ci
folgowano, gadasz?—Nie, ale prawdę wszystko mówię.—44. Coż cię
do tego wyznania przywiodło?—Będąc u mielnika w Kumanowie,
przed którym powiadając się być podrożnym, gdy na drugi dzień
poszedł z tymże mielnikiem do kościoła, tamże będącego, ponie-
waż ten mielnik był mazur, gdzie usłyszawszy kazanie, ktore po-
ruszyło sumienie y przekonało, iż to był nigdy nie odżałowany
występek, na który się odważał, tak się zawstydził w duszy, y,
jako powiada, iż złapanym będąc w Rabijówce, bez żadney trud-
ności, wszystkę swoją uknowaną fakcyę odkrył.—45. Czyli to pot-
wierdzisz przysięgą świętą, coś powiedział, y czy to powiesz powo-
łanym od ciebie w oczy?—Wszystko wykonam y bez wstydu
się w oczy im to będę mówił.

Libera confessata ex laborioso Kiryło Pundyk in terminis que-
relarum officii castrensis Camenecensis Podoliae. (въ Сентябрѣ?)

Przyszedłszy w kray Polski zaraz naypierwey poszedłem do
Bubnówki, gdzie służyłem u mielnika lat trzy za parobka, potym
poszedłem do Proskurowa, gdzie półroku robiłem siekierą u miel-
nika, zkąd powróciłem do Bubnówki y bawiłem dwie niedziele, do-

każ przyjechał Wasyl mielnik z Czerniawy y wziął mię do siebie, u ktorego bawił z tydzień, a gdy mnie ten zaczął namawiać do buntów, ja tego nie chciałem y powróciłem nazad do Bubnowki, dokąd powtore przyjechał syn Wasyla y wziął mnie do Czerniawy.— Jak przyszedłeś do Wasyla do Czerniawy coś robił y co ci mówił Wasyl?—Jak przyszedłem do Wasyla, robiłem u tegoż kołomłyna; piliśmy przez trzy dni w karczmie y w chałupie; w tym pijaństwie namawiał mnie do buntów, gdzie był y Tymko z Kuszniarówki, y namówili mnie, aby lachów y żydów rznąć, wystawując mi nadgrode; dali mi jakąś karte, którą napisał diaczek z Kuszniarówki, i z tą kartą posłali mnie do Steciuka do Bazalji, gdzie przybywszy, czekałem dwa dni na Steciuka, który był pod tenczas w lesie, który gdy przyjechał, poszedłem do niego y dałem mu kartę, którą syn jego brata przeczytał; od tegoż Steciuka poszedłem do Zapadyniec do Czornohuba, nie zastałem go, był w futorze, pokazałem mu kartę, którą syn przeczytał y za oycę podpisał; przenocowałem u tegoż. Dnia drugiego zaprosił mnie do swego futoru, gdzie zastaliśmy markietana moskiewskiego, gdzie piliśmy wódkę z tymże markietanem, y ten markietan, dobywszy worek duży z rublami, dał temuż Czornohubowi, który schował te pieniądze w swoje skrzynkę; w tym futorze prócz mnie, Czornohuba y markietana nikogo nie było.—W jakim to czasie było?—Byłem w jesieni, jak żyta sieją.—Czemuż ci tak prędko uwierzyli?—Pytał się markietan o mnie, czy ten człowiek prawdziwy?—Odpowiedział Czornohub, że za mnie przysięże.—Coż gadał Czornohub z markietanem?—Gadał markietan, że mają ten rozkaz od moskalów: zbierać ludzi na rżnięcie szlachty y żydów; gadali, że Gonta zbiera ludzi do buntu. Ciż dali mi, Czornohub y markietan, po rublowi, y kazał mi Czornohub iść do Krasitowa do Leśka, do ktorego przyszedłszy, powiedziałem, że jestem od Czornohuba przysłany, poszedłem z nim na tok, czyli gumno, pokazałem mu kartę, on popatrzył na nie y mnie oddał; bawiłem u niego dwa dni, gdzie nie pamiętam czy w niedziele, czy święto zjechali się: pop z Hli-

bek, Steciuk, Wasyl, Czernohub y byli wszyscy u Leśka. Ja potem pojechałem z popem do Hlibek, gdzie bawiłem ze dwa dni.—Cożeś robił w Hlibkach?—Siedziałem u popa, aż się pozjeżdżali: Wasyl mielnik z Czerniawy, Steciuk z Bazalji, Czernohub z Zapadyniec, Leśko z Krasidłowa.—Cożeście tam układali wszyscy razem?—Rozmawiali wszyscy, aby ludzi zebrać jak naywięcej. aby się nie wydali, w cerkwi na to przysięgli y mnie przysiędz kazali, którą przysięgę w cerkwi wykonałem, że im będę wiernym y że ich nie wydam.—Z Hlibek dokąd poszedłeś?—Poszedłem do Rossosza, prosto do popa z kartą, którą miałem, gdzie gdym przyszedł, oddałem mu kartę, którą przeczytał, posłał po popa Lechnowieckiego, podpisali się obydwaj; gadali między sobą, aby jak najwięcej zebrać ludzi.—Z Rossosza dokąd się udałeś?—Poszedłem do popa Karpowieckiego, który także na tej karcie podpisał się; przenocowałem u niego, który mi mówił: abym szedł do Kazimirka, do Stefana Tracza; do którego przyszedłszy, pokazał mu kartę; ten, zawoławszy brata swego i syna brata swego, patrzyli na tę kartę. Mówił do mnie: „że mam już w Słobudce trzech, tu trzech, a więcej starać się będę“. Ztamtąd poszedłem na Wirzchowce do Czaban, do popa, który kartę czytał i kazał mi iść do Mohyry mielnika, pod Kumanowem w wiosce mieszkającego, który mi mówił, że pop Czabański dał mu złotych 30 i już ma trzech.—Gdzieś się obrocił z tey wioski?—Szedłem na Kurowkę do Krzywaczyniec, gdzie przyszedłem do Kiryły, tam mieszkającego, który niedawno przyszedł z kordonu, i z tym gadałem o tey zmowie, który mówił do mnie: „Ja gotów jestem, byle było bezpiecznie“. Odpowiedziałem: „Iż ja nie wiem“. Gdzie tę kartę podziałeś? Wyszedszy z Kumanowa do Kuroweczki, słysząc, że wszędy warty stoją, z bojaźni porzuciłem tę kartę na polu. Gdzieś poszedł z Krzywaczyniec? Poszedłem do Rabijówki do mielnika, z kąd mnie wzięli do dworu, gdzie, gdy mnie indagowano; przyznałem się.

CCXL.

Списокъ лицъ, находившихся подъ арестомъ въ Каменцѣ по обвиненію въ участіи въ заговорѣ и въ приготовленіи предполагаемаго крестьянскаго возстанія. 1789 Іюля 1.

Specyfikacye więźniów, którzy są osadzeni pod straż garnizowaną za bunt, wypisana die 1 julii, 1789 anno.

1. Jan Prokopowicz, pop ze wsi Karabczyjowki, die 5 kwietnia od kommandy wzięty. 2. Stefan Woynoski z Dunajowiec, die 5 kwietnia od starosty Opinogorskiego wzięty. 3. Michał Niżnik z Dunajowiec, die 5 kwietnia, od starosty Opinogorskiego wzięty. 4. Wawrzyniec Hołyński z Dunajowiec, die 5 kwietnia od starosty Opinogorskiego wzięty. 5. Uszer Leybowicz, żyd z Dunajowiec, die 5 kwietnia od starosty Opinogorskiego wzięty. 6. Jacenty Farenka z Jachnowiec, die 9 kwietnia od kasztelana Czarneckiego wzięty. 7. Petro Iwasiuk, z Karabczyjówki, die 9 kwietnia od kommandy wzięty. 8. Grzegorz Prokopowicz, dnia 9 kwietnia z Karabczyjówki od kommandy wzięty. 9. Iwan Deneka, dnia 18 kwietnia z Szarawki od j. w. Dulskiego był wzięty. 10. Dymytry Lypypsa, dnia 18 kwietnia z Szarawki od j. w. Dulskiego. 11. Awryło Deneki zięć, dnia 18 kwietnia z Szarawki od j. w. Dulskiego wzięty. 12. Iwan Cybuchów zięć, dnia 19 kwietnia z Lanckoroni, od i. p. Marszyckiego porucznika wzięty. 13. Gabryel Pajuk, dnia 21 kwietnia z Sołobkowiec, od w. Gockiego wojewodzica wzięty. 14. Fedko Cymbalista, dnia 21 kwietnia z Sołobkowiec, od w. Gockiego wojewodzica wzięty. 15. Michał Bilecki, pop, dnia 25 z Rossosza, od Lazarewicza komisarza wzięty. 16. Iozef Michniewicz, pop, dnia 25 kwietnia z Karpowiec przez imć pana Tarnawskiego dyspozytora wzięty. 17. Paweł Kotelski, pop, dnia 19 kwietnia z Lanckoronia, od imć pana Marszyckiego porucznika wzięty. 18. Mikołay Szurgay, dnia 26 kwietnia z Lewkowiec od j. w. Dulskiego wzięty. 19. Fedko Tkaczów syn, dnia 1 maji z Radziejowiec od kommandy Kamienieckiej, wzięty. 20. Iwan Antonów, syn, die 1 maji z Stodulec od kom-

mendy wzięty. 21. Iwan Kowalów, die 1 maji, z Żenyszkowiec, od w. Markowskiego chorążego wzięty. 22. Awryło Ilkow syn, die 3 maji z Wołkowiniec od kommendy wzięty. 23. Wasyl Bedryczuk, die 3 maji z Szumowiec od Serwatoskiego podstarościego wzięty. 24. Onufry Gorecki, pop, die 8 maji z Monasterka od kommendy wzięty. 25. Jakim Gidur, dnia 8 maji z Jałtuszkowa od Słuszyńskiego gubernatora wzięty. 26. Alexander Białokirnicki, die 8 maji z Gieletyniec wzięty od kommendy. 27. Mikoła Ignatowicz, die 8 maji w Kuzminie wzięty od kommendy. 28. Wasyl Koleśnik, die 8 maji z Monasterka od Kumowskiego dziedzica wzięty. 29. Tymko Pobereżnik, die 17 maji z Werbki od j. w. Dulskiego wzięty. 30. Stefan Kołton, die 20 maji z Kazimierka od w. Pomorskiego majora wzięty. 31. Jan Delimerko, pop, die 30 maji z Raszkowa, od komisarza Tyszowskiego wzięty.

Связка инквизицій Каменецкаго продск. суда № 4145, л. 9.

CCXLI.

Отношеніе порядковой комиссін Подольскаго воеводства къ комманданту Каменецкой крѣпости, полковнику Ганицкому, предлагающее ему доставить конвой для препровожденія изъ Волыни въ Каменецъ арестанта Кирилла. 1789. Сентября 14.

Dnia czternastego września, roku 1789.

Kommissya porządkowa województwa Podolskiego na uczynioną rekwizycyą od prześwietnego grodu Kamienieckiego do kommissyi swojej względem urzędenia sposobu sprowadzenia w te mieysce Kiryły, szpiega buntowników, dla naocznego przekonania przez tegoż Kiryłę powołanych, a w detencyi fortecy tuteyszey osadzonych, duchownych, niesie swoje żądania do w. Hanickiego, pułkownika regimentu buławy polney koronney, kommandanta fortecy tuteyszey, aby trzech gemeynów y unterofficera do Krzemieńca, lub w mieysce, gdzie tenże Kiryło znaydować się będzie, ktorzyby tegoż Ki-

ryłę do Kamieńca Podolskiego y sądu grodzkiego mieysca tegoż przystawili, wykommenderować raczył; a kommissya bilet na podwody tymże wykommenderowanym wydać deklaruje.—Jan Komarnicki, cześnik Latyczowski, prezydujący. Antoni Witosławski mp.—Ili Czarkowski.

Кн. проток. засѣд. поряд. ком. Подол. воев. № 4347, л. 93 на об.

CCXLII.

Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства въ Летичевскій городскій судъ, извѣщающее о пересылкѣ въ Летичевъ арестанта Кирилла. 1789. Декабря 6.

Dnia szóstego grudnia, roku pańskiego 1789.

Kommissya porządkowa województwa Podolskiego, będąc pamiętna na uczynioną rekwizycyą od prześwietnego grodu Latyczewskiego przez w. Dorożyńskiego, sędziego grodu tegoż, pod dniem 22 miesiąca września roku bieżącego do kommissyi swojej względem Kiriły szpiega, na naoczne przekonanie w sądzie tymże grodzkim Latyczewskim obwinionych inkarceratów potrzebnego, gdy właśnie pod też porę tenże Kiriło szpieg z Wołynia przystawiony w sądzie grodzkim Kamienieckim z równych powodów był potrzebny, kommissya nie była w sposobie uzupełnić żądania prześwietnego grodu Latyczewskiego. Po ukończeniu więc przez sąd grodzki Kamieniecki okoliczności obecności tegoż Kiriły szpiega, w assystencyi straży z garnizonu tutejszego Kamienieckiego do prześwietnego grodu Latyczewskiego przesyła y temuż prześwietnemu grodowi w detencyą oddaje.—K. I. Lipiński, podkomorzy Podolski, kommissarz prezydujący, mp.—A. Jaszowski, podstoli Czerwonogrodzki, kommissarz.—Ili Czarkowski, burgrabia grodu Kamienieckiego.

Кн. проток. засѣд. поряд. ком. Подол. воев., № 4347, л. 93 на об.

CCXLIII.

Показаніа, отобраннаго помѣщикомъ въ присутствіи нѣсколькихъ дворянъ отъ крестьянина Андрея Бондаря о совращеніи его въ заговоръ проѣзжими коробейниками. 1789. Около 20 Апрѣля.

Inkwizycya, wyprowadzona w dworze Dobrohoskim z Andrucha Bednarza, poddanego Gieletynieckiego, z części jaśnie wielmożnego Stadnickiego K. O. S. S., w przytomności imć. panów: Szymona Glewicza, Stanisława Gierleckiego, Jakuba Łukaszewicza, Iózefa Glewicza, Macieja Dembickiego y Jakuba Piotrowskiego.

Czy byli u ciebie Pilipowce?—Byli dway y nocowali; przyjechali sankami jednym koniem, mieli chustki y kłódki na sprzedaż.—Kiedy byli?—Po nowym roku, wtenczas, gdy pan pojechał do Lwowa.—Co z tobą gadali?—Powiadali, że lepiej byłoby, gdyby jedna tutaj była wiara ruska i żeby tych panów mniej było; y mówili, że y żydów już się wiele namnożyło, y kazali, abym z niemi rznął panów y żydów; y mówili mi o Dłużniewskim, że ten wiele ma zboża, musi mieć y pieniądze.—Czy nie dali ci co w podarunku?—Dali mi rublów nowych ośm, chustkę y nóż nie nadto wielki, nie składany, z kłudką drewnianą, z jednego boku u tey kłudki była kostka biała?—Zkąd dostali tego noża?—Z krubki.—Było w tey krubce więcej takich nożów?—Nie widziałem. Gdzieżś podział te pieniądze, chustkę i nóż?—Pieniądze się rozeszły, chustkę dzieci popsuli, a nóż niewiem gdzie się podział.—Obiecałżeś, że będziesz z niemi rznął?—Obiecał, ale nie dla tego, aby ja zdoprawdy chciał rznąć, tylko, aby nie odebrali ode mnie tych pieniędzy, co mi dali.—Nie kazaliż ci na co przysięgać?—Przysięgłem im.—Na co?—Żebym im był wierny y abym rznął panów y żydów.—Jakżeś im przysięgał?—Kazali mi klęknąć przed obrazem ś. Mikołaja, ktorego mieli z sobą, y z książki czytał jeden przysięgę, którą ja za nim mówiłem.—Co oni za to tobie obiecywali, że będziesz rznął?—Mówili: że jeszcze więcej dadzą pieniędzy y kazali: że pańszczyzny nie będziesz robił, ale będziesz wolny.

Nie powiadali też przed tobą, kogo już mają namówionego do swej kompanji?—Powiadali: że mamy namowionego popa Czabanowskiego, który będzie nad wami starszym, y ty będziesz do niego należał.—Musieli mówić, których mają w tey wsi namowionych?—Nie mówili y tego.—Musieli powiadać, czy byli gdzie w inszych wsiach, y tutaj u ktorego jeszcze byli człowieka?—Powiadali, że byli w Czabanach, w Chomińcach, w Pawlikowcach y mówili, że y tutaj byli u tego człeka, który ma wiele zboża, a ja im napominał, czy nie u Babija? a oni mówili: podobno, y powiadali, że byliśmy u waszego kowala.—Musieli powiadać co gadali z temi ludźmi?—Ja ich o to nie pytałem, a oni nic sami nie mówili.—Nie pytaliż się ciebie, kto tu może być do tey roboty zdatny?—Pytali, a ja im powiedziałem, że tu jest wiele parobków, ale nie wiem, który by chciał; u Babijow jest Semko parobek, y u Wasylkowych jest dwóch.—Musieli tobie mówić, żebyś y ty namawiał?—Mówili.—Obiecałeś im?—Powiedziałem, że dobrze.—Wielu żeś namowił?—Nikogo nie namawiał.—Kiedyż kazali wam zaczynać rznąć?—Na wielkanoc ruską, kiedy xiądz stanie na mszy, y obiecali się przyjechać tutaj, y powiadali, że przyjadą w kozackich sukniach y jemu takie przywiozą, y obiecali mu przywieść spisę, y mówili, że gdyby nie przyjechali, to żeby sami zaczynali rznąć, jak tylko usłyszą, że już w inszych wsiach rznąć zaczęli.—Kogo naypierwey rznąć kazali?—Naypierwey kazali rznąć panów, a potym żydów.—A po wyróżnieniu panów y żydów gdzie wam kazali iść?—Kazali iść do Chersona do Gonty, a ja im mówiłem, że teraz nie słyhać o Goncie; a oni odpowiedzieli, że jest Gonta, tamtego krewny, siedzi koło Chersona w tey wsi, gdzie jeżdżą po rybę; a ja ich pytałem: co on robi? Oni kazali, że ma tam wiele ludzi y wy się z nim złączycie, a on was uwolni od pańszczyzny y da wam wolność.—Pozwalali ci się spowiadać?—Kazali: spowiadaj się, jeżeli masz ochotę, a pop, który z nami trzyma, pochwali tobie to, a który z nami nie trzyma, to tobie zgani, ale ty na to nie uważaj.—Spowiadał żeś się z tego?—Spowiadałem.—A pop co tobie na to powiedział?—Kazał, że grzech

rznąć, grzech nieodpuszczony, taki grzech, jak za ojca, za matkę, żebyś ich zarznął, y naznaczył mi za pokutę trzy piątki pościć. —Gadał że ty o tym kiedy z kowalem?—Nie gadałem o tym z kowalem, ale mówiłem przed wielo, nie pamiętam przed kim, że jeżdżą z chustkami jakieś mantacze.

Przytomny na tey inkwizycyi, którą razem wyprowadzałem wraz z wielmożnym imć panem Szumlańskim y wielmożnym Kaczkowskim, podczaszym czerwonogrodzkim. Przy tey inkwizycyi byli szlachta: Jozef Radziejowski m. p. Szymon Glewicz. Maciey Dembicki. Stanisław Gierlicki. Jan Roświcki.

1789 dnia 25 kwietnia z Gieletyniec przystawiony Anton Bednarz, obwiniony temi inkwizycyami, na gruncie wyprowadzonemi, stawiony w kommissyi, w komplecie indagowany, do wszystkiego się przyznał w wszystkich punktach; ktorego kommissya wysłuchawszy, do więzienia oddała tegoż Andrucha Bednarza.

Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący m. p.

Изъ картона дѣлъ Каменецкихъ № 5.

CXLIV.

Отношение порядковой комиссиі Подольскаго воеводства къ таковой-же Брацлавской комиссиі, содержащее ивѣстіе о показаніяхъ Андрея Бондаря и Кирилла Пундыка. 1789—въ концѣ Апрѣля.

Do prześwietney kommissyi Braclawskiej.

Kommissya województwa Podolskiego za udzielenie wiadomości, tyczących się okoliczności terazniejszych, winne prześwietney kommissyi województwa Braclawskiego niesie podziękowania. Co się tyczy zdarzeń, w tey porze w województwie naszym wynikłych, kommissya, po uczynionych stosownie do okoliczności terazniejszych w województwie naszym urządzeniach, zatrudnia się indagacyami z oskarżonych y przystawionych popów i chłopów do kilkudziesiąt, w więzieniu tutejszey fortecy osadzonych. Przystawiony z Geletyniec,

dóbr j. w. Stadnickiego, Andruch Bednarz, który dobrowolnie wyznał, iż pilipony, namawiając go do buntu y rzezi panów y żydów, by jedna tylko była wiara ruska, dali mu rublów ośm, chustkę y noż, na wierność sobie wykonać mu przysięgę przed obrazem ich własnym ś. Mikołaja, którą dopełnił, roskazali, popa Czabańskiego starszym buntujących się wymienili, na wielkanoc ruską czas rzezi naznaczali, po skończoney rzezi do Chersonu y Gonty udawać się wszystkim buntującym się pociągali; niemniej doniesienie w. Jas-trzębskiego, dóbr Rabijówki y Klenca dziedzica, o schwytanym Kiryle szpiegu, prócz Wołynia y w okolicach Podola do kilkudziesięciu wsi powołującego, a na Wołyniu osadzonego, z których mieysc popów i chłopów, w więzieniu tutejszey fortecy osadzonych, mamy, dało powód kommissyi, iż w tym momencie wysłała sztaffetę do prześwietney kommissyi Wołyńskiej z żądaniem od niej dokładnych na taki przypadek dowodów. W dalszey porze kommissya, co tylko osądzi ważnym doniesienia, o tym uczynić prześwietney kommissyi Bracławskiej uwiadomienia nie zaniedba, o podobną przychylną uczynność prześwietney kommissji województwa Bracławskiego ma honor upraszać.—W. Raciborowski, chorąży Latyczowski, prezydujący.—Jan Komarnicki, cześnik Latyczowski.—Tadeusz Matuszewicz mp. Wiktor Kamieński W. P. Kam.—I. Brzeziński mp. Ili Czarkowski B. K.

Кн. прот. застѣд. порядк. ком. Подол. воев. № 4347, л. 82.

CCXLV.

Отношеніе комменданта Каменецкой крѣпости, полковника Ганицкаго въ порядковую комиссію Подольскаго воеводства, извѣщающее ее о томъ, что арестантъ Андрей Бондарь долженъ быть отпращенъ въ Варшаву, для допроса въ военной комиссіи по приказанію генерала артиллеріи, Станислава Потоцкаго. 1789. Мая 6.

Nota do prześwietney kommissyi porządkowey województwa Podolskiego, dnia 6 maja, 1789 roku.

Na rapport moy, uczyniony tak do kommissyi woyskowej, jako też y do jaśnie wielmożnego generała artyleryi koronney o przystawionym tu do aresztu Iędrzeju Bednarzu, jako wiele do zmowy buntowników implikowanym, o co y wyprowadzoney na gruncie inkwizycyi kopją gdym odesłał, odbieram ordynans z wyrażoney tegoż jaśnie wielmożnego generała artleryi, datowany w Ostrogu dnia 2 miesiąca maja, 1789 roku, abym go nieodwłocznie do Warszawy przed kommissyę woyskową, najowszy pocztę, odsyłał; ktoremu to ordynansowi, że zadosyć uczynić jest moją nieodmowną powinnością, przeto dopraszam się, aby mi, jeżeli nie oryginał tych inkwizycyi, to przynaymniej ekstrakt z pieczęcią podpisany wydać prześwietna kommissya rozkazała.

I. Hanicki pułkownik.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

CCXLVI.

Показанія, отобранныя въ два приѣма помѣщикомъ Цѣлцкимъ отъ бродяги, назвавшагося Василиемъ Бедрыичукомъ, относительно подробностей крестьянскаго заговора. 1789. Апрѣля 25 и 29.

Inkwizycye powtorne z złapanego w Zawalijkach chłopa, die 25 kwietnia, 1789 roku dobrowolnie wyznane.

—Zkąd ty jesteś?—Z Szczehluwki za Międzybożem puł mili.—Jak się zowiesz?—Wasył Bedryjczuk, syn Michała Bedryjczuka, na gruncie osiadłego.—Przy kim byłeś?—Przy batku swoim.—Czyja to wieś y jak się w niej zowie podstarości?—Należy do Międzyboża, a podstarości zowie się Serwatowski.—Zkąd się tu wzięłeś?—Wyśłał mię pop tamteyszy, który się zowie Czerniawski.—Po co cię ten pop wysłał?—Wysłał mię po to, abym, przechodząc po miastach, po wsiach, lub z chodzącemi się na traktach, namawiał ludzi, żeby się do niego ciągneli y jemu podpisywali na regestrze; na

którym regestrze ma już podpisanych wsiów ośm, y broń ma dla nich, y popów ma już czterech na to namówionych.—Kiedy ciebie wysłał pop? do jakiegoż dzieła namawiać kazał tych ludzi?—Kazał namawiać na haydamectwo y kazał się im zchodzić do siebie na podpełnie maja y mówił ten pop nam, że „po Słucz moskal bude panowaty, ne majete czoho bojatysia“.—Czy przysięgałeś ty temu popowi kiedy cię wysyłał?—Nie przysięgałem; dopiero w ten czas przysiądz miałem, jak mu ludzi namówionych sprowadzę, za co y pieniądze dać miał.—Na kogoż miał napaść z temi ludźmi pop?—Tego nie powiadał, tylko nam poczytywał z rejestru: Morskiego, co ma: Felsztyn, Raykowce, Kuzmin; Dulskiego, co ma Szarawkę; Grabianczyne, co ma: Ostapkowce, Kupin; Cieleckiego, co jest w Wodyczkach, w Klimkowcach; y pana nie żonatego, co ma Wołoczyska, y innych panów czytał z rejestru, których nie pamiętam. W pilipówkę ten pop cały miesiąc kędyś jeździł y po pilipowce w trzy niedziele, czyli w cztery, zaraz mnie namawiał, abym ludzi poszedł do niego namawiać, y mówił: jakby ciebie gdzie złapano, żebyś nie wydawał, że jesteś z Szczehluwki, tylko albo z Szarawki pana Dulskiego, albo z Frankpola, albo z innego miejsca, byle nie z Szczehluwki, bobyś mię biedy nobawił y panów pokłucił naszych.—Dawnożeś ty wyszedł z Szczehluwki?—Ze cztery niedziele.—Widziałeś że się z popem jak wychodziłeś?—Nie.—Ktorendyś szedł z Szczehluwki?—Na Szumowce, na Rużyczankę, na Rososzę y tam nocowałem; na Felsztyn y tam jeden dzień bawiłem się, a ztamtąd wziął mię chłop Sarnoski Wasyl do siebie y u niego dwie niedziele bawiłem się, młuciłem u tego przez ten czas. Ztamtąd byłem w Kuruwce za Sarnowem y tam trzy dni młuciłem u chłopca. Ztamtąd przyszedłem do Zawalyjek szukać służby y pożywienia.—Nie było was więcey u popa, kiedyś ty był zawołany, y przez kogo was zwoływał? Był w ten czas pop starszy z Derkaczyw y z nim szlachcic Rogoziński także z Derkaczyw, którzy z nim w przódý pili przez dwa dni, y nas czterech przez naymyta swego, Wasyla z za kordonu, w nocy zwołał: Wasyla Duczaka, Iwana Boy-

czuka, Iwasia Doliniuka, Andreja Chimluka. Przy tymże samym drugim popie was ten pop Czerniawski namawiał y jakim sposobem? Obydwa popi namawiali y obydwu nas poili, y obiecywali pieniądze, jak im ludzi sprowadzimy. Okna z izby pozatykali poduszkami y kilimami pozastawiali, żeby kto nie wypatrzył y nie wysłuchał. Ten pop z Derkaczów starszy chwalił się, że już ma z dziewięć wsi zbuntowanych y obydwu czytali rejestra panów, a do siebie albo cicho gadali, albo po łacinie. Wyszliżeście wszyscy razem, albo nie? Ja wprzody wyszedłem z drugim parobkiem Andrejem Chimlukiem, ktorego ojciec w tey wsi samey mieszka, zowie się także Andrey Chimluk. Gdzie ty swego kolegę zostawiłeś? W Felsztynie u kuszniarza, ktorego nie wiem, jak się zowie. Namawialiżeście kogo we wsi, albo w mieście, albo na drodze? Nikogo nigdzie nie namawialiśmy. Dla czegożeście wyszli? Bo nasi oycowie jak się dowiedzieli, że my u popa pili y on nas na to namawiał, chcieli nas przed dworem wydać, jeżelibyśmy przysięgli popowi, y my bez wiadomości ich uciekli. A broń u popa jaka była? czyś widział? y gdzie ją miał? Miał w styrcie słomy y tam nas oba popy prowadzili, pokazywali, były same rusznice y pistolety; rasznic było z pietnaście, a pistoletów ze sześć. Przezemnie ten chłop indagowany y słowo w słowo tak wyznawał, podpisuję się Iozef Zaremba Cielecki m. p.

Inkwizycja powtórna, wyprowadzona w Tarnorudzie przeze-
mnie, w przytomności woyta tarnorudzkiego y ludzi kilkoch z tego
urzędu tarnorudzkiego, z Wasyla syna Michała Bedryjczuka, die
9 aprilis, 1789. anno, w Tarnorudzie.

—Pytanie: aby prawde powiedział, z kąd jest?—Przyznał, że
jest z Szumowiec z klucza Międzyboskiego, w teyże wsi ma oycu
y matkę, ktory nazywa się: Michał Bedryjczuk.—Kto cie posłał
y za czym, y w ktore miejsce?—Posłał mię pop szumowiecki za
wiadomością oycu mego po różnych miejscach, abym namawiał
chłopów na bunty, ażeby przychodzili do szumowieckiego popa do

podpisania się.—Oyciec twoy także zapisany?—Jest zapisany oyciec y brat starszy żonaty, nazywa się Onofry Bedryjczuk y nadto wzięli oyciec y brat po złotych 8, y na mnie oyciec wzięł złotych 8.—Jak dawno jesteście popisani?—Wstąpiwszy w post wielki, jak się zaczął.—Zkąd pop szumowiecki pieniądze wzięł?—Zjechało się jedney nocy do szumowieckiego popa popów dwanaście: pop z Dyrkaczów przywiózł z sobo trzos pieniędzy w złocie, między ktoremi y srebrne byli, y te dał popowi szumowieckiemu, y pop szumowiecki rozdał na wszystkich niżej wyrażonych popów po złotych 18.—Zkąd pop dyrkaczowski wzięł pieniędzy?—Z Zapadyniec pop przywiózł y dał popowi dyrkaczowskiemu, by dyrkaczowski dał szumowieckiemu, a szumowiecki wszystkim popom porozdawał y chłopom, ktorzy się popodpisywali.—Zkąd pop zapadyniecki wzięł pieniądze?—Już tego nie wiem zkąd wzięł, tylko zapadyniecki jest dziekan.—A reszta popów zkąd byli?—*1-szy* pop z Zapadyniec, *2-gi* z Dyrkaczów, *3-ci* z Żyliniec, *4-ty* z Wolicy, *5-ty* z Rossosza, *6-ty* z Rossosza syn tegoż, *7-my* z Rużyczny, *8-my* z Rużyczanki, *9-ty* z Karpowiec, *10-ty* z Jarmoliniec, żonki nie ma, *11-ty* z Pisarowki z pod Rossosza, *12-ty* z Szarawki pop.—Czyli popi wszyscy byli razem?—Byli wszyscy w nocy u popa szumowieckiego y przez dzień wyjechali, pod pretextem wizyty.—A co między sobą mówili?—Gadali, aby każdy pop starał się o chłopów na bunt.—Na ktoreń czas te bunt y naznaczyli?—Mówili aby na podpełniu miesiąca maja wszyscy byli gotowi.—Chłopów wiele szarawskiemu popowi podpisało się na bunt?—Podpisało się, ktorych ja wiem, 18.—Z ktorych wsi te chłop y jak się nazywają?—Z Karpowiec: Andryj Iwaniuk, drugi Iwan Czarny, już wzięli po złotych 8. W Rużyczance dwoch: Stefan Prokopow, Juśko Juzwon; w Rużyczny czterech: Iwan Pałachniuk, Hryć Pałachniuk, bracia, Fedor Tymofijczuk, Juśko. W Rossoszu dwoch: Iwan Nedostupluk, Semen syn żonaty. W Szumowcach pięć: Michajło Bydryjczuk w chałupie osobney, żonaty, Andryj Bedryjczuków syn, ma żonę od Moszkaluka Iosyfa, Wasyl Bedryjczuk, tenże arezchtant, syn młodszy Michała

Bedryjczuka, Juško Komornik, wdowiec, u Iwana Byczuka siedzi, Andryj Dubczak.—W Proskurowie cztery: Semion Kiryłoczuk, Iwan Barabaszów, Iwan Kusznirz, Andryi Oleynik.—W Szarawce czterech: Iosyf Barabaszcuk, Juško Ryznyk, Semen Metnyczuk, Stefan Prokopów.

Co wyznaje nareszcie ten Wasyl Bedryjczuk aresztant: tego oyciec zapisał z synem starszym y zaprzysiągł u popa szumowieckiego, wzioł pieniądze na każdego po złotych 8 od tegoż popa. Ten pop szumowiecki nazywa się Czerniawski. Tenże aresztant na ostatku wyznaje, iż żeby mógł lepsze dla siebie wiarę znaleźć, można tych popów y oyca jego sprowadzić, to im w oczy powie, że się podpisywali y przysięgali; y tegoż aresztanta pop szumowiecki nie chciał spowiadać, aż mu przysięgę wykonał na bunty y że sekret w każdym miejscu ścisły zachowa.

To tenże aresztant nie w ciągu czynionej indagacji, ale potem zeznał.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCXLVII.

Показанія, отобранныя отъ арестанта, назвавшагося Васи́ліємъ Бедры́йчукомъ, въ присутствіи порядковой комиссіи Подольскаго воеводства. 1789. Мая 3.

Badania Wasyla Bedryjczuka, wzięte w kommissyi Podolskiej, die 3 maja 1789 roku.

— Zkąd jesteś y gdzieś się rodził, y wiele masz lat? Iestem z Szumowiec z pod Miedzyboża y tam rodziłem się; mam lat 24.—Oyca masz żyjącego y braci?—Oyciec moy żyje, nazywa się Michayło Bedryjczuk, siedzi na pieszym gruncie, a brat Onufry starszy, żonaty, siedzi na gruncie pojedyńkowym.—Czy bywałeś gdzie z dziecinnych lat, czy przy oycu?—Nigdzie nie byłem y nie chodziłem, tylo przy oycu siedziałem.—Jak dawno wyszedłeś z Szu-

mowiec?—Już temu teraz jest sześć niedziel, jak wyszedłem z domu.—Ktoż ci kazał wychodzić z Szumowiec?—Pop szumowiecki, nazywający się Hryhory Czerniawski.—Nim wyszedłeś, coż robiliście w Szumowcach?—Nim wyszedłem z Szumowiec, byłem jednego dnia w karczmie w nocy długo, przed środopościem; przyszedł do mnie diak Bazyli y zawołał mię do popa, do którego ja przyszedłszy, zastałem trzech popów: z Rużyczny, z Rużyczanki y z Rossosza, a czwarty gospodarz y piąty diak, co ze mną przyszedł. Zaczął do mnie pop mówić: że ty mi winien za spowiedź przeszłoroczną dwa złote y tego roku dwa złote należeć będzie, trzeba abyś mi oddał. A potym ja mu powiedział, że oddam; on mi mówił daley: „przysięgnij na to, co ja ci powiem, to ci te cztery złote daruję“. A ja mu mówiłem: na coż mam przysięgać, kiedy nie wiem? „A on mi mówił“. A na ten papier, co go widzisz na stole, bo tu już wiele na to przysięgało“. Ja spytałem się: „a ktoż tu na co przysięgał?“ A on porwał z ściany pistolet y powiedział mi: „jak nie przysiężesz, to ci prosto w piersi wystrzele“; a potym, obróciwszy się do drzwi, strzelił tak, że drzwi rozstrzelił y połupał. Dopiero coś mu popi po łacinie zaczęli mówić, on nabił pistolet y do mnie przyszedł y mówił: „czy przysiężesz?“ ja odpowiedziałem, że przysięgę; y tak mi pop szumowiecki czytał przysięgę, a ja za nim mówiłem, iż, choćby mię męczono y na tortury brano, to nie wydam żadnego popa, aby w bidę u panów nie wprowadzić y nie pokłucić; a po takiej przysiędze byłem w domu u oycy tydzień.—Przez ten czas czy przysyłał pop szumowiecki do ciebie?—Przysyłał diaka y kazał mi iść do Sarnowa.—Do kogo do Sarnowa?—Do tego człeka, co druga chałupa od popa sarnowskiego.—Czy dał ci co pop szumowiecki na drogę?—Dał cztery złote miedzią.—A więcej dawał pop Szumowiecki komu pieniędzy?—Dawał popom trzem: z Rużyczny, z Rużyczanki y z Rossosza.—Zkąd te pieniądze miał pop szumowiecki sobie dane?—Przyjechał do niego pop z Zapadyniec, z pod starego Konstantynowa y niedaleko Krasikowa, na trzecim tygodniu postu wielkiego, a ja mło-

ciłem na gumnie u popa szumowieckiego; zawołali mię do izby y przy mnie trzos pieniędzy zapadyniecki pop położył na stole y wysypał. Coś gadali z sobą po łacinie y wspominali o piliponach, ale ja tego nie rozumiał, a potym mówili do mnie: „widzisz wiele mamy pieniędzy? kto przysięże na lachów y żydów, temu będziemy dawać. Czy wtenczas przysięgałeś czy później? W dwa dni później przysięgałem tak, jak wyżej powiedziałem. Jak cię pop szumowiecki do Sarnowa posyłał, czy nie kazał do kogo wstąpić po drodze y po co cię posyłał? Nie kazał mi do nikogo wstępować; ja przenocowałem w Fulsztynie, a drugiego dnia stanąłem w Sarnowie y prosto do drugiej chałupy koło popa, będącego w Sarnowie, poszedłem na noc, bo mi pop szumowiecki tak mówił, że tyło temu człeku powiesz, że jesteś z Szumowiec odemnie, to on będzie wiedział, po coś przyszed? Czy mówiłeś co z tym człekiem Matwijem w Sarnowie? Zaczółem mu mówić od popa szumowieckiego ukłon, a on się mię spytał, czy jest pop szumowiecki w domu?; ja odpowiedziałem, że jest; y zaraz przyszli z dworu y wzięli mię y jego, y ja nocowałem w dworze. Coż tobie mówili w dworze w Sarnowie? Pytali się mię, co tu robie? ja im powiedziałem wszystko, co tu mówię, a oni mię z Sarnowa drugiego dnia posłali do Kurnik. Długo bawiłeś w Kurnikach? Dwa dni bawiłem w Kurnikach y tego drugiego dnia posłano mię do Zawalijek. W Zawalijkach co robiłeś? Bili mię tam łozami, a ja wszystko to mówiłem co y tutaj. Czy długo bawiłeś w Zawalijkach? Dwie niedziele bawiłem, zkaąd pan pisał do Szumowiec y słyszałem, że tam popa już wzięli do Krzemieńca y czterech gospodarzów. Od kogo ty słyszałeś, że popi namawiają na te bunty y na te rezunją y którzy popi są, co namawiają? Pop szumowiecki sam powiadał, którzy popi podpisali się na to y pobrali pieniądze, to jest: 1) z Rużyczny, 2) z Rużyczanki, 3) z Proskirowa, 4) z Rososza, 5) z Szarawki, 6) z Szczelówki z pod Międzyboża, 7) z Derkaczów koło Zapadyniec, 8) z Swinny, 9) z słobodki Michałkowieckiej, 10) z Szumowiec, 11) z Szaraweczki, 12) z Raykowiec, 13) Zapadyniecki, 14) z Lechnowki.

Czy nie wiesz komu popi z ludzi dawali pieniądze y czy przysięgali ludzie jacy przed popami? Wiem, że memu oycu, Michałowi Bedryjczukowi, dał pop szumowiecki ośm czerwonych y na brata mego Onufrego, ale nie wiem, czy przysięgali? Z Rososza trzem ludziom: Michajłowi y Hryciowi Chimlukowi y Iwanowi Nedostuplukowi dał po ośm czerwonych. Ja byłem po przysiędze i wtenczas u popa rżnołem sieczkę y mówił mi pop szumowiecki wtenczas: że już w rejestrze jest zapisanych chłopów dwadzieścia y pięć, a o tych trzech ludziach z Rososza diak mi szumowiecki mówił.—W Rużyczance chłopów 2, w Rużyczney 4, w Proskirowie 4, w Rososzu 3, w Raykowcach 2, w Szarawce 4, w Szczehlowce 2, z Derkaczów 4, z Zapadyniec 14, mówił sam pop; z Słobodki 1 najemnik, z Karpowiec 4. Przydał Wasyl, iż xiądz paroch szumowiecki dał Łysakowi złotych ośm w Szumowcach, że młocił z nim parobek z Słobudki, że Onufry, brat jego, ma córkę Iwasiuka na Beregelach; oyciec jego mieszka koło cerkwi, sąsiedzi: z jedney, Matwiyczuk Daniło, z drugiey strony Kirlaczuk Daniło, w tyle za chatą—Łucko ganczarz.—Czy nie wiesz u kogo więcej pilipowcy bywali? Wiem że u starego popa w Rużyczny byli pilipony y od nich dwie chustki kupił; byli w Wolicy koło Darażni y wszędy pilipowcy bywali u popów y tylo do nich się pytali, nie do kogo innego.—Czy poznasz tu popów z Rososza, y z Rużyczny, y z Rużyczanki, ktorzy bywali u popa szumowieckiego?—Poznam—y tak stawiony karpowiecki, uznał go y powiedział, że karpowiecki.—Czy namawiał ciebie pop szumowiecki przy spowiedzi do tego buntu y rzezi?—Namawiał y mówił mi przy spowiedzi wielkanocney, ktorąm odprawił w dwie niedzieli w post wstąpiwszy, abym przysięgał, bo jak nie przysięgnę, to paskę jeść będę bez spowiedzi, y jak przyrzekłem, że przysięgnę, to mię wyspowiadał y ja drugiego dnia po spowiedzi w domu popa tak, jak wyżej powiedziałem o tym, wykonałem przysięgę.—Czy byli przy tey przysiędze jacy ludzie?—Nie byli żadni, tylo ci, com pierwey powiadał; popów wszystkich czterech y diak, ale przy dziekanie z Zapadyniec był y z

Derkaczów pop wtenczas, kiedy y szumowieccy ludzie: Iwan Boyczuk, starszy brat, Wasyl Duczak, Iwaś Detiniuk y Andryi Chimluk wezwani byli, bo y oni widzieli, jak te pieniądze dziekan z Zapadyniec wysypał z trzosa na stoł, a ci ludzie owies zsypywali dla dziekana.—Jakie rusznice y pistolety widziałeś u popa szumowieckiego y w którym mieyscu.—Widziałem w komorze cztery pistolety nad łóżkiem, słyszałem zaś, że karpowiecki pop ma rusznice pochowane w słomie.—Na kogoż te ryzaninę pop szumowiecki miał wysyłać y ktorego czasu to miało się zaczynać y czy więcej co mówił?—Wspominał, że na Morskiego kastelana, na Dulskiego, na Moszyńskiego, co w Wołoczyskach, y na jakiegoś kawalera, a potym y na innych, y to w pełnią maja zaczynać się ma, upewniając, że niema się czego bać, bo moskał z jedney strony po Słucz rzekę, a cesarz z drugiey strony zabiorą ten kray cały, a popy będą panami.—Dla czegoż ty mówiłeś w dawnych pytaniach, że jesteś z Szczehlowki, a nie z Szumowiec.—Bo mię pop szumowiecki tak nauczał, abym się nie powiadał z Szumowiec, gdyżbym go w biedę wprowadził, y gdy mię w Zawalijkach za palce od rąk y za nogi w dymie powiesili, długo trzymali y bili, wtenczas mówiłem to, czego y nie pamiętam z bolu, ale tak mi się zdaje, że y wtenczas toż samo mówiłem, co y teraz prawdę mowię.—Czy znasz ty jakiego Kiryłę, który chodził po wsiach y miastach, namawiając do buntów y rzezi, y u kogo on bywał?—Ja go z osoby nie znam, ale słyszałem w Kurnikach od mielnika y drugih ludzi, że on Kiryło bawił trzy dni w Kurnikach. Był zaś u popa Karpowieckiego ten Kiryło, tak mi ludzie w Kurnikach powiadali.—Dla czego ty wczoray mówiłeś, że do Sarnowa przyszedłeś wieczorem y zaraz wzięty byłeś do dworu, a dziś mowisz, że cię Wasyl z Sarnowa z Felsztyna przywiózł do Sarnowa y u niego byłeś niedziel dwie?—Co mię Wasyl prosił, abym go nie wydawał, że tak długo u niego bawię y żebym mówił, że tylo przenocowałem u niego; y ja tak pierwey mówiłem z początku w Zawalijkach y teraz to potwierdzam, że prawda, com dwie niedziele bawił u Wa-

syla w Sarnowie, a u Matwijczuka koło cerkwi tylo dzień bawiłem, od którego mię znow Wasyl wzioł do siebie.—Czy prawda, coś mówił w Zawalijkach, żeś dla tego z Szumowiec uciekł, iż oyciec twoy chciał cię wydać do dworu za to, żeś z popami pił y był namawiany do buntu y rzezi?—Jużem raz powiedział, że jak mię w Zawalijkach okrutnie w dymie za palce powieszonego bili, to nie pamiętam, co z bolu mówiłem y co chcieli pytali y gadali, tom mówił z bolu okrutnego, ale teraz potwierdzam moją prawdę, iż to, co tu mówię, jest tak, jak się działo, bo mię nikt nie bije y nie straszy.

W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski. Jan Komarnicki, cześnik latyczowski. Tadeusz Matuszewicz m. p. Wiktor Kamieński. I. Czarkowski B. K.

Изъ картонна дѣлъ Каменецкихъ № 5.

CCXLVIII.

Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ священника изъ с. Шумовець, Ивана Кобрицкаго, вслѣдствіе оговора его Васи́лемъ Бедры́чукомъ. 1789. Мая 10.

Indagacya z parocha szumowieckiego, xiedza Kobryckiego, die 10 maja, 1789 roku.

— Gdzieś się rodził y jak się zowiesz?—Nazywam się Jan Kobrycki, rodziłem się w Faszczijowce w kluczu Zinkowieckim, ojciec moy był tam parochem.—Jak dawno jesteś parochem w Szumowcach?—Od lat dziesięciu jestem parochem w Szumowcach.—Czy znasz wszystkich swoich parochjanów?—Znam każdego y wiem po nazwisku ledwie nie każdego.—Czyli jest lub był jaki Michayło Bedryjczuk w Szumowcach, y czy ma synów?—Michayła Bedryjczuka w Szumowcach nie ma i nie był, ani synów jego: Onufrego

y Wasyla, Jest Michayło Ochrym, ma synów: Fedka, Jwana i Pańka. —Czyli zna Wasyla aresztanta, którego przed sobą widzi?—Wasyla, którego widziałem, tyle znam, iż ten przyszedł do Szumowiec rok już minął tej zimy, y przesiadywał u Pawlichy wdowy. Ja, będąc u kowala, który pod jednym dachem mieszkał z Pawlichą, postrzegłem tegoż Wasyla, któremu mówiłem, czy nie będzie u mnie młócić? odpowiedział mi, że tylko odrobi Petrowi, to przyjdzie. Przyszedł więc y dwa dni u mnie młocił, ale u mnie nie nocował.— Czyli tegoż razu wyszedł ze wsi y czyli Wasyla widział kiedy później?—Czyli wyszedł zaraz ze wsi Wasyl? nie wiem; ja go potym nie widziałem, aż dopiero teraz.—Czyli byli kiedy popi: z Rużyczny y z Rużyczanki, y z Rososza razem, lub po jednemu tej zimy?—Paroch z Rużyczny był u mnie w jesieni, prosząc mnie na żałobny obiad, a xiądz z Rososza był tej zimy, ale ani mnie, ani żony mojej nie zastał.—Czyli zna parocha z Zapadyniec y kiedy był w Szumowcach?—Parocha z Zapadyniec nigdy nie widziałem, ani go znam, ani był u mnie.—Czy nie był wienien kiedy co temuż Wasylowi, albo Wasyl czy nie był winien?—Nic ani ja jemu, ani on mnie nie był winien.—Czy ten Wasyl spowiadał się kiedy przed waszecią?—Nigdy się nie spowiadał.—Jak się nazywa diak szumowiecki, który był tej zimy, y czy przysyłałeś tego diaka po Wasyla?—Nazywa się Czarniawski, y tego nigdy nie posyłałem po Wasyla.—Jak był xiądz z Rużyczny, czy był Wasyl wtenczas przytomny?—Nie był.—Czy masz waszeć jakie strzelbę u siebie?—Nie mam żadney strzelby, ani pistoletów. Szczehłówka jak jest daleko od Szumowiec?—Nie wiem o żadney Szczehłówce.—Czy nie gadał waszeć kiedy z Wasylem o piliponach lub o buntach?—Nie gadałem nigdy o tym z Wasylem.—Czyli byli filipony w Szumowcach u kogo y czy nocowali?—Byli filipony tej zimy w Szumowcach, byli y u mnie, kupiłem u nich chustek pięć; czy nocowali gdzie? nie wiem.—Czyli są lub byli w Szumowcach: Jaśko Komornik, Jan y Andrzej Byczuk?—Pod tym nazwiskiem niemasz y nie było ludzi w Szumowcach.—Czyli bywali parochowie: z Proskurowa, z Szarawki, z Szczehłówki, z

Międyboża, z Derkaczów, z Swinny, z Słobodki, z Szaraweczki, z Rajkowiec, z Lechnówki?—Z tych parochów żaden u mnie nie był, prócz z Słobódki; ten często bywa, bo mój brat cioteczny.

W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Jgnacy Ahamitowski, łowczy podolski, m. p. Tadeusz Matuszewicz, m. p. J. Czarkowski.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCXLIX.

Показанія, данныя священникомъ изъ села Рожичапки, Васи́лемъ Сциборскимъ, въ засѣданіи порядковой комиссіи Подольскаго воеводства по поводу оговора, взведеннаго на него Васи́лемъ Бедры́йчукомъ. 1789. Мая 10.

Indagacya xiędza parocha z Rużyczanki die 10 maja 1789 roku.

— Jak waszeci imie, jak się zowiesz?—Nazywam się Bazyli Ściborski.—Jak dawno jesteś parochem w Rużyczance?—Jestem od lat 43 parochem.—Jak daleko mieszkasz od xiędza parocha Szumowieckiego?—Mieszkam od Szumowiec puł ćwierci mili.—Czyli byłeś waszec tey zimy u xiędza parocha szumowieckiego?—Byłem w Szumowcach tey zimy, na dwie niedziel przed zapustami wezwany, dawałem ostatnie pomazanie matce żony xiędza parocha szumowieckiego.—Masz waszec koadjutora?—Mam syna y zięcia duchownych, których w zapusty pozeniłem y aż w dwie niedziele po szlubie, a w tydzień przed zapustami wyjechali do Lwowa, a ze Lwowa powrócili dwie niedzieli w post.—Jak tym imie y nazwisko: synowi i zięciowi?—Synowi imie y nazwisko Łukasz Sciborski, a zięciowi Demetry Podogrodecki. Zięć ma oyca w Niemirowie.—Jak powrócili ze Lwowa, długo bawili u waszeci w poście?—Przyjechawszy ze Lwowa syn y zięć, pojechał zięć na pogrzeb matki, nie bawiąc jak dwa dni, syn zaś, bawiąc u mnie tydzień, pojechał do Masijowiec, gdzie jest parochem.—Czy był waszec kiedy z xię-

dzami z Rososza, z Rużyczny razem u parocha szumowieckiego?— Nie byłem nigdy razem z temi xiędzami, ale byłem sam, jak pierwey powiedziałem.— Kogo waszeć znasz z gromady w Szumowcach?—Znam Jakóba Harbuziuka, Andrzeja Furkaluka, Dubieckiego —Czyli syn lub zięć nie był kiedy w Szumowcach, w zapusty lub w poście?—Syn mój, jadąc do Masijowiec na parochyę, był u parocha szumowieckiego, w dwie niedziel w post wstąpiwszy. Ja zaś, xiądz dziekan Trokliński z Ihnatowiec, trzeci z Markowiec paroch Podogrodecki.—Czyli waszeć znasz lub znałeś kiedy Wasyla, parobka z Szumowiec, u parocha szumowieckiego.—Wasyla parobka z Szumowiec ani znam, ani widziałem —Czyli znasz parocha zapadynieckiego y czyli widziałeś go tey zimy?—Ani znam, ani widziałem parocha zapadynieckiego y tey zimy go nie widziałem. Znał przed lat kilku w Zapadyńcach parocha Bilińskiego.—Czyli są ci chłopi w Rużyczance: Stefan Prokopów, Jaśko Jurków? — Tych chłopów niemasz y ich nie znam.

W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski m. p. Tadeusz Matuszewicz m. p. Stefan Czarkowski.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCL.

Показанія, данныя священникомъ изъ села Россоса, Михаиломъ Бѣлецкимъ, въ засѣданіи порядковой комиссіи Подольскаго воеводства по поводу, оговора, взведеннаго на него Василиемъ Бедрыичукомъ. 1789. Мая 10.

Indagacya z parocha Rossoszowskiego, die 10 maja, 1789.

Jak waszeć daleko mieszkasz od Szumowiec?—Mieszkam półtory mili od Szumowiec.—Czyli byłeś kiedy tey zimy u parocha szumowieckiego, sam lub z xiędzami z Rużyczny y Rużyczanki?—Byłem w Szumowcach przed kwietną niedzielą ruską przeszłą z

Jankiem chłopcem, który u mnie służy; a to, przejeżdżając przez Szumowce, wstąpiłem do parocha; nie zastałem, bo był na chrzcinach, tylko matkę samey popadi; zjadłem chleba y piwa, y zaraz wyjechałem, nie widząc się z parochem.—Czyli znasz waszeć kogo z gromady szumowieckiej?—Nie znam nikogo prócz Leska pobeżnika, nazwiskiem Rudia.—Czyli znasz lub widziałeś kiedy Wasyla Bedryjczuka z Szumowiec?—Nie znam, ani wiem, ani z nim gadałem.—Czyli znasz xiędza parocha z Zapadyniec?—Ani go znam, ani widziałem.—Czyli znasz w Rososzu ludzi: Iwana Niedostupluka y Semena syna jego?—Niemasz ani Iwana Niedostupluka, ani syna jego Semena.

W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski. Tadeusz Matuszewicz m. p. J. Czar-kowski.

Изъ картона дѣлз каменецкихъ № 5.

CCLI.

Показанія, данныя священникомъ изъ села Рожичной, Григоріємъ Меньковскимъ, въ засѣданіи порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, по поводу оговора, взведеннаго на него Васиіємъ Бедрыйчукомъ. 1789. Мая 10.

Indagacya xiędza parocha z Rużyczney, die 10 maja, 1789 roku.

—Jak się waszeć zowiesz, y jak ci imie?—Nazywam się Grzegorz Meńkowski.—Jak dawno jesteś parochem?—Jestem już rok czwarty parochem w Rużyczney. Mam teścia duchownego, tamże parochem, a ja miałem oyca z Wolicy.—Jak daleko mieszkasz od Szumowiec?—Mieszkam od Szumowiec więcey jak ćwierć mili.—Czy byłeś waszeć tey zimy u parocha szumowieckiego sam lub z xiędzami z Rużyczanki y z Rossosza?—Nie byłem nigdy ani sam, ani z temi xiędzami u parocha szumowieckiego; byłem tylko w

Szumowcach w początkach jesieni, ale u diaka Czerniawskiego o prządkę, ale nigdzie więcej nie byłem. Byłem pierwej jeszcze raz w Szumowcach u popa w jesieni, prosząc na obiad duchowny.— Czyli waszeć znasz kogo z gromady szumowieckiej?—Nie znam nikogo, prócz diaka szumowieckiego Czerniawskiego.—Czyli waszeć znasz lub widziałeś kiedy Wasyla Bedryjczuka z Szumowiec? —Nie znam go, ani go nigdy nie widziałem.—Czyli znasz xiędza parocha z Zapadynieć?—Nie znam go, byłem tylko raz na ś. Mikołaj rok temu y, krótko bawiąc, wyjechałem.—Czyli znasz ludzi tych w Rużyczny: Iwana Pałachniuka, Hrycia Pałachniuka, Fedora Tymofijczuka, Jurka?—Nie znam i niemasz tych ludzi w Rużyczny. W. Raciborowski chorąży latyczowski, prezydujący

Ignacy Axamitowski, łowczy podolski m. p. Tadeusz Matuszewicz m, p. I. Czarkowski.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLII.

Предложение порядковой комиссії Подольскаго воеводства комменданту Каменецкой крѣпости, полковнику Ганицкому, объ отпускѣ конвоя для препровожденія арестанта Василя Бедрийчука въ с. Шумовцы, гдѣ ему назначена очная ставка. 1789. Мая 11.

1789 roku, dnia jedynastego miesiąca maja.

Kommissya województwa Podolskiego, gdy z wynikłych okoliczności dla doyscia rzeczy istoty zdecydowała Wasyla Bedryjczuka, aresztanta, posłać na grunt wsi Szumowiec, lub, gdyby wypadała konieczność, na inne, do dzisiejszey okoliczności potrzebne, miejsce, przeto czyni swoje żądanie do w. Hanickiego, pułkownika regimentu buławy polney koronney, kommendanta fortecy tutejszey, aby ludzi czterech z garnizonu przy tymże Wasylu aresztancie wykomenderować raczył.—W. Raciborowski, chorąży Latyczowski, prezydu-

jący. Tadeusz Matuszewic mp. Ili Czarkowski mp. Pius Racibowski.

Кн. протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 83.

CCLIII.

Повальный обыскъ объ арестантѣ, Васи́лѣ Бедрейчукѣ, произведенный Подольскою порядковою комиссіею въ с. Шумовцахъ. 1789. Мая 14.

Indagacya na gruncie wsi Szumowiec z ludzi, na gruncie osiadłych, względem aresztanta, Wasylem Bedryjczukiem teraz nazywającego się. Dnia 14 maja, roku 1789.

Świadek pierwszy. Walko syn Pawlichy wdowy, u ktorej aresztant w Szumowcach przebywał, polak, zeznał: 1. Kiedy przyszedł do Szumowiec teraz Wasylem nazywający się aresztant?—Na dwa tygodnie prawie przed adwentem. 2. Jak się nazywał, jakiego obżądku y zkad się bydź powiadał?—Nazywał się Stachem polakiem, oycą zaś Jaśkiem nazywał, rodem bydź się powiadał z Kuźmina, zpod Felsztyna. 3. Jak długo bawił w Szumowcach?—Bawił tygodni dziewięć, zawżdy w chałupie matki mojej. 4. Czy starał się o curkę Pawlichy, a o siostrę twoją, za żonę?—Starał się y dla tego, jak się domyslają, udawał, że ma pieniądze; a kiedy już przychodziło do zgodzenia ślubu, widząc, że się wyda bałamuctwo, schował się w słomę na gumnie; znaleziony więc y zrewidowany, gdy miasto pieniędzy pokazało się, że chował czerepki gliniane w sakiewkach, z płotna uszytych, wyznał, że, idąc z Kuźmina przez Rużyczankę, znalazł czerep z garka; ten potłukł i czerepki na dwie części rozdzielił; jedne większe, obwinawszy płatkami, imperyalami nazywał, mniejsze zaś—pojedynczemi dukatami. 5. Czy powiadał, dla czego więcej te czerepki udawał za pieniądze?—Dla tego jeszcze, aby w drodze, okazując jakoby pieniądze, łatwiej

mógł być przyjęty na noc. 6. Czy bywał przez czas bawienia się w Szumowcach w cerkwi y u popa?—W cerkwi nigdy go nie widziałem, u popa zaś dwa razy tylko młócił. 7. Kiedy wyszedł z Szumowiec?—Drugiego dnia świąt ruskich Bożego narodzenia wyszedł, jak powiadał, po kartę do Kuźmina. Ja go sam wyprowadziłem ku Rużyczance, obiecał powrócić za tydzień. 8. Dokąd poszedł ze Szumowiec?—Do Rużyczanki i tam bawił tydzień u Semenowa Muzyki, Muzycznego syna, i tam się już nazywał Wasylem rusinem, a nie polakiem. 9. Czy był potem w Szumowcach?—Nie był ani we wsi, anim go nigdzie nie widział, anim o nim nie słyszał. 10. Czy nie gadał co o popach, buntach i o czymkolwiek w tych okolicznościach?—Nie gadał nic przedemną, 11. Czy święta y posty z polakami zachowywał?—Trzymał we wszystkim z polakami. 12. Czy spowiadał się wielkanocną spowiedzią w Szumowcach?—Nie spowiadał się i już go w wielki post nie było we wsi. 13. O wsi Derkaczach czy wspominał kiedy?—Nie wspominał, ale powiadał, że był w Raykowcach w więzieniu za to, że będąc w Kuźminie na wieczornicach, parobka we trzech zabili. Zamtąd zaś został wypuszczony przez żołnierza, pilnującego więźniów, za co, jak powiadał, temu zapłacono. 14. Czy nie słyszał od ludzi gdzie, albo sam czy nie poznawał, rozmawiając z nim, czy nie miał pomieszanych zmysłów?—Nie słyszałem, owszem zdawał się mówić jak człowiek zdrowych zmysłów.

Pawlicha wdowa, polka, u ktorej areztant, bawiąc w Szumowcach, cały czas mieszkał, osobno pytana, na wszystkie punkta zgadza się z synem, prócz tego, że dnia wyjścia z Szumowiec nie pamięta i, jak długo w Rużyczance bawił? nie wie.

Urodzony Michał Popiel, polak, zeznał: 1. Nie wiem, ponieważ nie przy mnie przyszedł, byłem wtenczas w Rachniówce pod Kamieńcem. 2. Zgadza się we wszystkim. 3. Jak długo bawił? — Nie wie, ponieważ go wtenczas nie było, a przy nim bawił jeszcze tygodni pięć. 4. Zgadza się we wszystkim z pierwszymi. 5. Dla łatwiejszego uproszenia się na noc. 6. W cerkwi nie by-

wał nigdy, ani u popa go nie widziałem. 7. Nie wiem dnia, ale pewnie wyszedł w zapusty. 8. Nie wiem, nie słyszałem gdzie bawił. 9. Zgadza się z pierwszemi. 10. Nie gadał. 11. Zgadza się ze wszystkim z pierwszemi. 12. Czy spowiadał się wielkanocną spowiedzią w Szumowcach?—Nie wiem, ale to pewnie, że w wielki post już go we wsi nie widziano. 13. Nie słyszałem, ani pomieszanych zmysłów z mówienia jego poznawałem. 14. O Derkaczach nie wspominał, ale powiadał, że w Raykowcach był w więzieniu za to, że, będąc w kompanji z drugimi na wieczornicach, parobka zabili.

Jurko, Walków syn, polak, zeznał: 1. Przed polskim Bożym narodzeniem przyszedł. 2. Zgadza się z wyższemi we wszystkim, prócz, że o imieniu oycy nie wspominał. 3. Bawił niedziel 8 mniej lub więcej, dostatecznie nie pamiętam. 4. Zgadza się we wszystkim z pierwszemi, dodaje tylko, że powiedział przed nim, iż tych czerepów natłukł w Karpowcach nie w Rużyczance. 5. Zgadza się z pierwszemi. 6. W cerkwi nigdy go nie widział, słyszałem tylko od matki Pawlichy, u ktorej on przebywał, a ktorej ja jestem zięciem, że młócił u popa. 7. Nie pamiętam. 8. Poszedł do Rużyczanki, ale nie wiem jak długo bawił. 9. Nigdzie go potem nie widziałem. 10. Nic z nim o tym nie gadałem. 11. Święta polskie święcił i posty zachowywał. 12. Już go w wielki post we wsi nie widziano. 13. O Derkaczach nic od niego nie słyszałem, ale y o Raykowcach nic mi nie mówił. 14. Nie słyszałem, dodał tylko, że, mówiąc, nigdy nie spoyrzał na człowieka, ale zawsze w dół patrzył i dla tego ja o nim zawsze źle sądziłem.

Hryćko Biłan, rusin, zeznał: pytany na wszystkie punkta, iż nic nie wie, ponieważ daleko; mieszka; czerepki tylko, od niego w woreczku płóciennym odebrane, wraz z wielu ludźmi, widziałem.

Anton Ianczyszyn zięć, rusin. 1. Nie wiem, 2. Nazywał się Stachem, reszty nie wiem. 3. Zgadza się z wszystkiemi. 4. i 5. Zgadza się. 6. W cerkwi go nigdy nie widziałem. 7. Nie wiem, ale go już w post wielki we wsi nie widziałem. 8. Nie wiem. 9. Nie był we wsi, anim go potem już widział. 10. Nic nie gadał. 11. Nie

wiem. 12. Nie spowiadał się y już go we wsi nie było w wielki post. 13. Nigdy z nim nie gadałem. 14. Nie wiem.

Fedko Koziów, rusin, zeznał: 1. Podobno przyszedł przed pilipówką, czego dobrze nie pamiętam. 2. Nazywał się Stachem, polakiem, o oycu nie wspominał, ale powiadał, że grunt sprzedał y poszedł z Kuźmina z pod Felsztyna. 3. Bawił tygodni dziewięć w Szumowcach, zawždy u Pawlichy wdowy przebywał. 4. Zgadza się z wszystkiemi, prócz że o mieyscu, na którym czerepów natłukł, nie wspominał. 5. Zgadza się z wszystkiemi. 6. Nigdy go w cerkwi nie widziałem, słyszałem tylko, że dzień u popa młucił. 7. Wyszedł podobno we święta ruskie Bożego narodzenia. 8. Powiadali, że był tydzień w Rużyczance; ztąd poszedszy, u kogo bawił i jak się tam nazywał, nie wiem. 9—14. Zgadza się ze wszystkiemi wiedzącemi.

Szczepan Piorun, polak, zeznał: 1, 2. Zgadza się ze wszystkiemi wiedzącemi, w drugim tylko dodaje, że o imieniu oycy nie wspominał. 3. Jak długo bawił we wsi, nie pamiętam; to wiem tylko, że przez wszystek czas bawienia się w Szumowcach przebywał u Pawlichy. 4. Zgadza się z wszystkiemi. 5—7. Zgadza się. 8. Że był w Rużyczance, słyszałem, jak długo bawił i czy się tam Wasylem rusinem, czy polakiem bydź powiadał? nie wiem. 9—12. Zgadza się we wszystkim z wiedzącemi. 13. Ani o Derkach, ani o Raykowcach nic od niego nie słyszałem. 14. Nie gadałem z nim i nie słyszałem w żadney wsi o nim, jak wyszedł z Szumowiec.

Naostatek przywołany Gierszon Muniszowicz, arendarz tutejszy, zeznał: iż raz go we wsi widziałem; w karczmie abym go kiedy widział, albo żeby wudki brał, nie pamiętam; aby diak go kiedy z karczmy wywoływał, tego nie widziałem, ani z domowych, ani z ludzi o tym ze wsi od nikogo nie słyszałem. O tem bałamuctwie jego względem czerepów, za pieniądze udawanych, słyszałem.

Osobna indagacya z Semeną Muzycznego, u którego aresz-

tant w Rużyczance przebywał, ze wsi teyże Rużyczanki do Szumowiec przystawionego, dnia tegoż wyciągniona.

1. Czy znasz ty aresztanta tego, Wasylem teraz nazywającego się?—Był u mnie w zimie, pierwszy raz go w ten czas widziałem. 2. Długo bawił u ciebie?—Przenocował dwie nocy. 3. Zkąd się powiadał byź rodem i jak się nazywał?—Powiadał się byź rodem z Kuźmina za Proskirowem, nazywał się Wasylem.—4. Jakiego się obrządku byź powiadał?—Mowił że rusin. 5. Co więcej z tobą gadał?—Powiadał, że sprzedał zboże po oycu i chciał by się ożenić; mowił mi, jeślibym siostry mojej nie dał za niego, a on by mi za to kupił wołów parę. 6. Coś mu na to mówił?—Mówilem, że trzeba, abyś się pierwey w niey, a ona w tobie rozpatrzyła, a potem mogło by to nastąpić. 7. Nie gadał co o popach, o buntach i o czym innym z tey okazji?—Nie gadał nic, tylko tyle, że był w Szumowcach. 8. Nie powiadał ci, jak długo bawił w Szumowcach?—Nie powiadał. 9. Nie wspominał co o wsi Derkaczach?—Nie wspominał nic. 10. Co też miał z sobą, przyszwszy do ciebie?—Nie miał nic, a wprosiwszy się już na noc, rzekł do matki, dobywając jakieś szmaty, czymś napchane, zza pazuchy, gdzie by to mógł położyć? Matka mu pokazała pułkę. On się na to odezwał, że ja to schowam za obraz; jakoż to tam położył i, wychodząc, z sobą wziął z tego mieysca. 11. Co było w tem płacie?—Nie wiem, ale jak teraz domyślić się można, czyli nie czerepy? 12. Dokąd wyszedł z Rużyczanki?—Nie wiem i nie słyshałem potem o nim, aż dopiero teraz.

Datum w Szumowcach, 14 maja, 1789.

Skupieński m. p.

Изъ картонна дѣла Каменецкихъ № 5.

CCLIV.

Ходатайтсво помѣщицы Морской объ освобожденіи изъ подъ ареста приходскаго священника изъ села Райковецъ. 1789. Мая 16.

Dnia 16 maja, 1789, z Raykowiec.

Jaśnie wielmożny mości dobrodzieju! Pop raykowiecki, wzięty przez kommendę do Kamieńca, gdy do tey pory nie powraca, a gromada tuteysza ustawicznie mi się uprzykrza y proszą o instancją moją za nim, upraszam więc łaski j. w. p. d., abyś raczył uczynić swoje interesowanie za tymże, y gdy się okaże, że nic nie winien, mógł być uwolnionym z aresztu y powrócić do siebie; za którym jadą szlachty dwóch y z gromady tuteyszey dwóch gospodarzy.

Jestem z naywyższym szacunkiem j. w. p. d. nayniższą sługą.
J. Morska.

Na samym wsiadany do Lwowa jestem y dla tego darujesz j. w. p. d., że ręką swoją nie pisałam. Waszmości dobrodziejowi tysiąc grzecznych ukłonów zasyłam.

На конвертѣ адресъ: jaśnie wielmożnemu імѣ пану Raciborowskiemu, chorążemu Czerwonogrodzkiemu, kawalerowi orderu św. Stanisława, j. w. m. p. i dobrodziejowi, w Kamieńcu. Pod niebytność j. w. chorążego rozpieczętuje j. w. prezydujący na kommissyi porządkowey województwa Podolskiego.

Изъ картона дѣлъ подо льскаго воеводства № 7.

CCLV.

Распоряженіе порядковой комиссії Подольскаго воеводства объ немедленномъ освобожденіи изъ подъ ареста благочиннаго Якова Мархалевича, арестованнаго по недоразумѣнію, вслѣдствіе клеветы Василя Бедрыичука. 1789. Мая 28.

Dnia 28 maja, 1789 roku.

Kommissja województwa Podolskiego imć xiędza Jakuba Marchalewicza, kanonika Łuckiego, dziekana Konstantynowskiego, na omylnie zrobiony raport przez imć pana Szydłowskiego, chorążego, tam, w Zapadyńcach Krasifowskich, konsystującego, nie należycie do fortocy tuteyszey przystawionego, natychmiast wolnym byдź uznaje, gdy z uczynionej na gruncie indagacji w przytomności w. possessora wsi Zapadyniec w niczym tenże imć xiądz Marchalewicz, przez Wasyla Bedryiczuka, fałszywie potwarz rzucającego, przekonany nie został, nie też powołanie dalszej jego sławie szkodzić nie może. K. Iózef Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący, m. p. Tadeusz Matuszewicz, m. p. Ili Czarkowski.

Кн. протокол. зазд. порядков. ком. Подольскаго воевод. № 4347, л. 89 на об.

CCLVI.

Постановленіе порядковой комиссії объ освобожденіи изъ подъ ареста пяти священниковъ, оговоренныхъ Василиемъ Бедрыичукомъ, но оказавшихся совершенно невинными. 1789. Мая 28.

Dnia dwudziestego ósmego maja, 1789 roku.

Kommissya porządkowa województwa Podolskiego; luboć wielbnych parochów: Bazylego Sciborskiego z Rużyczanki, Grzegorza Minkowskiego z Rużyczny, Jana Kobrzyckiego z Raykowiec, Filipa Czarnowicza z Derkacz, Jana Lubowicza z Katarynówki, przez Wasyla Bedryiczuka powołanych y oskarżonych, w detencyi fortocy

tuteyszey przytrzymać deklarowała. Po uczynionych jednak z tychże parochów w kommissyi swojej indagacyach y wszelkich wywiedzenia się sposobach, w niczym nie przekonanych znayduje, przeto wspomnionych parochów, wyżej wyszczegolnionych, z detencyi fortecy tuteyszey uwalnia y wolny każdemu do swojej parochji powrót zabespacza.—K. Iozef Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący, mp.—Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski, mp.—Tadeusz Matuszewicz, mp.—Ili Czarkowski.

*Книга 'протоков. застданій порядков. ком. Подольскаго воевод.
№ 4347, л. 88 на об.*

CCLVII.

Показанія, дапныя арестантомъ, называвшимъ себя Васи́ліемъ Бедры́йчукомъ, въ которыхъ онъ признаетъ всѣ свои показанія, дапныя раньше, ложными, вынужденными пыtkoю.—Подтвержденіе этихъ послѣднихъ показаній свидѣтельствомъ его односельцевъ, жителей села Боришковецъ. 1789. Іюня 2—6.

Indagacya z Wasyla Bedryjczuka, die 2 czerwca, 1789 roku wyciągniona.

Onufry Traczów syn, przedtym się nazywał, a teraz Wasylem Bedryjczukiem przezwał się, rodził się w Boryszkowcach w kordonie nad Zbruczem. Oyca ma nazwiskiem Dmytra Tracza, który lat dwanaście w skarbowey pasiece siedział; brata ma Mikołę Traczowego, Jełene y Marją, dziewczki jeszcze, dwie siostry, Wasyl Moskaluk jest jego wujem, Iwan Czarny—bratem matki jego, Wasyl y Andryj Dudczaki, Semion y Tanaszko Nastasiuki—krewni; dyspozytorowie w Boryszkowcach byli i teraz ktorzy są, wyrażam: pierwszy Serwatowski, po nim drugi Pieczarski, teraz zaś jest Kobyłański. Pop teraz Boryszkowiecki z chłopą, Oleynikowego syna; wyszedł z Boryszkowiec w pilipowkę w roku przeszłym z bytności, y zaszedł do Szumowiec, y tam starał się o dziwkę u Pawlichy

wdowy, która się go pytała: „jeżeliś rusin, to nie dam dziwki za ciebie“; y dla tego się nazwałem polakiem, y tam nabiłem czerepów dla okazania mego majątku, żeby mię dziwka kochała; a gdy te czerepy postrzegli, że nie pieniądze, jużem wiary nie miał y ztamtąd poszedłem do Rużyczny. W Rużyczny zabawiwszy się tydzień, poszedłem za robotą do Sarnowa; w Sarnowie mię złapano y do dworu zaprowadzono. Tam mię pytano, com za człowiek? gdym powiadał, że o niczym nie wiem, zaczęto mię bić y męczyć, abym powiadał o popach y pilipach, co na bunt namawiają. Ja, słysząc, co mie pytali chłopów y popów, powiadałem, że prawda, bojąc się większej kary. Potym mnie do Kamieńca odesłano, obawiając się podobney kary, jak miałem w Sarnowie, y w komisji to gadałem, y popom to w oczy wyrzucałem, ale to wszystko nie prawda, o niczym nie wiem. Niech staną ludzie z Boryszkowiec, to wszystko przyznają.

Zeznanie dobrowolne ludzi Boryszkowskich, niżej wyrażonych, przy sławetnym Zacharkiewiczu, wycie, Iuzefie Sowińskim, burmistrzu, y Dominiku Narajewskim, pisarzu urzędu miasta Żwańca. Dnia 6 czerwca, roku 1789, spisane w Żwańcu.

1. Dmytro Tracz jeżeli ma synów: Onufrego, Mikołe y córkę Iełenę, a drugą Maryą?—Fedor Kondratchuk, przysiężny Boryszkowski, wyznał, jako Dmytro Tracz ma syna Onufrego, Mikołę y córek dwie: Iełenę y Marją. Onufry, syn Dmytra Tracza, w roku przeszłym wyszedł z Galicyi do Polski, ukradszy serdak u Andrija Właseniuka, a Mikoła, drugi syn, zostaje w skarbie za pohonicza; dwóch zaś małoletnich synów y córek dwie w domu zostają przy Dmytrze Traczu. 2. Jeżeli Wasyl Moskaluk jest wujem Onufrego, a Iwan Czarny, Dmytra Tracza żony, nazwiskiem Paraski, jest bratem rodzonym, jako też Wasyl y Andrzej Dudczaki, Semion y Tanasko Nastasiuki są krewnemi Onufrego, Dmytra Tracza syna?—Zeznał Wasyl Moskaluk, jako jest wujem Paraski, żony Dmytra Tracza, Iwan zaś Czarny teyże Parasce, żonie Dmytra Tracza, jest

bratem wujecznym. Wasyl, Andrij Dudczaki, Semion y Tanasko Nastasiuki są krewnymi samey Paraski, żony Dmytra Tracza. 3. Krewni, wyżej wyrażeni, jeżeli w Boryszkowcach najdują się?—Ci wszyscy, jako zeznali: Fedor Kondratczuk, Wasyl Moskaluk, Iwan Czarny, Semion y Tanasko Nastasiuki, Wasyl y Andrij Dudczaki najdują się w Boryszkowcach y są gospodarze słuszni. 4. Synowie Dmytra Tracza, jeżeli na groncie zostają z żonami, czyli wyszli z Boryszkowiec y jak dawno?—Onufrij, syn Dmytra Tracza, żony nie ma, który wyszedł w roku przeszłym, Mikoła, syn drugi, beżenny, a dwóch małoletnych z córkami. 5. Pan Serwatowski, Pieczarski, Kobylański jeżeli dyspozytorami byli w Boryszkowcach?—Pan Serwatowski lat będzie 15 jak był dyspozytorem, Pieczarski lat 6, y to poł roku był na dyspozycji; Kobylański zaś za posesij wielmożnego Matkoskiego był lat dwa na funkcji. 6. Paroch Boryszkowski jeżeli jest synem Hryńka Olejnika?—Fedor Olejnik jest oycem xiedza parocha Boryszkowskiego, ktoremu imię Grzegorz.

Te wyznanie, jako sprawiedliwie jest wyrażone przez niżej wyrażonych ludzi, tak na to znakami krzyża św. podpisują się: Fedor Kondratczuk, Wasyl Moskaluk, Semion Nastasiuk.

Jako przedemną, niżej wyrażonym, ludzie Boryszkoscy to wyznanie zeznali, na to się podpisują. I. Marszewski.

Przytomny będąc tego wyznania, podpisują się Michał Zacharkiewicz, wuyt miasta Żwańca, Iózef Sowiński, burmistrz, Dominik Narajewski.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLVIII.

Показанія, отобранныя въ присутствіи многихъ дворянъ отъ крестьянина Ивана Олейника изъ села Маначина, заключающія подробности о его сношеніяхъ съ коробейникомъ и объ организаціи крестьянскаго заговора. 1789. Мая 28.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca juliі dwudziestego ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami nienieyszemi grodzkiemi krzemienieckimi y przedemną, Michałem Rawicz Szacińskim, susceptantem przysięgłym grodzkim krzemienieckim, osobiście stanowszy j. w. Ignacy Czarnecki, rotmistrz kawaleryi narodowej, orderu ś. Stanisława kawaler, tę kopię dobrowolnych wyznań Iwana Oleynika, poddanego ze wsi Manaczyna, roku bieżącego, dnia dwudziestego ósmego miesiąca maja, o buntę powołanego, przez obywatelów, na podpisach wyrażonych, wyprowadzonych, z paragrafami kilku będącą, dla zapisania do xiąg grodzkich starościńskich powiatu krzemienieckiego podał, w takowym wyrażeniu: konfessata czyli dobrowolne wyznania Iwana Oleynika, osadcy slobody Garniszowki, w Manaczynie, wsi z klucza Wołoczyskiego, dnia dwudziestego ósmego maja, tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego roku. 1. Czyli ty byłeś namówiony od kogo do buntu?—Byłem namówiony od pilipona, będącego w Manaczynie, który miał na sprzedaż chustki, y przyjechawszy przed Trzema Królami ruskimi do Manaczyna, jeździł po wsi z swoim towarem, y zanocował u popa Kreyca. Nazajutrz, to jest na Trzy króle, gdy szedłem do cerkwi, spotkałem powózkę pilipona markitana, między domem Krayca y wikarego stojącą, a mijając też powózkę, zawołany byłem od popa wikarego dla kupienia chustek; wszedłem do domu wikarego razem z piliponem, który był koło powózki y towar swoy wniósł do domu wikarego. Ten pilipon najprzód chustki pokazywał, z których ja nic nie kupiłem, tylko wikary jedną. Potym, spytawszy mnie, czyli jestem należący do bractwa y jak się nazywam,—gdym mu odpowiedział, że jestem brat-

czykiem y nazywam się Osadczym, zaczął mówić w te słowa do mnie: Słyszeliśmy, że ty jesteś człowiek czesny; ale gdybyś ty to uczynił, co ja ci powiem, to jest, gdybyś się ty podpisał na jedną rzecz. Spytałem go, na co mam się podpisać; odpowiedział mi: że „kniaź Potiomkin, maje wysłaty kozaki Gontowy na lachy i żydy, aby ich wyrizaty za ich nieposłuszanje“. Gdym mu zaś powiedział, że ja się na to nie podeymuje, mówił mi daley w te słowa: Czemuż się nie masz podjąć, kiedy officyały, dziekany y popy podpisują się na to“. 2. Czy był przy tym wikary y czy słyszał te słowa? Nietylko wikary był przy tym y słyszał mówiącego markitana, ale nadto y sam tak powiedział: „Ianie, podpisz się, nie bój się“. i w tym markitan dobył z małej szufladki papier arkuszowy pisany, z wielką pieczęcią, mieniać, że „o to jest y bilet, na to od kniazia Potiomkina wydany na świadectwo z jego podpisem, że będziecie y wy y dzieci wasze mieć wolność, jeżeli przystaniecie“ któremu biletowi uwierzyłem y przystałem. Dobył więc obrazka świętego Mikołaja y, postawiwszy na skrzynce, kazał mi przysięgać na tę rothę: „Ia, Iwan, prysiahaju Hospodu Bohu Wsemohuszczomu y światomu Mikołaju, preswetłoy osudarini y kniaziewi Potiomkowi na wèrnost y posłuszanje do ryzania żydiw y lachiw“. Po wykonaney przysiędze dodał, że brón, jaka potrzebna będzie, będzie gotowa dla was od Rossyjskiego woyska, którą ciż sami kozacy Gontowi, z synem Gonty przybydź mający, na pierwsze dni maja przystawią wam. Dobył potym rejestru, na którym widziałem wiele podpisanych krzyżykami, gdzie podpisał mnie po imieniu y przezwisku y, zrobiwszy kółko, podał mi do podpisania, a tak podpisałem się krzyżykiem. Na ostatek, zebrawszy obrazek, bilet z pieczęcią y rejestr podpisanych, zchował do szufladki, y z szufladką do kieszeni włożył. Pochwaliwszy tedy moją powolność, poszedł do sanek y przyniósł skrzynkę z pieniędzmi, z ktorey dobywszy rublów pułtora sta, dał mnie, mówiąc: „że oto masz te pieniądze na zaciąganie ludzi, ktorzy żeby byli gotowi, jak przyjdzie woysko Gontowe“. Lecz już przytym, jak brałem pieniądze, wikary nie był; był iednak jeszcze natenczas, gdy

mówił, że wam tu zostawuje rubli trzysta, to jest: tobie sto piędziesiąt y wikaremu sto piędziesiąt“.—4. (sic.) U kogo więcej ciż markitanie byli we wsi Manaczynie?—Tyle tylko wiem, że jeździli po wsi, lecz nie wiem u kogo byli, prócz że byli u jednege Łukasza Martynczuka“. 5. Czy nie wiesz za jakim interessem byli u Łukasza Martynczuka?—Słyszałem, y sam Łukasz powiadał mi o tym, że y jego namawiali. 6. Niewiesz że o tym, czy przystał Łukasz Martynczuk?—Wiem o tym, że przystał, ponieważ, idąc z cerkwie, był u mnie, y dałem mu rubli piędziesiąt na to także, żeby ludzi namawiał.—8. Gdzież się podzieli ci markitanie? Do Wołoczysk na jarmark, na Trzech Króli przypadający.—9. (sic.) Czyś ty zaciągnął co ludzi?—Zaciągnąłem jedynastu: stroża dworskiego rokowego Iaska, Każka Buhajowego, Romana Ciepłowskiego, Wasyla Gabineta, Iwana Łusiuka, Petra Sydorowego, Iwana Zakordońca, Iarczukowego syna, Iuska Tulczaka, syna jego Stefana, Iwana Sydorycznego; Wasyl zaś Martynczuk, sam przyszedłszy do mnie na gumno, powiedział: „że gdyby Pan Bog dał, aby prędzey wyszli Gontowi kozacy, to przysięgam Bogu, jabym przystał“. Toż podobnie mówił Wasyl, Woytka Kubika syn, że y on by przystał, aby tylko wyszli kozacy.—10. Czy się oni tobie podpisywali?—Nie podpisywali się, lecz tak tylko słownie przyrzekli, że będą gotowemi, jak czas będzie.—11. Łukasz Martynczuk czy zaciągnął co z ludzi?—Nie wiem nic o tym. 12. Ty, których zaciągnąłeś, czy dałeś im co pieniędzy?—Jednym dałem gotowe, jako-to: Petrowi Sidorowemu rubla, Iwanowi Zakordońcowi obiecałem mu dać zboża, Iwanowi synowi Iarczuka rubla, Stefanowi synowi Tulczakowemu rubla. Iuszkowi strożowi dworskiemu także rubla; drugim zaś, co mi długi winni byli, przyrzekłem, iż odbierać od nich nie będę, ale im za to odstępuję, że przystali za moją namową.—Kto więcej należał do kompanji buntujących się?—Słyszałem, będąc u kowala w Ianuszowccach, od Iana szewca tamecznego, natenczas, gdy żołnierze podwody spędzali, iż Teodor, zięć popa starego Łozowieckiego, mówił: „Day nam Boże, aby Gontowi kozacy przyszli, to u mene lachy budut malenki

y budut sia meni kłaniaty“.—Iaki dajesz dowód wszystkiego, co tu zeznajesz?—Z trzydziestu szyn żelaza, na spisy y noże przygotowanych, pozostałe sześć zakopałem w grabarce storcem, idąc do futora, a sześć nożów w rowie, od szpichlerza idąc ku błotowi; pieniądze, od markitana wzięte, w lochu na balku w puszcze blaszanej, piaskiem przysypałem.—U tey oblaty kopji dobrowolnych wyznań Iwana Oleynika, poddanego ze wsi Manaczyna, o bunt powołanego, podpisy rąk takowe: Przytomi tych inkwizycyi wyprowadzenia, podpisami własnymi y pieczęciami stwierdzamy. Cieszkowski, podkomorzy Nowogrodzki. Ignacy Zgliczyński generał ad. j. k. m. Sobieszczański. Szymon Czosnowski, cześnik Winnicki. Ian Bartoszowski, kasztelan Połocki. Zieloniewski, cześnik Wołyński. Rudzki Michałowski, Krasnowski starosta. Popiel. Iastrzębski, podsędek Haliński. Wolfart, generalny rządca Wołoczyski.—A tak ta oblata kopji dobrowolnych wyznań, za podaniem y proźbą j. w. podawającego, a za moim, urzędowym, przyjęciem, wszystka zupełnie, jak się w sobie pisana ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, starościńskich powiatu Krzemienieckiego jest zapisana.

Кн. гродск. кременец., запис., № 1775, л. 1454.

CCLIX.

Обвинительный актъ, привлекающій къ уголовной отвѣтственности трехъ священниковъ, двухъ чиншевыхъ шляхтичей и шесть крестьянъ изъ селъ Маначина и Лозовой за участіе въ крестьянскомъ заговорѣ; актъ составленъ на основаніи показаній Ивана Олейника. 1789. Октября 5.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca octobris dziewiątego dnia.

W roczki sądowe grodzkie Krzemienieckie etc. ut supra. Wyniósł propozycją swoją instygator y jego delator, wielmożny Franciszek Wolfart, dóbr j. w. Fryderyka Iozefa Moszyńskiego S. W.

W. X. L. generalny rządca, naprzeciwko pracowitym: Iwanowi Oleynikowi, Łukaszowi Martynczukowi, Hryćkowi Boskowi, Wasylowi Kowalowi, Stefanowi parobkowi Oleynikowemu, poddanym Manaczyńskim, y urodzonemu Mikołajowi Sadowskiemu, w Manaczynie na czynszu będącemu, tudzież uczciwemu Ianowi Bobowskiemu, we wsi Łozowey mieszkającym, inkarcerowanym, niemniey ichmościom siężom: Onufremu Kreytzowi, parochowi, y Szymonowi Gruskiemu, wikaremu Manaczyńskim, Tomaszowi Lewickiemu, parochowi Łozowieckiemu, w następującej sprawie y o to, iż powod, zapatrzwszy się na konfessata w dobrach wsi Iachnowcach, j. w. Ignacego Chameckiego R. K. N., z was, teraz stawionych, w okoliczności wszczynającego się w kraju buntu odebrane, y w akta publiczne wniesione, ponieważ brzmienie tychże konfessat was, stawionych, a nayszczegolniey ciebie, Iwanie Oleyniku, o zmawianie się z markietanami, w dobrach wsi Manaczynie będącemi, w okoliczności rzeczowego buntu, przed temiż murkietanami na wierność y na rznięcie lachów przysięganie, pieniędzy na ten okropny interest y na namówienie ludzi do tegoż postępku od tychże wzięcie, tychże pieniędzy w różnych częściach ludziom teraz stawionym rozdanie, żelaza na noże y spisy usposobienie y zupełne na to wszystko ośmielenie się oskarżają. Was zaś pracowitych: Łukasza Martynczuka, Hrycka Boska, Wasyla Kowala, Stefana parobka Oleynikowego, Teodora Drozdowskiego, niemniey urodzonych: Mikołaja Sadowskiego y Iana Bobowskiego o przyjęcie od Iwana Oleynika rozdawanych pieniędzy, oraz dopełnienia, czynionej przez tegoż wsgłędem buntu i rznięcia lachów y żydów, propozycji podjęcie się. Ciebie, na ostatek, sięże wikary Manaczyński, o namawianie rzeczowego Iwana Oleynika do wykonania rzeczoney przysięgi, też konfessata obwiniają; a zatym was wszystkich y w szczegulności każdego za taki postępek, prawu Bożemu y krajowemu sprzeciwiający się, bezpieczeństwo krajowe mieszający, jeżeli w tym wszystkim odwodu nie okażecie, tak dla zasługi winy waszey, jako y przykładu innych, kzyminalnie ukarać; o co ninieyszą propozycją powołani jesteście. Pisan w Krze-

mieńcu, tysiąc siedmset ośmdziesiąt drzewiątego roku, dnia piątego octobris. Franciszek Wolfart.

Кн. градск. кременец., поточн., № 1776, л. 1157.

CCLX.

Постановленіе Кременецкаго градскаго суда, которымъ онъ откладываетъ рѣшеніе дѣла по обвиненію священниковъ и жителей селъ Маначина и Лозовой, оговоренныхъ въ участіи въ заговорѣ Иваномъ Олейникомъ. 1789. Октября 10.

Die 10 octobris, 1789 anno acclamata.

Instigator i wielmożny Franciszek Wolfart, dóbr j. w. Fryderyka Moszyńskiego, S. W. W. X. Litewskiego generalny rządca, powód, przeciwko pracowitym: Iwanowi Oleynikowi, Łuce Martynczukowi y innym Manaczyńskim, tudzież Teodorowi Drozdeńskiemu i innym Łozowieckim mieszkańcom, stawionym inkarceratom, niemniej xiężom: Onufremu Kreytzowi, parochowi, y Szymonowi Gruskiemu, wikaremu Manaczyńskim, pozwanym, o kary za branie pieniędzy od markietanów na rekrutowanie ludzi do buntu, czyli rzezi lachów y żydów, wykonywanie przed markietanem przysięgi, tegoż markietana przetrzymywanie y o inne, propozycją opisane, preten-sye. Iudicium, quatenus pars actorea in ordine excipiendorum ex statutis liberorum confessatorum puncta interrogatoriorum conscribat, subscribat, eademque suo coram iudicio reponat, injungit. Reposuit; satisfecisse; ad excipienda libera confessata condescendit, quibus exceptis propter solidiorem rei gestae notitiam et causae hujus disjudicationem necessariam esse instantaneam inquisitionem suo coram iudicio censet. Conscribserant partes utraeque, juramentum adimpleverunt; satisfecisse sententiat; lectionem vero eorundem inquisitionum et decisionem causae praesentis ex rationibus, iudicium suum permoventibus, ad futurum iudiciorum sui cadentiam reiicit,

conservando partibus terminum, inquisitiones in cancellaria castrensi Cremenecensi conservandas declarat.

Кн. городск. кременец. декрет. № 1870, л. 37.

CCLXI.

Показанія, отобранныя въ магистратѣ города Грудка отъ свидѣтелей, по поводу угрозъ, произнесенныхъ въ шинкѣ, крестьяниномъ Андреемъ Спуромъ. 1789. Апрѣля 2.

Indagacja wysłuchaney inkwizycyi z strony pracowitego Iędrucha Spura, zięcia Kondrata Słobodziana, z Olexińca Podleśnego poddanego, ktory w piątek, die 27 marca, w roku niżej wyrażonym, upiwszy się u starozakonnego Herca Abramowicza, obywatela grodeckiego, przed wieczorem, nie pamiętając o sobie, wymówił się z niaktoremi słowy, jako jest na to świadectwo, przyznane na urzędzie mieyskim grodeckim, die 2 aprilis, 1789 anno.

1. Jan Gozdowski, magister kunsztu szewskiego, obywatel grodecki, pod sumieniem na dobrowolnym pytaniu wyznał, że nadszedłszy do domostwa szynkowego starozakonnego Herca Abramowicza, obywatela grodeckiego, słyszał te słowa od Herca, szarpiącego się z nim: „że ty jesteś ryzun“, a rzeczony zięć Kondrata, imieniem Iędruch Spura, explikował się, mówiąc: „że ja się ni do czego nie znam“ y do Jana Gozdowskiego odezwał się—„y ten brat mój“. Jan powiedział: „day mi pokoy“; w tym go w gębę uderzył y od siebie jego odtrącił, a Herc drzwi zamykał y kazał biedz po pana wojta; ale z Iędrucha żadnych słów złych y o ryzuństwie nie słyszał; y to przyznaje, że Iędruch był bardzo mocno pijany, z nóg się zwracał y koło stoła upadł. Jako widział y słyszał, na to kładnie znak krzyża św. Jan Gozdowski.

2. Pan Łukasz Gontrychowicz, obywatel grodecki, na dobrowolnym pytaniu pod sumieniem wyznał, jako widział y słyszał, że nadszedłszy do Herca, usiadłszy na skrzyni, przyszedł Iędruch z drugim człowiekiem z Nowego Świata, pijani będąc, kazali sobie dać miodu.

Hercowa dopominała się o pieniądze. Iędruch do niej począł krzy-
czyć, jako mocno był pijanym, że ledwie o świecie pamiętał, mówiąc:
„ja was będę rznął“. Leyzor, przyszedłszy do pana Łukasza Gontry-
chowicza, powiedział: „słyszysz waśpan co gada?“ odpowiedział,
pan Łukasz—„pijany jest“. Potym Leyzor poszedł, pan Łukasz począł
temu młodemu perswadować; on bez uwagi, pijanym będąc, złajał
pana Łukasza, mówiąc: „albo ty mi pan, trysta ci mać?“ Pan Łu-
kasz, nic się nie odzywając, usiadł na skrzyni y wtym tenże, sza-
mocząc się, upadł przed stołem, aż mu czapka pod stół upadła.
Wstawszy, zaczął krzyczeć, a Herc posłał po pana wóytą.

Na które przyznane słowa własną ręką swoją podpisuję się.
Łukasz Gontrychowicz.

Ktorą indagacyą urzędownie wysłuchawszy, własnymi rękami
stwierdzamy y podpisujemy się. Datum die et anno ut supra. Ju-
lian Wierzeyski, woyt grodecki, Wojciech Załuski, burmistrz. Wa-
lenty Burlik, burmistrz. Paweł Burlik, burmistrz. Antoni Ganiewicz,
pisarz przysięgły m. p.

Изъ картона дѣлъ Подольскаго воеводства. № 13.

CCLXII.

Частное письмо, доносящее объ арестѣ заподозрѣянныхъ лицъ въ
м. Грудкѣ и указывающее на необходимость поставить въ этомъ мѣ-
стечкѣ отрядъ войска. 1789 г. Апрѣля 8.

Wielmożny Mości Dobrodzieju.

Pod niebytność moją odesłał dawniej imć pan ekonom Grodecki
szlachcica, obwinionego o foment buntu; dziś, będąc sam w domu,
dwoch znalazłszy poddanych oskarżonych o słowa, które zachęcenie
uczynić mogą do podobnegoż buntu, albo wskazać przynajmniey
myśl ich skłonną do tego, odsyłam z gotowemi inkwizycjami. Od
woli zatym zależeć będzie wielmożnego pana dobrodzieja uczynić z
niemi, co się podoba; przecież podaję do uwagi jego, jako kommen-

danta, że Grudek po Kamieńcu jest miasteczko nayludnieysze w Podolu, wsi zaś wedle niego jest szesnaście dość ludnych, a samych tylko czynszowych. Owoż zwierzchność nie jest w stanie dopilnowania, gdy w niektórych wsiach nawet dyspozytora niemasz. Czyżby zatem nie wypadło przyzwoicie, abyś wielmożny pan dobrodziey dysponował jaką kommendę do Grudka, która, mając lokacyą w miejscu nayludnieyszym, sprawiła by w pospolstwie konsydera-
cją y dla sąsiadujących, a licznych także wiosek, których dwory trwożliwe, albo przez mnieyszą sposobność obrony w przypadku bojaźliwe, miały by większą otuchę y pomoc, jeżeliby pierwiastki buntu tey wyciągały; na ostatku korrelacja kommendy w Grudku byłaby dość niedaleko Kamieńca, bo tylko o mil 5 odległego, i w. p. dobrodziej przez prędką wiadomość miałbyś skuteczniejsze swoje dyspozycyje zawsze do utrzymania w tym kącie spokojności, a tym samym i do forteczney ściągające się. Poddaję to pod świetlejsze w. p. dobrodzieja zdanie, a przyjąć proszę odemnie wyznanie wysokiego uszanowania w. p. dobrodzieja najniższy sługa J. Słomiński. W Grudku, 8 Aprilis, 89.

Картонъ дѣлъ Подольскаго воеводства № XIII.

CCLXIII.

Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ крестьянина Ивана изъ села Вишневича, обвиненнаго въ произвесеніи угрозъ противъ поляковъ. 1789. Апрѣля 2.

Iukwizycja Iwana zięcia Michała Czarnego, poddanego wiszniowieckiego, parobka gorzelni wiszniowieckiey, względem czynionych przegrózek y słów buntowniczych, w przytomności woytowskiey, Joachima Szumnego, Tomasza Mazurkiewicza, burmistrzów, w urzędzie mieyskim Satanowskim wyprowadzona, die 2 aprilis, 1789 anno.

Urodzony imć pan Jan Iwanowski, mieszkaniec wiszniowiecki, stanowszy osobiście przed urzędem satanowskim, opowiedział: iż będąc na rezydencyi u wielmożnego imć pana Raczyńskiego, gubernat-

tora dóbr wiszniowieckich, wszedł do piekarni, gdzie Iwan, parobek gorzelni, a zięć Michała Czarnego, wszedł za siekerą, któremu imć pan Iwanowski mówić zaczął: „czyli nie bił cię imć pan Sosnowski, pisarz gorzelni, pan twoy, dzisiay, bom cie widział pjanego?“ któremu Iwan parobek odpowiedział: „żeby mnie pan mój pobił, tobym ja lachiw rizaw“ y więcey nic nie mówiąc odeszed do gorzelni. Tenże sam Iwan był wprzody za stróża do folwarku wiszniowskiego, a potym, gdy był wzięty za parobka do gorzelni, przez razy trzy uciekał, ale go zawsze łapano i do gorzelni oddawano; za czwartym razem gdy uszed, obawiając się słów buntowniczych wyrzeczonych, że „bude lachiw rizaty, gdyby mnie pan moy pobił“, złapano go y do aresztu satanowskiego oddano; a pod czas tey mowy znajdowała się w piekarni służąca wielmożnego Raczyńskiego y te słowa wymowione słyszała.

Pracowity Iwan, zięć Michała Czarnego, poddanego wiszniowieckiego, lat plus vel minus 30 mający, rodem z kordonu jego cesarskiey mości będący, ze wsi Złotnik, pod Sokołowem leżący, syn Wasyla Boyka Czarnego, przysiężnego pod te porę będącego do folwarku, z młodości był przy oycu swoim, a gdy zaczęto brać do żołnierzy cesarskich, uszed z kordonu od lat jedynastu y zaszed do Wiszniowczyka, gdzie służył u Matwija Hawryluka za parobka lat 4, a potym od lat siedmiu ożenił się z corką Michała Czarnego y zaraz po ożenieniu był wziętym za stroża do folwarku wiszniowieckiego, a potym, siedząc z oycem żony swojej, pańszczyzne robili. Iesieni zaś zeszłej wziętym został do gorzelni wiszniowieckiey za parobka, gdzie służąc, razy cztery uciekał do oycy żony swojej, że mu dym gorzelny psuł oczy, iż czasem widzieć nie mógł; zkađ go zawsze brano y do gorzelni oddawano y karano. Nareszcie tygodnia zeszłego, najowszy człowieka od siebie do lasu, sam w karczynie z ludźmi napijał się; jego już przyprowadzono do imć pana Sosnowskiego, pisarza gorzelni, od którego był posłanym za siekerą do piekarni imć pana gubernatora, ile w sąsiedztwie gubernium z gorzelnią, gdzie przyszedszy, zastał imć pana Iwanowskiego y

służącą imć pana gubernatora; ktorego imć pan Iwanowski pytać zaczął, czyli cie nie pobił imć pan Sosnowski, pisarz gorzelni. Odpowiedziałem, będąc podpiłym, przez żart: „jeżeliby mnie pan moy pobił, tobym ja lachiw rizaw“ ale to nie umyślnie, tylko żartem. J. Hidyzman, Ioachim Szumny, burmistrz miasta Satanowa. Tomasz Mazurkiewicz, burmistrz miasta Satanowa. J. Gałatowski, pisarz mieyski satanowski.

Изъ картонѣ дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXIV.

Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ крестьянина Ивана Барабаша, обвиненнаго евреемъ въ произнесеніи угрозы. 1789, Апрѣля 10.

Inkwizycya z Iwana parobka, brata Sawki Barabasza, poddanego przedmieścia Satanowskiego Horbachówki, względem czynionych przegrózek y słów buntowniczych, w przytomności woytowskiey y przysięgłych burmistrzów: Ioachima Szumnego y Tomasza Mazurkiewicza, w urzędzie mieyskim satanowskim wyprowadzona, die 10 mensis aprilis, 1789 anno.

Berko Judkowicz Szklarz, mieszkaniec miasta Satanowa, arędarz woskoboyni satanowskiey, stanowszy osobiście, opowiedział: iż niedziel temu trzy, gdy przywieźli za pańszczyzną drwa do woskoboyni do wybicia wosku skarbowego, widząc, iż ci wszyscy mają podkłady na saniach, chciał te w potrzeb swoją zabrać; y trzech poddanych, nie będąc sprzecznemi, oddali, a czwarty, Iwan Sawki Barabasza z Horbachówki, nie chcąc oddać, sprzeczać się zaczął y z żydem szarpać się y nie dał podkładów. Berko, wziawszy się, szed do woskoboyni, a tenże Iwan powiedział do Berka: „poczekay no, będziesz ty w moich rękach, budu kaczaw rizaw“; co usłyszawszy żona jego, zawołaawszy na męża, powiedziała, że ten chłop mówi, że budu kaczaw, rizaw. Co usłyszawszy od żony swojej, przystąpił do tegoż Iwana bliżej y pytać zaczął: „co ty mówisz? chodź no

ty ze mną do dworu, niech no tobie tam wyrzną usta, żebyś tego nie gadał“. A ten Iwan, ulększy się, zaczął wypierać się tych słów. Berko zaś wołać zaczął na Jacka woskoboynika, chcąc się zaświadczyć, lecz żaden nie wyszedł, bo wosk bili y nie mogli odstąpić. Berko, wszedłszy do woskoboyni, mówić zaczął: świadcze się wami, że ten parobek powiedział: „poczekayno, budesz ty w moich rukach, budu ja was kaczaw, rizaw“. Nazajutrz, gdy przyszedł przysiężny browaru do woskoboyni, pytać zaczął u tego Berko: „nie wiecie, kto to drwa wczoray przywoził, bo tu jeden powiedział do mnie: „poczekay no, budu ja was rizaw“. Przysiężny powiedział, że wiem, co z Horbachówki, ale nie wiem czyje.

Onufry Nowak, lat plus 50 mający, mieszkaniec przedmieścia Satanowskiego folwarków Preobrażeńskich, przysiężny browaru satanowskiego, opowiedział: iż przyszedł do woskoboyni rano, tego Berko pytać zaczął: „nie wiecie, którzy to wczoray drwa przywozili, bo ja chciałem odebrać podkłady, na saniach miane, y trzech parobków oddali, a czwarty, nie chcąc oddać, powiedział: „poczekayno, budu ja was rizaw i kaczaw“. Świadcze się wami. Odpowiedział przysiężny, wiem że z Horbachówki, a nie wiem czyje; te słowa jedynie od Berka słyszał, nie od Iwana brata Sawki.

Jacko Słobodzian, woskoboynik, lat plus 30 mający, mieszkaniec Satanowski, opowiedział: iż gdy wbiegł do woskoboyni Berko woskoboynik, pytać się zaczął: „a nie wiecie wy, czyj to parobek przywoził drwa?“, odpowiedział Jacko: że nie wiem. Powiedział Berko: „świadcę się wami, że on mnie mówił, że ja was budu kaczaw y rizaw“. Te tylko słowa słyszał od Berka; gdzie był y syn Jacka Zozuli, poddanego Horbanowieckiego, y gdy go pytał Berko: czyj to parobek? odpowiedział, że Sawki Barabasza brat z Horbanowki, sąsiad mój.

Jakow syn Jacka Zozuli z przedmieścia Satanowskiego folwarków Horbanowki, lat 20 mający, parobek: iż gdy przywieźli drwa za pańszczyzne do woskoboyni, ten, zrzuciwszy z swoich sani drwa, wszedł do woskoboyni dla zapalenia lulki, a drugich parobków

pozostawił na dworze. Wkrotce Berko woskoboynik wbiegł do woskoboyni y pytać zaczął Jacka woskoboynika: „Jacku, nie wiesz ty, czyj to parobek przywiózł drwa“. Odpowiedział Jacko: „nie wiem“. Powiedział Berko, że on mnie mówił, że ja was budu kaczaw, rizaw; ktoremu Jakow syn Zozuli: „że to sąsiad moy, Iwan parobek, brat Sawki Barabasza z Horbanówki“. Tyle słyszał od żyda, ale nie od Iwana parobka.

Hawryło syn Matwija Demczuka, poddany z Horbanówki, lat 20 mający, opowiedział: gdy przywieźli drwa za pańszczyzne do woskoboyni y, zrzuciwszy drwa z sani swoich, odjechał y stał opodal od woskoboyni, widział, jako przy jednych saniach byli żyd woskoboynik y Iwan parobek, Sawki brat, ale nie widział, żeby się szarpali, albo kłócili y żadnych mów ani słów nie słyszał; bowiem, nie czekając kompanii, z drugim wziawszy się, odjechali do domu swojego.

Iwan parobek, Sawki Barabasza brat, z Horbanówki, lat 30 mający, odpowiedział, stanowszy osobiście z Berkiem woskoboynikiem naocznie: iż gdy przywiózł drwa za pańszczyzne do woskoboyni, Berko woskoboynik zabierał y wydzierał podkłady, a ten nie dawał, za co Berko zaczął tegoż znieważać y ostatniemi słowy dyfamować y ciągnąć na gubernium, a potym, puściwszy, odeszed do woskoboyni; temu nic więcej nie mówił, Iwan, jak jego Berko znieważył, tylko te słowa: „poczekay no, znam ja cie dobrze, przyjdiesz ty do domu mojego, wybije ja ciebie dobrze“. Te jedynie przez żart wymówił słowa, a więcej żadnych, a nawet Berko sam tego nie słyszał, bowiem odeszedł do woskoboyni, tylko żona jego, na drzwiach woskoboyni stojąca, zaraz, inaczej to tłumacząc, opowiedziała przed mężem swoim, ale to niesłusznie, bo inaczej opowiedziała, jak Iwan, Sawki brat, wymówił, y gdy go ciągnął Berko na gubernium, chciał iść dobrowolnie, tylko sam Berko odstąpił y już więcej nie ciągnął. Hidyzman. Joachim Szumny, przysięgły. Tomasz Mazurkiewicz. J. Galatowski, pisarz mieyski satanowski.

Из картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXV.

Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ крестьянина Василя Каменецкаго, обвиненнаго въ томъ, что онъ въ бесѣдѣ съ сосѣдомъ упомянулъ имя Гонты. 1789. Апрѣля 11.

Inkwizycya z Wasyla Kamienieckiego, poddanego przedmieścia Satanowskiego, folwarków Bohosłowskich, dziesiętnika pobereżnickiego, niemniej z świadków, niżej wypisanych, względem czynionych przegrózek y słów buntowniczych, w przytomności Joachima y Tomasza Mazurkiewicza, burmistrzów, w urzędzie mieyskim Satanowskim wyprowadzona, die 11 aprilis, 1789 anno.

Urodzony imć pan Maciej Godziszewski, administrator folwarku Woytowicy, przedmieścia Starosilskiego, stanowszy osobiście, opowiedział, iż gdy przyszedł do niego Mikołay woźny, nie pamięta po jakowym interesie, gdzie mowa wszczęła się o konfederacyi, czyli zbieraniu woyska polskiego, ktoremu woźny powiedział, że coś słyhać o Goncie. Słyszałem od sąsiada mojego, żał mi go, wszelako panu powiem, byłem u Wasyla Kamienieckiego, dziesiętnika, gdzie takżę zgadaliśmy się o konfederacyi y Wasyl Kamieniecki powiedział mi, że idzie syn Gontów, uśmierzy on to. Te słowa usłyszawszy od woźnego, doniósł zwierzchności zamkowej satanowskiej; zwierzchność zaś zamkowa kazała onego Wasyla Kamienieckiego wziąć w areszt.

Mikołay Dachnowski, woźny, mieszkaniec przedmieścia satanowskiego folwarków Bohosłowskich, lat plus 38 mający, stanowszy osobiście, powiedział, iż jeszcze jakoś in diebus januarii roku bieżącego przyszedł do Wasyla Kamienieckiego, dziesiętnika pobereżnickiego, gdzie z różnych dyskursów wszczęła się mowa o konfederacyi, y Wasyl Kamieniecki powiedział: „może to się rozchwieje tak, jak y pierwey“; nareszcie, siadając na sanki, jadąc do Budy, powiedział tenże Kamieniecki: „słyhać coś o synowi Gonty, że się odzywa na Ukrainie, może my się tu doczekamy jakiey bidy“.

Wasyl Kamieniecki, poddany przedmieścia satanowskiego, folwarków Bohosłowskich, dziesiętnik pobereżnicki, lat plus 38 mający,

stanowszy osobiście opowiedział; iż nie pamięta, żeby kiedy miał jakie mowe o Gącie lub konfederacyi y ni o kim. Hidyzman. Joachim Szumny, burmistrz miasta Satanowa. Tomasz Mazurkiewicz, burmistrz miasta Satanowa. J. Galatowski, pisarz mieyski Satanowski.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXVI.

Показанія отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ свидѣтелей, по поводу обвиненія крестьянина села Турчинецъ, Кубы, въ томъ, что онъ заявлялъ сочувствіе къ Гонтѣ и произносилъ угрозы противъ поляковъ. 1789. Апрѣля 17.

Inkwizycya z Iwana parobka, naymita Szaraburowego, y Kuby parobka, naymita Macka Grekowego, niemniey Hryńka Rudia, świadka, względem uczynionych przegrózek y wymówienia słów buntowniczych, w przytomności woytowskiey y przysięgłych burmistrzów: Ioachima Szumnego, Tomasza Mazurkiewicza y Grzegorza Sochy, w urzędzie mieyskim satanowskim wyprowadzona, die 17 aprilis, 1789 anno,—a to poddanych Turczynieckich.

Hryńko, Rudiów syn, poddany Turczyniecki, lat 34 mający, żonaty, opowiedział, iż, jadąc z lasów wiszniowieckich zimy zeszłej, niedziel temu cztery czyli więcej, staneli na popas przy karczmie Łysowodskiey z Iwanem naymitem Szaraburowym y Kubo naymitem Maćka Grekowego, parobkami, gdzie imć pan Antoni Radziemiński, mieszkaniec Wiszniowiecki, nadjechał y stał na popas; y, zaczęli gadać o żołnierzach kamienieckich; ktoremu imć pan Radziemiński powiedział: „źle robicie, że jeździcie teraz, bo teraz y od podwody na drodze wezmą; w Felsztynie wzięto od podwód kilka podwodników“. I pytać zaczął Hryńko, gdzie pan jedzie? odpowiedział Radzimiński, że do Mikołajowa jadę, y pytać zaczął Hryńka, jeżeli zajedzie do karczem niemierzynieckich na noc; powiedział Hryńko, że już późno, może pan będzie nocował w Turczyńcach

albo naydaley w Weselcu. A gdy ciż parobcy usłyszeli mowę, że żołnierze po drogach biorą, powiedział Iwan naymit Szarabury: „tobym ja przystał do żołnierzy“; a Kuba, parobek, Macka Grekowego naymit, odpowiedział: „że ja nie chce do tych kurojidów przystać, ja przystane do Gonty y budem lachiw y żydiw rizaty“. A imć pan Radzimiński powiedział: „tobyś ty może y mene zari-zaw“? odpowiedział Kuba: „nie, my tylko tych wełykich paniw budem ryzaty“; a imć pan Radzimiński powiedział: „to byś ty y swojego pana zarznoł“? Odpowiedział Kuba: „abo to miy pan szczo, mohó pana na sampéred“. Gdzie szlachcic drugi, stojący, powiedział: „o, temu szybenycia pachne“; a Hryńko powiedział: że y pan Bóg głupiemu wybacza“. Nareszcie, zabrawszy się, jechali do domu, gdzie na drodze orczyk u sani Kuby ułamał się; ktorých imć pan Radzimiński, dopędziwszy na drodze, mijać zaczął, a tenże Kuba powiedział: „widwérnite lachy z dorohi, czort by waszu ma“. I imć pan Radzimiński, minówszy onych, pojechał y ci, powróciwszy do domu nic nikomu nie wspominając, zamilczeli y dotąd nic nie wspominali.

Iwan parobek, naymit Szarabury, poddanego Turczynieckiego, lat 20 mający, opowiedział: iż jadąc z lasów Wiszniowieckich, staneli na popas przy karczmie Łysowodskiej, niedziel temu cztery czyli więcej; gdzie imć pan Radzimiński, mieszkaniec wiszniowiecki, nadjechał y stał na popas, y mówić zaczęli o żołnierzach kamienieckich, że to teraz niebezpiecznie jeździć, bo y od podwody na drodze wezmo do żołnierzy; y Iwan, naymit Szarabury, powiedział: „tobym ja przystał do żołnierzy“; a imć pan Radzimiński powiedział: „abyś tylko chciał moje dziecie“. A Kuba naymit Maćka Grekowego, powiedział: „ja do kurojidiw tych ne przystanu, ałe do Gonty“; ktoremu Hryńko Rudiów powiedział: „a pamiętasz, jak z Gonty pasy darli?“ a Kuba, naymit Maćka Grekowego powiedział: „ale wy tego nie widzieli“. I zebrawszy się, pojechali do domu, ktorých imć pan Radzimiński na drodze dopędził, bo temuż Kubie orczyk u sani ułamał się, y tenże Kuba krzyczyć zaczął: „ustupay z dorohy, czort by twoju ma“. Imć pan Radzimiński, pominówszy onych, pojechał

do wsi, a ci, naprawiwszy sanie Kubie, jechali do domu, gdzie nikomu nic dotąd nie wspominając, w milczeniu zostawali.

Urodzony imć pan Antoni Radziwiński, mieszkaniec wiszniowiecki, stanowszy osobiście, opowiedział, iż, jadąc do Gieletyniec do córki swojej niedziel temu cztery czyli pięć, zastał przy karczmie Łysowodzkiej zwyżwyrażonych: Hryńka Rudia, Iwana, naymita Szaraburowego, y Kubę, Maćka Grekowego naymita, poddanych Turczyńskich, popasających; gdzie równie stał na popas y sam, ani na krok jeden nie odchodził od sani, ile z urodzonym imć panem Ludwikiem Marcinkiewiczem, zięciem swoim, jechał; gdzie y szlachcic z Dobrohoszczy nadjechał, ktorego imienia y nazwiska nie wie, y gadać zaczęli o woysku polskim, że rekrutują y szlachta zaciąga się, mówiąc, że w Felsztynie narodowcy rekrutowali, a Hryńko Rudiów odpowiedział: „bo durni buły, że sia dały braty“. Gdzie Kuba, Maćka Grekowego naymit, powiedział: „oy żeby to nasz Gonta wyszed, toby my lachiw kołowały“. Któremu szlachcic z Dobrohoszczy powiedział; „że z Gonty żyły proli, to y z was będą“. Odpowiedział Kuba: „ne bude niczoho“; y zięć imć pana Radziwińskiego imć pan Marcinkiewicz przyszed do sani, imć pan Radziwiński powiedział: „pódź no y spytay się o jego panu, co też on myśli“? y imć pan Marcinkiewicz, poszedszy, pytać zaczął: „a o panu swoim co ty myślisz“? odpowiedział Kuba: „na sam pered, czort by johu ma, pidnesłybyśmo y zabyły“. Powiedział imć pan Marcinkiewicz: „ale bo u waszoho pana jest lude y kozaki“. Odpowiedział Kuba, bijąc się w piersi: „szczo my, to y kozaki“ y wziowszy się, odjechali, a imć pan Radziwiński przyzostał się; potym, ruszywszy, dopędził onych na drodze pod laskiem Krzemienieckim, gdzie orczyk temuż Kubie ułamał się, imć pan Radziwiński mijał onych, a tenże sam Kuba powiedział: „ey laszki, laszki, budem kołot“. Którego pytać zaczął imć pan Marcinkiewicz: „a czyj to koń biały w saniach? odpowiedział Kuba: „że miy“; powiedział imć pan Marcinkiewicz: „a patrz no wiele ma lat?“ odpowiedział Kuba: „znaju ja kilka“. Powiedział imć pan Marcinkiewicz: „to wiesz wiele lat koniowi, a nie wiesz co gadasz“ y odjechali.

Urodzony imć pan Ludwik Marcinkiewicz, mieszkaniec Wiszniowiecki, zięć imć pana Radzimińskiego, toż samo stwierdził y przyznał pod sumieniem, jako wyżey w inkwizycji imć pana Radzimińskiego

Kuba parobek, Maćka Grekowego naymit, lat plus v. minus 20 mający, nie tając się wymówionych słów, dobrowolnie przyznał, jako będąc podpiłym, wymówił przy karczmie Łysowodzkiej te słowa: „oy, żeby to nasz Gonta wyjszow, toby my lachiw y żydiw rizały“ wymówił y to, że gdy go pytano, coby myślał o swoim panu? powiedział: „żebyśmy na sam pered pidnesły, alias skłuli“. Co wszystko, jako wyżey, dobrowolnie przyznał, ale to po pjanu wymówił, rozumiejąc to za żart; a gdy był pytany: zkąd by wiedział lub słyszał o Goncie, na kilkakrotne pytania przyznać się nie chciał, aż gdy był odesłanym do kurdygardy, wyznał na drodze, że słyszał od Antona Semenowego, poddanego Turczynieckiego, gdzie byli: Tymko Czerewatiuk y Martyn zięć Kuflów przed imć panem Łukaszem Grozą, szlachcicem tamecznym turczynieckim.

Stawieni są na odpowiedź: Anton Semenów lat 66, Tymko Czerewatiuk lat 56 y Martyn zięć Kuflów, lat 26 mający; poddani Turczynieccy, odpowiedzieli, że nigdy żadney y naymnieyszey nie mieli mowy o Goncie, ani nie przed kim nie gadali, tylko pamiętają, jako, zszedszy się pewnego czasu do karczmy, zgadali się o dawney wojnie y kozaczyźnie, jak pod Sołobkowcami polacy z kozakami mieli batalję i że polacy przez Grodek w ten czas uchodzili, gdzie most był zrzucony, to przez staw uchodzili; o tym tylko raz jeden mieli mowę, a o Goncie naymnieyszego słowa nie wspominali. Jakoż stawiony naocznie Kuba, Maćka Grekowego naymit, przyznał, jako od nich nie słyszał naymnieyszego słowa o Goncie, tylko prawda o kozaczczyźnie dawney y batalji pod Sołobkowcami, jak powiadają, a o Goncie sam nie wie zkąd mu przyszło na myśl, że się w ten czas po pjanu wymówił. J. Hidyzman.

Rota przysięgi: Ja Antoni Radzimiński; przysięgam panu Bogu wszechmogącemu, w Tróycy świętey jedynemu, jako nie z namowy

ani zawziętości żadney, ani też przez obietnice jakowe od kogo tylko sprawiedliwie, rzetelnie y sumiennie opowiedziałem to, co sły-
szałem od poddanych turczyńskich, to jest: od Hryńka Rudia,
Iwana naymyta Szaraburowego, y Kuby, naymyta Maćka Greko-
wego, iż gdy powracali się z lasów wiszniewieckich, staneli na po-
pas przy karczmie Łysowodzkiej; nadjechałem z Ludwikiem Mar-
cinkiewiczem, zięciem moim, słyshałem wymówione te słowa przez
Kubę naymita przed szlachcicem z Dobrohoszczy, także nadjechałym:
„gdyby Gonta nasz wyszedł, tedybyśmy polaków rzneli; a nawet y
owszem wprzód wielmożnego imć pana Iwanowskiego, skarbnika la-
tyczowskiego, pana swojego, podnieśliśmy, alias skłuli“; niemniej
y inne słowa dodawał y drudzy wymawiali według obszerniejszego
mojego opowiedzenia; tak mi Panie Boże dopomóż y niewinna męka
syna jego, amen. (L. S.) J. Hidyżman, Joachim Szumny, burmistrz
satanowski, Tomasz Mazurkiewicz, burmistrz satanowski, Grzegorz
Socha, burmistrz mieyski satanowski, J. Galatowski, pisarz mieyski
satanowski.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXVII.

Слѣдствие, произведенное въ селѣ Олексинцѣ дворяниномъ Корж-
вицкимъ по поводу подозрительныхъ словъ, произнесенныхъ въ шинкѣ
сельскимъ войтомъ, Андреемъ Шыяномъ. 1789. Апрѣля 4.

Inkwizycya, wyciągniona:

Jaśko Chabuda napijał się w karczmie z Iędruchem woytem
starym; zaczyna wuyt mówić: „Ey, wrah ich batka skotiw!“ A
Chabuda mówi do tych słów: „co ty mówisz takie słowa?“ a
wuyt odpowiada do Jaśka: „a bo ja był na Ukrainie; to ja
tameysze wszystkie porządki wim“. Jaśko Chabuda w tym go gasi
i mówi do niego: „nie gaday ty tego w tym czasie“. Iędruch wóyt
mowi do tego Jaśka: „ale y ty tu nie nazyway się Jaśkiem, tylko
Iwanem, bo tu kiedykolwiek to coś będzie“. A potym tenże Jaśko,

wywoławszy Iędrucha z karczmy, y przewrócił gorzałkę nawet, aby się podeyrzanym nie podał. I poszedł Jaśko do Chaima szynkarza y ten cały interes opowiedział przed nim na Iędrucha, zwyżpomienionego wuyta. Zawoławszy kolegów jego do dworu, kturzy wraz z nim gorzałkę pili, y pytałem się ich, czyli to prawda, czy pili wy z nim gorzałkę, czy nie? Pod przysięgą wyznajemy, żeśmy nie pili. Zwyż pomieniony Chabuda jak im powiedział, żeśmy wraz pili y potym te gorzałkę wypili, co one zostawili byli; co oni y sami przyznali przy świadkach. Świadkowie byli przy tem: przysiężny Semko, Marcin Tkacz, Jaśko Chabuda. Świadek P. Piotroski.

Datum we dworze Olexinieckim, die 4 aprilis, 1789 anno. J. Korzwicki. На оборотѣ адресъ: Do rąk wielmożnego ekonoma dobrodzieja w zamku Grodeckim.

Изъ картона для каменецкихъ № 5.

CCLXVIII.

Ходатайство дворянина Окольскаго объ освобожденіи изъ тюрьмы крестьянина Осипа изъ Ярмолинецъ, арестованнаго за произнесение въ пьяномъ видѣ подозрительныхъ словъ. 1789. Мая 1.

Die 1 mai, 1789 anno, z Jarmoliniec.

Jaśnie wielmożny mości dobrodzieju! imć pan Mitraszewski, ekonom jarmoliniecki, pisał do jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja, prosząc, abyś rozkazał uwolnić osadzonego w więzieniu Kamienieckim poddanego j. w. Orłowskiego, łowczego nadwornego koronnego, Josypa gumiennego pasierba. Gdy zaś on nie mógł pozyskać łaski j. w. p. d, ja podchlebiam sobie, iż na moje justyfikowanie tegoż Josypa nastąpi łaska j. w. p. dobrodzieja, że go każesz uwolnić. Nic więcej zdrożniejszego nie popełnił, jako tylko to, że będąc bez przytomności pijanym, wymówił przeciw żydówki jakieś słowo, którą potym, gdy mu po trzyżwu wymawiano czyli przypominano, przeproszał. A że w tym czasie każde złe wymówione słowo jest uwa-

żane, przeto, aby się nauczył wstrzemięźliwości, był odesłany. Gdy zaś tu, na gruncie, z indagacyi nic więcej nie okazało się, dość będzie za to ukarania jego, że tyle czasu siedzi w więzieniu.

Polecając mnie nayszacowniejszey j. w. p. d. łasce, mam honor wyznać, że jest y być zawsze pragnę z powinnym szacunkiem j. w. p. d. nayniższym sługą. M. Okolski m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXIX.

Распоряженіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства объ освобожденіи изъ подъ ареста крестьянъ: Осипа изъ Ярмолинецъ и Андрея Шыяна изъ Олексинца, обвинявшихся въ произнесеніи въ пьяномъ видѣ подозрительныхъ словъ. Коммиссія предлагаетъ экономическимъ властямъ подвергнуть ихъ наказанію. 1789. Мая 22.

1789 roku, dnia dwudziestego drugiego miesiąca maja.

Kommissya porządkowa województwa Podolskiego, po uczynionej dokładney indagacyi z Josypa, Humiennego pasierba z Jarmoliniec, gdy tegoż Josypa, prócz słów o Goncie, po pijanu wymówionych, w niczym nie przekonanego znayduje, przeto go z aresztu fortecy tuteyszey z wolnym do domu powrotem uwalnia; jurysdykcyą zaś dworską kommissya obliguje, aby tenże Josyp za też słowa przykładowie ukarany został. K. J. Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący mp. — W. Raciborowski, chorąży Latyczowski. — Tadeusz Matuszewicz m. p. — Jli Czarkowski mp. — A Czerwiński.

Kommissya porządkowa województwa Podolskiego, po uczynionej indagacyi z Iędrzeja Szyjana z Olexinca, gdy tenże, za wymówione po pijanu o buntach słowa, sześć tygodni w więzieniu fortecy tuteyszey wysiedział, przeto kommissja tegoż Andrzeja Szyjana z więzienia fortecy tuteyszey z wolnym do domu powrotem

uwalnia, jurysdykcją zaś dworską obliguje, aby tenże Andrey za też słowa przykładnie był ukarany.—K. J. Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący. mp.—W. Raciborowski, chorąży Latyczowski.—Tadeusz Matuszewicz mp.—A. Czerwiński, mp.—Jli Czarkowski m. p.

Кн. проток. застѣд. порядк. ком. Подольск. воевод. № 4347. л. 86.

CCLXX.

Частное писмо изъ Хмѣльника, сообщающее тревожныя извѣстія о настроеніи крестьянъ и высказывающее желаніе энергическихъ мѣръ для сохраненія спокойствія. 1789. Апрѣля 6.

Die 6 aprilis 1789, Chmielnik.

Wielmożny mości dobrodzieju! Odsyłam kwartę, z starostwa Chmielnickiego należącą, w złocie y monecie po części złożoną, ale złoto ważone y dobre; upraszam wielmożnego pana dobrodzieja, aby przyjęte było. Pogłównie także jest przyłączone od żydów, ale ze wsi Litynki, do parafji Chmielnika należącey, nie płacą. Już kahał za septembrową y teraznieyszą ratę swoje dał pieniądze zaświadczam, który kahał prosi o exekucyą do Litynki, wszak w niedawnym czasie było trudno, ledwie exekucyą od w. m. pana dobrodzieja przymuszona, za dawne czasy wypłaciła. Więc y teraz potrzebuje mocney exekucyi.

W okolicy tuteyszey mamy wiele rozruchów dla przegrózek chłopstwa, gęsto odbywających się; kommedy prawie żadney nie widzimy; z Cudnowa w małej liczbie tu przyszła y niektórych już ma przekonanych ludzi o hultajstwie. Wszelako ta kommenda nie zasłoni od tak fatalney sceny, o ktorey doczytasz się w. p. d. z listów, per copias komunikowanych. Mam pewne doniesienie, bo sam czytałem oryginały. Racysz w. m. p. d. komunikować w obywatelstwie też wiadomości; wszak kommissya porządkowa województwa naszego zapewne myśli o bezpieczeństwie, a przeczytawszy

te doniesienie, więcey raczy pamiętać o swoich województwie, aby spokojnymi nas uczynić, bo ku zbliżającej się wiosnie jeżeli komendy w Podolu nie będzie, a szczegulnej w tuteyshey okolicy, trzeba będzie ujeżdżać dla ocalenia życia; w takiej materyi trudno wiele dowierzać. Jestem w. m. p. d. najniższym sługą N. Grapowski.

Изъ картона дѣлъ Подольскаго воеводства № XIII.

CCLXXI.

Письмо отъ коменданта Каменецкой крѣпости, полковника Ганицкаго, къ генералу Згличинскому, извѣщающее о мѣрахъ, принятыхъ Ганицкимъ для предупрежденія предполагавшагося крестьянскаго возстанія. 1789. Апрѣля 10.

Die 10 aprilis, 1789, z Kamieńca.

Wielmożny mości Dobrodzieju! Zewsząd nas te okropne wiadomości donoszone do gruntu serca przerażają, są y tu już napelnione (przystawionemi z porozumienia tylko po pijanu wygadywanemi przechwałkami) więzienia; wyprowadzają się inkwizycye. Nie przyznają się nawet y przy dołożeniu różek, wszystkiego zapierają się; to tylko, że z publicznego odgłosu mogli co słyszeć. Powysyłałem na różne mieysca małe komędky, a dziś razem, za rekwizycyą przecież zebranego kommissyi porządkowey kompletu, wykomenderowałem ludzi 100 z 5 officerami y przydanemi 12 unterofficerami na różną partyę. Wyszedł ordynans od prześwietney kommissyi wojskowej regimentowi buławy wielkiej koronney, aby maszerował w wojewódstwo Wołyńskie; co moment go się spodziewam odebrać od jaśnie wielmożnego generała artyleryi, który odebrawszy, natychmiast go dopełnię, aby wyruszył. Poślałem dziś rano 6 unterofficerów z kursoryą za ponowieniem od kommissyi porządkowey wojewódzkiej dawnego obwieszczenia obywatelów, ostrzegającą, aby się strzegli podeyrzanych ludzi, włóczących się imali pilipów, broń od poddaństwa odbierali, połapanych tu przy-

stawiali. Przy ktorey okazji y ja moją dałem dyspozycyą, aby wszędzie w wsiach y miasteczkach kładli kredkę, obwieszczając, że cały regiment idzie wykommenderowany na uspokajanie buntów; y to wszystko poprzedziło, nim odebrałem rekwizyą o wysłanie tey wyżej wyrażoney kommendy, aby przecież uczynić złości chłopstwa zuchwałego zamysłu tame. Każ się tam w. m. p. dobrodziey dowiadywać o części w: tamten kont maszerującego officera y do niego referować, aby lub u niego stanął, lub jaką cząstkę udzielił ludzi, bo ztąd żadnym sposobem już więcey ludzi nie mogę ruszyć y ogołocić fortecę, y tak już w garnizon uszczuploną y uszczuplić się mającą przez wyjście regimentu. Niemała y tu musi byđź ostrożność, dwieście kilkadziesiąt mając aresztantów, ktorych pilnując ludzi, broni z rąk nie wypuszczają, a i rekrutów świeżo naprowadzonych pilnować muszą, ktorych ledwo nie wszystkich, różnie zbieranych, y nie z własney woli branych; trzeba się strzedz równie tu, jak y tam haydamaków, a może między niemi y . . . do tego spisku należących. Radbym ja z duszy moją przysługę na żądanie jego uczynić, ale cale nie mogę; proszę dać wiarę temu tak, jako mam honor byđź przywiązanym oboygmu z winnym uszanowaniem w. m. p. dobrodzieystwu nayniższym sługą. Hanicki pułkownik.

На конвертѣ адресъ: в. і. р, Зглицзынскому, генералови ад-
jutantowi jego królewskiey mości w. p. y dobrodziejowi w Widawie.

Картонъ дѣлъ подольскаго воеводства № XIII.

CCLXXII.

Дознавіе, произведенное въ Солобковцахъ управляющимъ, дво-
ряниномъ Гротковскимъ, по поводу угрозъ, произносимыхъ нѣкоторыми
крестьянами этого села. 1789. Апрѣля 13.

Die 13 aprilis, 89 anno, z Sołobkowiec.

Jaśnie wielmożny panie y dobrodzieju! Leyba zięć Siniaków,
słyszac, doniósł, iż Fedko Cymbalisty, tuteyszy poddany, w przy-

tomności przysiężnego Głuszkowieckiego y kilku ludzi Głuszkowieckich mówił: „że diabli wybrali jednych, a drugich wybiorą żołnierzy polskich, będących w Ukrainie“. A gdy przysiężny Głuszkowiecki odezwał się, mówiąc: „iż nie godzi się źle życzyć, gdyż to jedna wiara“; odpowiedział Cymbalista: „alboż ty nie wiesz, że będę rznąć“? y potym na stronę wzięwszy przysiężnego Głuszkowieckiego, długo z nim pocichu mówił; ludziom zaś będącym powiedział, iż w krótkim czasie y wy będziecie o tym wiedzieli.

Szaja Duwidowicz, słysząc, mówił przed żydami, iż Gabryela Pajuka, poddanego, słyszał chwającego się, że: „skoro zaczną rznąć, to nayprzod wyrznię: Judke, Szuliche y Zeylika“ temi słowy.—Kost Hewkow y Mikoła—, poddani, przechwalali się przed Moszkiem Ickowiczem z temi słowy; „iż niedługo czekać, iż będziecie się nam kłaniać y prosić nas“.

Żyda, Skałacki zwanego, matka słyszała dwóch chłopców: jeden syn Todocha, drugi syn nieboszczyka Jakowa, syna starego Gumiennego, którego powiesili, że jeden drugiego pytali się, czy ma noże? na co wnuk gumiennego powiedział, że mam, a syn Todocha, dobywszy z za cholewy, pokazał z wyrazem: „iż jak ze dworu zabierali broń y noże, to mnie kazali za cholewe zchować“.

Petro Przymoszczanica, Petro Todosiczyn, y Hryćko Szewczuk, poddani, u Zeylika szynkarza pijąc, sekretnie z sobą mówili; żydowka zaś tylko usłyszała, że jeden drugiego pytał, czyli kiernica poświęcona; drudzy zaś odpowiedzieli, że nie tylko kiernica, ale y las poświęci się. Potym, nie podług zwyczaju, ale prożno zaczął wołać Petruch: „Jud! day gorzałki“; żydowka zaś mówiła: „day pieniądze“. Na to Petruch y z kompanją: „poczekay, niezadługo y naywięcey dawać będziesz dukatów, ale ci to nic nie pomoże“.

Co wyindagowawszy, donosze; jest y więcej, ale nie mogę zupełnie dowiedzieć się, z tym wszystkim czekam dyspozycyi y bezpieczeństwa. Jaśnie wielmożnego pana dobrodzieja nayniższy sługa i podnożek I Grotkowski.

Między inną bronią noż u Hrynka Kowala, prawdziwy ryzowski, wielki odebrali w Kuczy i pięciu pilipów y chłopów do kilkadziesiąt zbuntowanych zabrano i popa, taką mamy wiadomość.

Изъ картонна дѣла подольскаго воеводства № XIII.

CCLXXIII.

Слѣдствие, произведенное въ м. Солобковцахъ съ участіемъ военной команды по дѣлу о подозрительныхъ рѣчахъ и поступкахъ въ-которыхъ жителей мѣстечка. 1789. Апѣля 17.

Inkwizycya z świadectwa ludzi Sołobkowskich na gruncie w zamku Sołobkowskim, die 17 aprilis, 1789 anno, czyniona przy imć panu Trzyńskim, kapralu.

1. Świadczy świadek Leyba, Sieniaków zięć, iż Fedko Cymbalisty, będąc w mieście na targu, mówił przed przysiężnym Głuszkowieckim i innemi ludźmi: „nie słyszeliście nowiny co na Ukrainie słyhać; otoż kiedy nie wiecie, ja wam powiem, że wkrótce i wy będziecie wiedzieć. Byłem w kościele, jak żołnierze polscy spowiadali się na śmierć, prosząc pana Boga, żeby tam na Ukrainie wszystkich diabli zabrali“. Tenże świadek zeznaje, że tenże Fedko Cymbalisty wzioł na bok przysiężnego Głuszkowieckiego i długo z nim rozmawiał; drudzy, którzy byli przy pierwszym mówieniu, ciekawie pytali, o czym by mówili? odpowiedział Fedko, „że wkrótce będziecie wiedzieli o wszystkim“.

Przyznaje Fedko Cymbalisty, iż te same słowa pomówił w mieście Sołobkowcach przed przysiężnym Głuszkowieckim, jak w Zińkowie wymówił się. Powtórnie do wszystkiego się przyznał.

2. Przysiężny Głuszkowiecki zeznaje, że zdybawszy się z wyżwziankowanym Fedkem Cymbalistym, nadszedł do nich Sobaczyński szlachcic, u którego tenże Fedko, targując siemie, gdy mu drogo zacenił, nazwał go: lach, psia wiara; co przysiężny zaraz zganił, a on odpowiedział: „niechże idzie do Gonty“. Stwierdza toż

samo: jest prawdą, jako Leyba Sieniakowski zeznaje na tegoż Fedka; zeznaje y to przysiężny Głuszkowiecki, że mu y o tym Fedko Cymbalisty powiedział, że, będąc w Zinkowie na jarmarku, gdy kawaleria narodowa maszerowała, wymówił te słowa: „otoż idą na zgubne imie, na rzeź na Ukraine“; co dwie posłyszawszy szlachcianki, zaczęli go o to łajać, a Fedko w tym momencie wyjechał z Zinkowa.

3. Świadczy Zeyliczka, mieszkanka Sołobkowiecka, w asystencji Szmula Cerulika, iż Petro Przemoszczanica, Petro Dudosiczyn, Hrycko Szewczuk napijając się w domu tejże Zeyliczki, Hrycko Szewczuk pytał się głośno Petra Dudosiczynego: „czy bude świątyw nasz pip kiernyciu“? na co odpowiedział Petro: „że win kazaw, że mało na tym, bo i połowynu lisa jeszcze zakopaje“. Potym Petro Przemoszczanica po moskiewsku zaczął wołać: „Jud! Jud! day horyłki“, na co Zeyliczka odpowiedziała: „kiedy masz pieniądze, to ci dam“ a Petro Przemoszczanica, kijem do niej skazując, te słowa odpowiedział: „będziesz ty miała pieniądze, ale choćbyś i piętnaście czerwonych złotych dawała za to tylko, żeby cie nikt tym kijem nie drasnoł, to już nie pomoże“.

Przyznaje się Hrycko Szewczuk do wszystkiego, Petro zaś Przemoszczanica y Petro Dudosiczyn, chociaż im w oczy Hrycko mówi, że wraz rozmawiali, ci się jednak tają.

4. Zeznaje Feyga żydówka, przekupka, iż kupiłszy na targu owsa, niósł za nią do jej mieszkania pasierb Petra, przysiężnego Sołobkowieckiego, tenże owies, z którym zeszedłszy się syn Fedocha Matyjowego y zaczął się chlubić, że mam dwa noże ostre, które pod czas rewizyi, gdy zabierano wszelką broń y noże, kazano mi schować. Taż sama Feyga zeznaje, że nóż do wyostrzenia dała Jakimowi Kowalowi, wnukowi Hawryła Ratusznego, który że jej nie należycie wyostrzył, mówiła mu, aby lepiej; na co jej Jakim Kowal rzekł, że on dobry będzie do zarżnięcia rabina, na co Feyga rzekła: jakie to będzie mięso, że y psy go jeść nie będą; a Jakim Kowal odpowiedział: „to ptaki zjedzą“.

Nic się więcej nie okazało na tego.

5. Zeznaje Szayko Sołobkowski, iż Gabryel Pajuk, napijając się u Srulichy w domie, mówił do swoich kompanistów, których nazwiska nie są wiadome: „że jak tylko się zacznie rzezanina, to ja sam wyrżnę te trzy domy: Judkę, Srulicę y Zeylika“.

Pajuk Gabriel tai się sam, a na drugiego zwała, ale świadek, ściśle examinowany, na Pajuka przyznaje.

NB. Tenże Gabriel Pajuk zdawna znany y przekonany o złych wystempkach i zuchwałości, kradzieży, bo, służąc u imć pana Piegłoskiego, nie tylko do kieszeń dobierał się, ale y do szkatułek dobywał się y krad, za co był ukarany y wypędzony, a teraz znowu ponawia swoje nałogi y zuchwałości.

6. Zeznają Herszko Duwidowicz y Moszko Ickowicz, iż Kość Stewków, przyszedłszy do Herszka, upominał się o pieniądze, któremu że nie oddał groszy 15, za to tak mu powiedział: „przyjdzie ten czas, że mi sam będziesz dawał pieniądze, ale ja nie wezme, a jak zacznę rznąć, to ja ciebie nayıpierwey“.

Kość Stewków przyznaje się, iż do Herszka Duwidowicza mówił też same słowa, jako się z inkwizycyi pokazuje, ale w sposobie żartu.

NB. Pan Marcin Gładyszewicz, mając u siebie w służbie Iwana chłopca lat 3, gdy był spowiadany u xiędza dziekana, był łajany, że wolałbyś u swojej wiary służyć, niż u polaka.

7. Pan Więcsławski prosił xiędza dziekana, aby żonie jego pozwolił, że rytus Graeci żona, wraz święta aby odprawiła polskie, na co żadnym sposobem pozwolić nie chciał. Świadczy xiądz Chudziński, jako w jego przytomności u xiędza przeora ta była mowa.

Из картона днѣхъ каменецкихъ № 5.

CCLXXIV.

Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ крестьянъ изъ м. Солобковецъ: Федька Цымбалиста и Гаврила Паюка, относительно произнесенныхъ ими угрозъ. 1789. Апрѣля 20.

Indagacya Fedka Cymbalisty z Sołobkowiec.

Jak się zowiesz? gdzie się rodził? wiele lat masz? Nazywam się Fedko Cymbalista, rodziłem się w Stryju w Podgórzu, mam lat więcej czterdziestu. Czym się bawiłeś z lat młodych? Byłem z młodu, pókim się nie ożenił, muzykantem, grywałem w karczmie; jak się ożeniłem, osiadłem grunt piesz y dotychczas ten grunt posiadam. Czy nie namawiał cię kto do buntu? Nikt mnie do buntu nie namawiał. Za co jest oskarżony y tu osadzony? Gdy byłem w Zienkowie na jarmarku, podtenczas przechodziła narodowa kawalerya, powiedziałem to: „żeby ich noga nie uszła“; powiedziałem to z żalu, bo roku przeszłego sad moy razy kilka napadali y szkodę mi robili. Czy nie gadałeś co więcej; w jakim mieyscu? Nie gadałem, tylko raz pokłóciłem się z szlachcicem, który mi powiedział: „że ja ryzun“; jam mu odpowiedział: „że on sam ryzun“ y więcej nic nie wiem.

—

Indagacya z Gabryela Pajuka z Sołobkowiec. Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat? Nazywam się Gabryel Pajuk, rodziłem się w Bortnikach pod Stanisławowem; wiele mam lat, nie wiem. Czym się bawiłeś z lat młodych? Od młodości wzięty byłem na służbę do wielmożnego Piegłowskiego y w tey służbie byłem, aż pokim się nie ożenił; y już lat siedm, jak się ożeniłem; po ożenieniu osiadłem grunt y dotychczas jestem na gruncie w Sołobkowcach. Co gadałeś y jakie wymówiłeś słowa w domu Srulichy? Będąc w domu żydówki Srulichy, chciałem, aby mi dała wódki na borh; żydówka odpowiedziała mi, że nie da, bom jey winien złoty. Ja rzekłem: „czort by twoju ma“. Żydówka pobiegła do dworu y oskarżyła mnie, jakobym jey mówił, że ją zarżnę, czego ja nigdy nie

mówiłem. Czy nie namawiał cię kto do buntu? Od nikogo nigdy nie byłem namawiany, ani o tym nie słyszałem; ja, ożeniwszy się, góspodarstwa pilnowałem. Czy nie dopuściłeś się kiedy jakiego występku? Służąc u wielmożnego Piegłowskiego ukradłem był czerwonych dwadzieścia; te pieniądze oddałem i byłem za to ukarany. Więcej już nic nie wiem.

Кармонъ дѣлъ Каменеукихъ № 5.

CCLXXV.

Показанія свидѣтелей по дѣлу Федора Цымбалиста, отобранныя Каменеуцкимъ гродскимъ судомъ. 1789. Іюня 25.

Inquisitiones ex parte et actoratu generosi Michaelis Berozowski, instigatoris officii sui, contra reatum laboriosi Fedko Cymbalista de bonis Sołobkowce, incarcerati, sub celebratione terminorum officii castrensis Camenecensis Podoliae, feria quinta post festum nativitatis Ioannis Baptistae, id est die 25 mensis junii, anno Domini 1789, ex testibus infrasubscriptis eductae. *1 świadek*, urodzony Stanisław Kruszelnicki, po wykonaney przysiędze, wyznał na pierwszy punkt: Nie byłem na jarmarku w Zinkowie, anim sam słyszał, tylko ludzie pomiędzy sobą gadali, jakoby Fedko Cymbalisty miał przechodzącą kawaleryą narodową łajać y na nią narzekać, ale za co, tego nie wiem. *Na drugi punkt*. Nic nie wie. *Na trzeci punkt* odpowiedział: iż znam Fedka Cymbaliste z dzieciencia, ale zawsze cnotliwie się sprawował y nigdy o wystempek naymniejszy obwinionym nie był. U. Stanisław Kruszelnicki znakiem krzyża świętego podpisuję się.

2 świadek urodzony Mikołaj Narodecki, po wykonaney przysiędze, zeznał: *na 1*: po wzięciu w areszt Fedka Cymbalistego, żona jego powiadała mi, że go wzięto za jakieś słowo przeciwko kawalerji narodowej niby wymówione. *Na 2*. Nic nie wie. *Na 3* zeznał: mieszkam z nim w sąsiedztwie, nie słyszałem, ani widziałem, żeby kiedy co złego zrobił, albo żeby o co był oskarżony, owszem cnotliwie

sprawował się. U. Mikołaj Narodecki znakiem krzyża świętego podpisuje się.

3 świadek. Urodzony Michał Medyński, po wykonaney przysiędze, zeznał: *na 1.* Nie byłem na jarmarku w Zinkowie y ni od kogo nie słyszałem, żeby się miał odgrażać, albo przeklinać szlachte y kawalerją narodową Fedko Cymbalisty. *Na 2:* nie słyszałem żeby się z kim kiedy kłucił. *Na 3:* znam go z chłopca, ale się zawsze cnotliwie sprawował. U. Michał Medyński znakiem krzyża świętego podpisuje się.

4 świadek pan Szymko Woźny, po wykonaney przysiędze, *na 1* zeznał: na jarmarku w Zińkowie nie byłem y nic od Fedka Cymbalisty nie słyszałem, tylko powiadali ludzie, iż go żydzi mieli oskarżyć za coś, o czym ja nie wiem. *Na 2:* nic nie wie. *Na 3:* znam go z chłopca, ale nigdy nie był notowan, y owszem cnotliwie żył y sprawował się. Pracowity Szymko Woźny znakiem krzyża świętego podpisuje się.

5 świadek urodzony Kazimierz Moszyński, po wykonaney przysiędze, zeznał: *na 1.* Słyszałem od ludzi Głuszkowieckich, iż na jarmarku w Zinkowie, gdy przechodziła kawalerją narodowa, miał mować Fedko Cymbalisty te słowa: „żeby ich noga nie uszła, jakiej mi szkody narobili“ i za to w areszt wzięty został. *Na 2.* Powiadano mi, że miał powiedzieć szlachcicowi z Głuszkowiec, pokłuciwszy się z nim: „psia wiaro!“, alem tego sam nie słyszał. *Na 3.* Nigdy nic złego po nim nie widziałem, albo żeby o co był kiedy oskarżonym, nie słyszałem. U. Kazimierz Moszyński znakiem krzyża świętego podpisał się.

6 świadek pan Piotr Kulik, po wykonaney przysiędze, zeznał: *na 1.* Słyszałem, że żydzi mieli orkarżyć Fedka Cymbalistego, ale nie wiem za co. *Na 2.* Nie wiem y nie słyszałem, żeby się z jakim szlachcicem kłucił, albo się na kogo odgrażał. *Na 3.* Jak go zapamiętać mogę, tak zawsze spokojnie y poczciwie sprawował się. P. Piotr Kulik znakiem krzyża świętego podpisał się.

Связка инквизицій Каменецкого продск. суда № 4145, л. 38—39.

CCLXXVI.

Слѣдствіе, произведенное въ селѣ Чемерисахъ Волоскихъ поручикомъ Кутковскимъ по поводу обвиненія многихъ крестьянъ этого села въ наклонности къ бунту. 1789. Апрѣля 14.

Indagacya w Czemerysach Wołoskich, die 14 aprilis, 1789 anno z chłopów, intencyą mających do buntów.

Odebrawszy na piśmie z podpisem imć pana ekonoma z dóbr wsi Czemerys Wołoskich, w possessyi wielmożnego Grotuza, chorążego, będących, na poddanych teyże wsi, oskarżonych, to jest: Fedko Zamerega, Iwan Polowy czyli Roskoszyński, Jacko Kaszutów syn, Iwan syn Chomy Tołoczka, w wszczynaniu buntów do rzezi, w ktorey wsi kommenda przechodząca wielmożnego imć pana Kutkowskiego, porucznika, dowiedziawszy się o sprawiedliwym oskarżeniu przez imć pana ekonoma, ktorych już myślał odsyłać do fortocy Kamieńca Podolskiego, tenże wielmożny porucznik, mający ordynans taki od kommendy swojej, ażeby takowych hultajów y włączających się bez żadnego zaświadczenia ludzi chwytał y do kommendy swojej odsyłał, na ktorych wielmożny imć pan porucznik przystąpił do indagacyi die 14 kwietnia, 1789 anno:

Examen z Stepana Szpotiuka, woyta Czemerys Wołoskich. Woycie! ty tu we wsi mieszkasz, powinienes wiedzieć, jak się gromada zachowuje y co między toż w czasie ninieyszym za mowy bywają? Nic we wsi nie słyzałem, tylko to wiem, iż ci ludzie, ktorzy wzięci w areszt, a to ci: Jużko Dorożczuk, Ignacy Rozkoszyński, syn Oleynika, Matwiy Kaszuta, Todor Zamerega nie podobnemi są do złego, za ktorych sumieniem mym zeznam. Co zaś Jacko, Antona Kaszuty syn, y Iwan, syn Chomy Tołoczki, butnemi zawsze osądzeni y ofiarowanemi dawno w areszt kamieniecki y teraz z tego wolnemi bydź nie mają; tudież Iwan Polowy czyli Roskoszyński złodziejem zatytułowany y przekonany tak u zwierzchności dworskiej, jako u gromady całej. Przekonany tym sposobem, że woła ukрад, więc aby nie porzucił kraść, a nie przychylił się do

rozbuystwa. Jeżeli w tej wsi niema więcej jeszcze ludzi, skłonnych na złe rzeczy, y jeśli niema kto zachowania z pilipami, zwoszczykami moskiewskimi y czyli pijatyki nie zachowują, nie tylko we wsi, ale y na stronie, y czyli nie przechowują kogo? Niemasz, albowiem ze dworu przykaz, aby z nikim nie przestawali y aby nikogo u siebie nie przetrzymywali. Spytany wojt o Jurkowi Powroźnikowi y parobkowi Kaszutowemu, jakby się zachodzili we wsi? Dość dobrze zachodzą się y nic o nich nie słyszałem złego. Marya baba Stefanicha jeśli nie przyjmowała u siebie hultajstwa jakiego? Nie przyjmowała, tylko, upiwszy się, pletła o hultajach ryzonach y sprawiedliwie wzięta w areszt y warta jeszcze karana być publicznie, ażeby się drudzy od mowy niegodziwej wstrzymali. Po zakończeniu tych punktów przez wojta, odchodząc, sumieniem zeznać offerowany, z napomnieniem, aby postrzegał w gromadzie do dzieł złych skłaniających się. Pytany żyd Rabinowicz, arendarz tej wsi, jak się znachodzili ci, którzy wzięci w areszt? Odpowiedział, iż Jacko Kaszutów syn zuchwał y wielce y odgrażał na matkę y żonę moje, mówiąc te słowa: „ja wasze łycho budu y na wsich was“. Bywał on karany ode dworu, co nic mu nie pomogło y większą sobie kompanją zaczął zbierać. Dawno już go chciano oddać do Kamieńca; Iwan Chomów podobnyż; Iwan Polowy złodziey, o czym wie y gromada. Ci zaś: Jurko Dorończuk, Powroźników parobek, Hnat Rokosiński, syn Polowego, Matwiy Kaszutów, Todor Zamerega nie okazywali skłonności żadney do złego y nic o nich, ani od nich nie słyszałem. Marya Stefanicha zaś nie wiem co by miała zrobić, tylko jak się upije, to między babami plecie: „wołył nasza wira derty, niżeli nas kto bude“. Jeżeli nie słyszałeś co o popach gdzie w poblizkich wsiach od siebie sytuowanych, a to namawiających, błogosławiających y gadających na bunty? Mam wiadomość od żydka z Michałkowiec, będącego u mnie, iż pop michałkowski, będąc na krzcinach u tameyszego chłopca, a podpiwszy sobie, wsczoł dyskurs o rzezi między zeyszłymi na krzcin y chłopami, na które przyobiecali się sami być gotowemi; on zaś, wiedząc ich przychylnych pobłogosławił do tego

dziela. Gdzie będący szlachcic tamże w kompanji, słysząc to, miał donieść o tym dworowi. Tudzież gadali o popie z miasta Jołtuszkowa, a to młodym, iż idąc sobie raz do winnicy, mówił: że wyszedł już Gontow syn, aby tu z polaków y żydów miał obiad. Przyprowadzony z gromady Pawło Powroźnik y pytany, jak się obchodzili ci aresztanci, którzy są więci?—Odpowiedział: Jacko Kaszutów, Iwan Chomów—hultaje; Iwan Roskosiński stary złodziey; Iurko Powroźnik ma w sobie wadę, że nie chce robić y letkiego chleba patrzy. Inni zaś nie okazują się bydź tak podeyrzanemi w niczym.—O wyrażonych zaś wyżej sumieniem zeznam y naocznie im powiem, że nie chcemy ich mieć w gromadzie.

Sprowadzona Anna Wilczyńska, szlachcianka, mieszkająca w tej wsi. Czy nie donieśła o czym dworowi kiedy? Odpowiedziała: ja mieszkam na wsi; że nie mając jeszcze dokończoney w zabudowaniu chałupy, często idę do mych sąsiadów praść, jako to: do Fedka Zameregi, u którego była mowa: „szczo moskali, to nasza wira; żeby huknuły tylko, y my by im w pomicz stały“. Był przy tym y Pawło, brat żonki Zameregi. Słyszałam także, będąc w chałupie u Iwana Polowego v. Roskosińskiego, jak on przyjechał z fu-toru, a żona z miasta Jołtuszkowa, to jest w zapusty; zaczął mówić o moskalach: „każut lude, szczo moskali teper hinut, a ja kažu, szczo ne zhinut; bo nasza wira na pomicz im prybude“.—Będąc i Jacko Kaszuta gadał: „aby kozacy wyszli, to y ja bym im dopomógł, bo jednak mnie tu bida y od dworu często karany zostaje“.

Przyprowadzony Fedko Zamerega, dla czego by miał słowa takie, jak szlachcianka wyznała, mówić, zapytany został. Odpowiedział y zarzekł się, że nie mówił żadnych słów, ani z nikim nie wdawał się, tylko swoją robotę patrząc w słabości z żonką swoją y przy ubóstwie naszym zostajemy, o czym y gromada wiadoma jest, jak się obchodzę. Ażem się dostał do rąk żołnierskich, to zapewne z oskarżenia szlachcianki Wilczyńskiej, która do mnie chodzi praść, a żona moja za to się z nią kłuci.—(Die 17 aprilis 1789.—Nic się na niego nie pokazało, zostawszy napomnionym, aby niepod-

padał ludzkiemu osądzeniu, bo jak y sam rozpoznałem niewinność jego, czynię go wolnym).

Przyprowadzony Pawło Kaszuta, szwagier Zameregi y pytany, czy nie słyszał o chęci do hultajstwa brata swego, albo z sąsiadów swoich, lub mówiących o hultajstwie. Nic więcej nie odpowiedział, jak tylko te słowa: „gdyby Boh daw wesnu chutko, szczob lis roz-wernuwsia, bo dali żowniry budut”—y na tym zaciowszy się, nie chciał daley mówić. Gdy straszony był karą łoż, rozek, batogów: „niczoho ne znaju bilsze, anim czuw, anim howoryw; choć meni z rusznyci w łob strelte, to nyczoho ne znaju“. A dostawszy batogów ze 40, nie chciał wszelako zakończyć swej zaczętey mowy. Został zabitym w dyby y wzięty do dalszey indagacyi.

Przyprowadzony Jacko Kaszutów, oskarżony przez wyż wyrażone dowody, oraz dla dowiedzenia się o jego kompanistach. Odpowiedział nayprzód na zapytanie, dla czego takie kontynuacyą życia swego zachowywał? Każdy ma swój rozum y myśli ludzkich trudno przeniknąć, a do tego nikomu nie wierz, nikt cię nie zdradzi. Powtóre y przyaciół sobie mianych tych okazał: Pawło Zamerega, Wasyl Szkolniuk, Anton Dmytrów, Wasyl Petrów, Iwan Baraniuków, Pawło y Mychałko Semeniukowe, Iwan Chomów, Stefan Artymów.— Tenże Jacko wyznał, iż, będąc w Latyczowie, słyszał, iż ułowiono czerców 4, iż buntowali ludzi na Ukrainie, aby za moskalami trzymali. Został wziętym do dalszey indagacyi.

Oskarżony Iwan Polowy czyli Rozkosiński y przyprowadzony na explikacyą, dla czego, jak wyższe punkta ztwierdzają, miał mowy o buntach. Odpowiedział: iż ani wiem, ani znam, kiedym miał mówić o czym złym; tylko tyle wyznaję, żem woła ukradł. Prawda, jak przypominam sobie, że mówiłem: „iż polaki idut do Baru y pytali się o moskalach; tom howoryw, szczo mówły, iż budut siaryzaty z nymy; to to w doma tylko mówiłem“. Za wyraz, źle tłumaczony sobie, skarany został batogami 20 y został wolnym.

Przyprowadzony Hnat syn Polowego dla zapytania, jeśli nie wie o oycu swoim, aby skłonny był do buntów, tudzież sam czyli

nie miał myśli. Dał exkuzę, iż nie wie ani o oycu swoym, ani sam był złey myśli; tylko wyznał, iż oyciec jego woła ukradł. Że dowodów nie mając żadnych z świadków na tego, czynie go bez kary z napomnieniem wolnym.

Przyprowadzony Iwan Chomów syn dla zapytania, dla czego z oskarżonym Jackiem kompanją trzymał, odpowiedział: „zwyczaj taki parobków dobrych“. A co więcej jeszcze oświadczył się, że, zachowując z Jackiem przyjaźń, nie ożeniłem się. O rzezi żadney zaś nie słyszałem y od nikogo do buntów nie byłem namawianym. Że się z indagacyi świadków okazała wina na tego, że wsi zostaje wzięty w areszt do Baru.

Przyprowadzony Jurko, szwagier Powroźnika, wyznał na Andrucha Artymowego: dotrzymując z nim przyjaźń, iż grając w karty dziś tydzień, oświadczył się z temi słowy: „gdyby wyszli nam haydamaki, szczo to nam tych lachów byty; jak dopadu kija albo cipa, to ich z desiatok za mach jiden położu“. Te wyrazy Jurko u siebie dotrzymywał sekretnie, aż wyznał przy niniejszey indagacyi, że był przytomny Pawło Podorożnik, Miron zięć Myszków y Michałko Benderczuk, y Hnat Myszków syn, razem Mirona żonka, Hnata Myszki żona y Michałka Bendarczuka.—Po wyrazie tym dał taką sentencją: „mowczy jazyczku, budesz isty kaszku“. Daley zaś mieli dyskurs między sobą, iż już na Ukrainie rznąć zaczynają y spisy wynaleźli żołnierze w stercie siana. Powiedział jeszcze myśl swoją Jurko, że miał myśl swoją do zaciągów, któryby pierwey wyszedł. Pierwszego życzył sobie, aby wiary nie utracił, to jest hultajstwa, do którego y Iwana Chomowego namawiał, perswadując mu: „aby nie do polaków, bo wiare utracimy; a jak poydziemy do hultajów, to y przy wierze naszej utrzymamy się, y wolność większą wszędzie mieć będziemy; y zachowuy mię zawsze w sekrecie. Przy matce nie mam się czego trzymać“. Że sam na siebie winę zeznał dobrowolnie, zostaje wziętym w areszt do Baru.

Olexa Kaszutów parobek zapytany został, jeżeli nie słyszał o mowie jakiey do buntów od kogo, albo go kto do nich nie nama-

wiał? odpowiedział: „nie mam z parobkami żadnego obcowania, nie słyszałem od nich o buntach y nikt mnie nie namawiał, gdyż ja jeszcze za chłopca prawie służyć“. A że po wyexplikowaniu się jego opowiedziano, iż zuchwałości w nim nieco zostaje, przeto, aby się nadal nie wzniecała, odbiera karę y zostaje wolnym.

Przyprowadzona baba Stefanicha do indagacyi y zapytana, dla czego mowę miała o buntach? odpowiedziała: że ja człeka mego ostrzegając, aby nie pił, dając mu przestrożę, że z pjaństwa naywiększa bida pochodzi.

Baba, żeby nie bawiła się plotkami żadnemi, ale by dworowi na fundamencie zgłosiła—a tym samym, ile mająca dzieci już dorastające pory, ludzi niegorszyła, za to karana zostawszy, wolna.

Andruch Artemów, wyznany za buntownika przez Jurka Powroźnika, zbiegł, ktorego dwór Czemerys Wołoskich przystawić obowiązany zostaje do komedy. A że, dostawszy go, imć pan ekonom Stawiński przystawił do Baru y oddaje go, jako obwinionego w indagacyi do Kamieńca, rewers swoy, na przystawienie onego danym, odebrał.

Wezwany do indagacyi tey urodzony Grzegorz Rebicki, strażnik skarbu koronnego, tudzież uproszony, aby mógł też pisać y rozpoznawać, ktory, pisawszy y rozpoznawszy, że inkwizycya w stanie sprawiedliwości kontynuowała się, ręką własną podpisuje się, die et anno ut supra, w Czemerysach Wołoskich. R. Rybicki, m. p.

Pawło Kaszutów, lubo wymówił się, jak się w indagacyi okazało, a że ma żonę y jest gospodarzem, a dawniey o nic nigdy nie był poszlakowany, uprasza imć pan Stawiński, podstarości, ażeby ten do gospodarstwa z Kamieńca mógł być powroconym.

Specyfikacya aresztantów: Jacko Kaszuta syn, Iwan Tołoczka syn, Jurko Doroszczuk, Pawło Kaszuta, Andrzej Tołoczko czyli Artymów, Jan Szulc—z Czemerys Wołoskich.

Ja, mając zwierzchność we wsi Czemerysach, usłyszałem od Anny Wilczyńskiej, szlachcianki, o skłonności do buntów, jako to: Fedka Zameregi, Iwana Polowego czyli Roskoszyńskiego, którzy

sarkając z żądaniem wyjścia rezonów, aby lachów y żydów rznąć jak nayprędzey. Antona Kaszuty syna, Jacka y Iwana syna Chomy Tołoczka zwyczajem w kompanji z sobą pijaństwem y biciem się z ludźmi bawili. Ktorego to Jacka, już mając do Kamieńca wysłać, a że kommenda z Kamieńca przybyła y u dworu za takiemiż właśnie rekwirowała, poddaje do dalszych decyzji teyże wielmożney kommendy, y na to się podpisuję. Die 14 aprilis, 1789 anno. Datum we dworze Czemerys Wołoskich. A. Stawiński.

Na żądanie wielmożney komendy względem Todora Kupskiego, poddanego z Tereszek, który, przyjechawszy z listem do mnie, zaprowadzony był do kommendy y pytany przez wielmożnego porucznika, czy niesłychać o jakich zuchwałościach gdzie? odpowiedział, że słyszał w Barze od żyda, iż na Ukrainie u chłopów jedna siekiera y nóż na cztery osoby używana. Datum ut supra, die et anno. A. Stawiński.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXXVII.

Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ многихъ жителей села Мартыпковецъ по поводу распротранившейся между ними легенды о Гонтѣ. 1789. Апрѣля 16.

Inkwizycya z Stefana Łobockiego, diaka Martynkowskiego, względem czynionych przegrózek y słów buntowniczych, w przytomności Tomasza Mazurkiewicza y Grzegorza Sochy, burmistrzów, w urzędzie mieyskim Satanowskim wyprowadzona, die 16 aprilis, 1789 anno.

Stefan Łobocki, diak Martynkowski, lat plus 26 mający, w kawalerskim stanie zostający, stanowszy osobiście, opowiedział, iż słyszał od baby Haski Strawniaczki, poddanki martynkowskiey, mieszkającey w szkołce martynkowskiey w komornym, że wyjdzie Gonta y konkol z pszenicy wybierać będzie, co po razy kilka te słowa

mówiła; y słyszał od niey. A przyszedszy do karczmy martynkowskiej dla zmienienia półzłotka, gdzie zastał żydów krawców sata-nowskich, ktoremu ciż krawcy mówić zaczęli: „czemu wacpan sobie nie każesz co robić na święta“. Ktorem tenże Łobocki odpowiedział: „na co teraz co sprawować, kiedy woyna będzie; może mnie do woyska wezmą; słysząc że y Gonta wyjdzie y konkol z pszenicy wybierać będzie“. Te powiedział słowa w karczmie przed krawcami, potym, tydzień w środę zeszłą minoł, był u szewca z butami, na Zagliwce mieszkającego, Hryńka, w komornym mieszkającego u Michała Podleśnego, gdzie takż zgadali się o wojnie y ten Hrynko szewc, mieszkający u Michała Podleśnego w komornym, mówić zaczął: „ot słysząc, że Gonta wyjdzie y konkol z pszenicy wybierać będzie; mowią: syn Gontow prosił się u Carowey moskiewskiej: „pozwol mi wyjść w Polskie, niech się pomszcze krzywdy oycy mojego; będę konkol z pszenicy wybierać y obiad za oycy sprawować“. I, słysze, już ma pięć tysięcy kozaków, ktorych na pięć szlaków rozeszle, a sam środkiem póydzie“.

Haska Strawniczka, wdowa, lat 30 mająca, z Martynkowiec, opowiedziała: iż niedziel temu trzy czyli więcej, gdy przyszła do szkołki martynkowskiej z kądzielą, gdzie y stefan Łobocki diak nadeszed, idąc z Zagliwki od szewca y mówić zaczął tenże: „czemu swojemu synowi na święta co nie sprawujecie?“ Odpowiedziała Strawniczka: „nie mam za co“. Powiedział Łobocki diak: „teraz nie trzeba nic sprowować, bo ruina będzie, słyszał, że Gonta wyjdzie y konkol z pszenicy wybierać będzie, bo się syn Gontów prosił u Carowey moskiewskiej, żeby mu pozwoliła wyjść w Polskie y pomścić się krzywdy oycy swojego, lecz Carowa odpowiedziała: „że ty mnie zgubisz Polskę“; powiedział Gonta: że nie, tylko konkol z pszenicy wybiorę. Lecz Carowa powiedziała: żebyś nie zginął; odpowiedział Gonta: „nie zginę y pokażę próbę: nabij armatę łańcuchami y strzylay do mnie, a zobaczysz“. Kazała Carowa nabij armatę łańcuchami, a Gonta stał na pagurku, a gdy do niego wystrzelono, Gonta łańcuchy połapał, y na siebie zabrawszy, przyniósł do Ca-

rowey“. Ktoemu Łobockiemu powiedziała Haska: „jakiś musi być charakternik“. Tenże Gonta kazał stanąć kozakom, połkowi całemu, ze spisami y sam Gonta powierzch spis kozackich chodził“. Te słowa słyszała Strawniczka od rzeczzonego Łobockiego diaka, a więc ni od kogo y nic przed kim nie mówiła.

Hryńko Wiklikiewicz, szewc, lat plus minus 36 mający, żonaty, zaszły z Tarnopola do Zagliwki w czasie świąt zielonych w roku zeszłym, 1788, opowiedział, iż gdy przyszed do niego Hryńko z Martynkowiec, w szkołce martynkowieckiej w komornym mieszkający, dla podszycia butów, niedziel temu kilka, w post wielki wstompiwszy, zaraz Hryńko Komornik, pytać zaczął szewca, czyli biorą żołnierzy w cesarskiem kordonie; odpowiedział szewc, że biorą. Ktoemu szewcowi Hryńko komornik odpowiedział: „trafiłeś z pod rynwy na deszcz, y tu słysząc, że będą brali polacy, słysząc, że się y Gonta wiąże; prosił się u Carowey moskiewskiej, żeby go puściła w Polskie konkol z pszenicy wybrać y obiad za oycą sprawić, ktoemu Carowa odpowiedziała: szkoda cie, boś młody, to zginiysz. Powiedział Gonta: nie zginę. Powiedziała Carowa: „pokaż sztuke—y ten kazał strzylać z armaty łańcuchami do siebie y przynosił do Carowey; a potym kazał stać cały połk kozakom y sam powierzch spis kozackich chodził. Co zobaczysz Carowa, pozwoliła mu iść w Polskie y już wyszed, y stoi w lesie przy granicy, obrąbawszy się“. Potym, gdy przyszed do niego Łobocki, diak martynkowiecki, opowiedział to wszystko przed nim, co słyszał od Hryńka komornika szkołki martynkowskiej. W poznieyszym czasie przyszed do niego człowiek z Kasowki, ktorego imienia y nazwiska nie wie, y mówił, iż słyszał od człowieka, ktorego nazwiska nie wyraził, z Bubnowki, który jeździł do Kijowa na furmanke z żydowką, że tego człowieka z Bubnowki, będącego w Kijowie, pytać zaczęli moskale: „zkaąd ty?“ odpowiedział: „Bubnowiecki z pod Satanowa“. „Są tam u was konfederaty?“ powiedział człowiek: „że niema“. „A narodowcy są?“ powiedział: „że są, ale u nas jeszcze niema“. Powiedzieli moskale: „jeżeli prawdy nie powiesz, to ci głowę zetniemy!“ y ten człowiek z Bubnowki

krzyż złożywszy, zaprzysiąg, jako nie słysząc u nas nic, dopiero moskale dali mu pokoy.

Hryńko Stelmachów, zięć Tomczyszyn, komornik szkołki martynkowskiey, lat plus 56 mający, gdy był pytany, czy ma wiadomość o Goncie, odpowiedział: iż niedziel temu kilka, jeszcze jakoś przed zapustami, przechodząc koło karczmy martynkowskiey, gdzie stali: Jacko zięć Dmytra Czuykowego y Tymko Fedun pobereźnik, poddani martynkowscy, z innemi ludźmi, słyszał, jako gadali o Goncie, że strzylano do niego łańcuchami z armaty, a on, łańcuchy połapawszy, zabrał na siebie y przyniósł do Carowey, a potym, gdy pułk cały stanął kozaków ze spisami, ten powierzech spis kozackich chodził. Te słowa usłyszawszy, nie pamięta, żeby przed kim mówił.

Jakim zięć Diaków, komornik ze szkołki martynkowieckiey, zaszedł od lat czterech z Hreczany do Martynkowiec, lat plus minus 36 mający, opowiedział, iż słyszał od Stefana Łobockiego, diaka Martynkowieckiego, jako, gdy przyszed do szkołki martynkowieckiey, mówił te słowa: „słysząc, że Gonta wyjdzie, prosił się u Carowey moskiewskiey, żeby go puściła w Polske y pięć razy przysięgał, że szkody nie uczyni, tylko konkol z pszenicy wybierze; strzylano do niego z armat łańcuchami, ale on łańcuchy połapał y do Carowey przyniósł; powtore kazał, żeby stanęło pułk cały ze spisami y sam powierzech spis kozackich chodził. Te słowa słyszał od diaka, mówiącego w szkołce martynkowieckiey.

Tenże Hryńko Stelmach, zięć Tomczyszyn, na dobrowolney inkwizycyi opowiedział: iż razem gdy obydwu stali przy karczmie martynkowskiey, Jacko zięć Czuyków y Tymko Fedun pobereźnik, gadali o Goncie, że wyjdzie y konkol z pszenicy wybierze y że do niego strzylano z armaty łańcuchami y powierzech spis kozackich, chodził, lecz gdy był sprowadzonym naocznie z Jackiem, zięciem Czuykowym y z Tymkiem Fedunem, i pod korporalną wzięty inkwizycyą, powiedział, że rozdzielnie od tych słyszał, raz gdy stał Tymko Fedun przy karczmie z ludźmi, których nie wie, gadali o Goncie; drugie, gdy wyszed dawać jeść krowie na obore, słyszał, że Jacko

zięć Czuyków gadał z innemi o wyjściu Gonty, że konkol z pszenicy wybierać będzie, etc. jako wyżej.

Abramko y Mordko Brzezańscy, krawcy satanowscy, opowiedzieli, iż będąc na robocie w karczmie martynkowskiej, gdzie nadeszedł Stefan Łobocki, diak martynkowski, ktoremu mówić zaczęli krawcy: „czemu sobie nie dasz co robić“; odpowiedział diak: „na co teraz co sprawować, teraz lepiej pieniądze chować“. Pytać zaczęli krawcy, na co pieniądze chować; powiedział Łobocki: „że konkol z pszenicy wybierać będą“. Krawcy, nie rozumiejąc tego słowa, coby znaczyło, zamilczeli.

Jacko zięć Czuyków, poddany martynkowski, lat 28 mający, opowiedział, iż niedziel temu pięć, gdy przyszedł do Zagliwki do oyczyma swego, imieniem Fedka Smakowskiego, po odebranie prosięcia, które miał sobie przyobiecane, bowiem kupić nie miał za co; gdzie z różnych mów wszczęła się mowa o Goncie y Fedko Smakowski, oyczym jego, powiedział, że słyhać o Goncie: mówiła mu Carowa moskiewska: „jaki ty masz sposób do wojowania“. Powiedział Gonta: „każ wyprowadzić 10 armat y strzylay do mnie łańcuchami“. Y kazała Carowa wyprowadzić y strzelać, a gdy wystrzelono, Gonta, połapawszy te łańcuchy na siebie, przyniósł do Carowey; a potem kazał stanąć kozakom ze spisami, y stał półk cały, to Gonta powierzech spis kozackich chodził. Te od Smakowskiego, oyczyma swojego, słyszał słowa, ale nie przed kim nie mówiłem.

Stawiony Tymko Fedun, pobereźnik martynkowski, lat 32, żonaty, odpowiedział, że żadney nigdy nie miał mowy o Goncie, ani gadał ni z kim o tym, bowiem zawsze w budzie przy pilnowaniu lasów martynkowskich zostawał y rzadko kiedy w Martynkowcach bywał, chyba czasem dla wzięcia chleba y przysposobienia wiktuałów: a Hryńko komornik naocznie temuż y przy korporalney inkwizycyi powiedział, że nie od kogo innego słyszał o Goncie, tylko od Tymka Feduna, a ten Tymko przeczy.

Stawiony Fedko Smakowski, lat 56 mający, poddany wsi Zagliwki, opowiedział, iż, jadąc do Tarnorudy na jarmark w czasie

środopóścia polskiego, roku bieżącego, zdybał na drodze Hryńka Wiklikiewicza, szewca zagliwieckiego, zaszłego z kordonu jego Cezarskiej mości, w dembinie, którego na sanie wzioł swoje, a jadąc, zgadali się o wojnie y tenże szewc powiedział: „że teraz nie trzeba nic sprawować ani kupować, bo ruina będzie; słysząc że Gonta wyjdzie, rycar powiadają wielki; strzyłano do niego z armat łańcuchami, ale on, słysze, łańcuchy łapał wystrzelone y do Carowey przynios, a potem powierzech spis kozackich chodził; y Moskwa, słysze wyjdzie“. Co, usłyszawszy od szewca, nic ni przed kim nie mówił; aż gdy przyszed do niego pasierb jego, Jacko zięć Czuyków, y zaczął się żalić, że nie ma za co prosięcia kupić, któremu odpowiedział Smakowski: „Na co masz, synu, kupować, słysząc, że ruina będzie; może woły, krowy y koni rzucać będziemy. Przyjdiesz do mnie, ja ci y tak dam prosię; słyszałem od szewca Hryńka, jak jechałem do Tarnorudy na jarmark, który mówił do mnie, że Moskwa wyjdzie y Gonta, słyszę, wielki rycar, bo go się y kule nie biorą; strzelano do niego z armat łańcuchami, ale on łańcuchy łapał y do Carowey przyniosł, a powierzech spis kozackich chodził“. Te słowa, które słyszał od szewca, pasierbowi swojemu opowiedział, w czym Mikoła Kindzur y Wasyl Smakowski, syn jego, świadkowie opowiedzieli y pod sumieniem stwierdzili, jako te słowa wymówione od szewca słyszeli.

Stawiony Szczepan Woytaluk, poddany Bubnowiecki, lat 30 mający, żonaty, opowiedział, iż gdy jeździli z żydówką do Kijowa zimy zeszłej, gdzie ani onego moskale, ani on moskalów ni o czym nie pytali, ani słyszszał ni o czym, y powróciwszy do domu, ni przed kim nic nie mówił, ani wspominał, bowiem nic nie słyszał, ani go pytano. Tylko już, wyjechawszy z Moskwy w kray polski, pytał żołnierz polski od kawaleryi narodowey żyda, który z nim jechał, czyli tam są moskaie y wiele? Odpowiedział żyd, że niema y nic nie słysząc, a choć jest jaki moskal, to się bardzo boją polaków.

Stawiony Wasyl Wezniak z Kasowki, zaszły z miasta Pomorzan, kordonu jego cesarskiej mości, od roku jednego, lat 30 ma-

jacy, żonaty, opowiedział, iż żadney nigdy z szewcem mowy nie miał o człowieku, który by jeździł do Moskwy, bo o tym nie wiedział. Jakoż y stawiony Hryńko szewc, opowiedział, że od niego nic nie słyszał, ale od innego człowieka, którego imienia y nazwiska, ani osoby nie wie. I. Hidyzman. Tomasz Mazurkiewicz, b. m. S. Jan Sawicki, b. m. S. J. Galatowski, mieyski pisarz satanowski.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXXVIII.

Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ крестьянъ изъ села Иванковецъ по поводу угрозъ, произнесенныхъ однимъ изъ нихъ. 1789. Апрѣля 16.

Inkwizycya z Iwana Kłubka, poddanego Iwankowskiego, względem czynionych przegrózek i wymówienia słów buntowniczych, niemniej z świadków, niżej wypisanych; w przytomności woytowskiey y przysięgłych burmistrzów: Tomasza Mazurkiewicza y Grzegorza Sochy, w urzędzie mieyskim Satanowskim wyprowadzona, die 16 aprilis, 1789 anno.

Jacko Jakubów, poddany iwankowski, lat plus 30 mający, żonaty, stanowszy osobiście, opowiedział, iż będąc w mieście Satanowie na targu, niedziel temu cztery czyli pięć, gdzie Iwan Kłubków stał w rynku, gdzie obarzanki sprzedają, z Kostiem Szpytkiem, Szczepanem Sledziowskim, poddanemi iwankowskimi, do których y Jacko Jakubów nadeszed, y gadać zaczęli, iż chlib mały sprzedają żydzi, a zboże potaniało; gdzie żyd, stojący, powiedział: „a dla czego wy wóz trzasek sprzedajecie po groszy 15, że i razu chleba spiec nie ma?“ Kto-remu Iwan Kłubków powiedział: „poczekayno, niech no wyjdzie Gonta, wyriże win lachiw y żydiw“. A, postrzegłszy Jaśka Jakubowego, powiedział: „ot y to lach ide; nareszcie powiedział: „a to ne lach, ałe madzur; madzuram tilki nosy uryzaty budut, żeby byli znaczniemi, a żydiw y lachiw rizaty „ktoremu Jacko Jakubów odpowiedział: „żebyś ty tego nie

doczekał!“ y tak się ulękł tych słów przeraźliwych, że, odchodząc, nie pamięta, jak obarzanki z pazuchy pogubił, a prawie jak nożem w serce pchnął jego.

Stefan Sledziowski, poddany iwankowski, lat plus minus 30 mający, żonaty, stanowszy osobiście, opowiedział: (тоже, что и предыдущий свидетель).

Kost Szpytków, lat plus 40 mający, poddany iwankowski, żonaty, opowiedział: (тоже, что и предыдущие, прибавилъ въ концѣ): Kto-remu Jaśko Jakubów y Szczepan Sledziowski powiedzieli: „żebyś ty tego nie doczekał“ a Kost Szpytków, obrociwszy się, powiedział: „Iwane, ot by ty tego, głupcze, nie gadał, bo tobie tego nie potrzeba, i odeszedł“.

Stawiony Iwan Kłubków, poddany iwankowski, lat 30 mający, na pytanie, z kąd by wiedział o Goncie, lub słyszał od kogo? odpowiedział: iż, będąc w Buczaczu z żydem Satanowskim, rabina satanowskiego bratem, zimy zeszłej, niedziel temu siedm, zaraz w post wielki wstompiwszy, a przyjechawszy do Buczacza, zajechali do gospody na noc, gdzie takż zajechało chłopów dwóch Buczackich y pytać zaczęli Kłubka, z kąd? opowiedział, że z Satanowa; pytać zaczęli: „co tam słyszać?“ Odpowiedział, że nic nie słyszać; ktoremu ciż furmani buczaccy odpowiedzieli, że gdzieś tam Gonta lachiw y żydiw riże, a madzurom nosy urzynają. Ten powiedział, że u nas tego nie słyszać, y, powrociwszy do domu, przyjechawszy do Satanowa na targ, zdybał się z Szczepanem Sledziowskim, Kostiem Szpytkiem y Jaśkiem Jakubowym, gdzie, stojąc przy chlebie, co sprzedają żydzi, wszczęła się mowa, że zboże tanie, a chleb mały; powiedziałem te słowa, co słyszał w Buczaczu od żyda: „poczekay no, wyjdzie tu Gonta, bude lachiw y żydiw rizaty, a madzurom nosy urzynać będzie“. Więcey nigdzie tych słów nie słyszałem, ani mówiłem; y to przez żart w mieście wymówiłem się. Hidyzman. Tomasz Mazurkiewicz, burmistrz miasta Satanowa. Grzegorz Socha, burmistrz miasta Satanowa. J. Gałatowski, pisarz mieyski satanowski.

Изъ картона дѣлъ каменеукихъ № 5.

CCLXXIX.

Огношеніе въ порядковую Подольскую комиссію управляющаго шаравецкимъ имѣніемъ, дворянина Плесневича, препровождающаго въ распоряженіе комиссіи троихъ крестьянъ, обвиненныхъ въ произнесеніи угрозъ противъ евреевъ. 1789. Апрѣля 16.

Indagacya z dóbr Szarawki.

Ponieważ przez uniwersał, od jaśnie wielmożnych marszałków seymowych wypadły, jest wyraźne zalecenie, aby względem rozruchów, między poddaństwem powstających, w najmnieyszem dostreżeniu ich pogrózek, zaraz kommissyą wojewodską porządkową o tym uwiadamić, przeto, dopełniając te zalecenie, poddanych trzech z dóbr klucza Szarawskiego, j. w. Dulskiego, stolnika łatyczowskiego, rotmistrza kawallerii narodowej, orderu św. Stanisława kawalera, dziedzicznych, do fortocy Kamienieckiey odsyłam.

Iż ze wsi Bednarowki, klucza Szarawskiego, Iwan Deyneka wraz z Hawryłem, zięciem swoim, na dniu czwartym miesiąca teraźniejszego, podczas jarmarku w mieście Szarawce napijając się, gdy z Jowelem, szynkarzem szarawskim, sprzyczki mieli o zapłatę trunku, przez siebie wypitego, co tenże Jowel szynkarz szarawski przyświadcza, co nawet inni żydzi, na ten czas przytomni, słyszeli, jako wyż wyrażony Iwan z zięciem swoim miał się przechwalać w tych wyrazach słów swoich: „że ciebie y Zubczychę żydówkę naypierwey zarznę, y potym innych rznąć będziemy“.

Dmytro zaś Lipipsa, poddany szarawski, na dniu czwartym tego miesiąca w mieście Szarawce u Srula szynkarza szarawskiego napijając się, w otwartych słowach swoich to wyraził: iż ja by go już dawno zarznoł, tylko trzech ma zawsze przy sobie obecnych, ale y ci mogli by na to przystać, gdyby jego naypierwey zprzątnąć, tylko że ma zawsze przy sobie pistolety na tesaku. Więc i ci żydzi, ktorzy te słowa słyszeli, wnoszo sobie, że ta jego przech-

wałka na samego pana miała być podjęta. Datum w Szarawce, die 16 aprilis, 1789 anno. I. Plesniewicz m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXXX.

Показанія, отобранныя въ порядковой Подольской комиссіи отъ пяти крестьянъ, доставленныхъ изъ Шаравецкаго имѣнія, оговоренныхъ евреями въ произнесеніи угрозъ. 1789. Апрѣля 20—26.

Indagacya z Iwana Deneki z Szarawki.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat?—Nazywam się Iwan Deneka; rodziłem się w Humieńcach pod Kamieńcem; oyciec mnie zawiózł małym dzieckiem do Bednarówki, w kluclu Szarawskim sytuowanej. Mam lat blisko pięćdziesiąt.—Czym bawiłeś się z lat młodych? —Oyciec mnie małym odumarkł, służyłem między ludźmi różnie aż do ożenienia, a jakem się ożenił jest lat blisko trzydziestu.—Za co jesteś oskarżony?—Byłem z moim zięciem na jarmarku w Szarawce; zięć moy sprzeczał się z szynkarką o wódkę; w tey sprzeczce żydzi oskarżyli mnie y mego zięcia, jakobyśmy mówić mieli, że żydów rznąć będziemy.—Czy nie namawiał cię kto do buntu?—Nikt mnie nigdy nie namawiał, ani o tym nic od nikogo nie słyszałem.—Czy nie gadałeś kiedy z kim o buntach?—Nigdy nie gadałem, ani o tym nic nie wiem.

Indagacya z Hawryły, Deneki zięcia.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat?—Nazywam się Hawryło Deneków; rodziłem się w Lechnowce, ale od młodości bawiłem przy wuju w Bednarówce y tam się ożeniłem już rok czwarty.—Jakie gadałeś słowa w domu żydowki Zubczychy?—Byłem z moim teściem y innemi ludźmi pod czas jarmarku w domu Zubczychy, piliśmy wódkę, za którą płaciłem; wpierała we mnie, żem za kwatyrkę nie zapłacił, którą ja zapłaciłem; ztąd przyszło do kłótni y oskarżyła mnie, jakobym miał mówić, że ją

naypierwey zarznę; o czym nigdy nie słyszałem, ani tych słów gadałem.—Czy nie namawiał cię kto do buntów?—Od nikogo nie byłem namawiany, ani o tym od nikogo nie słyszałem y nic więcej nie wiem.

Indagacya z Dmytra Lipypsa z Szarawki.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat?—Nazywam się Dmytro Lipypsa. Ja rodziłem się w Szarawce; wiele lat mam, nie wiem.—Czym się bawiłeś z młodu?—Byłem przy oycu wciąż y, gdy oyciec mi umarł, byłem gospodarzem na tym samym gruncie y potym ożeniłem się.—Co gadałeś w domu Srula szynkarza w Szarawce?—Zdybałem się z Woyciechiem Jastrzębskim, tkaczem w mieście Szarawce, poszliśmy do domu Srula szynkarza, kazaliśmy dać kwatyrkę wódki; gadaliśmy o warstacie. Obwiniono nas, żeśmy mówić mieli o rzezaninie, o czym ja ani myślałem, ani o tym gadałem.—Czy nie namawiał cię kto kiedy do buntów?—Nikt mnie do buntu nigdy nie namawiał, ani o tym nigdy nie słyszałem.

Indagacya z Tymka Pobereźnika.

Jak się zowiesz, gdzie się rodził, wiele lat masz?—Nazywam się Tymko Pobereźnik, rodziłem się w Werbce, w kluczu Szarawskim; mam lat trzydziści ośm.—Czym się bawiłeś z lat młodych?—Bawiłem przy oycu, daley służywałem u ludzi, a potym ożeniłem się y mieszkam w Werbce na gruncie pieszym.—Za co jesteś osadzony w więzieniu? Idąc na tok we dworze, znalazłem z łokieć sukna białego pod schodami w śniegu. Kazałem sobie z tego sukna czapkę robić; poznano te sukno, powiedziano, że było z pojazdu y za to wzięto mnie do Kamieńca.

Indagacya z Mikołaja Szurgaja z Lewkowiec.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele lat masz?—Nazywam się Mikoła Szargay; rodziłem się w Lewkowcach; wiele mam lat? nie wiem, może bydz więcej 40.—Czym się bawiłeś z lat młodych?—Od młodości bawiłem przy rodzicach y dotychczas na tymże gruncie jestem gospodarzem.—O co cię oskarżono y tu osadzono? Byłem z tkaczem Sobkiem u Ezyka, gdzieśmy się napi-

jali. Gdy żydzi po szabasie zaczęli się ruszać, ja mówiłem, że gdy żydzi szabas świętują, y rzeka szabas stoi; a jak szabas kończą, y rzeka zaczyna się ruszać, a to dla tego, aby do swojej ziemi nie przyszli. Mówiłem daley do żyda, aby się wykrzcił, to go oycze nasz nauczę, ale nic więcej nie mówiłem; żydzi mnie nie wiem o co oskarżyli.—Czy nie namawiał cię kto do buntu? Nikt mnie nie namawiał, ani o tym od nikogo nie słyszałem.

Картонъ дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXXXI.

Отношеніе въ порядковую Подольскую комиссію управляющаго шаравецкимъ имѣніемъ, дворянина Плесневича, съ просьбою задержать въ Каменецкой тюрьмѣ доставленныхъ имъ крестьянъ впредь до возврата изъ Варшавы владѣльца имѣнія, Дульскаго. 1789. Апрѣля 25.

Niedawno odesłanych do Kamieńca z klucza Szarawskiego, dóbr dziedzicznych j. w. Dulskiego, stolnika Latyczowskiego, rotmistrza kawalleryi narodowej, pana mego, trzech chłopów, to jest nazwiskami: Dmytra Lepypse y Denekę z zięciem onegoż, zuchwale odgrażających rzezią, prześwietna kommissya województwa Podolskiego, na więzienie dwoniedzielne tylko tamże osadzić nakazawszy, wypuścić ich udeterminowała. Te więc uwolnienie onych jest mi powodem upraszać naypokorniey prześwietney kommissyi o tę łaskę, aby zatrzymani byli w więzieniu do powrotu j. w. pana mego, teraz w Warszawie bawiącego, który w przybyciu swoim prędko spodziewany, sam referować się do prześwietney kommissyi nie zamieszka; kiedy rozruchy teraźniejsze szerzyć się nie przestają, owszem odkrywają się tym więcej, bo y teraz z klucza Szarawskiego, wsi Lewkowiec, poddanego Mikołę Szurgałę odsyłam do Kamieńca; ktoren to Mikoła, pijąc w karczmie, a widząc, że żydzi wybierali groch gotowany po ziarku ku jedzeniu swemu podczas szabasu, tenże Mikoła do nich mówił: „jak wy ten groch

wybieracie po ziarku, tak was wybierać będą potym, oraz mowił: „wolelibyście nauczyć się pacierza ruskiego, to by wam nic nie było“. A pijąc z Grzeskiem Cwihunem, poddanym także lewkowieckim, obrócił swoje słowa: „y ty nie umiesz pacierza ruskiego, ale masz jałówkę; day mi, a ja ciebie nauczę pacierza, to tobie nic nie będzie, ponieważ y przed tym tak było: kto umiał pacierz ruski, to był bezpieczny“. Sam dobrowolnie do tych słów, przez siebie wymówionych, przyznał się y świadkiem Grzesko Cwihun, jak to słyszał y pretendował od niego jałówki dla nauczania go pacierza ruskiego. Działo się w dworze Szarawskim, dnia 25 miesiąca kwietnia, 1789 roku. I. R. Pleśniewicz g. m. Szarawki.

Изъ картона дѣлъ Каменецкихъ № 7.

CCLXXXII.

Показанія свидѣтелей, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ по дѣлу крестьянина Гавріила Паюка, обвиненнаго въ произнесеніи угрозъ противъ евреевъ. 1789. Іюня 25.

Interrogatoria: 1. Powie świadek, iż Gabryjel Pajuk, będąc w domu żydowki Srulichy w Szarawce, i z tą pokłóciwszy się, wymówił zuchwałe słowa, że ma ją zarznąć. 2. Powie świadek, iż tenże Gabryel Pajuk, służąc u w. Piegłowskiego, temu pieniądze skradł. 3. Powie świadek o życiu y postępowaniu tegoż Gabriela Pajuka.

Inquisitiones ex actoratu generosi instigatoris officii castrensis Camenecensis Podoliae contra reatum laboriosi Gabrieli Pajuk de bonis Sołobkowce, incarcerati, sub celebratione terminorum querellarum officii castrensis Camenecensis Podoliae, die 25 mensis junii, anno domini 1789, ex testibus infrascriptis eductae.

1. świadek, urodzony Stanisław Kruszelnicki, wykonawszy przysięgę, zeznał: 1. Iż o tem ani nie wiem, ani słyszałem, żeby na kogo Gabryjel Pajuk odgrażał się, albo, że rznąć będzie, straszyl. 2. To prawda, że, służąc u w. Piegłowskiego, jakieś pienią-

dze był wziął, za co ukarany, już potym nic złego nie uczynił. 3. Po oddaleniu się z służby y ożenieniu, zawsze się poczcíwie sprawował y nie wiem za co teraz osadzony. Stanisław Kruszelnicki znakiem krzyża świętego podpisał.

2 świadek, urodzony Michał Medyński, wykonawszy przysięgę, zeznał: 1. O tem nie wiem y nie słyszałem, żeby się miał na kogo z żydów lub szlachty odgrażać y rznąć obiecywać. 2. Wiem o tem, że pieniądze zginęły były w. Piegłowskiemu, y że Gabriel Pajuk był za nie karany, ale to dawno. 3. Potym, jak się ożenił, bardzo cnotliwie y statecznie się sprawował. Michał Medyński znakiem krzyża świętego podpisał się.

3 świadek, Mikołaj Narodecki, po wykonaney przysiędze zeznał: 1. O tem nie wiem, żeby się w Szarawce z żydami kłócił, albo, żeby się na żydów y szlachtę odgrażał, nie słyszałem.. 2. Służąc u pana Piegłowskiego o jakieś pieniądze był oskarżony y karany. 3. Zawsze potym cnotliwie sprawował się y nie wiem za co go teraz wzięto, ponieważ stateczny y słuszny gospodarz. Mikołaj Narodecki, znakiem krzyża świętego podpisał się.

4 świadek, pr. Szymko Woźny, wykonawszy przysięgę, zeznał. 1. Tylko we dworze słyszałem, że Gabriela Pajuka żydzi oskarżyli, ale nie wiem za co. 2. To prawda, że, służąc we dworze, o jakieś pieniądze był posądzony. 3. Zawsze się pięknie, jak gospodarz słuszny, obchodził bez najmniejszey plamy. Szymko Woźny znakiem krzyża świętego podpisał się.

5. świadek, urodzony Kazimierz Moszyński, wykonawszy przysięgę: 1. Nic nie wie. 2. Posądzony był o kradzież pieniędzy od w. Piegłowskiego, ale, czy wzioł je, tego nie wiem. 3. Po odstaniu ze służby, nigdy nie był notowany. U. Kazimierz Moszyński znakiem krzyża świętego podpisał się.

6 świadek, pr. Petro Kulik, po wykonanej przysiędze powiedział: 1. Widziałem, że żydowka chodziła się skarżyć do dworu na niego, ale nie wiem za co? 2. Słyszałem, że o pieniądze był oskarżony u swego pana, pana Piegłowskiego. 3. Nigdy o nim nic

złego nie słyshałem, ani widziałem. Petro Kulik, znakiem krzyża świętego podpisał się.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго еуда № 4145, л, 37.

CCLXXXIII.

Показанія свидѣтелей, отобранныя Каменецкимъ городскимъ судомъ по дѣлу о семи крестьянахъ, арестованныхъ управителемъ шаравецкаго имѣнія. 1789. Іюня 25.

Ponieważ j. w. w. marszałkowie sejmowi z mocy prawa uniwersałem swoim, po województwach, a w szczególności w Podolskim, rozesłanym, nakazali, aby gdziekolwiek najmniejsze pozory i podobieństwa rozruchów poddaństwa odkrywały się, zaraz takowych podejrzanych odsyłać do kommissji porządkowej dwory nie ubliżyli. Przeto na fundamencie takowego uniwersału, wielkim rygorem obostzonego, zwierzchność klucza Szarawskiego do Kamieńca przed obliczność kommissji porządkowej wojewodztwa Podolskiego niżej wyrażonych stawiała. *Delikwenci*: Jusko Krupa z Wasylkowiec, Jaśko Gwinda z Tatarzyniec, Dmytro Lypypsa z Szarawki, Iwan Deyneka z Bednarowki, Hawryło zięć Deyneki z Bednarowki, Mikoła Szurgało z Lewkowiec, Tomko Pobereźnik z Werbki, ktoren za złodzieystwo jest osadzony. *Świadkowie*: Mendel kramarz, Czerwonyńska żyduwka, Leyzor, kantor Szarawiecki, Klitka kuszniarz, Grześko Cwihun, Ezyk krawiec, Jos kuszniarz. Dan w Szarawce w juryzdykcyi dworskiej die 9 junii, 1789 anno. I. Plesniewicz.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Michaelis Berzowski, instigatoris officii sui, contra reatum laboriosi Jozef Krupa, incarcerati. 1. Powie świadek, iż Jozef Krupa, będąc w domu żyda Manusa, mówił: iż za niedziel cztery będzie wielkie woysko, co miało znaczyć bunt. 2. Powie świadek o postempowaniu y obchodzeniu się tego Iozefa Krupy.

Inquisitiones ex parte et actoratu generosi Michaelis Berezowski, instigatoris officii sui, contra reatum laboriosi Iozef Krupa, incarcerati, die 25 junii, anno domini 1789, ex testibus infrascriptis eductae.

1 testis laboriosus Iozef Szpyczka, praestito juramento, recognovit: 1. Nie byłem podtenczas, kiedy Krupa z żydami się pokłucił, i o co? nie wiem. 2. Znam od maleńka Krupe, jest gospodarzem, przez ten czas dobrze się obchodził z ludźmi.

2 testis, laboriosus Iędrzey Obuchowski, praevio juramento, recognovit: 1. Nie byłem przytym, żeby Krupa o woysku miał co mówić y o tym nic nie wiem. 2. Znam go dobrze od dzieciństwa, jest słusznym gospodarzem y dobrze się zachodzącym, nic złego o nim nie było słyhać.

Interrogatoria ex parte ex actoratu ejusdem. 1. Powie świadek, iż Jaśko Gwinda, pokłuciwszy się z żydem w Szarawce, groził mu buntami. 2. Powie świadek o postempowaniu y obchodzeniu się tegoż Jaśka Gwindy.

Inquisitiones ex parte et actoratu ejusdem contra reatum laboriosi Jaśko Gwinda, incarcerati, die 25 mensis junii, anno domini 1789, ex testibus infrascriptis eductae.

1 testis laboriosus Pilip Oleszyn syn, praestito juramento, recognovit: 1. Słyszałem tylko, że Gwinda pokłócił się z żydami, ale co on tam mówił, tego nie wiem. 2. Znam go od 'dawna, dobrze się z ludźmi obchodził, y z nikim się nigdy nie kłócił.

2 testis, laboriosus Grześko Gumieny, praestito juramento, recognovit: 1. Byłem przytym, iak Gwinda przyszedł do domu Czerwonenki y kazał sobie dać corce tey żydowki wódki, która kazała sobie zapłacić za wódkę, a Gwinda, na jey szyi obaczywszy dukata, powiedział: „gdyby jaki kijem cię wyciął po szyi, a dukata by wziół“ y sobie poszedł, a Czerwonenka do dworu go oskarżyła i za to został wzięty. 2. Że Gwinda dawniey dobrze się obchodził, nigdy nic złego nie było słyhać na niego.

Interrogatoria ex parte et actoratu ejusdem contra reatum laboriosi Dmitro Lypypsa, incarcerati statuti, die 25 mensis junii, anno 1789.

1. Powie świadek, co Dmitri Lipipsa, pijąc z Woyciechem Jastrzębskim, tkaczem, w domu Srula szynkarza, gadał z tymże o buntach? 2. Powie świadek o życiu y obchodzeniu się tegoż Dmitra Lipipsa.

Inquisitiones ex parte et actoratu ejusdem contra reatum laboriosi Dmytro Lypypsa, incarcerati.

1 testis, laboriosus Woyciech Jastrzębski, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Ja pod tenczas piłem w karczmie wódkę z Dmytrem Lipypsa u Srula. Ja, mając sprawę z drugim tkaczem y kwitek od pana ekonoma, aby mu zabrać warstat, mówiłem ja: „Dmytry, chodź ze mną warstat ten zabrać“. Odpowiedział: „poydę y zabiorę mu wszystko, tylko mu jamkę pod warstatem zostawię“. Żydzi to usłyszeli, coś z tego wniesli sobie y oskarżyli go. 2. Znam go od dzieciństwa, żadney nocie nigdy nie popadł.

2 testis, laboriosus Grześko Gumienny, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: 1. Co gadali Dmytro z Woyciechem, nie byłem przytym. 2. Razem z dziecka z Dmytrem żyjemy, wiem że nigdy w niczym nie wykroczył y żadney złey czynności nie popełnił.

3 testis, Iosyp Kramarczuk, praestito corporali juramento, recognovit ad interrogatoria: 1. O tym nie wiem y nie byłem przytym. 2. Wiem, że Dmytro Lipypsa oddawna zawsze przy dworze, y nic na niego nigdy się nie pokazało.

Interrogatoria ex parte et actoratu ejusdem contra reatum laboriosi Iwan Deneka, incarcerati, die 25 mensis junii, 1789 anno.

1. Zezna świadek, iż pracowity Iwan Deneka, będąc na jarmarku w Szarawce z zięciem swoim, kłócąc się z żydami, mieli się odgrażać, że żydów rznąć będą. 2. Powie świadek o życiu y postępowaniu Iwana Deneki y jego zięcia Hawryła, czy nie miał skłonności do buntu.

Inquisitiones ex parte et actoratu ejusdem contra reatum laboriosi Iwan Deneka et Hawryło generi ejusdem, de bonis Szarawka, incarceratorum, die 25 mensis Junii, anno domini 1789 ex testibus infrascriptis eductae.

1 świadek, pr. Hrinko Klitka, po wykonaney przysiędze zeznał: Byłem obecny, kiedy za kwaterkę gorzałki w Szarawce, podczas jarmarku, Iwan Deyneka y zięć jego Hawryło kłócili się z żydami słowy nieutściwemi, y żydówka onych, że płacić za jakoś niby wziętą kwaterkę wódki, od nich zaprzeczaną, nie chcieli, łajała y rizunami nazywała, a oni oney odpowiadali; ale żeby się rznać odgrażali, tego nie słyszałem, ani ja, ani tam przytomnych wielu ludzi. 2. Nie tylko ja, ale gromada y sami żydzi zaświadczyć mogą, iż zawsze ciż: Iwan Deyneka y Hawryło, cnotliwie sprawowali się, nie przestawali ani z piliponami, ani z moskalami, ani nikogo do buntu nie namawiali, tylko gospodarstwa swego pilnowali.

2 świadek, pr. Grzeško Cwihun, wykonawszy przysięgę, zeznał: iż tylko słyszałem, że tych ludzi z oskarżenia żydowskiego pobrano, ale ani ich samych z osób, ani, czy są co winni? nie znam.

3 świadek, Josyp Kramarczuk, wykonawszy przysięgę zeznał: nie byłem przy tym, kiedy się Iwan Deneka y zięć jego kłócili z żydówką o pięć groszy, słyszałem od tych, co tam byli, że się nigdy buntami nie odgrażali, ani rznięciem. 2. Znam bardzo dobrze oddawna Iwana Deneke y zięcia jego, że są gospodarzami y nigdy żadna czynność zła na nich się nie pokazała.

Interrogatoria ex parte et actoratu ejusdem contra reatum laboriosi Mikołay Szurgay, incarcerati.

1 Powie świadek co mówił Mikołay Szurgay u Ezyka żyda o buntach.

2. Powie świadek o życiu y postempowaniu tegoż Mikołaja Szurgaja.

Inquisitiones ex parte et actoratu ejusdem, contra reatum laboriosi Mikołaj Szurgay, die 25 miesiąca junii 1789 in officio pleno ex testibus infra specificatis eductae.

1. Testis, laboriosus Grzeško Cwihun, praestito corporali juramento, recognovit:—1. Byłem przy tem, jak Mikołaj Szurgay, będąc pjanym u żyda Ejzyka, gadał o swoim pacierzu i żydów nawracał do swego pacierza, ale o buntach nic nie mówił. 2. Wiem, że Mikołaj Szurgay jest gospodarzem od dawna, żadnej czynności złej nigdy nie popełnił.

2. Testis, laboriosus Fedko Woźny Kosmanowski, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Nie byłem przy tém i nie wiem. 2. Od urodzenia Mikołaja Szurgaja znam, bośmy obydwu rodzili się w Lewkowcach, tylko że ja starszy w latach od niego jestem; ten Mikołaj Szurgay zawsze poczciwie żył i żadnej na nim noty nie było.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 32 — 33.

CCLXXXIV.

Показанія, отобранныя съ участіемъ офицеровъ Каменецкаго гарнизона отъ жителей села Михалковецъ по поводу ложно распространившихся слуховъ о наклонности ихъ къ бунту. 1789. Апрѣля 17—18.

Działo się w Barze, dnia 17 kwietnia, 1789 roku.

Na doniesienie wielmożnego pana podstolego Hanickiego, iż ma wiadomość, że w jego wsi Michałkowcach paroch miał mówić z chłopami jakieś słowa, zachęcające do buntów, za umówieniem się z imci xiędzem Matkowskim, officyałem rytus Graeci, tenże paroch został sprowadzony, y inni do tego powołani chłopci y szlachta na świadectwo. Nastąpiła inkwizycja w przytomności imci pana Dahlke, kapitana wykommenderowanego do szukania buntujących się ludzi, i. p. Rutkowskiego, porucznika regimentu buławy polney, Szydłow-

skiego, chorążego regimentu granadierów, na tey kommandzie będących.

Przywołany Jan Krzewski, szlachcic ze wsi Michałkowiec, na następującą rothę wykonał przysięgę:

Ja przysięgam panu Bogu wszechmogącemu, w Trócy świętey jedynemu, jako wezwany na świadectwo w sprawie imci xiedza Długowskiego, parocha wsi Michałkowiec, y oskarżonych chłopów, co tylko wiem, słyszałem y widziałem, opowiem, nie uwodząc się datkiem, przyjaźnią, zawziętością, ani bojaźnią, tak mi panie Boże dopomóż y niewinna męka Iezusa Chrystusa, amen.

Pytany: 1. Jakowey religji? skąd rodem? jeżeli ma żonę i dzieci? wiele ma lat? gdzie mieszka? jakiey kondycyi? Jestem katolik obrządków łacińskich, z Podgórza rodem z Bercznicy, mam żonę y dzieci, lat mam blisko 50; jestem szlachcic, mieszkam lat trzynaście w Michałkowcach. 2. Co słyszał lub wiedział, ściągającego się do buntów we wsi Michałkowcach.—Będąc na obiedzie zadusznym u Myrona, słyszałem mówiącego Iwana Antoszkowego zięcia, że Mała Rossya się zbuntowała; Wijtiuk zaś na to powiedział, że Gonta zebrał kilka tysięcy. Kiriło powiedział: kto idzie za wiarą chrześcijańską, Boże mu dopomagay. 3. Jeżeli kto do tego nie przymówił się więcej?—Nikt więcej nic nie mówił. 4. Czy nie słyszał, aby xiądz, będący z niemi na obiedzie, mówił co do tey rozmowy?—Xiądz nic nie mówił, tylko, spojrzawszy na mówiących, ramionami ruszył, a ci umilkli. 5. Jeżeli nie słyszał pierwey gadających chłopów lub kogo innego, aby komu szkodzili?—Na samą wielkanoc przyszedłem do dzwownicy, zastałem ludzi wiele... ze święconym y słyszałem, jak Kalenik mówił: że teraz na struże dobrze chodzić, jak zapalą w grubie, to się panowie pozamykają, a ty sobie pódź gdzie chcesz; a Michałko na to powiedział: teraz dodawszy ognia w grubach, to jakby się zapaliło, y noga by ich nie wyszła. Słyszał to y Olszewski szlachcic. 6. Jeżeli więcej nie było jakiej mowy podobney?—Nie słyszałem nikogo mówiącego. 7. Jeżeli nie słyszał od kogokolwiek, ażeby kto był do buntów namawiany przez xiędza?—Nie sły-

szałem nigdy od nikogo. 8. Jeżeli nie powiadał tego komu, co sły-
szał na obiedzie?—Młociłem na toku u szlachcica Zawistowskiego
y z dyskursu o odgłosie rzezi powiedziałem Zawistowskiemu, com
słyszał na obiedzie u Mirona. 9. Jak dawno ten obiad był?—Wstą-
piwszy w post ruski. 10. Upomniony aby sobie dobrze przypominał,
jeżeli nie pamięta czego więcej.—Nie wiem y nigdy nic więcej nie
słyszałem.

Przywołany Łukasz Olszewski, szlachcic ze wsi Michałkowiec,
wykonał przysięgę na rothę wyżej napisaną y pytany. 1. Jestem
rodem z Żeniszkowiec, katolik, obrządków łacińskich, mam żonę y
dziecie jedno, mam lat przeszło 30. Lat 6 mieszkam w Michałkow-
cach, jestem szlachcic. 2. Dnia dzisiejszego przyszedłem do kuchni
we dworze, zastałem mówiącego Zawistowskiego do Krzewskiego, że
waspan nie wiesz tego, co ja wiem; waspan mnie mówiłeś, że na
obiedzie słyszałeś, że się w Moskwie pobuntowali; nie uważałem na
kogo powiedział, że miał mówić pod czas tego dyskursu, że niech
im Bug dopomaga. Zawistowski, który to gadał, najlepiej o tym
opowie, gdyż ja mam ciemną pamięć, a bojąc się sumienia po przy-
siedze naruszyć, ile żem tego nie słuchał z attęcyą, nie umiem o
tym nic gadać. 5. Przyniosłem na Wielkanoc święcić paskę y wszed-
łem na tę mowę, kiedy Michałko mówił: gdyby się teraz człowiek
pana Boga nie bał, toby nakład drew w grubę; jakby się zapaliło,
toby wszyscy pogorzeli. Reszta zaś ludzi, którzy to słuchali, śmieli
się z tego. 6. Nie słyszałem nic y nie pamiętam. 7. Nigdy nic nie
słyszałem.

Ponieważ szlachcic Zawistowski jeszcze nie przybył na świa-
dectwo, zaczym przywołany Iwan zięć Antoszków. Pytany: 1 czy
był na obiedzie u Myrona y co gadał? Wstąpiwszy w post, byłem u
Myrona na obiedzie zadusznym, gdzie był xiądz, szlachcic Krzew-
ski y nas z 18 gospodarzów. Nie pamiętam z czego się wszczął
dyskurs o tym, iż gdyby Moskale dłużej u nas stali, nie mieli-
byśmy już czym y chudoby naszej dozimować. 2. Dla czego inkwi-
zyt powiadał, że się Małorossya zbuntowała, y od kogo to sły-

szał? Nie mówiłem tego, anim nigdy od nikogo nie słyszał, ażem był napiły, a do tego y krzyk płaczących kobiet, należących do zmarłego domu tego, przeszkadzał mi uważać, co kto gadał.

Gdy nadjechał szlachcic Zawistowski na świadectwo, został przywołany; po wykonaney przysiędze zeznał: 1. Jestem katolik, polak, mam żonę y dzieci, rodziłem się w Matwiykowie, mieszkam od małych lat w Michałkowcach, jestem szlachcic. 2. Jest temu ze trzy niedziele, jak najałem szlachcica Krzewskiego, aby u mnie młócił; ten młócił ze mną; powiada: czy spodziewałby się waćpan po naszym duchownym, żeby miał takie mowy u Myrona na obiedzie? Powiadał xiądz, że Małorossya y Wielkorossya zbuntowali się, a Antoszek, bratczyk starszy, spytał się xiędza: „a na kogoż to?” Xiądz odpowiedział—na lachiw y żydiw; a potym xiądz błogosławił mówiąc: „kiedy tak, niech im Bóg błogosławi;” a potym, postrzegłszy się xiądz, mówił do diaka po słowieńsku: „czy niema tu między nami jakiego polaka?” Taką mi relacją uczynił Krzewski. Jam odpowiedział Krzewskiemu: „broń Boże tego, to źle dla nas będzie”. We dwie niedziele potym poszedłem do dworu, słysząc, że się jakieś odgłosy o buntach rozchodzą, a bojąc się, aby się w naszej wsi co nie okazało, powiedziałem panu Pawłowskiemu, dyspozytorowi michałkowieckiemu. Dyspozytor, zawoławszy mnie potym w tydzień, mówił: iż jest pańska dyspozycja, aby się z tym nie rozgłaszać; toż samo y Krzewskiemu szlachcicowi zalecił. 3. Od nikogo o chłopach nic nie słyszałem, prócz tego com zeznał. 4. Jeżeli był na obiedzie u Myrona?—Nie, nie byłem. 5. Jeżeli nie słyszał co o Cieletniku?—Tenże sam Krzewski powiedział mi, że chłopiec Wesołowskiego szlachcica stał na drodze; Cieletnik nadszedł, dobył noża y do chłopca powiedział: że cię zarznę. A syn pastuchów młócił na toku swoim; Cieletnik go się pytał: „koły budem rizaty lachiw”; a syn Matwija pastucha odpowiedział: „bude na ich kołys czerha”. Taką mi czynił relacją Krzewski. 6. Mieszkając w Michałkowcach tak długo, musi wiedzieć sposób obchodzenia się duchownego tamiecznego.—Dziwi mię bardzo obwinienie duchownego, gdyż ten

zawsze dawał przykładne nauki z siebie. 7. Jeżeli niema więcej co do opowiedzenia? Nic więcej nie wiem y nie słyszałem.

Przywołany na indagacyą Antoszek, starszy bratczyk, który był na obiedzie u Myrona, siedział u stołu koło imć xiędza Długowskiego y pytany:—1. Co za rozmowa była pod czas tego obiadu o moskalach?—Żadney rozmowy nie słyszałem, bom siedział na końcu stoła, a przy drugim końcu różni ludzie gadali głośno razem, czegom ja nie słyszał. 2. Jeżeli nie słyszał, ażeby duchowny mówił, iżby tego nie gadali.—Duchowny w ten czas nic się nie obzywał, bośmy sobie sami między sobą o tey zimie ciężkiej gadali. 3. Jeżeli nie słyszał w ten czas albo pierwey, ażeby kto był o podobieństwo do buntu obwiniany.—Nie słyszałem nigdy, ażeby kogo w naszej wsi obwiniano.

Sprowadzeni naocznie szlachta: Zawistowski y Krzewski y pytany: „dla czego mówił przed Zawistowskim, że xiądz błogosławił buntującym się, a potym na chłopów to wkładał, gdy mu Zawistowski w oczy mówił, że to od niego słyszał, jednostaynie gadał, że nigdy tego nie mówił.

Przyprowadzony do indagacyi Iwan Wiytiuk. Pytany: 1. Czy był na obiedzie u Myrona y co tam było za gadanie na obiedzie o moskalach?—Byłem na obiedzie y wszczęła się mowa, że moskalciano wykupili, a teraz y im woły wyzdychali, y my nie mamy czym bydła dozimować. 2. Kto gadał o tym, że Mała Rossya y Wielka Rossya się buntuje?—Anim słyszał o tym, anim sam gadał. 3. Gdy szlachcie Krzewski, sprowadzony mu do oka, mówił, iż on to gadał, jednostaynie zapierał, iż tego nie mówił. Szlachcie na to powiedział: „że jeżeliś ty nie mówił, to ktoś inny mówił, bo taka była mowa.

Przyprowadzony Kuryło y pytany: 1. Czy był u Myrona na obiedzie?—Na tym obiedzie nie znaydowałem się. Jakoż świadkowie przyświadczej, że na obiedzie u Mirona nie był.

Przywołany imć xiądz paroch, Jakub Długowski, y pytany:—1. Co był za dyskurs na obiedzie u Myrona między chłopami?—Nie

słyszałem żadnego dyskursu, który był bym powinien naganić. Słyszałem zaś głośnie między niemi wszystkiemi gadanie razem, a że to było na obiedzie duchownym, ruszyłem na nich ramionami, ażeby bardziey w pobożność y skromność wprowadzić; a to jest mój powszechny zwyczaj, ażeby, czyniąc różnicę między gospodarzami y ludźmi mnieyszemi, jednych słowy za nieprzyzwoite obchodzenie się przy kapłanie strofując, drugich znakiem nieukontentowania okazanym wstrzymuję. 2. Jeżeli niema podeyrzenia xiądz o jakim człeku do buntów skłonny.—Nie mam żadnego o nikim y mocno przestrzegam tego, aby gdy się okaże, w moment był taki człowiek poymany.

Przywołany do inkwizycyi Michałko Kazków zięć y pytany:—1. Co mówił względem dworu na Wielknoc w dzwonicy?—Przyszedłem do dzwonicy z paską do święcenia y zastałem tam wielu ludzi. W tym Kalenik powiedział, że panowie nasi czegoś się boją, bo się na noc zamykają. Teraz strużem bydź dobrze, bo możesz pójść spać, gdzie chcesz. Ja na to odezwałem się: jakby teraz nakład drew tak, jak w zimie, a sadza gdyby się zapaliła, toby y noga ich, broń Boże, nie wyszła. 2. Jeżeli nie był u Myrona na obiedzie, lub czy nie słyszał gadających względem buntów.—Nie byłem na obiedzie y nigdy nic nie słyszałem.

Przywołany szlachcic Krzewski y pytany: od kogo wie o Cieletniku, że coś miał gadać?—Byłem w izbie u szlachcica Wesołowskiego, w tym przybiegła dziewczyna, córka Wesołowskiego, y powiedziała, że Cieletnik, idąc, mówił do niey, że cię zarznę; a potem na syna pastuchowego zawołał: „koły budem rizaty lachiw?“ a on mu odpowiedział: „bude y na nych czerha“. Gdy zaś przy indagacyi Wielmożny Hanicki sam przyświadczył, iż to z swywoli tylko dzieci gadali, a jakoż y na różne postrachy do niczego przyznać się nie chcieli, wyznając, iż to tylko z powszechnego odgłosu o tym gadali, przeto ukarani przez dwór zostali.

Co zaś do szlachcica Krzewskiego, lubo po przysiedze przez bardzo ciemny rozum różnie bałamucił, jak sam nakoniec wyznał,

iż będąc na tym obiedzie pijany, ani dokładnie pamiętał, ani z uwagą gadania słuchał, a nie spodziewając się, aby to taką konsekwencyą za sobą ciągnęło y taki odgłos powszechnie uczyniło, bar-dziej nie mając w posiedzeniach o czym gadać, wiele z własney imaginacyi przydawał; a inkwizycya, nie mogąc żadnych dowodów ważnych, aby się co okazało znacznego, przez wszystkie sposoby wynaleść, zakończyła się dnia 18 kwietnia 1789 roku. Dahlke, ka-pitan. M. Szydłowski, chorąży. Rntkowski, porucznik.

Изъ картона дѣлъ Каменецкихъ № 5.

CCLXXXV.

Показанія, отобранныя управляющимъ Купинскимъ имѣніемъ, Ро-слоневскимъ, отъ священника Волянскаго и жителей м. Купина, по поводу пребывания въ мѣстечкѣ коробейниковъ. 1789. Апрѣля 20,

Inkwizycya ludzi kupińskich, w detencji siedzących, die 20 aprilis, 89 anno uczyniona.

Wasyla Bednarza. 1. Świadczy Iser Ezykowicz y Szloma Berkowicz, jako Wasyl Bednarz, [Jusko Dziunik y Michałko Iwasiuków, przyszedłszy do izby Isera, rozmowę mieli między sobą: u którego żyda kupińskiego pieniędzy się znaydują, to jest, u Wola, Szai etc?

2. Świadczy Szulim Berkowicz, jako Wasyl Bednarz u Mislika wziął gorzałki jednego dnia pułtora kwarty, u Majorka Michłowicza kwartę, a zaś u Koguta także chciał wziąć, lecz ten, wi-dząc, że miał gorzałki ze trzy lub więcej kwarty, a nie był pija-nym, otoż onemu nie dał, powiadając, żem sprzedał.

3. Świadczy Marcin Cechmistr, że tenże Wasyl Bednarz, jak kazano niby na wartę do dworu, przez gurę na dach wydarłszy łub, uciekł.

4. Powiada świadek, że Bednarz Maćka Tracza, będącego przy nim na warcie, do żony posłał, a gdy onego żydzi, po mieście war-

tujący, zastawszy u żony rzeczzonego Bednarza, pytali, po co chodził? odpowiedział, że mnie posyłał Bednarz, aby żona do niego rano przyszła, y prosił ich, aby jego nie wydali.

5. Powiada świadek że Michałko Iwasiuków, kompanją y ścisłą przyjaźń z Bednarzem mając, ustawicznie pijali.

6. Świadczy żona Bednarza, że Michałko Iwasiuków codziennie w domu onych bywał y dobrze by dla nich było, żeby Michałkowi wstąpić dać można, głosiła.

1. W tym bałamuctwie dociec nie można z wszystkich trzech. Na zapytanie pierwsze Bednarza: zkąd onemu przyszło, że u tego pieniądze są, a u innych niema? odpowiedział: że tych słów nie mówił. Na zapytanie Jaśka Dziumika odpowiedział: że mówił y onemu ganił, aby się z tym nie głosił. Na zapytanie Michałka odpowiedział: że nie słyszał. Na zapytanie zaś powtórne Bednarza odpowiedział: że go Jaśko prosił o pieniądze na wieprza y mówił, że ja pieniędzy nie mam, ale u Wola y Szai etc. Na zapytanie także powtorne Jaśka odpowiedział: sprzedałem kozuch, pieniędzy mi nie było potrzeba. Na zapytanie powtorne Michałka odpowiedział: tak jak y piewey, że nie słyszał.

2. Powiada Bednarz, że gorzałki tak wiele na to potrzebował, aby miał czym pobereźników Karabczyjowskich poić dla łatwiejszego ucięcia obruczy.

3. Odpowiada: rozumiejąc, że wojskowi po niego przyszli, to ucieczki dla schronienia się użył.

Fedka Borsuka: 1. Świadczy Pańko Kuszniarz, jako Borsuk szewc pilipów dwóch, z towarami jadących, przez jedną noc przetrzymywał.

2. Świadczy Stanisław szewc: proszony będąc w dzień Bożego narodzenia ruskiego pod wieczór przez Borsuka, z nieszpórów idącego y podpiłego, że pilipa starszego, na ławce siedzącego, w domu Borsuka zastał; gdzie wkrótce y młody nadszedłszy, prosił onych na gorzałkę; młody dwa razy pił, a stary podziękował, mówiąc: że nie pije; potym, szedłszy do stołu wraz wszyscy, jedli ryby i miod

pili, a dla konia piliposkiego dawszy rzeczony Borsuk siana, Stanisław, nie bawiąc, odszedł do swego domu; słyszał że mówił: gości Bug dał.

3. Opowiada świadek, że tenże Borsuk z jamy, koło chałupy Medeńskiego będącey, zdala od drogi serwatynieckiey, w górze, wyłaził y do koła oney chodził, ktorey to chałupy dach już kilka niedziel jak pogorzał.

3. Odpowiada Borsuk, że obzierając czy okna są, dla tego chodził koło chałupy, a jamy nie widział żadney y niewiadomy oney.

Wolańskiego popa: 1. Świadczy Borsuk, jako pop w wilią Bożego narodzenia ruskiego pilipom dwom pozwolił w szkołce nocować.

2. Świadczy Jakow diak, z Bubnowki rodem, że w wilią Bożego narodzenia, zajechawszy pilipów dwa jednym koniem z towarami przed wrota popowskie, poszedł jeden z nich do izby y, pogadawszy z popem, wyszedł. Pop zaś z ganku idącemu z toku rzeczonemu Jakubowi do Mikołaja Słobodziana zaprowadzić kazał, prosząc imieniem popa, aby onych przenocował, mówiąc: że mogą co u nich kupić dnia jutrzejszego. Ale ten Mikołaj, nie mając gdzie konia postawić, nie przyjął pilipów; powróciwszy nazad do popa pilipi, rozkazał powóz na dziedziniec swój postawić, a onym w szkołce z diakami nocować. Pilip stary odpowiedział: że gdzie my nocować mamy, tam y powoz nasz; otoż, zaciągnawszy sanie przed okna szkółki, konia wyprzągłszy y zaprowadziwszy do sieni, zaraz poszedł młody z chustkami do klasztoru czyli na miasto, a stary sani nie odstąpił. Powróciwszy młody pilp, pozostał się przy saniach, stary zaś poszedł do popa na tok y, wzięwszy siana dla konia y obroku, odniósł do szkółki. Poczekawszy, posłał Jakowa diaka pop, prosząc onych do stołu czeladnego, y wraz siadłszy z czeladzią y diakami, pilip stary jadł w drugiej izbie na przeciw popowskiej, a podjadłszy, uchylił drzwi y popowi podziękował; potym drugi przyszedł młody, gorzałki się napiwszy, jadł sam, a stary przy saniach się został, stary tedy w szkołce nocował, młody zaś na sa-

niach; i jak przyszedł Jaków diak do szkółki od popa, (ponieważ, świce robiąc, długo w noc siedział) to już drugi diak spał z pilipem y nie słyszał co z sobą rozmawiali. Nazajutrz siana onym wystarczyło, a owsa młody pilip przyniósł czyli od mieszczan, czyli od chłopów. Po nabożeństwie zawołał Jurko chłopiec popowski tychże pilipów do stołu czeladnego; otoż stary poszedł y wraz z czeladzią jadł tak, jako wyżej, a młody się został przy saniach; powrociwszy zaś stary do sani, na ów czas młody poszedł do stołu. Po obiedzie, zaprzągłszy konia y wjechali na dziedziniec popowski, y towaru dobywszy, poszli do popa, a nie wiedząc, czyli co kupił, albo nie? wyszli y, od chałupy do chałupy jeżdżąc, do Borsuka, pijaka pytając się, na noc jeszcze przed wieczorem zajechali. Na drugi dzień po żydach byli y u Bazylego Mielnika będąc, u których chustkę kupił; od tegoż wyjechawszy, dociec nie można gdzie ostatnią noc nocowali; tylko widzieli z rania, że koło okopiska jechali; jedni powiadają ku lewadowi, drudzy ku Grodkowi.

3. Świadczy Tryfon diak toż samo, co y Jakow wyżej wyrażony; jednak sekret utrzymuje, chociaż sam z nim nocował, że nie nie gadał wcale y zaraz zasnął; a że bez attestatum przed świętym Michałem ruskim w porze głębokiej jesieni przez popa przyjęty, y z różnych mieysc pobereskich powiadając się, o których sam nie wiadomy, y wyexplikować się nie może, ponieważ tych mieysc nie zna sytuacji, do kogo należą y kto onych w possessyi utrzymuje, y coraz to inaczej czyni relacyję o swoiey służbie, a o pilipach, z nim nocujących, y powtore na zapytanie, co rozmawiali? nie chce wyznać, w detęcyą wzięty, po polsku słowa nie umiejący, tylko po rusku; potym Tryfon imie same znaczy, że nie jest krajowe, ale moskiewskie, albo pilipońskie.

1. Powiada świadek, że Kiryło y Jacko Polak, w detencyą wzięci, że często się przed tym napijali, a że teraz od zapust gorzałki nie piją y żadney noty na onych niemasz, ani się znaleźć mogła, są uwolnieni.

2. Świadczy świadek, że Awner Uszerowicz sprzedał w piątek przeszły Gregoru, poddanemu Serwatynieckiemu, prochu funt 1, do strzelania podczas rezurekcyi, jako się y sam Awner nie tai, mając surowy zakaz od zwierzchności y w szkole swojej wywołanie przez szkoluika; a to się stało bez wiadomości dworu, na co decyzya nastąpić ma.

3. Świadczy świadek, że paroch serwatyniecki strzelać kazał z swojej broni podczas rezurekcyi y nieszpórów y miał mieć prochu funtów 5, lub więcej.

Xiądz Kaczowicz, paroch serwatyniecki, powiada Awner, że go prosił, aby na rezurekcyą prochu onemu sprzedał, choćby podłego, a że święta żydowskie nie pozwalały sprzedania, nie kupił. D. J. Leszczyc Rosłoniewski, rachmistrz.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXXXVI.

Заявленіе въ Подольскую порядковую комиссію дворянина Рословевскаго о томъ, что въ мѣстечкѣ Купинѣ были коробейники и почевали у священника. Въмѣстѣ съ тѣмъ Рословевскій представляетъ въ комиссію заподозрѣннаго имъ дѣка, Трифона Бѣлобровича. 1789, Апрѣля 27.

Nota do prześwietney kommissyi podolskiey, die 27 aprilis, 1789 anno podana.

Z powodu nocowania piliponów dwóch z chustkami jeżdżących y dni trzy w Kupinie mieście bawiących, Tryfona, w późną jesień bez attestatum przez Wolańskiego parocha przyjętego, dla docieczenia sekretu, jakie rozmowy mogli z sobą przez wyżej wyrażony czas prowadzić (ponieważ na inkwizycyach domowych nic wyczerpnąć nie można było) do prześwietney kommissyi dziś przystawiono. Tu-dzież czyli mam rzeczzonego Wolańskiego, parocha kupińskiego, jako nayswiadomszego, w jakowym interessie ciż piliponi do niego w wigilją Bożego narodzenia ruskiego przyjechali przed wieczorem na

noc, mając w mieście domy porządne do zajechania, do Kamieńca, zabiegając dalszemu złemu, przystawić; oraz nuż długi, misterney roboty, z trzonkiem żelaznym y tasak do dworu zabrany, do tego fuzyą y karabinek przysłać, dopraszam się przeświectney kommisyi o rezolucyą. Datum w Kamieńcu. D. J. Leszczyc Rosłoniewski.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

CCLXXXVII.

Распоряжѣніе Подольской порядковой коммисіи объ арестованіи священника Мартина Волянскаго. 1789. Апрѣля 29.

1789 roku, dnia 29 miesiąca kwietnia.

Komisja województwa Podolskiego, notę imć pana Rosłoniewskiego, gubernatora Kupińskiego, do siebie podaną, rezolwując, gdy z tey i z przyłączonych indagacji paroch Kupiński zaskarżony w kommissji swojej bydź się widzi, przeto kommissja parocha tegoż z nożami, u tegoż wyszukanymi, temuż imci panu gubernatorowi nieodwłocznie do kommissji przystawić zaleca. W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Pius Raciborowski. Jan Komarnicki, cześnik latyczowski. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski. Tadeusz Matuszewicz m. p.

Книга протоколовъ засѣданій порядк. ком. Подольскаго воеводства № 4347, л. 80.

CCLXXXVIII.

Показанія, отобранныя въ Подольской порядковой коммисіи отъ священника Волянскаго и другихъ жителей мѣстечка Кунина, по поводу пребывания въ мѣстечкѣ коробейниковъ 1789. Мая 4.

Badania od xiędza Wolańskiego, parocha Kupińskiego, die 4 maja, roku 1789 wzięte, y odpowiedzi, przez tegoż xiędza Marcina Wolańskiego dane tegoż dnia y roku:

Gdzie jesteś parochem? W Kupinie, mieście j. w. Grabianczy-ny, starościny Liwskiej. Dawno? Już lat dwadzieścia siedm. Gdzie wychowany? W domu oycy, który był malarzem w Kormilczu y ja się malarstwa uczył, a do szkół polskich nie chodziłem, tyłom się tak poświęcił. Czy bywali kiedy od roku markietani, czyli pilipony w domu u waszeci? Było ich dwóch: stary y młody, w wilią Bożego narodzenia, prosili się na noc, ale ja posłałem poddiaczego do Mi-koły, którego nie zastali w domu i powrócili do mnie; ja im po-zwolił nocować; przenocowali w szkołce, dałem im jeść y koniom siana, a na same święto Bożego narodzenia targowałem chustki je-dwabne y płotna, nie zgodziłem się; wyjechali ode mnie y nocowali u szewca, a potym ich nie widziałem. Czy nie gadałeś waszec co z temi pilipowcami o terażnieyszych rozruchach? Nie gadałem y słowa z niemi w żadney rzeczy nad to, co tu wyżej powiedziałem. Co znaczą karteczki notowane po polsku względem czynności w Kupinie, w cerkwi y w domu wydarzonych? Mój pasierb to pisał, bom chciał pokazać swojej pani, j. w. starościnie Liwskiej, co się u mnie dzieje w Kupinie, ale do tego nie przyszło, bom był u niey, ale nie odebrałem rezolucyi. Co znaczy karteczka, ręką samego pi-sana, o władzy, o odstąpieniu od wiary y o poddaństwie? Jest dwie xiążki drukowanych w Poczajowie, ktore nazywają się: Antoina (sic) y Teologia; w tych obydwóch traktuje się o tych materyach; ja sobie notowałem dla mojej wiadomości. W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Jan Komarnicki, cześnik latyczowski. Igna-cy Axamitowski, łowczy podolski m. p. Tadeusz Matuszewicz m. p. Wiktor Kamieński.

—

Badania z Tryfona Białobrowicza zwanego, diaka kupińskiego, die 5 maja, 1789 r.

Żkąd rodem jesteś? Rodziłem się w Skażyńcach pod Mohilo-wem, byłem tam uczony w szkołce. Gdzie bawiłeś się tymi czasy po nauce, wziętey w szkołce łuczynieckiey? Gdy mię oyciec odebrał z Łuczyńca, gdzie się uczyłem w szkołce, oddał mię na większą na-

ukę do Ozarzyniec; tam przez adwent zabawiłem się y do oyca powrociłem, przy którym bawiłem do jego śmierci, która jak nastąpiła, już lat czternaście skończy się w zimie po trzech królach ruskich. A po śmierci jego, bawiłem z matką lat cztery. Dopiero udałem się do Buszy y tam lat dwie byłem poddiaczym, a zabawiwszy w domu tydzień, poszedłem do Pieńkowki, gdzie diakiem byłem na spółkę przez lat dwie. Ztamtąd tydzień szedłem do Sawiniec, y przyszedłem przeszłego roku na wiosnę w maju. Potym chorując w Sawińcach, w Olexincu y Grodku, ztamtąd w jesieni poszedłem do Kupina y zostałem diakiem. Na wilją Bożego narodzenia byli markietani, u popa nocowali, przed szkołką sanie, koń w sieniach. Nazajutrz po nabożeństwie targował pop u nich chustki y płotna, nie wiem czy kupił? Częstował wódką, ale stary nie pił, tylo młody, y więcej ich nie widziałem.

Badania z Jacentego, poddiaczego Kupińskiego, die 5 maja 1789 r.

Zkąd jesteś rodem? W Bubnowce urodziłem się, w małych latach uczyłem się w szkołce, a potym uczyłem się w Woytowcach dwa roki, potym w Czarnym Ostrowie dwa roki; potym w Rydkodubach 4 lata, potym w Tretelnikach rok byłem, a dopiero w jesieni przeszłej poszedłem do Kupina y zostałem poddiaczym, gdzie zastałem Tryfona diaka, ale on mało co umie czytać, a pisać prawie nic. Czy byli za ciebie jacy markietani w Kupinie? Byli dway markietani, w wilią Bożego narodzenia przyjechali, z ktoremi posłał mię pop do Mikoły, ale Mikoła, sam będąc w domu, nie chciał ich przyjąć; wrócili do popa y pop im kazał nocować u siebie w szkołce, jedli wieczerze y pili obadwa wódkę; ja sam dawałem onym u popa. Potym oni z nocy długo bawili w izbie u popa, a ja w piekarni świce robiłem y po północy, przyszedszy do szkołki, y oni już byli. Nazajutrz po nabożeństwie byli u popa, coś przedawali, ale nie wiem czy kupił co u nich pop? nocowali w mieście, a więcej onych nie widziałem.

Jak się nazywasz? Fedko Borsuk. Gdzie się rodził i z kąd jesteś? Rodziłem się w Sawińcach, a mieszkam od lat 13 w Kupinie; jestem rzemieślnikiem szewcem. Czy byli y nocowali u ciebie pilipony y czy gadali co z tobą? Nocowali u mnie noc jedną pilipony, było ich dwóch. Nic ze mną o niczym ani o nikim nie gadali; nocowali u żyda jeszcze noc jedną; ale to tylko słyszałem. W. Raciborowski, chorąży Latyczowski, prezydujący. Ignacy Axamitowski, łowczy Podolski m. p. Tadeusz Matuszewicz m. p. Pius Raciborowski.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCLXXXIX.

Распоряженіе порядковой Подольской комиссіи объ освобожденіи изъ подъ ареста священника Волянскаго, церковныхъ причетниковъ и мѣщанина Борсука. 1789. Мая 9.

1789, dnia 9 miesiąca maja.

Kommissja województwa Podolskiego, mając sobie przystawionych przez juryzdykcją dworską Kupińską: xiędza Wolańskiego, parocha Kupińskiego, Tryfona diaka, Jacentego poddiaczego i Fedka Borsuka, szewca, tych, po uczynionych mocnych indygacjach, gdy w niczym nie przekonanych upatruje, przeto czyni swoje rekwizycje do w. Hanickiego, pułkownika regimentu buławy polney koronnej, kommandanta fortecy tutejszej, aby ciż czterech: paroch Wolański, Tryfon diak, Jacenty poddiaczy i Fedko Borsuk, z aresztu zostali uwolnieni. W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski m. p. Pius Raciborowski. Ili Czarkowski.

Кн. проток. застѣд. порядк. ком. Подольск. воевод. № 4347, л. 83

CCLC.

Показанія, отобранныя въ магистратахъ: Тарнорудскомъ и Сата-новскомъ отъ жителей села Соломны, по поводу произнесенія угрозы однимъ изъ нихъ. 1789. Арпѣля 20—24.

Wyciągniona inkwizycya dobrowolna w urzędzie Tarnorudskim z mowy Mikołaja, poddanego wielmożnego imć xiędza proboszcza, na Olexe Burke, poddanego sołomieskiego, w te niżej opisane słowa:

Olexa Burka, będąc w Tarnorudzie na jarmarku na dzień Najsświętszey Panny Zwiastowania, w gospodzie będąc, obaczył się z jednym znajomym człowiekiem, imieniem Pilip, także poddany imć xiędza proboszcza, z którym Olexa gadał y pytał się: „co u was tu słyhać?“ aż odpowiada ten Pilip, poddany probostwa Tarnorudskiego, że: „u nas zabierają żelaza, strzelby y noże“. A mówi na te słowa Olexa, poddany sołomieski: „jakoby Pan Bóg dopomógł, to by ich y bez nożów wyrzneli“; a odezwał się Mikołay wyżej rzeczony: „nie gadaycie tego, wiecie jaka teraz za zło mowe bieda“; y ruszył ręką człowieka Tarnorudskiego tegoż Pilip, mówiąc: „nie wchodze z tym człowiekiem w mowe, bo my tu jesteśmy, to y nam przez niego będzie bieda“.

Jako te słowa sprawiedliwie świadek na tego Olexe Burke, poddanego sołomieskiego, zeznał, na to się podpisuje znakiem krzyża świętego. Mikołay, poddany proboszcza tarnorudskiego.

Powtorna inkwizycya, wyciągniona z mowy Pilipa, poddanego probostwa tarnorudskiego, ktoren był przy tym się rozmówieniu z nim y jako mówił te słowa, jako wyżej wyrażono Olexa Burka, poddany sołomieyski, y na to się podpisuje znakiem krzyża świętego Pilip Fedoryszyn. Do ktorych świadków mowy przyznaje się tenże Olexa, że mówił: „jak by Pan Bog dopomógł, to by ich y bez nożów rzneli, co jako przy świadkach mówił y my na to się podpisujemy. Datum die 20 aprilis, 1789 anno. W. Frontkowski woyt. Kr. Duda, burmistrz.

Inkwizycja z Olexy Matwiykowego, poddanego wsi Sołomny, względem czynionych przegrózek y słów buntowniczych w przytomności Ioachima Szumnego, Tomasza Marcinkiewicza, burmistrzów, w urzędzie mieyskim Satanowskim wyprowadzona, die 24 aprilis, 1789 anno.

Olexa Matwiyków, poddany wsi Sołomny, lat 40 mający, stanowiący osobiście, opowiedział, że gdy przyjechali żołnierze kamienieccy z czwartku na piątek do Sołomny, imć pan administrator tameczny przysłał atamana, aby ludzie zeszli się do gromady y wuyt Sołomiański stał koło karczmy; pytać zaczął Olexa Matwiykow: „wyprowadziliście już gości“? a wuyt odpowiedział: „choćby y dyabeł takie gości widział, bom się nabiegał“. A Matwiy na to odpowiedział: „daley może y częścicy te żołnierze bywać będą, jak pociepleje“. Szaja zaś Leybowicz, szynkarz sołomiański, opowiedział, co rzeczony Olexa Matwiyków nie w tych słowach mówił, mianując na żołnierzów, ale na rizunów, że jak pociepleje, to innych gości mieć będziemy. Hidezman. Ioachim Szumny, Br. S.. Tomaaz Mazurkiewicz, Jan Sawicki, Burm. S. I. Gałatowski,, pisarz mieyski Satauowski.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCXCI.

Показанія, отобранныя порядковою Подольскою комиссією отъ крестьянина изъ села Юхновець, Якипеа Фаринки, арестованнаго по ложному оговору евреевъ. 1789. Апрѣля 20.

Indagacja z Jacentego Farynki z Juchnowiec.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat?—Nazywam się Jacenty Farynka; rodziłem się w Juchnowcach, rodzice moi tamże pomarli; mam lat ze dwadzieścia trzy.—Gdzie i czym się bawiłeś z lat młodych?—Służyłem u swoich krewnych, a potem u cudzych ludzi w teyże wsi Juchnowcach.—Gdzie i jakie

słowa gadałeś o buntach? —Byłem w Ożehowcach w niedzielę dla kupienia soli; przyszedłszy do domu żydówki, Cipy nazywającej się, kazałem dać sobie miodu, który, że był nie dobry, oddawałem jej nazad; zaczęła się ze mną kłucić i oskarżyła mnie, że miałem mówić, iż ją zarznę, czego ja nigdy nie mówiłem, bo byłem trzeźwy, pamiętać mogłem; wzięto mnie do Kamieńca.—Czy nie namawiał cię kto do buntu?—Nikt mnie nie namawiał, ani o tem nie słyszałem.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

ССХСII.

Показанія, отобранныя порядковою Подольскою комиссією отъ крестьянина изъ села Радзеевецъ, Федька Ткачева, арестованнаго за кражу съѣстныхъ продуктовъ у своей госпожи. 1789. Апрѣля 20.

Indagacja z Fedka, Tkaczowego syna.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? ile masz lat?—Nazywam się Fedko Tkaczów; nie pamiętam zkąd mój ojciec przyszedł do Radziejowiec, ja zaś w Radziejowcach wychowałem się; mam lat ze dwadzieścia.—Czym się bawiłeś z lat młodych?—Sługiwałem u różnych szlachty w Radziejowcach.—Jaki wystempek kiedy popełniłeś?—Służąc u mojej pani, dziedziczki Hryniewieckiej, u której byłem z puł roku, a że dawała omal jeść, dla czego ja ukradłem żyta ćwierć, hreczki trochę, owsa, kradłem mąkę, krupy i omastę; i za to mnie tu osadzić kazała.—Czy nie namawiał cię kto do buntu?—Nikt mnie o buntach nie mówił, ani o tym słyszałem.

Картонъ дѣлъ Каменецкихъ № 5.

ССХСІІІ.

Приговоръ Летичевского градскаго суда, освобождающій отъ отвѣтственности и тюремнаго заключенія крестьянина Федька Гаврилова (онъ-же Ткачовъ).—1789. Сентября 8.

1789 anno, 8 septembris.

Inter magnificam Mariannam Hryniewiecka, tribunam Laticoviensem, actricem, personaliter, et laboriosum Fedko Hawryłów, incarceratum statutum, personaliter, generosum Laurentium Długolecki, adcitatum pro statuitione testium, generosum Alexandrum Jaremenko, Jacobum Daszczenko, Petrum et Ioannem Kostenki Radziejowskie, pro deponenda testimonia et statutione testium adcitatos, per generosum Josephum Kowalski. Officium praenominato statuto incarcerato addit patronum, nempe generosum Josephum Kowalski, contraque statutum actionem dirigere mandat; in directa actione decernit, quatenus pars actorèa puncta ad excipienda libera confessata ex eodem incarcerato statuto conscribat, subscribat suoque officio porrigat, idque instantanee. Et quoniam porrexit, satisfecisse sententiae officii sui eandem partem actoream adinvenit, ad excipiendaque eadem libera confessata accedit. Quibus expeditis, in supplementum eorundem pro meliori informatione officii sui convictioneque inculpati, necessariam eo nomine inquisitionem educendam censet, in ordine cujus decernit: quatenus partes interrogatoria et responsoria una cum regestris testium conscribant, suscribant, sibique ad invicem communicent, atque officio suo porrigant et testes introducant instantanee. Et quoniam reposuerunt, proinde satisfecisse partes adinvenit, ad expediendasque easdem accedit. Post quas admissibiles partes ad probationem juratoriam super incorruptionem testium adinvenit. Post quod in facie officii sui attendentiaeque partium et quidem per magnificam Hryniewiecka ab una, tam vero per laboriosum Fedko Hawryłów, incarceratum, parte ab altera, iuramentum praestitum, officium ad lectionem inquisitionum

se contulit. Quibus lectis, quandoquidem officio suo deductum est: laboriosum Fedko Hawryłów in puerili aetate ad bona villae Radziejowce cum parentibus advenisse, ibidem excrevisse et annos aetatis suae viginti adiisse, parentes ibidem in sorte magnificae Hryniewiecka fundum unijugalem occupasse. Ipsum autem laboriosum Fedko Hawryłów apud generosos Danielelem et Gregorium Radziejowskie et alibi, procul omni nota suspitionis, obsequia obivisse; elapso anno, tempore auctumnali, munus operarii apud magnificam Hryniewiecka suscipisse et idem srevitium ad ver praesens continuasse, aliquando debitos labores non praestitisse, et aliquot mensuras millii, hordei, avenae et tritici sibi appropriasse, verum ea, occasione non tributi sibi esus et causa lucrandorum calceorum, nudis pedibus ad sylvam de hyeme discedenti, peregisse. Jam vero magnificam Hryniewiecka, motivo denegati quandoque obsequii ob carentiam alimentorum sollicitationisque de iis laboriosum Fedko Hawryłów, militibus, ad villam Radziejowce adfestinatis, detulisse, quos eundem ligasse, ad Kamieniec secum advexisse; atque hinc incarcerationem proxime dimidii anni sustinuisse. Proinde officium, attentis praemissis, pensata paena carceris, circiter spatie medii anni suscepta, laboriosum Fedko Hawryłów a reliquis paenis, per partem praetensis, et ex carceribus ex tunc dimitendum pronuntiat.

Книга городская летичевская декретовая, № 5445, листъ 64.

CCXCIV.

Показанія, данныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства крестьяниномъ Петромъ Ивасюкомъ, обвиненнымъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ, и показанія, отобранныя по этому дѣлу отъ свидѣтелей Каменецкимъ городскимъ судомъ. 1789. Апрѣля 20 и Іюня 25.

Indagacja z Iwasiuka Petra z Karabczyjówki.

Jak się zowiesz? wiele masz lat? gdzie się rodziłeś?—Nazywam się Petro Iwasiuk; mam lat czterdzieści; rodziłem się w Ka-

rabczyjówce.—Z lat młodych czym się bawiłeś?—Bawiłem przy ojcu, pókim się nie ożenił, potem poszedłem na swoją chałupę i grunt i byłem gospodarzem.—Z jakiego powodu mówiłeś do pana swego, aby broń pochował, bo coś złego będzie?—Byłem w młynie pasieczyńskim, gdzie chłopci gadali, iż ktoś trzęsie wieś i broń zabiera. Ja, przyszedłszy do pana swego, powiedziałem toż samo; byłem podpiły, mogłem powiedzieć: „pochowajcie strelbu, bo szczoś z toho bude“.—Czy namawiał cię kto do buntu?—Nikt mnie nigdy nie namawiał do buntu, ani słyszałem od nikogo.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Michaelis Berzowski, instigatoris officii sui, contra reatum laboriosi Petro Iwasink, incarcerati, sub celebratione terminorum tactorum officii ejusdem, feria quinta post festum Nativitatis sancti Ioannis Baptistae, anno 1789 celebratorum, porrecta. 1. Powie świadek, iż Petro Iwasink wiedział o buntach y o zmowie. 2. Powie świadek iż Petro Iwasink, wszedłszy w dom pana swego, przestrzegał go, aby broń zebrał z ściany y schował, bo, mówił, iż coś z tego będzie. 3. Powie świadek o życiu y postępowaniu tegoż Piotra Iwasiuka.

Inquisitiones: 1 testis laboriosus Tymko Tkacz, praestito corporali juramento, recognovit: *Ad 1.* Ja wieku mego mam lat 35, mieszkam w Karabczyjówce lat jedynaście, Petra Iwasiuka znam dobrze, który także w Karabczyjówce mieszka; nie słyszałem od nikogo, aby on wiedział o jakowych buntach, czyli rozmowie. *Ad 2.* Gdy tego Petra brano z Karabczyjówki do Kamieńca, słyszałem od niego i od ludzi, iż będąc we dworze swego pana napiły, a obaczywszy broń na ścienie, mówił do swego pana, aby te broń pochował, ponieważ po wsiach narodowi żołnierze broń zabierają. *Ad 3.* Wiem o tem, że tenże Petro zawsze się dobrze sprawował, często we dworze posługiwał, i żadney noty na niego niema. Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

2 testis laboriosus Anton Iwasykow, praestito juramento, recognovit: 1. Mam lat więcej 30, rodziłem się w Karabczyjówce, Petra Iwasiuka, poddanego w Karabczyjówce, znam dobrze, wiem o tem, że o buntach żadnych nie wiedział, ani o zmowie, bo u niego nicht nie był i on po jarmarkach nie jeździ. *Ad 2.* Słyszałem od ludzi, że tenże Petro Iwasiuk, podpiły będąc, we dworze swego pana przestrzegał, aby broń ze ściany pozbierał i pochował, mówiąc: „bo teraz po wsiach broń zabierają“, co uczynił z przychylności ku panu. *Ad 3.* Tego Petra znam z małych lat, zawsze się dobrze sprawował i żadney noty na niego nima. *Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

3 testis laboriosus Stephanus Hucaluk, praestito corporali juramento, recognovit: *Ad 1.* Mam lat więcej 40, rodziłem się w Karabczyjowce, Petra Iwasiuka znam dobrze od lat młodych i blisko niego mieszkam: nie wiedział on o żadnych buntach, na jarmarki nie jeździ, tylko dworowi służy. *Ad 2.* Słyszałem od Petra i ludzi, że ten to Petro, będąc napiły, przyszedł do dworu swego pana i przestrzegał, aby broń ze ściany pochował, „bo teraz broń po wsiach zabierają“, a to z tego powodu mówił, że słyszał we młynie od ludzi, iż broń od ludzi po wsiach zabierana była. *Ad 3.* O życiu tego Petra wiem dobrze, że zawsze było przystoyné, i żadney na nim nima noty. *Laboriosus recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

Связка инквизицій Каменецкого городск. суда № 4145, л. 22.

ССХСV.

Показанія, отобранныя порядковою Подольскою комиссією отъ крестьянина Якіма Гидуры, арестованнаго по неизвѣстному поводу, и показанія о немъ свидѣтелей, собранныя Каменецкимъ городскимъ судомъ. 1789. Апрѣля 20 и Іюня 25.

Indagacja z Jakima Gidura z Jałtuszkowa.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat?—Nazywam się Jakim Gidura; mam 45 lat; jestem rodzic z Jałtuszkowa, od młodu gospodarzem.—Za co jesteś osadzony?—Wzięto mnie z pasieki, o co? nie wiem; nic mnie nie zarzucano, do niczego się nie czuję i o niczym nie wiem.—Nie namawiał kto cię do buntu?—Nikt mnie nie namawiał, ani o tem nic nie słyszałem.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Michaelis Berezowski, instigatoris officii sui, contra reatum laboriosi Jakim Gidura de bonis Jałtuszków.

1. Zezna świadek, jako Jakim Gidura, zdybawszy się w mieście Jałtuszkowie z Jaśkiem Kowalowym, między innemi pytaniami, co u was słyhać? powiedział Jakim Gidura: „Słyhać, że nam żołnierze nie dają pokoju, ale ma wyjść Gonta, który się prosił u Carycy, aby wyszedł w Polskę“; y jak dawno ta mowa była?

2. Powie świadek, czyli Jakim Gidura nie był skłonny do buntu, y jeśli tego nie okazywał?

3. Powie świadek o życiu y postępowaniu Jakima Gidury.

Inquisitiones ex parte et actoratu generosi Michaelis Berezowski, instigatoris officii praesentis, sub celebratione terminorum querellarum, die 25 mensis junii, anno Domini 1789, celebratorum, contra reatum laboriosi Jakim Gidura de bonis Jałtuszkow, ex testibus infrascriptis per officium plenum castrensem Camenecensem Podoliae eductae.

1 testis laboriosus Andruch Demczyszyn, praestito corporali juramento, recognovit: *ad* 1. Jakima Gidurę znam dobrze, bo jest

rodzic Iałtuszkowski, Jaśka zaś Kowalowego, z kąd jest y co za człowiek? nie wiem; y nie słyszałem, aby Gidura, gadał kiedy o jakowych buntach. *Ad 2 et 3.* Jakima Gidury nigdy nie widziałem, aby jakowe hultaystwo robił, w Iałtuszkwie się rodził, zrósł między nami, wiem, że nigdzie nie bywał, prócz czasem na jarmarku w Barze, ma swoje gospodarstwo y tego pilnował. *Recognoscens, ignarus seribendi, signum sanctae crucis posuit.*

2 testis laboriosus Iuzko Kazkow, praevio corporali juramento, recognovit: *Ad 1, 2 et 3.* Wiem o tym dobrze, że Jakim Gidura rodził się w Iałtuszkwie, zrósł między nami, potym był gospodarzem słusznym, ma chudobę i pasiekę, żadnym hultaystwem z dzieciństwa się nie bawił; ani też w czasie pogłoski o buntach nigdzie nie jeździł, prócz tylko niekiedy do Baru, był zawsze spokojny, pijaństwem się nie bawił. Jak go wzięto do dworu, chodziliśmy za nim do pana ekonoma naszego y 4 nas przysięgło za niego, jako on jest człowiek podściwy: pan ekonom kazał go wypuścić, ale zaraz tegoż dnia przyjechali żołnierze polscy i wzięli go. Iaśka Kowalowego u nas w Iałtuszkwie nie ma, ani go znam; Gidura aby kiedy z kim rozmawiał o buntach, nie wiem y nie słyszałem.—*Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

3 testis laboriosus Roman Woźny juratus, praestito corporali juramento, recognovit: *Ad 1, 2 et 3.* Znam Iakima Gidurę z dzieciństwa, bośmy razem z sobą rośli: żadnego hultaystwa po nim nigdy nie widziałem, człowiek stateczny y spokojny, gospodarstwa swego pilnował, nigdzie po żadnych miejscach nie jeździł, prócz do jednego Baru; o Jaśku Kowalowym nikiedy nie słyszałem, ani go znam. Jak był wzięty Gidura do dworu, czterech nas z gromady zaprzysięgło (jako człowiek podściwy) w cerkwi: pan ekonom go wypuścił, a żołnierze przyjechali y go wzięli. *Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

4 testis laboriosus Juzko Szwiec, praestito juramento, recognovit: *ad 1, 2 et 3.* Znam Gidurę z małego chłopca, zrósł w Iałtuszkwie, żadnym hultaystwem się nie bawił, był gospodarzem

sobie spokojnym. O Jaśku Kowalowym nie wiem. Gdy Gidurę wzięto do dworu, 18 nas do pana ekonoma chodziło, czterech w cerkwi, jako człowiek podściwy, zaprzysięgło; pan ekonom go wypuścił, a żołnierze, przyjechawszy, wzięli go.—Recognescens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

Связка инквизицій Каменецкого продскаго суда № 4145, л. 91 и картонъ дѣлъ Каменецкихъ № 5.

ССХСѢІ.

Донесеніе въ порядковую комиссію Подольскаго воеводства поручика Маршицкаго о томъ, что приходской священникъ м. Лянцкорны, Павелъ Котельскій, предостерегалъ на исповѣди его слугу о предстоящемъ избіеніи поляковъ и евреевъ. 1789. Апрѣля 20.

Prześwietna kommissjo województwa Podolskiego!

Dowiedziałszy się die 20 aprilis, 1789 anno, od imieniem Andryja, służącego mego lat dwa wiernie y trzyżwo, który mnie przestrzegł, oświadczając, iż jak był na spowiedzi u xiedza Kotelskiego, parocha swego, pytał go się: jak się zowie y u kogo służy. On odpowiedział: iż służę u pana Marszyckiego. Przestrzegam cię, nie nocuy we dworze, tylko u siebie, gdyż w tych czasach będą rznąć lachów y żydów; a zatym w tey okoliczności dopraszam się prześwietney kommissyi, co mam daley z temi zadysponować. Datum ut supra w Kamieńcu. I. Marszycki, porucznik woysk koronnych.

Изъ картонна дѣлъ Каменецкихъ № 7.

ССХСVII.

Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ разныхъ лицъ изъ мѣстечка Лянцкоруя, сосѣднихъ селъ и села Карповецъ какъ относительно обвиненій священниковъ: Котельскаго и Михневича, такъ и по поводу подозрительныхъ словъ, произнесенныхъ крестьянами въ шинкахъ. 1789. Апрѣля 20 - 28.

Die 20 kwietnia, 1789.

Andryj, we dworze wielmożnego Marszyckiego służący lat 3 za parobka, ożenił się z Anną, poddanką z Bosyr, więcey lat 10; zeznał: iż poszedłszy na spowiedź wielkanocną do spowiedzi w wielki czwartek, die 16 kwietnia, 1789 r., do xiędza parocha Lanckorońskiego, Kotelskiego, który mu powiedział xiądz Kotelski, żeby nie nocował temi dniami u swego pana w domu, bo lachów y żydów rznać będą; to xiądz Kotelski na spowiedzi mówił.

Gierszon Chaimowicz, mieszkaniec Lanckoroński, zeznał: iż piliponów 2, niedziel temu pięć jak byli w Lanckoroniu z chustkami y jedney nocy jeden pilipon poszedł y bawił się więcey jak do pułnocy; powróciwszy, pytałem się go, gdzieś był? odpowiedział, że u jaśnie wielmożnego Lanckorońskiego, starosty Nurskiego a potym u popa bawiłem, ale nie powiedział u którego.

Fedko Cymbalisty z Sołobkowiec zeznał, iż, będąc na jarmarku w Zińkowie, powiedział te słowa przed ludźmi: iż widziawszy żołnierzy polskich, którzy przed wymaszerowaniem swoim brali, błogosławieństwo od xiędza po spowiedzi: „żeby ich noga, gdzie idą, nie uszła“. Poźniey, kupując u szlachcica Sobaczyńskiego z Głuszkowiec siemie, a gdy nie mógł się u tegoż siemienia dokupić, odchodząc, powiedział temu szlachcicowi: „czort tebe bery!“

Gabryel Pajuk z Sołobkowiec zeznał: iż, będąc na służbie u wielmożnego Piegłowskiego, ukradł był pieniądze, potym przyszedł do Srulichy na wódkę; ta gdy mu na borg dać wódki nie chciała, odszedł do domu, żadnych słów nie mówił, ani łajał.

Hryćko Szewczuk z Sołobkowiec zeznał: że był z Petrem Premoszczanycią u Zeylichy na gorzałce, Petro kupił wódki za 6 groszy, te wypiwszy, pytali się, czyli xiądz kiernice przy stawku, od Petra kupionym, poświęci; odpowiedział Petro, że on y połowe lasa zakupi, y potym rozeszli się do domu.

Petro Gulow czyli Premoszczanycia zeznał: iż gdy byli u Zeylichy na wódce z Hryćkiem Szewczukiem, kazał dać na 6 groszy wódki, wtym Petro Todosijów nadeszedł, napili się z sobą wódki y pytali się Todosia, czyli pop, kupiwszy stawek, nie prześwięcił kiernicy. Odpowiedział Petro Todosiów, że już połowe y lasu sobie przywłaszczył. Nic więcej nie mówiąc, odeszli.

Petro Todosiów z Sołobkowiec zeznał: iż, gdy Petro Gulow pił u Zeylichy wódkę, on nadszedł y z nim napił się wódki; pytali się jego, czyli już stawek sprzedał; on odpowiedział, że xiędzu Chudzińskiemu to sprzedałem z kiernicą y więcej lasu do tego zajął. Więcej już nie mówili; tenże dodał to, że Petro Gulow Zeyliche w brzuch sturchnoł.

Kość Wasylow syn z Sołobkowiec zeznał: iż przyszedłszy do Herszka Duwidowego syna, upominał się o taler bity, za sol mu winny, przez dwór przysądzony y nic o ryzniństwie nie mówił, y dał mu Herszko złotych pięć na ten dług.

Iędruch Duch z Wołkowiec Niższych z części wielmożnego Sieprawskiego. przyprowadzony zeznał: iż będąc na rezurekcyi w czasie wielkanocnym, a siedząc przy ogniu, mówił, gdy swywolili chłopcy, że lepiej mazura w ogień wrzucić; więcej o niczym nie mówił.

Iosyp gumienego Iwana posierb z Jarmoliniec przyprowadzony zeznał: iż on, powracając z żoną swoją, wstąpił do żydówki Leybichy y targował u niej sól; ona chciała za topkę soli groszy sześć, on zaś dawał za topkę groszy pięć, gdy zaś ona nie chciała dać topki soli tylko za groszy sześć, odpowiedział Iosyp: „kiedy mi topki soli dać nie chcesz za groszy pięć, to ja, gdy Gonta rznać będzie, nayıpierwey ciebie, będąc z nim, zarznę“.

Iwan Krystiuk, zbiegły z pod Chocima przed Pokrową od wozów moskiewskich, przyjął służbę u Mykity mielnika worobijowskiego; z teyże wsi, Worobijowki, przyprowadzony, zeznał: iż nie mówił, tylko z nienawiści żydy mnie powołali.

Iwan Fedka Rypenka syn z za Miaskowki z Horaczkowki, w Worobijowce u xiedza parocha teyże wsi służący rok, przystawiony od dyspozytora Worobijowskiego, zeznał: iż ja, będąc pijanym, mozem mówić te słowa, które na mnie włożyli żydzi, że w żydowskiej y lackiej krwi broczyć będziemy y one pić, ale tego nie pamiętam.

Świadkowie do konwikcyi xiedza Kotelskiego z Lanckoronia parocha.

Następujące zeznania do Lanckorońskiego popa ściągają się: Wol Herszkowicz mieszka w Lanckoroniu niedaleko z xiedzem Kotelskim; jest temu 4 lub 5 niedziel, jak byli pilipy u xiedza Kotelskiego y ja, wyszedłszy z wieczora z swojej chałupy na dwór, widziałem, że z xiedza Kotelskiego domu dwóch piliponów wyszło, a to widział w piątek.

Stefan Nagurny, służący teraz od niedziel 4 za parobka u jaśnie wielmożnego Jędrzeja Lanckorońskiego we dworze, zeznał: iż będąc stróżem rokowym u jaśnie wielmożnego Joachima Lanckorońskiego, idąc wieczorem za interesem pańskim w miasto, widział dwóch piliponów we wrotach xiedza Kotelskiego, a to było w piątek, jest temu cztery lub pięć niedziel. Więcej nie wiem.

Do konwikcyi Iwana Cybuchowego syna, z Lanckoronia dnia 20 kwietnia przywiezionego y do aresztu oddanego, świadkowie: Olexa Mirhorod, majster winnicy Bendyka, będąc razem w winnicy z Iwanem Cybuchowym, przyszedłszy z miasta w wielką sobotę ruską do winnicy Bendyka, w ktorej od jesieni z żoną siedział, do mnie y Stacha Watamana, tam przytomnego, powiedział: „że wełyka bude bida, bo lachiw y żydiw rizaty budut“. Pytaliśmy się o czasie rizaniny y od kogo o tym słyszał? Powiedział, że powiedzieć tego nie może, bo na to przysięga była, aby nic nie mówić. Ten

Iwan Cybuchow był wtenczas trzeźwy, bo żydzi nie targowali, a od szynkarzów, nie mając pieniędzy, nie mógł wziąć gorzałki.

Stach Atamanów, mieszkający w Lanckoroniu, toż samo zeznał, co y Olexa Mirhoród.

Dnia 28 kwietnia przystawiony do kommissyi, przywieziony ze wsi Karpowiec, w powiecie Latyczowskiem leżący, dziedzictwa wielmożnego Dulskiego, xiądz Jozef Michniewicz, paroch wsi teyże, pytany czyli wie co o buntach, albo czyli byli u niego pilipy, zrazu odpowiedział: iż pilipa żadnego w domu jego nie było, w dalszym zaś mówieniu tak mówił: Byli dwa razy we wsi Karpowcach pilipy z chustkami, pierwszy raz na początku pilipowki, nocowali u Wasyla Bohatyczuka, mającego syna kleryka, Bogackim przezwanego. Ja na ten czas byłem na sądach w Latyczowie i, przyjechawszy do domu, mając wiadomość o tym, a chcąc kupić chustek, posłałem, ale już ich we wsi nie było. Drugi raz w post wielki był jeden tylko, nocował u Szymka Gila; u tego, przywołanego do mego domu, w przytomności Jurka Janiuka żony, Franki, Jaśka żony i dziwki Marty córki Meryndianczyney, ktore z nim przyszły, kupiłem chustki bawełniane.

Dnia tegoż Michał Mielniczuk ze wsi Karpowiec, teyże samey co pop, powiedział: iż słyszał od ludzi a między temi od Szymona Giluka, iż byli pilipy zimą po Bożym narodzeniu, od drugiego słyszał, od Awryka Tomaszyczynego, iż żydzi kupowali różne rzeczy, jako to: pstry, płutna.

На обопрѣ помѣтка: Indagacye w Kommissyi czynione.

Изъ картонна дѣла каменецкихъ № 5.

ССХСVIII.

Повальный обыскъ, произведенный въ мѣстечкѣ Лянцкоронѣ по дѣлу священника Котельскаго. 1789. Апрѣля 24.

Indygacya całej gromady dnia 24 kwietnia, 1789 anno uczyniona w Lanckoroniu mieście.

1. Czyli byli filipi w mieście Lanckoroniu lub na przysiołkach? 2. Czyli za xięży: Kotelskiego y Kozoskiego śmiało zeznać możecie, czyli filipów w ich domach lub pod domami widzieliście, albo w cerkwi? 3. Czyli dziekan Kociubijowski bywał w dzień y w nocy? 4. Czyli człeka imci pana porucznika Marszyckiego, parobka Andreja, jak dawno bydz może w Lackoroniu y jak dawno go znają? 5. O jego postępkach czyli mogą zeznać, jak się sprawował, czyli trzyżwo, czyli po ultaysku y czyli niema jakiey zawziętości do xiedza Kotelskiego? 6. Za atamanem Stachem y Olexo Mirhorodem jak zeznajecie? czyli podeyrzani lub podciwi? 7. Czyli za czeladzią swoją nie znają o czym jakim, czyli z nich ktory nie uciekał? 8. Czyli za xięży zaświadczyć może gromada pod odpowiedzialią swojego majątku? 9. Za tych aresztantów, którzy są y bydz mogą wzięci w arest, czyli mogą zapewnić, cokolwiek teraz na inkwizycyi pokazało się, albo y potym okaże się; odpowiedzieć nieodwłocznie jeden za drugiego, najpierwszy gospodarze za całą gromadę, czyli podeymują się? 10. Czyli wy gromada y cechy do sprawy xięży chcecie zaprzysięgać y onemu dopomagać, y czyli xięży zostawujecie samych do sprawy, aby sami za siebie odpowiadali, podług ich występku. 11. Bezpieczeństwo zaś dla dworów, miasta, polaków y żydów y przejeżdżających najmniejszych osób, lub to uczynkiem, mową mogło by się co donieść, więc wy cechy i gromada, nie składając jeden na drugiego y nieodwłocznie macie odpowiedzieć, tak za siebie, jako y za swą czeladź y cudzych podobnych, skłonnych do buntów y ultaystwa, czego, broń Boże, gdyby się okazało, odpowiedzieć naysurowiey podeymujecie się? 12. Czyli xięża: Kotelski y Kzoski nie nakazywali, w cerkwi mówiąc do gromady, aby na jeden

czas, to jest na czwartek wielki, schodzili się na spowiedź, bo potym już nie będę słuchoał spowiedzi? 13. Wielmożny Marszycki czyli nie kłucił się kiedy z xiężmy: Kotelskim y Kozoskim, y czyli się nie kłócił z gromadą, y czyli bywał w cerkwi na nabożeństwach y nie dawał jakiey okazji do gniewu, lub jakiego podobieństwa—sprawiedliwie opowiedźcie? 14. Za burmistrza Dynickiego czyli zapewnić możecie?

Na 1 punkt odpowiedź gromady całej: Gromada całkiem odpowiada, że nie byli w Lackoroniu ani po przedmieściach, ani u żadnego chłopca, ani u xięży. Lecz wymagając po kilka razy z gromady, obrało się kilku podciwych, to jest: 1. Jacęty Szwiec, ten widział na swoje oczy pilipów y jednego pilipa młodego u siebie w chałupie z chustkami, ktoren się pytał mnie, gdzie pop y dwór; ktorego syn mój, wzięwszy pilipa, pokazał mu, gdzie mieszka xiędz Kotelski y dwor. Tenże pilip poszedł naprzod do xiędza Kotelskiego. 2 świadek Cieśluk świadczy, że w dzień sobotny, niedziel temu pięć, widziałem pilipa, gdzie był unterofficier pod ten czas, gdzie pan nasz przed tymże pilipem zamknął się y nie puszczał mnie, mającego interes. 3 świadek, świadczy Iwas Bednarz, iż widział pilipa przed domem żyda Gerszona. 4 świadek, świadczy Jaremko Bereźnik, że widział trzech pilipów w arędzie, po niemiecku mówiących. 5, Szymon Kowal świadek, świadczy, iż tychże samych pilipów widział na tymże miejscu, po niemiecku mówiących. 6 świadek, to jest szynkarka Stefanycha Bunczuczka, która wyznaje, że byli na arędzie; pod tę porę ja, będąc szynkarką, widziałam ich trzech y czwartego pilipa, po niemiecku mówiących. Ciż pilipi, wypiszy po graycaru wodki, gdzie był pod tę porę Jaremko y Kowal. 7 świadek, świadczy Wiktory Kuśnierz, iż widział jadących tychże samych, z miasta wyjeżdżających. 8 świadek, Wuyt, u ktorego siano kupowali.

Na drugi punkt odpowiedź całej gromady: Gromada całkiem odpowiada, że pilipów nie widzieli ani słyszeli, tylko jeden Jacenty przyznaje sprawiedliwie dobrowolnie, jako widział syn jego, jako

poszedł do xiedza Kotelskiego pilip, tak też y widział z domu xiedza Kotelskiego wychodzącego, a ztamtąd poszedł do dworu.

Na trzeci punkt odpowiedź całej gromady: Gromada odpowiada kilku, iż w dzień był w Lackoroniu u dwóch ludzi, to jest: u Awryła Mirhoroda y w oleyni, gdzie olej wybijał, temu niedziel cztery, jako był w dzień powszechni z parobkiem xiądz dziekan Kociubijowski z drugim młodym popem.

Na czwarty punkt odpowiedź całej gromady: Że nie widziała ani pijanego, ani żadnego ultaystwa przez lat kilka bawiącego się w Lackoroniu Andrzeja parobka imci pana porucznika Marszyckiego.

Na piąty punkt odpowiedź całej gromady: O jego postępках zaświadcza cała gromada; że były y są dobre, oprócz że się o słomę z drugim pokłócili temu lat dwa.

Na szósty punkt odpowiedź całej gromady: Atamana Stacha y Olexy Mirhoroda cała gromada odpowiada, że nic złego nie widziała, chyba czasem podpije sobie, Olexa że nikomu okazji nie daje, tak za niemi zaręcza, że są postępki ich zawsze niepodległe hultaystwu.

Na siódmy punkt odpowiedź całej gromady: Za swoje dzieci y czeladź zaręczają y nie wiedzą o rzeziach y buntach żadnych y o mowie Gonty jako nigdy nie gadali.

Na osmy punkt odpowiedź całej gromady: Cała gromada jeden drugiego zaręczają y zabezpieczają, że gdyby się co okazało z gospodarzy lub z najemników, tych samych powinniśmy wydać, na których się co okaże, karę nayprzykładnieyszą odebrać mają.

Na dziewiąty punkt całej gromady: Całkiem gromada jednomyślnie głosami odpowiada, że nie chcą zabezpieczać y ręczyć się za onych xieży.

Na dziesiąty punkt odpowiedź całej gromady: Na ten punkt cała gromada za xieży: tak za xiedza Kotelskiego, jako za xiedza Kozoskiego ręczyć y zaprzysięgać nie chcemy w tej sprawie, ale sami niech za siebie odpowiadają.

Na jedynasty punkt odpowiedź całej gromady: Bezpieczeństwo zaś dla dworów, miasta, żydów, y polaków, przyjeżdżających osób tak zabezpieczamy jeden za drugiego, że w najmnieyszey okoliczności, gdyby się okazało co, odpowiedzieć naysurowiey powinniśmy; zaś ultajów sami łapać, przestrzegać y do dworu onych oddawać obowiązujemy się y dziesiętniki obrani naysurowiey odpowiadać będą.

Na dwunasty punkt odpowiedź całej gromady: Odpowiada całkiem gromada, że to jest prawda, iż xiądz Kotelski w wielki czwartek y w niedzielę kwietnią nakazywał, aby spowiedź odprawiać jak najprędzey, bo już w niedzielę słuchać nie będzie.

Na trzynasty i czternasty punkta odpowiedź całej gromady: Za wielmożnym Marszyckim cała gromada zaręcza, że xiędzu żadnemu nie uczynił krzywdy y z niemi sobie nie zachodził.

Za burmistrza Dynickiego żaden z gromady zaręczać y zabezpieczać nie chce przez jego odchwałki, to jest przez Stacha Polowego, jako mówił tenże Dynicki, iż niejednemu jeszcze w Lanckoroniu dam się w znaki.

Na te wszystkie punkta, sprawiedliwie zeznane y dobrowolnie, podpisujemy się w przytomności jaśnie wielmożnego pana naszego, Joakima Lanckoruńskiego, starosty Nurskiego: Matwój Rzeźnik, Michayło Pomorski, Andrzej Mielnik, Michayło Wegeruk, Jaremko Rzeźnik, Ryńko Krawiec, Jeory Niedźwiedź, Iwan Rzeźnik, Iwan Żolobnicki, Joakim Borakow, Iwan Pasiecznik, Awryło Mirhorod, Bazyli Truszkiewicz, Iwan Matwójów syn, Stefan Matwójów, Mykita Czerwoniak, Iwaś Tkaczuk, Jurko Hołod, Wasyl Brus, Iwan Wołoszyn, Jacko Laskowczuk, Jakub Kusnierz, Jacko Niedda, Pekarczuków zięć, przysiężny Olexa, Tomasz Truszykiewicz; wuyt, Wasyl Wegeruk. (У каждой подписи, за неграмотностью, поставленъ крестикъ).

Изъ картѣна дѣль каменецкихъ № 5.

ССХСІХ.

Присяга, принесенная Андреемъ Ватылкомъ въ доказательство правдивости обвиненія, высказаннаго имъ противъ священника Котельскаго. 1789. Апрѣля 26.

W przytomności kommendy y jaśnie wielmożnego hrabi Joachima Lanckorońskiego, starosty Nurskiego, dziedzica, y wielmożnego Marszyckiego, porucznika woysk koronnych, przy gromadzie, zgromadzoney w cerkwi mieście Lanckoroniu, wykonany jurament Andrzeja, parobka wielmożnego Marszyckiego.

Ja, Andrzej, przysięgam panu Bogu, w Troycy świętey jedynemu, jako tą przysięgą wykonaną, iż sprawiedliwie te słowa, które słyszałem od xiędza Kotelskiego przy spowiedzi skończoney. Pytając się naypierwey mnie, czyj ty? Ja odpowiedział, iż wielmożnego Marszyckiego porucznika. Czy masz żonę y dzieci, gdzie nocujesz, czy we dworze, czy w domu? Jam na to odpowiedział: czasem w domu, czasem we dworze. Na to mnie odpowiedział xiądz Kotelski: nie nocuj we dworze, tylko u siebie y pilnuy żony y dzieci, bo w tych czasach lachów y żydów budut rizaty. Tak na te słowa, które zeznałem w kommissyi, y przed gromadą zeznaję sumieniem moim y przysięgą, jako sprawiedliwie bez żadney zawziętości ani interesu, tak mi Boże dopomóż y niewinna męka jego.

Będąc my przytomni, cała gromada, przy wykonaniu przysięgi Andrzeja, na to się podpisujemy, iż jest wykonana w cerkwi dnia 26 kwietnia, 1789 anno.

Ja, Andrzej, nie umiejący pisać, kładę znak krzyża świętego. Tomasz Truszykiewicz woyt. Brat starszy Andrej Mielnik. Wasyl Mielnik stary. Iwan Żołobnicki. Iwan Łastowczak. Szymon Burakow. Te kopje przysięgi z urzędu miasta Lanckoronia wydaje się z pieczęcią słowo w słowo podług oryginału. Tomasz Truszykiewicz. (M. II.) Die 28 kwietnia 1789, w Lanckoronie.

Изъ картонна дѣлъ каменеукихъ № 5.

ССС.

Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ священника м. Лянцкороны, Павла Котельскаго. 1789. Мая 2.

Pytania y badania z xiędza parocha miasta Lanckoronia, Koteliski nazywającego się, y odpowiedzi tegoż. Die 2 mai, 1789, w kommissyi podolskiey.

Z Lanckoronia miasta jestem. Rodziłem się w Horodence. W Kamieńcu byłem w szkołach lat 13, a mam lat 55. Krewnych moich tu nie mam, tylo żeninych, ktorzy są y na Ukrainie—panowie Popielowie, bo moja żona, Łozińska z domu, szlachcianka. Wyszedszy ze szkół, ożeniłem się zaraz w Lanckoronie y w dwie niedzieli poszedłem do poświęcenia. Poświęcał mię na kapłana xiądz Leo Szeptycki, metropolita, do cerkwi ś. Piotra w Kamieńcu, roku 1769. Potym dał mi prezente dziedzic Lackoronia, świętey pamięci jaśnie wielmożny starosta Rawski. Sprawy z nikim żadney nie miałem. Od roku nie widziałem ani piliponów, ani markietanów, a byli pilipowcy w wielki post tego roku z chustkami, ale matka żony mojej odprawiła onych, mówiąc te słowa: „idźcie sobie, nie kupimy nic, bo pieniędzy niema“. Oni poszli, nie będąc w domu moim, a ja pacierze mówiłem. Nie słyszałem od nikogo o buntach ani o rzezi. Nikt mię nie namawiał do żadnych buntów. W którym tygodniu postu wielkiego byli pilipowcy na podwurzu, kiedy matka żony onych odprawiła? Nie pamiętam którego tygodnia oni byli w Lackoroniu y w domu moim. Czy nie wie jeśli gdzie więcej byli ci pilipowcy, w którey wsi lub mieście? Nie wiem, aby gdzie byli więcej, a byli w naszym dworze w Lackoronie w ten czas, kiedy u mnie. Nie wiem, aby pilipowcy lub markietani kiedy komu dawali pieniądze lub podarunki. Nie wiem gdzie początek miał bydź tego buntu lub tey rzezi. Osadził mię w Kamieńcu pan poręcznik Marszycki z wyznania parobka, u niego służącego. Ci świadkowie, co wyznają, iż pilipowcy byli w domu jego, czy mają jaką do niego zawziętość

lub jaką z nim kłótnią? Żadney kłótni nie miałem z niemi nigdy y nie wiem dla czego oni powiadają, że u mnie byli pilipowcy. Dla czego mówił pierwej, że pilipowcy nie byli u niego, a teraz przyznaje się, iż byli u niego, ale z niemi nic nie gadał? Mówiłem pierwej, że nie byli, ale to znaczyło, że w moim domu nie było; a teraz powiadam, że od progu mego domu odeszli ciż pilipowcy.

W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Jan Komarnicki, cześnik latyczowski. Tadeusz Matuszewicz m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

СССІ.

Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ священника изъ м. Лянцкороны, Дмитрія Козовскаго. 1789, Мая 2.

Pytania y badania w kommissyi województwa podolskiego. Die 2 mai 1789.

Zkąd jest? Z Lanckoronia z przedmieścia. Gdzie się rodził y jak imie? W Poczapińcach, pod miasteczkiem Lanckoruń sytuowanych. Nazywam się Dmytro Kozowski, lat 42 mający, syn Bazylego Kozowskiego, który także był w Poczapińcach - na czynszu. Gdzie się wychował? Zawieziony przez braci starszych do Bałanuwki, w tamtych stronach początkowe brał w szkołach ruskich nauki, później dostał się do Lanckoronia do brata rodzonego, imie jego było Teodor, po którego śmierci zostałem na teyże samey cerkwi parochem. Gdzie ma y jakich krewnych? Nie mam, tylko po żonie: dziekan w Jezierzanach, a wuy moy rodzony, to jest brat rodzony matki mojej, w Czeczelniku na Ukrainie, od którego miałem list, jeszcze przed rokiem pisany, przez Theodora Dynickiego, burmistrza lanckorońskiego, z oświadczeniem, że jak do niego przyjdzie, to mu podarunek da, jako krewnemu, będąc bezdziejny. Gdzie poświęcony? We Lwowie od xiedza Szeptyckiego, metropolity. Czy

dawno parochem? Po powietrzu we dwa lata. Czy miewał jakie sprawy y o co? Nie miałem, tylko o pjaństwo byłem oskarżony przed xiędzem officyałem od xiędza dziekana Medyńskiego; za co na rekolekcyach byłem w Kamieńcu przez niedziel cztery. Wdowiec czy żonaty? Mam żonę; w rok po powietrzu ożeniłem się. Czy od roku widywał się kiedy z pilipowcami, lnb z jakimi kupcami markietanami? Nie widziałem żadnych pilipowców, ani słyszałem od kogo o nich, aby byli w Lanckoroniu, a xiądz Kotelski był w cerkwi; ktorych to piliponów matka jego miała niepuścić. Czyli nie był namawiany od nikogo do buntów? Ani o tym słyszałem.

W. Raciborowski, chorąży łatyczowski, prezydujący. Jan Komarnicki, cześnik Łatyczowski. Tadeusz Matuszewicz, m. p. Wiktor Kamieński.

Изъ картона дѣлъ Каменецкихъ № 5.

СССII.

Обвиненіе, поданное въ Каменецкій городскій судъ поручикомъ Игнатіемъ Маршицкимъ противъ священника Павла Котельскаго. 1789, Іюня 11.

Illacya do sądu sprawiedliwego na fundamencie od stanów rzeczypospolitey uniwersałów wydanych die 18 mensis aprilis i obwieszczeń cyrkularnych prześwietney kommissyi województwa naszego, aby o tak okropnym losie w porze dzisieyszey z strony buntów, o takich donosić, przeto, zadosyćczyniąc dopełnia się. Die 11 junii, anno Domini 1789.

1. Doniesienie przez służącego mego Andryja Watyluka, przez indagacye uczynione, do prześwietney kommissyi województwa naszego podane, o którą indagacyą dopraszam się sądu sprawiedliwego, panów dobrodziejów, aby mogła być złożona, jako też y przysięga tegoż Andrzeja.

2. Że takich świadków więcej niemasz, jak ten Andrzej, to bydź nie może, żeby po kilku razem opowiedziało się, i w tak wielkim y okropnym losie, jak były obwieszczenia, aby w podobnych okolicznościach z strony buntów, co by się okazało, dawać znać i takich odsyłać.

3. Na fundamencie tymże słysząc od tegoż Andrzeja, oddałem dobrowolnie do prześwietney kommissyi, tak xiedza Kotelskiego, jako i Andrzeja Watyluka, służącego, za ktorego cała gromada świadczyła, iż przez cały czas bytności w Lanckoruniu, lat dwie i miesiące kilka, był trzyżwy i pocziwy, i w żadney zawziętości przeciwko imć xiedzemu Kotelskiemu nie był. Równie i ja byłem przyjacielem xiedza Kotelskiego, niżej podpisany; tylko, poszedłszy do spowiedzi, był zapytany od xiedza Kotelskiego Andrzej parobek: czyj ty? odpowiedział: wielmożnego Marszyckiego, porucznika woysk koronnych; „czyli masz żonę i dzieci? gdzie nocujesz, czy w dworze, czyli w domu?“ odpowiedział Andrzej: że czasem w domu, czasem w dworze. Na to odpowiedział wspomnionemu Andrzejowi xiaźdz Kotelski: „Nie nocuy we dworze, tylko w domu i pilnuy żonę i dzieci, bo w tych czasach lachów i żydów budut rizaty“.

4. Pozew imć xiedza Kotelskiego, w aktach zeznany po j. w. Lanckorońskiego, dziedzica, starosty Nurskiego i w. Ignacego Marszyckiego, possessora, o kary za poczynione zarzuty i świadków, aby jako nienależycie wydany, był eliminowany, ponieważ sąd prześwietny sam obwieszczeniem swoim nakazał świadków z mocy prawa stawić, i ci są stawieni; nadto, że będąc inkarceratem, przeciwko prawu kar się niesłusznie domaga, tak na dziedzicu, jako i possesorze. Iagnacy Marszycki, porucznik woysk koronnych.

Связка инквизицій каменецкаго продскаго еуда, № 4145, л. 58.

СССІІІ.

Показанія по дѣлу священника Павла Котельскаго, отобранныя Каменецкимъ городскимъ судомъ: отъ его обвинителя, крестьянина Андрея Ватылюка, отъ самаго священника Котельскаго и отъ многихъ свидѣтелей, жителей м. Ляндкороны. 1789. Іюня 25.

Jak się nazywa, jakiego obrządku i gdzie się rodził?—Nazywam się Iędrzey Watyluk. Jestem obrządku ruskiego. Rodziłem się w Podgurzu w Czeremchowie.—Gdzie się chował i zrosł?—Początkowie służyłem za chłopca u pana Siemianowskiego w Zastawcach koło Podhajec; służyłem mu lat 2, z kąd odprawiony zostałem z przyczyny, że mój ojciec poszedł do Wasylkowa. W Wasylkowie u pana Skrzyńskiego, skarbnika, służyłem po węgiersku lat trzy. Potym, gdy pan Leńkiewicz odebrał Wasilkow na siebie, jam u pana Leńkiewicza służył także lat trzy. Jakiem odstał od pana Leńkiewicza i gdy mi ojciec w Wasilkowie umarł, ja poszedłem z matką do Bosyr, i tam ożeniłem się z córką Matwija Jankowego, który lubo siedział w burdolu, ale grunt trzymał pieszy i pańszczyzne pieszą odbywał. Ożeniwszy się, służyłem za parobka u nieboszczyka Tarły, starosty Skalskiego, rok jeden, a dwa roki u tegoż starosty służyłem za pasiecznika; potym z rok przez chorobę i inne przypadki byłem bez służby i przesiedziałem w Bosyrach w chałupie, od dworu mi pozwolonej. Potem poszedłem na żniwo do Lanckoronia, gdzie narajono mi służbę u pana Marszyckiego, u ktorego trzeci rok już służę.—Jakiego stanu byli rodzice i gdzie są krewni?—Ojciec moy był Antoni, tkactwo umiał robić, był rusin; matka Anna, popa Czeremchowskiego córka, która po śmierci oyca mego poszła była za kowala, rusina Iędrzeja, z którym tylko rok żyła i umarła. Krewnych mam w Kuhajowcach, braci swoich ciotecznych: jeden. Wasyl, a drugi Hryń.—Czyli miał jaką kłótnię z parochem Lanckorońskim Kotelskim?—Kłótni, ani zawziętości z parochem Lanckoronskim Kotelskim żadney nie miałem.—Co mu mówił sekretnie xiądz Kotelski i kiedy?—Jak w roku te-

rażnieyszym poszedłem do spowiedzi w Lanckoroniu do xiędza Kotelskiego parocha, gdy mnie wysłuchał spowiedzi, jeszcze do kłęczącego przed absolucją mówił: „gdzie nocuje, czy we dworze, czy na wsi“? odpowiedziałem: czasem we dworze, a czasem na wsi; dalej mówił xiądz Kotelski: „ja ciebie przestrzegam, abyś we dworze nie nocował“. Spytałem się: dla czego? odpowiedział xiądz Kotelski: „Bo w tym czasie na polaków i żydów będzie rzeź“.—Laboriosus Andruch, ignarus scribendi, signum sanctae crucis posuit.

Libera confessata ex venerabili Paulo Kotelski, parocho Lanckoronensi, sub agitatione terminorum quaerelarum feria quinta, id est die 25 mensis junii, anno Domini 1789 celebratorum, per officium castrense Camenecense Podoliae plenum excepta. 1. Jaki wiek, urodzenie, miejsce mieszkania rodziców y krewnych, miejsce wychowania? —Mam lat 55, nazywam się Paweł Kotelski. Ociec moy był duchownym w Horodence y tam mam krewnych; do lat 17 lub 18 chowałem się przy rodzicach. 2. Gdzie brał nauki, w którym je wieku zakończył, kiedy wziął powołanie do stanu duchownego, gdzie się święcił, przez jakiego biskupa?—Chodziłem tu, w Kamieńcu, do szkół, zakończyłem nauki w roku 32, zostałem kapłanem w roku 34, święcił mię xiądz Leo Szeptycki w Lwowie. 3. Kiedy i w którym miejscu wykonał przysięgę, w książeczce pod tytułem „Sokraszczenny Kathechisis“ przepisaną, czyli za przeszłego archimandryty wspomnioną książeczka do cerkwiów rozesłaną została, czyli za teraznieyszego, Wiktora Sadkowskiego? y czyli ją ma przy swojej cerkwi?—O tym nic nie wiem, ponieważ jestem pod rządem j. w. xiędza Bielańskiego, biskupa Kamienieckiego unickiego. 4. Kiedy i jak dawno przykazano mieć przy cerkwiach książeczki pod tytułem: „O pobiedie na supostaty“ y czyli nabożeństwa alias suplikacye, w tey książeczce przepisane, nie były zaniedbywane, czy w każde święto wspomniane nabożeństwa były czynione, czy z ludem wspólnie, czy tylko przez samego siebie y ludzi cerkiewnych? czyli książeczki rzeczzone kupował, czyli je darmo roz-

dawał y przez kogo?—O takiey książce nigdy nie słyszałem y o tym wszystkim nic nie wiem. 5. Gdzie mieszkał y czym się bawił między rokiem 1764, a 1766?—Tu w Kamieńcu, szkoły kończyłem. 6. Gdzie mieszkał y w jakim był powołaniu między rokiem 1767 a 1769?—Tu, w Kamieńcu, mieszkałem y do duchownego stanu sposobiłem się. 6. Jakie miał od xiedza archimandryty listy, przez Boczkowskiego przywiezione, który przez xiedza Stefana Lewandowskiego, protojereja, był expedyowany y zaświadczony?—Listów żadnych od archimandryty nie miałem, bo od niego nie dependuje, a Boczkowskiego y Lewandowskiego nie znam. 7. Czy miał kiedy jakie ukazy od biskupa Mohyłowskiego, albo Kijowskiego, lub od synodu, bez wiadomości archimandryty Słuckiego, y jakie te były ukazy?—Żadnych nie miałem y pierwszy raz teraz dopiero słyszę o tym. 8. Czyli bywał na soborach w Słucku, lub w innym mieyscu? gdzie był ostatni sobor? w czasie wizyty xiedza Sadkowskiego archimandryty odbywaney, czyli się z nim widział?—Na żadnym soborze nigdy y nigdzie nie byłem y o xiedzu Sadkowskim, archimandrycie, dopiero słyszę. 9. Jakie względem buntów na soborze od archimandryty lub konsystorza, lub od protopopów, czyli dziekanów miał rozkazy, y czyli ustnie czynione?—Żadnych rozkazów ni od kogo nie miałem względem buntów, bo nikogo więcej nie słuchałem, jak konsystorza Kamienieckiego, kiedy był jaki publiczny process. 10. Podczas soboru ponieważ nie wszyscy popi razem byli wołani, ale na dwie podzieleni części, w ktorey części znaydowałeś się? y co w tym zgromadzeniu było czynione, w którym on był wołany?—O tym soborze dopiero słyszę, bo nigdzie nie bywałem. 11. Czy podlega rządowi duchownemu, aby nic nie zaniedbał, co by mu było nakazanym?—Jak jestem pod rządem konsystorza Kamienieckiego, tak jego rozkazy zachowuje. 12. Gdyby rozkaz duchowny wyszedł przeciwny krajowemu rządowi, ktoremu był by posłusznym?—Pewnie takich rozkazów duchowieństwa mego nie słuchałbym, ktore by się krajowemu rządowi sprzeciwiały, przez sam rozum. 13. Czyli przysięga na wierność, monarchini rossyjskiey

uczyniona, przeciwi się wierności, ktorey krol polski y rzeczpospolita wyciąga od tych, co wspomnioney monarchini przysięgli?— Tak sędzę, że przysięga na wierność monarchini rossyjskiey była by przeciwną wierności swego polskiego monarchy, pod ktorego panowaniem zostaje. 14. Kto namawiał do buntu y jakie powody przekładały osoby buntujące?—Do buntu mię nikt nie namawiał y żadnych sposobów nie podawał. 15. Czyli dawali pieniądze ci, ktorzy do buntu namawiali? y z kąd mieli te pieniądze, ktore dawali?—Pieniędzy mi nikt nie dawał y do buntu nie namawiał. 16. Czy pokazywali jakie pisma, y od kogo? Czy powiadali, kto będzie autorem buntu? Czyli obiecywali dla buntujących się pomoc jaką y z kąd?—Żadnych pism ni od kogo pokazywanych nie widziałem. 17. Czyli podeymujący się do buntu wykonywali przysięge, na co, y dla kogo?—O tym nic nie wiem. 18. Jakie przedtym przy nabożeństwach imion panujących bywało wspomnienie, a jakie y w którym determinate czasie zalecenia w tey mierze od terazniejszego archimandryty, Wiktora Sadkowskiego, było przysłane?—Przy mszach świętych wspominałem y modliłem się za papieża rzymskiego, króla, panów, woysko y wszystkich prawowiernych chrześcijan, 19. Czyli po wzięciu w areszt nie był od kogo namawiany, żeby tał prawdę?—Siedząc w areszcie nikt mie nie namawiał, bom ni z kim nie rozmawiał. 20. Z jakiego powodu spisywano ludzi wyszczególniając wiek y zdatność?—Mieliśmy od dziekana zalecenie, żebyśmy tych ludzi, co się wielkanocną spowiedzią spowiadali, a ktorzy się nie spowiadali, jemu podali, ale bez wyszczegulnienia wieku y płci. 21. Czyli byli pilipony w Lanckoroniu y czy miał ich w swoim domu y kiedy?—Pilipony byli w Lanckoroniu tego roku w poście y u mnie byli na podworzu, ale ich służąca moja zawróciła, bom ja był na mszy, w cerkwi. 22. Czy nie dawali komu pilipony podarunków y pieniędzy?—Nie wiem y nie widziałem. 23. Czy nie miał jakiey kłotni z Andryjem, parobkiem pana Marszyckiego?—Żadney kłotni z nim nie miałem. 24. Czyli podczas spowiedzi mówił do Andryja parobka te słowa: „nie nocuy we dworze, ale na

wsi, u żony, bo w tych dniach rznąć będą lachów y żydów.—Nie-tylko żem nie mówił, ale y w myśli mojej taka mowa, ani przes-
trzeganie nie powstało.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Michaelis Bere-zowski, instigatoris officii praesentis, contra reatum reverendi Pauli Kotelski, parochi Lanckoronensis, incarcerati, sub celebratione ter-minorum tactorum officii ejusdem, feria quinta post festum sancti Ioannis, anno Domini 1789 conscripta.

1. Powie świadek, jako xiądz Paweł Kotelski od czasu objęcia parochii Lanckorońskiej sprawował się, y jakie jego było postępo-wanie. 2. Powie świadek iż pilipowce, do miasta Lanckoronia przy-jachałszy, u tegoż często bywali y długo na rozmowach bawili. 3. Powie świadek, iż pilipowce, za znowę z niemi mianą, temuż imć xiędzu Kotelskiemu chustkę jedwabną darowali. 4. Powie świa-dek, iż xiądz Kotelski Andrucha Watyluka namawiał, aby nie noco-wał we dworze, ponieważ panów y żydów rznąć mają. 5. Powie świadek jak się sprawował Andruch Watyluk, parobek pana Mar-szyckiego, y co o nim wie.

Inquisitiones ex parte et actoratu generosi Michaelis Bere-zowski contra reatum reverendi Pauli Kotelski, 25 iunii anno prae-senti 1789, ex testibus infraspecificatis eductae per officium plenum.

1 laboriosus Wasyl Mielnik Seredny, praestito juramento, re-cognovit: ad 1. Pamiętam xiędza Kotelskiego, jak objoł parafję, iż przez ten cały czas sprawował się jako naylepiey i żadney no-cie nie podpadł. Ad 2. Mieszkam daleko od miasta i nie wiem, czy byli pilipony w mieście Lanckoroniu i u xiędza Kotelskiego. Ad 3. Ignorat. Ad 4. Byłem przy tym w cerkwie, jak gadał Ięd-rzey na xiędza Kotelskiego przed całą gromadą, ale co gadał? nie wiem. Idem ad 5 ignorat, hoc adjecto, że od dwóch lat służy panu Marszyckiemu.—Testis ignarus literarum signum sanctae crucis posuit.

2 testis laboriosus Iwaś Żołobnicki, praestito corporali juramento, recognovit: ad 1. Znam dobrze xiędza Kotelskiego i wiem dobrze, że od czasu mieszkania w Lanckoroniu postępował sobie dobrze i nic złego o nim nie słyhać było. Ad 2. Ani wiem, że byli w Lanckoroniu pilipony, ani słyszałem, aby bawili u xiędza Kotelskiego. Ad 3. Ignorat. Ad 4. Wiem o tym y byłem wtenczas: kiedy przy gromadzie w cerkwi przysięgał Andruch na to, jakoby, go xiądz Kotelski miał na spowiedzi przestrzegać, aby we dworze nie nocował, bo będą rznęli lachów i żydów. Ad 5. Ignorat.— Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

3 Olexa Myrhorod, praestito corporali juramento, recognovit, ad 1. Wiem o tym, że xiądz Kotelski, odkiedy jest w Lanckoroniu, zawsze się dobrze obchodził, i nic na niego złego nie słyszałem. Ad 2. O piliponach, aby byli w Lanckoroniu, albo u xiędza Kotelskiego, nie wiem i nie słyszałem. Ad 3. Ignorat. Ad 4. Ignorat. Ad 5. Wiem, że od lat 3 służy u pana Marszyckiego, ale, jak się sprawuje, nie wiem.—Testis ignarus literarum signum sanctae crucis posuit.

4 testis laboriosus Stach Ataman, praestito corporali juramento, recognovit: ad 1. Przy mnie nastał na parafję xiądz Kotelski do Lanckoronia i wiem o tym, że się dobrze bez żadney noty sprawował. Ad 2. O piliponach, aby byli w Lanckoroniu albo u xiędza Kotelskiego, nie wiem i nie słyszałem. Ad 3 et 4., Ignorat. *Ad quintum.* Wiem tylko, że parobek Iędruch rok temu jak był w pasiece pana Marszyckiego.—Testis, ignarus literarum signum sanctae crucis posuit.

5 testis laboriosus Jacenty Rzepniewski, praestito corporali juramento, recognovit: *ad. 1.* Mieszkam od lat trzydziestu kilku w Lanckoroniu, i jak tylko xiądz Kotelski do Lanckoronia nastał, zawsze się dobrze sprawował i nigdy żadney złey czynności nie popełnił. *Ad. 2.* Pilipon jeden był u mnie o srodopościu, zachwalał mi chustki, mówiłem mu, jeżeli mi poczekasz pieniędzy, to wezme. Potym prosił mnie, abym pokazał do xiędza i do dworu. Kazałem

synowi memu pokazać mu dom popa i dwór, pokazał moy syn dom popa i ten wszedł na obyście, lecz czy był wewnątrz domu, ani ja, ani moy syn nie wie; i syn moy, na podworzu śnieg rozrzucając, widział, że pilipon, nie długo bawiąc, od popa poszedł do dworu. *Ad. 3.* Ignorat. *Ad. 4.* Słyszałem od ludzi, którzy byli w gromadzie podtenczas, kiedy Andruch parobek przed tą gromadą wyznał publicznie, iż go xiądz Kotelski przestrzegał, aby nie nocował przy dworze; *reliqua huius puncti ignorat.* *Ad. 5.* Nie znałem Andrucha, dopiero po tey akcji pokazali mi ludzie, że to jest ten sam, ale o nim nic nie słyszałem. *Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

6 testis laboriosus Iwaś Łastiwczuk, praestito juramento, recognovit: *ad 1.* Od objęcia parafji w Lanckoroniu xiądz Kotelski zawsze się dobrze sprawował bez żadney noty. *Ad. 2 et 3.* Ignorat. *Ad quartum.* Byłem wtenczas w gromadzie, kiedy Andruch Watyluk publicznie wyznał, że go xiądz Kotelski na spowiedzi przestrzegał, aby we dworze nie nocował, bo będą lachów y żydów rzneli. *Ad. 6.* Andrucha życia nie znam, ale nie słyszałem nic złego o nim. *Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

Punkta odwodzące imć xiędza Pawła Kotelskiego, parocha Lanckorońskiego, od zarzutu zmowy na bunty, na dniu 25 miesiąca czerwca, roku 1789 spisane.

1 Powie świadek, iż imć xiądz Paweł Kotelski, paroch Lanckoroński, od czasu wstompienia na parochją Lanckorońską, jak przykładnym sposobem ludzkości z wszystkiemi obchodził się bez najmniejszey plamy, tak przykładnie postępując z parafjanami swojemi, obowiązków swoich wszelkich pobożności katolickiey dopełniał. 2. Powie świadek, iż imć xiądz Paweł Kotelski od czasu zapust y pogłoski buntów z domu nigdzie nie wyjeżdżał, zmowy żadney z parafjanami sekretney nie miewał, owszem naukę katolicką rzymską w czasie postu y zawsze swoim parafjanom dawał. 3. Powie świadek iż imć xiądz Kotelski z piliponami żadney zabawy y zmowy nie

miał y w domu jego nigdy nie byli. 4. Powie świadek, iż piliponi, będący w Lanckoroniu, do imć xiedza Kotelskiego na podworze z towarami wszedłszy, od dziewczyny służącey, czyli matki imć xiedza Kotelskiego zawroceni, odeszli, imć xiądz Kotelski onych nie widział, ponieważ natenczas był na nabożeństwie w cerkwi. 5. Powie świadek, iż Andruch Watyluk, potwarz na imć xiedza Kotelskiego kładący, jest człowiek kłamliwy, złodziey y żadney wiary nie godzien. Xiądz Paweł Kotelski, paroch Lanckoroński m. p.

Inquisitiones ex parte reverendi Pauli Kotelski, parochi Lanckoronensis rithus graeci, die 25 mensis junii, anno Domini, 1789, per officium plenum castrense Camenecense Podoliae ex testibus infrascriptis eductae.

1 testis laboriosus Michayło Pomorski, praestito corporali iuramento, recognovit: *ad. 1.* Rodziłem się w Lanckoroniu, mam lat przeszło 50, jestem tamecznym obywatelem y mieszkańcem, znam dobrze xiedza Kotelskiego, parocha naszego, od lat 20 na parochyi teyże będącego, wszystkie obchodzenia się z parochjanami, że zawsze przykładnie pilnował nabożeństwa, nigdym nie widział żadney w nim płochości, y życzymy sobie, aby jak naydłużej żył y naszym był parochem. *Ad. 2.* Wiem dobrze o tym, że od zaczęcia rozruchów o buntach, nigdzie z domu nie wyjeżdżał; aby zaś sekretnie z parochianami miewał rozmowy, niewiem y nie słyszałem; to zaś wiem (bom bywał w cerkwi), że przy nabożeństwach publicznie zalecał parochjanom, aby się w żadne rozmowy o rozruchach nie wdawali, ale Boga prosili o odwrócenie kary. *Ad 3.* Wiem o tym, że w wielki post przed naszemi ruskimi świętami, dwóch piliponów z towarami przyjechało do Lanckoronia, natenczas syn moy, imieniem Semen, był we dworze na pańszczyźnie, ktoremu kazano wieść żołnierza narodowego do Poczapiniec, a będąc w izbie, widział jednego pilipona, tamże we dworze, o czym syn moy, przyszedłszy w wieczór do domu, powiadał mi; czyli zaś ci piliponi byli u xiedza Kotelskiego y czyli tam nocowali, nie wiem. *Ad 4* Jacenty Szwiec,

także obywatel z Lanckoronia, powiadał mi, że dwóch piliponów było u niego w wieczór y pytali się, gdzie mieszka xiądz, a gdzie dwor; tenże Jacenty wysłał swego chłopca, aby temu pokazał do xiędza y do dworu y że chłopiec zaraz się wrócił, czyli zaś ci pilipony byli u xiędza y czyli tam nocowali, nie wiem. *Ad 5* słyszałem od ludzi, że chustka jedwabna trzy lata już jak jest kupiona, a nie wtenczas od pilipona. *Ad 6.* Ja spowiadałem się u xiędza Kotelskiego wielkanocną spowiedzią, wyznaję pod przysięgą, że nie do żadney złey rzeczy nie namawiał, o nikim więcej nie wiem y nie słyszałem. *Ad 7.* Andrucha Watyluka, jak zaszedł tu w lata głodne do Lanckoronia, znam, że pierwey siedział w komornym, potym u pana kapitana Marszyckiego przyjął służbę, przez ten cały czas, jak się bawił w Lanckoroniu, żadnego hultajstwa po nim nie widziałem.—*Testis, ignarus scribendi, signum sanctae crucis posuit.*

2 testis honestus Jacenty Szwiec, praestito juramento, recognovit: *Ad 1.* Wiem, że w tym roku, jak było powietrze, xiądz Kotelski nastał na parochją do Lanckoronia; przez ten cały czas nie widziałem żadnych złych jego obyczajów; bywamy zawsze w cerkwi na nabożeństwie, to słyszę, że ludzi po chrześcijańsku naucza, y wszyscy dobre mu słowo dają. *Ad 2.* Xiądz Kotelski zawsze publiczne w cerkwi miewał nauki, o sekretnych zaś żadnych, aby z którym parafjanem na osobności gadał, nie wiem y nie słyszałem. *Ad 3 et 4.* Roku terażniejszego w wielki post na niedziel 3 przed wielkanocą ruską, nie pamiętam ktorego dnia, przed południem przyszedł do mnie pilipon młody, mówił mi, abym kupił chustkę, a że żona moja chorowała, odpowiedziałem, że nie kupię, potym pytał się, gdzie tu mieszka xiądz y dwór. Ja wysłałem z tymże piliponem syna mego, imieniem Bazylego, aby mu pokazał do xiędza y do dworu, sam z domu mego nie wychodziłem; chłopiec się powrócił i powiedział, że pilipon poszedł do xiędza, tam nie długo bawiąc, poszedł do dworu, gdzie zaś nocował, nie wiem, tylko mi Icko powiedział, że pilipony nocowali u Gerszona w mieście. *Ad 5.*

Dawnemi czasy powiadała mi żona, że jak byli w Lanckoroniu pilipony z towarami, ludzie chustki pokupili, gdzie y Kotelska także miała kupić chustkę. *Ad 6.* Ja jestem obrządku polskiego, u xiędza Kotelskiego nie spowiadałem się, nie słyszałem zaś od nikogo o żadnych przez xiędza Kotelskiego namowach. *Ad 7.* Andrucha Watyluka dopiero od 4 niedziel, jak ludzie zaczęli gadać, obaczyłem, o jego obyczajach złych, albo dobrych, nie wiem. *Recognoscens, ignarus scribendi, signum sanctae crucis posuit.*

3 testis laboriosus Iwan Pekarczuk, praestito juramento, recognovit: *Ad 1.* Jestem obywatel z Lanckoronia, parafjanin xiędza Kotelskiego, religji jestem ruskiey unjackiey, xiędza Kotelskiego znam od lat 20, jak nastał do nas na parafją; zawsze obyczajów dobrych, pilnował nabożeństwa y nauki parafjanom dobre dawał; żadney złey rzeczy po nim nigdy nie widziałem. *Ad 2.* Jak się wszczęła pogłoska o rozruchach, wiem, że xiądz Kotelski w każde święto y niedziele miewał nabożeństwo w cerkwi, chyba czasem, na jaki dzień do zięcia do Łysowod wyjechał. *Ad 3 et 4.* Słyszałem od ludzi, że jak byli pilipony w wielki post w Lanckoroniu, natenczas mieli być u xiędza Kotelskiego na podwórzu, aby zaś mieli tam nocować, nie wiem y nie słyszałem; także y o żadnych rozmowach z temiż nie słyszałem od nikogo. *Ad 5.* Ignorat. *Ad 6.* Ja y dzieci moje spowiadali się spowiedzią wielkanocną u xiędza Kotelskiego, ale o żadney rzeczy złey y o buntach na spowiedzi od xiędza Kotelskiego nie słyszałem. *Ad 7.* Andrucha Watyluka tyle znam, jak na pańszczyzne od pana Marszyckiego przyjdzie zakazywać, o jego życiu y obyczajach złych lub dobrych nie wiem y nie słyszałem. *Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

4 testis laboriosus Iwan Rzeznik, praestito juramento, recognovit: *Ad 1.* Xiędza Kotelskiego znam jak został u nas proboszczem, od powietrza ostatniego, przykładnie się sprawował, nabożeństwo odprawiał i nic złego nie widziałem przez ten czas, co by go miało zawstydząć. *Ad 2.* Wiem dobrze, że nietylko podczas roz-

głoszenia rozruchów, ale i dawniej przedtym nie lubił nigdzie jeździć, ale nabożeństwa pilnował y publicznie nauki wszystkim parafjanom powiadał; o sekretnych rozmowach na osobności nie wiem y nie słyszałem. *Ad 3 et 4.* Dopiero wtenczas gadano o tym we dworze, jak była gromada, że pilipony mieli bydź u xiedza Kotelskiego, ale ja nie widziałem, y przedtym o tym nie słyszałem. *Ad 5.* Słyszałem od ludzi, że chustkę od trzech lat popadia kupiła. *Ad 6.* Ja jestem obrządku greckiego, spowiadałem się u xiedza Kotelskiego, ale żadney namowy na złą rzecz nie słyszałem. *Ad 7.* Andruch Watyluk służy tu u j. w. Marszyckiego od lat dwóch, czyli trzech, przez ten czas nie widziałem żadney noty po nim, y ażeby się kiedy z xiedzem Kotelskim kłocił, nie słyszałem y nie wiem. Słyszałem zaś od niejakiego Mikitiuka z Bosyr z za kordonu, że tenże Andruch, mieszkając tamże w Bosyrach w pa-siece, miał coś poszkodzić, y że go ztamtąd mieli wygnąć.—*Reco-gnoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

5 testis laboriosus Teodor Kowal, praestito corporali juramento, recognovit: *Ad 1.* Lat 12 jak się z Czercza do Lanckoronia spro-wadziłem i zastałem już xiedza Kotelskiego na parafji y wiem, że xiądz Kotelski zawsze miewał przykładne nabożeństwa, nigdy go nie opuścił, y nauki opowiadał co święto y w post. *Ad 2.* Wiem, że xiądz Kotelski nigdzie z domu nie wyjeżdżał, gdyż ja robotę jemu robi-łem y często bywałem. Nauki miewał publiczne, o żadnych sekret-nych namowach nie słyszałem. *Ad 3 et 4.* Słyszałem, że przy gro-madzie gadano, jakoby pilipon miał bydź u xiedza Kotelskiego, ale ja tego nie widziałem. *Ad 5.* Widziałem na swoje oczy, trzy lata temu, tę samę chustkę u Kotelskiej, żony xiedza parocha, o ktorey teraz powiadają, inszey żadney chustki nie widziałem y nie wiem. *Ad 6.* Ja na samę wielkanoc spowiadałem się u xiedza Kotelskiego, ale na żadną złą rzecz mie nie namawiał, ani od nikogo o tym nie słyszałem. *Ad 7.* Andrucha Watyluka znam od lat trzech, ale nie słyszałem, żeby się z xiedzem kłocił, i nic złego po nim nie widziałem. Znałem jednak jego siostrę, jak siedziała w Draga-

nowce, pod Lanckoroniem, to powiadała, że to moy brat; ludzie zaś z za kordonu, będąc w Zbrzeziu, powiadali przed Iwachem Rzeźnikiem, który tu był na świadectwie, że tegoż Andrucha z za kordonu za jakieś figle wygnano, a mnie o tym Iwach Rzeźnik powiadał. — *Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

6 testis strenuus Jakim Sawicki, praestito juramento, recognovit: ad 1. Służyłem lat trzy u xiędza Kotelskiego, parocha Lanckorońskiego, tego roku przed Wniebowstąpieniem ruskim zawerbowany jestem do garnizonu. Wiem o tym doskonale, że xiądz Kotelski pocziwie się sprawował, nabożeństwa tylko pilnował, nauki dawał y trzeźwość zachowywał. Ad 2. *Concordat cum superioribus testibus, hoc adiecto*, że nauki publiczne czynił dla wszystkich, sekretnych schadzek nie było nigdy, bom zawsze był w domu przytomny. Ad 3 et 4. W tym roku żadnych u xiędza Kotelskiego piliponów nie było w domu, powiadała dziwka, że nadeszli byli obruśnicy przed wrota, a że myśmy byli wszyscy na mszy w cerkwi, odeszli, nie widziawszy się z xiędzem, y już potym nikogo nie widziałem. Ad 5. Ja byłem przy tym, w początku, jakim przystał do xiędza Kotelskiego, trzy lata będzie w pilipówkę, jak żona xiędza Kotelskiego chustkę kupiła u piliponów, podtenczas w Lanckoroniu będących, ta chustka była z sinym y czerwonym, jako też zielonym jedwabiem, y ta dotychczas jest, a inszey nie widziałem. Ad 6. O tym ani sam wiem, ani od nikogo nie słyszałem, żeby xiądz miał na spowiedzi namawiać. Ad 7. Ja znam tego Andrucha, ale go tam nazywali Nyczyporem y powiadali, że cygan rodem, z xiędzem nigdy się nie kłocił; powiadali ludzie, że on z za kordonu uciekł, bo tam miał bydź osądzony na szubienicę. *Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.* Jachno Sawicki.

Связка инквизицій Каменецкого городск. суда № 4145, л. 60—69.

СССІV.

Постановленіе Каменецкаго градскаго суда, по которому рѣшено дѣло священника Павла Котельскаго отложить до полученія инструкціи отъ сейма, дѣло-же священника Онуфрія Горецкаго передать по принадлежности въ Летичевскій градскій судъ. 1789, Іюня 25.

1789 anno 25 iunii.

Inter generosum Michaellem Berezowski, instigatorem officii sui, actorem, personaliter et venerabiles: Paulum Kotelski, parochum Lanckoronensem, et Onuphrium Gorecki, parochum Manastiriensem, statutos incarceratos, personaliter. Officium contra statutos dirigere actionem mandat, in directa actione, post excepta per officium sui ex venerabilibus: Paulo Kotelski, paracho Lanckoronensi, et Onuphrio Gorecki, paracho Manastiriensi, libera cofessata, causam venerabilis Pauli Kotelski ad resolutionem a statibus regni suspendit iudicandam, in causa autem v. Onuphrii Gorecki, quoniam testes ex districtu Laticoviensi ad officium sui non sunt conducti, proinde eundem ad officium Laticoviense, uti proprium forum, remittit.

Книга протоколовъ декретовыхъ каменецкаго градскаго суда № 4056, листъ 150 (№ 147).

СССV.

Ходатайство уніятской Каменецкой консисторіи объ освобожденіи подъ ее поручительство изъ тюрмы священника Павла Котельскаго, невинность котораго доказана на судѣ. Согласіе на удовлетвореніе этого ходатайства порядковой комиссіи Подольскаго воеводства. 1789, Іюля 16—21.

Prześwietna kommissyo porządkowa, jaśnie wielmożni panowie dobrodzieje!

Gdy już prześwietny sąd grodzki kamieniecki przez czynione inkwizycye zarzutów o niewinności xiędza Pawła Kotelskiego, parocha lanckorońskiego, kilkomiesięcznym znędnionego więzieniem, ode-

brał dowody y tylko dla uczynienia w tej mierze relacyi nayjaśnieyszym stanom skonfederowanym, rezolutivum swoje do czasu jakiegoś suspendował, officium Camenecense ex mandato illustrissimi domini loci ordinarii doprasza się prześwietney kommissyi, jaśnie wielmożnych panów dobrodziejów, aby tenże xiądz Kotelski za nayłaskawszemi ich względami mógł otrzymać pozwolenie w wolnym areście circa officium suum zostawać do dalszego rozsądzenia się. Za którego nayuroczyściej zaręcza officium, iż każdego czasu na naymnieysze zawołanie stawionym będzie tam, gdzie rozkaz prześwietney kommissyi, jaśnie wielmożnych panów dobrodziejów, zaydzie. Datum w Kamieńcu, die 16 julii, 1789 anno. Michał Radewicz, officiał generalny Kamieniecki Podolski.

—
Dnia 21 miesiąca lipca, roku 1789.

Kommissya województwa Podolskiego, zapatrzywszy się na uroczyste zaręczenie w. xiędza Michała Radewicza, officiała generalnego Kamienieckiego Podolskiego, dane na piśmie i w kommissyi naszej złożone, za imć xiędzem Pawłem Kotelskim, parochem Lanckorońskim, zostającym w więzieniu, onegoż z więzienia na te zaręczenie, na żądanie j. w. xiędza biskupa ruskiego mieysca tego, uwalnia i wolnym do czasu potrzeby przystawienia do sądu czyni, jako pod strażą zawsze duchowną bydź mającego. J. W. Darowski, podsędek ziemski Podolski, prezydujący m. p. Antoni Felix Jaszowski, podstoli Czerwonogrodzki, m. p. Piegłowski. Pius Raciborowski.

Из картонна дѣлъ каменецкихъ № 7; книга протокол. засѣд. порядк. комисс. Подольск. воеводства № 4347, л. 92.

СССVI.

Извлечение изъ постановленія сеймика воеводства Подольскаго, бывшаго въ Каменцѣ 13 февраля 1790 года.

Пунктъ 14-ый. Tymże samym powodem przywiązywania do kraju osób obrządku ruskiego powodowani, żądamy od j. w. posłów, aby dla xiedza Kotelskiego, parocha Lanckorońskiego, dekretem grodzkim Kamienieckim w sprawie swojej do najjaśniejszych stanów odesłanego, finalną rezolucją wyjednali.

*Книга протоколовъ Лембевской гражданско-военной комис-
сии № 5652, л. 4.*

СССVII.

Предложение депутации сеймовой, рассматривающей вопросъ о крестьянскихъ волненіяхъ, Каменецкому городскому суду, выражающее желаніе, чтобы судъ закончилъ производство дѣла о священникѣ Котельскомъ. 1790. Юня 4.

Deputacja, do examinowania sprawy o buntу oskarżonych wyznaczona, mając złożony sobie dekret urzędu grodzkiego Kamienieckiego Podolskiego, pod dniem 25 czerwca roku przeszłego, rozsądzenie sprawy xiedza Kotelskiego, parocha Lanckorońskiego, do rezolucji najjaśniejszych stanów zawieszający, z obowiązku ustanowienia swego znajduje potrzebę rekwirowania pomienionego urzędu grodzkiego, aby, zjechawszy się nieodwłocznie, etiam extra cadentiam, sprawę tegoż xiedza Kotelskiego zupełnym wyrokiem swoim zakończył i o tem deputacji doniesienie uczynił. Dan w Warszawie, na sessji deputacji, dnia 4 czerwca. 1790. Kazimierz xiąże Sapieha, marszałek konfederacji Litewskiej, prezydujący.

Связка инквизицій Каменецкаго городского суда № 4145, л. 71.

СССVIII.

Показанія свидѣтелей, данныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ о прежнемъ образѣ жизни и поведеніи крестьянина Андрея Ватылюка 1790. Іюля 1.

Interrogatoria ex parte nobilis Gabrielis Kotelski, venerabilis Pauli Kotelski, parochi Lanckoronensis, per laboriosum Andruch Watyluk de seditione incusati, filii, in ordine deductionis eidem laborioso Andruch Watyluk, quod nullam meruit fidem, idque ex ratione malorum illius progressuum, praecedente sententia officii plenicastrensis Camenecensis Podoliae, sub celebratione terminorum querellarum, feria quinta post festum sancti Ioannis Baptistae, id est die prima mensis julii anno praesenti, 1790, agitatorum, conscripta, subscripta, parti communicata et officio pleno, ad auscultanda testimonia porrecta.

1. Zezna świadek, iż pracowity Andruch Watyluk, imć xiędza Kotelskiego o bunt czyli rzeź oskarżający, będąc w Sidorowie przy dworze czyli zamku za rokowego stroża, będzie temu około lat siedmiu, w tymże zamku ukradł był banię miedzianą, potym koni parę, za którą popełnioną kradzież przez zwierzchność dworską ukarany y ztamtąd odpędzony, z cyganami odszedł.

2. Zezna świadek, iż tenże Andruch Watyluk po wypędzeniu swoim zaszedł do Bosyr, do starostwa Skalskiego należącey wsi, gdzie przy skarbowey pasiece, w chałupie, w komornym był osiadł, lecz tam z dwóch pni pszczół wydarszy woski, za to także ukaranym został, y ztamtąd odpędzony. Tenże w czasie komorowania swego w tey chałupie, we wsi Bosyrach, różny drob kradął, a kości z zjedzonego drobiu przy pasieczysku w łożach w jamę, na to z umysłu przez niego wykopaną, dla trudniejszego doyscia kradzieży, chował,

3. Zezna świadek, iż tenże Andruch Watyluk, dla złych obyczajów swoich, żadney wiary godzien nie jest.

Inquisitiones ex parte honesti Gabrielis Kotelski, venerabilis Pauli Kotelski, parochi Lanckoronensis, filii, contra laboriosum Andruch Watyluk die prima julii, anno 1790, per officium plenum ex testibus eductae.

1 testis Iosephus Stański, praefectus silvarum Sydoroviensium, praevio praestito juramento, recognovit: *ad 1.* Będzie temu lat siedm lub więcej, jak Andryj Watyluk, będąc za rokowego stroża od gromady najętym, (gdzie ja jestem murgrabią y leśniczym w Sidorowie) ukradł banią miedzianą skarbową, do ktorey się nie chciał przyznać, aż gdym go do indyi wsadzić kazał, y płazami mu pogroził, dopiero w tydzień przyznał się, że ją ukrył na strych. Potym z tegoż zamku Sidorowskiego w nocy zginęło mi parę koni, o które gdym kweres uczynił y tegoż Watyluka do indyj wsadził, żona jego powiedziała mi, że są moje konie w Kociubińczykach u chłopca, jakoby ze szkody zajęte, a zamek był zamknięty y on go pilnował; te konie ja odebrawszy, Watyluka odpędziłem, który z cyganami razem ze wsi poszedł. *Ad 2 et 3* ignorat.—Jan Stański.

2 testis laboriosus Antoni, dozorca pasieki, praestito juramento, recognovit: *ad 1* ignorat. *Ad 2 et 3* recognovit: Andryj Watyluk, gdy komorował w pasiece pańskiej w Bosyrach, wydarł woszczyne po dwóch pniach pszczoł spadłych, za co go obić kazałem y odpędziłem, będąc dozorcą pańskich pasiek. Recognoscens, ignarus scribendi, signum sanctae crucis posuit.

3 testis laboriosus Daniło pasiecznik, praestito juramento, recognovit: *ad 1* ignorat. *Ad 2,* Andruch Watyluk, gdy przy mnie w pasiece pańskiej Bosyrskiej komorował, wydarł wosk z dwoyga pszczoł spadłych, za co ukaranym od dozorca pasiek dworskich Antoniego został; potem, że mi chleb skradał, samem go obić y wypędził; który potem poszedł do żydowskiej pasieki, ale y tam był bity od żydów, że pasiekę im podrzynał. Testis ignarus scribendi signum sanctae crucis posuit.

Responsoria ex parte laboriosi Andruch Watyluk per generosum instigatorem officii praesentis conscripta, officio pleno ad excipienda testimonia ex testibus fide dignis porrecta, idque precedente sententia officii ejusdem die 1 mensis julii, 1790 anno.

Ad 1. Powie świadek, iż pracowity Andruch Watyluk, w Sidorowie służąc za stróża przy dworze, rzeczy, ani koni żadnych nie kradł, przez zwierzchność dworską z cyganami nigdy wypędzany nie był.

Ad 2. Powie świadek, iż tenże, wyszedłszy z Sidorowa do Bosyr, w pasiece skarbowey ulów nie wydzierał y tam nie był karany, y drobiu nigdy nie kradał, ani przechowywał.

Ad 3. Powie świadek, iż tenże pracowity Andruch, dobrze sprawując się w życiu swoim, zawsze był y jest godzien wiary.

Inquisitiones ex parte laboriosi Andruch Watyluk ad responsoria per generosum j. Michalewski, instigatorem officii castrensis Camenecensis Podoliae porrecta, die 1 mensis julii, anno Domini 1790, ex testibus infrascriptis eductae.

1 testis honestus Stefan syn Matwijów, praestito corporali juramento, recognovit: *ad 1.* Ja mieszkam w Lanckoroniu, wiem o tym dobrze, że gdy się stała kłotnia między Watylukiem Andruchem i xiędzem Kotelskim, proboszczem Lanckorońskim, i gdy się ta wieść rozgłosiła, ja, będąc na jarmarku we Zbrzyziu, słyszałem od ludzi, którzy mówili, że Andruch Watyluk nie wart żadnego kredytu, kiedy on z pod panów naszych wygnany z Sidorowa, że rzeczy i konie pokradł, gadali i to, że tenże Watyluk z cyganami miał zachowanie. *Ad 2.* Słyszałem y to także natenczas, w Zbrzyziu będąc, że Watyluk, z Sidorowa poszedłszy do Bosyr, dozierał pasiek dworskich, gdzie miał wydzierać ule, za co od dozorczy pasiek wziął kilka batogów, i ztamtąd odpędzony został. O drobiu zaś, żeby Watyluk kradł, nie wiem y nie słyszałem. *Ad 3.* Wiem o tym doskonale, że Andruch Watyluk nie jest godzien wiary, gdyż

co on powiadał, to wszystko niesprawiedliwie y nieprawda. Idem testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

2 *testis* honestus Łukian Gregorczuk, praestito corporali jura-mento, recognovit: *ad* 1. Słyszałem we Zbrzyziu od słusznych gospodarzów, że Andruch Watyluk, w Sidorowie mieszkając, kradł rzeczy i konie, z cyganami mając przechowanie, za co od zwierzchności dworskiey był wypędzony. *Ad* 2. Słyszałem i to, że tenże Watyluk pasieke skarbową wydzierał, tylko nie pamiętam w którym miejscu. *Ad* 3. Wiem o tym dobrze z jego życia Watyluka, że on nie jest godzien wiary, która by mu dana w czym była, i na to się pisze. Idem testis, ignarus scribendi, signum sanctae crucis posuit.

3 *testis* laboriosus Fedko Iwasia rzeźnika syn, praevio jura-mento, recognovit: *ad* 1. Słyszałem we Zbrzyziu od ludzi Sidorowskich i Zbrzyzkich, że Andruch Watyluk, we dworze Sidorowskim za parobka służąc, jakieś rzeczy i konie pokradł, za co go ztamtąd wypędzono. *Ad* 2 i to słyszałem, że dozorca dworski ze Zbrzyzia, tegoż Andrucha Watyluka za to, że skarbową pasiekę wydzie-rał, obił. Żeby drob Watyluk kradł, tego nie wiem i nie słysza-łem. *Ad* 3. Przeświadczony jestem doskonale, że Andruch Watyluk podeyrzany nie jest wart kredytu.—Testis signum sanctae crucis posuit.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 74—77.

СССІХ.

Отношеніе въ порядковую Подольскую комиссію помѣщика Сѣ-
керскаго съ просьбою разслѣдовать слухи о какомъ-то универсалѣ,
читанномъ въ церкви приходскимъ священникомъ его села Збрызя,
Стопневичемъ. Сѣкерскій препровождаетъ въ комиссію какъ самого
священника, такъ и показанія свидѣтелей, собранныя имъ на мѣстѣ.
1789. Апрѣля 21. (?)

Prześwietna kommissyjo województwa Podolskiego!

Imć xiądz Stopniewicz, paroch zbrzyzski z cerkwi drugiey,
nie innym końcem jest odesłany do prześwietney kommissyi, jak
tylko, aby sam osobiście wyexplikował się z szemrania o nim ży-
dów y niektórych z pospólstwa, jakoby miał czytać w cerkwi jako-
wąż kartę, ale teyże czytania od nikogo prawdy dojść trudno; bo
gdy byli pobrani ludzie y kobiety do dworu, ktorzy przed żydami
gadali, y żydzi im naocznie dowodzili, każdy inaczey sobie tę kartę
tłómaczył, każdy się inaczey explikował, jako świadczą niżej opi-
sane, ciągnięte z nich inkwizycje.

1. Fedko Noga powiedział: iż będąc w piątek u mnie w cha-
łupie mówił, aby się nie wymawiać złym słowem, a niewiedzieć ja-
kim, żeby żołnierzy nie nazywać konfederatami, tylko narodowa ka-
walerja, żeby przed żydami nie gadać nic, bo się ciebie żydzi będą
wypytywać.

2. Wasyl Kuzyk był w cerkwi w wielki czwartek, nakazywał
xiądz z karty, aby nie mówić psiawiaro, psiakrew tak żydom jako
y lachom.

3. Starsi bratczykowie: Alexander Uniłowski, Ostap Woytów,
Nikoa Zamrykot powiadają: iż xiądz nakazywał z uniwersału, aby
kto co ma, składkę czynili na woysko y tę ofiarę oddawali do
niego, a on do xiędza dziekana Kociubijowskiego, y że więcej nie
mówił nic.

4. Maruńka, Kozaka starego żonka, powiada, iż karta przy-
szła taka, aby nie gadać za lachy, za żydy y haydamaki y sły-
szała xiędza nakazującego w cerkwi w wielki czwartek ruski.

5. Pawła Kozackowego syna żonka toż powiada, że zakazywał xiądz, aby nie mówić: psiawiaro, psiakrew, w cerkwi, w wielki czwartek.

6. Paraska, Piwowarowa służąca, powiadała, iż żonki pod cerkwią w święta gadały, że przyszła karta, aby wybrać kąkol z pszenicy, ale nie wie, które żonki tak gadały?

7. Feśka stara Swieczarka powiadała, że słyszała ludzi z Burdakowiec z kordonu cesarskiego, jako mówili, że przyszła karta do imć xiędzä Stopniewicza, aby kąkol z pszenicy wybrać; lecz, że to pijaczka, trudno oney dać wiarę, nareszcie, aby choć jednego człeka wypowiedziała, była bita; powiedziała, iż nie zna. Nareszcie powiedziała, że xiądz w cerkwi mówił, że haydamaki idą, czas wybierać kąkol z pszenicy. Lecz więcej takich świadków niema, procz tey baby pijaczki, y ta uciekła; z ktorych to świadków żadnego się nie posyła, bo nic nie warci, szczegulnie sam xiądz niech się explikuje, czyli miał te uniwersały,

8. Z bratstwa jedzie ich trzech, którzy byli przytomni tych inkwizycyi, że to było samo bałamuctwo, za ktore niektorzy wzięli karę, innych, mniej winnych, popuszczają się, a dla zatamowania obmów y języków tak pospolstwu, jako y żydom, xiądz odesłany; ktory, wyexplikowawszy się, aby był puszczoney, bo mu żona bardzo słaba y z gromady wszyscy się chcą popodpisywać, jako żadney noty po xiędzu Stopniewiczu nie będzie. O czym donosi prześwieťney kommissyi nayniższy podnożek, urodzony Paweł Siekierski.

Изъ картонa днлѣ Подольскаго воеводства № XIII.

СССХ.

Постановленіе порядковой Подольской комиссії, освобождающее отъ отвѣтственности священника Стопневича, обвиненнаго безъ всякаго основанія. 1789. Апрѣля 22—23.

1789 roku, dnia 22 kwietnia.

Kommissja porządkowa województwa Podolskiego, na uwiadomienie siebie o zaskarżeniu imci xiędza Stopniewiczza, parocha Zbrzyskiego, przez zwierzchność dworu tegoż, daje niniejszą rezolucją: gdy tenże imć xiędz paroch bez żadnej konwikcji zdaje się być oskarżony, przeto kommissja, w porządku przekonania siebie, zaleca zwierzchności dworskiej, aby, w porządku dokładney konwikcji, świadków na dzień jutrzejszy przystawiła; xiędz zaś paroch, do czasu zupełnego oczyszczenia się, przy w. officjale aby był zatrzymanym, rekwizycją uczyniła. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący. Pius Raciborowski. Ili Czarkowski. Ludwik Gurski m. p.

1789 roku, dnia 23 kwietnia.

Kommissja województwa Podolskiego imć xiędza Stopniewiczza, parocha Zbrzyskiego, jako z indagacji nie przekonanego, wolnym od zarzutu być uznaje i do domu powrócić natychmiast wolność daje. Ignacy Axamitowski, łowczy podolski, prezydujący m. p. Pius Raciborowski. Andrzej Piegłowski.

Кн. проток. застѣд. порядк. ком. Подольск. воевод. № 4347, л. 79.

СССХІ.

Слѣдствіе произведенное въ Стодულцахъ поручикомъ Рудковскимъ и хорунжимъ Шидловскимъ по поводу угрозъ, произнесенныхъ крестьяниномъ Иваномъ Антоповымъ противъ солдатъ и евреевъ. 1789. Апрѣля 21.

Działo się na gruncie we wsi Stodulcach u w. Majewskiego, woyskiego, possesora, w sprawie skłonnego do buntu Iwana Antonowego syna y innych, przez niego powołanych, parobków: Fedka Winnika, Ostapa Szyłowego y Petra Szyła, tudzież Michała Łobodynowego z Łuki. Dnia 21 kwietnia 1789 r.

Do ktorey indagacyi przystąpiwszy i. p. Rudkowski, porucznik regimentu pieszego buławy polney koronney, z i. p. Szydłowskim, chorążym regimentu granadyerskiego, w ten sposob:

Przywołany Fedko Dobenko, gospodarz, i pytany: za co twoich słuźących parobków: Petra Szyła y Ostapa, wzięli żołnierze, z ktoremi Michała Łobodynowego z Łuki, u ciebie będącego, y co za mowa między wami w chałupie była? Odpowiedział: dowiedziawszy się, iż żołnierze przyszli y wzięli Iwanka Antonowego syna, mówiłem do parobków: „kiedy Iwanka wzięli, to i was zabierą, bo on całą wieś w biedę może wwalić,—Dla czego to Iwanko całą wieś ma w biedę wwalić y co to za człowiek? Hultaj, bywał karany we dworze, że się bije z innemi, nawet y oycą starego za łeb bierze; żydów straszy rznieniem i nikogo nie aprenduje i chciał by do siebie jakich kompanów dobrać. A przy takich ludziach i niewinnych karać mogą. Bywał on z moim parobkiem Ostapem wysłany z tiutunami do Warszawy, to w drodze, porzuciwszy woły i tiutun, uciekł.—Jeżeli twoi parobcy: Ostap y Petro nie są tacy? i jeżeli z nim nie mieli jakiey namowy? Czy nie wiesz o tym? y co u ciebie robił Michał Łobodynów?—O parobkach moich zaręczam. Gro-mada o nich wiadoma, że u mnie nima czasu pilnować karczmy i po wieczornicach chodzić; o namawianiu zaś nie mogę wiedzieć, bom nie słyszał. Michałko Łobodynów przyjechał do mnie z Łuki na święta,

bo jest moy krewny, i mówił, że żołnierze polscy teraz werbuja; na to wchodzą żołnierze z i. p. chorążym Szydłowskim i wzięli zwyżpomienionych parobków. Więcey o niczym nie wiem y nic nie słyszałem.

Przyprowadzony Iwan Antonów syn i pytany: jak się zowiesz? wiele masz lat? zkąd rodem jesteś i jakich obrządków? czy masz żonę?—Nazywam się Iwan Antonów, rodem jestem ze wsi Zerebek z kordonu cesarskiego; lat mam dwadzieścia dziewięć; obrządków ruskich, unjat; żonę miałem, lecz mi umarła w same żniwa.—Jak się dostał do rąk żołnierskich y za co?—Idąc z karczmy już późno z swoją gospodynią, mówiłem jey, ażeby poszła dla żołnierzy nieść jedzenie; odpowiedziała mi, że już zanieśli; a wtym spytałem się: wiele ich do wsi przyjechało? odpowiedziała, że jest ze dwadzieścia; jam na to rzekł: „czort by ich ma; jakże bahato toi psi wiry najichało“. A nie wiedziałem o tym, że i. p. chorąży Szydłowski podsłuchał te słowa, którem mówił; wzięł mię natychmiast do dworu i pytał mię, dla czegom tak gędał? Ja, chcąc się przed nim wymówić z tego, powiedziałem, iż na żydów mówiłem, bo w karczmie ich wiele było. A gdy posłano do karczmy, iż niemasz innych żydów tylko arendarz jeden i nie było więcey i sam arendarz przybiegł dla przekonania mego, i dostawszy sześć kijów, abym prawdę powiedział, przyznałem się, iż na żołnierzy mówiłem wzwyżwyrażone słowa; i za to mię związano.—Co była za mowa między wami w karczmie z Chwedkiem Winnikiem, Petrem y Ostapem, parobkami Dubenkowemi?—Będąc z parobkami Dubenkowemi, tylko w karczmie zaczęliśmy mówić między sobą, jakim słyszał od przejeżdżających podwód z Humania, że dwie wsie wyrżnięte zostały od ryzunów i Gonta wyszedł, niedaleko Granowa stoi, a żołnierze polscy poszli teraz, ażeby Gonta nie wkroczył do Polski. Potym zaczęłem mówić, iż ja sine barwę lubię i do nich przystanę, a Petro i Ostap mówili: że nas kamienieccy zabiorą. Fedka zaś Winnika nie było z nami podtenczas.—Czy nie byłeś od kogoś namawiany do jakich buntów y rzezaniny?—Nie byłem od nikogo namawiany, ale sam namawiał Petra, Ostapa i Petra Winnika, aby

ze mną kompanją mieli.—Dla jakiejś ty przyczyny namawiał?—Bo oni wraz ze mną żyją i ze mną wraz w służbę może puydą.

Przyprowadzony Fedko Winnik i pytany: czy byłeś ty namawiany od Iwanka Antonowego syna i czy nie słyszałeś, iż on był żołnierzem i chce być ryzunem?—Będzie temu ze dwie niedziele, jak był u mnie po dwa razy Iwan w winnicy i mówił mi, abym przystał do jego kompanji, ale ja, mając professyą ganczarstwa i winnikiem zostaje, i dobrze mi się dzieje, nie chciałem na to zezwolić jemu, i o tym arendarzowi swemu opowiedziałem. Będąc w karczmie wieczorem, zastałem go, to słyszałem od niego mówiącego: iż był żołnierzem i będzie ryzunem; idzie Gonta, to ja was żydów sprawie; i nazajutrz dzień zrana powtarzał: że wy żydzi moją pracę daremnie bierzecie. Kobieta, tam będąca, polka, zaczęła mu mówić, że ty i polaków, nas, będziesz rznął. Za to jey pięścią w twarz uderzył i rzekł: że nie ciebie ja będę rznął, ale żydów. Do tego czasu jeszcze nikogo nie zarznął, chyba jak stanę ryzunem. Com tylko opowiedział, na to gotowy jestem przysiąc i w oczy mu powiem.

Przyprowadzony do konfrontacyi Iwan Antonów i pytany: czy był żołnierzem y czy chciał być ryzunem, gdy się na żydów odgrażał, y czy uderzył jaką kobietę, i jeżeli nie namawiał kogo do siebie?—Byłem wzięty w Tulczynie do żołnierzy i, mało u nich bawiąc, ludzie mnie wyręczyli. Ryzunem być nie chciałem, ale mnie nazwał żyd Dawid arendarz Stodulecki i baba, którą uderzyłem za to pięścią w twarz; a żydowi mówiłem, że ja ci tego nie zapomnę, aby tylko Gonta wyszedł. Nie namawiałem nikogo do tego, jak tylko Fedka Winnika, który mi odpowiedział, że go wszędzie wezmą żołnierze, bo jest sierota.

Przyprowadzony Ostap Iwanów. Kto go namawiał do ryzunów przez oskarżenie Iwana Antonowego?—Nikt mnie nie namawiał, a że mnie powołał Iwan, to się chce mścić, zem go oskarżył przed Mielnikiem za porzucenie chudoby jego w drodze.

Przywołany Petro Szyło. Jaką mieliście mowę w stodole z Ostapem i przybyłym do was Iwanem Antonowym o Goncie czyli

ryzunach?—Dwie niedzieli temu młóciłem z Ostapem w stodole, nadszedł do nas Iwan Antonow y zaczął mówić do nas obydwóch: „ciężko młocić y drwa wozić, porzućmy; są teraz żołnierze we wsi, to przystańmy do nich“. Ja mu na to odpowiedział: „kiedy chcesz, to przystań, boś jest wysoki, a co ja się nie zdam, bom stary y mały“. Ostap także odezwał się: „ja już służył w kordonie i odbili mi bebechy“. O Goncie zaś y ryzunach żadney mowy nie było między nami.

Pytany Michałko Łobodyn, zkad jest, co tu w Stodulcach robi, i jak dawno? czy zna Iwana Antonowego i czy nie miał z nim jakiey namowy? Jestem z wsi Łuki, przyjechałem do krewnych dnia 20 kwietnia na święta. Znam Iwana, bom chodził z nim do Brodów z łojami; nie miałem z nim żadney namowy, anim się z nim widział, jak tylko gdyśmy byli z sobą w drodze.

Przywołany żyd Duwid, arendarz stodulecki, i pytany: czy mówił Iwan Antonow w karczmie, że był żołnierzem y jeżeli nie odgrażał się na kogo?—W same ostatki zapust był w karczmie pijany i zaczął kłucić się, aby mu jeszcze gorzałki dodać. Ja, widząc go pijanego, nie kazałem mu dawać, on zaś, rzuciwszy się, szkło mi wszystko na szafie potłóknął, mówiąc: iż ja byłem żołnierzem, będę i ryzunem i ciebie najpierwey, żydzie, zarżnę. Był przy tym Juzko Kubów syn i Prokop, gospodarze, którzy stwierdzają też same wymówione przez niego słowa; bo ciż sami, widząc go niespokojnym, wyprowadzili z karczmy. Nazajutrz dzień zrana przyszedł sam do karczmy i zacząłem mu mówić, żeś mi wczoray porobił szkodę, trza dziś zapłacić, i słowa te mówiłeś, że będziesz ryzunem i mnie chcesz rżnąć. Na to mi odpowiedział: „wybaczay“. Kobieta Furmanka, polka, słysząc, iż się on przechwala do ryzunów, zaczęła mówić: „ty, synku, z takimi słowami nie wryway się, bo jest w Polsce teraz ruynacya“. On zaś, przyskoczywszy do niey, wycioł pięścią w pysk; ta z płaczem wyszła i nigdzie nie rekwirowała. Znam o tym, iż ten włóczył się wszędzie i że cztery lata nie było go we wsi, dopiero dwadzieścia niedziel, jak się zjawił i za-

czół służyć, a przed tym służywał w dworze u w. Rejterowskiego, szambelana, ale często uciekał i krył się. Bywał i karany, nic mu jednak nie pomaga. O innych zaś parobkach nic złego nie słyszałem, jak tylko o tym, bo nikogo nie słucha, ani aprenduje, na co y gromada zezna.

Po wysłuchaniu ze wszystkich wzwyżwspomnionych i od niego powołanych inkwizytów, okazała się ich niewinność; jedynie tylko złe postęпки Iwana Antonowego, tak przez odgrążanie się ryzuństwem, jako też ze wsi, od dworu, od żołnierzy i od podwód z podruży uciekaniem, winnym sam się daje. A przeto inkwizycya, odebrawszy zaręczenie od gromady i dworu, iż ci wszyscy, ktorzy tylko byli przez niego powołani, w żadnych złych postępkach i sprawowaniu się nigdy nie byli notowani, przeto onych uwalnia.

My, gromada wsi Stodulec, wiadomi będąc o złym sprawowaniu się Iwana Antonowego, a mając ostrzeżenie tak przez przechodzące komendy, jako y od dworu, ażebyśmy żadnych złych y podeyrzanych ludzi nie taili, ani przechowywali, przeto, wiadomi będąc o złych czynnościach y rozwiozłym jego życiu, upraszamy komendy, aby do ukarania za swe postęпки był do niewoli wzięty, y dajemy na siebie teyże komendzie cała gromada zaręczenie y opis, iż, jeze-liby kiedykolwiek tak z tych, od niego powołanych, jako też i innych w całej wsi, czyli też z parobków y gospodarzy miał się ktorzy okazać w czym podeyrzany, donieść natychmiast bez żadnego pokrycia obowiązani jesteśmy y powinniśmy dworowi; na co, dla większey wiary, jako nieumiejący pisma, kładziemy znak krzyża świętego. Dan w Stodulcach die 22 aprilis 1789 anno. Teodor Kierniczny. Jakob Podruszny. Iwan Frycz.

Z zasług zaś jego oddano mu było od gospodarza przy gromadzie złotych polskich 13 groszy 27; item dano złotych polskich sześć.

Przychylając się do tego zaręczenia gromady stoduleckiey wzglendem obwinionego y wzięcia z gruntu Iwana Antonowego, jako się to wszystko okazało na niego, co tu jest wyrażono, y gro-

mada ma się zachować w tych karbach, jakie odebrała zalecenia, ninieysze zaręczenie własną podpisuje ręką. Datum ut supra, J. S. Majewski m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

СССХІІ.

Показания, отобранныя Подольскою порядковою комиссіею отъ крестьянина Ивана Антонова, арестованнаго за то, что онъ высказалъ ропотъ противъ побившихъ его солдатъ. 1789, Мая 4.

Indagacja z Iwana, Antonowego syna.

Jak się zowiesz? gdzieś się rodził? wiele masz lat?—Ojciec mnie małym przywiózł z Żerebek do Stodulec i tam mieszkałem dotychczas.—Czem się bawiłeś z młodu?—Byłem przy rodzicach i tylko lat dwie służyłem w tejże wsi.—Co gadałeś, idąc z karczmy z gospodynią?—Gdy nadeszła komenda do Stodulec, wpadli żołnierze do naszej chałupy, jeden uderzył mnie i kazał iść po gospodynią, aby jeść dawała; ja poszedłem, a, idąc, mówiłem do gospodyni: „iż przyjechały psiajuchi“; co podsłuchali żołnierze i mnie wzięli.—Nie namawiał cię kto do buntu?—Nikt mnie nie namawiał, ani o tem nie słyszałem.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

СССХІІІ.

Слѣдствіе, произведенное въ селѣ Женишковцахъ поручикомъ Павловскимъ, вслѣдствіе заявленія управляющаго Мочульскаго о томъ, что крестьянинъ Иванъ Ковальчукъ произносилъ угрозы противъ поляковъ. 1789. Апрѣля 24.

Zażalenie od imć pana Moczulskiego, ekonoma ze wsi Żeniszkowiec, w ten sposób: mając doniesienie do mnie od wielu ludzi,

jako będącego na teyże części rządu, o zuchwałosci Iwasia Jurkowego, za co już był nieraz karany w dworze; a będąc jeszcze na jarmarku w Jołtuszkowie, perswadował człeku drugiemu, ktoren konia kupował, w ten sposob: „Nie kupuy teraz konia: za niedziel kilka kupisz takiego za złotych 5, albo y daremnie weźmiesz i będziem wybierać kół z pszenicy“. Co wszędy rozgłosilo się y do mnie się doniesło; a że kommenda polska, jeżdżąca y dążąca za takimi zuchwałemi ludźmi, teyże kommendzie wspomnionego Iwasia Jurkowego oddaje, na co ręką własną podpisuję się. Die 24 aprilis 1789 anno, w Żeniszkowcach. Szymon Moczulski m. p.

Przyprowadzony Iwaś Jurków był indagowany podług danego od dworu zaskarżenia, ale do niczego się nie przyznał, odwoływał się na ludzi, będących z nim pod ten czas na jarmarku, a osobliwie na Hryńka Lihmana, ktoren był do inkwizycyi przywołany.

Hryńko Lihman wyznał: prawda, że byłem wtenczas na jarmarku, ale o takiej mowie nic nie słyszałem, jeszcze mu sam mówił, aby u tego człeka nie kupował konia, ponieważ ten człowiek musi bydz podeyrzany, gdyż on się powiada z Harmak, a nie zna ludzi tych, ktorzy tam mieszkają, y zaraz od nich poszedłem. Potym, prawda, będąc już we wsi, a ten Jurko był karany w dworze, a przyszedłszy z dworu do karczmy, gdzie y ja znaydowałem się, mówił te słowa: „ta poczekayte, poczekayte, wsiły wże nam lachy na hołowy, jeszcze nam Boh dast dobra“. Nie wiem w jaki to sposób powiedział.

Szlachcic Jędrzey Tarnawski, będąc u inkwizycyi, wyznał na Iwasia Jurkowego, iż, przyszedłszy z jarmarku, a zdybawszy się z nim we wsi, pytał się Iwaś Jurków: „a co panie Tarnawski, nie kupiliście konia?“ na co odpowiedziałem: „nie kupiłem, bo teraz konie drogie“. Aż się odzywa do mnie Iwaś: „poczekać trzeba kilka niedziel, to i za złotych 5 będzie można kupić“. A więcej od tegoż nic nie słyszałem, a na to, com słyszał, i pod przysięgą zeznam— i wykonał w ten sposób:

Ja, Jędrzey, przysięgam panu Bogu wszechmogącemu, w Troy-
cy świętey jedynemu, iż wszystko to wyznałem, co tylko słyszałem,
nie nie zataiwszy, ani przyczyniwszy, tylko słowo w słowo wyzna-
łem, nie będąc ani bojaźnią zlékniony, ani przekupiony, tak mi pa-
nie Boże dopomóż i niewinna męka syna jego.—Nieumiejący pisać
Jędrzey Tarnawski, kładę znak krzyża świętego.

Po wykonaniu przysięgi Jędrzeja Tarnawskiego był przypro-
wadzony Iwaś Jurków i wyznał: „prawda, żem mówił temu szlach-
cicowi, żeby nie kupował teraz koni, ponieważ teraz moskale się
włoczą i konie zabierają i ludzi ciemieżą, to może później za rubla
konia dostanie, ale to mówiłem w dobrym sposobie“.

Był zapytany jeszcze Iwaś Jurków, czy nie z zawziętości kto
na niego te słowa wygadał?—Prawda, że ja poszedłem był na sło-
bodę pod Humań i tam przez lat kilka byłem; gdy powrociłem się
nazad do swego rodzeństwa, a będąc w dworze na indagacyi, przy-
dziedzicu mówiłem te słowa: „jak mi będzie jakie jeszcze pokrzyw-
dzenie, uderzywszy się w piersi, Bóg tylko wi, co ja zrobię.“

Był zapytany tenże Iwaś Jurków: czy nie słyszałeś od kogo
o jakich zmowach? Odpowiedział: słyszałem od Popyka, rzeźnika
z miasta Jołtuszkowa, zdybawszy się z nim w mieście przy domie
Tarnorudzkiego żyda, y przywitałem się z nim; ktoren zapytał me
się: „co tam dobrego u was słychać?“ Na co odpowiedziałem mu:
„u nas wszystko dobrze słychać“; a nawzajem pytałem go się, co
u was słychać; na co mi odpowiedział: „u nas źle słychać, bo żoł-
nierze polskie włuczają się, nie dają nam spokoju. Ale wże Gonta
prosił się trzy razy u Caryci, ażeby wyszedł w Polskie“. A ja py-
tałem się: „i coż z tego będzie?“ a on mi odpowieeział: „coś to
z tego będzie“; w tym nadszedł jakiś obcy człowiek y zaraz oby-
dwa rozeyszliśmy się.

Wyznał jeszcze Konstanty Bieniewski: gdy z tym Iwasiem Jur-
kowym jeździłem do Asłamowa ze zbożem, zdybawszy żyda, jadą-
cego za pszonem do Czarnego Jeziora, ktoren żyd przyznał się
przy mnie i przy tymże człeku, że ma skupować wiele jagieł; a

wyjechawszy razem z tym żydem z popasu w pole, mówi do mnie Iwaś Jurkow: weźmy się do drączków, zabijmy tego żyda, będziemy mieli pieniądze; na co ja sam, bojaźnią zlékniony, ledwie mu wyperswadowałem y, zaciowszy prędko konie, zostawiliśmy tego żyda. Co, jako słyszałem, to wszystko pod przysięgą zeznaje. Konstanty Bieniewski, nieumieiaący pisać, kłade znak krzyża.

Ta indagacya, uczyniona przez wielmożnego i. p. Pawłowskiego, porucznika regimentu granadierów, na gruncie w Żeniszkowcach. Dahlke kapitan.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

СССХІV.

Заявленіе въ порядковую Подольскую комиссію дворянина Мочульскаго, содержащее прсѣбу объ освобожденіи изъ подъ ареста крестьянина Ивана Ковальчука.—1789; Іюня 8.

Prześwietna kommissyo województwa Podolskiego, jaśnie wielmożni panowie y dobrodzieje!

Ponieważ najznacznieysi z gromady Żeniszkowieckiey gospodarze z dóbr połowy wsi Żeniszkowiec j. w. Markowskiego, chorążego Mielnickiego, pryncypała mojego, opisali się z zaręczeniem za Iwana Kowalczuka, pod wartą w Kamieńcu Podolskim zostającego, więc ja, z powierzonego mi gospodarstwa y attencyi nad poddanemi, przyłączam moje naypokornieysze proźby za tymże Iwanem Kowalczukiem, który żonę z małoletniemi dziećmi przy znacznym gospodarstwie swoim zostawił; a przeto znaczna szkoda skarbowi j. w. pryncypała mojego stanie się, o którego uwolnienie suplikując, wyznaję, że jest z naypowinnieyszym respectem prześwietney kommissyi wojewodztwa Podolskiego, jaśnie wielmożnych panów i dobrodziejów, nayniższym podnożkiem.—Szymon Stanisław Moczulski m. p. Dan w Żeniszkowcach, die 8 junii, 1789 anno.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

СССХV.

Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ свидѣтелей по поводу обвиненія крестьянина изъ села Женишковецъ, Ивана Ковальчука, въ произнесеніи угрозъ.

1. Powie świadek, iż pracowity Jakim Kowalow, spotkawszy się z Tarnawskim szlachcicem, mówił do [niego, aby nie kupował konia, bo za niedziel kilka za rubla kupi.

2, Powie świadek, iż tenże Jakim Kowalów zdybawszy się w mieście Ioltuszkowie z Jakimem Gidurem, pytał się: co u was słychać? Gidur odpowiedział: że nam żołnierze nie dają pokoju, ale ma wyjść Gonta, który się prosił u Carycy, ażeby wyszedł w Polske.

3. Powie świadek o życiu i postępowaniu tegoż Jakima Kowalowego.

Inquisitiones:

1 testis, laboriosus Antonius Wiszniowski tkacz, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Ja mieszkam w Żeniszkowcach, mam lat ośmdziesiąt i siedm, Jakima Kowalowego w Żeniszkowcach nima, a Iwaszko Kowalów, który siedzi tu w Kamieńcu w detencji; tego ja znam i Tarnawskiego szlachcica; o tym nie wiem kiedy z sobą gadali o kupowaniu koni, anim słyszał. 2. Słyszałem od różnych ludzi obcych w roku terażnieyszym przed świętym Woyciechem, gadających o wyjściu Gonty, który miał wygubiać polaków, ale od Iwaszka Kowalowego nie słyszałem; i owszem, gdym go raz zastał u popa na pogrzebie mojej synowej, słyszałem go wzdychającego, mówiąc: aby nas pan Bóg zachował od nagłej śmierci; a te słowa mówił z okoliczności powszechnego gadania o wyjściu Gonty. 3. Tego Iwaszka Kowalowego znam więcej od lat trzydziestu, zawsze się dobrze sprawował i żadney noty dotąd na nim nima.

2. testis, laboriosus Jakim Koleśnik, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Ja mieszkam, w Żeniszkowcach już lat trzydzieści na pierwszy, a wieku mego mam lat za sześćdziesiąt. Nie słyszałem żadney mowy Iwaszka Kowalowego z Tarnawskim szlach-

cicem o kupowaniu koni; od ludzi tylko słyszałem wtenczas, kiedy żołnierze Iwaszka brali do Kamieńca, jakoby tenże miał Tarnawskiemu odradzać kupienia koni, mówiąc: iż potym będą tańsze. 2. Pleno ignorat. 3. Ja, jak tylko przyszedłem do Żeniszkowiec, zastałem Iwaszka Kowalowego już ożenionego, znam jego życie, zawsze dobrze sprawował się.

3 testis, laboriosus Tymko Stepiszyn, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Ja od lat czternastu mieszkam w Żeniszkowcach, wieku mego lat mam więcej trzydziestu; Iwaszka Kowalowego, także w Żeniszkowcach mieszkającego, znam dobrze, o jego rozmowie z szlachcicem Tarnawskim nic nie wiem, względem kupowania. 2: Prorsus ignorat. 3 Znam tego Iwaszka od kiedym zaszedł de Żeniszkowiec, że się dobrze dotąd sprawuje, gospodarz słuszny i żadney na nim noty niema.

4 testis, laboriosus Maćko Juszcyszyn syn, praestito corporali juramento, recognovit. 1: Pleno ignorat. 2: Ignorat. 3: Ja mieszkam w Żeniszkowcach, zaprowadzony jeszcze od ojca mego, mam lat z piędziesiąt; z Iwaszkiem Kowalowym znam się z lat chłopięcych; nigdy nic złego nie uczynił y teraz gospodarzem jest słusznym.

5 testis, laboriosus Jan Mazur, praestito corporali juramento, recognovit: 1: Ja mam lat blisko sześćdziesiąt, mieszkam w Żeniszkówcach lat ze trzydzieści; nie słyszałem żadney mowy Iwaszka Kowalowego z Tarnawskim szlachcicem o kupowaniu koni, tylko ludzie gadali, jakoby Jwaszko miał mówić do Tarnawskiego: „nie kupuj teraz konia, bo w jesieni kupisz za dwa, albo za trzy ruble“. 2: Ignorat. 3: Będzie lat ze trzydzieści, jak znam tego Iwaszka; blisko niego mieszkam w Żeniszkowcach; żadney noty na nim nie ma; gospodarz słuszny i dobrze się rządzi.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 81.

CCCXVI.

Слѣдствіе, произведенное въ с. Волковинцахъ хорунжимъ Шидловскимъ по поводу подозрительнаго отзыва одного изъ жителей о вербогкѣ въ военную службу. 1789, Апрѣля 27.

Działo się na gruncie wsi Wołkowiniec w dworku namieśnika Garbowieckiego. Wyprowadzona inkwizycya z powołanego przez szlachtę Hawryła Szewca w sprawie wymówionych słów ściągających się do buntów, do którego indagowania przystąpiwszy, szlachte, ktorzy go powołali, do wysłuchania przywołać kazałem, niżej podpisany, dnia 27 aprilis, 1789 roku.

Przywołany szlachcic Jakob Jagniński y zpytany, co wie lub co słyshał o Hawryle Szewcu, ściągającego się do buntów? Słyszałem z ust pana Jurkiewicza, iż tenże obwiniony mówił, gdy chcieli go zwerbować do kawaleryi, że „chotiat mene to ti dudki zawierbowaty, ałe ja do nych ne prystanu, ałe kohda czas bude, to ja z hurtom y sam wyjichaty chotiw y hodenem iszcze z ratyszczom na konia sisty“. Czyliś wacpan tego sam nie słyshał, tylko od pana Jurkiewicza, y czy nie wiesz jeszcze co więcej o nim, albo też o innym? Samem nie słyshał, tylko mi powiadał pan Jurkiewicz, y nic więcej złego o nim nie słyshałem, ani też o nikim innym.

Po wyznaniu tym kazałem przywołać szlachcica Jurkiewicza, ktoren spytany: co słyshał od Hawryła Szewca, co by zciągało się do buntów? Gdym przyszedł do karczmy i. p. Muraczewskiego, widziałem, iż Iozef sluszarz i tokarz, ktorzy już do kawaleryi przystali, y Hawryła Szewca namawiali, ktory im odpowiedział: że ja do was ne prystanu; „ale, gdym ja wyszedł przed karczme, tenże przyszedł do mnie: „Wony mene pidmowlajut, abym do nych prystał, ałe ja ne prystanu y gdybyście meni pomohły, tobym ich y teper powiazaw y wybył dobre sam. A kohda bude czas y wże meni zkażut, to ja budu haren y sam z ratyszczom wsisty na konia, a może to

y ne zabawom bude“. Na ktore od niego słyszane słowa gotowem przysiądz.

Gdy y drugi szlachciec toż prawie wyznał, co y pierwszy, a jeszcze te od niego słyszane słowa y przysięgą ztwierdzić przyrzekał, zapytany jeszcze został, czy nie wie co więcej jeszcze do zkonwinkowania onego, gdy odpowiedział, iż nie wie, więc dla wybadania oczywistszego y doyscia, co by znaczyli te jego wymowione słowa, stawić Hawryła Szewca przed siebie kazałem, ktoren pytany:

— Jak się zowiesz? czyś polak, czy rusin? zkad rodem jesteś? wiele masz lat? czy masz żonę?—Hawryło Szewc, rusin, w Wołkowińcach rodywsia, lit maju 35, żinki ne maju.—Dla jakiey przyczyny tu jesteś powołany do inkwizycyi?—Ja sam ne znaju ani widaju, y ne czuju sia do niczocho, chyba kto jaku napast włożyw na mene.—Jakże mirkujesz, jakuż to napast?—Ne znaju, ałe uczuju wid pana.—Czy ne maweś jakowey rozmowy o kozactwi albo o jakoi woyskowej służbi?—Ni, nie miałem nigdy. Czy ne podmawiał tebe kto do czoho?—Ne podmawiał y poprysiahnu na teje.—A do woyskaż tebe ne podmawiał chto?—Taże podmawiał mene Iozef slusar, y tokar, ałe ja ne chotiw prystat, bo żadnoi ne maju ochoty do wijska.—Szczoz precie na toje im odpowiw, albo czy potim ne rozmawiał z kim o nych?—Widpowiłem, że ja do takich jak wy ne przystanu, ałe z nikim bilsze o tim ne rozmawiał.—Do jakich żeś maw ochotu prystat, kołyś skazaw, że do nych ne przystaniesz?—Do żadnych, chyba, żeby meni syłoju kazały.—To jakże ty każesz, żeś ni pered kim nie wspominał y żeś był namawiany od nich do służby?Ne spomynaw y ne pamiataju, żebym nawet bolsze howoryw z kim.—A jakże się okaże, iż nie tylko o tym, żeś był namawiany powiadałeś, lecz jeszcze y inne słowa, sciągające się do buntów y coś znaczące, wymowiłeś?—Koły to kto zkaże, w czym sia złym wymowiw, to wilno zo mnoju szczo chotity robyty.—A jak tebe perekonaju świadectwom, żeś skazaw, szczoś jeszcze haren y sam w hurti pojichały z ratyszczom, po kozacku sisty na konia?—Nema takoho czołowika, szczo by meni to

dooczne skazaw.—A jakże ne tylko tobi dooczne skażut, a do toho na toje przysiachnut?

A nech że już pryjde taki, kotory czuw, może ja sobi zhadaju.—To bude już po newczasi, bo kohda wony pryjdut y już dooczne tobi skażut, a jeszcze y prysiahnut, to ty u mene wiry ne budesz maty y doty tebe budu muczyty, aż wse meni wyznajesz, o czym tylko znajesz.

— Ja ne znaju y ne czuju sia do niczoho, a nawet żebym y toti słowa wyrik.

Powiedziałem mu na to: ponieważ ty się tak daleko zapierasz, o czym ja doskonale wiem i żeś wymówił, więc każe ci stawić świadków, aby ci doocznie y pod przysięgą powiedzieli, a gdy oni ci to w oczy dowiodą, dalszey z tobą inkwizycyi ciągnąć nie będę, lecz cię do fortecy przystawie, gdzie koniecznie wszystko wyznać będziesz musiał. Gdy tedy tenże inkwizyt y po tej przestrodze wypierał się, iż nie mówił, kazałem mu stawić doocznie szlachty, y z tych jeden zaprzysiągł, to jest szlachcie Jurkiewicz, y doocznie mu wymówił. Więc zakończywszy na tem mą inkwizycyą, onego w dyby zabić kazałem, a osądziwszy, iż gdyby więcej winnym nie był, za to, iż wypierał się tych mów, a zwłaszcza, że nie żonaty y wolny człowiek, do wielmożnego Dahlke, kapitana, wraz z przydaną odemnie inkwizycyą przystawiłem.

M. Szydłowski, chorąży.

Изъ картонна дмъз каменецкихъ № 5.

CCCXVII.

Показанія, отобранныя Подольскою порядковою комиссією отъ крестьянина Гаврила, арестованнаго за неодобрительный отзывъ о вербункѣ въ солдаты. 1789. Мая 4.

Indagacja z Hawryła Ilka z Wołkowinięc.

Jak się zowiész? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat?—Nazywam się Hawryło Szewc; rodem z Wołkowinięc; lat mam 35.—

Czym się bawiłeś z lat młodych?—Od młodości uczyłem się szewstwa i dotychczas jestem szewcem.—Co gadałeś z slusarzem i z tokarzem w karczmie?—Gdy zawierbowali narodowi ślusarza i tokarza na żołnierzy, byłem z nimi w karczmie, którzy mnie namawiali na żołnierza; odpowiedziałem, że: „ja do takich nie przystanę“. Zarzucono, iż miałem mówić: „przyjdzie czas, że i ja siądę na konia ze spisą“; ale ja tego nie pamiętam, bo byłem pijany.—Czy nie namawiał cię kto do buntów?—Nikt mnie nie namawiał, ani o tem słyszałem.

Кармонъ дмѣзъ каменеикихъ № 5.

CCCXVIII.

Декретъ Летичевскаго градскаго суда по которому крестьянинъ изъ села Волковипецъ, Гаврило Ильковъ, признается ни въ чемъ не виновнымъ и несправедливо арестованнымъ. 1789. Сентября 8.

Actum in castro laticoviensi in terminis quaerelarum in iuditiis causarum incarcerationum, feria tertia post festum sancti Egidii abbatis proxima, id est die octava mensis septembris, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo nono.

Inter generosum Nicolaum Pawłowski, dominum, actorem, personaliter, tum laboriosum Hawryło Jikow de bonis villae Wołkowince sorteque generesorum Basilii et Ioannis Zubrenki Wołkowinskie haereditariae, in possessione vero actoris existenti, subditum, incarcerationum, statutum, personaliter, generosum Theodorum Metwinski citatum et indicentem per generosum Gregorium Jaworski, generosum Jakobum Jagliński citatum per generosum Cajetanum Kumanowski, generosum Mathiam Jurkiewicz citatum et indicentem per generosum Iosephum Kowalski, generosos Iosephum et Mathiam Cynaty fratres, Gregorium Łuszczewski, Iosephum et Simonem Michałowskie, Stephanum Baftałowski, Thomam Obertyński, Iacobum Jankowski, Mathaeum Tarnawski, Mathiam et Ioannem Pa-

synkowskie pro deponendo fideli testimonio ad actoratum partis actoreae citatos per generosum Cajetanum Kumanowski, officium ad excipienda libera confessata ex statuto incarcerato accedit. Quibus exceptis, excipiendas inquisitiones censet. Post quas expeditas, admissibiles partes ad probationem juratoriam adinvenit. Post quod per partes indultum juramentum judicialiter ad lectionem ejusmodi inquisitionum accedit. Quibus lectis et trutinatis ac cum liberis confessatis combinatis, quoniam officio suo deductum est, laboriosum Hawryło Ilkow, subditum generosorum Żubrenkow Wołkowinskich haereditarium, ad praesens vero possessioni generosi Nicolai Pawłowski subjectum, in bonis villae Wołkowince sorteque praemissorum dominorum suorum de probis parentibus vitam sumpsisse, ipsummet pacate et extra pravam notam sese gessisse, pronunc aetatis suae annis triginta numerasse, anno praesenti milites nationales, saepe in villa Wołkowinće offuisse, in ibidem incolantes ad suscipiendum militare obsequium animasse; aliquando renitentibus etiam vi arripiendos propalasse, elapsa una septimana post festa sollemnia sacri Paschatis juxta vetus styllum anno sese volventi eundem laboriosum Hawryło cauponam generosi Winiawski, in Wołkowinće sitam, adiisse, illuc etiam generosum Mathiam Jurkiewicz reperiisse. Quo torcularium in sorte generosi Huda Wołkowinński, serarium, in sorte generosi Mroczkowski ante hac commanentes, protunc autem jam ia coetu militum existentis, adiisse, laborioso Hawryło, ad propinandum crematum et cerevisiam aposuisse, ad consortium sui servitiumque militare eundem invitasse, ad haec laboriosum Hawryło, conversum ad generosum Jurkiewicz, eundem, non se a praestante aliquo homine verum a simili sibi invocatum fore, allocutum esse: „insuper ut torcularius invigilet rei torculariae, serarius attendat ad incudem, ille quoque, acum sutoriam suasisse, tum alterius insidentibus dominis suis equos, praemente necessitate, etiam se per manubrium hastae equum insessurum, jam vero torcularium ac serarium ephippium non manutenturos declarasse. Post hasc generosum Jurkiewicz generoso Jagliński, domi suae hospitante,

praemissa enarasse, porro generosum Jagliński generoso Metwiński supra seram denuntiasse; generosum deinceps Metwiński generosum Szydłowski, officialem militarem, de Kamieniec ad villam Wołkowince mox advento, de praeinsertis notificasse, generosum Szydłowski, accepta ejusmodi notitia, generosum Jurkiewicz advocasse, de loqnello laboriosi Hawryło ex eo quesivisse. Quem praenominata in caupona transacta realiter retulisse, et super realitatem dictorum, urgente generoso Szydłowski, commendante, juramentum explevisse. Tamen generosum Szydłowski, motivo sibi nonnisi viso, ex inquisitionibus autem non patenti, laboriosum Hawryło detinuisse, ad Kamieniec advexisse, ad carceres tradidisse, eundemque laboriosum Hawryło proxime per spatium dimidii anni ad usque sustinuisse. Generosum Metwiński per filium suum ad falcastrandum suum faenificium laboriosum Hawryło aliquando velle appretiare, quem votis generosi Metwiński renuisse, alio itidem interstitio temporis testem contra generosum Metwiński exhibuisse, ex ineque invidiam et delationem generosi Metwiński, jam vero incarcerationem laboriosi Hawryło Ilkow derivasse. Proinde officium, attentis praemissis motivis et deductionibus, laboriosum Hawryło Ilkow de carceribus dimittendum sententiat. Quoniam vero pars actorea paenas pro indebita causata laboriosi Hawryło Ilkow incarceratione promerita, super generoso Teodoro Metwiński non urgat, proinde officium eundem generosum Metwiński liberum pronuntiat.

Книга городская летичевская декретовая, № 5445, листъ 61 на обор.

СССХІХ.

Ранортъ поручика Павловскаго капитану Дальке о предприпимаемыхъ имъ мѣрахъ для раскрытія крестьянскаго заговора и о слѣдствіи, производимомъ въ с. Свинной. 1789. Апрѣля 28.

Die 28 aprilis, 89 anno, z Swinny.

Wielmożny kapitanie dobrodzieju! List odebrany od wielmożnego pana dobrodzieja na dniu 28 praesentis; a podług dyspozycyi jego, odsyłam tego aresztanta do Unikowiec przez podchorążego Biernawskiego i z nim dwóch gemeynów, gdyż jeden unterofficier z 4 gemeyny od mojej kommendy jest w Zielenczu u j. w. Gawrońskiej, podkomorzyny, o których donosiłem w. kapitanowi, że na żądanie w. podsędka ziemskiego latyczewskiego posłałem. Ja teraz zostaje na inkwizycji w Swinney y mam do indagacyi 14 chłopów; nie wiem, jak prędko skończe, pojade do Bałamutówki i do Manastyrka, gdyż mam wiadomość o popie manastyreckim, że także ma mieć swoją komędę. Inkwizycyą z aresztanta tego, którego teraz odsyłam, zapieczętowaną przyłączam.—Zostaje na zawsze z повинным uszanowaniem wielmożnego pana dobrodzieja nayniższym sługą. I. Pawłowski, поручник.

O indagacyi ze Świnney nie mam co jeszcze donieść, ale podostawiałem krzyżyki pilipońskie i kubek u chłopów, co wyznali polacy na rusinów; a rusina, żeby y pik, to się nie chce przyznać, tylko tyle: „szczo ne wisten o tym, ne znaju i ne widaju“. Ieden świadek mi wyznał, że u drugiego chłopca mujstra była w stodole y w oczy mn to powiedział, a on nie chciał tego wyznać.

На оборотѣ адресъ: wielmożnemu i. p. Dahlke, kapitanowi w. m. panu dobrodziejowi.

Изъ картонна дѣлъ Подольскаго воеводства № XIII.

СССХХ.

Слѣдствіе, произведенное въ селѣ Свинной военною командою съ цѣлью раскрытія крестьянскаго заговора. 1789. Мая 1.

Inkwizycya na gruncie dóbr wsi Swinny jaśnie oświeconego xięcia Czertoryjskiego z gromady wyciągniona, dnia 1 maja, 1789 roku.

Mikołay Kropielnicki, szlachcic, polak, ze wsi Żeniszkowiec wyznał na Fedka Kostyszynego, iż będąc na exekucyi we Świnny, a przyszedłszy do młyna, słyszałem mówiącego tegoż Fedka, że już Gonta wyszedł w Polskę y z sobą ma kilka tysięcy młodców, ale polacy około go obstąpili, jednakże niech no przyjdzie wiosna, to on ich wszystkich wyrznie. A ja odezwałem się: „wolał byś żaru wziąć w gębę, niżeli te słowa gadać“; aż Fedko odzywa się: „ot, vse czort czortom, a lach lachom“—y do niczego się więcej przyznać nie chciał, y od kogo miał te wiadomości.

Andrzej Kowal wyznał dobrowolnie na Mikołę Michajłowego y Wasyla Mielniczuka, koło tegoż chałupy mówiących, iż będąc Petro syn Michała Mielniczuka w karczmie Proskurowskiej, pokłociwszy się z żydem, mówił tenże Petro: „Poczekay, czort by twoju mamu, żeby prędko wyszli rizuny, to was wszystkich wyrzniemy“. A Wasyl Mielniczuk uderzył Petra kijem y mówił: „a wraże, dywy szczo ty howorysz, ne mowczysz“;—aż Petro odpowiedział: „za szczo mene diadku bjesz, taże y twoi synowie są w teyże bursie y razem w waszey stodole musztrujemy się.

Przyprowadzony do indagacyi Petro Mielniczuk y chciał się wykupić od inkwizycyi, aby był wolny. Inkwizycya, nie uważając na to, przystąpiła do indagacyi; y wyznał, że się odgrażał wyrznać żydów y lachów, a gdy mnie diadko uderzył, prawda, żem mu mówił, że y twoje synowie to wiedzą co y ja, a że mieli się musztrować w stodole, nie chciał się przyznać.

Przyprowadzony Dmytro, Wasyla Mielniczenka syn, był zapytany: jak wy się musztrujecie z Petrem, nie chciał się przyznać,

tylko tyło powiedział, że ja nie wiem nic, ale oyciec z Petrem coś robili y nie chciał przyznać się, co?

Przyprowadzony Wasyl Mielnik był zapytany: co miał mieć za musztre z Petrem w stodole swojej; nie chciał się do tego przyznać, tylko wyznał, że Petro odgrażał się w karczmie proskurowskiej, że miał rznąć żydów y lachów.

Przyprowadzony Fedko, Wasyla Mielnika syn, y wyznał: że ja sam nieraz spominałem oycu, na co wam było bić Petra, a oyciec mi odpowiedział: „da czoho sia boisz, to ja sam za toje widpowim“. Tenże sam Fedko mówił we młynie, w przytomności Maxyma Kuzmicza Mielnika, ktoren w oczy mówił mu przy inkwizycyi: iż biorąc miarki mirosznik od niego, aż Fedko odezwał się: „poczekay, czort by twoju mamu, koby chutko tych lachiw y żydiw wyrizaty, to by było szcze dobre na świti“.

Dobrowolnie przyszedłszy Jaśko Mundiuk, polak, y wyznał na Wasyla Mielniczuka, iż winien był tenże Jaśkowi Marcichowi złoty jeden, ktoren upomniawszy się u niego, aby mu oddał, a że ten Jaśko Marcichow był pjany y nie uważał co Wasyl mówił, a Juśko Mundiuk był trzyżwy y słyszał te słowa od Wasyla: „poczekay, budesz ty szcze stojaty u moho poroha y prosyty, abym tia lde schowaw“ a żona Jaśka Marcichowego odpowiedziała: „boday jeś toho ne doczekaw“.

Przyprowadzony Jurko Stary, zapytany u kogo nocowali pili-pony? odpowiedział: że nocowali u mnie. Nie pytałeś się zkad oni są?—Pytałem się, oni mi odpowiedzieli, że są z Kijowa. Nie pytałeś się zaczym tu oni wyjechali?—Pytałem się, odpowiedzieli, że nas Carycia wysłała dwa tysiące powozek po całej Polsce. Nie pytałeś się po co?—Nie pytałem się, ale mi oni sami mówili, że z obrazkami. I pytałeś się, na co oni te obrazki rozwozili?—Nie pytałem się. Nie daliż ci co?—Dali mi krzyżyków trzy y kubek. Nie mówiliż ci dla czego ci to dają?—Nie mówili.—Tenże Jurko bałamucił: raz powiedział: że już w nocy do niego przyjechali y nie miał sposobności z niemi mówić, a potym wymówił się, że byli

u niego na wili y gorzałkie z niemi pił. Zapytany był o Petrze, co miał mówić w karczmie „że wyryżem lachiw y żydiw“. Wyznał, że prawda, a potem się znowu zaparł. Sam się jeszcze wymowił: „Taże ja nie był od piliponów podkupiony“. A gdy był zapytany: alboż oni dawali komu y pieniądze, aby nie wydali co myślą? odpowiedział, że nie wiem. *Bałamucił*

Przyprowadzony Hryćko, syn Jurków, u ktorego pilipy nocowali, był zapytany, czy nie byli u ciebie ci piliponi, którzy u twego oyca nocowali? odpowiedział, że przychodził do mnie jeden, ale pod ten czas mnie w domu nie było, a żonka moja przyjąć go nie chciała. Nie słyszałeś co o Pietrze, Michałka synie? Nie słyszałem, tylko tyło wiem, że go u mnie szukano, jak był uciekł. Toś musiał być człowiek podeyrzany, kiedy takiego hultaja szukano y trzęśli ciebie za nim? Czy nie słyszałeś o jakiej mowie o buntach, co wszędzie o tym słychać? może kto z drugiey wsi co gadał? Odpowiedział, że nigdy o niczym nie słyszałem. Nie chciał o niczym powiedzieć. Po odebrauey karze mówił, prosząc Pana Boga „Boże day myni terpliwiś“, a gdy był wyprowadzony od inkwizycyi, mówił w te słowa: „szcze day myni Boże teje perebuty; to ja szcze porosnu“.

Hawryło Mielników syn był zapytany: czy nie wiesz o jakich zmowach? Do niczego nie chciał się przyznać, tylko tyło, że kradł: woły, krowy, sukna, płutna, skury; gromada za niego ręczyć się nie chciała.

Изъ картонѣ дѣлѣ Каменецкихъ № 5.

СССХХІ.

Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства объ освобожденіи изъ подъ ареста крестьянъ, арестованныхъ въ селѣ Свинной, съ предоставленіемъ экономическому управленію права наказывать тѣхъ изъ нихъ, которые оказались виновными въ произнесеніи легкомысленныхъ рѣчей. 1789. Мая 28

Dnia 28 maja, 1789 roku.

Kommissja województwa Podolskiego, po uczynionej z poddanych Swinńejskich: Hryćka Jurkowego syna, Jurka Prokopczuka, Petra Michajłowego syna, Dmitra Wasyłowego syna i Fedka Wasyłowego syna, Wasyla Mielniczuka, Fedka Kostyszynego, Hawryła Mielnika syna, i Fedka Wasyłowego syna, tychże, w niczym nie przekonanych, z więzienia uwalnia; za słowa jednak, płocho wyrzeczone, po kilkoniedzielnym więzieniu po karę przyzwoitą do juryzdykcyi dworskiey odsyła i tymże wolny powrot do domu zabezpiecza. K. Józef Lipiński, podkomorzy Podolski, prezydujący, m. p. Tadeusz Matuszewicz m. p. Ili Czarkowski.

Книга протоколовъ засѣданій порядковой комиссіи Подольскаго воеводства № 4347, л. 89 н. об.

СССХІІ.

Показанія, отобранныя дворяниномъ Скржыцкимъ отъ крестьянина Юрка Матвійшина по поводу высказаннаго послѣднимъ фигуральнаго выраженія. 1789. Апрѣля 29.

Inkwizycya, wyprowadzona z Jurka Matwijszynego, który dał się z tymi słyszeć słowa „że trzeba wybrać kąkol z przenicy“ na co są y świadkowie. Datum w Ormianach, die 29 aprilis, 1789 anno.

Jak ci imie y przezwisko? Nazywam się Jurko Matwijszyn. Zkąd jesteś rodem? Rodziłem się w Ormjanach. Wiele masz lat? Nie wiem. Jakiego jesteś kunsztu? Jestem rolnik, gospodarz na gruncie. Czy prawda to, żeś mówił, będąc w karczmie, napijając się

co będziesz kłkol wybierał z pszenicy? Prawda, żem mówił, że będzie wybrany kłkol z pszenicy, lecz to do siebiem mówił w tym sposobie, że dając honor szlachcie, nazwałem pszenicą, a samego siebie, jako chłopa, kłkolem. Jakimże to duchem wyraziłeś te słowa, y coś mógł przez nie wnosić? Niczegom sobie nie wnosił, ponieważ ja to do siebiem mówił, że jestem chłop, a wy szlachta. Czyli to sam z siebie, czyli też z namowy czyjey miałeś tę myśl? Sam ja te słowa mówiłem, lecz z niczyjey namowy. Czy nie byłeś od kogo namawianym lub pieniędzmi ujmowanym? Nie namawiał mię nicht y pieniędzy od nikogo nie brałem. Dla czego żeś ludziom, którzy te słowa słyszeli, potym gorzałki chciałeś kupować? Dla tegom chciał kupować gorzałki ludziom, aby tych słów dworowi nie powiedzieli, bom się bał, słysząc zakaz wielki. Coż te słowa znaczą (gdy cię straszono karą), że wole ja sam karę ponieść, aniżeli kogo niesłusznie y niesprawiedliwie wprowadzić w kłopot y bidę? Tak jest, mówiłem te słowa, że, chociaż czuję się być niewinnym, jednak wole sam karę, chociaż niewinnie, ponieść, niżeli kogo niesłusznie y niesprawiedliwie w kłopot wprowadzać.

Które to inkwizycye, przezemnie wyprowadzone, podpisuję.
Ignacy Skrzycki, m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

СССХІІІ.

Показанія, отобранныя военною командою въ селѣ Монастыркѣ отъ крестьянина Василія Колесьника и священника, Онуфрія Горецкаго, обвиненныхъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 1.

Za rekwizycją wielmożnego imci pana Radeckiego, kasztelana, na Wasyla Koleśnika z dóbr wsi Manastyrka wyprowadzona inkwizycya die 1 maja, 1789 roku, która w przytomności tegoż wyciągniona była.

Zkąd ty jesteś rodem? Z Wołoszczyzny y tu zaszedłem na słobode. Za coś oddany do inkwizycyi przez gromade z części drugiej wielmożnego Kumanowskiego dziedzica? Byliśmy na obiedzie u jednego chłopca na części wielmożnego Kumanowskiego, aż jadąc wielmożny imci pan Radecki, kasztelan, koło teyże chałupy, wysiadł z pojazdu y kazał podać sobie wody, a wypiwszy tey wody, stawiając szklankę na stoł, mocno ją postawił; a ja, pod ten czas będąc już napiły, miałem mu powiedzieć: „ne stukay pane, czort by twoju ma“ y rwałem się do niego. A widząc to gromada, wtroniła mnie do alkierza y gumieny pana Kumanowskiego trzymał mnie, a ja y temu łajałem: „puśty mene, y ty taka psia wira, jak y win“. Zkąd miałeś tyle zuchwałości, żeś porywał się na pana, musiałeś słyszeć od kogo, że teraz lachów y żydów będą rzneli? Nie wiem ni o czym y to tylko zrobiłem przez pjaństwo.

Czy nie namawiał cię pop do czego? Nie namawiał. Przyznay się, gdyż ja od popa słyszałem, że masz myśl rznąć polaków y żydów. Kiedy tak pop powiedział, to y on o tym wiedział, bo ja tylko wstrzymywałem się poty, póki pop nie powie, a że już powiedział, to prawda. Jakim sposobem to mieliście robić, y kto był do tego początkiem, y siła was było w tym komplecie? Napierwiey przysięgaliśmy dziewięciu na bractwo, ale pop kazał nam tak przysięgać, abyśmy jemu byli posłuszni: żeby nam w oczy strzylali y w ogień kazali skakać, to żebyśmy mu byli posłusznymi; y teraz, podczas świąt ruskich, zwołał nas wszystkich bratczyków y mówił: pamiętaycież, trzymaymy się rypiakiem, niech nam Bog dopomaga, a jak dam znać czy w nocy, czy w pół nocy, abyście byli gotowi. Na kogoż naypierwey mieliście napaść? Pane! czy znajut waszi żowniry, szczo pan myślyt y gde im każe ity? Chyba wtohdy, jak im pan rozkaże. To tak y my, jak by nam kazaw ity, toby my musyły, choć by nam w oczy strylano, bośmy na teje przysiahaly. Kiedyżście mieli myśl wyścia rznąć? Czekaliśmy tylko rozkazu popa, ale byliśmy gotowi, tylko to złe było dla nas, że wszendy razem o tym ogłosiło się: To popowi wyznał w oczy, że na to przysięgali y byli

gotowi, tylko czekali rozkazu. Pop się tego odpiera. Mielżeście oręż swoy, czy pop miał wam dać swoją broń? Ja o tym nie wiem, bo ja tylko jeden z drugiey części, ale tamci ośmiu może wiedzą, bo oni na jedney części z popem. Wiem o tym, że pop jeździł w zimie, bawił się dwie niedziele, to może w drodze kazał narobić. Wszyscy o tey przysiędze wiedzieliście, y na jaki sposób, kiedyście oświadczyli mu te posłuszeństwo, że y rznąć mieliście? Wszyscy wiedzieliśmy o tey przysiędze y tak nam pop powiedział pod czas świąt ruskich: „pamiętajcież o tym, bo tey przysięgi nikt z was nie zdymie, chiba na krzyż ręce złożycie; y wspominał, abyście się ni przed kim z niczym nie wymowili. Czy nie przymuszał was pop do tey przysięgi? Nikogo nie przymuszał, ale my z własney ochoty przysięgliśmy mu na posłuszeństwo, co tylko rozkaże, to wszystko ażebyśmy gotowi byli wykonać y oświadczyliśmy się z tym, że y rznąć będziemy, jak nam powiesz. Spowiadałżeś się wielkanocną spowiedzią y przed kim spowiadałeś się? Spowiadałem się przed własnym swoim parochem. Coś miał za pytania na spowiedzi wielkanocney, czy nie spominał ci co o buntach? Powiedział mi tylko: „trzymay się kupy y krzepmy się, wszak przysięgaliście mi na posłuszeństwo, a może nam dopoże Bóg“. Powiedźże mi co więcej sły-
szałeś od popa y bratczyków swoych? Panie, niech oni staną mi na oczy, to ja y bratczykow y popowi będę wszystko mówił; to pod ten czas pan prawdy doydzie y dopiero o wszystkim się dowie y uweseli się. Słyszałem jeszcze o tym, będąc u Semena, bratczyka starszego, na obiedzie, aż Semen powiada: „żeby teraz Gonta do nas przysunął się“ aż w tym pop odzywa się: „oy, żeby to przyszedł, to by ja był za officera“. Po wyznaniu Wasylą żądała komenda, ażeby przystawieni byli do inkwicyi 8 chłopów z części wielmożnego Kumanowskiego, ktorych Wasyl powoływa, jakoby mieli razem z nim przysiądz popowi na posłuszeństwo. Wielmożny Kumanowski, nie pozwoliwszy onych do indagacyi, oświadczył się z tym, że sam ich przystawi do kommissyi województwa Podolskiego do explikacyi.

Ik wizycya z popa Manastyrzeckiego wyciągnięta.

Zkąd rodem? Z Kalusza z wojewudztwa Podolskiego. Jakiej religji? Ruskiej. Dawno jak xiędzem zostałeś? Lat ośmnaście. Gdzież waszeć święciłeś się? Na Wołoszczyźnie w Chocimskiej diecezyi syzmatyckiej. Długoż tam byłeś? Puł piąta roku, ale jak turcy przyszli do Chocima, to przejechałem do Polski. I gdzież przebywałeś, przyjechawszy do Polski? Byłem w Jełtuszkowie w mieście lat dwie za wikarego, a wyrobiwszy sobie instytucyą wielmożnego xiędza officjała, to jest pozwolenie mieć mszę w diecezyi swojej, gdyż pierwey przysięgałem na syzmę, po odebraney instytucyi, dostałem erekcyą od wielmożnego Radeckiego, kastelanica, do wsi Manastyrka, w ktorey wsi dotąd mieszkałem. Nie jeździłeś gdzie temi czasy? Jeździłem w zapusty na Półbereg do krewnych swoich. Jak się ten człowiek nazywa, co z tobą jeździł y zkąd on był? Nazywa się Maćko, zkąd jest, tego nie wiem. Oskarżony jesteś, że po nocy zawsze jeździsz y pijasz po nocy w karczmach z chłopami y masz z nimi jakieś szepty. Z chłopami nigdy nie pijam y o niczym nie wiem. Co miałeś za myśl jednego czasu w nocy, wyszedłszy z karczmy, mówić do Wasyla, żegnając się z nim: „pamiętaj też Wasylu, abyśtesia z czym ne wymowyły“. Nigdy tego jemu nie mówił. Ktoreń to parobek, wyszedłszy razem w komplecie więcej chłopów z karczmy w nocy, prosił, abyś go zapisał, aż sam odpowiedziałeś: „a w coż ciebie zapisać“. Aż odzywa się ten parobek: „ta wy znajete dobrodiju w szczo“; a pop odezwał się pod ten czas: „dobre, dobre“. I tego nie mówiłem N. B. Wasyl wyznał, że to Wasyl Hapkow zapisał się jeszcze. Co za mowa była pod ten czas, kiedy byłeś w karczmie z swojemi bratczykami cyrkiewnemi y kiedy szlachcic Kuraskiewicz chciał być bratczykiem starszym y dawał dzieśięć pni pasieki? Byłem podtenczas na dworze, ale Wasyl przywołał mnie do karczmy. Kuraszkiewicz szlachcic, któren dawał 10 pni pasieki na bractwo, był sparty na stole y nic do niego nie gadałem, ani on do mnie, tylko mówiłem do swoich bratczyków: „jużście się napili, idcież spać“; y zaraz rozeszliśmy się.

Przywołany był szlachcic Kuraszkiewicz y wyznał: że byłem pod ten czas w karczmie, jak Wasyl poszedł wołać popa do karczmy. Ja uczyniłem się spiącym, sparłem się na stół y nie spałem; aż xiądz wchodzi y napił się jeszcze wudki y mówił do swoich bratczyków: „napiliście się, idźcież spać“. Aż Wasyl odzywa się: „Dobrodzieju, ne budu ja tey noczy spaty“. Pop mówi: „czemu nie będziesz spać?“ Aż idzie żona Wasyla, a pop się pyta: „a to kto idzie?“ Wasyl powiada: „to moja żona“. Pop mówi: „to nie ty, bo szczo żonka to ne jidna howirka“. Aż Wasyl, żegnając się z popem powiada: „dayteż myni Dobrodiju ruku“. Pop dał mu rękę y mowi mu: „pamiętay że Wasylu, abyś się z czym nie wymowił“.

Drugi szlachcic, Stanisław Kuraszkiewicz, brat tego, wyznał: teyże samey nocy idącego Wasyla z żoną do domu swego, odgrażającego się na kogoś, wyrywając się od żony swojej, słyszał: „puść mnie, może go zastanę. Psia krew sobacza, psia wiara, pusty mene! Bih znaję, szczo sia z nym stane. „Ale żonka go nie puściła perswadując mu: „nie idź, Wasylu! wiesz jaki teraz czas“; y poszli do domu. Ale Wasyl wyznał, gdy był o to zapytany, to miał isć do Kuraszkiewicza, szlachcica, ale się nie chciał przyznać jaką myślą.

Изъ картонна дѣла каменецкихъ № 5.

СССXXIV.

Показанія, отобравшыя Подольскою порядковою коммиссією отъ крестьянина Василя Колесьника 1789. Мая 12.

Indagacya z Wasyla Koleśnika ze wsi Manasterka, aresztanta.
Die 12 maja, 1789.

Zkąd jesteś?—Z Monasterka.—Gdzie się rodził?—Rodziłem się w Zawalu, potym byłem na Wołoszczyźnie z lat dziesięć, a od lat 20 mieszkam w Monasterku.—Za co jesteś wzięty?—Był u nas we wsi obiad u starszego brata za dusze zmarłych, gdzie ja byłem; nadjechał wielmożny Radecki, prosił wody y dano mu; byłem pjany,

nie pamiętam, powiedziano, że łajał wielmożnego Radeckiego.— Czy namawiał cię pop monasterski na co?—Przysięgaliśmy nas dziewięciu z bractwa już temu lat pięć, a w te święta mówił nam pop w bractwie: „trzymaymy się kupy, a Bóg nam pomoże; abyśmy mu byli posłuszni, choćby strzelali, choćby w ogień, choćby o północy, kiedy ja każe, abyście byli gotowi.—Czy jeździł wasz paroch kudy?—Tey zimy po świętach jeździł nad Dniestr y bawił się dwie niedzieli.—Czy mieliście co robić z rozkazu popa?—Nie mówił nam pop o niczym, tylko kazał nam być gotowemi, gdyby do nas strzelano y żebyśmy czekali rozkazu.—Czy mieliście jaki oręż?—Nie mieliśmy żadnego oręża; pop, jeżdżąc, może co robił. Mówił co do was pop tych świąt? Mówił do nas tych świąt, że tey przysięgi nikt z was zdjąć nie może, chyba na krzyż ręce złożycie, y mówił, żebyśmy tego przed nikim nie mówili. Czy przymuszał pop do przysięgi? Nie przymuszał, ale my to z ochoty zrobili. Spowiadałeś się tey wielkanocy y czy nie mówił ci na spowiedzi, lub czy cię nie namawiał na co twój paroch? Spowiadałem się y mówił mi na spowiedzi: trzymaymy się kupy y bądźcie posłuszni. Nie słyszałeś co jeszcze od kogo? Będąc na obiedzie u Semena, starszego bratczyka. wyszliśmy nas trzech: Semen, pop y ja, na podworze; mówił Semen: „gdyby to Gonta wyszedł, było by wiele reywachu; a pop odpowiedział: „jabym zaraz był officerem“. Jak się nazywają ci ośmiu w bractwie? Starszy brat Semen, drugi Fedko Dowhaniuk, trzeci Semen Jurczyszyn, czwarty Fedko Zahajduruk, piąty Jakim Bednarz, szosty Iwan Stefanow, siódmy Wasyl Chapoczko, osmy Maxym Kaszczyn. Ci wszyscy ze mną przysięgali.

W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Tadeusz Matuszewicz m. p. J. Czarkowski.

Из картонна дѣла каменецкихъ № 5.

CCCXXV.

Показанія, отобравныя Подольскою порядковою комисією отъ священника Онуфрія Горецкаго. 1789, Мая 14.

Indagacya z parocha Manasterskiego, Onufrego Goreckiego, die 14 maja, 1789.

Gdzie się rodził? Rodziłem się w Kaluszu, dobrach wielmożnego Koziobrodzkiego, dziedzicznych, w wojewodstwie Podolskim. Dawno iesteś xędzem y gdzieś się święcił? Jako jestem xędzem jest lat 18. Święciłem się w czasie rewolucyi, kiedy Moskwa osiadła Wołoszczynę, przez biskupa tamteyszego, mieszkającego w Radowcach, a miałem tytuł do cerkwi wsi Witrance, naprzeciwko o ćwierć mili od Łojowiec, wsi w kraju polskim sytuowaney. Długoż byłeś tam parochem we wsi Witrance? Byłem lat puł pięta we wsi Witrance parochem. Dla czegoż wyszedłeś z mieysca tego z żoną y dziećmi? Jak nadeszli turcy, uszedłem kryjomo z żoną y dziećmi, gdzie się urodził, do Polski. Dokąd się udałeś, wszedłszy w kray polski? Wszedłszy w kray polski, udałem się do xędza officyała barskiego, przed którym zrobiłem konfessyą, czyli wyznanie wiary, zkąd byłem wikarym w miasteczku Iółtuszkowie, gdzie udałem się do xędza Czarnołuckiego y byłem w wsi Chaskowcach wikarym dwa roki, który mi wyrobił parochyą w Manasterku y kollacyą od wielmożnego Radeckiego; w ktorey wsi dotąd jestem parochem. Jeździł waszeć tey zimy, w ktore strony y o którym to czasie? Jeździłem tey zimy do Kalusza, byłem w Kapuścianach, w Kuczy, w Łojowcach. Mam w Kapuścianach za Kostiem Jaromirczukiem siostrę cioteczną; w Kuczy mam Żuka, który ma ciotkę moją rodzoną; w Kaluszu mam synowie trzy za Goryczukami, ktorzy są pod tym imieniem. Byłem w tych mieyscach niedziel dwie y powróciłem w maśnicę, na tydzień przed wielkim postem. Z kim jeździłeś w te strony? Jeździłem z najętym człekiem, imieniem Mackiem, teraz służącym u kommissarza, pana Rygulskiego. Czy nie byłeś na Wołoszczynie w tey porze? Byłem na Wołoszczynie w Witrance, gdzie

byłem parochem, gdzie bawiłem ze dwa dni. Dawno jesteś parochem w Manasterku? Jestem od lat 11. Czyli jest zwyczaj przysięgać we wsi w bractwie, y dawno bractwo przysięgało, y na co? Przy xiedzu dziekanie z Hryniowiec, Żukowskim, przysięgało bractwo już temu rok piąty; przysięgali na posłuszeństwo cerkwi y na wierność w potrzebach cerkiewnych. Co waszeć mówiłeś w starey cerkwi do bractwa o przysiędze? Tey wielkanocy, gdy miałem zlecenie pod interdyktem, aby kończyć nową cerkiew, y gdy bractwo, umówiwszy się, chciało rozbierać starą cerkiew w tydzień po wielkiey nocy na reparacyą nowę, po nabożeństwie więc, zda mi się w czwartek po Wielkanocy polskiey, poszedłem do starej cerkwi. Tam, zmówiwszy pacierz z gromadą za dusze zmarłych, nic, ani publicznie do gromady, ani przywatnie do bractwa nie mówiłem. Czy mówiłeś na spowiedzi do Wasyla Koleśnika, aby był o połnocy gotowy, kiedy rozkaz odbierze? Nie mówiłem tego nigdy na spowiedzi Wasylowi Koleśnikowi. Jak byłeś na obiedzie zadusznym u Semena, starszego bratczyka, czy wspominał tenże o Goncie y czy mówiłeś, że będziesz officerem? Byłem na obiedzie u Semena, ale nigdy tych słów nie słyszałem, ani o tym gadałem. Coż to znaczyło, co waszeć mówiłeś do Wasyla, wychodząc z karczmy: „pamiętaj, abys się z czym nie wymówił“. Byłem w karczmie, mówiłem do ludzi: „pódcie spać“ a do Wasyla tych słów nigdy nie mówiłem. Czy byli kiedy w tey wsi pilipony? Nie byli nigdy, ani ich widziałem, ani w żadnym mieyscu nie miałem z niemii rozmowy.

W. Raciborowski, chorąży latyczowski, prezydujący. Tadeusz Matuszewicz. J. Czarkowski.

Кармонъ дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCCXXVI.

Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ священника, Онуфрія Горецкаго. 1789 Іюня 25.

Libera confessata ex reverendo Onuphrio Gorecki, parochus ritus graeci latino uniti de bonis Manastyrek, sub celebratione terminorum querellarum officii castrensis Camenecensis Podoliae, die vigesima quinta mensis junii, anno Domini 1789, agitatorum, per officium plenum eductae.

1. Jaki wiek? Stan urodzenia? mieysce mieszkania rodziców y krewnych? mieysce mieszkania? Mam rok 43. Oyciec mój był w Kaluszu mieszczaninem y wóytem; wychowałem się u rodziców w Kaluszu.

2. Gdzie brałeś nauki? w którym je wieku zakończyłeś? kiedy wzięłeś powołanie do stanu duchownego? gdzie się święcił? przez jakiego biskupa? Trocha się w domu u dyrektora, a trocha w Szarogradzie w szkołach uczył; duchownym zostałem lat temu 18; święciłem się na Wołoszczyźnie y lat trzy mieszkałem; zkąd przyszedłszy nazad do Polski, wyznanie wiary uczyniłem w Barze, przed xiędzem Matkowskim, officjałem; potem byłem na wikaryi w Iółtuszku y w Michałkowcach, przy xiędzu Czarnołuśkim łacińskim, a na ostatek objołem parafją w Manastyрку.

3. Kiedy y w którym mieyscu wykonywałeś przysięgę w xiążeczce pod tytułem „Sokraszczenny katechizis“ przepisana? czyli za przeszłego archimandryty wspomniona xiążeczka została do cerkwiów rozesłana? czyli za terazniejszego, Wiktora Sadkowskiego, y czyli ją masz przy cerkwi? Ani przysięgi nie wykonywałem, ani o takiej xiążeczce nie słyszałem w naszej diecezyi, y żadnego Wiktora Sadkowskiego archimandryty nie znam.

4. Kiedy y jak dawno przykazano mieć xiążeczki przy cerkwi pod tytułem: „O pobiede na supostaty“? y czyli nabożeństwa albo suplikacye, w tey xiążce przepisane, nie były zaniedbywane? czy w każde święto od ciebie albo ludzi cerkiewnych było odprawowano? czyli xiążeczki rzeczzone kupował, czyli je darmo rozdawano y przez

kogo?—Takiey xiążeczki przy cerkwi mojej niemasz, y nabożeństwa z niey nie odprawiałem, ponieważ dopiero o niey słyszę.

5. Gdzie mieszkałeś y czym się bawiłeś między rokiem 1764 a 1766? gdzie mieszkał y w jakim był powołaniu między rokiem 1767 a 1769?—W tych latach djakowałem y rusczyzny uczyłem się.

6. Jakie miał od xiedza archimandryty listy, przez Boczkowskiego przywiezione, który przez xiedza Stefana Lewandowskiego, protojereja, był expedyowany y zaświadczony? Ani listów od nikogo nie miałem, ani Boczkowskiego, ani Lewandowskiego żadnego, archimandrytów, nie znam.

7. Czy miewał kiedy jakie ukazy od biskupa Mohylowskiego albo Kijowskiego lub od synodu bez wiadomości archimandryty Słuckiego y jakie te były ukazy? Ani tych biskupów, ani ich rozkazów nie znam, prócz swego Kamienieckiego.

Czyli bywał na soborach w Słucku, lub w innym mieyscu, gdzie był ostatni sobor, w czasie wizyty xiedza Sadkowskiego archimandryty odbywany, y czyli się z nim widział?—Ani Słucka, ani soboru, ani xiedza Sadkowskiego archimandryty nie znam.

9. Jakie względem buntów na soborze od archimandryty, lub od protopopów, czyli dziekanów, miał rozkazy? y czyli na piśmie, czyli ustnie czynione? Powiedziałem, że ani o soborze, ani o rozkazach, ani o buntach, ani o takich osobach nie wiem.

10. Podczas soboru, ponieważ nie wszyscy popi byli wołani, ale na dwie podzieleni części, w którey z tych znaydował się, y co w tym zgromadzeniu było czyniono?—Jak żyję, nie byłem na żadnym soborze y nic o tym nie wiem.

11. Czy podlega rządowi duchownemu tak, żeby nic nie zaniedbał, co by mu było nakazano?—Posłuszny jestem mojej zwierzchności unickiey y rozkazy jey pełnię.

12. Gdyby rozkaz zwierzchności duchowney wyszedł przeciwny krajowemu rządowi, któremu był by posłuszny?—Żebym wiedział, iż zwierzchność duchowna rozkazuje, co prawu krajowemu przeciwnego, pewnie bym jey nie słuchał.

13. Czyli przysięga na wierność, monarchini Rossyjskiej uczyniona, przeciwi się wierności, ktorey król polski y rzeczpospolita wyciąga od tych, co wspomnioney monarchini przysięgli?—Taka przysięga piewnieby się przeciwiła wierności swego monarchy, pod ktorego panowaniem mieszkam.

14. Kto namawiał do buntu, y jakie powody przekładały buntujące osoby?—Do buntów żeby kto namawiał, nie słyszałem.

15. Czyli dawali pieniądze ci, ktorzy do buntu namawiali? y z kąd mieli te pieniądze, ktore dawali?—Nie wiedziałem, żeby kto komu pieniądze dawał, y do buntu namawiał.

16. Czy pokazywali jakie pisma, y od kogo? czy powiadali, kto będzie autorem buntu? czyli obiecywali dla buntujących się pomoc jaką y z kąd?—Pisma żadnego nie widziałem, ani wiem, ktoby się miał buntować?

17. Czyli podeymujący się do buntów wypełniali przysięgę na co y dla kogo?—J o tym nie wiem.

18. Jakie przedtym przy nabożeństwach imion panujących bywało wspominanie? a jakie y w ktorym determinate czasie zalecenia w tey mierze od teraźniejszego archimandryty, Wiktora Sadowskiego, było przysłane?—Y przedtym y teraz modliłem się y wspominał papieża rzymskiego, nayjaśniejszego, króla, panów, wojsko y wszystkich chrześcijan.

19. Z jakiego powodu spisywano ludzi, wyszczegulniając wiek y zdatność?—Co roku podajemy rejestrem wszystkich parochjan, wiele się spowiadało, wiele nie, wiele umarło, wiele się narodziło, swemu dziekanowi.

20. Czyli po wzięciu w areszt nie był od kogo namawiany, żeby taił prawdę?—W areszcie będącego nikt mię nie namawiał, żebym się taił y prawdy nie powiedział.

21. Po co jeździł łą Wołoszczyzne?—Byłem tey zimy na Wołoszczyznie cwierć mili od Dniestru we wsi Witrance, gdiem był przedtym parochem, y tam bawiłem dni dwa.

22. Czy byli kiedy pilipony u ciebie w Manastyрку we wsi?—
Nie byli pilipony ani u mnie, ani we wsi.

23. Którego czasu wykonało przysięgę bractwo Manastyreckie y na co?—Przysięgało bractwo w obecności y z rozkazu dziekana na posłuszeństwo cerkwi y na całość kassy brackiey jeszcze w roku 1784.

24. Co waszeć mowiłeś tego roku względem przysięgi w starey cerkwi?—Byłem z gromadą tego roku w cerkwi starey y tam wigilję za dusze zmarłe odprawiałem, y nic do gromady o przysiędze, ani prywatnie, ani publicznie nie mówiłem.

25. Czy mówił na spowiedzi do Wasyla Koleśnika, aby był gotów, kiedy rozkaz odbierze?—Do Wasyla nigdy tych słów nie mówiłem.

26. Będąc na obiedzie u Semena, starszego bratczyka, gdy tenże Semen powiedział, iż słyszał, że wyjdzie Gonta y wiele będzie rozruchów, czy mówił te słowa: „Jak wyjdzie Gonta, ja będę oficerem“?—Tych słów nigdy nie mówiłem, ani się do tego znam.

Связка инквизицій Каменецкаго іродскаго суда, № 4145, л. 82—83.

СССХХVII.

Постановленіе порядковой Подольской комиссіи объ освобожденіи изъ подъ ареста впредь до окончанія процессовъ, вслѣдствіе ручательства уніятскаго епископа Бѣлянскаго, священниковъ: Бѣлецкаго, Горецкаго, Михневича и Прокоповича. 1789. Августа 6.

Dnia szostego miesiąca Sierpnia 1789.

Kommissya porządkowa województwa Podolskiego, rezolwując notę przez w. i. xiędza Michała Radewicza, archiprezbitera katedralnego y officjała generalnego Kamienieckiego Podolskiego, pod dniem dzisieyszym do kommissyi swojej podaną, ponieważ z woli y dyspozycyi j. w. i. xiędza Piotra Bielańskiego, biskupa Kamieniec-

rithus graeci—latino uniti, wizytę dyecezyi swojej aktualnie odprawującego, kładzie przez te notę kaucyą za wielebnych xięży: Michała Bieleckiego—Rossowskiego, Onufrego Goreckiego—Manasterzeckiego, parochów, Jozefa Michniewicza, exparocha Karpowieckiego, y Jana Prokopowicza, wikarego Karapczyjowieckiego, mniej lub więcej w czasie rozruchów między chłopstwem y podobieństwa do podniesienia buntów zaciszonych od kogokolwiek oskarżonych, doniesionych y do fortecy tuteyszej Kamieńca Podolskiego przystawionych, in sequestro za tym osadzonych, a dotąd przez nikogo nie skonwinkowanych in aliquo crimine, iż onych przy katedrze tuteyszej, ex sequestro fortalitii uwolnionych, umieścić chce y każdego czasu, za dyspozycyą kommissyi swojej, do sądu cywilnego dla wyvodu lub za przekonaniem w przewinieniu odniesienia z prawa y sprawiedliwości przyzwoitey kary, officium konsystorza tegoż Kamienieckiego stawienia onych bierze na siebie obowiązku ciężar; zatym kommissya porządkowa, przychylając się do wspomnioney cum praemissa cautione podaney noty, wyżej wspomnionych wielebnych xięży: Michała Bieleckiego—Rossowskiego, Onufrego Goreckiego—Monasterzeckiego parochów, Jozefa Michniewicza—exparocha Karpowieckiego, y Jana Prokopowicza—wikarego Karapczyjowieckiego, za osobliwym rewersem na rzecz kommendy fortecy tuteyszej Kamienieckiej, przez tegoż w. i. xiędza officiała generalnego Kamienieckiego z takowym zapewnieniem danym y podpisanym, z sekwestru fortecy uwolnionemi byź słusznie sądzi y deklaruje. K. Lipiński, podkomorzy Podolski, kommisarz prezydujący mp. I. W. Darowski P. Z. P., kommisarz mp.—I. Nitosławski, kommissarz.—Ili Czarkowski, kommissarz.

Кн. прток. засѣд. порядк. ком. Подол. воев. № 4347, л. 93.

СССХХVIII.

Показанія, отобранныя въ Летичевскомъ городскомъ судѣ отъ подсудимаго, крестьянина Васи́лія Колесѣ́нника, и отъ 9 членовъ церковнаго братства въ селѣ Монастыркѣ. 1789. Сентября 8.

Libera confessata ex laborioso Wasyl Koleśnik, subdito de bonis villae Monastyrek, medietate ad tractum Międzybożensem spectanti, ex mente sententiae officii sui in terminis quaerelarum sui iudicii causarum incarcerationum, feria tertia post festum sancti Aegidii abbatis proxima, id est die octava mensis septembris anno Domini 1789 probata, juxta per partem instigantem porrecta puncta, coram officio pleno excepta.

1. Ja, Wasyl Koleśnik, jestem poddany z Manastyрка wsi z połowy j. o. xięcia Czartoryskiego, generała ziem Podolskich, do Międzyboża należącey, tamem zaszedł od lat 26 ze wsi Zawala, nad Zbruczem rzeką leżącego, y ożeniłem się,—posiadam grunt pojedynkowy, mam lat około 50. Ludzie Monastyrzeccy z części tej, na ktorej mieszkam, nie gadali tego, żeby mię do dworu mego pana wzięto y do Kamieńca zaprowadzono, jako haydamakę, o czym dopiero pierwszy raz słysze. 2. Prawda żeśmy z popem Monastyrskim napijali się nie raz, ale zmowy żadney na rzeź nie czyniliśmy. 3. Żonie mojej nie wrywałem się, idąc z karczmy do domu, y nie mówiłem tego, że „mi trzeba robotę zacząć rznienia lachów czyli szlachty, umowioną z kapłanem“. 4. Na chrzcinach nie jednych bywałem, ale o rznieniu żadney zmowy z popem nie miałem, tylko jak umarło dziecie panu Rzepeckiemu, szlachcicowi z Manastyрка, danego od tegoż pułkownika na bractwo, dałem popowi, a on mi mówił: „pamiętay-że przypomnieć, abym go zapisał“. 5. W. Radecki, jadąc przez Manastyrek, stanął przed chałupą Semeną, poddanego z części w. Kumanowskiego, wyszedłszy z karety, usiadł na przyspie tegoż Semeną, gdzie na tenczas był obiad braterstwa cerkiewnego. Ja, będąc tam także, jako bratczyk, ukłoniłem się w. Radeckiemu, mówiłem dziękując, że trafił na ten obiad;

nie wiem natenczas który człowiek mówił do drugich, aby mnie odciągnąć, abym pijany nie dokuczał temuż w. Radeckiemu. Petro gumieny w. Kumanowskiego mówił do mnie, że „cię wezmę y zwiążę“. Jam zaś odpowiedział: nie doczekasz tego, abys mię wiązał; jednak on, pobudziwszy drugich swoich, związali mię y zaprowadzili do dworu swego, w Manastyrku będącego, y tam przeno-
cowałem; a nazajutrz, jak przyszedł Petro, imć pan Piotrowski, administrator w tym że dworze, mówił do niego, łajając: „na coście tego człeka“, to jest mnie, „tu przyprowadzili?“ Gdym się zaczął prosić, aby mię puścił, on się ekuzował, że nie może, ponieważ pan moy już wie o tym, radził mi, abym dał swoich koni do jego wozka, obiecując mię zawieźć, bratczyków wzięwszy z sobą, do Swinny, do dworu swego pana, y tam mię wymówią; dokąd gdyśmy przyjechali, staneliśmy przed wrotami; Petro gumieny zerwał się z wozu, poszedł do swego pana, po podworzu natenczas chodzącego z porucznikiem; W. Kumanowski przyszedł do mnie do wozu, łajał mię y oddał mię w ręce porucznikowi, który mnie zawiozł do dworu xiążącego y do pana Drzewieckiego podstarościego, y oddany tam zostałem drugiemu imci panu porucznikowi, Pawłowskiemu, w tymże dworze stojącemu. Ten i. pan porucznik kazał mię bić rozgami, aż do krwi, a to za W. Radeckiego, żem jakoby go napastował wczoray; w tym nadjechał W. Radecki do tego dworu, ja do niego raczkiem przyszedłem, prosząc, aby mi darował, jeżelim co wykroczył przeciw niemu; on zaś odpowiedział, że nic mi nie winien, niech cię pan Bog wyprowadzi. 6. Nazajutrz pytali mnie się, czy nie masz u popa spis y strzelby, y innego oręża? odpowiedziałem, że nie wiem. Gdy mi mowiono że będę poprowadzony do Kamieńca, mówiłem z bolu, jak mię bito, że nie tylko ja poydę tam, ale y więcey jeszcze poydzie ze mną. A o tych mówiłem, którzy przysięgali przed popem naszym y dziekanem na posłuszeństwo cerkiewne w chałupie popa przed lat sześciu czy siedmiu, y krzyżyki kładliśmy na papier pisany już, ale nam tego nie czytano, co było tam napisano. Było nas do tey przysięgi y podpisu dziesięciu:—pierw-

szy ja, Wasyl Koleśnik z części j. o. xięcia imci; drugi Jakim Bednarz, trzeci Iwan Stefanów, czwarty Chapoczków syn Wasyl, piąty Fedko Dowhaniuk, szósty Semen Zahaydurów zięć, siódmy Hawryluk, ósmy Semen Jurczyszyn, dziewiąty Fedko Zahayduruk, dziesiąty Maxym Kaszczyn; a ci dziewięciu oprócz mnie, wszyscy są z części W. Kumanowskiego. 7. Ani namawiał mię pop do rzezi, ani przysięgałem w pustey cerkwi, oprócz wyżyrażoney przysięgi wykonania y podpisywania się na karcie, która karta jest u popa naszego. 8. To tylko mówiłem popowi, tam będącemu przy w. poruczniku, że gdyby on miał taką moc nademną, jak waszmość pan, tobym go, to jest popa, słuchał y coby kazał, robiłbym, com z bolu mówił. 9. Z popem czasem mówiłem po wołosku jakie słowo y to przy ludziach, nie na ustroniu. Nie wiem, aby pop przegrażał się szlachty rznąć, albo żeby miał radzić sprzyjającym sobie przebierać się w siermięgi; y gdy syn popa naszego jeździł za Winnice, który pierwej uczył się w Barze, potym wzięto go do żołnierzy y miał uciec teraz od nich; ale tego doskonale nie wiem. 10. Widziałem na środku cerkwi obrazki malowane na drzewie niewielkie, ktore oddał do teyże cerkwi Prokop Hawryliszyn z części W. Kumanowskiego, a tych obrazków on dostał od przejeżdżającego jakiegoś człeka, już temu jest z rok. Przy mnie nie zabierał dziekan Olexiniecki tych obrazków, natenczas już byłem w Kamieńcu, ponieważ ja już w więzieniu jestem niedziel 20, a to teraz miało się stać niedawno. *Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit. Thomasz Dorożyński, judex castrensis Laticoviensis. Michael Družbaczki, notarius castrensis Laticoviensis.*

Libera confessata ex laboriosis: Jakim Bednarz, Iwan Stefanow, Fedko Dowhaniuk, Semen Zahaydurów zięć, Semen Jurczyszyn et Fedko Zahayduruk, atque Hawryluk Hrycko, ex permoventia recognitionis, per laboriosum Wasyl Koleśnik sub puncto sexto, superius adnotato, depositae, coram officio pleno excepta quoad idem punctum sextum. 1. Laboriosus Jakim Bednarz de bonis villa

Manastyrek medietate magnifici Kumanowski, ab annis 17 ibidem commanens, annorum 70 aetatis suae, recognovit: Piąty lub więcej temu rok, jak ja chorowałem, natenczas tamci, to jest: Iwan Stefanów, Fedko Dołhaniuk, Semen Zahaydyrów zięć, Semen Jurczyn, Fedko Zahaydzuruk, Wasyl Koleśnik, Michayło Swiec, Maxym Kaszczuk, Wasyl Chapków, Hawryluk Hrycko przysięgali w chałupie popa naszego Monastyreckiego, przed tymże popem y dziekanem z Hryniowiec, xieżdem Żukowskim, na posłuszeństwo cerkwi. Jakiem zaś ozdrowiał, podczas schadzki braterskiej u popa, y ja przysięgłem także na posłuszeństwo cerkwi; pierwey zaś pop mi mówił, że jak nie przysiężesz, to dasz grzywien dziekanowi złotych 2, y musisz pójść do spowiedzi do Hryniowiec. Czy kładłem krzyżyk na karcie, od popa podaney, nie pamiętam, y co było napisano na tey karcie, nie wiem; to wiem, że po polsku pisano było, a to był regestr wielki oprawny, który jest teraz u w. Kumanowskiego.—*Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

2. Laboriosus Iwan Stefanow de bonis villae Monasterek medietate magnifici Kumanowski, annorum 30, nativus subditus de ibidem, recognovit: Lat temu 3 lub 4 skończy się, jako imć xiaźdz dziekan z Hryniowiec zjachał; przysięgałem w chałupie popa naszego na posłuszeństwo cerkwi, y krzyżyki położyliśmy na tabelli, czyli xieżde cerkiewney, którą kazał na wiosnę pan nasz przynieść do dworu; nie wiemże, czy ona tam została się, czyli jest u bratczyka. Oprocz mnie, przysięgali na to samo wyż wyrażeni ludzie y krzyżyki kładli na tabelli, czyli xieżde cerkiewney, jakom dopiero powiedział. Jakośmy przysięgali, mówił do nas imć xiaźdz dziekan, że jeśli nie będziecie posłuszni cerkwi, to was odłączy od wiary, y pop was nie będzie słuchać paschalną spowiedzią, y będziecie musieli aż do mnie jachać na spowiedź, do Hryniewiec.—*Recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

3. Laboriosus Fedko Dołhaniuk, subditus nativus de bonis villa Monastyrek medietate magnifici Kumanowski, annorum plus-

quam 40, recognovit: Lat temu 4 mniesy więcey jakieśmy przysięgali w chałupie popa naszego przed dziekanem z Hryniowiec, który nam przepowiadał, abyśmy byli posłuszni cerkwi, to jest, maystrów do budowania cerkwi utrzymywali, drzewo na nią wozili y porządek utrzymywali cerkiewny; nie podpisywaliśmy się natenczas, ale dawniey. Przy tey przysiędze byli popi z Michałkowiec y Jankowiec, którzy przyświadczałi, że y u nich przysięgali bratczyki na posłuszeństwo cerkwi; my się zaś dowiedzieli, że nie przysięgali z tych wsi ludzie. Przysięgali zaś ze mną ci sami, co są wyżej wypisani, a mnie czytani.—*Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.*

4. Laboriosus Semen Zahaydyrów zięć, subditus de bonis villae Monastyrek medietate magnifici Kumanowski, ibidem natus, annorum plusquam 40, recognovit: Lat temu cztery na piąty, jak kiedy cerkiew zaczęli budować, a nasi nie chcieli się przykładać do tego, zjachał dziekan z Hryniowiec, przed którym w chałupie popa naszego przysięgałem ja z drugimi, to jest: z Wasylem Kołesnikiem, Jakimem Bednarzem y innemi, tu popisanemi, a to na posłuszeństwo cerkwi, y krzyżyki kładliśmy na rejestra braterskie, która xięga jest u pana naszego; więcey zaś nikogo przy tym nie było, jak wyżwyrażeni ludzie, z cudzych. Popi zaś jaey, czyli byli przy tym, nie pamiętam.—*Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.*

5. Laboriosus Hawryluk Hricko, recognovit, subditus natus de villa Monasterek medietate magnifici Kumanowski, annorum plusquam 30: concordat in omni cum immediate recognoscente; te rejestra ktoreśmy podpisywali, czytano co do posłuszeństwa cerkwi, a więcey co by tam było pisano, nie czytano nam y nie wiem.—*Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.*

6. Laboriosus Semen Jurczyszyn, subditus de villa Monastyrek medietate magnifici Kumanowski, ab annis 19 ibidem commanens, ibidemque uxoratu de villa Zielincze advena, recognovit et

concordat cum 5 et 4 recognoscente in omni, hoc adjecto, że natenczas; gdyśmy przysięgali przed dziekanem na posłuszeństwo cerkwi, był y pop z Mlchałkowiec y powiadał, że y u mnie bractwo przysięgło, y teraz posłuch około cerkwi lepszy jest.—Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.

7. Laboriosus Fedko Zahayduruk, subditus natus de villa Manastyrek medietate magnifici Kumanowski, annorum plusquam 30, recognovit: Czwarty temu rok jak przyjechał do nas dziekan z Hryniowiec, zwołał nas bratczyków tych, co tu są ze mną y co tu popisani, do chałupy popa naszego y mówił, że wszędzie to jest, iż bratczyki przysięgają na posłuch cerkwi, tak około budowania cerkwi, pogrzebów y innych potrzeb na cerkiew, zaczym y wy przysiężcie. Przysięgliśmy tedy przed nim na to samo, y krzyżyki kładliśmy na registra cerkiewnych przychodów y rozchodów, które registra, jak Wasyla Koleśnika wzięto w więzienie, były u pana złożone, dziś zaś gdzie są, nie wiem; wiecey zaś, czy był kto podczas tey przysięgi, czyli nie?—nie pamiętam. Jakim Bednarz nie chciał przysięgać, ale dziekan z Hryniowiec y pop nasz nastraszyli go grzywnamy, y że spowiedzi słuchać nie będą, y tak przysięgł na posłuszeństwo cerkwi.—Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.

8. Laboriosus Wasyl Hapczukow, de villa Monastyrek medietate magnifici Kumanowski subditus natus, annorum 24, recognovit: Wiem o tym dobrze, że Hryćko brat moy, y ci, co przedemną zeznawali, przysięgali na posłuszeństwo cerkwi, około budowania oney y innych potrzeb, lat temu pięć, nie wiem zaś, w którym mieyscu przysięgali? Teraz na wiosne kładliśmy krzyżyki y ze mną Semen Zahayduruk, Wasyl Koleśnik, Semen Jurczyszyn, Jakim Bednarz; czyniliśmy to w chałupie popa.—Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.

9. Laboriosus Petro Gumienny, de villa Monastyrek medietate magnifici Kumanowski subditus, annorum plusquam 30, recognovit: Wiem o tym dobrze że lat temu cztery, mniej wiecey, iż przysię-

gali w chałupie popa: Wasyl Koleśnik, Jakim Bednarz, Fedko Dołhaniuk, Semen Zahaydyrów zięć, Iwan Stefanów, Semen Jurczyn, Fedko Zahayduruk, Wasyl syn Chapczuków, Hryćko Hawryluk y inni, ale nie wiem na co, y nie wiem czy kładli krzyżyki na jaki podpis; powiadali mi ci ludzie, dopiero wyrażeni, że przy tey przysiędze był tam dziekan, ale nie wiem doskonale, skąd on ten dziekan. Powiadali mi znowu ci ludzie, że się podpisywali na regestrze na posłuszeństwo cerkwi, ten zaś regestr nie wiem gdzie teraz znajduje się.—*Recognoscens, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit. Thomas Dorożyński, judex castrensis Laticzoviensis. Michael Družbacki, notarius castrensis Laticzoviensis.*

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 92—93.

CCCXXXIX.

Показанія свидѣтелей, отобранныя въ Летичевскомъ городскомъ судѣ по дѣлу о крестьянинѣ Васи́лѣ Колесъникѣ. 1789. Сентября 8.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi instigatoris officii castrensis capitaneatus Laticoviensis contra reatum laboriosi Wasyl Koleśnik, statuti incarcerati, ex mente sententiae officii sui in terminis querellarum seu judicii causarum criminalium, feria tertia, id est die octava mensis septembris, anno Domini 1789 probatae, conscripta, subscripta et officio pleno castrensi Laticoviensi ad auscultandum ex testibus fidelia testimonia porrecta.

1. Zezna świadek, jako wie, widział lub słyszał, jako, jeszcze przed wzięciem Wasyla do komendy Kamienieckiey na tydzień czyli więcey przody, poddani Manasterzeccy z części, possessyi w. Wituszyńskiego podległej, publicznie y głośno mówili, ażeby tegoż Wasyla Koleśnika do dworu wziąć y do Kamieńca w kaydanach oddać, a to za to, że jest hultay y haydamaka.

2. Zezna świadek, jako tenże Wasyl, napijając się w karczmie wraz z popem Manasterzeckim, umawiali się z sobą, ażeby na szlachtę zacząć napadać y tych wyrznąć.

3. Zezna świadek, iż razu jednego, gdy go żonka jego własna z karczmy prowadziła do domu, a on się gwałtem od niej wydzie-
rał, mówiąc te słowa: „pusty mene, pidu, budem zaczynaty ro-
botu, o kotoryi umowyłyśmo sia z dobrodziejom naszym, budem
psia wiru lachiw ryzaty“.

4. Wyzna świadek, jako tenże Wasyl w marcu jeszcze roku
teraźniejszego, był u jednego człowieka na chrzcinach w Manas-
terku y wyraźnie z popem Manasterzeckim powtórnie umawiali
się, ażeby jak nayprędzey żydów y lachów rznąć zacząć; a gdy
się ztamtąd rozchodzili, pop Manasterzecki w głos napominał Wa-
syla w te słowa: „pamiatayże na teje Wasylu, szczośmo howoryły,
szczobyś sia pered kim ne wymowyw“.

5. Wyzna świadek, jako późnief niečo w. stołnik Radecki,
przejeżdżając przez Manasterek pomimo chałupy Semeną, kazał
stanąć y dać sobie wody, ale, wypitszy, stawiając szklanke, stuk-
nął trocha nią ob stół. Na tenczas tenże Wasyl zuchwale odzywa-
się w te słowa: „Słuchayno pane! ne stukay, czort by twoju ma,
psia jucho y psia wira“, ktorego zaraz gromada Manasterzecka
porwała y, do alkierza wtrąciwszy, zamkneła; aże jeden poddany
Manastyrzecki, polak, został się z nim w alkierzu, ażeby mu krzy-
czyć nie dopuścił, tegoż chłopą polaka rownie obelżał, mówiąc:
„pusty mene, bo y ty taka psia jucha y psia wira, jak y tamtoy“;
za co zaraz taż gromada Manasterzecka wzięła tego Wasyla y,
związawszy go, przyprowadziła do Swinny y oddali go do dworu
imć panu Drzewieckiemu, podstarościemu w. Wituszyńskiego, gdzie
natenczas znaydywał się w. porucznik Pawłowski, z kommędą sto-
jący y zaraz Wasyla obydwą z imć panem Drzewieckim indago-
gować zaczęli.

6. Wyzna świadek, jako tenże Wasyl tak tego samego, jako
y na drugi dzień był pytany od porucznika y podstarościęgo

Drzewieckiego, coby gadał y coby robił tak złego, ażeby go gromada aż do dworu oddawała? który dobrowolnie przyznał się, że się porwał do w. Radeckiego, psią wiarą go nazywał y tegoż obelżał słowami; a gdy mu powiedziano, że za to póydzie do Kamieńca, odpowiedział Wasyl to: „netylko ja pidu, ałe y bilsze naszych pide, kotory majut zmowu z popom y wże wraz zo mnoju w cerkwi w noczy prysiahały, ażeby lachiw rizaty“; a przeto y popa powołał y wraz z tym do Kamieńca wzięty został.

7. Wyzna świadek, iż w czasie tey indagacyi przyznał się przed porucznikiem Pawłowskim, że do tego wszystkiego był namowiony od popa Manasterzeckiego, który im w nocy w pustey cerkwi kazał przysięgać, razem dziewięciu, na te słowa: „Jako budem na zawsze hotowi, y kołyby nam y w oczy strylały y w ohoń ity kazały, tośmo ity powinny, a jak budem sia derżaty kupy, jak rypiaki, to wsich lachiw wyryżemo.“

8. Wyzna świadek, jako tenże Wasyl, powołując popa Manasterzeckiego, w oczy mu mówił, kiedy y ktorzy byli namawiani na kolijszczynę y że na to w cerkwi w nocy przysięgali przed nim, iż on tego wszystkiego był początkiem y obiecał dla każdego wystarać się o spisy y inne broń.

9. Wyzna świadek, jako Wasyl wraz z popem, obydwu umiejac po wołosku, zawsze tym językiem o koleyszczynie mówić zaczęli, a potym y po rusku mówili, nawet po chałupach tak chłopskich, jako y szlacheckich pop, kiedy tylko chodził, zawsze się na szlachtę czyli lachów rzezaniną odchwalał y przyznał się, że syn jego był za Winnicą y już wiedział o kilku tysiącach zebranych y umowionych hajdamaków, mówił y to, że wszystka szlachta, czyli lachy, będą wyrznięte, a którym lepiej sprzyjał, radził im, jak się mają w siermięgi przebierać, ażeby nie poginęli.

10. Zezna świadek jako wi, widział lub słyszał, iż tenże Wasyl wiedział o tych wszystkich obrazkach syzmatyckich, ktore dopiero teraz ultimae augusti w cerkwi Manasterzeckiey pod obrusem na prestole wynalezione zostały; y te sam dziekan. z Olexińca.

przyjechawszy podczas rewizyi cerkwi, zabrać kazał, mówiąc, że to się nie godzi w cerkwi naszej katolickiej trzymać, gdyż to są obrazy syzmatyckie, ja one wszystkie biorę do siebie y te zaraz popalić każe.

Inquisitio ex parte et actoratu generosi Francisci Lisowski, instigatoris officii sui, contra reatum laboriosi Wasyl Kolesnik, die octava mensis septembris, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo nono prolatae, ex testibus introcontentis educta:

1 testis, nobilis Jacobus Dobrowolski, in villa Manastyrek medietate magnifici Kumanowski ab annis 12 dependendo censu commanens, annorum 34 aetatis suae, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Słyszałem od dyspozytora naszego to, jakoby Jan Wereszczak przed nim mówił, aby tego Wasyla Kolesnika wziąć y oddać do kommendy. 2. Nieraz widziałem, że pomieniony Wasyl pijał z popem w karczmie, ale aby się zjawiali na wyrznięcie szlachty ani wiem, ani słyszałem. 3. Słyszałem od pana Kuraszkiewicza; że Wasyl miał mówić te słowa, wydzierając się żonie, iż trzeba temu Kuraszkiewiczowi (z którym się zwadził był pierwey) koniec uczynić, psiajusz. Słyszałem, że był pop razem z Wasylem, ale pop poszedł do domu swego. 4. Nie wiem żeby na chrzcinach znaydował się pop y Wasyl, ale o tym słyszałem od ludzi, że pop Manastyrzecki, będąc z Wasylem y innemi ludzmi w karczmie, napominał wszystkich, aby nie pili y nie wymówili się z czym, gdyż kommenda blisko; reliqua ignorat. 5. Nadszedłem natenczas, kiedy w. Radecki był pod chałupą Semena poddanego w. Kumanowskiego, y zaraz mi powiadali ludzie, będący tam z początku, że w. Radecki, pijąc wodę, upuścił szklankę na talerz, na co mu powiedział Wasyl Kolesnik: „pane, łehku ruku majesz, upustył szklanku, y nie stołkł“, a gdy się naprzykrzał, wzięli go ludzie y wsadzili do komorki, gdzie Petro, gumienny pana Kumanowskiego, znaydował się, y ci ludzie kazali temu Petrowi, aby tam przytrzymał Wasyla. Ten, gdy go nie puszczali, ła-

jał Petra, mówiąc: „pusty mene, psiawiro“! ale w. Radeckiego nie łąajał. Potym tenże Petro z parobkiem przyprowadził Wasyla do dworu Manastyreckiego w. Kumanowskiego, gdzie podstarości pytał się gumiennego, po co go przyprowadził; on odpowiedział, że się rwał do w. Radeckiego; y kszał go związać podstarości; a jak go wiązał Iwan, stroż z gromady, Wasyl mówił do niego: „Ty mnie dziś więziesz, a ja jutro ciebie“. Nazajutrz tenże podstarości oddawał go ludziom, mówiąc: „Weźcie go sobie, jakieście go tu przyprowadzili“; oni zaś naradzili się, aby go nie wypuszczać, obawiając się kommendy, pod bokiem będącey natenczas. Zawieźli tedy tego Wasyla do Swinny, do dworu w. Kumanowskiego, gdzie będąc pan Drzewiecki, podstarości z drugiey części w. Witoszyńskiego, w. Kumanowski zapytał się mnie y drugich, odwożących Wasyla: „Czyj jest poddany ten Wasyl“? myśmy odpowiedzieli: iż jest w. Witoszyńskiego; mówił więc w. Kumanowski do imć pana Drzewieckiego: „Weź że sobie wasz mość pan, jako swego poddanego.“ Wzioł go tedy imć pan Drzewiecki, y oddał go zaraz komendzie, w dworze swym będącey. 6. To tylko słyszałem od pana Drzewieckiego, na czynszu mieszkającego na tey części, gdzie y ja, że jak się pytał ten pan Drzewiecki Wasyla: „kto będzie zasiewać te pole, ktore na wspoł pooraliśmy, jak ty pojedziesz do Kamieńca?“ Wasyl mu odpowiedział: „że nie tylko to ja tam pojedę, ale y więcey z bractwa, wszyscy oni tam będą, gdzie y ja.“ Reliqua hujus puncti ignorat. 7. To tylko słyszałem od szlachty, na rezydencyi będącey we dworze, gdzie był Wasyl, że Wasyl, jak był bity, przyznał się, że od popa Monastyrzeckiego dziewięciu z nim ludzi jest namowionych na rzeź, caetera hujus puncti ignorat. 8. Słyszałem od szlachty, natenczas będącey, iż Wasyl Koleśnik mówił w oczy popowi Manastyrzeckiemu, że go z innemi namawiał na koliyszczynę. Reliqua hujus puncti ignorat hoc addito. J to słyszałem, że Wasyl Koleśnik z drugiemu bratczykami, lat temu 4, mniey więcey, przysięgali przed dzickanem swoim na posłuszeństwo cerkwi. 9. Słyszałem od pana Drzewieckiego, na czynszu

mieszkającego, że pewnego czasu, będąc u niego, pop Manastyrzecki mówił do niego: „że ty, wzięwszy sierak y udawszy się za pastucha, wychowasz się od rzezi, ale co twoją żonę y dzieci wyrzną, bo z wielu ryzunami idzie Gonta“; mówił to samo Lewandowskiemu, kucharzowi Barskiemu, że y jego zarzną; reliqua ignorat. 10. Lat temu cztery, jak byli piliponi w Manastyrku; parobcy Manastyrzeccy ukradli im obrazków, na drzewie będących, malowanych; ośm; pan Drzewiecki, leśniczy Manastyrzecki, jak się o tym dowiedział, przykazał tym parobkom, aby te obrazki oddali do cerkwi; ktore y ja widywałem w cerkwi; a te obrazki nie dawno, bo przeszłego miesiąca, dziekan z Olexinieć zabrał, bo były syzmatyckie, te pierwey były otwarcie znaydujące się, a potym one obrusami poprzykrywali na stole, dla tego, żeby gołębie nie paszkodzili onych, y obiecał one popalić, mówiąc ten dziekan, że takowe obrazki nie powinny się znaydować w katolickiey cerkwi.— Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

2 testis, generosus Stanislaus Piotrowski, administrator de villa Manastyrek medietate magnifici Kumanowski, annorum circiter 40, ab annis semiduobus commanens, antehac in dispositione in villa Zapadyńce apud magnificam Goworczewska, camerariam graniczna Leopoliensis, extans, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Słyszałem od ludzi Manastyrzeckich z części j. o. xięcia imci, że mówili jeszcze na tydzień przed wzięciem Wasyla Kolesnika do Kamieńca, iż trzebaby tego Wasyla wziąć pierwey do dworu, a potym odesłać do Kamieńca, bo jest hultay y haydamaka. 2. Słyszałem od ludzi, że Wasyl, napijając się w karczmie wraz z popem Manastyrzeckim, mówił te słowa, żeby lachów wyrznąć. 3. Słyszałem od pana Kuraszkiewicza Franciszka, który powiadał, że natenczas za płotem siedział y słyszał, kiedy, pijąc pierwey w karczmie wraz z popem y drugim Kuraszkiewiczem starszym, gdy odszedł od niego, podziękowawszy za poczęstowanie, żona go prowadziła do domu, perswadując: „idź Wasylu do domu, bo teraz zamieszanina, nie taki temu czas“; a on, wyrrywając się od niej

mówił: „puść mnie, niechay z tą wiarą psią doyde końca“. 4. Słyszałem, że pop z tym Wasylem był na chrzćcinach w Manastyрку u szlachcica Mierzejowskiego, te słowa mówił pop do Wasyla, rozchodząc się: „pamiętay że Wasylu, cośmy mówili z sobą, abyś się z czym nie wymówił przed ludźmi, aby o tym nikt nie wiedział“. Reliqua hujus puncti ignorat. 5. W. Radecki, przejeżdżając przez Manastyrek, zajechał na podwórze Semena Zahaydyry, gdzie natenczas był żałobny obiad, kazał sobie podać wody; nabrali mu ludzie w szklankę wody y podali, który, wypiwszy, pōstawił na stole z góry szklankę, a Wasyl pijany mówił do tegoż: „panie, nie stukay szklanką, bo to popowa, ty jey nie kupił, ty jey nie tłucz“. Zaraz Wasyla ludzie, tam będący, porwali, y wtręcili go do komory, gdzie Petro Polak, ktorego tam częstowali bratczyki, ci mówili do Petra: „przytrzymay Wasyla, aby pana nie pobił“. Petro passował się z Wasylem, y aż z komory do sieni się wytoczyli. Wasyl zaś mówił do Petra: „puść mnie, bo y ty taka psia wiara, iak y on“; ludzie, tam będący, porwali go, związali y przyprowadzili do mnie do dworu, blisko tey chałupy będącego; przyprowadzili go do izby, a moja żona mówiła: „wyprowadzcie go do sieni, niech tam leży koło gruby“. Dodałem do niego wartownika ze wsi, który, jak mu słał słomę, Wasyl uciekał, a wartownik złapał y przyprowadził go nazad do sieni, który Wasyl mówił do Iwana wartownika: „sciel, sciel dla mnie posciele, y ja dla ciebie; gdzie ja będę y ty tam będziesz“. Nazajutrz zwołałem całą gromadę y mówiłem do niej: „Wyście przyprowadzili mi go tu, weźcie sobie, y zaprowadźcie do jego dworu, bo on do mnie nie należy“. Ludzie zaś odpowiedzieli: „teraz nie taki czas, rób panie, co chcesz“. Tak ja przez ciekawość pytałem się Wasyla: „czy pamiętasz ty to, coś wczoray gadał“? a on mi odpowiedział: „com wczoray mówił po pijaniu, to samo mówię y po trzyznu“. Potym chciałem go odwiedzić do Swinny, do dworu jego, a zobaczywszy pana Drzewieckiego, podstarościego tamtey części, gadającego z moim panem, poszedłem zaraportować memu panu; a pan mówił do imć pana Drze-

wieckiego: „weź sobie go waszmość pan, y rob co chcesz“; a imć pan Drzewiecki mówił, że nie mam na to pomocy. Pan mówił do mnie: „day waszmość człeka“; y dałem tego samego, co mie powoził, y na tym wozku, co był przywieziony, odwieźli go do dworu tamtej części, gdzie była kommenda, y za nim zaraz jachał imć pan Drzewiecki, ktoremu ja Wasyla oddałem do rąk własnych.

6. Ignorat, prócz tego, com dopiero powiedział w punkcie piątym.

7. Słyszałem od ludzi, że to przyznał Wasyl, iż był namówiony od popa do rzezi. Słyszałem y to od ludzi różnych, pytając się ich, co słyszać o Wasylu; który mówił, żeśmy przysięgali w cerkwi, bo nas pop przyniewolił, abyśmy czy w dzień, czy w nocy byli gotowi, y jak rzepaki trzymali się, niechay nam Bóg dopomaga; reliqua ignorat.

8. Słyszałem od ludzi, że Wasyl popowi w oczy mówił, że ich na koliyszczyznę namawiał, y że tego wszystkiego był początkiem. Jak go się pytał imć pan Pawłowski, porucznik: „gdzie wy macie broń y gdzie poydziecie“? „Kędy nam skaże pop, tam póydziemy, tak, jak żołnierze waszmość pana nie wiedzą, gdzie ich waszmość obrocisz; tam muszą iść, gdzie im pan każe, bośmy na to przysięgli“; reliqua ignorat.

9. Słyszałem od ludzi, że pop z Wasylem zawsze gadali po Wołosku, y te gadanie było o koleyszczyznie. Jednego razu, jak był pop z Wasylem u szlachcica, pop mówił, że nie będę brody golić, aż na moje wesele; a Wasyl pytał się go: „co to za wesele“? pop odpowiedział: „jak będziem rznąć lachów y żydów“. Wasyl zaś powiedział: „a jak lachy przyjdą“? pop odpowiedział: „Jak będą lachy w Jankowcach, to ja zaraz brodę ogolę“. Wasyl zaś mówił do popa, że y między lachami są dobrzy ludzie, a pop odpowiedział: „że Drzewieckę zakolą, a Drzewiecki, wzięwszy siermięgę, może się wychować między nami, bo umie po rusku dobrze, y drudzy, co umieją także po rusku, to się mogą wychować, a ktorzy nie umieją, to poginą jak psy“.

10. Widziałem w cerkwi na stołku, w środku teyże, obrusem przykrzyte obrazki; ostatnich dni sierpnia przyjechał imć xiądz dziekan z Olexińca, zabrał one, mówiąc, że „wezmę do siebie te-

obrazki y popale, bo to są filipońskie“. Słyszałem y to od ludzi, że Wasyl mówił: „iż mamy na haydamaków 4 parobków: dwóch u Wasyliny, a dwóch u Michaliny na części j. o. xięcia imci generała. Starosta Piotrowski.

3 testis, nobilis Michael Drzewiecki, in villa Kumanowce medietate magnifici Kumanowski commanens de censu pendendo, annorum circiter 40 habens, praestito corporali juramento, recognovit: 1 et 2 ignorat. 3. Słyszałem od pana Stanisława Kuraszkiewicza, mieszkającego w Manastyrku, że gdy żona Wasyla Kolesznika, prowadząc go pijanego z karczmy do domu, on zaś jej wydzierając, mówił do niej: „puść mnie, niechay z tey psiey wiary stypę zrobię“; ale to podobno na tego samego pana Kuraszkiewicza, z którym on na owczas pił w karczmie y pokłocił się. 4. To tylko słyszałem od ludzi, a nic więcej, że pop Manastyrzecki mówił do Wasyla te słowa: „pamiętay Wasylu, com ci mówił“. Reliqua hujus puncti ignorat. 5. Słyszałem, że w. Radecki, przejeżdżając tego roku w przewodny tydzień ruski przez Manastyrzek, stanął przed chałupą Semeną y usiadł na przyspie pod chałupą tegoż, który, gdy żądał dania sobie wody, dana mu była w szklance; wypiwszy, postanowił ją na talerzu; w tym Wasyl Kolesznik, pijany, przyszedłszy do w. Radeckiego, mówił: „nie stukay. panie, szklanką“. Ludzie wtrącili go do komory, gdzie był Petro Gumienny, który mówił do Wasyla: „Cyt, kumie, bo bieda pod bokiem“. A Wasyl mu odpowiedział: „i ty taki psia jucha, jak y tamten“. Petro więc wytrącił go z komorki, zawołał na ludzi, aby go związali; y związali, y zaprowadzili go do dworu Monastyrzeckiego w. Kumanowskiego; tam dali strożą do niego, który popuściwszy mu, Wasyl poczoł uciekać, stroż, za nim goniąc, schwytał go, widząc we wrotach podstarościego y szlachcica, a tak złapanego wiązał stroż Wasyla, który mówił do stroża: „Ty dziś mię więziesz, a ja ciebie jutro“. Na drugi dzień siadł sobie na kłódce szlachcic Dobrowolski, y pytał się Wasyla: „czy pamiętasz, coś wczoray gadał?“ Na co Wasyl odpowiedział: „com wczoray gadał, to y dziś; co

mnie, y im to samo będzie“. Wzieli tedy Dobrowolski, podstarości y inni ludzie Wasyla y zawieźli do Swinny, do dworu w. Kumanowskiego, gdzie był imć pan Drzewiecki, podstarości z drugiey części, ktoremu w. Kumanowski mówił: „weź sobie waszność pan Wasyla, jako waszego poddanego“. Wzioł go tedy imć pan Drzewiecki, zawiózł do dworu swego y oddał do kommandy, tam natenczas stojącey. 6. Mając pole z Wasylem wspólne, pytałem się go: „co będziem z tym polem robić“? Wasyl odpowiedział: „mów waszność pan mojej żonie, niech go zasieje“. Daley mówiłem Wasylowi: „że ty za wszystkich odbędziesz“; a on na to odpowiedział mi: „Co mnie będzie, to im, gdzie ja będę, tam y oni“. Słyszałem y o tym, że go bito po 2 razy różgami; nie wyznawał Wasyl; jak trzeci raz był bity kańczugami, wyznał, że y pop jest ze mną y inni ludzie z pod imć pana Kumanowskiego; zaraz tedy popa wzięli do kommandy. Jak zaś żołnierze bili Wasyla żonę, ona żądała, aby ją przestali bić, mówiąc że mi powiadała popadja, iż y mój mąż będzie żołnierzem; wzięty tedy został do Kamieńca pop y Wasyl tam zaprowadzony. 7. Słyszałem, że Wasyl mowić miał przed panem kommandantem, iż przysięgał z drugimi na posłuszeństwo cerkwi; imć pan kommandant zaś pytał się: „na jakie posłuszeństwo“? Wasyl na to odpowiedział: „a wiedząc żołnierze, gdzie im waszność pan każesz iść, tak też y my; reliqua ignorat. 8. To tylko słyszałem, że jak popa przyprowadzono przed Wasyla, aby naoczno mu gadał, Wasyl coś popowi natenczas powiedział, a pop do niego mówił: „Boy się Boga Wasylu, duszę zgubisz“. Reliqua ignorat. 9. Słyszałem ja sam w karczmie, że gadali po wołosku, pop z Wasylem, ale nie wiem o czym; w poniedziałek wielkanocny polski, będąc w domu moim, pop mówił: że źle słychać, syna sprowadziłem z Baru, który mi powiadał, że słyszał, iż za Winnicą jest 700 ryzunów, y daley mówił, że moja żona y Lewandowski, kucharz, nie wychowa się, a ja, abym jaką taką wdzioł na siebie sieraczykę, to się wychowam. Słyszałem od imć pana Mierzejewskiego, blisko mnie mieszkającego, iż jak był pop u niego, py-

tał się go: „czemu waszmość pan brody nie golisz“? On mu odpowiedział: „że w ten czas ogolę, jak się będę żenił“. Imć pan Mierzejewski zapytał się popa: „w jaki to sposób mowi“? pop odpowiedział, że „jak ja się nie ożenie, tak y brody ne ogolę; bo jak by przyszli kolije, toby rozumieli, że ja lacki pop, toby mnie zarzneli“. Na co imć pan Mierzejewski znowu mówił do popa: „a jak żołnierze polscy przyjdą“? pop na to odpowiedział: „żołnierze do Jankowiec, a ja brodę zaraz ogolę“. Reliqua ignorat, 10 Czwarty temu rok, jak filipi nocowali u Hawryluka; brat iego Prokop ukradł u nich obrazków 6, y zaniósł ich w rog płota swego, nie daleko chałupy Petra, tamże w śniegu zakopał; Petro, posłyszawszy, że płot trzasł, przez który przechodził Prokop, przystąpił do Prokopa. Petro y pytał się: „co tu, Prokopie, robisz“? Prokop nic nie mówił, a Petro, postrzegłszy zakopanego coś w śniegu, wydobył z niego owe obrazki y wziął do siebie; oprócz tego wziął pas od niego dla znaku. Potem Petro przyszedł do mnie, natenczas leśniczym będącego, radzić się, co robić z tymi obrazkami, ktore mi okazywał, wyniosszy je z komory. Jam mu doradził, aby oddał one do cerkwi, y tak zrobił; ktore leżały otwarcie na stołku w śródku cerkwi; teraz zaś na wiosnę przykryte były obrusem. Imć xiądz dziekan, nie wiem zkąd, przyjachawszy do Manasterka, zabrał te obrazki, mówiąc, że: „nie godzi się, aby takie obrazki znaydowali się w cerkwi“.—*Testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.*

4 testis nobilis Thomas Goryjecki, de bonis villa Mynastyrek medietate magnifici Kumanowski de censu commanens ab uno anno, annorum proxime 30, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Słyszałem od ludzi Monastyrzeckich, jeszcze nim się zakłócili, y nim wzięli Wasyla do kommendy, że jak się swarzył z ludźmi o zabor koni z pola y o inne rzeczy, to mówili, że niema komu rogów mu przytrzyć, by się z ludźmi nie kłocił; y z moskałami ten Wasyl kłocił się; y to słyszałem od pana Michała Drzewieckiego, jakem teraz tu jachał, że mu mówił Jaśko Wereszczak, iż ten

Wasył jest kłótniwy, godzi się go do kommendy oddać. Reliqua ignorat ¹⁾. 6. Słyszałem od pana Drzewieckiego, który bywał we dworze u brata swego, że Wasył mówił, iż „więcey takich tu jest, co poydą razem ze mną do Kamieńca, którzy razem ze mną przysięgali na to, żeby byli posłuszni cerkwi. Szlachta zaś y wszyscy dziwili się tey przysiędze, mówiąc, że pop musiał mieć inne znowę z niemi, bo kto widział przymuszać do przysięgi na cerkiewne rzeczy. 7. Miało być ludzi dziewięciu, którzy przysięgali; od w. Kumanowskiego słyszałem, że mówił, iż jest u mnie karta, w której jest napisano, że ludzie przysięgali na to, że gdyby strzelił w okno, aby stawali do cerkwi, że gdyby w nocy, a jak potrzeba, żeby stawali. Reliqua ignorat. 8. Do dworu kommenda prowadziła popa, gdzie pytano się go, na co kazał ludziom przysięgać? Pop się zaparł, że ludzie nie przysięgali; sprowadzili go potem do Wasyla, który mówił w oczy popowi: „waszmość pan nam kazał przysięgać na cerkiew, a my teraz mamy za to kłopot“. Pop na to odpowiedział: „ponieważ nie byliście posłuszni do cerkwi, więc ja was przysiękował za to do przysięgi“, y daley mówił do Wasyla pop: „wszak ty wiesz, że na cerkiewne rzeczy przysięgaliście. 9. Słyszałem od ludzi, że pop gadał z Wasylem po wołosku, ale nie wiem o czym; sam słyszałem od popa mówiącego, że zle sły-chać, bo Gonta na Siczowych granicach ma ludzi 700, czyli 800, y zbiera się na polaków; a pop był na chrzcinach u pana Mierzejowskiego, gdzie będąc, pan Drzewiecki słyszał od popa mówiącego: „iż się nie będę golił, aż na wesele moje“. Nie pamiętam kto mówił do popa: „a to dla czego nie będziesz się golić, aż na wesele swoje“? Na co pop odpowiedział: „nie dobrze sły-chać, trzęsanina-teraz, o ryzunach sły-chać, którzy jak przyjdą, to mię zakolą, a jak polacy będą w Jankowcach, to poydę do nich, a jak ryzuny przyjdą, to może mię zakolą“. Pan Drzewiecki zapytał się popa:

---

¹⁾ Въ дальнѣйшемъ текстѣ пропущены, во избѣжаніе повтореній, показанія совершенно сходныя съ предъидущими, не заключающія новыхъ подробностей и разнорѣчій.

co ja będę robić z moją żoną y dziećmi? Pop odpowiedział, że: „waszmość pan wezmiesz sierak, poydziesz bydło paść, nie poznają go, a twoję żonę poznają, choć się przebierze“. Przedtym ludzie mówili, że pop sam gadał o ryzunach, iż ich jest 7000 czyli 8000, na Ukrainie, a o synie jego, żeby gadał o kilku tysiącach ryzunów, nie słyszałem, tylko teraz o nim zaczęli gadać.

5 testis, nobilis Ioannes Nawidziński, ad praesens a 3 septimanis in villa Kumanowce, antehac in bonis villae Manastyrek commanens, aetatis suae annorum 22, praestito corporali iuramento, recognovit: 4. To tylko słyszałem od szlachty, że jak się pop roschodził z Wasylem, mówił do tegoż Wasyla: „pamiętay że o tym, cośmy z sobą mówili“. 9. To tylko od naszych szlachty słyszałem, że pop miał mówić: iż na Ukrainie jest 7000 haydamaków.

6 testis, nobilis Michael Mierzejewski, in villa Manastyrek medietate magnifici Kumanowski ab annis 4 commanens, aetatis suae annorum 36, praestito corporali iuramento, recognovit: 2. Słyszałem od ludzi, że jak żonę Wasyla bili u kormendy, mówiła: nie biycie mię, ja powiem prawdę, że moy mąż pana Kuraszkiewicza y arendarza chciał rznąć, a pop mu mówił: „jeszcze nie przyszedł czas“; reliqua ignorat. 4. Słyszałem od ludzi, że pop napominał Wasyla: „pamiętayże żebyś się z czym nie wymówił, cośmy z tobą mówili, y mnie nie wydał“; reliqua ignorat. 8. Słyszałem y to od ludzi, iż Wasyl wymawiał popowi, kiedy y ktorzy byli namawiani na koleyszczyznę, naocznie, y że na to przed nim przysięgali w nocy y że ludziom pop obiecał się wystarać o spisy y innę broń. 9. Słyszałem od ludzi, że pop z Wasylem po wołosku namawiał się na koleyszczyznę, a to zaś w domu moim sam z ust popa słyszałem, że mówił, iż Gonta z 7000 ryzunami wyszedł, czemu gdy my przeciwili się, że teraz zima, nie mają się gdzie schronić, on zaś odpowiedział, że mają oni swoje miejsce y syn jego, powrociwszy z Baru ze szkół, twierdził przed ludźmi, od których to słyszałem, że już pod Winnicą 5000 ryzunów; co y oyciec sam opowiadał, y to mówił, że wszyscy polacy będą wyrznięci, że brody nie będą

golić, aż na moje wesele, bo jakby rezuni przyszli, a brody bym nie miał, toby mnie nayıpierwiey wzięli, ale jak polscy żołnierze wyjdą, to dopiero sobie brodę ogolę.

7 testis, nobilis Basilius [Nawiedziński de villa Manastyrek, ab annis 3 in medietate magnifici Kumanowski commanens, aetatis suae annorum 25, praestito corporali juramento, recognovit: 7. To tylko od żydówki słyshałem, iż Wasyl przyznał się u kommendy, że miał zarznąć pana Kuraszkiewicza starego y męża tey żydówki; caetera ignorat. 9. Wiem że po wołosku pop z Wasylem gadali, ale nie wiem, czy się zmaiwiali na rżnięcie? Jak zaś pop przyjechał z Pobereża, był u imć pana kommissarza naszego, który się go pytał, co tam słyshać? Pop odpowiedział: że za Dniestrem jest hultajów 8000, ale więcey nie było o niczym mowy, y rzezią nie odchwalał się.

8 testis, nobilis Ioannes Żurakowski de villa Manastyrek, medietate magnifici Kumanowski ab annis 12 commanens, aetatis annorum circiter 60, praestito corporali juramento, recognovit: 2. Słyshałem od ludzi, że Wasyl, jak wyszedł z karczmy, pop za nim poszedł; y mówił do Wasyla pop: „day pokoy, jeszcze nie czas“. 5. Słyshałem od ludzi y od Petra gumiennego, który tam był na tenczas, że w. Radecki, przejeżdżając przez Manastyrek, wstąpił do chałupy Semeną, u ktorego był obiad braterski, y siadłszy na ławie, żona Semeną podała mu szklanę wody na talerzu, która przypadkiem spadła na ziemię i stłukła się; Wasyl łajał w. Radeckiego y mówił do Petra gumiennego: „puść mnie, będę bić psia wiare,—na co on nam szklanki tłucze“. Petro nie chciał Wasyla puścić, a on Petrowi wziął łajać: „a y ty mazurska psia wiara, tak jak y tamten“. Dopiero Petro kazał dać postronka; związanego Wasyla pierwey oddali do dworu Manastyrskiego, potym do Swinny nazajutrz odwieźli y do kommendy oddali 8. Słyshałem od tych, co tam byli, że gdy był Wasyl bity, poczoł coś wygadywać, ale pop mu mówił: „Wasylu, wolisz sam zginać, a drugich ludzi nie potępiay!“ Reliqua ignorat.

9 testis, nobilis Thomas Dobrowolski, ab annis 3 commanens in villa Manastyrek medietate magnifici Kumanowski, annorum aetatis suae 40, praestito corporali juramento, recognovit: 2. Ja sam byłem natenczas w karczmie y słyszałem, że Wasyl mówił do drugih ludzi, że lachi nie będą mieli już nad nami takiey zwierzchności; w tym mię postrzegł, y mówił do mnie, że „do waszmość pana to nie tycze, nie na takich to, jak waszmość pan“. 4. Słyszałem y o tym, że Wasyl z popem namawiał się, a potym mówił pop do Wasyla: „pamiętayże, cośmy mówili z sobą, żebyś przed kim nie wymówił się, Wasylu!“ 8. Słyszałem y to, od naszych szlachty, że Wasyl popowi naocznie wymawiał, iż on przysięgi słuchał na koliyszczyznę y że obiecał dla każdego wystarać się o spisy y broń. 9. Sam słyszałem na moje uszy, że pop gadał: „iż poginiecie wszyscy, jak rude myszy, bo już kozacy za górą, niechay się wam zdaje, że w Jankowcach są. Ten pop znowu powiadał, że syn jego, powrociwszy z Baru, powiada, iż za Winnicą jest kilka tysięcy haydamaków zebranych umówionych, y że wszystkich lachów wyrzną; reliqua ignorat.

10 testis, Jacobus Kosecki, ab annis 6 commanens in villa Monastyrek magnifici Kumanowski annorum aetatis suae circiter 30, praestito corporali juramento: (повторяет прежнія показанія, равно какъ и два остальные свидѣтеля: дворянинъ Матвѣй Злобикій и крестьянинъ Матвѣй Махибородюкъ).

Inquisitio ex parte et reatu laboriosi Wasyl Koleśnik, et magnifici Witoszyński, contra actoratum generosi intigatoris officii sui, die octava mensis septembris, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo nono probatae ex testibus introcontentis, eidem officio pleno educta.

1 testis, nobilis Fraciscus Staszewski, de villa Manastyrek, medietate illustrissimi ducis Czartoryski generali Podoliae dependendo censu commanens, aetatis suae circiter 90, praestito corporali jura-

mento, recognovit: 1. Wasyla znam zdawna. y nie słyshałem nic złego o nim do tego czasu, jak go wzięli do kommandy y do Kamieńca tey wiosny. 10-mum. Słyshałem o tym, że syn popa powrociwszy z Baru mówił, że zebraliśmy koło Winnicy woysko y pojedziemy do woyska tego rżnać ludzi.

2 testis, nebilis Paulus Kotowski, commanens ab annis 7 in villa Manasterek medietate prefati illustrissimi ducis Czartoryski, annorum 41, praestito corporali juramento: Słyshałem, że w. Radecki, będąc w Manastyrku, wypiwszy wodę, stuknął szklanką o talerz, na co Wasyl mówił: „lekkę rękę masz miłościwy Panie, kiedy ta szklanka nie stłukła się“. Potym, ludzie Wasyla pjanego wzięli y wepchneli go w komorę, gdzie był Petro gumieny; Wasyl poczoł się rwać na dwor, Petro go zaś nie puszczał, a Wasyl łajał Petra, mówiąc: „puszczay mię, psia wiaro!“ y zaraz go tenże gumieny wzioł do dworu w. Kumanowskiego, ztamtąd odwiezli do Swinny; natenczas w. Kumanowski przechadzał się po podworzu, był tam także pan Drzewiecki, podstarości z części j. o. xięcia imci, y pytał się tych, co przywiezli Wasyla, zkąd ten człowiek? Petro gumieny odpowiedział, że jest człowiek z części xięcia, kazał go odwieźć do dworu xiążęcego y oddany tam został kommandzie, wówczas stojącej, z Kamieńca. Słyshałem od popa, jak powrocił z Pobereża, iż mówił, że kilka tysięcy jest na granicy woyska samowolnego, co oni kogo, lub kto z nich kogo zabije, to przepadło.

3 testis, nobilis Stanislaus Rzepiecki, de censu pendendo ab annis 24 commanens in villa Manastyrek medietate illustrissimi ducis Czartoryski, aetatis suae annorum plusquam 50, praestito corporali juramento: 4. Niedaleko mieszkam Wasyla, o 40 krokach, przy mnie się tam ożenił, przed tym przypadkiem nic złego nie słyshałem o Wasylu. Słyshałem, że ludzie y Wasyl przysięgali na posłuszeństwo cerkwi, y że Wasyl mówił, wyrywając się żonie, prowadzącej go z karczmy: „puszczay mię do tego psia wiary“, to jest Kuraszkiewicza, z którym Wasyl często pijał y nawspół łajali się. 6. Byłem natenczas w Świnny u kommandy, gdzie po kilka razy

był bity Wasyl, y pytany, na co przysięgał z drugiem? odpowiedział, że nam pop mówił natenczas, żebyście mnie byli posłusznemi, co ja wam każe.

4 testis, nobilis Martinus Staniszewski (повторяетъ раньше сказанное).

5 testis, laboriosus Jaśko Wereszczak, subditus de villa Manastyrek medietate illustrissimi ducis Czartoryski natus, annorum plusquam 40, praestito corporali juramento: Wiem dobrze o tym, że Wasyl, jak się upije, to zły jest, łaje, psiawiaro nazywa. Słyszałem od ludzi, że Wasyl mówił do żony, ciągnącej go do domu, że „puść mnie, niechay z tą psiawiarą koniec zrobię“ a nie wiedzieć na kogo, Kuraszkiewicz powiadał przed żydami w karczmie, tak że y ja słyszałem, iż Wasyl przyznał się, że mię chciał zarznąć. 9. Po wołosku Wasyl z popem gadali, bo oba z wołoszczyzny, ale nie wiem o czym. Syn popowy, a pop przed ludźmi powiadał, że hultaji wiele stoi na granicy, 700 czyli 800, takich co nie dba, ani o duszę, ani o ciało; radził Drzewieckiemu, mówiąc, że waszmość panowie wychowacie się, przebrawszy się y poszedłszy bydło paść, a co żona y dzieci waszmość pana, mości panie Drzewiecki, to zginą.

6 testis, nobilis Fraciscus Kuraszkiewicz, natus in villa Manastyrek, medietate illustrissimi ducis Czartoryski ibidem dependendo censu commanens, aetatis suae annorum 34, praestito corporali juramento: Przedtym przypadkiem nic złego nie słychać było na Wasyla, tylko to, że się upijał, y do kłótni skory. Słyszałem od ludzi, że Wasyl z moim oycem jednego razu w karczmie pił; moy oyciec pijany zwał się na stoł, a Wasyla żona wyprowadziła z karczmy, ktory, wyrrywając się od niey, mówił: „puść mnie, niechay z tą psiawiarą dziś końca doydę“, co, coby znaczyło, ani wiem, ani słyszałem, na jaki sposob była ta mowa Wasyla; reliqua ignorat. 6. Słyszałem od Wasyla, wsiadającego do Kamieńca na wóz, jak go tam kommenda brała, że „kiedy o mnie nie stoją y tu nie wyręczają, będąż y oni tam, gdzie y ja“. O tym nie wiem, żeby przysięgali ludzie przed popem, czyli dziekanem; obrazki widziałem w cerkwi

filipowskie, ktore Hawryluk u filipona ukradł, Petro gumienny postrzegł u niego y odebrał, a nie chcąc udawać Hawryluka do dworu, oddał do cerkwi, gdzie teraz tam nie znaydują się, bo powiadali, że je dziekan zabrał, czy spalił, że niegodziło się im być w cerkwi—reliqua ignorat.—Testis ignarus literarum signum sanctae crucis posuit.

7 testis, laboriosus Michałko Ludwa, subditus de villa Manastyrek, (повторяетъ сказанное другими).

8 testis, nobilis Nicolaus Minarewicz, ab annis 7 commanens in villa Manastyrek, medietate illustrissimi ducis Czartoryski, aetatis suae annorum 26, praestito corporali juramento, recognovit: 7. Taż kommenda wzięła y popa, ktorego powołał Wasyl, mówiąc, jak był bity, żeśmy przysięgali w cerkwi na posłuszeństwo, tak żeby nam pop, choć rznać kazał, żebyśmy byli posłuszni. Jakeśmy z Wasylem i popem przejeżdżali przez Szumowce, mówił Wasyl do mnie, jakem przyszedł do niego: „panie Minarewicz, bodayby te kaydany zgniły na mnie, albo ja w nich, kiedy oni, to jest bratczyki, nie będą tam, gdzie y ja; oni czyści, a ja pohany między niemi jeden“; potem powieźli go daley do Kamieńca. 8. Słyszałem y to, że pop, jak przyjechał z Pobereża, będąc u w. kommissarza w. Kumanowskiego, ten pytał się popa: cō tam słyhać? Pop odpowiedział, że gdzieś wyszło 8000 haydamaków y ryzunów; wielmożny kommissarz odpowiedział: to jest nieprawda, nie puszczono-by ich tu. Остальные свидѣтели, крестьяне изъ села Свиной: Ясько Мартыновъ, Грыцько Костышинъ, Федько Мерешукъ и Микола Михаловъ, повторяютъ сказанное уже другими.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 94—102.

СССХХХ.

Постановленіе Летичевскаго городскаго суда, по которому рѣшено передать дѣло о крестьянинѣ Васи́лѣ Колесъникѣ въ Каменецкій городскій судъ, для обсужденія совмѣстно съ дѣломъ священника Онуфрія Горецкаго. 1879. Сентября 8.

1789. Septembis 8.

Inter generosum Franciscum Lisowski, instigatorem officii sui, ex munere instigatoriatu actorem, personaliter, tum magnificum Franciscum Witoszyński, thesaurarium Braclaviensem, medietatis bonorum villae Manastyrek possessorem, ac generosum Ioannem Drzewiecki, administratorem, actorem, per generosum Andream Zeliszowski, laboriosum Wasyl Koleśnik, subditum de iisdem bonis villae Manastyrek, incarceratum statutum, personaliter, magnificum Fabianum Kumanowski, succamerarium sacrae regiae majestatis, bonorum villae Świnna et Manastyrek medietatum haeredem, pro stautitione testium citatum, per generosum Franciscum Ostrowski, nec non generosum Piotrowski, administratorem, tum laboriosos: Szymko Granarium, Fedko Rotmaniuk et Semen Zahaydoruk, itidem citatos; per eundem officium, statuto incarcerato additur patronum, generosum Andream Zeliszowski, et contra statutum actionem dirigere mandat; in directa actione ex eodem statuto libera confessata excipienda declarat, in ordine quorum excipiendorum pars actorea puncta conscribat, subscribat, et officio suo porrigat. Quibus porrectis, satisfecisse partem eandem adinvenit, ac ad excipienda eadem libera confessata accedit. Post quae excepta, in supplementum eorundem necessariam inquisitionem educendam censet; fine cujus expediendae decernit officium, quatenus partes interrogatoria et responsoria, una cum regestris testium, conscribant, suscribant, sibi que ad invicem communicent et officio suo porrigant instantanee. Et quoniam reposuerunt, satisfactione hoc in puncto agnita, quoniam in circumstantia circa inductionem incarcerati emanata, sub numero sexto punctorum posita, testes in regestro, ex parte generosi instigatoris porrecto, posito, nimirum laboriosi: Jakim Bednarz, Fedko Dołhaniuk,

Semen Zahaydurow zięć, Iwan Stefanow, Semen Jurczyszyn et Fedko Zahaydiuruk, potius liberis confessatis necessario excipiendis, subsunt, proinde eosdem suprafatos in ordine excipiendorum ex iis liberorum confessatorum detinendos declarat. Tam autem generosus instigator alios testes in locum detinendorum, jam vero magnificus Kumanowski laboriosos: Wasyl syn Charczuków, Hryćko Hawryluk et Petro Gumienny pro informatione quoque officii sui, ad excipienda quoque libera ex iis confessata, statuatur in instanti. Movit magnificus Kumanowski ad judicia tribunalitia regni Lublinensia, non admissa, protestatur idem de eo; officium cum parte altera reprotatur. Tandem siquidem statuit, satisfecisse sententiae officii sui sententiat et ad excipienda ejusmodi libera confessata se confert, quibus expeditis porrectisque ab utrinque interrogatoriis ac responsoriis, tum regestris testium, officium ad educendas inquisitiones se accinxit. Quibus eductis, admissibiles partes ad probationem juratoriam super incorruptionem testium arbitratur. Post quod per partes, nempe per generosum instigatorem officii sui ab una et laboriosum Wasyl Koleśnik, incarceratum, parte ab altera in facie officii sui attendentiaque mutua earundem partium ac aliorum solita solenitate ac rotha praestitum juramentum, ad lectionem confessatorum et inquisitionum, modo praemisso exceptarum et eductarum, accessit. Quibus lectis, confrontatis et attentis, quoniam causa praesens, attestante etiam id termino in castro Laticoviensi feria tertia, id est die decimâ tertiâ mensis et anni praesentium, recognito, ex parte venerabilis Onuphrii Gorecki, parochi de villa Manastyrek, contra magnificum Kumanowski, succamerarium sacrae regiae majestatis, ejusdem villae haeredem, pro statuitione testium ex bonis modo dictis, villae Manastyrek, pro terminis querelarum officii castrensis Camenecensis Podoliae cum praefixione ad statuendum in diem decimam septimam mensis et anni currentium termini edicti, causa praesens cum causa contra praenominatum venerabilem Onuphrium Gorecki ad praesens in officio castrensi Camenecensi, respectu quoque objectae seditionis promota, connexissima esse deducitur, eademque sine concordantia

et combinatione inquisitionum, contra laboriosum Wasyl Koleśnik, subditum de bonis villae Manastyrek, incarceratum, ad praesens suo coram officio plene eductarum, cum inquisitionibus contra praedictum venerabilem parochum manastyrecensem educendis, nullomodo disjudicari valet; proinde officium, pensatis praemissis circumstantiis et motivis, causam praesentem cum toto ejus negotio nec non cum inquisitionibus, tum liberis confessatis, ad praesens suo in officio in causa ejusmodi eductis et exceptis, seorsivisque rothulis occlusis et sigilo castrensi officii sui consignatis, atque cum praefato laborioso Wasyl Koleśnik, incarcerato, ad officium castrense Camenecense Podoliae, ubi nempe venerabilis parochus manastyrecensis degit, et causam suam promovet, pro decisione unjus ejusdemque negotii cum eodem venerabili parocho remittit, conservando partibus terminum in ibidem comparendi et jure procedendi peremptorium. Jam vero laboriosos: Jakim Bednar, Fedko Dołhaniuk, Semen Zahaydyrow zięć, Iwan Stefanow, Semen Jurczyszyn, Fedko Zahayduruk, Wasyl syn Charczuków et Hryćko Hawryluk, uti nonnisi sine meliores investigationes rei veritatis et plenioris convictionis laboriosi Wasyl Koleśnik, incarcerati, detentos, officium e custodia militum praesidiariorum officii sui ad decisionem causae in officio Camenecensi libere dimittendos declarat.

Книга городская Летичевская декретовая № 5445, листъ 62 на обор.

СССХХІ.

Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ свидѣтелей по дѣлу священника Онуфрія Горецкаго. 1789. Сентября 10.

Punkta z strony instygatora sądowego przeciwko xiędzu Onufremu Goreckiemu, parochowi Monastyrskiemu, zmowy z piliponami na rzeź dowodzące, dnia 10 września, 1789 roku spisane i sądowi podane:

1. Powie świadek, iż xiądz Onufry Gorecki, często pijąc, nabożeństwa opuszczał, katechizmów nie miewał.

2. Powie świadek, iż tenże xiądz Gorecki z piliponami znowę miał, co i Wasyl Koleśnik podczas indagacji, u. p. porucznika Pawłowskiego, pod tenczas kommandę mającego, przyznał: polaków „psia wiara” nazywać kazał.

3. Powie świadek, iż tenże, mając znowę sekretną z parafjanami, w cerkwi z onemi zamykał się i onym na rzeź przysięgać kazał, y przechwalał się bydź u Gonty officerem.

Inquisitiones ex parte et actoratu generosi Michaelis Berezowski, instigatoris officii sui, contra reatum venerabilis Onufrii Gorecki, parochi Manasterecensis, die decima mensis septembris, anno domini 1789, per officium plenum castrensem capitaneatum Camenecensem Podoliae ex testibus introcontentis eductae.

1 testis, nobilis Casimirus Malinowski, praestito corporali iuramento, ad 1. recognovit: Mieszkam w Manasterku od lat kilkunastu, ale jakem poznał xiędza Goreckiego, parocha Manastereckiego, zawsze widziałem, że nabożeństwa pilnował, nauki ludziom ruskiego obrządku y nam, polakom, dawał, y w niczym notowany nie był, Ad 2. Wiem o tym, że pilipony nie byli we wsi naszej y żadney znowy nie miewał xiądz Gorecki z piliponami; y to słyszałem sam od niego, w cerkwi nauczającego, aby się ludzie y sami między sobą rusini nie nazywali „psia wiara”, y polaków, aby nie nazywali, ucząc ich, że to jest jeden Bóg, jedna wiara, jeden chrzest. Ad 3. Wiem o tym, że xiądz Gorecki nie kazał przysięgać na żadną znowę ludziom Manastyrzeckim, tylko tego roku w przewodną niedzielę w starey cerkwi akafest śpiewał za dusze zmarłe, gdzie byli rusini, polacy y szlachta nasi; a o tym nie słyszałem, aby xiądz Gorecki miał się kiedy przechwalać pijany, że jak wyjdzie Gonta, będzie officerem. Idem testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

2 testis, nobilis Iosephus Kruszelnicki, praestito corporali juramento, ad 1 recognovit: Rodziłem się y mieszkam w Manasterku; wiem to, że xiądz Gorecki, paroch Manastyrzecki, nabożeństwa pilnował, pjaństwem się nie bawił. Ad 2: Piliponów nigdy w naszej wsi nie widziałem, y xiądz Gorecki z niemi żadney zmowy nie miał. I o tym wiem, iż xiądz Gorecki nauczał poddaństwo w Manastyrku, aby polaków nie nazywali „psia wiarą“. Ad 3. Nie słyszałem nigdy, aby xiądz Gorecki, kazał przysięgać chłopom Manastyrzeckim na jaką znowę. I tego nie słyszałem, aby się przechwalał kiedy przed kim, że, jak Gonta wyjdzie, będzie officerem. Idem testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

3 testis, nobilis Iosephus Frąszkiewicz, praestito corporali juramento, ad 1 recognovit: Jakiem zaznał xiędza Goreckiego, tak wiem, że zawsze nabożeństwa pilnuje, y pijaństwem się nie bawi, owszem tak jest dobry xiądz, że gdyby mu o pułnocy dał znać, że chory potrzebuje spowiedzi, tak do rusinów jak do nas, polaków, szedł. Ad 2: Pilipony w Manastyrku u nas nie byli y xiądz Gorecki we wsi z niemi nie miał zmowy. Słyszałem, że lat temu z pięć xiądz Gorecki, gdy założoney cerkwi skończyć nie mógł, zachęcił kilku gospodarzów, aby na bractwo zaprzysięgli, co y uczynili; ale w tym roku żadney przysięgi nie było. Mieszkam w tej wsi, ale od nikogo nie słyszałem, aby xiądz Gorecki chwalił się przed kim, że jak Gonta wyjdzie, będzie officerem. Idem testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

4 testis, Hieronimus Kuraszkiewicz, prastito corporali juramento, recognovit ad 1: Wiem o tym, że xiądz Gorecki nabożeństwa pilnuje, pijaństwem się nie bawi y w cerkwi nauki przykładne ludziom Manastyrzeckim daje. Ad 2: Piliponów w naszej wsi Manasterku nie widziałem, y to wiem, że xiądz Gorecki z piliponami zmowy nie miał, bobyśmy o tym słyszeli. Ad 3. Tego roku ludziom Manastyrzeckim nie słyszałem, aby xiądz Gorecki kazał na jaką znowę przysięgać, ani o tym słyszałem, aby xiądz Gorecki chwa-

lił się przed kim, że jak Gonta wyjdzie, będzie officerem.—Idem testis, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

5 testis, nobilis Antonius Leszczyński, praestito corporali juramento, ad 1: Znam tego xiędza Goreckiego bardzo dobrze, ale nie jest pijak, owszem, nabożeństwa pilnuje y nauki zbawienne ludziom Manastyrzeckim daje, y do chorego dla słuchania spowiedzi, choćby y w nocy, gdy kto da znać, idzie. Ad 2: Piliponów w Manasterku nie widzieliśmy, y o tym nie wiem, żeby xiądz Gorecki miał z niemi jaką znowę. Ad 3: I my, y nasze żonki chodzą do cerkwi w Manasterku, ale o tym ja nie słyszałem, aby w tym roku kazał xiądz Gorecki komu przysięgać na jaką znowę Ani o tym słyszałem, aby xiądz Gorecki chwalił się, że jak Gonta wyjdzie, będzie officerem.—Idem testis, ignarus scribendi, signum sanctae crucis posuit.

6 testis, nobilis Stanisław Kuraszkiewicz, praestito corporali juramento, recognovit, prout reliqui testes in omni concordanter.—Idem testis, ignarus litterarum, signum sanctae crucis posuit.

7 testis, nobilis Andreas Dobrowolski, praestito corporali juramento, recognovit prout testis tertius concordanter in omni.—Idem testis, ignarus scribendi, signum sanctae crucis posuit.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 85—86.

CCCXXXII.

Декретъ Каменецкаго городскаго суда, признающій священниковъ: Онуфрія Горецкаго и Ивана Прокоповича, также сына послѣдняго, Георгія Прокоповича, обвиненныхъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ, совершенно по суду оправданными, 1879. Сентября 10.

Actum in castro Camenecensi Podoliae, in terminis quaerelarum seu judiciis causarum terminorum tactorum sub celebratione terminorum querelarum officii ejusdem, feria quinta post festum na-

tivitatis beatissimae virginis Mariae, id est, die decima mensis septembris anno Domini millesimo septingentesimo, octuagesimo nono.

Inter generosum Michaellem Berezowski, instigatorem officii sui, actorem, personaliter, et venerabiles: Onuphrium Gorecki, parochum Mananasteriensem, et Ioannem Prokopowicz, vicarium Karabczyjovescensem, tum honestum Gregorium, ejus filium, citatos et statutos personaliter. Officium, decidendo propositionem verbalem partis actoreae, respectu objectae seditionis, contra partem citatam ad sui officium illatam, ante omnia praefatos statutos ad libera confessata, suo coram officio deponenda, officium destinat. Quibus exceptis, in suplementum earundem decernit officium, quatenus partes eosdem testes in ordine educendarum inquisitionum suo coram officio statuunt, idque instantanee. Et quoniam statuerunt, satisfecisse easdem arbitrantur et ad expediendas inquisitiones accedit. Quibus expeditis, admissibiles partes ad probationem juratoriam super incorruptionem testium instantanee prestandam, censet. Post quae, tam per generosum instigatorem officii sui, quam supra expressos statutos, observata juramentorum solennitate, praestita juramenta, ad lectionem, tam liberorum confessatorum, quam inquisitionum se contulit. Quibus lectis et bene trutinatis, quoniam iidem: venerabilis Onuphrius Gorecki, parochus Manastyrscensis, et Ioannes Prokopowicz, vicarius ecclesiae Karabczyjovecensis, atque Gregorius, ejusdem filius, pro quadam acsi seditione et minatione per generosum officii sui instigatorem inculpati, in nullo quopiam respectu premissorum redarguti, quinimo pleno emundati esse deducantur. Proinde officium eosdem ex sequestro Camenecensi libere demittendos sententiat, libera confessata, ex iisdem excepta, atque inquisitiones, hac in causa eductas, obsigillata, in cancellaria officii sui reponenda, declarat.

*Книга протоколовъ декретовыхъ каменецкаго городскаго суда.
№ 4056; листъ 169.*

СССХХІІІ.

Постановленіе Каменецкаго городскаго суда, объявляющее: священника Онуфрія Горецкаго и крестьянина Василя Колесьника по суду оправданными. 1789. Октября 31.

Actum in castro Camenecensi Podoliae, 1789, die 31 octobris.

Decidendo remissas ab officio castrensè Laticoviensè inquisitiones, respectu laboriosi Wasyl Koleśnik et venerabilis Onuphrii Gorecki, parochi Manastircensis, post lectionem earundem, venerabilem Onuphrium Gorecki et laboriosum Wasyl Koleśnik, inquisitionibus praemissis de objectis conspirationis non incusatos, libere demitendos sententiat. J. O. Starżyński, vexilifer Podoliae, vicecapitaneus castrensis laticoviensis.

Книга протоколовъ декретовыхъ каменецкаго городскаго суда № 4313, листъ 20 (№ 3).

СССХХІV.

Показанія, отобранныя въ порядковой Подольской комиссіи отъ Александра Бѣлокерницкаго и Никиты Игнатовича, арестованныхъ за бродяжничество. 1789. Мая 4.

Indagacya z Alexandra Białokiernickiego.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele lat masz?—Nazywam się Alexander Białokiernicki, rodziłem się w Białokiernicy, w kraju cesarskim, mam lat dwadzieścia siedm lub ośm.—Czym się od młodości bawiłeś?—Z młodości służyłem po różnych mieyscach, a daley uczyłem się krawiectwa sieraków, poszedłem do brata pod Brody y tam mnie do żołnierzy cesarscy wzięli, gdzie byłem lat trzy, zkąd uciekłszy z pod Krakowa w te okolice, że byłem bez testimonium, wzięli mnie do Kamieńca żołnierze y więcey nic

nie wiem.—Czy nie namawiał cię kto do buntów? Nikt o tym mi nie nie wspominał, anim o tym słyszał.

Indagacya z Mikity Ignatowicza.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? jakiej religji? wiele masz lat?—Nazywam się Mykita Ignatowicz, rodziłem się w Serebrii w Małej Rosyi, jestem religji syzmatyckiej, mam lat trzydzieści cztery.—Czym się bawiłeś z młodych lat? Służyłem u ludzi, bom był sierota. Już rok trzeci, jak mnie wzięli moskale do wołów; uciekłem od wołów na Wołoszczyznę y wszedłem do Polski przeszłej zimy.—Czy nie namawiałeś kogo do buntów, lub ciebie kto czy nie namawiał?—Nic o buntach nie wiedziałem, ani słyszałem; nikogo ani namawiałem, ani mnie nikt. Chodziłem o chlebie żebranym y wzięto mnie w Kuźminie, że byłem bez testimonium, y nie więcej nie wiem.

Картонъ дѣлъ Каменецкихъ, № 5.

CCXXXV.

Ходатайство дворянина Яна Беневскаго объ освобожденіи изъ тюрьмы крестьянина Якова Романюка, невинно арестованнаго за то, что позволилъ въ своемъ домѣ переночевать проходившему корабейнику. 1789. Мая 24.

1789 roku, 24 maja.

Prześwietna kommissyo województwa Podolskiego, panowie y dobrodzieje!

Jakow Romaniuk, poddany ze wsi Karapczyjowki, w czasie niniejszego rozruchu względem wszczynających buntów, między innymi obwinionemi o podeyrzenie przestawania z pilipami jest wzięty uiewinnie za to tylko, że w czasie przybycia pilipa jednege, pod wieczór nie mającego gdzie nocować dla zawaloney karczmy, u wyrażonego Romaniuka dla noclegu wpuszczony został. Jako więc tenże poddany o niczym nie wiedzący, ani żadney ligi względem

porozumienia się nie miał, tak upraszam prześwietney kommissyi panów dobrodziejów o uwolnienie jego.

Jan Prusak Bieniewski m. p.

Изъ картонна дѣлъ каменецкихъ № 7.

СССХХХVI.

Показанія арестованнаго крестьянина изъ м. Лянцкороны, Ивана Цыбухова въ порядковой комиссії Подольскаго воеводства (20 апрѣля), а также показанія свидѣтелей по дѣлу Ивана Цыбухова обвиненнаго въ произнесеніи словъ, относящихся къ предполагаемому крестьянскому возстанію. 1789. Іюня 25.

Indyagacja z Iwana Cybuchowego syna.

Jak się zowiesz? gdzie się rodziłeś? wiele masz lat?—Nazywam się Iwan Cybucha; rodziłem się w Rohatynie, w kraju cesarskim; mam lat więcej czterdziestu.—Dawno bawisz w Lanckoroniu? czym się bawiłeś z młodu?—Przyszedłem do Lanckoroniu tego roku w zapusty przed wielkanocą; za młodu bawiłem przy ojcu, pókim się nie ożenił.—Co gadałeś w winnicy Bendyka w Lanckoroniu i w mieście przed żydami?—Byłem prawda pod ten czas pijany w winnicy; powiadają mi, że miał mówić, że będą rznąć lachów i żydów, ale tego nic nie pamiętam, ani słyszałem od nikogo; słyszałem tylko od żydów w mieście, że gadali o tem.—Czy nie namawiał cię kto do buntu?—Nikt mnie do buntu nie namawiał, ani o tem od nikogo nie słyszałem, i więcej, jak wyżej powiedziałem, nic nie wiem.

—

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Michaelis Berzowski, instigatoris officii sui, contra reatum laboriosi Iwan Cybuchów, incarcerati, conscripta.

1) Powie świadek, czy Iwan Cybuchów był skłonny do buntów.

2) Powie świadek, iż Iwan Cybuchów powiedział w winnicy te słowa: „bude bida, budut lachiw y żydiw rizaty“.

Inquisitiones, sub celebratione terminorum tactorum officii sui, feria quinta post festum nativitatis sancti Ioannis Baptistae, 1789 anno eductae.

1 testis, laboriosus Olexa Myrhorod, praestitit juramentum corporale et recognovit ad interrogatoria: ad 1. Iwan Cybuchów u mnie mieszkał, ale nie widziałem po nim żadney skłonności do buntów. Ad 2. Byłem podtenczas w winnicy żyda Bendyka, gdy mówił Iwan Cybuchow: „będzie bida, będą lachów y żydów rznąć“.

2 testis Stach Ataman praestitit corporale juramentum et recognovit ad interrogatoria: ad 1. Niedawno Iwan Cybuchów przyszedł z żoną do Lanckoronia, nie znam go dobrze, jaki człowiek. Ad 2. Będąc w winnicy żyda Bendyka, słyszałem te słowa wymowione od Iwana Cybucha: że będzie bida, będą rzneli lachów y żydów.

Картонъ дѣлъ Каменейкихъ № 5 и связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 35.

СССХХХVII.

Декретъ Каменецкаго городскаго суда, по которому 15 крестьянъ изъ разныхъ мѣстностей, обвиняемыхъ въ заговорѣ, признаются виновными лишь въ томъ, что произносили въ пьяномъ видѣ угрозы; въ наказаніе за это судъ постановилъ зачесть имъ время ихъ предварительнаго ареста и немедленно ихъ выпустить, а дѣла-же о четырехъ другихъ крестьянахъ Камелецкій судъ постановилъ передать по принадлежности въ судъ городскій Летичевскій. 1789. Іюня 25.

1789 iunii 25.

Inter generosum Michaelem Berezowski, instigatorem officii sui, actorem, personaliter, et laboriosos: Iwan Cybuchów de bonis

Lanckoroń, Fedko Cymbalista et Gabriel Pajuk de bonis Sołobkowce, Iwan Deneka, Hawryło Deneków, Dmytro Lipypsa, Tymko Pobereźnik, Mikołay Szargay, Josef Krupa et Jacko Gwinda de bonis tractus Szarawscensis, Stefan Tracz de bonis Kazimirek, Jakim Gidura de bonis Jołtuszków, Iwaszko Kowalow de bonis Żeniskowce, Alexander Białokiernicki de bonis Gieletyńce, Mikita Ignatowicz de bonis Kuźmin, incarceratos, statutos personaliter. Officium contra statutos actionem dirigere mandat, ac ad excipienda ex iisdem incarceratis statutis libera confessata accessit. Post quae excepta, ad excipiendas inquisitiones se contulit, quibus expeditis, admissibilem generosum instigatorem officii sui ad probationem juratoriam super incorruptionem testium adinvenit; post quod praestitum juramentum, ad lectionem tam confessatorum, quam inquisitionum condescendit. Quibus lectis, mature perpensis, ac cum liberis confessatis confrontatis, quoniam ex iisdem inquisitionibus, laboriosos: Iwan Cybuchów de bonis Lanckoroń, Fedko Cymbalista, Gabriel Pajuk de bonis Sołobkowce, Iwan Deneka, Hawryło Deneków, Dmytro Lipypsa, Tymko Pobereźnik, Mikołay Szargay, Józef Krupa, et Jaśko Gwinda de bonis tractus Szaravscensis, Stefan Tracz de bonis Kazimirek, Jakim Gidura de bonis Jołtuszkow, Iwaszko Kowalów de bonis Żeniskowce, Alexander Białokiernicki de bonis Gieletyńce, Mykita Ignatowicz de bonis Kuźmin in nullo quopiam redarguti, nonnisi potu obruti quaedam verba minationem denotantia propalasse, appparent. Proinde officium, attenta eorundem laboriosorum incarceratorum per spatium aliquot septimanorum in carceribus fortalitii praesentis circa labores praestitos detentione, eosdem supra specificatos laboriosos ex carceribus dimittendos, libereque domos suos redeundos sententiat. Laboriosos vero: Wasyl Koleśnik de bonis Monasterek, Hawryło Ilków de bonis Wołkowińce, Fedko Tkaczów de bonis Radziejowce, Iwan Antonów syn de bonis Stodulce, siquidem post praecessam pro statuitione per officium sui notificationem, testes ex districtu Laticoviensi non snnt conducti, circo eosdem laboriosos incarcera-

tos ex bonis, in districtu Laticoviensi consistentibus, ad officium castrense Laticoviense, uti proprium forum, remittit.

Книга протоколовъ декретовыхъ каменецкаго городскаго суда, № 4056, листъ 146 (№ 135).

СССХХХVІІІ.

Показанія, данныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ священникомъ Иваномъ Прокоповичемъ, оговореннымъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ, также показанія свидѣтелей по этому дѣлу. 1789. Юля 1 и сентября 10.

1789, dnia 1 julii.

1. Jaki wiek, stan urodzenia, miejsce mieszkania rodziców i krewnych, miejsce wychowania examinowanego?—Mam lat 42, jestem synem duchownego, rodzice moi mieszkali w Kotoszynie, w klu:zu Grzymałowskim i tam chowałem się przy rodzicach. 2. Gdzie brał nauki, w którym wieku je zakończył, kiedy wziął powołanie do stanu duchownego, gdzie się wyświęcał, przez jakiego biskupa? Byłem lat 5 w szkołach w Złoczowie, skończyłem szkoły w wieku 22 i w tymże roku zostałem duchownym, wyświęciłem się we Lwowie za Leona Szeptyckiego, biskupa Lwowskiego i Kamienieckiego. 3. Kiedy i w którym miejscu wykonywał przysięgę, w xiążeczce pod tytułem „Sokraszczennyj Katechisis“ przepisana? Czyli za przeszłego archymandryty wspomniona xiążeczka została do cerkwi rozesłana, czyli za terazniejszego—Wiktora Sadkowskiego i czyli ją ma przy cerkwi?—Przysięgi żadnej nie wykonywałem, ani o xiążce, pod tytułem „Sokraszczenyj“ nie wiem, od kóregoby była archimandryty rozsyłana? jej przy cerkwi nie miałem i nie mam, ani widziałem, ponieważ ja dependuję od biskupa Kamienieckiego, unita; Sadkowskiego archymandryty ani znam, ani widziałem. 4. Kiedy i jak dawno przykazauo mieć przy cerkwiach xiążeczki pod tytułem „O pobiedie na supostaty“ i czyli nabożeństwa—alias supplikacye, w tey książeczce przepisane, nie były zaniedbywane? Czy w każde święto wspominane nabożeństwa były

czynione; czy z ludem wspólnie, czyli tylko przez samego prezbytera y ludzi cerkiewnych? czyli książeczki rzeczone kupował, czyli je darmo rozdawano y przez kogo?—O żadnych książeczkach pod tym tytułem nie wiem, żadnych supplikacyi podług tych, jak słysze tytuł, ani z ludem lub z cerkiewnymi ludźmi nie odprawiałem, anim onych kupował, jak y przez kogo rozdawane były? nie wiem, anim słyszał. 5. Gdzie mieszkał y czym się bawił między rokiem 1764 a 1766, w którym przeciągu Charko sotnik bunt przedsiębrał, śmiercią tego usmierzony? Gdzie mieszkał y w jakim był powołaniu między rokiem 1767 a 1769? w tym czasie był bunt straszniejszy, przez j. w. Branickiego usmierzony, a potem od j. w. Stępkowskiego.—Tych lat dobrze nie pamiętam, bom był jako nie w naydoskonalszym wieku przy rodzicach y żadne mie okoliczności nie interessowały, o żadnych buntach Charka nie wiem, nie słyszałem. Z powieści słyszałem, że j. w. Branicki y Stępkowski uśmierzał bunty na Ukrainie, ale do tych nie należałem.—6. Jakie miał od xiedza archimandryty listy, przez Boczkowskiego przywiezione, który przez xiedza Stefana Lewandowskiego, protojereja, był expedyowany y zaświadczony?—Jak listów żadnych nie widziałem, tak Boczkowskiego y Lewandowskiego z osób y nazwisk nie znam. 7. Czy miewał jakie ukazy od biskupa Mohilowskiego albo Kijowskiego, lub od synodu bez wiadomości archimandryty Słuckiego, lub konsystorza Słuckiego y jakie te były ukazy? Ja w swojej dyecezyi siedziałem, y za granicą nigdzie nie bywałem, nie wiem gdzie y Słuck leży; o żadnych ukazach y w jakich wyrazach? nie wiem. 8. Czyli bywał na soborach w Słucku, lub w innym miejscu? gdzie był ostatni sobor? w czasie wizyty xiedza Sadkowskiego, archimandryty, odbywaney, czyli się z nim widział?—Nie wiem gdzie Słuck nawet leży; na soborach żadnych nie bywałem, bo w naszej dyecezyi nie były; słyszałem że w Kamieńcu dwóch patronów Sadkowskich znayduje się y tych dobrze nie znam, a o archimandrycie nie słyszałem. 9. Jakie względem buntów na soborze od archimandrytów, lub konsystorza, lub pro-

topopów, czyli dziekanów miał rozkazy y czyli na piśmie, czyli ustnie czynione? Na soborze żadnym jak nie znaydowałem się, tak o żadnych na piśmie, czyli ustnie czynionych rozkazach nie wiem, ani słyszałem. 10. Podczas soboru, ponieważ nie wszyscy popi razem byli wołani, ale na dwie podzieleni części, w której części examinowany znaydował się y co w tym zgromadzeniu było czynione, w którym on był wołany?—Jak na soborze żadnym nie znaydowałem się y nie byłem examinowany, tak nie wiem o żadnych czynnościach, gdyż my z tamtejszemi nie udajemy się. 11. Czy podlega rządowi duchownemu tak, żeby nic nie zaniedbał, coby mu było nakazanym?—Co mi pasterz Kamieniecki rozkaże w obowiązkach cerkiewnych w tutejszey dycezyi, podlegam y nie zaniedbywam, ale o żadnych innych rządach nie wiem. 12. Gdyby rozkaz zwierzchności duchowney wyszedł przeciwny krajowemu rządowi, ktoremu był by posłuszny?—Swemu krajowi był bym posłuszny, ponieważ tu moje wszystko, tu moje życie y z niego chleb jem. 13. Czyli przysięga, na wierność monarchini rosyjskiey uczyniona, przeciwi się wierności, ktorey król polski y rzeczpospolita wyciąga od tych, co wspomnioney monarchini przysięgli?—Jam żadney monarchini nie przysięgał; z przysięgłemi żadney współeczności nie mam; za krola naszego y kray Boga publicznie przy ofiarach błagam, y w tym się ludźmi, przy nabożeństwie znaydującemi, zaświadczam. 14. Kto namawiał do buntu? y jakie powody przekładały buntujące osoby?—Jak osób nie widziałem y nie znam, tak o powodach do buntu nie słyszałem. 15. Czyli dawali pieniądze ci, ktorzy do buntu namawiali y z kąd mieli te pieniądze, ktore dawali.—Żadnych pieniędzy ani widziałem, ani brałem od nikogo z namowy do buntu, dopiero, jak mię przywieźli do Kamieńca, pogłoskę o rozdawanych na bunty pieniądzach usłyszałem. 16. Czy pokazywali jakie pisma y od kogo? czy powiadali kto bądzie autorem buntu? czy obiecywali buntującym pomoc jaką y z kąd?—Nic nie wiem, ani z kim bądź w tey rzeczy nie wchodziłem, Boga biorę za świadka. 17. Czyli podey-

muający się do buntów wypełniali przysięgę? na co y dla kogo?—Jam żadney nie wypełniał, przedemną nikt nie przysięgał? na co y dla kogo, nie wiem. 18. Jakie przedtym przy nabożeństwach imion panujących bywało wspomnienie? a jakie y w którym determinate czasie zalecenia w tey mierze od terażnieyszego archimandryty, Wiktora Sadkowskiego, było przysłane?—Jam w tym kraju zrósł, słyszał mie każdy, bo nayczęściey śpiewaną msze odprawiamy, że za papieża, króla panującego, woysko i lud jego, błagam przy ofierze Boga; o żadnych jakiegoś archimandryty Sadkowskiego zaleceniach nie wiem. 19. Czyli po wzięciu w areszcie byli od kogo nanamawiani, żeby taili prawdę?—Wzięty byłem do więzienia z Karabczyjowki do Kamieńca, nie miałem żadney sposobności z nikim zmawiania się, bo y okno zamurowane, światła mi ubliżało czytania choć na xiążce pacierzy, a nie tylko przystępu komu, dla głodu y zimna osłabiony, nawet przed więzieniem nayświętszy sakrament przyjmowałem. 20. Z jakiego powodu spisywano ludzi, wyszczególniając wiek y zdatność?—Żadnych ludzi w tey mierze ich zdatności y wieku y nie spisywałem, ani o żadnym powodzie nie wiem. 21. Za co był wzięty y co w Karabczyjowce gadał?—Jednego czasu byłem na chrzcinach u służącego pana Chobrzyńskiego, będąc wikarym cerkiewnym, tam, podpiłszy dobrze z znaydującą się szlachtą, w dyskursach nie pamiętam, ile że żartobliwych y po pjanu, odpowiedziałem ktoremuś, że: starsza wira ruska, niżeli lacka, nie myślą przeciw wierze, ale że dyskursujący, rownie pjani, ze mnie rusina, żartowali, a ja, też pjany, odpowiedział; za to mię opisał do kommendy w. Bieniewsky za buntownika; y tak w półtorej niedzieli po tych chrzcinach kommenda Kamieniecka przyszła do Karabczyjowki, wzięła mie do Kamieńca, w którym do tychczas siedzę. W. Bieniewski powziął do mnie nienawiść, zem syna mego, który teraz na haubdwachu siedzi, oddał na służbę do zięcia jego, imć pana Rużyckiego, w kłotni z nim będącego, y z drugiej przyczyny, jakobym był okazją kłotni między imć xieżdem Stopniewiczem, parochem tamteyszym, a tymże w. Bieniewskim;

przed byciem moim na chrzcinach, znienawidził mię, że czasem bywałem u pana Rużyckiego, jego zięcia, z którym się kłócił o zabójstwo dziecka Iwana Kuszniirza; kazał mi zimową porą z chałupy ustępować, abym we wsi nie siedział, różnych na mnie szukając przygod y suppozycyi, nawet naytkliwsze mię dotknięcie, że syn moy posłany, jako już służący, do szewca żyda za trzewikami od imć pani Rużyckiej, zkłóciwszy się o niegotową robotę z tymże żydem, był wywoływany przez żyda za ryzuna, a przez w. Bieńskiego do więzienia oddany, w którym dotąd siedzi, y sły-
szałem od pilnujących mie żołnierzy, że tenże syn mój lat już mający 16, był bity, aby na mnie, ojca, jaką potwarz wywołał.—
Te zeznanie moje ręką własną podpisuję xiądz Jan Prokopowicz w. k.

Interrogatoria ex parte et actoratu generosi Michaelis Berezowski, officii sui instigatoris, contra reatum venerabilis Ioannis Prokopowicz, vicarii Karapczyjovecensis et ejus filii, sub celebratione terminorum tactorum officii pleni castrensis Camenecensis Podoliae, ex mente sententiae officii ejusdem conscripta, subscripta, parti communicata et iudicio suo porrecta: 1. Zezna świadek iż w. imć xiądz Prokopowicz miewał różne zmowy z piliponami. 2. Zezna świadek, iż tenże xiądz Prokopowicz ludzi Karapczyjowieckich namawiał do buntu. 3. Zezna świadek, iż tenże xiądz Prokopowicz, będąc na krzcinach, rzeczy nie przyzwoite y gorszące gadał. Michał Berezowski.

Inquisitiones ex parte et reatu venerabilis Ioannis Prokopowicz, vicarii Karapczyiovecensis et ejus filii, contra actoratum generosi Michaelis Berezowski, officii sui instigatoris, sub celebratione terminorum quaerellarum castrensiurn Camenecensium Podoliae, feria quinta post festum Nativitatis beatissimae virginis Mariae, id est die 10 mensis septembris, anno Domini 1789, agitato, per officium plenum eductae. 1 testis, laboriosus Dmytro woyt Gisay,

praestito corporali juramento, recognovit: Znam temu temu lat trzy, jak xiądz Prokopowicz zostaje w Karabczyjówce za wikarego przy cerkwi tamteyszey, nie widziałem u niego żadnych piliponów, ani widziałem, bo to we wsi mieszkamy, aby u niego bywali pilipony; ja mieszkam od tegoż xiędza Prokopowicza trzecią ch łupą.

2. Nie słyszałem, aby namawiał kogo do buntu, my z nim mieszkając y na nabożeństwie bywając, nie słyszeliśmy, aby kiedy do buntów namawiał, nie widziałem nigdzie aby się walał. 3. Byłem sam wtenczas na chrzcinach u Młodzianowskiego, ktoremu wywozić przyszedł xiądz Prokopowicz, jako wikary, jego żonę; a Olszewski był za kuma; jak się napili gorzałki, poczeli gadać o wierze z Olszewskim, w tym sporze powiedział xiądz Prokopowicz: „że starsza wiara ruska, a niżeli polska“; jam sam wziął za rękę tegoż Olszewskiego, szlachcica, aby w bide y dysputę większą nie zachodzili, y wyprowadziłem do sieni, a ten w sieniach powiedział jeszcze przy mnie te słowo: „Poczekay skurwy synie popie, ja ci nie zapomnę tego“. Hoc adjecto: syn tegoż xiędza Prokopowicza służył u pana Rużyckiego, y że poniósł robotę do szewca, zaszedł z żydem, a żyd na tegoż syna wywoływał y za to go wzięto do Kamieńca y dotąd na haubdwachcie siedzi. Laboriosus recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

2 testis, laboriosus Danił Osmoluk, praestito corporali juramento, recognovit: Ad. 1 Jam rodził się w Karabczyjówce, mieszkam nie daleko cerkwi, gdzie xiądz Prokopowicz jest wikarym, żadnych piliponów u niego nie widywałem y o żadney zmowie nie wiem. Ad 2. Nie byłem na chrzcinach, co by gadał xiądz Prokopowicz, nie wiem; że syna jego wzięto do Kamieńca słyszałem, ale za co? nie wiem. Laboriosus recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

Tertius testis. Laboriosus Fedko Swara, praestito corporali juramento, recognovit: 1. Ja we wsi Karabczyjowce mieszkam, żadnych piliponów u xiędza Prokopowicza nie widziałem, ani o zmowach żadnych nie słyszałem. Ad 2. Nie słyszałem o żadnych na-

mowach do buntu, aby nawet kogo namawiał nie wiem. Ad 3. Nie byłem na chrzcinach, co by za rozwowy byli? nie wiem; wiem że syna jego wzięto potym, jak już oyciec siedział w Kamieńcu, a ten syn służył podtenczas u pana Rużyckiego. Laboriosus recognoscens, ignarus literarum, signum sanctae crucis posuit.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда № 4145, л. 11—19.

СССХХХІХ.

Декретъ Летичевскаго городскаго суда, приговаривающій крестьянина Павла Цызаря къ крѣпостнымъ работамъ на годичный срокъ за неоднократно произнесенныя имъ угрозы и шутки по поводу ожидавшейся рѣзни. 1789. Августа 28.

Actum in castro Laticoviensi, in terminis quaerelarum, seu judiciis causarum incarcerationum, ex mente novellae legis, extracamentiam ad iudicandum acclamatis, Feria tertia post festum Assumptionis in coelum Gloriosissimae Virginis Mariae, id est die decima octava mensis augusti, anno Domini millesimo septingentesimo octuagesimo nono.

Inter generosum Franciscum Lissowski, officii sui instigatorem, actorem, personaliter et laboriosum Pawło Cyzar, statutum incarcerationatum per generosum Ubicki, caveleriae nationalis cohortis illustrissimi principis Jabłonowski, palatinidae novogrodensis, commilitonem. Officium castrense capitaneale Laticoviense, cui protunc magnificus Iosephus Czaykowski, vicesgerens castrensis loci praesentis, in locum magnifici notarii, commissionem, a statibus rei-publicae designatam, exhibentis, assumptus, praesidebat subdelegatus, laboriosum Pawło Cyzar, ratione seditionis inculpatum, per generosum Ubicki, cohortis illustrissimi principis Jabłonowski commilitonem, ex dispositione magnifici Woynarowski, ejusdem cohortis praefecti, statutum, per milites sui praesidiarios detinendum esse

censet, et eidem incarcerato patronos, generosos: Andream Żeliszowski et Iosephum Urbanowicz addit. Attenta quoque per praedictum generosum Ubicki ex praedicto laborioso Pawło Cyzar in fundo bonorum oppidi Chmielnik, die vigesima nona mai anno praesenti per magnificum Przebédowski, capitaneum regiminis nominis Potocciani educta, et ad praesens coram officio suo reposita indagatione, actionem contra praememoratum statutum dirigere mandat; in directa actione teneri adesse delatorem officium censet; et quoniam generosus officii sui instigator, cepta ex reposita antefata indagatione informatione, majorem de objecto seditionis incarcerato crimine generosos Chlebowski et Lubecki habere infert notitiam, ideoque eorundem ad citationem ad deductionem praefati objecti, jam autem magnificorum: Krassowski et Ustarbowski, uti dominorum et possessorum ad ad actionem eorundem in instanti comparandum edendam exposcit; jam vero a statuto incarcerato ad citationem testium ad emundationem sui praetenditur, proinde officium easdem ad citationes iisdem edendas concedit. Tandem feria secunda, scilicet die vigesima quarta mensis et anni praesentium, magnificis: Casimiro Krassowski tribuno Czervonogrodensi, bonorum villae Woytowce advitalitiali possessore, Ignatio Ustarbowski, venatore grabovecensi, a generoso instigatore officii praesentis ad citationis, per generosum Ludovicum Sachnowski atque generosis: Ioanne Chlebowski et ejusdem nominis Lubecki, itidem ad citationis, personaliter, nobilibus: Boguszewski, Czarnecki, Ancholski, Michałowski, Osiecki, Ioanne Mamos, Nikolao itidem Mamos, Dankowski, censualiter in bonis Woytowce commanentibus, pro deponenda testimonia ad citationis, per eundem, comparentibus et judicialiter controvertentibus. Quoniam generosus Chlebowski eundem laboriosum Pawło Cyzar, nec in scripto, nec verbaliter coram quopiam incussasse asserit, et eo nomine eliberando se a nexu deductionis eidem objecti criminis ad juramentum sese trahit, proinde officium eundem generosum Chlebowski ad praefatum juramentum admissibilem esse censet. Deo ita ipsum adjuvante, additur ministerialis ad rothisandum,

post quod in facie officii sui attendentiaque partis ac plurimorum, flexis ad imaginem Jesu Christi Crucifixi genibus, super eo, quod nec in scripto, nec verbaliter laboriosum Pawło Cyzar de crimine seditionis accusavit, praestitit juramentum, officium eundem generosum Chlebowski liberum a deductione praefati criminis facit et pronuntiat, suffitientique comaparitionem adinvenit; ac delatore, generoso Lubecki, adinvento, officium actionem contra incarceratum statutum ulterius dirigere mandat. In directa actione decernit, quatenus pars puncta contra praememoratum statutum incarceratum, in ordine excipiendorum ex eodem liberorum confessatorum, conscribat, subscribat et officio suo porrigat in instanti. Et quoniam tam generosus instigator officii sui, quam et generosus Lubecki puncta seorsim conscripserunt, subscripserunt, et officio suo porrexerunt; quorum punctorum, licet quidem generosus Lubecki ex re sui porrectorum, subscriptionem per generosum instigatorem officii sui subsequendam praetentit; cum attamen, tam generosus instigator officii sui puncta, per se porrecta, manu sui subscripta, jam vero praedictus generosus Lubecki puncta seorsiva sui, per se subscripta, in officio suo reposuerunt, proinde officium eandem repositionem pro suffitienti satisfactione sententiae suae agnoscit et ad excipienda ex statuto incarcerato libera confessata accedit. Quibus expeditis, injungit officium, quatenus partes, scilicet generosi: instigator officii sui et Lubecki, interrogatoria, statutus vero responsoria in ordine educendae inquisitionis conscribant, rescribant, subscribant, sibi abinvicem communicent et officio suo una cum regestris testium porrigant, idque instantanee; et quoniam partes eadem, interrogatoria et responsoria conscripserunt, subscripserunt, sibi communicarunt, et officio suo una cum regestris testium porrexerunt, ex quibus regestris testium ex parte statuti incarcerati exceptio generosi Iosephi Lubecki, uti generosi Ioannis Lubecki fratris, moderni delatoris, jam vero generosi Laurentii Krymski, ex quo annos competentes non est adeptus, generosi autem Pauli Jakubowski, ex quo infensus sit praefato incarcerato, infertur; cum tamen ge-

nerosi delatores generosum Krymski annos plus viginti habere asserunt, nihilque in reprobationem hujus ab incarcerato deducitur, infensionem vero generosi Jakubowski contra incaceratum nullam probare allegant, proinde officium, hos utrosque pro admissibilibus ad deponendum testimonium adinventis, generosum Iosephum Lubecki, uti fratrem germanem moderni delatoris, pro exceptibili declarat, ac alium in locum ejus introducere mandat, et quoniam in locum generosi Iosephi Lubecki, testis exclusi, modernus dalator generosum Rochum Dankowski introduxit, proinde officium satisfecisse sententia suae arbitratur, et ad excipiendos inquisitiones se contulit. Quibus expeditis, admissibiles partes ad probationem juratoriam super incorruptionem testium praestandam adinvenit. Deo ita ipsos adjuvante, additur ministerialis ad rothiandum; post quod per generosum Lubecki a parte delatorum, jam vero ab incarcerato per ipsummet laboriosum Pawło Cyzar, flexis ad imaginem Jesu Christi Crucifici genibus, praestitum juramentum, officium ad lectionem earundem inquisitionum se accinxit. Quibus lectis, ac cum liberis confessatis confrontatis, quoniam ejusdem inquisitionis ac coufessatis laboriosum Pawło Cyzar, taliter vocitatum, ex regno Galitiae ad bona villae Woytowce, ad capitaneatum Chmielnicensem spectantia, advenisse, ibidemque inprimis in curia villae ejusdem apud magnificum Krasowski, tribunum czervonogrodensem, villae ejusdem possessorem, per unum annum servivisse, dein in subditatum ejusdem villae casamque vacuam transisse, et in eo quatuor jam circiter annorum permansisse, eundemque laboriosum Pawło saepe saepius cum aliis subditis rixas inivisse, aliquoties etiam et jurisdictioni curiali obedientiam praestare noluisse, ante annos vero binos nobilem Iosephum Osiecki, in bonis Woytowce censualiter commanentem, laboriosum Pawło Cyzar: cur nubila radiant? interrogasse, laboriosum Pawło generoso Osiecki: „może to teje, szczo żałowaw batko Hontyw, szczo ne zaczaw z hory, ta z nyzu; ałe jak syn joho zbere wijsko, to lipsze bude poczynaty“ respondisse. Tempore autem praesenti, in

quo publicus timor respectu conspiratae seditionis quemlibet perterrefecerat, eundem laboriosum Pawło, ad domum nobilium, Michałowskich, censualiter in bonis Woytowce commanentium, advenisse, quo etiam et generosam Krymska causa accipiendi ignis adiisse, ibidemque secum colloquendo, generosam Michałowska ad nobilem Krymska haec formalia: „źle mościa pani słychać, będzie rzezanina“, dixisse,, cui generosa Krymska in haec verba: „Nie potrzeba lepszego kolija, jakby był Pawło“ respondisse; laboriosus vero Pawło ad generosam Krymska his formalibus: „jabym tebe na sampered zarizaw, bo majesz hroszy“ dixisse. Cui generosam Krymska: „psy rznij, a nie mnie“ respodisse. Generosam vero Michałowska de se, utrum ab ipso necata esset? interrogasse, cui laboriosum Pawło: „Jabym takich ne rizaw, tylko paniw tay żydiw“ respondisse. Tum in alio quodam loco eundem laboriosum Pawło Cyzar insimul cum nobilibus: Ioanne et Iozepcho Lubeckie, in bonis Woytowce censualiter commanentibus, fuisse et haec formalia coram iisdem acsi dixisse: „Kobym maw jaki czepełyk, tobym was wsich szlachtu w tym kutku wyrizaw, tylko jednoho Czerneliwskoho bym zistawyw, bo toy mene wspomahaje“. Sed haec omnia jocosae ne, an veritate exequendum dixisset? inquisitionibus non deductum esse. Post haec anno praesenti, tempore hiemali, in bona villae Woytowce magnificum Dunin, in regimine equestri cavaleriae, przednia straż, vocitatae locumtenentem, cum commenda pervenisse, ibidemque per aliquod tempus consistentiam habuisse, apud quem laboriosum Pawło Cyzar vigiliam perhibuisse, et jussu ejusdem magnifici Dunin tempore nocturno milites ad commansionem nobilium Lubeckich et aliorum duxisse; qui milites fratres generosos Lubeckich ad servitia militaria accipere voluisse; qua ex ratione, tam iidem generosi Lubecci, quam et alii nobiles, in bonis Woytowce commanentes, odium et malevolentiam ad laboriosum Pawło habuisse, et non semel secum rixas exercuisse; brevi itaque generosus Ioannes Lubecki ad curiam bonorum Woytowce processisse, et coram dispositore laboriosum Pawło Cyzar de seditione accusasse, generosum autem Postempski, pro-

tunc in curia Woytowecensi noctantem, praemissam accusationem audivisse, et illico ad bona Chmielnik procurisse, ibidemque consistenti cum commenda magnifico Breza, vexillifero in exercitu regni regiminis equestris, de eodem laborioso Pawło Cyzar, seditione minanti, denuntiasse; magnificum autem Breza, mox binos ex commenda sui milites ad bona Woytowce misisse, et eundem laboriosum Pawło accipere et ad se advehi demandasse, milites eosdem, a magnifico Breza vexillifero missos, ad bona Woytowce statim pervenisse et laboriosum Pawło, in servitio custodiali apud milites, in Woytowce extantes, adhuc manentem, accepisse et ad curiam eundem duxisse, ibidemque per magnificum Breza vexiliferum examinatum esse; ad quam indagationem et nobiles: Lubieckie, Jakubowski et Czenelewski conductos esse; laboriosum Pawło Cyzar in praemissa, per magnificum Breza peracta ex eodem indagatione, omnia haec, de quibus accusatus extitit, coram generosis Lubecki, Michałowska et Krymska jocosae non autem in veritate dixisse, recognovisse. Post intrusionem vero ad carceres laboriosi Pawło Cyzar per milites superius expressos tam nobiles, quam et subditi bonorum Woytowce inter se multoties haec, quod laboriosus Pawło, ideo ad carceres per milites intrusus, extitit, quia apud eundem sacerdotes rithus greci disuniti pernoctantur, collocutos esse; laboriosus autem Pawło Cyzar, per magnificum Breza de iisdem sacerdotibus disunitis examinatus, eosdem non aliquos disunitos sacerdotes, verum quaestatores, alias łobury, sive proszaki, de bonis Miedziaków, ubi ab antiquo permanent, fuisse et elemosinam ad ecclesias rithus graeci Barensem et Tywrowecensem expostulatos esse, eosdemque unam noctem apud se, alteram vero apud laboriosum Fedko Fedunow in bonis Woytowce pernoctasse, recognovisse. Postquam laboriosi Pawło recognoscionem magnificus Breza itidem milites ad bona Woytowce misisse et laboriosum Fedko Fedunow advehi ad se demandasse. Qui laboriosus Fedko Fedunow, ad bona Chmielnik advectus, per magnificum Breza de sacerdotibus disunitis examinatus fuisse, et similiter prout et Pawło Cyzar eosdem quaestatores, alias proszaki, de Mie-

dziaków esse recognovisse.—Magnificum Breza milites suos cum laborioso Stefan, laboriori Fedko genero, ad bona Miedziakow misisse et eosdem quaestatores ad bona Chmielnik conduxisse; quos quidem quaestatores, alias proszaki, attestata sui coram magnifico Breza produxisse, et quod apud laboriosos Cyzar et Fedko Fedunow pernoctabantur, recognovisse; quos magnificus Breza tum et laboriosum Fedko illico eliberasse, laboriosum vero Pawło Cyzar in carceribus in arce Chmielnicensi detenuisse et in post eundem magnifico Przebédowski, in regimini pedestri nominis Potociani capitano, cum commenda de oppido Tulczyn ad bona Chmielnik devenito, reddidisse, probatum et deductum est. Proinde officium punibilem eundem laboriosum Pawło Cyzar esse censet, attentaque ejusdem tempore commansionis in bonis Woytowce arrogantia et potestati curiali inobedientia, pro iniqua ante annos binos in colloquio cum generoso Osiecki facinoris illaboriosorum Gontów interpretaetatione, pro responsioneque itidem iniqua generosae Krymska, atque quod si sit jocosa, nobilium in bonis Woytowce commanentium excissione minatione, ad carceres fortalitii Camenecensis Podoliae hinc et in quatuor ab actu decreti praesentis septimanis tradendum declarat, ibidemque per annum integrum, circa labores in compedibus exercendos, detinendum, et ad mentem resolutionis anteacti consilii permanentis uti in opem providendum, arbitrat.

Книга городская летичевская декретовая № 5445, листъ 59.

СССXL.

Рапортъ секундъ-маіора Псела правителю Кіевскаго намѣстничества, генералу Ширкову о расположеніи польскихъ войскъ вдоль русской границы, о слухахъ относительно обезоруженія крестьянъ польскими властями и объ арестѣ православныхъ священниковъ. 1789. Февраля 20.

Полученъ 22 февраля 1789 года, по секрету.

Высокородному и высокопревосходительному господину Генераль-Поручику, кіевскаго намѣстничества правителю и кавалеру, Семену Ермолаевичу Ширкову, Секундъ-маіора Пселъ рапортъ.

По приказанію вашего высокопревосходительства, я о находящихся по пограничнымъ польскимъ селеніямъ польскихъ войскахъ и о тамошнихъ произшествіяхъ подъ неприметнымъ образомъ выправку дѣлалъ, и по оной открылось: что, начиная сверху Днѣпра, расположены двѣ бригады: отъ Лоева до Канева одна, а отъ Канева до окончанія полской границы другая. Каждая изъ нихъ состоитъ по семи сотъ народной кавалеріи жолнеръ; противу-жъ Бѣлой Руси стоятъ литовскія команды, но числа онымъ ни отъ кого узнать за скоростью не можно. Касательно до мужиковъ, чтобы со стороны полскихъ войскъ отбыраны отъ нихъ были орудія, какъ-то: ножи, топоры, косы и тому подобное, то сіе невѣроятно, поелику здесь въ ближайшихъ местахъ вовсе о семъ не слышно. Носитца молва, что въ Ставискомъ ключѣ порохъ и свинецъ въ мужиковъ, въ кого сыскать, отобрать; въ Бѣлой Церкви, чтобъ мужикамъ же была какая опредѣленна казнь, неизвестно. Говорятъ-же, что съ числа убившихъ какого-то около Умани полскаго шляхтича двухъ мужиковъ поймали и содержатъ тамъ подъ карауломъ; но впрочемъ еще ничего нѣтъ. При чемъ за нужное нахожу вашему высокопревосходительству донести, что я отъ нѣкоторыхъ поляковъ увѣренъ, якобы четырехъ священниковъ, во время православія при приходахъ бывшихъ, а затѣмъ съ причины несоглашенія ихъ въ униаты, безъ мести оставав-

шихся, поляки подмѣтивши въ разговорѣ къ возмущенію мужиковъ, взяли подъ караулъ и сихъ тамже подъ онымъ въ Бѣлой Церкви содержатъ. Болѣе жъ никакихъ произшествій не являетца; равнымъ образомъ, хотя также площадной слухъ есть, что для умноженія полскихъ войскъ слѣдуютъ къ сей границѣ разными дорогами еще полскія команды, но сего здѣсь однакожъ не предвидится, а извѣдятся о томъ и о другихъ обстоятельствахъ старатца буду, и коль скоро о нужномъ извѣдаю, донестъ тотъ часъ вашему високопревосходительству не оставлю. 1780 года, Февраля 20 дня.—Секундъ-маіоръ Михайло Псіоль.

Дѣла о полякахъ 1789 года, листъ 25 (связка въ Кіевскомъ центр. Архивѣ).

СССХІІ.

Жалоба, принесенная въ замковый Богуславскій урядъ дворяниномъ Недзвѣдзкимъ на крестьянина Лысенка по поводу произнесенія послѣднимъ угрозъ противъ шляхтичей. 1789. Февраля 23.

Die 23 februaryi 1789 roku.

Na wniesienie szlachetnego Szymona Niedźwiedzkiego, szlachcica z Isajek, do jurysdykcji zamkowej Bohusławskiej przywołany pracowity Iwan Łysenko, poddany Isaykowski, przeciwko ktoremu tenże rzeczony Niedźwiedzki w jurysdykcji zamkowej, w przytomności tegoż Jana Łysenka, naocznie zeznał w te słowa: iż wzmiankowany Niedźwiedzki czasu jednego, gdy był użytym od arendarza z dyspozycji zwierzchności zamkowej do exekucyi, aby we wsi Isaykach exekwował drwa, do arędy należące, natychmiast przyjechał do Iwana Łysenka, zakazując, aby drwa do arendarza odwoził. W tym razie tenże Iwan Łysenko zuchwale przeciwko jemu odpowiadając, wyrzekł: „Ne dowho tut budesz jizdyty, może y zawtra czort was wybere!“ y natychmiast za drzwi wytrącił, powiadając: „Zaczyny, żynko, dwerы“, Od ktorego gdy rzeczony Niedź-

wiedzki odjechał, dając znak do arendarza o takowej zuchwałości, wraz tenże Łysenko, do arendy przyszedłszy, kupił kwarte piwa dla Niedźwiedzkiego, przepraszając go y prosząc, aby o takowych wyrazach nikomu nie wzmiankował, powiadając, iż to młodość y nierozeznanie moje to sprawiło. Co jako w jurysdykcyi zamkowej zeznał, na to przysięgą potwierdzić obowiązuje się. Iwan zaś Łysenko przeciwko takowemu zeznaniu przeczy y powiada, iż nie mówił tych słów, które są w gorze rzeczzone.

Кн. декрет. Богуслав. магистрат № 5846, л. 186.

СССХLII.

Слѣдствие, произведенное въ Богуславскомъ магистратѣ по поводу доносовъ, поданныхъ евреями на разныхъ лицъ въ томъ, что они произносили угрозы. 1789. Февраля 28—Марта 1.

Die 28 februarii, 1789 anno.

1. Przyszedłszy osobisto Ruchla Ellowa, arendarza Misayłowskiego żona, do juryzdykcyi zamkowej, zeznała, iż przed trzema niedzielami, gdy kozak Michayło Samotys powrócił z Kamieńca Podolskiego do Misayłowki, zastał w karczmie sprowadzonego rzeźnika żyda dla rznienia bydła arendarzowi; w tym, gdy tenże rzeźnik Munas noż swój rzeźnicki ostrzył y wyprawiał, rzeczony Michałko kozak wyrzekł w przytomności teyże arendarki y innych: „Wyostry dobre nyż swij, szczob dobre buło tymże nożem was w maji misiacy ryzaty“. To wyrzekłszy, powiadał: „Kazały u Kamenci Podolskomu, szczo nas budut u konfederacju braty, ałe my sami budem konfederacju ryzaty“. Co słyszał (jako powiada żydowka) szlachcic Jan Orzechowski, na exekucji będący.

Stanowszy Jan Orzechowski powiadał: iż nic tego, co w górze jest przez żydówkę zeznanego, nie słyszał, ponieważ pod tę porę nie był; żydówka naocznie przeciwko Orzechowskiemu powiadała: „Wszak na te jego słowa odpowiedziałeś w te słowa: „czort was

bery, to y mene zariżesz!“ Orzechowski tego wyrzeka się, powiadając, iż ani słyszałem o tym, ani też z nim rozmawiał.

2. Taż żydówka zeznała, iż raz, gdy szyłam koszulę, kobieta Mysayłowska Chweśka, Wasyla Łeznia żona, przyszedłszy do niey wyrzekła: „Ty szyjesz soroczku, a chto bude jiji nosyty“. Natychmiast rzeczona żydówka doniosła zwierzchności zamkowej.—Stawiona Chweśka zeznała w te słowa: „Ja, gdy przyszedłam do karczmy pożyczać kilka łokci płótna u żydówki, przyszedłszy do niey prosiłam o pożyczenie płótna; żydówka odpowiedziała: iż nie mam. Ja, przy niey stojąc y uważając, że koszule szyje, powiedziałam w żart do niey: „Ty szyjesz soroczku, a jak umresz, jak Moszczycha, to druha żynka bude nosyty“. Żebym zaś w zły sposób miała mówić, tego się wyrzekam y nie poczuwam się.—Taż żydówka na dowód piewszego zeznania przeciwko Michałkowi kozakowi, stawi Hawryła Hryzunenka, powiadając mu w jurysdykcyi zamkowej naocznie, w te słowa: „Wszakże y ty w te porę byłeś przytomny, gdy Michałko kozak wymówił te słowa, a ja do ciebie powiadałam: „gdzie już będzie nam chować się w te porę. „Ty zaś odpowiedziałeś mnie: „Wy chyba za granicą rossyjską wychowacie się, a tu w Polsce nie będziecie mogli“. Czego wszystkiego Hawryło Hryzunenko wyparł się. Natychmiast taż żydówka stawi Alexandra Matkowskiego, pod tę porę będącego, dowodząc mu w te słowa: „wszakże powiadałeś Matkowski: „to y my się nie wychowamy“, a Hawryło powiadał: „ty możesz, w insze odzienie przebrawszy się, w drugiej wsi przechować się“. Czego y Matkowski nie przyznał się, mówiąc: iż ni o czym nie wie, y nic nie słyszał.

3. Eodem Ruchla, aptekarka Bohusławska, zeznała, iż dnia wczorayszego, gdyśmy podczas wesela tańczyli z swoją kompanją, natychmiast przyszedłszy Alexander Wołoszyn, mówił do nas: „Ne dowho budete tanćowaty, w korotkom czasi budete leżaty, jak mor-kow“. Rzeczona Ruchla powiadała do niego: „co ty gadasz? czy dawno ciebie za takowe gadanie we dworze bito“. Alexander mówił: „darma, że mię bito, ale wy będziecie leżeli jak marchew“.

Potem przeproszał mówiąc: „Znaju szczo wy ne zkażete, ja wam ne woroh“.—Toż samo, słowo w słowo, zeznała Ruchla Szlomowa żona, kramarka Bohusławka. Stawiony Alexander Wołoszyn przeciwko takowemu zeznaniu wypiera się.

Eodem. Tenże Alexander Wołoszyn, po wniesieniu szlachetnego Jakuba Kosteckiego, był wprzód wziętym do aresztu za to, iż, gdy rzeczony Kostecki załatwiał potrzeby swoje między kramami, tenże Alexander, mimo jego idący pjany: „co ty kupujesz, czy cukier?“ wzmiankowany, chcący się zbyć pjanego, odpowiedział mu: „cukier“. Na co Alexander mówił: „ne dowho wy budete cukor kupowaty, tylki dwi nedili“. Za takowe więc wyrazy do aresztu wziętym był, a po ukaraniu 30 plagami, uwolnionym został; po którym ukaraniu y uwolnieniu na drugi dzień z tym się dał słyszeć, jako się zeznania tak pierwszych, jako też powtórnych słów wypiera.

4. Eodem. Przyszedłszy osobisto Jachla żydówka, Hynacha kramarza żona, w juryzdykcyi zamkowej zeznała, iż w pierwszy piątek, to jest dnia 27, przyszedłszy do niey do domowstwa Hryćko Sawczenko, cechmistrz rzeźnicki, pić gorzałki, kazał sobie dać gorzałki; żydówka powiedziała—niema. Rzeczony Sawczenko powiadał: „a duch jest“. Wzmiankowana żydówka rzekła do niego: „Szczob tobi z toho prybuło, kołyb u mene duchu ne buło?“ Na to cechmistrz odpowiedział: -„kołyb u was duchu ne stało, tob my tohdi bahatiły“; w tym wyszedł z izby. Po wyjściu ktorego, też żydówka też same słowa przytomnym tam będącym: Falkowskiemu, Szwaykowskiemu y Onyśkowi Pirożkowi, opowiadała, potym do dworu o takowych wyrazach doniosła. Stawieni na świadectwo: Szwaykowski szlachcic y Onyśko Pirożek zeznali: iż słyszeli te słowa, lecz od żydówki, po wyjściu Hryćka; cechmistrz powiadał, iż tylko te słowa wyrzekł: gdy kazał gorzałki dać, żydówka odpowiedziała: niema. Ja odpowiedziałem: a duch jest? w tym wyszedłem z domu jey do drugiego szynku. Falkowski dla zeznania nie stanął przez słabość.

5 Eodem. Stawajaca w jurysdykcji zamkowej Lipsza Murachowska zeznała: iż w przeszłą niedzielę, gdy przyszedł do jej domowstwa Dmitro Kozaczenków zięć w same zapusty, pijąc mówił: „S ceho dnia zahowijem y błahosłowenije wiźmem żydiw rizaty“. Te słowa żydówka zamilczała. Czwartego dnia, we szrodę, gdy taż Murachowska szła do browaru, gdzie miód warzył się, natychmiast tenże Dmitro Kozaczenkow zięć, idąc we dwóch z Hryćkiem Stryhaylenkiem, wziął za ramię żydówkę y prowadził, powiadając: „idy u ryw!“ W tym żydówka opierała się, mówiąc: „day mi pokoy“. Rzeczony Dmitro, puściwszy ją, wyrzekł: „idy, pożywy iszcze dwi nedili, a budete wsi u jaru“. Iednak Hryćko Stryhaylenko nic nie mówił.—Stawiony Hryćko na świadectwo, powiadał, iż nic tego nie słyszał, ani widział. Toż y Dmitro tego wszystkiego wypiera się.

6. Eodem. Stawajaca osobisto w jurysdykcji zamkowej Cypra, wiernika kahalnego Elli żona, zeznała, iż w pierwszym tygodniu, przyszedłszy do niej Denis Makotrenko, rzeźnik, kazawszy dać sobie gorzałki kwatyrkę y wypiwszy, wychodził; że nie miał czym zapłacić, tylko miał w ręku kluczyki, żydówka natychmiast wzięła kluczyki w ten sposób, aby nie zapomniał zapłacić; na drugi dzień, przyszedłszy do niej, pytał się, na co wzięła kluczyki? żydówka explikowała się, iż na to wzięła, abyś nie zapomniał, coś winien za gorzałkę. Natychmiast on wyrzekł: „poczekay, sam ciebie zarznię nasamprzód“. Żydówka powiadała: „nie bojemy się tego, bo słyszeliśmy, że przyjdzie woysko polskie“. Rzeczony Denis wyrzekł: „Co nam wasze woysko, wszakże y w Humaniu było woysko, a coż pomogło? to y teraz będzie tyle ważne“.

7.—Die 1 marca, 1789 anno.—Kochman, arendarz Karapyski, wniósł do zwierzchności zamkowej, iż Jakow Potapiecki, poddany Karapyski, przyszedłszy do karczmy w poniedziałek przeszły, ogłosił się w te słowa: „Arendaru! jak bude na wesni haydamaczyna, to ja sam budu twij żywot rizaty“. Przytomnym był Jaków Jaszko y Roman Petrucha. Ktore to swoje oświadczenie dwa razy po-

wtarzał.—Wezwani na świadectwo: Jakow Jaszko y Roman Petrucha tego wyrazu zaparli się, powiadając, iż nie słyszeli, ani byli przytomni; Potapiecki jednak przyznał, iż razem w kompanji byli, lecz tych słów wypiera: jakoby nie mówił.

8 Eodem. Stysia, arędarka Kieydanowska, doniosła w juryzdykcyi zamkowej, iż w pierwszy piątek w karczmie Hordiy szwiec, poddany Kieydanowski, ogłosił: że Daniło Hrebennik kazał trzysta spis zrobić w Isakowcach kowalom. Pytany był, skądby o tem wiedział? Który w juryzdykcyi zamkowej zeznał, iż syn mój, w szkole u diaka Kieydanowskiego będący, słyszał, gdy Łucko diak przed popem tamecznym toż samo powiadał. Przywołany na świadectwo Łucko diak, pytany, jakim sposobem dowiedziałeś się y zkad to wynikło? jeżeli to jest wprawdzie, albo ni? zeznał w te słowa w juryzdykcyi zamkowej naocznie przeciwko Hrebennikowi: iż w piątek przed niedzielą przyszedł do szkoły Daniło Hrebennik, poddany Kieydanowski, gdzie bawiący się mówił, iż zgodził kowala Isaykowskiego na sotnie spis, aby mu zrobił, ktore na Don powiezie dla zysku. Rieczony diak do niego mówił: „Jakim ty sposobem za granice przeprowadzić możesz spisy bez karty?“ Hrebennik odpowiedział: „Ja we dworze kartę wyjednam“. Diak odpowiedział: „Chciażbyś kartę wyjednał, przeto ciebie za granice polacy nie przepuszczą“. On wyrzekł: „mnie tam znają, to przepuszczą“. Po takowej zakończoney mowie rzeczony Hrebennik odszedł, a na drugi dzień, to jest w sobotę, tenże diak parochowi swemu o takowej wiadomości doniosł; gdzie słysząc o doniesieniu syn Hordija szewca, opowiedział oycowi swemu Hordijowi, który w karczmie ogłosił. Stawający w juryzdykcyi zamkowej osobisto rzeczony Łucko diak zeznał, iż to, co jest w górze z zeznania jego naocznego, przysięgą potwierdzić gotow jest. Powołany Hrebennyk w juryzdykcyi zamkowej explikował się w te słowa: „Prawda, że jednał ludzi, lecz nie kowala, to jest dla robienia kosiszcz do kos, ktoremi urocznie handluje za granicą; jemu się inaczey zdało, zamiast kosiszcz, obrocił

na spisy; co by się, żebym na robienie spis godził, do tego się nie czuje y wyrzeka się.

9 Eodem. Chania Sapszowa, żona arendarza szlakowey Teptyjowskiey karczmy, doniosła jurysdykcyi zamkowej, iż w przeszły poniedziałek mieszczanie Bohusławcy: Andrey Syzionenko, Hryćko Goledzyn zięć y Iwan Hordijenko, jadąc z Korsunia z jarmarku, zajechali do karczmy szlakowey; pijąc jeden z nich, Hordijenko, bez żadney kłotni y przyczyny wyrzekł te słowa: „Czas by wże żydiw wyrizaty“; natychmiast odezwała do nich żydówka: „przyjdzie woysko rzeczypospolitey, ktore nie da wam tey swawoli“. Rieczony Hordijenko odpowiedział: „to my y rzeczpospolitu budem ryzaty“. Na takowe zuchwałe gadania żydówka posłała chłopca swego po stroża, mówiąc, aby ich powiązał y do dworu odprowadził; w tym razie stróż gdy wszedł, pytał się, coby za krzyk y kłotnie czynili, mówiąc: „wszak że wy znajete na szczo wam to gadać; będzie to dla was ze złym, gdy woysko przyjdzie“. Natychmiast tenże rieczony Hordijenko toż samo powtórzył: „że budem rzeczpospolitu ryzaty“. Stawiony świadek Omelko Łysyj, stróż rieczony z karczmy szlakowey Teptyjowskiey, zeznał słowo w słowo: gdy rieczeni w górze mieszczanie mowę wszczeli, był pod tę porę na podwurzu, lecz gdy chłopiec zawołał do karczmy, wszedłszy pytał się: „na co kłótnie wszczynacie y obszernie gadacie, będzie to dla was złe, gdy woysko przyjdzie“. Natychmiast Hordyjenko odezwał się: „to my y rzeczpospolitu waszu budemo ryzaty“. W tym rieczony Omelko porwał się do niego, chcący go zatrzymać, lecz gdy Hryćko Goledzyn zięć biczyskiem po łbie uderzył, wzmiankowany Omelko upuścił ich, którzy, wyskoczywszy z karczmy, powsiadali na sanki y uciekli. Natychmiast tenże Omelko stróż porwał czapkę Andreja Syzionenka y sanki przyaresztował, utrzymując go, który dognawszy Hordijenka y Goledzynego zięcia, zawrócił do karczmy. Wkrotce nadszedł y woyt Teptyjowski z kilku ludźmi gromadzkiemi; przeto tenże Hordijenko y Goledzyn zięć, kupiwszy dla nich gorzałki, z niemż pijąc, żydówkę przeprosili y stroża, y odjechali.—Przypro-

wadzony Andrey Syzionenko zeznał w te słowa: „jadąc w przeszły poniedziałek z jarmarku Korsuńskiego, zajechaliśmy we trzech do karczmy Teptyjowskiej, gdzie ogrzewając się, kazałem dać kwaterek gorzałki, którą gdy żydówka mierzyła, natychmiast Hordijenko wyrzekł: „czomu to kwatka taka mała? żyto tanio, a gorzałka droga y jeszcze miara mała; treba wże trochi żydyw nadryzaty“. Ja, usłyszawszy te słowa, mówiłem do niego, aby tego poprzestał mówienia. Natychmiast żydówka wkrótce odezwała się do niego: „Nie gaday tak obszyrnie, bo tu wkrótce przyjdzie woysko rzeczypospolitey“. Rzeczony Hordijenko odpowiedział: „To my y rzeczypopolitu budemo ryzaty“. W tym z żydówką gdy się zakłócił, natychmiast kazała wołać stróża, który gdy wszedł do karczmy, a słysząc od niego te słowa zuchwałe, porwał się do niego, chcący go zatrzymać; lecz Goleczyn zięć, gdy go przez łeb biczyskiem uderzył, stróż go puścił; w tym razie obydwu wyskoczyli y uciekli. Widząc tedy stróż, że oni pouciekali, porwał ze mnie czapkę y sanki przyaresztował; ja, nie mogąc jechać, chcący załatwić takową kłótnię, dognawszy ich, zawróciłem do karczmy. W tym razie nadszedł wojt Teptyjowski z kilką ludźmi gromadzkiemi, którzy gdy się ujeli za żydówką y strożem, rzeczeni Hordijenko y Goleczyn zięć kupili dla nich za puł rubla gorzałki, którą pijąc, żydówkę y stróża przeprosiwszy, odjechali.

Przyprowadzony Iwan Hordijenko zeznał, iż jadąc z Korsunia z jarmarku, zajechaliśmy do szlakowey karczmy Teptyjowskiej dla zagrzania się, gdzie bawiąc się, Andrey Syzionenko kazał dać kwatyrkę gorzałki, którą gdy żydówka odmierzyła, ja wyrzekłem: „Jakaja to mała czwertka—czas tebe za takuju czwertku zaryzaty“. Potym strwożywszy się, że nieprzyzwoicie powiedziałem, a do tego że żydówka kłócąc się, posłała po stróża y wojtę, chcieliśmy uciekać: lecz stróż mię zatrzymał; natychmiast, wbiegłszy do izby Hryćko Goleczyn zięć, stróża przez łeb biczyskiem uderzył. W tym razie, wskoczywszy z izby na sanki, uciekliśmy, gdzie stróż z Andreja Syzionenka czapkę zdjął y sanki zaaresztował, który nas dognaw-

szy, zawrócił. Wkrótce woyt z ludźmi gromadzkimi nadszedł, którym my kupiwszy za pół rubla gorzałki, przeprosiliśmy żydówkę, stróża y ludzi. Co zaś żebym miał mówić, iż rzeczpospolitu rznąć będziemy, zdaje mi się, że nie mówiłem, ponieważ pod tę porę pijany byłem.

Hryćko Goledzyn zięć zeznał: iż gdy Syzionenko kazał dać gorzałkę, że tedy kwatyrka mała była, Iwan Hordijenko mówił do niej: „czas tebe zaryzaty żydówko“; w tym gdy się z żydówką zakłócił, ja, wyszedłszy do koni, słysząc tedy hałas w karczmie, powrociłem do izby, gdzie gdy obaczyłem, iż stróż Hordyjenka trzymał, ja, pijany będąc, stróża po łbie uderzyłem biczyskiem; w tym razie, gdy go puścił, wyskoczywszy na sanki, uciekliśmy. Natychmiast Syzionenko, w to niewchodząc, gdy się został w karczmie, stróż z niego czapkę zdjął y sanki zaaresztował. Gdy tedy Syzionenko, dognawszy nas, zawrócił, wkrótce woyt z ludźmi gromadzkimi z Teptyjowki nadszedł, dla których my kazawszy dać za pół rubla gorzałki, przeprosiliśmy wszystkich. Co zaś, żeby miał mówić o rzeczypospolitey, tego nie słyszałem, gdyż pod tę porę wyszedłem z izby do koni.

Книга декрет. Богуславскаго магистрата, № 5846, стр. 187—206.

CCCXLIII.

Показанія, отобранныя въ Богуславскомъ магистратѣ отъ крестьянина Корнія Медведенка, обвиненнаго въ произнесеніи угрозъ. 1789. Марта 9.

Die 9 marca, 1789 roku.

Przyprowadzony Korniy Medwedenko, poddany z miasta Bohusławia, zeznał, iż będąc w służbie u arendarza Baszowskiego, czasu jednego, to jest w tygodniu mastnym, wymówiłem się w te słowa: „Szczoz se takoye dijetsia, Orłyk Ukrainu wyhubyw y sam zhy-

nuw; spodywałysia szczo ordu wywede, tay y dosi ne czutno, szczo takich czortyw wybrały, jak se naymiczka“, Ktore słowa gdy wyrzekłem, arendarka z naymyczką słyszała, y te słowa Janem Poryskim odpowiedziała. Przyszedłszy osobisto do jurysdykcyi zamkowej Jan Poryski zeznał: iż słyszał od najmyczki arendarza Baszowskiego w te słowa mówiącą y zeznawającą: iż rzeczony w górze Korniy Medwedenko, siedząc w karczmie na stole, na tygodniu masnym, wyrzekł: „Ryzune, ryzune, hde ty zabarywsia?“ Naymiczka odpowiedziała: „szczożby tobi z toho prybuło, szczo by ryzuny wyszły?“ Odpowiedział Korniy Medwedenko: „Jab tebe naped za szyju koło konia wodyw“. Naymiczka odpowiedziała „Ne diždesz ty, y chto druhij“. Rzeczony Korniy odpowiedział: „Obaczysz szczo stanetsia, jak lis roziwjetsia“. Co do jurysdykcyi zamkowej doniesiono jest.

Книга декретовая Богуславскаго магистрата № 5846, л. 206.

СССXLVI.

Рапортъ секундъ-маіора Псёла правителю Кіевскаго намѣстничества, генералу Ширкову о передвиженіи польскихъ войскъ и обезоруженіи крестьянъ въ Кіевскомъ воеводствѣ. 1789. Марта 15.

Получено 17 марта 1789 года. По секрету. Высокородному и высокопревосходительному господину генералу порутчику, кіевскаго намѣстничества правителю и кавалеру, Семену Ермолаевичу Ширкову, секундъ-маіора Псіола рапортъ.

Извѣстился я сейчасъ, что съ числа польскихъ войскъ 12 числа настоящего марта прибыло въ мѣстечко Паволочъ, и расположилось по квартирамъ пѣхотной каменецкой команды, бывшей прежде въ мѣстечку Полонномъ, пятсотъ человекъ при начальнику полскомъ, капитанѣ Гуману, у коихъ главной командиръ полской полковникъ князь Любомирской. Сверхъ же сего

носитца слухъ, что якобы и находящіеся при командахъ полскихъ, по пограничнымъ селеніямъ состоящихъ, начальники точно получили уже отъ высшей ихъ власти повеленія объ отборѣ у козаковъ тамошнихъ: шкѣ, ружей, пороху и свинцу, а у мужиковъ: топоровъ, косъ, ножей и протчего тому подобнаго орудія, о чемъ вашему высокопревосходительству долгъ имѣю отрапортовать и, что далѣе, произойти можетъ, донести также не оставить. Секундъ маіоръ Михаило Псіоль. 1789 года, марта 15 дня, № 92.

Дѣло о полякахъ 1789 года, листъ 49. (Связка въ Кіевскомъ центр. архивѣ).

СССXLV.

Показанія, данныя Медвинскимъ жителемъ, Олексою, въ Богуславскомъ магистратѣ, по поводу хранившейся у него селитры. 1789. Марта 16.

Die 16 marca, 1789 roku.

Przyprowadzony Olexa, poddany Medwiński, pytany, za co zostaje w areszcie? odpowiada: w roku przeszłym jesienney pory, będąc za górника w maydanie arendarza Medwińskiego, gdy salitrę w loch znosili, uprosiłem maystra maydannego, aby mi dał troche salitry, który gdy mi dał łopatę salitry, te wziawszy, zaniósłem do domu. Pytany: na co ci ta była potrzebna salitra, że o nią prosiłeś y chowałeś? odpowiedział: iż miał ochotę do strzelania kaczek, przeto na proch konserwowałem. Pytany, czyli ma fuzyą kiedy strzelec? odpowiedział: miał fuzyą, lecz brat moy, w Humańszczyźnie we wsi Rusałowce mieszkający, będąc u mnie jesienney pory w żniwa jarzynne, wziął; ponieważ ta reperacyi potrzebowała, brat moy oświadczył się, że tam slosarz jest dobry, więc ją obiecał zreperować, która dotychczas u niego zostaje. Pytany: gdzie te salitre podział? odpowiedział: w roku teraźniejszym przed wsie-

jedną wyjechał był z żoną saniami w gościnie do brata w Humańszczyźnie, we wsi, w górze wyrażoney, Rusałowce, y tey salitry na gościniec dla brata połowę wziąłem; gdzie jadący przez wieś Rypki, pod Winogradem leżącą, zajechaliśmy do karczmy dla rospytania się szlaku, natychmiast w teyże wsi zjechaliśmy się z Nyczyporem Hrebienniczenkiem z dóbr Białocerkiewskich, ze wsi nie pamięta której, jadący do Rusałowki, który zaswatał wnukę Hołowaczewą, Marusię zwaną, mojej żonki krewną; z tym gdy się zaznali y gorzałki pili, pytany od niego byłem, gdzie jadę? odpowiedziałem, w gościnie, y wioze mu troche soli; w tym pokazałem mu, on wyrzekł: wszakże to salitra; ja mu powiedziałem, że salitra. On prosił mię w ten sposób: „daj mi trochy tey soli, teraz u mnie będzie wesele, toby się zdało prochu zrobić“; ja mu dałem przygarść. Drugi, z nim że jadący, z tey że wsi, Hrebienników syn, także prosił; ja y temu przygarść dałem. Trzeci człek z Winogradu, z niemi w kompanji jadący, nieznajomy, także gdy prosił, dałem mu garść. Potym, napiwszy się gorzałki, gdy mi powiedzieli ci, iż traktu niema dobrego y daleko objeżdżać, wróciłem się do domu. Nie wiem tedy zkąd to wyszło, że zwierzchność Bohusławska, dowiedziawszy się, do aresztu mię wziąć rozkazała. Czyli tey salitry lutrowaney dostał, albo ni? Odpowiada, iż nie lutrowaney, lecz sam w domu w garku przelutował.

Кн. декрет. Богуславск. маиسترата, № 5846, л, 216.

CCCXLVI.

Протоколъ предварительнаго слѣдствія, произведеннаго въ Жи-
томирскомъ градскомъ судѣ по дѣлу протоіерея Алексѣя Андріевскаго.
1789. Апрѣля 21.

Dnia 21 kwietnia, roku 1789.

Tenże aktor (instygator sądowy) przeciwko xiądzu Alexijowi Andrejowskiemu, protopopie moszniańskiemu błahoczestywemu, poz-

wanemu, o kary za namawianie ludzi do buntu y rzezi, tudzież do odpowiedzi za zachęcanie do usposobienia się w oręż y inne powody.

Sąd, w więzach zostawającego, xiędza Alexeja Andrejowskiego, protopope dizunita, pod strażą kommandy, stojącej w Żytomierzu, będącego, stawić zleca; a gdy stawiony, patronów do obrony onego: wielmożnego Stanisława Pruszyńskiego y urodzonego Kazimierza Grobowskiego dodać y sprawę wprowadzać przeciwko stawionemu nakazuje, a w prowadzeniu sprawy sąd do zebrania z tegoż konfesat dobrowolnych przystępuje, z których zebranych dla większego y dostateczniejszego przekonania obwinionego, potrzebną byź wprzód na dowód y odwód inkwizycją przez świadków prawem opisanych, choćby za przypozwaniem przez urodzonego instygatora świadków, in vim termini tacti uznaje, a konfessatę, do czasu wyprowadzić się mających inkwizycji, sąd zawiesza, y tegoż xiędza Alexeya Andrejowskiego pod strażą regimentu, w Żytomierzu konsystującego, mieć chce. Odwołał się xiądz Alexy Andrzejowski od punktu zatrzymania pod strażą woyskową do assessoryi koronnej jego królewskiej mości. Sąd nie dopuszcza.

Книга городская Киевская декретовая № 461, листъ 20 на обор.

CCCXLVII.

Постановленіе Житомирскаго градскаго суда, которымъ рѣшено потребовать отъ князя Потемкина доставленія въ судъ свидѣтелей по дѣлу объ обвиненіи протоіерея Алексѣя Андріевскаго и отклонена апелляція, какъ кн. Потемкина, такъ и пр. Андріевскаго въ Люблинскій трибуналъ. 1789. Мая 19.

Roku tysiąc ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Maja dziewiętnastego dnia.

Miedzy wielmożnym Maciejem Sokołem, instygatorem grodzkim kijowskim, powodem, osobiście, a wielebnym imć xiędzem

Alexym Andrejowskim, incarceratem stawionym, oczewisto, a jaśnie oświeconym xięciem Grzegorzem Potemkinem, feltmarszałkiem woysk rosyjskich, pozwanym, przez wielmożnego Wincentego Bułhaka, tudzież w górze wyrażone gromady, aresztowane przez tegoż, niemniey roboczymi: Olexą Szklarzem, Iwanem Wysoczynem, Mikołajem Tyszczenkiem, Iwanem Bilickim, Tymoszem Wysoczynem, Mikołajem Czarnieńkim, Iwanem Jacenkiem, Tymkiem y innymi, w areszcie wyrażonemi, przez tegoż, a wielmożnym Jozefem Kleczkoskim, stolnikiem Drohyckim, pozwanym, przez urodzonego Grzegorza Głowackiego. Sąd grodzki generału wojewodztwa Kijowskiego xiędza Alexego Andrejowskiego, protope disunickiego, z pod straży żołnierza, w Żytomierzu konsystującego, stawić zleca, i stronę pozwaną do dopisania komparycyi podług terminu y aresztu obowiązuje. Apellowała strona pozwana do trybunału koronnego Lubelskiego; sąd nie dopuszcza; a gdy dopisała strona pozwana, Jaśnie oświecony xiąże Potemkin, a zaś xiądz Alexy Andrejowski stawionym został, przeto dostateczną komparycyą uznawszy, sprawę wprowadzać nakazuje. Apellował jaśnie oświecony xiąże Potemkin do trybunału koronnego Lubelskiego; sąd nie dopuszcza, a w prowadzeniu potrzebne byź stawienie przez stronę pozwaną świadków podług terminu y aresztu, po imionach y przezwiskach wyrażonych, przed sądem swym, a to natychmiast, uznaje. Apellował jaśnie oświecony xiąże Potemkin do trybunału koronnego Lubelskiego, sąd nie dopuszcza; a gdy nie stawia, sprzeciwić się dekretowi sądu swego stronę pozwaną uznaje; aby, odbywając winy sprzeciwienia się, zakład starościński jeden jaśnie oświecony xiąże Potemkin na rzecz sądu swego w ręce instygatora sądowego zapłacił, nakazuje pod winą więzienia, z rejestru ukaranych windykować się mającą, y tychże aresztowanych, po imionach y przezwiskach specyfikowanych, odtąd za niedziel dwie w ciągu extrakadencji będącej, aby strona pozwana stawiała, obowiązuje, i termin zawity zachowuje. Apellowała strona pozwana do trybunału koronnego Lubelskiego.

Sąd nie dopuszcza. Xiędza Alexieja Andrejowskiego pod strażą woyska, w Żytomierzu konsystującego, mieć chce.

Книга городская Киевская декретовая № 812, листъ 542.

СССXLVIII.

Постановленіе Житомирскаго городскаго суда, приговаривающее дворянъ: Клечковскаго и Дунина къ уплатѣ штрафа за неявку въ судъ по дѣлу протоіерея Андріевскаго и требующее явки ихъ чрезъ двѣ недѣли. 1789. Мая 19.

Dnia 19 Maja, 1789 roku.

Tenże aktor (instigator) przeciwko wielmożnemu Iózefowi czyli innego imienia Kleczkowskiemu, Konstantemu Duninowi, chorążemu Owruckiemu, pozwanym do dania świadectwa w zarzutach przeciwko xiędzu Andrejowskiemu uformowanych y innych.

Potrzebne bydź stawienie się wielmożnych Iózefa Kleczkowskiego y Konstantego Dunina przed sądem swym uznaje, a to natychmiast, a gdy nie stają, sprzeciwić się dekretowi stronę pozwaną uznawszy, aby, odbywając winy sprześciwienia się, zakład starościński jeden na rzecz sądu swego w ręce wielmożnego instygatora zapłaciła, nakazuje, y przez niedziel dwie w ciągu ekstrakadencyi sądzącey się stawić się obowiązuje, et conservatur. Apellowała stro-
na pozwana do trybunału koronnego Lubelskiego, Sąd nie dopuszcza.

Книга Киевская городская декретовая № 461, л. 24.

СССХLIX.

Приговоръ Житомирскаго градскаго суда, по которому протоіерей Алексѣй Андріевскій осужденъ на 12 лѣтъ тюремнаго заключенія въ Каменецкой крѣпости за порицаніе уніи, за подстрекательство крестьянъ къ сопротивленію властямъ и за чтеніе лѣтописи о возстаніи Хмельницкаго. 1789. Іюня 6.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca Czerwca szóstego dnia.

Міędzy urodzonym Michałem Kreczem, powodem, przez urodzonego Franciszka Cybulskiego, a wielebnym imci xiędzem Alxym Andrejowskim, protopopem, stawionym oczewisto, jaśnie oświeconym xięciem Grzegorzem Potemkinem, feltmarszałkiem woysk rossyjskich, tudzież wielmożnymi: Stanisławem, czyli innego imienia Kleczkowskim, Konstantym Duninem, roboczymi: Olexą Szklarzem, Iwanem Wysoczynem, Dmytrem Sawczenkiem i innemi, w areszcie wyrażonemi, na świadectwo pozwanemi y aresztowanemi, przez urodzonego Tomasza Bilickiego—sąd grodzki generału wojewodztwa Kijowskiego, za przypadnieniem sprawy z mocy dekretów sądu swego dwóch: pierwszego roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, dnia dwudziestego pierwszego Kwietnia, przypozwanie świadków na ekstrakadencya nakazującego, i powtornego, roku tegoż dnia dziewiętnastego Maja, sprzeciwić się strony niestawiające się za przypozweni z mocy dekretu pierwszego uznającego, stałych, i propozycyi instygatora sądowego o kary przykładowe za przestępstwa, przez xiędza Andryjowskiego zdziałane, jako to: wiarę unjacką bluźnienie, chłopów do porywania się na żołnierza krajowego namawianie, y o inne pretensye od sądu swego wydane, rozsądzając, potrzebne byдź stawienie xiędza Andrejowskiego, pod strażą komendy, w Żytomierzu konsystencyą mającey, tudzież złożenie konfessat i inkwizycyi sąd uznaje. A że xiądz Andrejowski jest stawiony, konfessata i inkwizycye są złożone, i na nieujęcie świadków, dowodowe przez urodzonego Franciszka Cybulskiego, a odwodowe inkwizycye przez sa-

meo xiędza Andrejowskiego zaprzysiężone, do czytania onych przestępuje. Które, tak dobrowolne wyznania, jako też y inkwizycye przeczytawszy i głęboką roztrząsnawszy uwagą, gdy się okazuje, że wielebny imć xiądz Alexy Dytiuk Andrejowski, będąc wyświęcony na kapłana unickiego za zmarłegn świętey pamięci jaśnie wielebnego Wołodkiewicza, metropolity, w czasie rzezaniny ostatniey, widząc prześladowanie kapłanów unickich, uszedł za granicę, i tam, przyjąwszy disunicki obrządek, po uśmierzoney rewolucyi nazad do Polski powrócił się, a po różnych bawiąc mieyscach, już to będąc parochem, już niektory czas zostając bez parafiey, gdy w czasie objęcia w posiadanie swoje przez jaśnie oświeconego xięcia jegomości Xawerego Lubomirskiego klucza Międzyrzycznego poznał tenże xiąże onego, jak jedne utrzymuje świadectwo, że zakazawszy gromadzie, aby ta nie popowi unjackiemu, aktualnie w ów czas w Babiczach znaydującemu się, parochowi, nie dawała, sądząc to bydz najlepszym środkiem do pozbycia się onego, a jako drugie: że wiele kazawszy sobie płacić od prezęty, tym sposobem unjata odstręczywszy, parafję wsi Babicz temuż imci xiędzu protopopie Andrejowskiemu nadał, y ludziom, w tey mierze nieoświeconym, dizunją narzucił. Po czym imć xiądz Andrejowski, lat trzy mieszkając w Babiczach, a widząc nieopodal od siebie wieś Popówkę sytuowaną, stale z swoim kapłanem obrządek greko-unjacki wyznającą, tyle szukał sposobności (jak odwodowe szczegulniey upewniają wyznania), przesyłając po kilkakrotnie do wsi tey z nakazami, iżby gromada wsi tamtey swojego unickiego odstąpiła obrządku, i wzywaniem onych do siebie; którym przybyłym po kilkakrotnie mówił: „Poki wy w tey będziecie jedni zostawać ciemności, kiedy Błahoczestywa wiara już po wszystkich jaśnie oświeconego xięcia pana dobrach zajaśniała, wy będziecie przekłętymi, jeśli swojej wiary nie odstąpicie, a ja wam cerkiew zapieczętuję, gdyż wasza wiara przekłeta i kapłani wasi przekłeci“. Iż na ostatek, pozyskawszy powolność gromady wsi Popówki odstąpienia unji, przysłał im jednego popa nieunita, lecz gdy gromada wsi Popówki nie chciała rugować dawnego kapłana unjac-

kiego, a mieć jednak już u siebie Błahoczystje, namowiona od xiędza Andrejowskiego, żądała, pojechała z tym kapłanem do pułkownika do Smiły (ile gdy paroch tamtejszy, nie chcąc utracić parafji, oświadczył przyjąć dizuniją), który rozkazał im z swoim parochem jechać do monasteru Motreneńskiego; ale go do dizunji nie przyjęto, z tey podobno przyczyny, jak nadmienia świadectwo, iż będąc nnitem w czasie rzezi, w Ukrainie spełnianey, został był dizunitem, po ktorey usmierzoney znowu do wyznawania obrządku grekounjackiego powrócił się; poczym gdy gromada wsi Popówki z kapłanem unjackim przez czas niejaki spokojnie przemieszkała, jegomość xiądz Andrejowski, nie przestając odwodzić gromadę teyże wsi Popowki, przysłał im akolitę innego na parocha, z oświadczeniem przysłania im wikarego, pokąd tenże akolita nie wyświęci się. Jakoż y przysłał im kapłana dysunickiego, namówiwszy wprzód gromadę, aby sobie obrali izbę, gdzieby nabożeństwo mógł tenże odprawiać, i aby zabrali książki do odprawiania jutrzni, zapewniając, że on sam za to odpowie; czym gromada wsi Popowki ośmielona, po odprawionej mszy świętej przez kapłana unjackiego, w samymże domu Bożym dopominając się, aby im klucze oddał od cerkwi, gdy tego nie pozyskali, przemocnie aparatów dwa czy jeden, psalterz y książkę, zowiącą się Tryhod, i swice z cerkwi zabrali i do izby jedney przynieśli, którą kapłan, im przysłany, dysunicki poświęciwszy, w onej jutrznię jedną odprawił. Lecz, gdy tenże xiądz Andrejowski nakazywał im, aby ten zabor i odstąpienie od unickiej cerkwi nie składali ani na zwierzchność dworską, ani na niego, ale tylko na samych siebie, że dobrowolnie przyjęli, ludzie tym potrwożeni, porzucili tego dysunickiego kapłana, udawszy się do dawnego swego unjackiego parocha z prośbą, iżby im onych przewinienia darować raczył; o czym kapłan dysunicki dowiedziawszy się, precz ze wsi ujechał. Daley niczem nie odparte zapewniają świadectwa, że tenże xiądz protopopa Andrejowski, razu jednego przyszedłszy do cerkwi na jutrznię, a zastawszy niewielu jeszcze podówczas zgromadzonych ludzi, prosił tychże, gdy przyjadą żoł-

nierze polscy z unjatami go brać, iżby go bronili y wziąć nie dali; a gdy tytar z ludźmi temi, którzy słyszeli na jutrzni tak mówiącego xiędza Andrejowskiego, poszedł na poradę do Olexy Przysiężnego, co z tym robić? odebrał radę, aby wzioł z sobą kilku ludzi gromadzkich i poszedł do domu xiędza Andrejowskiego, dla dowiedzenia jaśnieyszego, co to znaczy wzywanie ludzi do obrony siebie? i upewnienia go, aby się żadney nie spodziewał obrony. Co tenże tytar, wzięszy z sobą ludzi kilku, zupełnie uskutecznił; przyszedłszy bowiem do mieszkania tegoż imć xiędza Andrejowskiego z ludźmi gromadzkimi kilku, zapytał go, aby się jaśniej wytłómaczył, co znaczy to wzywanie ludzi do obrony? W ówczas xiądz Andrejowski o toż samo ich prosił, aby, gdy żołnierze przyjadą polscy z unjatami brać go, a on da znak przez strzelenie z pistoletu, iżby ci przybiegali onemu na ratunek, bronili i wziąć go nie dali. Gdy zaś tytar i inni przytomni ludzie przekładali temuż, że to jest niepodobna, aby oni na polaków, pod ktoremi żyją, porwali się, dodając inni: żebyśmy siebie y dzieci nasze pogubili; a inni: żeby nas polacy wszystkich wyrzneli; nakoniec dodali, że jeżeli się czuje byź winnym, aby uciekał i skrył się do manasteru; na co im odpowiedział tenże imć xiądz Andrejowski, że go może y monaster nie utrzyma; co się w ten czas działo, gdy już gęsto po Ukrainie komendy przechodzić się zaczęły. Na ostatek, gdy ludzie, u niego zgromadzeni, jednostajnie przeczyli, że się na polaków nie porwą y upewniali go, że się żadney od nich spodziewać nie ma obrony, gdyż pamiętali, co się ostatniey działo rewolucyi, w ów czas xiądz Andrejowski, nie mogąc onych nakłonić tym sposobem do bronięcia siebie, zaczął przekładać, że nie takie to były y nie pierwsze w Ukrainie bunty; na wsparcie czego poczoł był mówić o rewolucyi Chmielnickiego, ale w jakich wyrazach, inkwizycya nie objaśnia? gdyż ludzie, pod ten czas u niego znaydujący się, którzy wiedzieli co to znaczy, jednostajnie odezwali się: „nie mów nam oycze o tym, gdyż my ciebie y słuchać nie chcemy“; a tak opowiadanie tey rewolucyi tym sposobem przerwane zostało. I o tym upewnia inkwi-

zycya, że dawniey u tegoż imci xiędza Andrejowskiego nie widywano więcey jak jedną fuzyą, z którą chādzał na polowanie, i jeden czyli dwa pistolety, a gdy go brać komenda przyjechała, znaleźli przy nim trzy czyli cztery sztuk broni długiey, y dwa czyli jeden pistolet, tudzież nuż duży, którym mięso rąbał; z których dwie czyli sztuk trzy było nabitych, co nie pomału zastanawiało przytomną gromadę, na co tyle broni xiędzu? tudzież xiążkę rewolucyi Chmielnickiego, ręką własną tegoż imć xiędza Andrejowskiego, jeszcze kiedy był świeckim człowiekiem, jak sam wyznał, przepisaną, którą miał czytać gromadzie, jak zaświadczenie przy inkwizycyi woyskowej, ręką wielmożnego Kleczkowskiego podpisane, daje upewnienie. Ta zaś xiążka, w sądzie swoim złożona y do wytłómaczenia treści, w niey znaydujących się rzeczy, jednemu z palestry, dobrze umiejącemu ruskie pismo, oddana, wiele w sobie zamyka fałszywych o kozakach powieści y złośliwie przeciwko polakom napisana z ohydą narodu, jak przetłumaczenie excerptu rzeczy teyże xiążki, sądowi swemu oddane, zawiadamia. Na ostatek y o tym nadmienia świadectwo, że tenże imć xiądz Andrejowski, na złe używając charakteru kapłańskiego, częstokroć ludziom, w Kaniowszczyźnie mieszkającym, gdzie unjacki panuje obrządek, ktorym od ich własnych parochów, dla pokrewieństwa, lub też dla tego, iż zabierający się do małżeństwa, albo on miał jeszcze żonę, albo ta od męża, odmówiono było danie szluby, to imć xiądz Andrejowski, wzięwszy od nich opłatę, choć do jego parafji nie należeli, dawał onym szluby. A tak sąd, mając te wszystkie okoliczności, tym co wyżej sposobem wyjaśnione, a znaydując tyle przewinień, czerniących charakter kapłański, w osobie imć xiędza Andrejowskiego skupionych, gdy tenże imć xiądz Andrejowski, zostawszy z unjackiego kapłana dizunitem, wbrew poszedł prawom krajowym, acz pozwalającym wolnego wyznania obrządku greko disunickiego, zakazującym jednak bluźnić panującą w kraju religją, poważył się nie tylko od oney ludzi odwodzić, nadto też religją unjacką bluźnić, nazywając ją przekłątą i namawiając ludzi do spełnienia gwałtu domowi Bożemu

przez zabranie aparatów, xiążek y świec z cerkwi unjackiey wsi Popowki; namawiając lud prosty do porwania się na żołnierza krajowego, przytaczaniem nawet onym rewolucyi Chmielnickiego, co oczewisto zagrzewanie do buntu okazuje; i może byłby w czasie tego dokazał, gdyby go wcześniej kommenda polska nie wzięła. Przeto sąd za te wszystkie przewinienia, w górze wyrażone, widząc bydź tegoż imć xiędza Andrejowskiego szkodliwym krajowi y społeczeństwu, mieszającego pokóy wewnętrzny, winnym bydź uznawszy, nakazuje, aby tenże imć xiądz Andrejowski, odbywając swoje przewinienia i publiczne zgorszenie publicznym gładząc ukaraniem, był osadzony w więzieniu fortecy Kamienieckiey y tam, przez lat dwanaście własnych rąk pracą przy robotach fortecznych zarabiając na wyżywienie siebie, był przytrzymanym. Do którego uskutecznienia wyroku sądu swego sąd obowiązuje komendanta garnizonu, w Żytomirzu konsystującego, pod którego strażą więzień zostaje, aby, zniosłszy się z wyższą komendą, tego więźnia, imć xiędza Alexego Andrejowskiego, do Kamienieckiey fortecy nieodwłocznie odesłał i na przyszłej kadęcyi rewers o uskutecznieniu niniejszego wyroku sądu swego okazał; po którym wysiedzianym więzieniu, z więzów go wolnym mieć chce. Inkwizycye zaś dowodowe wraz z dobrowolnym onego wyznaniem i excerptem rewolucyi Chmielnickiego, w jednym rotule, odwodowe zaś w drugim rotule, tudzież xiążkę rewolucyi Chmielnickiego, pieczęciami grodu swego przypieczętowane, w archiwum sądu swego konserwowane mieć chce, mocą tego dekretu.

Книга городская Киевская декретовая № 812, листъ 545.

CCCL.

Показанія, отобранныя въ Богуславскомъ магистратѣ отъ Кондрата Садовскаго, арестованнаго за то, что встрѣченъ былъ на дорогѣ съ копьемъ. 1789. Апрѣля 29.

Die 29 aprilis, 1789 roku.

Kondrat Sadowski, rodem z Kamieńca Podolskiego, małoletnim od rodziców został się, był w szkole ruskiej w Kamieńcu Podolskim; gdy już lat dorosłych byłem, zwerbowano nas czterech do husarskiego Hruzyńskiego pułku moskiewskiego, gdzie lat więcej 20 służyłem, w roku zaś 1770 abszyt dostałem; potym był objeżdżczykiem na granicy Rosyi w Czaryczynie rok, y w Saratowie rok, z Saratowa do Kamyszynki dostawszy się, tabaką handlował lat więcej czterech, potym wyżej Czarnobyła w Kaniowskiej zastawie był strażnikiem rok jeden, potym do Kijowa dostał się, gdzie lat 10 mieszkając, tabaką handlował; w roku zaś przeszłym 29 marca wyszedł do Polskiej, gdyż żona polka żądała przy starości lat koniecznie w Polsce mieszkać; przeto przyszedłem do Bohusławia y w sąsiadach mieszkam jedynie dla kościoła; tu po różnych ludziach najmując się, zarabiałem, abym mógł się wyżywić. Dnia onegdayszego najał mnie slosarz niemiec z Bohusławia do Steblowa spisać zanieść dla gubernatora tamecznego; że tedy ja bez bileta szedłem, w Chochotwie mayster gorzelniany wziął mię y do aresztu podał.

Кн. декрет. Богуслав. магистрата № 5846, л. 303.

CCCLI.

Показанія, отобранныя въ Богуславскомъ замкѣ отъ крестьянина Ивана Мирошника по поводу произнесенныхъ имъ двусмысленныхъ шуточныхъ словъ. 1789. Апрѣля 29.

Die 29 aprilis, 1789 roku.

Iwan Mielnik, rodem z Hrycowa, zaszedł tu do Krasnohorodki w roku przeszłym, jesiennej pory, gdzie był we młynie za mie-

rocznika; teraz na groncie osiadł; zeznał, iż w przeszły czwartek, to jest czasu świąt Wielkanocnych, przyszedłszy do karczmy, wziółem za piętaka gorzałki, y natychmiast tegoż piętaka dając żydowce, powiedziałem w żart: „na, choway piataka, abym nie był winnym, a kiedyś razem będziesz oddawała“. Żyd zaraz, wyskoczywszy, wyrzekł: „szczo ty howorysz, czy ne bude rizanyny“? Ja żartem powiedziałem: „o to my budem nayperszyi, jak dyżdem, to u try rady budem kłasty“; ale to nie w zły sposób mówiłem, lecz myślałem: „jak deczekamy żniwa, to snopy kłaść we trzy rzędy będziemy“. Żydzi mnie zaraz oskarżyli, jakobym na nich to mówił, ja zaś ani myśli tey nie miałem, bo to nie w złości było, albo żebym był pjany, lecz trzyżwy, z żartu to mówiłem, y natychmiast mnie do aresztu wzięło.

Кн. декрет. Богуслав. маистрата № 5846, л. 302.

CCCLII.

Распоряженіе Богуславскаго замковаго уряда объ освобожденіи изъ подъ ареста на поруки односельцевъ крестьянина Ивана Миросшника. 1789. Мая 9.

1789. Iwan Mirosznik z Krasnohorodki, upiwszy się, oświadczał, iż we trzy rzędy żydów kłóc będzie; za to do sekwestru zamkowego oddany y łożami oćwiczony został. Teraz się za tego ręczą: Teodor Wesołowski, szlachcic, Stepan Kandziuba i Opanas Mielników zięć, jako takowego excessu nigdy się nie dopuści; gdyby zaś miało się co na niego pokazać, sami obowiązują się onego do zwierzchności zamkowej przystawić, pod karą 200 łoż; ma imć p. pisarz Penszyński takową zapisać porękę w akta. Die 9 mai, 1789 annô. W. Rykowski.

Изъ частной коллекции В. Б. Антоновича.

СССЛИІІ.

Декретъ Житомирскаго городскаго суда, признающій оправданными по суду монаховъ: Варсофія и Корнѣя и монахию Сусанну, по предписывающій имъ удалиться за границу государства въ двухнедѣльный срокъ. 1789. Мая 4.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca maja czwartego dnia.

Między urodzonym Maciejem Sokołem, instygatorem grodu Kijowskiego, z urzędu czyniącym, powodem, osobiście, a Warsonofilem y Kornijem, czercami, tudzież Zuzanną Hawrylichą, czernicą, przed sąd stawionemi obwinionemi, oczewiście. Sąd grodzki generału województwa Kijowskiego potrzebne bydź stawienie Warsonofila i Kornija czerców, tudzież Zuzanny, czernicy, przed sąd swój uznaje, a gdy stawieni, sąd patronów tymże, urodzonych: Alexandra Jankoskiego i Stanisława Szczepanowskiego, do obrony dodaje y sprawę wprowadzać zleca, a w prowadzeniu do zebrania dobrowolnych wyznań przystępuje; które zebrane przeczytawszy, ponieważ w zarzucie, przy znalezionej pieczęci, niczym z dobrowolnych wyznań nie są obwinieni, a innych zarzutów nicht onym nie zadaje, przeto sąd, niewinnemi onych uznawszy, z pod straży woyskowej uwolnionemi mieć chce. Stosując się zaś do prawa, na seymie ninieyszem ustanowionego, do akt grodu swego przez przysłany uniwersał od jaśnie oświeconych y jaśnie wielmożnych marszałków konfederacyi seymowej na dniu dzisieyszym przez oblate podanego, aby ciż czercy i czernica, jako osoby swego siedliska jednostaynego nie mające, y tylko niepotrzebnie po kraju włóczące się, wziowszy od magistratu miasta jego królewskiej mości Żytomierza zaświadczenie, pod datą, tymże prawem opisaną, w przeciągu niedziel dwóch z granic królestwa Polskiego wyszli y więcey się nigdy nie wracali pod wolnym onych imaniem i do sądu naybliższego przystawieniem, nakazuje.

Книга городская Киевская декретовая № 812, листъ 541.

CCCLIV.

Показанія объ участіи въ заговорѣ, отобранныя отъ крестьянъ селъ: Бичевой, Цымбаловки и Яблоновки офицеромъ Брезю и помѣщикомъ Шайкевичемъ. 1789. Мая 5, 15 и 18.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca junii ośmnastego dnia.

W roki sądowe ziemskie łuckie od dnia świętey Tróycy etc. ut supra, comparens personaliter w. Xawery Krzelczycki Mrozek, stolnik Zakroczymski, pisarz skarbu koronnego, dla zapisania do xiąg ziemskich łuckich ten ekstrakt z grodu Latyczowskiego, z wpisaniem w nim trzech oryginałów dobrowolnych konfessat z niektórych poddanych z dóbr wsiów: Cymbałowki, Jabłonowki y Biczowy, w. Karola Szaszkiewicza, woyskiego Bracławskiego, dziedzicznych, w województwie Podolskim, względem buntowania chłopów do rzezi przez Klima moskała, służącego imć pana Sokołowskiego, porucznika pułku Sibirskiego karabinjerów rossyjskich, wyprowadzonych przez w. Konstantego Breze chorążego, za ordynansem od j. w. Potockiego, z wyznaniem, że mieli termin rzezi, jedni pod Niemirowem, drudzy pod Białą Cerkwią do rzezi zgromadzenia się na Zielone Święta ruskie roku terazniejszego; quam manifestationem przez obywatelów wojewodztwa Podolskiego autentycznie wydaną, ad acta terrestria luceoriensia per oblatam podał, tenore sequenti: Actum in castro Latycoviensi feria quinta, id est die vigesima octava mensis mai, anno Domini millessimo septyngentesimo octuagesimo nono. Ad officium actaque praesentia castrensia capitanealia Laticoviensia personaliter venientes: magnificus Simon Jaxa Bykowski, dapifer palatinatus Bracłaviensis, et magnifici Florianus et Martinus principes Czetwertynscy vexiliferides Bracłavienses atque magnificus Marcellus Ostrowski, succamerarius Bracłaviensis ex speciali expressoque commisso illustrissimi magnifici Deodati Ostrowski, succamerii Bracłaviensis, ordinis s. Stanislai equitis, parentes seu agentes, omnes

quoque incolae palatinatus etiam praesidii Podoliae et districtus Laticoviensis quia sequenti manifestatione in prospiciente publicae securitati et tranquillitati singularique conatu perventionis publicae animadversionis quomodo per expressa prosperitatis incolarum fundamenta laccessere videatur, obtulerunt et ad ingrossandum in acta praesentia pro notitia publica porrexerunt trina originalia liberorum confessorum: primum sub die quinta, alterum sub die decima quinta, tertium sub die decima octava mensis et anni praesentium, in actu expressorum, ex nonnullis subditis villarum: Cymbałowka, Jabłonowka et Biczowa, magnifici Caroli Szaszkiewicz, tribuni Braclaviensis, hereditariarum, ratione nocivae seditionis inculpatis, per magnificum Constantinum Breza, vexiliferum in exercitu regni, vigore literarum, ordynans dictarum, in praesentia quoque ejusdemmet magnifici Szaszkiewicz, suprascriptarum villarum haeredis, expeditorum, manibus eorundem magnificorum Breza et Szaszkiewicz superscripta, introcontenta, tenoris hujus: Inkwizycye wyprowadzone we wsi Cymbałowce, dziedzicznej w. Szaszkiewicza W. B. die quinta mai millesimo septingentesimo octuagesimo nono anno. Iaremka Pindiuruk wyznał dobrowolnie, że razu jednego, gdy przyszedł do niego na imie Klim, służący porucznika Sokołowskiego, pułku sibirskich karabinierów, stojącego we wsi Jabłonowce, który miał komendę nad zwoźczykami, przy wołach będącemi, będąc już napiłym trochę, zaczął go trzeźwego namawiać, aby się podpisał, y nie ma racii niczego obawiać się, gdyż już jest takich kilku, którzy mi dali słowo; wtedy dopiero zaczął się pytać Klima: „na co to się podpisywać trzeba“? odpowiedział: „ja od pana swego odstane y przyjdę do was na zielone święta ruskie, a dopiero, was wszystkich zabrawszy do kupy, pojedziemy w Białocerkiewszczyznę y będziemy lachów y żydów kłóć, albo może tamci do nas nadciągną; y jeżeli mi przyrzeczesz, że nie wydasz, to ci ich powiem. W Jabłonowce: Łucko Ciomyk, Petro Krawczuk, Mikita Chłoboczuk, Fedko naymit, Iwan naymit; w Cymbałowce: Jarema Pindiuruk, Iwan Puszkar, Hrycko naymit, Ostap naymit, Iwan naymit. Wyz-

nał Jarema Pindiuruk, iż ci wszyscy, którzy w Jabłonówce mieszkają, przysięgali za ogrodem Michała Slizkoucha na drodze, zmrokiem dobrym przed Wielkanocą polską w środe; przysięgali zaś na to, aby wszystkim rozkazom, które on, to jest Klim, wydawać będzie, posłusznymi byli, aby sobie sekretu powierzonego jak najściślej dochowali; przysięga, jak ten świadek opowiedział, na ewangelji kładąc dwa palce, wykonana była; książka, w której ewangelja była, jest in octavo y dwa obrazki byli jeszcze: jeden czarny, drugi mosiężny, a jak on powiada, złocisty. Ci zaś, co w Jabłonówce słowo dali, wykonali na tej samej książce y tym sposobem, jak w Cymbałówce, miejsce zaś ich przysięgi było koło karczmy na drodze, za ogrodem Stecki, gospodarza tam osiadłego, jak mu potem, gdy się z nim widział, ich herszt powiedział; wyznał y to tenże sam świadek, iż na spowiedzi wielkanocnej przed popem swoim nie wydał tego, że przysięgł lachów y żydów kląć, a że to miał od swego herszta, na imię Klima, rozkaz, aby nie wyznał; wyznał y to, że mu Klim powiadał, że Iwan Puszkuruk przysięgł mu na toku swoim; przyznał się y do tego, że brata swego młodszego, na imię Panasa, namawiał na to, aby go nie odstąpił; wyznał y to, że spisy, które po rewizji w strzesze znaleziono, na to chował, że mieli rozkaz od swego herszta, aby broni, jeżeli który ma jaką, nie oddawali, a jeżeli który nie ma, to się wystara. *Secundo*: Fedko najmit Semena Poliszukowego z Cymbałówki wyznał, iż Klim moskal y Jarema Pindiuruk namawiali go na klocie lachów y żydów na Ukrainę gdy podeschnie, w maju lub później; tenże wyznał, iż zmrokiem za ogrodem Slizkoucha przed Klimem on y Iwan parobek Kiryła Harapniuka, Jarema Pindiuruk, Hrycko parobek Goreckiego, Fedko parobek Walów, Ostap parobek Seredów wykonali przysięgę na książeczkę in octavo, w której był obrazek papierowy, drugi złoty, podługowaty, kładąc dwa palce na to, aby Klimowi wierni byli, sekretu nie wydawali y, za daniem znać, stawili się; tenże sam Klim zakazał im, aby, spowiadając się przed popem, tego się nie spowiedali; tenże świa-

dek wyznał, iż przy przysiedze, jak Klim oświadczył, iż w Jabłonowce Łucko Ciomyk, Mikoła Krawiec, Iwan parobek, Kiryło Poleszuk, Fedko parobek, Iwan także Klimowi poprzysięgali. *Tertio*: Ostap parobek Sereży wyznał, iż, zszedszy się za ogrodem Sliskoucha, we środę przed Wielkanocą polską, Jarema, Fedko naymit Semena, Hrycko parobek Goreckiego, Fedko parobek Walów, Iwan parobek Kiryła Harapniuka, wszyscy wyznający y herszt ich przysięgali na xiażce, przed hersztem, na ktorey dwa obrazki były, jeden żółty, a drugi czarny z blachy, jako hersztowi swemu wierni będą, nie wydadzą nikomu, y, jak wiosna nastąpi, będą kłóć lachów; reszta zaś ten herszt, do odkrycia im dalszemu zostawując czasowi, oświadczył, że się dłużej zabawi; ten herszt był pod tenczas w pludrach białych, katance zieloney; tenże sam świadek oświadczył to wszystko w oczy hersztowi swemu wymówić. *Quarto*. Hrycko parobek Goreckiego z Cymbałowki wyznał, iż byli za ogrodem Slizkoucha, przysięgali przed Klimem, on, zeznawający, Iwan Puszkarak, Fedko naymit Walów, Ostap parobek Sereży, Jarema Pindiuruk, Fedko parobek Sliskoucha, na to, jako pójdą z nim na Ukrainę na rabunek lachów y żydów, a jako tego przed nikim nie wydadzą; a tę przysięgę wykonali na xiażce in octavo, kładąc dwa palce, u którey był obrazek czarny, a drugi żółty, ktory, z szyi zdjawszy, położył na xiażce; przy tej przysiedze oświadczył mu Klim, że w Jabłonowce przystali: Łucko Ciomyk, Petro Krawczuk, Mikoła Chiłoboczuk, gospodarze, Fedko naymit, Iwan naymit y drugi Iwan naymit, przysięga zaś ta była przed Wielkanocą polską we środę wykonana. *Quinto*. Fedko naymit Walów z Cymbałowki wyznał, iż był za ogrodem Sliskoucha we środę przed Wielkanocą polską z Klimem, gdzie tenże Klim, dobywszy tey xiażki in octavo, na ktorey obrazek żółty czyli mosiężny był, położywszy na niey palce, przysięgał na wierność, wraz z swemi kolegami, to jest: Ostap parobek Sereży, Jarema Pindiuruk, Fedko parobek Slizkoucha y Hrycko parobek Goreckiego; przyznał tenże sam Fedko, iż, po skończoney przysiedze, pytał się Klim Jaremy,

czyli nie ma jakiej broni?, odpowiedział mu Jarema, że ma dwie spisy, z których jedna jest złamana, ale tych przy sobie trzymać nie można, gdyż trzeba przysiąc na to, że żadnego oręża nie ma; na co Klim jemu odpowiedział, że lepiej jest przysiąc, a niżeli oręż do dworu oddać; wyznał y to dobrowolnie tenże sam świadek, iż Iwan Puszkarak wybierał się na Ukrainę y powiedział, że ma już pistolet y spisę, czyniąc bardzo częste przestrożki na dyspozytora Cymbałowieckiego, że nie tak to będzie, day no Boże cokolwiek. Z Iwana Puszkaruka, tu powołanego, indagacyi żadney nie czynię, a to, jak tylko kommenda przymaszerowała do wsi Cymbałówki, tak zaraz uciekł, za którym zaraz po wsiach wszystkich poblizszych rozesłałem, ale go nigdzie opytać nie mogłem; który, tułając się po polach przez pułtory niedzieli, zabłąkał się nareszcie do pasieki szlachcica, na imie Szelałowskiego, który opatrywał pszczołki, poszedł oglądać zasiewów swoich, od których gdy powracał, już zmordowany, układał się pod szopką w pasiece swojej, w ktorej miał ule złożone, leżąc w cieniu spokojnie, usłyszał nad swoje spodziewanie wielki trus w tej szopce; przerażony tym rumotem wszedł z bojaźnią do szopki y zaczął opatrywać, co za przyczyna?—Iwan, postrzegłszy tego szlachcica, zaczął go prosić, aby mógł mieć tymczasem swoje ukrycie y żeby go do dworu nie prowadził, odpowiedział mu na to, że tego nie odstąpi, aby nie miał poyść z nim do dworu; nareszcie, gdy żadnym sposobem wyprosić się nie mógł, prosił kilkakrotnie, aby usiadł przy nim w szopie, ale ten szlachcic, mając jakieś przeczucie, nie chciał tego uczynić. Gdy się tak z nim umawiał, nadszedł z pola jego pług, co gdy zobaczył, rzekł do niego: „nu, kiedy tak, to już poydę”; prowadząc tedy szlachcic do dworu, że dwor na drugiej stronie był, idąc koło swojej chałupy, prosił się, aby mógł kozuch zrzucić, a swiętę, bo mu jest gorąco, wziąć, szlachcic na to pozwolił; ten, jak tylko wpadł do stajenki, nożem, na to przygotowanym, gardziel sobie tak bardzo rozerznął, że nawet felczer, który na to umyślnie był sprowadzony, podjąć się nie mógł, aby

żył; wyznał tylko, że był przy takich dyskursach, ale tego czynić nie chciał nigdy, co pogończyki, w tej wsi stojące, w swoim społeczeństwie układali. Na mocy mi danego ordynansu od j. w. Potockiego g. a. k. przybyły na grónt dóbr wsi Cymbałowki, przeze mnie te wyznanie w obecności dworskiej expedjowane, własną podpisuję ręką. Konstanty Breza, chorąży. Tę indagacją, w obecności mojej czynioną, podpisuję. Karol Szlaszkiewicz, woyski województwa Bracławskiego. Indagacye z wsiów dziedzicznych: Jabłonowki y Biczowy w. Szaszkiewicza w. b. die decima quinta mai, millesimo septingentesimo octuagesimo nono uczynione, *Primo*. Iwan najmit Fedka Chiłobockiego z Jabłonówki wyznał dobrowoinie, iż był namawianym od Klima moskala, aby z nim szedł lachów y żydów kłóć; wyznał y to Iwan naymit, iż go, już w areszcie będącego, Mikoła Chiłoboczuk namawiał, aby jego jednego, że go namawiali, a drugiego Leska nie wydawał; wyznał y to, tenże sam wyznawający, iż mu Klim powiedział, że jednego Pawła, a drugiego Olexę naymitów namawiał, ale mu wtedy słowa nie dali, obiecał się im powtórnie namawiać; wyznał y to, iż przysięgali przed Klimem moskalem na drodze koło ogrodu Stecka gospodarza, osiadłego na groncie w Jabłonowce; przysięgało ich zaś tyle: Petro Krawczuk, Mykoła Chiłoboczuk, Łucko Ciomyk, Wasyl Dmitruk, Iwan naymit, Fedko naymit, Iwan naymit; przysięgali na xiążeczce in octavo, kładąc dwa palce, a to dla tego, aby nikomu sekretu, sobie powierzonego, nie wydali, y żeby woli jego posłusznymi byli; wyznał y to, iż ta cała bieda z Wasyla Dmitruka początek swoy wzięła. *Secundo*. Iwan Poleszuków neymit z Jabłonówki wyznał, iż na miyscu wyżey wyznaczonym do przysięgi, znaydowali się ci: Wasyl Dmitruk, Mikoła Chiłoboczuk, Łucko Ciomyk, Fedko naymit Fedka Chiłoboczuka, Iwan naymit Iwana Poleszuka, Pawło naymit y Olexa naymit; przysięgę tu wykonywali na xiążeczce in octavo, kładąc dwa palce, a to dla tego, aby sekretu powierzonego nie wydawali y żeby byli gotowemi, za daniem znać, na rabunek żydów y lachów; oświadczył się z tem wyznawający, iż gotów jest

to wszystko hersztowi swemu w oczy wymówić. *Tertio.* Fedko Dmi-
tra Ciomyka naymit z Jabłonowki wyznał dobrowolnie, iż przysię-
gali Klimowi moskalowi: Iwan naymit, Pawło naymit, Mikoła Chi-
łoboczuk, Łucko Ciomyk, Petro Krawczuk y Olexa naymit, na to,
aby z nim wraz szli lachów rznąć, przysięga zaś ich na mieyscu
wyżey wyrażonym przed wielkanocą polską wykonana była na książce
zwyczajney wielkości, kładąc dwa palce. *Quarto.* Pawło, Panas
Petruka naymit, z Jabłonówki wyznał dobrowolnie, iż był namawia-
nym od służącego u porucznika Sokołowskiego, ktoremu imie było
Klim, na rabunek żydów; przysięgali zaś na mieyscu, sobie wyzna-
czonym, koło karczmy, na xiążeczce, kładąc na niey dwa palce,
było ich do przysięgi tyle: Iwan naymit, Olexa naymit, Fedko nay-
mit, Mikoła Chiłoboczuk, Petro Krawczuk y Iwan naymit. *Quinto.*
Olexa naymit Pawła Leska z Jabłonowki wyznał dobrowolnie, iż przy-
sięgał za ogrodem Stecką, koło karczmy, a to żeby żydów rabować;
przysięgli z nim niżej wyrażeni: Iwan naymit, Pawło naymit, Iwan
naymit, Hryćko naymit, Fedko naymit. *Sexto.* Petro Krawczuk, gospo-
darz z Jabłonowki, wyznał, iż przysięgał na to, aby być wiernym
hersztowi swemu y żeby lachów y żydów kłóć; przysięgali zaś za
ogrodem Stecką gospodarza, na drodze, koło karczmy, przed wiel-
kanocą polską, wieczor, na xiążeczce in octavo, kładąc dwa pal-
ce; byli z nimi przytomni: Pawło naymit, Iwan naymit, Fedko nay-
mit, Hryćko naymit, Iwan naymit, Wasyl Dmitruk, Łucko Ciomyk,
Mikoła Chiłoboczuk. *Septimo.* Wasyl Dmitruk, gospodarz z Jabło-
nowki, wyznał, iż przysięgał na to, aby byź wiernym hersztowi
swemu y żeby lachów y żydów kłóć, przysięga ich była wykonana
na xiążeczce, za ogrodem Stecką gospodarza, przysięgało zaś ich
tyle: Petro Krawczuk, Iwan naymit, Pawło naymit, Iwan naymit,
Fedko naymit, Łucko Ciomyk, Kuźma Kowal, gospodarz z Bicz-
wy. *Octavo.* Hryćko naymit Wasyla Poleszuka z Jabłonówki wyz-
nał dobrowolnie, iż przysięgał na xiążeczce, w ktorey był obra-
zek, przysięgał zaś na to, aby lachów y żydów kłóć; przystępowało
ich tyle: Wasyl Dmitruk, Olexa naymit, Iwan naymit, Pawło nay-

mit, Mikoła Chiłoboczuk, Hryćko naymit, Łucko Ciomyk, Petro Krawczuk, Kuźma Kowal z Biczowy. *Nono.* Mikoła Chiłoboczuk, gospodarz z Jabłonówki, wyznał, iż przysięgał przed hersztem swoim Klimem przed wielkanocą polską, aby lachów y żydów rznąć; ten zaś herszt ich, jak powiadał, miał zlecenie od swojej kommen-
dy; przysięga wykonana była za ogrodem Stecką, na drodze koło karczmy, na xiążeczce in octavo, kładąc dwa palce; byli do przysięgi niżej wyrażeni: Iwan naymit, Hryćko naymit, Iwan naymit Wasyl Dmitruk, Petro Krawczuk, Pawło naymit, Fedko naymit, Łucko Ciomyk, Kuźma Kowal z Biczowy. *Decimo.* Łucko Ciomyk, gospodarz z Jabłonówki, wyznał dobrowolnie, iż pszysięgał przed hersztem Klimem, przed wielkanocą polską na wierność y żeby żydów y lachów rznąć y sekretu, sobie powierzonego, nikomu nie wyjawiać; przysięga zaś ta wykonana była za ogrodem Stecką gospodarza na xiążeczce in octavo, na ktorey było dwa obrazki: jeden papierowy, a drugi mosiężny; zeznał y to tenże sam wyznawający, iż po uczynioney przysiędze, wszyscy ci, którzy przysięgali, potem na regestrze, zумыślnie na to przygotowanym, znakiem krzyża świętego podpisali się; wyznał y to tenże sam, że Klim cokolwiek czynił, to za pozwoleniem swego porucznika Sokołowskiego pułku sibirskiego karabinerów; rzecz ta miała się dopiero zacząć, jak podciepleje, y mieli się udać w Białocerkiewszczyznę; podpisało się zaś ich tyle: Fedko naymit, Petro Krawczuk, Pawło naymit, Wasyl Dmitruk, Iwan naymit, Mikoła Chiłoboczuk, Kuźma Kowal z Biczowy. *Undecimo.* Kuźma Kowal, gospodarz z Biczowy, wyznał dobrowolnie, iż przysięgał przed swoim hersztem Klimem, aby mu byli wiernemi y żeby żydów y lachów rznąć; przysięga ta wykonana była na drodze, za ogrodem Stecką gospodarza, na xiążeczce, na ktorey był obrazek; wyznał y to tenże sam, że y na spowiedzi przed popem swoim zakazał im mówić; po uczynioney przysiędze podpisali się na papierze znakiem krzyża świętego; przysięgało y podpisało się ich tyle: Petro Krawczuk, Łucko Ciomyk, Wasyl Dmitruk, Mikoła Chiłoboczuk gospodarze, Fedko naymit Dmitra

Ciomyka, Iwan naymit Fedka Chiłoboczuka, Iwan naymit Iwana Poleszuka, Hryćko naymit Wasyla Poleszuka, Olexa naymit Wasyla Poleszczuka.—Na mocy mi danego ordynansu od j. w. Potockiego, generała altyleryi koronney, przybyły na gront dóbr wsi Cymbałówki, przeze mnie te wyznanie, w obecności dworskiej expediowane, własną podpisuję ręką: Konstanty Breza chorąży. Te idagacyą własną podpisuję ręką: Karol Szaszkiewicz W. B.—Supplement do wyżej wyciągnionej indagacyi ze wsiów Jabłonówki, Biczowy w. Szaszkiewicza W. B. Die decima octava mai, millesimo septingentesimo octuagesimo nono anno. Po uczynionej indagacyi ze wsiów Jabłonówki, Biczowy W. Szaszkiewicza W. B. Die decima octava mai millesimo septingentesimo nono anno. Po uczynionej indagacyi, gdy był Kuźma Kowal z Biczowy zapytany, czyli nie wie czego jeszcze, wyznał dobrowolnie, że mieli się zbierać na Lubarskim stepie, na dolinie, koło jeziora, niedaleko szlaku Berdyczowskiego, w którym y ryby znaydują się; spisy, pistolety, broń y konie od duńców, tam mających przybydź, mieli gotowe zabrać; zwoszczyków miało tam na to miejsce skupić się trzysta, numero trzysta, czas był pierwiej oznaczony na Mikołę, a potem na Zielone święta ruskie, y jak zaczną się zbierać, mieli cichaczem dać znać, aby na miejsce wyznaczone stawili się; wyznał y to, że w Ostropolu (mówił Klim), będzie miał chłopów pietnastu lub dwudziestu, starszym nad niemi iż był wyznaczony przez Klima. Wyznał Wasyl Dmitruk, który, uwiadomiony o czasie im zebrania się, miał zalecić stawienie się; nie mnieysza kazał Klim, aby się jego rozkazów wszyscy słuchali; a to dla tego starszym został uczyniony, że wódki nie pije, komęde zaś tylko miał ze wsi Jabłonówki nad ludźmi, na którym stepu gdy staną, mieli wszyscy po wsiach i po miastach iść, lachów y żydów rznąć; wyznał tenże wyznawający, iż zwoszczykowie byli przytym dla tego, aby wywiadywać się, a potem razem z niemi, chłopów y duńców złączywszy, rznąć mieli. *Secundo*. Hryćko, Wasyla Poleszczuka naymit z Jabłonówki, zapytany, tak jako y pierwszy wyznał dobrowolnie, że Klim oświadczył, iż od pana Gawowł-

skiego, ekonoma wsi Cymbałówki zaczął; wyznał y to przytym, że Wasyl Dmitruk miał deklaracją od Klima na sotnictwo, y przyobiecał broni dla nich się wystarać. *Tertio*. Łucko Ciomyk wyznał dobrolnie, że Klim ich herszt miał kwatere u Wasyla Dmitruka; gdy zaś Wasyl, przeniósł się do Dmitra Chiłoboczuka, y oświadczył, że im da znać przez Wasyla Dmitruka, który będzie wiedział o mieyscu, gdzie się stawić mają; tenże oświadczył, że jedni pod Niemirowem, drudzy pod Białocerkwią, zgromadzić się mają, wyznał, że z Polisia kozacy przydą, y tenże Klim oświadczył, iż koło Baru już są gotowi; przy tey przysiedze okazywał papier, na którym było więcej jak ośmdziesiąt podpisanych. *Quarto*. Iwan, naymit Fedka Chiłoboczuka, przydał jeszcze dobrowolnie, iż mieli wpaść do wsi Cymbałówki, y ułożyli u siebie, aby pana ekonoma Gawłowskiego, premdarza cymbałowskiego, Oleynika, Antoniuka y Swirydenka, gospodarzów Cymbałowskich, zrabować; mieysce zaś ich było na sianożęci pańskiej za kołowrotem y na tymże placu tak z Jabłonówki, jako y z Cymbałówki zgromadzić się mieli za daniem znaku; wyznał tenże sam, iż, powróciwszy trzeci raz z miasta Ostropola, ich herszt powiadał mu, iż jego kolega sotnik, mający moc nad zwoszczkami, Wiszniowski czyli Wiszniowiecki, namówił sześciu mieszczan Ostropolskich, y ci, jak on powiadał, nazywają się: *Semen, Kondrat, Trochim, Ostap, Wasyl y Hregori*; z tych zaś sześciu, tych, którzy są podkryśleni, pewnie pamięta, za tych zaś nie assekuruje; oświadczył y to, że było ułożenie, aby na step Sieniawski schodzić się, na którym ma być dolina, o ktorey Wasyl Dmitruk, Łucko Ciomyk mówili, że wiedzą. *Quinto*. Wasyl Dmitruk z Jabłonówki, gdy był powtornie zapytany, czyli czego więcej nie wie? nie tylko że nic więcej nie powiedział, ale y tego, co wprzody dobrowolnie wyznał, zaparł się; przeto, po ukaraniu, nazajutrz dzień, wszystko to co pierwey zeznał, powtórzył y przydał następujące okoliczności, iż po uczynioney przysiedze, oświadczył im Klim herszt, aby, za daniem znać, stawili się na step Lubarski, koło jeziora, niedaleko szlaku Berdyczowskiego, gdzie się wtedy miało znajdować zwoszczyków brygad

dwie; w brygadzie zaś jedney miało się ludzi mieścić sto lub więcej; wyznał y to tenże sam, iż oni namawiali, z woli swoich komendantów, a gdyby się już byli zebrali na miejsce, sobie wyznaczone, byliby wciąż od wsi do wsi szli y lachów bili, y broń już mieli zastać wtedy gotową; oświadczył y to także, tenże sam herszt, iż do Zielonych świąt mieli niby woły paść, a gdy się dowiedzą, że już polak poydzie na cesarza, dopiero zaczną wszystkich lachów wciąż rznąć; a gdy która wieś nie zechce nam się powodować, to ją do szcetu wypalemy; oświadczył y to, iż Berezówkę za to, że zwoszczyków wypędzili, mieli rozkaz od porucznika Sokołowskiego wypalić, a ludzi wszystkich kijami wybić; wyznał y to Wasyl Dmi-truk, iż Iwan, naymit Fedka Chyłobokiego, naylepiey o wszystkich wie; wyznał y to, gdy passya porucznika ominęła, już potem zabronił tego czynić.—Konstanty Breza, chorąży. W przytomności mojej ten supplement uczyniony, podpisuje. Karol Szaszkiewicz. Post quorum liberorum confessatorum in numero trinarum ad acta officii praesentis ingrossationem, originalia earundem sunt restituta, quorum cancellariam praesentibus quietat. U tych konfessat, dobro-wolnie wziętych, correcta z lectu w te słowa: Ex actis castrensi-bus Laticoviensibus extractum, correxi Żurakowski. Exlegi cum paragrapho, Wichorski. Ktory że to ekstrakt, per oblatam podany, wszystek z początku aż do końca, słowo w słowo, do xiąg niniey-szych ziemskich Łuckich jest ingrossowany y zapisany.

Кн. земск. Лук. занисов., № 2894, л. 618.

CCCLV.

Приговоръ житомирскаго градскаго суда по дѣлу крестьянъ изъ селъ; Бичевой, Цымбаловки и Яблоновки, обвиненныхъ въ участіи въ заговорѣ. Судъ нашелъ, что показанія, данныя ими на предварительномъ слѣдствіи, были вынуждены страхомъ и побоями и не подтвердились никакими обстоятельствами. Тѣмъ не менѣе, въ виду тревожнаго настроенія общественнаго мнѣнія, опредѣлилъ: однихъ содержать подъ стражею въ Каменецкой крѣпости до полнаго возстановленія спокойствія, другихъ сдать въ военную службу на 6 лѣтъ; двухъ подсудимыхъ наказать розгами: одного за измышленіе ложныхъ показаній, другого за покушеніе на самоубійство во время производства дѣла. 1789. Іюля 3.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca lipca trzeciego dnia.

Między urodzonym Onufrym Sadowskim, instygatorem grodzkim Żytomirskim, z urzędu czyniącym powodem, osobiście, a roboczymi: Łuckiem Ciomykiem, Jarema Pindiurukiem, Wasylem Dmitrukiem y innemi więźniami, z pod straży garnizonowey stawionemi, osobiście.—Sąd grodzki Żytomirski potrzebne być z pod straży garnizonowey więźniów stawienie uznaje, a to natychmiast, a ponieważ straż garnizonowa dostawiła, przeto doniesienie urodzonego instygatora, że ludzi z dóbr Cymbałówki, Jabłonówki y Biczowy, o wiązanie się do buntu podeyrzanych, wielmożny Breza, chorąży półku lekkiey kawalleryi szefostwa jaśnie wielmożnego Karwickiego, pod straż do teyże kommandy przyprowadził y oddał, rozwiązując, do odebrania zeznań dobrowolnych, stawić ich rozkaz, ktorzy ponieważ twierdzą, że kiedy wyszedł rozkaz od ich zwierzchności mieyscowey, ażeby broń: kosy, siekiery, sierpy y spisy do dwora oddali, jako też na wierność panu swojemu w cerkwi przysięgli, na ten czas Jarema Pindiuruk, z Cymbałówki gospodarz, spisę utaił, którą miał od przysiężnego w zastawie, a ten przysiężny między rzeczami, do dworu zniesionemi, gdy swojej spisy nie znalazł, zaraz posłano dziesiętników do Pindiuruka pytać się,

gdzie ją podział? który odpowiedział, że na podkowy przerobić kazał; lecz kiedy poszli do kowala y ten zapewnił, iż ze spisy nie robił podków dla Pindiuruka, wrócili się dziesiątnicy z mocniejszym naleganiem, aby ją oddał y, niektóre kąty przetrząsłszy, aż w strzechę u stodoły zatknietą znaleźli. Za takie ukrywanie do Konstantynowa będąc zaprowadzony, kilkadziesiąt dostał nahajów; powróciwszy zaś do Cymbałówki, przez wielmożnego Breze, chorążego, z kommędą od przedniey straży do tey wsi przybyłego, zapytany, czy jakiey nie miał zmowy z moskalami, tamże stojącemi, powiedział wprzód iż żadney, a potem, bojąc się kary y rozumiejąc, że tym nikomu nie zaszkodzi, a siebie uwolnić może, na siebie i na innych napaść powlókł, że Klimowi, u porucznika rossyjskiego służącemu, na rznięcie lachów y żydów sprzysięgli się. Zaraz pobrano wymienionych od niego współników, którzy, że się nie przyznawali, jednych po razy kilka ćwiczono, drugich mniej, y ci powiadają, że z bolu, a naybardziej jak w oczy Pindiuruk mówił, iż wraz z nim przysięgali, takiey napaści oprzeć się nie mogąc y dla uniknienia dalszey kary, inni zaś chociaż nie byli chłostani, przecież widząc, jak z drugimi postępowano, y chroniąc się podobnego ćwiczenia, a nadewszystko idąc za radą samego Pindiuruka, który ich przestrzegał, aby się na jedno zgadzali, przy kopaniu rowu umowiwszy się, wszystko przyznawać, o co będą pytani; jednak okoliczności tego spisku nie wszyscy jednostaynie powiadali i ze strachu każdy coś nowego przydał, lecz na to, że przysięgali, przed wielmożnym Brezą kiedy ich ćwiczono, y za przybyciem jaśnie oświeconego Kalixta xięcia Ponińskiego, w przyznaniach swoich na ten szas zgadzali się; do sądu zaś przystawieni, ogulnie wszyscy, tego co przed kommędą y w obecności jaśnie oświeconego Kalixta xięcia Ponińskiego mówili na indagacyiach, z osobna czynionych, y przy konfrontacyi zeznań, wielokrotnie powtarzaney, zaparli się, utrzymując, że nikomu na rznięcie lachów nie przysięgali. Jarema Pindiuruk, sądownie upewniony, jeśli występek odkryje y dowieść go pomoże, nie tylko żeby się kary nie bał, ale

że nadgrode odbierze, a przeciwnie, jeśliby tyle niewinnych ludzi spotwarzył, że taka napaść, zasługuje ukarania, będąc przestrzegany, jednostajnie, że y sam, y nikt nie przysięgał, najmocniej ob staje y siebie godnym kary uznaje za wplontanie ludzi niewinnych; a nadto Wasyl Dmytruk, z Jabłonówki gospodarz, znający dobrze ludzi, u porucznika rossyjskiego służących, powiada, że między nimi Klima nie było, ale tylko Iwan pisarz, Jechim y Seńko; że ten Iwanko pisarz nieraz gadał: jak moskale turków pobią, a polacy z cesarzem wojować będą, natenczas z swojego y cesarskiego kraju do Polski wpadną, y że Polska albo Moskwa zgiąć musi; gdy pogońców z Berezówki wypędzono y dobrze ich tam wybito, że prosili swojego porucznika, aby im pozwolił tę wieś napaść y spalić, na co on przystać nie chciał, ale upewnił, że od Niemirowa pólk ich przyjdzie y w ten czas Berezówkę zniszczy; że go prosili, aby do starszych pisał o pałasze dla nich, bo jak się zrobi gdzie z polakami kłótnia, to nie mają czym się bronić, ale w żadne zmowy y przysięgi nigdy się nie wdawał. A Iwan Puszkaruk, z Cymbałówki gospodarz, że się poderznoł, następującą daje przyczynę: gdy żołnierze polscy do tej wsi przybyli, rozgłoszono, iż gwałtem do woyska brać ich będą; lękając się on takiego werbunku, ze wsi uciekł y w pasiece jednego szlachcica skrył się, gdzie go tenże szlachcic zastawszy, opowiedział, iż we wsi żołnierze mordują ludzi za wykonaną moskalowi przysięgę, i z sobą mu isć kazał do dworu; lecz jak tylko wszedł do niego, zaraz krzykneły siostry: a pociś przyszedł, kiedy y tu ludzi biją niewinnych y ty podobney nie uydziesz kary. Zmieszany tym okrzykiem, porwał nóż y, wpadłszy do stajenki, z rozpaczy gardło sobie poderznoł. Nakoniec Łucko Ciomyk, gospodarz, y Chwedko Ciomykow naymyt z Jabłonówki raz zapierali, drugi przyznawali, y znowu, a to natychuiast, swoje przyznanie odwoływali, że Klimowi przysięgali. Inni zaś wszyscy, że o tym nie wiedzą y nie słyszeli, ani kiedykolwiek przysięgali, jednostajnie utrzymują- W takich okolicznościach z własnego tych że ludzi wyznania, przed kommędą

z bolu y strachu poczynione, chociaż w podeyrzenie ich wprawują, jednak do ściągnięcia kary dostatecznego nie dają przekonania, ile że dobrowolnemi indagacyami, przez sąd tyle razy czynionemi, w przyczynach wyżej dotkniętych objaśnione zostały; po których za przystawieniem Klima znowu odprawionych, gdy Jarema Pindiuruk sam przyznaje, że od tego czasu, jak na mieyscu żyda w Cymbałuwce szynkował, z Klimem znajomość y przyjaźń mając, na Klima pisarza powiedział, że on ich przysięgi słuchał, a wszyscy na to zgadzają się, że ten Klim, który jest do sądu przystawiony, nie był pisarzem u porucznika rossyjskiego y ani pisać, ani czytać nie umie, ale tylko prostym zwozczykiem; owa zaś indagacya wywiedziona, że Klim był pisarzem y że przed nim wykonywali przysięgę, oczywistości przeciwna byź zdaje się, albowiem Iwanko był pisarzem, którego, jako sprawniejszego do takowej czynności Jarema sobie wystawując, z dwóch osób zrobił jedną, to jest imie Klima zwozczyka, sobie znajomego, połączył z doskonałością pisarza, którego imienia dotychczas nie wie; ale Wasyl Dmitruk y inni, jako też przystawiony Klim—Iwankiem nazywają; a tak zamiast uczynienia dowodu, coraz większe powątpiewania względem spisku, przez Jareme wprzod ogłoszonego, a jak teraz mowi, zmyślonego, y blizkie do tego podobieństwo okazuje się; wszelako jako w sprawie, publiczne bezpieczeństwo y spokojność obchodzącej, gruntowniejszych dosięgając wiadomości—sąd wielmożnego Szaszkiewicza, tychże dóbr dziedzica, listownie wezwał, aby przełożył, jeśli jakie może mieć dowody na przekonanie y ustanowienie, że to jest prawda, co oskarżeni przed komendą y w jego obecności dawniej mówili; lecz kiedy, osobiście stanowszy, zapewnia, że powoływanie Pindiuruka y naoczne świadectwo jego przeciwko wszystkim, którzy się nie przyznawali, jako obywatelowi, o całość powszechną y swoje bezpieczeństwo troskliwemu, były powodem oddania pod straż komendy y tu do sądu rzeczonych ludzi, ale że innych świadków y dowodów nie ma nad pierwsze ich wyznania, sądownie oświadcza, dla czego sąd nie mając y mieć nie mogąc in-

nych, prawem opisanych, dowodów, chociażby tych ludzi za samym odprzysiężeniem się uwolnić powinien, jednak, znając, że u pospółstwa, nayszczegulniey w tym kraju, świętości przysiąg nie znającego, takowy jest na krzywoprzysięstwo jeżeli za karą naymnieyszą odważyć się, (sic); a przecież w teraznieyszych okolicznościach y same podeyrzenia okoliczności wyciągają, przeto gospodarzów, do gruntu y dziedzictwa dóbr wielmożnego Szaszkiewicza przywiązanych, jako to: Łucka Ciomyka z Jabłonówki, Jaremę Pindiuruka z Cymbałówki, Wasyla Dmytruka z Jabłonówki, Mikołę Chiłobczuka z Jabłonówki, Iwana Puszkaruka z Cymbałówki, Kuzme Kowala z Biczowy, Petra Krawczuka z Jabłonówki, do Kamieńca odesłać y pod strażą trzymać, pozwalając, aby na wyżywienie siebie zarabiać mogli, puki w kraju nie nastąpi uśmierzenie tey trwogi, sąd zaleca; a po zupełnym uspokojeniu, za naypierwszą rekwizycyą wielmożnego dziedzica, aby mu zostali wydani, ostrzega, lecz, w przypadku nieuczynienia rekwizycyi przez dziedzica, za inną poręką, byle dostateczną, na wolność puszczeni być mogą. Innych zaś, iako to: Iwana ze wsi Morzków jaśnie oświeconego xięcia Sanguszka, wojewody Wołyńskiego, Iwana ze wsi Diakłowicz wielmożnego Orzeszka, Chwedka ze wsi Zalesców wielmożnego Komarnickiego, Olexę ze wsi Uhłow jaśnie wielmożnego Wilgi, wojewody Czernihowskiego, Hryćka ze wsi Rybczyniec, do starostwa Ułanowskiego należącey, Chwedka ze wsi Babina, Ostapa ze wsi Iwek jaśnie oświeconego xięcia Czertoryjskiego, generała ziem Podolskich, Pawła z Maryanówki, do starostwa Czudynowskiego należącey, Chwedka z Daniłówki wielmożnego Bośniackiego, Hryćka z Iwanowicz wielmożnego Wisłockiego, starosty Ryczywolskiego, w służbie u gospodarzów wielmożnego Szaszkiewicza zostających, na usługi sześćcioletnie, do jakich zdadni być mogą, po regimentach y pułkach, w prowincyi Wielkopolskiej stojących, według rozporządzenia jaśnie oświeconey kommissyi woyskowej, oddać postanowia; a gdyby dla uniknienia expensy nie chciauo ich tam przeprowadzić y w tuteyszych regimentach lub pułkach umieszczeniu zostali, tedy

komenda, przyjmująca onych w tym kraju, obowiązana będzie do odpowiedzi za nich, gdyby się w czymkolwiek z okazji przedstawiania z rusinami winnemi pokazali. Expensa na utrzymanie ich pod strażą tuteyszą, do dnia piętnastego lipca toczyć się mające, wielmożny Szaszkiewicz komendzie ma powrócić, a sobie z majątku y zasług tychże ludzi nadgrodzić mocen będzie; a że Jarema Pindiuruk przez swoje bałamuctwo, raz obwiniając tych ludzi, drugi raz mówiąc, że na siebie y na nich pozmyślał, za potwarz lub za łgarstwo, nie mniej Puszkaruk za poderznięcie gardła y poddanie się w niebezpieczeństwo utraty życia, aby w przypadkach nieszczęśliwych z powolnością na los swój oczekiwał, a rozpaczą go nie uprzedzał, ostrzeyszego napomnienia są warci; przeto pierwszemu sto, a drugiemu pięćdziesiąt ruzg na moście zamkowym dnia szóstego lipca roku bieżącego, a drugie po tyleż na grońcie dóbr Cymbałówki, jak tamtędy do Kamieńca prowadzeni będą, dla przykładu w sąsiedztwie, wyliczyć naznacza; nakoniec Klima, zwoszczyka, do robocizny za opatrywanie żywnością y odzieżą komukolwiek wziąć y przez lat dwie używać sąd pozwala mocą dekretu.

Книга Житомирская городская декретовая № 816, листъ 272.

CCCLVI.

Рапортъ преміеръ-маіора фонъ Фока Кіевскому губернатору Ширкову, извѣщающій о томъ, что польскія власти арестовали православныхъ священниковъ и монаховъ, вслѣдствіе чего священникъ Алексѣй Сташевскій, избѣгая ареста, бѣжалъ въ Переяславль. 1789. Мая 28.

Высокородному и высокопревосходительному господину генералу порутчику, кіевскому губернатору и кавалеру, Семену Ермолаевичу Ширкову. Переяславскаго коменданта рапортъ.

Переяславской лехкоездной эскадронъ, на границе стражу держащій, представилъ ко мнѣ явившагося изъ полскаго села Потапцовъ православнаго священника, Алексѣя Сташевскаго, ко-

торой объявляетъ, что полскія команды, привлекая всѣхъ православныхъ чернцовъ и священниковъ къ присягѣ державѣ его величества короля полского, берутъ подъ стражу. Яко-то и находящійся въ деревнѣ Туленцахъ протопопъ Іоаннъ Крупа съ 12-ю его вѣденія священниками, въ разныхъ мѣстахъ собранными, отосланъ въ Житомиръ, да другіе православные священники туда же и въ Каменецъ Подольской сосланы; а онъ, Сташевскій, избегая отъ того, скрился и на російскую сторону въ село Андрюши переправился. Коего, въ разсужденіи древности лѣтъ его и слабаго здоровья, я удержался отправить къ вашему высокопревосходительству съ симъ рапортомъ и отпустилъ къ сроднику его, села Подсеннаго священнику, Демьяну Крисе, гдѣ онъ пребывать будетъ, пока послѣдуетъ о немъ каковое рѣшеніе, которое отъ вашего высокопревосходительства на сей и на будущіе подобныя случаи испрошу осмеливаюсь. Преміеръ маіоръ фонъ-Фокъ. Маія 28 дня, 1789 года.

Дѣло о Полякахъ 1789 года, листъ 94, (Связка дѣлъ Кіевскаго центрального архива).

CCCLVII.

Декретъ Житомирскаго городскаго суда, объявляющій крестьянина Тимоша Бурлаченка по суду оправданнымъ. Подсудимый обвинялся въ томъ, что въ спорѣ съ подрядчикомъ заявилъ желаніе уйти, взявъ палку на дорогу. 1789, Іюня 3.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca czerwca trzeciego dnia.

Miedzy urodzonym Michałem Kreczem, powodem, osobiście, a Tymoszem Burłaczenkiem, pozwanym, oczewisto. Sąd grodzki generału województwa Kijowskiego, w sprawie stron wysłuchawszy, potrzebne być stawienie Tymosza Burłaczenka pod strażą woyska, konsystencją w Żytomierzu mającego, uznaje; a gdy stawiony, do

obrony patronów, urodzonych: Józefa Hryćkoskiego y Jerzego Sikorskiego, dodaje i sprawę przeciwko temuż wprowadzać zleca, a w prowadzeniu do zebrania dobrowolnych konfessat przystępuje; po zebraniu których do czytania tychże przystępuje, a te przeczytawszy y scisłą uwagą przez wszystkie okoliczności roztrząsnawszy, gdy się okazuje, że pracowity Tymosz Burlaczenko stawiony, od młodości wieku w budach potaszowych, zarobkiem, którym utrzymuje życie, bawiący się, w roku teraźniejszym, tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątym, około święta trzech kroi ruskich, z budy Pulińskiej do Cudnowa zaszedł i tam, gdy o zarobione na budzie potaszowej złotych dwadzieścia cztery u Wasyla Kozmina, maystra, dopominał się, rzeczony mayster w tey onemu należney zapłacie krowę dać oświadczył, którey gdy stawiony przyjąć nie chciał, i więcej u niego zarabiać odmawiając, zapytany: „gdzież póydiesz, nie mając karty?” że póydzie po nią do urodzonego Mogilnickiego, pisarza maydanowego, odpowiedział; jeżeliby mu danie karty odmówione było, że wyrznie sobie w lesie kij i z nim póydzie, oświadczył. Które słowa, jakoby co ztąd znaczyć mające, rozumiejąc, pracowity Wasyl Osyka, u którego stawiony przebywał, o to przed urodzonym Mogilnickim, pisarzem, oskarżył, i za te wymówione słowa wzięty, do Żytomierza przywieziony, bez żadnego opatrzenia y funduszu na żywność oddany, w więzieniu zostaje. Przeto sąd, stosując się do sprawiedliwości, biorąc przekonanie z dobrowolnych wyznań, gdy ur. instygator żadnego stawionemu innego zarzutu nie czyni, a kij, który sobie wyrznąć oświadczał, jeżeliby nie pozyskał karty do przechodu od pisarza, za broń uszkadzać innym, lub mieszać spokojność powszechną, brany bydź nie może, owszem, w podróz pieszą wybierającym się i z przysłowia jest towarzyszem, i siłom pomaga; pomienionego roboczego Tymosza Burlaczenka nie podlegać żadnemu ukaraniu sądzi y natychmiast z więzów uwolnionym bydź deklaruje, a zaś o nadgrode wysłużoną na maydanie cudnowskim, co z prawa należeć będzie, wolnego czynienia nie wzbrania.

Dobrowolne wyznania, w rotule zapieczętowane, w archiwum grodzkim Kijowskim konserwowane być oznacza.

Книга городская кievская декретовая № 812, листъ 544 на оборотъ.

CCCLVIII.

Декретъ Житомирскаго городского суда, опредѣляющій священнику Ивану Теодоровичу, обвиненному въ переходѣ изъ униі въ православіе, предоставить на выборъ: или вновь присоединиться къ униі, или подвергнуться изгнанію изъ предѣловъ государства. 1789. Іюля 3.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiąt dziewiątego, miesiąca lipca trzeciego dnia.

Miedzy narodzonym Onufrym Sadowskim, instygatorem grodzkim żytomirskim, z urzędu swego czyniącym, powodem, oczewisto, a pobożnym Janem Teodorowiczem, świezczennikiem obrządku nieunitów, od straży garnizonowej przystawionym, osobiście. — Sąd grodzki Żytomirski potrzebne być z pod straży garnizonowej pobożnego Jana Teodorowicza stawienie uznaje, a to natychmiast; a ponieważ straż garnizonowa przystawiła, przeto zadość czynić sądząc, indagacyą woyskową, przez wielmożnego Szymona Dobrowolskiego, audytora, wyciągnioną y podpisaną, roztrząsnawszy, y tey konfrontacyą sądownie odprawiwszy, ponieważ stawiony od nałogu pijaństwa y występku przeyscia z unji do nieunji przyznaje się, ale z tego obojga do wstrzemięźliwości y piewszych obrządków wrócić się żąda, innego zaś występku nikt mu nie zarzuca, przeto sąd do przyzwoitey juryzdykcyi jaśnie wielmożnego jegomości xiędza metropolity rzeconego świeszczenika po duchowne upomnienie y odwołanie popełnionego błędu odsyła. Lecz jeśliby tego nie chciał dopełnić, tedy podług prawa, na seymie terażnieyszym uchwa-

lonego, y wyszłego uniwersału, z kraju za granice wygnać go skazuje mocą dekretu.

Книга Житомирская городская декретовая № 816, листъ 275 на обор.

CCCLIX.

Декретъ Житомирскаго городскаго суда, предписывающій удалить за границу государства монаха пинскаго монастыря, Гервасія, оставившаго произвольно свой монастырь. 1789. Іюля 3.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiątego, miesiąca lipca trzeciego dnia.

Міędzy urodzonym Onufrym Sadowskim, instygatorem grodzkim żytomirskim, powodem, oczewisto, a pobożnym oycem Gerwazym, czercem manasteru pińskiego, od straży garnizonowey stawionym, osobiście.—Sąd grodzki Żytomirski potrzebne byдź z pod straży garnizonowey pobożnego oycа Gerwazego stawienie uznaje, a to natychmiast; а ponieważ straż garnizonowa przystawiła, przeto zaświadczenie, przy tymże mnichu znalezione, przeczyтаwszy, ponieważ о żаden występек nie jest oskarżony, tylko że z manasteru od roku wyszedłszy, бłąкал się po kraju, więc onego bez zwierzchności w kraju nie mogąc cierpieć, за границę wypędzić rozkazuje y przy naypierwszey eskorcie под Wasylków odprowadzić zleca mocą dekretu.

Книга Житомирская городская декретовая № 816, листъ 276.

CCCLX.

Постановленіе Житомирскаго городскаго суда, предписывающее доставить въ судъ свидѣтелей по дѣлу объ обвиненіи священниковъ: Стефана Юхновскаго и Оомы Григоровича въ предположенномъ возмущеніи. 1789. Іюля 3.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca lipca trzeciego dnia,

Miedzy urodzonym Onufrym Sadowskim, instygatorem grodzkim Żytomirskim, powodem, oczewisto, a pobożnymi: Stefanem Juchnowskim z Norżyńska y Tomaszem Hrehorowiczem z Klińca, świaszczennikami, od straży garnizonowey stawionemi, osobiście.— Sąd grodzki Żytomirski potrzebne bydź z pod straży garnizonowey stawienie Stefana Juchnowskiego y Tomasza Hrehorowicza, więźniów, z pod straży garnizonowey uznaje, a to natychmiast; a ponieważ straż garnizonowa przystawiła, przeto indagacyą woyskową, przez wielmożnego Szymona Dobrowolskiego, audytora, wyciągnioną y podpisaną, przeczytawszy, oraz teyże konfrontacyą naoczną z stawionych uczyniwszy, ponieważ oskarżenia listowne, na tychże prezbyterów do komendy zanesione, potrzebują dowodu świadectw, albowiem przez obwinionych są zaprzeczone, tedy wielmożnego Dobrowolskiego, dzierżawce dóbr Norżyńska, aby urodzonych: Kalińskiego—ekonoma, Maciejowskiego—pisarza, roboczych: Iwana Ławrenczuka y inn. ch, dobrze wiadomych, dla przekonania pobożnego oycza Juchnowskiego, a wielmożną Teleżyńską, pisarzową grodzką owrucką, aby także ludzi wiadomych zarzutu y do niego potrzebnych dowodów, dnia dwudziestego pierwszego miesiąca y roku bieżących na roczkach, extra cadentiam sądzić się mających, pod upadkiem w sprawie stawili, urodzonemu instygatorowi przypoznać zaleca mocą dekretu.

Книга Житомирская городская декретовая № 816, л. 275.

СССLXI.

Декретъ Житомирскаго градскаго суда, предписывающій уволить изъ подъ ареста священника Оому Григоровича вслѣдствіе неимѣнія свидѣтелей, которые могли-бы сдѣлать противъ него показанія, и письма помѣщика Тележинскаго, въ которомъ онъ отказывается отъ взведеннаго обвиненія. 1789. Іюля 21.

Die 21 lipca, 1789 r.

Tenże aktor (instigator sądowy) przeciwko wielmożney Ioannie lub innego imienia Teleżyńskiej, pisarzowej grodzkiej Owruckiej, pozwaney do uskutecznienia dekretu grodzkiego Żytomirskiego, roku teraźniejszego, dnia 3 lipca w sprawie pobożnych: Stefana Juchnowskiego y Tomasza Hrehorowicza zapadłego y o inne pretensye.

Ponieważ wielmożna Teleżyńska świadka żadnego, na dowód uczynionego xiędzu Tomaszowi Hrehorowiczowi zarzutu, nie stawi y przez stawającego wnosi, że nikogo mieć nie może, a nadto wielmożny Tadeusz Teleżyński, syn pozwaney, własną ręką napisane daje zaświadczenie, iż z słów, przez xiędza Hrehorowicza po pijanu wyrzeczonych, nic zdrożnego wnosić sobie nie można, przeto osadzenie go do więzienia za karę pijaństwa y w takim stanie tłumaczenie się niedokładne, a przez to danie okazyi do zaskarżenia siebie za niebezporoczne, sąd uznaje, lecz, jako nieprzekonanego, natychmiast uwalnia. Józef Morszkowski. Ludwik Beynarowicz w. g. g. z., na mieyscu wielmożnego sędziego surrogat.

Книга градская Житомирская декретовая № 457, листъ 31 на оборотъ.

CCCLXII.

Декретъ Житомирскаго градскаго суда, объявляющій оправданнымъ по суду священника Стефана Юхновскаго, обвиненнаго въ подстрекательствѣ къ возстанію. 1789. Августа 17.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca sierpnia siedmnastego dnia,

Między urodzonym Onufrym Sadowskim, instygatorem grodzkim żytomirskim, z urzędu swego czyniącym, powodem, oczewisto, y pobożnym Stefanem Juchnowskim, stawionym więźniem, powodem, osobiście, wielmożnym Michałem Dobrowolskim, horodniczym Winnickim, klucza Norzyńskiego posessorem, pozwanym, przez urodzonego Jana Kalińskiego, y roboczymi: Michałem Josypenkiem, Tasminem y Hryckiem Hryciukiem Drozdem, stawionemi oczewisto.— Sąd grodzki żytomirski, rozwiązując zawieszenie przez dekret sądu swego w punkcie, stawienie ludzi nakazującego, wypadły, uczynione, sporów wysłuchawszy: ponieważ wielmożny Dobrowolski, uiszczając nakaz poprzedniczych sądu swego dekretów, na ninieyszem terminie roboczych: Michała Josypenka, Tasmina y Hryćka Hryciuka stawi, tedy sąd do zebrania z stawionych opytu udaje się, a ten zebrawszy y z poprzedniczemi skrutyniami przeczytawszy, gdy oskarżenie pobożnego Stefana Juchnowskiego przez żydów Norzyńskich do zwierzchności dworskiej zanesione, dowodem żadnym nie jest wsparte, y owszem, ludzi natenczas obecnych świadectwa, od początku rozmowy xiędza Juchnowskiego przywodząc, że słowa przez niego żartem wyrzeczone, ani podobieństwa do buntów a tymbardziej istoty onego nie okazują, więc pomienione oskarżenie za płoche sąd uznaje. A drugie, żeby Majewskiego pisarza do buntu miał namawiać, ponieważ na jednym tylko świadectwie utrzymuje się, inne zaś, w tym czasie i miejscu przytomnych, w odmiennych wyrazach słowa xiędza Juchnowskiego donosząc, bardziej oczyszczają zdają się, przeto mając wzgląd, że przez niedosłyszenie, albo niewyrozumienie ruskich, a do tego po pijanu od xiędza Juchnow-

skiego słów mówionych, płci słabey mogło się zrobić mylne wyobrażenie, tedy znosząc wszelką wątpliwość, sąd oznacza przysięgę w te rote, jako Majewskiego y nikogo do buntu nie namawiał y o tym nie gadał dla zachęcenia kogośkolwiek, ale zawsze był, jest y będzie wierny y posłuszny zwierzchności krajowej; którą ponieważ xiądz Juchnowski natychmiast wykonał, tedy go sąd od dalszego zakłócenia y z więzienia uwalnia mocą dekretu.

Книга Житомирская городская декретовая № 816, листъ 277 на обор. (№ 18).

CCCLXIII.

Распоряжение Кіевскаго городскаго суда о заключеніи подъ стражу священническаго сына Александра Стопчанскаго, обвиненнаго Богуславскимъ экономическѣмъ управленіемъ въ составленіи подозрительныхъ сходовъ съ мѣщанами и крестьянами въ городѣ Богуславѣ. 1789. Іюля 25.

Illacya do sądu grodzkiego Kijowskiego imieniem jaśnie wielmożnego Franciszka Rzewuskiego, kawalera orderów polskich. Roku 1789, die 25 julii podana.

Alexander Stopczański, popowicz, niewiadomo zkąd do dóbr miasta Bohusławia przybywszy, tak z mieszczany Bohusławskimi, jako też y z innemi ludźmi, z różnych miast i wsiów z wezwania tegoż przybyłemi, czynił sekretne schadzki y namowy w czasie tym, kiedy odgłos powszechny każdego obywatela spodziewanych buntów nabawiał bojaźnią, a naywyższa krajowa zwierzchność bydź w ostrożności y postrzegać wszelkich poddaństwa kroków każdemu w szczegulności y wszystkim w powszechności obywatelom zaleciła. Zwierzchność przeto dworu Bohusławskiego, za naypierwszym powzięciem wiadomości o takowych Stopczańskiego krokach y innych zdrożnościach, w punktach sądowi podać się mających, obszerniey skreślonych, wziąć tegoż Stopczańskiego y do sądu dla uczynienia

explikacyi w zarzutach, jakie mu podane będą, dostawić, z obowiązku, prawem na każdego obywatela włożonego, jest przymuszona; jakoż pomienionego Stopczańskiego na dniu dzisiejszym tu, do Żytomirza, dostawiszy, żąda sądu, aby tenże Stopczański pod straż krajową garnizonu, tu konsystencyą mającego, został przyjęty. l. Mianowski, m. p. Sąd, rezolwując illacją, do sądu swego podaną, oddać obwinionego pod straż krajową garnizonu tu, w Żytomierzu, konsystującego, deklaruje, nakazując, aby strona, pod straż oddająca, przyzwoicie go żywiła; i tę sprawę z rejestru incarcerationum, po ukończoney kadencyji ordynaryjney, na ekstrakadencji natychmiast złożyć się mającey, sądzić oświadcza.

Jan Hański chorąży. Walenty Ciołek Żyleński, sędzia grodzki Kijowski m. p. Fr. Mikołaj Zielonka, podsędek.

Книга вродская Кіевская декретовая № 612, листъ, 109.

CCCLXIV.

Порученіе, данное Брацлавскою порядковою коммиссією дворянину Феликсу Поляновскому, относительно разслѣдованія доносовъ, поданныхъ въ коммиссію и обвиняющихъ въ участіи въ заговорѣ священниковъ и жителей города Литина. 1789. Апрѣля 16.

Kommissya porządkowa województwa Bracławskiego. Mając obwinionych popa disunita y dwóch poddanych starostwa Lityńskiego o różne nieprzyzwoitości w czasie terażniejszym, pełnym wielu mniemań y doniesień, gdy z wziętych dobrowolnych z stawionych tychże ludzi wyznań odpowiadającego ichże obwinieniu doysć nie mogła przekonania, udeterminowała rezolucyą swoją na sessyi dzisiejszey, włożyć obywatelską na wielmożnego waszmość pana obligacyą, ażebyś waszmość pan, z przyłączonemi z wspomnionych obwinionych konfessatami, do miasta Lityna, miejsce w. Szymanowskiego, szambellana j. k. m., starostwa Lityńskiego possessora, związkiem krwi y przyjaźni zbliżający się, zastępując,

zjechać raczył, y tam przez wszelkie sposoby dociekania, wreszcie z pomocą wywodów świadectw przysięgłych, dochodzić istotnego w tey mierze powołań nie zaniedbał wyśledzenia. I te, gdy przez w. waszmość pana zebrane, y podług jego własnego przeświadczenia rozważone y rostrząsnione zostaną, jeżeli winą na tychże powołanych, zarzutami objęta, okaże się, tu, do kommissyi naszej, z gotowemi inkwizycyami onych odesłał y swoją opinią przyłączył. A gdy świadectwami ze wszelkich podeyrzeń oczyszczeni będą, uwolnić udysponował.—Pewna jest kommissya po obywatelskich w. waszmość pana sentymentach, że tey rekwizycyi rychłe uskutecznienie zechcesz przesłać, ile że wielu obywatelów wyśledzenia tey sprawy tęskliwie wygląda.—Dan w Winnicy, na sessyi dnia 16 kwietnia, 1789 roku. Fr. Grocholski, miecznik koronny, prezydujący.

Кн. прот. застѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. воеводства, № 5149, л. 265.

CCCLXV.

Отчетъ дворянина Феликса Поляновскаго о слѣдствіи, произведенномъ въ Литинѣ, удостовѣряющій Брацлавскую порядковую комиссію въ томъ, что доносы, поданные въ комиссію на священниковъ и жителей города Литина, совершенно не основательны и не заслуживаютъ никакого вниманія. 1789. Мая 5.

Relacya w. Polanowskiego, do wyprowadzenia na groncie miasta Lityna, na przekonanie oskarżonych tamtejszych obywateli inkwizycyów, delegowanego.

Usługa w obywatelstwie będąc najmilszą dla mnie satysfakcją, starałem się, zadosyć czyniąc włożoney na mnie od prześwietney kommissyi obligacyi, zjechać do Lityna dla roztrząśnienia podanych mi punktów, mających za cel rozruchy poddaństwa; y tych rezultatum, podług uczynionych jak naydokładniey inkwizycyów y

mego własnego przekonania, mam honor przesłać prześwietney kommissyi.

Nie wchodziłem w rozpoznanie wielu bardzo użyczonych mi punktów, bo te żadney z buntami nie dały mi widzieć konnexyi. Były to mowy ludzi pijanych w karczmach, żadnego związku nie mające. Hałuszka tłukł flaszki po pijanu, twierdząc, że jest tak dobry pan jak y ten, co we dworze siedzi. Burmistrz jeździł dwa razy do Winnicy po pieniądze furażowe, tajemnicę z tego po pijanu robiąc. Nad temi y tym podobnemi bynajmniey nie zastanawiając się, starałem się niżej opisane punkta, do buntów stosujące się, jak naydoskonaley wyindagować.

1. Oskarżony był pop dizunicki Semion, jakoby miał mówić panu Piotrowskiemu, officyaliście dworskiemu, żeby tenże starał się przysposobić leguminy, a on go przechowa na swoim futorze w czasie rzezi. Że to mówił, świadczą dwóch ludzi godnych wiary, lecz się explikuje tenże pop Semion, że, żyjąc w zaprzyjaźnieniu z panem Piotrowskim, żartem mu y publicznie, nie czyniąc żadney tajemnicy, te słowa powiedział. Jest to pop stary, bez cerkwi, ustąpił parafji bratu, sam zaś z futoru y z pasieki żyje, wielki pijanica y zdawna, jak tu twierdzą obywatele, ładajakiego życia, mógł to mówić bez zastanowienia się y z tey mowy jego, jako stosownemi nie propartey krokami, nic pewnego stanowić nie można.

2. Oyciec Tomasz dyzunit miał mówić na nauce w cerkwi, że budet wełyka woyna y że lachiw y żydiw budut rizaty. Na to świadectwo tylko jest dziewczyny jedynastoletney, która, powróciwszy z cerkwi, rozpowiadała oycu, babce y malarce, zwaney Jagodzińskiej; toż samo, gdym się zapytał, y mnie powiedziała, lecz innego żadnego dowodu y świadectwa znaleźć nie mogłem, chociaż przytomnych na ów czas ludzi w cerkwi mocno examinowałem. Tłumaczył się oyciec Tomasz, że w nauce, do przytomnych ludzi mianey, przytoczył, ażeby się wystrzegali ładajakich mów y gadania, y że będą lachów y żydów rznąć. Dowodów żadnych, ob-

jaśniających mię w tey mierze, znaleźć nie mogąc, osądziłem, ażeby dwunastu słuszných ludzi, znaydujących się na ów czas w cerkwi, oczyszczając popa, przysięgli, jako ani wtenczas, ani w innym czasie wspomniony oyciec Tomasz nic w nauce swojej takowego nie mówił, coby spokoyność publiczną wzruszać miało. I ta przysięga została wykonana.

3. Oskarżony był diak, że się ma chwalić, iż ma 200 ludzi podpisanych do buntu na regestrze, który potem zaporęczony uciekł. Gdy się dowiedział, że zjechał na indagacyą, przyszedł sam dobrowolnie explikować się. Spytny dla czego z pod poręki uciekł, odpowiedział, że się obawiał, aby go do woyska nie zarekrutowano. Co się zaś tycze rejestru ludzi spisanych, tego się zupełnie wyparł y gromada cała dawała mu świadectwo, że się zawsze dobrze sprawiał, że jest gospodarzem osiadłym, mającym znaczną familją y trzech rodzonych braci, słuszných gospodarzów w Litynie. Zarzucali mu takowe przechwalanie się, y to po pjanu, żyd z żydówką, w czym żadnego innego śladu doysć nie mogłem, prócz, że się pisało kilkunastu chłopów na jałmużnę dla czerca, który wodę na Jordanie święcił, spowiedzi słuchoł y nabożeństwo odprawiał. Datum w Litynie, die 5 maji, 1789. Felix Polanowski.

Книга протоколовъ засѣданій гражданско-военной комиссiи Брацлавскаго воеводства № 5149, листъ 278 на оборотъ.

СССXLVI.

Отношение Брацлавской порядковой комиссії къ русскому генералу Шимшеву съ извѣщеніемъ о томъ, что въ м. Красномъ арестованъ старообрядецъ Семень Федоровъ, заподозрѣнный въ убійствѣ своего хозяина, купца Степанова. Комиссія предлагаетъ г. Шимшеву получить въ свое распоряженіе какъ арестанта, такъ и отобранныя у него деньги. 1789. Апрѣля 23

Sessya dnia 23 kwietnia.

Jaśnie wielmożny mości generale! Semion Fedorow, filipon, idący pieszo z pałaszem tylko w rękę przez miasto Krasne, podług praktykowanej u nas na włoczęgów ostrożności, dostawiony został do kommissyi naszej. Znalezione przy nim pieniądze znaczne nad stan y sytuacją jego, y o których wielości nie wiedział, zniewoliły kommissyą do zapytania stawionego, jeżeli ma jakowe attestatum? Złożył tedy attestatum z Jass, od kommandy rossyjskiej na kupca jego, nazwiskiem Fedora Stepanowego, y jego samego, jadących parą końmi, do miasta Raszkowa tylko służące. Zostało porozumienie dosyć mocne, jeżeli on nie był kupca swojego za-boycą, o którym upewnił kommissyą naszą, że się w Jassach znajduje. Przytrzymany jest dotychczas w Winnicy, y pieniądze, przy nim znajdujące się, w kancelaryi naszej złożone. Kommissya teraz, dowiedziawszy się o konsystencyi j. w. waszmość pana w Niemirowie, przekłada mu swoją proźbę, żebyś j. w. waszmość pan, albo zaświadczenie z Jass urzędowe, o znajdowaniu się aktualnym tamże Fedora Stepanowa, kupca, przesłać nam postarał się, albo z ramienia swojego z mocą zupełną zesłał jakowego człowieka, tak do odebrania tego filipona y jego pieniędzy, jako y z odebranych kommissyą naszą zakwitowania. O czem imieniem kommissyi mam honor j. w. waszmość, pana uwiadomić. Dan na sessyi w Winnicy, dnia 23 kwietnia, 1789 roku, Gabryel Porczynski, starosta y podsędek grodzki Winnicki, prezydujący. (List do j. w. Szymszewa).

Кн. пр. заснд. гражд.-воен. ком. Брацл. воевод., № 5149, л. 270.

CCCLXVII.

Письмо въ порядковую Брацлавскую комиссію управляющаго Грановскимъ имѣніемъ, дворянина Валентія Окола, при которомъ онъ препровождаетъ арестованнаго въ Грановѣ русскаго торговца, поведение котораго показалось ему подозрительнымъ. 1789. Мая 6.

Scssya dnia 9 maja.

Prześwietna kommissyo porządkowa województwa Bracławskiego! Przybyły do Granowa z Oczakowa niby markietan, pcwiada się bydź rodem z kraju Polskiego, ma bilet z Oczakowa dany do Mirhoroda (ktory załączam), jako Mirhorodskiemu mieszkańcowi z będącym przy nim człowiekiem, lecz nie do Polski. Ten przyjechał parą końmi bez człowieka, zapisanego w bilecie, dla skupienia wieprzów; ten, nie uiszczając swego kupna, zaczął hulać po weselach chłopskich y włóczyć po różnych mieyscach, przeglądając. Z powodów takowych tegoż człowieka z parą końmi jego, w konwoju dwóch kozaków Granowskich uzbrojonych, prześwietney komissyi odsyłam. Dnia wczorayszego dał wiadomość imć pan gubernator Haysyński do kommendy j. w. imć pana Dzierżka, generała, tu stojącey, iż pięć dyzerterów moskiewskich złapał; z których jedni nożami bronili się, nie dając się wziąć, drudzy wpław przez rzekę puścili się, uchodząc; jednak połapani zostali. Po których poszła kommenda dla zabrania y przywiezienia do Granowa — donosze.—Walenty Okoł. Die 6 maii, 1789, z Granowa.

Книга прот. застѣд. гражд.-воен. ком. Брацлав. воеводства, № 5149, л. 283.

CCCLXVIII.

Отношеніе въ Брацлавскую порядковую комиссію дворянина Валентія Прилускаго, извѣщающее о поимкѣ русскаго дезертира и о доносѣ, сообщенномъ уніятскимъ священникомъ изъ села Нападовки на православнаго священника, проживающаго въ селѣ Купчинцахъ. 1789. Мая 8.

Sessya dnia 11 maja.

Pożeświetna kommissyo! Człowiek niejaki, Artem nazywaiący się, został zatrzymany od dziesiętników Popowieckich, jako nie mający zaświadczenia. Indagowany pierwey przez mego dyspozytora, mienił się byđź zbiegłym od duńców, którzy go w Chersonie namowiwszy, znaczne mu w Polsce obiecywali zyski. Właśnie pod ten czas nadjechałem do tey wioski, a przekonany o jego bałamuctwie, mocniejszą kazałem uczynić indagacyą; po którey wyznał, że uciekł od rossyjskiego kapitana Broniewicza z Czahowa, y konia onemu ukradł. Jakoż uwiadomiony kapitan przysłał do mnie z rekwizycyą o wydanie konia y zbiega; odebrał własność swoją. Człowieka zaś tego odsyłał do rozrządzenia prześwietney kommissyi, gdyż wyindagowany sposób życia, strawionego na włóczędzie przez tegoż Artema, choćby odniósł karę, puszczony wolno, powiększyłby liczbę hultajów.—Winienem donieść prześwietney kommissyi, co słyszałem od xiędza ruskiego, gdym mu powiedział, że wielu z chłopstwa pobudzonych zostało przez własnych parochów, ktorzy są zatrzymani w areszcie, oraz że nowe prawo jest, ażeby wszystkich schyzmatycznych popów włóczęgów łapać. Zapytał on mnie, za co ze wsi Kupczyniec, do Daszowa należącey, nie wezmą schyzmatyka, ktory bardzo fomentuje ludzi? Trośkliwość prześwietney kommissyi, czuła zawsze o ubezpieczenie obywatelów, poradzi zapewne y w tey okoliczności. Mam honor uwiadomić prześwietną kommissyą, iż uniwersału, ogłaszającego prawo, ażeby chwycać popów schyzmatyków, markietanów etc. etc., dotąd nikt nie odebrał z obywatelów, w tym zakon-

cie mieszkających.—Walenty Przyłuski, j. k. m. szambelan. W Napadowce, dnia 8 maja, 1789 roku.

Книга прот. застѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. воеводства № 5149, л. 284.

CCCLXIX.

Отвѣтъ Брацлавской порядковой комиссіи дворянину Прилускому, предлагающій ему сообщить фамиліи священниковъ: какъ уніятскаго такъ и православнаго, о которыхъ онъ упомянулъ въ своемъ сообщеніи. Коммиссія поручаетъ также Прилускому разслѣдовать проступки дезертира Артема и доставить его въ комиссію только въ томъ случаѣ, если проступки эти окажутся общественнаго характера. 1789. Мая 11.

Respons w. Przyłuskiemu. Kommissya porządkowa województwa Bracławskiego, doniesienie w. waszmość pana o popie schyzmatyku, w Kupeczyńcach buntującym poddaństwo, odebrawszy, zanosі swoje do waszmość pana proźby, ażebyś kapłana, donoszącego o schyzmatyku buntującym, raczył determinować do przyjechania do Winnicy, dla upewnienia dostatecznieyszego kommissyi o wspomnionym przez w. waszmość pana uwiadomieniu. Gdyby zaś tey łatwości na parochu donoszącym wymodz nie można było, jest od kommissyi obywatelska na w. waszmość pana włożona obligacya, żebyś o imieniu, nazwisku y przebywaniu tak donoszącego kapłana, jako też y oskarżonego, podług doniesienia sobie uczynionego, kommissyi doskonałą przesłał wiadomość. Co zaś do przysłanego Artema raczysz w. wasmość pan sam weyść w docieczenie tego winy dokładne, którą przyzwoitem w tey mierze wglądaniem gdy osądzisz za pewną y godną weyrzenia, samey kommissyi natenczas y obwinionego y powody, dla czego jest dostawionym, kommissyi przesłać będziesz raczył. Gdyby zaś tylko występek jego prywatnego wyciągał skarania, sam go ukarać w miarę objaśnionego przewinienia udeterminujesz.

Dan w Winnicy na sessyi dnia 11 maia 1789 roku.—Fr. Grocholski M. K. prezydujący.

Книга прот. застѣд. гражд.-воен. ком. Брацлавскаго воеводства, № 5149, л. 285.

CCCLXX.

Отношеніе въ Брацлавскую порядковую комиссію дворянина Прилускаго, извѣщающее о томъ, что оговоренный имъ православный священникъ согласился по внушенію Потоцкаго перейти въ унию. Относительно дезертира Артема Прилускій полагаетъ необходимымъ сдать его въ крѣпостныя работы. 1789. Мая 18.

Prześwietna kommissyo! Zapytanie prześwietney kommissyi pod dniem jedynastym praesentis, do mnie adressowane, dopiero dnia wczorayszego odebrałem, na ktore nieodwłocznie mam honor odpowiedzieć. O popie schyzmatyckim, nazywającym się Wasyl y mieszkającym w Kupczyńcach Daszowskich, dowiedziałem się od xiedza plebana mego Napadowskiego, ktory toż samo y teraz potwierdził, zapewniając, że y pleban Kupczyniecki da świadectwo, jako tenże schyzmatycki pop w chliwie prywatne odprawiał nabożeństwo, ludziom sekretnie wody święcił, oraz że pospolstwo bardzo do niego przywiązane, nietylko z tej wsi, ale y z innych do tegoż popa udawać się zwykło. Właśnie gdy już mój pleban miał wyjeżdżać do Winnicy, na dopełnienie woli prześwietney kommissyi, powziół dostateczną wiadomość od przybyłego xiedza z dekanatu Kalnickiego, że tenże pop schyzmatycki był wokowany od j. w. generała artylleryi, że obowiązał się przyjąć unją y tym końcem z dwoma Daszowskimi mieszczanami ma jechać do j. w. metropolity. Co się zaś tycze Artema, złapanego w Popowce, względem którego upraszałem prześwietney kommissyi, ażeby wydać raczyła swoje rozrządzenie, jako w przeszłym moim doniesieniu miałem honor wyrazić, iż z indagacyi, ściśle uczynioney, zostałem przekonany, że jest wierut-

nym włóczęgą; który częścią za granicą, częścią między wolontierami rossyjskiemi bawił y nie powinien by być wolno puszczone, tym bardziey, gdy jest dowód, że y konia ukradł officerowi, przy którym immediate zostawał; tak zdawałoby mi się, aby prześwietna kommissya zaleciła, żeby przez kommendę woyskową pod straż przyjęty, do jakiego garnizonu przy okazji był odesłany, ile człowiek młody y właśnie do pracy sposobny.—Przyłuski.—Datum w Napadowce, dnia 18 maja, 1789 roku.

Книга протокол. засѣд. граждан.-воен. ком. Брацл. воеводства, № 5149, л. 296.

CCCLXXI.

Отношение Брацлавской порядковой комиссії къ председателю Винницкаго градскаго суда, Порчинскому, предлагающее ему открыть присутствие градскаго суда для разсмотрѣнія дѣлъ о крестьянахъ, обвиненныхъ въ наклонности къ бунту. 1789. Мая 18.

Sessja 18 maja.

Od kommissyi porządkowej województwa Bracławskiego do w. Porczyńskiego, stolnika powiatu y podstarosty grodzkiego Winnickiego.—Mając stawionego Hawryła assaulę z Pikowa, inkwizycyami, z świadkow przysięgłych przez zwierzchność Pikowską wyciągnionemi, poniekąd przekonanego, gdy z tychże inkwizycyów pouczoną kommissya nasza zostaje, że występek przystawionego assaulę do wglądania obszernieyszego y nastąpić mającey stąd kary, juryzdykcyom sądowiczym jest przynależny, uchwaliła rezolucyą swoją zanieść do w. waszmość pana z żądaniem obywatelów, wspólnie połączonym, rekwizycyą, abyś niebawnie w czasie terażniejszy sąd kryminalne ekstrakadencyjne złożyć udeterminował. Dostawiony bowiem pracowity assawuła y inni inkarceraci, w wieżach starościńskich oddawna osadzeni, potrzebują rychłego koniecznie osądzenia. Do czego w. waszmość pan powinney od obywatelów

wdzięczności, przykładami, jakowe za wyrokiem na przekonanych uiszczać się będą; pomożesz wiele do uśmierzenia zamysłów nawet kryminalnych w obłąkanym pospolstwie. Pewna jest tedy kommissya, że tym obywatelskim przełożeniom skutecznie w. waszmość pan odpowiesz, ile gdy w wykonaniu obowiązku, z prawa poruczonego, dogodzisz obywatelstwu tam, gdzie wspólne zachodzi interesowanie wszystkich y o ubezpieczenie wszystkich troskliwość. Dan w Winnicy, na sessyi dnia 18 maja, 1789 roku. Fr. Grocholski; miecznik koronny, prezydujący.

Кн. проток. засѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. воевод., № 5149, л. 290.

CCCLXXII.

Постановленіе Брацлавской порядковой коммисіи объ удаленіи за границу государства 26 православныхъ монаховъ Бершадскаго монастыря, отказавшихся принести присягу на вѣрность рѣчипосполитой. 1789. Іюня 9.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca czerwca dwunastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemі grodzkiemi winnickiemi y przede mną, Franciszkiem Rakowskim, skarbnikiem Bracławskim y namiesnikiem grodzkim Winnickim, stawiać się osobiście urodzony Daniel Materański, tę rezolucyą prześwietney kommissyi porządkowey województwa Bracławskiego, względem czerców Berszadzkich wydaną, dla zapisania do xiąg grodzkich Winnickich w sposob oblaty podał w tey istocie: Działo się w Winnicy, na sessyi kommissyi porządkowey województwa Bracławskiego, roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt dziewiątego, miesiąca czerwca dziewiątego dnia. Kommissya województwa Bracławskiego tę rezolucyą swoją, w protokole czynnościów uchwaloną, w tey istocie: Na memoryał ur. Daniela Tomasza Zawadzkiego, viceregenta ziemskiego woje-

wództwa Bracławskiego, pod dniem osmym tego miesiąca y roku względem dyzunitów, czerców w miasteczku Berszadzie, dobrach j. w. Moszyńskiego, sekretarza w. x. Litewskiego, dziedzicznych, będących, w liczbie osób dwudziestu sześciu znajdujących się, którzy przez pismo swoje oświadczyli się, iż gdy na wierność imperatorowej dawniej swą przysięgę wykonali, że modlić się y przysięgać za najjaśniejszego pana y Rzeczpospolitą nie mogą, biorąc przed się myśl wyjść za granicę, aby paszport do wolnego przeyscia mieli za rzecz przyzwoitą, niżeli przysięgę dla najjaśniejszego króla, szczęśliwie nam panującego, y Rzeczypospolitey wykonać z obowiązkiem modlenia się. Kommissya województwa Bracławskiego, przychylając się do uniwersałów, moc prawa mających, ktore w takim przypadku, za granicę takowych duchownych dyzunickich wysyłać zalecają, tymże dyzunitom paszport do przeyscia, z obligacyą do kommend, aby konwoy był dany, z kancelaryi kommissyjney wydać zleciła. Gasper Wyrzykowski, sędzia ziemski Bracławski, kommissarz województwa Bracławskiego, prezydujący mp. Tomasz Jozef Czarkowski, woyski Zwinogrodzki, kommissarz w. Bracławskiego mp. Łukasz Strutyński j. k. m. szambelan, kommissarz w. Bracławskiego m. p. Wydano y wypisano z protokołu czynnościów kommissyi porządkowej w. Bracławskiego Jozef Alexander Junosza-Piotrowski k. w. b. podówczas sekretarz (l. s.) Która to rezolucya przy podpisach w. w. kommissarzów y pieczęci województwa Bracławskiego, nasucho wyciśnionej, jak się w sobie ma, co do słowa do xiąg niniejszych grodzkich winnickich jest zapisana.

Кн. вродск. Вуннуц. зануков. № 4722.

CCCLXXIII.

Показанія, отобранныя начальниками Рашковской таможи отъ священника Ивана Делимерка, по поводу двусмысленныхъ сказанныхъ имъ словъ, а также показанія по этому дѣлу свидѣтелей. 1789. Юня 19.

Inkwizycya, wyprowadzona z Iwana Borodija, przysiężnego ze wsi Mohilny, dóbr j. w. Potockiego, generała artylleryi koronney, na popa Iwanka Raszkowskiego, na dniu 19 czerwca, 1789 roku, w Raszkowie, przez wielmożnego Jasinińskiego, pisarza komory raszkowskiey.

1. Ja, Iwan Borodij, przysiężny ze wsi Mohilny, dóbr j. w. Potockiego, generała artylleryi koronney, przystawionym będąc do podwod, po sól jadących na Wołoszczynę, przewiozłszy się na tamtą stronę do podwód swoich, prowiant zrucających, na których mam sul z Wołoszczyzny do folwarku Mohilańskiego prowadzić, powracając znowu czołnem do miasta Raszkowa, przewoziło się na czołnie: ja jeden, pop Iwanko dyzunicki drugi, żydów trzech. Siedliśmy w oczach przeciwko sobie: ja y pop, a żydzi po za plecy moje; pop zaczął do mnie mówić y pyta się: zkąd ja jestem? Odpowiedziałem mu, że jestem z folwarku Mohilnickiego z Humańszczyzny, ze wsi Mohilny. Zaczęli żydzi po żydowsku pomiędzy sobą gadać, czego ja nie rozumiał, a pop pjany zaczął głową trząść y te słowa mówić: „poczekaycie, poczekaycie, za tydzień, za dwie niedziele zobaczycie, co to będzie“? Na taką mowę popa odpowiedziałem: „wolałbyś tym słowem dychać, niżeli to mówić, bo gdyby nie na czołnie, to by się godziło tobie pyski obić za takie słowa“. To mówiąc, za plecami do żyda obzierałem się; żyd się roześmiał, a ja do żyda także rozśmiałem się. Już więcej do siebie nie gadali; zsiadszy z czołna, na rozchodzie na brzegu, przystąpił się do mnie żyd y mówił: „pamiętay że człowiecze, żebyś się tego nie taił, co słyszałeś od popa“. Odpowiedziałem na

to: „co ja słyshałem, to y ty samo słyshałeś“. Na co gotowym będzie zaprzysiądz y znakiem krzyża świętego podpisuje się. Iwan Bordij.

2. Abraham Duwidowicz Daskał, mieszkaniec jaski z Wołoszczyzny, przejeżdżając na tymże czołnie do Raszkowa z Iwanem Bordijem, przysiężnym, y z Iwankiem popem y innemi; który to pop zapytał się tego Iwana przysiężnego, zkad by był? odpowiedział Iwan, że z Humańszczyzny. Potym pytał się tenże pop, co tam słyhać jest, czy nie słyshno tam czego? na co, nie czekając odpowiedzi, mowił: „naydaley w tydzień albo niedziel dwie obaczycie, co tu się będzie działo. „A Iwan przysiężny zaczął mu groźnie mówić, oglądając się na nas y reszte żydków, do popa mowił: „my nie zgodzilibyśmy się z sobą; gdyby tak na inszym mieyscu, to bym ci zęby wybił ja za takie słowa, bo u nas za takie słowa wieszają“. A przyplłynowszy do brzegu, mowiłem popowi: „wy za to, żebyście tracili żydów y panów, chcecie być w niebie; to jest, jak kogo wieszają, w niebo patrzy. Co pop usłyszawszy, powiedział: „jeżeli tak, to ja puydę nazad na Wołoszczyznę“; na co ja cofnołem się y powiedziałem: „że ja żyd z zagranicy, to do mnie nie należy; ja tylko mowię, że ty jesteś pop poświęcony, człowiek słuszny, takich słów nie powinienes być mówić“; tak wstrzymując onego od przeyscia, a potym, odprowadziwszy na bok tego przysiężnego, mowiłem: „pamiętay, żebyś wyznał tam, gdzie będzie należało, to, coś słyshał od popa“. Przysiężny odpowiedział: „żeby na oycu rodzzonego, to prawdę należy się powiedzieć“. Ktore te moje odpowiedzenie własną podpisuje ręką. Podpisał się po hebreysku wyzręczony.

Pop Iwanko przyzwany powiedział: że się rodził w Raszkowie, chodziłem do szkół w Szarogrodzie y byłem w gramatyce. Ze szkół potym wrociłem się do matki po śmierci oycu mego, który był popem unjackim w tym mieyscu, gdzie się cerkiew muruje teraz; przed ożenieniem byłem w Radomyślu y służyłem u xiędza officyał Mokrzyckiego, potym ożeniwszy się, wyświęciłem się w

Radomyślu y byłem popem w Raszkowie. W czasie zaś ruiny y zamieszania w Polskim kraju wziętym byłem od moskalów do Perjasławia, gdzie oprócz innych duchownych był y xiądz Mokrzycki, brat xiędza officyała; tam między innemi y mnie przymusili do dyzuniej. Ztamtąd powróciłem się do Raszkowa, a nie zastawszy mojej cerkwi, już po ruinie spaloney, do cerkwi starey murowaney, od ktorey cerkwi przez wielebnego xiędza Ryła, biskupa Chełmskiego, byłem oddalony, y dotąd zostaje bez cerkwi.

Pytany tenże pop, co miał za przyczynę, przewożąc się z Wołoszczyzny przez Dniestr, Iwana Borodija przysiężnego, zwyżwyrażonego, pytać, zkąd by był? odpowiedział, że nie pamiętam, bo byłem napiły.

Pytany tenże: co miał za przyczynę mówić te słowa: „poczekaycie, obaczycie co to będzie za tydzień albo za dwie niedziele“, na to odpowiedział: że byłem pjany, nie pamiętam.

W przytomności mojej na komorze Raszkowskiej ninieysze wyznanie podpisuję die 19 junii 1789 roku. Jasiński. P. K. R. Depozycye wyż wyrażone, w przytomności mojej uczynione na komorze Raszkowskiej, podpisuje. Datum ut supra Jan Wołodecki.— Ja, przy transporcie j. w. Stanisława Potockiego, generała altyleryi koronney, z włości Umańskiej przez Raszków na Wołoszczynę prowadzonym, przy wezwaniu Iwana przysiężnego y całej tey indagacyi przytomnym będąc, podpisuję się. Datum ut supra. P. Sroczkowski rotmistrz.

Ja, pisarz urzędu Raszkowskiego, wyprowadzając y pisząc tę samę inkwizycyę, podpisuję się. Datum ut supra. M. Bazilewicz.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 5.

CCCLXXIV.

Отношеніе польскаго комменданта Держка къ порядковой Подольской комиссіи, съ препровожденіемъ въ ея распоряженіе арестованнаго въ Рашковѣ священника Ивана Делимерка. 1789. Іюня 24.

Prześwietney kommissyi porządkowey województwa Podolskiego.

Popa w Raszkowie dyzunita bez nadwornych wzięto; wraz na przedce z przyłączoną inkwizycją odsyłam do Kamieńca, gdyż tu było za nim interesowanie, aby go odesłać do Winnicy, ale żem miarkował, że ma bogatych koligatów, mógłby nie być odesłany, albo dla oka odesłany, a potem by znaleźli obrony, y mógł by być wypuszczony. Więc prześwietna kommisya może tam przedzey sąd na niego złożyć, a biskup do zdjęcia święcenia przedzey będzie w Kamieńcu. Szlachta zaś, y dawniey w służbie skarbu Raszkowskiego będąca, mocno na jego instygują, że wielki ładaco. Żydzi całe miasto, że y przeszłej rzezaniny na Raszków sprowadził haydamaków y na Wołoszczyznę przeprawił, y tam wyrzynali, kogo zastali, y teraz od jeseni o buntach ustawnie gada. Gdym chciał z poddanych indagować, że familja, nic nie świadczy, tylko że pjany ma zwyczaj gadać, a pięknie nabożeństwo, chwalili, odprawia; to zapewne na oko pokazują się bydź unitami, a w duchu dyzunici. Ja ku Jahorlikowi dziś ruszam z Raszkowa, gdyż niewolników tureckich mają przeprawiać, czyli już przeprawili na hańskie stepy; zapewniają mi generałowie, że do Polski wpierać się nie mają, wszelkie grzeczności okazując; wkrótce powrucę y będę miał ukontentowanie w Kamieńcu bydź y przypomnieć się ich łasce, zostając z szacunkiem. Datum w Raszkowie 1789 roku miesiąca Czerwca 24 dnia. R. z Skrzyńca Dzierżek, m. p.

Изъ картона дѣлъ каменецкихъ № 7.

CCCLXXV.

Показанія, отобранныя отъ священника Ивана Делимерка въ Каменецкомъ городскомъ судѣ. 1789. Іюня. 25.

Libera confessata ex venerabili Ioanne Delimerko, parcho Raszkoviensi disunito, sub celebratione terminorum querelarum officii castrensis Camenecensis Podoliae, feria quinta, id est die 25 mensis junii, anno Domini 1789, per officium sui plenum excepta.

1. Jaki wiek, stan urodzenia, miejsce mieszkania rodziców i krewnych, miejsce urodzenia?

— Mam lat 47. Iwan Delimerko zowią się. Ojciec mój był duchownym w Raszkowie, gdzie mam i krewnych. W Raszkowie chowałem się przy rodzicach.

2. Gdzie brał nauki? w którym je wieku zakończył? kiedy wziął powołanie do stanu duchownego? gdzie się święcił, przez jakiego biskupa?

— W Raszkowie, w szkołce uczyłem się ruszczyzny i w Szarogradzie byłem rok w szkołach; potym diakowałem w Raszkowie lat z ośm przy cerkwiach. Potym zostałem kapłanem lat temu podobno 24; święciłem się w Radomyślu przez xiędza metropolitę Filipa Wołodkiewicza całej Rusi.

3. Kiedy i w którym miejscu wykonywał przysięgę, w xiązce pod tytułem „Sokraszczenny kathechisis“ przepisaną? Czyli za przeszłego władzyki, czyli archimandryty wspomniona xiążeczka została do cerkwi rozesłana, czyli za teraźniejszego, Wiktora Sadkowskiego, i czyli ją ma przy cerkwi?

— Przysięgałem w Perejasławiu przeszłej rewolucyi, wziętym będąc od moskalów po zdobyciu Bendery, na błahoczystye, czyli na schyzmę i wierność imperatorowej Rossyjskiej, przed protopopami tam zgromadzonymi, z innemi popami więcej jak 200 z rubieża Podolskiego zabranemi, ale o takiej książeczce nie wiem i nie miałem nigdy przy cerkwi mojej.

4. Kiedy i jak dawno przykazano mieć przy cerkwi książeczki, pod tytułem „O pobiedie na supostaty?” i czyli nabożeństwo, czyli supplikacye, w tey książeczce przepisane, nie były zaniedbywane? czy w każde święto były czynione? czy z ludem wspólnie, czy przez siebie samego i z kąd miałeś te książeczki?

— Ani dawniey, ani temi czasy nie przykazowano mieć ani miałem przy cerkwi książki pod tytułem „O pobiedie na supostaty” i podług przepisu takiej książki nabożeństwa nie odprawowałem, tylko dawnym zwyczajem dizunickim.

5. Gdzie mieszkał, czym się bawił między rokiem 1764 a 1766? gdzie mieszkał i w jakim był powołaniu między rokiem 1767 a 1769?

— Mieskałem w Raszkowie między rokiem 1764 a 1766 i byłem już duchownym unickim między rokiem 1767 a 1769, aż do wzięcia mnie do Peryasławia, zdaje mi się po roku 1770.

6. Jakie miał od xiedza archymandryty listy przez Boczkowskiego przywiezione, który przez xiedza Stefana Lewandowskiego był expedjowany i zaświadczony?

— Od archymandryty żadnych listów nie miałem. Boczkowskiego i Lewandowskiego żadnego nie znam, procz Łukasza Romanowskiego, protopopy, który mieszka w miasteczku Wilszanach, do Smilańszczyzny należącym, co nami rządzi i myra, czyli olea sacra przysyła i pieniądze czyli podatek, dla siebie należący, odbiera.

7. Czyli miał kiedy jakie ukazy od biskupa Mohilowskiego, albo Kijowskiego, lub od synodu, bez wiadomości archymandryty Słuckiego lub konsystorza Słuckiego? i jakie te były ukazy?

— Ja żadnych ukazów od biskupów Mohilowskiego i Kijowskiego, ani od synodu nie miałem, chyba może protopopi Łukasz Romanowski i Iwan Paszkiewicz, którzy w Smielańszczyźnie mieszkają.

8. Czy bywał na soborach w Słucku, lub w innym mieyscu? gdzie był ostatni sobor, w czasie wizyty xiedza Sadkowskiego, archimandryty, odbywaney? czy się z nim widział?

— Na soborze żadnym nie byłem, to tylko wiem, że xiądz Sadkowski jest moim władką, ale go z osoby nie znam i nie widziałem nigdy.

9. Jakie względem buntów na soborze od archymandryty lub protopopów miał rozkazy, i czyli na piśmie, czyli ustnie czynione?

— Gdy na soborze nie byłem żadnym, toć i rozkazu do buntu nie miałem, ani w Raszkowie na piśmie nie odbierałem.

10. Podczas soboru w ktorej części znaydowałeś się? i co w tym zgromadzeniu było czyniono?

— Powiedziałem, że o żadnym soborze nie wiem.

11. Czy podlegasz rządowi duchownemu tak, żebyś nic nie zaniedbał, coby ci było nakazano?

— Rządowi swemu duchownemu dizunickiemu zupełnie podlegam, alem żadnego orderu, czyli urzędu od mojej zwierzchności innego nie miał, prócz donoszenia metryk, wiele się urodziło, ochrzciło, lub umarło w mojej parafji.

12. Gdyby rozkaz zwierzchności duchowney wyszedł przeciwny krajowemu rządowi, ktoremu byłbyś posłuszny?

— Gdyby jakie urządzenia zaszły przeciwne i do wykonania obojętne, to w takiej okoliczności mieliśmy zalecenie od j. o. xięcia Alexandra Lubomirskiego, dziedzica, abyśmy się do dworu poradę udawali.

13. Czy przysięga, na wierność monarchini Rossyjskiej czyniona, przeciwi się wierności, ktorej król Polski i rzeczpospolita wyciąga od tych, co wspomnioney monarchini przysięgali?

— Lubo przysięga, w Peryasławiu przezemnie pierwey wykonana, przeciwi się nayjaśnieyszemu królowi Polskiemu i rzeczypospolitey, ale ja teraz znowu przysięgłem w Winnicy przed sądem na wierność nayjaśnieyszemu królowi polskiemu y rzeczypospolitey.

14. Kto namawiał do buntu i jakie powody przekładały buntujące osoby?

— Do buntu nikt mię nie namawiał i żadnych pobudek nie przekładał.

15. Czy dawali pieniądze ci, którzy do buntu namawiali i z kąd mieli te pieniądze?

— Pieniędzy także, ani podarunków nikt nie obiecywał i nie rozdawał.

16. Czy pokazywali jakie pisma i od kogo? czy powiadali, kto będzie pryncypałem buntów? czyli obiecywali dla buntujących się pomoc jaką i z kąd?

— Pism żadnych nikt nie miał i nie pokazywał, ani kto będzie pryncypałem buntu nie słyszałem.

17. Czy podejmujący się do buntów wypełniali przysięgę, na co i dla kogo?

— Ani o buntach u nas nie słyhać było, ani nikt nie przysięgał.

18. Jakie przed tym przy nabożeństwach imion panujących bywało wspomnienie? a jakie y w którym czasie, od teraźniejszego archimandryty, Wiktora Sadkowskiego, było przysłane?

— Przed wykonaniem tego roku przysięgi na wierność najjaśniejszemu królowi i Rzeczypospolitej, modliłem się za imperatrowę rosyjską, ale po wykonaniu przysięgi w Winnicy, już zacząłem się modlić za najjaśniejszego króla jego mości i Rzeczypospolitą i za moje, dyzunickie, duchowieństwo.

19. Czyli po wzięciu w areszt nie byłeś namawiany, abyś taił prawdę?

— Dostawszy się w areszt, nikt mnie nie namawiał, ani odwodził od wyznania prawdy.

20. Z jakiej przyczyny spisywano ludzi, opisując ich wiek i zdatność?

— Spisywaliśmy ludzi, ale bez wyszczególnienia wieku i zdolności, tylko podług metryk i wielkanocnej spowiedzi i te spisywanie namiesnikowi, Janowi Paszkiewiczowi, odsyłałismy.

21. Czyli nie byli u ciebie pilipony i czy nie miałeś z nimi jakiej umowy?

— Żaden pilipon w moim domu, ani kupiec moskiewski nie postał, a zaty z nimi nie rozmawiałem.

22. Przewożąc się na Dniestrze do Raszkowa razem z Iwanem przysiężnym z Mohilny i żydami, po zapytaniu Iwana: zkad by był? czy mówiłeś te słowa: „Poczekajcie, poczekajcie! zobaczycie, co się z wami za dwie niedziel stanie“?

— Nie pamiętam, jakem się i o co przewożących się razem ze mną pytał pod ten czas, bom był mocno pjany.

Связка инквизицій Каменецкаго городскаго суда, № 4145 л. 106.

CCCLXXVI.

Отношеніе полковника Гофмана къ порядковой Брацлавской комиссіи, извѣщающее ея о томъ, что, вслѣдствіе распоряженія Цаснаго Потоцкаго, арестованный въ Рашковѣ священникъ Иванъ Делимерка препровождается на ея усмотрѣніе. 1789. Августа 20.

Sessya dnia 20 sierpnia.

Nota do prześwietney kommissyi porządkowey województwa Bracławskiego, podana przez w. Ignacego Hoffmana, полковника regimentu pieszego pod nazwiskiem „krolowey“.

Nizey podpisany ma honor donieść prześwietney kommissyi, iż dnia trzeciego terażnieyszego miesiąca odebrał pod wartę swoją aresztanta okutego, nazwiskiem Jana Delimerka, popa dyzunickiego z miasteczka Raszkowa, ktorego z ordynansem j. w. generała majora Dzierżka towarzysz od kawaleryi narodowey tu transportował; uczynił nizey podpisany o tym aresztancie swój rapport do j. w. generała artylleryi koronney, komenderującego dywizyą Ukrainką y Podolską, od ktorego w tey mierze takową odebrał rezolucyą pod dniem dziesiątego terażnieyszego miesiąca y roku z Tulczyna. „Co do przysłanego popa od generała Dzierżka, oświadcza waszmość pan kommissyi porządkowey, iż z innego ordynańsu ten pop jest przysłany, ktorego do sądu grodzkiego lub ziemskiego

oddać zalecam, y o fundusz na żywność dla niego do kommissyi porządkowey czynić rekwizycyą. Píše do j. w. generała Dzierżka, aby species facti, za co był wzięty tenże pop, przysłał do kommissyi porządkowey Bracławskiej; bo ja tylko dla tego do Winnicy odesłać kazałem, że mi rapportował generał Dzierżek, że go do Kamieńca odsyłać miał, aże ten pop jest w Bracławskim województwie wzięty, dla tego nie do Kamieńca, ale do Winnicy odprowadzić go kazałem.—Stanisław Szczesny Potocki, generał artylleryi koronnej“. Udaje się przeto do prześwietney kommissyi porządkowey o rezolucyą, jak względem sustentacyi tegoż aresztanta, jako też stawienia onego, y do ktorego subselum, czyli sądu zadecydować raczy.—Ignacy Hoffman, połkownik regimentu pie-szego krowey.

Кн. прот. застѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. вѣства, № 5149, л. 316.

CCCLXXVII.

Отношение Брацлавской поряdkовой коммиссиі къ полковнику Гофману съ прозьбою доставить въ коммиссію данныя, на основаніи которыхъ былъ арестованъ священникъ Делимерка. 1789 Августа 20.

Przystawiony pop, nazwiskiem Delimerka, do Winnicy przez j. w. i. p., ktorego, w porządku docieczenia przewinień jego, j. w. Potocki, generał artylleryi koronnej, destynował oddać pod kommissyi porządkowey rozważenie, oskarżenia, przymusza kommissyą naszą zanieść do j. w. m. p. proźby, ażebyś nam postać zbrodni obwinionego, powody y mieysce popełnionego występku, jak nay-rychley objaśnić raczył, o co imieniem kommissyi mam honor j. w. m. pana upraszać. Dan w Winnicy, na sessyi dnia 20 sierpnia, 1789 roku. Gabriel Porczyński, kommissarz prezydujący.

Кн. проток. застѣд. гражд.-воен. ком. Брацл. вѣства, № 5149, л. 317.

CCCLXXVIII.

Постановленіе винницькаго городскаго суда объ отстрочкѣ дѣла священника Ивана Делимерка вслѣдствіе неявки въ судъ свидѣтелей. 1789. Декабря 19.

19 decembris.

Instygator grodzki winnicki, urodzony Jan Żarczyński, powód, przeciwko urodzonemu Janowi Delimerkowi, pozwanemu y stawić się z pod straży starościńskiej mającemu, w sprawie zebrania dobrowolnych konfessat y poniesienia kar kryminalnych za buntowanie do rzezi ludzi różnych, sąd g. w., połączywszy stron powodztwa, ponieważ urodzony Jasieniński, pisarz komory Raszkowskiej, terminem od w. Delimerka pociągniony, komparycji nie dopisuje, przeto onego na końcu wzdać dopuściwszy, potrzebne byдъ stawienie tegoż wielebnego Jana Delimerka z pod straży starościńskiej w sądzie swoim uznaje; a ponieważ onego straż starościńska stawiała, zadosyć uczynić wynayduje y do zebrania dobrowolnych konfessat przystępuje; po których zebranych, ponieważ dostateczney konwikcyi w zarzutach sąd nie wynaydując, zupełnie z tychże wyznań zainformować się nie może, przeto dla dostateczniejszych dowodów lub odwodów potrzebne byдъ wyprowadzenie inkwizycyi na przyszłej sądów swoich kadencyi ordynaryjney lub ekstrakadencyjney sądzi i termin stronom zawity zachowuje za przypozywem świadków przez urodzonego instygatora stawić się lub przystawić повинnych. Na niestawającym zaś urodzonym swego imienia Jasienińskim, pisarzu komory Raszkowskiej, dopuszcza się wzdawanie o złożenie indagacyi, na gruncie dóbr miasta Raszkowa w sprawie wielebnego Delimerka wyprowadzonych. Po złożeniu do dowodzenia zarzutu, temuż xiędzu Delimerkowi uczynionego, w niedowiedzeniu ukarania za wzięcie onego y w kaydanach więzienie, do kommendy woyskowej oddanie pod osobliwą winą.

Книга реестровъ декретовыхъ винницкаго городскаго суда, № 5052, листъ 12 на обор.

УКАЗАТЕЛЬ

личныхъ и географическихъ именъ встрѣчающихся
въ настоящемъ т. III-мъ части IV-ой Архива Юго-
Западной Россіи.

I. Указатель личных именъ. *)

А.

Абрамовичъ Герцъ, ев. 486—487.

Августиновичъ Михаилъ, св. кат. 242—243.

Августиновичъ Стефанъ, дв. 227.

Аксакъ Каэтанъ, членъ волынской порядковой комиссіи, 32, 34, 41, 43, 66, 88.

Аксамотовскій Игнатій, членъ порядковой подольской комиссіи, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106—110, 112, 114, 115, 118, 132, 137, 138, 140, 403, 404, 417, 419, 421, 453, 464, 466—469, 477, 546, 547, 549, 494.

Анголюкъ Михаилъ, кр. 265—267.

Андреевъ Тарасъ, коробейникъ, 334—335.

Андріевскій Алексѣй, протоіерей пр. 146, 691—700.

Андріевъ Сидоръ, кр. 278—280.

Андрійчуки: Иванъ, Кассіанъ, Петро и Стефанъ, кр. 219, 228—232, 239, 330—332.

Андрыцкевичъ, дв. 22.

Антоневичъ Иванъ, ев. ун. 295—296.

Антонивъ Иванъ, кр. 448, 595—600, 665.

---

*) При составленіи указателя приняты слѣдующія сокращенія: *дв.*—дворянинъ, *ев.*—еврей, *кат.*—католическій, *кр.*—крестьянинъ, *м.*—мѣщанинъ, *оф.*—оффицеръ, *п.*—польскій, *пр.*—православный, *р.*—русскій, *св.*—священникъ, *ун.*—уніятскій.

Антонюки, кр. 395—398, 713.

Анхольскій, дв. 673.

Артымовскій Теофанъ, монахъ пр. 15.

Артыновъ Андрей, кр. 109.

Атаманъ Стахъ, кр. 562—563, 564, 566, 578, 664.

Б.

Бабій, кр. 452.

Базилевичъ, дв. 743.

Балата Антонъ, кр. 341.

Балда Панасъ, кр. 265—266, 267.

Балицкій Василій, воевода Равскій, 2.

Балицкій Томко, кр. 412.

Барабаши: Иванъ и Савва, кр. 490—492.

Баранюкъ Иванъ, кр. 514.

Барбовскій—Березовскій, дв. 46.

Бартошевскій Янъ, кастелянъ Полоцкій, 483.

Барчевскій Петръ, дв. 176.

Басиста Андрей, кр. 382—387.

Батковскій Михайлъ, кр. 381—382.

Батовскій Антоній, дв. 433, 434.

Бафталовскій Степанъ, дв. 609.

Бачевскій Матвѣй, дв. 89.

Бачинскій, каноникъ ун. луцкій, 246, 255.

Бачіярелли Фредрикъ, секретарь королевскій, 259—260.

Беднаръ Андрей, кр. 114, 116, 118, 134, 451—453, 454, 555.

Беднаръ Василій, кр. 541—542.

Беднаръ Иванъ, м. 565.

Беднаръ Якимъ, кр. 622, 632, 634, 635, 636, 654, 656.

Бедрыйчукъ Василь, кр. 107, 449, 455—465, 467, 468, 469,
470—474, 476, 477—479.

Безкоровайчукъ Иванъ, кр. 388—390.

Безпалко Федько, кр. 365.

Безпальчукъ Десько, кр. 395—398.

- Бейзымъ Павель, судья кременецкій, 57, 61, 219.
- Бейнаровичъ Людвикъ, дв. 726.
- Бейнеръ, дв. 45.
- Бендеровскій Александръ, св. ун. 227—232, 233, 235—236, 237, 238—242, 255.
- Бендерчуки, кр. 515.
- Бендыкъ ев. 562, 663—664.
- Беневскіе: Иванъ и Константинъ, дв. 602—603, 663, 669, 670.
- Бентковскій Сигизмундъ, дв. 67, 69, 73.
- Беняковскій Іосифъ, м. 243, 246.
- Бережникъ Ярема, м. 565.
- Березовскій Михайль, дв. 438, 509, 531—532, 555, 557, 577, 585, 657, 660, 663, 664, 670.
- Берковичъ Шлома, ев. 541.
- Бернавскій, оф. н. 612.
- Бернатовичъ, дв. 109, 431.
- Бесекерскій Францискъ, дв. 66, 437.
- Бечковскіе: Василій и Стефанъ, сыновья св. ун. 314—315.
- Бечковскій Иванъ, св. ун. 314—315.
- Биланъ Грыцько, кр. 472.
- Билинскій, св. ун. 467.
- Билицкій Иванъ, кр. 693.
- Билицкій Оома, дв. 695.
- Билыкъ Иванъ, кр. 439.
- Блендовскій Оаддей, членъ порядковой волынской комиссіи, 32, 34, 40.
- Блоха Степанъ, кр. 265—267.
- Бобовскій Иванъ, кр. 484.
- Бобръ Каэтанъ, членъ порядковой волынской комиссіи, 32, 34, 40.
- Богатырчукъ Василій, кр. 420, 425, 563.
- Богацкій см. Богатырчукъ.
- Богдашевскій Амвросій, дв. 82.

Богущій Войтко, кр. 367, 388—390.

Богушевскій Иванъ, дв. р. 354.

Богушевскій, дв. п. 673.

Богушъ Николай, дв. 299.

Бойко Яцко, кр. 438.

Бойчуки: Иванъ и Кассіанъ, кр. 401—402, 457.

Бондаръ Степанъ, кр. 367.

Борейко, членъ кіевской порядковой комисіи, 97, 111, 142, 366, 421.

Борженцкій Францискъ, дв. 129, 131.

Борковскій Федоръ, св. ун. 254—255, 275, 276—281, 282—285.

Боровскій Войтехъ, дв. 228.

Бородій Иванъ, кр. 741—743, 749.

Борсукъ Федоръ, м. 542—543, 544, 549.

Босько Грыцько, кр. 484.

Босняцкій, дв. 719.

Бочковскій, св. пр. 27, 408, 423, 575, 746.

Бранецкій Оома, дв. 433, 434.

Браницкій Францискъ—Ксаверій, гетманъ п. 27, 667.

Братковскій Павелъ, сынъ св. 345—346.

Бреза Константинъ, оф. п. 677—678, 704—705, 709, 712, 714, 715, 716.

Брезанскіе: Авраамъ и Мордко, св. 521.

Бржезинскій, членъ подольской порядковой комисіи, 404, 421, 454.

Бржезинскій Іосифъ, м. 346, 347.

Броневичъ, оф. р. 735.

Брусовъ Семенъ, коробейникъ, 277—281.

Брусь Василій, м. 567.

Брышовскій, оф. п. 244.

Бубаловичъ Елифаній, св. ун. 270—273, 274.

Бубаловичъ Карпъ, братъ св. ун. 270—273.

Бубаловичъ Стефанъ, св. ун. 270—273.

Бугай Казько, кр. 482.

Будыловскій Яковъ, кр. 427, 430.

Буйцоны: Матвѣй и Грыцько, кр. 366.

Булгакъ Викентій, дв. 693.

Бунчучна Стефаниха, м. 565.

Бураковы: Семенъ и Якимъ, м. 567—568.

Бурка Олекса, кр. 550—551.

Бурлаченко Тимошъ, кр. 721—722.

Бурлики: Валентій и Павелъ, м. 487.

Бутримовичъ, сеймовый депутатъ, 23.

Бухаловскій Лаврентій, монахъ пр. 15.

Бушетъ, дв. 224.

Быковскій-Якса Симеонъ, дв. 704.

Бычокъ Степанъ, кр. 412.

Бѣлецкій Михаилъ, св. ун. 107, 139, 366, 403—413, 415, 443

445, 447, 448, 458, 460, 461, 465, 467, 468, 629.

Бѣлобровиць Трифонъ, дячекъ, 106, 544, 545, 547—549.

Бѣлокерницкій Александръ, кр. 449, 661, 665.

Бѣлоусъ Иванъ, кр. 367, 372—375.

Бѣлякъ, генералъ п. 51, 174, 187.

Бѣлянскій, епископъ ун. Львовскій, 403, 407, 408, 416, 418, 574,

628.

В.

Валь, кр. 706—707.

Вальковъ Юрко, кр. 472.

Ваневичъ Антоній, дв. 201, 202, 207.

Варсонофій, монахъ пр. 703.

Василевскій Григорій, св. ун. 72, 248—250, 254.

Васыливъ Кость, кр. 561.

Васюхнюки: Кондратъ и Семенъ, кр. 278.

Ватылюкъ Андрей, кр. 559—560, 564, 566, 568, 571—573,

576—584, 588—591.

Везнякъ Василій, кр. 522

- Венцковичъ Іосифъ, дв. 59.
Венцлавскій, дв. 507.
Верещакъ Иванъ, кр. 639, 646, 652.
Верховскій Францискъ, дв. 16.
Веселовскіе, дв. 504, 702.
Вечвинскій Антоній, дв. 1.
Вечеруки: Василій и Михайло, м. 567.
Викликевичъ Грынко, кр. 518—519, 522—523.
Вилинскій Іосифъ, м. 347.
Вильга, воевода Черниговскій, 719.
Вильга Іоакимъ, оф. п. 75, 78.
Вильчинская Анна, дв. 513, 516.
Вильчопольскій, дв. 91.
Вилямовскій Самуилъ, дв. 128.
Винникъ Федоръ, кр. 595—597.
Винявскій, дв. 610.
Вислоцкій, дв. 72, 719.
Витвицкій Іосифъ, дв. 59.
Витославскій Антоній, членъ подольскій порядковой комиссії, 450.
Витушинскій Францискъ, дв. 636, 637, 650, 654.
Вихорскій, дв. 714.
Вишньовскій Діонисій, членъ волынской порядковой комиссії, 32, 34, 40, 67, 70, 71, 93, 353.
Вишньовскій Антонъ, кр. 604.
Війтюкъ Иванъ, кр. 536, 539.
Власенюкъ Андрей, кр. 478.
Вноровскій Антоній—Раймундъ, дв. 78.
Возные: Василій и Павло, м. 326—329, 339—340.
Возные: Романъ и Шимко, кр. 510, 530, 558.
Войнаровскіе: Викентій, Станиславъ и Янъ, дв. 45, 57, 59.
Войнаровскій. оф. п. 672.
Войновскій Стефанъ, кр. 448.
Войталюкъ Степанъ, кр. 522.

Войтивъ Остапъ, кр. 592.

Войцѣховскій, дв. 421.

Волковинскій-Гуда, дв. 610.

Волковинскіе-Зубренки: Василій и Иванъ, дв. 609—610.

Волковъ Мелетій, діаконовъ пр. 15.

Володецкій Иванъ, дв. 743.

Володкевичъ Филиппъ, митрополитъ ун., 696, 745.

Волоквичъ Федоръ, св. ун. 291—292.

Волошинъ Александръ, кр. 682—683.

Волошинъ Иванъ, м. 567.

Волчкевичъ Іосифъ, дв. 59.

Волшинская Елена, жена св. 378.

Волшинскій Федоръ, св. ун. 365, 367, 373—381, 382—387, 392,
415, 442, 445, 447.

Вольфартъ Францъ, дв. 292—293, 483—485.

Волянскій Мартиніанъ, св. ун. 106—107, 545—549.

Волянскій Феликсъ, дв. 243, 246.

Ворцели дв. 91, 336.

Вояковскій Августинъ, дв. 11, 46, 59, 264, 301, 307, 308, 310,
312, 330—331, 332, 337, 338, 344, 355, 356, 370, 372,
378—379, 382, 388—389, 391, 394, 396, 399.

Вроновскій Феликсъ, дв. 339.

Вциховскій Михайлъ, дв. 46.

Вылежинская Анна, дв. 201—213.

Вылежинскій Александръ, дв. 201.

Вылежинскій Игнатій, дв. 18, 51, 96, 168, 169, 173, 178, 188,
201—213, 216, 217—218, 222.

Вылежинскій Каэтанъ, дв. 67, 201—215.

Выржыковскій Гаспаръ, членъ брацлавской порядковой комиссіи, 158,
176, 740.

Высоцкій Иванъ, кр. 202, 208, 215.

Высочины: Иванъ и Тарасъ, кр. 693, 695.

Вышпольскій Антоній, дв. 201.

Вържейскій Юліанъ, войтъ г. Грудка, 487.

Вѣроцкій Мартынъ, дв. 280.

Г.

Габинетъ Василій, кр. 482.

Гавловскій, дв. 712 — 713.

Гаврилишинъ Прокопъ, кр. 632, 652.

Гаврилюкъ Григорій, кр. 632, 633, 634, 636, 646, 655, 656.

Гаврилюкъ Матвѣй, кр. 489.

Гавронская, дв. 612.

Гавронскій Феликсъ: дв. 97, 111.

Гайдай Тымко, кр. 366.

Гайдукъ Дмитрій, кр. 391 — 394.

Галатовскій, писарь магистратскій, 490, 492, 494, 498, 523, 524, 551.

Галушка, м. 731.

Ганевичъ Антоній, писарь магистратскій, 487.

Ганицкій, дв. 535, 540, 549.

Ганицкій, коммендантъ Каменецкой крѣпости, 99, 102 — 103, 118, 120, 127, 224, 403, 449, 455, 469, 487 — 488, 502 — 503.

Ганскій Иванъ, дв. 144, 729.

Гапочкивъ Василій, кр. 620, 622, 632 — 633, 635 — 636, 655 — 656.

Гарапнюкъ Кирило, кр. 706 — 707.

Гарбовецкій, дв. 606.

Гарбузюкъ Яковъ, кр. 467.

Гарлицкій Станиславъ, дв. 58, 62, 217, 451, 453.

Гарничукъ Иванъ, кр. 395 — 398.

Гвинда Ясько, кр. 531 — 532, 665.

Гевалтовскій Иванъ, дв. 305.

Гевковы: Кость и Микола, кр. 504.

Гегершпренгеръ Андрысъ, м. 346, 347.

- Телгудъ Антоній, староста Жмудскій, 2, 25.
Гервасій, монахъ пр. 724.
Гершковичъ Воль, ев. 562.
Гетманчукъ Семенъ, кр. 395—398.
Гидура Якимъ, кр. 449, 557—559, 604, 665.
Гидызманъ, войтъ г. Сатапова, 490, 492, 494, 497, 498, 523, 524, 551.
Гилюкъ Симеонъ, кр. 563.
Гисай Дмитрій, кр. 670.
Гладышевичъ Мартынъ, дв. 507.
Глевичи: Іосифъ и Семеонъ, дв. 451, 453.
Глембацкій Михаилъ, членъ порядковой Кіевской коммисіи, 1, 142.
Гловацкій Григорій, дв. 693.
Глодовскій Иванъ, св. ун. 72, 243—246, 248, 249, 250, 251, 253—254, 257—258.
Гневошъ Матѣй, дв. 59.
Гнидые: Илья и Юсько, кр. 263—264.
Говорчевская, дв. 641.
Годзишевскій Матвѣй, дв. 493.
Гоздзеевскій Іосифъ—Петръ, дв. 59.
Гоздовскій Янъ, м. 486.
Голадъ Юрко, м. 567.
Голедзынь Грицько, м. 686—688.
Головинскій-Одровонжъ Константинъ, дв. 91.
Голубовичъ Демьянъ, св. ун. 296.
Голынскій Лаврентій, кр. 448.
Гонта (сынъ) лице предполагаемое, 47, 50, 115, 116, 264, 278, 280, 283—285, 290, 302, 331, 415, 442, 446, 452, 454, 451, 493—494, 495—498, 500, 505, 513, 517—522, 523—524, 536, 561, 566, 596—598, 602, 604, 613, 619, 622, 624, 628, 641, 647—648, 657—659, 675, 678.
Гонтковскій Антоній, солдатъ п. 243—245, 258.
Гонtryховичъ Лука, м. 486—487.

- Горайскій Лука, дв. 46, 59.
Гордієнко Иванъ, м. 686—688.
Гордыйчукъ Омелько, м. 326—329.
Горецкій Онуфрій, св. ун. 108, 410, 449, 585, 612, 618—661.
Горецкіе, дв. 646, 706—707.
Горычуки, м. 623.
Гостынскій Францискъ, дв. 67.
Гоффманъ Игнатій, полковникъ п. 749—750.
Гоцкій, дв. 448.
Грабинскій, дв. 403.
Грабовскій, староста Волковскій, 23.
Грабянчина, жена старосты Ливскаго, 456, 547.
Граповскій, дв. 502.
Гребенникъ Данило, кр. 685.
Гребенниченко Никлфоръ, кр. 691.
Грековъ Мацько, кр. 494—498.
Гремковскій, дв. 128.
Гржымала Петръ, дв. 78.
Григоровичъ Оома, св. 725, 726.
Григорчукъ Лукіанъ, м. 591.
Григорьевы: Кирило, Романъ и Иванъ, коробейники, 333, 337, 339.
Гриневецкая, дв. 552—554.
Гробовскій Казиміръ, дв. 692.
Гродзеевскій Станиславъ—Костка, дв. 59.
Громачевскій Павелъ, благочинный ун. 306.
Громницкій, офіціалъ ун. 419.
Гротковскій, дв. 504.
Гротузъ, дв. 511.
Грохольскій Францискъ, членъ Брацлавской порядковой комиссіи, 176, 179, 182, 189, 190, 191, 192, 193, 730, 737, 739.
Грузкій Симеонъ, св. ун. 484—485.
Грызуненко Гаврило, кр. 682.
Грынчукъ Иванъ, кр. 366.

Грыцьковскій Іосифъ, дв. 722.

Грышецкій Арсенъ, дв. 46.

Губаевъ Иванъ, кр. 367, 388—390.

Гудзи: Иванъ и Федько, кр. 366, 372—375.

Гулевичъ Феликсъ, членъ порядковой волынской комиссіи, 33, 34, 41, 88, 210, 233.

Гулевичи: Гавріилъ, Левъ и Станиславъ, дв. 9, 38, 67, 91, 216, 234.

Гулецкій Матвѣй, дв. 59.

Гуливъ Петръ, кр. 561.

Гуманъ, оф. н. 689.

Гуменные: Григорій и Иванъ, кр. 395—398, 532, 533.

Гуменный Петро, кр. 618, 631, 635, 639—640, 642, 644, 646, 649, 651, 653, 655.

Гуменюки: Петро и Федько, кр. 316—317, 382—387.

Гуровскій Александръ, дв. 67.

Гурскій Людвикъ, членъ подольской порядковой комиссіи, 100, 102, 104, 105, 106, 112, 594.

Гурскій Якинъ, м. 234.

Гусаковскій Илья, благочинный ун. 298—300.

Гуцалюкъ Степанъ, кр. 556.

Гуцуливъ Кость, кр. 388—390.

Д.

Дальке, оф. н. 111, 535, 541, 603, 608, 612.

Данковскій Рохъ, дв. 673, 675.

Даровскій, членъ порядковой Подольской комиссіи, 586, 629.

Даскаль Авраамъ Дувидовичъ, ев. 742.

Дасткевичъ Павелъ, м. 346, 347—351.

Дахновскій Николай, возный, 493.

Дацкевичъ Андрей, м. 326—328.

Дашкевичъ, дв. 97.

Дашукъ Николай, м. 347.

- Дворжицкій Ксаверій, дв. 201.
Дворчукъ Матвѣй, кр. 395—398.
Делимерка Иванъ, св. пр. 349, 741—751.
Дембицкій Матвѣй, дв. 451, 453.
Дембицкій, оф. п. 349.
Демкивъ Данило, кр. 265—267.
Демчишинъ Андрей, кр. 557.
Демчуки: Гаврило и Матвѣй, кр. 492.
Денени: Гаврило и Иванъ, кр. 448, 525—526, 528, 531, 533—
534, 665.
Дениско-Мокоsei: Іоакимъ и Михаилъ, дв. 57, 59, 61, 219, 236,
357.
Джынгала Блажей, кр. 412.
Джюса Феликсъ, дв. 227—228.
Держекъ, генералъ п. 122, 125, 126, 131—132, 136, 137,
139, 187, 189, 734, 744, 749—750.
Дзюмикъ Юсько, кр. 541.
Дзядыки: Грыцько и Матвѣй, кр. 366.
Дидивъ Иванъ, кр. 388—390.
Дидовый Семенъ, кр. 367.
Длуговскій Яковъ, св. ун. 512, 535—540.
Длуголенцкій Лаврентій, дв. 553.
Длужневскій, дв. 404, 451.
Длускій, староста Луковскій, 23.
Длускій Бонифатій, дв. 91.
Дмитрукъ Василій, кр. 709—719.
Дмошинскій Андрей, солдатъ п. 243—246.
Днѣстрянскій, дв. 60.
Добенко Федоръ, кр. 595—596.
Добровольскіе: Андрей, Іосифъ, Михаилъ, Симеонъ, Яковъ и Оома,
дв. 91, 639, 645, 650, 659, 723, 725, 727.
Добровольскій Оаддей, м. 347, 349, 350.
Довганюкъ Федоръ, кр. 622, 632, 633, 636, 654, 656.

Долинскій Григорій, св. ун. 312—313.

Долинюкъ Иванъ, кр. 457.

Доманевскій-Ежъ Карлъ, дв. 176.

Домбровскіе, дв. 91, 297.

Домбровскій-Завиша, дв. 59.

Дорожинскій Оома, судья Летичевскій, 450, 632, 636.

Дорожчукъ Юрко, кр. 511—512, 516.

Драпалюкъ Мартинъ, кр. 355, 356—364, 378—381.

Драчукъ Василь, кр. 365, 372—375.

Држевецкіе: Ксаверій, Михаилъ и Фелиціянъ, дв. 57, 59, 61, 63,
631, 637—638, 640—647, 651—652, 654.

Држевецкій-Борша Петръ, членъ порядковой волынской комиссіи, 32,
34, 40, 67, 70, 71, 88.

Држевецкій-Борша Федоръ, дв. 45.

Дроздовичъ Игнатій, каноникъ католическій Луцкій, 241, 242.

Дроздовскій Федоръ, кр. 484—485.

Дроздовскій, оф. н. 217.

Дроздъ Грыцько, кр. 727.

Дружбацкій Михаилъ, дв. 632, 636.

Дубецкій Діонисій, дв. 91.

Дубецкій. кр. 467.

Дувидовичи: Шая и Гершко, ев. 504, 507.

Дуда. м. 550.

Дудосичинъ Петръ, кр. 506.

Дудчакъ: Андрей и Василій, кр. 477—479.

Дульскій, дв. 403, 418, 419, 448, 449, 456, 463, 525, 528,
563.

Дунинъ Константинъ, дв. 694, 695.

Дунинъ Станиславъ, графъ, 176.

Дунинъ, оф. н. 676.

Дунинъ-Борковскій Людвикъ, судья городовій кременецкій, 378.

Дунинъ-Карвицкій Криштофъ, депутатъ сеймовый, 201, 203.

Духинскій Іоасафъ, діаконъ пр. 15.

Духъ Андрей, кр. 108, 561.

Дучакъ Василій, кр. 456.

Дыницкій Феодоръ, м. 565, 567, 570.

Дычинскій Иванъ, дв. 46, 59.

Е.

Езерскій Геннадій, монахъ пр. 15.

Еловицкій Игнатій, членъ порядковой волынской комиссіи, 88, 93.

Еловицкіе: Станиславъ и Стефанъ, дв. 67, 91, 304.

Емельяновъ Гаврила, коробейникъ, 333.

Ерличъ-Гульдъ, дв. 146.

Ж.

Жабоклицкій Казиміръ, дв. 59.

Жарновецкій Станиславъ, дв. 46.

Жаровный Шимко, кр. 369.

Жарчинскій Иванъ, дв. 751.

Жегоцкій Тома, дв. 76, 78, 82—83.

Желенскій, судья городскій Кіевскій, 144.

Желишовскій Андрей, дв. 673.

Жеромскій, дв. 98.

Жмигородскій Доминикъ, членъ порядковой волынской комиссіи, 32,
34, 40.

Жмудзскій Антовій, дв. 369.

Жолковскій Михаилъ, м. 347.

Жолобницкій Иванъ, м. 567, 568, 578.

Жоломбовскій Антоній, палачъ, 267.

Жоховскій Іосифъ, дв. 59, 169.

Жуковскій Аѳанасій, дячекъ, 325.

Жуковскій, благочинный ун. 624, 633—635.

Жукъ, дв. 83.

Жукъ, кр. 623.

Журавель, кр. 366, 367, 368, 382—387.

Жураковскій Иванъ, дв. 649, 714.
Жыленскій-Цѣлекъ Валентій, дв. 729.
Жырукъ Герасимъ, кр. 395—398.

З.

Заблоцкій Василій, кр. 263—264.
Забѣло Іосифъ, депутатъ сеймовый, 3, 25.
Завадзкіе: Янъ и Тома, дв. 166, 739.
Завистовскій, дв. 537—539.
Загайдыра Семенъ, кр. 619, 622—624, 628, 630, 632—637,
639, 642, 644, 649, 654—656.
Загайдурукъ Федоръ, кр. 622, 632, 633, 635, 636, 655, 656.
Загоровскій Иванъ, сынъ св. 226—227.
Загурскій Станиславъ, судья городскій Луцкій, 91.
Загурскій Янъ-Непомукъ, дв. 35, 37, 57, 61, 307, 310, 337,
369, 391, 394, 398.
Заіончковская Маріянна, дв. 212, 213.
Закордонецъ Иванъ, кр. 482.
Закржевскій Мартинъ, дв. 63.
Залевскій, сеймовый депутатъ, 23.
Заленскій Валентій, членъ порядковой волынской комиссіи, 67, 88.
Заленскій-Шлюбичъ Іосифъ, подстароста Владимірскій, 82, 234.
Заленскій-Шлюбичъ Стефанъ, членъ порядковой волынской комиссіи,
32, 34, 40, 43, 47, 49, 71, 88, 234, 298.
Заленскій-Шлюбичъ Оаддей, дв. 343.
Залескій, сеймовый депутатъ, 23.
Залескій Іосифъ, дв. 60.
Залускій Войтехъ, м. 487.
Залютинскій Игнатій, полковникъ п. 243, 246.
Замерега Федько, кр. 511—514.
Замойскій, дв. 85.
Замрыкотъ Николай, кр. 592.
Запольскій Францискъ, дв. 176.

Зараховичъ-Шишка Матвѣй, дв. 46, 59.

Заржецкій-Богумъ Матвѣй, дв. 59.

Заржыцкій Мартынъ, дв. 54.

Затхеи: Грыцько и Степанъ, кр. 366.

Захаркевичъ Михайлъ, войтъ Жванецкій, 478—479.

Захарчукъ Андрей, м. 310, 311—312.

Зволинскій Павелъ, св. пр. 198.

Звѣрянскій Оома, кр. 352—353.

Згличинскій Игнатій, генералъ п. 483, 502.

Зеленевскій, дв. 483.

Зеленка Николай, дв. 144, 729.

Зелишовскій Андрей, дв. 654.

Злобицкій Матвѣй, дв. 650.

Зозули: Яковъ и Яцко, кр. 491—492.

Зубчиха, св. 525—526.

И.

Иваницкіе: Викентій и Константинъ, дв. 76, 78, 79.

Ивановскіе, дв. 109, 234, 488—489, 498.

Ивановскій Оаддей, св. кат. 241, 242.

Ивановъ Степанъ, коробейникъ, 333.

Ивасюки: Антопъ, Михайлъ и Петръ, кр. 448, 541, 542, 554—556.

Игнатовичъ Никита, кр. 449, 662, 665.

Ижицкіе Бернардъ и Лаврентій, дв. 45, 59, 60.

Илинскій, староста Житомирскій, 217.

Ильевъ Павелъ, коробейникъ, 337, 338—339.

Илькивъ Гаврило, кр. 449, 606—611, 655.

Ильницкій Антоній, дв. 59.

Ицковичъ Мошко, св. 504, 507.

Ищуки, кр. 251, 264—267.

І.

Іосипенко Михайлъ, кр. 727.

К.

Кавецкій Іосифъ, дв. 91.

Кадлубискій Феликсъ, дв. 57, 59, 62.

Казимирскій, оф. п. 150.

Казковы: Михайлъ и Юсько, кр. 536—537, 540, 558.

Каимовскій Станиславъ, м. 347.

Каленюкъ Кость, кр. 388—390.

Калинскій Иванъ, дв. 725. 727.

Каменецкій Василій, кр. 493.

Каменскій Викторъ, членъ порядковой подольской комисіи, 101,
107, 119, 404, 421, 454, 464, 547, 571.

Каменскіе: Іосифъ, Флоріанъ и Яковъ, дв. 45, 57, 59, 61, 63. 64.

Каминскій, салдаты п. 303.

Каминскій-Бурль Михайлъ, дв. 46.

Кандзюба Стефанъ, кр. 702.

Канскій Целестинъ, дв. 313, 378.

Карась Янъ, дв. 46.

Карвицкій, оф. п. 715.

Карвицкій см. Дунинъ.

Каржвицкій, дв. 499.

Карманчукъ, м. 326—329,

Каролинскій Георгій, св. ун. 251.

Карповскій Симеонъ, членъ Луцкой ун. консисторіи, 72, 246—249,
250, 252—256, 260—261, 279—280, 290.

Карпюки: Грыцько и Тимошъ, кр. 342—343, 395—398.

Качковскій, дв. 453.

Качовичъ, св. ун. 545.

Кашковскій, св. ун. 399.

Кашовскій Людвикъ, дв. 59.

Кашуты, кр. 511—517.

Кашчинъ Максимъ, кр. 622, 632, 633.

Кващаконскій Антоній, св. ун. 330—331, 332.

Квилецкій Францискъ—Антоній, сеймовый депутатъ, 3, 25.

- Квятковскій, дв. 73.
Кейзеръ Янъ, м. 235.
Керничный Федоръ, кр. 599.
Киндзуръ Николай, кр. 522.
Кирилишинъ Грыцько, кр. 432, 433—436.
Кириловъ Андрей, коробейникъ, 333.
Кирийчукъ Исько, кр. 382—387.
Кисель Янъ, дв. 91.
Кишель, оф. п. 93.
Кишки: Андрей, Кононъ и Лесько, кр. 392, 394—398, 399—400, 400—401, 442, 446—447.
Клечинскій Антоній, дв. 221.
Клечковскій Іосифъ, дв. 693—695, 699.
Климъ, деньщикъ р. 149, 704—720.
Клитка Грынъко, м. 531, 534.
Клодницкій Андрей, дв. 313.
Клубокъ Иванъ, кр. 523—524.
Кмита Казимиръ, де. 232.
Кнежинскій, благочинный ун. 345.
Кобрицкій Иванъ, св. ун. 107, 457—459, 460—463, 464—466, 467, 475, 476.
Кобылянскій, дв. 477, 479.
Ковалевъ Ясько, кр. 557—558.
Ковали, кр. 391—394, 395—398, 401, 449, 484, 505, 506, 613, 710—712, 719.
Ковали, м. 565, 583.
Ковальскій Іосифъ, дв. 553, 609.
Ковальскій Францискъ, палачъ, 401.
Ковальчукъ Иванъ, кр. 601—605, 665.
Ковбасюкъ Савва, кр. 272.
Ковтунъ Федоръ, кр. 278.
Когутъ, ев. 541.
Коженевскій Блажей, м. 347.

Козаки, кр. 592—593.

Козаченко Дмитрій, м. 684.

Козачукъ Юсько, дьячекъ, 330, 332.

Козерскій Доминикъ, дв. 45.

Козибродскій, дв. 623.

Козивъ Федько, кр. 473.

Козловскій Оаддей, староста Брацлавскій, 176.

Козминъ Василій, владѣлецъ завода, 722.

Козовскій Василій, чиншевикъ, 570.

Козовскій Дмитрій, св. ун. 107, 109, 565, 566, 570—571.

Козубовскій Іосифъ, дв. 59, 60.

Козыловскій Францискъ, дв. 59.

Колачнюки, кр. 395—398.

Колесьники, кр. 367, 449, 604, 617—661, 665.

Коллодій Цаль, ев. 220.

Коломыйчуки, кр. 391—394, 428.

Колтонъ Стефанъ, кр. 449.

Комарницкій Янъ, членъ подольской порядковой коммисіи, 96, 107, 115, 118, 404, 416, 419, 421, 422, 449, 454, 464, 546, 547, 570, 571, 719.

Коморовскій Іосифъ, дв. 79, 81, 82.

Конвисаръ Павель, м. 347.

Кондратчукъ Федоръ, кр. 478—479.

Кондратюки: Василій и Степанъ, кр. 203, 355, 356, 357, 361, 364.

Кондрацкій-Куфель Леонъ, дв. 59.

Конобойчукъ Павель, м. 326—329.

Коноваль Остапъ, кр. 367.

Коновальчинъ Демко, кр. 395—398.

Коновальчуки: Федько и Остапъ, кр. 388—390.

Конопацкій Михаилъ, дв. 91.

Коралинскій Георгій, св. ун. 344.

Корженевскіе: Діонисій, Михаилъ и Яковъ, дв. 91, 176, 226.

Коріатовичъ-Курцевичъ Іосифъ, князь, 74.

Корналецкій Петръ, 108.

Корній, монахъ пр. 703.

Корсакъ Флоріанъ, архимандритъ Жидичинскій ун. 241, 242, 257.

Корчевскій Матвѣй, дв. 378.

Корытовскій, дв. 46.

Косецкій Яковъ, дв. 650.

Костржынскій Яковъ, дв. 249, 250, 270, 275, 276, 281, 282,
285, 291, 294, 295, 296, 297, 298, 300, 315—316, 317,
319, 322, 323, 333, 335, 345, 346, 352.

Космановскій Федоръ, кр. 535.

Костецкій Яковъ, дв. 683.

Костышины Грыцько и Федько, кр. 613, 616, 653.

Костюкевичъ Иванъ, кр. 253.

Костюкевичъ Никифоръ, благочинный ун. 255, 271—273, 280.
286, 286—288, 288—291.

Косцельскій, дв. 10.

Косюбка Олихвиръ, кр. 323—325.

Котельскій Гавріилъ, сынъ св. 588—589.

Котельскій Павелъ, св. ун. 106, 107, 414, 448, 559—561, 562,
564—590.

Котики: Грыцько и Максимъ, кр. 355, 356, 357, 361, 364.

Котовскій Павелъ, дв. 651.

Кохманъ, ев. 684.

Коцовскій Михайлъ, дв. 342—343.

Кошала Яцко, кр. 109.

Кошинскій Мыкита, кр. 251.

Кравецъ Микола, кр. 707.

Кравецъ Ринко, м. 567.

Кравчукъ Петро, кр. 705, 707, 709—711, 719.

Краевскій Николай, дв. 45.

Крамарчукъ Іосифъ, кр. 533, 534.

Красинская Оекла, дв. 212, 213.

Красинскій Іосифъ, графъ, членъ подольской порядковой коммисіи,
108.

Красицкіе: Михайлъ и Францискъ, графы, 76, 341.

Красовскій Казимиръ, дв. 673, 675.

Кренъ Матысъ, м. 347.

Крейцъ Онуфрій, св. ун. 480, 484—485.

Кречъ Михайлъ, дв. 695, 721.

Кржевскій Янъ, дв. 536—541.

Кржечельскій-Мрожекъ Ксаверій, дв. 704.

Крокевичъ, св. ун. 225

Кропельницкій, дв. 613.

Крупа Іоаннъ, св. пр. 721.

Крупа Іосифъ, кр. 531—532, 665.

Крупницкій, дв. 220.

Кручельницкій Мельхиседекъ, монахъ пр. 15.

Крушельницкіе: Іосифъ и Станиславъ, дв. 509, 529—530, 658.

Крыминскіе: Михайло и Федько, кр. 395—398.

Крымская, дв. 676, 678.

Крымскій Лаврентій, дв. 674—675.

Крыса Дамьянъ, св. пр. 721.

Крыстюкъ Иванъ, кр. 562.

Крыщукъ Федько, кр. 372—375.

Куба, кр. 494—498.

Кубикъ Василь, кр. 482.

Кудивъ Юсько, кр. 598.

Кузыкъ Васплій, кр. 592.

Куликъ Петръ, дв. 510, 530—531.

Кумановскій Каэтанъ, дв. 609—610.

Кумановскій Фабіянъ, дв. 111, 618—619, 630—635, 639—641,
644—651, 653, 654, 655.

Кумовскій, дв. 449.

Кунецкій Альбертъ, дв. 262.

Купскій Федоръ, кр. 517.

Курашкевичи: Гієронимъ, Станиславъ и Францискъ, дв. 620—621, 639, 641, 644, 648—649, 651—652, 658, 659.

Кутковскій, оф. п. 511.

Куфель Мартинъ, кр. 497.

Кухальскій Яковъ, св. ун. 344—345.

Кучевскій Игнатій, дв. 243, 246.

Кучинскій, дв. 271, 272.

Кушниръ Иванъ, кр. 367, 670.

Кушницы: Викторъ, Панько и Яковъ, м. 542, 565, 567.

Л.

Лабанъ Дмитрій, кр. 372—375.

Лавренчукъ, Иванъ, кр. 725.

Лаврынчукъ, кр. 251.

Лагановскіе: Іосифъ, Матвій и Станиславъ, дв. 44—45, 47—48, 49, 54, 57, 59, 61, 63.

Лазаревичъ, дв. 448.

Ланецкій Федоръ, св. ун. 314—315.

Ласковчукъ Яцко, м. 567.

Ластовчакъ Иванъ, м. 568, 579.

Левандовскій Казимиръ, м. 347.

Левандовскій Стефанъ, протоіерей пр. 27, 408, 423, 575, 626, 667, 746.

Левинскій Стефанъ, епископъ ун. Луцкій и Острожскій, 233, 235—236, 236—237, 238—242, 245, 257—259, 274.

Левицкій Игнатій, дв. 46, 60.

Левицкій Оома, св. ун. 368, 482, 484.

Левчуки: Андрей и Сидоръ, кр. 272, 325.

Легай Андрухъ, кр. 372—375.

Ледуховскій Іосифъ, дв. 67, 76, 91.

Ледуховскій-Шалава Петръ, членъ порядковой волынской коммисіи, 32, 34, 40, 43.

Лежень Василій, кр. 682.

- Лейбовичъ Ушеръ, ев. 448.
- Ленькевичъ, дв. 9, 35, 37, 73, 573.
- Леськивъ Андрей, кр. 391—394.
- Лесько Павелъ, кр. 710.
- Лещина Иванъ, кр. 109.
- Лещинскіе: Антоній и Матвѣй, дв. 46, 659.
- Лещукъ Василій, кр. 428, 712.
- Лигманъ Грынко, кр. 601.
- Липинскій Казимиръ-Іосифъ, подкоморій подольскій, членъ порядковой подольской комиссіи, 108—110, 131, 132, 134, 137, 138, 139, 417, 450, 476, 477, 500, 501, 616, 629.
- Липипса Дмитрій, кр. 448, 525, 527—528, 531, 533, 665.
- Липковскій Янъ, дв. 176.
- Липскій Стефанъ, дв. 91, 202.
- Липскій Францискъ, дв. 91.
- Лисовскій Францискъ, дв. 432, 639, 654, 672.
- Литинскій Станиславъ-Даніилъ, дв. 59.
- Лихвянъ Радко, м. 326—329.
- Лобасевичъ Сильвестръ, м. 251.
- Лобачевскій Патрикій, дв. 78.
- Лобескіе: Игнатій и Фелиціянъ, дв. 59.
- Лебодынъ Михайло, кр. 595—598.
- Лобоцкій Стефанъ, дячокъ, 517—521.
- Лозинская, дв. 569.
- Лохвинскій Матвѣй, семинаристъ, 224—225.
- Лукаевичъ Иванъ, св. ун. 255, 279, 304—305.
- Лукашевичъ Яковъ, дв. 451.
- Лукашевичъ Венедиктъ, семинаристъ, 322.
- Лусюкъ Иванъ, кр. 482,
- Луцакъ Луцко, кр. 395—398.
- Лущевскій Григорій, дв. 609.
- Лущевскій Янъ-Павелъ, секретарь сейма, 1, 23.
- Лысакевичъ Андрей, кр. 109.

Лысенко Иванъ, кр. 680—681.

Лысый Омелько, кр. 686.

Любецкіе: Иванъ и Іосифъ, дв. 673—677.

Люблинскій Янъ, дв. 252, 286, 288—289, 316, 325, 326, 347, 348, 354.

Любовидзкій, сф. п. 165, 173.

Любовидзкій Стефанъ, генералъ п. 150, 151.

Любовичъ Иванъ, св. ун. 476.

Любомирскій, офіціалъ ун. 192.

Любомирскій Александръ, князь, 747.

Любомирскій Ксаверій, князь, 696.

Любомирскій Мпхалъ, князь, генералъ п. 135, 173, 202, 217, 223, 270, 338—339, 378—379, 437, 689.

Людва Михайлъ, кр. 633.

Лянцкоронскій Андрей, дв. 562.

Лянцкоронскій Іоакимъ, графъ, староста Нурскій, 560, 562, 567, 568, 572.

Лянцкоронскій, оф. п. 170, 174.

Лятецкій Себастьянъ, м. 347.

Лятоцкій Лука, св. ун. 401—402.

III.

Мадейскій Янъ, оф. п. 122—123, 126, 130, 135, 136, 138, 431.

Маевецкая Марія, жена св. ун. 378.

Маевецкій Иванъ, св. ун. 115, 116, 366, 372—375, 378—381, 415, 419, 421, 447, 452, 454.

Маевскіе, дв. 595, 600, 727—728.

Мазурекъ Матвѣй, м. 347.

Мазуркевичъ Оома, м. 488, 490, 492, 493—494, 498, 517, 523, 524, 551.

Мазуръ Янъ, кр. 605.

Майорко Овсѣй, св. 327.

Макотренко Денисъ, м. 684.

Малаховскій-Наленчъ Станиславъ, сеймовый маршалъ, 2, 3, 8, 11, 12, 14, 16, 19, 20, 25, 26, 52, 58, 85, 188, 304—305, 306—307.

Малецкій Григорій, дв. 264—266,

Малиновскій Казимиръ, дв. 657.

Малиновскій Францискъ, членъ подольской порядковой коммисіи, 96.

Малинскій-Ело Феликсъ, членъ волынской порядковой коммисіи, 32, 34, 40, 43, 51, 345.

Маловейскій, сеймовый депутатъ, 23.

Мальчевскій, оф. п. 143.

Мамосы: Иванъ и Николай, дв. 673.

Манастырскій Яковъ, дв. 411, 426, 429.

Маневичъ Оома, дв. 413.

Манецкій Михаилъ, св. кат. 241, 242.

Марковскій, дв. 449, 603.

Марковы: Грыцько и Дмитрій, кр. 372—375, 377.

Мартыновичъ Юстинъ, св. ун. 301—303.

Мартыновъ Ясько, кр. 653.

Мартынчукъ Лука, кр. 482, 484—485.

Мартынюкъ Грыцько, кр. 272.

Мархалевичъ Яковъ, благочинный ун. 358, 458, 460—462, 465, 468, 469, 476.

Марцинкевичъ Анафтонъ, монахъ пр. 15.

Марцинкевичъ Людвикъ, дв. 496—498.

Маршевскій, дв. 479.

Маршицкій, оф. п. 414, 448.

Маршицкій Игнатій, дв. 559—560, 564—569, 572—573, 576—578, 581—583.

Маршицкій Станиславъ, дв. 58.

Масальскій Игнатій, князь, епископъ Виленскій, 2, 25.

Масловскій Оома, дв. 433—434.

Матвишинъ Юрко, кр. 616—617.

Матвієвы: Иванъ и Стефанъ, м. 567.

Матвійчуки: Иванъ и Лосько, кр. 391—394.

Матеранскій Даніилъ, дв. 739.

Матковскіе, дв. 479, 682.

Матковскій, офіціалъ ун. 535, 625.

Матушевичъ Францискъ, дв. 117.

Матушевичъ Оаддей, членъ подольской порядковой комиссіи, 106—110, 114, 115, 118, 119, 120, 124, 125, 127, 131, 132, 134, 137, 138, 403, 404, 416, 417, 419, 421, 422, 454, 464, 466, 467, 468, 469, 470, 476, 467, 500, 501, 546, 547, 549, 570, 571, 616, 622, 624.

Матыевъ Θεодосій, кр. 506.

Матьяшивъ Захарій, кр. 278.

Махибородюкъ Матвій, кр. 650.

Мацеевскій, дв. 725.

Мацѣюкъ Иванъ, кр. 251.

Мацюкъ Остапъ, кр. 325.

Медведенко Корній, кр. 688—689.

Меденскій, м. 543.

Медецкій, м. 350.

Медынскій, благочинный ун. 571.

Медынскій Михаилъ, дв. 510, 530.

Мельники, кр. 110, 366—368, 372—375, 376, 432—433, 433—436, 441—447.

Мельники, м. 544, 567, 568.

Мельничуки, кр. 355, 356, 357, 361, 364, 613—616.

Меньковскій Григорій, св. ун. 107, 458, 460, 461, 465, 467, 468—469, 476.

Мерещукъ Федько, кр. 653.

Мержеевскій Михаилъ, дв. 642, 645—648.

Метвинскій Федоръ, дв. 609—611.

Микитюкъ, кр. 583.

- Миклашевскіе: Иванъ и Мартинъ, м. 347.
Микуличъ Викентій, дв. 203.
Милковскій, дв. 321.
Минаковскій Янъ, дв. 46.
Минаровичъ Николай, дв. 653.
Миргороды: Гавріилъ и Олекса, м. 562—563, 564, 565, 566,
567, 578, 664.
Мирошникъ Иванъ, кр. 701—702.
Мисевичъ Иванъ, св. ун. 367, 395—398.
Митрашевскій, дв. 499.
Митрофановъ Кирила, коробейникъ, 337.
Михайловъ Данила, коробейникъ, 333.
Михалевскій, дв. 590.
Михаливъ Микола, кр. 653.
Михаловскіе, дв. 609, 673, 676—677.
Михаловскій, староста Красноставскій, 483.
Михаловскій Иванъ, дячекъ, 227—232.
Михлевичъ Майорко, св. 541.
Михневичъ Іосифъ, св. ун. 106, 107, 115, 139, 410, 419—
430, 445, 447, 448, 462—463, 563, 629.
Мицевичъ Доминикъ, св. ун. 294—295, 320.
Мицевичъ Оодоръ, св. ун. 319—322.
Млодзяновскій, дв. 671.
Млодильскій-Стржалка Феликсъ, дв. 45.
Млоцкій, епископъ Владимірскій ун. 298.
Млоцкій Францискъ, кастелянъ Волынскій, 78.
Могилицкій, дв. 722.
Могира Андрей, кр. 366, 372—375, 377, 444, 445, 447.
Можаровскій Федоръ, дв. 59.
Мокржыцкій, офіціалъ ун. 742.
Мокржыцкій, св. ун. 743.
Мокрскій Игнатій, дв. 16.
Мольскій Михаилъ, дв. 10, 44, 47, 52, 59, 60.

Моравскій Антоній, дв. 433.

Морская, дв. 475.

Морскій, членъ подольской порядковой коммисіи, 96, 456, 463.

Моршковскій Іосифъ, дв. 726.

Мосійчуки, кр. 215, 391—394.

Москалюкъ Василій, кр. 477—479.

Мочульскій Симеонъ, дв. 600—601.

Мошинскіе: Казимиръ, Францискъ-Салезій, Фридрихъ-Іосифъ и Яковъ,
дв. 46, 226, 247, 248, 483, 485, 510, 530, 740.

Мощенскіе: Адамъ и Игнатій, дв. 176.

Мрочковскій, дв. 610,

Музыки: Семенъ и Тымко, кр. 382—387, 471—474.

Мунасъ, ев. 681.

Мундюкъ Ясько, кр. 614.

Мунишовичъ Гершонъ, ев. 473.

Мураховская Линша, ев. 684.

Мурачевскій, дв. 606.

Мысликъ, ев. 541.

Мысловскій Станиславъ, дв. 60.

Мышки, кр. 515.

Мыщукъ Луцко, кр. 381—382.

Мяновскій, дв. 729.

Мянскій-Правдзиць Симеонъ-Василій, дв. 46

Мястковскій, дв. 91.

И.

Навидзинскіе: Василій и Иванъ, дв. 648, 649.

Нагумовскій Станиславъ, м. 347.

Нагурные: Микита и Стефанъ, кр. 382—387, 562.

Надольный Федько, кр. 367.

Назарчукъ Грыцько, кр. 342.

Нараевскій Доминикъ, писарь магистратскій, 478—479.

Народецькій Николай, дв. 509—510, 530.

Народославській, дв. 221.

Настасюки: Семенъ и Танасій, кр. 477—479.

Невяровській Протасій, монахъ пр. 15.

Негребецькій Александръ, членъ Брацлавской порядковой комиссії, 201.

Недвѣдь Георгій, м. 567.

Недда Яцко, м. 567.

Недзвѣдській Симеонъ, дв. 680—681.

Несторовичъ Иванъ, дячекъ, 330, 332.

Нижникъ Михаилъ, кр. 448.

Никифоровъ Исаа, коробейникъ 333.

Нитославській, членъ порядковой подольской комиссії, 629.

Новакъ Антоній, кр. 352.

Новакъ Онуфрій, м. 491.

Нововейській Киріякъ, членъ порядковой волынской комиссії, 32, 34, 40, 67, 70.

Нововейській Станиславъ-Фортунатъ, староста Брацлавській, 243, 246.

Новочицькій Матвѣй, дв. 219.

Нога Федько, кр. 592.

Обаловичъ Григорій, дячекъ, 317—318.

Обертынській Оома, дв. 609.

Обржыцькій, дв. 280.

Обуховській Андрей, 532.

Оверчукъ Андрей, кр. 226—227.

Овсинській Оаддей, оф. п. 143—144.

Одынській Петръ, дв. 231, 241.

Околь Викентій, дв. 734.

Окольській, дв. 500.

Олексіюки: Андрей и Николай, кр. 432, 433—436.

Олексовы: Матвѣй и Михайло, кр. 110.

Олейники, кр. 330—331, 332, 367, 432, 433—436, 479, 480—485, 713.

Олейникъ Григорій, св. ун. 477—479.

Олешинъ Филиппъ, кр. 532.

Олизары, дв. 234, 320.

Олизаръ, предсѣдатель Люблинскаго трибунала, 260.

Ольшанскій Францискъ-Ксаверій, дв. 91.

Ольшевскіе, дв. 293, 536, 537, 671.

Ольшевскій Мартинъ, св. кат. 241, 242.

Омельчукъ Антонъ, дячекъ, 325.

Омелянецъ Карпъ, кр. 228—232, 239.

Оранскій Іосифъ, членъ Волынской порядковой коммисіи, 33, 34.

Оржеховскій Иванъ, дв. 681—682.

Оржешко, дв. 719.

Орликъ, гетманъ козацкій, 688.

Орловскій, дв. 499.

Орховскій Алоизій, дв. 261, 378.

Осадчукъ, кр. 251.

Осецкій Іосифъ, дв. 675, 678.

Осинскій Гаспаръ, дв. 45, 59.

Осмалюкъ Данило, кр. 671.

Остапюки: Микита и Яцко, кр. 330—331, 332.

Осташевскій Иванъ, дв. 22.

Островскіе, дв. 59, 98, 654, 704.

Островскій Богданъ, подкоморій Брацлавскій, членъ порядковой брацлавской коммисіи, 154, 156, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 183.

Осыка Василій, кр. 722.

Охрымы, кр. 465.

III.

Павлиха, кр. 465, 470—473, 477.

Павловская, дв. 405—406.

- Павловскій Николай, дв. 432, 538, 609—610, 631, 637—638, 643, 657.
- Павловскій оф. п. 603, 612.
- Павловъ Михайла, коробейникъ, 333.
- Павловы: Гаврило и Михайло, кр. 432, 433—436.
- Палій, кр. 251.
- Панькевичъ Павелъ, кр. 370, 371—372.
- Пасынковскіе: Матвѣй и Иванъ, дв. 609—610.
- Пасѣчники: Исько и Лосько, кр. 382—387.
- Пасѣчникъ Иванъ, м. 567.
- Пашкевичъ Иванъ, протоіерей пр. 746, 748.
- Паюкъ Гавріиль, кр. 448, 504, 507—508, 529—530, 560, 665.
- Педынскій Иванъ, м. 347.
- Пекарчукъ Иванъ, м. 567, 568.
- Пеншинскій, дв. 702.
- Пеньковскій, староста Прилуцкій, членъ кіевской порядковой комисіи, 142, 149.
- Перебійнось Дмитрій, вр. 372—375, 377.
- Перетятковичъ Гавріиль, оф. п. 201, 203.
- Петровичъ Иванъ, м. 347—351.
- Петривъ Демко, кр. 265—266.
- Петровы: Степанъ и Федоръ, коробейники, 333.
- Петрукъ Панасъ, кр. 710.
- Петруха Романъ, кр. 684—685.
- Петрушевскій Игнатій, дв. 67, 70, 91.
- Печарскій, дв. 477, 479.
- Пивоварова Параска, кр. 593.
- Пигловскій Андрей, членъ подольской порядковой комисіи, 106, 403, 507—508, 529—530, 560, 586, 594.
- Пилавскій Феліціянь, дв. 75, 78.
- Пилипишинъ Яковъ, кр. 395—398.
- Пиндюрукъ Ярема, кр. 705—708, 715—720.
- Пирожень Онисько, м. 683.

- Писарскій Францискъ, членъ волынской порядковой комиссіи, 67, 70, 88.
- Піотровскіе, дв. 46, 60, 234, 421, 451, 499, 641, 644, 654, 731.
- Піотровскій, оф. п. 223.
- Піотровскій-Юноша, Іосифъ-Александръ, членъ брацлавской порядковой комиссіи, 740.
- Плесневичъ, дв. 526, 529, 531.
- Плоновскій Іосифъ, дв. 243, 246.
- Пляшовскій Александръ, м. 251.
- Побережникъ Тымко, кр. 449, 527, 531, 665.
- Поврозъникъ Юрко, кр. 512—513, 515—516.
- Подгороденскій Өаддей, членъ волынской порядковой комиссіи, 32, 34, 41, 43, 88, 93, 378.
- Подгороденскій, офіціалъ кат. 351.
- Подгородецкій Войтехъ, дв. 58, 62, 218.
- Подгородецкій Дмитрій, св. ун 466—467.
- Подлескій Ігнатій, дв. 343.
- Подлесный Михайло, кр. 518.
- Подорожникъ Павло, кр. 515.
- Подоскій Леонъ, дв. 176.
- Подрушный Яковъ, кр. 599.
- Подчашинскій Даніилъ, св. ун. 307—309.
- Познанскій Яковъ, кр. 352.
- Позняковскій Степанъ, м. 347.
- Полевые см. Роскошинскіе.
- Полевый Стахъ, м. 567.
- Полетыло Петръ, св. ун. 297—298.
- Полешуки, кр. 706—707, 709—710, 712.
- Полишукъ Иванъ, кр. 367, 432, 433—436.
- Половинка Геронтій, монахъ пр. 15.
- Поляновскій Феликсъ, дв. 729—732.
- Поморскій Михайло, м. 567, 580.

Поморскій, оф. п. 449.

Понинскій Каликстъ, князь, членъ кievской порядковой комиссіи,
70, 142, 716.

Понинскій-Лодзя, князь, подскарбій великій коронный, 7, 19.

Понятовскій, князь, 85.

Попанюкъ Иванъ, кр. 428.

Попели, дв. 471, 483, 569.

Попель Іосифъ, кастелянъ Львовскій, 67, 243, 246.

Попенчикъ Грыцько, кр. 395—398.

Попыкъ, м. 602.

Порчинскій Гавріилъ, староста винницкій, членъ брацлавской поряд-
ковой комиссіи, 14, 176, 185, 186, 194, 733, 738, 750.

Порыскій Иванъ, кр. 689.

Постемпскій, дв. 676.

Поструцкій Петръ, членъ волынской порядковой комиссіи, 32, 34,
40, 43.

Потапецкій Яковъ, кр. 684—685.

Потемкинъ Григорій, князь, фельтмаршалъ р. 481, 693, 695.

Потоцкій Карлъ-Іоахимъ, дв. 79.

Потоцкій Николай, воеводичъ белзкій, 419.

Потоцкій Станиславъ-Костка, депутатъ сеймовый, 3, 25.

Потоцкій Станиславъ-Щасный, генералъ артиллеріи, 9, 132—133,
150, 155, 157, 158, 159—160, 165, 171, 174, 175,
177, 180, 183, 186, 187, 704, 709, 712, 737, 741,
743, 749—750.

Пражмовскій, кастелянъ закрочимскій, 23.

Пражмовскій Францискъ, членъ волынской порядковой комиссіи, 32,
34, 37, 39, 40, 42.

Пржебендовскій, оф. п. 165, 170, 673, 678.

Пржешиховскій Антоній, оф. п. 244.

Пржылускій Казимиръ, дв. 225, 369.

Прилускій Валентій, дв. 735—738,

Присяжные: Иванъ и Олекса, кр. 203, 215, 698.

Продовсюкъ Басилій, кр. 370, 371.

Промковый Федько, кр. 372—375.

Прокоповичъ Иванъ, св. ун. 410, 448, 629, 660, 666—672.

Прокопчукъ Юрко, кр. 616,

Просовскій Янъ, дв. 381.

Прушинскіе: Михайлъ и Эразмъ, дв. 227, 238, 378.

Прушинскій Антоній, стольникъ коронный, 226.

Прушинскій Станиславъ-Іосифъ-Урсынъ, кастелянъ житомирскій, членъ кіевской порядковой комиссіи, 142, 146, 342, 692.

Примощаница Петръ, кр. 504, 506, 561.

Псель Михайлъ, оф. р. 679—680, 689—690.

Пуласкій, дв. 216, 218.

Пундыкъ Кирило, кр. 72, 115, 116, 134, 135, 139, 364—369, 370, 371, 374, 379—380, 382, 383—387, 390, 393, 397, 404, 410, 411—413, 415, 417, 418, 421, 422, 425—430, 432—433, 434—436, 437, 438—440, 440—447, 449, 450, 463.

Пушкарунъ Иванъ, кр. 705—708, 717, 719—720.

Пьорунъ Щепанъ, кр. 473.

Р.

Рабиновичи, ев. 220, 512.

Радванскій Станиславъ, дв. 38, 91, 234, 304.

Радевичъ Михайлъ, протоіерей ун. 411, 586, 628.

Радецкіе, дв. 78, 97, 617—618, 620—623, 630—631, 637—640, 642, 644, 649, 651.

Радзеевскіе, дв. 453, 553, 554.

Радзиминскіе: Антоній, Іосифъ и Флиппъ, дв. 57, 61, 76, 78, 494—498.

Радзиминскій Фелиціанъ, членъ волынской порядковой комиссіи, 32, 34, 40, 67.

Радзишевскій Яковъ, дв. 97.

Радивоновъ Егоръ, ксробейникъ, 337, 338—339.

Раковичъ Самуиль, кр. 201—214.

Раковскій Игнатій, дв. 176.

Раковскій Мартинъ, членъ брацлавской порядковой коммисіи, 166, 176, 201.

Раковскій Францискъ, членъ брацлавской порядковой коммисіи, 166, 176, 201.

Ратушный Гавріиль, кр. 506.

Рациборовскій Антоній, дв. 67.

Рациборовскій В., членъ порядковой подольской коммисіи, 107 — 110, 115, 117, 118, 119, 120, 124, 131, 137, 138, 404, 416, 419, 421, 422, 454, 464, 466, 467, 468, 469, 500, 501, 546, 547, 549, 571, 622, 624.

Рациборовскій Пій, членъ подольской порядковой коммисіи, 99, 106 — 107, 114, 115, 120, 124, 125, 127, 140, 403, 470, 475, 546, 549, 570, 586, 594.

Рачинскій, дв. 488.

Рачковскій Семеонъ, лядвойтъ Дубенскій, 257.

Ребицкій Григорій, дв. 516.

Резники, м. 567, 582.

Рейтеровскій, дв. 599.

Репійчукъ, м. 326 — 329.

Репневскій Яценгій, м. 578.

Ржевускій Францискъ, дв. 728.

Ржепецкій Иванъ, кр. 365.

Ржепецкій Станиславъ, дв. 630, 651.

Рогозинскій, дв. 456.

Рогчинскій Францискъ, дв. 91.

Рожновскій, сеймовый депутатъ, 23.

Роздольскій Казиміръ, дв. 434.

Роздольскій Пароеній, монахъ пр. 15.

Розмирчукъ Иванъ, кр. 219.

Ролинскій Василій, св. ун. 107, 110, 366, 403, 415, 418—419, 443, 445, 447, 461, 466.

Рольскій Антоній, дв. 45, 60.

Романовскій Лука, протоіерей пр. 190, 191, 192, 195—197, 746.

Романюки: Федоръ и Яковъ, кр. 110, 284, 662.

Росвицкій Янъ, дв. 453.

Роскошинскіе (они-жо Полевые); Иванъ и Игнатій, кр. 511—514, 516.

Рослонецкій-Лешиць, дв. 545—546.

Ротманюкъ Фодько, кр. 654.

Рудзкій, дв. 483.

Руди: Грынъко и Лесько, кр. 468, 494—498.

Ружицкій, дв. 669—671.

Рутковскій, оф. п. 535, 541, 595.

Рыбачукъ Игнатій, кр. 293.

Рыгульскій, дв. 623.

Рыковскій, дв. 702.

Рыло, епископъ Холмскій ун. 743.

Рымарчукъ Семенъ, кр. 201—214.

Рыпенко Федоръ, кр. 562.

Рыщевскій, кастелянъ Любачевскій, 51, 57, 61.

С.

Сабицкій Казимиръ, дв. 224, 252, 253, 263, 286, 288, 323, 325, 326, 341, 342, 347, 354.

Савельевы, коробейники, 333.

Савенко Дмитрій, кр. 695.

Савицкій Иванъ, кр. 352.

Савицкій Иванъ, м. 551.

Савицкій Якимъ, салдатъ п. 584.

Савченко Грыцько, м. 683.

Сагайдачичинъ Павелъ, кр. 312—313.

Садковскій Викторъ, архимандритъ Слуцкій пр. 27—28, 407, 423, 424, 425, 574—576, 625—627, 666, 669, 745, 746, 747, 748.

Садовскій Виталій, монахъ пр. 15.

Садовскій Иванъ, м. 523.

Садовскій Каетанъ, староста Слонимскій, членъ волынской порядковой комиссії, 32, 34, 41.

Садовскій Кондратъ, солдатъ, 701.

Садовскій Николай, дв. 484.

Садовскій Онуфрій, дв. 715, 723, 724, 725, 727.

Саковскій Маврикій, членъ подольской порядковой комиссії, 96, 109, 403.

Саловскій Азарій, діаконъ пр. 15.

Самотысь Михайло, козакъ, 681—682.

Самуйчукъ Иванъ, кр. 279, 280.

Сангушко, князь, 719.

Сандеровскій-Стеръ Игнатій, дв. 46.

Санковскіе: Иванъ и Матвѣй, дв. 45, 46, 59.

Сапшова Ханя, ев. 686.

Сапѣга Казимиръ, князь, сеймовый маршалъ, 2, 3, 8, 11, 12, 14, 16, 19, 20, 25, 26, 29, 52, 58, 188, 304—305, 306—307, 587.

Сахновскій Людвиѣкъ, дв. 673

Сачукъ Сидоръ, м. 326—329.

Свара Фодько, кр. 671.

Свентославскій Войтехъ — Августинъ. дв. 45, 52, 53, 59, 60—62, 63—64.

Свидерская Анна, жена св. 251.

Свидерскій Стефанъ, св. ун. 244, 251—252

Свириденко, кр. 713.

Свирскіе: Иванъ и Константинъ, м. 262.

Свичарка Феська, кр. 593.

Свѣнцицкій, оф. п. 421.

Селезевы, м. 335—336.

Селецкій Гавріилъ, св. кат. 241, 242.

Селецкій Іосифъ, дв. 432.

Семенивъ Антонъ, кр. 497.

Семенюхи, кр. 514.

Семигиновскій Кириллъ, св. ун. 300—301.

Семяновскій, дв. 573.

Серватовскій, дв. 449, 455, 477, 479.

Сергійчукъ Ярмола, кр. 284.

Середа, кр. 706—707.

Середницькіе, дв. 418.

Середній Василій, кр. 577.

Сикорскій Юрій, дв. 722.

Сильвестровичъ, дв. 218.

Синякъ Лейба, св. 503, 505, 506

Скабара Грыцько, кр. 399—400.

Скалацкій, св. 504.

Скаржинскій Станиславъ, дв. 62.

Скашевскій Станиславъ, м. 347.

Скабицкій, оф п. 420.

Скржынскій, дв. 573.

Скржыцкій Игнатій, дв. 617.

Скрипенко Степанъ, кр. 108.

Скульскій Адамъ, дв. 314.

Скупенскій, дв. 42, 98, 107, 474.

Славушевскій Мартинъ, членъ волынской порядковой комиссіи, 32,
34, 40, 71, 93

Следзевскій Степанъ, кр. 523—524.

Слизкоухъ Михаилъ, кр. 706—707.

Слободзяны: Кондратъ, Николай и Яцко, кр. 486, 491, 543,
547, 548.

Слободзянюки: Лесько и Михайло, кр. 439, 440.

Сломинскій, дв. 488.

Слупскій Игнатій, кр. 397.

Слушинскій, дв. 449.

Смаковскіе: Василь и Федоръ, кр. 521—522.

- Смольницькій Петръ, дв. 433, 434.
Собачинскій, дв. 505, 560.
Собещанскій, дв. 483.
Соболевскій Антоній, дв. 91, 342.
Совинскій Іосифъ, м. 478, 479.
Совичанскій Оома, м. 346, 347.
Сожникъ Андрей, м. 234.
Соколовскіе: Мартинъ и Петръ, дв. 59.
Соколовскій, оф. р. 149, 704—705, 710, 714.
Соколь Матвѣй, дв. 692, 703.
Сомповскій-Абедень Иванъ, дв. 74.
Сосновскій, дв. 489—490.
Соха Григорій, м. 494, 498, 517, 523, 524.
Спендовскіе: Войтехъ и Іосифъ, дв. 59.
Спуръ Андрей, кр. 486—487.
Средзинскій Раймундъ, дв. 369.
Срочковскій, оф. н. 743.
Ставинскій, дв. 516, 517.
Стадницькій Оома, дв. 114, 116, 451, 454.
Станиславскій, дв. 60.
Станиславъ-Августъ, король н. 13, 15, 58, 68, 198, 425.
Станишевскій Мартинъ, дв. 652.
Станскій Іосифъ, дв. 589.
Старжинскій Іосифъ, членъ подольской порядковой коммисіи, 96, 661.
Старый Юрко, кр. 614.
Стацюки, кр. 115.
Стахурскій Янъ, дв. 176.
Сташевскій Алексѣй, св. пр. 720—721.
Сташевскій Францискъ, дв. 650.
Стевкивъ Константинъ, кр. 507.
Стемпковскій Іосифъ, воевода Кіевскій, 27, 667.
Стендюкъ Матвѣй, кр. 370, 371—372.
Степановъ Федоръ, купецъ р. 733.

Степанюкъ Михайлъ, кр. 265—266.

Степишынъ Тымко, кр. 605.

Стеткевичъ Антоній, дв. 59.

Стефанивъ Иванъ, кр. 622, 632, 633, 636, 655, 656.

Стецюкъ-Барвицкій Грыцько, кр. 366, 368, 370, 371, 415, 441—442, 445—447.

Стецкій Иванъ, староста Овруцкій, 227—229, 235, 238, 239.

Стецкій Иванъ, староста Рудинскій, членъ волынской порядковой комиссіи, 32, 41, 67, 88, 93.

Стецкій Іосифъ, дв. 67, 91.

Стопневичъ, св. ун. 592—594.

Стопчанскій Александръ, сынъ св. 728—729.

Стравнячка Гаська, кр. 517, 518—519.

Страдецкій Іоакимъ, дв. 46.

Стрельбицкій, св. ун. 365, 404, 466.

Стржалковскій, св. кат. 220.

Стройновскій, сеймовый депутатъ, 23.

Струтынскій Лука, членъ брацлавской порядковой комиссіи, 740.

Стрыгайленко Грыцько, м. 684.

Стрыковскій Оома, дв. 60.

Суминскій Станиславъ, дв. 59.

Сумовскіе: Викторъ и Марцеллій, дв. 76, 78.

Сухій, кр. 384.

Суходольскій, депутатъ сеймовый, 3, 25.

Сциборскій Василій, св. ун. 107, 458, 460, 461, 465, 466—467, 468, 476.

Сциборскій Лука, св. ун. 466—467.

Сыдоривъ Петръ, кр. 482.

Сыдорицинъ Иванъ, кр. 482.

Сызененко Андрей, м. 686—688.

Сѣкерскій Павелъ, дв. 593.

Сѣправскій, дв. 561.

Сятковичъ Марко, кр. 439.

Т.

- Талалай Антоній, дв. 46.
Тамачишинъ Аврикъ, кр. 563.
Тарасевичъ см. Черногубъ.
Тарло, староста Скальскій, 573.
Тарнавскіе, дв. 421, 448, 601—602, 604—605, 609.
Тарновскій Антоній, графъ, 342—343.
Тасьминъ, кр. 727.
Тележинскіе: Оаддей и Іоанна, дв. 725—726.
Телятникъ, кр. 538, 540.
Теодоровичъ Іоаннъ, св. пр. 723.
Терлецкій Іоаннъ, св. ун. 344—345.
Тимофѣевъ Радивонъ, коробейникъ, 333.
Ткачи, кр. 448, 499, 555.
Ткачукъ Иванъ, м. 567.
Ткачукъ Яковъ, кр. 313.
Тлуховскій Ігнатій, дв. 46.
Тодосичынъ Петръ, кр. 504, 561.
Токаръ Иванъ, кр. 391—394.
Толочки, кр. 511, 513, 517.
Томашевскій Круква Янъ, членъ волынской порядковой комиссіи,
32, 34, 41, 43, 71, 88, 93.
Томкивъ Антонъ, кр. 413.
Томчышынъ Грынько, кр. 519—520.
Точискій, дв. 272.
Трачи, кр. 367, 388, 389—390, 437—440, 443, 445, 447,
477—479, 541, 552—554, 665.
Трачъ Онуфрій, см. Бедрыйчукъ Василій.
Требуховскій Каэтанъ, членъ волынской порядковой комиссіи, 32,
34, 40, 43, 71, 88, 93, 298.
Третьакъ Яковъ, кр. 300—301.
Тржцинскій, дв. 404.

Тржынскій капралъ п. 505.

Троклинскій, благочинный ун. 467.

Трохимчукъ Стефанъ, кр. 323—325.

Трушкевичъ Василій, м. 567.

Трушкевичъ Оома, войтъ м. Ляцкороны, 567, 568.

Трушковскій Оома, дв. 201.

Тульчакъ Юсько, кр. 482.

Туранъ Оома, кр. 352—353.

Туровскіе: Андрей, Иванъ, и Казимиръ, дв. 45, 46, 59, 60.

Турскій Феликсъ, епископъ Луцкій кат. 23, 30.

Тыранскій, дв. 97, 111.

Тышкевичъ Людвикъ, гетманъ польный литовскій, 10.

Тышовскій, дв. 449.

Тыщенко Николай, кр. 693.

У.

Убицкій, дв. 672—673.

Улановскій Оома, дв. 46, 59.

Уласюкъ Харко, кр. 391—394.

Униловскій Александръ, кр. 592.

Урбановичъ Іосифъ, дв. 673.

Устарбовскій Игнатій, дв. 673.

Ушеровичъ Авнеръ, ов. 545.

Ф.

Фальковловъ Прокопъ, коробейникъ, 333.

Фальковскій, дв. 683.

Фарынка Якинъ, кр. 448, 551.

Федоренчукъ Иванъ, м. 310, 311—312.

Федоровъ Семенъ, старообрядецъ, 733.

Федорышынъ Филиппъ, кр. 550.

Федосѣевъ Иванъ, коробейникъ, 334—335.

Федунивъ Федько, кр. 677—678.

Федунъ Тымко, кр. 519—521.

Фелькерзамбъ, кастелянъ Витебскій, 23.

Фонъ-Фокъ, оф. р. 721.

Франковскій Антоній, дв. 243—246.

Франчукивъ Матвѣй, кр. 432, 433—436.

Фричъ Иванъ, кр. 599.

Фроловы: Потапъ, Степанъ и Федоръ, коробейники, 333, 334—335,
337, 339.

Фронтковскій, войтъ м. Тарноруды, 550.

Фроншкевичъ Іосифъ, дв. 658.

Фуркалюкъ Андрей, кр. 467.

Фурманка, кр. 598.

Ж.

Хабуда Ясько, кр. 498—499.

Хаимовичъ Гершонъ, ев. 560, 565, 581.

Халупницкій Янъ, м. 235.

Хамецкій, дв. 484.

Хамецъ Бонавентура, членъ волынской порядковой комиссіи, 32,
34, 40.

Хамецъ Юрій, дв. 286, 288, 316, 325, 326, 347, 354.

Харко, сотникъ козацкій, 27, 667.

Хведоривъ Омелько, кр. 352—353.

Хилобочуки, кр. 705, 707—714, 719.

Химичъ Иванъ, кр. 339—340.

Химлюкъ Андрей, кр. 457.

Хлѣбовскій Иванъ, дв. 673—674.

Хмѣльницкій Богданъ, гетменъ козацкій, 698—700.

Хобржынскій, дв. 46, 59, 669.

Ходаковскій Янъ-Непомукъ, дв. 216.

Хоецкій Янъ, членъ порядковой кievской комиссіи, 142, 143.

Хойнацкій Викентій, членъ порядковой волынской комиссіи, 32, 34, 41.

Хойновскій, оф. п. 109.

Холоневскій Андрей, офіціалъ брацлавскій кат., 193.

Холоневскій, староста Дубенскій, 176, 195, 196.

Хращевская Софія, жена св. 355, 356—364.

Хращевскій Матвѣй, св. ун. 355, 356—364, 378—381.

Хращевскій Яцко, монахъ ун. 357, 363.

Храмовичъ Иванъ, м. 234.

Хруслинскій Іосифъ-Павелъ, дв. 46, 52, 59.

Худзинскій, св. кат. 507, 561.

Ц.

Цвигунъ Григорій, кр. 529, 531, 534—535.

Цеслюкъ, м. 565.

Цехмистеръ Мартинъ, м. 541.

Цимерманъ Иванъ, м. 347.

Ципа, ев. 552.

Циховскій Францискъ, дв. 78.

Цыбульскій Францискъ, дв. 695.

Цыбуховъ Иванъ, кр. 448, 562—563, 663—664, 665.

Цыганы: Лесько и Яковъ, кр. 265—266, 330—331, 332.

Цызаръ Павелъ, кр. 672—678.

Цымбалиста Федько, кр. 448, 503—504, 505—509, 560, 665.

Цынаы: Іосифъ и Матвѣй, дв. 609.

Цыруликъ Шмуль, ев. 506.

Цырына, дв. 381.

Цѣлецкій Іосифъ, дв. 455—457.

Цѣлицкій, оф. п. 221.

Цѣпловскій Романъ, кр. 482.

Цѣсельскій Игнатій, дв. 46.

Цѣшковскіе: Людви́къ и Станиславъ, дв. 74, 75, 78, 221, 483.

Цьомыкъ Луцко, кр. 705, 707, 709—713, 715, 717—719.

Ч.

Чайковскій Іосифъ, дв. 672.

Чарковскій Ілія, членъ подольской порядковой комиссіи, 99, 100,
101, 102, 104, 105, 106—110, 112, 115, 118, 119, 120,

125, 127, 131, 132, 134, 137, 138, 416, 417, 421, 422,
450, 454, 464, 466, 468, 469, 470, 476, 477, 500, 501.
549, 594, 616, 622, 624, 629.

Чарковскій Оома - Іосифъ, членъ брацлавской порядковой комиссії
176, 740.

Чарнецкій Игнатій, кастелянчъ брацлавскій, 135, 292—293, 448,
480.

Чарнецкій Станиславъ, оф. п., 45.

Чарнецкій, дв. 673.

Чарновичъ Филиппъ, св. ун. 108, 455—456, 458, 461, 466, 476.

Чарнолузскій Адамъ, членъ волынской порядковой комиссії, 43.

Чарнолуцкій, св. ун. 623, 625.

Чарторыйскій Адамъ, князь, староста Подольскій, 85, 431, 613,
630, 650—653, 719.

Чацкій Счастнй, дв. 76, 78.

Чепа Мацко, кр. 369.

Червинскій, членъ подольской порядковой комиссії, 96, 109, 131,
132, 417, 500, 501.

Червоненка, ев. 531, 532.

Червонякъ Никита, м. 567.

Череватюки: Дацко и Тымко, кр. 388—390, 497.

Черкасъ, дв. 420, 421, 429.

Чернелевскій, дв. 676, 677.

Чернелюкъ Васплій, кр. 367.

Чернявскій Григорій, дячекъ, 455, 459, 465, 469.

Чернявскій, дв. 261.

Черчицкій-Ласко Лука, дв. 46, 60.

Четвертинскіе: Мартинъ и Флоріанъ, князья, 704.

Чеховскій Іосифъ, дв. 232—233.

Чорненькій Николай, кр. 693.

Чорногубы: Василій, Иванъ и Федоръ, кр. 366, 383—386, 391—
394, 395, 400—401, 417, 437, 441—442, 445—447.

Чорные: Василій, Иванъ и Михайло, кр. 477—479, 488—490.

Чосновскій Шимонъ, дв. 483.

Чосновскій, св. кат. 340.

Чуйко Дмитрій, кр. 519—522.

Чыжевскій Іосифъ, дв. 79.

Шавловскій Іосифъ, дв. 91.

Шавровскій Янъ-Непомукъ, дв. 91.

Шандыровскій Игнатій-Гіеронимъ, дв. 60.

Шарабура, кр. 494—498.

Шаргай Николай, кр. 448, 527—528, 531, 534—535, 665.

Шаржинскій Даніилъ, св. пр. 15.

Шарскій Матвѣй, м. 347.

Шатный Филиппъ, кр. 202, 208, 214, 215.

Шацинскій Михайлъ, дв. 480.

Шашкевичъ Карлъ, дв. 149, 704—720.

Швайковскій, дв. 683.

Швеци, кр. 312—313, 365, 395—398, 558, 633.

Швецъ Яцентій, м. 565, 580—581.

Шевчукъ Грыцько, кр. 504, 506, 561.

Шеленговскій, дв. 708.

Шептыцкій Левъ, митрополитъ ун. 419, 423, 569, 570, 574, 666

Шидловскій, оф. н. 223, 476, 535—536, 541, 595—596, 608,
611.

Шило: Остапъ и Петръ, кр. 595—598.

Шимановскій, сеймовый депутатъ, 23.

Шимановскій, староста Лѣтинскій, 729.

Шимшевъ, генералъ р. 733.

Шинайчукъ Иванъ, кр. 325.

Ширковъ Семенъ Ермолаевичъ, генералъ р. 679, 689, 720.

Шкляръ Берко Юдковичъ, ев. 490—492.

Шкляръ Олекса, кр. 693, 695.

Школьнюкъ Василій, кр. 514.

Шпаковскій Стецько, кр. 427.

Шпотюкъ Степанъ, кр. 511—512.

Шпытко Константинъ, кр. 523—524.

Шпычка Іосифъ, кр. 532.

Шубертъ Михаплъ, дв. 60.

Шульць Иванъ, кр. 516.

Шумлянскій, дв. 453.

Шумный Якимъ, м. 488, 490, 492, 493—494, 498, 551.

Шыянъ Андрей, кр. 498—499, 500—501.

Щ.

Щеневскій Онуфрій, дв. 176.

Щепановскіе: Иванъ и Станиславъ, дв. 108, 703.

Щуркевичъ Войтехъ, м. 347.

Щуцкій Андрей, м. 348.

Э.

Эйзыковичъ Исеръ, ев. 541.

Энандеръ, м. 349, 350.

Ю.

Юксинскій, дв. 80.

Юркевичъ Матвѣй, дв. 606—611.

Юрчевскій Иванъ, кр. 315.

Юрчышинъ Семенъ, кр. 622, 632, 633, 634, 635, 636, 655, 656.

Юхновскій Стефанъ, св. 725, 726, 727—728.

Юшчышынъ Мацко, кр. 605.

Я.

Яблоновскій Августъ-Доброгостъ, князь, 264, 265, 267, 672.

Яблоновскій Антоній, князь, кастелянъ краковскій, 2.

Яблоновскій Іосифъ, староста Коропецкій, 314.

Яблоновскій Янъ, оф. п. 314.

Яблонскій Левко, кр. 229—230, 239.

Яворскіе: Григорій и Мартинъ, дв. 324, 609.

Яглинскій Яковъ, дв. 606, 609—611.

Ягодзинская, м. 731.

Язвинскій, м. 234.

Яковцевъ Радивонъ, коробейникъ, 337, 338—339.

Якубовичъ Симеонъ, св. ун. 358.

Якубовскій Павелъ, дв. 674, 677.

Якубовъ Яцко, кр. 523—524.

Яницкій, дв. 324.

Янковскіе: Александръ и Яковъ, дв. 324, 703.

Янчишынъ Антонъ, кр. 472.

Янчукъ Матвѣй, кр. 388—390.

Янюкъ Юрко, кр. 413, 426, 430.

Яромирчукъ Константинъ, кр. 623.

Яроцкій Елевѣерій, св. ун. 317—318.

Ярошинскій Николай, дв. 176.

Ярчукъ, кр. 482.

Ясининскій, дв. 741, 743, 751.

Ясинскій Францискъ, дв. 228.

Ястржембскіе: Варооломей и Федоръ, дв. 115, 116, 365, 369,
415, 454, 483.

Ястржембскій Войтехъ, м. 527, 533.

Ястржембскій Петръ, оф. п. 197.

Яценко Иванъ, кр. 693.

Яшко Яковъ, кр. 684—685.

Яшовскій Антоній-Феликсъ, членъ подольской порядковой комиссіи,
450, 586.

II. Указатель географических именъ. *)

А.

- Авратынъ, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.
Александрія, м. Волынской губ. Ровенскаго у. 67.
Андруши, с. Полтавской губ. Переяславльскаго у. 721.
Аркадіевцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367, 419.
Асламовъ, см. Осламовъ.

Б.

- Бабинъ, с. Подольской губ. Литинскаго у. 719.
Бабичи, с. Кіевской губ. Черкасскаго у. 696.
Баглаи, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367, 372, 374, 375.
Базалія, м. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 57, 61, 115, 331, 366, 370, 379, 383, 387, 415, 441, 446.
Баламутовка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 365, 366, 612.
Балановка, с. Подольской губ. Ольгопольскаго у. 570.
Балта, г. Подольской губ. 197.
Баръ, г. Подольской губ. Могилевскаго у. 111, 137, 149, 403, 407, 418, 421, 514—517, 535, 558, 624, 632, 648, 650, 651, 677, 713.

---

*) При составленіи указателя приняты слѣдующія сокращенія: г.—городъ, губ.—губернія, д.—деревня, м.—мѣстечко, об.—область, с.—сло, р.—рѣка, у.—уѣздъ

- Баши, часть села Юхны, Кіевской губ. Каневского уѣзда, 688—689.
- Беднаровка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 525—526, 531.
- Бендеры, г. Бессарабской губ. 745.
- Бердичевъ, г. Кіевской губ. 172, 713.
- Бережанка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 117, 122.
- Бережница, м. Волынской губ. Луцкаго у. 67.
- Бережница, с. въ Галиціи, Калушскаго повѣта, 536.
- Берездовъ, м. Волынской губ. Новоградволынскаго у. 79, 81.
- Березовка, с. Подольской губ. Литинскаго у. 713, 717.
- Берестечко, м. Волынской губ. Дубенскаго у. 57, 61, 67, 72.
- Берестяны, с. Волынской губ. Луцкаго у. 295, 342.
- Бершада, м. Подольской губ. Олыгопольскаго у. 739—740.
- Билановка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
- Бичева, с. Подольской губ. Литинскаго у. 149, 704—719.
- Богачевка, с. Кіевской губ. Звенигородскаго у. 198.
- Богословка или Богословскіе фольварки, предмѣстіе м. Сатанова, 493.
- Богуславъ, г. Кіевской губ. Каневского у. 680, 688, 691, 701, 728.
- Бокіевка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 98.
- Бондаревка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 403, 404, 407, 408.
- Боремель, м. Волынской губ. Дубенскаго у. 223.
- Боровица, с. Волынской губ. Острожскаго у. 301—303.
- Бортники, с. въ Галиціи, Тлумацкаго повѣта, 508.
- Борщовка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.
- Борышковцы, с. въ Галиціи, Борщовскаго повѣта, 477—479.
- Босыры, с. въ Галиціи, Гусятинскаго повѣта, 560, 573, 583, 588—590.
- Брацлавское воеводство, 9—10, 14, 70, 116, 142, 146, 148, 162, 163, 174—176, 750.
- Брацлавъ, г. Подольской губ. 174.
- Брестъ-Литовскій, г. Гродненской губ. 222, 224.

Броды, г. въ Галиціи, 598.

Броневка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 368.

Брыковъ, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 205, 208.

Бубновка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 365, 367, 368,
388—390, 440, 445, 446, 519, 543, 548.

Буйволловцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 443.

Бучачъ, г. въ Галиціи 524.

Бучинъ или Буцень, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 76.

Буша, с. Подольской губ. Ямпольскаго у. 548.

Бѣлашевъ, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.

Бѣлая Русь, об. 679.

Бѣлая Церковь, м. Кіевской губ. Васильковскаго у. 679, 691, 704,
705, 711, 713.

Бѣлгородка, м. Волынской губ. Заславскаго у. 58, 62.

Бѣлозорка, м. Волынской губ. Кременецкаго у. 57.

Бялокерница, с. въ Галиціи, Подгаецкаго повѣта, 661.

В.

Варшава, г. 5, 7, 8, 14, 18, 19, 21, 22, 30, 47, 53, 134,
139, 188, 216, 217, 220, 222, 223, 335, 336, 350, 455,
587, 595.

Василевка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.

Василевка, с. Подольской губ. Винницкаго у. 194.

Васильковцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 531.

Васильковъ, г. Кіевской губ. 724.

Васьковцы, с. Волынской губ. Заславскаго у. 313.

Вербка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 420, 449, 527, 531.

Верещаки, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 223.

Верещаки Нижніе, с. Кіевской губ. Чигиринскаго у. 2.

Верховцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 365, 366, 447.

Весельцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 495.

Вильшана, см. Олышана.

Винница, г. Подольской губ. 14, 152, 154, 157, 158, 159, 161,
162, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174,

175, 176, 178, 179, 185, 186, 189, 190, 191, 195, 197,
201, 217, 632, 639, 645, 648, 650—651, 731, 733,
736, 737, 739, 744, 747, 750.

Виноградъ, м. Кіевской губ. Звенигородскаго у. 691.

Витонижъ, с. Волынской губ. Луцкаго у. 297.

Витранка, с. Бесарабской губ. Хотинскаго у. 623, 627.

Вишенки, с. Волынской губ. Луцкаго у. 67, 242.

Вишневецъ, м. Волынской губ. Кременецкаго у. 57, 61, 217, 317.

Вишневецъ, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 368.

Вишневчикъ, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 489, 494—498.

Владимирецъ, м. Волынской губ. Луцкаго у. 67.

Владимирскій повѣтъ, 67, 74—79, 82.

Владимиръ, г. Волынской губ. 31, 40, 41, 70, 74, 75, 78, 83,
161, 164, 174, 177, 178, 217, 218, 220, 221—222, 277.

Водычки, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 456.

Войтовцы, с. Подольской губ. Литинскаго у. 675—678.

Войтовцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 365, 444, 493,
548.

Волица, с. Волынской губ. Владимирскаго у. 76.

Волица, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367, 458, 468.

Волкашевъ, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 204.

Волковинцы, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 449, 606—611,
665.

Волковцы Нижніе, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 561.

Волковыя, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 71.

Волкъ, рѣка, притокъ южнаго Буга, 420.

Волочиска, м. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 130, 292,
456, 463.

Волощина, см. Молдавія.

Волынское воеводство 9—10, 18, 30, 52, 61, 63, 64—69, 70,
71, 73, 84—88, 89—91, 92—93, 96, 97, 99, 103, 105,
115, 116, 133, 135, 168, 417, 420, 437, 502.

Воробіевка, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 562.

Ворона, с. Болынской губ. Ковельскаго у. 84.

Вышгородъ, м. Волынской губ. Кременецкаго у. 57, 61, 220.

Г.

Гайсынъ, г. Подольской губ. 734.

Галиція, об. 675.

Гальчинцы, с. Волынской губ. Стыроконстантиновскаго у. 368.

Гармаки, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 601.

Гарнышевка, с. Вилынской губ. Стыроконстантиновскаго у. 480.

Гелетинцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 114, 116, 118,
414, 449, 451, 453, 496, 665.

Глибки, с. Болынской губ. Староконстантиновскаго у. 365, 382—
387, 442.

Глубочекъ, с. въ Галиціи, Тарнопольскаго пов. 115, 365, 415,
421, 426, 440.

Глушець, р. притокъ Стыра, 35, 36.

Глушковцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 504, 505—506,
510, 560.

Глядки, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367, 432, 433—436.

Голобы, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 67.

Голодрынцы, (или Волудрынцы), с. Подольской губ. Проскуров-
скаго у. 368.

Голосковъ, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.

Голы, с. въ Галиціи, Равскаго повѣта, 437.

Горачновка, с. Подольской губ. Ольгопольскаго у. 562.

Горбановка, предмѣстье м. Сатанова, 490—492.

Городенка, г. въ Галиціи, 569, 574.

Городище, с. (бывшее м.) Волынской губ. Заславскаго у. 57, 61.

Городище, с. Волынской губ. Луцкаго у. 225.

Городище, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 228—232, 235, 239.

Гороховъ, м. Волынской губ. Владимирскаго у. 66—67, 223.

Горынгородъ, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 70.

Грановъ, м. Подольской губ. Гайсынскаго у. 596, 734.

Гречина, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 520.

Гржималовъ, м. въ Галиціи, Скалатскаго повѣта, 666.

Грибова, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 395—398.

Гриценки, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 401—402.

Грицовъ, м. Волынской губ. Заславскаго у. 57, 62, 701.

Гразовъ, м. Минской губ. Слуцкаго у. 15.

Грудекъ, м. Подольской губ. Каменецкаго у. 486—488, 497, 499, 548.

Грушевка, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 204.

Грыневцы Лѣсовые, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367, 439, 433—436.

Грыневцы Полевые, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367, 422, 432, 433—436; 624, 633.

Гулевичи, м. Волынской губ. Луцкаго у. 67.

Гульва (или Гуйва, нынѣ Казятинъ) с. Кіевской губ. Бердичевскаго у. 218.

Гульча, с. Волынской губ. Острожскаго у. 214.

Гусятинъ, м. Подольской губ. Каменецкаго у. 117, 130, 135.

Гута, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 204.

Гущинцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367, 436.

Д.

Давидовцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367.

Даниловка, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 719.

Данчевъ, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 70.

Дашевъ, м. Кіевской губ. Липовецкаго у. 735, 737.

Дедеркалы Нижнія, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 355, 356—364, 381.

Деражня, с. Волынской губ. Новоградволынскаго у. 216.

Деражня, м. Подольской губ. Летичевскаго у. 96, 111, 462.

Деркачи, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 108, 456, 457, 458, 461, 462—463, 466, 471—474, 476.

Дмитровка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 330, 332.

Днѣпръ, р. 679.

Дністръ, р. 127—128, 138—139, 622, 649, 743, 749.
Доброгоща, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 98, 496, 498.
Должокъ, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
Доросинъ, с. Волынской губ. Луцкаго у. 224.
Доростан, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 67, 324.
Драгановка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 583—584.
Драчковка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
Дубенка, м. Люблинской губ. Грубешовскаго у. 220.
Дубно, г. Волынской губ. 57, 61, 67, 72, 214, 217, 221—222,
244, 247, 253, 254, 257, 262, 299, 303, 309, 311, 325,
334, 354, 361, 437.
Дунаевцы, м. Подольской губ. Ушицкаго у. 122, 448.
Дякловичи, с. 719.

Езеряны, м. въ Галиціи, Борщевскаго повѣта, 570.
Елтушковъ, м. Подольской губ. Могилевскаго у. 449, 513, 557—
559, 601—602, 604, 620, 623, 625, 665.

Жабинцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
Жванецъ, м. Подольской губ. Каменецкаго у. 102, 478—479.
Жебровка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
Женишковцы, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 449, 537, 600—
605, 613, 665.
Жердые, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.
Жеребки, с. въ Галиціи. 596, 600.
Жилинцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 458.
Житинъ Великій, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 230—231, 240.
Житомиръ, г. Волынской губ. 1, 70, 141—142, 143, 144, 146,
147, 148, 190, 217, 692—695, 700, 703, 721, 722, 729.
Жолобки, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 344.

Жолобне, с. Волынской губ. Новгородволынского у. 79.

Жуковъ, с. Волынской губ. Ровенского у. 70.

З.

Заблотье, с. Волынской губ. Владимирского у. 76.

Завалійки, с. Подольской губ. Проскуровского у. 455, 456, 461—464.

Завалье, с. Подольской губ. Каменецкого у. 121, 621, 630.

Загаецкій монастырь, Волынской губ. Кременецкого у. 357.

Загливка, с. Подольской губ. Проскуровского у. 518—521.

Загоровка, с. Волынской губ. Луцкого у. 271.

Загорцы, с. Волынской губ. Кременецкого у. 357.

Закрыниче, с. Волынской губ. Заславского у. 80.

Залучье, с. Подольской губ. Каменецкого у. 122.

Западынцы, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 366, 367, 383, 385, 391, 393, 395, 400—401, 441, 446, 458, 460—463, 465, 476.

Западынцы, с. Подольской губ. Летичевского у. 467, 641.

Заславъ, г. Волынской губ. 57, 58, 61, 62, 338.

Заставцы, с. въ Галиціи Подгаецкаго повѣта, 573.

Затурцы, с. Волынской губ. Владимирского у. 67, 71.

Збаражъ, г. въ Галиціи 57, 61.

Збрезъ, м. Подольской губ. Каменецкого у. 584, 590—591, 592—594.

Збручъ, рѣка, притокъ Днѣстра, 630.

Збуже, с. Волынской губ. Ровенского у. 296.

Звиногородскій повѣтъ, 148, 195, 196, 198.

Звягель (нынѣ Новоградволынскъ), г. Волынской губ. 67, 187.

Зеленче, с. Подольской губ. Каменецкого у. 365, 368, 612.

Зиньковцы, с. Подольской губ. Каменецкого у. 121.

Зиньковъ, м. Подольской губ. Летичевского у. 505—510, 560.

Злотники, с. въ Галиціи Подгаецкаго повѣта, 489.

Злочевка, с. Волынской губ. Дубенского у. 66.

Злочевъ, г. въ Галиціи, 666.

Зозулинцы Великіе, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367.

И.

Иванковцы (Сатановскіе), с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 523.

Ивановичи, с. Волынской губ. Житомирскаго у. 719.

Иванье, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 72, 244, 247, 248, 253—254.

Ивки, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 719.

Игнатовцы, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 467.

Индыки, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 366, 367, 368, 382—387.

Исайки, с. Кіевской губ. Каневскаго у. 680, 685.

І.

Казимирка, м. Волынской губ. Ровенскаго у. 67.

Казимирокъ, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367, 437—440, 443, 447, 449, 665.

Казятинъ см. Гульва.

Каламаринка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 307—309.

Калиновка, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.

Калиновка, с. Подольской губ. Могилевскаго у. 129, 131—132.

Кальникъ, с. Кіевской губ. Липовецкаго у. 737.

Калюсъ, м. Подольской губ. Ушицкаго у. 620, 623, 625.

Каменець, г. Подольской губ. 97, 98, 99, 102—103, 104, 113—114, 121—122, 126, 129, 139, 174, 222, 256, 260, 329, 348—349, 364, 365, 371, 375, 381, 387, 390, 393, 394, 397, 398, 401, 403, 404, 407, 415, 418—419, 421, 423, 431, 450, 475, 478, 488, 499, 502—503, 511, 516, 517, 525—528, 531, 546, 552, 554, 559, 569, 571, 574, 575, 586, 603, 604, 605, 611, 629—632, 636, 638, 640—641, 645, 647, 651—653, 661, 669—672, 678, 681, 700, 701, 719—720, 721, 744, 750.

- Камень-Кошырскій, м. Волынской губ. Ковельскаго у. 76.
- Камышинъ, г. Саратовской губ. 701.
- Каневъ, г. Кіевской губ. 174, 679, 701.
- Капустяны, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 623.
- Карабчіевка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 110, 368, 448, 542, 554—556, 662, 669—671.
- Карапыши, с. Кіевской губ. Каневскаго у. 684.
- Карвасары, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
- Карпиловка, с. Волынской губ. Луцкаго у. 299.
- Карповцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 107, 110, 115, 404, 418, 419—423, 425—430, 443, 448, 458, 462, 472, 563.
- Касовка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 519, 522.
- Катериновка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 108, 457.
- Кидановка, с. Кіевской губ. Каневскаго у. 685.
- Кисели, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 399,
- Киселинъ, м. Волынской губ. Владимірскаго у. 76.
- Китай, страна, 277.
- Кіевское воеводство, 9—10, 65, 70, 133, 140—141, 142, 147, 163.
- Кіевъ, г. 519, 614, 701.
- Клеванъ, м. Волынской губ. Ровенскаго у. 67, 299.
- Климовцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 456.
- Клинець, с. Волынской губ. Овручскаго у. 725.
- Кнегининъ, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.
- Коблинъ, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 67.
- Кобыльна, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367.
- Ковель, г. Волынской губ. 76, 82—83.
- Козинъ, м. Волынской губ., Дубенскаго у. 57, 61, 71.
- Колки, м. Волынской губ. Луцкаго у. 67, 256. 271—272, 278, 280, 287, 288—291, 325, 326—329.
- Колодежно, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.
- Колодно, с. (бывшее м.) Волынской губ. Кременецкаго у. 57, 61.

Колыбань, с. Подольской губ. Летичевского у. 109.

Константиновъ Старый, г. Волынской губ. 57, 61, 460, 716.

Константинополь, г. въ Турціи, 244, 248, 253.

Конюхи, с. Волынской губ. Владимірскаго у. 67.

Копачевка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367, 432, 433 — 436.

Кораблевка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.

Корець, м. Волынской губ. Новгородволынскаго у. 57, 62, 67, 70, 80, 81, 214, 216 — 217.

Кормильчъ, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 547.

Коробіевка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 264 — 266, 268.

Коростятинъ, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 70.

Корсунъ, м. Кіевской губ. Каневскаго у. 686 — 687.

Корытница, м. Волынской губ. Владимірскаго у. 75.

Косцельники, с. въ Галиціи, Залещицкаго повѣта, 399.

Котошинъ, с. въ Галиціи, 666.

Коцюбинчики, с. въ Галиціи, Гусятинскаго повѣта, 589.

Кочубіевъ, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 564, 566, 592.

Кошаръ, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.

Краковъ, г. въ Польшѣ, 661.

Красиловъ, м. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 126, 367, 395 — 398, 399 — 400, 400 — 401, 417, 442, 445, 446, 460.

Красне, м. Подольской губ. Ямпольскаго у. 733.

Красногородка, с. Кіевской губ. Каневскаго у. 701 — 702.

Кременецкій повѣтъ, 52 — 60, 61 — 62, 63, 67, 71.

Кременецъ, г. Волынской губ. 31, 40, 44, 45, 48, 54 — 59, 61 — 62, 63, 64, 70, 71, 219, 236, 265, 266, 277, 303, 312, 313, 315, 317, 356, 363, 364, 370, 372, 374, 375, 376, 377, 386, 387, 389, 392, 394, 396, 431, 449, 461, 484 — 485.

Кречевъ, с. Волынской губ. Владимірскаго у. 76.

Кривачинцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 365, 372, 374, 375, 377, 444, 447.

- Кривинъ, с. Волынской губ. Острожскаго у. 57, 62, 67.
- Кругель, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.
- Крупецъ, м. Волынской губ. Дубенскаго у. 57, 61, 63.
- Крупы, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 67.
- Крыловъ, м. Люблинской губ. Грубешовскаго у. 76.
- Кугаевцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 117, 573.
- Кудринцы дольные, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.
- Кузьминецъ, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 117.
- Кузьминъ, м. Подольской губ. Проскуровскаго у. 444, 449, 456, 470—474, 662, 665.
- Кульчинцы, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.
- Кульчинъ, м. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 57, 61.
- Кумановка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 648.
- Кумановъ, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 366, 372, 374, 375, 377, 444, 445, 447.
- Куневъ, м. Волынской губ. Острожскаго у. 57, 62.
- Кунча, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 330—331, 332.
- Купель, м. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 366, 368.
- Купинъ, м. Подольской губ. Каменецкаго у. 106, 456, 541—549.
- Куптынцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
- Купчинцы, с. Кіевской губ. Липовецкаго у. 735—737.
- Куриловка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367.
- Куриловцы **Высшіе** и **Н. Низшіе**, с.с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 368, 444.
- Курники, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 366, 369, 461, 463.
- Куровечка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 447.
- Куровка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 447, 456.
- Куты, г. въ Галиціи, въ Коссовскомъ повѣтѣ, 104.
- Куча, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 505, 623.
- Кушнировка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 365, 366, 372, 374, 375, 376, 444, 446.

Л.

Лабунь, м. Волынской губ. Заславскаго у. 57, 62.

Лазучинъ, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 265, 368.

Лановцы, м. Волынской губ. Кременецкаго у. 57, 61.

Левковцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 448, 527, 528,
531, 535.

Лепешовка, предместье м. Ямполья, Волынской губ. Кременецкаго у.
314.

Летичевскій повѣтъ, 96—97, 111, 585, 705.

Летичевъ, г. Подольской губ. 132, 420, 427—430, 563.

Лехновка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 107, 115, 403,
404, 415, 418—419, 443, 526.

Лещаны, с. Волынской губ. Заславскаго у. 313.

Липки, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 204.

Литва, об. 73.

Литинка, с. Подольской губ. Литинскаго у. 501.

Литинъ, г. Подольской губ. 187, 729—732.

Литовижъ, с. Волынской губ. Владимірскаго у. 76.

Лобачевка, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 291.

Лоевцы, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 623.

Лоевъ, м. Минской губ. Рѣчицкаго у. 679.

Лозова, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 484—485.

Локачи, м. Волынской губ. Владимірскаго у. 71, 75.

Лука, с. Подольской губ. Литинскаго у. 595—598.

Луцкъ, г. Волынской губ. 2, 31, 32, 33, 35—37, 38—39, 40,
42, 43, 44, 47, 49, 51, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74,
99, 131, 135, 161, 163, 171, 177, 178, 187, 217, 220,
222—224, 226, 231, 235—236, 254, 255, 256, 268,
272, 273, 274, 277, 279, 285, 287, 298, 299, 318, 320,
321, 343, 347—351, 353, 386, 437.

Лучинецъ, с. Подольской губ. Могилевскаго у. 547.

Лысинъ, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 67.

Лысоводы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 582.

Лысянка, м. Кіевской губ. Звенигородскаго у. 197.

Львовъ, г. въ Галиціи, 403, 416, 418, 419, 451, 466, 475.
570, 574.

Любаръ, м. Волынской губ. Новгородволынскаго у. 57, 61, 712
713.

Любиковичи, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 226.

Любитовъ, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 67.

Люблинець, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.

Люблинь, г. 220, 381.

Лютаровка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.

Лянцкорона, м. Подольской губ. Каменецкаго у. 107, 122, 414,
448, 560, 562—590, 663—664, 665.

Лясковцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.

Ляховцы, м. Волынской губ. Острожскаго у. 57, 61, 302.

III

Малинь, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 343.

Маломолинцы, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 367.

Маначынъ, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 130, 135,
293, 368, 480—485.

Маріяновка, с. Подольской губ. Литинскаго у. 719.

Марковцы, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 365, 366.

Марковцы, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 467.

Мартынковцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 419, 517—522.

Масіевцы, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 466—467.

Матвійковцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 538.

Медвинъ, м. Кіевской губ. Каневскаго у. 690.

Медышевка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.

Межибожъ, м. Подольской губ. Летичевскаго у. 72, 109, 123, 126,
404, 431, 436, 455, 459.

Межиричъ, м. Кіевской губ. Черкасскаго у. 696.

Межиричъ-Корецкій, м. Волынской губ. Ровенскаго у. 67, 70, 214.

- Мезяковъ**, м. Подольской губ. Винницкаго у. 165, 173, 677—678.
- Мелевцы**, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.
- Мельница**, м. Волынской губ. Ковельскаго у. 67.
- Мизовъ**, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 76.
- Миргородъ**, г. Полтавской губ. 734.
- Мисайловка**, с. Кіевской губ. Каневского у. 681—682.
- Михалковецкая Слобода**, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 461, 462, 466.
- Михалковцы**, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 512, 535—541, 625, 634, 635.
- Михалполь**, м. Подольской губ. Летичевскаго у. 96, 111.
- Млыновъ**, м. Волынской губ. Дубенскаго у. 244.
- Могилевъ**, г. Подольской губ. 547.
- Могильна**, с. Подольской губ. Гайсинскаго у. 741, 749.
- Мокре**, с. Волынской губ. Заславскаго у. 79.
- Молдавія**, об. (въ текстѣ также Волощина) 137—138, 138—139, 618, 621, 623, 625, 627, 662, 741—744.
- Монастырокъ**, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 109, 449, 585, 612, 617—661, 665.
- Мончинцы**, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367, 401—402.
- Моньки**, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367.
- Морзковъ**, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 719.
- Морочь**, с. Минской губ. Мозырскаго у. 15.
- Москалевка**, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 368.
- Москва**, г. 218, 223, 224, 280.
- Мотренинскій монастырь**, Кіевской губ. Чигринскаго у. 697.
- Мошковцы**, с. Волынской губ. Житомирскаго у. 205.
- Муравица**, м. Волынской губ. Дубенскаго у. 341.
- Мыслинь**, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.
- Мытница**, с. Кіевской губ. Васильковскаго у. 151.
- Мясковска**, м. Подольской губ. Ольгопольскаго у. 562.

Н.

- Набржуска, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 67.
Нагоряны, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
Нападовка, с. Подольской губ. Винницкаго у. 735—738.
Невирковъ, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 201—214, 216
Невѣрка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.
Немиринцы, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368, 406.
Немировъ, м. Подольской губ. Брацлавскаго у. 174, 466, 704,
713, 717.
Несвичъ, с. Волынской губ. Луцкаго у. 66.
Николаевъ, м. Подольской губ. Проскуровскаго у. 130, 367, 384,
385, 431, 434—436, 494.
Новая Гребля, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.
Новоселки, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 377.
Норинскъ, м. Волынской губ. Овручскаго у. 725, 727.

О.

- Обычъ, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 344.
Ожоговцы, м. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 57, 552.
Озаринцы, с. Подольской губ. Могилевскаго у. 548.
Озденижъ, с. Волынской губ. Луцкаго у. 71.
Олексинецъ, м. Волынской губ. Кременецкаго у. 57, 61, 63.
Олексинецъ Подлѣсный, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 484,
499, 500, 548, 632, 638, 641, 643.
Олешинъ, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 418.
Олыка, м. Волынской губ. Дубенскаго у. 67, 70, 333.
Ольховецъ, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 117, 136, 419, 422.
Ольшана, м. Кіевской губ. Звенигородскаго у. 198, 746.
Омеляны, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 70.
Ордынцы, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.
Ормяны, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 616.
Осламовъ (въ текетѣ Асламовъ), с. Подольской губ. Ушицкаго у. 602.

Осса, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 76.

Остапковцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 456.

Островчаны, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121—122.

Острогъ, г. Волынской губ. 67, 79, 80, 81, 214, 223, 224, 228, 230, 455.

Острополь, м. Волынской губ. Новгородволынскаго у. 57, 62, 223, 712, 713.

Осьники (въ текстѣ Осьница), с. Волынской губ. Кременецкаго у. 294—295, 320—321.

Очаковъ, г. Херсонской губ. Одесскаго у. 734.

III.

Павликовцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 368, 452.

Паволочь, м. Кіевской губ. Сквирскаго у. 689.

Паневцы Мурованые, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.

Пархомовцы, с. Подольской губ. Летичёвскаго у. 367.

Пахутинцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 432, 433—436.

Пашуки, с. Волынской губ. Заславскаго у. 80.

Пеньковка, с. Подольской губ. Ямпольскаго у. 548.

Перекалы, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 71.

Переяславль, г. Полтавской губ. 721, 743, 745, 746.

Петриковцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 366, 372, 374, 375.

Печиська, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 368.

Печиська, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367.

Пиковъ, м. Подольской губ. Винницкаго у. 738.

Пилипы, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 365, 368, 382, 384, 387.

Пинскій повѣтъ, 73.

Пироговцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367.

Писаревка, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 339—340.

Писаревка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 365; 366, 458.

- Пляшова, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 71.
- Побережье обл. 620, 649, 651, 653.
- Погориловка, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 204.
- Подгайцы, г. въ Галиціи, 573.
- Подгорье, обл. 422, 508, 536, 573.
- Поддубцы, с. Волынской губ. Новгородволынскаго у. 70.
- Подзамче, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
- Подольское воеводство, 9—10, 18, 65, 70, 71, 94—96, 97—98, 99, 100, 101, 102, 104, 116, 122, 124, 125, 132—133, 136, 138—139, 414—416, 437, 502, 705, 745.
- Подрыжъ, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 273.
- Подсѣнно, с. Полтавской губ. Переяславскаго у. 721.
- Полонне, м. Волынской губ. Новгородволынскаго у. 57, 61, 689.
- Полѣсье, обл. 420, 713.
- Поляхова, с. Волынской губ. Заславскаго у. 312—313.
- Поморяны, г. въ Галиціи, Злочовскаго повѣта, 522.
- Поповка, с. Кіевской губ. Черкаскаго у. 696—697.
- Поповка, с. Подольской губ. Винницкаго у. 735, 737.
- Порицкъ, м. Волынской губ. Владимірскаго у. 75, 84.
- Почаевъ, м. Волынской губ. Кременецкаго у. 422, 547.
- Почапинцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 570, 580
- Преображенскіе фольварки, см. Сатановъ.
- Привротье, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 104.
- Примощаница, с. Подольской губ. Могилевскаго у. 110.
- Проскуровъ, г. Подольской губ. 96, 122, 365, 421—422, 440, 445, 459, 461, 462, 465, 613.
- Птычъ, село (бывшее мѣстечко) Волынской губ. Дубенскаго у. 57, 61.
- Пудловцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
- Пулины, м. Волынской губ. Житомирскаго у. 722.
- Пясечна, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 76.

Р.

- Рабіевка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 72, 115, 116, 364, 365, 369, 415, 417, 444, 445, 447, 454.
- Рава, г. въ Галиціи, 437.
- Радзеевцы, с. Подольской губ. Литинскаго у. 448, 552, 554, 665.
- Радзивиловъ, м. Волынской губ. Кременецкаго у. 57, 61, 63.
- Радовцы, г. въ Буксвинѣ, 623.
- Радомысль, г. Кіевской губ. 742—743, 745.
- Райковцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 456, 461, 462, 466, 471—473, 475, 476.
- Рафаловка, м. Волынской губ. Луцкаго у. 320—321.
- Рахмановъ, м. Волынской губ. Кременецкаго у. 344.
- Рахновка, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 471.
- Рашковъ, м. Подольской губ. Ольгопольскаго у. 449, 733, 741—751.
- Ревушки, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 76.
- Ридкодубы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 548.
- Ровно, г. Волынской губ. 67, 70.
- Рожище, м. Волынской губ. Луцкаго у. 72, 235, 247, 254, 255, 279.
- Рокитница, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.
- Романовъ, с. Волынской губ. Луцкаго у. 70.
- Ронкушевъ, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 104.
- Росоша, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 107, 115, 403—405, 411—413, 415, 443, 447, 448, 456, 458, 462, 467—468.
- Рудники, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.
- Ружинъ, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.
- Ружичанка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 107, 456, 458, 462, 466—467, 470—474, 476.
- Ружична, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 107, 420, 458, 462, 468—469, 476, 478.
- Русаловка, с. Кіевской губ. Уманскаго у. 690—691.

Рыбчинцы, с. Подольской губ. Литинского у. 719.

Рыпна, с. Подольской губ. Проскуровского у. 366.

Рыпки, с. Кіевской губ. Звенигородского у. 691.

Рыхты, с. Подольской губ. Каменецкого у. 122.

Рыхтянская Слободна см. на оборотъ.

С.

Савинцы, с. Подольской губ. Каменецкого у. 548, 549.

Садовъ, с. Волынской губ. Луцкого у. 225.

Санктпетербургъ, г. 277.

Саратовъ, г. 701.

Сарновъ, с. Подольской губ. Проскуровского у. 366, 456, 460—464, 478.

Сарны, с. Волынской губ. Ровенского у. 227.

Сатановъ, м. Подольской губ. Проскуровского у. 135, 224, 490—492, 519, 523—524. Предмѣстья: Богословна, Горбановка и Преображенскіе фольварки.

Свинна, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 368, 466, 612, 613, 616, 631, 637, 640, 642, 645, 649, 651, 653, 654.

Свиршковцы, с. Подольской губ. Каменецкого у. 117, 122.

Свойчевъ, с. Волынской губ. Владимірскаго у. 75.

Святець, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 72, 303, 374, 379, 383, 390, 393, 397.

Севруки, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 368.

Селець, с. Волынской губ. Владимірскаго у. 75.

Селище, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 76.

Семеновъ, с. Волынской губ. Острожскаго у. 247.

Серватынцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 545.

Сергіевка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 388—390.

Серебрія, с. (?) 662.

Сидоровъ, с. въ Галиціи, Гусятинскаго повѣта, 588—591.

Синява, м. Подольской губ. Литинскаго у. 713.

Ситница, с. Волынской губ. Луцкого у. 278—281, 283, 325.

- Скажинцы, с. Подольской губ. Могилевского у. 547.
- Скала, г. въ Галиціи, Борщевского повѣта, 104.
- Скальское староство, 588.
- Скаржинцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 421.
- Скурче, с. Волынской губ. Луцкаго у. 67.
- Слободка Рыхтянская, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.
- Слуцкъ, г. Минской губ. 15, 27, 408, 424, 575, 626, 667, 746.
- Случъ, р. правый притокъ Припяти, 456, 463.
- Смидынъ, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.
- Смила, м. Кіевской губ. Черкаскаго у. 197, 198, 697, 746.
- Собковцы, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367.
- Собятинъ, с. Волынской губ. Луцкаго у. 271.
- Соколовъ, с. въ Галиціи, Подгаецкаго повѣта, 489.
- Соколь, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.
- Сокуль, с. Волынской губ. Луцкаго у. 67.
- Солобковцы, м. Подольской губ. Ушицкаго у. 448, 497, 503, 505—
509, 529, 560—561, 565.
- Соломна, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 122, 550—551.
- Солпа Малая, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 204.
- Сорокодубы, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367.
- Спичинцы, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 367.
- Сребна, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 223.
- Ставчинцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 367.
- Станиславовъ, г. въ Галиціи, 508.
- Староселіе, с. Волынской губ. Луцкаго у. 255, 276—281.
- Стеблевъ, м. Кіевской губ. Каневскаго у. 701.
- Степанъ, м. Волынской губ. Ровенскаго у. 64.
- Стодульцы, с. Подольской губ. Литинскаго у. 448, 595—600, 665.
- Стрый, г. въ Галиціи, 508.
- Стырь, р. притокъ Припяти, 36.
- Студеница, м. Подольской губ. Ушицкаго у. 102, 128.
- Судылковъ, м. Волынской губ. Заславскаго у. 57, 62.
- Суражъ, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 251—252.

Суховцы, с. Волынской губ. Ровенскаго у. 317.

Сухоринцы, с. Волынской губ. Заславскаго у. 313.

Т.

Тайкуры, м. Волынской губ. Острожскаго у. 67.

Тарасовка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.

Тарнополь, г. въ Галиціи, 440, 519.

Тарноруда, м. Подольской губ. Проскуровскаго у. 107, 223, 224, 457, 521, 522, 550.

Татаринцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 531.

Татарыська, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.

Татарыська, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 122.

Теофильполь (прежде Чолганъ), м. Волынской губ. Старокопстантиновскаго у. 57, 61, 331.

Тептѣвка, д. Кіевской губ. Каневскаго у. 686—688.

Теремковцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 117.

Терешки, с. Подольской губ. Могилевскаго у. 517.

Терешковцы, с. Волынской губ. Старокопстантиновскаго у. 367.

Тарговица, м. Волынской губ. Дубенскаго у. 67, 71.

Торчинъ, м. Волынской губ. Луцкаго у. 71, 225.

Третельники, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 365, 367, 372, 374.

Тулинцы, с. Кіевской губ. Каневскаго у. 721.

Тутьчинъ, м. Подольской губ. Брацлавскаго у. 132, 137, 157, 159, 165, 174, 187, 597, 678, 749.

Турійскъ, м. Волынской губ. Ковельскаго у. 76.

Турчинцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 494—498.

Тучинъ, м. Волынской губ. Ровенскаго у. 67, 214.

Тывровъ, м. Подольской губ. Винницкаго у. 677.

У.

Увсія, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.

Углы, с. Подольской губ. Литинскаго у. 719.

Уговецкѣ, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.

Украина, об. 245, 340, 442, 493, 498, 504, 505, 506, 514—
517, 569, 570, 648, 667, 688, 697, 698, 706, 708.

Улановъ, м. Подольской губ. Литинскаго у. 719.

Уманщина, об. 741—742.

Умань, г. Кіевской губ. 174, 283, 328, 596, 602, 684.

Устье, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.

Фащівка, с. Подольской губ. Летичевскаго у. 464.

Фельштынъ, м. Подольской губ. Проскуровскаго у. 96, 126, 365,
443, 456, 457, 461, 463, 470, 473, 494, 496.

Фольварки, предмѣстья г. Каменца, 121.

Франкполь, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 456.

Хасковцы, с. Подольской губ. (?) 623.

Хащовата, м. Подольской губ. Гайсинскаго у. 196, 197.

Херсонъ, г. 115, 415, 452, 454, 735.

Хмелевка, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 268.

Хмелевъ, с. Волынской губ. Владимірскаго у. 71.

Хмельникъ, г. Подольской губ. Литинскаго у. 96, 137, 165, 170,
501, 673—678.

Хобултова, с. Волынской губ. Владимірскаго у. 71, 75.

Холмская земля, об. 65.

Хоминцы, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 372, 374, 375,
404, 452.

Хоровецъ, с. Волынской губ. Заславскаго у. 79.

Хорупань, с. Волынской губ. Дубенскаго у. 72, 244, 245, 247.

Хотинъ, г. Бессарабской губ. 562, 620.

Хохотза, с. Кіевской губ. Каневскаго у. 701.

Хребтіевъ, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 104.

III.

- Царицынъ, г. Саратовской губ. 701.
Целковцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121—122.
Цецыневка, с. Волынской губ. Кременецкаго у. 334—340.
Цыбулевка, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 121.
Цымбаловна, с. Подольской губ. Литинскаго у. 149, 704—720.
Цумань, с. Волынской губ. Луцкаго у. 299.

Ч.

- Чабаны, с. Подольской губ. Проскуровскаго у. 372, 375, 388,
390, 404, 419, 421, 447, 452.
Чаговъ, с. Кіевской губ. Липовецкаго у. 735.
Чанковъ, с. Подольской губ. Ушицкаго у. 108.
Чарнокозинцы, м. Подольской губ. Каменецкаго у. 122.
Чарторыйскъ, м. Волынской губ. Луцкаго у. 67, 187, 263.
Челгузовъ, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 247.
Чемеровцы, с. Подольской губ. Каменецкаго у. 117.
Чемерысы, с. Подольской губ. Могилевскаго у. 106, 109, 422.
Чемерысы Волоскіе, с. Подольской губ. Могилевскаго у. 511—517.
Чепелевка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 367.
Черемховъ, с. въ Галиціи, Коломыйскаго повѣта, 573.
Черкасы, с. Волынской губ. Ковельскаго у. 84.
Чернелевка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 365, 367,
384.
Чернобыль, м. Кіевской губ. Радомысльскаго у. 701.
Черный Островъ, м. Подольской губ. Проскуровскаго у. 548.
Чернявка, с. Волынской губ. Староконстантиновскаго у. 72, 115,
365, 366, 372, 374, 375, 376, 415, 433, 441.
Черче, м. Подольской губ. Каменецкаго у. 583.
Чечельникъ, м. Подольской губ. Ольгопольскаго у. 197, 570.
Чигринъ, г. Кіевской губ. 174.
Чолганъ, см. Теофильноль.

Чорная, с. Подольской губ. Каменецкого у. 104.

Чудиновцы, с. Подольской губ. Литинского у. 719.

Чудновъ, м. Волынской губ. Житомирского у. 217—218, 501, 722.

Чухели, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 367.

III.

Шаравка, м. Подольской губ. Проскуровского у. 96, 111, 403, 420, 448, 456, 458, 459, 461, 462, 465, 525—534, 665.

Шаравочка, с. Подольской губ. Проскуровского у. 461, 466.

Шаргородъ, м. Подольской губ. Могилевского у. 129, 131—132, 403, 407, 625, 742, 745.

Шатава, м. Подольской губ. Каменецкого у. 122.

Шестовцы, с. Подольской губ. Каменецкого у. 122.

Шибенне, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 368,

Шпановъ, с. Волынской губ. Ровенского у. 67.

Шпола, м. Киевской губ. Звенигородского у. 174.

Шумовцы, с. Подольской губ. Летичевского у. 107, 126, 367 449, 456, 457—459, 459—474, 477, 653.

Шумскъ, м. Волынской губ. Кременецкого у. 57, 62, 247, 302—303, 377.

Шуткевцы, с. Подольской губ. Каменецкого у. 121.

III.

Щеглевка, село вымышленное, 455, 456, 461, 462, 463, 465.

Ю.

Юрковка, с. Киевской губ. Звенигородского у. 198.

Юрковцы, с. Подольской губ. Каменецкого у. 117.

Юськовцы, с. Волынской губ. Кременецкого у. 219.

Юхимовцы, с. Подольской губ. Проскуровского у. 365, 368, 388—390, 557.

Я.

Яблонка, с. Волынской губ. Луцкого у. 271—273.

Яблоновка, с. Подольской губ. Литинского у. 149, 704—719.

Яворовцы, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 395—398.

Ягорликъ, м. Подольской губ. Балтского у. 744.

Ялтушновъ, см. Елтушковъ.

Ямполь, м. Волынской губ. Кременецкого у. 57, 61, 72, 314,
331, 357.

Янковцы, с. Подольской губ. Летичевского у. 368, 634, 643, 646—
647, 650.

Яновка, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 368.

Янушовцы, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 482.

Янчинцы, с. Подольской губ. Каменецкого у. 121.

Ярмолинцы, м. Подольской губ. Проскуровского у. 458, 499,
500, 561.

Ярославичи, с. Волынской губ. Дубенского у. 71.

Яссы, г. въ Молдавіи, 134, 194—195, 733.

Яськовцы, с. Подольской губ. Летичевского у. 111.

Яковцы, с. Волынской губ. Староконстантиновского у. 135, 293,
448, 484.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

	Стр.
1. Постановленіе сейма, которымъ, въ виду тревожныхъ слуховъ объ угрожающемъ волненіи крестьянъ въ русскихъ воеводствахъ, предписывается порядковымъ комиссіямъ этихъ воеводствъ принять мѣры для сохраненія общественнаго порядка и безопасности. Сеймъ предоставляетъ въ распоряженіе порядковыхъ комиссій военныя силы и запрещаетъ пропускать черезъ таможи транспорты оружія и боевыхъ припасовъ. 1789 г., февраля 23.	1.
2. Универсалъ сеймовыхъ маршаловъ къ порядковымъ комиссіямъ воеводствъ: кіевскаго, волынскаго, подольскаго и брацлавскаго, опредѣляющій средства и способы дѣйствія этихъ комиссій. 1789. Февраля 23	3.
3. Универсалъ фінансовой комиссіи, запрещающій пропускать оружіе черезъ пограничныя таможи безъ предварительнаго на то разрѣшенія мѣстныхъ порядковыхъ комиссій. 1789. Февраля 23.	6.
4. Отношеніе сеймовыхъ маршаловъ къ подольскому воеводству, предлагающее гражданскимъ властямъ содѣйствовать усиліямъ военныхъ командъ для сохраненія общественнаго спокойствія, также предписывающее помѣщикамъ не взыскивать съ крестьянъ подати, которую обязались вносить дворяне. 1789. Апрѣля 3.	7.
5. Предписаніе военной комиссіи генералу Потоцкому, начальнику Украинско Подольской дивизіи, о томъ, чтобы онъ устроилъ военные разѣзды въ запятыхъ его дивизіей областяхъ. Разѣзды должны зорко слѣдить за всякими проявленіями волненія и арестовать всѣхъ подозрительныхъ лицъ, особенно мона-	

- ховъ и погонщиковъ, пришедшихъ безъ паспортовъ изъ за русской границы. 1789. Апрѣля 3. 9
6. Предписаніе сеймовыхъ маршаловъ Кременецкому городскому суду, требующее немедленно судить всѣхъ лицъ, обвиненныхъ въ подстрекательствѣ къ возстанію, не стѣсняясь сроками, назначенными для судебныхъ засѣданій. 1789. Апрѣля 5. 10
7. Универсалъ сеймовыхъ маршаловъ, оповѣщающій новый законъ, изданный сеймомъ подъ заглавіемъ «Обезпеченіе общественнаго спокойствія».—Въ силу этого закона русскіе купцы должны имѣть свидѣтельство отъ польскихъ властей на право торговли въ Польшѣ, всѣ же лица, пребывающія въ Польшѣ безъ свидѣтельствъ: монахи, коробейники и извозчики, должны удалиться за границу въ двухнедѣльный срокъ. Православные духовные должны принести присягу на вѣрность польскому правительству и обязаны упоминать на ектеніи польскаго короля и не упоминать иностранныхъ монарховъ. 1789. Апрѣля 18 12
8. Присяга принесенная православнымъ духовенствомъ Слунскаго округа на вѣрность королю и рѣчиносполитой 1789 г. (безъ означенія числа) 15
9. Распоряженіе финансовой комиссіи, предписывающее таможеннымъ чиновникамъ правила о пропускѣ русскихъ купцовъ черезъ границу. 1789. Апрѣля 24 16
10. Отношеніе сеймовыхъ маршаловъ къ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, приглашающее ее принимать дѣятельныя, но, по мѣрѣ возможности, краткія мѣры для сохраненія общественнаго спокойствія. 1789. Апрѣля. 28 18
11. Универсалъ сеймовыхъ маршаловъ, призывающій всѣхъ жителей сообщать властямъ всѣ замѣченныя ими признаки предполагаемаго крестьянскаго волненія и предписывающій, чтобы всѣ обвиненные въ участіи въ этихъ волненіяхъ судимы были исключительно городскими и земскими судами. 1789. Мая 13. 20
12. Распоряженіе финансовой комиссіи о томъ, чтобы таможенные чиновники снабжали конвоемъ обозы русскихъ купцовъ, слѣдующіе черезъ границу въ Польшу. 1789. Мая 22 22
13. Постановленіе сейма, которымъ назначается сеймовая комиссія для разсмотрѣнія дѣлъ о предполагаемомъ крестьянскомъ бунтѣ и опредѣляется образъ дѣйствія этой комиссіи. 1789. Мая 28 23

14. Предписаніе сеймовой комиссіи городскимъ судамъ, поручающее имъ производить слѣдствія по дѣламъ о крестьянскомъ волненіи и требующее, чтобы судъ, при допросѣ духовныхъ лицъ, предлагалъ имъ вопросы, составленные сеймовою комиссіею. 1789. Іюня 15 26
15. Распоряженіе сеймовой комиссіи, посланное Каменецкому городскому суду, предписывающее ему всѣ допросы и приговоры по дѣламъ лицъ, обвиненныхъ въ бунгѣ, присылать въ сеймовую комиссію и воздержаться отъ приведенія въ исполненіе приговоровъ. 1789. Августа 12 28
16. Предписаніе сеймовой комиссіи каменецкому городскому суду о томъ, чтобы онъ доставилъ подробныя свѣдѣнія о паспортахъ, выданныхъ имъ русскимъ купцамъ и о припесеніи присяги православными духовными лицами. 1789. Октября 17. 29
17. Универсалъ порядковой комиссіи Волынскаго воеводства къ волыпскимъ помѣщикамъ, предписывающій имъ: снарядить на свой счетъ въ осмидневный срокъ милицію, подвергнуть обыску коробейниковъ и крестьянъ, и всѣхъ заподозренныхъ лицъ арестовать, отобрать у крестьянъ оружіе и не выѣзжать изъ своихъ домовъ. 1789. Марта 31 30
18. Универсалъ порядковой комиссіи Волынскаго воеводства къ безземельнымъ дворянамъ, приглашающій ихъ запастись оружіемъ и съѣхаться въ повѣтовые города. 1789. Марта 31 33
19. Постановленіе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, объявляющее городъ Луцкъ въ осадномъ положеніи и предписывающее мѣры для вооруженія мѣщанъ и наблюденія за безопасностью. 1789. Марта 31 35
20. Распоряженіе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства о томъ, чтобы дворяне и духовныя лица, живущіе въ Луцкѣ, запаслись огнестрѣльнымъ оружіемъ, чтобы они вооружили своихъ слугъ, а также старшихъ учениковъ училищъ. 1789. Марта 31 37
21. Постановленіе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, которымъ воспрещается продавать во всемъ воеводствѣ: порохъ, сѣру, селитру и свинецъ, и предписывается свезти эти матеріалы въ Луцкъ, Владиміръ и Кременецъ; евреи приглашаются сообщать помѣщикамъ и комиссіи всѣ, замѣченныя ими, проявленія волненія среди крестьянъ. 1789. Марта 31. 39

22. Отношеніе порядновой комиссіи Волынскаго воеводства, къ такой-же комиссіи воеводства Подольскаго, извѣщающее о томъ, что въ краѣ разсѣяны 4,000 раскольниковъ, которые организуютъ общее возстаніе крестьянъ къ концу великаго поста. Волынская комиссія проситъ Подольскую принять мѣры для поимки этихъ раскольниковъ и сообщать ей извѣстія, касающіяся предполагаемаго возстанія. 1789. Марта 31. 41

23. Распоряженіе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, предписывающее помѣщикамъ собрать съ крестьянъ фуражъ въ достаточномъ количествѣ для приближающихся отрядовъ польскаго войска. 1789. Апрѣля 7. 43

24. Актъ избранія дворянами Кременецкаго повѣта чашника кременецкаго, Матѳея Лагановскаго, начальникомъ милиціи Кременецкаго повѣта, на мѣсто отсутствующаго кременецкаго хорунжія. 1789. Апрѣля 10. 44

25. Отношеніе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства къ такой-же комиссіи воеводства Брацлавскаго, содержащее извѣщеніе объ арестованіи, допросахъ и казни коробейниковъ и объ устройствѣ воеводской милиціи. 1789. Апрѣля 10 46

26. Универсалъ чашника Кременецкаго, Матѳея Лагановскаго, къ дворянамъ Кременецкаго повѣта, требующій, чтобы помѣщики присылали въ Кременецъ снаряженныхъ ими милиціонеровъ и чтобы чиншове шляхтичи являлись туда съ оружіемъ. 1789. Апрѣля 10. 47

27. Письмо предсѣдателя Волынской порядковой комиссіи къ кременецкому чашнику, Матѳею Лагановскому, извѣщающее его о томъ, что комиссія одобряетъ принятыя имъ мѣры, а также о томъ, что возвратился кременецкій хорунжій, должность котораго исполнялъ Лагановскій. 1789. Апрѣля 13 49

28. Отношеніе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства къ такой-же комиссіи воеводства Подольскаго, извѣщающее о заключеніи подъ стражу всѣхъ коробейниковъ, о казни одного раскольника и нѣсколькихъ крестьянъ и объ убіеніи дворянъ Вылежинскихъ. 1789. Апрѣля 17. 50

29. Постановленіе сеймика Кременецкаго повѣта, опредѣляющее подробности устройства повѣтовой милиціи. 1780. Апрѣля 25. 52

30. Универсалъ кременецкаго хорунжія, Войтеха Свентославскаго, начальника милиціи Кременецкаго повѣта, заключающій требованіе, чтобы всѣ помѣщики повѣта доставили милиціонеровъ, которыхъ они обязаны вооружить. 1789. Апрѣля 25. 60

31. Распоряженіе Кременецкаго хорунжія, Войтеха Свентославскаго, о назначеніи помощникомъ начальника милиціи въ Кременецѣ и окрестности дворянина Іосифа Каменскаго. 1789. Апрѣля 27. 63

32. Постановленіе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, опредѣляющее составъ, организацію и дѣятельность воеводской милиціи. 1789. Мая 5. 64

33. Постановленіе порядковой комиссіи объ устройствѣ почтоваго сообщенія между Луцкомъ, Житоіромъ, Владиміромъ и Кременцемъ. 1789. Мая 6. 70

34. Отношеніе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства къ такой-же комиссіи воеводства Подольскаго, содержащее извѣстія объ арестованныхъ лицахъ и ихъ показаніяхъ. 1789. Мая 6. 71

35. Распоряженіе сейма о томъ, чтобы опубликовать имена тѣхъ лицъ, которыя исполнили распоряженіе комиссіи о доставкѣ милиціантовъ. 1789. Мая 9 73

36. Постановленіе сеймика Владимірскаго повѣта, которымъ рѣшено продлить существованіе земской милиціи еще на два мѣсяца (до 1 Августа) и установлены подробности ея организаціи. 1789. Мая 20 74

37. Счетъ издержекъ, употребленныхъ на обмундировку и вооруженіе воеводскихъ милиціонеровъ. 1789. Мая 30 79

38. Циркулярное посланіе начальника земской милиціи Ковельскаго округа къ помѣщикамъ того-же округа, попуждающее ихъ доставить милиціантовъ, которыхъ они обязаны снарядить. 1789. Іюня 3. 82

39. Универсалъ порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, побуждающій помѣщиковъ, не приславшихъ милиціонеровъ,

поспѣшить ихъ высылкою, также требующій доставки фуража для содержанія войска, побуждающій исполнять мѣры предосторожности, установленныя комиссіею и требующій немедленной отсылки въ комиссію всѣхъ арестованныхъ коробейниковъ. 1789. Июня 9	84
40. Постановленіе собранія дворянъ Волынскаго воеводства, предписывающее порядковой комиссіи распустить земскую милицію. 1789. Июля 1	89
41. Постановленіе порядковой комиссіи Волынскаго воеводства, которымъ земская милиція распускается по домамъ. 1789, іюля 2	92
42. Универсалъ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, оповѣщающій дворянъ этого воеводства о томъ, что сеймомъ возложена на комиссію обязанность принимать мѣры противъ предполагаемаго крестьянскаго волненія. Комиссія предлагаетъ помѣщикамъ слѣдить за настроеніемъ крестьянъ и кроткимъ съ ними обращеніемъ не подавать повода къ раздраженію. 1789. Марта 23	94
43. Просьба помѣщиковъ Летичевскаго повѣта, о присылкѣ въ этотъ повѣтъ отряда войска. 1789. Апрѣля 9.	96
44. Циркуляръ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, сообщающій дворянамъ тревожныя вѣсти, полученныя отъ Волынской комиссіи и предписывающій имъ обезоружить крестьянъ, устроить за ними надзоръ и арестовать всѣхъ подозрительныхъ лицъ. 1789. Апрѣля 10	97
45. Письмо порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ такой же Волынской комиссіи съ извѣщеніемъ о принятыхъ первою мѣрахъ предосторожности. 1789. Апрѣля 10	99
46. Распоряженіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства объ отправкѣ въ разѣзды отрядовъ Каменецкаго гарнизона. 1789. Апрѣля 10.	99
47. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ уніятскому духовенству, приглашающее его способствовать умиротворенію умовъ. 1789. Апрѣля 11.	100

48. Объявленіе порядковой комиссіи Подольскаго воевод-
ства о томъ, что она предприняла нужныя мѣры предосторож-
ности въ виду слуховъ о крестьянскомъ волненіи. 1789.
Апрѣля 13. 101
49. Отношеніе полковника Ганицкаго, коменданта Каменец-
кой крѣпости, къ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства,
въ которомъ онъ заявляетъ, что гарнизонъ Каменецкій слишкомъ
ослабленъ разсылкою разъѣздовъ и вслѣдствіе того недостаточенъ
для обереганія многочисленныхъ арестантовъ, содержащихся въ
крѣпости. Потому комендантъ проситъ комиссію принять нѣко-
торыя мѣры предосторожности. 1789. Апрѣля 13. 102
50. Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воевод-
ства относительно мѣръ предосторожности, указанныхъ ей комен-
дантомъ Каменецкой крѣпости, полковникомъ Ганицкимъ. 1789.
Апрѣля 15 104
51. Донесеніе порядковой комиссіи Подольскаго воевод-
ства сейму, заключающее перечисленіе мѣръ, принятыхъ комис-
сіею, для обеспеченія общественнаго спокойствія 1789. Апрѣля 16. 104
52. Выписка изъ протоколовъ засѣданій порядковой комис-
сіи Подольскаго воеводства относительно произведенныхъ ею до-
просовъ подсудимымъ. 1789 года, съ 20 апрѣля по 2 іюня . . . 106
53. Письмо дворянъ Летичевского повѣта къ порядковой
комиссіи Подольскаго воеводства, требующее болѣе энергиче-
скихъ мѣръ противудѣйствія предполагаемому крестьянскому вол-
ненію. 1789. Апрѣля 20. 111
54. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воевод-
ства къ такой же комиссіи воеводства Волынскаго, заключаю-
щее изъясненіе благодарности за сообщенныя извѣстія и заявле-
ніе, что изъ произведенныхъ допросовъ Подольская комиссія
пришла къ заключенію, что предполагаемое крестьянское возста-
ніе не было организовано. 1789. Апрѣля 23 112
55. Просьба Каменецкаго магистрата, поданная въ Подоль-
скую порядковую комиссію, указывающая на неудобство накоп-
ленія большого количества арестантовъ въ Каменецкой крѣпости

и предлагающая казнить подсудимыхъ для устрашенія другихъ.

1789. Апрѣля 27. 113

56. Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства о томъ, что комиссія не считаетъ себя въ правѣ казнить арестантовъ безъ ясно доказанныхъ уликъ ихъ виновности, единственно для устрашенія другихъ лицъ, какъ о томъ просилъ Каменецкій магистратъ. Комиссія предлагаетъ магистрату, въ виду его тревоги, устроить ночные патрули изъ мѣщанъ.

1789. Апрѣля 27. 113

57. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ такой же комиссіи воеводства Волынскаго, содержащее свѣдѣнія о показаніяхъ Андрея Бондаря и просьбу о присылкѣ показаній крестьянина Кирилла, относящихся къ жителямъ Подольскаго воеводства. 1789. Апрѣля 29. 114

58. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ такой же комиссіи воеводства Брацлавскаго, содержащее извѣстіе о показаніяхъ арестантовъ: Андрея Бондаря и крестьянина Кирилла. 1789. Апрѣля 30. 116

59. Прошеніе помѣщиковъ, живущихъ въ окрестности Гусятина, въ которомъ они заявляютъ свое безпокойство по поводу тревожныхъ слуховъ и просятъ порядковую комиссію прислать въ ихъ околодокъ отрядъ войска. 1789. Въ началѣ мая. 117

60. Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, запрещающее канцеляристамъ разглашать и выдавать копіи допросовъ, производимыхъ въ комиссіи и получаемыхъ ею извѣстій; также отказъ выдать коменданту Каменецкой крѣпости допросы, произведенные арестанту Андрею Бондарю. 1789. Мая 5—6 118

61. Отношеніе Каменецкаго коменданта, полковника Ганицкаго, въ порядковую Подольскую комиссію, указывающее на необходимость организовать земскую почту для облегченія сношеній съ военными начальниками. Отвѣтъ комиссіи, извѣщающій коменданта о томъ, что сдѣлапо распоряженіе о правильномъ устройствѣ земской почты. 1789, Мая 11 119

62. Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства объ учрежденіи земской почты, содержащее перечень станцій и распредѣленіе почтовой повинности. 1789. Мая 11. 120

63. Рапортъ, присланный въ Подольскую порядковую комиссію поручикомъ Мадейскимъ, начальникомъ отряда, посланнаго въ разъѣздъ въ Подольское воеводство. 1789. Мая 11. . . . 122

64. Письмо порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ уніятскому Львовскому епископу, требующее его пріѣзда въ Каменецъ для того, чтобы усмирить своимъ авторитетомъ заблуждающихся уніятскихъ духовныхъ и мірянъ. 1789. Мая 11 . . . 124

65. Универсалъ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, предлагающій помѣщикамъ пересылать бесплатно пакеты, отправляемые начальниками военныхъ отрядовъ и отпускать имъ провіантъ по пониженнымъ цѣнамъ. 1789. Мая 13. 125

66. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ поручику Мадейскому, предлагающее ему направить свой разъѣздъ въ окрестности Межибожа и Красилова. 1789. Мая 13. 126

67. Частное письмо помѣщика Вилямовскаго о томъ, что бессарабскіе крестьяне подъ предлогомъ рыбной ловли перевозятъ на свой берегъ на лодкахъ крестьянъ, бѣгущихъ изъ Подоліи. 1789. Мая 17 127

68. Отношеніе въ порядковую комиссію Подольскаго воеводства отъ имени помѣщика Вилямовскаго, извѣщающее о томъ, что крестьяне изъ бессарабскаго берега перевозятъ ночью на лодкахъ подольскихъ крестьянъ, бѣгущихъ въ Бессарабію. Вилямовскій проситъ, чтобы комиссія распорядилась, дабы военныя команды этому воспротивились. 1789. Мая 18. 128

69. Отношеніе въ порядковую Подольскую комиссію дворянина Борженцкаго съ просьбою прислать въ м. Шаргородъ къ 23 іюня отрядъ войска, такъ какъ къ этому дню стекается въ сосѣднее село Калиповку нѣсколько тысячъ крестьянъ на храмовой праздникъ. 1789. Мая 18 129

70. Рапортъ въ порядковую Подольскую комиссію поручика Мадейскаго, извѣщающій о томъ, что, во время разъѣзда, онъ не замѣтилъ тревожныхъ явленій. Отвѣтъ комиссіи заявляющій Мадейскому благодарность. 1789. Мая 24—26 130

71. Отношеніе Подольской порядковой комиссіи къ генералу Держку съ просьбой послать отрядъ войска въ м. Шарго-

родъ къ 23 іюня въ виду храмоваго праздника въ селѣ Калиновкѣ, къ которому стекается множество народа. 1789 Мая 26. 131

72. Письмо Станислава-Щаснаго Потоцкаго къ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, въ которомъ онъ высказываетъ предположеніе, что вся тревога, относительно предполагаемаго крестьянскаго возстанія, основана лишь на неосновательныхъ слухахъ. 1789. Мая 28 132

73. Отношеніе Подольской порядковой комиссіи къ такой-же комиссіи Кіевскаго воеводства, содержащее перечень мѣръ предосторожности, принятыхъ въ Подоліи и сообщеніе о показаніяхъ арестованныхъ лицъ. 1789. Мая 28 133

74. Рапортъ въ порядковую Подольскую комиссію поручика Мадейскаго съ отчетомъ о разъѣздѣ, съ указаніемъ, что волненіе улегается гораздо лучше вслѣдствіе кроткаго обращенія съ населеніемъ; сообщаются свѣдѣнія объ арестѣ жителей въ селѣ Маначинѣ. 1789, мая 29 135

75. Рапортъ въ порядковую Подольскую комиссію поручика Мадейскаго, свидѣтельствующій о совершенномъ спокойствіи края. 1789. Іюня 1. 136

76. Отношеніе порядковой Подольской комиссіи къ поручику Мадейскому, заявляющее ему благодарность за его образъ дѣйствій и предоставляющее ему выборъ маршрута для дальнѣйшихъ разъѣздовъ. 1789. Іюня 2 136

77. Отношеніе порядковой Подольской комиссіи къ бригадному генералу Держку, содержащее соображенія о распредѣленіи военныхъ отрядовъ въ воеводствѣ. 1789. Іюня 2 137

78. Докладъ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства сейму: комиссія указываетъ на то, что она вела дѣло противудѣйствія крестьянскому волненію дѣятельно но осторожно, виновныхъ въ немъ не нашла. Нѣкоторые крестьяне оказались лишь виновными въ произнесеніи дерзкихъ словъ въ пьяномъ видѣ, священники были оговорены несправедливо. Потому комиссія обращается въ сеймъ только съ просьбою расположить войска вдоль Днѣстра для предотвращенія эмиграцій крестьянъ въ Молдавію. 1789. Іюня 4. 138

79. Универсалъ порядковой комиссіи Кіевскаго воеводства, предписывающій помѣщикамъ принять мѣры предосторожности противъ предполагаемаго крестьянскаго волненія. 1789. Марта 15. 140

80. Отношеніе порядковой комиссіи Кіевскаго воеводства къ такой-же Брацлавской комиссіи съ просьбою обмѣниваться извѣстіями, относящимися къ предполагаемому крестьянскому волненію. 1789. Апрѣля 3 142

81. Представленіе комменданта житомирскаго гарнизона, капитана Овсинскаго, кіевскому городскому суду, указывающее на большое скопленіе арестантовъ въ Житомирѣ, для охраненія которыхъ гарнизонъ не имѣетъ достаточныхъ силъ. Потому капитанъ проситъ судъ ускорить разсмотрѣніе дѣлъ подсудимыхъ. 1789. Апрѣля 18. 143

82. Отношеніе порядковой комиссіи Кіевскаго воеводства къ такой же Брацлавской комиссіи. Кіевская комиссія заявляетъ о принятыхъ ею мѣрахъ предосторожности, свидѣтельствуется о томъ, что въ воеводствѣ господствуетъ совершенное спокойствіе и указываетъ, какъ на единственное серьезное дѣло — на арестъ протоіерея Андріевскаго. 1789. Апрѣля 30. 145

83. Универсалъ порядковой комиссіи Кіевскаго воеводства, побуждающій помѣщиковъ исполнять мѣры предосторожности, предписанныя комиссіею. 1789. Мая 13 147

84. Отношеніе порядковой комиссіи Кіевскаго воеводства къ такой же Брацлавской комиссіи съ извѣщеніемъ о томъ, что православные жители не исполняютъ присяги, возложенной на нихъ постановленіемъ сейма и что возникло новое дѣло, свидѣтельствующее о политическомъ заговорѣ въ средѣ крестьянъ, явствующее изъ показаній крестьянъ въ имѣніяхъ помѣщика Шашкевича. 1789. Мая 20 148

85. Приказъ генерала Любовидзкаго начальнику пограничной военной стражи, предписывающій ему не пропускать изъ за русской границы вооруженныхъ отрядовъ, военныхъ припасовъ и даже отдѣльных лицъ, не имѣющихъ свидѣтельствъ на право занятія торговлею, выданныхъ таможеннымъ начальствомъ. 1789. Юня 18 150

86. Универсалъ порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства, предписывающій мѣры предосторожности противъ предполагаемаго крестьянскаго волненія 1789. Марта 24. 151

87. Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ генералу артиллеріи Потоцкому съ просьбою прислать отрядъ войска въ Винницу для охраны комиссіи и сдѣлать распоряженіе, чтобы другіе военные отряды оказывали содѣйствіе комиссіи въ случаѣ требованія. 1789. Марта 24. 155

88. Отвѣтъ Станислава Счастливаго Потоцкаго, ген. арт. порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства. Потоцкій обѣщаетъ усилить гарнизонъ Винницы и, оказывать комиссіи военное содѣйствіе въ случаѣ нужды; вмѣстѣ съ тѣмъ опъ высказываетъ убѣжденіе, что крестьяне вовсе не думаютъ о возстаніи и заявляетъ, что онъ не намѣренъ тревожить ихъ бесполезными обысками. 1789. Марта 29. 156

89. Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ ген. арт. Потоцкому съ вторичною просьбою оказать комиссіи содѣйствіе. 1789. Марта 29. 158

90. Письмо Станислава Счастливаго Потоцкаго ген. арт. къ Брацлавской порядковой комиссіи; опъ повторяетъ свое обѣщаніе содѣйствовать комиссіи, но вмѣстѣ съ тѣмъ указываетъ, что тревожное состояніе дворянъ основано исключительно на неосновательныхъ слухахъ, толкахъ пьяныхъ людѣй и ложныхъ допосахъ, и, что комиссія успѣшнѣе всего усмирить тревогу, поставшись разсѣять пустые слухи. 1789. Апрѣля 2 159

91. Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ С. С. Потоцкому, генералу артиллеріи, съ просьбою ускорить присылку въ Винницу обѣщаннаго отряда войска и съ сообщеніемъ тревожныхъ вѣстей, полученныхъ изъ Волини. 1789. Апрѣля 3 160

92. Универсалъ порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства, предписывающій обыскивать коробейниковъ, конфисковать оружіе, если у нихъ таковое окажется, и, въ случаѣ подозрѣнія, арестовать ихъ. 1789. Апрѣля 4 162

93. Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ такой же комиссіи Кіевскаго воеводства, заключающее

сообщеніе о дѣйствіяхъ Брацлавской комиссіи и указаніе на тревожныя вѣсти, полученныя изъ Волыни. 1789. Апрѣля 4. . . . 163

94. Отношеніе порядковой Брацлавской комиссіи къ хорунжему Любовидзкому, требующее, чтобы онъ немедленно явился съ своимъ отрядомъ въ Винницу. 1789. Апрѣля 5 164

95. Письмо С. С. Потоцкаго, ген. арт., въ порядковую Брацлавскую комиссію, извѣщающее ее о томъ, что Потоцкій отправилъ военные отряды, согласно желанію комиссіи, въ Винницу и Хмельникъ. 1789. Апрѣля 5. 165

96. Универсалъ Брацлавскаго подкоморія, Богдана Островскаго, созывающій дворянъ Брацлавскаго воеводства на съѣздъ для обсужденія мѣръ противудѣйствія предполагаемому крестьянскому волненію. 1789. Апрѣля 6. 166

97. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ такой же комиссіи Волынской съ изъявленіемъ тревоги по поводу невозможности открыть слѣды заговора въ Брацлавщинѣ и съ просьбою сообщить болѣе точныя указанія о фактахъ, обнаруженныхъ на Волыни. 1789. Апрѣля 6. 168

98. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ С. С. Потоцкому ген. арт., извѣщающее его о убіеніи дворянъ Вылежинскихъ и вновь требующее усиленія гарнизона г. Винницы. 1789. Апрѣля 6 169

99. Письмо С. С. Потоцкаго, генер. арт. къ порядковой Брацлавской комиссіи, извѣщающее ее объ отправкѣ военныхъ отрядовъ въ Винницу. 1789. Апрѣля 6 170

100. Отношеніе порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства къ такой же комиссіи Волынской съ изъявленіемъ сожалѣнія о невозможности открыть крестьянскій заговоръ въ Брацлавщинѣ и съ просьбою сообщить подробныя извѣстія о волынскихъ событіяхъ. 1789. Апрѣля 7 171

101. Письмо Брацлавской порядковой комиссіи къ хорунжему Любовидзкому, содержащее выговоръ за неисполненіе требованія комиссіи и угрозу привлечь его къ судебной отвѣтственности. 1789. Апрѣля 7 172

102. Отношеніе С. С. Потоцкаго генер арт. въ порядковую Брацлавскую комиссію, извѣщающее объ отправкѣ военнаго отряда въ Винницу, разъясняющее дѣло объ убіеніи Вылежинскихъ и совѣтующее комиссіи относиться болѣе хладнокровно къ текущимъ событіямъ. 1789. Апрѣля 8. 173

103. Постановленіе сеймика воеводства Брацлавскаго. Сеймикъ находитъ, что предполагаемая опасность крестьянскаго возстанія не подтверждается никакими точными данными и считаетъ общественное спокойствіе воеводства вполне обеспеченнымъ. 1789. Апрѣля 15. 174

104. Рапортъ порядковой Брацлавской комиссіи, представленный сейму. Комиссія представляетъ отчетъ о своихъ дѣйствіяхъ и заявляетъ сомнѣніе въ основательности слуховъ о предполагаемомъ крестьянскомъ возстаніи. 1789. Апрѣля 16. 177

105. Отношеніе порядковой Брацлавской комиссіи къ такой же комиссіи Волынской, извѣщающее о томъ, что состоявшійся съѣздъ Брацлавскихъ дворянъ убѣдился въ неосновательности слуховъ о предполагаемомъ крестьянскомъ возстаніи и рѣшился разсѣять эти слухи и воздержаться отъ устройства земской милиціи, такъ какъ напрасная тревога дворянъ можетъ сама по себѣ вызвать крестьянское волненіе. Брацлавская комиссія проситъ Волынскую сообщить ей документы, на основаніи которыхъ казнены были на Волыни подсудныя лица и вообще основанія тревожныхъ, сообщенныхъ Волынскою комиссіею, слуховъ 1789. Апрѣля 16. 180

106. Универсалъ порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства, успокаивающій дворянъ увѣреніемъ о несостоятельности слуховъ на счетъ предполагаемаго крестьянскаго возстанія и предписывающій нѣкоторыя мѣры предосторожности. 1789. Апрѣля 18 183

107. Отношеніе порядковой Брацлавской комиссіи къ такой же комиссіи Подольской, удостовѣряющее ее въ неосновательности слуховъ о предстоящемъ будто крестьянскомъ волненіи. 1789. Апрѣля 18 185

108. Письмо С. С. Потоцкаго, въ порядковую Брацлавскую комиссію съ извѣщеніемъ, что онъ поручилъ въ своемъ отсут-

ствіи начальство надъ войскомъ генералу Держку, къ которому предлагаетъ комиссіи обращаться въ случаѣ нужды. 1789. Апрѣля 25. 187

109. Отношеніе сеймовыхъ маршаловъ къ порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства, изъявляющее благодарность за ея образъ дѣйствій. 1789. Апрѣля 26. 187

110. Отношеніе порядковой Брацлавской комиссіи къ генералу Держку съ просьбою не выводить военного гарнизона изъ Винницы. 1789. Мая 11. 189

111. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ такой-же комиссіи Кіевской относительно принятія сообща мѣръ для приведенія къ присягѣ на вѣрность речи-посполитой православнаго духовенства. 1789. Мая 12 190

112. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ православному протоіерею Романовскому съ предложеніемъ оповѣститъ православныхъ духовныхъ о распоряженіи сейма на счетъ приведенія ихъ къ присягѣ и побудить къ исполненію таковой. 1789. Мая 12 191

113. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ Брацлавскому уніятскому офіціалу Любомирскому съ предложеніемъ опубликовать въ подвѣдомственныхъ ему церквяхъ и монастыряхъ распоряженіе о приведеніи къ присягѣ православнаго духовенства и съ просьбою сообщить конфиденціально комиссіи списокъ православныхъ церквей, находящихся въ воеводствѣ. 1789. Мая 12 192

114. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ Брацлавскому католическому офіціалу Холоневскому съ предложеніемъ опубликовать въ костелахъ распоряженіе о приведеніи къ присягѣ православнаго духовенства. 1789. Мая 12 193

115. Заявленіе Брацлавскаго подстаросты, Гаврііла Порчинскаго, о томъ, что онъ готовъ открыть присутствіе уголовного суда по требованію порядковой комиссіи. 1789. Мая 16 193

116. Отношеніе порядковой Брацлавской комиссіи къ такой же комиссіи Кіевской, содержащее сообщеніе о мѣрахъ, принятыхъ для приведенія къ присягѣ православныхъ духов-

ныхъ, опроверженіе слуховъ о чумѣ будто бы свирѣцствующей въ Яссахъ, и заявленіе о полномъ спокойствіи въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1789. Мая 22. 194

117. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ православному протоіерею Романовскому съ требованіемъ доставить въ комиссію списокъ православныхъ церквей и духовныхъ лицъ, находящихся въ Звенигородскомъ повѣтѣ, а также свѣдѣнія о томъ, кто изъ этихъ лицъ исполнилъ требуемую присягу. 1789. Мая 22. 196

118. Донесеніе въ Брацлавскую порядковую комиссію начальника разѣзда, поручика Ястржембскаго, свидѣтельствующее о томъ, что на пути разѣзда онъ ничего не замѣтилъ. 1789. Мая 24. 196

119. Рапортъ православнаго протоіерея, Луки Романовскаго, въ порядковую комиссію Брацлавскаго воеводства, извѣщающій о томъ, что въ Звенигородскомъ повѣтѣ вовсе нѣтъ православныхъ церквей, такъ какъ всѣ были отобраны у іатами въ 1775 году. Въ повѣтѣ проживаютъ только два православныхъ священника, лишившіеся приходовъ. 1789. Мая 28. 197

120. Универсалъ порядковой комиссіи Брацлавскаго воеводства, предписывающій, чтобы помѣщики требовали паспортовъ отъ всѣхъ проѣзжихъ, чтобы они не взымали пошлинъ за проѣздъ отъ русскихъ комиссаріатскихъ чиновниковъ, перевозящихъ свои запасные магазины, и чтобы наблюдали за исполненіемъ присяги православными духовными лицами. 1789. Августа 8 . . . 199

121. Приговоръ луцкаго городскаго суда, присуждающій къ казни дворовыхъ людей: Самка Раковича и Семена Рымарчука, убившихъ своихъ господъ: Игнатія и Анну Вылежинскихъ. 1789. Апрѣля 16 201

122. Три частныя письма, писанныя разными лицами, извѣщающими своихъ корреспондентовъ объ убіеніи дворянъ Вылежинскихъ, содержащія соображенія о томъ, что происшествіе это есть первымъ проявленіемъ обширнаго политическаго заговора. 1789. Марта 31—Апрѣля 3 216

123. Обвинительный актъ противъ крестьянъ: Розмирчука и Андрійчука за похвальбу, произнесенную первымъ изъ нихъ въ видѣ шутки. 1789. Марта 16. 218

124. Письмо торговаго агента Народославскаго къ его до-
вѣрителю, содержащее отчетъ о повѣренной ему торговлѣ пота-
шемъ и извѣстія о тревожныхъ слухахъ о заговорѣ, распростра-
ненныхъ на Волыни, въ Холмской землѣ и въ воеводствѣ Брест-
скомъ. 1789. Апрѣля 2 220

125. Письмо капитана Цѣлицкаго изъ Дубна, содержащее
перечень тревожныхъ слуховъ о готовящемся крестьянскомъ воз-
станіи. 1789. Апрѣля 4 221

126. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, присуждающій се-
минариста Матѣя Лохвинскаго къ уплатѣ 100 гривенъ штрафа
за угрозы произнесенныя въ нетрезвомъ видѣ. 1789. Апрѣля 30. 224

127. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, опредѣляющій под-
вергнуть тѣлесному наказанію поповича Ивана Загоровскаго за
угрозы, произнесенныя въ пьяномъ видѣ противъ евреевъ. 1789.
Апрѣля 30. 226

128. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, присуждающій при-
ходскаго священника села Городища, Александра Бендеровскаго,
къ смертной казни за подстрекательство крестьянъ къ возстанію.
1789. Мая 1 227

129. Рѣшеніе градскаго Луцкаго суда, освобождающее отъ
наказанія дворянина Іосифа Чеховскаго, обвинявшагося въ томъ,
что онъ подавалъ совѣтъ подсудимому священнику, Александру
Бендеровскому. 1789. Мая 2. 232

130. Письмо Луцкаго уніятскаго епископа Левинскаго къ
члену Волынской порядковой коммисіи, Гулевичу, въ которомъ
онъ заявляетъ, что не можетъ снять священническаго сана
съ священника Александра Бендеровскаго, не испросивъ на то
разрѣшенія папскаго нунція. 1789. Мая 22. 233

131. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, предписываю-
щее Луцкому магистрату исполнить приговоръ смертной казни
надъ священникомъ Александромъ Бендеровскимъ не позже 25
Мая, не смотря на то, будетъ ли снятъ съ него епископомъ свя-
щенническій санъ, или нѣтъ? 1789, Мая 22. 234

132. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, разрѣшающее
выдать для прочета епископу Левинскому документы слѣдствія,

произведеннаго по дѣлу священника Александра Бендеровскаго, такъ какъ епископъ отказался снять съ него священническій санъ, если не ознакомится подробно съ доказательствами его виновности. 1789. Мая 25 236

133. Приговоръ духовнаго епископскаго уніятскаго суда, рѣшающій лишить священническаго сана Александра Бендеровскаго за подстрекательство крестьянъ къ возстанію. — 1789. Мая 25 238

134. Показанія приходскаго священника села Хорупань, Ивана Глодовскаго, и товарищей народной кавалеріи: Антонія Гонтковскаго и Андрея Дмошинскаго о пропагандѣ возстанія, которую будто распространяетъ начальство Луцкой уніятской епархіи. 1789. Мая 1. 243

135. Письмо, писанное изъ тюрьмы священникомъ Симеономъ Карповскимъ къ Луцкому уніятскому канонику Бачинскому, содержащее подробности его процесса. 1789. Мая 5 246

136. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, по которому требуется собрать свидѣтельскія показанія по дѣлу священниковъ: Симеона Карповскаго, Ивана Глодовскаго и Григорія Василевскаго. 1789. Мая 9. 249

137. Рѣшеніе Луцкаго градскаго суда, постанавляющее: освободить изъ подъ стражи священниковъ: Ивана Глодовскаго и Григорія Василевскаго и содержать подъ арестомъ до дальнѣйшаго рѣшенія свящ. Симеона Карповскаго. 1789. Іюня 3. 250

138. Постановленіе градскаго Кременецкаго суда, освобождающее отъ отвѣтственности приходскаго священника села Суража, Стефана Свидерскаго, обвиненнаго въ томъ, что онъ въ прежнее время дважды позволялъ коробейникамъ ночевать въ своемъ домѣ. 1789. Іюня 4 251

139. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, осуждающій священника Симеона Карповскаго на трехлѣтнее заключеніе въ Каменецкой крѣпости и затѣмъ на пожизненное заточеніе въ монастырѣ за двусмысленныя рѣчи о политическихъ событіяхъ, за слишкомъ частыя разъѣзды по епархіи и за покушеніе на самоубійство. 1789. Августа 7 252

140. Протестъ Луцкаго уніатскаго епископа, Стефана Левинскаго, противъ клеветы, занесенной въ актовыя книги подъ видомъ показаній священника Ивана Глодовскаго. 1789. Ноября 10. 257

141. Письмо королевскаго секретаря, Фридрика Бачіарелли къ его брату, капитану Каменецкаго гарнизона, въ которомъ авторъ извѣщаетъ брата о томъ, что онъ выхлопоталъ королевскій приказъ о пересмотрѣ дѣла священника Симеона Карповскаго Люблинскимъ трибуналомъ. 1791. Декабря 10 259

142. Приговоръ Люблинскаго трибунала, освобождающій священника Симеона Карповскаго отъ всякой отвѣтственности и кассирующій приговоръ Луцкаго градскаго суда, вслѣдствіе недоказанности обвиненія и незаконности мотивовъ, приведенныхъ судомъ. 1791. Декабря 16. 260

143. Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, по которому мѣщанинъ Константинъ Свирскій осужденъ на тюремное заключеніе въ Дубенской крѣпости въ теченіи четырехъ недѣль за произнесенныя имъ угрозы. 1789. Мая 2 262

144. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, присуждающій къ тѣлесному наказанію крестьянъ изъ Чарторійска: Юська Гнидого, Василя Заблоцкаго и Ивана Костюкевича, за разговоръ о политическихъ событіяхъ съ неизвѣстнымъ коробейникомъ и за угрозы евреямъ, произнесенныя въ пьяномъ видѣ. 1789. Мая 4. 263

145. Обвинительный актъ противъ 11 крестьянъ села Карабіевки, обвиняющій ихъ въ участіи въ заговорѣ и въ приготовленіи оружія. 1789. Мая 4 264

146. Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, присуждающій крестьянъ села Карабіевки: Панаса Балду къ обезглавленію, Трохима Ищука къ повѣшенію, двухъ-же другихъ къ тѣлесному наказанію. 1789. Мая 28 265

147. Постановленіе магистратскаго Кременецкаго суда о приведеніи въ исполненіе приговора смертной казни надъ крестьяниномъ Панасомъ Балдою. 1789. Іюня 3 267

148. Письмо одного изъ членовъ Волынской порядковой комиссіи къ члену такой-же комиссіи Подольской. Авторъ утверждаетъ, что приготовленія къ бунту дѣйствительно существовали

и что онъ предотвращенъ исключительно энергическими мѣро-
пріятіями Волынской комиссіи. 1789. Мая 6 268

149. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, осуждающій свя-
щенника Епифанія Бубаловича на тюремное заключеніе, его брата,
священника Стефана Бубаловича на епитемію, которую назначить
духовный судъ, и третьяго брата, Карна Бубаловича, на тѣлес-
ное наказаніе и пожизненную отдачу въ салдаты. 1789. Мая 9. 270

150. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, разрѣшающее,
въ виду тяжелой болѣзни священника Епифанія Бубаловича и хо-
датайства по этому поводу уніатскаго луцкаго епископа, пере-
вести его изъ тюрьмы на жительство въ монастырь впредь до
окончательнаго рѣшенія дѣла въ Люблинскомъ трибуналѣ. 1789.
Августа 7 274

151. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, предписываю-
щее собрать свидѣтельскія показанія по дѣлу священника Фе-
дора Борковскаго. 1789. Мая 22 275

152. Показанія, данныя въ Луцкомъ градскомъ судѣ свя-
щенникомъ Федоромъ Борковскимъ, въ которыхъ онъ признаетъ,
что получилъ деньги отъ коробейника для пропаганды возстанія
среди крестьянъ и оговариваетъ разныхъ лицъ въ участіи въ
заговорѣ. 1789. Юня 3 276

153. Постановленіе Луцкаго градскаго суда о срокѣ для
окончательнаго рѣшенія дѣла по обвиненію въ участіи въ заго-
ворѣ священника Федора Борковскаго. 1789. Юня 4 281

154. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, постановляющій
подвергнуть смертной казни священника Федора Борковскаго за
подстреканіе крестьянъ къ возстанію 1789. Іюля 21. 282

155. Постановленіе Луцкаго градскаго суда о необходи-
мости собрать свидѣтельскія показанія по дѣлу о благочинномъ
Никифорѣ Костюкевичѣ. 1789. Мая 22 285

156. Постановленіе Луцкаго градскаго суда о томъ, чтобы
произвести новое слѣдствіе на мѣстѣ, въ м. Колкахъ, по дѣлу
благочиннаго Никифора Костюкевичѣ. 1789. Августа 7 286

157. Декретъ Луцкаго градскаго суда, которымъ благочин-
ный Никифоръ Костюкевичъ признанъ совершенно невиннымъ въ

- взведенномъ на него обвиненіи относительно участія въ предпо-
лагавшемся крестьянскомъ волненіи. 1789, Ноября 2. 288
158. Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ увольненіи
изъ подъ стражи св. Федора Волоквича, арестованнаго за то, что
въ домѣ его ночевалъ коробейникъ. 1789. Мая 22. 291
159. Письмо управляющаго Волочискимъ имѣніемъ—Воль-
фарта къ владѣльцу этого имѣнія, Чарнецкому, извѣщающее
объ арестѣ крестьянина Федора, назначавшагося, по предполо-
женію, въ полковники возстанія. 1789. Мая 24 292
160. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, освобождающій
изъ подъ ареста священника Доминика Мицевича, обвиненнаго
въ сношеніяхъ съ коробейниками. 1789. Мая 27. 294
161. Распоряженіе Луцкаго градскаго суда объ освобожде-
ніи изъ подъ ареста священника Ивана Антоневи́ча, обвиненнаго
въ томъ, что онъ кунилъ у проѣзжаго коробейника три платка.
1789. Мая 27 295
162. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, передающее
дѣло по обвиненію священника Демьяна Голубовича въ епископ-
скій судъ. 1789. Мая 27 296
163. Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ освобожде-
ніи изъ подъ стражи священника Петра Полетылы, противъ ко-
торого не оказалось никакого обвиненія. 1789. Мая 27. 297
164. Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ освобожде-
ніи изъ подъ стражи благочиннаго Іліи Гусаковскаго, арестован-
наго за временную отлучку изъ своего дома. 1789. Мая 28. . . . 298
165. Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ освобожде-
ніи изъ подъ стражи священника Кирилла Семигиповскаго, окле-
ветаннаго евреями въ подстрекательствѣ крестьянъ къ сопротив-
ленію властямъ. 1789. Мая 29. 300
166. Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, осуждающій
священника Юстина Мартиновича на четырехнедѣльное тюрем-
ное заключеніе въ Дубенской крѣпости за праздные разговоры
съ францисканскими монахами въ г. Шумскѣ и за неприличное
поведеніе. 1789. Іюня 3. 301

167. Аттестатъ, выданный сеймовыми маршалами священнику Ивану Лукаевичу, удостоверяющій его заслуги въ раскрытіи заговора и указывающій выданныя ему награды: медаль и 2,000 злотыхъ. 1789. Іюня 8 304

168. Аттестатъ, выданный сеймовыми маршалами Кременецкому Благочинному, Павлу Громачевскому, удостоверяющій, что взведенныя на него обвиненія оказались неосновательными и ложными. 1789. Іюня 8 306

169. Обвинительный актъ, поданный инстигаторомъ въ Кременецкій градскій судъ, по которому привлекается къ отвѣтственности священникъ Данилъ Подчашинскій за то, что онъ возбуждалъ крестьянъ къ возстанію, похвалялся составить отрядъ для истребленія поляковъ и евреевъ и скрывалъ въ церкви оружіе. 1789. Іюня 19. 307

170. Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, осуждающій священника Данила Подчашинскаго на четырехпедѣльное тюремное заключеніе за угрозы, произнесенныя имъ противъ евреевъ. 1789. Іюня 20 308

171. Обвинительный актъ противъ кременецкихъ мѣщанъ: Ивана Федоренчука, обвиненнаго въ произнесеніи угрозъ и покражѣ трехъ косъ, и Андрея Захарчука, освободившаго насильно Федоренчука изъ подъ стражи. 1789. Іюня 20. 309

172. Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, присуждающій кременецкихъ мѣщанъ: Ивана Федоренчука и Андрея Захарчука къ телѣсному наказанію и уплатѣ штрафа. 1789. Іюня 22 . . . 311

173. Приговоръ Кременецкаго градскаго суда, освобождающій отъ обвиненія священника Григорія Долинскаго и крестьянина Якова Ткачука и присуждающій къ телѣсному наказанію крестьянъ: Филиппа Шевца и Павла Сагайдачишина за произнесенныя ими угрозы. 1789. Іюня 22. 312

174. Приговоръ кременецкаго градскаго суда, освобождающій изъ подъ ареста священниковъ: Федора Ланецкаго и Ивана Бечковскаго съ сыновьями, такъ какъ не оказалось никакихъ данныхъ для обвиненія ихъ въ какомъ бы то ни было проступкѣ. 1789. Іюня 23. 314

175. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, которымъ инсти-
гаторъ Яковъ Костренскій удаляется отъ должности за нерядивое
веденіе дѣлъ, относящихся къ предполагаемому заговору. На его
мѣсто назначены три другія лица. 1789. Іюля 3. 315

176. Постановленіе Кременецкаго магистратскаго суда о при-
веденіи въ исполненіе смертной казни черезъ повѣшеніе надъ
крестьяниномъ Петромъ Гуменюкомъ. 1789. Іюля 17. 316

177. Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ увольненіи
изъ подъ стражи священника Елевтерія Яроцкаго и дьяка Гри-
горія Обаловича, обвиненныхъ въ покункѣ платка и „пестры“ у
коробейника. 1789. Іюля 18 317

178. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, осуждающій священ-
ника Ѳедора Мицевича на годичное заточеніе въ монастырѣ за
то, что онъ оказывалъ сопротивленіе арестовавшимъ его шляхти-
чамъ, произносилъ въ нетрезвомъ видѣ двусмысленныя слова и
въ разговорѣ съ знакомымъ шляхтичемъ сдѣлалъ подозрительный
жестъ. 1789. Іюля 18. 319

179. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, освобождающій изъ
подъ ареста семинариста Венедикта Лукашевича съ зачетомъ
ему въ наказаніе шестинедѣльнаго предварительнаго ареста за
то, что онъ проводилъ время въ разъѣздахъ для отысканія себѣ
прихода и похвалялся передъ своими родственниками, будто онъ
уже рукоположенъ въ священники въ Молдавіи. 1789. Іюля 18. 322

180. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, опредѣляющій на-
казаніе крестьянину Олихвиру Косюбкѣ за угрозы произнесенныя
въ пьяномъ видѣ. Онъ приговоренъ къ годичному тюремному за-
ключенію и тѣлесному наказанію 600 ударами. 1789. Іюля 21. . 323

181. Декретъ Луцкаго градскаго суда, по которому призна-
ны совершенно невинными въ взводимыхъ на нихъ обвиненіяхъ
дьяки и мѣщане мѣстечка Колокъ и крестьяне села Ситницы.
1789. Августа 7 325

182. Приговоръ Луцкаго градскаго суда, по которому 8 че-
ловѣкъ, мѣщанъ изъ м. Колокъ, осуждены на тюремное заключе-
ніе и тѣлесное наказаніе за неосторожно произнесенныя ими раз-
новременныя слова. 1789. Августа 7. 326

183. Обвинительный актъ противъ священника Антоція Квашаковского и крестьянъ изъ селъ Кунчи и Дмитровки, утверждающій, что обвиненные принимали дѣятельное участіе въ организаціи заговора и заготовляли оружіе. 1789. Сентября 26 330

184. Постановленіе Кременецкаго градскаго суда объ отстрочкѣ дѣла, возникшаго по поводу обвиненія священника Антоція Квашаковского и крестьянъ селъ: Кунчи и Дмитровки въ томъ, что они заготовляли оружіе для возстанія. 1789. Октября 2. 332

185. Постановленіе Луцкаго градскаго суда о заключеніи подъ стражу въ Дубенской крѣпости, впредь до дальнѣйшаго разъясненія дѣла, 20 человѣкъ арестованныхъ коробейниковъ. 1789. Іюня 3 333

186. Рѣшеніе Дубенскаго магистратскаго суда, по которому Иванъ Ѳедосеевъ обязанъ возвратить Тарасію Андрееву съ товарищи 15 червонцевъ, взятыхъ имъ съ обязательствомъ выхлопотать ихъ освобожденіе изъ заключенія при посредствѣ русскаго посланника въ Варшавѣ. Обязательства этого Ѳедосеевъ не исполнилъ.—1789. Ноября 26 334

187. Рѣшеніе Луцкаго градскаго суда, которымъ предписывается мѣщанамъ Селезевымъ, арендовавшимъ рудню на Волини, удалиться за границу речипосполитой въ двухнедѣльный срокъ. 1789. Іюня 3 335

188. Обвинительный актъ, представленный инстигаторомъ Вояковскимъ въ Кременецкій градскій судъ, обвиняющій на основаніи общественной молвы шестерыхъ коробейниковъ въ подстрекательствѣ крестьянъ къ возстанію 1789. Октябріа 30 . . . 336

189. Постановленіе Кременецкаго градскаго суда объ освобожденіи изъ подъ ареста шести русскихъ коробейниковъ, возвратѣ имъ имущества и высылкѣ за границу подъ военнымъ копровомъ. 1789. Октября 31. 338

190. Постановленіе Кременецкаго градскаго суда объ освобожденіи изъ подъ стражи крестьянъ: Ивана Химича и Василя Вознаго, арестованныхъ за то, что первый заявлялъ безпокойство

по поводу слуха объ ожидаемомъ приходѣ войска, а второй за-
казалъ кузнецу слишкомъ длинный ножъ.—1789. Апрѣля 28 . . . 339

191. Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ освобожде-
ніи изъ подъ стражи крестьянина Антона Балата, обвинявша-
гося въ шуточномъ разговорѣ съ неизвѣстнымъ евреемъ. 1789.
Апрѣля 30 341

192. Постановленіе Луцкаго градскаго суда объ освобожде-
ніи изъ подъ ареста крестьянина Грицька Назарчука, арестован-
наго по распоряженію порядковой комиссіи, по ни въ чемъ не
обвиненнаго. 1789. Мая 1 342

193. Поручительство дворянина Михаила Коцовскаго за кре-
стьянина управляемаго имъ имѣнія, Малина, Тимоша Карнюка,
арестованнаго порядковою Волынскою комиссіею. 1789. Мая 18. 342

194. Постановленіе Кременецкаго градскаго суда объ осво-
божденіи изъ подъ ареста священниковъ: Якова Кухальскаго и
Ивана Терлецкаго, арестованныхъ по поводу письма, писаннаго
за 1½ года передъ тѣмъ, въ которомъ встрѣтились неясныя вы-
раженія. 1789. Мая 29 344

195. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, освобождающее
изъ подъ ареста Павла Братковскаго, арестованнаго по распоря-
женію порядковой комиссіи за то, что онъ выѣзжалъ изъ дому
и находился въ отсутствіи въ теченіи двухъ недѣль. 1789.
Мая 30. 345

196. Постановленіе Луцкаго градскаго суда о заключеніи
подъ стражу четырехъ луцкихъ мѣщанъ, обвиненныхъ въ сно-
шеніяхъ съ пилипонами, въ составленіи тайныхъ сборищъ и при-
несеніи незаконной присяги. 1789. Іюля 18. 346

197. Рѣшеніе Луцкаго градскаго суда, освобождающее отъ
обвиненія въ заговорѣ 27 Луцкихъ мѣщанъ, такъ какъ при раз-
слѣдованіи дѣла оказалось, что сходки мѣщанъ и принесеніе ими
присяги отягсились къ законнымъ поступкамъ и дѣламъ Луцкаго
мѣщанскаго общества. 1789. Августа 5 347

198. Постановленіе Луцкаго градскаго суда, освобождающее
изъ подъ ареста троихъ крестьянъ мазуровъ, арестованныхъ за

то, что отлучились для занятія земляными работами безъ паспорта. 1789. Юля 20 352

199. Приговоръ Луцкаго гродскаго суда, освобождающій изъ тюрмы крестьянъ: Омелька Хведороваго и Оому Турана, задержанныхъ въ качествѣ безпаспортныхъ, и присуждающій къ тѣлесному наказанію крестьянина Оому Зверянского за покражу коня. 1789. Юня 21 352

200. Постановленіе Луцкаго гродскаго суда, которымъ рѣшено сдать въ салдаты, впредь до представленія поручительства, русскаго уроженца, дворянина Ивана Богушевскаго, который проживалъ на Волыни безъ ясно опредѣленныхъ занятій. 1789. Августа 7 354

201. Обвинительный актъ противъ священника Матвѣя Хращевскаго и крестьянина Мартина Драпалюка, за участіе ихъ въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Юня 10 355

202. Декретъ гродскаго Кременецкаго суда, приговаривающій священника Матвѣя Хращевскаго къ смертной казни и крестьянина Мартина Драпалюка къ шестилѣтнимъ крѣпостнымъ работамъ за сношенія съ коробейниками и получку отъ нихъ денегъ. 1789. Юня 12 356

203. Показанія арестованнаго бродяги, Кирилла Пундыка, отобранныя отъ него немедленно послѣ ареста помѣщикомъ Ястрембскимъ въ селѣ Рабіевкѣ. Кирилло указываетъ обширную организацію, подготовляющую крестьянское возстаніе и оговариваетъ въ участіи въ ней нѣсколько сотъ лицъ, 1789. Апрѣля 13—15 364

204. Обвинительный актъ противъ четырехъ крестьянъ изъ м. Базалии, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 28 369

205. Декретъ Кременецкаго гродскаго суда, приговаривающій къ смертной казни крестьянина Грицька Стецюка Барвицкаго, къ трехлѣтнимъ крѣпостнымъ работамъ кр. Василя Продовсюка и къ телѣсному наказанію кр. Павла Панькевича. 1789. Юня 13. 371

206. Обвинительный актъ противъ священника Ивана Маевецкаго и 14 крестьянъ, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ въ томъ, что они организовали крестьянское возстаніе. 1789. Юня 5 372

207. Декретъ Кременецкаго градскаго суда, приговаривающій къ обезглавленію: священника Ивана Маевецкаго и крестьянъ: Василія Мельника и Тымка Мельника; къ повѣшенію крестьянъ: Андрея Могиру, Грыцька и Дмитрія Марковыхъ, и Дмитрія Церебійноса; къ трехлѣтнему тюремному заключенію въ крѣпости—крестьянъ: Василія Драчука, Федька Гудзя, Андрея Легая, Федька Пронькова, Ивана Бѣлоуса, и Дмитрія Лобаня, и къ телѣсному наказанію крестьянина Федька Крышчука. 1789. Юня 6 . 374

208. Постановленіе Кременецкаго магистрата о преданіи смертной казни обезглавленіемъ крестьянъ: Василія изъ Чернявы и Тымка изъ Кушнеровки. 1789. Юля 18 376

209. Постановленіе Кременецкаго магистрата о преданіи смертной казни черезъ повѣшеніе крестьянъ: Андрея Могиру, Грыцька и Дмитрія Марковыхъ и Дмитрія Лобаня. 1789. Юля 20. 377

210. Декретъ Люблинскаго трибунала, кассирующій приговоры Кременецкаго градскаго суда, приговорившаго къ смертной казни безъ соблюденія законныхъ формъ процесса и безъ ясныхъ доказательствъ виновности священниковъ: Ивана Маевецкаго, Оедора Волшинскаго, Матѳея Хращевскаго. Люблинскій трибуналъ объявляетъ подсудимыхъ по суду оправданными. 1791. Сентября 20. 378

211. Декретъ Кременецкаго градскаго суда, объявляющій крестьянъ: Михалка Батковскаго и Лудка Мышчука по суду оправданными. 1789. Юня 5. 381

212. Декретъ Кременецкаго градскаго суда, приговаривающій оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ: священника Оедора Волшинскаго и крестьянина Петра Гуменюка къ смертной казни, семи другихъ крестьянъ къ трехлѣтнимъ крѣпостнымъ работамъ и одного крестьянина къ телѣсному наказанію. 1789. Юня 5 382

213. Обвинительный актъ противъ 11 крестьянъ изъ селъ: Бубновки, Сергіевки и Юхимовець по поводу предполагаемаго участія ихъ въ заговорѣ. 1789. Юня 13 388

214. Декретъ Кременецкаго градскаго суда, присуждающій 11 крестьянъ изъ селъ: Бубневки, Сергіевки и Юхновець, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ въ участіи въ заговорѣ, къ крѣпостнымъ работамъ на 6, 4 и 3 года. 1789. Іюня 15. . . . 389

215. Обвинительный актъ противъ Федора Черногуба и 18 другихъ крестьянъ изъ села Западынець за участіе ихъ въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Іюня 16. 391

216. Декретъ Кременецкаго градскаго суда, приговаривающій крестьянина Федора Черногуба къ обезглавленію, Антона Ковали къ трехлѣтнимъ и 13 другихъ крестьянъ изъ села Западынець къ годичнымъ крѣпостнымъ работамъ и двухъ крестьянъ къ тѣлесному наказанію. 1789. Іюня 17. 392

217. Обвинительный актъ противъ священника Ивана Мисевича и 22 крестьянъ изъ мѣстечка Красилова и селъ: Грибовой и Яворецъ, по поводу участія ихъ въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Іюня 18 394

218. Декретъ Кременецкаго градскаго суда, приговаривающій къ смертной казни крестьянина Леська Кишку изъ м. Красилова, къ трехлѣтнимъ крѣпостнымъ работамъ 5 человѣкъ и къ тѣлесному наказанію 16 другихъ крестьянъ. 1789. Іюня 19. . . 396

219. Обвинительный актъ противъ крестьянъ: Грицька Скабары и Карна, утверждающій, что они знали о существованіи въ Красиловѣ склада оружія, заготовленнаго бунтовщиками и не открытаго при обыскѣ. 1789. Іюля 10 398

220. Декретъ Кременецкаго градскаго суда, объявляющій крестьянъ: Грицька Скабару и Карна, по суду оправданными. 1789. Іюля 21 399

221. Распоряженіе Кременецкаго магистрата о приведеніи въ исполненіе смертной казни чрезъ обезглавленіе надъ крестьянами: Федькомъ Черногубомъ и Леськомъ Кишкою. 1789. Іюля 24. 400

222 Декретъ Кременецкаго градскаго суда, освобождающій отъ отвѣтственности священника Луку Лятоцкаго и крестьянина Кассіяна Бойчука за отсутствіемъ указаній о принадлежности ихъ къ предполагаемому заговору. 1789. Іюня 23 401

223. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ коменданту Каменецкой крѣпости, полковнику Ганицкому, съ предложеніемъ поселить въ изолированныхъ помѣщеніяхъ священниковъ: Михаила Бѣлецкаго и Василя Ролинскаго, впредь до окончанія ихъ процесса. 1789. Апрѣля 23. 403
224. Показанія, отобранныя Подольскою порядковою комиссіею отъ священника Михаила Бѣлецкаго, оговореннаго въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 1. 403
225. Показанія дворянки Павловской о поведеніи священника Бѣлецкаго. 1789. Мая 11. 405
226. Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ священника Михаила Бѣлецкаго, обвиненнаго въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Іюня 25 406
227. Ходатайство каменецкой уніятской консисторіи объ освобожденіи изъ подъ ареста за ея поручительствомъ четырехъ священниковъ, арестованныхъ вслѣдствіе ложнаго оговора. 1789. Августа 6. 410
228. Показанія свидѣтелей по дѣлу обвиненія священника Михаила Бѣлецкаго въ участіи въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Октября 31. 411
229. Отчетъ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, представленный сейму, заключающій перечень мѣръ, принятыхъ комиссіею для предупрежденія крестьянскаго возстанія и указанія на важнѣйшія свѣдѣнія, добытыя комиссіею для раскрытія предполагаемаго заговора. 1789. Апрѣля 30 414
230. Отношеніе Подольской порядковой комиссіи къ такой же комиссіи Волынской съ просьбою о присылкѣ въ Каменецъ арестантовъ: Кирилла Пундика и Василя Черногуба, необходимыхъ для производства уголовного слѣдствія надъ лицами, судящимися въ Каменцѣ по дѣлу о предполагаемомъ крестьянскомъ возстаніи. 1789, въ маѣ. 416
231. Показанія, отобранныя порядковою комиссіею Подольскаго воеводства отъ священника Василя Ролинскаго, оговореннаго въ участіи въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 1. 418

232. Показанія, отобранныя порядковою Подольскою комиссією отъ священника Іосифа Михневича, оговореннаго въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 1 419

233. Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ священника Іосифа Михневича, обвиненнаго въ участіи въ предполагаемомъ крестьянскомъ заговорѣ; также показанія свидѣтелей, допрошенныхъ по этому дѣлу. 1789. Іюня 25 422

234. Письмо управляющаго имѣніями кн. Чарторыйскаго, дворянина Бернатовича, къ поручику Мадейскому, извѣщающее о томъ, что въ м. Николаевѣ находятся подъ арестомъ 11 крестьянъ, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ, въ ожиданіи дальнѣйшаго слѣдствія. 1789. Мая 22 431

235. Постановленіе Летичевского городского суда, по которому отлагается производство дѣла объ 11 крестьянахъ изъ Николаевского ключа, оговоренныхъ Кирилломъ Пундикомъ и мельникомъ изъ села Чернявки, впредь до доставки въ судъ этихъ свидѣтелей. 1789. Сентября 8. 432

236. Декретъ Летичевского городского суда, объявляющій 11 крестьянъ изъ Николаевского ключа ложно оговоренными въ заговорѣ и предписывающій считать ихъ по суду оправданными. 1789. Декабря 1 433

237. Отношеніе Волынской порядковой комиссіи къ такой же комиссіи Подольской, извѣщающее ее о полной готовности препроводить въ Каменецъ подсудимыхъ: Кирилла Пундика и Черногуба и о томъ, что Волынская комиссія отнеслась уже по этому поводу въ Дубно къ генераль-маіору кн. Любомирскому. 1789. Мая 30. 437

238. Показанія арестованнаго крестьянина Степана Трача въ порядковой Подольской комиссіи, а также свидѣтельскія показанія, отобранныя Каменецкимъ городскимъ судомъ отъ шести крестьянъ изъ села Казимирка, по поводу обвиненія ихъ односельца, Степана Трача, въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Іюня 25 437

239. Показанія, отобранныя въ два пріема въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ бродяги Кирилла Пундика относительно подробностей готовившагося крестьянскаго возстанія. 1789. Іюня 25. 440

240. Списокъ лицъ, находившихся подъ арестомъ въ Каменцѣ по обвиненію въ участіи въ заговорѣ и въ приготовленіи предполагаемаго крестьянскаго возстанія. 1789. Іюля 1. 448

241. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ коменданту Каменецкой крѣпости, полковнику Ганицкому, предлагающее ему доставить конвой для препровожденія изъ Волыни въ Каменецъ арестанта Кирилла. 1789. Сентября 14. 449

242. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства въ Летичевскій городскій судъ, извѣщающее о перетылкѣ въ Летичевѣ арестанта Кирилла. 1789. Декабря 6 450

243. Показанія, отобранныя помѣщикомъ въ присутствіи нѣсколькихъ дворянъ отъ крестьянина Андрея Бондаря о совращеніи его въ заговоръ проѣзжими коробейниками. 1789. Около 20 Апрѣля. 451

244. Отношеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства къ такой-же Брацлавской комиссіи, содержащее извѣстіе о показаніяхъ Андрея Бондаря и Кирилла Цундыка. 1789—въ концѣ Апрѣля. 453

245. Отношеніе коменданта Каменецкой крѣпости, полковника Ганицкаго въ порядковую комиссію Подольскаго воеводства, извѣщающее ее о томъ, что арестантъ Андрей Бондарь долженъ быть отправленъ въ Варшаву, для допроса въ военной комиссіи по приказанію генерала артиллеріи, Станислава Потоцкаго. 1789. Мая 6. 454

246. Показанія, отобранныя въ два приѣма помѣщикомъ Цѣлецкимъ отъ бродяги, назвавшагося Василиемъ Бедрыйчукомъ, относительно подробностей крестьянскаго заговора. 1789. Апрѣля 25 и 29. 455

247. Показанія, отобранныя отъ арестанта, назвавшагося Василиемъ Бедрыйчукомъ, въ присутствіи порядковой комиссіи Подольскаго воеводства. 1789. Мая 3. 459

248. Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ священника изъ с. Шумовецъ, Ивана Кобрицкаго, вслѣдствіе оговора его Василиемъ Бедрыйчукомъ. 1789. Мая 10 464

249. Показанія, данныя священникомъ изъ села Рожичанки, Василиемъ Сциборскимъ, въ засѣданіи порядковой комиссіи Подольскаго воеводства по поводу оговора, взведеннаго на него Василиемъ Бедрыйчукомъ. 1789. Мая 10. 466

250. Показанія, данныя священникомъ изъ села Россоса, Михаиломъ Бѣлецкимъ, въ засѣданіи порядковой комиссіи Подольскаго воеводства по поводу оговора, взведеннаго на него Василиемъ Бедрыйчукомъ. 1789. Мая 10. 467

251. Показанія, данныя священникомъ изъ села Рожичной, Григоріемъ Меньковскимъ, въ засѣданіи порядковой комиссіи Подольскаго воеводства, по поводу оговора, взведеннаго на него Василиемъ Бедрыйчукомъ. 1789. Мая 10. 468

252. Предложеніе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства комменданту Каменецкой крѣпости, полковнику Ганицкому, объ отпускѣ конвоя для препровожденія арестанта Василія Бедрыйчука въ с. Шумовцы, гдѣ ему назначена очная ставка. 1789. Мая 11 469

253. Повальный обыскъ объ арестантѣ, Васи́лѣ́ Бедре́йчукѣ́, произведенный Подольскою порядковою комиссіею въ с. Шумовцахъ. 1789. Мая 14 470

254. Ходатайство помѣщицы Морской объ освобожденіи изъ подъ ареста приходскаго священника изъ села Райковецъ. 1789. Мая 16. 475

255. Распоряженіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства объ немедленномъ освобожденіи изъ подъ ареста благочиннаго Якова Мархалевича, арестованнаго по недоразумѣнію, вслѣдствіе клеветы Василія Бедрыйчука. 1789. Мая 28. 476

256. Постановленіе порядковой комиссіи объ освобожденіи изъ подъ ареста пяти священниковъ, оговоренныхъ Василиемъ Бедрыйчукомъ, но оказавшихся совершенно невинными. 1789. Мая 28 476

257. Показанія, данныя арестантомъ, называвшимъ себя Василиемъ Бедрыйчукомъ, въ которыхъ онъ признаетъ всѣ свои показанія, данныя раньше, ложными, вынужденными пыткой.—Подтвержденіе этихъ послѣднихъ показаній свидѣтельствомъ его односельцевъ, жителей села Боришковецъ. 1789. Іюня 2—6. . . 477

258. Показанія, отобранныя въ присутствіи многихъ дворянъ отъ крестьянина Ивана Олейника изъ села Маначина, заключающія подробности о его сношеніяхъ съ коробейниками и объ организаціи крестьянскаго заговора. 1789. Мая 28. 480

259. Обвинительный актъ, привлекающій къ уголовной отвѣтственности трехъ священниковъ, двухъ чиншевыхъ шляхтичей и шесть крестьянъ изъ селъ Маначинъ и Лозовой за участіе въ крестьянскомъ заговорѣ; актъ составленъ на основаніи показаній Ивана Олейника. 1789. Октября 5 483

260. Постановленіе Кременецкаго градскаго суда, которымъ онъ откладываетъ рѣшеніе дѣла по обвиненію священниковъ и жителей селъ Маначина и Лозовой, оговоренныхъ въ участіи въ заговорѣ Иваномъ Олейникомъ. 1789. Октября 10 485

261. Показанія, отобранныя въ магистратѣ города Грудка отъ свидѣтелей, по поводу угрозъ, произнесенныхъ въ шинкѣ крестьяниномъ Андреемъ Спуромъ. 1789. Апрѣля 2. 486

262. Частное письмо, доносящее объ арестѣ заподозрѣнныхъ лицъ въ м. Грудкѣ и указывающее на необходимость поставить въ этомъ мѣстечкѣ отрядъ войска. 1789. Апрѣля 8 487

263. Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ крестьянина изъ села Вишневича, обвиненнаго въ произнесеніи угрозъ противъ поляковъ. 1789. Апрѣля 2. 488

264. Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ крестьянина Ивана Барабаша, обвиненнаго евреемъ въ произнесеніи угрозъ. 1789. Апрѣля 10. 490

265. Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ крестьянина Василія Каменецкаго, обвиненнаго въ томъ, что онъ въ бесѣдѣ съ сосѣдомъ упомянулъ имя Гонты. 1789. Апрѣля 11 493

266. Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ свидѣтелей, по поводу обвиненія крестьянина села Турчинецъ, Кубы, въ томъ, что онъ заявлялъ сочувствіе къ Гонтѣ и произносилъ угрозы противъ поляковъ. 1789. Апрѣля 17 494

267. Слѣдствіе, произведенное въ селѣ Олексинцѣ дворяниномъ Коржвицкимъ по поводу подозрительныхъ словъ, произне-

сенныхъ въ шинкѣ сельскимъ войтомъ, Андреемъ Шыяномъ.
1789. Апрѣля 4 498

268. Ходатайство дворянина Окольскаго объ освобожденіи
изъ тюрьмы крестьянина Осипа изъ Ярмолинецъ, арестованнаго
за произнесеніе въ пьяномъ видѣ подозрительныхъ словъ. 1789.
Мая 1 499

269. Распоряженіе порядковой комиссіи Подольскаго вое-
водства объ освобожденіи изъ подъ ареста крестьянъ: Осипа изъ
Ярмолинецъ и Андрея Шыяна изъ Олексинца, обвинявшихся въ
произнесеніи въ пьяномъ видѣ подозрительныхъ словъ. Коммис-
сія предлагаетъ экономическимъ властямъ подвергнуть ихъ нака-
занію. 1789. Мая 22 500

270. Частное письмо изъ Хмѣльника, сообщающее тревож-
ныя извѣстія о настроеніи крестьянъ и высказывающее желаніе
энергическихъ мѣръ для сохраненія спокойствія. 1789. Апрѣля 6. 501

271. Письмо отъ коменданта Каменецкой крѣпости, полков-
ника Ганицкаго, къ генералу Згличинскому, извѣщающее о мѣ-
рахъ, принятыхъ Ганицкимъ для предупрежденія предположав-
шагося крестьянскаго возстанія. 1789. Апрѣля 10 502

272. Дознаніе, произведенное въ Солобковцахъ управляю-
щимъ, дворяниномъ Гротковскимъ, по поводу угрозъ, произноси-
мыхъ нѣкоторыми крестьянами этого села. 1789. Апрѣля 13 . . 503

273. Слѣдствіе, произведенное въ м. Солобковцахъ съ учас-
тіемъ военной команды по дѣлу о подозрительныхъ рѣчахъ и
поступкахъ нѣкоторыхъ жителей мѣстечка. 1789. Апрѣля 17 . . 505

274. Показанія отобранныя въ порядковой комиссіи По-
дольскаго воеводства отъ крестьянъ изъ м. Солобковецъ: Федька
Цымбалиста и Гаврила Паюка, относительно произнесенныхъ
ими угрозъ. 1789. Апрѣля 20 508

275. Показанія свидѣтелей по дѣлу Федора Цымбалиста,
отобранные Каменецкимъ городскимъ судомъ. 1789. Іюня 25 . . . 509

276. Слѣдствіе, произведенное въ селѣ Чемерисахъ Волос-
кихъ поручикомъ Кутковскимъ по поводу обвиненія многихъ
крестьянъ этого села въ наклонности къ бунту. 1789. Апрѣля 14. 511

277. Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ многихъ жителей села Мартынкевецъ по поводу распространившейся между ними легенды о Гонтѣ. 1789. Апрѣля 16 . . . 517
278. Показанія, отобранныя въ Сатановскомъ магистратѣ отъ крестьянъ изъ села Иванковецъ по поводу угрозъ, произнесенныхъ однимъ изъ нихъ. 1789. Апрѣля 16 523
279. Отношеніе въ порядковую Подольскую комиссію управляющаго шаравецкимъ имѣніемъ, дворянина Плесневича, препровождающаго въ распоряженіе комиссіи троихъ крестьянъ, обвиненныхъ въ произнесеніи угрозъ противъ евреевъ. 1789. Апрѣля 16. 525
280. Показанія, отобранныя въ порядковой Подольской комиссіи отъ пяти крестьянъ, доставленныхъ изъ Шаравецкаго имѣнія, оговоренныхъ евреями въ произнесеніи угрозъ. 1789. Апрѣля 20—26. 526
281. Отношеніе въ порядковую Подольскую комиссію управляющаго шаравецкимъ имѣніемъ, дворянина Плесневича, съ просьбою задержать въ Каменецкой тюрьмѣ доставленныхъ имъ крестьянъ впредь до возврата изъ Варшавы владѣльца имѣнія, Дульского. 1789. Апрѣля 25. 528
282. Показанія свидѣтелей, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ по дѣлу крестьянина Гавріила Паюка, обвиненнаго въ произнесеніи угрозъ противъ евреевъ. 1789. Іюня 25. . 529
283. Показанія свидѣтелей, отобранныя Каменецкимъ городскимъ судомъ по дѣлу о семи крестьянахъ, арестованныхъ управителемъ шаравецкаго имѣнія 1789. Іюня 25. 531
284. Показанія, отобранныя съ участіемъ офицеровъ Каменецкаго гарнизона отъ жителей села Михалковецъ по поводу ложно распространившихся слуховъ о наклонности ихъ къ бунту. Апрѣля 17—18 535
285. Показанія, отобранныя управляющимъ Купинскимъ имѣніемъ, Рослопевскимъ, отъ священника Волянскаго и жителей м. Купина по поводу пребыванія въ мѣстечкѣ коробейниковъ. 1789. Апрѣля 20. 541
286. Заявленіе въ Подольскую порядковую комиссію дворянина Рослопевского о томъ, что въ мѣстечкѣ Купинѣ были

коробейники и ночевали у священника. Въѣстъ съ тѣмъ Рос-
лоневскій представляетъ въ комиссію заподозрѣннаго имъ дяка,
Трифона Бѣлобровича. 1789. Апрѣля 27 545

287. Распоряженіе Подольской порядковой комиссіи объ
арестованіи священника Мартна Волянскаго. 1789. Апрѣля 29. 546

288. Показанія, отобранныя въ Подольской порядковой ком-
миссіи отъ священника Волянскаго и другихъ жителей мѣстечка
Купина, по поводу пребыванія въ мѣстечкѣ коробейниковъ.
1789. Мая 4 546

289. Распоряженіе порядковой Подольской комиссіи объ
освобожденіи изъ подъ ареста священника Волянскаго, церков-
ныхъ причетниковъ и мѣщанина Борсука. 1789. Мая 9. 549

290. Показанія, отобранныя въ магистратахъ: Тарноруд-
скомъ и Сатановскомъ отъ жителей села Соломны, по поводу
произнесенія угрозы однимъ изъ нихъ. 1789. Апрѣля 20—24 . . 550

291. Показанія, отобранныя порядковою Подольскою ком-
миссіею отъ крестьянина изъ села Юховецъ, Якиѣа Фаринки,
арестованнаго по ложному оговору евреевъ. 1789. Апрѣля 20 . . 551

292. Показанія, отобранныя порядковою Подольскою ком-
миссіею отъ крестьянина изъ села Радзеевецъ, Федька Ткачева,
арестованнаго за кражу съѣстныхъ продуктовъ у своей госпожи.
1789. Апрѣля 20. 552

293. Приговоръ Летичевскаго городскаго суда, освобождаю-
щій отъ отвѣтственности и тюремнаго заключенія крестьянина
Федька Гаврилова (онъ-же Ткачевъ).—1789. Сентября 8 553

294. Показанія, данныя въ порядковой комиссіи Подоль-
скаго воеводства крестьяниномъ Петромъ Ивасюкомъ, обвинен-
нымъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ, и показанія, ото-
бранныя по этому дѣлу отъ свидѣтелей Каменецкимъ городскимъ
судомъ. Апрѣля 20 и Іюня 25. 554

295. Показанія, отобранныя порядковою Подольскою ком-
миссіею отъ крестьянина Якима Гидуры, арестованнаго по неиз-
вѣстному поводу, и показанія о немъ свидѣтелей, собранныя Ка-
менецкимъ городскимъ судомъ. 1789. Апрѣля 20 и Іюня 25 557

296. Донесеніе въ порядковую комиссію Подольскаго вое-
водства поручика Маршицкаго о томъ, что приходской священ-

никъ м. Лянцкорона, Павелъ Котельскій, предостерегалъ на исповѣди его слугу о предстоящемъ избіеніи поляковъ и евреевъ. 1789. Апрѣля 20. 559

297. Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ разныхъ лицъ изъ мѣстечка Лянцкороня, сосѣднихъ селъ и села Карповецъ, какъ относительно обвиненій священниковъ: Котельскаго и Михневича, такъ и по поводу подозрительныхъ словъ, произнесенныхъ крестьянами въ шинкахъ. 1789. Апрѣля 20—28 560

298. Повальный обыскъ, произведенный въ мѣстечкѣ Лянцкоронѣ по дѣлу священника Котельскаго. 1789. Апрѣля 24. . . 564

299. Присяга, принесенная Андреемъ Ватылюкомъ въ доказательство правдивости обвиненія, высказаннаго имъ противъ священника Котельскаго. 1789. Апрѣля 26 568

300. Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ священника м. Лянцкороня, Павла Котельскаго. 1789. Мая 2. 569

301. Показанія, отобранныя въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства отъ священника изъ м. Лянцкороня, Дмитрія Козовскаго. 1789. Мая 2. 570

302. Обвиненіе, поданное въ Каменецкій градскій судъ поручкомъ Игнатіемъ Маршицкимъ противъ священника Павла Котельскаго. 1789. Іюня 11 571

303. Показанія по дѣлу священника Павла Котельскаго, отобранныя Каменецкимъ градскимъ судомъ: отъ его обвинителя, крестьянина Андрея Ватылюка, отъ самаго священника Котельскаго и отъ многихъ свидѣтелей, жителей м. Лянцкороня. 1789. Іюня 25. 573

304. Постановленіе Каменецкаго градскаго суда, по которому рѣшено дѣло священника Павла Котельскаго отложить до полученія инструкціи отъ сейма, дѣло-же священника Онуфрія Горецкаго передать по принадлежности въ Летичевскій градскій судъ. 1789. Іюня 25 585

305. Ходатайство уніятской Каменецкой консисторіи объ освобожденіи подъ ее поручительство изъ тюрьмы священника

- Павла Котельскаго, невинность котораго доказана на судѣ. Согласіе на удовлетвореніе этого ходатайства порядковой комиссіи Подольскаго воеводства. 1789. Іюля 16—21. 585
306. Извлеченіе изъ постановленія сеймика воеводства Подольскаго, бывшаго въ Каменцѣ 13 февраля 1790 года. 587
307. Предложеніе депутаціи сеймовой, рассматривающей вопросъ о крестьянскихъ волненіяхъ, Каменецкому городскому суду, выражающее желаніе, чтобы судъ закончилъ производство дѣла о священникѣ Котельскомъ. 1790. Іюня 4. 587
308. Показанія свидѣтелей, данныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ о прежнемъ образѣ жизни и поведеніи крестьянина Андрея Ватылюка 1790. Іюля 1. 588
309. Отношеніе въ порядковую Подольскую комиссію помѣщика Сѣкерскаго съ просьбою расслѣдовать слухи о какомъ-то универсалѣ, читанномъ въ церкви приходскимъ священникомъ его села Збрызя, Стопневичемъ. Сѣкерскій препровождаетъ въ комиссію какъ самаго священника, такъ и показанія свидѣтелей, собранныя имъ на мѣстѣ. 1789. Апрѣля 21 (?) 592
310. Постановленіе порядковой Подольской комиссіи, освобождающее отъ отвѣтственности священника Стопневича, обвиненнаго безъ всякаго основанія. 1789. Апрѣля 22—23. 594
311. Слѣдствіе, произведенное въ Стодულцахъ поручикомъ Рудковскимъ и хорунжимъ Шидловскимъ по поводѣ угрозъ, произнесенныхъ крестьяниномъ Иваномъ Антоновымъ противъ солдатъ и евреевъ. 1789. Апрѣля 21 595
312. Показанія, отобранныя Подольскою порядковою комиссіею отъ крестьянина Ивана Антонова, арестованнаго за то, что онъ высказалъ ропотъ противъ побившихъ его солдатъ. 1789. Мая 4. 600
313. Слѣдствіе, произведенное въ селѣ Женишковцахъ поручикомъ Павловскимъ, вслѣдствіе заявленія управляющаго Мочульскаго о томъ, что крестьянинъ Иванъ Ковальчукъ производилъ угрозы противъ поляковъ. 1789. Апрѣля 24 600
314. Заявленіе въ порядковую Подольскую комиссію дворянина Мочульскаго, содержащее просьбу объ освобожденіи изъ подъ ареста крестьянина Ивана Ковальчука.—1789. Іюня 8. 603

315. Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ свидѣтелей по поводу обвиненія крестьянина изъ села Женишковецъ, Ивана Ковальчука, въ произнесеніи угрозъ . . . 604

316. Слѣдствіе, прозведенное въ с. Волковинцахъ хорунжимъ Шидловскимъ по поводу подозрительнаго отзыва одного изъ жителей о вербовкѣ въ военную службу. 1789. Апрѣля 27 . . . 606

317. Показанія, отобранныя Подольскою порядковою комиссіею отъ крестьянина Гаврила, арестованнаго за недоброжелательный отзывъ о вербовкѣ въ солдаты. 1789. Мая 4. 608

318. Декретъ Летичевского городского суда, по которому крестьянинъ изъ села Волковинецъ, Гаврило Ильковъ, признается ни въ чемъ не виновнымъ и несправедливо арестованнымъ. 1789. Сентября 8 609

319. Рапортъ поручика Павловскаго капитану Дальке о предпринимаемыхъ имъ мѣрахъ для раскрытія крестьянскаго заговора и о слѣдствіи, производимомъ въ с. Свинной. 1789. Апрѣля 28 612

320. Слѣдствіе, произведенное въ селѣ Свинной военною командою съ цѣлью раскрытія крестьянскаго заговора. 1789. Мая 1 613

321. Постановленіе порядковой комиссіи Подольскаго воеводства объ освобожденіи изъ подъ ареста крестьянъ, арестованныхъ въ селѣ Свинной, съ предоставленіемъ экономическому управленію права наказать тѣхъ изъ нихъ, которые оказались виновными въ произнесеніи легкомысленныхъ рѣчей. 1789. Мая 28. 616

322. Показанія, отобранныя дворяниномъ Скржыцкимъ отъ крестьянина Юрка Матвійшина по поводу высказаннаго послѣднимъ фигуральнаго выраженія. 1789. Апрѣля 29. 616

323. Показанія, отобранныя военною командою въ селѣ Монастыркѣ отъ крестьянина Василия Колесьника и священника, Онуфрія Горецкаго, обвиненныхъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ. 1789. Мая 1 617

324. Показанія, отобранныя Подольскою порядковою комиссіею отъ крестьянина Василия Колесьника. 1789. Мая 12 . . . 621

325. Показанія, отобранныя Подольскою порядковою комиссією отъ священника Онуфрія Горецкаго. 1789. Мая 14 623
326. Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ священника, Онуфрія Горецкаго. 1789. Іюня 25 625
327. Постановленіе порядковой Подольской комиссіи объ освобожденіи изъ подъ ареста впредъ до окончанія процессовъ, вслѣдствіе ручательства уніятскаго епископа Бѣлянскаго, священниковъ: Бѣлецкаго, Горецкаго, Михневича и Прокоповича. 1789. Августа 6 628
328. Показанія, отобранныя въ Летичевскомъ городскомъ судѣ отъ подсудимаго, крестьянина Василя Колесьника, и отъ 9 членовъ церковнаго братства съ селѣ Монастыркѣ. 1789. Сентября 8. 630
329. Показанія свидѣтелей, отобранныя въ Летичевскомъ городскомъ судѣ по дѣлу о крестьянинѣ Василю Колесьникѣ. 1789. Сентября 8 636
330. Постановленіе Летичевскаго городского суда, по которому рѣшено передать дѣло о крестьянинѣ Василю Колесьникѣ въ Каменецкій городской судъ, для обсужденія совмѣстно съ дѣломъ священника Онуфрія Горецкаго. 1789. Сентября 8. . . . 654
331. Показанія, отобранныя въ Каменецкомъ городскомъ судѣ отъ свидѣтелей по дѣлу священника Онуфрія Горецкаго. 1789. Сентября 10 656
332. Декретъ Каменецкаго городского суда, признающій священниковъ: Онуфрія Горецкаго и Ивана Прокоповича, также сына послѣдняго, Георгія Прокоповича, обвиненныхъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ, совершенно по суду оправданными. 1789. Сентября 10 659
333. Постановленіе Каменецкаго городского суда, объявляющее: священника Онуфрія Горецкаго и крестьянина Василя Колесьника по суду оправданными. 1789. Октября 31 661
334. Показанія, отобранныя въ порядковой Подольской комиссіи отъ Александра Бѣлокерницкаго и Никиты Игнатовича, арестованныхъ за бродяжничество. 1789. Мая 4 661

335. Ходатайство дворянина Яна Беневскаго объ освобожденіи изъ тюрьмы крестьянина Якова Романюка, невинно арестованнаго за то, что позволилъ въ своемъ домѣ переночевать проходившему коробейнику. 1789. Мая 24 662
336. Показанія арестованнаго крестьянина изъ м. Лянцкороны, Ивана Цыбухова, въ порядковой комиссіи Подольскаго воеводства (20 апрѣля), а также показанія свидѣтелей по дѣлу Ивана Цыбухова, обвиненнаго въ произнесеніи словъ, относящихся къ предполагаемому крестьянскому возстанію. 1789. Іюня 25. 663
337. Декретъ Каменецкаго гродскаго суда, по которому 15 крестьянъ изъ разныхъ мѣстностей, обвиняемыхъ въ заговорѣ, признаются виновными лишь въ томъ, что произносили въ пьяномъ видѣ угрозы; въ наказаніе за это судъ постановилъ зачесть имъ время ихъ предварительнаго ареста и немедленно ихъ выпустить, дѣла-же о четырехъ другихъ крестьянахъ Каменецкій судъ постановилъ передать по принадлежности въ судъ гродскій Летичевскій. 1789. Іюня 25. 664
338. Показанія, данныя въ Каменецкомъ гродскомъ судѣ священникомъ Иваномъ Прокоповичемъ, оговореннымъ въ участіи въ крестьянскомъ заговорѣ, также показанія свидѣтелей по этому дѣлу. 1789. Іюля 1 и сентября 10. 666
339. Декретъ Летичевского гродскаго суда, приговаривающій крестьянина Павла Цызаря къ крѣпостнымъ работамъ на годичный срокъ за неоднократно произнесенныя имъ угрозы и шутки по поводу ожидавшейся рѣзни. 1789. Августа 28 672
340. Рапортъ секундъ-маіора Псела правителю Кіевскаго намѣстничества, генералу Ширкову о расположеніи польскихъ войскъ вдоль русской границы, о слухахъ относительно обезоруженія крестьянъ польскими властями и объ арестѣ православныхъ священниковъ. 1789. Февраля 20. 679
341. Жалоба, принесенная въ замковый Богуславскій урядъ дворяниномъ Недзвѣдскимъ на крестьянина Лысенка по поводу произнесенія послѣднимъ угрозъ противъ шляхтичей. 1789. Февраля 23. 680
342. Слѣдствіе, произведенное въ Богуславскомъ магистратѣ по поводу доносовъ, поданныхъ евреями на разныхъ лицъ въ томъ, что они произносили угрозы. 1789. Февраля 28—Марта 1. 681

343. Показанія, отобранныя въ Богуславскомъ магистратѣ отъ крестьянина Корнія Медведенка, обвиненнаго въ произнесеніи угрозъ. 1789. Марта 9 688

344. Рапортъ секундъ-маіора Псела правителю Кіевскаго намѣстничества, генералу Ширкову, о передвиженіи польскихъ войскъ и обезоруженіи крестьянъ въ Кіевскомъ воеводствѣ. 1789. Марта 15 689

345. Показанія, данныя Медвинскимъ жителемъ, Олексою, въ Богуславскомъ магистратѣ, по поводу хранившейся у него селитры. 1789. Марта 16 690

346. Протоколъ предварительнаго слѣдствія, произведеннаго въ Житомирскомъ городскомъ судѣ по дѣлу протоіерея Алексѣя Андріевскаго. 1789. Апрѣля 21. 691

347. Постановленіе Житомирскаго городского суда, которымъ рѣшено потребовать отъ князя Потемкина доставленія въ судъ свидѣтелей по дѣлу объ обвиненіи протоіерея Алексѣя Андріевскаго и отклонена аппеляція, какъ кн. Потемкина, такъ и пр. Андріевскаго въ Люблинскій трибуналъ. 1789. Мая 19. 692

348. Постановленіе Житомирскаго городского суда, приговаривающее дворянъ: Ключковского и Дунина къ уплатѣ штрафа за неявку въ судъ по дѣлу протоіерея Андріевскаго и требующее явки ихъ чрезъ двѣ недѣли. 1789. Мая 19. 694

349. Приговоръ Житомирскаго городского суда, по которому протоіерей Алексѣй Андріевскій осужденъ на 12 лѣтъ тюремнаго заключенія въ Каменецкой крѣпости за порицаніе уніи, за подстрекательство крестьянъ къ сопротивленію властямъ и за чтеніе лѣтописи о возстаніи Хмельницкаго. 1789. Іюня 6 695

350. Показанія, отобранныя въ Богуславскомъ магистратѣ онъ Кондрата Садовскаго, арестованнаго за то, что встрѣченъ былъ на дорогѣ съ копьемъ. 1789. Апрѣля 29. 701

351. Показанія, отобранныя въ Богуславскомъ замкѣ отъ крестьянина Ивана Мирошника по поводу произнесенныхъ имъ двусмысленныхъ словъ. 1789. Апрѣля 29 701

352. Распоряженіе Богуславскаго замковаго уряда объ освобожденіи изъ подъ ареста на поруки односельцевъ крестьянина Ивана Мирошника. 1789. Мая 9. 702

353. Декретъ Житомирскаго градскаго суда, признающій оправданными по суду монаховъ: Варсонофія и Корнѣя и монахиню Сусанну, но предписывающій имъ удалиться за границу государства въ двухнедѣльный срокъ. 1789. Мая 4 703

354. Показанія объ участіи въ заговорѣ, отобранныя отъ крестьянъ селъ: Бичевой, Цымбаловки и Яблоновки оффицеромъ Брезю и помѣщикомъ Шашкевичемъ. 1789. Мая 5, 15 и 18 . . 704

355. Приговоръ житомирскаго градскаго суда по дѣлу крестьянъ изъ селъ: Бичевой, Цымбаловки и Яблоновки, обвиненныхъ въ участіи въ заговорѣ. Судъ нашелъ, что показанія, данныя ими на предварительномъ слѣдствіи, были вынуждены страхомъ и побоями и не подтвердились никакими обстоятельствами. Тѣмъ не менѣе, въ виду тревожнаго настроенія общественнаго мнѣнія, опредѣлилъ: однихъ содержать подъ стражею въ Каменецкой крѣпости до полнаго возстановленія спокойствія, другихъ сдать въ военную службу на 6 лѣтъ; двухъ подсудимыхъ наказать розгами: одного за измышленіе ложныхъ показаній, другого за покушеніе на самоубійство во время производства дѣла. 1789. Іюля 3 715

356. Рапортъ преміеръ-маіора фонъ Фока Кіевскому губернатору Ширкову, извѣщающій о томъ, что польскія власти арестовали православныхъ священниковъ и монаховъ, вслѣдствіе чего священникъ Алексѣй Сташевскій, избѣгая ареста, бѣжалъ въ Переяславль. 1789. Мая 28. 720

357. Декретъ Житомирскаго градскаго суда, объявляющій крестьянина Тимоша Бурлаченка по суду оправданнымъ. Подсудимый обвинялся въ томъ, что въ спорѣ съ подрядчикомъ заявилъ желаніе уйти, взявъ палку на дорогу. 1789. Іюня 3. . . 721

358. Декретъ Житомирскаго градскаго суда, опредѣляющій священнику Ивану Теодоровичу, обвиненному въ переходѣ изъ уніи въ православіе, предоставить на выборъ: или вновь присоединиться къ уніи, или подвергнуться изгнанію изъ предѣловъ государства. 1789. Іюля 3. 723

359. Декретъ Житомирскаго градскаго суда, предписывающій удалить за границу государства монаха пинскаго монастыря, Гервасія, оставившаго произвольно свой монастырь. 1789. Іюля 3. 724

360. Постановленіе Житомирскаго градскаго суда, предписывающее доставить въ судъ свидѣтелей по дѣлу объ обвиненіи священниковъ: Стефана Юхновскаго и Оомы Григоровича въ предположенномъ возмущеніи. 1789. Іюля 3. 725

361. Декретъ Житомирскаго градскаго суда, предписывающій уволить изъ подъ ареста священника Оому Григоровича вслѣдствіе неимѣнія свидѣтелей, которые могли-бы сдѣлать противъ него показанія, и писма помѣщика Тележинскаго, въ которомъ онъ отказывается отъ взведеннаго обвиненія. 1789. Іюля 21. 726

362. Декретъ Житомирскаго градскаго суда, объявляющій оправданнымъ по суду священника Стефана Юхновскаго, обвиненнаго въ подстрекательствѣ къ возстанію. 1789. Августа 17. 727

363. Распоряженіе Кіевскаго градскаго суда о заключеніи подъ стражу священническаго сына Александра Стопчанскаго, обвиненнаго Богуславскимъ экономическимъ управленіемъ въ составленіи подозрительныхъ сходокъ съ мѣщанами и крестьянами въ городѣ Богуславѣ. 1789. Іюля 25 728

364. Порученіе, данное Брацлавскою порядковою комиссіею дворянину Феликсу Поляновскому, относительно разслѣдованія доносовъ, поданныхъ въ комиссію и обвиняющихъ въ участіи въ заговорѣ священниковъ и жителей города Литина. 1789. Апрѣля 16. 729

365. Отчетъ дворянина Феликса Поляновскаго о слѣдствіи, произведенномъ въ Литинѣ, удостовѣряющій Брацлавскую порядковую комиссію въ томъ, что доносы, поданные въ комиссію на священниковъ и жителей города Литина, совершенно не основательны и не заслуживаютъ никакого вниманія. 1789. Мая 5. 730

366. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ русскому генералу Шимшеву съ извѣщеніемъ о томъ, что въ м. Красномъ арестованъ старообрядецъ Семень Федоровъ, заподозрѣнный въ убійствѣ своего хозяина, купца Степанова. Комиссія предлагаетъ г. Шимшеву получить въ свое распоряженіе какъ арестанта, такъ и отобранныя у него деньги. 1789. Апрѣля 23. 733

367. Письмо въ порядковую Брацлавскую комиссію управляющаго Грановскимъ имѣніемъ, дворянина Валентія Окола, при

которомъ онъ препровождаетъ арестованнаго въ Грановѣ русскаго торговца, поведеніе котораго показалось ему подозрительнымъ. 1789. Мая 6 734

368. Отношеніе въ Брацлавскую порядковую комиссію дворянина Валентія Прилускаго, извѣщающее о поимкѣ русскаго дезертира и о доносѣ, сообщенномъ уніятскимъ священникомъ изъ села Нападовки на православнаго священника, проживающаго въ селѣ Купчинцахъ. 1789. Мая 8. 735

369. Отвѣтъ Брацлавской порядковой комиссіи дворянину Прилускому, предлагающій ему сообщить фамиліи священниковъ: какъ уніятскаго такъ и православнаго, о которыхъ онъ упомянулъ въ своемъ сообщеніи. Комиссія поручаетъ также Прилускому разслѣдовать проступки дезертира Артема и доставить его въ комиссію только въ томъ случаѣ, если проступки эти окажутся общественнаго характера. 1789. Мая 11 736

370. Отношеніе въ Брацлавскую порядковую комиссію дворянина Прилускаго, извѣщающее о томъ, что оговоренный имъ православный священникъ согласился по внушенію Потоцкаго перейти въ унію. Относительно дезертира Артема Прилускій полагаетъ необходимымъ сдать его въ крѣпостныя работы. 1789. Мая 18. 737

371. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ предсѣдателю Винницкаго градскаго суда, Порчинскому, предлагающее ему открыть присутствіе градскаго суда для разсмотрѣнія дѣлъ о крестьянахъ, обвиненныхъ въ наклонности къ бунту. 1789. Мая 18 738

372. Постановленіе Брацлавской порядковой комиссіи объ удаленіи за границу государства 26 православныхъ монаховъ Бершадскаго монастыря, отказавшихся принести присягу на вѣрность рѣчипосполитой. 1789. Іюня 9. 739

373. Показанія, отобранныя начальниками Рашковской таможи отъ священника Ивана Делимерка, по поводу двусмысленныхъ сказанныхъ имъ словъ, а также показанія по этому дѣлу свидѣтелей. 1789. Іюня 19 741

374. Отношеніе польскаго комменданта Держка къ порядковой Подольской комиссіи, съ препровожденіемъ въ ея распо-

ряженіе арестованнаго въ Рашковѣ священника Ивана Делимерка. 1789. Іюня 24	744
375. Показанія, отобранныя отъ священника Ивана Делимерка въ Каменецкомъ градскомъ судѣ. 1789. Іюня 25	745
376. Отношеніе полковника Гофмана къ порядковой Брацлавской комиссіи, извѣщающее ее о томъ, что, вслѣдствіе распоряженія Шаснаго Потоцкаго, арестованный въ Рашковѣ священникъ Иванъ Делимерка препровождается на ея усмотрѣніе. 1789. Августа 20	749
377. Отношеніе Брацлавской порядковой комиссіи къ полковнику Гофману съ просьбою доставить въ комиссію данныя, на основаніи которыхъ былъ арестованъ священникъ Делимерка. 1789. Августа 20	750
378. Постановленіе винницкаго градскаго суда объ отстрочкѣ дѣла священника Ивана Делимерка вслѣдствіе неявки въ судъ свидѣтелей. 1789. Декабря 19	751
Указатель личныхъ именъ	755
Указатель географическихъ именъ	803

*Библіотечка
Ивана Саввича
Заблужденнаго.*

- 16 *Часть третья*, томъ 3-й. Акты о гайдамакахъ (1700—1768 гг.). Изд. 1876 г. . . . . 2 р. — к.
- 17 *Часть пятая*, томъ 2-й. Акты о Евреяхъ въ XVIII ст., въ двухъ выпускахъ; оба вмѣстѣ . . . . . 4 р. — к.
- 18 *Часть шестая*, томъ 1-й съ Приложеніемъ въ видѣ особаго тома. Акты объ экономическихъ и юридическихъ отношеніяхъ крестьянъ въ юго-зап. Россіи въ XVI—XVIII вв. (1499—1795 гг.). Изд. 1876 г. Оба тома продаются вмѣстѣ . . . . . 4 р. — к.
- 19 *Часть седьмая*, томъ I. Акты о заселеніи юго-зап. Россіи, (1386—1700 г.). Изд. 1886 г. . . . . 2 р. — к.
- 20 *Часть седьмая*, т. II, Акты о заселеніи юго-зап. Россіи (1471—1668 г.). Изд. 1890 г. . . . . 2 р. — к.
- 21 *Часть восьмая*, томы первый и второй. Акты о мѣстномъ управленіи (Барское староство) 1576—1679 г., изд. 1897 г. За оба тома . . . . . 4 р. — к.

Указатели къ изданіямъ Коммиссіи:

- 22 Томъ I. Имена личныя. Изд. 1878 г. . . . . 2 р. 50 к.
- 23 Томъ II. Имена географическія. Изд. 1883 г. . . . . 2 р. 50 к.

Б р о ш ю р ы

- 24 О древнихъ сельскихъ общинахъ въ юго-зап. Россіи, Н. Иванишева 1863 г. стр. 73. . . . . — р. 50 к.
- 25 О началѣ христіанства въ Польшѣ. 1886 г. . . . . — р. 40 к.
- 26 Пятидесятилѣтіе Кіевской Коммиссіи. Историческая записка о ея дѣятельности (1843—1893 г.) . . . . . 1 р. — к.

Цѣна 2 руб.

